תלמוד בבלי · אחרונים · חידושי חתם סופר

חידושי חתם סופר על חולין

רבי משה סופר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי חתם סופר על חולין

רבי משה סופר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-חתם-סופר-על-חולין/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 7
דף ב: 13
דף ג. 14
דף ג: 16
דף ד: 23
דף ה. 25
דף ה: 27
דף ו: 33
דף ז. 35
דף ז: 38
דף ח. 41
דף ח: 45
דף ט: 52
דף י. 54
דף י: 58
דף יא. 63
דף יב. 82
דף יב: 84
דף יג. 87
דף יג: 89
דף יד. 91
דף יד: 98
דף טו. 99
דף טז: 103
דף יז. 105
דף יח: 112
דף יט. 113
דף יט: 117
דף כא. 118
דף כב. 120
דף כג: 122
דף כד. 123
דף כה: 124
דף כו. 126
דף כו: 127
דף כז. 129
דף כז: 130
דף כח. 132
דף כח: 134
דף כט. 135
דף כט: 135
דף ל. 136
דף ל: 138
דף לא. 139
דף לא: 141
דף לב. 141
דף לב: 142
דף לג. 143
דף לז. 146
דף לז: 147
דף לח. 148
דף לח: 149
דף לט: 150
דף מ. 153
דף מא. 178
דף מא: 179
דף מב. 179
דף מב: 186
דף מג. 199
דף מג: 205
דף מד. 210
דף מד: 212

דף מה. 214
דף מה: 216
דף מו. 217
דף מו: 219
דף מז. 220
דף מז: 220
דף מח. 221
דף מח: 225
דף מט. 228
דף מט: 229
דף נ. 235
דף נ: 236
דף נא. 239
דף נא: 241
דף נג: 248
דף נד. 250
דף נד: 251
דף נה. 252
דף נה: 254
דף נו. 255
דף נו: 257
דף נז. 259
דף נז: 261
דף נח. 261
דף נח: 275
דף נט. 276
דף נט: 277
דף ס. 279
דף ס: 281
דף סה. 281
דף סו. 284
דף סו: 289
דף סז. 291
דף סז: 293
דף סח. 295
דף סח: 298
דף סט. 298
דף סט: 302
דף ע. 302
דף עב: 303
דף עג: 303
דף עד. 304
דף עד: 306
דף עה. 307
דף עה: 308
דף עז: 309
דף עח. 310
דף עט. 315
דף עט: 331
דף פ. 334
דף פ: 348
דף פא. 350
דף פא: 352
דף פב. 353
דף פג. 355
דף פג: 357
דף פד. 359
דף פד: 360
דף פה. 362
דף פה: 366
דף פו. 367
דף פו: 371
דף פז. 373
דף פז: 377

דף פח. 378
דף פח: 378
דף פט. 380
דף פט: 383
דף צ: 388
דף צא. 390
דף צא: 391
דף צג: 396
דף צד. 397
דף צד: 400
דף צה. 401
דף צו: 402
דף צז: 406
דף צח. 407
דף צט: 417
דף ק. 419
דף קא: 429
דף קב. 431
דף קב: 433
דף קג. 435
דף קג: 438
דף קה: 443
דף קו. 444
דף קו: 446
דף קז. 448
דף קז: 450
דף קח. 451
דף קח: 455
דף קט. 458
דף קי. 464
דף קי: 466
דף קיא. 467
דף קיא: 468
דף קיב. 473
דף קיב: 474
דף קיג. 475
דף קיג: 475
דף קיד: 480
דף קטו: 486
דף קיז: 490
דף קיח. 491
דף קיח: 492
דף קכ. 494
דף קכ: 497
דף קכא. 501
דף קכא: 503
דף קכב. 506
דף קכב: 506
דף קכג. 507
דף קכד. 508
דף קכד: 509
דף קכה. 509
דף קכו. 512
דף קכו: 512
דף קכז. 513
דף קכז: 515
דף קכח: 517
דף קכט. 518
דף קל. 518
דף קל: 519
דף קלא. 522
דף קלב. 526
דף קלב: 529
דף קלג. 530

דף קלג: 532
דף קלד: 533
דף קלד: 535
דף קלה: 536
דף קלה: 538
דף קלו: 539
דף קלז: 542
דף קלח: 542
דף קלח: 543
דף קלט: 544
דף קלט: 545
דף קמ: 548
דף קמ: 551
דף קמא: 552
דף קמא: 555
דף קמב: 557
מהדורא תנינא 576

דף ב.

הכל שוחטין בהג"ה אשרי דפרקי' חתר איך מאמינים ע"א על השחיטה דאתחזק בהמה באינה זביחה. בשלמא כשעומדת לשחוט ומוסרים לו י"ל הואיל ובידו אך כשכבר נשחט או שמביא בשר ממקולין שאינינו בידו לשחוט אמאי מהימן והעלה פני יהושע כיון שעכ"פ מתה לפנינו ואינינה כמו שהיתה בחזקה ראשונה ואין אנו יודעים איך מתה אם בשחיטה כשרה או לא לזה נאמן ע"א. וי"ל שזה מרומז בלשון התנא הכל שוחטין ונאמנים עלי' לאפוקי מר"א ממיץ בהג"א הנ"ל שמחלק בין כשרים לריקים ופוחזים עי"ש דליתא אלא הכל נאמנים עלי' ולא מבעי' שוחטים שבידו אלא אפי' שחיטתן כשרה בדיעבד אם כבר נשחט ואינינו בידו מ"מ נאמן כפני יהושע הנ"ל ונהי דלא מצי למימר אוקמתא הכי דלשון לא משמע דמיירי בנאמנים ועוד אי עיקרא להכי אתי דע"א נאמן לא הו"ל למימר ושחיטתן לשון רבים אע"ג דאשוחטים דעלמא קאי מ"מ כיון אי ס"ד דעיקר כוונת התנא להשמיענו דע"א נאמן הי"ל למנקט ושחיטתו לשון יחיד אע"כ לאו להכי אתי. אלא הכל לאתויי לכל מר כדאית לי'. אבל מ"מ מלתא אגב אורחי' יש להמתיק בלשון המשנה כנ"ל:

והנה תוס' במס' בכורות כ' ע"ב הקשו איך נסמוך ארוב מצויין נגד חזקות איסור נימא סמוך מיעוטא שאינם מומחים לחזקת שאינה זביחה ואיתרע לי' רובא כבר"פ אשה שהלכה ועיין לקמן פ"י ע"ב ד"ה סמוך וכו' ותי' תוס' בכורות דלאו דוקא רובא אלא סתם מצוין כמו סתם ספרי דדייני מגמר גמירי ריש גטין. והרא"ה בבד"ה וכן תלמידו הריטב"א בחידושיו כ' דכל מצוין מומחין כמו רוב גוים פרוצים עתוס' כתו' י"ג ע"ב ד"ה מסייעא לי' וכו' ע"ש. והרשב"א במשמרת הבית כ' דבלא"ה ק' מעיקרא ליתא דהכא במיעוט שאינם מומחים איכא נמי דשחיט שפיר אעפ"י שאינו מומחה:

אך הא קשי' לרשב"א עכ"פ דלמא במקום נקב קשחיט מה תאמר רוב כשרות נוקמא מיעוטא טרפות לחזקה ואיתרע לי' רובא. ולפע"ד ליישב דנהי בסוגיא מנ"ל דאזלינן בתר רובא ילפינן מהא דדלמא במקום נקב קשחיט התם אנו דנין נגד כל י"ח טרפות דלמא שום א' מי"ח טרפות אית בבהמה וא"ת בדקינן לי' דלמא במקום נקב קשחיט אלא ש"מ אזלינן בתר רובא ולאפוקי מר"מ דחייש למיעוטא. אבל לבתר דאזלינן בתר רובא וליכא למיחש לשום טרפות רק לנקיבת הושט לסומכו לחזקה ה"ל נקיבת הושט מיעוטא דמיעוטא רוב כשרות לגמרי והמיעוט טרפות אינן טרפות בנקיבת הושט אלא בשארי י"ח טרפות וה"ל מיעוטא דמיעוטא ולכ"ע לא חיישינן. ועיי' מהרש"א בבכורות שם שכ' ניקב הושט לא הוה נבלה אלא טרפה וכן נראה דעת ר"ת שברא"ש פ"ב דחולין

סי' ו' דשיהו במיעוט קמא לא הוה נבלה אלא טרפה וכ' בתפארת שמואל בחי' טי"ד סי' ל"ג דצ"ל דס"ל דוקא פסוקת הגרגרת ברובו הוה נבלה אבל ניקב לא הוה אלא טרפה ושחיטה מטהרתו מידי נבלה ע"ש. נחזור להנ"ל רשב"א תי' לחלק בין ההוא דהכא לדר"פ האשה שהלכה. דהכא החזקה מעיקרא כך הוחזקה שעתידה להסתלק ע"י מעשה אדם שימיתנו ורוב מצוין מומחין אין המיעוט מנגד להרוב לצרפו עם החזקה כי לכך הוחזקה מתחלה. וגם המיעוט דהתם אלים טפי לצרפו דאמרינן מיעוט נשים מפילות פי' מאותן רוב שמתעברות איכא עוד מיעוט שמפילות אבל הכא רוב מצוין מומחין והמומחה כל מעשיו מתוקנים ואלו הי' במומחה גופי' מיעוט מקלקלים הוה דומה להתם אך המומחה כל מעשיו מתוקנים וק"ל:

מתוך דבריו למדנו דלא שייך הכא למימר דהוה רוב התלוי במעשה כמ"ש פני יהושע דאלו הוה אמרינן רוב מעשיהם מתוקנים הוה תלוי במעשה אך כיון שכל מעשיהם מתוקן ורק רוב המצוין מומחין וזה אינו תלוי במעשה אלא כך הוא מנהג העולם שרוב המצוין אצל השחיטה מומחין הם לא שייך רוב התלוי במעשה וק"ל. והרב"י סי' א' מייתי דעת ר"ח שבמרדכי פא"ט דס"ל אפי' בדלא אתחזק אינו זבוח כגון בדיקת טרפות נמי אינו נאמן למכור לאחרים והיינו דס"ל כהרמב"ם פ"ח ממאכלות אסורות הלכה ז' ח' ועיקרו בספי"א ממאכלות אסורות דפליגי שם עם הראב"ד בפי' סוגיא ס"פ אין מעמידין ומ"מ היינו דוקא בזה"ז ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם אבל כשהי' רוב ישראל דרים יחד כ' רמב"ם דכ"ע מהימני ע"ש תדע דהרי אפי' בדמאי שנמצאו חשודים מ"מ ליכא אלא מיעוטא והקילו בי' ועיי' תוס' בכורות כ' סוף ע"א ועי' ש"ך סי' א' סק"ב וריש סי' קי"ח ועד"מ אות י"ב:

ופירש"י כל הכל מייתי לי' בפ"ק דערכין וכו' מלשונו משמע דאמוראי דשמעתין לא באו אלא לתרץ הכל לאתויי מאי מר אומר לאתויי טמא בחולין ומר לאתויי כותי או מומר ולא באו ליישב לשון לכתחלה ודיעבד. וסתמא דתלמודא דאיהו רב אשי איהו קשי' לי' הכל שוחטין לכתחלה ושחיטתן כשרה דיעבד. ואיהו מפרק לי' ואמר הכי לרבה בר עולא דמפרש הכל לרבות טמא בחולין ומפרש לכתחלה ודיעבד כך ולאביי ורבא דמוקי בכותי יתפרש כך ואני רב אשי אומר דבמומר איירי ויתפרש כך וכל הסוגיא דברי רב אשי הם ומיושב קו' תוס' ד"ה אנא וכו' ועי' לקמן פירש"י ד"ה רב אשי אמר גרסינן עכ"ל פי' ולא אמר רב אשי וכ"כ בת"ח ע"ש:

ונראה דרש"י לא מייתי אלא אוקמתא דרבה בר עולא ודכותי ומומר היינו אוקמתא דרבא דמוקי לב' משניות חדא בכותי וחדא במומר כדלקמן י"ז ע"א ובריש ערכין וס"ל לרש"י

ה"ה אוקמתא דרבה בר עולא סגי לב' המשניות דאי מהכא ה"א דאיטמי בשרץ וסכין ארוכה קמ"ל אידך אפי' בטמא מת ובקרומית של קנה וקמ"ל שוחטין לכתחלה בקנה דלא תנן בשום משנה עיי' לקמן ט"ו ע"ב ובתוס' ד"ה ורמינהו. אבל אוקמתא דרבינא א"א לשנויי ב' המשניות דאי לישנא דמומחים ליתי' ללישנא דמוחזקים דשניהם לא יכונו כאחד ע"כ לא מייתי רש"י אלא הני לישני דמתרצי לתרי הכל:

ועיי' לקמן י"ו ע"ב תוס' ד"ה אמר שמואל וכו' נראה הכרח לדבריהם דליכא היתר לכתחלה להוליך והביא הנשחט תחת הסכין דא"כ מ"ט נאיד שמה י"ז ע"א מאוקמתא דהכל שוחטין הכל בשחיטה אפי' עופות משום דומיא דבכל שוחטין הא בכל שוחטין נמי מצי לאוקמי בנשחטין בכל הנשחטין שוחטין בין בהמה בין עוף מוליך ומביא הנשחט והסכין עומד למעלה אע"כ כהתוס' דאין שום אופן להתיר לכתחלה. וכיון שזכינו לדין נהי דסתמא דתלמודא ס"ל הכי בחולין ובערכין והדין דין אמת מ"מ אמוראי דשמעתין לא נחתו אלא ליישב הכל שוחטין קמייתא אבל בתריתא אפשר לפרש כנ"ל וק"ל:

וכ' תוס' ורא"ש דברפ"ג דזבחים מוכח דנשים שוחטין לכתחלה ואפי' שום חידוש ורבותא ליכא דאל"כ ה"ל למיתני הכל שוחטין א' נשים כבתמורה אע"כ אין שום רבותא. וכ' רשב"א דליכא למימר דברפ"ג מיירי בעע"ג דלשון שהשחיטה כשרה משמע כשרה כמו זרים ואינך ע"ש ואע"ג דבקדשים לעולם איכא עע"ג כהן המקבל דם במזרק מ"מ אפשר שאינו יודע הלכ' שחיטה ואלו הוה צריכין באשה כהן המקבל שיודע הלכ' שחיטה לא הוה כשרה כמו זרים וא"ש דברי רשב"א. אך תינח דמוכח דליכא למיחש לדעתן קלות אבל הגה' מיי' חשש ללבן רך שמא תתעלפו ולזה מהני שפיר כל מאן דהוא העע"ג ושפיר איכא למימר שאני קדשים דאיכא כהן המקבל עע"ג וי"ל דאי איכא למיחש לעילוף אסור למסור להן קדשים לכתחלה שמא ויביאם לבית הפסול והפסד קדשים שוב אמרו לי שכ"כ בטה"ק רפ"ג דזבחים ונכון הוא:

וכ' הר"ן אע"ג דבבדיקת חמץ אי לאו דהימניהו רבנן בדרבנן לא הוה מהימני משום דנשים עצלניות הן ובודקין כל שהן היינו בבדיקת חמץ על הספק ומחמת עצלניות תולות בספק לקולא ומורים היתירא אבל בודאי איסור לא ע"ש ולפ"ז מיירי הכל בסכין בדוק וברפ"ב דזבחים סכיניהם היו בדוקים ועומדים בבית החליפות אבל לסמוך עליהן בבדיקת סכין דאיכא טירחא מרובה ומורים התירא בספק וחושבות דדי בבדיקה קלה לא סמכינן על הנשים וכ"כ פני יהושע מסברא דנפשי' ולפ"ז הא דכ' ב"י דלא נהיגי להניח נשים לשחוט וכ' ש"ך דבדבר הרגיל והוה תמיד הוה לא ראינו ראי' ועיי' בש"ך

ח"מ סס"י ל"ז ובית שמואל ריש סי' מ"ז השתא י"ל לא משום דחששנו להלכ' א"י אלא משום דטורח עלינו לבדוק סכין וליתן לה בכל פעם ע"כ ממנים שוחטים הראוים גם לבדיקת סכין וממילא אין הנשים לומדת הלכ' שחיטה. אבל לעולם אי משכחת איתתא מומחת ובקיאה בודקין סכין ונותנין לה ותשחוט. ואי קשי' א"כ אמאי דחיק לאוקמי במומר ובודק סכין לוקמי באשה ובודק סכין י"ל דההוא דמרבינן בהכל צריך להיות בו רבותא משא"כ אשה אין שום רבותא אם בדקנו להם סכין כמ"ש תוס' דמשו"ה לא תנן כבתמורה א' אנשים וא' נשים:

ועוד נ"ל לפמ"ש רמב"ם דבמומר לא שייך רוב מצוים מומחים וא"כ הא דאמרינן לרב אשי קשי'. וכולן היינו לס"ד אבל למסקנא דאוקמתא דרבינא נהי כרבינא לא קיי"ל משום דרוב מצוין מומחין מ"מ רב אשי דמוקי במומר נאמר שכוונתו הי' דבודקים אותו אי מומחה הוא וגם סכינו וכאוקמתא דרבינא ואי ליתא קמן דלשיילי' בעי' אחרים רואין אותו וא"ש וכולן. וא"ש דפריך ש"ס רבא מ"ט לא אמר כשמעתי' וכ' תוס' לאוקמא מתני' קמייתא במומר ונדחק מהרש"א בשם הרז"ה ע"ש ולהנ"ל ניחא בהרוחה דבמתני' קמיתא אי מוקמת בכותי קשי' וכולן דבכותי' אי אחזקי בשחיטה הוה בודאי רוב מצוין מומחין כמו ישראל וקשי' וכולן משא"כ במומר וא"כ ממילא א"ש דלא מוקמי בנשים ובדיקות סכין משום דנשים איכא רוב מצוין מומחין וליכא אלא בדיקת סכין וקשי' וכולן:

מיהו כ' מהרש"א מהדורא בתרא דלישנא דלקמן הכא עיקר והתם איידי ע"כ לא ס"ל להו כרפ"ב דזבחים דמשום טמא במוקדשים נקט דיעבד כיון דכל עצמו לא קתני אלא איידי דאינך אע"כ הך לישנא ס"ל משום נשים תני דיעבד וכהלכ' א"י. מיהו לפ"ז לא קי"ל כהך לישנא דסתמא דתלמודא דרפ"ב דזבחים עדיף דהוה מצי לאוקמי' נקט דיעבד משום נשים והוה א"ש לכל הלשונות ונקט משום טמא דלא א"ש אלא ללישנא דהתם עיקר ש"מ דלא כהלכ' א"י:

חוץ מחשו"ק עיי' ס"פ לולב הגזול ברש"י ותוס' דקטן שהגיע לחנוך דוקא בדיעבד בעע"ג וברא"ש דשמעתין אפי' לכתחלה אם הוא מומחה וכ' ביש"ש דלא פליגי והא דלכתחלה במומחה והא דלא גמיר בדיעבד ומה שצריך עע"ג בהגיע לחנוך ומומחה משום עדות דלא מהימן בעדות קטן וצ"ע:

וראיתי בראב"ן דבר תימה שכ' מדאמר ר' יוחנן לקמן י"ג ע"א קטן יש לו מעשה מדאורייי' ושביק חרש ושוטה ש"מ אין להם מעשה מדאורייי' וממילא לא יועיל שחיטתן אפי' אחרים עע"ג. וכולן ששחטו אקטן לחוד קאי אלו דבריו. וצ"ל נקיט וכולן לשון רבים משום דקאי נמי ארישא ולטעמי' אזל דכ' הלכה כרבינא ע"ש דלרבינא נמי ס"ל רוב

מצוין ויבואר לקמן אי"ה ואינך אמוראי דוכולן לא קאי אלא אסיפא צ"ל לית להו דר' יוחנן וחרש ושוטה נמי אית להו מעשה. אבל לר' יוחנן דחרש ושוטה לית להו מעשה קאי וכולן אריש ואקטן דסיפא ולא אחרש ושוטה וצע"ג:

שמא יקלקלו כ' תוס' דלפירש"י גרסינן לקמן רבה זאת אומרת אבל לרבא דלא קפיד אוכולן א"כ מסיפא שמעי' לי'. הנה לקמן באוקמתא דאביי נמי פירש"י ג' ע"א ד"ה שמא ישהו לקמן מפרש מ"ט נקט לשון עתיד אע"ג דאביי לא קפיד אוכולן ואסיפא לחוד קאי מ"מ קמ"ל ברישא בקיצור שמא יקלקלו אע"ג דעתיד למתני בסיפא בהדיא וכ"כ רשב"א בחידושיו. אך עיקר הקושי' אפירש"י איך אמר רבא זאת אומרת אין מוסרין להם חולין לכתחלה דהלא בלא זאת נמי ידעינן הא מסיפא לרישא אע"כ הך זאת אומרת רבה קאמר ליה. מיהו בחי' ר"ן מיישב גם לשון זאת אומרת ולפמ"ש לעיל דרבא דמוקי מתני' קמייתא במומר ומדייק נמי וכולן וכמ"ש לעיל בסמוך א"כ א"ש גירסת רבא זאת אומרת: ועוי"ל דהא דנאיד רבא מאוקמתא דרבה בר עולא שהוא מרווח משום דקיי"ל חולין שנעשו על טה"ק לאו כקודש דמי אע"ג דפלוגתא דתנאי הוא ספ"ג דטהרות מ"מ כיון דנקט ברישא יקלקלו ומוכח מיני' שאין מוסרין להם חולין לכתחלה א"כ ניחא לי' לאוקמא מתני' כהלכתא אע"ג דלא דייקי לי' וכולן אבל אי לא הוה זאת אומרת מרישא ה"א יותר ניחא לומר שמוסרין להם חולין לכתחלה ודיעבד דסיפא משום רישא נקיט וכולן קאי אריש וכאוקמתא דרבה בר עולא וכהך תנא דחולין שנעשו על טה"ק כקדש דמי ולא להמציא דין חדש שאין מוסרין להם חולין לכתחלה:

הכל ממירין וכו' לא שאדם רשאי להמיר אלא שאם המיר מומר וסופג את הארבעים כ' במגי"ש דהכי קאמר שאם המיר מומר וא"כ בדיבורו עביד מעשה ע"כ סופג את הארבעים. ואני אוסיף דאיתא במנחות תודה שנתערבה בתמורה ומתה א' מהן הוה סד"א שיביא בהמה אחרת וימיר לכתחלה כדי לתקן הקרבן ומסיק מ' בכתפי' וכשר בתמי' איך נאמר להמיר לכתחלה ע"ש. והנה מדנקט לשון הוה סד"א לכתחלה וכגון שנתערבה תודה בתמורה וכנ"ל ע"כ אמר לא שיהי' שום אדם בעולם רשאי להמיר לא כן שהרי אם המיר מומר וסופג מ' ואיך מ' בכתפי' ימיר לכתחלה:

וסופג את הארבעים התם פריך הא הו"ל לאו הניתק לעשה וגי' שלפנינו לא אתי חד עשה ומינתק תרי לאוין עיי' תוס' זבחים קי"ד ע"ב ד"ה אלמא ולקמן פ"א ע"א ד"ה הנח למחוסר זמן וכו' ע"ש. אמנם רש"י מייתי התם גי' אחרת וכן פסק רמב"ם דאין עשה שאינו שוה ללאו מינתק ללאו כי העשה אינו בציבור ושותפים שאינן עושין תמורה מ"מ בלאו עברו ולפ"ז אפי' חד לאו לא מינתק ועפ"י גי' זו הקשו תוס' בשמעתין דה"ל

ללקות שמונים ונעלם זה ממהרש"א ז"ל ותי' תוס' דלא יחליפנו קאי אממיר בשל חברו ולא ימיר קאי אממיר בשלו וכל א' חייב על לאו אחר וצריך להתרות בו על אותו לאו דוקא ואינו לוקה אלא מ'. והנה לאידך גירסא דס"ל לא אתי חד עשה ומינתק תרי לאוי צ"ל דס"ל לא יחליפנו ולא ימיר תרוויהו אחד גברא אלא מדשני קרא בלישני' ולא אמר תרווי' יחליפנו או ימיר ע"כ לרבות גם ממיר בשל חברו אבל לעולם החיוב על כל מי מהם חייב שתים לולי דחד לאו מינתק. והנה רש"י פי' דסופג מ' משום לא ימיר ושביק לא יחליפנו דקדים וכ' מהדורא בתרא משום דחד מן הלאוין מינתק ולא יחליפנו מוקדם ונשאר לא ימיר. ועמ"ש מהרש"א ר"פ איזהו נשך דלא אתי והשיב את העושק ומינתק לאו דלא תגזול כיון שלא נאמרו בלשון א' וא"כ הכא אדרבא ה"ל למימר ואם המר ימיר מינתק דוקא לא ימיר דשוה לי' בלישנא ולא לאו דלא יחליפנו. וי"ל בשלמא התם עושק וגזל שני ענינים הם ונהי דהלאו דגזילה מחמת יתור מוקמי' לי' לעושק שעובר נמי על לא תגזול מ"מ עשה דהשיב את העושק אינו גזל ושני ענינים לגמרי הם ע"כ לא מינתק האי עשה להאי לאו דמילתא אחריתי הוא אבל הכא כבר כתבנו לגי' זו דלא אתי חד עשה ומינתק תרי לאוי צ"ל חליפה ותמורה חד מילתא הוא רק שינוי לשון בעלמא ע"כ שפיר מינתק לא יחליפנו ע"י עשה דימיר ונשאר לאו דלא ימיר ומשו"ה פירש"י דסופג מ' משום לא ימיר כצ"ל לדעת מהדורא בתרא הנ"ל:

אך ראיתי בפירש"י ב"מ צ"א ע"א פירש"י סופג מ' משום לא יחליפנו ע"ש ע"כ נלפע"ד דרש"י קאי נמי לגי' דהעשה אינו מינתק שום לאו משום שאינו שוה ללאו. והא דסופג מ' משום דלא יחליפנו קאי רק אממיר חולין שלו בהקדש של חברו ולא ימיר קאי אממיר שלו בשלו וכבר פירש"י דהכל לאתויי יורש שירש הקדשו של אביו. וא"כ לא שייך להמיר בשל חברו אלא הקדש שירש בחולין שלו ונפקא מלא ימיר ע"כ פירש"י לא ימיר. אך בב"מ התם שקיל וטרי ולבסוף מייתי הכל לאתויי יורש אבל בהס"ד עדיין לא אסיק אדעתי' דמיירי מיורש וא"כ מסתמא מיירי מממיר בשל אחרים דהתחיל בו קרא לא יחליפנו ע"כ פירש"י מלא יחליפנו כנלע"ד נכון:

וכי תחדל לנדור וגו' הקשו תוס' מדכתיב וידר יעקב נדר לאמור ודרשינן לאמור לדורות הבאים. הנה לא רצו להקשות בקיצור מיעקב שנדר די"ל אדרבא חזי מה עלתה בי' שאיחר נדרו ונענש כפירש"י פ' וישלח בפסוק קום עלה בית אל. אך הקשו מדכתיב לאמור לדורות הבאים. והעלו בשעת צרה שאני והקשה במהדורא בתרא א"כ מאי פריך מהכל נערכים דלמא בשעת צרה קאמר. והי' עולה בדעתי דהרי ג' ענינים יש. א' נדר הרי עלי. ב' נדבה הרי זו. ג' קבלה שקיבל על עצמו לעשות כך וכך ונפקא מבפיך זו

צדקה כדפי' הר"ן פ"ק דנדרים. ושלשתן מצינו ביעקב. נדבה והאבן הזאת הרי נדב האבן והמקום לבית אלקים. נדר שקיבל על עצמו לעבוד שם ולהקריב באמרו יהי' בית אלקים פי' בקרבנותיו ונכשל ונענש. אך וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך היא קבלה שקבל על עצמו אם יברכהו ה' בעושר יתן המעשר מיד למי שראוי לו ואין כאן לא נדר ולא נדבה וזה לבד הותר בעת צרה וזה לא שייך בהכל מעריכין וא"ש אך ראיתי בחי' אגודה ריש חולין שכ' להדיא שאפי' נדר גמור הותר בעת צרה וא"כ צ"ע מאי פריך מהכל מעריכין:

דף ב:

ובמוקדשים לא ישחוט הקשו תוס' הא מפרכסת פי' דהוה ס"ד דהתוס' גבי קדשים דקיי"ל לקמן למ"ד ע"א לענין העמדה והערכה הוה כחי והוה ס"ל היינו טעמא משום דאכתי מחוסר זריקה ואסור באכילה לא מטמא טומאת אוכלין ע"כ הקשו ותי' שמא יגע אחר פרכוס. א"נ אפ"ה מטמא טומאת אוכלין כמו בהמה טמאה לב"נ דאע"ג דאסור באכילה לדידהו מ"מ מטמא טומאת אוכלין. ועפ"ז יש לישב ק' ת"ח מ"ט לא פריך התם ברפ"ב דזבחים האי טמא דאיטמי במאי ולהנ"ל ניחא דבקדשים ידע דאיטמי אפי' במת ואי משום חרב הרי הוא כחלל יש לומר הרי הוציא סכינו בעודה מפרכסת ולק"מ אך הכא בחולין מפרכסת הוה אוכל בלי ספק שפיר קשי' לי' דאיטמי במאי. ומיושב נמי מה שמקשים בשם הגאון מה' משולם טוסמניץ זצ"ל מאי מקשי תוס' הא קיי"ל לקמן קכ"ז ע"ב כר"מ בהמה נעשית יד לאבר המדולדל וא"כ לר"ל ל"ג ע"א דבני מעים כמאן דמנחי בדיקולי דמיא א"כ נעשית הבהמה יד לאברים הלזו ומטמאים ולק"מ דהרי אבר המדולדל בעי מחשבת אוכלין עתוי"ט שם קכ"ז במתני' והני בקדשים מחוסרי זריקה ולא מטמאי טומאת אוכלין ועתוס' ב"ק ע"ו ע"א ד"ה שחיטה שאינה ראויה וכו' ע"ש:

שמא יגע בבשר פי' אפי' לא הוכשר אלא ע"י חבת קודש דרבנן מ"מ אם יגע יבא לשרוף קדשים הטהורים וכשרים מן התורה וגרע טפי מטומאה דאורייתא. ועיי' מ"ש תוס' ב"ק ע"ו ע"א דליתא קמן דלשיילי' הקשו תוס' הא הוה ס' טומאה בר"ה הא דלא הקשו כן ברישא דאמר ברי לי די"ל כמ"ש תוס' בנדה ה' ע"ב דלאו דוקא ברי לי אלא אינו יודע אבל מהכא קשיא אי ליתא קמן ותי' רוב פעמים נוגע. וצ"ל לתוס' נדה הנ"ל דכ' ברי לי לאו דוקא א"כ ס"ל דשכיח שלא יגע ואפשר דס"ל כתי' תוס' דלעיל דפרכס הוא כחי ולא שכיח שיגע אחר פרכוס משו"ה סגי באינו יודע מ"מ קשי' אי ליתא קמן למה לי אחרים רואין וי"ל דנהי דליתא קמן דייקא מ"מ מצי למרדף בתרי' ולהשיגו וגרע מעומד בפנינו ואומר אינו יודע דהכא חיישינן שמא יבא ויאמר נגעתי ע"כ הוה צריך למרדף אבתרי'

לולי אחרים רואין אותו. וזהו ס' ראב"ן לקמן גבי מומחין שוחטין ומייתי לי' ב"ח וש"ך סי' א' ויבואר שם אי"ה:

והרמב"ם השמיט הני דינים נראה משום דס"ל חולין שנעשו על טה"ק לאו כקדשים. ועזרה ר"ה ולא מתוקם אלא בבמה דאינו נוהגת עוד. וכמ"ש ר"ח שבתוס' מגילה יו"ד ע"א ודלא כמ"ש לקמן י"ז ע"א ע"ש מיהו למ"ד קידשה לע"ל מקריבין אעפ"י שאין בית י"ל בזה"ז במקום מזבח ממש וגזירת יהושפט בודאי ומותר לכנס במקום עזרת ולשחוט סמוך לעזרת ישראל ור"ה נמי לא הוה בזה"ז ועיי' ס' כפתור ופרח שר"ח כהן עלה לא"י ורצה להקריב בזה"ז:

ואב"א התם עיקר וכו' הנה לא הוה בעי למימר הכל שוחטין בחולין שנעשו עטה"ק וקמ"ל כמ"ד לאו כקודש דמי דא"כ לא משמע לן בהלכ' שחיטה מידי ומאי שייטי' הכא אע"כ ס"ל כקדש דמי וקמ"ל מותר לשחוט בסכין ארוכה כמ"ש הריטב"א ולפ"ז י"ל איידי דתני חולין תני קדשים והתם עיקר. אך למ"ד מותר לשחוט קדשים בכלי א"כ י"ל דמיירי בסתם טמא מת ובקרומית של קנה וקמ"ל דמותר לכתחלה בקרומית דהא הכל שוחטין דחולין דומיא ואם שחטו דקדשים בקרומית של קנה. וא"כ י"ל חולין שנעשו עטה"ק לאו כקדש ובחולין דרישא אין חדוש אלא הך דקרומית של קנה וא"כ קדשים הכא עיקר והתם איידי. וכבר כתבתי לעיל דכ' מהדורא בתרא דלהך לישנא מוכח דתני התם דיעבד משום נשים וכהלכ' א"י. ובדברים האלו מיושב ק' תוס' לקמן ד"ה חולין וכו' האי טעמא הומ"ל נמי ללישנא קמא עכ"ל ולהנ"ל לק"מ וק"ל:

דף ג.

חרב הרי הוא כחלל פירש"י דלא הוה צריך לזה דראשון עושה שני. והרשב"א כ' לאלומי ק' אמר הכי לפע"ד י"ל דאי אמרינן קדשים אינו מטמא עד אחר פרכוס א"כ לא קשה אלא אחולין אבל בקדשים י"ל שהוציא הסכין קודם פרכוס. אך מ"מ קשה איך הכניס סכין טמא לעזרה. והנה בהא איתא פלוגתא במכניס כלי ולד הטומאה בעזרה עיי' סוף שקלים וסוף עירובין ע"כ לאלומי ק' אפי' בקדשים לכולי עלמא אמר חרב הרי הוא כחלל:

דבדק קרומית של קנה מדלא קאמר זכוכית דפשוטיהן טהורין רפ"ב דכלים משמע דבעי כלי שרת לשחיטה וכלי שרת של חרס לכולי עלמא לא עבדינן וזכוכית דינו כחרס שברייתו מן החול עיי' שבת ט"ו ע"ב משא"כ קרומית של עץ דעכ"פ לריבר"י ס"ל עשו כלי שרת של עץ:

אבל יוצא ונכנס לא ישחוט. דע דכל יוצא ונכנס אין הפירוש שבאמת יוצא ונכנס תמיד אלא שהוא במקום שיוצא ונכנס ואפי' אירע שיצא ולא נכנס עד אחר שחיטה מ"מ מירתת תמיד השתא אתי. והיינו לקמן ד' ע"א אמר אביי יוצא ונכנס נמי בא ומצאו קרי לי' כנ"ל. אך רבא דמוקי מתני' ביוצא ונכנס ומסיים אבל בא ומצאו ששחט האי ע"כ רוצה לומר שאם שחט במקום דלא שכיחי יוצאי' ונכנסים כלל ושוב אירע מקרה אחר ששחט מצאו ישראל חותך כזית בשר. ולפ"ז צ"ל לרבא כי היכי דאחזוקי אהלכ' שחיטה ה"נ אחזוקי אבדיקת סכין משו"ה סגי בחותך כזית בשר ונותן לו. ואפשר בהא פליג אביי וס"ל דאבדיקת סכין לא אחזוקי ולא מהני חותך ע"כ מוקי רישא בעע"ג ומשום דנגע בעי עע"ג דוקא ואי לא עע"ג ויוצא ונכנס מהני עכ"פ דמירתת אבדיקת סכין ומשום שארי חששות שמא שהה ודרס שנגע ולא מהני יוצא ונכנס לזה חותך כזית בשר ונותן לו:

כזית בשר משמע פחות מכזית לא דדרשא דכל חלב לרבות חצי שיעור לא משמע להו לכותים ודקורי של צפרי' קוטע ראשו נמי באית בי' כזית או ס"ל ראש ואבר שלם מנבלה ה"ל ברי' ויש שיטות בזה לקמן פג"ה ק"ב ע"ב מיהו להרא"ם בהלכ' חמץ ומייתי לי' כ"מ שם דסתם אכילה כ"ש ואתי' הל"מ ואוקמא אכזית א"כ לדידהו דכותים אפי' בכ"ש סגי וי"ל:

אין השומר וכו' מה שפירש"י רישא אסיפא לא ליקשי וכו' הוא תמוה כמ"ש תוס' ד"ה אלא וכו' אמנם אין במשנה הך לישנא אלא אעפ"י וכו' ע"ש וס"ל דברייתא היא בשום מקום דקתני ברישא המניח ובסיפא וכו'. והא דלא מייתי מתניתין די"ל כמ"ש ריטב"א במס' ע"ז משו"ה הדר תנן במשנה המניח אע"ג דכבר תנן במשנה וכו' אלא סד"א התם מוחזק בשומר אבל בהמניח לא העמיד שומר אלא ממילא יוצא ונכנס ע"ש ולפ"ז לא הו"מ רבא לאתויי מהמניח דמתני' דלמא התם דיעבד ומלכתחלה דדלמא התם מוחזק בשומר. אבל מייתי מהך ברייתא דתני ברישא המניח ובסיפא וכו' וכו' היכי דאפי' יוצא ונכנס דשומר מותר לכתחלה ה"ה יוצא ונכנס דמניח אע"ג דלא הוחזק בשומר נמי לכתחלה ואע"ג דלא הוחזק בשומר והא דתני המניח דיעבד לא זו אף זו קתני כפירש"י זה מה שנלע"ד ליישב דברי רש"י כי המגי"ש לא כ' בו כלום:

אבל בא ומצאו ששחט הקשו תוס' כיון דרבא מדמה שחיטה ליי"נ פי' ואין מחלק במירתת בין אי' דאוריי' ואתחזק אי' ליי"נ ולא אתחזק אע"ג דבס"פ אין מעמידין מחליקינן בין דאוריי' לדרבנן לענין חותם א' וב' חותמות התם י"ל לענין לא טרח ומזייף יש לחלק אבל לענין מירתת כיון דמירתת מה לי אי' דאורי' מה לי' אי' דרבנן וא"כ הקשו תוס' אפי' מצאו לשמרו כמו מצאו עומד בצד הבור. ולכאורה דבריהם תמוהים התם

מירתת ליגע אבל הכא בא ומצאו שכבר שחט מה הרתתה שייך אע"כ כוונתם כך דהכא מירתת שמא יתנו לו כזית בשר ולא יכול לאכול ואיתגלו פחיתיתו וא"כ אפי' לא נתנו לו נמי יהיו מותר כיון דאיכא למיקם עלה דמילתא וכ"כ ש"ך י"ד רסצ"ח דקפילא מירתת שמא יטעמנו ישראל אחריו ע"ש וע"ז תי' תוס' כיון דאיכא לברורי עדיף ליתן לו באמת אבל לעולם אין ליתן לו לכותי לכתחלה לשחוט בלי יוצא ונכנס ע"מ שיחתוך לו כזית בשר וכו' ונימא דאע"ג דמשתלי אין בכך כלום וא"כ יתן לו לכתחלה על סמך שיאכילנו אח"כ ז"א דוקא אם אינו מאמינו בלא יוצא ונכנס לכתחלה ויודע שאין אנו מאמינים לכותים אז אם אח"כ אירע פ"א ששחט בינו לבין עצמו מירתת שיאכילנו אח"כ ואז מה שחותכין ונותנים לו כזית בשר הוא רק לברורי בעלמא ואי ליתא קמן להאכילו מ"מ השחיטה מותרת אבל אם נחזוקהו כישראל גמור וניתן לו לשחוט לכתחלה בלי יוצא ונכנס הרמאים כך יתנו לו אפי' בלי כזית בשר אח"כ ויהיו כישראל גמור ושוב לא ירתת הכותי כלל. דומיא דפיר"ת גבי שמא יקלקלו דחשו"ק ולזה נתכוונו תוס' סוף ד"ה בודק סכין וכו' עיי' וק"ל ועיי' ב"ח סי"ב בפי' תוס' דלקמן ולהנ"ל לא צריך:

דף ג:

בודק סכין ונותן לו כ' תוס' דבכותי לא בעי בדיקת סכין וכבר כתבתי לעיל שצ"ל לרבא שידעו חז"ל דאחזוקי בי' כבשאר הלכ' שחיטה לכן אפי' מצאו ושחיט סגי בחותך. ואפשר דיוצא ונכנס דמהני נמי היינו בצירוף דמירתת עוד דלמא נחתוך לו נמצא יש כאן ב' פחדים א' כיון שיוצא ונכנס שמא יקח סכינו מידו ויבדקנו ועוד שמא יחתוך לו כזית בשר. והוה כשני חותמות ומ"מ אין צריך לו כיון שיוצא ונכנס סגי במירתת. אבל בש"ע סי' ב' גבי צדוקי כ' דבעע"ג בעי נמי בדיקת סכין כיון דס"ל לרשב"א כת"ק דמצת כותי דלא מהימני בדלא כתיבי א"כ אינו מועיל חותך ממילא אינו מועיל נמי יוצא ונכנס לחוד לבדיקת סכין:

הכל מומחין שוחטין וכו' בד"א שיודע לומר וכו' דע סתם מומחה בכל מקום לא שייך לחצאין אלא אתמחי גברא בכל עניני האומנית ההוא. אך הכא דבא לחלק ולומר דגמיר ולא הוחזק נמצא שאינינו מומחה אלא ע"ד השאלה בעלמא ע"כ הוצרך לפרש בד"א שיודעים בו וכו' וכ"כ ריטב"א וע"כ כ' רמב"ם מומחה סתם יוכלל בו כל מיני ההמחאות ומוחזק בכלל והלח"מ לא עמד בזה והאריך בחנם ע"ש:

בד"א שיודעין בו וכו' לכאורה י"ל לא פליג רבינא אהמציאות דרוב מצוין אצל כל המצות מומחין לאותו דבר כדקיי"ל בגט סתם ספרי דדייני וכו' וסתם המצוין אצל ניקר ואצל

תכלת וכדומה אך הכא ק' לי' ק' הראשונים כיון דאתחזק אינו זבוח נימא סמוך מיעוטא לחזקה וכל התירוצים שכתבתי לעיל היינו למאי דקיי"ל לעלופי לא חיישי' כלל וכלל וליכא אלא מיעוט המצוין שאינם מומחין אבל רוב המצוין שהם מומחין כל מעשיהם מתוקנים אך רבינא ס"ל כשם דרק רוב מצוין מומחים רוב מצוין מוחזקין אבל איכא מיעוט שאינם מוחזקים נמצא ברוב המומחים איכא מיעוט שאינם מוחזקים וסמוך מיעוטא וכו' ע"כ כשיודעים בו בודאי שהוא מומחה סמכינן ארוב מוחזקים וכן כששחט לפנינו ג"פ ולא נתעלף שוב סמכינן ארוב מומחין ולפ"ז ב' הלשונות לא סתרי אהדדי. ולפ"ז דאנן לעלופי לא חיישינן כלל וכלל שוב שפיר איכא למסמך ארוב מצוין מומחין. וגם בלישנא קמא הומ"ל לעלופי לא חיישינן וממילא קיי"ל רוב מצוין מומחין הם דבהא לא פליגו ועמ"ש תוס' ד"ה חולין וכו'. ובזה יש מקום ליישב ק' תוס' ד"ה דליתי' קמן וכו' די"ל אחרים רואין אותו אינו מועיל אלא ללא גמיר. אבל אם לבו רך ומתעלף ונחלשו ידיו זה אינם יכולין הרואים להכיר ואיהו כיון דלא גמיר אינו מבין בעצמו מה שאירע לו שיהו או דרסה. לכן למאי דקיי"ל דלעלופי לא חיישינן כלל דכל אדם מתחזק ורק לא גמיר שפיר פריך ש"ס לר"נ פשיטא דאחרים רואין מהני אך הכא לרבינא לפמ"ש אפי' ללישנא קמא איכא מיעוט אינם מוחזקים ואי בדקינן וידעינן דלא גמיר איכא למסמך מיעוט שאינם מוחזקים לחזקת שאינו זבוח ואחרים רואין לא מהני לחשש עילוף ואיהו דלא גמיר לא מרגיש בנפשי' ע"כ לא הותר אלא בליתי' קמן ואחרים ראו ששחט שפיר אמרינן מסתמא מומחה הי' דאל"ה לא הוה שחיט שפיר כל כך וממילא לא חיישינן לעילוף דהוה מרגיש בנפשי' והי' אומר לנו:

רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הם רוב הגאונים ס"ל אי איתא קמן צריך לברורי כי כן הדין בכל רוב המתנגד לחזקת איסור וכן העלה המ"א סי' תל"ז סק"ד. והיכי דליכא רובא רק חזקה אפי' אינה מתנגדת וחזקה אחרת נמי צריך לברורי כמ"ש מג"א סי' ח' סקי"א. משא"כ ברוב בהמות וכשרות דאיכא רוב בלי התנגדות לא בעי לברורי כלל חוץ מן הריאה מטעמי' שיבוארו אי"ה במכילתין ואע"ג דבעי לברורי מ"מ יכול ליתן לו לשחוט לכתחלה על דעת שיבדקנו אח"כ. ומהאי טעמא לא מתוקם משנתינו בהכי דלא שייך לכתחלה ודיעבד דהא לכתחלה יכול לשחוט ע"ד שיבדקנו אח"כ. אמנם יש גאונים דס"ל דאסור ליתן לו לכתחלה על סמך שיבדקנו אח"כ על זה כ' תוס' א"כ הוה מיתוקם מתני' בהכי ועט"ז סי' א' ס"ג. והראב"ן כ' רבינא נמי ס"ל רוב מצוין אלא ס"ל אי ליתא קמן ומצי למירדף אבתרי' צריך למירדף אי לאו אחרים רואין ובהא פליגי עליו דלא צריך למירדף ומביאו ש"ך סי' א' סק"ה. דרבינא ס"ל דלא הוה רוב מעלי' כ"כ וצריכין למירדף

כי חיישינן אולי יבוא ויאמר לא גמיר ע"כ בעי' אחרים רואין. וממילא אסור ליתן לו לכתחלה על סמך שיבדקנו אח"כ כיון שאינו רוב מעלי' וא"ש מתני' רישא לכתחלה ודיעבד וגם סיפא וכולן. אך אנן קיי"ל דרוב מעלי' ואי ליתי' קמן לא בעי למרדפי' דלא חיישינן שימצא דלא גמיר. וממילא יכולין ליתן לו לכתחלה על סמך שיבדקנו ולא מתפרש לכתחלה ודיעבד דמתני':

קסבר כותים גירי אריות הן. הרמב"ם בהלכו' עבדים פסק בהדיא כר"א דברייתא דמצת כותי אפי' כתובי ואחזוקי לא מהימני ורשב"א בשמעתי' כ' דעכ"פ כת"ק קיי"ל בדלא כתובי אפי' אחזוקי והקשה ש"ך סי' ב' סקכ"ב דא"כ הו"ל למימר רב אשי לא אמר כאביי ורבא דס"ל כת"ק או ר"א פי' אפי' למאי דכ' בש"ע דבעי נמי בדיקת סכין לא קשי' דעכ"פ ה"ל לאוקמי בכותי ובדוק סכין כאוקמתא דידי' במומר ז"א דניחא לי' לאוקמי בישראל כמ"ש מהרש"א בשם הרז"ה. וגם אין לומר דלפמ"ש תוס' דלא בעי חותך כזית בשר אלא לברורי מ"מ הא כבר כתבתי מ"מ אין ליתן לכתחלה על סמך חותך משום דבעי' שיהי' מירתת. והכא דנחשד לאכול לא מירתת שפיר הקשה ש"ך. ולפע"ד צ"ע בלא"ה מי סני לאוקמי משנתינו כמתני' דגטין בכותי חבר והו"מ ליישב גם וכולן ולמימר הכי הכל שוחטין ואפי' כותי שידעינן בו שהוא חבר ע"פ עדים ואם שחט חוקרים אח"כ אם הוא חבר ואם א"א מהני אחרים רואין. וקצת משמע בגטין דחבר ר"ל שקבל דברי חברות כישראל גמור דאל"ה רק ככותי אכתי אמאי מיחתים קמי' ישראל ע"ש וא"כ שפיר מיתוקם כנ"ל מיהו אאביי ורבא לא קשי' דנמשכו אחר הבריתא שנשני' על משנה זו ת"ר שחיטת כותי מותרת וכו' ואביי דייק מרישא ורבא מסיפא וניחא להו לאוקמי מתני' כבריתא. אך רב אשי נהי דלא ניחא לי' לאוקמי מתני' לבר מהלכתא מ"מ לוקמי בחבר וכסתם מתני' דגטין וכהלכתא ומתורץ נמי וכולן אע"כ הוצרך לומר ס"ל גיריי אריות הם ולק"מ ק' ש"ך:

אלא רבא מ"ט לא אמר כשמעתי' צ"ע דלמא קשי לי' וכולן דבשלמא אוקימתא דכותי נהי דקשי' וכולן דהא באחרים רואין שוחט אפי' לכתחלה מ"מ הדין אמת שחיטתן כשרה. משא"כ אוקמתא דמומר הדין אינו דבמומר שלא בדקו סכין אפי' בדיעבד שחיטתו פסולה אפי' באחרים רואין כמ"ש תוס' ד"ה בודק וכו'. וא"כ קשי' טפי וכולן. אלא מזה ראי' למ"ש לעיל כרמב"ם דבמומר לא אמרינן רוב מצוין מומחין ולמסקנא דרבינא לא ס"ל כוותי' בישראל כשר מ"מ במומר ומיתוקמא מתני' במומר כאוקמתא דרבינא ומיושב וכולן ופריך שפיר רבא מ"ט לא אמר כשמעתי' לפרש משנה קמייתא במומר ומיושב וכולן וק"ל:

בא ומצאו קרי לי'. כבר כתבתי לעיל באוקמתא דאביי פי' דבר זה:
דממסמס לי' צ"ל דקים להו לרבנן דכותים לא מבטלו חד בתרי דאל"ה ניחוש שנתערב לו נבלה בכשרה ונהי דלדידן נמי ליכא משום חה"ל דמיירי בציפרין בניצות ואפשר משו"ה נקיט צפרים מ"מ לרשב"א בטוש"ע י"ד אסור לאדם א' לאכלם ואיך נאכל הך דקורי' ומשמע מותר לאכול אפי' הכל ביחד אע"כ קים להו לרבנן דלא דרשו אחרי רבים להטות לביטול רוב:
כל מצות שהחזיקו בהם כותים הרבה מדקדקים בהם יותר מישראל לכאורה כך הי' ידוע לו מנהגם אז אלא שראיתי בכמה מקומות למדו הפוסקים מזה לצדוקים וקראים כאלו בחדא מחתא מחתינהו ע"כ נ"ל מסברא קאמר לי' דבישראל יצה"ר מתגבר ביותר לבטלו משא"כ באלו וכיוצא בהם שהם רצים לבאר שחת עמ"ש תוס' במס' ע"ז ג' ע"א ד"ה גדול וכו'. וא"כ זה שייך בכל כיוצא באלו וא"ש:
ומ"מ נ"ל נהי דמשמע דגם בבדיקת הסכין אחזוקי וכמ"ש לעיל והיא בכלל הלכו' שחיטה הגרמה ועיקור שהזכיר ש"ס מ"מ כיון דפליגי אמוראי ופוסקים אי בעי בדיקה אתלתא רוחתא או לא דבית השחיטה מרווח רווח עיי' לקמן י"ז ע"ב ומשמע התם דרבא גופי' לא בעי תלתא רוחתא דאמר רב אשי משמי' דרבא לא אמרו ע"ש וא"כ אביי ורבא שלא הזכירו בדיקת סכין באוקמתת כותי משום דכותי אחזקו לן בבדיקת סכין ותלתא רוחתא אנן נמי לא בעינן. אבל למאי דקיי"ל דבעינן אתלתא רוחתא א"כ מאן לימא דס"ל לצדוקים הכי ע"כ יפה פסק בש"ע סי' ב' בצדוקי דבעי בודק סכין אפי' עע"ג ומיושב ק' ש"ך שם מתוס' ד"ה בדוק סכין וק"ל:
כיון דאיכא היתירא ואיסורא לא שביק התירא ואכיל איסורא לא מיירי במי שידענו בו שכך מנהגו דא"כ פשיטא. אלא מיירי בסתם מומר שראינו אוכל לתיאבון אמרינן חזקה על רשעי ישראל דלא שביק התירא ולא יקלקל שחיטתו במזיד על מגן ועיי' כזה בכסף משנה. וריטב"א נתקשה קצת בזה ע"ש. ולפ"ז ניחא לן דאמרינן מפני שהן מחליפין ולא נימא חזקה כאן נמצא וכאן הי' חמץ זה מעולם ושל עבריין הי' מעולם והרי הרשב"א פסק כשמצינו סכין בדוק בידו אמרינן בזה שחיט דכאן נמצא וכאן הי' וסמכינן לקולא א"כ הכא אמאי לא ניחוש לחומרא. אבל להנ"ל דהוה חזקה דאתי' מכח רובא דרוב רשעי ישראל לא שבקי התירא עדיף מחזקה דכאן נמצא וכאן הי'. ולפ"ז אפי' אי אתי' ברייתא דמחליפין כר"ש דחמץ אחר הפסח דרבנן מ"מ לא סגי בשאני אומר משום דאיכא חזקה כאן נמצא מתנגדת. וש"ס לא קאמר דהו"מ למתני שאני אומר החליפו דודאי לא מצי

למתני הכי אלא האמת קאמר דהא על כרחו נקט שמחליפין וא"כ השתא בדרבנן סמכו ק"ו בדאורייי':
אלא שלדידי צ"ע לפי הסכמת הפוסקים כל היכא דחזקה מכח רובא מתנגד לחזקה צריך לברורי לכתחלה ומפני כן אע"ג דרוב מצוין מומחין מ"מ אי איתי' קמן צריך לשיולי. וא"כ ה"נ אמאי לא בעי לשיולי לעבריין ממי קנית חמץ זה ורשב"א בתה"א הקשה כן ממשנת דמאי דצריך לומר פלוני מומחה כי היכי דלרתת וכ' לחלק התם מומחים לא שכיחי והכא שכיחי גוים טובא דיש להם פת עיי' משמרת הבית. אבל לא תי' כלום מקושייתי כיון דחזקת כאן נמצא מתנגדת היו צריך לשיולי וכדאי' פ"ק דפסחים מאי נפקא מני' לשיולי דמשם הוציא המג"א דין זה:
ונ"ל מזה ראי' למ"ש תורת חיים דמשו"ה בתר דמייתי סייעתא חזר ומייתי לימא מסייעא לי' מברייתא אחריתי משום דברייתא דמחליפין לאו סייעתא גמורה היא דדלמא לא נחשד אלא לעבור על בל יראה ולא על אכילת חמץ שהם ענינים שאינם דומים. ואני אמרתי משום הא לא אירי' דמייתי סייעתא בתר סייעתא. ואולי י"ל כיון דבל יראה חמיר ועובר כל רגע ורגע ואיכא תרי לאוי מכ"ש שיעבור על אכילת חמץ אחר הפסח וקי"ל החשוד על החמור חשוד על הקל ממנו אלא שהרב"י סי' קי"ט מייתי מתשובת רשב"א שמוכיח מברייתא דלקמן דמומר לערלות אינו מומר לשחיטה אע"ג דחמיר טובא ש"מ בשני ענינים שאינם דומים לא אמרינן חשוד על החמור חשוד על הקל וע"ש בש"ך סי' קי"ט סקי"ב ונ"ל ראייתו ממאי דפירש"י מומר לערלות היינו מבעט בה וכבר פי' תורת חיים מה שהכריחו לפרש כן משום דערל לא שייך אלא פ"א דמה שאינו מל את בניו אינו נכנס בגדר מומר לערלות רק מה שלא מל עצמו והוה רק פ"א ולא נעשה מומר בפ"א וע"כ מיירי שמלבד שמתעצל מלמול עוד מבזה ומבעט המצוה וא"כ כיון שזה מומר מבעט ואי נימא דהוה נמי מומר לקל הוה כמבעט גם בשחיטה ולא רק לתיאבון אלא מבעט וזה אפשר אינינו בר זביחה או לכל הפחות אין מוסרים לו לשחוט לכתחלה אפי' בעע"ג כמ"ש רשב"א ואיך תני מומר לערלות בכלל הכל שוחטין אע"כ אע"ג דערלות חמורי לי' מ"מ אינו מומר לשחיטה כיון שאינו מענין א' זה הוא ראי' הרב"י אליבא דתשו' רשב"א ורמב"ן ע"ש בסי' קי"ט ותבין:
והשתא דאתית להכי אמינא דהך דמייתי סייעתא קמייתא דלא ידע הך ברייתא דמומר לערלות הוה ס"ד דסתמא תנינא בבכורות החשוד לדבר החמור חשוד לדבר הקל ולא נחית לחלק כנ"ל. וא"כ אלו העבריינים החשוד על בל יראה ובל ימצא בכל רגע ורגע בפסח עצמו דחמיר טפי ומשמע לאינשי איסורא טפי כש"כ שחשידים לאכול אותו

חמץ אחר הפסח ואפ"ה סמכי' שמחליפין הוה סייעתא לרבא ועוד מוכח ולא משום רובא אלא דלענין שאר איסורין הוה כישראל גמור וכל ישראל כשרים ולא רק רובא ולא בעי לשיולי וכדס"ל להרא"ה בבד"ה כל המצוין אצל השחיטה מומחין ולדידי' לא בעי לברורי וה"נ הכא ג"כ דלא בעי לברורי כלל ודלא כסתמא דתלמודא דפ"ק דפסחים דבעי למשיילי'. אך הך דמייתי ברייתא דמומר לערלות ומוכח דכל שאין הענינים דומים לא הוה מומר אפי' לקל ממנו א"כ לדידי' ליכא סייעתא לרבא מברייתא קמייתא וטעמא דחמץ מותר משום דאין הענינים דומים. אבל אי הוה ענינים דומים הוה בעי למשיילי' כסתמא דש"ס דפסחים:

ובזה מיושב ק' פני יהושע אהשמטת הפוסקים בהלכ' חמץ הך דחמצן של עוברי עבירה. וי"ל דהא דהניח ת"ח דבל יראה ואכילה הוה ענינים שאינם דומים היינו לסברוה ר' יהודא היא. דלאו דחמץ אחר הפסח מילתא אחריתי הוא. אבל למאי דקיי"ל כר"ש דחמץ אחר הפסח קנסא הוא משום שעבר אבל יראה מסברא קאמינא דהחשוד על בל יראה לא יחוש לקנסא וא"כ ליכא למימר דהוה ענינים שונים. וחשוד נמי אאכילת חמץ וליכא למסמך אמחליפין אלא משום דרובא רוב פושעים לא שבקי התירא ואכיל איסורא ולזה מתנגד כאן נמצא וא"כ צריך לברורי ולומר פלוני גוי החליף לי ודלא כברייתא וזה לא הוצרכו פוסקים להביא דדין זה מבואר במקומו דצריך לומר פלוני מומחה כמבואר בסי' קי"ט ממשנת דמאי:

מטרח לא טרח. מריש הוה אמינא הא דאר"ה בעלמא כל העובר עבירה ושנה בה הותרה לו ופרכי' הותרה לו ס"ד אלא נעשה לו כהיתר. דהדבר תמוה איך ס"ד דר"ה הותרה ממש קאמר אלא ה"פ למאי דקיי"ל דלא נעשה מומר בפ"א אלא בשני פעמים ואז נימא כיון דדש בי' כהתירא דמי לי' והוה ס"ד דהיינו דאר"ה כיון שעבר עבירה ושנה בה הוה מומר והיינו הותרה לו ופריך ס"ד דהא קיי"ל כרבא דלא שביק התירא ואכיל איסורא. אלא נעשה לו כהיתר ולא היתר ממש מיטרח לא טרח אבל כי ליכא טרחא לא שביק היתירא ולא אמרינן כיון דדש בי' וכו':

אמנם ראיתי בהורי' י"א ע"א פליגי ר' המנונא אמר מומר לאכול חלב והביא קרבן על הדם איכא ביניהו ורבא מוקי לי' במומר לתיאבון ונתחלף לי' חלב בשומן ונראה רבא לטעמי' דס"ל לא שביק התירא ואכיל איסורא וה"ל שב מידיעתו ואע"ג דת"ק פליג אר"ש היינו דלא תלי' בשב מידיעתו מדכתיב מעם הארץ ועיי' בס' קרבן חגיגה למהר"מ גלאנטי סי' ע"ו אבל לכ"ע אליבא דרבא אינו מומר להחליף חלב בשומן דלא שביק היתירא. ורב המנונא דלא מוקי לי' בהכי לית לי' דרבא. ואין רחוק שמפני זה השמיט הרי"ף

הך דרבא דמומר והשיגו הרז"ה אפשר משום דלקמן ד' ע"ב מייתי ש"ס הך אוקמתא דרב המנונא ושביק דרבא ש"מ אע"ג דאיתותב רב ענן מ"מ לא ס"ל כרבא ולפ"ז ברייתא דהכל שוחטין אפי' כותי אפי' ערל אפי' ישראל מומר מוקמי' לי' במומר להכעיס ועע"ג וקמ"ל דמוסרין לו חולין לכתחלה כשיטת הרז"ה דלא כהרשב"א ור"ן. יהי' איך שיהי' עכ"פ משמע רב המנונא לית לי' הא דרבא ואיך פריך בפשיטות אדר"ה חברו של רב המנונא הותרה לו ס"ד דלמא כרב המנונא ס"ל דלא כרבא:

תני' דמסייע לך. נראה מהאי סייעתא לא מוכח אלא סברא דלא שביק התירא וכו' אבל אכתי י"ל שחיטה שאני כיון שהוא מומר לאותו דבר ה"ל לענין אותו הדבר כמומר לכל התורה כמ"ש סברא זו מהרש"א לקמן ד' ע"ב בכוונת תוס' וכן הוא בהדיא בהרשב"א וריטב"א שם. א"כ אינינו בר זביחה כלל ומימעט מוזבחת כמ"ש תוס' לעיל ד"ה קסבר וכו' ע"ש משו"ה מייתי סייעתא אחריתי מהכל שוחטין אפי' כותי וכו' דמוכח מני' בשחיטה גופי' דסומכין עליו ואפשר היינו טעמא אע"ג דאהני דלאותו דבר הרי הוא כלכל התורה מ"מ כיון דלא שביק היתר' לא הוה בכלל זה ודאמרינן כיון דדש בי' כהיתרא דמי לי' היינו הך דלאותו ה"א ס"ד שאינו בר זביחה קמ"ל:

ואפשר הרמב"ם דס"ל דוקא גוי עע"ז פסול מן התורה מוקרא לך ואכלת מזבחו אבל אינו עע"ז כשר מן התורה אע"ג שאינו בר זביחה ולא דריש וזבחת. מהכא נפקא לי' כיון דחזינן לקמן בסוגיא דמעם הארץ דמומר לאותו דבר הוה כמומר לכל התורה. א"כ איך אמר רבא מותר לאכול משחיטתו הא לא הוה בר זביחה. אע"כ לא בעי' בר זביחה רק שלא יעבוד ע"ז ולית לי' לרמב"ם ס' הנ"ל כיון דלא שביק התירא וכו' לית לי' חלוק זה. וי"ל נמי דלרמב"ם דס"ל כל מומר לאחד מן העבירות בודק סכין וכו' והא דנקט רבא לאכול נבלות היינו לרבותא דלא נטעה בדרשא דוזבחת דבעי' בר זביחה. ולקמן י"ג ע"א נתבאר בחידושינו דפליגי אמוראי בדרשא דבעי בר זביחה וא"כ י"ל רבא הכא קמ"ל דלא בעי בר זביחה וכל שאינו עע"ז לית לן בי' וכהרמב"ם. ובזה א"ש דרמב"ם שינה לשון רבא וכ' מומר לעבירה מן העבירות ולא כ' מומר לאכול נבלות כרבא משום דרמב"ם כבר כ' לפני זה דגוי שאינו עע"ז לא פסול אלא מדרבנן גדר גדול גדרו בה וא"כ כבר ביאר דלא בעי' בר זביחה. וא"כ הוה רבותא טפי לאשמעינן דאפי' מומר לשאר עבירות נמי בעי בדיקת סכין. ולמומר לאכול נבלות דסגי נמי לי' בבדיקת סכין כמומר לשאר עבירות לא צריך לאשמעינן כיון דכבר ידעי' דלא תלי' בבר זביחה לא ס"ד למפסלי' טפי ממומר לשארי עבירות:

דף ד:

מפני שמחליפין. מה שנסתבכו המפרשים בדברי ר"ת שבתוס' דבבצק איירי. מפני שלא ראו מקור דברי ר"ת בס' הישר בחלק ענינים שונים דפוס וויען דף ע"ט סוף עמוד ד'. שהשיב לרבנו שמואל אחיו ז"ל וז"ל. מפרשת דבפת איירי וקשי' לך. ולא היא דבעיסת חמץ איירי וה"ק עיסת חמץ של עוברי עבירה לאחר הפסח מותר מיד ואע"ג דאין שהות מלוש בצק עד חימצתו לאלו עוברי עבירה דחזינן להו דעיילו ונפקא. אפ"ה שרי מפני שהן מחליפין בעיסת נכרי שנתחמצה אחר הפסח. ומיד לאו דוקא דע"כ בעי' שהות כפי ריחוק הנכרי ושיעור ביאה ושיבה ורבנו ש"י לפי פשוטה פירשה כר"ש משום דסברוהו אינה עומדת לשני הפירושים לא חש עכ"ל. פי' רבנו הוא רש"י לא חש ודקדק כל כך בפירושו לפרשו בעיסה כיון דסברוהו לא קם במסקנא לשני הפירושים בין שיהי' עיסה בין שיהי' פת לא קם הסברוהו במסקנא ע"כ לא חש רש"י לפרש אליבא דר' יהודה דס"ל חמץ של גוי אסור אלא לר"ש דחמץ של גוי מותר. אבל האמת דבעיסה מיירי ולא הי' זמן מצאת הכוכבים עד עתה אלא מכאן מלוש בצק עד חימצתו ולאו היינו שיעור חמץ מיל כיון שנתחמץ ע"י ד"א שיעור חמץ הוא מיד ולא בשאור שהוא מחומץ מכמה ימים אלא בשמרי יין וכדומה וראינו אלו בעלים יוצאי' ונכנסים וע"כ אינהו לא חמצוה עתה שהרי יצאו ונכנסו ולא הי' להם פנאי אלא או נתחמץ להם עיסה בי"ט ולא שרפוהו או קנו והחליפו בשל גוי שהחמיצו עתה ולא יצא ונכנס וקמ"ל דתולין להקל ודקדק ר"ת בלשון מלוש בצק עד חימצתו שהוא פסוק בהושע וקאי על יציאת מצרים וקרי לי' חפזון ע"ש ובפיוט דשבת הגדול ע"כ יצדק עליו לשון מיד דברייתא מותר מיד דהוא שיעור קצר וחפזון קרי לי' ולכאורה יל"ד היא גופי' קשי' מ"ט נקיט ברייתא מיד להורות על עיסה הלא ה"נ איכא למשמע הך מילתא בפת אפוי ואין שיעור אלא כדי ללוש ולאפות וראינו אותם יוצאים ונכנסים וכנ"ל:

לפמ"ש תוס' שבפנינו י"ל משום איסור פת גוים נקיט לי' בעיסה. אבל רבנו שמואל ור"ת בס' הישר לא הזכירו מזה ולא חשו לו וא"כ קשי'. וי"ל דא"כ לא הוה ידעינן דינא דלא שביק היתירא אלא ה"א כיון שהוא פת שנאפה מזמן מיעוט ליכא למיחש שהם אפו בי"ט לצורך חול דלא נחשדו על חלול י"ט ומשו"ה תלינן שהחליפו פת ישן שלהם בשל נכרי חם ולא משום דלא שביק התירא משו"ה נקיט מיד דמורה על עיסה דאפי' הוא ניכר שמזמן מועט נעשה אפשר שלשו עיסה לצורך י"ט ונתחמץ להם וע"כ שמרוהו עד הלילה ואפי"ה מותר דתולין במחליפין וכרבא דלא שביק התירא. מתוך הדברים אני לומד דאותן הנחשדים כשמתחמץ להם עיסה בי"ט אינם מבערים. אפי' פת ישן ומיושן

שלהם נמי איכא חששא דאורייתא דאין לומר כיון דלא שבקי התירא מסתמא בטלוהו עי"ט וליכא אלא איסור דרבנן דליתא דביטל שלהם אינו מועיל כיון דאינם מחשיבין אותו כהפקר וכעפרא שהרי אם יתחמץ בפסח אינם מבערים א"כ אין ביטולם מועיל כלל. ועיי' ד"מ א"ח ריש סי' תמ"ה בשם א"ז ולהנ"ל יש ליישב:

אלמא לא שביק התירא פירש"י כל מה דמצי למיעבד בהתירא פורתא עביד ולדידן מיהא שרי התוס' גרסי ברש"י דלדידן מיהא שרי דהיינו פורתא דעביד בהתירא משו"ה הקשו תוס' דבלא"ה נמי איכא פורתא התירא לדידי' דליכא אלא איסור דרבנן. אבל הגי' לפנינו ולדידן מיהא שרי. ומיהו למ"ש בסמוך אי"ה דלרש"י אסור לדידי' מדאוריי'. צ"ל מ"מ הוה פורתא בהתירא דאינו נהנה מהחמץ עצמו דמאיס טפי אלא מחליפין אע"ג דאסור מדאורי' וכ"כ הראשונים למאי דאוקמא כר"ש:

ודע דבר שאינו תופס דמיו ורק לדידי' אסור שלא יהנה מאיסורי הנאה יהי' מטעם קנס או מדאוריי' מ"מ אין שום סברא לחלק בין לקח הגוי החמץ תחלה או בהיפוך ואי משיכה קונה בנכרי או בכסף כיון דאין הדמים נתפסים בו מה לי הכי או הכי רק הוא לא יהנה מאיסורי הנאה. ודברי מג"א סס"י תמ"ג אינם אלא כעין פשר ואין להם שרש לדינא:

והנה מ"ש רש"י א"כ מצינו דמים לחמץ בפסח הקשו תוס' לכתחלה מיהת אסור פי' דהרי כל איסור הנאה נפקא מאו מכור לנכרי ש"מ בשארי איסורי הנאה אסור מן התורה למכור וכן הקשה רשב"א בחי' נדרים ואך בשמעתין העלים עין מקושי' זו. ולכאורה י"ל דבתשו' חו"י סי' מ"ו הקשה איך יעלה על הדעת דמותר מן התורה למחליף עצמו א"כ איך אפשר להעמיס איסור מכירה בלא יאכל לא תאכל ופירש"י דבר המביא לידי אכילה והיינו כשימכור ויהנה מן המעות ואי ס"ד דמהכתוב או מכור מוכח דכל לא תאכל היינו דבר המביא לאכילה. א"כ פשיטא דחליפין אסור והיא ק' גדולה. ואמנם ראיתי ברמב"ן בחי' ע"ז דאה"נ כל מכירה שרי' ולא נאסר בכלל לא תאכל אלא נהנה מגוף האיסור ולהאכיל לבהמתו אך בנבלה מותר. דאל"ה לא שייך או מכור הא הוה עפרא בעלמא ולא שוה כלום ומה שמקבל מחירו גזל הוא ולא מכירה אלא ש"מ מותר בכל הנאות ויצדק לשון מכירה. ומדטרח קרא וכ' לשון מכירה בנבלה ש"מ בשארי איסורי' לא יצדק לשון מכירה מפני שאסור בכל הנאות. אבל למכור מותר רק שאינינה מכירה אלא גזל אלו דברי רמב"ן ומיושב ק' החו"י. ומעתה זכינו לכוונת רש"י דהקשה אי ס"ד דלמחליף עצמו מותר ע"כ ליכא למימר דמכירה אינו אסור מן התורה רק דלא יצדק בו לשון מכירה נמצא מן התורה יש דמים לחמץ בפסח דליכא איסור במכירה. וס"ל לרש"י אפי' יהיו אסור מדרבנן מ"מ כיון דמשנה דתרומת חמץ משמע התם דאתי' כר"ע ואיהו ס"ל אין

ביעור חמץ אלא שרפה ומן התורה גחלתו מותר ונהי מדרבנן אסור מ"מ אי שקיל מגוי דמי גחלתו לצלות עליו הוה תרי דרבנן ובהקדש ותרומה לא ה"ל להחמיר וישלם דמי עצים זהו מה שנ"ל ביישוב דברי רש"י. ובאמת הרמב"ן לא הקשה על רש"י כק' תוס' דלכתחלה אסור למכור אלא הקשה ק' אחריתי דאין זה דמי לחמץ כיון שאסור לו בהנאה ומעות גזל הוא בידו ס"ל לרמב"ן דאין לחייבו לשלם דמי עצים דהרי הבעלים נמי לא הי' להם בו אלא שעל ידו הי' יכול לגזול את הנכרי דהרי דמי המכירה גזל בידו ואיך ישלם זה הגזלן לבעלים על שהפסידם שמנעם מלגזול:

העולה מדברינו רש"י ס"ל כק' החו"י דע"כ החלוף אסורים מן התורה להמחליף דהוה דבר הגורם לאכילה ומ"מ נ"ל חליפי חליפין מותר דה"ל גורם דגורם ומדרבנן מיהת אסור רק קידושי אשה דהאשה הוה חליפי חליפין לא אסרו רבנן מטעם שכ' תוס' ודבריהם וכוונתם מבואר בתוס' נדרים שם וכ"כ מהדורא בתרא דלא כמהרש"א גם בכוונת הר"ן שגה מהרש"א במ"כ:

מ"ט כיון דדש בי' וכו' לכאורה לא הוה צריך לומר מ"ט דהא מעיקרא מסופקים בדינו של רבא וקאמר מהא לא תסייע וא"כ מאי צריך לטעמא. מכאן משמע כהרמב"ם דמומר לעבירה מן העבירות שוה למומר לנבילות וא"כ כיון דקתני מומר לערלות ולרמב"ם מיירי לתיאבון ולא מבעט כמ"ש כ"מ ומותר לאכול בלא עע"ג ה"ה לשחיטה והוה סייעתא לרבא ממומר לערלות משו"ה הוצרך לומר מ"מ גרע כיון דדש בי' וכו':

מושל מקשיב ע"ד אמת כל משרתיו צדיקים. יש להקשות דלמא זבוח גברי דעובדי' אכול יהושפט וגברי'. וצ"ל נהי עובדי' דהוה שני למלך אינו נגרר אחר המלך והי' צדיק מ"מ עבדיו נגררים אחר אחאב והי' כמותו של אחאב כ"כ מ"ו הגאון בעל הפלאה בספרו פנים יפות ריש פ' ויגש ע"ש:

דף ה.

לא הוה מיפליג נפשי' מיני'. אע"ג דמ"מ צריך לבדוק סכין וליתן להם לא הוה הפלגת נפש משום דבלא"ה ראוי להראות סכינו לחכם. ולרמב"ם נמי דלא אמרינן סתם מומרים מצוין מומחים הם מ"מ לא הוה הפלגת נפש חדא דלהגאונים אפי' בישראל כשר צריך לברורי לכתחלה ועוד דהכא כיון דכל עם אחאב היו נזהרים במצות שחיטה היו מצוין אצל שחיטה מומחין ולא דמי לסתם מומר דעלמא:

ואר"י אמר רב מבי טבחי דאחאב. נ"ל הא דפשיטא לי' דהכי הוה משום דלא ס"ד דזן הקב"ה את אלי' מן הגזל שיגזלו העורבים אע"כ מבי טבחי דאחאב והי' חייב בדין לזון

את אלי' כי מפניו הי' בורח. ובזה מיושב מה שהקשה מהרש"א ח"א דלמא מבי טבחי דעובדי' הוה והריטב"א כ' שבאמת היינו דמשני עפ"י הדבור שהקב"ה א"ל שהוא מבי טבחי דעובדי' ולהנ"ל ליתא דא"כ הוה גזל. וע"כ מדאחאב שחייב לזון ולפרנס את אלי' ולפ"ז כדפריך אימא גברי רצה לומר והם קנו בכסף מבי טבחי דעובדי' ומשני עורביים ה"ל למימר וכ' תוס' הואיל ואיכא למטעי והיינו כנ"ל ואין להאריך:

ובחי' תורה אמרתי הא דאמרינן במנחות מ"ה ע"א פ' זו אלי' עתיד לדורשה פי' דר' יוחנן נמי ידע תי' רבינא הואיל ואשתרי מליקה לגבי' אך דקשה קו' תוס' ד"ה הואיל וכו' ומסקי תוס' דמ"מ אתא לאוריי דלא נטעה ע"ש והיינו אי אלי' כהן הי' יש מקום לטעות דמשו"ה אכל מבי טבחי דאחאב משום דכהנים מותרים בנבלה ע"כ הוצרך יחזקאל למימר לא יאכלו הכהנים. אך אי אלי' אינו כהן ליתא להאי מילתא ואיפלגו בה אמוראי כדאי במס' ב"מ לאו כהן מר וכ' שם תוס' פלוגתא במדרש בזה ע"ש ע"כ פ' זו אלי' עתיד לדורשה:

מכם להוציא את המומר. רש"י ס"ל דפ' זו רק בנדבה כתיב ולא בחובה כלל ומפני כן כ' רש"י דלאו מכם דריש דהאי אצטריך למעוטי גזל כק' תוס' אלא במקום דכתיב מיעוטא בפ' נדבת ישראל הו"ל למכתב בפ' הכוללת נדרים ונדבות של ישראל ואו"ה והתם ה"ל למכתב מן האדם. ודקדק רש"י למכתב מן האדם ולא כ' מ"אדם משום דאתם קרוים אדם אבל ה"אדם גם האו"ה נקראו כן כמ"ש תוס' בע"ז ד' ע"א אבל תוס' ס"ל כהרשב"א ועיי' ריטב"א דאע"ג מדכתיב כי יקריב בנדבה נמי מיירי מ"מ הפרשה כוללת כל עניני קרבנות אע"ג דלקמן עביד צריכותא דהוה ס"ד בנדבה לחוד משתעי אבל לקושטא דמילתא הפרשה משתעי מן הכל. וא"כ ליכא לאקשויי מ"ט לא כ"כ בפ' איש איש דהתם בנדבה לחוד משתעי ע"כ הוכרחו תוס' דדרשא מכ"ם והוקשה להם מר"פ לולב הגזול:

מכאן אמרו מקבלין קרבנות מפושעי ישראל וכו' לכאורה צ"ע דתני ב' מיני מומר בברייתא ורי"ו יליף מזה דמומר לכל התורה חוץ מלע"ז ושבת נמי הוה כגוי ורישא מיירי מומר לכל התורה חוץ מע"ז וסיפא מומר לע"ז ולא לכל התורה. אבל זהו דוחק דלכאורה מחוורתא דברייתא סיפא מפורש לרישא והכי קאמר מכם ממעט ומן הבהמה מרבה מכאן אמרו הרבוי קאי לפושעי ישראל והמיעוט קאי למומר לנסך ולחלל שבת בפרהסיא וליכא ב' מיני מומר אע"ג דשקלא וטרי' דש"ס היכי דמי וכו' קשי' מציעתא וכו' אורחי' דש"ס הכי ולעולם פי' הברייתא כנ"ל. אלא דיש לדקדק כיון דלא בא סיפא אלא לפרש הרישא א"כ מה הי' צריך להוסיף אסתם מומר דתני ברייתא לימא סתם מוקמי' ריבוי לפושעי ישראל ומיעוטא למומר מה צריך לפרש מומר לנסך היין. ונ"ל דרש"י נשמר מזה דפי' מן הבהמה להוציא רובע ונרבע ומאי בעי רש"י בזה. נקדים בתמורה כ"ח ע"ב

אמרינן מן הבהמה להוציא רובע דכתיב בהמה וכתיב איש כי יתן שכבתו בבהמה. מן הבקר להוציא נעבד ומוקצה דכתיב הכא בקר וכתיב וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב. והנה אי לאו דכתיב בהמה לרבות ה"א מכם ממעט אפי' מומר לשום דבר א' מן התורה. והשתא נמי דכתיב מן הבהמה לרבות פושעי ישראל ליכא לרבויי אלא מעניני דקרא דמיירי ברובע ונרבע ה"ה פושעי ישראל כה"ג ומכ"ש מה שלמטה מן העריות הכל בכלל ריבוי אבל לנסך יין שהוא מוקצה ונעבד דלא אתי מהאי קרא וחמיר מעריות. וכן מחלל שבת בפרהסי' לא אתי מריבוי' א"כ ממילא הוא בכלל מכם להוציא אפי' מומר לדבר א' והיינו ע"ז כנלע"ד נמצא סיפא מפרש לרישא וא"ש:

כדי שיחזרו בהן בתשובה. כ' תוס' לא דדריש טעמי דקרא פי' ואתי' כר"ש דדריש טעמי דקרא ובזה הוה א"ש מאי דפריך מברייתא דמעם הארץ וכ' תוס' ודוחק לומר דפריך מר"ש. ואי הוה דריש טעמי דקרא א"כ רמי דר"ש אדר"ש. וכ' תוס' דליתא. ונראה הכרח דא"א לומר שזה הוא טעמי דהאי קרא א"כ ע"כ צ"ל אי לאו משום שיחזרו בתשובה לא הוה מקבלין אפי' ממומר לדבר א' א"כ תינח קרבן אבל בשחיטה דלא שייך שיחזרו בתשובה הו"ל למימר אפי' שום מומר אינו בר זביחה. ואי תאמר שאני קרבן משחיטה. א"כ מנ"ל דמומר לע"ז הוה מומר לכל התורה דלמא שאני קרבן דתלי' בתשובה וזה תשובה שלו קשה. משא"כ בשחיטה לא הוה מומר לע"ז גרוע ממומר לשאר עבירות אע"כ אין זה טעמא דקרא ונדחק תוס' בפי' הש"ס. ולולי דבריהם הי' נ"ל הפי' כיון דאיכא ריבוי ומיעוטא מנ"ל דריבוי אמומר לשאר דברים ומיעוטא למומר לכל התורה דלמא איפוך מומר לכל התורה הוה כאומות העולם ובכם חלקתי ולא באומות אבל פושעי ישראל לא יקריבו וקאמר שזה חוץ לסברא א"כ פושעי ישראל ימיר דתו ונקבלו ממנו קרבן וסוגרים בעדו דלתי התשובה אע"כ נהפך הוא. ואפשר מיאנו תוס' בזה משום דס"ל בכם דרשינן בכם חלקתי ולא באומות וא"כ מ"ם דמכ"ם ולא כולכם אמומר ממש קאי ולא אפושעי ישראל דלא שייך כן באומות דז' מצות נעשה להם כהיתר דכתיב עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים ולא הוה מומר אלא לע"ז וכופר בכל עיי' וק"ל:

דף ה:

השב מידיעתו וכו' לפני רש"י הי' ב' גרסאות השב לשון עבר מיירי עכשיו בשעה שמייתי קרבן כבר חזר בתשובה ואין זבחו תועבה אלא אנו דנין על אותו שעה שעבר העבירה שייך השב לשון עבר אלו הי' שב מידיעתו באותו הזמן יביא קרבן עתה אבל כיון שלא שב אז לא יביא קרבן גם עתה אך יש גורסין היושב לשון הווה ומשמע שאנו דנין על

שעת הבאת הקרבן אם יושב עתה ובטל מקבלין ממנו ואם לאו אין מקבלין והי' ק' קו' תוס' תיפוק לי זבח רשעים תועבה. ע"כ פירש"י דאפי' אי גרסינן היושב מ"מ הכל הולך למקום א' וקאי אשעת עבירה ולא אשעת הבאת הקרבן. וזה הי' כוונת תוס' ד"ה השב שלא הקשו אח"כ מעם הארץ דידעו שפיר דמיירי אחר שכבר חזר בתשובה עיי' סנהדרין מ"ח ע"א. אך הכא גרסינן היושב הוה משמע דמיירי משעת הבאה משו"ה הקשו ותי' תוס' כמ"ש רש"י. וכן משמע מדאמרינן אין מביא קרבן ולא אמר אין מקבלין ממנו משום דלא איירי בשעת קבלת קרבן אלא בשעת עבירה דחל עליו חיוב הבאה:

אך אי קשי' בברייתא קמייתא מכם וכו' תקשה תיפוק לי' דהוה זבח רשעים ואין לומר שהפריש בשעת המראתו וכיון שנדחה הקרבן אז שוב אינו ראוי אפי' אח"כ. א"כ איך קאמר כדי שיחזרו בתשובה חוץ ממומר לנסך שאינו קרוב לשוב הלא מיירי שכבר שב וצ"ע. ונראה לי הא דמקשה תוס' בפשיטות מזבח רשעים תועבה לאו מקרא דמשלי פריך אתורה אלא מסברא חצונה והיינו בקרבן דכפרה דהמבעט בכפרתו מהיכי תיתי יתכפר לו אע"ג דאמרינן בצריכותא חטאת דחיובא הוא וכו' פירש"י שלא יהי' חוטא נשכר אבל מסברא לא יהי' לו כפרה. אבל ברייתא מכם דקאי אדורן אע"ג דקרא דמשלי אתי לריבוי אפי' דורן כפירש"י ד"ה דלאו חיובא וכו' מ"מ אתורה לא קשי' למה לי מכם תיפוק לי' מקרא דמשלי זה לק"מ:

עיי' לעיל כבר כתבתי מה ששייך לכאן:

אדם ובהמה תושיע ה'. יש "בהמה" בטומאה גמטרי' כלב כפירש"י בב"ב גבי פרנסינו כעורב וככלב והיינו מן הבהמה לרבות פושעי ישראל. ויש "בהמה" בקדושה גמטרי' אליהו והיינו . ונעשה אלי' מלאך. "מלאך אדם בהמה" גמטרי' קפ"ח כמו יעקוב מלא וי"ו שיש לו משכון מן אלי' שיבוא לבשר הגאולה בב"א:

שמא לא שמע רבי אלא בשאין ישראל עע"ג. פירשב"א דנמנו דלא להועיל חותך כזית בשר משום דנחשדו על נבלה כמומר לתיאבון אבל עע"ג מהני דלמיעוט עע"ג לדמות יונה לא חיישינן וא"ל כשאין עע"ג למימרא בעי' דהא קיי"ל כת"ק דמצת כותי דאחזוקי ולא כתיבי לא מהימני. אע"כ משום דחייש למיעוטא עע"ז. והנה לכאורה צ"ע לפ"ז מה נסתפק בדר' יוחנן דאלו הוה שמיעא הוה ס"ל הא קיי"ל לא חיישינן למיעוטא. וי"ל ע"פ מ"ש תוס' פ' אין מעמידין דמשו"ה אסרו סתם יינם בהנאה משום דאיכא מיעוט יין שנתנסך ממש לע"ז והוא אסור בהנאה מדינא כתקרובת ע"ז אלא להך מיעוטא לא חיישינן דאלו נסיך לא מזבין. אך כיון שנמנו לאסור סתם יינם משום חתנות ואיכא נמי מיעוטא דתקרובות ממש אסרו הכל בהנאה ע"ש. וה"נ איכא למימר בשמעתין כיון

שנחשדו לאכול נבלות לתיאבון ונמנו לאסור שחיטתן באין עע"ג ולא מהני חותך. וכיון שנמנו על שחיטתן והרי איכא מיעוט עובדי דמות הר יונה אע"ג דבעלמא לא חיישינן למיעוטא. הכא כיון דבלא"ה נמנו לאסור שחיטתן אסרו לגמרי אפי' עע"ג. אלא די"ל זה הי' שייך אי קיי"ל כרשב"ג דמצת כותי והי' מותר לאכול משחיטתן בלא עע"ג ע"י חותך כזית בשר. ועכשיו נתקלקלו ואוכלין נבלות לתיאבון ונמנו לאסור ע"י חותך ומדאסרו כך אסרו לגמרי משום מיעוטא דעע"ז. אך אי קיי"ל כרבנן א"כ מעולם לא הותר ע"י חותך כזית בשר. וכיון דלמיעוט עע"ז לא חיישינן מה נתחדש עתה למנות ולאסור אפי' בעע"ג אע"כ משום דר"ג וב"ד סבר כר"מ דחייש למיעוטא ולא קיי"ל כוותי'. והיינו דהי' תהי ר"ז ב"ר יוחנן אי הוה שמיעא לי' הוה ס"ל או לא:

מסתברא דשמיעא לי' וכו' לקמן אמרינן גבי תערובת דמאי לאו אדעתאי ואי הוה אדעתי' לא הוה אכיל דלא הוה שמיעא לי' הך ברייתא דלא גזרו על תערובות דמאי. ואפ"ה אר"ז ש"מ לא גזרו על תערובות דמאי. וא"כ ה"נ נימא אפי' לא שמיעא לר' יוחנן ואי הוה שמיעא לי' הוה מקבל לי' מ"מ מדאכל ש"מ לית הלכתא כר"ג וב"ד דנמנו על שחיטת כותי. ולפירש"י דפי' ר"ג בנו של ר' יהודה הנשיא הוה א"ש שהוא הי' בימי ר' יוחנן ותחלת מנין וגזירה באותו זמן הי' ותלי' בקבלת חכמי הדור גזירתו ואי שמיעא לר' יוחנן וסייעתו ומקבל מני' מתפשטת בכל ישראל ומתקיימת ואי שמיעא לי' ואינו מקבלו אינה מתקיימת כדמסקינן גזור אינהו ולא קיבלו מיניהו וא"ש וק"ל:

אפי' בהמתן של צדיקים וכו' דעת תוס' דוקא באכילת איסור אבל שארי איסורים ואפי' אכילה בשעה איסורא כגון ביה"כ לא. ובחי' ר"ן תי' תי' אחר ואין מחלק בכך וכן משמע במדרש רבה פ' חיי שרה דפריך על גמלים של אאע"ה שיצאו זמומים וכי לא הי' כחמורו של ר"פ בן יאיר פי' וליכא למיחש שירעו בשדות אחרים משום גזל. ופשוט שאין אכילת גזל גרוע מאכילת היתר בשעת איסור ובתענית כ"ד איתא שהניחו ושכחו סנדלין על חמורו של ר' יוסי דמן יוקרת ולא אזלי מפני סנדלין שאינם שלו מכ"ש שארי איסורין שאין לחלק. ובחי' תורה אמרתי שזה שאמר יעקב אע"ה ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש ויל"ד לשון לאכול וללבוש ודי באומרו לחם ובגד כדכתיב ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה. אע"כ הכי קאמר יעקב בנדרו שיזכהו ה' שיהי' כ"כ צדיק שיתן לו לחם לאכול לאחרים פי' שאחרים יאכלו ע"י שהוא אכל שיאמרו אלו הי' שם חשש איסור בהאי לחם לא יארע מכשול לצדיק וכן בגד ללבוש על אופן הנ"ל. והיינו דמאריך קרא אחר שא"ל הקב"ה קום עלה בית אל ושב שם. אמר יעקב הסירו אלקי הנכר והנזמים אשר באזניכם ויסורו ויתנו לו ויטמון עם האלה אשר עם שכם. ובא קרא להתנצל בעד יעקב שלא איחר נדרו.

כי נדרו הי' בתנאי שאם יהי' במדרגה ונתן לי לחם לאכול כנ"ל שאין הקב"ה מביא תקלה ע"י בני ביתו ובהמתו אז והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהי' בית אלקים והשתא מכיון שבני ביתו נכשלו בנזמי ע"ז ומלבושיהם עד שאמר הסירו והסירו. ואע"ג שכ' רמב"ן שכבר ביטלום אלא שיעקב החמיר על עצמו מ"מ הא חמורו של ר"פ בן יאיר לא נכשל אפי' במה שהחמיר בחומרא בעלמא כמ"ש תוס' לקמן ע"ב ד"ה הא וכו' ע"ש. א"כ לא נתקיים תנאו ובגד ללבוש שהרי נכשלו במלבושיהם ולא חל עליו נדר והאבן הזאת לולי שהקב"ה צוהו עלה בית אל ושב שם אבל הוא לא איחר נדרו:

ור"מ לטעמי' דחייש למיעוטא. אע"ג דברובא דאיתא קמן מודה ר"מ דכל דפריש מרובא פריש תי' הר"ן ר"פ כל הצלמים דר"מ דחייש בעלמא למיעוטא. א"כ מיעוטא כמאן דאיתי' דמי. ע"כ לפעמים ברובא דאיתא קמן ראו לגזור רובא אטו מיעוטא. לאפוקי למאן דלא חייש למיעוטא דמיעוטא כמאן דליתי' דמי לא שייך למגזר רובא אטו מיעוטא. ועיי' תוס' ר"פ האשה בתרא דרובא דכותים דומה קצת כרובא דאי' קמן ולעולם הוה ליתא קמן וזה הוא שיטת רמב"ן ר"פ כל הצלמים ולק"מ ק' ר"ן שם. וצריך לומר הכא בעי למיזבן בשוקא דאי בבתיהם או בחנויותיהם ה"ל קבוע וכמחצה ע"מ דמי ולכ"ע אסור. א"נ נהי דידעינן דקבוע מיעוטא עע"ז מ"מ לא ידעינן דקבוע חד מעע"ז דזבין יין לא מיקרי קבוע כדאי' בש"ע י"ד סי' קי"ד ומתבאר בקיצור במג"א סי' ל"ב סקס"ו ע"ש ועיי' מס' ע"ז כ"ז ע"א דר' יהודה ס"ל כותי מל לשם הר גריזים וצ"ע הא בימי ר' יהודה לא הי' אלא מיעוטא ור' יהודה לא חייש למיעוטא. וי"ל דהם מקפידים שלא ימול להם אלא מי שמכוון לדמות יונה שלהם נמצא אפי' כותי המיעוט צריך רופא ממינו וכשם שאלף סגי להם ברופא א' כשר ולא שייך ברופא מרובא פרוש דכל כך רופאי אליל יש כמו רופאים כשרים וק"ל:

אם בעל נפש אתה פרוש הימנו. ויראה דכל זה רמז לו ההוא סבא אתה תלמיד היושב לפני רבו ר"מ דס"ל חיישינן למיעוטא. א"כ או פרוש מבי כותאי או אי לא ס"ל כרבך פרוש הימנו:

מאי נכרים גמורים וכו' ובנכרי עד שישכור. האי חומרא הוא וקולא הוא חומרא עד שישכור וקולא דוקא ב' ישראלים עם כותי אוסרים אבל ישראל א' לא כמו ישראל א' עם נכרי עיי' ש"ע א"ח רסי' שפ"ב ובט"ז ומג"א שם והיינו דקאמר נכרים גמורים אפי' להקל. ומ"מ מדלא אמר כנכרים גמורים לענין קדושי אשה כדאמרינן ספ"ק דיבמות גבי עשרת השבטים כגוים גמורים לענין קידושין ש"מ בכותים לענין קידושין חוששין להחמיר כמ"ש בש"ע א"ע סי' מ"ד סעיף יו"ד ועיי' בית שמואל שם. אינו חושש לשאור ותבלין

וכו' לשון רמב"ם פ"א ממעשר הלכה י"ב פת לאפות וקדרה לבשל אינו חושש לא משום מעשר ולא משום שביעית שאינה חשודה להחליף בד"א שנתן לה שאור ותבלין וכו' ע"ש הרי קמן דברישא לא הזכיר שאור ותבלין דאי לאו דאינה חשודה להחליף הי' חוששין לכל העיסה ולא רק משום שאור ותבלין לחוד. ולפ"ז צ"ל הא דנקיט בברייתא אינו חושש לשאור ותבלין רבותא קאמר לא מבעי' לחליפין לא חיישינן אלא אפי' לשמא הוסיפה שאור ותבלין כדרך עולם שלפעמים לא הספיק שאור ותבלין שלו ומוספת משלה לזה נמי לא חיישינן. והא דלא מייתי לי' רמב"ם הך רבותא משום דאנן קיי"ל זה וזה גורם מותר ואפי' הוסיפה משלה לית לן בה כיון דאיכא נמי שלו הו"ל זוז"ג. אך הברייתא מצי אתי' כמ"ד זוז"ג אסור וקמ"ל דאפ"ה לא חיישינן. אלא לפ"ז טעמא בעי בין בהס"ד דחיישינן לתערובות דמאי ובין למסקנא דכל דלטעמי' עבידא ה"ל כאלו הוא בעין א"כ נהי לאחליפו לא חשידי אבל להוסיף משלה לטובתו ניחוש. וצ"ל א"כ הוה אמרי לי' נתתי לך משלי כנותן מתנה לחבירו שמודיעו ומזה ראי' למ"ש רשב"א אם החשוד מביא לו דורון בשם פלוני נאמן דאלו הי' משל עצמו לא הי' תולה מתנתו באחר וזה מוכח מהנ"ל ועדיף מיני'. והנה הרמב"ם פסק בכל התורה החשוד על הדבר דנו ומעידו בשל אחרים דלא כסתם מתני' ס"פ ד' דמס' בכורות דס"ל ר"מ הוא ולא קיי"ל כוותי' עיי' ש"ך סי' קי"ט סקי"ח ותי"ט משנה ד' פ"ה דבכורות ונראה הסברא דחזקה אין אדם חוטא ולא לו הוה רק רובא ור"מ חייש למיעוטא דחוטא אפי' לא לו וגזר רובא אטו מיעוטא ולא דנו ולא מעידו משא"כ לדידן דמרובא פרוש ואין חוטא ולא לו. אך הכ"מ והרב"י סי' קי"ט הקשה ממתני' רפ"ד דדמאי בשבת שואלו ואוכלו על פיו חשכה מ"ש לא יאכל ואמאי לא יהא נאמן בשל אחרים וכן התם פ"ד דדמאי משנה וא"ו הנכנס לעיר וכו' כ' ירושלמי הטעם שהקלו על אכסנאי וכן כ' רמב"ם וק' תיפוק לי' דנאמן בשל אחרים ולפע"ד ליישב דבלאה"נ צ"ע הא זה שרוצה זה האכסנאי לוקח ממנו הוא מרוב ע"ה מעשרים אלא דחיישי חכמים למיעוטא הכא. והנה זה המעיד עליו הוא ג"כ מרוב ע"ה מעשרים ואינו חשוד וראוי להעיד וא"נ ניחוש למיעוט שגם זה המעיד הוא מהמיעוט מ"מ הא רוב מהמיעוט הנחשדים רובא אינם חוטאים ולא לו. וא"כ מה"ת ניזל בתר ג' מיעוטא להחמיר ולא נאמין זולת בשבת ובכבוד אכסניא. וצ"ע לכאורה. וצ"ל כיון דקיי"ל בכל התורה לא חיישי' למיעוטא והכא בדמאי ראו להחמיר א"כ לא חילקו בין חד מיעוט לכמה מיעוטא דמיעוטא ומשו"ה אי לאו משום שבת ואכסנאי לא האמינו להעיד בשל אחרים. אבל חשוד בעלמא שאינו דמאי דנו ומעידו כנלע"ד והשתא לפ"ז

מ"ש רשב"א הנ"ל דאם מביא לו דורון בשם אחר מהימן משום דלא עביד דיהיב משלו בשם אחר לדמאי אצטריך אבל שארי חשודים הא בלאה"נ דנו ומעידו:

שאני תבלין דלטעמא עבידי. אין הפי' דיהיב טעמא טובא עד אלף דהא לא חששו לתערובות דמאי אפי' בפחות מס' אלא לטעמא עבידי כפירש"י דכל עיקר תיקינו ע"י שאור ותבלין. והנה תוס' העלו תבלין פטור ממעשר ורצונם תבלין פלפלין וכדומה דאותם הם עיקר תקנת הקדרה אבל בודאי איכא תבלין שומם ובצלים דחייבי במעשר כמבואר מס' טבול יום ומייתי ר"פ אלו עוברין המקפה של חולין ושום ושמן של תרומה. ועיי' מס' ע"ז ס"ט ע"א כתבלין של תרומה ר"ל שום ובצלים מיהו תוס' לא גרסי התם של תרומה אלא תבלין ופלפלין ע"ש וכן נראה דבצל וקפלוט בטל במאה לקמן צ"ז ע"ב ע"ש:

מפני שחשודה מחלפת המתקלקל. והוה ס"ד דת"ק ור' יהודה פליגי וטעמא דת"ק דחשוד להחליף ומסיק התם כדקתני טעמא דת"ק היינו ר' יהודה. ונ"ל דלס"ד דה"א ת"ק חושד להחליף הא דקאמר מחלפת המתקלקל משמע ודאי לטובה מתכוונת אלא עכ"פ גזלה משל בעלה ויהבת לחתנה והשתא מיגזל גזלה חלופי מבעי' ומשני כדקתני רוצה בתקנת בתה ולזה גם בעלה מסכים:

מיהו צ"ע איך ס"ד דחשוד על גזילה וחליפין הא מומר לדבר א' לא הוה מומר לשאר דברים והרשב"א בתה"א פסק דחשוד לדברים שאין רבים מקילין לאכול נבלה לתיאבון חשוד נמי להחליף ונפקא מס"פ אין מעמידין והקשה עליו הרא"ה בבד"ה הא מומר לדבר א' לא הוה מומר לכל התורה ועמ"ש ש"ך סי' קי"ט סקל"ח וקשה משמעתין איך ס"ד דיהי' חשוד לאחלופי ולגזל. מיהו איחלופי דכולי' שמעתין נ"ל לולי דהחברים מקפידין שלא לאכול מעם הארץ לא הי' שייך בטוחן ושכנתו ופינדוקי' ענין גזילה כלל כי אין הטוחן מקפיד מליתן קמח של זה לזה ואין הנותנים לטחון לאפות ולבשל מקפידין ומה לי הא או הא. אך הכא יודעת הפונדקית שהחבר מקפיד אי מחלפת הוה גזילה. והוה סד"א כיון דכל עיקר קפידת החבר הוא משום הפרשת מעשר והיא נחשד ע"ז חשודה נמי להחליף וזה התי' יתכן על חליפין אך על מיגזל גזלה לא שייך תי' זה וצ"ל כיון דע"ה נחשדים על גזל השבט ובשביעית על גזל עניים דרחמנא אפקרי' חשוד נמי לגזול בעלמא וכעין זה כ' רמב"ם בפי' מתני' ה' פ"ה דדמאי ובתי"ט שם ד"ה אבל בזמן ע"ש ובסוף הדבור מיהו כל אלו התירוצים לא יעלו מזור לרשב"א דס"ל החשוד בדבר שאין רבים מקילין חשוד על גזילת אותו דבר ובעי ב' חותמות שלא יזייף להחליף טוב ברע. ושפיר הקשה רא"ה לרשב"א. וצ"ל כשם שמפני תאותו עובר על לאו דנבלה ה"ה מפני תאותו לנתח טוב יזייף ויחליף רע שלו בטוב של חברו:

רוצה היא בתקנת בתה ובושה מחתנה בירושלמי וכן פסק רמב"ם בין חתנה מאירוסין בין מנשואין ונראה דס"ל דהיינו דקאמר ר' יהודה לא מבעי' מן הנשואין דגם בתה אוכלת עם בעלה ורוצת בתקנת בתה אלא אפי' מן האירוסין דאין הבת ניזונות משל בעלה וליכא תקנת בתה מ"מ בושה מחתנה. ולפ"ז מוכח מהכא נהי דלא חיישינן לאחלופי לטובת עצמה אבל להציל עצמה מרעתה שלא תתבייש נחשדת להציל עצמה בממון חברו. והיינו דכ' רשב"א שאפי' נותן חוטי קנבס להחייט חיישינן לאחלופי להציל עצמו מטורח קושי התפירה בקנבוס מבפשתן וכ' הר"ן שאינו מחוור ולהנ"ל מוכח כן:

דף ו:

מעשר את שהוא נותן לה. בתי"ט הקשה גבי טוחן נמי יעשר את שהוא נותן לו. ולכאורה י"ל עפ"י שכ' תי"ט פ"ג משנה ב' גבי הלוקח ירק מן השוק לא יחזיר עד שיעשר דפריך ירושלמי ולא נמצא עושה תקלה לבאים אחריו פי' שיפרישו ממנו על הטבל ומשני עושה אותו צבור לפניו פי' וירגישו הלוקחים שכבר עישרו חבר ע"ש. והנה בטוחן לא שייך זה צוברו לפניו וא"כ בין מעשר שהוא נותן בין אינו מעשר איכא מכשול א"כ שב וא"ת עדיף. אך צריך ישוב במשנתינו דפונדקית נמי איך ניחוש שהוא מרוב ע"ה המעשרים ותחליף לטובתו כדמסיק. ותכשל להפריש מזה על מקום אחר ויש לדחוק בזה. מ"מ הרוחנו שי"ל שזהו דעת ר' יוסי אין אנו אחראין לרמאין ופי' ר' שמשון דת"ק ס"ל לטובה ור' יוסי ס"ל לרמאות מתכוונת ולהנ"ל ר' יוסי ס"ל ממ"נ אם הוא מרוב ע"ה מעשרים ואזל י"ל לטובה מתכוונת א"כ אי מעשר מה שנותן לה איכא מכשול כנ"ל שתפריש מזה למקום אחר. ואי נחזיקנה במיעוט ע"ה שאינם מעשרים וליכא מכשול מ"מ אותן ע"ה שונאים חכמים כמבואר ס"פ אלו עוברין ואי מחלפת לרעה מתכוונת ואין אנו אחראין לערבאין:

שחברתה נותנת לה ואוכלת פירש"י דעביד אינש דמנשי ואכיל מאי דיהבי לי' עכ"ל משמע מעצמה לא מנשי' לאכול מה שאינה שלה וא"כ קשה אמאי לא תטחון בזמן שהיא טהורה לת"ק הלא לחברתה לא חייש ת"ק והיא לא מינשי'. וי"ל דהמהרש"א הקשה הא פועל אוכל קודם גמר מלאכה ושמעתי בשם הגאון מ"ה בער באסקוויץ זצ"ל שהי' אב"ד בק' פרוסטיץ דקיי"ל בש"ע ח"מ סי' של"ח ס"א שלא יטול בידו ויאכיל לבהמה וה"נ בפועל הוא אוכל אבל אחר לא יתן לו ולק"מ ק' מהרש"א. וא"ש רש"י הנ"ל דבזמן שהיא טהורה והיא אוכלת בעצמה ואין כאן גזל איכא למיחש שתטעה ותאכל בלי מעשר כדחיישי' בכל איסורין שמשו"ה אין ליגע בחמץ בפסח. ועמ"ש מג"א לענין יוה"כ

סי' תרי"ב סק"ו ומ"ש תוס' דהא מותר לקבל דבר מיעוט מן הנשים וי"ל הכא כששוכר אשת חבר לטחון ויודע שהיא טמאה ואינה יכולה לאכול בשעת מלאכה ע"כ מוסיף על שכירתה כדמשמע בהדיא בב"מ צ"ו ע"א וא"כ הוה גזל גמור אם נותנה לה לאכול כיון שהוסיף לה שכירות על זה. ומיושב נמי קו' ממתני' דגטין דבוררת ונוגעת י"ל ע"פ מ"ש סמ"ע דכל התבואות משנגמרה מלאכתן למעשר שוב אין הפועל אוכל חוץ בחטין שסתמן לטחינה ולעיסה עומדין ולא נגמרה מלאכתן לחלה וא"כ התם בוררת מיירי ברוב תבואות שאין עומד לעיסה וכבר נגמרה מלאכתן למעשר ואין הפועל אוכל וליכא למיחש דמנשי' לאכול מה שאינו שלה ומשתטיל את המים בתבואת חטים איירי. וע"ש בריטב"א בגטין נמי מפרש דבבא משתטיל את המים מילתא אחריתי היא ע"ש. וטוחנו מיירי התם בטמאה וכת"ק דרשב"א כמ"ש תוס'. אבל בשמעתין דמיירי בטוחנות קמח ומעותד לחיוב חלה לכן לא תטחון כשהיא טהורה דכיון דלא נגמרה לחלה תאכל:

ומה שהקשו תוס' דהא בתוספתא דטהרות מיתני' ולא בדמאי ע"ש פ"ח דטהרות בר"ש יש ללמוד תי' על ק' זו דבתוספתא דטהרות הגירסא אשת ע"ה טוחנת עם אשת חבר ומיירי אשת חבר עיקר ואשת ע"ה פועלת עמה בטחינה ומשום טומאה וטהרה וכפי' תוס'. אך בשמעתין מייתי ברייתא אחריתי דגרסינן בהיפוך אשת חבר טוחנת עם אשת ע"ה העיקר ואשת חבר נשכרת אצלה ומיירי מדמאי. ופריך שם מדמאי. אלא שהר"ש כ' שאפי' לפי גי' זו י"ל אשת חבר עיקר דלפעמים מיתני' כן כמו יפה ת"ת עם ד"א. והנה זהו פלוגתא ישינה בין בעלי התוס' עיי' תוס' ישנים שלהי יומא במתני' יה"כ מכפר עם התשובה. ובמק"א כתבתי דמתני' סותרת עצמה מיני' ובי' יפה ת"ת עם ד"א. וכל תורה שאין "עמה" מלאכה בטלה אע"כ הכי קאמר מי שמלאכתו עיקר יפה ת"ת "עם" ד"א שיקבע עתים לתורה עכ"פ. ומי שתורתו עיקר. עכ"פ יעסוק קצת במלאכה כי כל תורה שאין "עמ"ה" מלאכה סופה בטלה וצדקו דברי רש"י לפ"ז. ובפרט בפועל העושה עם בעה"ב דמצינו בלשון חז"ל עשה "עמי" ואיני זנך ובלשון קרא כשכיר כתושב יהי' "עמו" אם בעליו "עמו" לא ישלם אם בעליו של בהמה עם הבעה"ב במלאכתו שהבעליו הוא הפועל עמו הבעה"ב. וה"נ אשת חבר הוא פועלת בטחינה עם אשת ע"ה ולענין דמאי וכפירש"י. אמנם אמת הוא שברייתא זו שנוי' גם בתוספתא דטהרות בהיפוך אשת ע"ה עם אשת חבר ולענין טהרה כפי' התוס' וצ"ל הא דאר"ש התם דמגזל גזלה אע"ג דלענין חשד טהרות איירינן מ"מ ע"ה נחשד נמי על גזל השבט ע"כ נחשד נמי על הגזל דעלמא לר"ש משא"כ לת"ק. והא דפריך ש"ס הכא אע"ג דת"ק פליג ס"ל לש"ס נהי דפליג אגזילה לא יחלוק אחליפין דאפושי פלוגתא לא מפשינן:

וכתת נחש הנחשת וכו' ולא הו"מ לשנויי כדמשני בפ' במה בהמה שכ' תוס' ד"ה אלא מקום וכו' אחרונים לא עשו ותלה הכתוב לשבח דשאני הכא דהכתוב מגנה את ישראל עד הימים ההם הי' מקטרים לו ויקרא לו נחושתן ואי ס"ד אסא ביערו לא השתחוו לו ישראל אח"כ. אע"כ לא ביערו והם חשבו מסברא כיון שעכ"פ בזמניהם של אסא ויהושפט לא עבדו ישראל שום ע"ז ולא הקטירו לנחושתן כי הם השיבום בתשובה. והי' הנחש עומד לנס להתנוסס לזכור חסדי ה' ונפלאותיו וסברו הם כיון שעתה הוא עומד לפרסם נס אין לחוש שמא ח"ו יחזרו ישראל לקלקלה לעע"ז ולהקטיר לו אין רשות למעט כבוד ה' בודאי מפני הספק של אח"כ. וחזקי' סבר דחיישינן שמא יחזור הדבר לקלקלה וספק ח"ה חמיר מודאי ק"ה. ומדחזינן דהודו לו חכמי דורו כמבואר במתני ס"פ מקום שנהגו וחכמי הדור המה יושבי לשכת הגזית אשר עליהם כתיב כי יפלא ממך דבר למשפט וקמת ועלית ויגידו לך מן המקום אשר יבחר ה' ש"מ משמיא אסכימו על ידו. וא"כ הא דלא גילה הקב"ה רק זה לקדמונים ש"מ מקום הניחו מן השמים להעלים דבר מעיני הראשונים להתגדר בו אחרונים. וע"ז כתיב יצפון לישרים תושי' הקב"ה מטמין ומצפין תושי' ותורה מעיני ישרים עד שיביא מי שנפל זה בחלקו וגורלו. וע"ז אנו מתפללין ותן חלקינו בתורתיך שעכ"פ כל א' יזכה לחלקו הצפון לו למען לא ניגע לריק ח"ו ועיי' בסמוך אי"ה:

דף ז.

ואמרי לי' אין מזניחין ואמרי לי' אין מזחיחין וכו' י"ל דפליגי לישנא. למ"ד אין מזניחין פירש"י אין משקצין פי' דסד"א מכזבין אותו על פניו לאמור שקר אתה דובר כמ"ש רשב"א בתשובה שאין להאמין עדות אינשי דעלמא לענין דינא האומרים ניקב בני מעים בא משורים הנוגחים וכה"ג קמ"ל ת"ח אין מזניחין לומר שקר אתה דובר. אבל אכתי י"ל ולעיין דלמא הכי והכי הוה מעשה ואתה לא דקדקת בשמועתך. ולאידך לישנא אין מזחיחין כלל כמו לא יזח החשן דאמרינן כדמסקינן בשמעתין חזי מאן גברא רבא קמסהיד ופירש"י יפה כיון ודקדק בשמיעתו ואין מזיחין כלל החשן אלא הרי הוא כאורים ותומים שמאירים ומשלימים דבריהם ואמנם לב' הלשונות לא קאי אלא את"ח המעיד בשם רבו שמאמינים קבלתו. אך הני תרי לישנא אין א' מהם קאי אהא דמקום הניחו לי דודאי לאו כל הרוצה ליטול השם ולהגיד חדשות מסברא דנפשי' ולומר מקום הניחו וכו' דהרי ממרע"ה עד חזקי' לא מצינו זה ומחזקי' עד רבנו הקדוש והבו דלא לוסיף. ואתי לישנא בתרא ואמר אין מזחיחין אותו שאפי' לפעמים יכול אחרון לומר כן

ומ"מ מייתי עלה מתני' משרבו זחוחי לב האומרים מקום הניחו לי וכו' רבו כמו רבו וכל א' נוטל שם לעצמו משרבו כן רבו מחלוקות בישראל. ואמרי אינשי כל עושי חדשות בעל מלחמות כי מרבה מחלוקת בתורה וכל א' בונה במה לעצמו באומרו מקום הניחו לי עד שהגיע הענין הזה לשיעור כך כי בעלי התשובות אינם משיבים אלא מגידי חדשות להרוס דעת הראשונים ולחדש דבר מלבו וכשאדם מורה הלכה כפשוטה כמו שהשיבו הראשונים אומרים אין בתשובה זו חידוש עד שכל חלקה טובה סקלו באבני פלפוליהם והכל בנוי על מקום הניחו לי מן השמים להתגדר בו:

ופה מצאתי מקום להרחיב הדבור מה שאלצני הנה השל"ה וכל גדולי ישראל צווחי' כי כרוכי' על החילוקים הנוהגים בבעלי ישיבה ואומרים שהם מבלי עולם. והנה דבר זה נתפשט בתפוצות ישראל מאוד מאוד וכל רואיו ומביניו יכירו כי לכאורה שוא והבל הוא. וחלילה לנו לחשוב כן על צדיקים וטובים קדמונינו שהנחילו לנו ירחי שוא ומשאות מדיחים איך לא סקלום אנשי דורם אז כשהתחיל לקלקל. ואם תאמר הי' מה שהי'. אתה נותן מקום למינים לרדות דלמא גם תפילין וכיוצא בו התחיל בדור מן הדורות ולפנים לא הי'. חלילה לחשוב. אבל אומר אני החילוקים דרכם בקודש וממעיין הקודש יצאו אלא שנתקלקל באורך הזמן. וטרם כל נחקור על שם זה חילוק מה שמו מה תאמר אבל הוה יודע דעיקר שמוש התלמידים אצל רבם הוא לדמות מילתא למילתא. וז"ל הרא"ש הובא בב"י בבד"ה בי"ד סי' רמ"ב וי"ל דעכשיו נמי אין כל מעשה בא בגמ' אלא שמדמה מילתא למילתא ואיכא למיחש שמדמה מה דלא דמי עכ"ל שם. ועל זה נהגו כשאדם מחדש דבר אומרים בלשון אשכנז גלייך או אום גלייך פי' דומה או אינו דומה שהדמיון עולה יפה או אינו עולה יפה. והיות הסברות עמוקות ודקות כחוט השערה לחלק בין זה לזה ועי"ז יתרצו כמה קושי' שיודע לחלק ביניהם מה שהי' בעיני התלמידים דומין זה לזה יבוא רבו וחקרו שאין זה דומה ומורה להתלמידים הסדק שבין זה לזה וזה הוא חילוק שהי' רב מראה לתלמידים החילוק וההפרש בין הסברות שהי' נראה להם במושכל הראשון שהם דומים זה לזה ומזה ילמדו דרך האמת בהוראה. ואמנם בעו"ה נתקלקלו הדורות ואדרבא החליפו הנ"ל בפלפולים חריפים ומשוננים ואינם משגיחים אם דומה או לא רק שיהי' חריף וחדוד או לשיטתו אעפ"י שאם יעיין שפיר אין זה שיטתו שהחילוק רב ביניהם. עד שבעלי החריפים האלו הם המורים בחריפותם. והי לך לשון הריב"ש סי' רע"א אבל אין צריך לידע כל הוית התוספת וגליוניהם ולמירמי דוקלי ולזקוף להו. וכמה חכמים ראינו בעינינו מפולפלים וחריפים בהוית דמעיילי פילא בקופא דמחטא ועל כל קוץ וקוץ אומרים תילי תילים קושיות ותירוצים ולפום חורפא

לא סלקא להו שמעתתא אליבא דהלכתא ואומרים על אסור מותר ועל מותר אסור עכ"ל הריב"ש שם:

והנה אחז"ל לעולם יעשה אדם עצמו כשור לעול וכחמור למשוי בדברי תורה והענין כשור לרדיא המשדד עמקים וכרוב ותני ומעיין ודולה מים מבארות עמקים והוא החריפות. ואחר שברר שמועותיו וטחן וברר לסולת סולת נקי' יהי' כחמור למשא לישא אלומותיו כחמור נושא ספרים. ואם זה השור יחרוש וישדד במישור. אח"כ בעליו יבצור ויזמור. וישאהו על גביו כחמור. אך מאוד צריך להזהר שבין החרישה והאסיפה יברור ויזרה ברחת ומזרה אבל לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו. ה' יודע כי כעין האמור למעלה הבנתי מקיצורי דברים ורמיזותן של רבותי הקדושים זצ"ל אלא הם שמו מחסום לפיהם ולא גילו אלא ברמז לצנועי תלמידהם. ואני עני וכואב מקום הניחו לי להתגדר בו וה' הטוב יכפר בעדי:

קדושה ראשונה קדשה לשעתה וכו' ז"ל רמב"ם ספ"ו מה' בית הבחירה ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדשה לע"ל וכו' לפי שקדושת המקדש מפני השכינה ושכינה אינה בטלה שנאמר והשימותי אני את מקדשיכם אעפ"י ששוממין בקדושתן הן עומדים. ומה שהשיג על זה הראב"ד עמג"א סוף ה' ט"ב ובס' לחם שמים העלה דמ"מ תלי' בפלוגתא אי ארון במקומו ננגז והכי קיי"ל א"כ לא בטלה קדושתו משא"כ למ"ד גלה לבבל אין כאן קדושה להתחייב כרת ע"ש מילתא בטעמא ונכון הוא אמנם כל זה בקדושת מקום מקדש. אך בקדושת א"י לתרומות ומעשרות כ' שם כיון דקדושה ראשונה הי' ע"י שהי' כיבוש רבים וכיון שנלקחה הארץ מידם בטל הכיבוש ונפטרה מן התורה וכו' וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה ולפיכך וכו' הוא מקודש היום ואעפ"י שנלקחה הארץ ממנו וכו' עכ"ל וכ"מ נתקשה בסברא זו אטו כיבוש יהושע גרע מחזקה. ולפע"ד להסביר דיב"נ כיבוש וחזר בא נ"נ וכיבוש מידינו. וגוי קונה בכיבוש מלחמה כדילפינן פ' השולח מעמון ומואב טיהרו בסיחון ועוג. אע"ג דאמרינן פ' ד' מיתות גבי יפת תואר דגוי לאו בר כיבוש מלחמה רוצה לומר שלא ניתן לו רשות והיתר לכבושי שהרי אפי' לישראל אומרים לסטים אתם שכבשתם ז' עממים לולי שהקב"ה נתן לנו רשות וצונו בכך. אבל לאו"ה לא ניתן רשות ולסטים היא. אבל אי עבר וכיבש קנה כמו גזלן שקונה ביאוש ושינוי אע"ג דעביד איסורא מ"מ קנה. ה"נ אע"ג דכיבוש שלנו הי' בדין ושל נ"נ הי' בגזל מ"מ קנה ונתבטלה קדושת יב"נ. משא"כ עזרא כשעלה לא כיבש אלא ברשות כורש החזיק והי' עבדים למלכות ושוב כשנטלה יונים המלכות מפרסיים ישבו ברשות יונים ולבסוף ברשות רומיים ואף כשהחריבו עירינו וגלו אותנו

מארצינו לא בטלו המלכיות הרשות שישבו ישראל בא"י ועדיין אותו הכח שהי' לנו בא"י בימי עזרא כשקדש דהיינו רשות המלכות אותו הכח עדיין קיים ולא נשתנה רגע א'. אעפ"י דאחר חורבן ראשון הי' נ"ב שנה שלא עבר איש בא"י ומעוף השמים עד בהמה נדדו הלכו אבל מימי עזרא ואילך לא נתרוקן א"י מישראל רגע א' ורשות המלכות קיים וא"כ לא נתבטלה קדושתה:

ועיי' במפרש לה' קידוש החדש פ"ה ה' י"ג שהעתיק לשון רמב"ם בס' המצות שכ' שאם ח"ו יאבדו ישראל מא"י וב"ה שהבטיחנו בתורה שלא תכלה אומה זו וכו' ע"ש והיכן הבטיחנו שלא יהי' א"י בלא ישראל. והוא לפע"ד מ"ש אשר ירשו אבותיך וירשתה ירושה ראשונה ושני' יש להם שלישית אין להם לפי שקדושת עזרא לא בטלה והיינו אם יהי' תמיד ישראל בא"י ברשות המלכות. אך אם ח"ו יתבטל זה א"כ בטלה קדושת עזרא ויהי' צריך קדושה שלישית לע"ל וכבר הבטיחנו קדושה שלישית אין להם:

דלמא נתן עיניו בצד זה ועיי' בשבת קמ"ב ע"ב דרשב"א ס"ל נותן עיניו ואין מעלה המדומה כיון דאפשר בהרהור לא יעשה מעשה. ונ"ל במי ששכח להפריש חלה מחמץ שלו ע"פ שחל בשבת יזמין לו כהן קטן על שלחנו ויתן עיניו בצד זה ויאכילנו להקטן ומצד אחר יאכל הוא ומותר בחלת ח"ל ובשעת הדחק:

אתה הולך לעשות רצון קונך. הרשב"א בחי' אגדות הנדפס בעין יעקב הסביר שר"פ בן יאיר עם עצמו ושכלו נדון כך דאע"ג דהטבע משועבד ללומדי תורה ותגזר אומר ויקם לך מ"מ אין ראוי לשנות הטבעיים ללא צורך גדול. והי' נדון בנפשו אם יגזור לבקע המים או לא עד שהחליט לצורך מצוה רבה דפדיון שבוים יפליג מיא. אבל לא למצוה אחרת אפי' לחטי דפסחא. ושוב כיון שכבר נבקעו המים לפדיון לא נתן רשות שיחזור לאיתנם אפי' למצוה חטי דפסחא ואפי' לצורך בני לוי':

דף ז:

ומי מחייבי' וכו' כ' תוס' במס' שקלים מתרץ דמחמרא על עצמה הי'. הנה התם הוה עובדא אחריני דגנביהו גנבי והחזיריהו ובאה לביתו של ר"פ בן יאיר ונתנו לפני' לאכול ולא אכלה. והתם לא הו"מ למימר כדשני הכא דלקחן מתחלה לאדם. אטו בני ביתו של ר"פ בן יאיר לא ידעו הך דלקחן מתחלה לאדם ונמלך דחייב לעשר אע"כ לקחוהו מתחלה לבהמה ור"פ מחמיר על עצמו הי' ולא הביא הקב"ה תקלה ע"י בהמתו במנהג חומרא שנהג בעצמו. אבל בשמעתין בפונדק של אחרים הי' ואותן בני פונדק אפשר שלא ידעו הך דלקחן מתחלה לאדם. אבל לא הו"מ לשנויי דלקחן לבהמה רק משום

חומרא בעלמא דא"כ לא שייך עני' זו הלכה לעשות רצון קונה ואתם מאכילין אותה טבלים דהא לאו טבל הי' אלא חומרא בעלמא אע"כ לקחן מתחלה לאדם:
ועיי' לעיל ה' ע"ב תוס' ד"ה צדיקים עצמן וכו' מייתי תוס' מיומא דהאי ירושלמי אם הראשונים מלאכים אנחנו בני אינש ואם הראשונים בני אינש אנחנו כחמורים ולא כחמורו של ר"פ בן יאיר אלא כשארי חמורים ע"ש הא דלא מסיים בשמעתין הכי היינו משום דבשמעתין מיירי מעיקר הדין ולא מחומרא בעלמא ובזה גם בדורות האחרונים בטוחים רגלי חסידיו ישמור אך בירושלמי מיירי מחומרא שהחמיר ומשמיא הסכימו על חומרתו שלא מן הדין עד שהצילו חמורו שלא לפגוע בו. בזה אין בטחון לדורות האחרונים: ואגב אפרש מה שנלע"ד בפירושו דהך אם הראשונים מלאכים. דמלאכים המה שלוחי ההשגחה העליונה להשגיח על אנשי העה"ז. והבהמות המה עבדי בני אדם לכל צרכיהם. והנה דורות הראשונים הי' בחייהם בבחינת מלאכים להשגיח על הדורות האחרונים שיבואו אחריהם שהמה בבחינת אנשים. המושגחים מהמלאכים להצילם מכל כושל ולברר וללבן הדת מכל סוג. ועכשיו שהם הלכו לחיי עולם ואנחנו בעה"ז המה בבחינת אנשים ואנחנו בהמתם כי כל מעשה טוב שאנו עושים ע"פ תקנתם. הם מתעלים בעולם העליון ואנחנו עובדים עבודתם כבהמה לאנשים. נמצא שניהם אמת באותה בחינה שהם מלאכים אנחנו אנשים ובבחי' שהם אנשים אנחנו כבהמתם אך לא כחמורו של רפב"י שיהיו הראשונים בטוחים שלא נכשל אנחנו בהבנת כוונת משנתם ותקנתם וחומרא שהחמירו עלינו. נהי בגוף הדין רגלי חסידיו ישמור מלהגיע באיסור דאורייתא וכל העוסק בתורה לשמה הי"ת יאיר עיניו. אבל עכ"פ בהבנת דברי הראשונים ותקנתם וחומרותם אין בטחון:
רצונך סעוד אצלי א"ל הן. נ"ל לפמ"ש בתוס' רי"ד פ' עשרה יוחסין בשם הירושלמי דכל הנהנה מן הבריות אסור לשמש בשם הקדוש ובהשבעות. והכא דרפב"י בקע נהר ועבר ברגל וחשדו רבי שפועל ע"י השבעות ע"כ רצה לנסותו אם יסעוד אצלו. וכיון שאמר הן מבואר שלא ע"י השבעות שמות עשה אלא ותגזר אומר ויקם לך כמ"ש לעיל:
ישראל קדושים הם יש שיש לו ואינו רוצה ויש רוצה ואין לו. פי' רפב"י בודאי אלו הי' סועד אצל אחרים לא הי' סועד אלא אצל ת"ח כמותו דהרי מיקירי ירושלים לא הי' מסובין בסעודה אא"כ יודעים מי מיסב עמהם. והנה רוב ת"ח אינם נהנים מיגיע כפם אלא כשמעון אחי עזרי' וכיששכר וזבולון וכדומה או פרנס הממונה על הציבור שהציבור מצווין לעשות לו מלאכתו וליתן לו פרנסתו כשני דייני גזירות שבירושלים והשתא זה הת"ח כשמזמין לאכול אצלו הוא רוצה בלב שלם שיהנה זה ממנו אך אעפ"י

שרוצה אין לו שהרי משל אחרים הוא נותן. ואותן אחרים שיש להם שהפרנסה משלהם אינם רוצים שיזמין זה עוד אחרים אצלו שאומרים דיו שאנו מפרנסין אותו ומה לו להכניס אורחים עוד. נמצא ישראל קדושים שמפרנסים חכמיהם אך אינם רוצים שיזמנו עוד אחרים ע"כ אל תתאו למטעמותיו. אבל אתה רבי רוצה אתה ויש לך משלך ולא משל אחרים מותר ליהנות ממך:

והנה הרמב"ם פ"ד משקלים פסק דציבור מחויבים לפרנס הממונה על הציבור אותו ואת בני ביתו ולא הראה מקום מאין לו שצריכין לפרנס גם ב"ב ושאם נתרבו צריכין להוסיף. ובתשובה א' כתבתי שבמקומו מוכרע ר"פ שני דייני גזירות דקאמר לא הספיקו ורצו להוסיף להם ולא רצו לקבל והוסיפו להם על כרחם. וקשה ממ"נ כיון שקבלו מתחלה מן הציבור די סיפוקם. ושוב נתייקר השער ולא הספיק להם מדוע לא רצו לקבל ההוספה. אע"כ לא נתייקר השער אלא לא הספיקו מצד שנתרבו בני ביתם שהי' מתחלה מועטים ונתרבו בבנים ומשרתים להם ולא רצו לקבל זה מן הציבור והוסיפו להם על כרחם שהדין כן שמוטל על הציבור. ולפ"ז נ"ל הא דאמר רפב"י מיום שעמד על דעתו לא נהנה מסעודת אביו היינו נמי כנ"ל שאביו הי' מתפרנס מהציבור וכל זמן שלא עמד על דעתו שאז הקטן סמוך על שלחן אביו א"כ מוטל על הציבור לפרנס בני ביתו של אביו והוא בכלל. אבל משעמד על דעתו חשש שידונו הציבור מה לו לזה להטיל עלינו פרנסת בניו הגדולים על כן לא נהנה מאביו:

ומ"ש שמימיו לא בצע על פרוסה שאינו שלו ופירש"י ברכת המוציא. נראה דמיירי שהוא הזמין אחרים על שלחנו והי' בידם פת נקי' ושלו הי' קיבור שאז אפי' בפת גוי ופת ישראל או חולין בטהרה מ"מ יבצע על נקי' של אורח עיי' היטב לשון המרדכי בט"ז י"ד סי' קי"ב סק"ח ובמג"א סי' קס"ח סקי"ב. אפ"ה רפב"י לא בצע על של אורח שאעפ"י שהי' הנקי' חביב עליו מ"מ הי' מגונה בעיניו ליהנות משל אחרים כנלע"ד:

גבה טורא ביניהו. לרמז כי ההפצרה להעבירו על דעתו לסעוד אצלו הוא מפתוי יצה"ר אשר לצדיקים נדמה כהר ע"כ גבה טורא ולא הפסיק נהר ביניהם אלא טורא:

גדולים צדיקים וכו' עיי' פ' תוס' שבחיי הצדיקים נוגעים בהם כמה רשעים וכו' וצ"ע מנ"ל דבמיתתם דלמא שוים הם בחייהם ובמיתתם. אך רשעים גריעים במיתתם מבחייהם בלא יכלו יגעו בצדיקים ודוחק לומר שבחיי הצדיקים נוגעים בהם רשעים מתים. דמאן לימא לן שנטמא אלישע כל ימיו לרשע מת והדעת נותן כן דגרוע רשע במיתתו שכבר אבדה תקות תשובה משא"כ בחייו עדיין יש תקוה שישוב ואע"ג שיש

לומר בהיפך במת כבר כיפרה עליו מיתתו. מ"מ דלמא האי גברא מת מתוך רשעו הוה דלא כיפרה עליו מיתתו עיי' סנהדרין מ"ח ע"א צ"ע:

כשפים שמכחישין פמליא של מעלה. הגאון מהר"ל מפראג בספרו באר הגולה כ' דהעוסקים בהשבעות ע"י ס' יצירה אינם מכחישין פמליא של מעלה. כיון שהעולם נברא ע"י צירוף אותיות התורה והם יודעין לצרף אותן האותיות ולהפך מענין לענין א"כ כיון שפועלים באותו כלי אומנות עצמו שפועל הקב"ה אין כאן הכחשה שמתחלה כך נוסדה הטבע. אבל מכשפים בשמות טומאה מכחישים ע"ש ועדיין צ"ע:

שאני ר"ח דנפיש זכותי' פי' ואין כשפים שולטין בו. עיי' היטב בתה"ד סי' רמ"ג וכ' עליו חלקת מחוקק סי' קי"ט סקכ"א שראיותיו חלושות ואין לסמוך עליו. וכן נלע"ד דיש לדחות ראיותיו מהא דשמעתין די"ל דאמרינן התם פע"פ דנהי דמשום זוגות ליכא משום כשפים איכא. וא"כ י"ל בתלמידו של רבא שלטה בו כשפים אע"ג דמסתמא נפישא זכותי' מ"מ כיון דאותבי' בפרקי' לא נפיש זכותי' ושלטו בו כשפים וה"ה האי גברא אפי' הוה נפישא זכותי' נמי מסתיין דנכנס לחנות של גרושתו ושלטו בו כשפי האשה ואין כאן מקום להאריך:

דף ח.

ליבן סכין. בס' שמ"ח כ' לאו דוקא ליבן אלא סכין רותח נמי למאי דלא קיי"ל כר"ז נמי אסור. וצריך חקירה באריכות לשון רש"י שכ' ובלשון הלועזים באדמותי' עכ"ל:

חידודא קודם לליבונא רשב"א כ' קודם פי' שאין הליבון שולט כלל בהחידוד ואפי' אחר זמן לא יכוה. וכן משמע מרש"י במסקנא דלא גרס בשינויי דש"ס דברזי' מיבריז דהיינו חידוד לא גרס היינו חידוד משום ליכא הבל כלל ועיי' לשון רש"י ד"ה חידוד שאני וכו' נוטה לדברי רשב"א ומ"ש רש"י וחתיכתו קודם להבלו לשון ש"ס נקיט קודם וכ' רשב"א דהוה כמו מי הקדמנו ואשלם ואין כאן כח הבל כלל לשרוף:

והנה הרי"ף לא מייתי הא דר"ז וכל הראשונים אמרו מסוגיא דלקמן דבעינן בדיקה אתלת רוחתא ש"מ לא אמרינן מרווח רווח. ומשמע דחידודא קודם לליבונא אית לן רק מרווח רווח לית לן. אמנם בשמ"ח כ' מסוגיא דיבמות ק"כ ע"ב דאמר רבא בסכין מלובנת וד"ה משמע דס"ל חידוד וליבון באים כאחד ע"ש ואין ראי' זו מוכרחת. מ"מ נ"ל דבהא פליגי ב' נסחאות ברמב"ם דמייתי ב"י סי' ט' ובחד נוסחא כ' שחט בסכין מלובן טריפה ובאידך כ' שחיטתו פסולה. והיינו אי אמרינן דלית לן חידודא קודם לליבונא א"כ שחיטתו פסולה ונבלה הוה. אבל אי קיי"ל חידודא קודם לליבונא רק דלית לן מרווח רווח נמצא ליכא

אלא משום שניקב הושט נגד מקום שכבר שחט כמ"ש תוס' וזה לא הוה אלא טריפה כמבואר בלשון כל הפוסקים ובטוש"ע סי' כ"ו ולא הוה פסול בשחיטה:

ועיי' לקמן י"ז ע"ב תוס' ד"ה אבישרא וכו' שכתבו בדיקת טופרא הוא משום קנה ואין להקשות להפוסקים כר"ז ורק בפגימה חיישינן למורשה דאית לה. מ"מ בקנה דלא מיטרף אלא ברובא למה צריך אתלת רוחתא. די"ל מסתמא נשחט הקנה קודם הושט ונמצא אם הפגימה עוקרת ברובא אע"ג שכבר נשחט רובא קודם מ"מ ה"ל נטרף בין שחיטת קנה לושט ואנן קיי"ל כמ"ד יש טרפה לחצי חיות עיי' טוש"ע סי' ב' והיא פלוגתא לקמן ל"ג ע"א ע"ש. ומ"מ הרווחנו דכשאמר ר' יימר אבישרא ואטופרא צריך אתלת רוחתא לא צריך משום דמרווח רווח לא הו"מ לדחיי' שאני פגימא דמורשא אית לה די"ל משום דאכתי הוה קשי' לי' לרבי אך יימר אתלת רוחתא טופרא למה צריך דדלמא ס"ל לרב יימר אין טריפה לחצי חיות ע"כ לא הו"מ למידחי כנ"ל. ולפ"ז בעוף דסגי בסי' א' אי תפס בקנה ושחט בסכין מלובן או בפגימא מן הצד כשרה. וכ"כ פר"ח. ולפע"ד לא נ"ל דחיישינן ששרף או קרע בפגימא וחיסר ממנו ונקבים שיש בהם חסרון לא בעי רובא אלא מצטרפין לכאיסור וגדול לפי גדלו וקטן לפי קטנו ושיעורו מועט ומיטרף קודם שנשחט רובא עיי' לקמן מ"ה ע"א וטוש"ע סי' ל"ד וק"ל. ושמעתי ממורי הגאון הפלאה זצ"ל בשמחת פורים הא דפשיטא לר"ז דחידודא קודם לליבונא ומרווח רווח דאמרינן פ"ק דמגלה קם רבה ושחטי' לר"ז ואפשר שחטו בסכין רותח שהי' מונח על השלחן בסעודת פורים וידע ר"ז והרגיש בנפשי'. והנה אע"ג דלחוכא ולשמחת פורים אמרה נ"ל הואיל ונפיק מפומי' דגברא קדישא לא יגע לריק ח"ו דודאי אי הי' שום מציאות שיחי' ר"ז לא הי' מת ע"י שחיטת רבה עד שהתפלל והחיהו שלא בטבע אע"כ לא הי' במציאות שיחי' כיון ששחט בו רוב ב' סימנים. והנה ביבמות ק"כ ע"ב הנ"ל אמר רבא בסכין מלובנת וד"ה ש"מ יכול לחיות ע"י סכין מלובן אפי' מגויד. וא"כ איך מת ר"ז הלא שחטו בסכין רותח אע"כ בית השחיטה מרווח רווח וחתך החידוד קודם כווית אש הליבון וכבר מת טרם הבלא. ורבא מיירי במגויד שלא במקום סימנים דלא רווח אלא סימנים שטבעם כך ולא שארי פצעים:

סכין של ע"ז. עיי' פני יהושע איך מותר לשחוט ב הא רוצה בקיומא אסור והעלה דמקיימה על מנת לבטלה ע"י גוי כשיזדמן מותר. ובודאי הדין עמו בזה כאשר הוכחתי במקום אחת מדמקשה ש"ס במס' ע"ז אשיריהם תשרפון באש בביטל סגי ומאי קושיין הא עכ"פ מיוד ניסן שעברו הירדן עד כ"ט ניסן שכבשו יריחו לא הי' עמהם שום גוי לבטל האשרות הנמצאין ואותן שורפין באש אע"כ מותר לקיימן על מנת לבטלן כשימצא

גוי וא"ש. אלא שצל"ע נהי שאינו צריך לבער מן העולם ולהניחם בשב ואל תעשה עד שימצא גוי לבטלם. מ"מ מנ"ל שיהי' מותר לשחוט ולעשות בו צרכו דהוה רוצה בקיומו ועיי' בחידושינו לסוגיא דשופר של ע"ז ע"ש והנה כבר נתעורר גם פ"י בלשון רמב"ם שכ' דאפי' במקלקל לא ישחוט ולא יחתוך לכתחלה. ונ"ל דלפמ"ש ת"ח דרבא דאמר השוחט אסור והמחתך מותר ושינה לשון ר"נ וה"ל למימר אסור לשחוט מסוכנת ומותר לחתוך אטמא דקיימא לקורבנא ש"מ רבא דיעבד קאמר ע"ש ונ"ל ס"ל לרמב"ם דבהא פליגי דר"נ ס"ל מקלקל מותר אפי' לכתחלה ומשום רוצה בקיומא ליכא כיון שדעתו לבטלו ע"י גוי ורבא ס"ל נהי דמותר בשב ואל תעשה מ"מ אסור לעשות בו מלאכתו וכן פסק רמב"ם כרבא. ועיי' במרדכי דפרקי' דכ' מדשני שלבנה באור ולא קאמר שטבלה וליבנה ש"מ סכין של שחיטה לא בעי טבילה ולכאורה צ"ע דלמא בשל ישראל מיירי או ששאלה מגוי ולא בעי טבילה אע"כ כנ"ל דא"כ אינו משהה ע"מ לבטלו דהא של ישראל אין לו ביטול ובשאלה מנכרי צריך להחזירו לו בעינא בלי ביטול וא"כ אפי' לר"נ הי' אסור להיות רוצה בקיומו. אע"כ שישראל הגבי' ע"מ לבטלו ע"י גוי ואע"ג שעדיין לא זכה בה ולא רצה לקנותו עד אחר ביטול מ"מ צריך טבילה כמו דעתו לשקעו בידו עיי' סי' קכ"ג:

מותר לשחוט בה מקלקל הוא הקשו תוס' משוחט בשבת בחוץ דלא מצי למימר במסוכנת דא"כ אינו ראוי לבוא בפנים דפרט לחולי וזקן ומזוהם וכל שאינו ראוי בפנים אינו חייב עליו בחוץ. אע"ג דמיירי בחצי קנה פגום מ"מ לא הוה מסוכן ובעל מום אינו פוסל בעוף. ועוד לא שייך תיקון במסוכנת מאהמ"ח דהא בלאה"נ הי' הבהמה מתה. ומשו"ה לא מקשו תוס' ממתני' דפרקין השוחט בשבת ויה"כ דמוקי לי' כר' יהודה ע"ש ור' יהודה ס"ל מקלקל בחבורה פטור די"ל דמיירי שהיתה מסוכנת בשעת שחיטה אפי' אי מיירי שהיתה בריאה ביה"ש מ"מ בשעת שחיטה אפשר היתה מסוכנת משו"ה מקשו מפסחים ע"ג. והא דכ' תוס' תקון כ"ש רצו בזה דהרי רש"י פי' בחי' עומדת לשלשה דברים וכו' והנה חטאת בחי' אינו עומדת לג' דברים ולא הוה ק' ק' תוס' ע"כ כ' תוס' תיקון כל דהו דהרי פשוט דגם בלא ג' דברים נמי בע"ח חשוב וע"י שחיטה בטל חשיבותו אלא עי"ז לכשיוכשר לאכילה יהי' יותר חשוב ע"כ פירש"י ג' דברים אבל הכא בחטאת שאינו אלא תיקון כ"ש להוציא מידי אמה"ח הוה קלקול:

והנה הרי"ף לא מייתי הך דסכין של ע"ז ומשמע מהרז"ה דקשי' לי' קו' תוס' וס"ל דסוגיא דפסחים פליגי אדשמעתין ועל זה כ' הרז"ה לחלק בין ע"ז לשבת כמו שכ' תוס'. ולפע"ד ליישב דהנה בירושלמי ס"פ האורג ומייתי לי' רשב"א שם מבואר מי שחייב חטאת חלב

ומייתי לי' בשבת כיפר ומשו"ה חייב חטאת על חלול שבת ומבואר שם דאי לא כיפר לא חייב משום דהוה מקלקל ע"ש ועיי' רמב"ם פ"ב משגגות. וצ"ע הא אפי' לא כיפר הא תיקון להוציאו מידי אמה"ח לב"נ ודוחק לחלק בין קדשים בחוץ שעומדים לב"נ ובין חטאת בפנים. אבל הרי"ף ס"ל דהירושלמי פליג אסתמא דתלמודא דפסחים והירושלמי ס"ל בעי' תיקון גמור ובריייתא דשחט בשבת בחוץ לא אתי' כמ"ד דפוטר מקלקל בחבורה וסתמא דפסחים ס"ל בתיקון כ"ש סגי. וס"ל לרי"ף כיון דמצינו פלוגתא בזה שוב לית לן לחלק בין ע"ז לשבת אלא נימא דר"נ ורבא דשמעתין ס"ל כהירושלמי הנ"ל ובין לשבת ובין בע"ז תיקון גמור בעינן ואנן קיי"ל כסתמא דפסחים ע"ג הנ"ל דתיקון כל שהוא נמי הוה תיקון בין לשבת ובין לע"ז:

ותיפוק לי' משום שמנינותא דאיסורא פירש"י שמנינותא דנבלה והקשה פני יהושע דה"ל למימר משום תקרובת ע"ז. ונ"ל דלא פסיקא לי' למיפרך ותיפוק דרוב תקרובת הוא שוחט על מנת לזרוק רק דמה לע"ז והבשר יאכלו חלב זבחימו ולא יקריבוהו ולקמן ספ"ב פליגי ר' יוחנן ור"ל וס"ל לריש לקיש דלא הוה הבשר ההוא זבחי מתים דאין מחשבין מעבודה לעבודה וכ' רש"י ותוס' אע"ג דמ"מ השוחט ההוא בסניף דמקריב לע"ז מ"מ הבשר לא נאסר נמצא הסכין הוא משמשי ע"ז והבשר אינינו תקרובת ע"ז ואע"ג דקיי"ל כר' יוחנן מ"מ מנ"ל למיפרך ותיפוק לי' ע"כ פירש"י משום שמנינות דנבלה:

ופירש"י משום בלוע ולא פי' משום שמנינות בעינא אע"ג דלקמן בשמעתין פירש"י דסתם סכין שמנונית קרוש על פניו וצריך לומר דלא הו"מ להקשות כל כך בפשיטות ותיפוק לי' משום שמנינותא דלמא נפקא לי' במקונח דסתם מקריבים לע"ז מקנחים סכיניהם יותר מחנוני דחלתי'. וסתם ישראל השוחט בסכין של תקרובות ע"ז נזהר ומקנח דמאיסי ובדלי מיני' טפי מסכין של גוי דעלמא וא"כ לא ה"ל להקשות בפשיטות כל כך ותיפוק לי'. אע"כ משום בליעה קא מקשה. ולא הומ"ל סתם כלים אינם בני יומם והיינו מס"ס ספק לא נשתמש בו היום ואת"ל נשתמש בו דלמא בדבר הפוגם בעין דז"א דכל הנשחטים בסכין אינם פוגמים זה בזה וכעין שכ' מג"א סי' תמ"ז ס"ק כ"ג ע"ש:

ומיהו קשה דה"ל לשנויי שהניחו עד שנפגם ודאי ולא צריך שליבנה באור. וי"ל אפי' אינו בן יומו מ"מ אם לכתחלה במזיד משמש בו צריך המאכל כמו בן יומו קליפה או הדחה כמ"ש הג"א בשמעתין והרא"ש בע"ז פ"ב סי' ל"ה ע"ש והרא"ש מיישב בזה בשמעתין השוחט בסכין של גוים קו' תוס' ע"ש והני דכוותי' ניחא לי' לשנויי שליבנה באור דמיושב אפי' בשוחט ומחתך לכתחלה. אע"ג דעיקר הקו' מהמחתך דיעבד כמ"ש לקמן בסמוך אי"ה. והנה רש"י ס"ל דעיקר הקו' מהתירא דמחתך אטמא דקיימא

לקורבנא. דרש"י ס"ל דגם לצלי בעי הדחה קמייתא וא"כ מאי קושי' מהשוחט תיפוק משום שמנוניתא די"ל ס"ל בית השחיטה צונן וסגי בהדחה. והכא בלא"ה מדיח בשלמא לקמן מיירי בסכין שאינו מקונח ושמנינות בעין וצריך שפשוף גדול ולא סגי בהדחת בשר שפיר קאמר מדיח. אבל הכא מיירי בסכין מקונח כמ"ש לעיל בסמוך ולא בעי אלא הדחה בעלמא כנוגע צונן בצונן כדלקמן פ' כל הבשר. וסגי בהדחה שמדיחין הבשר מדמו ולא הוה מקשה ותיפוק לי' וכו' אע"כ עיקר הק' ממחתך אטמא דקיימא לקורבנא. ומסתמא כבר הודחו והיתקנו לאכילה ומקשה ותיפוק לי' דבעי הדחה משום שמנינותא המובלע בסכין ובזה נ"ל כוונת הרא"ש דס"ל מחתך דרבא באטמא דקיימא לקורבנא מיירי מדיעבד אי חתך וכמ"ש לעיל בשם ת"ח. וא"כ ק' לי' מאי פריך תיפוק לי' אחר שכבר חתך הא צריך להדיח ואיך אמר מותר הא צריך להשמיענו כח דהתירא דמותר משום איסור הנאת ע"ז. אע"כ מוכח מזה דאפי' אי לא הי' מקלקל נמי הי' מותר משום ע"ז בעבר וחתך שאין זה הנאה. וצ"ל לפי"ז הא דנקט רבא השוחט בדיעב' מסוכנת אסור היינו שצריך להוליך הנאת הסכין לים המלח דבזה מודה הרא"ש כמ"ש ש"ך סי' יו"ד וק"ל:

דף ח:

השוחט בסכין של נכרים מה שהקשו תוס' מהא דמספקי' אי ס"ל לרב נטל"פ אסור בעכברא בשיכרא או מותר. הנה בפסחים למ"ד ע"א כ' תוס' דהתם בפוגם בעין והכא בפוגם ע"י לינת לילה והכא בשמעתין נ"ל דס"ל להתוס' דע"כ לרב אין חילוק בין פוגם בעין לפוגם ע"י לינת לילה. דאל"כ לא הוה פליג רב אר' יהודה נשיאה דשרא מישחא וס"ל דניאל גזר מנ"ל לרב הא. אע"כ מדשרי' דבש ש"מ ס"ל למתני' נטל"פ מותר ואפ"ה אוסר שמן ש"מ דניאל גזר ולא ס"ל לרב לחלק בין פוגם בעין לפוגם ע"י שיהוי. ומ"מ מדשמואל מוכח דסתם כלים אינם בני יומן ואהא לא פליג רב והשתא אי ס"ד דסכין דשמעתין בסתם סכין ואפ"ה אמר רב קולף ע"כ ס"ל נטל"פ אסור וא"כ אמאי מספקא לרבא בעכברא בשיכרא הא לרב אין חילוק בין פוגם בעין לפגם ע"י שיהוי כנלע"ד ליישב דברי תוס' דשמעתין ועיי' ס' באר יעקב:

בסכין של נכרים פירש"י סתמו אינו מקונח ומלא שמנינות נראה לי דכ' כן משום דס"ל צלי בעי הדחה וא"כ מ"ד מדיח ק' תיפוק לי' דבלא"ה מדיחין כל בשר וע"כ צ"ל משום דהכא בעי שפשוף הרבה והיינו בסכין שאינו מקונח אבל במקונח סגי בהדחה בעלמא וא"כ מ"ט דמ"ד מדיח. אע"כ באינו מקונח. ולשיטה זו י"ל הא דאמרינן איבעי' אימא

ביה"ש צונן ואגב דוחקא בלע היינו אפי' בלא חיימא כל אגב דוחקא בלע כיון שהסכין אינו מקונח והשמנינות בעין. אבל לקמן מיירי שהסכין יבלע מצואר הבהמה אגב דוחקא והסכין אינו בולע אפי' משמנינות אמה"ח שבצואר שהוא בעין לולי דחיימא. והיינו דהצריך ריב"ם קליפה לאחר הניקור החלב וכו' משום דס"ל דבשר בולע מבעינא בדוחקא בלא חיימא. אך התוס' דס"ל דמיירי בסכין מקונח שהוא בן יומא דהיינו דס"ל לצלי לא בעי הדחה וא"כ מ"ד מדיח היינו דלמא לצלי בעי לי' ולא ידיח הבשר ע"כ צריך הכא להדיח משום סכין בן יומא. והנה אי אפ"ה נימא למ"ד קולף בעי קליפה משום דוחקא לפלוט מהסכין ואי ס"ד דדוחקא בלא חיימא קאמר ומהני דוחקא להפליט מהסכין כ"ש דמועיל להבליע בהסכין שמניניות דאמה"ח ואמאי קאמר לכי חיימא וע"כ דוחקא דלעיל נמי בצירוף חיימא קאמר והשתא לא מצינו כלל דוחקא בלי חיימא וא"כ מנ"ל לריב"ם להחמיר ע"כ תמהו תוס' על ריב"ם. ומה שהקשו תוס' מחורפי' דצנון ע"ש לפירש"י יש להוכיח בהיפוך דמיירי שם מסכין מקונח וע"י דוחקא לחוד בולע כמו ע"י קערה רותחת. אלא דהוה נ"ט בר נ"ט כמו דגים שעלו בקערה רותחת ע"כ יצורף לזה חורפי' דצנון והוה כטעם ממש:

ונ"ל אפי' לשיטת תוס' אין להוכיח מכאן דדוחקא אינו מבליע בלא חיימא די"ל שאני הכא דבחודו של סכין לא שייך בליעה ופליטה רק בצדדין כדמשמע מחי' רשב"א והשתא נהי דלא קיי"ל דיועיל מרווח רווח שלא יגעו צדדי הסכין בביה"ש דודאי נוגעים. אבל מ"מ עינינו רואות דמרווח רווח ואין כאן דוחקא דסכינא לולי דחיימא ג"כ אבל בשאר חיתוך דלאו ביה"ש כגון ניקור בשר מהני דוחקא אפי' בלא חיימא כדמוכח מצנון הנ"ל וצדקו דברי ריב"ם:

רותח הקשה רשב"א לבעי ס' ותי' לחד שינויי אה"נ ובכל הבהמה איכא ס' נגד שמנינות ומ"מ קליפה נמי בעי ע"ש וצע"ג הא לרב קיימי דס"ל מב"מ לא בטיל ושומן עם בשר מב"מ הוא ואכתי יאסר כל הבהמה. ויש לדחוק דשומן שעל הסכין היא מכמה מינים שור וכבש ועז דלא שוו בשמא ולא בטעמא וצ"ע:

ואי איכא בליתא דפרסא תו לא צריך. דעת רבנו יונה דלכתחלה הא דבעי בליתא דפרסא. אבל איקנחו בקינוח בעלמא סגי ומשו"ה הוצרכו לומר אגב חורפא דחילתות וכו' אע"ג דסתם סכין אינו מקונח משום דסתם חנוני מקנח סכינותיו אע"ג דאינו מקנחו בבליתא דפרסא אע"כ בדיעבד סגי בקינוח כל דהו. אך שיטת הרי"ף וסייעתו נ"ל כהתוס' סתם סכין מקונח ולשיטתם איכא למימר דבעי דוקא בליתא דפרסא דאלת"ה תיקשי למ"ד מדיח תיפוק לי' שכבר הדיח הסכין דהרי בסכין מקונח מיירי והאי מ"ד ביה"ש צונן ס"ל

וסגי לסכין בצונן וא"כ אמאי ידיח ביה"ש אע"כ בעי בליתא דפרסא ונהי דהסכין מקונח מ"מ בליתא דפרסא ליכא ובעי' הדחת ביה"ש:

ולמ"ד בחמין מ"ט וכו' דהתירא נמי וכו' פירש"י דמשום דם ליכא דאפי' למ"ד בחמין דסכין בולע שומן אבל דם אינו בולע. ולפ"ז לקמן קי"א ע"ב סכין ששחט בה אסור לאכול בה רותח גרסינן פי' אם לא הדיח הסכין וחתך בה רותח אסור לאכלו. משא"כ אם חתך בו צונן י"א בעי הצונן הדחה וי"א אפי' הדחה לא צריך. אך הרשב"א והר"ן מיאנו בפי' זה ע"כ כ' רשב"א דלמ"ד ביה"ש רותח בולע אפי' דם ומשו"ה לקמן בסכין מודח מיירי ואפ"ה אסור לחתוך בה רותח עד שיכשרנו הכשר גמור מפני הבלע שבסכין. ולצונן אמרי לי' בעי סכין הדחה וא"ל לא בעי אלא קנוח כ"ש. אך כל זה להבליע לתוך הסכין אך אין ביה"ש מועיל להפליט ממנו ע"כ מותר לשחוט בו כשרה והא דאמרינן בסכין של גוי קולף היינו שמנינות בעין אבל אין חום ביה"ש יכול להפליט אלא להבליע והרא"ה הקשה על זה הא כבלעו כך פלטו. ע"כ נאיד הר"ן מהנ"ל ומפרש דס"ל כהאי לישנא ביה"ש צונן אך מחמת דוחקא הוה כרותח ומבליע דם בסכין וכ"ש שמנינות. וכן בולע משמנינות בעין שעל פני הסכין של נכרים שאינו מקונח אבל אין פעולת הדוחקא פועל להפליט מן הסכין וכעין מ"ש רשב"א אלא שרשב"א כ"כ אי ביה"ש רותח ועל זה קשה כבולעו כך פלטו אי הרתיחה יכול לפעול בליעה יפעול נמי פליטה. אבל אי ביה"ש צונן רק הדוחקא פועל לזה שפיר יש לחלק כנ"ל והחילוק קל להבין. ואמנם שיטת הרא"ש דמיירי מסכין מקונח וקיי"ל קולף וע"כ פועל פליטה מהסכין ואפ"ה בסכין טרפה סגי בצונן וצ"ל דס"ל לחלק בין סכין נכרים ובין טרפה דבאקראי בעלמא ועיי' ד"מ סי' יוד בשם ראב"י וק"ל:

אר"י אמר רב הטבח צריך ג' סכינים וכו' ואר"י א"ר הטבח צריך ב' כלים של מים וכו' נלע"ד דצריכי תרתי דרב דמסכינים ה"א משום דוחקא דסכיני חמיר טפי אבל ב' כלים של מים לא צריך ואי אשמעינן כלים של מים ה"א משום דמים לחים מבליעים בבשר דאית בי' פילו כמ"ש סברא זו מג"א סי' תמ"ז סק"ט אבל סכינים לא קמ"ל תרוייהו. אחד ששוחט בה. דעת רשב"א משום בדיקת סכין דכשבדקו אחר שחיטה הי' מותר לשחוט בו בהמה אחרת בלא בדיקה ואם יחתוך בו בשר בנתים יתקלקל ולאו אדעתי'. אך הר"ן ס"ל הסכין דרכו לפגום בעמידתו וא"כ בלאה"נ לא ישחוט בלא בדיקה ע"כ פי' דמיירי באתרא דחללי בי' טבחי הבשר ואין הבעלים מדיחין אותו. ועתה אם יחתוך בשר בסכין של שחיטה יתלכלך בדם שעל פני הסכין והבעלים לא ידיחו הבשר שכבר הדיחו הטבח ואתי לידי מכשול. אבל לא הו"מ למימר דבעי שפשוף גדול כמ"ש ר"ן לעיל גבי שמנינית

דהכא משום דם לא בעי שפשוף יותר מהדחת דם של עצמו ע"כ פי' דמיירי באתרא דחללי בי טבחי. ועיי' לשון רמב"ם יראה דרישא דג' סכינים מיירי באתרא דלא חללי בי' טבחי וא"כ ע"כ יפרש מטעם פגימה וכהרשב"א:

דאיב תרבא פי' אי דאיב בלע אבל אין הכרח דידוב תרבא ע"כ כ' רמב"ם דלכתחלה לא ליסחוף אבל אי סחיף לא חיישינן שמא זב ובלע. אבל מודה רמב"ם אי חזינן דזב דבעי קליפה ע' רשב"א:

ת"ח צריך שילמוד ג' דברים כתב וכו' פרש"י שידע לחתום אבל לא יותר כדמוכח ממתני' דגטין פ' האומר אפי' אמר לב"ד הגדול שבירושלים צריך שילמדו ויכתבו ויתנו. וכ' שם רמב"ם בפי' המשנה שאין מתנאי ב"ד הגדול שידעו לכתוב ע"ש ע"כ פירש"י לחתום שמם צריכים לידע ותו לא. ומיהו ה"מ בתמונת אותיות וסידור הכתיבה אבל פשיטא שצריכין שידעו לבחור לשון ערומים ולשון חכמים הן בנסחאות שטרות והן צחות לשון באגרות ושאלות ותשובות כמ"ש יש"ש בשמעתין. והר"ן פסל גט א' על שמסדריו לא הי' בקיאין בצחות לשון באגרות ולשון ההרשאה שזה מורה שמסדריו אינם ת"ח כמ"ש בתשובת הריב"ש סי' רע"א בסופו ע"ש:

ואידך הני שכיחי. פירש"י שכיחי בכל יום כרבנו אלי'. ובתוס' פי' בשיטת ר"ת שכיחי בי בר חבי. ועיי' הגהת מרדכי בשם ר"ת דפי' אקמייתא קאי כתב שחיטה ומילה שכיחי בכל יום חשו להו משא"כ הני בתרייתא כיון דלא שכיחי לא חשו להו. וכ"כ תוס' פ' הקומץ ע"ש:

הגרמה ועיקור כ' תוס' דלבה"ג אינו טרפה אלא שאין בו הכשר שחיטה ולרש"י וסייעתו טרפה הוה וכ' רשב"א בתשובה דלבה"ג שאינו טרפה כל זמן שהוא חי א"כ חלבו וביציו מותרים. והקשה בט"ז בי"ד סי' כ"ד ס"ק יוד דלקמן ס"ט ע"א מסיק בתיקו היכי דלית לי' תקנתא בשחיטה ואסר חלבו מספק ע"ש. וצ"ל דפשיטא לי' לט"ז דע"כ נשמט הסי' לא נראה מעולם שחזר והבריא דאל"ה איך ס"ל לרש"י וסייעתו שהוא טרפה הלא אית לי' תקנתא אע"כ לא נודע לנו מעולם שחזר והבריא א"כ לבה"ג נמי דטרפה לא הוי ויכול לחיות כך עכ"פ דלמא אין לו רפואה ותקנה לעולם כמו כל מחוסרי אבר שאין להם תקנה לעולם אע"פ שאינם טרפה וכיון שאינו בר שחיטה לעולם תיאסר חלבו כך צ"ל כוונת ק' ט"ז. ומ"מ נ"ל מידי ספיקא לא נפקא דלמא יכול להברות ואת"ל לא יכול להברות דלמא קיי"ל לקולא בהאיבעי' דלקמן ס"ט דכל תיקו לא הוה אלא ספיקא וה"ל ס"ס ואינינו בחסרון חכמה כי שום אדם לא ידע זה אם אין לו תקנה לאותו אבר ושרי חלבו מטעם ס"ס. ועיין ר"ן בשם רמב"ן ונוסחא שלפנינו אינו כמ"ש ב"י בשמו סי' כ"ד

ומ"מ הצד השוה דאיכא השמטה דמיטרפה בי' ואיכא דלא מיטרפה כדלקמן ר"פ א"ט נדלדלו הסימנין ע"ש וס"ל לרמב"ן אי אירע כן שלא בשעת שחיטה ושוב תפס הסימן ושחטו מטהרו שחיטה כדינו ואי לא הוה טרפה מעיקרא השתא נמי שרי באכילה ואי הוה טרפה מעיקרא מטהרו מידי נבלה עכ"פ אך אי אירע כן ע"י סכין בשעת שחיטה אז בין כך ובין כך הוה נבלה ע"ש:

זימנין דשהה ודרס ולא ידע. הא דאמרינן ה' הלכות שחיטה הגרמה ועיקור היינו לאכול כזית בשר משחיטתו ואין ביה"ש לפנינו איכא למיחש גם להגרמה ועיקור. והכא קמ"ל אפ' ביה"ש לפנינו וניכר לנו שלא הגרים ולא עקר מ"מ לשהה ודרס איכא למיחש. אך בת"ח הקשה מ"ט לא קאמר נמי החליד כדלעיל ב' ע"ב ובתוס' שם ד"ה שמא ישהו ע"ש ולפמ"ש רשב"א אפי' למדו לו אח"כ ה' שחיטה ואמר ברי לי שלא נכשלתי באלו מ"מ אסורה דלאו אדעתי' ע"ש זה שייך בשיהוי ודרסה אבל החלדה ניהו לדידן לא ניכר ומשו"ה חיישינן בחש"ו שמא יחלידו מ"מ לדידי' ניכר ואיהו ידע ולא שייך עביד ולאו אדעתי' ומהימן עליו רק אשיהוי ודרסה חיישינן:

מר סבר בחזקת איסור וכו' פירש"י בחזקת איסור הראשון עומדת וכיון דבחזקת שאינה שחיטה קיימת וכו' משמע דס"ל חזקת שאינה זבוח. ולקמן בד"ה לא אמרינן שהרי בשר מן החי אינה מטמא עכ"ל משמע בחזקת אבמה"ח ומתחזקת מאיסור לאיסור כמ"ש רשב"א ביבמות פ"ד אחים וזה הוא פלוגתא בתוס' ביצה כ"ה ופ"ג דשבועות. ונראה דס"ל לרש"י דבהכי פליגי אמוראי הכא מר סבר בחזקת אמה"ח ומתחזקת מאיסור לאיסור וכיון דבאמת רוב המומחין שוחטין שפיר באומנות ידיהם רק הואיל ותלי' רובא במעשה אינו יכול להוציא מחזקתו הראשונה שהוא בחזקת אבמה"ח כמ"ש רשב"א ודי שיהי' אסור ולא יותר לאכילה אבל טומאה מנין ואידך ס"ל דהוה בחזקת שאינו זבוח וכל שאינו זבוח ומת לפנינו בלי זביחה הרי היא נבלה לא מחזקתו הראשונה אלא גם עתה אינו זבוח ומת בלי זביחה והרי היא נבלה דאין לומר בחזקתו הראשונה הי' בחזקת טהרה בחיים דז"א דמעיקרא לכך עומדת שסוף בעל חי למות וכשלא יארע בה דבר ויניחנה כמות שהיא בלי שינוי מעשה ותמות מעצמה תטמא ככל נבלה. ועכשיו שמתה ע"י מעשה השחיטה צריכין אנו לדין אם הועיל המעשה להוציאה מאותה חזקה שהיתה מוחזקת שסופה לטמאות או לא נעשה שחיטה כהוגן ונשארה במה שהיינו מחזקים אותה שסופה לטמאות. ונהי חזקת טומאה לית לה אבל גם חזקת טהרה ליכא:

ודע מה שהקשו תוס' בביצה ובשבועות האיכא למ"ד בהמה בחיי' לאו לאיברי' עומדת צל"ע הא מבואר לקמן ק"ב ע"ב דלהך מ"ד שאינה עומדת לאמה"ח. עומדת לבשר מן

החי ולאידך מ"ד נהפך הוא שעומדת לאברי' אינה עומדת לבשר. מיהו לכל מר עומדת באיסור בחיי' וכבר נתעוררתי על זה במקום אחר ואין כאן מקומו:

הא קמ"ל דאע"ג דאיתילד בי' ריעותא וכו' ויל"ד אכתי ה"ל למימר נשחטה הותרה עד שיודע לך במה נטרפה ומ"ט אמר בחזקת היתר ולא אמר הותרה ועיי' פירש"י ד"ה ונימא וכו'. ע"כ נ"ל דרמז לנו דלא הותרה ממש בלי שום ספק אלא מטעם חזקת היתר דאתי' מכח רובא דרוב בהמות כשרות וכיון דרק מכח רוב הותרה. ממילא היכי דאיכא מיעוט מצוי כגון סרכא שבריאה או ושט במקום שמלעיטין וכדומה לא הותרה וצריך בדיקה. והשתא במאי דאמר עד שיודע לך במה נטרפה קמ"ל קולא באותן טריפות דליכא מיעוט מצוי מותר אפי' איכא ריעותא בפנינו כגון בא זאב וכו'. ובמה שאמר בחזקת היתר ולא אמר סתם הותרה קמ"ל חומרא אפי' ליכא ריעותא בפנינו חיישינן למיעוט המצוי. והקשה רבנו יונה למ"ד אין סרכא בלא נקב א"כ ע"כ גם נקבים מיעוט המצוי הוא א"כ אפי' ליכא סירכא נצטרך לנפוח כל ריאה ולבדוק אחר נקבים ומבואר פא"ט דאין נופחין אלא ריאה דאושא וכדומה ע"כ כ' טעם אחר עיי' רשב"א. ונ"ל ליישב קו' זו לפמ"ש ר"ן פא"ט למ"ד אין סירכא בלא נקב ומ"מ סרכא כסדרן כשרה דהוה סתימא מעליותא א"כ כל ריאה נקיבה ליתכשר דאי הוה חיי הי' עולה סרכא כסדרן ותירץ אין כל הנקבים ראוים לסירכא ומטריפין מספיקא ולפ"ז י"ל כיון דרוב בהמות כשרות רק נקובים הם מיעוט המצוי אין לנו לבדוק ולחפש אחר הספק דלא בקיאי' אי ראוי לסרכא או לאו ודי כשרואין סירכא לפנינו וידעינן שהי' כאן נקב ועלתה סירכא שלא כסדרן. מ"מ להך סברא דגם נקבים מיעוט המצוי נהי דאין צריך לבדוק אחר הספק כנ"ל מ"מ אי אתי זאב ונטל ריאה בפנינו והחזירה כשהוא נקובה אסורה ואין ריאה בכלל בני מעים לענין זה משא"כ לטעמו של רבנו יונה כיון שבדקנו הסרכות ונמצא יפה אעפ"י שלא בדקנו אחר נקבים אי בא זאב ולקח הריאה והחזירה כשהוא נקובה כשרה. ומה שהקשו מאינקבא היכי דמשמשא ידא דטבחא יתבאר שם אי"ה. ועיי' בשלטי גבורים סביב הרי"ף פ' לא יחפור סוגיא דניפול מבדיקת הריאה ע"ש. והנה ר"י הלוי רבו של רש"י ס"ל לאסור אפי' נאבדה הריאה באונס בלא בדיקה דהחמירו חז"ל ועשאו כספק טרפה ממש וכ"כ ש"ך סי' ל"ט סק"ח דמדרבנן בעלמא קאסר לי' ומ"מ הקשה רשב"א מפרה אדומה ושעיר המשתלח היינו לפי מה שהשריש ט"ז כל מה שהתירה התורה להדיא אין כח ביד חכמים לאסור. אך לפ"ז י"ל היתר דפרה אדומה ושעיר המשתלח אינו כמפורש בקרא דדרשא כשהוא שלימה אינו מפורש בקרא להדיא. אך רש"י הקשה אתמול אכלנו מחלבה עיי' היטב ברשב"א ונראה כוונתו של רש"י ורבותיו דודאי חלב

א"א לאסור דחלב שרי' כדאיתא פ"ק דכתובות מדכתיב זבת חלב ודבש וכל מה דכתיב להדי' לא מצי לאסו' ועל כרחך חלב מותר וא"כ הוי חוכא וטלולא להתי' החלב ולאסור הבשר ועל זה השיב הר"י הלוי דלא הוי חוכא וטלולא דבלא"ה מצינו היתר בחלב מה שאסר בבשר היינו דבר מן החי אע"ג דטרפה לא הותר בחלב מ"מ לא הוה חוכא וטלולא אם נאכל חלבה ולא בשרה ע"כ חלב שהותר בפירוש זבת חלב ודבש לא אסרו רבנן. ובשר שלא הותר בהדיא אסרו אם נאבדה הריאה:

והרשב"א הקשה היכי רמיזא היתירא דחלב בקרא דלמא משערין החלב עד אחר שנבדקה הריאה. ודבריו צ"ע בשלמא אי מיירי קרא מבהמה ידיעה י"ל שמשמרין חלבה של כל בהמה עד שתבדק הריאה. אך כתיב זבת חלב ודבש ופירש"י חלב זב מן העזים ודבש מן התמרים ונעשה נחל שוטף כמבואר רפ"ק דמגלה ולא שייך בדיקת בהמה ידיעה ואפ"ה שרי' רחמנא וצ"ל דס"ל לרשב"א מהתערובת הזה בלא"ה אין ראי' להתיר די"ל כיון דרוב בהמות כשרות רק מיעוט המצוי א"כ אפי' למ"ד מב"מ לא בטיל אמרינן סלק את מינו כמי שאינו ודבש רבה עליו ומבטלו ולמ"ד טע"כ דאורייתא י"ל סלק שאינו מינו כמי שאינו ומינו רבה עליו ומבטלו שזהו שיטת רשב"א בי"ד סי' צ"ח ועש"ך שם סק"ח. ורק אי משכחת תנא דס"ל תרי חומרי מב"מ לא בטיל וגם טע"כ דאורייתא. כנ"ל לפרש דברי רשב"א:

וחתני הרבני המופלג מו"ה יוסף גינס ני' אמר די"ל ק' רש"י אתמול אכלנו מחלבה. דחז"ל שחשו למיעוט סירכות המצוי א"כ כל בהמה בחיי' עומדת בספק זו מדרבנן ויצאה מחזקתה מחיים בשעה שהיתה בחזקת אמה"ח או אינה זבוח ויצאה מאיסור לאיסור וסברא זו איתא ברמ"א וש"ך סי' נון ע"ש ותינח באיסור בשר אבל חלב דלא שייך אמה"ח ולא אינו זבוח. משום מיעוט המצוי לחוד לא גזרו לולי חזקת איסור הנ"ל ואולי יש להמתיק זה בכוונת ר"י הלוי אלו דבריו ונכון הוא וראוי לאומרו:

א"ל אין חוששין. שמא במקום נקב נקוב. משמע שלא שאל ולא השיב לו אלא אנקבי' שבמקום שיניו ומ"מ הוכיחו תוס' דה"ה אפי' שלא במקום שיניו מדתלינן בטבחי. אך היא גופי' מנ"ל לש"ס דתלינן בזאב דלמא בזאב לא תלינן אלא במקום שיניו. וי"ל מאידך דר"ה שמעינן לי' דאמר עד שיודע לך במה נטרפה הא כל שלא יודע לך ספיקו להקל היכי דאיכא מידי לפנינו למיתלי בי'. ובזה יש ליישב קו' פני יהושע אבעל האיבעי' אמאי לא פשיט לנפשי' להחמיר מברייתא דראה ציפור שהרי הוא בעצמו הקשה קו' זו לר"ה. ולפע"ד י"ל דבודאי לא חיישינן שמא יקרה נחש במקום זה כי היכי דמותר לאכול פירות בלילה ולא חיישינן שמא יש בו ניקור נחש כדאיתא להדיא וכן פסק הרמב"ם

פי"ב מרוצח. ה"נ לית לן למיחש הואיל וציפור ניקור שמא גם נחש נקר זה לא אמרינן ודלא כפירש"י וכי היכי דלא אמרינן הכא שמא במקום נקב שן זאב הי' כבר נקב קוץ זה לא אמרינן דלא מחזיקין מזה לזה. אך הכא בציפור חיישינן שמא כי היכי דהציפור נקר עתה שמא כבר לפני שעה נקר הציפור. והי' מגולה ביני לביני והוא בכלל גזירת איסור גילוי. והוא איסורא דרבנן שהרי אפי' בזה"ז דליכא נחשים הי' ראוי לאסור גילוי משום דהוה דבר שנאסר במנין עמג"א רס"י תס"ח. ובזה א"ש מה שנתקשה פ"י מה עלה על דעתו וכו' לא ידע דחמירי סכנתא שהרי גוף גזירת גילוי הוא מחשש מיעוטא אע"כ חמירא סכנתא ולהנ"ל ניחא לא מסכנתא פריך אלא מחשש איסור גילוי דרבנן פריך ולכן לא הוה ק' לנפשי' כנ"ל:

אך מדאמר ר"ה בשמעתין עד שיודע לך במה נטרפה לרמז לנו אפי' איכא נקבים הרבה שלא במקום שיניו נמי תלינן להקל דנשך והדר ונשך כדי להחזיק בחזקת היתר. א"כ קשה מראה ציפור הי' לנו לאוקמא בחזקתו ולא לחוש שכבר נקר הציפור לפני שעה. ומ"מ משני שאני סכנתא פי' איסור דרבנן שגזרו משום סכנתא לעשות משמרת למ"ע ושמרתם מאוד לנפשותיכם ולא תשים דמים בביתיך אותן איסורים חמירי מסייגים וגדרים שעשו לאיסור תורה:

דף ט:

מי קמדמית איסורא לסכנתא. החילוק קל להבין באיסורא אפי' יזדמן לו ממיעוט טריפות אין לו עון אשר חטא דכתורה עשה לסמוך על הרוב ומי שהזהיר על הטריפה הוא התיר לסמוך על רובא משא"כ בסכנת נפשות אם יזדמן לו מהמיעוט ויסתכן א"א להשיב נפש ופשוט:

הלכתא גמירי לה מסוטה מבואר אצלינו במקומות אחרים בעזה"י:

מתיב רב שימי שרץ בפי חולדה וכו' צ"ע לבתר שכבר הקשה מטומאה בר"ה שטיהרו חכמים אעפ"י דמיירי נמי באדם שיש לו טהרה במקוה ויש לומר האיכא מיא בשיקעתא דנהרא זילו טבילי ואפ"ה טהור משום דהלכתא גמירי מסוטה כמבואר במס' ע"ז פ' אין מעמידין ל"ז ע"ב א"כ מאי פריך בתר הכי מככר של תרומה וכי לא ידע דאין בו דעת לשאול הלכתא גמירי מסוטה וכבר עמד בזה הרשב"א ז"ל. והנה הראב"ד פט"ו מאבות הטומאה הלכה ז' ח' ס"ל דאין הטעם משום אין בו דעת לשאול אלא משום שאין לטומאה מקום וכ' עליו בכ"מ דשמעתין משמע משום אין דעת לשאול אתינן עלה וליישב נ"ל עפ"י מה שכ' רשב"א דרבא הוה ס"ד דס' טומאה בר"ה ילפינן מסוטה

וחומרה דרה"י הוא כדינא. ולמסקנא אינו כן אלא חומרא דרה"י מסוטה וטהרה דר"ה הוא כדינא דאוקמא אחזקה. והנה בנזיר ס"ד ע"א יליף משרץ השורץ על הארץ דטומאה נחה ספיקו טמא ושאין לה מקום ספיקו טהור. ובקרא אינו מבואר אי בר"ה או ברה"י אך מדקיי"ל ס' טומאה בר"ה טהור מדינא וחומרת רה"י חידוש הוא יש לנו לומר דגלי קרא הכא בס' טומאה שאינה נחה טהור ברה"י. אך אי ס"ד כרבא דטהרה בר"ה חידוש הוא הי' לנו לומר איפכא דקרא אתא לאיגלוי דס' טומאה נחה אפי' בר"ה טמא ולא מטהרים בר"ה אלא ס' טומאה שאין לה מקום וזה שהקשה רב שימי לרבא ממשנתינו חולדה שהלכה ע"ג ככר ומיירי ברה"י כמבואר שם ולרבא מנ"ל לטהר ותי' אטו טומאה שאין לה מקום מטהרים אלא משום שאין בו דעת לשאול ולעולם כרבא. והנה דחוי בעלמא הוא ולמסקנא דחמירי סכנתא הדרינן לטעמא משום שאין לטומאה מקום וכראב"ד:

צלוחית שהניחה מגולה וכו' עמג"א סי' תל"ד סק"ה שכ' בחמץ סגי בכופה עליו כלי ולא חישינן שמא יבוא אדם ויגלה ושוב יגרר שרץ דדרכו של אדם לכסות כדכ' ר"ש רפי"א דפרה ובחק יעקב שם הקשה דא"כ תלי' בפלוגתת רש"י ור"ש כמ"ש מהרש"א בשמעתין וההוא דכופה עליו כלי כל הפוסקים שוים בזה. ולא תי' כלום. ולפע"ד להסביר דלכאורה עינינו רואות כי דרכן של בני אדם לגלות כלים מכוסים ולבם תאב לגלות מצפון ולהציץ מה בתוכן. אך במקום שיש חששא דרכן לחזור ולכסות מה שגילו. ונראה דהאי שדרכן של ב"א לגלות ולהציץ מה שבתוכו כיון שתאות בני אדם ולבו מעוררו להביט מה שבתוך הכלי צפון הוי רוב גמור דלא תלי במעשה כיון שתאותו מביאו לזה כמ"ש תוס' בבכורות כ' ע"א ד"ה רבינא וכו'. ואחר שכבר גילה. מה דאמרינן דרכו לחזור ולכסות מפני חששא דשרצים או ד"א זה הוא רוב גרוע ותלי' במעשה וכולי האי ואולי. והשתא ס"ל דהכא ליכא למימר דלא נחיש לאדם טמא משום שדרכו לכסות דז"א כיון דאדם טמא הוא ואחר שגילה והביט מה בתוכו וראה שהוא מי חטאת וידע שכבר נפסלו על ידי נגיעתו שהוא טמא לחטאת. א"כ לא יכסה כלל וכלל היכי דליכא חשש סכנת נחש רק חולדא דלמאי יחוש הרי בלאה"נ כבר נפסלו ממי חטאת וא"כ שפיר הי' לנו לחוש לטמאות שמא אדם טמא גילה ולא כיסה לכן פירש"י דאזלינן בתר רוב מגלים טהורים הם. דשרצים הם טהורים ואיכא נמי בני אדם טהורים דמיעוטיהו אינם חוזרין ומכסים מה שגילו וכשיצטרך מיעוטא לפלגא שרצים ה"ל טהורים רובא. אבל לעולם גבי חמץ יודו כולי עלמא שרובא דרובא חוזרים ומכסים הכלי על החמץ שלא תבוא חולדה ותגרור בבית. וכעין מ"ש תוס' כשמעתין ד"ה שאני אומר וכו' ע"ש:

דף י.

השוחט בסכין ונמצאת פגומה פירש"י וידוע הי' שכשחט בדק קודם שחיטה והי' יפה אבל לא בדק אחר שחיטה מיד עכ"ל משמע דוקא כשבדק מיד אז כשנמצאת פגומה בודאי אסורה הבהמה. וכן משמע קצת שהבין הט"ז סי' א' סק"ו. ולר"ח ז"א דהא אפי' לא שיבר עצמות תולה במפרקת ומה לי מיד או אח"כ ולדינא נמי למאי דלא קיי"ל כר"ה בשיבר עצמות. מ"מ כשלא בדקה מיד אלא אחר שעה ומצא פגומה לא תלינן שבין שחיטה לבדיקה אירע בה אלא פסולה ודוקא נפלה על חודה תלינן להקל כמבואר בש"ע סי' י"ח סעי' ט"ו ע"ש. ולשון רש"י צ"ע וע"ד הדוחק יש לומר דאדלעיל קאי שכ' קודם שחיטה הי' יפה. ועל זה כ' אבל לא בדק אחר שחיטה מיד ומצאה יפה דאלו מצאה יפה אחר שחיטה מיד אע"ג שאח"כ חזר ובדק ומצא פגומה אין לו לחשוב עצמו שמא לא בדקתי יפה יפה אלא כיון שיצא בהיתר תלינן שבין בדיקה לבדיקה אירע בי' מלתא בסכין ואיפגם בו והשחיטה כשרה וכן הוא בש"ע סי' י"ח סעי' י"ו ובש"ך ס"ק כ"ז. או שנאבד אחר שחיטה ושוב נמצאת פגומה ויש לתלות שנשברו בהעצמות אבל כשהסכין לפנינו ולא בדקו אחר שחיטה מיד ובבדיקה ראשונה אח"כ מצאה פגומה אסורה ויש לעיין בדין זה אם יש לדמות למ"ש ט"ז סי' ק"ץ סק"כ דה"ה הכא:

אפי' שיבר בה עצמות כל היום. הרא"ה ריש ספרו בד"ה למד מזה שיטת רמב"ן דנאבד בלא בדיקה נמי פסולה דמה לי שיבר בה עצמות או נשברה הסכין לשברים או נאבדה ע"ש והנה לקמן בטבל ונמצא דבר חוצץ אעפ"י שנתעסק באותו המין וכו' א"א לומר נמי ה"ה דאין טהור בלא בדיקת גופו אחר טבילה. דזה א"א דאי ניחוש לשמא הי' בו דבר חוצץ בשעת טבילה לא יועיל בדיקה אח"כ דאימא ברדיוני נפל כדאיתא בנדה ס"ו ע"א ובסי' קצ"ט סי"ג. וע"כ צריכין לחלק בין סכין לחציצה דסכין אינו בחזקת בדוק לרב הונא כיון שחתך עור בין בדיקה לשחיטה משא"כ בטבל אפי' לא חפף קודם טבילה. ואין לומר עכ"פ איך מוכיח דין זה מדאמר שיבר עצמות משמע ה"ה נאבד הא גם בברייתא קתני עסק באותו מין וכו' ואפ"ה אי לא בדק עצמו כלל טהור י"ל שאני התם שאין העסק ודאי לשידבק בו דבר חוצץ כמו שבירת עצמות דודאי פוגם ממ"נ אי לא איפגם בעור הרי ע"כ איפגם בעצם ואי איפגם בעור הרי מכ"ש שהעצם ג"כ פגמו נמצא ה"ל כנאבד א"כ ש"מ ה"ה נאבד בלא בדיקה כלל פסולה. משא"כ דבר חוצץ אעפ"י שיותר ראוי לתלות בהעסק שעסק בו מ"מ אפשר הוא שיעסוק כל היום ולא ידבק בו דבר ע"כ אין ללמוד מזה דה"ה בלא בדיקה אחרי טבילה דז"א כן נ"ל לפרש דברי הרא"ה בבד"ה. ומ"מ קשה היא מדמותיב רבא תיובתא לסייעה לר"ה. משמע מלשון שהקשה תרתי חדא תיובתא

לר"ח ועוד מסייעא לי' לר"ה כעין קושי' מאי אתא ר"ה לאשמעינן הא ברייתא הוא. ואי ס"ד כנ"ל הא טובא קמ"ל ר"ה דנאבד בלא בדיקה פסולה משום חשש חתיכת עור שבין בדיקה לשחיטה מה שלא נשמע מברייתא דטבל אדרבא מוכח להיפך דלא בעי בדיקה אחר טבילה דאי בעי בדיקה ניחוש ברדיוני נפל כנ"ל ונ"ל שלזה כיון רשב"א במ"ה שם ע"ש:

שמא בעצם נפגמה. מדלא קאמר בעצמות נפגמה רמז לן אפי' לא שיבר עצמות תלינן בעצם מפרקת נפגמה. אע"ג דבס"ד לא אסיק אדעתי' כן מ"מ מסקנא כן כדלקמן מכלל דר"ח אע"ג דלא שיבר וכו' אלא במאי איפגם וכו':

בשלמא ר"ה כשמעתי' וכו' נ"ל היינו ככולי' שמעתי' דלעיל בהמה בחי' בחזקת איסור וכו' נשחטה הותרה עד שיודע לך וכו' והאי עד שיודע לך במה נטרפה היינו ספק וודאי כגון בא זאב ונטל בני מעים וכו' אמרינן זאב ודאי ניקב ספק ניקב מחמת טרפה ואין ספק מוצא מידי ודאי הואיל והיא בחזקת היתר. וה"נ מיירי ברישא עד שיודע במה נשחטה להחמיר דאיכא ספק ודאי כיון ששיבר עצמות אזלינן להחמיר וספק מוציא מידי ודאי להחמיר הואיל ואתחזיק איסורא נמצא הכל מבואר בשמעתי' דר"ה:

ופשוט דר"ח לא פליג אתרתי שמעתי' דר"ה הנ"ל אלא ר"ח ס"ל דסכין בדוק הוה כבהמה בחזקת כשרות שאין ספק טריפות מוציא מידי ודאי זאב וה"נ כן. ור"ה ס"ל דחזקת סכין אינו דומה לחזקת כשרות דבהמה דכיון דחתך עור בנתים איתרע חזקתו. ולר"ח אין עור עלול לפגום כל כך. נמצא לא פליגי ר"ה ור"ח אלא אי עור עלול לפגום כל כך והוציא סכין מחזקת בדוק שלה או לא ובש"ס עיקר חסר מן הספר. והא דמייתי עלה מטבל ועלה משום דס"ל כיון דלא חפף סמוך לטבילה דומה לסכין שחתך בו עור בין בדיקה לשחיטה אפי' לר"ח דעכ"פ עור ספק פוגם גם לדידי' וה"ל כלא חפף סמוך לטבילה ממש ועיי' בסמוך אי"ה:

טבל ועלה וכו' הקשו תוס' מרבא דמחלק בין חפף סמוך לטבילה להרחיק חפיפה מטבילה. והנה לרמב"ם ספ"ג ממקואות לק"מ דס"ל אפי' חפיפה סמוך לטבילה לא ס"ל לרבא דעלתה לה טבילה אלא דאינה צריכה לחזור ולחפוף דלא אמרינן לא חפפה שפיר אלא מעלמא נפל עלי' דבר חוצץ בין חפיפה לטבילה ואוקמא שאר גופא בחזקת חפוף וטובלת עתה בלי חפיפה אבל עכ"פ צריכה לחזור ולטבול ולפ"ז א"ש בפשטות דמייתי תיובתא וסייעתא מלסכין בדוק סמוך לשחיטה ולא צריכין לדחוק דספיקא דעור עושה הסכין כלא חפף וכנ"ל:

אך רוב הפוסקים לא ס"ל הכי אלא ברייתא בלא חפף איירי וכמ"ש תוס' ואפי' לחד תי' דתוס' דלטהרות מיירי ובחפף סמוך לטבילה מ"מ כיון דלבעלה לא בעי חפיפה סמוך לטבילה. ושחיטה לא חמיר מלבעלה וצ"ל כנ"ל דספיקא דעור משוי לסכין כלא חפף סמוך לטבילה וכנ"ל:

ויש לעיין לימא טהרות שאני משום חומרא דלטהרות ספק מוציא מידי ודאי משא"כ בשחיטה אין ספק מוצא מידי ודאי וי"ל אה"נ הו"מ לשנויי הכי אלא האמת משני כיון דלבעלה נמי אמר רבא אם לא חפפה סמוך לטבילה לא עלתה לה טבילה ואע"ג דרבא לא איירי מספק וודאי דלא איירי בנתעסק באותו המין מ"מ ה"נ בסכין אפי' לא שיבר עצמות פליגי ועדיין לא אסיק אדעתי' דעצם מפרקת נמי ודאי פוגם כדלקמן דפריך אלא במאי איפגם. ומשו"ה עדיפא מיני' משני סכין לא אתרעי. ולפ"ז למאי דקיי"ל כר"ח דוקא בשיבר עצמות אבל בלא שיבר קיי"ל כר"ה וא"כ לק"מ מברייתא דטבל ועלה די"ל טהרות שאני אבל לבעלה וה"ה בשחיטה אי נתעסק באותו המין או שיבר בסכין עצמות תלינן אין ספק מוציא מידי ודאי. ומיושב פסק טוש"ע סס"י קצ"ט ע"ש ומכוון להלכה. ומיושב ק' באר הגולה שם אות קטן כ"ז ע"ש וק"ל:

הכא דודאי טבל וכו' לפי לשון הסוגיא ה"ל למימר הכא ודאי עסיק במה שודאי חוצץ כדאמר עצם ודאי פוגם. אלא הכא העסק אינו ודאי חוצץ דאפשר לעסוק כל היום ולא ידבק בו מאומה משא"כ עצם ודאי פוגם כמ"ש לעיל דאי נפגם בעור כ"ש בעצם. ולעיל לא מצי למימר ודאי שחיט דהא איכא למיחש בעור נפגמה ע"כ אמר עצם ודאי פוגם. ולכאורה אין הודאות שוות דגבי סכין אין הודאי סותר הספק דאפשר דנפגם בעור וגם בעצם וכמ"ש הרז"ה רק דודאי רגיל יותר מהספק ר"ל שעצם יותר פוגם מעור. משא"כ בדבר חוצץ שהודאי סותר הספק שאם לא נמצא עליו אלא דבר מיעוט ותלינן בעסק אינינו חציצה ומ"מ ש"ס מדמי' להדדי. ואמנם דברי הרז"ה צ"ע שכ' משו"ה לא מייתי התם בפסחים גבי חבר שמת והניח מגורה משום דהתם סתרי אהדדי משא"כ הכא בסכין דאפשר דתרוויהו פגמי העור והסכין מ"מ מה יענה מברייתא דטבל ועלה דה"ל לאתויי התם:

בהמה לא איתרעי. העלו תוס' משום דאיכא כמה ספיקות ואין כוונתם דהוה ס"ס ממש דהא הכל חד אך רצונו לומר ספיקות טובא מצטרפו דלא הוי תרתי לריעותא ובש"ך סי' ק"י אות כ"ז העלה דאפי' בשחט בהמות הרבה נמי לא הוה ס"ס מעליא ולכאורה אין מובן דבשניה איכא ס"ס שמא בעצם דשני' ואת"ל בעור דלמא בעור דבתרייתא וכן יש להפוך דלמא בבתרייתא ואת"ל בקמייתא דלמא בעצם מפרקת נמצא הי' להכשיר

בקמייתא עכ"פ. ונ"ל כך להסביר כך דמיד שאנו אומרים את"ל בעור נמצא אנו מניחין שאפשר לסכין זה שתפגום בעור אע"ג דאיכא למימר בעור שני' איפגם מ"מ כבר הנחנו שאפשר לעור לפגום סכין זה נמצא שחט בסכין שאינו בדוק והבהמה אסורה עכ"פ. ולתי' זה דמשום ס"ס צ"ל הא דלא פריך רבא ממקוה שנמדד דהא איהו לא ידע הך ד משום ס"ס. י"ל עכ"פ סיועא לר"ה לא הוה דהוא גופא קמ"ל ר"ה דסכין דומה למקוה דחסר ואתאי וסכין נמי משהתחיל לחתוך בעור עד סוף פגים ואתאי והא קמ"ל ר"ה וליכא קושי' לימא מסייעא לי' אבל מטבל ועלה שפיר סייעא לר"ה. ועיי' סי' א' בט"ז סק"ו ובש"ך ונה"כ שם. והנלע"ד לברר הדברים על נכון לדינא בעזה"י אומר כך. בודאי שוחט שלא נטל קבלה אע"ג דרוב מצוין מומחין ואפשר דעדיף מרוב בהמות כשרות דהרי הרא"ה ס"ל כל מצוין מומחין ותוס' בכורות כ' ע"ב ס"ל דהוה כמו סתם ספרי דדייני מגמר גמירי דאפי' ר"מ לא חייש. וא"כ י"ל שוחט זה כשנכנס לשחיטה מעיקרא בודאי גמיר והי' מומחה ועכשיו שכח מ"מ כיון שרוב המומחים חוזרים אחר הלכות שחיטה ותמיד שגור בפיהם ולא שכיח שכחה וזה שכח. וע"כ הוא מהמיעוט שלא חזרו אחרי הלכות שחיטה ושכח. א"כ ניחוש נמי שמא נכנס מתחלה לשחיטה ולא הי' מומחה ואוסרים כל הכלים למפרע. אך אי נטל כבר קבלה פ"א ובודאי הי' בקי ומומחה אז אין ספק שאח"כ שכח תלינן לקולא השתא שכח אע"ג דבלא שיבר עצמות לא קיי"ל כר"ח אפי' שחט בהמות הרבה אסרינן אפי' קמייתא ולא סמכינן אפי' אס"ס משום דלא הוה ס"ס מעליא כנ"ל. אבל הכא איכא ס"ס מעליא דהא נטל קבלה והי' מצוי אצל שחיטה ושחט עופות לפני החכם שנתן לו קבלה. וחזקה על כל הרגיל בשחיטה שוחט שפיר בלי שיהוי ודרסא ובאמצע הצוואר ורגיל לבדוק סימנים אחר שחיטה ועשה כמנהגו ודרכו ולא דמי למי שלא גמיר מעולם ושחיט לפנינו שפיר כמה פעמים ואח"כ שחט בינו לבין עצמו שחיטתו פסולה אימור שהה ודרס. התם מה ששחט שפיר לא הי' בכוונה ממנו ובאומנות יד רק במקרה כסומא בארובה. אבל האי דגמיר ונטל קבלה ושחט כמה פעמים באימון ידו רגיל הוא לשחוט כרגילתו ורחוק הוא שיזדמן לו שחיטה שלא כהוגן אפי' אחר ששכח. וא"כ השתא ששכח איכא בהמות דלמפרע ס"ס גמור שמא השתא הוא דשכח. ואת"ל כבר שכח אז מ"מ שמא לא אירע לו שום מקרה שתפסל השחיטה בזה ומותרים הכלים למפרע. אך עיי' מ"ש חכם צבי סי' ג' דיש לתלות בזמן רב ולא בזמן קצר ע"ש ויבואר לקמן אי"ה א"כ מ"מ יש לחכם המורה לשים גבול זמן מה למפרע מאימתי יאסרו הכלים ועד אימתי יוכשרו:

ועיי' בס' כה"ג מ"ש לחלק בין שכחה ובין חולשה דהרגשת פגימה. ובאמת כי שכחה שכח ואתאי משא"כ חוש ההרגש משתנה בפ"א בכל יום ויום לפי טבעי האדם ומזגו מאכליו ומשקיו דאגותיו ופחדיו וזקנה ומשו"ה קיי"ל וסתות לאו דאורייתא אפי' אתחזק כמה פעמים ליום זה מ"מ הוא דבר דתלי' בטבע ומזג משתנה בכל יום ויום ומשו"ה ה"נ אין לסמוך זמן רב על הרגשת השוחט ויש לבדקו בכל זמן ועידן ולכל הפחות מדי חדש בחדשו. ולעומת זה יש להקל בשחלש חוש הרגשתו ולומר השתא הוא דאיתרע ולא מקודם:

דף י:

והלכתא כוותי' דר"ח בשלא שיבר וכו' ובסמוך נמי אמרינן לחד לישנא לר"ח לבר מקמייתא ולאידך לישנא מכדי מתלי תלינן וכו' ונראה דפליגי בב' תירוצי תוס' הנ"ל ד"ה סכין וכו' דאי טעמא דר"ח משום אין ספק מוציא מידי ודאי א"כ תינח בשיבר עצמות אבל עצם מפרקת נימא פוגם ודאי ממילא דלא שרי אלא קמייתא ודלא כסברת תוס' דרגיל להזהר בראשונה אלא ראשונה מותרת ושני אסורה. ואידך ס"ל עצם מפרקת אין ודאי אלא טעמי' משום בהמה לא איתרעי דאיכא ס"ס ומיתלא תלינן אפילו בבתרייתא והכי י"ל דאנן ס"ל כותי' בשבור עצמות דאין ספק מוציא מידי ודאי אבל עצם מפרקת דלא הוה ודאי. אס"ס גריעה לא סמכינן אע"ג דר"ח סמיך עלה כך י"ל לכאורה. ואולי אין רחוק לומר ר"ח לטעמי' דס"ל לקמן י"ז ע"ב דפגימת סכין בעי' חגירת צפורן כפגימת מזבח ולפגימה רבתי כי האי הוה עצם מפרקת כודאי ועור כספק ואין ספק מוציא מידי ודאי אך הרי"ף ורמב"ם ושארי פוסקים ס"ל דלא קיי"ל כר"ח אלא כשארי אמוראי התם דבדק בשערי ובשמשא ובמיא דפגימה כ"ש פוסלת ולפגימה כ"ש הוה עור ומפרקת שוין וספק וספק הוא ופסולה ועיי' ב"י רס"י י"ח. ומ"מ שיבר בה עצמות ובכח שבירה לכ"ע אפי' לענין פגימה כ"ש ספק וודאי הוא:

אי הכי תיבעי נמי בדיקת חכם וכו' ע"א נאמן באיסורים וכו' לולי דמסתפינא לחדש מה שהראשונים לא פירשו כן הייתי אומר דלא נסתפק ש"ס בנאמנותו של ע"א באיסורים דנפקא לן מוספרה לה דא"כ מ"ש בדיקת סכין משחיטה גופא מי יעיד עלי' ועוד מ"ש חכם תרי בעלמא סגי ועוד מי מעיד עליו שהראה זה סכינו לחכם כלל. אך נאמן דהכא אינינו יוצא לאחרים שיהי' מותר לאחרים. אלא ס"ד שלא יהי' נאמן אפי' לעצמו כיון שבדיקת סכין הוא מלתא דתלי' בסברא ובהרגש חוש ויש בו טורך וצריך עיונא רבה ה"א שלא יאמין לעצמו שהסכין בדוק ויפה וכמו דהוה ס"ד דעם הארץ הואיל ואין שכלו

שלם אין לו טביעת עין כלל אלא שהוכיחו הפוסקים מסוגיא דפג"ה צ"ו ע"א דאית לי' אלא דלא מהימן בממון עיי' בר"ן שם. ובהגה"א שברא"ש פג"ה סי' כ"א מוכיח לי' נמי מדאביי ב"ב קס"ח ע"א ולולי אלו הוכחות ה"א דאפי' לעצמו לא יאמין על טביעת עינא דלמא מכזב הדמיון. ה"נ הוה ס"ד דש"ס הכא לענין סכין וכיון שכן וצריך ע"כ להראותו לת"ח ממילא תו הוה כעין הוראה ואסור אפי' לת"ח למשרי במקום רבי' או גדול ממנו. והשתא לפ"ז כל שהראה לחכם ומצאו יפה לרב הונא שאם שחט כמה בהמות ונמצא פגום באחרונה כולן אסורות נמצא עדיין לא נגמרה הוראה הראשונה ותלוי ועומד עד לבסוף אינו צריך להראות בין בהמה לבהמה אפי' רוצה הוא לבדוק למיפסל קמייתא מ"מ כיון שהוא הבודק אינו עם הארץ ויכול לסמוך על עצמו רק משום למשרי' במקום רבי' הכא הוראה ליכא שכבר הורה חכם. אך לרב חסדא מכיון ששחט קמייתא הותרה הבהמה לגמרי ופסקה לה הוראת חכם ופנים חדשות באו לכאן וצריך להראות לחכם דלא לשרי' במקום רבי' הכי הוה ס"ד דהש"ס. ומסיק לאו הכי הוא אלא ע"א נאמן באיסורין לישנא בעלמא הוא רוצה לומר כל ע"א נאמן שדעתו לא יכזב ומשו"ה מייתי רש"י קראי דשחיטה ושחט את בן הבקר אלא שרש"י הוסיף שאפי' הכהנים מאמינים לכל בעל קרבן השוחט בעצמו קרבנו ומקרא וזבחת מבקרך ויש לו הרגש חוש כמו שיש לו ט"ע ואינינו הוראה כלל אלא כבודו של חכם בעלמא ואפי' לר"ח אינו צריך להראות לחכם בין בהמה לבהמה כן הי' נ"ל נכון בעזה"י לולי שהראשונים לא פי' כן:

אוקי מלתא אחזקי'. לא קאמר אזלינן בתר חזקה כדאמרינן לקמן אזלינן בתר רובא משום דהכא מיירי מחזקה דנאמרה בש"ס בכמה דוכתי' שהוא חזקת המנהג כגון בפ' עשרה יוחסין בנה מורכב על כתיפה והוא בש"ע א"ע סי' י"ט שזה הוה דבר שמעולם לא ראינו ולא ידענו שכך הי' אלא מכח חזקת התנהגותם אנו דנין שכך הוא וכן אשה שהוחזקה נדה שלבשה בגדי נדה בעלה לוקה עלי' היינו משום שאין מנהג שתלבש בגדי נדה אם לא שהיא נדה באמת והרי החזיקה בעצמה שהיא נדה וכן חזקה שאין אדם פורע בתוך זמנו הוא חזקה ממנהג עולם חזקה לא מוקים אינש בנפשי' גבי יבם ויבמה כל אלו לא ידענו ולא ראינו שכך הוא אלא אזלינן בתר חזקת מנהג דבר זה וזה יליף בירושלמי ממכה אביו ואמו כמ"ש ב"ש סי' י"ט ואי"ה יבואר לקמן וחזקות אלו אינם שוים יש מהם עדיפי אפי' מרוב ויש מהם גריעי אפי' מחזקה בעלמא והכל לפי הענין והמנהג כגון אין אשה מעיזה שכ' הפוסקים בזה"ז אין לסמוך על חזקה זו וכגון אין אדם מעיז פניו בפני בע"ח מן התורה הוה חזקה מעלי' ואתי ר"נ בדורו וחייש לה ותיקן היסת. ובכגון אלו כ' תוס' ופסק ש"ך ח"מ סוף סי' פ"ב דאין כל החזקות שוות. ונ"ל דכל טענות

מגו הוא כעין זה דמחזקינן דכשיכול לטעון טענא מעליא לא יהא שוטה לטעון טענה גריעה ומשו"ה מספקא לש"ס אי מגו במקום חזקה כזו מהני או לא. ויש חזקה אחרת היינו מלתא דאתחזק תלתא זימני כשור המועד וכדכתיב יוסף אינינו ושמעון אינינו ואת בנימין תקחו עלי הי' כולנה ומייתי לי' לקמן צ"ה ע"ב ופליגי בי' רבי ורשב"ג בס"פ הבע"י וע"ש ס"ה ע"א בתוס' סוף ד"ה נשאת וכו' ואין כאן מקומו. ועיי' ב"ב צ"ג ע"א התם מועד ליגח ע"י חזקתה ג"פ וגמל אוחר ע"י חזקת מנהגי גמלים ולשמואל עדיפא הך חזקה מרוב ואליבא דרב אחא מוציאין ממון עי"ז מאומדנא זו משום חזקה דאלימא טובא ומכל זה לא מיירי כלל בשמעתין ובחידושי גיטין ב' ע"ב בארתי דחזקת שורים מנגחים וחזקת וסת אינו אלא דחיישינן שודאי יגח היום אבל אם עבר היום לא אמרינן בודאי נגח היום:

וכאן מיירי מדבר שראינו כן הוא ומספקינן דלמא נשתנה מאז ועד עתה ולא שייך אזלינן בתר חזקה אלא מוקמי' לי' אחזקה קמייתא כמו שהי' כן הוא לעולם עד שיודע לך שנשתנה כגון אשה שהיא לפנינו בחזקת א"א והלך בעלה למד"ה אפי' כמה שנים הבא עלי' בחנק קאי דהיא בחזקת א"א והיא בחזקת חי ואפי' הניחו זקן או חולה כבמתני' בפ' כל הגט. ולפעמים עבדינן עובדא ע"פ צירוף ב' חזקות כגון אשה שהוחזקה נדה בשכנותי' דאפי' היא מכחשת שאינה נדה לא מהימנת בלא אמתלא מספקת. והוכרחה לספור ולטבול וטבלה ועלתה ונמצא עלי' דבר חוצץ אעפ"י שנתעסקה כל היום באותו המין הרי היא בחזקת טמאה אעפ"י שטומאת גופה אינה אלא מכח חזקה מצרפינן ב' החזקות שהוחזקה נדה עפ"י חזקת המנהג ושוב לא תצא מחזקתה עד שיודע לך במה ואיך טבלה:

ובחזקה זו שקיל וטרי ש"ס בשמעתין ולא באחרות אלא מנ"ל מקרא דאוקי אחזקה ודאזלינן בתר רובא אע"ג דתרוויהו הל"מ ואין בהם ספק רצה להוציא כן מקרא. והיינו טעמא דשקיל וטרי בהני תרי מילי משום דאיירי מיני' לעיל דאר"ה בהמה בחיי' בחזקת שאינה זבוחה והיינו חזקה זו כדפירש"י וגם כל שקלי וטרי' דסכין ונמצא פגומה דכבר כתבתי לעיל שהוא בנוי' על חזקת סכין בדוק וכמ"ש הר"ן ולזה נתכוון תוס' ד"ה ודלמא וכו' כמ"ש מהרמ"ל דלא כמהרש"א ושוב אידך דר"ה נשחטה הותרה היינו מטעם רוב בהמות כשרות וחזקת כשרות דאמרינן לישנא בעלמא דאין כאן שום חזקה לבהמה אלא רובא דליתא קמן דרוב בהמות מימות עולם כשרות הי' ויהי' וכל דפריש מרובא פריש משו"ה שקיל וטרי בשמעתין חזקה ורובא מקרא מנ"ל ולקמן י"א ע"א בפירש"י ה"ה מנא הא מילתא לא פי' קצת כן וכבר כ' בחי' ר"ן כמו שכתבתי ומ"ש מהרמ"ל אהתוס'

ד"ה ודילמא וכו' דה"ל להקשות נמי מנשחטה הותרה במ"כ לא דק דההוא רובא הוא ולא חזקה כנ"ל:

דלמא אדנפיק ואתי בציר לי' שיעורא. הקשו תוס' הך מילתא דמיא למקוה שנמדד ונמצא חסר ולא תי' כלום ובנדה ב' ע"ב תירצו במקוה רגילות להתחסר מעט מעט משא"כ בנגע וכן פגימת סכין רגילות להתחסר בפ"א ע"ש ונ"ל דס"ל להתוס' דהך רגילות היינו רובא הוא כך והיינו לדינא דידעינן דאזלינן בתר רובא אבל בשמעתין דחתר למצוא מנ"ל דאזלינן בתר רובא לא בעי לשנויי הכי. ובחכם צבי סי' ג' פקפק על תי' תוס' וכ' לחלק דלעולם תלינן הריעותא בזמן רב יותר מבזמן קצר והכא יש לתלות החסרון בז' ימי הסגר אין לתלות בזמן קצר שבין ראיית הנגע להסגר. ובמקוה נמי אע"ג דמטמאים למפרע מ"מ מי שטבל סמוך מאוד למדידה קמיתא מטהרין. ושיעור זמן קצר הוא עונה א' ועיי' שיעור זה בחזקת חפיפה בש"ע י"ד סס"י קצ"ט והוציא כן מראה א' חי בערב ולמחר השכים ומצאו מת בעירובין ל"ה ע"ב ע"ש בתשובתו בפנים. ולדבריו יש להסביר בטוב דברי ש"ס גיטין ל"א ע"ב מהו דתימא מהו למפרע מעל"ע קמ"ל וקשה מהיכי תיסק אדעתין למימר הכי ולהנ"ל ניחא כיון דע"כ למפרע הוא לאו דוקא והטובל סמוך לבדיקה ונמצא שלם הוא טהור ה"א דשיעור זמן קצר הוא מעל"ע וגם ר"א מעל"ע של הנחה קאמר כי היכי דלא יחלקו חביריו עליו קמ"ל ר"א בן פדת חלוקים עליו חביריו דשיעור זמן קצר הוא רק עונה. ומעל"ע דר"א משעת בדיקה קאמר ולא משעת הנחה וחלוקים עליו. אך לשיטת תוס' צ"ע מה ענין מקוה דרגיל דחסר ואתי לענין פירו' שאבדו שרגילות לשרוף ולגנוב בפ"א. וצ"ל א"כ מעל"ע מאן דכר וע"כ אבידה דמתני' בהרקבה וכדומה דרגילות ג"כ להתחסר והולך מעט מעט:

דרך אחוריו לא שמה יציאה. ראיתי לגאונים אחרונים רצו להוכיח מזה דמן התורה סמכינן אחזקה אפי' היכי דאיכא לברורי דהא משמע כשיוצא דרך אחוריו ומביט תמיד בנגע ליכא למיחש למידי א"כ היא גופי' קשי' מ"ט לא יצא דרך אחוריו לברר הדבר אע"כ כיון דאיכא חזקה לא בעי לברורי כלל אפי' לכתחלה. והנה לפני פשטיות הסוגיא ז"א דכל דיני נגעים גז"ה הוא ורחמנא הקפיד משום טעם שיצא דוקא דרך פניו ולא אחוריו וא"א בענין אחר אך לכאורה יש להוכיח כן ממ"ש בחי' ר"ן דלמסקנא לא חייש ש"ס לכה"ג ביה"כ יוכיח דהתם עכ"פ אם יוצא דרך פניו עבודתו כשרה ויציאה דקרא כולל כל מיני יציאות וממילא יצא דרך כבוד כתלמוד הנפטר מרבו אבל א"א לפרש ויצא דנגע דוקא אחוריו דזה לא נשמע ע"ש נמצא להר"ן ויצא כולל תרווייהו וליכא קפידא לענין נגע אם יצא כך או כך א"כ תקשו הא איכא לברורי אע"כ לא בעי לברורי. ולפע"ד גם ז"א

דמנ"ל להוכיח מזה דלמא ויצא דרך פניו קפיד קרא ומנ"ל דליכא קפידא וגז"ה דלמא מדלא בעי לברורי ש"מ גז"ה הוא ומנ"ל למילף קולא דלא בעי לברורי:

דפתח בי' כותא. לכאורה נראה מהסוגיא דכשרואה ומודד הנגע ואינו מעלים עין ממנה וחוזר דרך אחוריו ומביט בהנגע תמיד לא חיישינן שנחסרה. אך מיד שהפוך פניו ואם אח"כ חוזר ורואה אינו יכול לכוון שלא נחסר ממנה כל שהוא. והא דאמר אחורי דלת. הוא רק זמן מיעוט והבטה מקרוב מן לפני הדלת לאחורי הדלת. אבל זולת זה יש חילוק בין חוזר ורואה לבין מהלך דרך אחוריו אך בחי' רשב"א לא משמע כן:

יכול ילך לתוך ביתו ויסגיר. בחידושי תורה כתבתי הא דכתיב וציוה הכהן ופינו את הבית צ"ע מה צורך לכתוב זה ולתלות בציווי הכהן אם התורה חסה על ממונו ועצה טובה קמ"ל שיפנה ביתו ולא יטמא כל אשר בבית. מה לכהן לצוות זה הלא די שיכתוב עצה זו לבעה"ב שיפנה ביתו. והי' נ"ל משום דכתיב ובא אשר לו הבית וגו' כנגע נראה לי בבית ומיירי שבעה"ב ת"ח ויודע הלכ' נגעים ורואה שזהו נגע המטמא ויען כי הכל תלוי בדיבורו של כהן שהוא יאמר טמא או מוסגר ולא אחר. הזהיר הקב"ה לבעה"ב שלא יחליט שם נגע טרם יאמר הכהן אעפ"י שאפי' יאמר החכם שהוא נגע אינינו טמא עד שיאמר כהן מ"מ הקפידה תורה שלא יאמר שם טמא ונגע עד שיאמרנו הכהן תחלה ע"כ יאמר כנגע ולא נגע. אחר הוצעה זו י"ל קו' הנ"ל דאם יפנה בעל הבית כליו יובן מזה שזה בעה"ב מבין ויודע שזהו נגע והקב"ה הקפיד שהכהן יהי' הראשון שיאמר ויחליט כן ע"כ לא יפנה כליו עד שיצוהו הכהן טרם יראהו ולא יהיו ניכר בפינוי זו שהוא נגע מוחלט כן כתבתי שם:

והשתא ניחא לי מה דקשי' לי לפירש"י דשמעתין דיכול לילך לביתו תחילה ויחזור ויסגיר ק' איך ס"ד כן א"כ אמאי יצוה הכהן ופינו את הבית טרם יראה הלא גם אם יראה יצוה אח"כ ופינה ואח"כ יסגיר הרי יכול לילך אל ביתו בנתים ואין טומאה עד רגע ההסגר ומדהוכרח לפנו' טרם יבוא הכהן ויראה ש"מ בעי הסגר סמוך לראיית הנגע. ולהנ"ל י"ל דקפיד רחמנא שגם מהכהן עצמו לא יובן שום משמעות ושום החלט שהוא נגע עד שעה שיסגיר ויטמא אבל קודם לזה לא יובן רמז ממנו ע"כ לא יכול לצוות פינוי הבית שלא יובן ממנו שהוא נגע טרם שיסגיר ע"כ יצוה טרם יבוא ויראה ולעולם ס"ד ילך לביתו ויחזור ויסגיר. וא"ש השתא דלא פירש"י יכול ילך לביתו ויסגיר בחבל ארוך דההכנה לקשר חבל ארוך או ליטול בידו החבל הקשור בדלת ולהוליכו לביתו כדי לסגור כבר מובן מזה שרוצה להסגיר ונמצא טרם הסגרה כבר הודיע שהוא נגע ע"כ גבי יכול

ילך לביתו לא פי' כן אך בסיפא בדיעבד שם הלך לביתו והסגיר מוסגר בדיעבד שפיר פירש שאפי' ע"י חבל ארוך מוסגר בדיעבד:
ורב אחא ב"י כגון דקיימי דרי דגברי. ובנדרים פירש"י ששולח שליח היינו למסקנא דקי"ל אוקי מלתא אחזקה א"כ אפי' שליח יכול לשלוח אבל להס"ד בעי' דרא דגברי וק"ל:

דף יא.

מנא הא מילתא דאמרי רבנן זיל בתר רובא. אין להקשות כיון דלמסקנא אפי' ברובא דליתא קמן הורגין א"כ למה לי בסנהדרין אחרי רבים להטות דאיתא קמן עדיף מליתא קמן די"ל דה"א דלמא סברתו של אלו המיעוטין חשובה וטובה ושוקלת יותר מכל אלו המרובי' וטבא חדא פלפלא חריפתא ממלא צני קרא הכי הוה ס"ד קמ"ל אחרי רבים להטות. והר"ן ספ"ק דקידושין הקשה להסוברים ספיקא מן התורה לקולא היכי דלא אתחזק איסורא א"כ מאי מייתי בשמעתין מכל הני דלא אתחזק איסורא. ולפע"ד נהי דלא אתחזק איסורא מ"מ כיון דבהמה בחי' בחזקת אינה זבוח עומדת ואם יולד לה ס' טריפה או דרוסה בחי' קיי"ל דהוה מוחזק מאיסור לאיסור כדקיי"ל בש"ע בהג"ה סי' נו"ן והארכתי בזה במקום אחר. ונהי היכי דלא נולד ספק מחיים כיון שנשחטה הותרה וספיקא לקולא כמו בא זאב ונטל בני מעים. היינו אחר שידעינן שהולכין אחר רוב אבל בהס"ד אי לא נלך אחר הרוב א"כ כל בהמה בחי' כשהי' בחזקת שאינן זבוח כבר מספקי' בה בס' טריפה ונהי חזקת איסור לא הוה מ"מ כסתם ספיקא דאורייתא לקולא דילפינן מממזר נמי לא הוה ולזה צריך ילפותא מקטן וקטנה נמי הכי הוה דבחיי הבעל היתה בחזקת איסור א"א לכ"ע ואז כבר הי' הספק אם ימות שלא תותר ליבם קטן שמא ימצא סריס או תמצא איילונית ואזילנן בתר רובא להתיר ספק זה ופריך מנא הא מלתא ופשוט שפיר מקדשים ופרה אדומה. ושמעתי שקרוב לזה איתא בפרי מגדים. ובזה ניחא מאי דקשי' לן לשיטת רש"י ותוס' נדה כ"ג ע"ב ותוס' שם ד"ה אמר רבא ושטו נקוב וכו' דטרפה אין אמו טמאה לידה ועיי' חי' רשב"א שם. וא"כ איך יהבי' ימי טוהר אחר שבועיים ועדיין לא נתברר טרפה ילדה או לאו דאזלינן בתר רובא ולהנ"ל ניחא דהיכי דליכא שום חזקה לאיסורא לאו חידושא דסמכינן ארובא דבלא"ה ספיקא לקולא כנ"ל. מיהו אשכחן התם גם חזקת טומאה ששופעת דם מימי טומאה לימי טהרה וטובלת ומטהירין הדם ההוא עיין נדה ל"ה ע"ב אלא דההוא לא כתב בתורה ולא מצי למילף מיני':

ומיהו מדצריך לשלם דמי ולדות לבעל ומוציאין ממון ולא חיישינן דלמא טרפה הולד או נפלט ודוחק לאוקמא בנגמרו שערו וציפרניו וגם בדקי' לי' מי"ח טרפות. אלא מממונא לא ילפינן איסורא ומשו"ה מייתי רש"י לקמן סנהדרין י"א מחייבין וי"ב מזכין ולא מייתי ג' דייני ממונות ב' מחייבים וא' מזכה אלא מממונא לא ילפינן איסורא:

ובקונטרס הנקרא שיחת חולין הקשה נילף משלוח הקן דכתיב והאם רובצת על הבצים תקח לך ולא לכלביך וא"כ הביצים מותרים וניחוש שמא האם טרפה ולא שייך לבדוק האם דכתיב שלח תשלח האם וגם אינה ניכרית לנו מקדם דכתיב כי יקרא פרט למזומן ויש להמציא מציאת רחוק בדוחק אע"כ אזלינן בתר רובא. ולפע"ד לק"מ דמבואר לקמן ס"ד ע"א תוס' ד"ה שאם ריקמה. דאי לאו דכתי' לך ולא לכלביך הוה אסרינן כל ביצים משום דאתי מהחי והשתא דכתיב לך ושרי' ביצים ה"א אפי' טמאים לשתרי אצטריך בת היענה למיסר ביצת טמאה ע"ש והנה פשוט אי לאו בת היענה הוה שרי' גם ביצת טרפה כי היכי דשרי איסור אמה"ח והשתא דכתיב בת היענה לאסור טמאה אסרינן נמי טרפה ולא שרי אלא איסור אמה"ח. אך כל זה כיון דכבר ידעינן דאזלינן בתר רובא מוקמא התירא דלך ולא לכלביך ברוב ביצים הכשרים. וביצת טרפה אסירי. אבל לא מצי למילף מהכא דאזלינן בעלמא בתר רובא דמנ"ל הא דילמא כי היכי דשרי רחמנא איסור חי שרי נמי איסור טרפה ולא אסר בת היענה אלא טמאה לחוד. וכן י"ל קושיתו מחלב מדכתיב תזבח ולא גיזה ואכלת ולא חלב משמע בעלמא חלב שרי אפי' בלי זביחה ובדיק' וי"ל כנ"ל וק"ל:

ושמעתי בשעה"מ הקשה נילף ק"ו מקורבה דכתיב והיתה העיר הקרובה. וקיי"ל רוב וקרוב הולכין אחר הרוב ש"מ רוב עדיף מיני' מסברא וא"כ כיון שהולכין אחר קרוב כ"ש דניזיל בתר רובא. והנה כבר כתבתי מזה בחי' פ' לא יחפור דבטעם קורבא כ' הפשטנים משום מגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב עיי' הרא"ע ואלו הי' טעם אמת הי' אזלינן בתר עיר הקרובה אפי' בדנפישא מינה. אך אין האמת כן אלא קורבא גופי' מטעם רוב דרוב רגל המהלך בסביבות עירו הקרובה ובני עיר יוצאים ובאין דרך עירם יותר מבני עיר אחרת. והוה כעין רוב אלא שהוא רוב גרוע וקאמר ר' חנינא דרוב מעליא עדיף מקרוב. וכל זה בתר דידעינן דאזלינן בתר רובא תלינן טעמא דקרא דעיר קרובה משום רובא. ורוב מעליא עדיף מיני' וקרא מיירי בדליכא דנפישא. אבל אי לא הוה ידעינן בשום מקום דאזלינן בתר רובא לא הוה אמרינן טעם דקורבא משום רוב אלא מגז"ה או מטעם הנ"ל ואפי' איכא דנפישי נמי קורבא עדיף התם ובעלמא לא בתר רוב ולא בתר קרוב ניזיל. ותוס' הקשו נילף מחזקה תי' ר' חיים רובא עדיף מחזקה אתי' מפרה אדומה. הנה לא

הומ"ל דלמסקנא אתי' משחיטה עצמה דלא חיישינן שמא במקום נקב קא שחיט והוה נבילה ואינה זבוח ואתי' רובא כשרות ודחי חזקת שאינה זבוח. הנה לפמ"ש מהרש"א בבכורות כ' ע"ב דנקיבת הושט טרפה הוה וכבר כתבתי מזה לעיל א"ש ובלאה"נ אין כאן אלא חזקת שאין נעשה בה מעשה הזביחה אבל לא חזקת שאינה ראויה לזביחה שיהי' בה נקב במקום שחיטה ואין צריך לרוב נגד החזקה כי לא אתחזקה מעולם שלא תהיו ראוי' לזביחה ולא דמי' למ"ש תוס' ספ"ק דב"מ ד"ה איסורא דס' נקב הושט מיקרי אתחזק אינה זבוח התם קאי אי לא אזלינן בתר רובא באיסורא נמצא לא אמרינן רוב בהמות כשרות נמצא כל בהמה בחיי' בספק טרפה וניקב הושט עומדת ובחזקת שאינה זביחה ואינה ראוי לזבוח. אע"כ אזלינן באיסורא בתר רובא וממילא כל בהמה בחיי' אע"ג שהיא בחזקת שאינה זביחה אבל היא בחזקת שראוי לזבוח שהרי רוב בהמות תהיו ראוי לזבוח והבן זה. וכן הא דאמרינן קטן וקטנה מנ"ל אינינו רוב נגד חזקת איסור לשוק דמעולם לא הי' כאן חזקה שלא יהי' ראוי לחליצה וייבום אלא שלא נעשה בה מעשה ההוא אבל ראוי לאותה מעשה. ועוד לענין ושט י"ל דהא בלא"ה נקב בושט הוה מיעוטא דמיעוטא. בשלמא אי דנין על איסור טרפות שפיר ילפינן משמא במקום נקב קא שחיט דאזלינן בתר רובא ולא חיישינן למיעוט טרפות דשם טרפות חד הוא אך לבתר דידעינן בתר רובא ליכא למילף מהכא דרובא עדיף דאל"ה הי' לנו לאוקמא בחזקת אינה זביחה ז"א כוון דבשום טרפות ליכא אינה זביחה אלא בניקב הושט לחוד והא ה"ל מיעוטא ולא חיישינן כלל ולעולם בעלמא איכא למימר רובא לא עדיף מחזקה משו"ה הוכיח רבנו חיים מפרה אדומה. אך צל"ע מפרה אדומה היכי מצי למיליף למסקנא דאתי' משחיטה עצמה וא"א למבדק שום בהמה ולא שום קרבן וחטאת ואפי' קמי שמי' גלי' שהוא טרפה י"ח מפני שלקח מן הרוב. והנה טהרת אדם שבחזקת טומאה ע"י פרה אדומה לא תלי' רחמנא בפרה כשרה ולא כתיב גבי פרה מן להוציא טרפה דנימא לא מיטהר האדם אלא מטעם רוב כשרות לא כן הוא אלא חטאת קראה רחמנא וכל פרה הראוי להיות חטאת היא מטהרת האדם וכיון דבחטאת אין חזקה מתנגד אזלינן בתר רובא והי' הפרה הזאת ראוי לחטאת וממילא מטהרת האדם אפי' קמי' רחמנא גלי' שהוא טרפה לא מטעם רוב דוחה לחזקה אלא כיון שהיתה ראוי לחטאת וא"כ מנ"ל למסקנא דרובא עדיף מחזקה לרבנו חיים. ולזה י"ל פרה אדומה לאו דוקא אלא מכל מחוסרי כפרה שהם בחזקת טומאה עד שיביאו קרבנותיהם מצורע ויולדת ובקרבנות אלו כתיב מן הבקר להוציא את הטרפה והרי א"א לבודקם שמא במקום נקב קשחיט וסמכינן ארובא נגד חזקת טומאה וא"ש:

והנה בר"פ המוכר פירות צ"ג ע"א ס"ל לשמואל חזקה עדיף מרובא אינו ענין לחזקה דהכא דאוקמי' מילתא אחזקה קמייתא דהא רובא עדיף. והתם מיירי מחזקת וסתו ומנהגו של זה השור ליגח וכבר נגח כמה פעמים תלינן הקלקלה בו ולא באחר שלא נגח מעולם וסברא זו עדיפא ובא להוציא אפי' ממון מבעל השור. מלהוציא ממון ע"י רובא דזבין לרדיא דאפשר דהוא מהמיעוט דזבין לשחיטה ואין הענינים דומים וכבר כתבתי לעיל ג' חלוקים בעניני חזקות ועיי' פ"י בק"א כתובות סי' מ' והריב"ש סי' שע"ט מסופק אי רוב א' דוחה ב' חזקות ובנ"ב קמא רצה להוכיח משמעתין דרוב א' דוחה ב' חזקות מפרה דרוב שלה דוחה חזקת שאינו זבוח וחזקת טומאת אדם ולפמ"ש לעיל הא ליתא. ובני הבחור החתן כה' אברהם שמואל בנימין שיחי' אמר לי דלשיטת רש"י לקמן פ"ו ע"א דרוב תינוקת מטפחין היינו בשרצים והאי רובא דוחה לחזקת טהרה דעיסה לר"ל אפי' לשרץ ולר' יוחנן עכ"פ לתלות משום דלא הוה רוב מעליא כמ"ש תוס' שם ע"ב וא"כ עכ"פ ה"ל לתינוק חזקת טהרה ולעיסה חזקת טהרה ואתי רוב מטפחין ודחי לשני החזקות משא"כ לר"ת שם דהתינוק ודאי טמא ורוב מטפחין בעיסה קאמר לא מוכח מידי אבל עכ"פ מוכח דרש"י לא ס"ל לחלק בין חד חזקה לתרי ואפשר דלא פליג ר"ת בהא ומכ"ש בתרי חזקות דאיירי בהו ריב"ש חזקת חי דבעל וחזקת א"א דאשה דהכל חד. ונכון הוא:

ועיין במשנה דנזיר פ"ט משנה ב' שחזקת טמא טמא וחזקת טהור טהור שרגלים לדבר. הפי' הפשוט משו"ה מוקמי' אחזקה שמעמד ומצב ורגל חזק יש לדבר לומר כן ואל"ה הי' ראוי להחמיר מספק בין לענין טומאה שלא לשרוף בין לענין טהרה. אך הרמב"ם מביאו תי"ט שם ועוד לקמן משנה ד' ד"ה שרגלים לדבר פי' בהיפוך אי לאו חזקות לא היינו חוששין לספק כלל שהספק הוא כמו רגלים נדים ונעים ואין להם מעמד ואין לדבר סוף תאמר כך ותאמר כך ע"כ אין לחוש להם עד שנמצא שום חזקה להשען עליו ע"ש והיינו כשיטתו דמן התורה ספק להקל:

והנה בכל הסוגיא י"ל מיירי מספק שהוא בטבע כגון קטן וקטנה שיש בטבע העולם שיולדו סריסים ואיילונית או טרפות מן הבטן וכיוצא. אך לחוש למקרה שיזדמן קשה הענין מאוד בודאי אין לדבר סוף ויהי' לחם שנתעלם מן העין אסור שמא נפל עליו חלב או דבר האוסרו. ודלמדין ממכה אביו ואמו צ"ע גדול איך ס"ד לחוש למקרה שמא בא עלי' א' ואינסה ואין לדבר סוף ויש לדחוק דאין אפטרופיס לעריות הוה כבטבע כמ"ש תוס' בבכורות וביבמות ר"פ האשה בתרא. דבעילת אדם לא מיקרי רוב התלוי במעשה כיון שהוא בטבעו נהי התם מיירי באיש עם אשתו מ"מ אי לא הוה אזלינן בתר רוב הוה

אמרינן אין אפטרופיס לעריות וכל אדם שוין בזה ודוחק. ומכ"ש למה שכ' תוס' אפי' חי' יב"ח נמצא ידעינן דלא הוה טרפה מבטן רק דלא נתבררה שעה א' שמא בין כך נטרף ק' מה"ת לחוש למקרה ואין לדבר סוף מיהו בבהמה י"ל כיון דכל הני חווי ברייתא קוצי אוכלין כדלקמן מ"ג ע"ב ושכיחי שינויים אי לאו דמ"מ רוב כשרות ואזלינן בתר רוב היו לנו לחוש. ועוד הא כבר כתבתי לעיל דבהמה בחיי' בחזקת איסור קמיתא בחיי' ויצאה מאיסור לאיסור. אבל תוס' ילפי כן מעדים זוממין בודאי קשה כיון שכבר חי יב"ח ולא נולד טרפה מן הבטן מה"ת לחוש באדם למקריים המתהוים ואין לדבר סוף וצ"ל דיני נפשות שאני דכתיב והצילו העדה וצ"ע בכל זה:

כגון ט' חניות וסנהדרין. הני תרי יש לכל א' מעלה וגריעותא. ט' חניות בנתערבו אין המיעוט ניכר לפנינו וכן בשר הנמצא א"א להכיר מאין היא. משא"כ סנהדרין שהמיעוט ניכר ולא שייך ביטול. ולעומת זה ט' חניות אפשר שיפגע בהאיסור. משא"כ בסנהדרין שאינו נוטל מהמיעוט אלא שאינו חושש עליהם וכמאן דליתא הם. וסברא זו במרדכי דפרקין סי' תקצ"ג ועיי' בט"ז א"ח סי' תרל"ב סק"ג. ושקולים הם ויבואו שניהם מאחרי רבים להטות. ולענין ק' הלבוש וט"ז שם אעתיק מה שכ' על גליון ש"ע שם וז"ל עמשתי"ט רפ"ב דכלאים מזה. והנלע"ד הכא אין הביטול למעלה בהסכך אלא בהצל למטה ושם הרי מעורב ואינו ניכר. וכן התם בכלאים הביטול במקום יניקה ושם אינו ניכר ומתבטל אך אנחנו היינו יכולין להסיר הסכך מלמעלה וכן הפירות המעורבים הניכרים לפנינו ולא יבוא לידי ביטול ובזה יפה כ' לבוש ילפינן מסנהדרין שהרי אם יחסר המזג ולא יהי' מספר כ"ג או ג' דייני ממונות אין לגמור הדין וא"כ יעמדו המיעוט וילכו להם ולא יגמר הדין לעולם דהא בעינן תרי מגו תלתא. ואפ"ה אין מחוייבין ולא רשאין להסתלק ה"נ אין צריך להסיר הסכך ולא הכלאים במקום שניכרים. ושוב ממילא מתבטלים במקום שאינם ניכרים היינו הצל והיניקה וק"ל:

וסנהדרין פירש"י י"ב מזכין ולא כ' רוב מחייבין היינו משום התם בעי' הטיי' ע"פ שנים מגז"ה ואנחנו אזלינן בתר רוב אפי' פורתא יתיר כמ"ש ש"ך בי"ד סי' ק"ט משו"ה מייתי מרוב מזכין אלא שיש לעיין דלמא התם משום חזקת כשרות מסייעא לרוב. וי"ל דעל הרוב נהי שאין ממיתין מ"מ אינו כשר אלא ע"י שבודקים בעוקצי תאנים יצא זכאי וכדומה. ואפי' במקום שנעשה עדות מוכחשת והוא נשאר כשר גמור מ"מ מוציאין העדות מחזקת כשרותם ועכ"פ פסולים להעיד ולהצטרף זה עם זה במקום אחר ואדרבא רובא דסנהדרין מדחה חזקה ועמ"ש תוס' ב"ק כ"ז ע"ב ד"ה קמ"ל וליכא למימר התם אוקי ממונא בחזקת מארי' דהא ב"ד מפקי לי' וכו' ע"ש וק"ל:

כגון קטן וקטנה. איכא עוד דבר ממוצע שיצא מכלל רובא דליתא קמן ולכלל איתא קמן לא בא והיינו כגון רוב כותים לעיל וי"ו ע"א וכן ר"פ כל הצלמים ולזה נתכוונו תוס' ר"פ האשה בתרא ע"ש ועיי' בר"ן ר"פ כל הצלמים מה שהקשה על הרמב"ן וק"ל ועיי' לקמן פ"ו ע"א חשו"ק רוב מעשיהם מקולקלין לא קאמר רוב חשו"ק מקולקלים דאז הוי כמו כותים ודר"פ כל הצלמים. אך אמר כל א' וא' מהם רוב מעשיו מקולקלים ומיעוטא מתוקנים והוה כמו קטן וקטנה ודרכו של תינוק לטפח דמייתי עלה ע"ש:

וע"ש בתוס' ד"ה מ"ט וכו' שכ' וי"ל דמספקא להו לרבנן אי רוב מעשיהם וכו' והשתא לא מהני חזקה מידי ע"ש וצריך ביאור דכוונתם דלא שייך חזקה אלא בספק המעשה איך נעשה אז העמדנו בהמה על חזקתה אבל אם אנן מסופקים בקבלתינו או בסברא אי כך או כך לא תכריע חזקתה של בהמה זו. וכ"כ מ"ל פ"ב מטומאת צרעת בסוף הלכה א' וז"ל ואפ"ל דלא שייך לומר אוקי גברא אחזקה אלא בספק מציאות וכו' אך בודאי נעשה המעשה ומספקא לן מילתא היכי אגמרי' רחמנא למשה. לא שייך למימר אוקי גברא אחזקתי' והכי אגמרי אטו מפני חזקתו של זה משתנה מאי דאגמרי' רחמנא למשה עכ"ל ואמנם במהרי"ק שרש ק"ס כ' מדפליגי אי בפ"א נעשה מומר ע"כ אוקי בהמה בחזקת שאינה זבוחה ע"ש משמע בספק פלוגתא נמי שייך אוקי אחזקה. ומיהו י"ל התם נמי אי הוה ידעינן בפעם הראשון שכוונתו כוונת המרת דת היינו פוסלין גם בפ"א רק ס"ל כל דלא אתחזק תרי זימני מוקמי גברא אחזקת צדקת דמעיקרא ולא יריע ולא ישחית עוד אבל אי הוה ידעינן דעתו דעת רשע הי' פוסלין בפ"א לכולי עלמא. וא"כ שייך שפיר אוקי בהמה אחזקתה שאינה זבוחה וחזקת צדקתו דמעיקרא דאיתרע השתא לפנינו ולא אלים לאפוקי בהמה מחזקת איסור שלה כיון דבלא"ה איכא פלוגתא דרבוותא כנלע"ד. וז"ל ש"ג ברי"ף פא"ט בא זאב ונטל בני מעים וכו' וכ' ריא"ז ונראה בעיני שלא אמרו הרי היא בחזקת היתר אלא במעשה מסופקת כענין שכתבתי. אבל בהוראה מסופקת הרי ספיקו להחמיר כמבואר בקונטרס הראיות עכ"ל והן הנה דברי תוס' הנ"ל ומיהו עיקר קו' תוס' שם י"ל דנהי דרוב מומחים לא הוה רובא דתלי במעשה דוסתו של מומחה למשחט שפיר מ"מ בחשו"ק אפי' אי רוב מעשיהם מתוקנים מ"מ גבי שחיטה הוה רוב התלוי במעשה ולא אלים למידחי חזקה לגמרי ומיהו ספק משוי לי' כדמוכח בתוס' בכורות כ' סוף ע"א גבי רוב בהמה מתעברות ויולדת ע"ש:

סימן זמ"ן שב"ח מכנ"ש. זמ"ן היינו ג' אמוראים דילפי מקדשים בפנים וסימנים פא"ר "פסח 'אלי' "ראש עולה. שב"ח היינו ג' אמוראים דילפי' מקרבנות חוץ וסימנם פש"ע "פרה "שעיר "עגלה. מכנ"ש הם ג' אמוראים דילפי מדיני נפשות שסימנם זמ"ה "זוממין

"מכה "הורג. ורב אשי יליף משחיטה עצמה כלול מן הכל דגם בדיני נפשות שייך במקום סייף נקב הוה:

אתי' מרישא של עולה. כ' תוס' לילוף מחילול שבת עיי' פסחים ע"ג השוחט בשבת ונמצא טרפה ע"ש והקשה בקונטרס שיחת חולין דלמא שוחטין ע"י שנים כדקי"ל לקמן כרבנן ל' ע"א וי"ל דעכ"פ ה"ל לאתויי לר"מ דמחייב שנים שעשו מלאכה זה יכול וזה יכול עיי' שבת צ"ב ע"ב והלא הרבה ילפותות

בשמעתין למ"ד טרפה חי' ולמ"ד התראת ספק שמה התראה אע"ג דלאו הלכתא ועוד לשמואל ביומא מ"ב ע"א דשחיטת פרו של כה"ג פסול בזר וה"ה בכהן הדיוט א"כ אפי' יה"כ שחל להיות בשבת שוחט כה"ג לבדו ותו קשי'. ואפשר ס"ל להתוס' דהלכתא כשמואל כדמשמע מנחות י"ט ע"א וכו משמע דפסק רמב"ם בעיה"כ. ואפי' תימא דלעולם הלכה כרב ומ"מ ש"ס דמנחות יליף מקרא דעכ"פ מצוה מן המובחר שישחוט אהרן בעצמו מ"מ מוכח דמותר לשחוט ביה"כ וה"ה בשבת. ואפי' תאמר דקרא קאמר אהרן בעצמו עם אחד ישחטו שניהם מ"מ לשמואל דאהרן מעכב ה"ל זה יכול וזה אינו יכול וחייב:

ונתח אותה ולא נתחי' לנתחים. לא הוה מצי למילף משארי טרפיות שמא נפסקה חוט השדרה דז"א דהרי יכול לנתחו מיד בתחילת ניתוח במקום שדרה ובמקום בוקא דאטמא וכדומה. אך הראש כבר הותז ואינו רשאי לנתחו באופן אחר אלא במקום שחיטתו בצוואר וההיתז הזה היא ניתיחו. ושוב אינו רשאי לנתחו עוד ולבדוק קרום של מוח דא"כ ה"ל ניתיחיו לנתחים ועיי' לקמן כ"ז ע"א תוס' ד"ה מנין וכו' וק"ל:

דלמא דמנח גומרתא. עתוס' ספ"ו דזבחים ולפ"ז הומ"ל מנ"ל להקל דאזלינן בתר רובא דלמא להחמיר והכי קאמר לא תצטרך לשבור בו עצם כי אפי' ספק אני מכשיר בו ומדאצטריך ש"מ בעלמא צריך לבדוק. אלא דזה א"א הרי אפי' לא ישבור עצם אכתי אפשר לבדוק ע"י גומרתא ואי אתי להקל ולהתיר ספק ה"ל למימר ועצם לא תפתח בו אפי' ע"י גומרתא לא צריך אע"כ בא לאסור שבירת עצם ושפיר מוכיח הכי הומ"ל משו"ה דחי לי' בקיצור ע"י גומרתא. ושוב אמרו לי התלמידים דק' זו הקשה הגאון מוה' אברהם ברודא זצ"ל והובא בשעה"מ והנלע"ד כתבתי:

ועיי' פסחים פ"ד ע"ב לאוקמתא דאביי ס"ל לרבי מבעוד יום אין בו משום שבירת עצם מיהו לית הלכתא כרבי וגם לא קיי"ל כאוקמתא דאביי ע"ש:

הערופה כשהוא שלימה. עתוס' ד"ה הערופה ועיי' מהרמ"ל. והפירוש הפשוטו דה"י דהערופה פי' זאת ולא אחרת הן זאת בערופה ולא אחרת בערופה אלא בשחיטה וה"ה

זאת אסורה אחר שנעשית מצותה ולא אחרת. אבל למדרש מיני' ג"כ הערופה בהויתה תהא שלימה זה א"א למידרש מה"י דהערופה ע"כ כ' תוס' דאתי' מדסמיך עגלה להערופה:

אתי' מפרה אדומה. כ' תוס' דס"ל טרפה חי' עיי' תשו' רשב"א ויש"ש פא"ט סי' פ' דיש רצו לומר טרפה אינה חי' יב"ח הוא מטעם רוב אבל מיעוט חי' והרשב"א צווח עליהם והיש"ש מסיק דא' מאלף אפשר שימצא שתחי' ומ"מ אינה בגדר רוב ומיעוט ע"ש ונ"ל אפי' להסוברים שהוא רק רוב אינם חיים ומיעוט חיים מ"מ ק' ק' תוס' דלמא אחר יב"ח כבר אית לפרה חזקת חיים דאין לומר הוא גופא מטעם רוב די"ל אפי' לא אזלינן בתר רובא מ"מ למיעוטא דמיעוטא כ"ע לא חיישינן והכא רובא כשרים. וממיעוט טרפות אינם חיים יב"ח וזו שחיתה יב"ח מרוב כשרים היא וע"כ צריכין לתי' תוס' דחזקה שאינה מבוררת לא שמה חזקה. וזה מוכרח ג"כ מדר"מ היכי אכיל בשרא ולא אמר ביותר מיב"ח וע"כ משום חזקה שאינה מבוררת. ומ"ש תוס' דמוקמי' אדם בחזקת טומאה אין להקשות איך טובלים במקוה שנמדדה זה לפני כמה שנים ומוקמי' מקוה אחזקת שלימותה. אדרבה נוקמא הטמא בחזקתו. י"ל באותה שעה שנמדדה הי' ראוי לטהר טמאים ושוב מוקמי' אחזקה שראוי לטהר טמאים כמו שהיתה בשעה ראשונה משא"כ פרה אפי' נימא חזקה שלא נתבררה שמה חזקה ואחר יב"ח אתברר שאשתקד הי' כשרה ומוקמי' עתה אחזקת כשרותה מ"מ מעולם לא הי' שעה שהיתה מטהרת טמאים בברור אלא עתה מכח חזקה ולזה מתנגד חזקת טומאת אדם. ומ"ש תוס' שאם עשה גבינות מכמה בהמות וכו' רבותא קמ"ל דאע"ג דהוה ס' טרפה וגם תערובת בכמה בהמות מ"מ ה"ל א' בגופו וא' בתערובות ולא מהני לר"י ועיי' היטב ט"ז רס"י פ"א מה שהקשה אהרשב"א במשמרת הבית. הנה מ"ש ט"ז דהוה ס"ס י"ל אינו יכול להתהפך. אבל המעיין ברשב"א יבין דעתו דכללא הוא לשמא נטרפה לא חיישי' לשמא תטרף חיישינן כל שעה וכמ"ש רשב"א עצמו ר"פ האשה בתרא שמא הפילה לא חיישינן שמא תפול חיישינן והוא שיטת ר' מנחם מיוני בתוס' קידושין מ"ה ע"ב ד"ה בפירש וכו' ע"ש ומיהו כל שיש לתלות הספק בזמן שהיתה בחזקת איסור בלא"ה היינו אינו זבוח ויצאה מאיסור לאיסור יותר ראוי מלתלות אחר שיצא בהיתר והשתא שבא לשחוט הבהמה אוקמי' אחזקה שלא נטרפה כבר אי אפשר שתטרף בשעת שחיטה עם נדנודה וכשמוצאין בה נקב תולין באותה רגע השחיטה והשתא הוא דאיטרפא. מה תאמר אחר גמר שחיטה נמי נימא כבר ניקבה לא נימא אלא בסוף שחיטה איטרפה אחר גמר חתיכת סימנים י"ל כיון שיש לספק שיצאה מחזקתה מחיים בשעה שהיתה בחזקת שאינה זבוחה אין לתלות בהיתר אבל לענין

באיזה שעה נעשית מחיים בזה לא יגרע חזקת אינה זבוחה דלעולם היא בחזקה זו א"כ י"ל שמא נטרפה כבר לא אמרינן ושמא תטרף ברגע שחיטה עם נדנודה אמרינן ועיי' היטב בפרי מגדים סי' פ"א במשבצת זהב סוף סק"ג יש לעיין על דבריו ולהעמיק בהם: ר"א בן יעקב אמר וכו' עיי' לקמן נ"ז ע"ב ס"ל לראב"י דטרפה יולדת ומשובחת ע"ש ומשו"ה לא הו"מ למילף מיעמד חי דטרפה חי' ס"ל אע"ג דריש מס' ע"ז ממעט טרפה מחי אפי' למ"ד טרפה חי' היינו מיתורא אבל הכא לא מיתורא רק ממשמעותא לא מימעט לי' טרפה ע"כ הוצרך לומר אין הגורל קובע וכו' מיהו למאי דקיי"ל טרפה אינה חי' א"כ מימעט ממשמעותי' דיעמד חי כמ"ש רמב"ם סוף ה' עיה"כ ונפקא מיני' לכשיטרף אחר הגרלה ע"ש בלח"מ ומל"מ וכעין זה בראש יוסף ע"ש. ומיהו לרמב"ם וסיעתו דכל ספיקא דאורי' בעלמא לקולא וקרא דס' ממזר אתי דהתם מותר כודאי ולא כספק עיי' מהרי"ט ח"ב סי' א' א"כ י"ל ראב"י נמי איעמד חי סמיך אלא ס"ל דאייתר דהא בלא"ה בעי' ראוי לשם אע"כ דבעינן הכא ודאי חי ולא ס' דהכא ס' שיארע בו אזלינן לחומרא וא"כ סמכינן ארובא והוה כודאי חי:

משום דאמרינן זיל אחר רוב בעילות. זה הוה קצת כרובא דאיתי' קמן כיון דקיבלה מכמה בעילות וא' צלחה להריון והשאר פלטה אמרינן כל דפריש מרובא דבעל פריש. אבל רמז בזה עוד דבירושלמי פ' עשרה יוחסין יליף חזקת מנהג מהכא והכי פירושו נהי אי היינו רואין זה בעל כמה בעילות וזה א' היו לנו לומר מרובא פריש אך מי ראה שהבעל בעל רוב בעילות. וצ"ל חזקת מנהגו של עולם כך הוא דהבעל בועל במועדו ועונתו והנואף בועל במקרה ע"כ אמרינן רוב פעמים הבעל בועל וכל דפריש מרובא פריש וקרוב לזה כ' בסדרי טהרה רס"י קפ"ה ע"ש. ובב"ש סי' י"ט במ"כ לא דק:

אך צ"ע הוא גופי' מנ"ל להירושלמי דלמא אחזקת מנהג הבעל לא סמכינן אך אזנות לא שכיחא ורוב פעמים אינה מזנית לא באונס ולא ברצון ואין אפטרופס לעריות מיעוטא היא ולא רובא ונלמד מכאן דאזלינן בתר רובא ולא זינתה. אבל למיזל בתר חזקת מנהג דנימא אפי' בעל הנואף מ"מ הבעל בעל רוב בעילות מנ"ל וצ"ע לכאורה. וצ"ל דאין אפטרופס לעריות הוה ממש כהפקר גמור ואינו נכנס בגדר רוב ומיעוט כלל. אע"ג דאמת הוא דזנות ומכ"ש אונס לא שכיח מ"מ השתא בהס"ד אנו מכניסין בספק זה כל העולם כלו וכל הערביים ומצרים אפי' חבושים בסוהר ישראל ואמרינן כאן נמצא וכאן הי' מ"מ כל זה מטעם רוב אבל אי לא אזלינן בתר רוב הרי כל הערביים בספק וכבר כ' הרא"ה בבד"ה דרוב גוים פרוצים לאו רוב אלא כל גוים ואין מעצר לפרוצותם ואינו נכנס בגדר רוב ומיעוט אי לאו דרוב בעילות אחר בעל ובזה מיושב קו' פני יהושע בכתובות י"ג

ע"ב דהתם קיי"ל כר"ג ומשמע דס"ל יש אפטרופיס והכי פשיטא דאין אפטרופס. ומורי בהפלאה תי' דלבתר דאזלינן בתר רוב קיי"ל יש אפטרופס מטעם רוב. ואני אומר אי ס"ד באשה שנסתרה עם א' בהחבא אפ"ה רוב יש אפטרופס א"כ כשהיא ובעלה חבושים יחד בודאי מיעוטא דמיעוטא הוא לחוש לאחר ואם הכא מיעוטא איכא התם כשהם נסתרים יחד בודאי רובא איכא וכר' יהושע ואנן הא קיי"ל כר"ג וסתרי סוגיא אהדדי וכקו' פ"י ולהנ"ל ניחא דהתם בישראל יש אפטרופס לר"ג אפי' נסתרו בהדדי והכא חיישינן לגוים דפרוצים אפי' חבושה עם בעלה אין אפטרופס ואפי' הפקר גמור הוה ואינו נכנס בגדר רוב ומיעוט כלל:

ואם אולי נאמר אה"נ שמעתתא כר' יהושע ואנן דקיי"ל כר"ג לא מוכח ממכה אביו. י"ל בסנהדרין ס"ט ע"ב דדחי בבא עלי' אביה ע"ש וצע"ג הא מאביה גופי' מוכח דניזל בתר רובא בד"נ דלמא לאו אבי' הוא ולהנ"ל ניחא דאבי' משכחת בחבושים וסוגיא דהתם כר"ג דיש אפטרופס לעריות מיהו בלאה"נ לק"מ כמ"ש חי' ר"ן שם דהא בעי התם אי אזלינן בד"נ בתר רובא היינו היכי דאפשר לקיים באופן אחר. היכי דא"א לקיים באופן אחר קים לי' מסוגיא דהכא דאזלינן בתר רובא וא"כ שפיר דחי בבא עלי' אבי' ולא ניחוש דלמא לאו אבי' דא"א לקיים בענין אחר. ועי"ל במכה אביו או בא עלי' אבי' שכבר לענין כמה ענינים מיום שנולד החזקנו שזה אביו של זה לענין כמה ענינים מכח רוב ושוב כשמגיעין לענין דיני נפשות נמי אזלינן בתר רוב שכבר החזקנום ולא גרע ממי שבנה מורכב על כתפה פ' עשרה יוחסין פ' ע"א. אך היכי שתחלת דינא על דיני נפשות בהא מספקינן התם ודחי שפיר בבא עלי' אבי' שהיא מוחזק באבי' משארי ענינים ועיי' סברא זו בדברי מורי בהפלאה ספ"ק דכתובות. ועיי' בכורות כ' ע"א תוס' סוף ד"ה ור' יהושע פוטר ומיהו היא קצת תימה וכו' ע"ש וק"ל:

ואיידי דאיירי בזה ארשום כאן מ"ש בספרא פ' אמור בפסוק לאביו ולאמו גבי כהן הדיוט ולכתוב ולאמו ולא בעי אביו ונימא ק"ו מה אמו שמתחללת מטמא לה אביו לא כ"ש. אילו כן הייתי אומר דיו כאמו מה אמו ודאי אף אביו ודאי אביו חזקה מנ"ל ת"ל ולאביו ועיי' כן במס' נזיר בפ' כה"ג. והקשה הר"י הצרפתי למה לי קרא על אביו חזקה דממ"נ אם אינו אביו אינינו כהן ומותר לטמאות למתים. ובתשובת רשב"א דברים מבולבלים קצת הועתקו בס' קרבן אהרן ג"כ. המובן לי ממנו ב' תירוצים א' אה"נ להתיר טומאה לא צריך קרא אך הכהן מצוה שעל כרחו יטמא לקרוביו משא"כ מי שאינו כהן. וה"א אביו חזקה דלא אתי בק"ו מאמו. יעשה כרצונו אם ירצה יטמא ואי לא לא קמ"ל כופין אותו לטמא ותי' זה כ' ג"כ קרבן אהרן בשמו. ויש במתק לשונו עוד תי' כיון דסברא נוטה מי

שהוא מכהני ה' לא יטמא למתים ואפי' לא הי' בירושה לזרעו של אהרן דוקא. והשתא נהי דבעי' דוקא זרעו של אהרן מ"מ אזלינן בתר רובא וחזקה וכל שהוא מן הרוב מקריב לגבי מזבח ואפי' אי קמי שמיא גלי' שזינתה אמו מ"מ כהן הוא ומקריב ע"ג המזבח בכשרות כמו שאנו אוכלין בשר מן הרוב אפי' שלא ימלט שלא תהיו בהמה א' מהמיעוט טרפות מ"מ כשר הוא כי כן הדין שנאכל בשר מהרוב וה"נ גבי כהן. וא"כ לענין טומאה אי ה"א דיו כאמו לא יטמא לאביו חזקה דלמא קמי שמיא גליא דלאו אביו הוא ומ"מ לחם אלקיך הוא מקריב כדין משום רובא וממילא לא יטמא למתים עד שיהי' אביו ודאי כמו אמו ודאי קמ"ל כנלע"ד כוונת הרשב"א ע"ש:

הקשה בס' ת"ח נילוף מכהנים מקריבים לגבי מזבח דלמא זינתה אחת מאם אמם אפי' באונס ולא שייך לומר שהי' כל הכהנים חבושים עד אהרן הכהן. והנה קושייתו אי נימא דהסוגיא כר' אחא בר יעקב ולא אזלינן בתר חזקה ולא יועיל חזקת כשרות דהאם דלא ידעינן חזקה א"כ תקשי. ולפמ"ש לעיל דלא מבעי' למ"ד ספיקא דאורייתא לקולא רק היכי דשייך יצאה מחזקתה מחיים כגון ס' טרפות או ס' נפשות דלהקל לק"מ אלא אפי' לאידך מ"ד נמי כתבתי דליכא למיחש למקרה שזינתה רק בטרפות מן הבטן או בהמות דקוצי אוכלין. אבל לשמא נאנסה לא חיישינן אלא בד"נ דכתיב והצילו העדה א"כ א"ש:

הנה הא דדרשינן לא יבוא ממזר בקהל ה' בקהל ודאי לא יבא בקהל ספק יבוא נהי דע"כ הי' מוכרח דספק ממזר להקל מסברא דאל"כ שום איש לא ישא אשה משום ס' ממזר כיון דלא אזלינן בתר רובא אע"כ ספיקן בספיקן מותר. ומכ"ש להפוסקים ס' דאורייתא לקולא בכל התורה מממזר ה"נ הוה יליף לי' מהכא כנ"ל. אך אי קשי' הא קשי' אי ס"ד לא אזלינן בתר רובא איך שייך ודאי קהל וא"ל בכהנת דאוקמי אחזקת צדקת דהא ג' קהלי כתיבו לכהנים ולוים וישראלים ואין לומר נמי בגר שנתגייר שהוא ודאי כשר דהא בקהל גרים יבוא. וא"כ איך שייך קהל ודאי דלא יבוא ממזר בהם די"ל דהאם שיודעת בעצמה שלא בא עלי' אחר ואמר' לבנה שהוא ודאי וכן במסורת ממשפחה למשפח' וע"א נאמן באיסור בכגון זה וכל מקום שע"א נאמן אשה נאמנת ומכ"ש האם בענין זה ושוב אתחזק האיסור אצלו ואסור הוא בממזרת דומה למ"ש בירושלמי ס"פ אלו נאמרין ופסקו רמב"ם פט"ו מה' סנהדרין ע"א אומר כלאים פירות אלו זונה אשה זו והאמין לו ושוב אכל הפירות או בא עלי' לוקה. וה"נ כיון שהוא יודע בעצמו ע"פ האמנתו לאמו שהוא ודאי שוב לא יבוא ממזר אלי'. ומ"מ כל א' אינו נאמן לחבירו שהוא ודאי מפני שכך אמרה לו אמו וכן אין הנאמנות מועיל להרגו במכה אביו או לעבוד עבודה. אלא על עצמו מהימנת האם והזהירו התורה שלא יבוא ממזר בקהל ודאי. אך הא קשי' אי

אזלינן בתר חזקה וכל כהנת היא ודאי כשרה מחזקת אמה וכל ישראל אצלה בספק א"כ בת איש כהן כי תהי' לאיש זר נישאת לו באיסור למ"ד ספיקן בודאן אסור א"כ איך כתוב כי ימות וזרע אין לה ושבה אל בית אבי' כנעורי' היא מלחם אבי' תאכל הא נפסלה מבעילת ספק ממזר. ודוחק לומר דהאי זר הוא גר. אע"כ אמת נכון הדבר דלא חישינן כלל לס' מקרה בלי ריעותא או חזקת שום איסור. רק בד"נ הי' לנו לחוש משום והצילו העדה אבל זולת זה אפי' לא ניזל בתר רוב מ"מ הוה ודאי ולא יבוא ודאי ממזר בודאי אבל בספק יבא. ובת איש כהן לאיש זר הוה ודאי כשר לענין תרומה כל שאינו בדיני נפשות ולק"מ:

חבושים בבית האסורים פירש"י עד שהוכר העובר עכ"ל באופן שאין לחוש שאח"כ בא עלי' א' וצ"ל שילדתו ששה חדשים אח"כ והוה לט' חדשים אבל אי ילדתו לז' יש לחוש שמא קודם לכן בא עלי' אחר ובן ט' לראשון הוא אם לא נאמר שהי' חבושים יותר מקודם. וה"ל לרש"י לפרש מאימתי נחבשו כשם שפירשו עד מתי עד שהוכר העובר. וי"ל דס"ל לרש"י כשיטה דהסוגיא אזלא אי ידעי' חזקה ולא חיישינן כלל שנתעברה קודם דאוקמא אשה בחזקת ריקנית והשתא הוא דאיתעברה. ותוס' בבכורות כ' ע"ב הקשו כן בספק מבכרת נוקמא בחזקת ריקנית ותי' אדרבא אוקמא ילד בחזקת מעי אמו שלא הי' קדוש בבכורה. ובפליתי בקונטרס הספיקות הקשה א"כ בכל ס' בן ט' ס' בן ז' נוקמא בחזקת ריקנית והשתא איעברא דלא שייך תי' תוס' והניח בצ"ע ולק"מ דדוקא התם במבכרת דלא ידעינן שהיתה מלאה כלל אוקמא בחזקת ריקנית. אבל אשה ששמשה עם בעלה הראשון בודאי וקבלה ממנו הרי היא מלאה עד שתדע שנפצה ופלטה. ושוב שמשה עם השני והרי ההריון הלז ס' ממילוי הראשון ס' ממילוי השני ולא שייך חזקת ריקנית והוא פשוט לפע"ד. ואמנם זה שייך בידעה בעצמה ששמשה עם בעלה הראשון. אבל הכא מספק לא ניחוש שמא קודם שנחבשה עם בעלה קבלה מאחר דאוקמא בחזקת ריקנית וק"ל:

אתי' מהורג את הנפש. יל"ד הול"ל מיד שמא במקום סייף נקב הוה ועוד אי אתית להכי נילף משחיטה עצמה כדילף רב אשי באמת וגם לשון השקלא וטרי' מגומגם קצת אבל נ"ל דס"ל לחששא במקום סייף נקב הוה אפשר דלא חיישינן ומ"מ לא אזלינן בתר רובא. אך הא חזינן דרחמנא אמר לקטלי' ובודאי לא הקל רחמנא להרוג נפש בספק. וע"כ א' משתים או נילף מהכא דרוב כודאי. או נלמד מהכא דניוולי' לי להאי לברר הספק. ועל זה קאמר הא אפי' אחר הניול עדיין אפשר שבמקום סייף נקב הוה נהי חשש רחוק הוא

מ"מ מוטב לומר דכוונת התורה הוא דרוב הוא כמו ודאי ולא ניויל לזה משניויל ועדיין לא יצאנו מידי ספק במקום סייף נקב הוה כנעל"ד פי' הש"ס:

וכ"ת דבדקינן לי' הקשו תוס' הא הוה התראת ספק אע"ג דסופו לאיגלאי ע"י בדיקה וכ' תוס' ביבמות פ' ע"א דכל שסופו לאיגלוי לא הוה התראת ספק היינו בצירוף רוב דרוב המתאחרים להביא ב' שערות אחר י"ג שנים סופן להיות סריס. ועב"ש סי' קנ"ז סק"ט בארתי דבריו במקום אחר. וכ"כ תוס' נדה מ"ו עב ד"ה ר' יוחנן וכו' ע"ש והכא דלא אזלינן בתר רובא אע"ג דסופו לגלוי' ה"ל התראת ספק. ותירצו דס"ל שמה התראה ואע"ג דתוס' סנהדרין ס"ט ע"א כ' אפי' למ"ד שמה התראה לא הוה התראה בכה"ג מ"מ אין ללמוד מכאן רוב דלמא בכה"ג שמה התראה:

ומ"מ למאי דקיי"ל דלא בדקינן אלא דאזלינן בתר רובא לא תיקשו הא אין הורגין על התראת רוב אם לא דעבידי לגלוי בסוף. די"ל דאהכי קפיד רחמנא ההורג מן הרוב חייב מיתה. אפי' קמי שמיא גלוי' שהי' טרפה. אם לא שנתברר באמת לנו שהי' טרפה אבל כל שלא נתברר לנו אין כאן התראת ספק:

ועיי' לקמן פ"ו ע"א במתני' ומודים שאם שחט שאינו סופג מ' פירש"י דה"ל התראת ספק ע"ש וי"ל דכ"כ למיכלל בי' גם אי שחטו ואחרים ראו והלכו להם שאפשר שיבואו ויאמר שפיר שחטו מ"מ אינו סופג מ' דה"ל התראת ספק אע"ג דסופו לאיגלוי מ"מ כיון לרבנן פלגא ופלגא הוה לא הוה רוב וליכא התראת ודאי בלי רוב אפי' סופו לאיגלוי. א"נ איכא נ"מ אם השוחט אחריהם אכל גם כזית משחיטת חשו"ק ההיא וא"כ חייב ממ"נ אי נבלה לקי משום נבלה ואי שפיר שחטו לקי משום או"ב ומ"מ לא לקי משום התראת ס' כמו בהכה זה וחזר והכה את זה. ועי"ל אפי' מרדות לא לקו כיון שלא הודיעיהו שרבנן אסרו לשחוט אחריהם עכ"פ רק התרו בהם או"ב דאורייתא ודאי משא"כ הכא וכן י"ל פירש"י בחולין פ' ע"א ד"ה בתייש הבא על הצבי וכו' ע"ש ואין להאריך בזה בכאן יותר:

דלמא במקום סייף נקב הוה הקשו תוס' מהנסקלין בנשרפין ותי' ממיתה למיתה לא אזלינן בתר רובא פי' כיון דקיי"ל אם אין יכול להמיתו במיתה הכתובה בו יכולין להמיתו בכל מה דאפשר לקיים ובערת הרע מקרבך ונמצא כיון דע"כ ממיתין אותו רק משום מצוה מן המובחר לא ניזיל בתר רובא. ומקשים א"כ בת כהן אמאי תשרף דלמא לאו אבי' הוא וכ' מ"ו בהפלא"ה ספ"ק דכתובות דהתם דוקא דתחלת דיננו על הך דממיתה למיתה שנתערבו נסקלין בנשרפין. אבל בבתו של זה שמנעורי' החלטנו שהוא אבי' דקיי"ל אזלינן בתר רובא ועתה כשהגיעה לחיוב מיתה אין לומר שאינו אבי'. ועי"ל בת כהן מוקמינן האמהות בחזקת צדקת וכנ"ל ולק"מ:

ובסנהדרין פ' ע"ב ד"ה הנסקלין כ' וז"ל דלא אזלינן בתר רוב לחייב אותו שהוא זכאי עכ"ל פי' שהוא זכאי מאותו חטא אבל חטא אחר שחייב עליו שריפה חטא. משא"כ הכא עכ"פ רצח. ובמכה או"א צ"ל אפילו אינו אביו מ"מ לפי דעתו הוא אביו וגדלו כאב בכל ימיו ולא ידע שזינתה אמו א"כ עכ"פ הוה אביזריהו דמכה אביו ואמו משא"כ בנסקלין בנשרפין:

ובזבחים ר"פ התערובת תי' תוס' דמשום רובא לא נעביד דבר שהוא שקר ודאי וכו' ע"ש סוף הדבור אפי' א' ברבוא וכו' ע"ש. משמע מזה קצת כמו שביארתי במקום אחר ודלמסקנא יש מעליותא קצת לרובא דליתא קמן טפי מרובא דאיתא קמן דהתם אחזק עכ"פ מיעוטא שהוא שקר בודאי משא"כ בליתא קמן אפשר שלא יהי' המיעוט כאן כלל וס' זו כתב ג"כ הר"ן ריש מס' ביצה גבי דשיל"מ דלא בטל ברובא דאיתא קמן כיון דעכ"פ איכא מיעוטא לאיסורא. וברובא דליתא קמן מקלינן גם בדבר שיל"מ למימר רובא ספנא מארעא או רובא מאתמול נולדה ע"ש ועיי' רש"י קידושין פ' ע"א התם לאו דוקא ליתא קמן אלא רוב גרוע הוא:

אתי' מעדים זוממין עיי' תוס' שנדחקו בתי' השני והקשני למדן א' דהומ"ל בקיצור אי חובשין גם החייב יב"ח א"כ לא משכחת בן סורר ומורה שכל ימיו אינו אלא ג' חדשים עיי' ר"פ בן סו"מ תני ר' כרוספדאי ע"ש וא"כ ה"ל עדות שאי"ל להזימו. ואמרתי לו בבן סו"מ ע"כ נהרג בלא עדות שאי"ל דהרי קיי"ל אם ירצו אביו ואמו יכולים למחול לו קודם שנגמר דינו א"כ יכולים עדות לומר רצונינו למוסרו לידי אביו ואמו ורצונם א"כ יעשו לכו ג"כ ככה למסור אותנו לרצון אבותינו. אע"כ לא שייך יכול להזימו וכל היכי דלא שייך דין לא בעינן שאי"ל כמ"ש תוס' ריש מס' מכות גבי בן גרושה ובן חלוצה ע"ש:

ותני' בריבי אומר וכו' יל"ד מה הוצרך לאתויי דבריבי הלא במתני' שם מבואר דמשנגמר דינו הוזמו נהרגין. אלא דהוה סד"א מכש"כ כשכבר נהרג אתי בריבי וחידש הרגו אין נהרגין דאין עונשין מן הדין אבל בלאו בריבי נמי מוכח דהולכין אחר הרוב מדהורגין עכ"פ כשנגמר דינו וא"א למבדקה. וי"ל דה"א לא אזלינן בתר רובא ועדים זוממין חידוש הוא בלא"ה דהרי מאי חזית דסומכי' אהני סמוך אהני. ואוקמי כל חד בחזקת כשרות ואמאי נהרגין אלא חדוש הוא ה"נ לא חש רחמנא לס' טרפה משו"ה מייתי להא דבריבי הרגו אין נהרגין והסביר הרמב"ן וכן הוא בטוח"מ דאלקים ניצב בעדת אל כי מסתמא הי' חייב מיתה דאל"ה לא אירע תקלה ע"י סנהדרין ואמנם כשהוזמו קודם שנהרג אמרינן מסתמא המוזמין המה רשעים והזמין הקב"ה המזימין כדי שלא תצא תקלה מיד ב"ד

א"כ יש טעם וסברא בדבר ואינינו חוץ מהיקש הסברא ואין לנו לומר דלא חש רחמנא על ס' טרפה אע"כ אזלינן בתר רובא:

אתי' משחיטה עצמה עיי' מהרש"א בבכורות שהקשה למאן דס"ל דגם לרבנן דר"מ מוקמי מיעוטא לחזקה מדרבנן איך אכלינן בישרא נימא אוקי מיעוטא דבמקום נקב קשחיט לחזקה שאינו זבוח ואיתרע לי' רובא ותי' נקובת בושט אינו נבלה אלא טרפה ולא שייך להצטרף עם חזקת שאינו זבוח וכן דעת תפארת שמואל בהטור וכ' שגם תוס' ס"ל כן דניקבו סי' בלא רוב לא הוה נבלה ואי"ה יבואר במקומו. והרשב"א במ"ה הקשה על הרא"ה מ"ט לא נתעורר על ק' זו ג"כ וע"ש בתירוצו שתי' לא נתרצה קו' זו למאי דס"ל נקיבת הושט נבלה הוא. דמ"ש הואיל ומתעסקים בשחיטה בטלה חזקת אינו זבוח היינו במעשה שחיטה אבל לחזקת שאינה ראוי לזביחה אין אנו מתעסקים וגם למ"ש דמיעוט אינו מומחין מתבטל ברוב מומחין לא שייך הכא ג"כ וכבר כתבתי לעיל דבחזקת שאינה זבוחה אמרינן אבל לא בחזקת שאינו ראוי לזבוח וכעין שכ' ש"ך י"ד סי' כ"ה סק"ב ע"ש.

ומיהו בלאה"נ לק"מ לדינא כרבנן דר"מ דמדרבנן בעלמא אמרינן סמוך מיעוטא והיכי דאפשר אפשר והיכי דלא אפשר וכו' ואכילת בשר לא אפשר אפי' נימא דלחד גברא אפשר לאסור לכל העולם א"א כמבואר ס"פ חזקת הבתים ועוד בשמעתין משמע אפי' לר"מ לחוד נמי מיקרי לא אפשר. כאשר יבואר דיל"ד ממ"נ מאי קאמר וכ"ת ה"נ דלא אכיל בשרא ר"מ פסח וקדשים מא"ל דקארי לי' מאי קארי לי' ועוד רש"י פי' פסח אכילת בשר פסח ולא אמר הקרבת פסח וקדשים מא"ל. אע"כ הש"ס הכי קאמר אפי' תימא ר"מ מדרבנן בעלמא חייש למיעוטא והקרבת קדשים דאורייתא הקריב עכ"פ איך אכיל בשר דא"ל מדרבנן החמיר ולא אכיל בשר עכ"פ כשהגיע לפסח וקדשים ע"כ אכיל בשר והוי כחוכא וטלולא בשר חולין החמיר ובשר קדשים יאכל וע"כ לענין בשר דלא אפשר להחמיר אפי' בחולין לא החמיר ולענין קטן וקטנה וכיוצא בה החמיר א"כ ש"מ סברא זו אינה רחוקה מן הדעת א"כ דלמא אפי' בדאורייתא נאמר כן כ"כ תוס' בכורות כ' סוף ע"א ע"ש. מ"מ מבואר מזה דאכילת בשר הוה א"א וכן מוכח מדר"ע דמסקינן בבכורות כ' ע"ב איפוך וחייש למיעוטא ובביצה כ"ה אמרינן מקום שטובח אכילתה ש"מ אכיל בשרא ולקו' זו עוררני תלמידי הבח' המופלג כה' גבריאל קעלין סג"ל אע"כ אכילת בשר הוה לא אפשר וא"כ קו' מהרש"א אליבא דהלכתא לקמ"ד. ועוד נ"ל כיון דלא אפשר לענין קדשים א"כ איסור זה של טרפות הסמיכה התורה על רובא ואפי' היכי דאפשר ומשו"ה אין צריכין לבדוק בעוף ע"י שחיטת קנה ולבדוק הושט אע"כ איסור טרפות דלא

אפשר סמכה תורה ארובא אבל קטן וקטנה דאפשר להמתין עד שיגדלו מנ"ל זהו פי' ש"ס ולק"מ ק' מהרש"א:

דאלת"ה לר"מ דחייש למיעוטא. בפלתי בקונטרס הספיקות כ' דר"מ לטעמי' ס"ל דמביאין אשם תלוי אפי' על ס' חתיכה א' וספיקא דאורייתא לחומרא מן התורה א"כ ברובא מסתיין להתיר אבל לא שיהי' מיעוטא כמאן דליתא ע"ש והנה לרמב"ם דס"ל חתיכה א' משתי חתיכות בעי' אפ"ה הי' נוסחא א' דרמב"ם פ"ט מטומאת מת דס"ל לחלק בין איסור כרת ללאו דבכרת מצינו אשם תלוי מחמרי' בספיקא משא"כ בלאו ושוב מחקוהו ונוסחא מוטעת היא כמבואר מ"מ אין רחוק לייחס אותה סברא לר"מ ונאמר נמי בחששא דמיעוט וצירופה לחזקה היינו באיסור כרת ולא בלאו. ויובנו דברי ר"נ ביבמות ר"פ האשה בתרא אלא מ"מ דחה רבא מה לי לאו מה לי כרת אבל עכ"פ ס"ד דר"נ הי' כך ואין להאריך:

לר"מ דחייש למיעוטא וכו' תוס' בבכורות כ' סוף ע"א העלו דעכ"פ סמוך מיעוטא לחזקה הוה דאורייתא לר"מ ולקמן פ"ו ע"א דפריך מאי אירי' רוב אפי' מיעוט מקולקלים נמי ע"ש. ולבאר דבריהם אבאר תחלה ג' דבורי תוס' פ"ו ע"ב לקמן וקידושין פ' ע"א ונדה י"ח ע"ב שדבריהם עניים במקום זה ועשירים במקום אחר וכל דבריהם א' הם ודלא כהמרש"א בנדה שם. והנה בקידושין אמרינן עשאו לתינוק כמי שיש בו דעת לשאול והי' נראה כל תינוק קטן עשאו כיש בו דעת לשאול משום גזירה אטו גדול ועפ"י הנחה זו הקשו תוס' בקידושין מ"ט דר"מ דמטהר ספק טומאה ברה"י דסמוך מיעוטא לא הוה אלא פלגא ופלגא. ומ"ט דרבנן דלא שורפין הא מיעוטא כמאן דליתא. וע"ז תירצו דלא עשאו תינוק כמי שיש בו דעת אטו גדול אלא כל תינוק דעלמא ספיקו טהור. אך הכא הך רוב מטפחים הוה רק פלגא ופלגא והי' ראוי לטהר לכ"ע כיון שאין בו דעת לשאול. ועוד כל פלגא ופלגא לכ"ע מוקמי' אחזקה. אך דלעיני בני אדם מחזי כרוב ולרבנן דבעלמא מיעוטא כמאן דליתא וגזרו מפני ההמון שסוברים דהכא איכא רוב ע"כ עשו הספק הזה כמי שיש בו דעת לשאול ומ"מ רק תולין כיון דטהור מן התורה. ור"מ ס"ל אפי' לא יהי' מחזי כרוב הא ברובא ממש נמי סמכינן מיעוטא לחזקה וה"ל פלגא ופלגא וס' אין בו דעת לשאול טהור ולמה נעשנו כמי שיש בו דעת לשאול ע"כ טיהר ר"מ. אך כל זה במסקנא דידעינן לחלק בין טומאה לאיסור אך להס"ד דלקמן פ"ו דפריך מטומאה לאיסור וע"כ נמי ידע דרוב גרוע הוא מדתולין לרבנן צ"ל באופן אחר דרוב ממש הוה ולא פלגא ופלגא והי' ראוי שיטמאו רבנן לשרוף. אך הרוב אינו ניכר לעינים אצל ההמון והמיעוט גדול מאוד ע"כ מדרבנן סמכו מיעוטא כי האי לחזקה שלא לשרוף עכ"פ ולעולם רובא הוה

ומשו"ה פריך התם ה"נ מאי ארי' רוב מקולקלים אפי' מיעוט מקולקלים נמי. והשתא אי ס"ד ר"מ מדרבנן בעלמא סמיך מיעוטא לחזקה איך הקשה ללקות עליו ואיך יטהר להקל. ואין לומר כיון שהרוב גרוע וק' ש"ס נמי הכי הוה נימא רוב גרוע מתוקני' ור"מ ברוב מעליא ל"א סמוך מדאורייתא מיעוטא לחזקה וברוב גרוע סמוך מן התורה מיעוטא לחזקה. ז"א כיון דהשתא פי' רוב גרוע א' יותר מפלגא ובדאורייתא אין לחלק בין רוב גדול לרוב קטן רק במיעוטא דמיעוטא בשני ענינים כגון גבינת בית אונייקא כמ"ש הריטב"א שם ובהגה' מרדכי סוף חולין. או מיעוט שאינו מצוי כלל כמו מיעוט נפלים ע' תוס' נדה מ"ד ע"ב ד"ה דקים להו וכו' אבל בין רוב גדול לרוב קטן אין לחלק מן התורה ומאי פריך אע"כ לר"מ בכל רוב ס"ל מן התורה סמוך מיעוטא לחזקה:

היכי אכיל בישרא. מסקו תוס' דלא חישי' למיעוטא וסמוך מיעוטא לחזקה נמי לא אמרינן וחלב פוטר וצ"ל למסקנת דבריהם הא דאמרינן בפר"א דמ' קי"ו ע"א מימהל היכי מהלינן פי' דה"ל למיגזר משום פיהק ומת הולד הזה עצמו ויתירו אמו לשוק כיון שמלוהו בשבת ומשני התם ידעו אינשי לחלק דמוהלין ממ"נ וכו' ולעולם נפל הוא ולא יתירו אמו. והרשב"א שם הקשה אהרי"ף דלא חייש כלל אהך שקלא וטרי'. וי"ל כיון דלמסקנא התם מסקינן דאשת כהן לא חולצת ש"מ היכי דאיכא פסידא רבה לא חיישינן לגזירה דפיהק ומת א"כ תו לא קשי' מימהל היכי מהלינן דלא אלים הך גזירה דפיהק ומת למידחי מילה בזמנו דלא גרוע מצוה זו מאשת כהן ממילא אמרינן דגם בנפל שייך חבורה בשבת כדמייתי תנאי התם:

ואמנם הרי"ף והרמב"ם ורוב הפוסקים פסקו משנה דהאשה בתרא וגרסו בשינויי דרבא לעולם רבנן וס"ל לרבנן מדרבנן סמוך מיעוטא לחזקה וכן דעת ר"ת בכורות כ' ע"ב וכן הלכה ולפ"ז צ"ל בתינוק א' מטפחין דלא אמרינן סמוך מיעוטא וברוב מצויין וכדומה הרבה תי' חי' רשב"א שם בשם רמב"ן וכן ריטב"א בקידושין ומייתי לי' מל"מ סוף ה' טומאת מת כל חזקה שאנו מתחילין לעסוק בה לסלק החזקה כגון שחיטה וטיפוח דעיסה וניפולין וכדומה אע"ג דאמרינן אוקמי' אחזקה עד שתתברר שנסתלקה החזקה ובמה נשחטה מ"מ נידחית החזקה ע"י רוב ולא אולמי לסמוכי מיעוטא להך חזקה וכ' היינו טעמא דיצאה מלאת כיון שהיא מעוברת וסופה לילד הרי אנו עוסקין לסלק החזקה שוב לא סמכינן מיעוטא לחזקה. ולכאורה נ"ל לומר היינו טעמא דפליג ר' יהושע דהרי העסק הזה לסלק החזקה הוא רק מיעוט זכרים ורובא נקבות או נפלים אינם מסלקים החזקה ות"ק ר"מ דס"ל מיעוטא חשוב א"כ ה"ל חזקה ריעא ושוב אין סומכין לה מיעוט ור' יהושע לטעמי' דלא חייש מן התורה ומיעוט רק מדרבנן וא"כ עסק המיעוט לא חשב

לסלק החזקה ושוב סמכינן חזקה לרובא וה"ל מיעוטא דמיעוטא אלא לפ"ז ה"ל לפוסקים לפסוק כר' יהושע וכת"ק קיי"ל:

והנה ס' זו דרמב"ן ורשב"א וריטב"א בעצמה כ' תוס' בע"ז ל"ד ע"ב ד"ה אי אמרת וכו' ולפע"ד בזה יובנו דברי תוס' חולין פ"ו ע"ב שנתקשו בו מהרש"א ומהר"מ ודברי מהרש"א תמוהין כיון דאיכא פלגא מוקמי אחזקת היתר כמבואר בעירובין לר"מ בסוגיא דחמר גמל. ומאי דאמר ש"ס סמוך פלגא לחזקה מילתא יתירתא הוא והכוונה כל פלגא ופלגא אוקמא אחזקה ודברי מהרש"א בכוונת תוס' תמוהים. והנלע"ד דתוס' סמכו אמ"ש בע"ז ל"ד ע"ב הנ"ל אך ס"ל תינח למסקנא דרוב עגלים נשחטים דעסק הרוב מגרע החזקה כנ"ל. אך להס"ד דמיעוט עגלים וס"ל אפי' לר"מ אין עסק המיעוט מגרע כח החזקה ומשו"ה הוקשה אהס"ד ותי' דפלגא ופלגא מגרע כח החזקה שלא לצרפו עוד. והנה ביבמות ר"פ בתרא הקשו תוס' דנוקמא חלב אחזקה פי' כל חלב דעלמא ונימא שלא בא לתוכן קיבת ע"ז ונשאר בקו' ומ"מ י"ל אחר שהחלטנו כל קיבה בפ"ע לאיסור כמו שתי' תוס' בע"ז שוב כשאנו נותנים הקיבות לתוך החלב אנו עוסקים לגרוע גם כח חזקת החלב:

והתוס' בבכורות כ' ע"ב כתבו דחזקת חולין דולד במעי אמו דוחה לחזקת ריקנית דהאם ולהנ"ל אינו מוכרח דחזקת הולד ריעא דעוסק ובא לצאת דרך הרחם הגורם קדושתו כמו העיבור דחמותה מבטל חזקת היתר דאשה כנ"ל לרמב"ן ה"נ. ונהי דמ"מ חזקה היא רק ריעא לענין שלא יצורף מ"מ ה"נ לא יכול לבטל חזקה טובה ריקנית דהאם:

ועיי' בנזיר ס"ד ע"ב תוס' ד"ה אמר אביי וכו' שהרי מקוה לפניו וכו' מוכח מתוס' דכל שהדבר מוכן לסלק החזקה הרי היא כמסולקת. וצ"ע הרי השוחט עומד וסכין בדוק בידו לסלק חזקת שאינו זבוח ומ"מ כל ספק שיולד מעמידין אותו בחזקת שאינו זבוח. והרי הטובל עומד ומקוה לפניו וכל ספק בחציצה ובמדידת המקוה להחמיר. וצריך לומר בודאי באותו ענין עצמו לא יצא מחזקתו עד שיודע במה נסתלקה החזקה וכל ספק שיולד להחמיר אך ספק הבא ממקום אחר כגון טומאה אחרת בשולי המערה ונחמיר בספיקא מטעם שכבר היא טמא בטומאת מת לזה אמרינן כיון שבטבילת טומאות המת הראשונה אין חסרון והמקוה לפניו ושמשא ממילא ערבא ה"ל כאלו נטהר ואין להחמיר עליו בס' טומאה אחרת:

והנה במאי דאמרינן בחזקת אמה"ח עד שיודע במה נשחטה כ' רשב"א משום דמוחזקת מאיסור לאיסור. אך ראיתי בס' שב שמעתתא להגאו' מ"ה אליעזר ממיקלאש שכ' בסוף ספרו דבלא"ה א"ש משום שמפרכסת אחר שחיטה וכשלא נשחטה כהוגן אסורה לב"נ

ומוחזקת מאיסור אמה"ח לאמה"ח ממש ע"ש ולא נ"ל כאשר אבאר אי"ה. דלהנ"ל בהמה שנשחטה אעפ"י שמפרכסת ונניח שנבלה אסורה מפרכסת אפי' לישראל מ"מ לא נאמר להחמיר בספק מטעם שעדיין לא יצאה מחזקת אמה"ח כיון שמפרכסת שהרי בידו לסלק הפרכוס וגם פוסק מאליו טפי מהערב שמש. בשלמא אי אמרינן מוחזק מאיסור אמה"ח לאיסור נבלה מאיסור לאיסור כרשב"א בשיטת רש"י א"ש עדיין היא בספק חזקתו הראשונה אבל אי נאמר דלא כרשב"א דאמה"ח נסתלקה ורק כיון שעדיין מפרכסת עדיין ספק אמה"ח ואינו זבוח קיים וזה ליתא כנ"ל:

אולי י"ל כיון דעכ"פ שעה א' אסורה משום אמה"ח בפרכוס דלמא נבלה היא שוב לא יפסק איסור זה גם כשפסק הפרכוס ודוחק. ועיי' תוס' זבחים כ"ט ד"ה סתרו וכו' ולכאורה צ"ע הא להתוס' הנ"ל מבואר דכל שהזמן ממילא עבר הוה כמו מוחזק בטהרה וכ"כ תוס' ומהרש"א ריש גיטין לענין ע"א נאמן באיסורין ותוס' נזיר הנ"ל לענין חזקה ממש. וצ"ל מ"מ לשון חזקת טהרה לא שייך נהי שפסקה חזקת ראיה שלה. אבל לא יתואר בחזקת טהרה. ועוד נ"ל בנדה מ"ח ע"ב במתני' הזב והזבה וכו' והנה לפרש ענין מתניתין היא דמשפסקה בטהרה בין השמשות הרי היא בחזקת שלא תראה ותמתין ז' ימים ותטבול. אך גז"ה היא וספרה לה פי' שתכוון לשם ספירה כמ"ש בתשו' מעיל צדקה וח"צ והיא גז"ה כגז"ה דביאת מים וכ' ס' החנוך פ' בהר דקבלו חז"ל הל"מ דאותה ספירה לא בעי ספירה בפה ע"ש ובס' סדרי טהרה. ונ"ל משום דקיי"ל דברים שבלב אינם דברים אא"כ מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו. ע"כ בעי' ר"א דהלכתא כוותי' שתבדוק עכ"פ לשם ספירה ביום א' או ביום ז' דהוה הוראה היום אני מתחיל לספור או היום אני גומר ספירתי ובזה סגי דבלא בדיקה נמי כל הימים בחזקת טהרה אך ר' יהושע ור"ע ס"ל לא אלימי החזקה למימר יום טהור אלא שאינו טמא ולא רואה אבל איך אפשר למימני אפי' במחשבה יום טהור ע"כ צריכה לבדוק ולר' יהושע אפי' רצופין לא צריכי כי הימים בחזקת שלא ראתה אך לא תוכל לומר טהור. ולר"ע רצופין נמי בעי והשתא י"ל תוס' זבחים כ"ט הנ"ל קאי לר"ע לשיטתו ורש"י שם ס"ל לדברי ר"א קאמר ר"ע וקרי לי' חזקת טהרה אבל לדינא בין לרש"י בין לתוס' היא בחזקת שלא תראה ואין כאן מחלוקת וק"ל.

ועיי' פר"א דמילה קל"ו פירש"י ד"ה מת הולד וכו' ונולד לאחר מיתת אביו וכו' עכ"ל ורבים תמהו מ"ש נולד אח"כ או קודם כיון שמת בתוך שלשים. ונ"ל בנולד בחיי אביו כבר נידן בעינינו לבן קיומא מטעם רוב וגם שמא הפילה כבר שזה הולד נפל ממעי אמו שלא בזמנו לא אמרינן. וכשמת האב היתה בחזקת היתר ושוב אח"כ כשימות הולד לא נימא סמוך מיעוטא לחזקת איסור לשוק ז"א חדא דכבר יצא הדבר בהיתר כמ"ש הרא"ה

בנאבד הסכין ונמצא פגום ופסקי' בש"ע סי' י"ח סעיף י"ב ע"ש ותו שכבר נידן הולד לבן קיומא לשאר מילי ועכשיו נתחיל לצרף מיעוטא לחזקה זה לא אמרינן ואשת כהן לא תחלוץ לכולי עלמא אך בנולד אח"כ והבעל מת והניחה מעוברת וקיי"ל עובר אינו פוטר עד שתלד דוקא כדאיתא ר"פ החולץ למסקנא אפי' בלי חשש נפל דינא היא דעובר אינו פוטר עד שיצא לאויר העולם ועוד שמא תפיל חיישינן כמ"ש רשב"א בשם רמב"ן ר"פ האשה בתרא שמא הפילה לא חיישינן שמא תפיל חיישינן נמצא היתה בחזקת איסור עד שילדה ואז מיד בשעת לידה תחלת דינינו היא על היבום מוקמי מיעוטא לחזקת איסור לשוק ולכך ס"ל לחד מ"ד אפי' אשת כהן חולצת:

דף יב.

אי דידע דגמיר למה לי ראה וכו' אי דלא ידע אי גמיר לימא רוב מצויין וכו' יל"ד דה"ל למיכלל בק' א' אי דידע דגמיר א"נ לא ידע אי גמיר אי לא גמיר למה לי ראה אלא מכאן ראי' לשיטת הגאונים דאי לא ידעינן אי גמיר אע"ג דרוב מצוין מומחים מ"מ אי איתי' קמן צריך למבדקי' ואפשר נמי צריך למרדף אבתרי' וא"כ ליכא לאקשויי למה לי ראה דצריך וצריך כי דלא בעי' למבדקי' אח"כ ולא קשה אלא על הדיעבד אי לא ראה שחיטתו אסורה אמאי אסורה נימא רב מצויין מומחין. אבל בידע דגמיר ק' נמי למה לי ראה ומשו"ה לא מצי למיכללי' בחדא מחתא ומכאן ראי' לשיטה זו:

ואי דידע דלא גמיר פשיטא פירש"י דראה מותר. ודעת ר' ברוך שבהג"א לעיל דבידע דלא גמיר אין ליתן לו לכתחלה על סמך אחרים רואין אותו מדאמרינן לעיל אלא שאין מומחין בבודקין אותו סגי ולא אמר בקיצור מאי ארי' אם שחטו ואחרים רואין אפי' לכתחלה נמי אלא ע"כ לכתחלה לא. ופירשו יש"ש הטעם משום אחרים יתנו לו לשחוט בלי עע"ג כמ"ש ר"ת בחשו"ק. ורמז עליו הש"ך סי' א' סקט"ו ע"ש. ואני אומר אי משום הא לא ארי' די"ל לעיל בס"ד דאין רוב מצוין מומחין הרי קמן דנגשים אל השחיטה אעפ"י שאינם מומחים א"כ חיישינן שמא יבואו לשחוט בלא עע"ג ע"כ לכתחלה אסור אפי' באחרים רואין. אבל למאי דקיי"ל רוב מצויין מומחין ופירש"י בשמעתין ד"ה מומחין הם שאלו לא הי' מומחה לא הי' שוחט עכ"ל נמצא חזקה זו על כל הניגש אל השחיטה או שום מצוה מומחה הוא א"כ בידע דלא גמיר מצי למשבק לשחוט באחרים רואין אותו לכתחלה וליכא למיחש שיתנו לו לשחוט בלי עע"ג דהא איהו לא ישחוט דמי שאינו מומחה אינו שוחט:

אבל נ"ל טעם אחר משום דלא ברירא כל כך דאחרים הרואין יכלו להשגיח ונהי רוב פעמים משגיחים שפיר מ"מ לכתחלה אין לסמוך על זה וכעין שפירש"י בחשו"ק מיהו רש"י פירש כן משום דמועדים לקלקל משמע פקח לא חיישינן אך לר"ת מפרש שמא יקלקלו אפי' להשליך לכלבים אין מוסרים לחשו"ק א"כ י"ל לפקח מעלי' דרגא נהי דמוסרין להשליך לכלבים אבל לשחוט לאכילה באחרים רואין לכתחלה לא:

ויש ליישב בזה ק' תוס' לעיל ג' ע"ב ד"ה דליתי' קמן וכו' ע"ש ומה שישבתי בזה לעיל. וכעת י"ל דהא בבכורות כ' ע"ב הקשו תוס' ארוב מצוין מומחין נימא סמוך מיעוטא לחזקה ותי' רוב מומחים הוה כמו ספרי דדייני מגמר גמירי ע"ש. וא"כ תינח רוב מומחין דהוה כמו רובא דרובא אבל אחרים רואין הוה רק רובא בעלמא ומיעוט פעמים אין השגחתן מעליא אין ברור כל כך דלא נימא סמוך מיעוטא לחזקה ע"כ לא ברירא לש"ס לעיל לומר דידעינן בי' דלא גמיר אלא מוקמי' דליתי' קמן. אך בשמעתין רב נחמן הא לית לי' סמוך מיעוטא לחזקה ר"פ האשה בתרא משו"ה תי' התם בדוחק לחלק בין כרת ללאו ע"ש א"כ לדידי' פריך שפיר אי דידע דלא גמיר פשיטא דראה כשר ודלא ראה פסול:

חזקה שליח עושה שליחותו. אין זה דומה לדעירובין ל"ב ע"א התם מסופק אי נעשה השליחות כלל אך הכא הרי נעשה המעשה אך הספק אי השליח עשה שליחותו או אחר עשאו. והנה במאי דאר"נ שמא אחר שמע ותרם צ"ע מה בכך כיון ששמע שרצון בעה"ב ששליח יתרום בעבורו ואינו רוצה לעשות המצוה בעצמו וחזקה שליח מתעצל ואינו עושה שליחותו והלך זה וזרז עצמו וזוכה לבעה"ב וה"ל כשליחו מטעם זכי' שהוא מטע' שליחות ואמאי אין תרומתן תרומה ועיי' בי"ד סי' של"א ובש"ך סקנ"ח וצ"ע. וצ"ל ר"נ לא ס"ל זכי' מטעם שליחות וכן משמע קצת רפ"ב דקידושין. והוא פלוגתא דאמוראי בגטין פ' האומר. אבל מ"מ לדינא צ"ע נימא אפי' שמע אחר ותרם שפיר קא תרם מטעם זכי'. וי"ל אכתי איכא למיחש שמא התורם יהי' מי שיהי' אפי' השליח עצמו שמא לא גמיר נהי שמצא שיעור תרומה ושיעור מעשר מונחים בצד הכרי שמא עדיין לא קרא שם או קרא שם לזמן כמו בלגין של טבול יום וכדומה. ור"נ הומ"ל הך חששא אלא עדיפא מיני' קאמר:

ובזה י"ל שיטת הטוי"ד סי' של"א דכ' לרבינו שמשון ס"ל הלכה כרב ששת חזקה שליח עושה שליחותו היכי דאיכא מכשול למשלח. אבל בשמעתין מודה רב ששת כיון דליכא למיחוש למכשול למשלח כמבואר בתוס' בעירובין ע"ש. ועפ"ז כ' הטור דאם לא מצא תרום אין חזקתו תרום דהא רב ששת מודה בשמעתין ואי מצא תרום חזקתו תרום. ורבים תמהו עליו כיון דרב ששת מודה היכי דאין מכשול אין שליח עושה שליחותו א"כ אפי'

מצא תרום נמי לא ולה"ל ניחא. דלרב ששת ליכא למיחוש שמא השליח תרם ולא גמר תרומתו ז"א דא"כ יתן מכשול להמשלח וחזקה עשה שליחותו לגמרי רק למיחש שמא לא תרם כלל ושמע אחר ותרם לזה י"ל זכי' מטעם שליחות ותרומתו תרומה ממ"נ:

מ"ס אדם עשוי להטיל נבלתו באשפה שבבית וכו' וקשה בעיני לומר דפליגי במציאות אי אדם חושש לסרחון בבית או לא ובודאי רוב בני אדם אינם משליכין אלא באשפה שבשוק ומ"מ מיעוטא איכא דבמקרה והזדמן משליכין בשוק בלא אשפה או באשפה שבבית. והשתא הכא איכא תרי רובא רוב בהמות אינם מתנבלין ע"י מומחה המצוים אצל שחיטה ואי מתנבלת הלא רוב בני אדם אינם משליכין בשוק או באשפה שבבית. וע"כ יש לתלות באבדה וברוב מצויין. אך לעומת זה איכא רובא לריעותא רוב בני אדם אינם אובדין מה שבידם ואיזהו שוטה המאבד מה שנותנין לו וסברא זו כ' תוס' בפ' לא יחפור. וא"כ יש לתלות שהוא ממיעוט נבלות והאיש הוא ממיעוט שהשליך באשפה שבבית או בשוק בלא אשפה ובהא פליגי ר' יהודה ור' חנינא בנו של ריה"ג כנלע"ד:

והנה הרמב"ם פסק כר' יהודה נגד ר' חנינא בנו של ריה"ג ולא חשש למעשה רב דפ' אלו מציאות דעבדי עובדא כר"ח בנו של ריה"ג. ולפע"ד להאי לישנא דרוב גוים א"כ לכאורה י"ל כ"ע מודים דאזלינן בתר רובא דאיתי' קמן היינו רוב גוים ובודאי מרוב גוים הוא. וכיון שמרובא גוים א"כ בודאי נאבד דגוי אינו משליך נבלה שנתנבלה בשחיטה אע"ג שרוב בני אדם אינם אובדים מה שבידם וי"ל ממיעוט ישראל הוא שהשליך נבלה. מ"מ האי רוב בני אדם אינם אובדי' הוא רובא דליתי' קמן ורוב גוים בעיר הוה רובא דאיתי' קמן ומוטב דניזל בתר רובא דאיתי' קמן עפירש"י בקידושין פ' ע"א וא"כ לפ"ז י"ל ר' יהודה נמי מודה התם ואתי' האי עובדא אפי' כר' יהודה. ואמנם הש"ס התם לא קאמר הכי משום דשמעינן לר' יהודה דלא עדיף לי' רובא דאיתי קמן במס' מכשירין בתינוק המושלך במקום דרובא דאיתי' קמן ישראל מ"מ אזיל ר' יהודה בתר רוב משליכין דליתי' קמן ע"ש משו"ה לא מוקי התם כר' יהודה. אבל למאי דקיי"ל התם כת"ק במס' מכשירין דאזלינן בתר רובא דאיתי' קמן וא"כ ה"נ אי רוב גוים נינהו אפי' אי ס"ל הכא כר' יהודה מ"מ שרי התם ונהי דלהך לישנא דברוב ישראל הוה מ"מ כיון דפליגי לישני הדרן לכללן הלכה כר' יהודה במקום ר"ח בנו של ריה"ג דהוה מארי דתלמודא טפי:

דף יב:

אבל באשפה שבשוק מודים לי' ונראי' וכו' משמע דגרסינן נמי ונראין דברי ר"י לר"ח בנו של ריה"ג בבית בלא אשפה וממילא פליגי במאי דביני וביני והיינו אשפה שבבית ושוק

בלא אשפה. אבל רש"י נראה דלא גרס כן ומפרש נראה דברי ר"י לר"ח באשפה שבשוק ודברי ר"ח דפליג המה באשפה שבבית אמורים ולא נזכר מה שנראה לר"ח מדברי ר' יהודה. ואין מבואר שוק בלא אשפה מה יאמרו בה הני תנאי. ולפ"ז ודברי ר"ח בבית נמשך אאשפה שהזכיר בדברי ר' יהודה שדברי ר"ח אמורים באשפה שבבית:

אמר רבא זאת אומרת אין מוסרין להם חולין לכתחלה. כבר כתבתי לעיל במתני' מה שנלע"ד ביישוב דברי רש"י ז"ל ואמנם שיטת ר"ת ז"ל דאין מוסרין להם להשליך לכלבים ומסיימו בה תוס' במתני' דבאין אחרים רואין אותו מיירי. אך בפסקי תוס' ובקיצור פסקי הרא"ש כ' להדיא אפי' אחרים רואין אותו וכ"כ רי"ו להדיא בתחלת ה' שחיטה והש"ך ס"ק כ"ו לא הביא פסקי תוס' ורא"ש אלו. והב"ח כ' הטעם דלמא אתי למיכל משחיטה זו ושכן משמע מתוס' ג' ע"ב סוף ד"ה בודק וכו' דלמא משתלי ואכיל כמ"ש ר"ת גבי חרש וכו' ע"ש ומזה דן הב"ח אפי' גדול דלא גמיר אין מוסרין להאכיל לכלבים אפי' עע"ג שמא יאכלו משחיטה זו. והוא תמוה א"כ לא ישחוט שום מומחה להאכיל לכלבים שמא יאכלו משחיטה זו מה"ת ניחוש שגדול העע"ג החשו"ק לא יאכיל הנבלה לכלבים ויכשלו בו בני אדם ומכ"ש פקח דלא גמיר ששוחט להאכיל לכלבים אפי' אין עע"ג. אבל אם כוונת תוס' כדברי ב"ח יש לפרש שיאכלו משחיטה זו. פי' נהי מה שמסרו אחרים לחשו"ק הוא רק לכלבים דהרי רוב מעשיהם מקולקלים והאחרים הרואים יראו בודאי שקלקלו כרוב מעשיהם. ועל כרחך לא מסרוהו להם מתחלה אלא להאכיל לכלבים מ"מ חיישינן שמא יארע ששחטו שפיר ויאכלו הרואים משחיטה זו ששחטו שפיר ושחיטה מותרת הוא. ומאחר שראו שמסרו להם לכתחלה ואח"כ אכלו מהם יאמרו שמותר למסור להם בעע"ג אפי' לאכול וימניהו אותם על השחיטה ע"י עע"ג וזה אסור. וז"ל רבינו ירוחם חשו"ק לא ישחוט וכו' ופי' אפי' להתלמד ולהשליכו לכלבים אין מוסרין להם לכתחלה אפי' אחרים עע"ג שמא יאמרו הרואין אותם שחיטתו כשרה ויבואו לאכול ממנה עכ"ל ויש לפרש לשון זה ג"כ על כוונה הנ"ל שמא יאמרו הרואי"ם אות"ם פי' אותן שעע"ג יאמרו יפה שחט ושחיטה זו מותרת היא ועי"ז יבואו לאכול מהם לעולם והלא אין מוסרים להם חולין לכתחלה אך יותר נראה ברבינו ירוחם כיון שכ' בתחלת דבריו אין מוסרין להתלמד ולהאכיל לכלבים פי' דמסתמא משום כלבים לא צריך שחיטה ובנחירה סגי אך משום להתלמד מוסר להם ולבסוף יאכילום לכלבים אבל עיקר כוונת המוסר להם הוא להתלמד ויאמרו אחרים הרואים אי לאו דאחר שלמדו ואיתמחו והי' שחיטתו כשרה לכתחלה לא ילמדו אותם כי מה בצע בלימוד הזה ועי"ז יבואו אחר זמן לאכול משחיטתם. אבל למיחש שיבואו לאכול משחיטה זו שנתנבלה לא נ"ל. עיי' לקמן

צ"ד ע"א אמאי תשה' איסורא ועיי' מס' ע"ז י"א ע"א ובתוס' ד"ה עיקור וכו'. עיי' לקמן פ"ה ע"ב צא וטרוף צא ונחור אמר לי' ע"ש:

והלכה ושחטה כדרכה. מדלא אמר ושחטה דרך הליכתה רמז לן שהלכה וגם באה בחזירתה מן הכותל וה"ל ההבאה כח שני מכח גברא ואפ"ה כשר לר"נ ועדיף מכח שני דלקמן י"ו ע"א ועיי' ש"ך סי' ז' סק"ג:

הלכה כר"נ דחולין לא בעי כוונה וכ' תוס' לחלק בין אחרים רואין לעע"ג דמזהירו ומלמדו פי' ואי ס"ד דחולין בעי כוונה הו"ל למשנתינו למיתני וכלן ששחטו ואחרים עע"ג אע"כ לא בעי כוונה. והנה המרדכי והג"א מייתי י"א דס"ל דנהי דלא בעי כונה מ"מ גם לענין השגחת שהי' ודרוסה עדיף עע"ג מרואים אותו וא"כ מדלא קתני דיעבד אלא באחרים רואים י"ל בעע"ג אפי' לכתחלה שרי לא משום כונה אלא בהשגחה פרטית על עסקי שחיטה ומרדכי דחה א"כ לעיל ג' ע"א דפריך בכותי עע"ג שוחט אפי' לכתחלה דלמא עע"ג משגיח טפי משא"כ אחרים רואין אע"כ אחרים רואין היינו השגחה גמורה רק שאין מלמדין לשמה. וזה אינו ענין לכותי ועוד דממ"נ כיון דאחרים רואין כשר בדיעבד ש"מ לא בעי כונה לשחיטה א"כ מה יוסף תת עע"ג מאחרים רואין. והנה ג' ע"ב בברייתא שחיטת כותי מותרת במד"א בישראל עע"ג דחיק ש"ס יוצא ונכנס עע"ג קרי לי' לא הו"מ לשנויי דברייתא כמ"ד בעי כונה לשחיטה ומשו"ה בעי עע"ג דז"א דבכותי לא יועיל מלמדו ומזהירו דאדעתי' דנפשי' קעביד להכשיל את ישראל ואפשר דלרבנן דר"נ אפי' חותך כזית בשר לא יועיל דכונת שחיטה לא כתיבה ולא אחזיקו בה. נמצא למאן דמוקי מתני' בכותים מרישא מוכח דמתני' ר"נ היא בלא אחרים רואין דסיפא:

ואמנם רבינו יונה בחי' רשב"א ס"ל עע"ג הם מחשבין לשמה ולא מלמדין ומזהירין ומחלק בין שחיטה לגט דשחיטה דלא שייך שליחות לא מהני מחשבת אחרים ע"ש ועיי' רמב"ם פ"א מפסולי המוקדשים ה' וי"ו כ' בקדשים לא מהני עע"ג וכתבו דנפקא לי מדאמרינן אאחרים רואין חולין לא בעי כונה ש"מ קדשים דבעי כונה לא מהני אחרים רואין ע"ש וצ"ל דס"ל כרבינו יונה אחרים רואין ועע"ג הכל חד אלא לפ"ז צריך לחלק במידי דלא בעי שליחות לא מהני עע"ג וא"כ קדשים דבעי שליחות תסגי בעע"ג וי"ל קדשים שאני דזה עובד וזה מחשב לא אמרינן עיי' לקמן ל"ח ע"ב א"נ י"ל לפמ"ש תוס' לקמן ריש דף י"ג ירושלמי דמס' תרומות ולולי דברי תוס' הי' נ"ל לפרש דעיקר קרא בתרומה אצטריך לגדול עע"ג דלא יועיל בתרומה דפשיטא למה לי קרא למעט מי שאינו בר דעת ומחשבה אלא עיקר קרא למעט אפי' עע"ג ועל זה פריך ירושלמי דלמא איצטריך קרא למעט מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו אבל עע"ג מהני ודחי דמונחשב לכם ידעינן

זה ממילא וע"כ מיותר קרא דאפי' עע"ג לא מהני בנדבת תרומת המשכן ושארי תרומה וה"ה ומכ"ש בקדשים וא"ש הרמב"ם אפי' ס"ל כרבינו יונה הנ"ל מיהו בלאה"נ אינו מוכח דאיכא ברשב"א עוד תי' על קו' תוס' ע"ש:

קטן יש לו מחשבה וכו' ולקמן קטן יש לו מעשה וכו' וכבר כתבתי לעיל במשנתינו דכ' ראב"ן מדשביק ר' יוחנן חרש ושוטה ש"מ אין להם מעשה כלל ופסולין לשחיטה וכולן דמתניתין אקטן לחוד קאי ולא אחרש ושוטה. וצריך ביאור דהרי במשנת האלון ובמשנת המעלה פירותיו הוזכרו שלשתן חשו"ק ונ"ל בשלמא כלים והכשר נהי דלא דמי לתרומה דירושלמי דכתיב ונחשב ולא בעי עשי' כלל ונותן עיניו בצד זה ואינו מפריש כלל משא"כ הני צריך עכ"פ כלי עשוי ואלו מחשב על גולם לא מהני מחשבתו אבל עכ"פ עשיית הכלי או נפילת המים לא בעי מעשה אדם דוקא אפי' קוף אפי' מעצמו ומאליו סגי שיחשב עליו גדול. וחשו"ק שאין מחשבתן מועל אא"כ יצורף לזה מעשה רב שמתוך כך אלימא מחשבתיהו אבל גוף המעשה לא יהא אלא קוף משא"כ שחיטה דבעי מעשה אדם וכח גברא דוקא ואינהו לאו אדם נינהו לענין מעשה משו"ה שביק ר' יוחנן חרש ושוטה משום דהוא מיירי משחיטת קדשים ואפי' לחולין אין להם מעשה אלא כקוף ששחט רק קטן. ולפ"ז ס"ל כרבינא או כרבה בר עולא באוקמתא דמתניתין קאי וכולן אריש נמי אבל לשארי אוקמתת וכולן רק אסיפא קאי ורק אקטן לא שייך וכולן. וצ"ע לקמן פ"ו ע"א במתני' דחשו"ק ע"ש:

ותיבעי לי' מעשה. מ"ש תוס' דלרש"י ה"נ הומ"ל יש להם מחשבה ואין להם מעשה פי' אלא ה"ל למתני עד שיעשו ויחשבו. ועמ"ש חי' ר"ן די"ל מש"ה נקיט יש להם מעשה דעכ"פ מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו נמי יש להם אלא דבעי לי' אי מדאורייתא אי מדרבנן ועמהרש"א. ונראה עיקר ק' אהא דמייתי מדר' יוחנן ל"ש שלא היפך וכו' ופירש"י דליכא למימר במעשה ומחשבה דפשיטא הוא דהא תנן במתניתין וקשה אכתי הא מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו נמי מבואר במתני' מדנקיט מעשה יש להן וכנ"ל ואפ"ה אמרו ר' יוחנן:

דף יג.

מחשבתו נכרת מתוך מעשיו וכו' מ"ש תוס' בירושלמי דמס' תרומת ס"ל דקרא אסמכתא בעלמא י"ל דאינו מוכרח דהכי קאמר ירושלמי מנ"ל למילף תרומה מנדבת המשכן התם ליכא מעשה רב דמחשבתו אינו ניכרת ע"י אותה מעשה משא"כ הפרשת תרומה ומעשר כפי השיעור ואומד הכרי הוה מעשה גמור ומחשבתו ניכרת:

בעי מיני שמואל מר"ה עיי' תוס' ולבסוף הניחו בקו' מההוא דעירוכין וכ' מהרמ"ל לפ"ז ג' ר"ה הוה ובתוס' דגטין לא חשו להך קו'. ונ"ל דהא רב גוברי' הוה רב באיסורא טפי משמואל ושמואל בדינא וכמו שהסביר הרא"ש ריש פ' שור שנגח דו"ה ואמרו בי רב היא ר"ה שקיבל מרב טפי משארי תלמידיו ע"כ בעי מיני' שמואל הכא ובגטין בענין איסורי לשמוע מה בפיו מרב רבו ור"ה יתיב קמי' דשמואל בדיני וקצת קרוב לזה במס' מ"ק י"ו ע"ב שמואל ומר עוקבא ע"ש אעפ"י שאינו דומה לדידן מ"מ זכר לדבר איכא:

שחיטת נכרי נבלה ומטמא במשא. רמב"ם פ"ב מאבות הטומאה כ' אפי' גוי עע"ז אין שחיטתו מטמא מן התורה כי אולי שחיטתו מטהרה מידי נבילה כמו שחיטת טרפה כיון דלא נאסר אלא משום לתא דתקרובת ע"ז ותקרובת ע"ז גופי' טומאתה מד"ס פי' דרמב"ם לטעמי' דס"ל פ"ד משחיטה דשחיטת גוי נאסר מקרא וקרא לך ואכלת מזבחו מכלל דזבחו אסור ואיירי קרא מגוי שרגיל להקריב לע"ז ע"כ אפי' שלא לשם ע"ז נמי שחיטתו אסורה מפני שהוא בר תקרובת ע"ז. וגוי שאינו עע"ז ס"ל לרמב"ם אין שחיטתו אסורה מן התורה. רק גדר גדול גדרו בו לאסור גם שחיטת גוי שאינו עע"ז אבל מן התורה אינו אסור אלא שחיטתו של אותו גוי שהוא בר תקרובת אפי' אין שחיטה זו לע"ז אבל מ"מ משום לתא דתקרובת ואינו בדין שיהי' חמור ומטמא יותר מתקרובת עצמו זהו כוונת הרמב"ם ז"ל אמנם הראב"ד כ' מי שמחשב אותם לכלום אסף רוח בחפניו ועיי' כ"מ ואני אבאר בעזה"י דמ"ש בתוספתא והביאו תוס' לעיל ג' ע"ב ד"ה קסבר וכו' וזבחת מה שאתה זובח ע"כ ליכא לפרש מיתורא למעוטי נכרי דהא אצטריך קרא לנפלה סכין ושחטה לקמן במתני' ל"א ע"א דבעינן כח גברא ואי ליכא יתורא לא מימעוט ממשמעותא כל שאינו בר זביחה אין שחיטתו שחיטה כדדרשינן כל שאינו בקשירה אינו בכתיבה. וכן פוסל ר"ת בציצית כל שאינו מצוה לא יעשה ציצית דשאני התם שהוא מצוה אבל שחיטה אינו אלא הכשר אכילה כמו מליחה וניקור. אעפ"י שמ"מ הוא מצוה טפי ממליחה וניקור מ"מ לתפילין וציצית ומילה אינו דומה ע"כ לא מימעוט ממשמעותא דקרא לולי יתורא. וקרא אצטריך למעוטי נפלה סכין שאינו כח גברא אבל גוי לא אימעט וראב"ד ס"ל כיון דלא מטמא ולא מיטמא כבהמה חשוב וכשחיטת קוף וה"ל בכלל נפלה סכין:

ונ"ל דרמב"ם וראב"ד תרווייהו ס"ל כדיוקו של הראב"ן הנ"ל דמדנקט ר"ח בר אבא אר"י קטן יש לו מעשה שמע מינה חרש ושוטה אין להם מעשה. ואמנם תרווייהו ס"ל דלא כדינו של ראב"ן אלא וכולן ששחטו אחרש ושוטה נמי קאי אעפ"י שאין להם מעשה מ"מ לענין שחיטת חולין כשרה ועדיף מנפלה סכין וס"ל לרמב"ם ה"ה נכרי. וראב"ד

ס"ל חרש ושוטה עדיף מיניהו דהמה כקוף בעלמא דגרע מחרש ושוטה כמבואר לקמן בתוס' ק"ז ע"א לענין נט"י ממתניתין דמס' ידים ע"ש:
והנה רנב"י מדייק אבל שלמין אסור בהנאה והיינו מדלא תני שחיטת מין נבלה ולא אסור בהנאה ונדע שאין מחשבתו לע"ז ואפ"ה אסורה באכילה ומטמא ש"מ ה"ה לסתם גוי ומדלא נקיט הכי ש"מ של מין אסור בהנאה וכן פי' בת"ח. וקשה לי להרמב"ם תינח אי הוה תנן מין הוה ידעינן ה"ה סתם גוי העע"ז אבל גוי שאינו עובד שאסור משום גדר גדול גדרו בדבר זה לא הוה ידעינן והוצרך למתני נכרי אבל לעולם ה"ה מין אסורה באכילה ולא בהנאה וצ"ע על הרמב"ם. ולפי הנ"ל י"ל ר"ח בר אבא אר"י לטעמי' דאמר בשם ר' יוחנן רבי' הנ"ל קטן יש לו מעשה משמע חרש ושוטה אין להם מעשה ואפ"ה שחיטתו כשרה ולית בהו משום וזבחת דגם אינהו אית להו כח גברא וא"כ ה"ה לגוי וע"כ פסילו דגוי מוקרא לך ואכלת מזבחו וגוי שאינו עע"ז אינו אלא משום גדר גדול. וא"כ אין לדייק ממתני' הא דמין אסור בהנאה די"ל ה"ה מין אינו אסור בהנאה והא דנקיט נכרי משום נכרי שאינו עע"ז ששחיטתו מותר מן התורה ורק מדרבנן אסור וזה הוצרך להשמיענו ומנ"ל להוכיח דשחיטת מין אסור בהנאה משו"ה לא אמר כן ר"ח בר אבא אר"י משא"כ ר' אמי אפשר דלא שמיעי לי' הא דר"י לעיל והוה ס"ל דחשו"ק יש שוין להן ומשו"ה שחיטתן כשרה משא"כ נכרי ובין עע"ז ובין אינו עובד נפקא פסילו מוזבחת דה"ל כמו נפלה ואי הוה תני מין הוה ידעינן ה"מ נכרי שאינו עע"ז אע"כ דמין אסור בהנאה נמי הוה:

דף יג:

אין רוב אומות מינין ס"ל כי הא דאר"ח ב"א אר"י וכו' בודאי הסברא חצונה נוטה לכך שאין סתם בני אדם באומות מבינים ומשכילים דברים עמוקים כאלה והם אומרים לעץ אבי אתה כמצות אנשים מלומדה ולא דעת ולא תבונה אך לעומת זה הסברא להיפך היתכן שיהי' מי שיש לו מוח בקדקדו לבול עץ יסגוד ישתחוה למכמרתו מי פתי יסיר הנה לולי שמנערותו וילדותו הבינהו אבותיו מבטן ומלידה ומהריון. ע"כ מייתי ראי' מעדותו של רחב"א אר"י שנכרים שבח"ל כולם בני בלי דעת הם רק שמנהג אבותיהם בידיהם וכיון שזה אפשר. א"כ הדרן לכללן אפי' במקום דאיכא מינים דידעי מ"מ אין הרוב ככה ולא שכיחי:
אבל אומות העולם כלל וכלל לא עיי' תוס' ומהרש"א ומהרמ"ל. ולפע"ד דברי תוס' מהופכים וכך סדורם בתחלה הקשו למה לי קרא כלל תיפוק לי' ומיד בן נכר לא תקריבו

הא תמימים תקריבו. ותי' שינויי' דחיקא דה"א למיקם בלאו ועשה ועיי' מנחות ע"ג ע"ב תירצו תוס' שינויי דחוקי אחרינא על ק' זו מ"מ שינויי דחוקא נינהו. ועיי' תמורה ז' ע"א תי' תוס' דאיש איש אצטריך פלוגתת ריה"ג ור"ע ע"ש וזה התי' עולה יפה אגופי' דקרא למה לי אבל אמקשן דהכא דפריך דלמא כלל לא בודאי קשה הא כתיב מיד בן נכר לא תקריבו וע"כ א"א לתרץ אלא כשנויי דחוקי הנ"ל דהוה קשי' לי' מנ"ל לרבות מומר גוי דלמא למעט כל סתם גוים ומיד בן נכר נדחוק כנ"ל:

והשתא לפ"ז ע"כ א"א לומר דק' המקשן הי' דשני סברות שקולים הם לרבות מומר גוי או למעט סתם גוים והקשה מנ"ל דמכם לרבות מומרי גוים דלמא למעט סתם גוים ודלזה י"ל כיון שסתם הכתוב מכם בכם ולא בגוים והסברא שקולה יבוא קרא דמיד בן נכר ויכריע דלא נדחוק בשינויי דחיקא וסתמא משמע תמימים תקריבו מהם. אע"כ צריכין לומר בהיפוך דס"ל להמקשן דהוא נגד הסברא כלל לרבות גוים לקבלת קרבן ושביק קרא דמיד בן נכר דדחיק ומוקי נפשי' וא"כ קשה מכם למה לי מסברא חצונה נמי לא הי' מקבלין משום נכרי. זהו ק' תוס'. ותירצו דמ"מ ס"ד מצדוקי או"ה נקבל וכו'. כוונתם בזה דצדוקי או"ה אינו כצדוקי ישראל דש"ס דבישראל כל שאינו מומר ומין היינו צדוקי ישראל אבל באו"ה איכא תלתא גוני א' מיטם. ב' סתם כל עע"ז ג' כגון אדם הבל נח איוב וחבריו וכיוצא בהם לדורות. ונהי מסברא חצונה שלא נקבל מכל סתם גוים רק מצדוקיהם הנ"ל והוה מוקמי' קרא מיד בן נכר לקרבנות של צדוקים הנ"ל דבבמה שלהם מקריבים בעלי מומין ובמקדש שלנו לא נקבל מהם. והשתא דלמא אתי מכם למעוטי מאו"ה כלל כלל לא אפי' מצדוקיהם לא נקבל ונדחק בקרא דמיד בן נכר כי הוא נגד הסברא כלל לרבות כל סתם גוים ע"כ טוב לדחוק בקרא דבן נכר מלרבות כל סתם גוים ואין לומר א"כ לא נכתוב מכם ז"א דאז ה"א לקבל מהבל ונח וכדומה קמ"ל זהו נלע"ד פי' התוס'. ולולי דבריהם הי' נ"ל ליישב קושייתם כך דודאי לאו מסברא חצונה היינו ממעטים או"ה מלקבל אלא ממשמעותי' דקרא ולא משום דכתיב בני ישראל דהאי לאו אמקריבי קרבן ואנודרי נדבות קאי אלא בני ישראל בעלי משכן ובהמ"ק איך יתנהגו בקבלת קרבן בין מגוי בין מישראל שיהי' זכר תמים ובן הבקר דב"נ בבמה שלהם יש להם דינים אחרים ע"כ דבר אל בני ישראל ומזה אין מיעוט אך מדכתיב אדם כי יקריב מכם וקיי"ל אתם קרוים אדם ואע"ג דהאי אדם אצטריך לדרשות שבת"כ ומייתי לי' רש"י בחומש מ"מ ממשמעותי' משמע מי שקרוי אדם ומשו"ה פריך דלמא מכם מאו"ה כלל לא כמשמעותי' דאדם. והשתא לא תיקשו א"כ לא לכתוב מכם ונמעט או"ה מדכתיב אדם ז"א דע"כ צריך למעט מומר ישראל ואי לא כתיב מכם הי' צריך לכתוב מן האדם

דלשון אדם אצטריך לדרשא אחריתי וע"כ הי' צריך לכתוב מן האדם ולא כל אדם להוציא מומר וכאן דכתיב האדם בה"י משמע אפי' או"ה כמ"ש תוס' בע"ז ג' ע"א ע"ש ולק"מ קו' תוס' וצ"ל דתוס' דשמעתין לא ס"ל החילוק בין לאדם להאדם וכדמשמע מתוס' ב"ב נ"ח ע"א:

ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים. לולי דברי תוס' הייתי אומר כי ידוע פלוגתת רמב"ן ורשב"א במת גוי אי אסור בהנאה ועיי' משנה למלך פי"ד מ"ה אבל ופני משה בירושלמי ריש מס' ב"ק ומשנה למלך פ"ח ממאכלות אסורות הי"ח ועיי' בה"ז בזבחים דף ע"א. ורמב"ן ס"ל מת גוי אסור נמי דאלת"ה מנ"ל למיסר תקרובת ע"ז מהקישא דזבחי מתים דלמא למת גוי איתקש. ורשב"א ס"ל מותר בהנאה ותקרובת ע"כ למת ישראל איתקש דאי למת גוי למאי הלכתא איתקש דהא עיקר קרא באכילה והנאה מיירי ויאכלו זבחי מתים וע"כ לאותו מת שאסור בהנאה איתקש. והנה לפ"ז למאן דס"ל כר"ש דגוי מת אינו מטמא באהל אלא במגע ומשא. וי"ל רבנן ס"ל מת גוי אסור בהנאה ולמת גוי איתקש ונהי אין היקש למחצה ולטומאה נמי איתקש היינו במגע ומשא אבל לא באהל. וריב"ב ס"ל מת גוי מותר בהנאה וא"כ כיון דעיקר הקישא לאיסור אכילה והנאה קאי כדכתיב ויאכלו זבחי מתים וגוי מותר ע"כ לישראל איתקש וא"כ כיון דאין היקש למחצה מטמא נמי באהל ובזה מיושבים קו' תוס' דודאי לרבנן נמי אסור בהנאה ומטמא נמי מן התורה אך לא באהל. אלא התוס' לשיטתייהו ס"ל אין הלכה כר"ש עב"מ קי"ד ע"ב בתוס' שם: אמנם מ"ש תוס' בשמעתין מהשוחט בשבת בחוץ לע"ז וכו' יש להקשות דלמא לא שייך לטהרו מידי נבלה אלא בבהמה דלא ליטמא במגע. אבל נבלת עוף דלא מטמא אלא בבית הבליעה ולא שכיח שיאכל ישראל נבלה והתם בחטאת העוף מיירי וא"כ לא הוה להוציא מדי נבלה שום תיקון וי"ל דמ"מ הוה תיקון במה שלא תטמא בבית הבליעה אפי' לא יאכלנו שום אדם דכשלא תבוא עליו מים לא תקבל שום טומאה מנבלה אחרת עיי' מתני' ריש מס' טהרות וברע"ב שם ד"ה ואינה צריכה הכשר ע"ש וק"ל:

דף יד.

השוחט בשבת וביה"כ. סדר המשניות בתחלה נקיט הכל שוחטין וסמיך לי' שחיטת גוי. ועכשיו תנן זמן שחיטה אפי' בשבת ויה"כ וביני ובני תנן שחיטת לילה וסומא שהיא משניהם מזמן שחיטה בלילה ומדין השוחט שהוא הסומא ועיי' מהרי"ק שרש ק"ס מ"ש בזה ויבואר אי"ה לקמן בסמוך:

בשבת וביה"כ. כ' ת"ח ביה"כ לא אצטריך אלא לאשווי' שבת ליה"כ דאסורא באכילה ליומא כדלקמן ט"ו ע"א. ואמנם צריך לתת טעם שהקדים שבת ליה"כ אע"ג דברפ"ב דקידושין כ' תוס' דבשתי תיבות לא שייך לא זו אף זו כמו התם בו ובשליחו ע"ש היינו דלא סגי בהאי טעמא לחוד ומשו"ה הוצרך לשנויי הכא ג"כ דיה"כ אתי להשוות שבת ליוה"כ ומ"מ הי' לו להקדים יה"כ לשבת ע"ד לא זו אף זו. וברמב"ם הקדים יה"כ לשבת ושינה סדר המשנה. והנה לפמ"ש מהרי"ק שרש ק"ס דמתני' מיירי באין אחרים רואין וקמ"ל דמהימן ולא נחשד להאכיל אסורא. אך י"ל נהי לענין המרת דת הוה יה"כ לא זו אף זו דמחלל שבת בפרהסי' פשוט יותר שהוא מומר יותר ממחלל יה"כ בפרהסי' שאינו מכחיש בחידוש העולם. והו"ל למתני יה"כ תחלה מ"מ לענין חשד ונאמנות הוה יה"כ סברא טפי כיון שמחלל יום סליחה וכפרה י"ל שהוא חשוד לכל התורה כמ"ש תוס' לקמן ק"א ע"ב ד"ה הזיד וכו' ע"ש וכיון ששניהם שוים נקט שבת תחלה דשכיח טפי טובא מיה"כ שהוא פ"א בשנה:

אמנם כל זה למאן דלא ס"ל חשוד לשום דבר א' הוה חשוד לכל התורה אלא דוקא לדבר חמור שפיר איכא סברא לחלק בין חשוד ליה"כ דחמיר לאינשי מחשוד לשבת. אבל הרמב"ם פסק חשוד לדבר א' הוה חשוד לכל התורה אפי' חשוד לשום דבר קל א"כ אין מעלה ביה"כ לכן הקדים יה"כ לשבת דלענין רבותא דמומר הוה יה"כ לגבי שבת לא זו אף זו:

אעפ"י שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה. הרמב"ם בפי' המשנה כ' דמתני' בשוגג דאי במזיד ה"ל מומר מחתיכת חצי סימנים ובגמר שחיטה נפסלה. והקשו עליו הא בעי לאוקמי במזיד וכק' תוס' וי"ל הנה בחי' ר"ן ביאר דמשו"ה לא חילל שבת בתחלת שחיטה משום דה"ל מקלקל. ביאור דבריו לא דהוא מקלקל באמת דהרי גומר שחיטתו והולך אלא הכי קאמר אי הוה פוסק באמצע שחיטתו ולא גמר הרי הוי מקלקל וא"כ אינו מומר דכל רגע נוכל לומר השתא יפסוק ולא יחלל שבת ואינו מומר עד שביצע מעשיו הרעים וגמר שחיטתו ואז המראתו ושחיטתו בא כא' ומותרת אותה שחיטה כי הר"ן ס"ל הכי דלא כמשמע מתוס' דגם שחיטה שאח"ז מותרת עד שיחלל ב' פעמים הר"ן לא ס"ל כן אלא כנ"ל. מ"מ כ' הר"ן דה"ל מקלקל וצ"ל דרמב"ם ס"ל נהי דהוה מקלקל מ"מ איסורא הוי וה"ל מחלל שבת באיסור דרבנן בפרהסיא ושמענא לי' לר' יהודה במס' הוריות י"א לובש כלאים דרבנן נעשה מומר באיסור דרבנן וה"נ הרי מתני' כר' יהודה וא"כ א"א במזיד אלא בשוגג והשתא כדהוה בעי לאוקמי כר"מ ובמזיד לק"מ דר"מ ס"ל כת"ק דהוריות הנ"ל דאינו נעשה מומר באיסור דרבנן וא"כ ה"ל מקלקל עד גמר שחיטה

וק"ל. וא"ש נמי בב"ק ע"א דלר"מ בטובח ע"י אחר בשבת דלר"מ ה"ל מקלקל ופטור ושחיטתו מותרת:

מיהו במהרי"ק שרש ק"ס משמע דס"ל כי אוקמינא כר' יהודה מיירי מתני' בין בשוגג ובין במזיד וכלשון ש"ס לקמן דומיא דיה"כ בין בשוגג בין במזיד לא אכיל ע"ש וקמ"ל מתני' אפי' במזיד שחיטתו כשרה ואפי' בשוגג אסורה באכילה ליומא. והא דאמרינן דלא מתוקמא כר"י הסנדלר משום דומיא דיה"כ כשרה בין לו בין לאחרים. היינו אי הוה אתי' כר"י הסנדלר דאסורה לו לא הוה דומיא דיה"כ אבל לר' יהודה דבשוגג מיהא מותרת לו אע"ג דמיירי נמי במזיד דאסורה לו למ"ש מ"מ שייך שפיר שחיטתו כשרה דומיא דיוה"כ לענין שוגג:

וכ' שם מהרי"ק מדהקשו תוס' מדר"מ דס"ל מומר לדבר א' הוה מומר לכל התורה כולה והרי ר"מ לא עביד לי' מומר ממש שאינו בר זביחה אלא חשוד ש"מ תוס' הקשו דה"ל עכ"פ חשוד ואינו נאמן על השחיטה ומתני' ע"כ באין אחרים רואין אותו דאי באחרים רואין אותו ומאי קמ"ל דשחיטתו כשרה והוא בר זביחה. ה"ל לסדר משנתינו לעיל בתר מתני' גוי ששחט שחיטתו נבלה והשחט בשבת שחיטתו כשרה. אע"כ לא לזה אתי' מתניתין אלא לענין נאמנות שלא שחט שפיר דומיא דשחט בלילה וקמ"ל דמהימן בלא אחרים רואין דשחט שפיר וע"כ הקשו תוס' הא לר"מ חשוד לדבר א' הוה חשוד לכל התורה אלו דבריו ז"ל ע"ש ואין להקשות אי מצד חשידות הקשו תוס' א"כ אפי' לכולי עלמא הא שבת ויה"כ חמירי משחיטה וחשוד לדבר החמור הוה חשוד לדבר הקל י"ל כמ"ש ב"י דוקא בענין אחד ממש אבל חילול שבת ויה"כ ה"ל ענין אחר מאכילת נבלה:

וכ' עוד מהרי"ק שם דתוס' שאנץ לא חשו להך ק' וס"ל דנעשה מומר בפעם א' רק הכא מיירי בצינעה ע"ש והיינו שלא בפני עשרה מישראל כמ"ש בתשו' רשב"א דמייתי ב"י בי"ד סי' קי"ט וכ"כ בשמלה חדשה סי' ב' ע"ש. והנה בח"מ סי' ק"ח בנשבע שלא למכור ועבר ומכר ס"ל למרדכי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והסמ"ע והש"ך כ' דכל שאין האיסור בגוף המקח שפיר מהני דאלת"ה טבח בשבת הוה שחיטה שאינה ראוי' אע"כ כיון דהשחיטה אין איסור רק איסור דשבת רביעא עלה. אך מהרי"ט בתשובה סי' ס"ט כ' לחלק בנשבע שלא למכור לא מהני וממילא לא עבר על שבועתו דהרי לא מהני ולא מכר משא"כ טבח בשבת א"נ לא מהני עכ"פ חילל שבת שהוציאה מידי אבמה"ח א"כ מהני ושחיטתו כשרה. א"כ לפ"ז דבעלמא כי האי גוונא לא מהני. י"ל לעולם מיירי הכא אחרים רואין אותו וליכא משום חשידות ומשום מומרת נמי ליכא דמיירי בצינעה אך הוה ס"ד דלא מהני קמ"ל כמהרי"ט הנ"ל דמהני ושחיטתו כשרה

וא"כ אין להקשות דה"ל למיתני לעיל גבי נכרי ששחט דאינו ענין להא אלא לשוחט בלילה דזמן גורם לו וה"נ זמנו גורם לו וקמ"ל דכשרה ולק"מ ק' תוס' מר"מ דחשוד לדבר א' ומשו"ה לא חשו ליה תוס' שאנץ עיי' וק"ל:

ונסבי' חברי' למימר ר"י היא. נראה הני חברי' אתי' כר"ח דלית לי' הואיל דאי אית להו הואיל א"כ ממ"נ אי חלה בין השמשות והבריא הא לא מתחייב בנפשו לפמ"ש תוס' לקמן ט"ו ע"ב דשכיח שיחזור לסכנתו א"כ הואיל ואי מיקלע סכנתא חזי לי לא חייב אשחיטה כמ"ש תוס' בפ' אלו עוברין בסוגיא דהואיל ואי לא חלה בין השמשות א"כ לכ"ע אסור ביומי' משום מוקצה אע"כ לית להו הואיל:

ונסבין חברי' למימר ר"י היא כ' תוס' הא לרבנן נמי לא חזי ביומי' בלי מליחה. והקשה פלתי סס"י ע"ה הא מצי למיכל מבני מעים דאין מחזיקין בהם דם ולכאורה א"א להוציאם מבלי טלטול בשר מוקצה דלא חזי לאומצא וגם צריך לנקר מהם השומן דכנתא דצריך מליחה וכל זה אסור בשבת לכתחלה. ובכלל זה שתירצו שעבר ומלחם ה"ה הומ"ל שעבר והוציא הבני מעים וניקר אותם. והפלתי תי' דאין מחזיקין דם בהם שאם עבר ובשלם בלא מליחה הו"ל ספיקא דרבנן דם שבשלו ולא אמרינן שהם בחזקת דם וספיקא דרבנן לקולא. אבל באומצא דלא הוה ספק ולא דם שבשלו אפי' בלא אתחזק צריך מליחה. ולדבריו למ"ד דם שבשלו דאורייתא הא דאמרינן אין מחזיקין דם בבני מעים צריך לומר כשיטת רמב"ם דאומצא בעי מליחה מדרבנן מיהת וספיקא מותר באומצא משום שאין כאן חזקת דם:

ותירצו תוס' בעבר ומלח פי' דלא מצי אתי' כרבנן משום דאכתי לא הוה דומיא דיה"כ דאין שום תקנה לאכלו ביומו והכא עכ"פ משכחת בעברו ומלחו וה"ה דהומ"ל דמשכחת בנתערב ברוב היתר דליה"כ לא מהני ומשום דם מותר משא"כ לר' יהודה דמבשל הו"ל דשיל"מ ולא בטיל. אבל יש להקשות למ"ש רמ"א בא"ח סי' שי"ח דהמבשל בשבת במזיד דאסור לו לעולם ולאחרים ביומו לא הוה דשיל"מ כיון דאסור לו לעולם. ובגליון ש"ע כתבתי דאעפ"י דמג"א מייתי פלוגתא בהך דינא מ"מ במבשל בשבת הדין אמת לכ"ע. כיון דלא נאסר לאחרים אלא משום לתא דידי' דבשל בשבת וכיון דלדידי' לא הוה דשיל"מ אין נכון שנאסר לעלמא טפי מלדידי' ע"ש. וקשה א"כ בדפריך ולוקמא כר"י הסנדלר ובשוגג לימא דלא הוה דומיא דיה"כ דכיון דלדידי' אסור לעולם אפי' בשוגג לר"י הסנדלר א"כ אפי' לאחריני לא הוה דשיל"מ משא"כ איסורא דיה"כ לא שייך ביטול. וי"ל דלרב אשי קיימי סוגיא דלקמן ואיהו ס"ל ביבמות דאפי' תרומה מקרי דשיל"מ לכהנים וה"נ גם לדידי' וסיימי תוס' הוה דשיל"מ לאחריני לעולם כי היכי דמותר

באומצא ה"ה לצלי ובמנחות גרסינן דף כ"א וכן לקדרה והרא"ה בבד"ה בית ג' ריש שער ג' כ' לקיים הגרסא וכן לצלי. דלא מיירי התם מדיני איסור והיתר אלא מקרבנות וקאמר כשם שמולחין הקדשים להקרבה משום ברית מלח כן מולחין אותם שאוכלים הכהנים והבעלים משלחן גבוה צריך מלח כקדשים הנקרבים ואמנם אי מבשלים את חלקם פשיטא דבלאה"נ בעי מליחה משום דם אך אי צולין אותם דבלא"ה לא בעי מליחה משום דם קמ"ל הכא משום ברית מלח בעי מליחה כמו כל הקרבנות. ור"ן בשמעתין מייתי לי' והרא"ש פ"ב דפסחים סי' כ"ג כ' שיטה זו בשם טועים דהרי לא בעי מליחה אלא הקומץ וכל הקרב למזבח ולא הנאכל והיינו השגת משמרת הבית שם וכ' שהיא ברייתא בת"כ וכל קרבן מנחתך קרבן קומץ למעוטי שיריים ע"ש ובאמת ברייתא זו מייתי ש"ס במקומה במנחות כ' ע"א שקיל וטרי' בה בכל הסוגיא עד דמסיים לבסוף האי וכן לצלי הנ"ל וא"כ א"א דנעלמה מהרא"ה ז"ל ולכאורה י"ל עפ"י מה שפסק רמב"ם פ"ה מאיסורי מזבח דאין מלח מעכב בשום קרבן אלא במנחה ועכ"מ ונראה טעמו דאמרינן שם דהא דמלח מעכב היינו מדכתיב ברית לעיכובא וס"ל לרמב"ם דרישא דקרא וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשבית מלח ברית אלקיך האי קאי אמנחה ומעכב משום דכתיב ברית ושוב סיפא על כל קרבנך תקריב מלח דקאי אשאר קרבנות שם לא נאמר ברית ולא מעכב אלא מצוה בעלמא. והשתא י"ל דהרא"ה ס"ל ג"כ כנ"ל וס"ל על כל קרבנך כולל גם אכילת כהנים וגם שירי מנחה הכל נקרא קרבן ולא אימעט ברישא מקרבן מנחתך ולא שיריים אלא מעיכובא שהקומץ מלח מעכב ולא השיריים אבל מצוה איכא כמו בכל הקרבנות. ואין להקשות איך אפשר לומר כל קרבנך כולל גם שיריים והלא אמרת קרבן מנחתך למעט שיריים משמע שיריים לא איקרי קרבן י"ל קרבן מנחתך לא איקרי אלא הקומץ הקרב מן המנחה אבל קרבן סתם איקרי וא"ש הרא"ה מ"ש דמשום ברית מלח צריכין הכהנים והבעלים למלוח הוא אשגירת לישנא בעלמא דהא ברית לא קאי עליו אלא מצות מלח:

אבל הצלע"ג שם כ"א ע"ב א"ל רבינא לרב אשי ה"נ מסתברא דאי ס"ד קרבנם למלוח וכו' ע"כ וק' תרתי חדא להרמב"ם תינח גבי מנחה דכתיב ברית עולם יביא משל צבור אבל שארי קרבנות דלא קאי עליהו ברית דקרא לא יביאו משל צבור אלא ע"י תנאי ב"ד. ב' קשי' להרא"ה ק' למאי דמדמה ש"ס כל קרבנות למנחה לענין זה א"כ מה בין קרבנם לאכילת קרבנם הא אכילת כהנים נמי קרבן הוא להרא"ה וי"ל בדוחק דס"ל ק"ו הוא השתא ומה מנחה דמלח מעכב והי' לנו לומר בכלל נדרו הוא מנחה עם מלחה שהרי הוא מעכב אפ"ה מביאו משל צבור כ"ש שארי קרבנות שאין המלח מעכב כ"ש שאינו

בכלל נדרו ומביא קרבנו בלא מלח והמלח משל צבור ולא צריך תנאי ב"ד ומיושב הק' על הרמב"ם. והק' על הרא"ה נמי י"ל דוקא במאי דקרב למזבח אתי' בק"ו מקומץ מנחה ומייתי משל צבור בלא תנאי ב"ד אבל אכילת כהנים ובעלים נהי דמקרי קרבן ובעי מלח למצוה מ"מ כיון דאינו דומה לקומץ דקרב ע"ג מזבח לא אתי' בק"ו מיני' ולולי תנאי לא הי' רשות לכהנים למלוח חלקם ממלח של צבור ועדיין צ"ע. ועוד כ' תוס' דמהא דמלח גרמא גרמא אין ראי' וכו' ראיתי משתבשים ע"כ אפרש דע"כ כוונת הש"ס דפלט האי ובלע האי ושוב הו"ל דם בעין ואינו יוצא ע"י מלח א"כ חדא נמי פלט האי גיסא ובלע האי גיסא פי' ויהי' ג"כ כדם בעין ולא יועיל לו שיהוי במלח ולפי ס"ד דתוס' דמיירי דפריש מיני' ובי' וחשיב לי' דם בעין א"כ חשיב לי' דם איברים שפירש ויאסר אפי' לצלי ודחי תוס' דש"ס רוצה לומר פולט לחוץ ופשוט:

ר' יהודה דהכנה היא. הכנ"ה הוא סי' לאוקמתות דשמעתין ר"ת "הכנה "כלים "נרות "המבשל בשבת:

מחתכין את הדלועין לפני בהמה רפ"ק דביצה פירש"י קמ"ל דמותר לתקן אוכלא והיינו כפירש"י דשמעתין דמיירי בתלושין ואתי' כמ"ד בשבת קנ"ו דמיירי ברכיכה דומי' דנבלה רכה. אך בשבת קנ"ו בהס"ד דפלוגתתם הוצרך רש"י לפרש דאשמעינן דיני מוקצה שלא הוכן הדלועין לבהמה ומשמע כמ"ש רשב"א בשמעתין על שם רש"י דבמחוברין ונתלשו היום איירי ואזדא למ"ד התם דמיירי באקושי ונבלה דומיא דדלועין ומשום טרחא ותיקון אוכל ליכא דהרי צריך ע"כ לחתכן וע"כ דיני מוקצה קמ"ל וצ"ל כמ"ש תוס' דאדם יושב ומצפה מתי יתלשו ע"י הרוח או גוי ובנבלה למ"ד בביצה כ"ז ע"ב דמיירי במסוכנת ע"ש בין השמטות א"ש יושב ומצפה מתי תמות מאלי'. אך למאי דמסקינן במסוכנת גם ר' יהודה מודה ומתני' דנבלה לפני הכלבים מיירי בבריאה ומיהו להך במס' שבת קנ"ו ע"ב הנ"ל דמיירי בבשר פילי דוקא והיינו בהמה טמאה א"ש יושב ומצפה מתי יהרגנה גוי להאכילה לבהמתו. אך למאי דמוקי התם כלבים בגוראיתא ובכל הנבלות איירי סתמא אפי' בהמה טהורה הוצרכו תוס' בשמעתין לומר יושב ומצפה מתי ישחטנה חשו"ק וצריך לומר דאתי' כמ"ד קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצוין להפרישו דאי ס"ד מצוין להפרישו א"כ הרואה אותו צריך להפרישו ואיך יהי' יושב ומצפה מתי יבוא דבר עבירה לידו ואע"כ כמ"ד אין ב"ד מצוין להפרישו ומ"מ צ"ע דביבמות קי"ד פריך מקטן שבא לכבות אומרים לו אל תכבה משמע מצוין להפרישו ומשני בקטן העושה על דעת אביו ופי' שם הריטב"א שהאב עומד אצלו ומראה לו פנים ה"ל כאלו ספי לי' בידים ולכולי עלמא אסור ע"ש וא"כ צ"ע איך ישחטו בשבת ואחרים רואין אותו ע"כ אינינו

ראיה בעלמא אלא משגיחים שלא ישהו ולא ידרסו ולא יחלידו וששחטו רוב סימנים וה"ל כספו להו בידים ואיך יושב ומצפה על זה וצ"ע קצת ויש לחלק ועיי' לשון רש"י שבת קכ"א ע"א ד"ה על דעת אביו וכו' ע"ש:

התם מעיקרא מוכן לאם וכו' פי' אע"ג דהוה מוקצה מחמת איסור שחיטה ורב ס"ל לקמן לר"מ ולר' יהודה מוקצה מחמת איסור אפי' היכי דלא דחי' בידים מ"מ כיון דלא אשכחן כן לר' יהודה בהדי' מנ"ל למימר מתניתין ר' יהודה היא ומ"מ הוקשה לתוס' אדאביי פ"ק דביצה דבעי למימר יפה שתקרב משום השתא מוכן לאדם וכו' אכתי אמאי ולא השיב להם אני סבור מוקצה מחמת איסור בלא דיחוי בידים וא"כ התם בנבלה לא הוא מוכן לאדם זה נ"ל פי' תוס' ואולי גם מהרש"א נתכוון לזה ע"ש. ועיי' רשב"א בתה"א בית א' סוף שער ד' במשמרת הבית בשם רמב"ן ס"ל לחלק דאפי' למאי דס"ל מוקצה מחמת איסור היינו כשנסתלק המוקצה ע"י עבירה ששחט בשבת נהי דלא אמרינן מגו דאתקצאי מחמת איסורו בין השמשות אתקצי לכולי יומא עדיין אעפ"י שנסתלק ע"י עבירה מ"מ אסור כמו מבשל בשבת. אבל כשנסתלק בהיתר כגון שמתה הבהמה גבי נבלה לפני הכלבים לא אמרינן מגו דאתקצי. ומיושב הא דאביי דביצה אבל דאביי דשמעתין דקרי למשנתינו מוכן לאדם צ"ל כמ"ש לעיל. ובשם רבו רבינו יונה כ' רשב"א דגם אביי דביצה אזיל בהס"ד דשמעתין דלא אסיק דאית לי' לרב אליבא דר' יהודה מוקצה מחמת איסור אבל לקושטא דמלתא לא הוה נבלה לפני הכלבים מוכן לאדם דה"ל מוקצה מחמת איסור נ"ל אין כוונתו דלאו שפיר עביד דשתיק רב דנהי דהשתא ליכא ק"ו השתא מוכן לאדם לא הוה מוכן לכלבים דהרי לא הוה מוכן לאדם מחמת איסורו מ"מ גם מס' חוץ לא הוה לי' להשיב מוכן אגב אמו לכלבים די"ל מוכן לכלבים לא הוה מוכן לאדם:

והנה כ' תוס' הכא ובפסחים דיש גורסין מעי"ט והקשו על זה מדאמרינן בשבת סתים לן תנא כר"ש ולפע"ד י"ל אדרבא הכי עדיף טפי דהרי נדחקו תוס' ריש מס' ביצה דהא הך דמחתכין לאו סתמא היא אלא רובא ת"ק במקום ר' יהודה והוא דוחק. אך י"ל דהא ר"י ור"ש בעצמם נחלקו במוקצה בין בי"ט בין בשבת רק רבי שסתם המשנה הכריע בי"ט סתים כר"י ובשבת כר"ש. והנה בפלוגתא דמחתכין התיר ר"ש בין בשבת בין בי"ט ור"י אוסר בשניהם. ורבי שסתם המשנה בשבת סתם כר"ש ולא הזכיר מחלוקותו של ר"י עליו אלא בי"ט וכ' במשנתו אם לא היתה נבלה מעי"ט כי בתרוויהו פליגי ובי"ט לא בעי למסתם כר"ש ע"כ הוזכר מחלוקותו של ר"י עליו וא"ש:

בהמה לר"י בי"ט היכי שחטינן. הקשו תוס' מתרנגולת פ"ק דביצה אע"ג די"ל סתם עוף לאו לאכילה קיימא דלא כ"ע אכלו בשר עוף כל יום דהרי מידי דמימלך עליו שליח הוא מ"מ תיקשו עוף לר"י היכי שחטינן זה קו' תוס' וי"ל ע"י הזמנה מעי"ט בשלמא בהמה א"א לומר ע"י הזמנה כמ"ש רשב"א דהא תנן משקין ושוחטין הביתות דלא אזמן משא"כ בעוף י"ל כרשב"א ע"י הזמנה ולק"מ:

הלוקח יין מבין הכותים פירש"י לאשמעינן דכותים חשודין על התרומה ואינן כעם הארץ וכו' רמז לן רש"י מ"ש רשב"א דהא הנך תנאי דפליגי ס"ל בעלמא כותים גירי אריות רק שהשיבו לדברי ר"מ דס"ל גירי אמת הן ומ"מ נפקא מיני' להלוקח מעם הארץ והשתא כ' רש"י דלא נקיט פלוגתיהו בעם הארץ ואליבא דכ"ע משום דנ"מ לאשמעינן דכותים נחשדים על התרומה. וממילא מיושב הא דלא מצי לשנויי כי לית לי לר"י ברירה במעשר דאורייתא ותחומין נמי דאורייתא ס"ל כמ"ש רא"ש בעירובין אבל בהכנה דרבנן אית לי' ע"כ רמז לן רש"י דעיקר פלוגתהו בדמאי דרבנן ואפ"ה לית לי' ברירה:

דף יד:

וכבר בא חכם הו"מ לשנויי ולחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים אלא ר' יוחנן לית לי' האי חילוק כמ"ש תוס' בביצה ל"ז ומ"מ הכא נמי תולה בדעת עצמו אם אכילה אם לגדל ואין ברירה:

האמר רב חלוק הי' ר' יהודה בזיתים וענבים וס"ל אפי' הני נמי לאוכלין היוצא מהן מותר. וכ' רשב"א בשם רמב"ן דהשתא לית לי' לר' יהודה שמא יסחוט כלל שהרי אפי' בזתים וענבים דלסחיטה קיימי לא גזר וה"ה כשעומדין למשקין. רק טעמי' משום דלאוכלין ה"ל משקה שלא לרצון ודיני' כאוכלין ומעיקרא אוכל והשתא אוכל משא"כ כשעומדת למשקים הו"ל משקה לרצון ודיני' כמשקה ומעיקרא אוכל והשתא משקה והו"ל נולד ולא גזר ר"י שמא יסחוט כלל אפי' בעומד למשקים ומיישב בזה ק' תוס' ד"ה מודה וכו' ע"ש בפנים וצע"ג א"כ ר' יוחנן ר"פ חביות דס"ל נמי ר' יהודה פליג אפי' בזיתים וענבים נמי ס"ל דלא גזר שמא יסחוט רק משום נולד ולית לי' איסור משקין שזבו כלל. וא"כ בפ"ק דביצה דקאמר ר' יוחנן רמי מתניתין אין סוחטין אמתניתין דכלכלה ומזה הוכיח ש"ס דר' יוחנן ס"ל ביצה משום משקין שזבו ולהנ"ל אין כאן רומיא ולא הוכחה וצע"ג. ויש לדחוק דהכי רמי ר' יוחנן כיון דס"ל ביצה משום משקין שזבו לרבנן דגזרו שמא יסחוט א"כ לרבנן סתם ביצה דש"ס אפי' בעומדת לאכילה ומשום משקין שזבו וא"כ הך ביצה דמתניתין דכלכלה דפליגי רבנן ור"י נמי בעומדת לאכילה וק'

הא לר' יהודה ליכא נולד ב' אוכלין משום אוכלא דאפרת בביצה מתרנגלות העומדת לאכילה וק' דר"י אדר"י ומשני איפוך או אין סוחטין. או איפוך כלכלה ור"י לדבריהם דרבנן קא"ל. מ"מ מוכח שפיר דס"ל לר"י למאי דקיי"ל דגזרינן שמא יסחוט אסור ביצה העומדת לאכילה משום משקין שזבו וסתם ביצה אפי' עומדת לאכילה:

מוקצה מחמת איסור מי שמעית לי' כ' תוס' למסקנא עדיף איסור ממיאוס כדמוכח מדנקט ר"מ מבשל ושביק שוחט ע"כ משום מוקצה מחמת איסור ומיאוס לית לי' וגליון תוס' בשבת מ"ו הקשו הא לר"י לית לי' מחמת איסור כסתם מתני' דמחתכין ואוסר נר ישן וה"ל סברו' הפוכות ע"ש ולפע"ד ר' יוחנן מוקי מתניתין דמחתכין במסוכנת דעומד ומצפה וגם לא דחי' בידים ובאיסור כי האי דתרתי לטיבותא חמיר מאיס אבל שמעתין חדית לן רב דבהמה בריאה ששחטה ואין לו חולי בע"י בביתו דלא יושב ומצפה ואע"ג דלא דחינן בידים מ"מ הו"ל כמוקצה דנר דהדליקו באותה שבת דהוה חד למעליותא דיושב ומצפה וחדא לגריעותא דדחי' בידים ושניהם שוים ועדיפי וחמירו ממיאוס למסקנא ולק"מ ק' גליון. ומיהו בהס"ד דחי ש"ס דלמא דחי' בידים ביושב ומצפה עדיף משוחט דאינו יושב ומצפה ולא דחי' בידים ודחי' בעלמא הוא דהו"מ להוכיח מדנקט ר"מ מבשל ולא שוחט ש"מ מוקצה מחמת איסור דאינו יושב ומצפה ולא דחי' חמיר ממיאוס אלא דא"כ הוה ק' ונוקמא כר"מ דנר ומ"ט כר' יהודה דנר וע"כ צריך לומר דומיא דיה"כ וכר"י דמבשל וזהו כוונת תוס' ד"ה אומר וכו' והבן וק"ל:

ולפ"ז מ"ש תוס' לקמן ד"ה המבשל וכו' דר"מ אינו אוסר לו עולמית מדבעי לאוקמי כר"מ ושחיטה כשרה קתני פי' דלא צריך למדחי דומיא דיה"כ אלא הו"ל למימר שחיטה כשרה קתני דמדחי דר"מ ודר"י הסנדלר בחדא מחתא זה הוא כוונת תוס' ולהנ"ל אינו מוכרח דעכ"פ צריך לומר דומיא דיה"כ למדחי דר"מ ודר"י דנרות. מיהו הרז"ה דבלאה"נ ניחא לי' טפי לאוקמי מטעם דעביד איסורא דמתחייב בנפשו קתני מלומר טעמא דאיסור מוקצה דלא שייך בי' חיוב בנפשו אע"כ מתני' גופי' רמיז לן דאפי' בחולי והבריא דליכא מוקצה מ"מ אסור משום דעביד איסורא בשבת וא"כ לא הוה צריך למימר דומי' דיה"כ קתני ושפיר כ' תוס':

דף טו.

אלא אמר רב אשי ר"י דמבשל היא לשיטת רש"י דשמעתין דאי טעמא משום קנסא לא אתי' מתני' כר' יהודה דלא קנסינן לאחרים. אלא טעמי' משום שלא יהנה. ורש"י ביצה

כ"ד ע"ב ד"ה ולערב מוכיח הך דלא יהנה מהאי טביא דעירובין ל"ט ע"ב ומרא דשמעתא התם רב אשי הוא א"כ י"ל רב אשי לשיטתו הא דאוקי' ר' יהודה דמבשל וק"ל:

והנה לשיטת רש"י כ' תוס' ד"ה מורי דר"מ מקיל במבשל משום דחזי לכוס. ובשוחט כיון דבלא"ה אסור משום מוקצה משום חולה והבריא דלא שכיח לא גזרי. ולפ"ז לר"ש דלית לי' מוקצה כלל מחמת איסור גזרו בשוחט משום שלא יהנה וא"כ ק' מאי דוחקי לאוקמי' מתני' כר' יהודה דלא הלכתא דהא רב מורי כר"מ וגם סתם מתני' ר"מ והא רבי סתם לן בשבת כר"ש במחתכין וא"כ נימא דסתים רבי סתם מתני' במוקצה כר"ש ובמבשל כר"מ ואסור בשוחט שלא יהנה ממעשה שבת כיון דמוקצה מותר אפי' בלא חולה והבריא גזרו עליו שלא יהנה וצ"ל דמודה ר"ש בבעלי חיים שמתו ואע"ג דבביצה כ"ז ע"ב מסקינן מודה ר"י לר"ש במסוכנת. מ"מ גם ר"ש מודה לר"י בבריאה שמתה ולא פליגי אלא בחולה לא בריאה ולא מסוכנת כמ"ש שם הר"ן על הרמב"ם וא"כ בהמה חולה ה"ל לא שכיחא ולא גזרו שלא יהנה:

המבשל בשבת בשוגג יאכל. סתירת רש"י עם פ' אלו נערות כתבתי שם למ"ש בדר' יהודה נ"ל דעת רש"י אי ס"ד לא גזרו בשוגג אלא בשלו לא ה"ל למיפלג בין שוגג דילי' ובין מזיד דילי' מכיון דבמזיד אסור לעולם. ה"ל למיסר סתם בישל בשבת אסור לו לעולם. אבל אי אסור לכולי עלמא אע"ג דבמזיד קנסוהו לעולם מ"מ לא חלקו בשוגג בין לו לכולי עלמא וחדא תקנתא תיקנו בשוגג יאכל בין לו ובין לאחרים ובזה א"ש גם סוגיא דגטין וק"ל:

אע"ג דבמזיד מתחייב בנפשו וכו' יש לעיין קצת מאי רבותי' כיון דאפי' במזיד גופי' שחיטתו כשרה לכולי עלמא מהיכי תיתי לא תהי' כשרה בשוגג וי"ל עפ"י מ"ש תוס' בתמורה וי"ו ע"א ד"ה שאני וכו' דמיירי שלא נתכוון האי גברא לעבור וכו' עכ"ל מבואר מדבריהם דאפי' מאן דס"ל בכל התורה אי עביד מהני מ"מ בשוגג דלא נתכוון לעבור ואי הוה ידע לא הוה עביד מודה אבייי דלא מהני. וא"כ ה"נ אע"ג דבמזיד מתחייב בנפשו ואי הוה ידע דמחייב כרת לא הוה עביד ה"א לא מהני ואין שחיטתו כשרה כאלו נפלה סכין ושחטה קמ"ל שחיטתו כשרה מטעם שכ' סמ"ע וש"ך ח"מ סי' ר"ח הטבח ומכר בשבת מהני לכ"ע או מטעם שכ' מהרי"ט בתשובה סי' ס"ט וכבר כתבתי לעיל בריש שמעתין מזה ע"ש:

השוחט במגל יד בצור ובקנה וכו' ובכל שוחטין. למסקנא מוקי רבא בכל לרבות צור וקנה תלושין לכתחלה דסד"א כיון שיש במחובר מעיקרא נגזר אפי' בתלוש ממש קמ"ל דלכתחלה נמי שרי. וצור דרישא היינו מחובר בכותל וסתם צור מבטל לי' כמ"ש

במלחמות ה' ומהרש"א לקמן בשמעתין וקמ"ל אפי' שביטלו בבנין נמי כשר בדיעבד וה"ל לאשמעינן נמי סכין שנעצו דלא לבטל לי' מ"מ אינו כשר לכתחלה אלא תנא אהתירא מהדר דכשר בדיעבד מאי דהוה ס"ד דליתסר. אבל לאשמעינן איסורא דסכין נענץ לכתחלה לא מהדר תנא אאיסורא:

והשיניים והציפורן שהם חונקין פירש"י אשארי קאי דציפורן פסול משום מחובר. והנה כן מבואר לקמן י"ח ע"א וע"ש תוס' ד"ה הא. והיינו משום דהאמת כן הוא דקיי"ל כרבי דמחובר פסול מן התורה. אבל לעולם אפשר לאוקמא כר' חיי' ובהרוחה דלפמ"ש רש"י מדגזרינן במגל יד משום אידך גיסא כ"ש בסכין פגומה מן הפגימה ולהלן ע"ש נמצא הוי סכין פגימה גרוע ממגל יד ואפשר אפי' בדיעבד פסול דגזרו בי' טפי וכענין שכ' תוס' לקמן י"ז ע"ב ד"ה אמר שמואל לענין שמא ידרוסו ובמגל קציר דרך הליכתו. אלא לדינא אין לנו לחדש דבר כיון דסכין פגומה בק"ו ממגל יד אתי' דיו לבא מן הדין וכו' ושרי' בדיעבד. מ"מ אין רחוק לומר כן. וא"כ י"ל צפורן דמתני' מיירי בציפורן שביד עצמו דהא מיירי במחובר ויש לאדם חמשה ציפורניים ופסול אפי' בציפורן א' לא משום מחובר אלא משום גזירה שמא יחבר ציפורניו וה"ל סכין פגימה שאפי' שלא מקום פגום אסר בדיעבד. ושיניים כיון דמיירי בלחי תלוש ואפשר שלא יהי' בו אלא שן א' ואז מותר לשחוט בו אפי' לכתחלה ע"כ נקט שיניים דכשיש בו ב' שיניים אסיר שחיטתו אפי' בא' מהם אפי' דיעבד משום סכין פגום וא"כ א"ש שהם חונקין אתרוויהו. אלא באמת למאי דקיי"ל כרבי וא"כ ציפורן בלא"ה פסול משום מחובר וחונקין לא קאי אציפורן וא"כ יש לנו לפרש דוקא שני שיניים פוסלין בדיעבד אבל שוחט בשן א' אפי' יש בלחי ב' שיניים היינו סכין פגום אינו אסור בדיעבד. אבל אי הוה מתוקי' מתני' כר"ח לא הוה קשי' מציפורן ומיושב ק' תוס' לקמן י"ו ע"ב סוף ד"ה תלוש וק"ל:

הא בסרנא דפחרא הא בסרנא דמיא. בסרנא דמיא אפי' בכח ראשון פסול משום דאינו אלא מסיר המונע וללישנא בתרא הסרת המונע הוה ככחו וה"ה ברציחה חייב ע"י שבא בהסרת המניע. וצ"ע לחלק בין הסרת הדף להביא המים על הכפות או בין הסרת התריס שתגיע החץ שהרי גם החץ תחלתו מכחו בא ואלו לא הי' תריס הי' חייב אפי' בריחוק מקום כיון שע"י כחו הראשון נדחף וא"כ למה לא יצורף כחו עם הסרת התריס ויתחייב: שנאמר ויקח את המאכלת. צ"ע דלא מייתי קרא קמא ויקח את האש ואת המאכלת. ועוד מה דחי ר"ח זריזותי' דאברהם קמ"ל הא כבר ידעינן זריזותי' מקרא קמא. ובמדרש רבה פ' וירא משמע דלא מויקח דריש דאורחי' דקרא הכי אלא מלשון וישלח ידו ויקח וא"ש דבקרא קמא לא כתיב וישלח ידו. ואהא נמי א"ש זריזותי' לא על שלקח עמו מביתו

אלא לשון שליחות יד היא זריזות ושילוח. אך בשמעתין לא משמע כן וכן תוס' כתבו דה"ל למימר ויכין משמע מויקח דריש א"כ ה"ל לאתויי מקרא קמא. וכן ק' לי בזבחים ומנחות מייתי כלי בעולה מהאי קרא וקאמר מנ"ל דעולה הוה ומייתי ויקח את האיל ויקריבהו לעולה תחת בנו וקשה הא לא לקח הכלי על מנת להקריב איל לעולה וה"ל לאתויי מקרא קמא והעלהו לי לעולה ולשם זה לקח כלי וצ"ע:

זריזותי' דאברהם קמ"ל. צ"ע איה זריזותי' דשם בהר וביער לא ימצא אלא מחובר וקשה מאוד ליקח יצחק בידו ולהעבירו על הצור וקנה וקל יותר להביא סכין מביתו ולהעביר סכין על צווארו בשלמא אי דינא קמ"ל י"ל מתורא דקרא דמאי קמ"ל בזה שלקח עמו סכין אע"כ דינא קאמר אלא אי ס"ד זריזותי' איך נשמע מזה זריזות אפי' עצל עושה כן. וי"ל לדעת הרא"ע שהי' יצחק בן קטן מאוד ולא ס"ל שמתה שרה באותו פרק. וא"כ נקל לו ליקחו בידו תחת כנפיו ולא יפרכס ולא יצטרך לעקדו וכדרך ששוחטין תרנגולת ולא הי' צריך להביא סכין מביתו ואלא משום זריזות ושפיר דחי. ולפ"ז י"ל רבי סמיך על קבלת חז"ל דסמכו אקרא ויהיו חיי שרה וי"ו דויהיו מוסיף על ענין הראשון בו בפרק היתה שרה בת קכ"ז וממילא הי' יצחק בן ל"ז שנים וקשה להעבירו על סכין מחובר ואין כאן זריזות במה שלקח עמו סכין וע"כ דינא קמ"ל. נמצא עיקר דינו של רבי בנוי' אוי"ו מוסיף על הראשונות ויהיו חיי שרה והיינו וי"ו דכתב באופתא:

א"נ י"ל לפמ"ש לעיל הא זריזותי' כבר כתיב בקרא קמא ויקח את האש ואת המאכלת וי"ל כפירש"י למה נקרא מאכלת שישראל אוכלין שכרה בעה"ז ונמצא י"ל לא לקח סכין והאש נמי נקרא מאכלת שאוכלין שכרה בעה"ז בשלמא בהאי קרא כתיב לשחוט את בנו ע"כ היינו סכין אבל קרא קמא י"ל אש גופי' נקרא מאכלת ואי משום דכתיב וי"ו יתירה ואת המאכלת וה"ל לכתוב את האש את המאכלת כבר כ' רש"י כמה ווין יתירי' בקרא כגון וצבעון ואיה וענה נרדם ורכב וסוס. ואין לעשות דרוש מויו יתירה וא"כ י"ל קרא בתרא זריזותי' דאברהם קמ"ל אך רבי סמיך אוי"ו הנ"ל ע"כ אמר וי"ו דכתיב באופתא קאמר. ובחי' תורה שלי אמרתי עפ"י דאיתא במ"ר וגם במכילתא בזכות שני בקיע עצים בזכות זה ויבקעו המים ופי' יפ"ת היינו שני מיני בקיעות מים א' הים והשני כל מימות שבעולם. ובס' זה ינחמנו על המכילתא פי' דמוי"ו ויבקעו לשון רבים למד שנבקעו כל שבעולם. והנה לומר דדוקא שני בקיעי עצים לקח הוא דוחק. אבל נ"ל בשנדקדק יצחק אמר הנה האש והעצים ואיה השה לעולה ולא אמר הנה הסכין המאכלת. ע"כ נ"ל שלא לקח סכין של מתכות שלא להניף עליו ברזל אלא של עץ קרימות של קנה דאפי' אי שחיטת עולה בעי כלי שרת דוקא ורבי ס"ל אין עושין כלי שרת של עץ כמ"ש תוס' לעיל

ג' ע"א מ"מ היינו בביהמ"ק אבל אז היה כלי שרת של עץ וע"כ לא שאל יצחק אלא על העצים וסכין בכלל והיינו שני בקיעי עצים ר"ל שני מיני מצות בבקיעי עצים א' לסכין וא' להדלקה ויבקעו שני מיני מים. נמצא מוי"ו דויבקעו מוכח זריזותי' דאברהם שכבר לקח סכין של עץ מביתו וא"כ ויקח את המאכלת למה לי ש"מ לפסול מחובר והיינו וי"ו אאופתא אבקעת וי"ו דויבקעו דמוכח שני מיני בקיעי עצמם:

אמר רבא פשיטא לי וכו' במדרש רבה שאל רב לר"ח מנ"ל דשחיטה בתלוש וא"ל מושלח ידו ויקח את המאכלת והקשה לו רב מדתני לוי מחובר מעיקרא פסול תלוש ולבסוף חברו כשר ע"ש ואין מובן לקושיתו ונ"ל הפי' כך דהנה בע"ז כתיב ההרים ע"כ כל שאינו מחובר מעיקרו אינו דומה להרים. בהכשר כתיב כלי מה כלי בתלוש. פשיטא לי לר"פ דכל שאינו כותל מערה הוה ככלי. ולר"א נמי דאמר תברא היינו משום דלהך מ"ד ס"ל דכלי המבוטל בבנין נתבטל שם כלי מינה ומדכתיב כלי בעינן תלוש ממש. ואמנם הכא בשחיטה אי ס"ד מויקח נפקא לי' א"כ כל שאינו נלקח ביד או לכל הפחות ראוי ליקח כגון נעוץ סכין דלא מבטל לי' אבל כל שמבטל לי' אינו בכלל ויקח וא"כ איך תני לוי דתלוש ולבסוף חברו כשר זה הי' ק' רב ולא נמצא תי' במדרש רבה על זה. ונ"ל דלא מויקח יליף דזריזותי' דאברהם קמ"ל אלא מלשון מאכלת דהוה כאלו כתיב כלי וכל היכי דכלי דכתיב בהכשר פליגי בי' תנאי לר"א דאמר תברא ולר"פ פשיטא לי' דהוה כתלוש ה"נ בשחיטה ואע"ג דממאכלת ילפינן דבעינן כלי בעולה מ"מ ממילא משמע נמי תלוש ומסברא מוקמי' דבעינן כלי גבי קרבן ותלוש בחולין וכמ"ש תוס'. וי"ל היינו דקבע ש"ס איבעי' דרבא בתר דאר"ח וי"ו דכתיב אאופתא השתא איבעי לן אי לא נפקא לן מויקח אלא ממאכלת או דילמא מ"מ מויקח נפקא ועיי' בסמוך אי"ה:

דף טז:

דלמא פרושי קמפרש וכו' ואיבעי' לא איפשטא ופליגא. הרי"ף והרמב"ם ורוב הראשונים פסקו להקל עיי' מלחמות ה' והר"ש והטור פסקו כהרז"ה להחמיר וכ' רמב"ן דע"כ לא איבעי' לרבא אלא משום דבהכשר פליגי אבל לר"פ דגם בהכשר כתלוש דמי ה"נ בשחיטה ורא"ש כ' מדאסיק רבא דבברייתא אין הכרע דמדיוקא דרישא איכא למידק דוקא כעין סכין שרי אבל צור בכותל מערה לא ומסיפא איכא למידק איפכא א"כ ליכא למידק מיני' מידי ואזלינן להחמיר ולכאורה נ"ל לר"א דשני לעיל בהכשר תברא א"כ כבר אשכחינן תנאי דפליגי אמרינן בהך ברייתא נמי תברא ולר"פ דלא בעי לחדש תנאי וס"ל לעיל כתלוש לענין הכשר הכא מתרץ ברייתא איפכא דומי' דסכין כשר הא אי מבטל לי'

נעשה כקנה העולה מאלי' ופסול. וטעמא לחלק דבהכשר כתיב כלי ומחובר אפי' מבטל לי' לא בטיל שם כלי מיני' הכא ויקח כתיב וכיון שמחובר ומבטל לי' שוב אינו ראוי ללקיחה. והנה תוס' הקשו מה עלה על דעת רבא. ותירצו תוס' דמסופק דלמא מתני' ר"ח היא. הנה למאי דקיי"ל כרב ענן דלקמן דבהמה למעלה אפי' בדיעבד פסול כמ"ש תוס' ד"ה אמר שמואל א"כ לא משכחת דיעבד דמתני' אלא בהמה למטה ולפי דתנן בברייתא בכל שוחטין בין בתלוש וכו' וע"כ איכא לר"ח צד דלכתחלה כשר ולרב זביד לא מיתרצו מתני' כר' חיי' דבהמה למעלה אפי' בדיעבד פסול ובהמה למטה אפי' לכתחלה וע"כ מתני' רבי הוא וסתם צור מבטל בכותל ומוכח להקל. ואמנם ר"פ לטעמי' דלא מתרץ תברא וא"כ ברייתא דידן נמי נעשה כקנה העולה מאליו ופסיל ע"כ דחיק ומוקי לברייתא בעופא דקליל שרי ר"ח לכתחלה אבל בבהמה צוואר למטה לכתחלה אסור ומשנתינו ר' חיי' אבל לרב אפי' בדיעבד וכשיטת הרא"ש ואי משום דתנן במתניתין ציפורן כבר כתבתי לעיל דיש ליישבו גם לרב חיי':

קינוח פי מכה קאמרינן. עיי' מג"א דסכנתא דשיניים נושרות היינו ע"י כשפים ובזמניהם שהי' מפנים בשדה אבל בזה"ז לית לן בה ועיי' ת"ח הקשה א"כ למה לי' לדחוקי קינוח פי מכה לימא בבית דליכא כשפים. ולק"מ בזמניהם שהי' רוב בתי כסאות בשדה אסרו אפי' בבית משא"כ בזמנינו ועמג"א רס"י תס"ח לענין גילוי ועמג"א סי' שי"ב סק"ה. וע"ש סק"ד וצ"ל כשפים שע"י חרס לא שכיחא כולי האי ועדיף לקנח בו מבמוקצה ומוקצה עדיף מדבר שהאור שולט בו דשכיחא הזיקא טפי טובא:

הכל בשחיטה ואפי' עוף. כ' רשב"א ואתי לאשמעינן דשחיטת עוף דאורייתא:

כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך ואמרת אוכלה בשר כי תאוה נפשך לאכול בשר בכל אוות נפשך תאכל בשר. הנה מרישא דקרא כי תאוה נפשך לאכול בשר יליף ראב"ע למדה תורה ד"א שלא יאכל בשר אלא בהרחבת גבול ולתאוה. ואין חולק על זה ופסקה רמב"ם בה' דעות וכן רש"י בחומש אך בסיפא דקרא דכתב בכל אותו נפשך תאכל פליגי ר"ע ס"ל כולי' קרא לכראב"ע אתי ובשר תאוה לא נאסר מעולם ור' ישמעאל ס"ל דסיפא לאסור בשר תאוה אתי. כן כתב בס' נחלת יעקב בביאור רש"י על התורה ואמת הדבר ונכון לע"ד:

שבתחלה נאסר להם בשר תאוה. פירש"י מקרא דואל פתח אוהל מועד לא הביאו וכ"כ רמב"ן בתורה שכן הוא פשוטן של מקראות וכל הראשונים הביאו כל המדרשים אומרים כן ופי' תוס' א"א להולמו דהיכן נאסר להם בשר תאוה בשלמא לר"ע י"ל מדאצטריך לצוות על השחיטה ש"מ עד עכשיו לא נאמר דבר וממילא נחרו ואכלו דודאי לא הרגו

בקופיץ דה"ל טרפה ונבלה וע"כ הי' מיתה בסימנים אך ע"י נחירה. אבל לאסור בשר תאוה מנ"ל ע"כ פי' הר"ן נהי דקרא אקדשים בחוץ קאי לדורות מ"מ במדבר הי' דין כל בהמתם כקדשים בזה"ז וחייב כרת על שחוטי חוץ. אך לא היינו יודעים זה אלא מלשון בכל אות נפשך נבין שעד עכשיו הי' נאסר בשר תאוה בכלל קרא ואל פתח אהל מועד לא הביאו:

לעולם שוחטין ואוכלין מיבעי' לי'. האריך רש"י בפירושו והיכי שביק לעיקר מילתא וכו' ע"ש דלרש"י דאיכא משום שחוטי חוץ א"כ הוצרך לאשמועי' דשוחטין ואינו חייב כרת. אך הכא עיקר מס' בהכשר אכילה ודיני שחיטה וטרפות וניקור וכדומה אבל קדשים עיקרו במס' זבחים וא"כ איך שביק עיקר אכילה דמס' מיירי בי' ונקיט שחיטה: מעיקרא מ"ט איתסר משום דמקרבי למשכן. פי' דכתיב ואל פתח אוהל מועד לא הביאו. ולבסוף מ"ט אישתרי משום דמרחקי. פי' דכתיב כי ירחק. ומכאן משמע כפירש"י דלהתוס' לא הו"ל לחלקו לשתי בבות מ"ט איתסר משום דמקרבי ולהתוס' היכי רמיזא איסורא וטעמא:

דף יז.

השתא דארחיקו להו טפי. הקשו תוס' במכות גרסינן ר' ישמעאל ס"ל לא קידשה לע"ל. הנה עיי' היטב דברי ר' חיים בתוס' מגלה יו"ד ע"א ד"ה ומ"ט נהי דלא קדשה לע"ל להקריב במקומו אעפ"י שאין בית מ"מ הבמות לא הותרו אחר ירושלים א"כ לק"מ ק' תוס'. וי"ל רבה לטעמי' דרבי' ר' יצחק טעה בזה והי' סבור דמדלא קדשה לע"ל הותרו הבמות. ורבה גמור לי' מיני' ושוב הדר בי' מטעם הנ"ל וא"כ אצטריך מתניתין לאשמעינן לעולם שוחטין לאפוקי טעותו של ר' יצחק הנ"ל ור' יוסף פשיטא לי' דלא טעינן בהכי. הרא"ע פ' אחרי רבים אומרים אסור לאכול בגלות בשר והנה הוא דעת רבינו סעדי' בפי' דניאל בפסוק ולא בא בפי בשר ויין אך כ' בבבל הי' אסורים ולא עתה וטעמו נראה דס"ל קדושה ראשונה שבטלה הותרו הבמות ומקרב להו טפי ואסור בשר תאוה ומ"מ אסור להקריב בח"ל מפני טומאת ארץ העמים או מפני המלכיות ומ"מ נאסרו בבשר תאווה. ואמנם קדושת עזרא דקידשה לע"ל ובזה"ז אסורים הבמות ומרחקי מותרים בבשר ולא ס"ל לרבינו סעדי' תירץ תוס' פ"ק דמגלה יו"ד ע"א ד"ה מ"ט הנ"ל וק"ל. במאי קמיפלגי וכו' אין רחוק לומר דבס"ד אמרינן דקמיפלגי דה"א אפי' בהמות שאינן ראוין להקרבה נמי אסור בשר תאוה והותר נחירה. אבל למסקנא דמשני חי' דלא חזי להקרבה לא אסר

רחמנא לא פליג וכק' תוס' מר אמר חדא ומר אמר חדא באינה ראוי להקרבה הי' נוחרים ובראוי להקרבה נאסר לגמרי בחוץ:

ודעת הרמב"ם פ"ד משחיטה דאפי' הראוי להקרבה הי' מותר בחוץ ולא הקפידה תורה רק על השחיטה בחוץ. וסברתו נ"ל משום דעיקר טעמא דקרא ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים והיינו דרך זביחה כדרך שאומות העולם עושין לשעירים שגם הם אינם נוחרים קרבנותיהם הן לגבוה הן לע"ז שלהם ע"כ הקפידה תורה על זביחה ע"פ השדה אבל על נחירה לא הקפידה תורה. ונ"ל היינו לבתר דמסיק קדשים שאני אבל להס"ד דפריך מושחט בן הבקר הוה ס"ד כל שחיטה אסור אפי' בקדשים א"כ א"א לומר כנ"ל ע"כ אמר ש"ס דפליגי אבל למסקנא י"ל כרמב"ם. ויש לזה ראי' מדהקשה ש"ס הצאן ובקר ישחט להם ינחר להם מיבעי' לי' וה"ל לתרץ אטו בשחיטה לא יאכלו ואי הוה מרע"ה ינחר להם היית מקשה ישחט להם מיבעי לי' אע"כ לא רצה לתרץ זה משום דס"ל כהרמב"ם דלר"ע נמי שחיטת חוץ אסור להם אלא בנחירה דוקא:

היינו דכתיב הצאן ובקר ישחט להם. הגאון רמ"ע מפאנו רגיל לתרץ התמיהות הכפילות כגון הצאן ובקר ישחט ואם את כל דגי הים יאסף להם שהשניות קיימות וה"נ י"ל אם את כל דגי הים יאסף זה ודאי ימצא להם דאין יד ה' קצרה אך הם רוצים בבשר אך הצאן ובקר ישחט להם וצריך להביאם לאוהל מועד ולהקטיר חלב ולזרוק דם ומאין להם כהנים להספיק חדש ימים והשתא הוה ס"ד אפי' צבי ואיל דלא חזי להקרבה נמי הוה אסר להו ע"כ הצאן ובקר ישחט ומצא להם ובזה לא שייך היד ה' תקצר:

בעי ר' ירמי' איברי בשר נחירה וכו' כ' הרא"ש דנפקא מיני' לדינא לענין נשבע או תקנת ב"ד והקשה יש"ש הא בנדרים הלך אחר לשון ב"א ותי' ש"ך י"ד סי' רי"ח אה"נ ונפקא מיני' לפי המקום והזמן שלא יתברר לשון ב"א ע"ש ובזה יתיישב מה שהקשה בסוף ס' יערות דבש חלק ב' מה לו לשאול במה שאינו נוהג ה"ל למיקבע איבעיתי' במי שנשבע או נדר והא"ש דקיי"ל היכי שאין לשון ב"א מבורר הולכין אחר לשון תורה והוה סבור ר' ירמי' שיופשט איבעיתי' משום ראי' מן התורה וממילא יהי' נפקא מיני' לנשבע ונודר:

והנה בתה"ד שם תמה על גאון א' שפסק בתקנת הקהל בזה להקל והרי בסמ"ג כ' מי שנשבע שלא לכנס לתקנת הקהל הוה נשבע לבטל מצוה דאורייתא וא"כ ה"ל למיפסק איבעי' להחמיר כמו בנשבע ויש לתמוה על תמיהתו. דודאי מן התורה מחוייב לכנס תקנת הקהל וכן ומכ"ש שמחוייב מן התורה לכנס ולקבל כל מצות דרבנן ומ"מ כך הדין דספיקא להקל וה"נ כן. ואולי היינו ספק שנולד אחר התקנה אבל הכא תחלת כניסת התחלת איסור התקנה תלי' בספיקו של ר' ירמי' וזה נראה לתה"ד דהוה דאורייתא:

אלא לאחר מכאן. פירש"י דלא שרי רחמנא אלא בשעת שלל ולהכי כתיב ואכלת שלל אויביך ויל"ד א"כ תפשוט מהכא דאיברי שלל אויביך נאסר בשעה שחלקו וה"ה איברי בשר נחירה. ויש לחלק. מיהו לרמב"ם בהלכות מלכים דלא לגמרי הותר בתים מלאים כל טוב אלא ברעבון וצמאון וכ' כ"מ מסברא מה"ת למשביק התירא ולאכול איסורא. והקשו בטורי אבן פ"ק דר"ה י"ג ע"א וכן בס' פרשת דרכים א"כ מאי פריך ש"ס השתא כתלי דחזירי וכו' הא התם לא הותר אלא ברעבון ואיהו קמיבעי' לי' באיברי ב"נ בלא רעבון ולהנ"ל י"ל בהס"ד לא אסיק אדעתי' הך סברא. אך כדדחי דבשבע שכבשו כתלי דחזירי הותר ולא אחר מכאן א"כ היא גופי' קמיבעי' לי' אי בתים מלאים כל טוב אפי' בלא רעבון הותר לגמרי ואפ"ה לא הותר מה שנשאר אחר שבע שכבשו וממילא ה"ה לאיברי ב"נ שלא הותר אחר כניסתם לא"י או דלמא בשעת רעבון הא דהותר אבל מה שמותר לגמרי כגון בשר נחירה מותר גם לאחר כניסתם לא"י:

והרמב"ן הקשה על רמב"ם ממ"נ אי איכא בהאי רעבון פקוח נפש א"כ אפי' שלא בשעת מלחמה מותר וי"ל שלא בשעת מלחמה מאכילין הקל הקל תחלה. אבל הכא הותרו כתלי דחזירי דידהו טפי מאיסור קל של ישראל. ולפ"ז היינו בתר דאסיק כי אשתרי שלל גוים אבל שלל דידהו לא אשתרי אז איכא מקום לסברת רמב"ם אבל להס"ד לא הי' מקום לחלק בין שעת רעבון לכן פריך השתא כתלי דחזירי וכו':

והמעיין בפנים ברמב"ם יעמוד על כוונתו שכ' וכן הותר להם יפת תואר ע"ש בפנים משמע דס"ל לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר כמו יפ"ת שלא יבוא לבעול באיסור התירה לו תורה לשבור תאותו בבעילה א' במלחמה ושוב נאסרה עד אחר כל המעשים. ה"נ דברה תורה נגד יצה"ר לשבור רעבון ולאכול כתלי דחזירי שלא יאכלם באיסור. אך מודה רמב"ם למ"ד דיפ"ת גופי' לא התירה תורה לבעול אפי' בעילה אחת אלא אחר כל המעשים רק שיהי' לו פת בסלו וא"כ אי ס"ד לא הותרו בתים מלאים כל טוב בהיתר גמור משום יצה"ר לא התירה תורה איסורא משום רעבונו של זה א"כ להך מ"ד יודה רמב"ם לרמב"ן דהיתר גמור הוא. ובטורי אבן הקשה אי ס"ד כתלי דחזירי הותרו מ"ט נאסר חדש בכניסתן לארץ. וכן חלה בבאכם וכן ונטעתם בערלה ולרמב"ם ניחא דמיירי בלא רעבון אבל לאינך קשי' ותו דבבואכם ותגלגלו עיסה וישאר ממנו אחר ירושה וישיבה ע"ש ובזה ניחא מה שכ' רש"י דרוש וקבל שכר והקשה הרא"ש הא לא הוה למיסברא קרא ולהנ"ל א"ש דלמיסברא קרא דחלה וחדש וא"כ מוכח מזה דר' ירמי' אזל למ"ד יפ"ת לא הותרה אלא אחר כל המעשים והותר כתלי דחזירי לגמרי משו"ה פריך השתא קדלי וכו':

ועיי' פסוקי שמואל העם חוטאים לה' אוכלים על הדם ויאמר שאול גלו לי אבן גדולה ושחטתם בזה ואכלתם ואמרינן סוף זבחים שבנה במה והקריב קדשים ביום וחולין שחטו להם בלילה. נראה אז הותרו הבמות אחר חורבן שילה והוה מקרבי טפי ונאסר להם בשר תאוה בעיר ובבתיהם הי' להם במות ועכשיו בשלל מלחמה סברו שהותר להם לאכול בהמת שלל ברעבון בלי במה והיינו אכלו על הדם דכתיב דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ולא תאכלו על הדם דרשו חז"ל לאוכל קדשים קודם זריקה ע"כ אמרו שחטאו באכלם על הדם ע"כ בנה להם במה וביום שאפשר להקריב אין כאן רעבון נאסר להם לשחוט חוץ לבמה ובלילה שא"א להקריב בבמה הותר להם משום רעבון:

בכל שוחטין. בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה. קמ"ל צור אע"ג דיש במינו מחובר וזכוכית ולא ניחוש לפגימה וקנה מחובר משתי החששות יש במינו במחובר ויש חשש קיסמי כנ"ל י"ו ע"ב:

חוץ ממגל קציר והמגירה. כ' תי"ט זו ואצ"ל זו קתני דהשתא מגל קציר כש"כ מגירה ע"ש. ולפע"ד ז"א דודאי מגל קציר דרך הבאתה שפוגע בפגימה והיא פגימה גדולה וידוע שיעורה של פגימת מגל קציר ראוי יותר לאסור מפגימת מגירה שלפעמים הוא קטנה מאוד כמו מגירת הרופאים שאפשר שפגימותה פחות מחגירת צפורן ושל צורפים ועושי כלי שעות כי אעפ"י שתכונת פגימתה משני צדדים משא"כ מגל קציר אבל שיעור פגימת מגל קציר גדולה יותר ולא הוה מתניתין זו ואצ"ל זו:

ונ"ל אבוה דשמואל נמי דפגם ושדר לא הי' מסופק בשיעור פגימה דא"כ מאי שדרו לי' כמגירה שנינן. אלא ע"כ לא הי' מסופק אלא בתכונת הפגימה אי דוקא במגל קציר שכפופה מאוד הא דמכשרי' ברישא דסכינא והוליך ולא הביא או אפי' זקופה קצת וכדפליגי רש"י ורי"ף בזה ושדרו לי' דוקא כמגירה שנינו אבל כל שאינה כמגירה ממש משני צדדים הרי הוא כמגל קציר וזהו דלא כשיטת רשב"א במשמרת הבית ע"ש:

סכין שיש בה פגימת הרבה תידון כמגירה. עב"י סי' י"ח בשם העיטור ובט"ז שם דמפרש דמיירי שיש בסכין ארוך איזה פגימות כולן אוגרת אעפ"י שיכול לשחוט במשך הסכין שאין בה פגימות ונהי דאיכא למגזר ה"א דה"ל כמגל קציר בדרך הליכתה דלב"ה לא הוה אלא טרפה ולא נבלה קמ"ל דתידון אפי' כמגירה ושחיטה פסולה ממש. ואפשר שזה דעת הרי"ף דמסוכסכת הרבה הוה כמגל קציר ממש ומשמע בהר"ן דהוה רק טרפה ולא נבלה עיי' מהרש"א וק' הא תידון כמגירה תנן ולהנ"ל לא קאי אמסוכסכת אלא אסכין ארוך שיש בה כמה אוגרת וכנ"ל:

עולה ויורד שוחט בסכין לכתחלה. לפמ"ש ש"ך אפי' כמה וכמה עולה ויורד שוחט לכתחלה א"כ משמע מסוכסכת נמי אפי' הרבה ולהרי"ף וסייעתו ניחא דמסוכסכת דינו כמגל קציר ממש ונקיט כשרה לישנא דב"ה במתניתין לקמן וכאשר יתפרש כשרה דב"ה כך יתפרש כשרה דרבא אבל לפירש"י דמסוכסכת הרבה הוה נבלה והכא בא' מיירי א"כ משמע עולה ויורד נמי א' דוקא ודלא כש"ך והא לא ק' לרש"י ליחשב נמי מגל קציר די"ל ג' מדות בסכין קאמר במגל קציר לא קמיירי:

משום כבודו של חכם. כ' ש"ך ברמב"ם משמע שחיישינן שישחוט בסכין פגום ולזה לא מהני אם ימחול חכם על כבודו, אך בש"ס לא משמע כן ע"ש בש"ך ולפע"ד דהכא לרב חסדא אזלינן דס"ל שיעור פגימה כחגירת ציפורן והרגש כזה יש אפי' לעם הארץ כי היכי דאית לי' טביעת עין עיי' לקמן צ"ו ע"א ובתוס' שם וא"כ הא דמראין סכין לחכם הוא רק מפני כבודו של חכם אבל למאי דס"ל לרמב"ם כהני אמוראי דפגימה כ"ש אפי' כחוט השערה וזה אין מרגיש אלא ת"ח או הבקי ורגיל מאוד ע"כ אפי' בלי כבודו של חכם נמי צריך להראות סכינו לחכם. ובזה י"ל מ"ש הרא"ש עכשיו ממנים אנשים ידועים על השחיטה ולהם מחלו חכמים כבודם. והאגודה כ' טעם אחר שאין דין ת"ח בזה"ז שצריכין לחוש לכבודו כמ"ש ש"ך כל זה ונ"ל אלו ואלו דא"ח דבזמנים קדומים אפי' הי' רוצים למנות אנשים ידועים המורגלים להרגיש אפי' דקה מן הדקה מ"מ תלי' ברצון החכם אי ירצה למחול על כבודו. ואחר שהורע כחנו בעו"ה ואין ת"ח מ"מ אין ע"ה מרגיש בטוב ע"כ מינו אנשים ידועים על השחיטה המרגישים בטוב ושוב ליכא משום כבוד ת"ח כיון דליכא ת"ח בזה"ז בעו"ה עד ישקיף ה' וירא ויפתח לבנו בתורתו:

אבשרא ואטופרא ואתלתא רוחתא. כ' תוס' אטופרא משום קנה ופי' הריטב"א דיש פגימות הנרגשת ע"י דבר קשה יותר מע"י דבר רך ולפ"ז י"ל לעולם אפי' פגימה בחוט השערה פוסלת אלא שלפעמים אינה נרגשת אלא ע"י דבר קשה כציפורן והוא נגד טבעות של קנה ואבשרא משום ושט וה"ה לקרום שבין טבעת לטבעת בקנה עצמו. אמנם פי' אחר בריטב"א אבשרא להרגיש ושוב בודק בציפורן אי אוגרת הציפורן שיהי' שיעורו כחגירת ציפורן ע"ש ולא משמע כן לקמן דאמר בדוק אטופרא ואבשרא מדהקדים טופרא לבשרא ש"מ דלא כפי' ב' של הריטב"א הנ"ל. וכ' בת"ח מלשון אבשרא ואטופרא ולא אמר בבישרא ובטופרא מזה למד הרמב"ם שהי' מוליכין הסכין על הציפורן ולא הציפורן על הסכין כמו שאנו עושין. דכשם שהבהמה והסימנים מונחים ומוליכין הסכין עלי' כן צריך שהציפורן עומד ומוליכין הסכין עליו ע"ש ואני אומר אי ס"ד איכא קפידא בהא א"כ לא לשתמיט לאשמעינן בנעץ סכין בכותל ומוליך הבהמה על הסכין שצריך לשנויי

בבדיקת הסכין אע"כ אין בזה קפידא ורבותא קמ"ל אפי' שמוליך כובד הסכין על האצבע מועיל מכ"ש בהיפך כמו שאנו עושין וטוב ונכון הוא:
פגימת אוזן בכור וכו' כ' תוס' דבכור נאכל במומו בלא פדיון משא"כ קדשים אם הוממו פודין אותן ואז הוא חולין גמורים ואין חדוש כל כך:
ואידך בחולין לא קמיירי. פי' ריטב"א בדבר הנוהג גם בחולין לא קמיירי דאטו פגימת סכין לא נהיג בקדשים ע"ש ואולי י"ל בודאי משום ושט פוסל פגימה כ"ש ולא בעי חגירת ציפורן אלא בשוחט עוף בקנה לבדו וזה לא שייך בקדשים דעוף במליקה וא"ש בחולין לא קמיירי:
וכמה פגימת מזבח כדי שתחגור בה ציפורן. הקשו תוס' אי ס"ד דע"י שמיר נעשה חלוקים אמאי לא החליקו חשמונאים ע"י שמיר וי"ל ע"פ מ"ש רמב"ן פ' תצוה במילואותם פי' שיהי' כך בתולדותם אבנים חלוקות ולא יחסר מהם כל שהוא רק כאשר נמצאו ולא תגע בהם יד וע"כ א"א אפי' ע"י שמיר להחליק פגימותם דא"כ יחסר מהם כל שהוא להחליק ואינם בתולדותם וכי היכי דמפרשים במילואותם ה"ה אבנים שלימות כך פירושו וכ"כ מהריעב"ץ בס' לח"ש בהלכ' בית הבחירה פ"ב והא דכתיב אבנים שלימות מסע נבנה גבי בהמ"ק התם שלימות מסע כתיב שאחר שהסיע אותן מההר ע"י סיתות אז מכאן ואילך יהי' שלימות בלי פגם אבל לא יהי' שלימות בתולדותם אבנים חלוקות מהנחל אדרבא מסע מההר וא"כ יועיל שמיר להחליקן משא"כ אבני אפוד ואבני מזבח דבעינן שלימות מתחלתן וגבי חשמונאים אה"נ הומ"ל שלימות בעינן אלא קרא קמא נקיט לא תניף עליהם ברזל אמר רחמנא:
רבינא אמר היכי דלא נמצא סכינו יפה וכו' פי' מהרש"ל דהוה ס"ל דפליגא ולרבא תרוויהו עבדינן משמתי' ומעברין לי' אפי' נמצא סכינו יפה. נ"ל הטעם לפמ"ש בש"ע סס"י א' דקהל שעשו תקנה שלא ישחוט אלא פלוני ושחט אחר פסול לשחיטה וכ' ש"ך הטעם דהוה חשוד לאותו דבר וס"ל אפי' בפ"א נעשה חשוד וה"נ ס"ל לרבינא כיון שפגע בכבוד החכם בדבר הנוגע לשחיטה ה"ל כחשוד לאותו דבר ומעברין לי' ומ"מ לא קיי"ל הכי אלא כרב אשי דאכשרי':
השוחט מתוך הטבעת פירש"י שהיא הגרמה שנאמרה למשה מסיני וכו' עכ"ל הנה למשה מסיני נאמר מקום השחיטה ועניני שחיטה ואי שחיט במקום אחר אפי' בכל עניני שחיטה היינו סכין בדוק וכח גברא וכדומה פסול מפני ששינה מקומה. וכן אי עביד במקום שחיטה אך שלא כעניני שחיטה נמי פסול. והגרמה היא ששחט במקומו ובעניני שחיטה אך שמטה ידו לצד אחר. ועיקור מ"ש רש"י הל"מ רומז לדעתו לקמן

למ"ד ע"ב דאע"ג שכבר שחט רובא כדינא ואי הלך לו הי' כשר מ"מ אי מטה ידו חוץ למקום שחיטה פסול לזה צריך הל"מ מיוחדת וזה אינו לפום סוגיא דשמעתין דס"ל לרבנן לית להו רוב אפי' בלא הגרמה בשחיטה כלל ולריבר"י ברובא סגי אפי' איגרם אח"כ וא"כ אין כאן הל"מ מחודשת להגרמה. ולפ"ז יש כאן ד' שיטות לרבנן דריבר"י לפום שמעתין לית להו רוב כלל אלא כל שוחט צריך לשחוט ב' הסימנים. ולר"פ לקמן למ"ד ע"ב הנ"ל סגי לרבנן נמי בשוחט רוב אך מ"מ לענין הגרמא במיעוט בתרא לא מהני רוב ששחט אע"ג אי פסק שפיר דמי מ"מ כיון שהגרים אח"כ פסול ולרב ושמואל דשמעתין גם להך מהני רוב אך לא לשווי' מקום שחיטה היינו בשארי טבעות ולריבר"י מהני רובא לשווי' אפי' מקום שחיטה:

והנה שיטת תוס' דלרב ושמואל אזלינן בתר רוב חללה ולריבר"י בתר רוב עובי' ועיי' לקמן מ"ד ע"א לא תציתו להלי כללי וכו' מבואר שם דלר"י בר יחזקאל לא תלי טריפות ושחיטה בהדדי משא"כ לרב יהודה וא"כ שמעתין דלרב יהודה אזלי דרב יוסף אמר מר יהודה גמירנא וכיון דלרב ושמואל שיעור שחיטה ברוב חללה ה"ה לשיעור טריפות דהא בהא תלי' וא"כ קשי' לקמן מ"ד ע"ב יתיב רב ובדיק ברוב עובי' וצ"ל ספוקי מספקא לי' לרב אי ברוב עובי' אי ברוב חללה וזה היא לפי שיטת ר"י בתוס' ב"ק צ"ט ע"ב:

אלא שצ"ע קצת אחר שריבר"י פשיטא לי' נהי לרב ושמואל מספקא להו איך אפשר לומר לא אמר כלום שאין דבריו נראים ומשו"ה נאיד רש"י מפי' זה:

אך שם בב"ק פירש"י כשיטת י"מ דדחי הכא ולכאורה יש לעיין לר"מ בר יחזקאל אליבא דרב הנ"ל דתורבץ הושט במשהו ואפ"ה אינו מקום שחיטה ושייך הגרמה גם בושט ק' אמתני' כיון דלא אתי' אלא לאשמעינן פלוגתת רבנן וריבר"י אי אזלינן בתר רובא או לא מ"ש טבעת דנקט נימא סתם לרבנן בעי' כלו במקום שחיטה ולריבר"י ברובא סגי בשלמא בתוספתא דמיירי נמי ר"ח בן אנטיגנוס י"ל משום פלוגתיהו עם ר"ח ב"א נקט טבעת לאפוקי מדרחב"א משא"כ במתני' שלא הזכיר זה א"כ איכא למיטעי דוקא בקנה שייך הגרמה ולא בושט כיון דתורבץ נמי במשהו וכדמ"ד דרב יהודה אליבא דרב א"כ ה"ל למנקט סתם מוגרמת לריבר"י ברובא ולרבנן כלו במקום שחיטה ומדנקט טבעת משמע כפי' י"מ ובשארי טבעות דוקא איירי ובהא פליגי ביצא מטבעת לעור שבין טבעת לטבעת וכפי הי"מ. אלא כבר כתבתי דשמעתין ר' יוסף דגמיר מרב יהודה ולרב יהודה אליבא דרב ליכא הגרמה בושט כלל דתורבץ מקום שחיטה הוא ולמעלה ממנו לא שייך הגרמה בלחי וחיך ולשמואל נמי דשייך הגרמה מ"מ אין כאן שום רבותא ונקט מתני' בקנה לאשמעינן אגב אורחא מקום שחיטה בקנה דלא כרחב"א ולעולם מתני' ותוספתא

לא פליגי וא"כ יתפרשו דברי רב ושמואל כפירש"י דלא כי"מ וע"ז פריך שפיר ש"ס מברייתא דאעפ"י שאין מקיפין כל הקנה מקיפין רובו של הקנה. ומסיק ס"ל כוותי' בחדא וכו'. אבל התם בב"ק למסקנא קאי דרמי בר יחזקאל לא תציתו להני כללי וכו' וא"כ מוכח ממשנתינו כפי' י"מ דלא כמוכח מתוספתא ומשבשתא היא דלא מיתני' בי' ר"ח ור"א וא"כ לא ק"מ ארב ושמואל מברייתא דמקיפין רובא של קנה דברייתא לאו בהגרמה מיירי. ואינהו מיירי מהגרמה מטבעת לטבעת ואמרו אין הלכה בזה כריבר"י אלא ספיקא הוה ומשו"ה פטרוהו מתשלומין בב"ק הקצרתי והבן:

דף יח:

מבבל לא"י וכו' פי' כיון דאנן כייפי להו לאו שפיר דמי למחזי יהורא להחמיר בפניהם ותלמיד המחמיר לפני רבו חייב נידוי עיי' בב"ק גבי עשרה תנאים שהתנה יהושע עובדא דיהודא בן נקיסאי ועמג"א סי' ס"ג סק"ב ובפ' מקום שנהגו אמרינן נמי דמא"י לבבל לא בעי למעבד חומרי מקום שהלך לשם מהאי טעמא דלא שייך מחלוקת כיון דידעו דבני א"י חשובו טפי לא יתקוטטו:

ה"מ היכי דידעתו לחזור. עיי' תוס'. ורדב"ז ח"א סי' ע"ג הסביר דדעתו לחזור מיד כמו רבב"ח ליכא למיחש למחלוקת וסגי בכוסוי בעלמא ככותאי. ובאין דעתו לחזור כלל כר' זירא. פקע מיני' חומרא מקום שיצא משם לגמרי. ומשנתינו דר"פ מקום שנהגו מיירי כגון בחורים בישיבת רבם שדעתם להתעכב ולחזור אחר כמה שנים בהא לא פקע מינהו חומרת מקום שיצאו משם כלל. אך כיון שמתעכב זמן רב לא ישנה מפני המחלוקת ויעשה כחומרת שניהם וע"ד שלום. והשתא הא דקאמרינן בפסחים ה"מ אין דעתו לחזור ר"ל דמתני' מיירי שאין דעתו לחזור מיד כרבב"ח אך דעתו להתעכב זמן מה. ודאמרינן בשמעתין ה"מ שדעתו לחזור פי' לאחר זמן לאפוקי מר"ז שלא הי' דעתו לשוב לח"ל לעולם ולא פליגי שמעתתא אהדדי ע"ש:

וכשאני לעצמי בקונטרס לסוגיא דמנהגים כתבתי די"ל מאי דאמרינן בשמעתין ה"מ כשדעתו לחזור לא קאי אמתני' דר"פ מקום שנהגו דנימא דמיירי בשדעתו לחזור דאדרבא הא אמרינן התם דמיירי באין דעתו לחזור. אך הכי קאי אהמקשן שהקשה בפשיטות ולית לי' לר"ז חומרי מקום וכו' ופי' רשב"א מידי ספיקא לא נפקא דלמא מקום שיצא משם לא מחמת מנהג בטעות נהגו אלא ידעו הדין וקבלו כך עליהם. ומספיקא יש להחמיר כך הי' ק' המקשן ערשב"א וע"ז תי' ה"מ דספיקא להחמיר אי דעתו לחזור אז אקרקפתא דידי' עדיין מונח חומרת מקומו מדינא דלא יחל דברו אז ספיקו להחמיר אבל ר"ז אין דעתו

לחזור הי' ונהי אפ"ה מחומרא צריך לנהוג מ"מ ספיקא להקל ובניתי יסודי על דברי ש"ך י"ד סס"י פ"ב ולא כדבריו ממש אלא שאין כאן מקום להאריך בזה ושם בארה בעזה"י:

נהרא נהרא ופשטי'. פי' בבבל גופי' מקומות מקומות יש ומשו"ה קיי"ל הכא כריבר"י וכרחב"א דקאי ר"נ כוותי' ולא כרב ושמואל אע"ג דאמרינן לעיל בסמוך באתרי' דר"ז בבבל היו נוהגים כרב ושמואל ודלא כריבר"י ואנן בתר בני בבל גררי' כמ"ש הפוסקים לקמן פא"ט דף נו"ן גבי אקשתא ודאייתרא מ"מ היינו כבני בבל נגד בני א"י אבל הכא דבבבל גופי' מקומות יש שאני ופשוט:

גיסא גיסא. פי' ריטב"א דר"ל הי' גיסו של ר"י ואמר גיסי הגיס לבו בזה. ונ"ל רש"י מיאן בזה דא"כ לקמן י"ט ע"ב גבי נכרי נכרי נמי נימא הכי דקרי לי' לר"א נכרי ע"ש פירש"י ד"ה נכרי נכרי אע"ג דיש לומר דמצינו בעלמא דאמר ר' יוחנן על ר"א הדין בבלאה שהי' מבבל ולמד לפני ר"י בא"י וא"כ קרי לי' נכרי הבא מארץ רחוקה ועיי' תשובת מהרי"ט דמותר לומר כן ע"ד מליצה גבי ואת בני יהודה מכרתם לבני יון מ"מ הכא דנכרי ממש נמי קאמר שחיטת נכרי ממש ע"כ לא ניחא לי' לרש"י דקרי לי' נכרי אפי' ע"ד מליצה אלא לגלג וה"ה :

שייר בחוטי וכו' מלשון רשב"א ושארי ראשונים משמע דלרש"י אפשר מהדורא קמא מיירי הכל שתחלת שחיטתו ורובו הי' בתוך הטבעת והגרים ופליגי עד היכן יגיע מקום הטיית סכינו אי עד חוטי או שיפוי כובע וכשיטה יותר מזה פסול גם לרחב"א אבל תחלת שחיטה לכ"ע ליכא אלא מטבעת הגדולה עד כנפי ריאה. ומלשון פי' משנה לרמב"ם וכן בחיבורו למעיין שם הבנתי עוד דהני חוטי גדלים למעלה מטבעת הגדולה סמוך לחללו מאד ומשתרבבים לתוכו וכן ראיתי ובל"א דיא מאנדלין וכשמותח ראשו הם חוץ לחלל הטבעת וכשכופף ראשו וצוואר לפעמים המה וגם שיפוי כובע יורדים לתוך חלל הטבעת וכ"כ בכרתי ע"ש והשתא לעולם מתחיל לשחוט בטבעת הגדולה ומ"מ פוגע בחיטי ואפי' בכובע עיי' בפנים בפי' המשנה ותראה כי כן הוא נמצא לשני הפירושים הנ"ל אין מקום שחיטה למעלה מטבעת ולזה התנבאו כל הנביאים בסגנון א' דמייתי ש"ך רס"י כ' ולדעתי יש לעיי' אי להתיר אפי' בה"מ בלמעלה מטבעת הגדולה:

דף יט.

מידי דהוה אחצי קנה פגום. פירש"י ומ"מ לא סגי הכא בהוספת כ"ש משום דלצרופי לרובא בעי' מקום שחיטה פי' אע"ג דפליג ארבנן דאמרי התם מקום שחיטה והכא לאו מקום שחיטה וס"ל אפי' נפסק שלא במקום שחיטה נמי סגי בשחט אח"כ מ"מ לענין

איצטרופי מודה ר"י דאיכא מעליותא למקום שחיטה דמקום שחיטה אעפ"י שנפסק ע"י קוץ שלא בענין שחיטה בסכין וכדומה מ"מ מצטרף לרובא בשמוסיף כ"ש בסכין בדוק וכדומה. אבל שלא במקום שחיטה היינו הגרים שליש אעפ"י שנעשה בעניני שחיטה אינו מצטרף לרובא וצריך להוסיף ב' שלישים בעניני ומקום שחיטה. ולא ניחא לי' לרש"י למימר כמ"ש בחי' ר"ן דב' שלישים לאו דוקא אלא כ"ש ורובא דמתני' היינו מיפק חיותא ברובא דקנה דלשון על פנ"י רוב"ו משמע במשך רוב ולא ברוב חיותא. ע"כ פירש"י דתרי תילתא דוקא. ומשו"ה לקמן כדאמר ר"ה הגרים ושחט והגרים כשרה לא אתי' כלל כהך ר"ה אר"א אפי' ללישנא דלריבר"י משום דעכ"פ בעי' ב' שלישים שחוט במקום שחיטה והכא הגרים שליש ע"כ פירש"י דההוא אליבא דריבר"י וההוא אליבא דרחב"א:

ונ"ל כוונת רש"י לחלק בשלמא לריבי"י דלמעלה מטבעת מיד בחוטי הוה הגרמה אע"ג דמקום חיותא הוא אפ"ה מגז"ה הל"מ אינו מקום שחיטה נמצא אי התחיל לשחוט שם. ושוב מפיק חיותא בשליש השני בקנה עכ"פ החתוך שבחיטי מסייעא למיפק חיותא בפסול ומיגרע גרע משא"כ לר"ח ב"א שאין הגרמה אלא למעלה משיפוי ושם לאו מקום חיותא הוא כלל ולא מסייע להוצאת החיות וכשמגיע לשליש בשחיטה ומיפק חיותא כל הוצאת החיות הוא ע"י שליש השני ורק השליש הראשון הואיל שע"י שנפסק ונדלדל ונפרק ממקומו נפתח הקנה ע"י שליש השני' אבל חיות לא הי' תלוי בהגרים שליש הראשון זה נ"ל סברת רש"י בזה:

ומה שצל"ע קצת לקמן למ"ד ע"ב דס"ל לרש"י הגרמה בשליש בתרא מפסיד. אעפ"י דאי שהה במיעוט בתרא והכה שם בקופיץ והמיתה שלא בענין שחיטה הי' כשר כיון ששחט רובא ומ"מ אי עשה בסכין בענין שחיטה במיעוט בתרא פוסל. נמצא ענין שחיטה במקום שחיטה ושלא בענין שחיטה ע"י קופיץ אינו פוסל אפי' במקום שחיטה ואלו הגרמה במיעוט בתרא פוסל אעפ"י שאינו מקום שחיטה הואיל והיא בענין שחיטה ש"מ ענין שחיטה שלא במקום שחיטה גרע ממקום שחיטה שלא בענין שחיטה היינו קיפוץ והוא בהיפוך מס' הנ"ל:

דילמא ריבר"י הוא כ' תוס' תימא דלא משני וכו' ושמא רבנן דריבר"י פליגי בושט כמו בקנה עכ"ל. נראה דר"ל דודאי לשמואל דס"ל תורבץ ושט לאו מקום שחיטה הוא וכן לרמי בר יחזקאל אליבא דרב נמצא כי נאמרה הל"מ במוגרמת בין בושטבין בקנה נאמרה בשוה. וכיון דלרבנן לית להו רוב במוגרמת בין בושט בין בקנה והשתא ס"ל דשחיטה ומוגרמת חד דינא אית להו וא"כ ע"כ רובו של א' כמוהו דלא כרבנן. אך לרב אליבא דרב יהודה דס"ל תורבץ מקום שחיטה וליכא מוגרמת אלא בקנה ונמצא הל"מ דמוגרמת לא

שייך בושט י"ל שפיר בושט דחיותו עיקר ומיטרף במשהו נגמר שחיטה ברובו משא"כ בקנה לא נפיק חיותא דילי' אלא בכולהו ורובו של א' כמוהו אושט קאי. אבל קנה בלא ושט בעי כלו. ומיהו בודאי אי כבר שחט רוב הושט תו סגי גם ברובו של קנה כדלקמן רפ"ב רוב שנים בבהמה עיי' וק"ל:

קרי עלי' נכרי נכרי. עמ"ש לעיל גבי גיסא גיסא:

השוחט מן הצדדים. פי' ששוחט הסימנים מן הצדדים ובהא איירי רש"י ותוס' אי בשהחזיר סי' לצדדים או לא ואי בעי לומר ברי לי ששחט סי' קודם עצם מפרקת וכמ"ש רא"ש ועש"ך סס"י כ' אבל אי שוחט בצדדים ממש פשיטא דפסול. ובהא מיירי בתוספתא ע"ש וענין התוספתא מקום שחיטה בצוואר ומליקה בעורף וצדדים פסול לשניהם ע"ש:

כדקתני סיפא כל העורף כשר למליקה עפירש"י שנדחק וערשב"א פי' אחר ולולי דבריהם י"ל בשלמא כל הצוואר קמ"ל כל הטבעות אפי' שאינם מקיפים כל הקנה וכדלעיל אבל כל העורף אי ס"ד עורף ממש אחורי הראש שכנגד הפנים מאי כל ומאי ס"ד לחלק בין מקום למקום שבו אע"כ מול עורף אחורי הצוואר העשוי פרקים פרקים והוה ס"ד דוקא פרק וחולי' ראשונה דהוה מול עורף אבל אינך ה"ל מול דמול וכמו שהקשה רשב"א באמת קמ"ל כל עורף כשר אפי' אינך ומטעם שתי' רשב"א כיון שאין הפרקים והחולית נכרים מבחוץ לא הוי מול דמול:

ומסתברא כמ"ד אף מחזיר וכו' לפמ"ש תוס' דסד"א דוקא מחזיר פי' למצוה מן המובחר ומ"מ מסתברא דהמולק משמע כדין מליקה לכתחלה ע"ש יש להשיב אכתי מאי מסתברא דלמא דין מליקה לכתחלה דוקא מחזיר ובדיעבד מיהת כשר בלי החזיר ומ"מ איכא בין מליקה לשחיטה דבשחיטה אפי' החזיר פסול עד שיאמר ברי לי ששחט סי' קודם מפרקת כמ"ש בש"ע משא"כ במולק בלא ברי לי סגי דהרי בדיעבד כשר אפי' בלא החזיר וחתך מפרקת טרם סימנים וא"כ בהחזיר לא בעי ברי לי. וליכא מסתברא. וי"ל דלמסקנא מכח ק' דר' ינאי מסקי דס"ל לבני ר"ח דוקא קוצץ ויורד ואינן מוליך ומביא א"כ שפיר קאמר מסתברא אף מחזיר דא"ל כנ"ל דמיירי בהחזיר סי' אלא שלא יכול לומר ברי לי שפגע בסימנים קודם מפרקת דז"א שייך בקצץ ויורד ואינו מוליך ומביא אע"כ מסברא אף מחזיר. ואולי היינו דקאמר ר' ינאי יקבלו הרובין תשובתן הנ"ל דאף מחזיר ולא דוקא מחזיר דהרי ק' ממשנתינו נמצא כשר בשחיטה למעוטי מאי וע"כ מסקינן למעוטי מוליך ומביא א"כ קמה מסתברא דלעיל וק"ל:

ובזה ניחא נמי דלא אמר למעוטי דלא אמר ברי לי דכשר במליקה ופסול בשחיטה אלא ממ"נ הא תנינא לי ברישא השוחט מן העורף וכו' ובמאי איירי אי בהחזיר סי' וקמ"ל לא בעי' במליקה ברי לי וא"כ סיפא כשר בשחיטה למעוטי מאי הא דין דברי לי כבר שמעינן מרישא וע"כ דקוצץ ויורד א"כ תו ממילא לא שייך ברי לי במולק כנ"ל וא"כ ע"כ השוחט מן העורף בלא החזיר סי' והמולק כך כשר אפי' לכתחלה דאף מחזיר סי'. וממ"נ מוכח אף מחזיר סי' דוקא קוצץ א"כ ע"כ השוחט מן העורף בלא בהחזיר דאי בהחזיר ואומר ברי לי הא לא שייך כן במולק דקוצץ. ואי נימא גם מוליך ומביא כשר וע"כ נמצא כשר בשחיטה וכו' כשר במליקה פסיל בשחיטה למעוטי לא אמר ברי לי וא"כ ע"כ רישא השוחט מן העורף בלא החזיר וכשר במליקה לכתחלה ומוכח ממ"נ. והרוחנו לישב דברי הרא"ם פ' ויקרא שהקשה בלח"מ פ"ז ממעה"ק שכ' דעולה ויורד כשר ואפ"ה פסיק אף מחזיר סי' ולהנ"ל ניחא וק"ל:

לא למעוטי שן וציפורן. עפירש"י די"מ אתלוש קאי י"ל הני י"מ ס"ל דאי מחובר מאי פריך בפשיטות הא תנינא לה והיינו השיניים והציפורן הא התם מפרש מפני שהם חונקין ויש לדחוק דגם אציפורן קאי כמו שמוכרחים לומר לעיל י"ו ע"ב ובתוס' שם ד"ה תלוש ע"ש. אע"כ אשן וציפורן תלוש קאי דפסול במליקה ופריך תנינא מלק בסכין מטמא בגדים כמ"ש תוס' ואין לומר אי ס"ד מחובר לא תנינא א"כ נימא למעוטי מחובר דפסול בשחיטה. י"ל דלבני ר' חיי' מקשה ור"ח הא ס"ל מחובר כשר לשחיטה עיי' לעיל י"ו ע"א ויו דכתיב באופתא ע"ש. ואמנם לפ"ז למאי דלא קיי"ל כר"ח ומחובר פסול לשחיטה ולא תנינא לי' בהדיא א"כ לק"מ אהרובין די"ל למעוטי מחובר ומיושב ק' הלח"מ אהרא"מ הנ"ל וק"ל:

ועיין לקמן רפ"ב כ"ח ע"א תוס' ד"ה רבי היא וכו' ע"ש א"כ לפי דברי הרא"ם דאפשר דלבני ר"ח דמחזיר סי' וכו' ס"ל נמי דמוליך ומביא כשר. ולפמ"ש אני בישוב ע"ד הראשון הנ"ל אפשר דס"ל נמי מחובר כשר א"כ התם בנזיר כ"ט ע"א דאמרינן ריש לקיש דס"ל לחנכו במצות אין שחיטה לעוף מן התורה אין מן ההכרח די"ל מחזיר סי' ומוליך ומביא וס"ל מחובר כשר בשחיטה ואין כאן נבילה. וצ"ע דלא משמע כן קצת לקמן ק"כ ע"א דאמרינן לר"ל נבלה הותרה בכללה אצל מליקה וא"כ ע"כ יש שחיטה לעוף מן התורה ומליקה היא נבלה דלא כנ"ל:

אין עיקור סי' בעוף. כאן פירש"כ כבה"ג וכ' ריטב"א שחזר בו רש"י מפירושו דלעיל ט' ע"א ומשמע לפי פירושו לעיל עיקור דהכא נמי בפגימת סכין וא"כ יש סברא דלמ"ד יש שחיטה לעוף מן התורה ואין עיקור סי' בעוף אין פגימה מזיק בעוף וישתקע הדבר

ולא יעלה על הדעת ח"ו אע"ג דבלאה"נ לא קיי"ל הכי אלא כרבא בר קיסי דשחיטה יש עיקור. מ"מ אפי' להס"ד דאין עיקור כלל ושמואל אליבא דתני רמי בר יחזקאל ס"ל הכי חלילה לומר כן. אלא לעולם הוה ס"ל לרש"י דברייתא דשחט את הושט ונשמטה הגרגרת לעיל יוד ע"א אין לפרש אלא מטעם ה"ג דטריפה לא הוה אלא דליכא הכשר שחיטה. אך עיקור דלעיל ט' ע"א לא ניחא לי' לרש"י לפרש בשמיטה משום דלא דמי לשאר הלכ' שחיטה דרסה החלדה כמ"ש תוס' שם ט' ע"א ד"ה כולהו תנינהו. והכא עיקור דשמעתין א"א לפרש אלא בשמוטה מודה רש"י דשמוטה קאמר ואפשר דלשון עיקור כולל שניהם ויתפרש לפי הענין לעיל יתפרש בפגימת סכין והכא בשמוטה. או נימא רש"י חזר בו כשהגיע לשמעתין ומודה דעיקור דלעיל נמי בשמוטה מיירי. אבל חלילה להעלות על דעת דיש שום סברא דפגימת סכין אינו פוסל בשחיטת עוף:

דף יט:

ההוא פליגא. והלכה רווחת דיש שחיטה לעוף מן התורה ויש עיקור בשחיטה אך לא במליקה כי היכי דליכא החלדה ודרסה. ויש לתמוה על דברי מהרמ"ב שברא"ש פ' יה"כ גבי פ"נ דוחה שבת ע"ש. והא דלא אמרינן במתני' כשר במליקה פסול בשחיטה היינו עיקור משום דלא יוצדק ההיפך כשר בשחיטה היינו סי' שאינם עקורים פסול במליקה וז"א. ולא דמי לדאמרינן למעוטי מחזיר סי' דלעיל ושן וציפורן דלעיל דאע"ג דמשום בבא א' תני אידך אע"ג דאינה צריכא משום איידי. התם אע"ג דלא צריכא מ"מ האמת הוא דהכשר בזה פסול בזה אבל לענין סי' עקורים לא שייך לומר הכשר בשחיטה פסול במליקה וק"ל:

וכי מתה עומד ומולק פירש"י בסי' א' מתה היא ואמאי מעכב שני. ברור הוא דשיטת רש"י דע"י סי' א' בעוף וב' סי' בבהמה מתה היא אפי' בלא רוב בשר ודלא כמהרש"א ומאי דמייתי מלקמן בברייתא דבעי נמי רוב בשר אח"כ אפשר דלא מעכב כלל כמבואר בזבחים ס"פ קדשי קדשים ויבואר לקמן אי"ה וכן הבין רשב"א ור"ן וריטב"א בכוונת רש"י וכן מוכח לעיל גבי בני ר"ח מחזיר סי' פירש"י ומולק סי' לבדן וכ' שם חי' ר"ן דס"ל לרש"י כיון שנמלקו הסי' מתה היא ומה תועלת עוד בשדרה ומפרקת וכי מתה עומד ומולק אמנם ק' הראשונים על רש"י תמוה לכאורה דהא קיי"ל נשחט בו ב' סימנים הרי הוא כחי וכן לקמן קכ"א ע"ב ישראל ששחט וכו' ע"ש מבואר להדיא דבשחיטת ב' סי' לאו מתה הוא. וצ"ל דס"ל לרש"י נהי דעפי' טבע לאו מתה היא מ"מ ישראל בטהורה כיון שגז"ה היא שמוציאה מידי אמה"ח בחולין שוב גם בקדשים נימא מתה כנגדה בחולין

עומד ומולק בקדשים. ותדע לך לחלק בזה דהרי לקמן בשמעתין לא מקרי הותזו ראשיהן אלא לכל הפחות בהבדלת עולת עוף לראבר"ש היינו שדרה ומפרקת וב' סי' אבל בב' סי' בלי שדרה ומפרקת לא ואלו לקמן כ"ז ע"א אמרינן מנין לרבות את הראש שכבר הותז ופירש"י שכבר הותז בשחיטה דכיון דנחתכו הסי' קרי לי' הותז מפני שכל חיותו תלוי בהן וכמונח בדיקולא דמי עכ"ל ע"ש עכצ"ל כנ"ל דחיות דהכשר שחיטה קאמר אע"ג דע"ד הטבע לא מקרי הותז וצ"ע על הראשונים החולקים על פירש"י בזה:

ומזה יש ללמוד דמאי דאמרינן לקמן ל"ב ע"א אין מזמנים גוי על בני מעים דהוי כמונח בדיקולא דזהו דוקא בשחיטה כשרה אבל בסכין פגום או שום פסול בשחיטה לא הוה כמונח בדיקולא ומותר ליתן לב"נ ממ"נ בשחיטה כשרה אמרינן מי איכא מידי ובנבלה לא הוה כמונח בדיקולא:

דף כא.

ניטל הירך וחלל שלה ניכר נבלה היינו בבהמה אבל לא מטמא באהל באדם שאינו נשען על ירכו כבהמה שיכול לשכב במטתו. וכה"ג לקמן נ"ז ע"א שמוטת ירך בעוף קיל לחד מ"ד וכ' הטעם משום שאין נשען על ירכו כבהמה שנשען על גפו ע"ש בר"ן וכן פסק רמב"ם כמ"ש יש"ש בשמעתין ובמקום אחר עשיתי סמוכין לזה ולקמן בפא"ט אי"ה יבואר זה:

הותזו ראשיהן עמ"ש בזה לעיל בסמוך והנה רש"י פירשה בשרצים וכ' רשב"א דק' לרש"י מ"ש תוס' דפליגי אזעירי ע"כ פירש בשרצים דחיותן טפי ובעי שדרה ומפרקת ורוב בשר ועוד ב' סימנים:

וכן נראה להדי' מרמב"ם פ"ד מאבות הטומאה ה' י"ד גבי שרצים. אך צ"ע דבהלכ' טומאת מת ספ"א כתב דנשחטו ב' סימנים אינו מטמא ונשברה שדרה ורוב בשר מטמא ושוב כ' הותז ראשו מטמא וק' במאי איירי האי הותז כיון שכבר ע"י שדרה ומפרקת ורוב בשר מטמא ובסי' לחוד אינו מטמא א"כ האי הותז מאי היא ונ"ל הותז הראש למעלה ממקום העורף והותז לגמרי דה"ל כגיסטרא. ומ"מ צ"ל דהך דינא דשרצים איכא ברייתא בשום דוכתא ועלה קאי ר"ל ור' אסי אבל מתני' דאהלות מיירי בהותז דרמב"ם הנ"ל:

והקריבו חלק הכתוב כ' תוס' מדסמוך לומלק. אמנם בזבחים כ' תוס' דהיינו לר' ישמעאל דלא דריש ווין אבל למאן דדריש ווין איכא כאן ב' דרשות גמורות חד לפרידה א' וחד לחלק הכתוב ע"ש ובזה ניחא במאי פליגי ת"ק ור' ישמעאל דלת"ק ניחא לי' לפרש כמשפט בהמה ולא אעוף משום והקריבו לגמרי חלק הכתוב ולא בעי רחמנא דנילפי

מהדדי כמשמע מלשון רש"י לקמן כ"ב ע"א ד"ה השתא דכתוב וכו' ע"ש אך לר' ישמעאל הך והקריבו איננו דרשה גמורה לבטל פשטי' דקרא כמשפט חטאת עוף. דנהי דכמשפט עולת עוף נדבה ליכא למימר מדלא כתיב כמשפטו כ"כ בקרבן אהרן פ' ויקרא מ"מ כמשפט חטאת עוף אית לן למימר ולא נעקרי' קרא לגמרי כיון דאינו מיותר:

אבל לרבנן ע"כ מוקמי' למשפט חטאת בהמה כיון דבא חליפיו כן פירש"י ויראה עפ"י המפרשים ורמב"ן מכללם שכ' יען עשיר מביא חטאת בהמה יש ממנו למזבח האימורים והבשר לכהנים ע"כ ב' תורים א' לעולה כליל למזבח במקום אימורי חטאת בהמה וא' לחטאת לכהנים במקום בשר בהמת חטאת עשיר. והיינו דפירש"י עולה זו בא חליפי חטאת בהמה. ובזה י"ל קצת מה דתמיה לי מעיקרא ושוב מצאתיו בקרבן אהרן אמ"ש תוס' למה לי קרא שאינו בא אלא מן החולין תיפוק לי דא"א להביא מן המעשר דבר שהוא לאש ואינו נאכל ותי' מ"מ הוה סד"א למעוטי מוהקריבו. ודבריהם צע"ג מה ענין זה לוהקריבו וכי זה שאין עולה בא מן המעשר הוא ממעליותא דעולה דנימא לחלק בין עולה זה לעולת חובה. הלא הוא מטעם חומרת מעשר שיהי' דוקא ניתן לאכילה ולא לשרפה א"כ מה ענין והקריבו לכאן. ויש ליישב קצת כיון דקדשים הנאכלים ניקחים בכסף מעשר אעפ"י שאימוריהם נשרפים מ"מ ניקחים אגב בשרם כמו שלוקחים עור אגב בשר וקנקן אגב יין ה"נ קדשים הנאכלים חוץ דברים שבחובה ובשמעתין מפיק חטאת מאשר לו אבל מצד חומרת מעשר לא הוה אכפת לן כיון שהבשר נאכל מקטירים האימורים אגב. והשתא הני תרי עופות שנלקחים חליפי חטאת בהמה הי' העוף שהוא עולה חליפי אימורי חטאת בהמה. מטעם שהוא כליל לא היו ראוי למעטו להביאו ממעשר דוקא. ומגז"ה אשר לו לא אימעט אלא שם חטאת ולא שם עולה והוה סד"א להכי כתיב גבי עולת נדבה והקריבו זה בא מן החולין דוקא הואיל וכליל אבל עולת עוף הבא עם חטאת עוף לא הכי הוה סד"א לכן איצטריך כמשפט כנ"ל ליישב קצת. והנה סוף פ' שלח לך גבי פר ע"ז נמי כתיב כמשפט עיי' שלהי הוריות מאי דדרשינן שם:

אף מליקה הראש בעצמו והגוף בעצמו עלח"מ פ"ז ממעה"ק ה' וי"ו כ' דרמב"ם מפרש הראש בעצמו ממש אפי' העור ע"כ בחטאת אינו לוקה בהבדלת ב' סי' אלא בהבדלת עור ותימה גדולה כ' שהרי הרמב"ם בעצמו כ' ספ"ו שם בעולה דסגי בשני סימנים. והנלפע"ד ביישוב פסק רמב"ם דס"ל למסקנא דש"ס ס"פ קדשי קדשים דר"ש בן אליקים אליבא דראבר"ש ס"ל מדכתיב והקריבו ושוב לא יבדיל ש"מ אין צריך להבדיל קאמר. ופירש"י שם דחוק עיי' טהרת הקודש. ורמב"ם מפרש כפשוטו דהכי מפרשי יתור קרא וס"ל דגם ת"ק לא פליג אהך אלא לת"ק דכתיב ומלק והקטיר זה בפ"ע וזה בפ"ע ונהי דקפידא

ליכא אלא אדמעכב בשחיטה היינו הסימנים מ"מ כל שמבדיל טפי כעין הקטרה טפי עדיף נמצא איכא בעולת העוף ב' מיני הבדלות א' לעכב היינו ב' סימנים וא' למצוה שיקרע גם העור ולעומת זה כתיב בחטאת עוף לא יבדיל שיהי' ממש ההיפוך מהבדלת עולת עוף דב' סימנים מעכבי בעולה ואם ירצה יבדיל בחטאת ועור ובשר רשאי בעולה לוקה בחטאת. והוא ממש כפסק רמב"ם ואמנם לראבר"ש דליכא אלא חדא גוני בעולה דעד רובו מעכב ויותר אינו מצוה כלל להבדיל דהא לא בעי דומיא דהקטרה א"כ ליכא בלא יבדיל אלא אינו צריך להבדיל ואם ירצה רשאי:

ולמאי דקיי"ל כר"ש בן אליקים א"כ ברייתא דלעיל דתני בה רוב בשר אחר רוב סי' ראב"ש היא ולא רבנן כמ"ש תוס' ד"ה ואינו מבדיל וכו' ואי בעי ב' ואי בעי רוב ב' א"כ י"ל לראבר"ש הא דאיכא מצוה מדרבנן לחתוך גם רוב בשר אחר רובו של סי' אבל לרבנן לא יחתוך שמא יבא לחתוך יותר ויעבור על לאו דלא יבדיל והיינו דלא מייתי רמב"ם הך דרוב בשר:

דף כב.

תורים גדולים ולא קטנים הנה יש מינים שהגדולים והקטנים שם א' להם ולא נבדלו אלא בתיבת בן כגון בני אתונו דאתון משמע גדולה וקטנה ובני אתון משמע בקטנות וכן גמלים ובניהם וכן בן הבקר ומזה המין המה היונים לכן צריך לומר בן יונה. אבל יש מינים שגדוליהם נפרדים בשמם מקטניהם כגון פר בן ג' ועגל בן שנה פרה בת ג' עגלה בת שתים כבש בתוך שנתו ואיל בן י"ג חדש. ולא יוצדק לומר בן פר כי פר קטן עגל שמו. וכן לא יוצדק לומר בן איל כי הקטן כבש שמו וס"ל דתור הוא מהמין שהקטן שבאותו המין יש לו בלה"ק שם בפ"ע אלא שלא נמצא בתורה כיון שלא הוצרך ע"כ נעלם ממנו שמו אבל הגדול נקרא תור ולא יוצדק לומר בן תור בשום אופן וקצת משמע כן מלשון הקרא גבי אאע"ה ותור וגוזל ופי' רמב"ן כי גוזל איננו שם מיוחד לעוף ידוע כי מצינו נשר על גוזליו ירחף רק הוא שם מיוחד לקטני העופות וא"ל השי"ת שיקח תור ועוד גוזל מקטני העופות איזה שירצה ע"ש וא"כ ע"כ תור לשון קבוע לגדול ההפך מגוזל. וכיון דלרש"י תור הוא מבואר לבעלי הלשון שהוא גדול שבמין ההוא א"כ הא דפריך שיכול והלא דין הוא היינו לעכב מנ"ל דלמצוה הרי פשטי' דקרא תור הוא גדול רק פריך דלמא מק"ו נימא דבדיעבד עכ"פ גם קטן כשר וכן נימא נמי דהמקשן ידע בני יונה קטנים רק הקשה לעיכובא מנ"ל וא"כ מאי דמשני לא לשתמיט ר"ל כיון דכתיב כמה פעמים בני יונה שינה עליו הכתוב לעכב זהו שיטת רש"י ז"ל:

אמנם תוס' ד"ה ומה תורים וכו' הקשו על פירש"י היכי בעו למדרש ק"ו לאפוקי קרא ממשמעותי' וראיתי למהרמ"ל ומגיני שלמה שדחו ק' זו בגילי דחיטתא דהרי זה ככל ק"ו בש"ס ותהא פרה כשרה בעריפה ועגלה בשחיטה וכדומה. ואני תמה מאוד ולא זכיתי להבין דברי גדולים. וכי עלה על דעת מעולם. להחליף מין בחברו ונימא ק"ו מה פרה כשרה לעפר מי חטאת כ"ש שתהא עגלה כשרה לשרוף במקום פרה אדומה ומה עגלה כשר לעריפת נחל איתן מכ"ש שנערוף שם פרה אדומה. או נימא במקום עגל לחטאת נדון ק"ו ליקח פר לחטאת זה לא עלה על דעת מעולם להחליף מין בחברו אלא להכשיר ענין הנעשה בזה אותו ענין נעשה ונכשיר גם בזה אבל המינים לא יתחלפו וכיון דלרש"י תור שם הוא לגדולי מיניהם כמו פר למין בקר והקטנים שבהם יש לו שם אחר כמו עגל ה"נ כן וק' תו' עצומה לא ידעתי לה פתר:

פרט לתחלת הציהוב שבזה ושבזה שפסול כ' בת"ח לא שיהי' ס"ד שיהי' תחלת הציהוב כשר בשני המינים שזה א"א בשום פנים אלא בא' מהם יהי' כשר. וצל"ע קצת למ"ש תוס' די"מ בבמה מיירי האיבעי' א"כ קרא מן להוציא תחלת הציהוב לאשמעינן דברי' היא ונפקא מיני' כגון באיבעי' דידן כפירש"י ד"ה אא"ב וכו' ע"ש וק' הלא קרא באהל מועד נאמר ולא בבמה ודוחק לומר דעכ"פ אשמעינן דין למקריב בבמה. וקצת י"ל מה שהקשו תוס' כיון דממ"נ האחד פסול האיך יכול להקריבם אשר מפני זה נדחקו דבבמה איירי' היינו איבעי' הש"ס דקאי אעולה דכלו למזבח וא"א להקריב שניהם דא' מהם אינו ראוי. אבל מ"מ איכא נפקותא בחטאת עוף וקבע חטאתו או בתור או בבן יונה והביא תחלת הציהוב שבזה ובזה וחטאת עוף באה על הספק כיון שאין למזבח אלא דמו ואינו נאכל לכהנים עיי' לקמן כ"ח ע"א תוס' ד"ה רבי בסופו וא"כ קרא אע"ג דכתיב גבי עולת נדבה מ"מ נפקא מיני' לחטאת עוף אפי' באהל מועד ועולת עוף מיהת בבמה:

והביא תחלת הציהוב שבזה ושבזה הקשו תוס' ממ"נ הא' פסול וכו' ותירצו כיון שהביאן ליד כהן יצא ידי נדרו ע"ש ולכאורה כן צריכין לומר לקמן כ"ג ע"ב גבי שיאור וע"ש פירש"י ד"ה לא צריכא וכו' וכסבור שיכול להקריב עם מצה של חברו עכ"ש ובדבור של אח"ז מיפק גברא ידי נדרו נפיק ויפדו ויפלו דמיהם לנדבה ע"ש וצ"ע לכאורה שם הא איהו נדר קדושת הגוף לחמי תודה ואיך יצא בקדושת דמים. וצ"ל כיון שמסר לכהן יי"ח ושוב כיון שאין כהן יכול להקריבו ממילא נפדה. אבל משנה למלך פי"ד ממע"ק ה"ה תמה על זה מי שמע כזאת שיי"ח במסירה ליד כהן הלא חייב באחריות עד שירצה מזבח אפי' הקריבו כהן שלא לשמה שכשר הקרבן ולא עלה לבעלים לשם חובה. והניח בצ"ע. והנה לפי דמיונו של משנה למלך שדמה זה לחייב באחריות קרבנו עד שירצה

מזבח אבל י"ל מ"מ נפקא מיני' כשהגיע זמן בל תאחר ולא מצא לא תורים ולא בני יונה אלא תחלת הציהוב שבזה ובזה ומוסרם שניהם לכהן וי"ח חיוב בל תאחר ואח"כ אחר איזה ימים שיגדל התור ויגיע לכלל גדלות יקריב הכהן הא למה זה דומה למי שמסר בהמתו לכהן להקריבה הרי נפוק ידי בל תאחר ושוב נפל בה מום. נהי דחייב באחריותה להקריב אחרת אבל בל תאחר מזמן נדר הראשון כבר נפיק. וה"נ במסירתו ליד כהן י"ח איסור בל תאחר. ושוב מה שאין הכהן יכול להקריב והוא חייב באחריות הוה כמי שנפל בו מום וצריך להקריב קרבן אחר הרי יקריב התור לאחר שתגדיל ותגיע לשיעור הציהוב. אך כל זה לפי דמיון משנה למלך לחיוב אחריות. אך ז"א דהא מעיקרא לא הי' ראוי כלל ולא הוה כמוסר בהמה תמה ושוב נפל בה מום או נשחט שלא לשמה דמעיקרא ראוי הי' ונפטר מבל תאחר אבל הכא לא נפטר כלל שידע שספק היא וא"א לעמוד עליו ועיי' לקמן כ"ג ע"ב גבי שיאור נשמר רש"י קצת מזה בד"ה לא צריכא וכו' שסיים וכסבור שיכלו להקריב עם המצה עכ"ל משמע שעכ"פ הוא לא ידע שא"א לעמוד על השיאור וי"ח בל תאחר. אבל בשמעתין הרי קמן שמסר לכהן ב' תחלת הציהוב שביונה ושבתור ש"מ איהו גופי' ידע מהספק ושא"א להקריבם היום איך יפטר מבל תאחר וצ"ע:

דף כג:

מי אמרינן באיל וכבש מתנה בברי' לא מתנה וכו' הרמב"ם מייתי מתני' דמס' פרה הקריבו מביא עליו נסכי איל ולא כ' שום תנאי ש"מ ס"ל כר' יוחנן דאו מרבה פלגס לנסכי איל ואפ"ה כ' האומר עלי עולה מכבש או מאיל והביא פלגס ה"ז ספק ולר' יוחנן לא י"ח כלל. ולפע"ד אקדים דברי' דפלגס אינו דומה לברי' דתחלת הציהוב דלאו מין הקרבה הוא כלל. אך הכא בפ' נדרים כתיב ואם מן הצאן עולה קרבנו מן הכבשים או מן העזים שם אין חילוק אם יביא כבש או איל או פלגס ושם לא נזכר שיעור כלל חוץ היכי דכתיב כבש בן שנתו או איל שסתמו ב' שנים שם איכא למימר אין הפלגס בכלל אבל בר הקרבה הוא וגילה קרא בפ' נסכים דפלגס בכלל נסכי איל ואפשר דגלי קרא שהוא איל או שהוא ברי' אלא שריבה אותו לנסכי איל. אך בפ' אשם כתיב איל מן הצאן ודרשינן בת"כ מן להוציא הפלגס שאינו ראוי לאיל אשם נמצא פסוק זה מוציאו מכלל איל ופסוק א' בנסכים מכניסו לכלל איל לנסכים או אפשר ברי' הוא ומחייבו בנסכי איל. וקיי"ל בנדרים היכי שאין הלשון מבורר הולכין אחר לשון תורה והכא לשון תורה אינו מבורר ע"כ יש לספק בלשון ב"א בנדרים נמצא לר' יוחנן לא תיבעי לן בודאי יש

לספוקי בברי' מלבד מה שיש לספוקי בכבש ואיל. אך לבר פדא אפשר דלא מספקינן לי' בברי' כלל ונפיק ממ"נ אבל לר' יוחנן בודאי יש לספוקי נמי בברי' וא"ש פסק רמב"ם: מדלקי עליהו חמץ הוא פירש"י הא דלא חייב כרת משום דאינו ראוי לאכילה. אין כוונת רש"י דנוקשה אין ראוי לאכילה אלא רצונו שאין החמוץ הזה עושהו ראוי לאכילה ובפסח הקפידא אחמוץ הגורם ללחם שיהי' ראוי לאכילה ואם אין החמוץ עושהו ראוי לאכילה אעפ"י שהוא מעדנים כגון פת הבא בכסנים מ"מ אינו חמץ גמור. אבל לענין חמץ אינו תלוי אם החמוץ עושהו ראוי כי לא כתיב לא תאכל מזבח חמץ אלא לא תיעשה חמץ או לא תאפה חמץ ע"כ נוקשה נמי חמץ הוא:

ואמנם תוס' כ' דגם במנחות איכא שום דרשא וכ' ברכת הזבח ר"פ כל המנחות דהיינו אשר תקריבו דדרשינן מיני' מנחת נסכים לחימוץ ומנחת נסכים מי פירות נינהו ש"מ נוקשה הוה חמוץ למנחות אלו דבריו ודפח"ח אלא שצ"ע א"כ מה ענין זה לר"מ ור' יהודה אפשר ר' יהודה דפליג בפסח ולא דרש כל יודה במנחות דאשר תקריבו דריש. וי"ל כדאמרינן התם דמנחת נסכים אפשר מגבלה במים וה"ל מי פירות עם מים ומחמיץ גמור. והשתא לר"מ דאית לי' ריבוי כל לרבות נוקשה לענין פסח א"כ אמרינן מנחת נסכים אינו מגבלה במים וה"ל נוקשה ואפ"ה הזהירה תורה אשר תקריבו לרבות מנחת נסכים כיון דכבר מצינו כיוצא בו בפסח לרבות נוקשה משא"כ לר' יהודה דלא דרש כל לרבות נוקשה ולא מצינו בשום מקום שיהי' נוקשה חמץ א"כ דחקינן ואמרינן מנחת נסכים מגבלה במים ועשו"ה אצטריך אשר תקריבו לרבות מנחת נסכים לחימוץ:

דף כד.

כשר בכהנים וכו' כ' רמב"ם בפי' משנה דפסול שנים אינו נוהג לדורות אך פסול קול ופסול בלוים ולכאורה צ"ע למה נקטה ברייתא שנים ולא קול ואפשר ס"ל לברייתא עיקור שירה בכלי ולא נפסל בקול ואנן קיי"ל עיקור שירה בפה ונפסל בקול עיי' ערוכין י"א ע"א ומלשון רמב"ם בפי' המשנה הנ"ל משמע שכ' שיפסיד הקול משמע מרוב זקנה דאלו המופסד בתחלת ברייתו הוה מום אפי' בכהנים וכ"כ מהרש"א ח"א פ"ק דסוטה גבי קולו כיער ע"ש ולפ"ז זהו בכלל פסול שנים:

והרמב"ן בשרש ג' מס' המצות ס"ל דודאי ולא יעבוד עוד היא מצוה הנוהגת לדורות אך במדבר שהי' רוב עבודה בכתף כל שהגיע לחמשים ואינו ראוי לעבודת משא נפסל נמי לשיר. משא"כ בשילה ובית עולים שלא הי' מצוי עבודת משא רק לעתים רחוקות למלחמה או שהסיעו הארון מנוב לגבעון ולבהמ"ק וכדומה נהי שהי' מצות עשה בכתף

ישאו ולאו לא יעבוד עוד שלא ישא מי שהוא למעלה מחמשים מ"מ לשיר לא נפסל בזה. והיינו יכול אף בשילה ובית עולמים יהי' נפסל לעבודת עבודה שהיא שיר בשביל עבודת משא אבל לעולם גוף המצוה נוהגת לדורות וא"כ אתי' ברייתא כפשוטה דלוים פסולים בשנים למשא לעולם:

עוד פליגי לרמב"ם נעתקה המצוה מלוים וניתנה לכהנים. ולרמב"ן לעולם היא בבני קהת אלא גם הכהנים הם בני קהת וכשרים. ולפ"ז כשר בכהנים ר"ל עבודה המיוחדת לכהנים פסול בעבודה המיוחדת ללוים היינו משא גם הכהן פסול לה בשנים. ופסול בעבודה המיוחדת לכהנים כשר בעבודה המיוחדת ללוים שכהן בעל מום כשר למשא ועיי' בס' מעיין חכמה ואין להאריך כאן יותר:

טהור בכלי עץ וכו' הכא לא שייך למיפרך ויהי' גולמי כלי מתכות מטמא מק"ו מה כלי עץ שפשוטיהן טהורין גולמי' טמאים כלי מתכות לא כ"ש דז"א דכל שאינו כלי אינו טמא לא הכא ולא הכא אך כלי עץ דלא יקירי ואין דמיהם יקרים נגמר כליים מיד ומתכות אחר שיפוי ושיבוץ וכרכר וכדומה ואה"נ אם בזמן מן הזמנים או מקום מן המקומות איכא כלי עץ יקרים נמי דינם ככלי מתכות בזה והוא פשוט:

דף כה:

מכלל דכלי עצם מקבלים טומאה וכו' הא דלא הקשה כן אמתני' דכלים דכלי עצם דמייתי תוס' משמע דאמתניתין דכלים יש לומר כל טומאתן מדרבנן דומיא דכלי זכוכית ולא דרשינן כל מעשה עזים אך ר"נ דאמר סתם כלי עצם ככלי מתכות דמי משמע לש"ס דדמי לכל מילי אף לפשוטיהן ומדרבנן הואיל ודמי לכלי מתכות לענין דמיהן יקרים ולענין גולמי גזרו טומאה על פשוטיהן כעין כלי מתכות וכמו שאמרו פ"ק דשבת גבי כלי זכוכית הואיל ודמי לכלי מתכות במקצת שווי' ככלי מתכות לענין טומאה כך ס"ל לר"נ דכלי עצם מדרבנן פשוטיהן טמאין ככלי מתכות וא"כ לפ"ז מתניתין דתנן פשוטיהן טהורים היינו מדאורייתא. וא"כ ע"כ אית להו טומאה מדאורייתא ופריך מנ"ל דאית להו טומאה כלל מן התורה. ולפ"ז מוכח שפיר משמעתי' דכלי עצם פשוטיהן טמאים מדרבנן וכפירש"י במס' שבת גבי חפי פותחת דמייתי רשב"א בשמעתין והקשה עליו גם תוס' שמה הקשו ולהנ"ל לק"מ:

החייב בשקדים וכו' ה"נ לא שייך למיפרך נילף בק"ו מהדדי. דהכא היא הנותנת הואיל וחייב מתוקים גדולים יפטרו בקטנותן שאינו גמר פרי ומרים שאינם ראוים בגדלותן א"כ גמר פריין הוא בקטנותן ולא שייך ק"ו כי היא הנותנת:

ובאמת לשיטת תוס' והיא שיטת רש"י בעירובין דזה וזה אמרים קאי וזה וזה לחיוב היינו מרים בקטנותן וגדלותן מפני שיכול למתקן ע"י האור. צ"ע ממ"נ אי נטעו אדעתי' למתקן ע"י אור בגדלותן א"כ מ"ט לחייבו בקטנותן הא לא נגמרו פרין ואי לא נטעו אדעתי' דהכי למתקן ע"י אור בגדלותן והוה קטנותן גמר פריין א"כ למה יתעשרו בגדלותן. ומיהו לרמב"ם דמעשר פירות דאורייתא לא ק' כל כך אבל להפוסקים דמעשר פירות לאו דאורי' רק משום לתא דתירוש ויצהר וכיון דלא אשכחן בכי האי גוני בתירוש ויצהר מ"ט דגזרו עליהן בין בקטנותן בין בגדלותן דהוה כעין תרתי דסתרי אהדדי ומכ"ש בתרומה בזה"ז דאפי' תירוש ויצהר דרבנן ומיהו ר"י ברבי יוסי אמר משום אביו ר' יוסי דס"ל פ' הערל תרומה בזה"ז דאורייתא וגם ר' יוחנן דאמר הכא ויכול למתקן ע"י האור ס"ל התם כר' יוסי ומיהו לא קיי"ל כוותי'. ובזה י"ל קצת סתירת רש"י בעירובין ובשמעתין אלא שלא נח דעתי בזה ע"כ לא כתבתיו. ועיי' ר"פ כיצד מברכין פלוגתא ר' יוסי ורבנן בבוסר וסמדר לענין ערלה וק"ל:

התמד עד שלא החמיץ וכו' ה"נ לא שייך ק"ו משום דהיא הנותנת הואיל ואינו פרי פוסל מקוה ואינו ניקח. ומה שהוא פרי ניקח ופוסל והוא פשוט. והנה רש"י פי' דמיירי בדחרצנים וכ' רשב"א היינו כלישנא קמא ר"פ אלו עוברין דלא מחלקי' בין פורצני ורווקני. ונ"ל דהי' לרש"י הכרח דהכא שמעתין אליבא דלישנא קמא דהתם אזל דאי ס"ד כלישנא בתרא א"כ לא הוה לי' לשנויי מתני' מסדרא דלעיל וה"ל למיתני הכי. תמד הניקח בכסף מעשר אינו פוסל מקוה היינו דשמרים והפוסל מקוה היינו דפורצני אינו ניקח ומ"ט משנה סדרו מלעיל ונקיט בחד תמד ובזמן שניקח אינו פוסל ובזמן שפוסל אינו ניקח אע"כ שמעתין ללישנא קמא אזיל מיהו ללישנא בתרא התם לא תיקשי משנתינו די"ל מוקי' לי' כר"א דשמעתין דבלא החמיץ פליגי ומשנתינו רבנן ולא ר' יהודה ולרבנן אין חילוק בין פורצני לרווקני גם ללישנא בתרא. אבל למאי דמוקי משנתינו בהחמיץ וכר' יהודה אי ס"ד כלישנא בתרא דלר' יהודה יש חילוק בין חרצנים לשמרים ק' כנ"ל אע"כ כלישנא קמא אזלא שמעתין וס"ל לרש"י דלשון החמיץ משמע טפי בדפורצני כי בשמרים לא שייך עד שלא החמיץ ומשהחמיץ כי מיד הוא מה שיהי' לבסוף ע"כ פי' בחרצנים כנלע"ד ועיי' בסמוך אי"ה:

המתמד ונתן מים במדה וכו' יען דברי תוס' צריכין ביאור ומהרש"א כ' דבריהם כאן צריכים לדבריהם בב"ב שם ועכ"פ הלשון מגומגם קצת והסברתי יישוב קו' תוס' על רשב"ם כך דבשלמא התם בב"ב הומ"ל ר' יהודה ס"ל במוצא יותר מכדי מדתו הוא דאורייתא והחמירו מדרבנן במוצא כדי מדתו אבל לא לברך עליו בפה"ג אבל בשמעתין

היינו צריכין לומר דאפי' ביותר מכדי מדתו דוקא בהחמיץ אסור מדינא ור' יהודה החמיר אפי' בלא החמיץ והחילוק שבין לא החמיץ להחמיץ אינינו גזירה דרבנן דבהא לא טעי אינשי אלא משום ספיקא דאין כל אדם בקי בשיעור חימוץ ובעתיד להחמיץ ולא הי' לו לפסול את המקוה כנלע"ד ע"ש:

ונתן מים במדה פירש"י דביותר מכדי מדתו מודו רבנן דבהחמיץ חייב לעשר והוא לכאורה נגד ש"ס ב"ב. וצ"ל ס"ל לרש"י שינוי' דהתם להודיעך כחו דר' יהודה שינוי' דחיקא היא דהרי כח דהתירא עדיף ומ"ש רשב"ם שם דליכא רבותא כלל היינו לס"ד דהתם דמיירי בלא החמיץ אבל בהחמיץ יותר מכדי מדתו אי הוה פליגי רבנן הוה כחא דהתירא אע"כ אה"נ מודו רבנן ומ"מ לא ק' התם דכיון דבלא החמיץ עכ"פ פליגי והאי דאחרים ורבנן דפליגי בברכת שמרים מיירי בלא החמיץ רק בנ"ט בעלמא ע"ש. והא דלא אמרינן בשמעתין משנתינו כרבנן וביותר מכדי מדתו דמחלקי בין החמיץ ללא החמיץ דא"כ ה"ל למשנתינו למינקט בשני מיני תמד והכי ה"ל למיתני תמד שניקח בכסף היינו ביותר מכדי מדתו אינו פוסל ושניקח אינו פוסל אע"כ כר' יהודה ואפי' בכדי מדתו נמי ניקח בהחמיץ. ואין להקשות אכתי לתני כנ"ל ולוקמי ברמי תלתא ומשכח ד' ז"א דזה לא הוה בכלל תמד אלא יין מזוג ממש ואנן בתמד קיימי':

ולפ"ז לפסק ההלכה כרבנן במצא ד' אפי' לא החמיץ חייב לעשר על המדה היתירה ומכ"ש שניקח בכ"מ. ובמצא כדי מדתו אפי' החמיץ אינו ניקח ומכ"ש דלא בעי לעישורי. ובמצא יותר מכדי מדתו אך לא ד'. אזי יש חילוק בין החמיץ ללא החמיץ והן הנה דברי רמב"ם למעיי' בהלכ' מעשר שני ע"ש ותי"ט נדחק בזה והאמת כמ"ש לע"ד:

דף כו.

בששייר בכוס. לשיטת רש"י אי לא שייר סמכינן ארובא דעתידים להחמיץ. אך כששייר אע"ג דכל היכי דסמכינן ארובא לא בעי לברורי כלל. מ"מ היכי שהדבר לפנינו ועתיד להתגלות בהתתי' אסור לסמוך אהרוב והיינו טעמא דבדיקות הריאה כמ"ש ר' יונה:

ואמנם תוס' לא ס"ל דרובא עתיד להחמיץ ואך ק' הש"ס מפסול מים שאובים דרבנן והנה לפ"ז לא הוה צ"ל הא מני ר"י בן נורי פי' משנתינו כריב"נ ור"נ אמר רבה בר אבו' לא ס"ל כוותי' אלא הומ"ל הוא דאמר כריב"נ אלא משנתינו ממים שאובים ואיהו מיירי מניקח בכסף מעשר ומדאמר הא מני פי' תוס' דרבא מוקי לי' נמי בששייר והחמיץ ואפ"ה אינו ניקח במשנתינו וע"כ כריב"נ דכיון דאזיל בתר חזותא כולי האי דחלב מצטרף לשיעור

מים ה"ה דאינו ניקח בכסף מעשר ור"נ דאמר ניקח ע"כ דלא כריב"נ ע"כ אמר הא מני ריב"נ וק"ל:

דף כו:

משיק במים וכו' י"ל סברת רבא בהס"ד דכשנותן מים טמאים על החרצנים או שמרים והמים מוציאים טיפת יין ונכנס לתוך המים טרם שמתערב יען כי טפת היין עב יותר מהמים ואינו מתערב מהרה ונטמא טפה יין מהמים טמאים ושוב אע"ג שמתערב במים ונתהפך למים מ"מ טומאתו לא מתבטלת ויין טמא אין לו טהרה בהשקה משא"כ מים טהורים על שמרים וטרם שנטמאו כבר נתערבו ונמזגו זה בזה ונתהפך היין למים כיון שלא החמיץ ושוב כשנטמאו ה"ל רק מים טמאים ועולה בהשקה:

כל מקום שיש מכר אין קנס וכו' הכא קשי' דה"ל למיפרך נימא ק"ו במקום שאין מכר יש קנס מכ"ש במקום שיש מכר מכ"ש שיהי' קנס. ואפ"י את"ל דר"מ מקרא דריש ה"ל למיפרך ולשנויי שאני הכא דגלי קרא כדלעיל הערופה אותה בעריפה. וי"ל הכא לא שייך למילף ק"ו שישלם המפתה קנס מק"ו שהאב יכול למכור מה ענין זה לזה בשלמא אי אית קנס לקטנה נוכל לילף ק"ו שיהי' הקנס לאב מק"ו שאפי' למוכרה יכול. אבל שיתחייב המפתה קנס בקטנותה מק"ו שהרי האב יכול למוכרה מה ענין זה לזה ואין כאן מקום לק"ו וק"ל:

סוף פ"ק דחולין:

כל מקום שיש מיאון אין חליצה. הכא לא שייך ק"ו דהיא הנותנת הואיל ויכולה למאן משו"ה לא תחלוץ ופשוט. ועיי' תוס' ב"ב קנ"ו ע"ב ד"ה לאפוקי וכו' שסיימו וצ"ע אי אר"י למילתי' גבי מיאון דוקא או לא עכ"ל והקשה משנה למלך רפ"ב מאישות. איך אפשר לומר ר"י אמר עד שירבה השחור לכל מילי א"כ בשמעתין איך קאמר יש מיאון במקום חליצה הא ר"י גם לחליצה בעי שירבה השחור וכן קשה למ"ש רשב"א ביבמות ק"ט בשם בעל המתיבות שמפרש כל מקום שיש חליצה אין מיאון פי' אין המתקדשת באותו זמן יכולה למאן על אותן קידושין. א"כ לפ"ז לחכמים יש מיאון במקום חליצה ר"ל יש קידושי מיאון באותו זמן שראוי לחלוץ אם מתקדשת אז יכולה למאן. וקשה הרי כבר הביאה ב' שערות ואיך תמאן על אותן הקידושין. ולדידי נמי ק' בלא"ה דאמרינן בנדה נ"ב ע"א אר"א מודה ר"י כשנבעלה וכו' א"כ מתניתין כחכמים נמי אתי' ובשנבעלה אז אין מיאון במקום חליצה. עכנלע"ד דסברת תוס' ובעל מתיבות הנ"ל דלר' יהודה הלכה למשה מסיני זמן גדלות דזכר משיביא ב' שערות אחר י"ג. ונקבה משירבה השחור אחר

י"ב שנים וזה בכל התורה כולה לבר מחליצה דלא כתיב גדולה בפרשה אלא ילפינן אשה מאיש ולמ"ד דון מינה ומינה זמנה ג"כ ב' שערות כאיש. וא"כ יש מיאון במקום חליצה ואפי' נתקדשה או נבעלה אז דלכל התורה עדיין קטנה היא ורק לחליצה משום דון מינה ומינה. וא"כ יפה הקשו תוס' בב"ב הנ"ל מנ"ל לאפוקי מדר' יהודה דלמא שמואל ס"ל הכל אליבא דר' יהודה ואמר בודקין לקידושין וגירושין לאיש ב' שערות ולאשה אי ירבה שחור ולחליצה בין לאשה בין לאיש ב' שערות ולמיאונין שירבה שחור ומנ"ל לאפוקי מדר"י ועיי' עוד ב"ב קנ"ד ע"א תוס' ד"ה ועוד סי' עשויי' להשתנות שיטת ר"ת דבעי' לכל מילי אפי' בזכר שערות שחורות דוקא וכ' שם בחי' רמב"ן דנפקא לי' לר"ת מהא דר"י עד שירבה השחור וא"כ משמע ר"י לכל מילי קאמר ואפי' בזכר נמי ואהא בודאי קשי' כנ"ל וליכא למימר כתירוצו ועיי' משנה למלך שם וצ"ע:

תוקע ומריע בנשימה אחת נלע"ד להורות נתן משחז"ל פ' עשרה יוחסין סקבא דשתא רגלא דכל צרות שלא יבואו הוא בחטא שעושים מתוך שמחת הרגל. וידוע כי תקיעה פשוטה רומז על שמחה ביום שמחתכם ובמועדיכם ותקעתם. וההפך בתרועה הצר הצורר והרעותם ע"כ בי"ט שבע"ש תוקע ומריע בנשימה א' לעורר לב העם שמרוב שמחה יהי' נשמרים שלא יגרמו תרועה לעצמם ח"ו. ועד"ז אמרתי ס"פ במה מדליקין דאיקלע לבבל בע"ש ותקעו תקיעה ותרועה ושבתו מתוך תרועה ואמר מנהג אבותיהם בידיהם ע"ש וק' על מנהג אבותיהם וי"ל דבחורבן בית ראשון כתיב שחקו על משבתיה ואחז"ל שהי' הגוים שוחקים עליהם בגלות ואמרו בא"י לא שמרתם שבת ושביעיות שמטה כה"ג ובגלות אתם שובתים הוי שוחקי' על משבתיה. ונראה דנביאי בבל אז הנהיגום לשבות מתוך תרועה כמתודה ואומר בעו"ה בארצינו לא שמרנו שבת ועכשיו מתוך התרועה ומדה"ד שפגענו אנו שובתים. אמנם בבבל אחר חורבן בית שני לא הי' ראוי לעשות כן כי בבית שני הי' צדיקים וחסידים רק משום שנאת חנם נחרב וא"כ אין מקום לשבות מתוך התרועה אלא מנהג אבותיהם שלאחר חורבן בית ראשון בידיהם עדיין:

המבדיל בין קודש לחול וכו' לכאורה משמע קודש הי' קודם לחול ואור לחשך והוא ע"ד שכ' רמב"ן פ' בראשית שיש אומרים הקב"ה ברא אור כרגע והשקיעו ונעשה ערב ובקר ואמר רמב"ן פן יוסיפו על מעשה בראשית יום קצר. נמצא לפי דבריהם הי' אור קודם לחשך ואותו אור הי' משל שבת שקודם לעולם ונשקע ונעשה ערב ובקר של יום א' נמצא הקודש קודם לחול. אך יום השביעי היא יום השביעי ממש שאחר בריאת עולם שעל אור הראשון לא יוצדק יום השביעי. נמצא קודש לחול ויום השביעי לששת ימי המעשה תרי

מילי נינהו. וה"נ בין ישראל לעמים שישראל קדמו במחשבה ואח"כ נתערבו והובדלו. ואחז"ל אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר פי' אבוקה דביקות וחביקה כמ"ש רמב"ן ויאבק ויחבק ע"ש והדביקות ישראל זה לזה היינו אבוקה וחבוקה מצוה מן המובחר להבדלה מן האומות ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי:

דף כז.

סדר הבדלות הוא מונה פי' י"ט במ"ש לא יוצדק בין קודש לחול ובאמצע שבת לא יוצדק בין יום השביעי לששת ימי המעשה אלא סדר הבדלות הוא מונה:
בעזה"י מה שחנני הי"ת רפ"ב דחולין אשר בחר בנו מכל עם ולשון, ועזרנו בחידושי פ' ראשון. הוא יעמוד לימיני בחידושי פ' שני.
השוחט וכו' ר' יהודה אומר עד שישחוט את הווירידין כ' תוס' דדיעבד אינו אוסר אם צלהו כלו כאחד מדאמרינן לקמן אי ס"ד רישא בקדשים מ"ט דפליגי רגנן נ"ל פי' דאפי' אי איירי רישא בקדשים היינו בחטאת עוף דבסי' א' והוא נאכל לכהנים וצולהו כלו כאחד ואסור בדיעבד לר' יהודה ומשו"ה פליגי רבנן אע"כ לר"י נמי אי עבר וצולהו אינו אוסר כנלע"ד כוונת תוס' מיהו לפמ"ש הר"ן לקמן אפי' רוצה לבשלו ולנתחו מ"מ כיון שרוב העופות ניצלים כא' צריך לנקב הווירידין א"כ יש לקיים לשון התוספתא דפוסל בדיעבד בעוף שצולהו ולקיים לשון מתני' דמיירי לכתחלה באין דעתו לצלותו כא' ושפיר קאמר ש"ס מ"ט רבנן דפליגי בהא לכתחלה הא לדם הוא צריך:
איבעית אימא ארוב א' בעוף ואב"א ארובו של א' כמוהו עיי' לעיל כ"א ע"ב תוס' ד"ה ולא יבדיל וכו' וכ' שם מגיני שלמה דס"ל לרש"י דכל ב' סימנים בעוף הוא מדרבנן דמן התורה אפי' לכתחלה ליכא מצוה אלא בסי' א' אבל לשחוט כל הסי' ולא לסמוך אהרוב הוא מצוה מן המובחר מדאורייתא והטעם דסתם נאמר למרע"ה שחיטת סי' א' בעוף וב' בבהמה אלא בעלמא נאמר לו דבכל התורה רובו ככולו וה"ה בשחיטה א"כ מצוה לכתחלה לשחוט כולו ונכון הוא ועיי' לשון חי' רשב"א לקמן כ"ח ע"ב בפלוגתא מחצה על מחצה כרוב ע"ש. ותו שהי' דרסה וכו' התוס' ג' ולטעמיך ולשווי' גיסטרא ר"ל דלמא שחיט מהעורף קמ"ל ושחט ממקום ששח והקשה תורת חיים א"כ ע"כ ליתנהו דרשא דר"א לקמן ממול ערפו ראשו של זה ממול עורף ולא ראשו של אחר א"כ תיקשי ק' תוס' לעיל כ"ג ע"ב ד"ה פרה וכו' שיהי' כל הבהמות כשרים במליקה מק"ו כיון דלית להו דרשא דראשו של זה וכו' ונ"ל אע"ג די"ל כיון דכתיבו תרי קראי ששח ושזב חטהו לעכב דוקא ממקום שזב ושח ולא מעורף מ"מ נילוף ק"ו דעניני מליקה כגון קוצץ ויורד

או מחובר כשרים בשחיטה ולזה י"ל דודאי דריש נמי ומלק את ראשו של זה במליקה ולא של אחר במליקה אך לא דרש ראשו אסיפא ממול ערפו לימא ראשו של זה ממול עורף ולא של אחר אלא ה"א אורחי' דקרא סיפא מפרש לרישא היינו ראשו מפרש ומלק דרישא שלא יהי' עניני מליקה כשרים אלא בראשו של זה אבל לא יפרש ראשו סיפי' ממול ערפו וכלל זה כ' תוס' ר"פ אלו עוברין ע"ש משו"ה איצטריך ושח וזב. ומיהו ר"א לקמן דריש נמי ראשו אמול ערפו דסיפי':

דף כז:

באיזהו תורה שוותה בהמה לעוף פי' מדשני קרא סדר הפרשה דכתיב תחלה בהמה ואח"כ דגים ואח"כ עופות והכא שינה קרא וסידר עופות אחר בהמה ש"מ לענין טומאת נבלה או טהרה מידי נבלה שוים בהמה לעוף טפי מדגים ובאיזה ענין שוים. וקרוב לזה כתב ת"ח לקמן בשמעתין ע"ש:

מה עוף בסי' א' כ' תוס' דכתיב ומלק ולא יבדיל רצונם בזה דאין לומר לחומרא מקשינן לעולת עוף דבעי תרי סי' ואתי זאת למעט סי' א' ויהי' הכשר בהמה בסי' א' לזה כ' תוס' בחטאת עוף כתיב להדיא ולא יבדיל ומסתמא הקישא קאי אמאי דכתיב בהדיא משא"כ ב' סי' בעולת העוף מדיוקא דוהקריבו אתי' ולא רמז עליו הקישא. ומ"מ יש ליישב בזה מה שיש להקשות דלמא ה"א מה עוף בסי' א' אי בעי קנה אי בעי ושט ה"נ בהמה קמ"ל זאת בהמה בושט דוקא דנפיק בי' חיותא טפי ואכתי ב' סימנים מנ"ל והא"ש דמדאפקי קרא מהקישא דחטאת עוף נוקמא אהקישא דעולת עוף דבעי' ב' סימנים לאפקי אי נימא דבהמה נמי בסי' א' ודוקא בושט לא יהי' דומה לעוף כלל לא לחטאת ולא לעולה:

ולרב אדא בר אהבה דס"ל שחיטת עוף בושט דוקא לא הומ"ל זאת ברובו ובהמה בכולו מטעם הנ"ל:

ועיי' לעיל כ"א ע"ב פירש"י ד"ה אף מליקת עולת העוף וכו' ע"ש מבואר מדבריו דאי לאו דידעינן בעלמא אופן שחיטה בסימנים ה"א לא יבדיל אעור נמי קאי ותקשי לכאורה לר"א דכל שחיטת סימנים מולא יבדיל נפקא וקשה ולא יבדיל גופי' מנ"ל דאסי' קאי. י"ל אפי' אי אין שחיטה לעוף עכ"פ נחירה בסי' הוו ומליקה דומיא דנחירה בסי' דוקא ולא בעור ושוב ילפינן זה מזה כדר"א:

באסיפה בעלמא סגי להוי. תלמודא לא אצטריך לאתויי היתר חגבים דמסידרא דקרא נפקא תורת בהמה בשני סי' ועוף בסי' א' ודגים בלא כלום ומכ"ש חגבים דהיינו שרץ הארץ דבתריהו. אך ה"ג ורמב"ם מייתי לי' מאוסף החסיל והקשו עליהם הא לא כתיב

אסיפה דידהו במקום שחיטה וא"כ תקשי מויאספו השלו ונלפע"ד דבפ' יה"כ פליגי רבי ורי"ב קרחה דריב"ק ס"ל וישטחו להם שטוח שירד להם דבר הצריך שחיטה פירש"י שהשלו הי' צריך שחיטה נראה דלא טמא דהי' מין חגב קמ"ל שהי' מין עוף ומ"מ אין להוכיח משם דיש שחיטה לעוף דהאי שטוח הוא לאו דוקא דנחירתן זו הוא שחיטתן כדמשני לעיל י"ז ע"א אהצאן ובקר ישחט להם דהאי פרשתא גופי' ע"ש אך מ"מ לריב"ק מוכח עכ"פ דהאי ויאספו השלו אינה אסיפה בעלמא כדגים דאפי' נחירה לא בעי ולא שום תיקון. והשתא ממילא נימא דכל היכי דכתיב אסיפה אפי' שלא במקום שחיטה כגון אוסף החסיל וכן כל דגי הים יאסף. משמע אסיפה בעלמא. ושאני ויאספו השלו דמפרש בי' קרא דהי' האסיפה לשטוח להם שחוט. אך בשמעתין רצה לומר אפי' אליבא דרבי דפליג התם אריב"ק ע"ש וס"ל להה"ג ורמב"ם דהלכה כריב"ק שהי' רבו של רבי ואין הלכה כרבי מרבו עיי' פ' בני העיר דא"ל רבי לריב"ק ברכני ע"ש:

דרש עובר גלילאה וכו' צע"ג מה יענה אחגבים:

לאויבי דחיתי בקש. נ"ל דהי' לו ויכוח עם ההגמון אי תורה מן השמים. ולקמן ס' ע"ב מוכיח ש"ס משסועה מ"מ עיי' מ"ש תוס' ד"ה וכי משה וכו' וא"כ אין בו די השב. אך עיי' לקמן ס"ו ע"ב תוס' ד"ה כל וכו' י"ל דהכי קים להו הלכה למשה מסיני עכ"ל א"כ היא ראי' ברורה שאין עליו תשובה אך כל זה אי ננים דקרא דקריאת שמות הוא דוקא לבריאת אדמה ורקק ולא דגים וכדדחי לאויבו בקש. אך אי נימא סכינא חריפא מפסקא קרא דרישא דקרא ויצר מן האדמה הוא ענין בפ"ע וגם הביא עופות לקריאת שם נימא ה"ה דגים ולא מוכח מידי ע"כ דחה האויב בקש ולא הודיעו האמת וא"ש אך לישנא בתרא דבלשון אחר אמר לאותו הגמון אין בידי לפרש. ומאי חזית דשדי לי' על עוף שדי' אחי'. צ"ע בשלמא אי שדית אעוף לא אייתר הקישא דעוף לבהמה דאצטריך כמ"ש תוס' ד"ה באיזה תורה משא"כ אי שדית אחי' אייתר הקישא דצבי ואיל לפסולי מוקדשים וי"ל בפ' בתרא דמכות יליף מיני' המרביע והמנהיג בשור פסולי המוקדשים לוקה משום כלאים דגוף א' הוא וכתוב עשאו ב' גופים צבי ואיל ע"ש וא"ש מיהו רש"י לא פי' כן שם וכן לרמב"ם וכן מבואר בפרשת דרכים וצ"ע:

מסתברא מאי דסליק מיני' עיי' רמב"ם יליף מהכא יש שחיטה לעוף מן התורה דהוקש שפיכת דם העוף לשפיכת דם החי' וצבי ואיל לפסולי מוקדשים ונ"ל דרמב"ם סמיך אדמר בר רב אשי לקמן פ"ד ע"א מה חי' אינה קודש אף עוף אינו קודש. ואי ס"ד דושפך אדסליק מיני' אעוף קאי ולא אחי' א"כ להדיא הפסיק קרא בין חי' לעוף ולא הוקשו ולא דמי' אהדדי וס"ל למר בר רב אשי כיון דקיי"ל במדבר הותר להם בשר נחירה וכן

פסק רמב"ם כמ"ש לעיל י"ז ע"א א"כ הא דכתיב ושפך ליכא שום שינוי לשון בקרא וקאמר לדור המדבר ושפך אחי' ואעוף במדבר בנחירה ולדורות בשחיטה וכמבואר כן להדיא לעיל י"ז ע"א ואין כאן שינוי לשון בקרא כלל וממילא נקיש עוף לחי' לכל מילי הן לשחיטה כפסולי המוקדשים והן מה חי' אין קודש ולא חלקת בו אף עוף שאינו קודש ולא חלקת בו וכדמר בר רב אשי ויש שחיטה לעוף מן התורה וכרמב"ם אך ר' יצחק בן פנחס דשמעתין ס"ל בשר נחירה לא הותר להם וא"כ ושפך שינוי לשון הוא לומר דלא בעי שחיטה ושדי אעוף דסליק מיני' ולדידי' לא הוקשו חי' ועוף אהדדי וס"ל כס"ד דש"ס לקמן פ"ד ע"א דלא כמר בר רב אשי:

וכן משמע מדאמר רבי כאשר ציויתיך מלמד שניצטוה על רוב א' בעוף וק' עוף מאן דכר שמי' הא כאשר צויתיך אוזבחת מבקרך וצאנך קאי ואי אית לי' דאיתקש עוף לבהמה מזאת תורת הבהמה והעוף א"כ גם א' ושני סימנים נפקא מהתם ולא בעי הל"מ אלא אחמשה ה' שחיטה אע"כ לית לי' הקישא דזאת תורת הבהמה והעוף ומ"מ פשיטא לי' עוף דאיתקש לחי' בושפך את דמו כרמב"ם הנ"ל ומ"מ סי' א' וב' סימנים לא הוזכר ונצרך להלכה למשה מסיני וק"ל:

דף כח.

מאן תנא דפליג עלי' דר"א הקפר פירש"י תנא דנוחרו או עוקרו דס"ל לרש"י דשינוי בחי' וצריך ללכא שינוי דחיקא הוא כמ"ש רשב"א נוחרו לשון זכר משמע דאעוף קאי והשתא דאשכחן תנא דמתניתין נוחרו אעוף קאי וכהאי תנא ומקשה מאן האי תנא:

ומ"מ הקשה מהרש"א מה הי' חסר לרש"י לומר דקאי אמתניתין דמלק בסכין וכו' ולפע"ד דכיון דכל ק' הש"ס דמלק אליבא דר"מ קאי כמ"ש תוס' ד"ה תיהני לי' וכו' א"כ י"ל ר"מ לטעמי' דס"ל ילפינן שפיכה משחוטי חוץ כמ"ש תוס' ד"ה בשפיכה וכו' ע"ש ונהי למאי דלא ס"ד דאיכא תנאי נדחוק דלר"מ נמי אין מקרא יוצא מידי פשוטו מ"מ כיון דפליגי תנאי בהכי נימא לר"מ דריש שפיכה היינו שחיטה כבשחוטי חוץ וא"ש מתני' דמלק בסכין. אבל אמתני' דנוחרו או עוקרו דהוא בתר מתני' דר"פ כיסוי הדם דפליג ר"מ ורבנן בשחיטה שאינה ראוי' ומשמע דהך מתני' לא תליא בפלוגתא דשפיכה משחוטי חוץ ואפ"ה ס"ל יש שחיטה א"כ מאן האי תנא. ומסיק רבי היא דלית לי' שפיכה כמבואר לקמן פ"ה ע"א ראה רבי דבריו של ר"ש בכיסוי הדם ואפ"ה ס"ל יש שחיטה לעוף מה"ת וק"ל ומיושב נמי קו' תוס' דלא מצי למימר בר קפרא היא דלמא הוא ס"ל בשחיטה שאינה ראוי' כר"מ וע"כ צריך לאתויי מרבי:

זה הי' מעשה ואמרו כל ספק בשחיטה פסול י"ל בדקדוק לשון זה לפי מה שהשרשנו כמה פעמים דנהי כל ספק במעשה השחיטה אי נעשה כהוגן או לא אזלינן להחמיר דהרי בחזקת שאינה זבוחה עומדת ומחוסרת מעשה ההוא עד שיודע לך במה נשחטה וע"י מי מ"מ אי הספק באיברי השחיטה אי ראוי' לשחיטה או לא כגון ניקב הושט למ"ד שהיא נבלה נמצא שלא הי' הבהמה ראוי לשחיטה אין זה בכלל ספק בשחיטה דרוב בהמות ראוים לזבוח אך שאינה זבוחה אבל ראוי לזבוח. וא"כ הכא בספק נשמט הגרגרת היא כעין זה והי' לן למיזל להקל בספיקו. אך כיון שדרך להשמט ע"י מעשה השחיטה ע"י דחיית הסכין או פרכוס ונדנוד הבעל חי בשעת מתיחת הצוואר לשחיטה ע"כ הוה כספק בשחיטה והיינו חידושא דהאי מעשה ואמרו כל ס' בשחיטה פסול ועיין ש"ך רסי' כ"ה:

ואלו שחיטה בגרגרת לא קתני כ' חי' ר"ן דה"ל לאשמעינן נשחט הגרגרת ואח"כ נשמט הושט אע"ג דלא נפיק עדיין חיותא כ"כ בשחיטת גרגרת ע"ש והיינו לדעתו לעיל דאפי' לבה"ג ה"ל שמוטה טרפה ג"כ אבל לפי שהבינו תוס' בדעת בה"ג דאינו טרפה כלל ליתא לדברי ר"ן הללו:

מאי הוה עלה שאני הכא דאיכא שדרה ומפרקת. ונראה מ"מ הוה תיובתא דאיך אפשר לפרש במתני' אחד סי' המיוחד וא"כ סיפא רוב א' בעוף נמי רוב סי' המיוחד והלא סיפא בקדשים כדלקמן ובקדשים מודה דסגי בקנה אע"כ רב אדא דקאי אמתני' ואקדשים נמי אמר למילתי' הוה תיובתא. אך אולי מסברת חוץ יש לחלק ולדחוק במתני' ומייתי מאמוראי דפשיטא להו דליתי' דלא מוקמינן מתני' בתרי טעמי:

אמר רבא היכי נעביד עיי' פלוגתת רש"י וריב"א. והנה לרש"י גם לנקב אין לו בדיקה מבחוץ ומיקל דבדרוסה לא חיישינן שמא במקום דרוסה קשחיט. ויש תקנה אפי' בבהמה לבדוק בפנים אחר שחיטה ולריב"א בהיפוך מיקל בנקב יש לו בדיקה בחוץ ומחמיר בדרוסה שמא במקום דרוסה קשחיט ואין תקנה לבהמה ולפ"ז רבה דאמר אין לו בדיקה מבחוץ אלא בפנים ע"כ בעוף מיירי וע"י שחיטת קנה בודק ושט בפנים וא"כ צ"ע דמרבה גופי' מוכח דלא כרב אדא בר אהבה ולא צריך לבקיאתו של יוסף ברי כר' יוחנן:

ומה שהקשה הר' אלחנן מר"מ היכי אכיל בישרא ולא הקשה מדרב אשי לעיל י"א ע"ב דאמר אתי' רובא משחיטה עצמה דלמא במקום נקב קשחיט דילמא ע"י בדיקה די"ל אפי' בחולין דלמא במקום דרוסה קשחיט דהא כתיב כי יצוד ציד חי' ומי שמר אלו שלא נדרסו וכן וזבחת מבקרך ומצאנך דוחק שכולם נשמרו מלידה ומבטן והריון מדרוסה וא"כ שפיר מוכח משחיטה עצמה. אבל אדר"מ פריך שפיר דלמא ר"מ החמיר על עצמו

ולא אכיל בישרא אלא מהמשומר מעת לידה מדרוסה ובשעת שחיטה בדקוה מחשש נקב ותירצו דיש חולי דאתי' ממילא כעין דרוסה ואין שמירה מזה ולא בדיקה ומיושב קו' מהרש"א עיי' וק"ל:
ועיי' בדברינו לקמן למ"ד ע"א הארכתי בדברי רבינו אלחנן אלו:

דף כח:

אמר ר"ח לא אמר רב יהודה אלא בעוף עמ"ש לעיל במתני' ועיי' טור בשם בה"ג ועיינתי בפנים בה"ג ונ"ל משמעות דבריו דהלכה כר"י בעוף וריב"ל שדר הזהרו בווירידין כר"י היינו אפי' בבהמה לזריזות וחומרא מפני שלפעמים יבוא לצלותה ג"כ שלימה. ונ"ל הא דהחמירו כ"כ דהרי רבנן לא חיישו לי' כלל ואתא ר"י והחמיר בסתם עוף משום שרגיל לצלותו כולו כא' ושדר ריב"ל להזהר אפי' בבהמה אע"ג דדם שבשלו הוא ואינו עובר עליו מ"מ נהי מעיקור הדין אין לחוש מ"מ כיון דאיסור דם הוא מטעם שעירים אשר ירקדו שם כמבואר. ומטעם קדושה כי הדם הוא בנפש יכפר ואינו ראוי להדיוט. וכל דבר שהי' בו ניצוץ קדושה או ההיפך אינו יוצא מידי ענינו לגמרי לעולם ע"כ אעפ"י אחר שבשלו אינו ראוי לא לזריקת פנים ולא לשעירים מ"מ ענינו הראשון לא בטל ממנו לגמרי ע"כ כל בעל נפש ירחק ממנו. והיינו דשלח ריב"ל ג' ענינים שנים מקרא וא' תרגום ושברי לוחות מונחים בארון וזהירת ווירידין דהתרגום הוא קליפת נוגה שנאחזה בתורה ע"י שבירת הלוחות בעו"ה ואעפ"י שחזר ונתן לוחות שניות ונסתלקה הקליפה מ"מ לגמרי לא נסתלקה לכן צריך לתקנה לבטלה חד בתרי בשנים מקרא כי הקליפה לא נסתלקה לגמרי. וההיפך בשברי לוחות אעפ"י שהאותיות פרחו למעלה בשעת שבירתן מ"מ לא בטלו קדושתן לגמרי וע"כ מונחים בארון הקודש וא"כ הזהרו בווירידין כר' יהודה מטעם הנ"ל:
אתמר רב אמר מע"מ כרוב לאו הכא בשחיטה דוקא פליגי אלא בכל התורה כולה כמ"ש רשב"א ושחוט רובא ושייר רובא הוא לאו דוקא ופריך מתנור שחלקו לשנים. דסברא הוא כיון דבכל התורה והמצות פלגא חשיב כשלם א"כ תו לא מקרי נתוץ בדאיכא פלגא אך תי' ש"ס לחלק בין תרי רובא בחד מנא לשחיטה וכל התורה לא אוכל להסביר עד יבוא מורה ויורני:

דף כט.

שאני לענין טרפה דבעינן רוב הנראה לעינים צע"ג לומר דיהי' מותר לאכול ועדיין לא הגיע לשיעור טריפה ויכול להרבות כחול ימים. ועיי' תבואת שור. וי"ל דרבא תי' לפי מאי דהוה ס"ד דרב לקמן מ"ד ע"ב לשער טרפות הקנה ברוב עובי' וכ' תורת חיים דמ"מ הכשר שחיטה אינו אלא ברוב חללה ע"ש וא"כ משכחת דמטרפה ברוב עובי' הנראה לעינים ועדיין לא הגיע לחצי חללה הכשר שחיטה והבן זה:

הי בחולין והי בקדשים נ"ל דנפקא מיני לאוקימתא דמתני' ריש מכילתין הכל שוחטין דאוקמתא היותר מרווח היא אוקמתא דרבה בר עולא. אלא דלעיל ג' ע"ב מסיק להך לישנא דהכא עיקר אדרבא התם עיקר דבקדשים קאי. וחולין שנעשו עטה"ק לאו כקודש דמי ע"ש והשתא אי מצינו דריש פרקי' דהשוחט בקדשים עסק ובא ש"מ דאורחי' דתנא לאשמעינן הכא מילי דשחיטת קדשים עיקור וקמה גם נצבה אוקמתת רבה בר עולא מיהו גם הכא מסקינן דסיפא בקדשים ולא רישא:

דף כט:

אמר רבא הכל מודים היכי דשחיט נכרי סי' א' וכו' מדלא אמר רבא דשחיט נכרי מיעוט סי' וכדאמר הוא עצמו הך לישנא בב"ק ע"ב ע"א וע"ב ע"ש משמע קצת בהס"ד דלא שמע הך סברא דמיעוט סי' דאמר ר' יוסף לקמן. הוה ס"ד דרבא דוקא בסי' א' דהוה עכ"פ גמר מעשה חשוב בהא לא פליגי וכדכתבו תוס' סברא זו בזבחים דף למ"ד לענין מחשבת פגול ע"ש אבל במיעוט סי' הוה ס"ל לרבא בהס"ד דלכ"ע מתכשר בשחיטת ישראל אח"כ דאיהו עיקר והגומר וכמ"ש לח"מ ס' זו ושוב כדחדית ר' יוסף הך דמיעוט סי' בחוץ וכו' ס"ל דגם במיעוט סי' שחיט נכרי וגמר ישראל נמי פליגי וכמ"ש רמב"ם עפ"י פירושו של לח"מ ע"ש:

כגון ששחט סי' א' בחוץ וכו' כ' תוס' בעולת עוף בלא"ה חייב משום דה"ל הכשר שחיטה בעוף י"ל הכא לריש לקיש קיימינן דס"ל בנזיר כ"ט אין שחיטה לעוף מן התורה ואע"ג דנחירה בעינן ובעוף בסי' א' מ"מ בקדשים זביחה בחוץ בעי ולא ילפינן מנחירה. ובזה מיושב גם ק' מהרש"א אהתוס' דלוקמא ברייתא דהשוחט חטאת בחוץ בעולת עוף י"ל משום דאיכא למ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה מיהו בלא"ה לא אתי' ככ"ע אפי' לק' תוס' בבהמה וחצי קנה פגום והיינו דוקא לר"ע זבחים פ"ד ע"א דבעל מום אם עלה לא ירד ומיחייב משום שחוטי חוץ כמ"ש תוס' לקמן מ' ע"א ד"ה חייב ע"ש:

דאיגלאי מילתא למפרע דלאו שחיטה הוא. למ"ד קילקול במיעוט בתרא נמי פוסל א"כ אפי' למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף נמי אצטריך להך שינויי דהרי בשחיטה הו"מ לאפלוגי מגמר רוב עד סוף שחיטת הסי' וצריך לומר אגלאי מילתא למפרע וכו'. והנה דעת רש"י דוקא בקלקול בשחיטה אמרינן הכי אבל נתקלקלה במלאכה או בפסול אחר איכא לאפלוגי גם בשחיטה והא דלא מפליג בשחיטה גופי' וכמו שהקשה ר"ת י"ל רבותא קמ"ל נתקלקלה במלאכה באמצע השחיטה דמטמא בגדים קודם פסול דפשיטא דנהי דשחיטת פרה לא הוה שם שחיטה מיהת הוה בעלמא. משא"כ הזאה אי נתקלקל במלאכה א"כ אין כאן הזאה כלל אלא מיא בעלמא והא אפי' קודם פסולה נמי אינו מטמא בגדים קמ"ל. אבל לעולם בשחיטה נמי כל שדבר אחר גרם לפסול לא מיקרי קלקול השחיטה וכן משמע בב"ק ע"ב ע"א ותוס' נדחק שם בד"ה כי קחייב ע"ש ולרש"י א"ש ומיהו מודה רש"י אם הקלקול הי' בענין תקרובת ע"ז דהוה כמו קלקול בשחיטה עצמה משום דהוה עומד לשרוף ועפרא בעלמא הוא וכמ"ש רש"י לקמן מ' ע"ב ד"ה מחתך וכו' ע"ש ולפ"ז מחתך בעפרא דוקא הוא ולא כמ"ש תוס' בב"ק ע"א ע"ב ד"ה א"י הנאה ע"ש וק"ל:

דף ל.

דנדחי' לפסח שני וכו' דע דאע"ג דכ' תוס' לעיל כ"ח ריש ע"ב דאפי' הפרדת העור אין לך מום גדול מזה מ"מ מום עובר הוה עד דשחיט רובא דקנה ועשה מעשה טרפה או משהו בושט וכיון שהמום עובר עדיין חזי לפסח שני דעד אז יתרפא ויהי' ראוי לפסח שני עד דפגע במעשה טרפה וק"ל:

הקשה תלמידי הותיק הב"ח הר"ר זעליגמאן דאליטשין שי' א"כ לעיל כ"ח ריש ע"ב שכ' תוס' בשם הר"ר אלחנן דק' ש"ס פסח וקדשים מאי איכא למימר דא"א להפריד העור משום מום דלמא זמן רב קודם שהקדיש והקריב הפריד ובדק ושוב כשנתרפא הקריב וסמך אחזקה כיון שעכשיו נתבררה החזקה שעה א' אחר הבדיקה שאבר זה שלם הוא שוב מוקמי' אחזקה אפי' אי לא אזלינן בתר רוב כמבואר בתוס' לעיל י"א ע"א ד"ה אתי' וכו'. ואמר תלמידי הרבני המופלג מוה' מנחם פרויסטיץ כ"ץ דעכ"פ בקדשים א"א דאיכא בכור דקדוש מרחם ואסור להטיל בו מום אפי' מום עובר. ואמר תלמידי חתני הרבני המופלג מוה' דוד הרש ני' א"כ מפסח נמי לק"מ דפסח מצרים היכי משכחת לי' דכתיב בי' תמים והי' מקחו מבעשור וא"א לסמוך שיתרפא בימים מועטים כאלו מאי תאמר עכ"פ תקשי למ"ש תוס' לעיל י"ב ע"א ד"ה פסח וכו' דר"מ מדרבנן הוא דחייש

וליכא לאקשויי מפסח מצרים שהוא מן התורה י"ל רבינו אלחנן לא ס"ל כתוס' הנ"ל אלא אה"נ מבשר תאוה לא פריך דבדיק לי' וכמ"ש רבינו אלחנן ונכון הוא:

האמנם אין רחוק מדעתי דבדיקת ושט מבחוץ אינו מועיל אלא להחזיק שאין נקב מבחוץ אבל אפשר שיהי' קוץ תחוב בפנים עד עור החצון דהרי כל הני חיוי' ברייתא קוצי אוכלין ואם יהי' כן א"כ החזקה עשוי' להשתנות כל רגע דאוכלה בי' ופעי' בי' והקוץ שתחוב עתה עד עור החצון לאחר שעה יבריא ויצא לחוץ. אלא כיון דאזלינן בתר רובא ורוב בהמות כשרות ולא הבריא לחוץ לא חיישינן להא אפי' בנמצא קוץ כדלקמן פא"ט. אבל אי לא אזלינן בתר רובא רק בתר חזקה א"כ במה שבדקנו עור החצון ולא ראינו נקוב אין חזקה שלא תחוב קוץ בפנימי עד סמוך לחצון ועשוי להשתנות ע"י נדנוד דאכלי' ופעי בי' וא"כ אין כאן חזקה מבוררת. והא דלא כ"כ תוס' לעיל י"ב ע"א ד"ה אתי' וכו' הנ"ל היינו משום דבאותו הס"ד עדיין לא אסיק דאתי' משחיטה עצמה ודלמא במקום נקב קשחיט והוה ס"ד דאפי' פרה דבעי' שלימה היינו דא"א לבדוק בקרום של מוח ושדרה וכדומה אבל סימנים יכול לבדוק בפנים אחר שחיטה דרך בית השחיטה ולמקום נקב קשחיט לא חייש באותו שקלי וטרי' ע"כ הוצרך תוס' לומר אפי' לאותו הה"א מ"מ כל חזקה שאינה מבוררת לא הוה חזקה אבל למסקנא י"ל כנ"ל וק"ל:

שחט בשנים ושלשה מקומות לרש"י הראשון חתך והשני שחט והשלישי חזר וחתך ולא שחט פי' חתך היא פחות מרוב והאמצעי שחט הרוב וחיישי שהחתיכות ירווחו וידחקו על מקום שזה שחט ולא ירווח ולא יהי' מפורעת דאפי' למ"ד דפליג אדר"ז דליבן סכין ואבדיקות תלת רוחתא משום דלית לי' מרווח רווח כ"כ שלא יגעו הצדדים בצידו של סכין אבל לא יכחיש אדם דדרך חתוכו של סימנים להיות מרויח והולך. והקשו תוס' מאי פריך ש"ס דלמא מיירי כל א' מהם שחט רוב וממ"נ איזה מהם שיגבור על אידך יהי' עכ"פ א' מהשחיטות מרווח בודאי למאי דמסיק מברייתא דשמא יסמכו זע"ז ושום א' לא ישחוט רובו לק"מ קו' תוס' דאדרבא אי ס"ד בעי' שחיטה מפורעת וא"כ אדרבא שום א' לא יסמוך על חברו דהא בעי' ששניהם ישחטו כל א' רוב אבל ק' תוס' להס"ד דלא ידע מהברייתא לא הי' צריך לדחוק בשני סכינים ואדם א' אלא אפי' בשני ב"א הומ"ל ולזה עוררני תלמיד א':

וי"ל דמייתי מחץ שחוט לשונם מרמה דבר ע"ד דאחז"ל האי תגרא דמיא לבדקא דמיא כיון דרווח רווח א"כ מדמדמה לשון מרמה שלהם לשחיטה ש"מ שחיטה נמי בעינן דרווח ורווח לאפוקי בשנים ושלשה מקומות לפירש"י. והנה לשיטת רש"י א"ש דמייתי

לכאן הך דיני חלדה דשייך שפיר להכא דאי לא מרווח בה"ש הוה כעין חלודה כמ"ש תוס' לעיל כ' ע"ב ד"ה מפני שהוא מחליד וכו' ע"ש:
אך לשאלתות ולר"ח צ"ל כיון דמיירי ששחט הסי' בהיקף דמשמע ששחט למטה ומכ"ש לר"ח שחט סי' א' למטה הוה כעין חלדה וער"ת בס' הישר. ולקמן ע"ב תוס' ד"ה החליד וכו':

דף ל:

בי רב אמרי תחת העור איני יודע ונראה דבי רב מסופקי' בהא דביצה וי"ו ע"א שתיק רב אי שתיק דלא אמרינן ד' סימנים אכשר בי' רחמנא כתי' תוס' שם ד"ה וכי מה בין זה וכו' או דלמא משום דבטן האם הוה כעור והוה חלודה וק"ל:
תחת מטלית תחת צמר מסובך משמע את"ל מטלית הוה חלודה משום דצריך למכה שבגופה. אבל צמר לא והיינו דלא כרמב"ם דאפי' טליתו חופה על הצוואר הוה חלודה מיהו ברא"ש הגירסא בהיפוך תחת צמר מסובך והדר מטלית וכ' הרא"ש צמר עומד לגזוז וכאלו כבר גזוז וא"כ לפ"ז י"ל צמר קדשים דאסור בגיזה ועבודה פשיטא דהוה חלודה לכ"ע אפי' טפי מעור חולין דנהי דאינו דומה לפשוט מחיים מ"מ יכול לפשוט כרצונו ממקום שחיטה ולא הוה גופי' משא"כ צמר קדשים ומיושב קו' תוס' בכורות כ"ד ע"ב ד"ה השוחט וכו' אפירש"י התם וק"ל:
החליד במיעוט סימנים מהו מתוך ס' הישר לר"ת הבנתי דהי' ק' לרש"י דה"ל למימר החליד תחת מיעוט סי' אע"כ לא מיירי שהחליד תחת מיעוט הסימן ושחט סי' אחר אלא אותו סי' עצמו שחט מיעוטו בהחלודה והיינו במיעוט בתרא או שטלה עליו טלית ושחטו. או הכניס סכין תחתיו ופסקו ממטה למעלה. ולר"ת ק' על זה אי איירי שטלה עליו טלית ה"ל למימר לאמרי בי רב החליד במיעוט סי' מהו ואי מיירי ממטה למעלה א"כ לא שייכי בסוגיא דבשמעתין דמיירי במעלה למטה ע"כ פיר"ת שתחב במיעוט סי' קמא ושחט רוב הסימן ממעלה למטה וזה המיעוט כיסה על הסכין והא דלא אמר תחת הסימן כמו תחת העור ותחת צמר משום דבסימנים איירינן בין סי' לסי' לעיל אין דרכו לפרש תחת הסי'. וה"ה דאיבעי' לי' נמי אי פסק אותו מיעוט הסי' ממטה למעלה אך עיקר האיבעי' דשמעתין לא מיירי ממטה למעלה והיינו ששחט רוב הסי' בהחלדת המיעוט על הסכין:
ושוב כ' ר"ת דלפ"ז שיהה במיעוט סי' נמי פירושו במיעוט קמא דבתר דהודה ר"ע לר' ישבב היינו בפסיקת רוב בין בקנה בין בושט אבל ניקב הושט לא הוה אלא טרפה וא"כ

יש להסתפק אי שחט מעט ושהה וחזר לשחיטה הוה הכל מעשה שחיטה ומותר אפי' באכילה או דלמא גמירי שיהוי ואי גמר שחיטה אינו מטהרו אפי' מידי נבלה וגרע משאר טרפה. ולפ"ז בעוף דהכשרו בסי' א' אי ס"ד אין שיהוי במיעוט ולא גמירי שיהוי אלא בתר ששחט רוב ועשה מעשה נבלה ושוהה בין סי' לסי' א"כ ליכא שיהוי בעוף והא דאמרינן בהמה לעוף היינו לכתחלה א"נ מדרבנן ונלע"ד האי א"נ דבס' הישר ט"ס הוא דאין שום פסול בשיהוי דעוף אפי' מדרבנן אלא כצ"ל לכתחלה ומדרבנן אבל בדיעבד אינו פוסל וגם תוס' דשמעתין דכ' מדרבנן היינו לכתחלה ולא צריכים לדברי מהרש"ל ומהרש"א ע"ש ודעת הראב"ד כפירש"י במיעוט בתרא אך מדרבנן דמאן מוכח ויודע ששהה יותר מרוב ומדאבעי' לי' בדרבנן פסקינן תיקו לקולא וע"ש בכ"מ שלא הבין כן וצ"ע:

ובס' אהל דוד הקשה לר"ת תפשוט דיש שיהוי במיעוט קמא דאי ס"ד אין שיהוי וא"כ אין שיהוי בעוף וא"כ למה לי דכ' רחמנא מיעוטא זאת תורת הבהמה דלא לתכשר בהמה בסי' א' לעיל כ"ז ע"ב לר"א ע"ש תיפוק לי' אי גם בהמה סגי בסי' א' א"כ גם בבהמה לא שייך שיהוי כלל א"כ הל"מ דשיהוי למה לי אע"כ מדאצטריך הל"מ ש"מ בהמה בשני סי' ויש שיהוי בין סי' לסי' והנה בפשיטות י"ל דמנ"ל דמדאצטריך הל"מ ש"מ ב' סימנים בבהמה דלמא ה"א יש שיהוי במיעוט סי'. והשתא דכתיב זאת להורות דבהמה בשני סי' הא דאמרינן אין שיהוי. ועוד דלמא ה"א מדאצטריך ש"מ בהמה בעי סי' שלם סי' א' בעוף סגי ברוב ובבהמה בעי' כל ולא אמרינן רובו ככולו וכרבנן דריבר"י לעיל י"ט ע"א: ושייך שיהוי בתר ששחט רוב ועשה מעשה נבלה לר"ע אחר שהודה. ושהה ושחט כולו פסול דנהי דמעשה נבלה הוה ברובה מ"מ שחיטה בעי כולו כמו דלקושטא דמילתא הוה מעשה נבלה בפסיקת רוב סי' א' ולהכשר שחיטה בעי ב' סימנים ולהכי פוסל שיהוי בין סי' לסי' היינו בין מעשה נבלה לגמר שחיטה. ה"נ ה"א השוהה בין רוב לכלו פוסל ולעולם בסי' א' סגי משו"ה בעי' מיעוטא להדיא:

דף לא.

זרק סכין לנעצה בכותל לעיל י"ב ע"ב כ' תוס' ד"ה זרק דנקט לנעצה בכותל לרבותא לרבנן אע"ג דאיכא כוונת חתיכה מ"מ כגון דליכא כוונת חתיכת סי' לא מהנו. ונ"ל הא דנקט והלכה ושחטה כדרכה דהא משכה שאינה צריכא פשיטא דלא יכשיר ר"נ אם לא שחטה כדרכה אע"כ לאשמעינן דמיירי נמי בסכין קטן שאין בו שיעור ב' צווארים אלא שחזרה לאחרי כדאוקמינא לעיל י"ב ע"ב ואע"ג דהחזירה לא הוה בה כוונת חתיכה

אדרבא הוא זרקה לנעצה ולא שתחזור לאחרי' אפ"ה כשרה לר"נ דלא בעי כוונה כלל ועיי' סנהדרין ע"ז ע"ב זרק צרור בכותל וכו' ע"ש. לרבנן פסול אפי' בסכין גדול ולא חזרה לאחורי' ושחטה כדינא בהולכה ובכוונת חתיכת עץ לנועצה בכותל אפ"ה פסול דאין לומר רבנן לא פסלו אלא בסכין קטן ומשום שחזרה לאחורי' בלא כוונה כלל אבל אי הי' שום כוונה מהני א"כ לא ליתני לנועצה כלל אע"כ לרבנן פסול אפי' בסכין גדול ולר"נ כשר אפי' בקטן משום דלא בעי כוונה כלל:

וכ' תוס' סנהדרין ע"ז ע"א דמשנתינו כמ"ד אשו משום ממונו וא"כ ב' דינים נשמע ממשנתינו א' אשו משום ממונו ב' מדיוקא נפלה ולא הפילה מוכח הלכה כר"נ וטפי מר"נ דאפי' כוונת חיתוך לא בעי' כמ"ש תוס' לעיל י"ב ע"ב ד"ה זרק וכו' הא דלא אמר רבא אמשנתינו הלכה היא משום דבהא דאשו משום ממונא לא ס"ל כמשנתינו משום דקרא ומתניתא מסייע למ"ד אשו משום חציו כדאמר רבא ב"ק כ"ג ע"ב ע"ש וק"ל:

הלכה כר"נ לקמן אמר רבא בהא זכנהו ר"נ לרבנן וכו' ע"ש וצ"ע במאי זכנהו הלא אית לן גילוי מדאצטריך למיפסל מתעסק בקדשים ש"מ חולין לא בעי כוונה ואיכא ילפותא וכובס שנית דחולין בעי כוונה דכיבוס טבילת בגד מנוגע אינו אלא להכנסת ג' מחנות והוא חולין ולא לענין קודש לחוד איצטריך האי טבילה וא"כ כיון דאיכא למילף הכי ואיכא למילף הכי מנ"ל לחלק בין טבילה לשחיטה נימא כוונה גמורה לא בעי אבל כוונה כ"ש בעי ובכביסה נמי לא בעי כוונת טבילה אלא אפי' כוונת כיבוס בעלמא דומיא דכיבוס ראשונה סגי נמי בשני' וה"ה בשחיטה סגי בכוונת חתיכת סי' וא"כ במאי זכנהו ר"נ לרבנן. אע"כ מוכח מזה דפשיטא לי' לרבא מבחוץ דאין הלכה כר' יונתן בן יוסף וממילא לית לן קרא בכיבוס. ושפיר זכנהו ר"נ וממילא ליתא לדר' יוחנן ושפיר פסק רמב"ם לקולא בנדה שנאנסה וטבלה וק"ל:

נאנסה וטבלה עיי' הג"א ומלחמות ה' ספ"ג דר"ה דמייתי הך לענין מצות צריכות כוונה אמנם בחי' ר"ן כ' שאינו ענין לכאן כלל ע"ש ומסברא נ"ל הכא אעפ"י שעלתה טבילה ונטהרה מ"מ מ"ע של טבילה לא קיימה כיון שלא נתכוונה לשם מצוה וכן המל שלא לשם מצוה התינוק נימול אבל המל לא קיים מ"ע דמצות צריכות כוונה וכן להיפוך אי טבילה בעי כוונה לא עלתה מטומאתה אפי' אי שאר מצות לא צריכות כוונה לשם מצוה מ"מ הכא בעי כוונה לשם טהרה לא לשם מצוה וכן במילה וכל כיוצא בזה והבן זה:

וקצת יש לעיין כיון דטבילת נדה לבעלה בפ' עריות לא כתיבא אלא מפקינן מדכתיב והדוה בנדתה ר"ל הדוה לבעלה דכתיב איש כי ישכב את אשה דוה בנדתה תהי' כמו נדה לטהרות שבסוף פ' תזריע שם כתיב לשון נדה ולא לשון דוה וקאמר שהדוה לבעלה

תהי' כנדה לטהרות דצריך ביאת מים. עיי' תוס' יומא ע"ח ע"א וא"כ מנ"ל להקל לבעלה טפי מלטהרות דבעי' כוונה וכן יש להקשות בשחיטה לרוב תנאי' דלא דרשי וזבחת כאשר צויתיך מלמד שנצטוה ע"פ הלכ' שחיטה אלא כאשר צויתיך בקדשים וכמ"ש רמב"ן בפ' ראה שם א"כ כי היכי דקדשים בעי כוונה ה"נ בחולין לבעי כוונה דהרי גלי בקדשים לרצונכם תזבחוהו ואמר בחולין תזבח כאשר צויתיך שם לרצונכם:

דף לא:

כוונה דחברתה כוונה מעליותא היא. לעיל י"ב ע"ב כ' רשב"א בשם ר' יונה כל מה דלא אפשר ע"י שליח א"א נמי ע"י חברו עע"ג וצ"ל הכא בטבילה אע"ג דא"א לטבול ע"י שליח מ"מ עיקור קפידא דקרא אכוונת המטביל ולא אהטובל עצמו דהרי המטביל כלים או קטנים אפי' בני יומן ע"כ אהמטביל קפדינן ולא אהטובל וא"ש:

דף לב.

נפלה סכין והגביה פי' שלא על חודה דא"כ הי' צריך בדיקת חכם בין השחיטה והיינו שיהוי דר"ש השחיז את הסכין ועף מלשון פי' המשנה לרמב"ם משמע לי דלא בהשחזה על אבן מיירי כפירש"י. אלא השחיז לשון המשכה הוא שהמשיך הסכין בהובאה ועף שלא הספיק להחזירו בהולכה אלא יצא הסכין חוץ לצוואר וצריך להחזירו למקום החתך ושהה בזה. בא חברו ושחט משמע מלשון רמב"ם בחיבורו דאכולי' מתני' קאי נפלה סכין או בגדו או השחיז ועף ושהה ואח"כ גמר הוא או בא חברו וגמר ולא אהשחיז ועף לחוד קאי. עוד משמע משם דמפרש משנתינו נפלה סכין הוא שוגג ונפלו כליו והגביה הוא מזיד דלמה הי' לו להגביה כליו והשחיז ועף הוא אונס ע"ש:

ר"ש אומר כדי ביקור ואר"י כדי ביקור טבח חכם ערמב"ם פי' משנה ואין כוונתו לפרש ביקור סכין דמאן דכר שמי' דסכין במתניתין דלימא ר"ש סתם כדי ביקור אלא כדי ביקור סימנים ואין הכוונה לשער בכל טבח אחר שחיטה דההוא כיון דשחיט כדרכו סגי בבדיקה כ"ש אך מיירי במסופק אי שחיט רוב או לא ומראה לחכם או כשהוא עצמו חכם מבקר ובודק ומודד אי הוה רובא כדינו או לא ובאותו ביקור משערינן וזה נקרא ביקור חכם כיון שע"י שאלה והוראה הוא נקרא ביקור חכם וע"ש ולפ"ז לא קשי' מהא דלעיל ט' ע"א אהך דרמב"ם ועת"ח וק"ל:

כדי שיגבהנה וירבצנה וישחוט דקה לדקה וגסה לגסה ופירש"י ה"ה עוף לעוף וי"ל הא דלא אמר ריבר"ח עוף לעוף משום דמשנתינו קודם חזרה נישנית ולר"ע לית כאן מעשה

נבלה כלל דאפי' פסיקת רוב בין ושט ובין קנה אין כאן נבלה אלא מעשה טרפה רק ברוב איכא הכשר שחיטה מגז"ה וגם הלכות שהי' גמירי בין רוב סי' זה לסי' אחר. אבל באותו סי' עצמו לא שייך שיהוי כלל כיון דליכא מעשה נבלה וכדעת ר"ת לשיטתו כן הוא קודם חזרה לכ"ע וא"כ לא שייך בעוף שיהוי רק משום גזירת בהמה א"כ שיעור שיהוי דעוף כשיעור בהמה משו"ה לא אמרי' עוף לעוף בפי' משנתינו אבל לדינא דהדר בי' ר"ע וקיי"ל אפילו ניקב קטן בושט נבלה ודלא כר"ת וגם בעוף שייך שיהוי מדינא א"כ שיעור עוף לעוף כפירש"י ועיי' רא"ש ופוסקים:

ורמינהו וכו' הקשו תוס' הא גם כי מתה תו לא פקע איסור טריפות מינה. היינו לשיטתם דס"ל דמחיים טרפה הוה ותו לא פקע מיני' אבל הרמב"ם ס"ל דהוה נבלה מחיים אלא שאינו מטמא מחיים אבל איסור טרפה לא חל עליו כלל כי מיד נבלה הוא ולק"מ קו' תוס':

נקובת הושט ופסוקת הגרגרת לקמן רפא"ט דקדק ת"ח מ"ט שינה לשונו ונקט נקובת ופסוקת ולא תנן ניקב הושט ונפסק הגרגרת כמו ניקב הלב ניקבה הריאה וכדומה. ותי' מפני דקאי אנקובה ופסוקה דמשנתינו אלו טרפות נקובת ושט ופסוקת הגרגרת ששנינו לעיל ועוד ניקב קרום של מוח וכו' ע"ש ועפ"ז יש ליישב מאי דמקשי' אפירכת ש"ס דשמעתין מאי קושיא דלמא נקיט ושט וקנה משום תורבץ ושט ומשום ניקבה כנפה דקנה דלא הוה נבלה. והא"ש אנקובה ופסוקה דמשנתינו קאי דהדר ר"ע ומיחשב לי' נבלה:

דף לב:

ועוד הא תנן ואח"כ שחט את הושט כ' מהרש"א וכן בראשונים דלא גרסינן במתני' ואח"כ דא"כ לא הוה טעי רבא אלא ברייתא היא ורבא לא ידעה ולענין תשובה קמייתא דהיינו קמייתא י"ל רבא ישב בדוחק סיפא פסק גרגרת ושחט את הושט ומצא פסוקה ולא ידע אי בשעת שחיטה ע"י סכין או מקודם וכמעשה דלעיל כ"ח ע"א בנשמטה ע"ש:

אלו אסורות קתני יש מהן נבלות ויש מהן טרפות. צ"ע לגירסא ואלו טרפות בוי"ו כמ"ש תוס' לקמן ר' פא"ט ולמסקנא דמשנה נישנית קודם חזרה ושנה ואלו טרפות בוי"ו י"ל כתי' ב' דתוס' לקמן רפא"ט דקאי אפסולי שחיטה ולא אמשנתינו אבל לרבא דואלו אסורים קתני צ"ע:

אלמא כמאן דמונח בדיקולא דמי ויש לעיין פשיטא הא עינינו רואות דמנחי בדיקולא וביותר ק' אמ"ש הר"ן דלא אמרה אלא בריאה אבל בלב וכבד לא דאין לנו אלא משאחז"ל

דאין הדעת נותן שיהי' הלב כמונח בדיקולא וישאר שום חיות בבעל חי ע"ש וק' הא עינינו רואות דמנחי בדיקולא גם הלב והכבד. וי"ל מידי דהוה אטחול וכליות שאינם תלוים לא בושט ולא בקנה אך מעורים בפנים הטחול על הכרס והכליות בין מתניים ומ"מ חיותם תלוי בחיות הבהמה ה"נ לב וכבד ורק הריאה ס"ל לר"ל דתלי' בקנה וגם בהא פליג ר"ז. ועדיין צל"ע מאי פריך דר"ל אר"ל הא בודאי אחר שחיטה ומפרכסת עדיין חי' היא לכל דברי' אלא מגזה"כ נחשבה כמתה ע"י שחיטה אבל בטבע חי' היא וא"כ י"ל בנפסקה הגרגרת שלא ע"י שחיטה והרי עדיין חי היא מועיל הכשר שחיטה להתירו אך בשחט הקנה והתורה עשאו כמת שוב לא יטרוף הריאה ומאי רומי' דר"ל אדר"ל. וצ"ל עכ"פ כיון בטבע יש לה חיות א"כ נקיבת הריאה תרגיש בכל רמ"ח אברי' וגורם לה כאב באברים שאינם נשחטים וצ"ע. ועדיין צל"ע לר"ל דמונח בדיקולא הלא מ"מ מודה דאם יוציא הריאה מהגוף בין סי' לסי' דאינה ניתרת בשחיטת הקנה לבד וקשה כיון שכבר מונחת בדוקילא מה יועיל לה שוב שחיטת הושט וע"כ צ"ל כיון דעדיין מעורה בפנים מרגשת בשחיטת הושט א"כ מנ"ל דלא מטרפא שוב מטעם דמונח בדיקולא כיון דיש טרפה לחצי חיות ויש לדחוק דמ"מ ניתרת בושט ויועיל לה כמו חותך מעובר שבמעיה ער"פ בהמה המקשה:

ואפשר משו"ה מייתי הא דאילפא הכא משום דדמי לי' ומחד קרא נפקא ובשר בשדה טרפה ע"ש ר"פ בהמה המקשה ועדיין צ"ע בכל זה ולקמן דתנן פסוקת הגרגרת אע"ג דבלאה"נ הוה ניטלת הריאה די"ל ה"א אעפ"י שנפסקת מה שהגרגרת מעורה בצוואר הוה חיות גם לריאה כמו בנשמטה הגרגרת לה"ג. ולענין היתר למכור לב"נ בזה"ז עמ"ש לעיל כ' ע"ב דלא שייך מונח בדיקולא אלא בשחיטה כשרה ואז אמרינן מי איכא מידי ובשחיטה פסולה לא הוה כמונח בדיקולא:

דף לג.

ואין מזמנים גוי על בני מעים וכו' כאמה"ח דמי אע"ג דלא שחיט רק הרוב ועדיין מעורי' במיעוט ואבריו המדולדלים אין בהם אלא מצות פרוש לישראל בלבד י"ל היינו לישראל דבשחיטה תלי' מילתא ושחיטה אינו עושה ניפול אבל ב"נ דבמיתה תלי' ומיתה עושה ניפול עיי' זה לקמן ע"ד ע"א:

מי איכא מידי וכו' פי' דלהתקדש יצאו ישראל ולא להקל ומשו"ה גבי נצטוו על העוברים דגם ישראל נצטוו רק שאין נהרגים היינו משום דגופו של ישראל חשוב טפי ואינו נהרג בשביל עובר רק עונשו מן השמים משא"כ ב"נ קל הוא ונהרג אפי' על עבירה כ"ד וכן

בענין חצי שיעור כיון שאסור מן התורה ויש על העובר עונש בידי שמים ומה שאינו לוקה דחס רחמנא על גוף קדוש שלא להלקותו על פחות מכשיעור משא"כ ב"נ דאין להם שיעורין כלל ומה שהקשה שם משו"פ אעפ"י דגם לישראל אסור משום חצי שיעור כמבואר ברמב"ם ובטור ח"מ מ"מ נהי דלכתחלה אסור לגזול מ"מ אם עבר וגזל אמאי לא יחזור חצי פרוטה שגזל ואין ב"ד נזקקים לו כלל וב"נ נהרג אפי'. ומשני זה היא מטעם קדושת ישראל שהנגזל מוחל מאי דעביד בשעת גזילה עביד ויענש עליו משמים ככל חצי שיעור אבל כשכבר גזל היא בהיתירא בידו ובמחילת חברו:

ומ"ש שאני ב"נ דלאו בני כיבוש נינהו פי' התורה לא התירה ליקח אשת איש במלחמה. לולי דדינא הוא שהכיבוש מפריד בין הדבקים כמו ס' כריתות וכל מי שיכבוש הכיבוש מפריד אלא שלא ניתן רשות לכבוש אלא לישראל אע"ג שגם ב"נ קונה בכיבוש כדמוכח מעמון ומואב טיהרו בסיחון ועוג היינו אע"ג שהכיבוש גופי' אסור להם מ"מ אם עבר וכיבש קנהו כמו שהגזלן קונה ביאוש ושינוי אע"ג דאיסורא עביד מ"מ קנה הגזילה ה"נ קנה מה שכבש באיסור אבל אותו הכיבוש אינו מפריד בין הדבקים ואסור ביפ"ת אשת חברו הגוי. ואם אולי יזדמן שישלח הקב"ה נביא לפי שעה ויצוה כגון נ"נ לצור על מצרים ועל צור כיון שאז נצטווה לכבוש ה"נ דשרי ביפ"ת ואין זה תלו בקדושת ישראל:

והנה תוס' הקשו דגוים לאו בני זביחה נינהו וקושיתם יוצדק לשיטת ר"י לעיל ג' ע"ב ד"ה קסבר וכו' דגוי אפי' אינו עע"ז אינינו בר זביחה י"ל ג"כ כנ"ל אך לפמ"ש לעיל י"ג ע"ב שיטת הרמב"ם דגוי נמי בר זביחה ורק עע"ז נאסרו משום לתא דע"ז אבל מי שאינו עע"ז שחיטתו מותר לישראל מן התורה. וא"כ קשה מ"ט לא יאכל הוא בני מעים או מפרכסת משחיטתו ולפמ"ש לעיל שם דאמוראי פליגי בסברת רמב"ם ור"י הנ"ל. א"כ י"ל היינו דקאמר ר"פ בעינא למימר ליה מי איכא מידי ולא א"ל דאמינא טעמא קאמר והיינו כנ"ל בתחלה הוה ס"ל כרמב"ם דבר זביחה הוא. וקשה מי איכא מידי ושוב הדר בי' דלמא כהר"י דגוי לאו בר זביחה ולמסקנא תני' דלא כראב"י וכרמב"ם דגוי בר זביחה הוא:

אבל מה נעשה לו לרמב"ם דאיהו גופי' פסק דמפרכסת מותר לישראל ואסור לב"נ ועיין במהרמשי"ף באריכות ולא העלה מזור במ"כ ולפע"ד לומר דלמ"ד בשר נחירה הותר להם במדבר ולא הותר להם לשחוט כלל חולין וזהו דעת הרמב"ם שהבאתי לעיל י"ז ע"א א"כ הרי גם לישראל אחר מ"ת נאסר להם מפרכסת ולא שייך למימר להקל יצאו כיון שגם אחר סיני נאסרו. רק הדבר תלוי בזמן מן הזמנים ולא שייך לומר להתקדש יצאו ולא להקל ור"פ דבעי להקשות מי איכא מידי הוה ס"ל בשר נחירה לא אשתרי וכן ברייתא דתני דלא כראב"י ס"ל הכי אבל לדינא א"ש פסק הרמב"ם ואמנם אין נפקותא אלא

במפרכסת אבל לענין בני מעים הא בלא"ה לית לי' לרמב"ם כר"ל דהוה כמונח בדיקולא ורוב הפוסקים ככולם ס"ל מי איכא מידי ובלאה"נ נראה דלא שייך מונח בדיקולא אלא בשחיטה כשרה ולא בפסולה וכמ"ש לע"ל:

ועיין רמב"ם פ' יוד ממלכים ה' ט' וה' יוד שנראה שמחלק בין עכו"ם לבן נח שאותו קיבל עליו שלא לעע"ז וזה מותר לשבות ולקיים המצות שירצה ומזה מקבלים קרבנות ומלמדים לו תורה ומקבלים ממנו צדקה והשתא לק"מ מגוי ששבת מי איכא מידי דהרי גם גוי אם אינו עע"ז מותר לשבות. ומיושב ק' ש"ס ולחשבי' בהדי ז' מצות ונ"ל רמב"ם סמוך אש"ס נדרים ל"א ע"א עושים ואינם מצווים משמע גם אינם אסורים והלכה כסתם דנדרים דהוא בתרא טפי מסתם ש"ס דשארי מסכתות שהוא חיבור מאוחר:

מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה כ' תוס' ור"ן דהכא אפי' צלי בעי מליחה כיון שהיא מבית שחיטה ובזה ישבתי בחי' למס' ביצה כ"ה ע"א דקאמר ת"ק בהמה מסוכנת לא ישחוט אא"כ יש שהות לאכול כזית צלי ור"ע אומר כזית חי מבית טביחתה והקשה בשיטה מקובצת לרמב"ם דאומצא נמי בעי מליחה ושיעור מליחה כשיעור צלי' א"כ מה בין ת"ק לר"ע ולהנ"ל ניחא דש"ס מפרש מבית טביחתה או ממש במקום שחיטה או מקום שטובחת אכילתה היינו בני מעים. וא"כ אי מבני מעים אין מחזיקים דם בבני מעים ולא בעי אומצא מליחה. אי בית טביחה ממש אפי' צלי נמי בעי מליחה וצריך שני שיעורים שיעור צלי' ושיעור מליחה ולר"ע כזית חי סגי בשיעור א' שיעור מליחה לאומצא וטובא איכא ביניהו וק"ל:

ונאכלים בידים מסואבות כ' תוס' לצלי דלא בעי הדחה או לקדרה ובמי פירות ורשב"א ור"ן כ' שהודחו במים שלא לרצון פי' ואחר שכבר נתנגבו נודע לו ושמח ומ"מ לא הוכשר בכך כפירש"י לעיל י"ג ע"א ד"ה ואם נתכוון לכך ובד"ה הרי הן בכי יותן ע"ש:

וברשב"א בשם ריב"א דלקדרה ומכאן מוכח דהבשר לא צריך הדחה לקדירה ותוס' כ' אין ראי' דאפשר לצלי איירי והוא דחה גם זה וכ' כנ"ל:

והנה אין לפרש בכוונת ריב"א ששום בשר לקדרה לא בעי הדחה וכי יכחיש מדיח ומולח ומדיח אע"כ ה"פ האי בשר שלא יצא ממנו דם אין מוחזק בדם ולא בעי הדחה קודם מליחה ומיהו מליחה בעי ומאחר מליחה לק"מ אפשר מלח מליחא גללניתא ומנפיץ לי' וכהפוסקים דמילחא גללניתא לא בעי הדחה:

ותוס' פליגי דגם הדחה הראשונה בעי האי בישרא לרכך הבשר אך לצלי איירי דלא בעי הדחה הראשונה כלל. ורשב"א ס"ל גם צלי בעי הדחה ראשונה ע"כ מוקי בהודח בלי מתכוון:

אך ק' על הריב"א במאי מבשל לי' וע"כ במי פירות א"כ הדחה נמי במי פירות אע"כ ס"ל אין הדחה ראשונה במי פירות משום דמטרשי לי' והשתא דאתי' להכי אין צריך לדחוק במלחא גללניתא אלא הדחה שהוא רק להפיץ המלח סגי במי פירות ולא הדחה ראשונה וכדעת רמ"א סי' ס"ט ועש"ך סק"ל וק"ל:

כשרים ונאכלים בידים מסואבות. מלשון רמב"ם פ"ד ממאכלות אסורות מבואר דעיקר משנתינו אתי לאורויי דאע"ג דלא יצא דם לא אמרינן מסוכנת הי' ומשו"ה מותרת אפי' בלי פרכוס והיינו סמיכות משנה זו עם מתני' דלקמן ל"ז ע"א:

דף לז.

השוחט את המסוכנת היינו שקרובה למות ולא יחי' אחרי נפלו ורובם למיתה כמו גוסס באדם משא"כ חולים רובם לחיים ועיין בערוך ערך סכן וערך מסכן והנה בבכורות מ"א ע"א דרשינן מן הצאן מן הכבשים ומן העזים פרט לחולה וזקן ומזוהם ומצריך להו דזקן ה"א הואיל ולא הדר משא"כ חולה חולה לאו אורחי' משא"כ זקן וכו' ע"ש. וקשה דלמא קרא למסוכן דלא הדר ולאו אורחי' ואכתי בחדא מיני' מנ"ל. ונלע"ד אה"נ אי לא הוה כתיב אלא חד קרא לא הוה ממעטין אלא מסוכן דאיכא תרתי לריעותא דלא הדר ולא אורחא והשתא דכתיב עוד קרא ממעטינן אפי' חדא לריעותא והי מיניהו מפקת דשקולים הם חולה דלאו אורחי' וזקן דלא הדר. וש"ס דנקט מן למעוטי זקן ומן למעוטי חולה לישנא קיטא נקט דהאמת כן הוא. אבל לעולם אי לא הוה כתיב אלא חד מן לא הוה ממעטינן חולה להקרבה אלא מסוכן דלא הדר:

וראיתי בתב"ש ססי' י"ז שהקשה מנ"ל מקרא דיחזקאל דמסוכנת מותר לעלמא. דא"כ מאי רבותי' דיחזקאל. דלמא קרא אחולי קאי דאסור לגבו' ומותר להדיוט ויחזקאל נהג סלסול בעצמו ולא אכל אפי' חולי אבל מסוכן אפי' לעלמא אסור. ולק"מ דלשון נבלה וטרפה לא יוצדק אלא אמסוכן דלא הדר וקרוב להיות נבלה וטרפה. אבל חולי שרובם לחיים לא שייך נבלה וטרפה ע"כ לא הו"מ לאוקמי קרא דיחזקאל כ"א במסוכנת:

זאת החי' וכו' עיין תוס'. פי' למסקנא דאית לן קרא דמסוכנת דלא מיחסרא שרי' וטרפה דמחסרי' נמי דוקא כשהוא מסוכנת כמ"ש רמב"ם דכתיב לכלב תשליכון עד שיעשה אותו בשר הראוי להשליך לכלב דאפי' למ"ד טרפה חי' מ"מ מודה שמסוכנת היא וסופה למות באותה מיתה שזה היא מכה הממיתה אלא שאין גבול לחיותה שאפשר שתחי' כך כמה שנים ומתנוונה והולכת וסוף מתה באותה מיתה ונמצא נעשה בשר הראוי לכלב לכולי עלמא. אך למאי דקיי"ל טריפה אינה חי' פי' שיש שום גבול לזמן חיותה היינו

למ"ד יום למר ויב"ח למר והכי קיי"ל ולהכי אתי קרא שאינה חי' לא תיכול והוא כמהופך אותה שלא תאכל היינו אותה שאינה חי' הגבול אשר ניתן לה מהל"מ יב"ח. אבל למ"ד שאין גבול לזמן אין צריך קרא שסופה למות דהאי מלכלב תשליכין אותו נפקא אלא ע"כ קרא אתי' שיש זמן מהל"מ לחיותה ונפקא מיני' לברר ס' טרפה ע"י חיות יב"ח. וכל זה לקושטא דמילתא אבל להס"ד מקשה דלמא קרא לאסור מסוכנת אתי' וק"ל:

השתא מחיים אסירא. לקמן פירש"י מק"ו ותוס' כ' דאין זה ק"ו דמה להתם דאסירא מחיים ואין מובן לדבריהם מה בכך הא על זה אנחנו דנין השתא מחיים נאסר משום דקרוב למיתה כ"ש מתה ממש והתם בזבחים הכי פירושו דטרפה דמחסרא הוה חסרונו מחיים משא"כ נבלה נהי אין חסרון גדול ממיתה מ"מ החסרון נולד אחר מיתה משא"כ טרפה שהחסרון נולד מחיים. ולק"מ ק' תוס' לקמן בד"ה ומה מחיים וכו' ע"ש. ומ"מ הכא בהס"ד לא פירש"י מק"ו כבמסקנא אלא פי' כמ"ש תוס' דפשיטא דמיתה לא שרי' לי'. דאי הוה שקלא וטרי' דנילף מק"ו לא הוה צ"ל דשאינה חי' לא תאכל ליכא אלא עשה דאפי' הוה נמי ל"ת הא אין עונשין מן הדין וזה רמיז בחי' ר"ן. אלא ע"כ שקלא וטרי' דשמעתין לאו מק"ו אלא מסברא דאי ס"ד נאסר מחיים איסורא להיכן אזיל. ומה שהקשו תוס' אכתי איסור שאינו זבוח להיכן אזיל. הנה למ"ד בשר נחירה הותר במדבר וליכא עשה דזבוח. א"כ הוצרך לאסור נבלה בהיותם במדבר. ובימי חורפי אמרתי דה"א לא נצטוו על הזביחה אלא אם ירצו להרוג בעל חי בידים לא הותר אלא ע"י זביחה. אבל מת מאליו שרי' כסברא שכ' תוס' סנהדרין נ"ו ע"א גבי אדה"ר ע"ש משו"ה איצטריך לא תאכל נבלה ובהא א"ש דלא פריך השתא דלמא שווי' גיסטרא ונטר עד לבסוף משום דהשתא מגיסטרא לק"מ כיון דהרגו בידים ושוי' גיסטרא נאסר מטעם אינו זבוח בשלמא למסקנא פריך מגיסטרא לענין לעבור עליו בלאו ועשה א"ש אבל להס"ד לא מצי למיפרך דקרא אגיסטרא קאי דלא צריך דבלא"ה הוה איסור שאינו זבוח:

דף לז:

מנעורי ועד היום הזה הא דאמר מנעורי בשלמא שלא הרהרתי איכא רבותא בנעוריו טפי מזקיניו אבל בשר כוס כוס. צ"ל בנעוריו קודם שגלה מא"י לבבל ולא שכיחי גוים התם ואיכא הפסד מרובה כמ"ש תוס' לקמן קי"ד ע"ב סוף ד"ה עד שיפרוט אפ"ה לא אכל בשר כוס כוס ועיין בש"ע ססי' י"ז:

שהורה בה חכם פי' במילתא דתלי' בסברא והי' מהרהר עלי' אולי טרפה היא ולבסוף החליטה להתיר מ"מ כיון שחשב עלי' מחשבת איסור ה"ל כפגול דנפסל במחשבה.

ועד"ז י"ל בפ' שופטים צדק צדק תרדוף נאמרה שם ששה לאוין שהי' כתובים על כסאו של שהע"ה וכולם מעניני דינים ושופטים ולא תטע לך אשרה נמי כל המעמיד דיין שאינו הגון כאלו מעמיד אשרה אצל מזבח. אך לא תזבח לה' אלקיך שור ושה אשר יהי' בו מום כל דבר רע אין ענינו לכסא של שהע"ה אך בספרי ומייתי לי' רש"י בחומש כל דבר רע דיבור רע אזהרה למפגל בקדשים וה"ה להורה בה חכם. וכדומה ושייך לשופט ומרוה גם הוא יורה. ובזה י"ל קצת מ"ש רא"ם שם דלאו דוקא דיבור בפגול אלא הרהור מחשבה ובאמת כן משמע דעת רמב"ם רפי"ג מפסולי המוקדשים אלא שהמשנה למלך שם צווח על הרא"ם מה הי' לו בזה דהרי תוס' הוכיחו מכמה דוכתי דפגול בעי דבור וכן הקשה אהרא"ם בתי"ט ס"פ המפקיד גבי חושב לשלוח יד ע"ש ולהנ"ל ס"ל להרא"ם דהספרי הנ"ל ע"כ ס"ל במחשבה סגי כיון שכ' על כסא שהע"ה משום הוראת חכם והתם מחשבה בעלמא איכא וק"ל:

שלא הורמו מתנותי' נראה זה הי' רבותא בגולה דנהגי עלמא כתלת סבי ופטרו בח"ל ממתנות עפירש"י פ"ק דשבת יו"ד ע"ב ד"ה הוה נקיט תרי מתנתא דתורא ע"ש. וא"כ הוה מעין פגול דחוץ למקומו נמי פגול קרי לי' והאי חוץ למקומו בח"ל הוה:

כל שמעמידין אותה ואינה עומדת פי' מעמידין אותה ע"י גערה ומקל ולא בעינן עמדה מעצמה משא"כ מסוכנת ע"י נפילה לקמן נ"א ע"ב בעי' עמדה מאלי' בלי גערה והיינו עמדה אינו צריכה מעל"ע. ולא מעמידין אותה אלא עמדה מאלי' ופשוט וק"ל:

דף לח.

איצטריך לי' לאבא לאוזוי אוני. נראה דרש"י לא רצה לפרש דשמואל קרי לרב בשמו אבא. כיון דשם אביו של שמואל הי' אבא בר אבא אבוה דשמואל. לא הי' לו לישא שמו על שפתיו עיין ש"ך י"ד סי' ר"מ סק"ג ע"כ פי' שקראו כן בלשון כבוד אבי אבי רכב ישראל כמ"ש תוס' ישנים יומא דף פ"ז ע"ש. והא דאיסי דקרא לרב אבא אריכא נראה שלא רצה לקרותו בפני ר' יוחנן לא בלשון רב ולא בלשון אבי רכב ישראל מפני כבודו של ר' יוחנן עיין סי' רמ"ב סכ"א עד שהודיעו ר' יוחנן שרב גדול ממנו:

בידוע שנשמתה נטולה הימנה וכו' מלשון זה משמע דכל שלא פרכסה כראוי אין כאן ספק ולוקין עליה משום נבלה וכן פסק רמב"ם. אלא שפסק בספק פרכסה הוה ס' נבלה וצ"ע מ"ש מאם נגע בא' בלילה ולמחר השכים ומצאו מת אפי' הי' מסוכן ומת אמרינן השתא הוא דמת דמוקמי' בחזקת חי' עיין עירובין ל"ה ע"ב והרא"ש בטהרות כ' שם דרבנן לא פליגי אלא בקדשים משום חומרא דטהרות ועט"ז ונה"כ בי"ד סי' שצ"ז. וצ"ל

הכא נגד חזקת חי איכא חזקת שאינו זבוח. ועוד מלבד שהיא מסוכנת הרי הוסיף לה מכת חרב סכין של שחיטה ומיגרע גרע דלמא נפיק נשמתה באמצע שחיטה ועיין לקמן בסמוך אי"ה:

ואי עדיף מאי עד מ"מ מסידור משנתינו דפרכוס יד ורגל. והדר זינוק. והדר פרכוס יד או רגל דפחות מזינוק. ולרבנן דסגי ביד או רגל כ"ש דסגי בזינוק. והא דפליגי אדר"ש אי שחטה בלילה ומצא כותלי ביה"ש מלאים דם תלינן שזינקה. קשה דלמא לא זינקה ומ"מ נתלכלכו כותלי ביה"ש ע"י נדנוד ופרכוס ואותו הפרכוס לא הי' ביד או ברגל אלא בא' משארי אברי' ועכצ"ל לר"ש אפי' פרכוס בשום אבר מהני ועל זה הקשו רבנן מנ"ל להקל הא לא מהני אלא או פירכוס או פרכוס רגל ומכ"ש זינוק שבפנינו אבל שחטה בלילה ניחוש שלא זינקה אלא שפרכסה בשארי אברי' ואסורה מספק כן י"ל. ולפ"ז הלכה כר"א דזינוק בפנינו עכ"פ מהני ועוד אפשר זינוק שלא בפנינו נמי מוקמי' אחזקת חי כיון דאיכא עכ"פ מעליותא בפנינו או שזינקה או שפרכסה אין לנו לומר שלא הי' הפרכוס כראוי ורבנן דמתניתין דפליגי אר"ש ס"ל כר"ש בריש נדה בחביות ומקוה ולא אזיל בתר חזקה אבל למאי דקיי"ל אזלינן בתר חזקה אפשר הלכה אפי' כר"ש בשחטה בלילה והן הנה דברי הטור סי' י"ז שתמהו עליו שפסק כר"א וכר"ש ולהנ"ל ניחא:

דף לח:

ומה במקום שהמחשבה פוסלת לקמן תוס' ד"ה אלא מסתפקינן אולי הך מחשבה הרהור בעלמא ומשנה למלך רפי"ג מפסולי המוקדשים תמה ובאמת אין שום ראי' ממשנה או ברייתא כ"א מדר' יוחנן בשם ר' יוסי בגטין נ"ד ע"ב ומפרש לי' ר"י בר ביסנא בכה"ג ביה"כ משמע בקרבן בעלמא לא מוכח משום דבעינן דשמענא ולא סגי במחשבה ואפשר היינו דאמרינן בשמעתין אדר"ל לא קשי' בתר דשמעי מר' יוחנן פי' מר"י הא דכה"ג ביה"כ דשמענא דפגול דמוכח דפגול בעי דבור וליכא למימר כק' תוס' הנ"ל וק"ל. שוב הראוני שכ"כ בס' מור דרור:

מקום שאין מחשבה פוסלת בחולין. הנה אי ס"ד דתקרובות דע"ז לאו דאורייתא א"ש אין מחשבה פוסלת לאסור בהנאה מן התורה אך תוס' לעיל י"ג ע"ב ד"ה תקרובות הוכיחו דאסור בהנאה מדאורייתא מדאמר ר' יוחנן שם מאן תנא דלא כר"א ע"ש נמצא י"ל מאי דאמרינן אדר"ל לא קשי' בתר דשמעה מר' יוחנן פי' דאמר סתם מתניתין י"ג ע"א דלא כר"א מזה מוכח דתקרובות ע"ז דאורי' אסור בהנאה וא"כ מוכח משנתינו דפנים אסור:

ה"מ בפנים. למ"ש תוס' קידושין כ"ג ע"ב ד"ה דאמר ר"ה דלמסקנא י"ל כהנים שלוחי דידן נמי נינהו א"כ י"ל משו"ה קרי לי' לבעלים מקריב מפני שכהן שלוחו וכמותו ומקרי מקריב. משא"כ בכותי שאין שליחות לגוי ואין ישראל נעשה שלוחו ומכ"ש לדבר עבירה אפי' ילפינן בעלמא חוץ מפנים הכא א"א למילף וצ"ע:

ועלח"מ ספ"ב מה' שחיטה דברי' תמוהים מאוד דפשוט אפי' אי קאי מקריב אבעלים וכן ואכלת מזבחו אבעלים מ"מ אזובח עצמו בודאי נמי קאי. אלא אי קאי אהמקריב ואהזובח לא קאי אבעלים. אבל אי קאי אבעלים קאי נמי אהמקריב ואהזובח אפי' אינו בעליו וא"כ דברי לח"מ צ"ע ורמב"ם אינו מיושב בדבריו וצ"ע:

דף לט:

אבל הכא דשמענא דחשיב הוכיח סופו על תחלתו עיין לעיל ע"א תוס' ד"ה אלא זביחה וכו'. והנה פשוט בשוחט קרבן בפנים כדינו אעפ"י שצריך לשוחטו לשמן מ"מ סגי במחשבה לשמו דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו ומתוך מקומו וענינו. והה"נ בע"ז כה"ג כמ"ש תוס' לקמן מ' ע"א ד"ה לפני ע"ז וכו' אעפ"י שלא פירש וכגון שהוא ישראל מומר וכו' ע"ש. אך פגול שאין מחשבתו מבוררת בעינן דבור להתוס'. וה"ה בשוחט לע"ז ואין הבהמה רבוצה בפני ע"ז ואינינו ישראל מומר אפי' הי' מחשבתו לע"ז וקמי' שמיא גלי' שחישב לע"ז מ"מ כיון שאין היכר במעשיו בזה לא מהני מחשבה אלא בעינן דבור דוקא ואין מחשבתו מעלה ולא מוריד כדעת תוס' לעיל ד"ה אלא הנ"ל. ומפני זה ק' לי להבין מאי דאמרינן בזה שדבר מחשבתו אחר שכבר שחט ואמר ששחט ע"מ לזרוק ונימא נמי הוכיח סופו על תחלתו שכבר בשעת שחיטה חישב כן. מה בכך מ"מ כיון שאז לא נתברר לנו עדיין שהוא כגוי נהי דאגלאי מילתא למפרע שהקב"ה ידע מ"מ כל שאין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו כמו מין ישראל או סתם גוי לר"א מ"מ אינינו אלא מחשבה ולא דבור ומ"ט לאסור ועמ"ש כבר בזה בס' תב"ש רסי' ד':

שאני התם דאמר כתבו וכן הלכה דהוכיח תחלתו שאמר כתבו על סופו וסופו נפילת מהגג על תחלתו שאמר כתבו ושניהם יצורפו זע"ז. ודוקא שראינו שהוא עצמו נפל אפי' מספקינן אי ע"י רוח או הפיל עצמו אפשר דמצרפינן אמירתו כתבו להוכיח על סופו כנ"ל אבל אי אמר כתבו. ושוב נפל א' מן הגג לא נאמר זה הוא אותו שאמר כתבו דדוקא כשידעינן ששני המעשים הי' מזה האיש עצמו אזי ילמדו זה מזה תחלתו של עצמו מסופו של עצמו וסופו מתחלתו. והדברים פשוטים ולא הוצרכתי אלא מפני שראיתי

רב א' שואל טעה ונמשך אחר לשון שו"ת נב"י קמא חא"ע סי' מ"ד וליתא כמובן. והתם באותו תשובה בנב"י הי' מקום להתיר ע"י סימנים בלא"ה ע"ש:

ת"ק סבר מדשתיק קננהו וכו' עש"ע ח"מ סס"י רמ"ה דמייתי י"א דבשכ"מ הלכה כת"ק ונדחקו מה בין שכ"מ לבריא בענין זה. ולכאורה י"ל דרשב"ם כ' שם הטעם שאינו רוצה במתנה משום שונא מתנות יחי' ולכאורה זה שייך במתנת בריא אבל מתנת שכ"מ כירושה שווי' ומצינו מחז"ל הי' מהדרים אחר זה ולא שייך בזה שונא מתנות אך פלוגתיהו מיירי בעבדים וכ' רשב"ם עוד סברא שאינו רוצה להעמיס על שכ"מ עול פרנסתם ע"ש. והנה בלי ספק המקבל מתנות באדם ואעפ"י ששוב מפקיר ומשליך לאיבוד מ"מ לא נפיק מידי מקבל מתנות ולא קיים שונא מתנות יחי'. וע"כ זה שאמר אי אפשר בה הסברא נותן שהוכיח סופו על תחלתו ומיד לא נתרצה קבלת זה לזכות לו דאי תימא שאז נתרצה וכבר נלכד ברשת מקבל מתנות מ"ט הדר בי' ואי משום שונא מתנות יחי' מה מועיל לו מה שמפקירו עתה ע"כ הסברא נותן שהוכיח סופו על תחלתו משא"כ בשכ"מ דלא שייך טעמא דשונא מתנות יחי' רק שום טעם אחר יש לו שאינו רוצה לקבל כגון בעבדים משום מזונות או כיוצא בו שייך שפיר לומר השתא מיהדר הדר בי':

והנה ר"יו ס"ל הכא בשמעתין במעשה דקיסרי מיירי דוקא שזרק באמת אך אמר לזרוק ולא זרק ליכא משום מעשה דקיסרי ועמ"ש תוס' לעיל ד"ה ריש לקיש אמר וכו' ועש"ך י"ד רסי' ד':

וי"ל סברת הרי"ו דודאי בישראל הי' לנו לומר השתא הוא דאיתרע וכל עצמינו לא באנו לומר הוכיח סופו על תחלתו אלא משום דאין דרך עע"ז ליקח דם מאשר ימצאו ויזרקוהו לתרפות שלהם אם לא שחטו מתחלה לשם כך כעין פנים. והשתא זה שזרק דם י"ל שמתחלה שחט לכך ולא השתא איתרע. דאלו איתרע השתא הי' לוקח בהמה חדשה עתה ולשוחטה לשם ע"ז אע"כ כבר מתחלה הי' בדעתו לכך וכל זה אי זרק באמת אבל אי אמר לזרוק ולא זרק אין לומר הוכיח סופו על תחלתו. אדרבא מדלא זרק הוכיח שלא שחט ע"מ כן משו"ה לא בצע אמרתו וא"ש סברת רי"ו:

נמצא לפ"ז י"ל דודאי אי רבנן ורשב"ג סתמא פליגי בין בבריא ובין בשכ"מ ואפי' בבריא דאיכא למימר הוכיח סופו שהוא שונא מתנות ואפ"ה פליגי רבנן ואפי' בשכ"מ דאיכא למימר מיהדר קהדר בי' אפ"ה ס"ל לרשב"ג אמרינן הוכיח סופו על תחלתו. והנה ראוי לקבוע הלכה כרבים רבנן במקום רשב"ג בברייתא ולא במשנתינו. אך יען רבנן דקסרי מספקי להו גם לדידן ספיקא. והשתא י"ל ע"כ לא מספקא להו אלא בבריא דסברא נוטה

שכבר מתחלה בשעת זכיה של פלוני הי' דעתו כך וזה דומה ממש לשוחט ואח"כ זרק דמסתמא כבר הי' דעתו כך בשעת שחיטה מטעם הנ"ל:
ושני הוכחת סוף על תחלה דשוחט וזורק ומקבל מתנה בבריא שניהם דומים זה לזה בהא מספקא רבנן דקסרי. אבל בשכ"מ לא מצינו ספק הדרין לכללין הלכה כרבנן במקום רשב"ג ומיושבים פסקי הטוש"ע די"ד סי' ד' ודח"מ סי' רמ"ה הקצרתי וק"ל:
והא דלא צווח מעיקרא וכו' עיין כיוצא פלוגתא זו במס' ב"מ פ' המפקיד ל"ז ע"א היו ה' תובעין אותו והלה מה טוען ע"ש:
אי אינש אלמא הוא וכו' מדברי תוס' ורשב"א וכל הפוסקים מבואר דהאי אלמא אינינו אלא מחומרא דרבנן ותמי' רבה על תשובת צמח צדק סי' ס"ג ועיין תשובת משאת בנימין סי' ל"ה בזה ועיין תשובתי סי' אלף קצ"ב. האמנם דברי רש"י בהא דלתקוני שדרתיך צריך ביאור כמ"ש רשב"א דהרי רש"י ס"ל דבר תורה כסף קונה בנכרי מישראל וכן ס"ל לרמב"ם א"כ מה יועיל לומר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי הלא על כרחו יעשה בחלקו שקנה בזוזי מה שירצה. והנלע"ד להסביר הענין דאלו התנה עם הגוי להדיא הרי מקנה לך ליטרא בשר על מנת שלא תחשוב לע"ז ומעתה אם יעבור על תנאו ויחשוב כסתם מחשבת גוי הרי לא קנה וכיון שלא קנה שוב אפי' יתן לו ישראל הבשר ההוא והוא יקריבנו לע"ז מ"מ השתא הוא דקנאי ובשעת שחיטה לא הי' בעליו ואין מחשבה מועלת אלא מבעלים דס"ל לר"א בעלים נקראו ג"כ המקריב אבל אי אינינו בעליו לא. נמצא אלו התנה כן בפירוש לית דין ולית דיין דאינו אוסר. והכא נהי שלא התנה כן בפירוש מ"מ סתמא כפירושו אין אדם מוכר לגוי ליטרא בשר ליאסר כל הבהמה בהנאה וע"כ ע"ד כן מכר וקבל ממנו זוזי על מנת שלא יעוות ולא יחשוב ואם חשב הרי מקחו בטל ואינינו בעליו אלא לפ"ז צ"ע מה מועיל גברא אלמא וגזלנות ע"כ אינינו בעליו וצריך לומר נמי מדרבנן בעלמא וכבתוס'. ודעת תוס' נהי בדינינו גוי קונה בכסף למ"ד מ"מ בדיניהם אינו קונה ואע"ג לדינא לא אזלינן בתר דיניהם. מ"מ הגוי אינו סומך בדעתו וסובר שאינו שלו ואינו מחשב לע"ז והשתא אפי' אירע שחישב אין מחשבה כזו פוסלת דוקא סתם מחשבת כל גוי לע"ז ה"ל כל גוי ששוחט או ישראל השוחט בהמתו של גוי הוה כמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו לע"ז ולא בעי דיבור ואוסר כמ"ד לעיל משא"כ גוי דיהיב זוזי דלא סמיך דעתו אין סתם מחשבתו לע"ז. והשתא אפי' אירע שחשב אין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו ואינו אוסר בלי דיבור כנלע"ד:

דף מ.

סוגיא דרבוצה פ"ק פ"ב יום ב' ל"ח למב"י תקצ"ד לפ"ק:

אמר רב הונא היתה בהמת חברו רבוצה לפני ע"ז וכו':

עיין ס"פ הערל דאמרו בי רב דמסיק שם דהיינו ר"ה אמר אין הלכה כר' יוסי ור"ש דס"ל אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"ש אלא כר"מ התם דאדם אוסר. והתם מיירי בלי מעשה דסיכך גפנו לא הוה מעשה בשל חברו כ"כ הר"ש בכלאים בשם הירושלמי ע"ש וכן משמע דר"י ור"ש לא פליגי אלא בלא עביד מעשה ע"ש אבל בעושה בו מעשה אפשר דמודו דאדם אוסר כדמשמע במ"ש רש"י בב"ק דף ע"א ע"א ד"ה בשלמא ע"ז וכו' והתם קאמר ש"ס מאן חכמים ר"ש. ש"מ ר"י ור"ש מודים דע"י מעשה אוסר שאינו שלו ולא פליגי אלא בכלאים דהוה בלי מעשה. ומה"ט נמי בשמעתין לא אשכח תנאי דפליגי באדם אוסר ע"י מעשה אלא תנאי דנכרי שניסך יינו וכו' שהוא בברייתא ולא מייתי תנאי דמתניתין דכלאים משום דהתם בלי מעשה הוא ואפשר ע"י מעשה כ"ע מודים ע"כ מייתי תרי ר' יהודה דפליגי אפי' במעשה ניסוך ואמרו לאו כל כמינך. והדברים פשוטים וברורים. והשתא לפ"ז כיון דר"ה ס"ל התם גבי כלאים אין הלכה כר' יוסי אלא כר"מ דאפי' בלי מעשה אוסר כש"כ ע"י מעשה א"כ מה הי' צריך לומר היתה בהמת חברו וכו' כיון ששחט בה סי' א' אוסרו וס"ל כעולא הלא אפי' בלי מעשה כלל אוסר וצע"ג לכאורה. והאמת בר"ש מייתי ירושלמי דבקראי פליגי בכלאים וא"כ י"ל שאני כלאים דגלי קרא. אבל הרואה יראה שאין זה עיקר כמבואר לכל ומובן מתוס' שלהי פ' הערל. ויבואר לקמן אי"ה פי' הירושלמי ועוד דקרא היינו דבכלאים אינו אוסר שאינו שלו. אבל שיאסר שאינו שלו לזה ליכא קרא ואי לאו דס"ל לר"מ בעלמא אדם אוסר דבר שאינו שלו לא הוה אוסר בכלאים. ומ"ש שם בירושלמי דר"מ קנסא קניס היינו מה שחייב לשלם מדינא דגרמי ס"ל דלאו מדינא אלא מקנסא אבל גוף איסור הפירות מן הדין הוא לר"מ ור"ה פסק כוותי'. א"כ קשי' למה לי' שחיטת סי' א' כלל:

והנלע"ד דהנה התוס' שם החליטו הטעם דכל התלוי במחשבה אין יכול לאסור של חברו. והר"ש פקפק ממכניס פרה לרבקה כדי שתינק ותידוש. ועל כן העלה הוא דאין אדם מקריב תקרובת שאינו שלו כמו שאין אדם מקדיש לגבוה מה שאינו שלו ע"ש. והנה טעמו יספיק לתקרובת ומוקצה לע"ז אבל לנעבד לא שייך זה דאפי' למיכאל שר הגדול משתחוים ואינו צריך להיות של עצמו. וכן בכלאים. מי הגיד שצריך להיות שלו. וע"כ כטעם התוס' וקו' הר"ש מפרה על מנת שתינק ותידוש יש ליישב התם עיקור קפידא היא שלא יעלה על הפרה והעגלה עול בשר ודם וכל שהפרה עושית לרצונה אין כאן עול

בשר ודם. וכל שהאדם רוצה במלאכתה הוה עול בשר ודם מה לי בעליו או אדם אחר ואין זה דבר התלוי במחשבה שנאמר אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. אלא שאינו נקרא עול אא"כ משועבדת הפרה לאדם. והבן זה וסברת תוס' נכונה עכ"פ בכלאים ובנעבד. ואמנם בתקרובות ומוקצה איכא נמי סברת הר"ן דאיך יקריב מה שאינו שלו. והשתא לפ"ז י"ל הא דאר"ה אין הלכה כר' יוסי אלא אדם אוסר דבר שאינו שלו היינו בכלאים וה"ה בנעבד ובכיוצא בו דלית לי' סברת תוס' דיבמות דדבר התלוי במחשבה נמי יכול לאסור שאינו שלו אבל בתקרובות ומוקצה מודה שאינו יכול לאסור שאינו שלו דאין אדם מקריב מה שאינו שלו ואהא קאמר בשמעתין דע"י מעשה מיהו אוסר. והשתא לפ"ז ר"ה ועולא אע"ג דאהדדי איתמרו מ"מ איכא פלוגתא בינייהו. עולא אר"י ס"ל הלכה כר"י ור"ש ור"ע דאפי' בכלאים וה"ה בנעבד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"כ נקיט מילתי' במשתחוה לבהמת חברו היינו נעבד. וא"כ לר"ה משתחוה לבהמת חברו אסרה לגבוה אפי' בלי שום מעשה. ואי אינו בעל חי אוסר אפי' להדיוט בלי מעשה. ע"כ נקיט מילתי' בתקרובות שחט סי' א'. ומ"מ אמר ר"נ כבר תרגמה ר"ה לשמעתיך דבעיקר הדין לא פליגי דלכל מר כדאית לי' סבירא לי' דע"י מעשה נידון שאינו שלו כשלו:

ועיין מס' ע"ז נ"ב ע"ב אר"י אמר רב ישראל שזקף לבינה וכו' והא אין אדם אוסר וכו' ע"ש וצ"ל דרב יהודה אמר רב ס"ל כרב אדא אמר רב ס"פ הערל דהלכה כר"י דאין אדם אוסר בלי מעשה דאלו לר"ה אמר רב המשתחוה אוסר בלי מעשה. ועמ"ש ר"ן בשם רמב"ן במס' ע"ז דף נ"ד ע"א ע"ש בריטב"א. ואמנם שם מ"ו סוף ע"א הגירסא ר"י אמר שמואל ושמואל ס"ל הלכה כר"י ור"ש ע"ש ס"פ הערל:

ועיין לשון רמב"ם פ"ה מכלאים ה' ח' המסכך גפנו וכו' קדש גפנו ולא קדש תבואתו ע"ש. וצל"ע איך אפשר זה כיון שגפנו נאסר שוב תיאסר התבואה מיניקת גפן האסור ע"י תערובות דהשתא הוה כמטיל חלב לקדירת חברו ולא תלי תו במחשבה. ונ"ל שזהו כוונת הרא"ה בבד"ה בית א' סוף שער א' שכ' בסוף דבריו וז"ל ואפ"ה דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו מחיצת הכרם שנפרצה אוסרת בתבואה ביאוש משום דהתם האוסר שייך במילתא וחשיבי תרוויהו כשותפים ואפ"ה איכא דפליג בההוא ואמר א"א אוסר דשא"ש משום דכלאים לא מיתסרי לעולם אלא בדניחא לי' וסבר האי תנא דניחא לכולי בעלים בעי' עכ"ל. ולכאורה דבריו תמוהים הא איהו סובר לעיל מיני' דאין אדם אוסר כלל אפי' בלא טעמא דלצעורי ועוד בכלאים לא שייך האי סברא לצעורי דכיון דניחא לי' ביניקת תבואה מגפן אוסר יהי' ניחותא מטעם לצעורי' אלא כיון דניחא לי' נאסר. רק דס"ל לרא"ה להלכה אין אדם אוסר וא"כ מה יועיל שותפות הוא הדבר חלוק ועומד

שגפנו יאסר ותבואת חברו שרי'. אך נ"ל טעמו כנ"ל מכיון שנאסר גפנו מטעם כלאים שוב נאסר תבואתו של זה משום תערובות כלאים מיניקתם מאיסור. ועל זה כ' שוב דבהא פליגי תנאי וס"ל לרא"ה דר"מ ור"ש ור' יוסי כולהו סברי אין אדם אוסר שאינו שלו. א"כ ר"מ סבר הכא נאסר הכל מטעם יניקת איסור וכנ"ל ור"י ור"ש ס"ל מקרא דמייתי ירושלמי כרמך דייקא כל שאין שניהם רוצים לא נאסר אפי' של א' מהם. וצריכים לדחוק קצת מאי דמייתי ר' יוסי א' שזרע כרמו בשביעית עיין וק"ל. מ"מ לא הבנתי לרמב"ם איך אפשר לאסור א' ולהתיר האחר. ודוחק לומר דס"ל להרמב"ם בכי האי גווני קמא קמא בטיל ואינו חוזר וניעור עיין תוס' יבמות פ"ב ע"ב ד"ה אר"י וכו' וכבר כתבתי בזה במקום אחר בקונטרס גידולן שלי. או י"ל דלהרמב"ם אמר לא נתקדשה התבואה מדין קדוש כלאים. אבל אה"נ אסור מטעם תערובת כלאים:

ובירושלמי דכלאים מייתי הנך ברייתות דמס' ע"ז נ"ד ע"א תני חדא נעבד שלו אסור ושל חברו מותר ותני אידך בין שלו בין של חברו אסור והיינו ברייתא א' באונס וא' ברצון דאניס בהמת חברו ורמי אהדדי. ובעי לאוקמי כתנאי דמשנת כלאים הנ"ל. ודחי ע"כ לא פליגי ר"מ ור"י ור"ש אלא להדיוט אבל לגבוה י"ל כשם שבע"ח נאסרים לגבוה בלי מעשה ה"ה של חברו וא"כ אין כאן תנאי ובריייתא סותרים ולא תי' מדי שם ע"ש:

ולא הו"מ למימר דברייתות נמי מיירי להדיוט דא"כ איך נעבד שלו אסור הא אין בע"ח אסור להדיוט. ולא הו"מ למימר נמי דתרי ברייתות מיירי ע"י מעשה ולהדיוט וכתנאי דז"א דתנא דמשנת כלאים לא מיירי ע"י מעשה ואיכא למימר ע"י מעשה כ"ע מודים דאסור. אמנם הו"מ למימר דאיירי ע"י מעשה ולהדיוט ובפלוגתא דתנאי דנכרי שניסך יינו ת"ק ותרי ר' יהודה. ואפשר דירושלמי לא ידע הך ברייתא דש"ס דילן:

היוצא מזה דהירושלמי ס"ל דנעבד לגבוה נאסר של חברו בלא מעשה והוא בתוספתא רפ"ד דתמורה ופסקו הרמב"ם פ"ד מאי' מזבח ה' ה' וי"ו אלא שתוספתא ורמב"ם מחלקים בין מוקצה לנעבד דמוקצה לא נאסר אפי' לגבוה בלא מעשה ונעבד נאסר. ולכאורה לפי הירושלמי דיליף אינו שלו מבעל חי שנאסר לגבוה בלי מעשה א"כ קשה מוקצה נמי ניליף. ולפי הנ"ל ניחא בשלמא שאינו אוסר שאינו שלו סברא בעלמא דאין דבר הנאסר ע"י מחשבתו אוסר בשל חברו יליף שפיר מבעל חי אבל מוקצה ותקרובות הדעת נותן איך יקריב מה שאינו שלו וזה לא שייך למילף מבעל חי וא"ש:

וע"ש בלח"מ דמקשה ארמב"ם מש"ס ע"ז נ"ד ע"א דנעבד נמי בעי מעשה ולפי הנ"ל נ"ל דאדרבא ס"ל לרמב"ם דש"ס דע"ז דרמי ברייתות אהדדי וקשה אטו תנאי שקלת מעלמא במשנת המסכך גפנו. ובריייתא דנכרי שניסך. אע"כ להס"ד דלא מיירי בעשה בה מעשה

שניסך לה יין בין קרני' א"כ ע"כ לא מיירי להדיוט דא"כ אמאי שלו אסר הא אין בע"ח נאסר להדיוט בלי מעשה. אע"כ לגבוה ואין כאן תנאי דע"כ לא פליגי אלא להדיוט אבל לגבוה לכ"ע נאסר בלא מעשה כתוספתא וא"כ סתרי הברייתות וכקו' ירושלמי דכלאים הנ"ל ומסיק דניסך לה יין בין קרני' פי' ב' הברייתות תרוויהו מיירי במעשה ולהדיוט דלגבוה לא צריך מעשה. א"כ להדיוט מיירי וחדא ברייתא ס"ל כתרי ר' יהודה לאו כל כמינך שתיאסר לאונסי ע"י מעשה שלך ע"כ שלו אסור ע"י מעשה ולא של חברו. ואידך ברייתא ס"ל כת"ק דאוסר של חברו להדיוט ע"י מעשה וא"ש נמי דמייתי מעשה דניסך יין בין קרני' דהוה גמר מעשה ומעשה זוטא בלי שינוי בגוף כעין ברייתא דנכרי שניסך דהוה כהאי גוני ולעולם הכל להדיוט. אבל לגבוה לא בעי מעשה וכרמב"ם ולק"מ:

וכן נ"ל דעת ר"ח דמייתי ריטב"א שם האי בימתי בעלמא הוא אפי' שלו מותר בביטל ופגימה בעלמא. ואיך תני שלו אסור. והקשה ריטב"א נהי דס"ל לר"ח דתשמישים אפי' של ישראל יש להם ביטול מ"מ לגבוה מיהו נאסר משום דמאיס אפי' אחר ביטול. ועוד הקשה מה בכך דבביטול סגי מ"מ שייך לומר שלו אסור עד שיבטל כדרך כל תשמישי ע"ז. ולהנ"ל י"ל ר"ח נמי מוקי לשמעתין ע"י מעשה להדיוט וכרמב"ם וא"כ שפיר יש לו היתר ע"י ביטול. וס"ל כיון דנעבד לית בי' אלא סברא לאו כל כמינך לאסור שלי במחשבתך א"כ תינח אם נאסר בלי תקנה אך הכא דבפגימה בעלמא יכול להחזירו להיתר להדיוט ומה שנאסר לגבוה משום מאיס לא אכפת לי' דסתם שוורים לאו לגבי מזבח קיימי כמ"ש תוס' ב"ק צ"ח ע"א ד"ה הצורם וכו' וא"כ בכה"ג בנעבד יכול לאסור שאינו שלו. ולא דמי למוקצה ותערובות דהטעם שאין יכול לכבד לע"ז במה שאינו שלו אבל נעבד דהטעם לאו כל כמינך לאסור שלי והרי אינו אוסרו ומפסידו:

וע"פ האמור י"ל ליישב דאר"פ אי לאו דאר"ה בהמת חברו וכו' פשיטא סד"א כיון דקני' לכפרה כדידי' דמי קמ"ל פי' ולא אמרינן כדידי' אלא אדרבא הוה אמרינן נקיט חטאת לאשמעינן דאפי' חטאת לא הוי דידי' כמ"ש מהרש"א עפ"י דברי תוס' ד"ה לא הוי חטאת תיובתי' וכו' ולקמן בדר"נ דהוה מצי לשנויי נקיט חטאת לרבותא לאשמעינן דלאו כדידי' ואמנם משני דהאמת כדידי' דמי וכבר הרגיש בזה המהרש"א ותי' אינו מובן וי"ל דקשה להסביר מה יועיל הך סברא דקני' לכפרה וכדידי' דמי. בשלמא קדשים קלים ממון בעלים י"ל ה"ל כשותף עם גבוה החלב ודם לגבוה והבשר לבעלים ואותו חלקו מקריב לע"ז. אבל הכא כלו לגבוה והוא מתכפר בו יש בו תועלת והנאה אבל עכ"פ מה יש בידו להקריב לע"ז שלו ומאומה בידו. וצ"ל כיון דר"נ פליג אפי' אנעבד והוא תלמיד דשמואל דאפי' בכלאים ס"ל הלכה דאין אדם אוסר והיינו מטעם שכ' תוס' דלאו כל

כמינך לאסור במחשבתך את שאינו שלו. א"כ אין לנו להמציא טעם חדש בתקרובות ומוקצה וי"ל נמי מהאי טעמא אין אדם אוסר אבל משום אין אדם מקריב שאינו שלו לא איכפת לי'. ולסברא זו מהני מאי דקני' לכפרה מיהת שוב יכול לאסור במחשבתו. וכל זה לר"נ ודוחק. אבל עכ"פ לר"מ דס"ל להדיא בכלאים ונעבד אדם אוסר ורק בתקרובות משום טעם אין אדם מקריב מה שאינו שלו ולזה לא יועיל הך סברא דקני' לכפרה:

היתה בהמת חברו רבוצה. פירש"י לא מבעי' שלו דמיתסרא בסי' א' משום תקרובות ע"ז דאע"ג דלא נאסרים להדיוט לא משום נעבד ולא משום מוקצה וכו' עכ"ל. הנה התחיל בתקרובות וסיים בנעבד ומוקצה ולא מייתי שום קרא אתקרובות שאינו נאסר מחיים. ואם אמנם הדעת נותן כן כי איך יאסור מחיים משום תקרובות וקרא זבחי מתים כתיב וכעין פנים וכמ"ש תוס' בע"ז כ"ט ע"ב סוף ד"ה יין וכו' ועיין שם בש"ס נ"א ע"א. ומ"מ מה לו לרש"י להביא קרא דמן להוציא המוקצה. והכא בתקרובות לא מימעט להדיוט מהך קרא רק מזבחי מתים. ע"כ נלפע"ד לפי מה דמשמע מבואר מרמב"ם רפ"ח מה' ע"ז דמוקצה לע"ז נאסר גם להדיוט ע"י מעשה בגופה דאע"ג דכל מוקצה לא נאסר אפי' לגבוה בלי מעשה שגזרו בה הכומרים גיזה לשם ע"ז כמ"ש רמב"ם פ"ד מאי' מזבח ומ"מ לא נאסרה להדיוט. היינו במעשה כנ"ל כגון גיזה אבל מעשה ושינוי בגופה ממש נאסרה אפי' להדיוט כך משמע לכל מעיין בלשונו רפ"ח מע"ז. ועיין תוס' תמורה כ"ט ע"א ד"ה מנין וכו' ואפשר ס"ל לרמב"ם חד לגבוה בלי מעשה וחד לגבוה ע"י מעשה. והנה אע"ג דאין מוקצה אלא שמסרה תחלה לכומרים והם עשו בה מעשה לשם ע"ז. יראה לאפוקי הבעלים שאינם בעלי עבודה עצמה אם הם הקצוהו קיי"ל אין הקדש לע"ז כדאיתא במס' ע"ז מ"ז סוף ע"ב. אבל אם הבעלים עצמם זובחים א"כ הם בעצמם הכומרים ובעלי עבודה ומעשה שלהם עושה אותה מוקצה. והשתא ס"ל לרש"י דנהי דאין הבהמה נעשה תקרובות היינו מהתחלת ענין זביחה בסימנים מ"מ מיד שיתחיל לחתוך בה במיעוט קנה או אפי' בעור נעשית לתקרובות ונאסרת משום מוקצה אע"ג דחיוב מיתה שלו אינו מתחיל אלא משיחתוך בה במקום זביחה מ"מ הבהמה נעשית מוקצה להדיוט מתחלת מעשה חיתוך כל דהוא בעלמא ושוב אח"כ נעשית תקרובות ג"כ ודברי רש"י מדוקדקים ונכונים בעזה"י:

ועד"ז יובן לקמן פ"א ע"ב משמע דחיוב מיתה דתקרובות ע"ז וחייב מלקות דאו"ב באים כאחד וקשה הא פשיט דחיוב או"ב לא אתי עד דפגע במקום שחיטה. ואיסורא דבהמה משום תקרובות היא מיד אפי' במעשה כל דהו במיעוט קמא דקנה ואפ"י בחתיכות העור וכמו שהאריך בנה"כ סס"י ב' וא"כ כבר קדם חיוב מיתה דע"ז למלקות דאו"ב

ודוחק לומר דמיירי באומר בגמר זביחה עובדה. וגם לא שייך דחתיכת חצי קנה צורך שחיטה היא כעין הגבהה צורך ניסוך דמי לא משכחת תקרובות בחצי קנה פגום והוסיף כל שהוא וא"כ לאו צורך תקרובות הוא במיעוט קמא דקנה עיין בזה כתובות ל"א ע"א אי בעי גחין ואכיל ליה וה"נ דכוותי' וא"כ קשה לכאורה. ולהנ"ל ניחא נהי דבשמעתין מוכח דמיד במעשה כל דהו נאסרה הבהמה מטעם מוקצה מ"מ חיוב מיתה דגברא לא אתי עד דמגיע למקום שחיטה ועושה מעשה תקרובות ע"ז וחיוב מיתה ומלקות דאו"ב אתי' כאחד וכן מוכח בסנהדרין ס"ב ע"א ע"ש:

ובזה י"ל קצת לפמ"ש תוס' בב"ק ע"א ע"ב ד"ה איסורי הנאה וכו' דלשון עפרא בעלמא דשמעתין נמי לא קאמר אלא משום דאינו ראוי לפתח אוהל מועד ע"ש:

ומ"מ י"ל כיון דעכ"פ נקיט הכא ש"ס לשון עפרא בעלמא לאלומי קושיתו דלא לבד שאינו ראוי לפתח אוהל מועד גם נאסר כלו בהנאה משום ע"ז ואפ"י להדיוט ולכלבים לא חזי. וא"כ אכתי מ"ט לא נקיט נמי התם האי לישנא לאלומי קושי'. וי"ל דהנה מבואר בשיטת תוס' פ' לולב הגזול דאפי' היכי דמכתת שיעורא ועומד לשרפה כשרוף דמו מ"מ ע"ז שיש לה ביטול כיון שיש לה תקנה בעולם לא מיכתת שיעורא ולא עומד לשרפה אפי' קודם ביטול וכ"כ תוס' בחולין פ"ט ע"א ד"ה והתני' וכו'. והנה דעת הראב"ד פ"ד מאיסורי מזבח דכל מוקצה לע"ז יש לו תקון אי חוזרים ועושים מעשה בהיפוך לבטל ההקצאה והשתא לפ"ז נהי השוחט לע"ז משהגיע למקום שחיטה שוב אין לה תקנה להתירה בהנאה והוה כעפרא בעלמא מ"מ בתחלת שחיטתו בקנה לא נאסרה אלא משום מוקצה ויש תקנה לחזור ולהתירה נמצא לא הוי עפרא. אבל מ"מ אינו ראוי לפתח אהל מועד וגם לאו דמארי' קטבח. והשתא התם בב"ק לאלומי קושי' קאמר לאו דמארי' קטבח כלומר אפי' קודם שהגיע למקום שנעשית כעפרא כבר לא הוה דמארי'. אמנם בשמעתין בהס"ד דלא מיירי ברייתא בחצי קנה פגום וסי' א' דוקא א"כ לאלומי קו' קאמר דהוה עפרא בעלמא דמשהגיע לרוב קנה כבר הוה עפרא בעלמא טרם שיגיע למקום שחיטה:

והנה הט"ז כ' סוף סי' ב' בישוב קו' הב"ח אהרשב"א דכ' בשחטו שנים א' כשר וא' מין אם עשה מעשה טרפה השחיטה פסולה והקשה הב"ח הא סתם מחשבת מין לע"ז. ובשוחט לע"ז אפי' במעשה כל דהו פסולה ע"ש ותי' ט"ז דלעולם מעשה טרפה בעינן ולהכי נקיט ר"ה שחט בה סי' א' לשון שחט דוקא. והקשה בנה"כ שהוא נגד סוגיא דשמעתין ע"ש:

והנה בעיקר הדין נ"ל לפי הנ"ל צדקו דברי הט"ז דודאי לא נעשה תקרובות אלא בעושה מעשה זבחי מתים ולא במיעוט קמא. א"כ נאסר מיד מטעם מוקצה כנ"ל ותינח

בשמעתין השוחט בשבת לע"ז דמיירי באומר הרי הוא שוחט לע"ז א"כ הרי מיד הקצהו לע"ז. ואפשר אפי' לא גמר שחיטתו מ"מ כבר הקצהו באמירתו ובמעשהו וה"ה נמי מין השוחט סתם דסתם מחשבתו לע"ז אמרינן איגלאי מילתא למפרע שמתחלת שחיטתו בחצי קנה כבר הקצהו לע"ז. אך אם המין חתך חצי קנה סתם ונפטר והולך לו ובא אחר וגמרו במה תיאסר הלא משום תקרובות לא נאסר שלא עשה מעשה זביחה ומשום מוקצה לא נאסר שהרי לא אמר שמקצה לבהמה זו לתקרובות ע"ז וכיון שלא התחיל כלל בה תחלת ענין זביחה של תקרובות אין לומר סתם מחשבתו לע"ז נמצא דברי ט"ז נכונים לדינא:

ואין רחוק לומר שגם בכוונת ר"ה שאמר דוקא שחט סי' א'. ע"פ מ"ש תוס' דר"ה מיירי ממומר ששוחט סתם בפני ע"ז ממש וס"ל דמומר בפני ע"ז דינו כמו מין שלא בפני ע"ז וסתם מחשבתו של מומר זה לע"ז. וס"ל כמ"ש כ"מ בכוונת רמב"ם פ"ב מה' שחיטה דר"ה מיירי שזה שחט סי' א' ובא כשר וגמרו ע"ש נמצא לפי הנ"ל בעינן דוקא סי' א' היינו קנה או מעשה שחיטה במקצת ושט דאל"ה לא מיתסר משום תקרובות ומוקצה נמי לא הוה כיון דלא פירש הרי הוא שוחט לשם ע"ז. ומ"מ מוכח מר"ה דבמעשה כ"ד סגי. לענין מוקצה בכ"ד של עור או קנה. ולענין תקרובות בכ"ד של מעשה זביחה ופריך מברייתא דשוחט בשבת דמיירי שלא בפני ע"ז ובפירש להדיא וסגי אפי' בתחלת חתיכת קנה ושפיר פריך ש"ס וא"ש הכל בעזה"י:

וקצת יש ליישב בזה דברי רש"י ב"ק ע"א ע"ב ד"ה משום זבחי מתים דקס"ד דישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף וכו'. דמלבד שצ"ע דהא בשחט בה פורתא במיעוט קנה נאסרה וא"כ אפי' למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף נאסרת כמ"ש תוס' שם ד"ה כיון וכו'. עוד יל"ד מאי קס"ד דכ' רש"י ואיה מסקנא נגד זה ועיין לקמן ע"ב ע"א ב"ה:

והנלע"ד דלעיל בעמוד א' איתא אר"י אמר ר' יוחנן ואמרי לה אמר ר' ירמי' אמר ר"ל וכו' בטובח ע"י אחר ועל זה סובב כל הסוגיא. והנה ר"ל ס"ל אינה לשחיטה אלא לבסוף ואין כאן תקרובות אלא בסוף השחיטה. ומשום מוקצה לא נאסר לר"ל אלא אם כן שנתפטם שבע שנים לע"ז כדאיתא בתמורה כ"ח ע"ב ע"ש. וא"כ לר"ל לא קשה קו' ש"ס כיון דשחט בה פורתא ולא ק' אלא להך לישנא דר' יוחנן אמר בטובח ע"י אחר וה"ל למקשה למימר הניחא לר' ירמי' אמר ריש לקיש אבל לר' יעקב אמר ר' יוחנן מא"ל. וצ"ל דאכתי לא אסיק אדעתי' דס"ל לר"ל אינה לשחיטה אלא לבסוף עד לקמן ע"ב ע"א דמייתי להא דתני ריש לקיש משמי' דלוי סברי אינה לשחיטה אלא לבסוף והוה ס"ד לכ"ע ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף משו"ה לא קאמר הניחא ומיושב לשון רש"י אעפ"י שהוא

קצת רחוק בכוונת רש"י לא מנעתי לכותבו כי הדברים בעצמן נכונים לפע"ד אפי' לא נתכוון רש"י לכך:

והנה תוס' שם ד"ה איסורי הנאה וכו' הקשו מה בכך דלאו דמרי' קטבח הא כל טובח נמי לאו דמארי' קטבח. וי"ל דלא חשוב שינוי מעשה לקנות בכך עכ"ל ודבריהם מאוד תמוהים איך אפשר לומר כי שחט רוב הקנה ועשאו נבלה שא"א לחיות עוד לא יחשוב שינוי לקנות וכי יש לך שינוי שאינו חוזר לברייתו יותר מזה וכן אפי' מיעוט ושט ובודאי שינוי שאינו חוזר לברייתו קונה אפי' בלי יאוש בעלים כמ"ש תוס' שם ס"ו ע"ב ד"ה שינוי השם וכו' ועיין מ"ש תוס' שם ס"ח ע"א ד"ה מה טביחה וכו'. וא"כ כיון דקנה לי' עכ"פ משעה שהתחיל לעשות טרפה כבר קנא' בשינוי והוה גמר טביחה בדידי' ואנן וטבחו כלו בעינן ולא מתרצי תוס' מידי:

אמנם גם קושייתם אינו מובן שהקשו הא כל טובח וכו' התם כך דינו משא"כ הכא דבר אחר גרם לו לפסול וכמ"ש תוס' לקמן ע"ב ע"א ד"ה אי ישנה וכו' ע"ש היטב ותבין:

וי"ל אה"נ מכי מתחיל לשחוט במקום זביחה אז אין השינוי גורמת לפוטרו משום דבהכי חייבי רחמנא. א"כ עיקר ק' תוס' כיון דאפי' פורתא קמא אוסרה בהנאה מטעם מוקצה נמצא טרם שהתחיל במקום טביחה כבר נאסרה בהנאה שפיר קשה לאו דמרי' קטבח ועל זה שפיר משני תוס' כיון דאותו השינוי אינו עושה טרפה וה"ל חוזר לברייתו אינו קונה בכך עד שיעשה מעשה טרפה ואז נימא בהכי חייבי' רחמנא וא"ש:

אלא לפ"ז צ"ע במאי שהקשו תוס' בשמעתין דחולין במ"ש רש"י רבוצה רבותא קמ"ל ולא מבעי' עומדת דקנאה בהגבהה ונתקשו תוס' דלא קנאה בהגבהה רק כגזלן וכו':

ולהנ"ל מאי קושיין דהא ר"ה שחט סי' א' קאמר דהוה שינוי חוזר נמצא אי הוה מגביה קנאה כגזלן שוב כששוחט סי' א' קנאה לגמרי בשינוי מעשה דאע"ג דר"ה לאו דוקא סי' קאמר אלא אפי' כל דהו מ"מ לפי הלשון דקאמר סי' א' הוה רבותא טפי ברבוצה ולא הגביה דהשתא ע"י שינוי מעשה לא קנאה דלא הוי אלא כמזיק משא"כ כשהגביה תחלה קנאה אח"כ בשינוי מעשה ויפה כ' רש"י ולא מקשו תוס' מידי:

וי"ל היא גופי' קשי' מה לו להאריך למינקט רבוצה ולמינקט סי' א' לא לכתוב לא ה"י ולא וי"ו לימא סתמא השוחט בבהמת חברו פורתא לע"ז אוסרה ותל"מ ושפיר הקשו תוס' דלא לינקט לא רבוצה ולא סי' א' מיהו לפמ"ש לעיל בשיטת רשב"א ע"פ ט"ז כיון דאיירי במומר ששוחט סתם בפני ע"ז ממש ולא פירש לשם ע"ז ונגמר השחיטה ע"י כשר ולזה צריך דוקא סי' א' וכיון דהוצרך למינקט סי' א' דוקא שוב הוצרך לומר רבוצה דלא

לימא קנאה בהגבהה ושינוי מעשה ולק"מ. מיהו י"ל אי איירי במומר ובסתם בלא פירש א"כ בלאה"נ א"ש דלא נקיט הגביה כמ"ש תוס' סוף ד"ה לפני וק"ל ועיין בסמוך אי"ה:
רבוצה לפני ע"ז. פירש"י לא מבעי' עומדת וכו' ובחי' ר"ן פירש כוונת רש"י דלא למקני קנין גמור נתכוון רש"י דהרי אינו קונה אלא כגזלן אלא אפ"ה לא מבעי' הוא דהא רבותא טפי איכא דה"א כיון שעכ"פ קנאה לענין קבלת אחריות משו"ה תיהני מעשיו לצירוף לאוסרו קמ"ל דאפי' בלא צירוף קנין אחריות נמי:
ויש להסביר דברי ר"ן עפ"י שיטת מג"א סי' תקפ"ו סק"ה דע"ז של גוי שיש לה בעלים והגביה ישראל ע"מ לגזלו אע"ג שאינו קנין גמור מ"מ מקרי של ישראל לענין שאין לה ביטול שוב. ומוכיח זה מחמץ דע"י קבלת אחריות מיקרי שלו ועובר על בל יראה. ושם פירשתי דהכי כוונתו דמדמרבינן מלא ימצא דחמץ דישראל שקבל בשמירתו חמצו של גוי באחריות עבר על לא ימצא ש"מ בעלמא כי האי גווני כגון לענין ביטול ע"ז לכל הפחות ומגביה ע"מ לגוזלו הוה שלו ע"י חיוב אחריות. דאלת"ה מנ"ל לרבות מלא ימצא קבלת אחריות דשומר שהרי מ"מ השומר עצמו משמרו לבעליו הראשונים ואין רצונו להפקיע מהם דלמא זה לא מיקרי מצוי לך אלא אחריות דגזלן מרבה קרא דדעתו להפקיע שם בעלים מיני'. אע"כ האי אפי' בעלמא נמי מיקרי שלו לענין איסורי'. נמצינו למדין דע"י קבלת אחריות דגזלן מיקרי שלו לענין איסור ביטול וה"א היינו דמסייעא אי עביד בו עוד מעשה יכול לאוסרו ג"כ אבל במעשה לחוד לא קמ"ל ר"ה:
ועוד נוכל להטעים זה עפ"י האמור במס' סנהדרין ע"ב ע"א והאלקים אמרה רב אפי' נטל דהא יש לו דמים ונאנסו חייב אלמא ברשותיהו קיימא ה"נ ברשותי' קיימו ולא היא כי קיומו ברשותי' לענין אונסין אבל לענין מקנא ברשותי' דמרי' קיימא מידי דהוה אשואל ע"ש נמצא לרב הגבהות הגנב הוה כעין קנין ואע"ג דליכא למימר דקנאו ממש ופליג על דרשא מה ביתו ברשותו זה א"א דהא רב בעצמו אמר וגנב מבית איש ולא מבית גנב כדמייתי שם בסנהדרין ד"ה אפי' נטל ש"מ לרב גופי' אין הגבהה קונה לגנב אלא לקבלת אחריות. מ"מ ס"ל אם יצורף לזה עוד חיוב מיתה דמחתרת קנאו לגמרי. וכן עוד לר"ה אמר רב ב"ק ק"ו ע"א מנה לי בידך נשבע פטור מלשלם דכתיב ולקח בעליו ולא ישלם ואמרינן מסתברא מילתי' דרב במלוה והאלקים אמרה אפי' בפקדון ופירש"י דס"ל פקדון נמי מקרי תשלומין משלו שקנאו ע"י שבועת שקר שלו שנעשה כגנב עליו. נמצא לר"ה ורב ע"י גניבתו מצטרף לחיוב מיתה ושבועת שוא שלו למיקני לגמרי וה"א ה"נ ההגבהה ע"א לגוזלו יועיל שע"י מעשה יהיו כשלו לאסור של חברו אבל זולת הגבהה לא קמ"ל אפי' במעשה שינוי לחוד נמי עם צירוף איסורו נעשה כשלו לאוסרו:

וז"ל רמב"ן שבריטב"א במס' ע"ז מ"ג ע"ב ד"ה מכדי ירושה וכו' באמצע הדבור אבל האוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה לא שמענו אלא בשעושה לשם ע"ז כההוא דשוחט בהמת חברו לע"ז וגם שיהי' מעשה ניכר בשינוי שאינו חוזר לברייתו דדמי כמאן דקני לי' בשינוי דומיא דגזלן עכ"ל לענייננו. ולכאורה דבריו תמוהים חדא דאטו שינוי בלא הגבהה קונה בגזלן אפי' קנין בעלמא הא לא הוי אלא מזיק להתחייב בנזק הלז ולא למיקם ברשותי' להתחייב באחריות מכאן ואילך. ויש לעיין ב"ק י"א ע"א בתוס' ד"ה אין שמין וכו'. ועוד א"כ דבעינן שינוי שאינו חוזר לברייתו א"כ מאי מייתי עלה מנכרי שניסך יינו של ישראל הא התם לא עביד שום שינוי אלא היזק שאינו ניכר ובמה קנאו. ותו אי ע"י שינוי קנאו לאסור שאינו שלו. א"כ מ"ט התנה הרמב"ן אלא בשעושה לשם ע"ז מה לו עושה לשם ע"ז או לשם ענין אחר לעולם שינוי שאינו חוזר לברייתו קונה. אבל האמת יורה דרכו דודאי בעלמא אין הגבהה בלא שינוי קונה לגמרי ומכ"ש שינוי ומזיק בלא הגבהה. אך הכא מצרפין איסורו דעע"ז ואוסרו בהנאה מצרפין לשינוי מעשה שיעשה כשלו ומכ"ש הגבהה דיי"נ אפי' בלא שינוי דהגבהה בלא שינוי ע"מ לגוזלו עדיף משינוי בלא הגבהה ותרוויהו ע"י צירוף מעשה רע שלו קנאו לעשות שאינו שלו כשלו ושפיר מייתי מיי"נ להכא. וממילא יפה כ' חי' ר"ן בכוונת רש"י דה"א דוקא ע"י הגבהה והרבצה מצרפינן כוונת ע"ז שלו להעשות כשלו אבל בשנוי לחוד לא קמ"ל ר"ה והדברים ברורים בעזה"י:

והנה עיקר ילפותא מכלים דאחז. והוא בנוי' אסוגיא דע"ז נ"ב ע"ב דהוה ס"ד דר"י בן שאול הכנו דאטבלינהו והקדשנו שהקדשנום ואמר רבי ברוך אתה לשמים שהחזרת לי אבידתי הכנו שגנזנום. והקדשנו אחרים תחתיהם וצריך להבין איך ובמה החזיר לו אבידתו דהרי אין הכרח לפירושו של רבי דלמא כר"י בן שאול וי"ל דרש"י פירש והקדשנום שנמשחו בשמן המשחה. והקשה מורי רבנא הגאון מ"ה נתן אדלר זצ"ל מש"ס דשבועות דף ט"ו ע"א דלדורות בשירות ולא במשיחה וכן פסק רמב"ם רפ"א מה' כלי מקדש. ועיין מה שנתעורר עלי' משנה למלך ה' י"ב שם ועמ"ש תוס' מנחות נ"ז ע"ב. והעיקר דצריכותא דעביד ש"ס בשבועות ט"ו הוא לרוחא דמילתא אבל האמת דמאותם דרשינן למעט מדת יבש בחוץ ומאשר ישרתו בם ממעטינן משיחה לדורות אבל ליכא שום מ"ד דס"ל דלדורות בעינן משיחה תדע לך דא"כ משנגנז שמן המשחה בימי יאשי' וכל ימי בית שני מאין נתקדשו כלי שרת אע"כ בשירות ולא בשמן המשחה נמצא דברי רש"י תמוהין שפי' והקדשנום בשמן המשחה. ולפע"ד היינו החזרת אבידה דרבי דפשוט הי' בין לר"י בן שאול בין לרבי דהכנום והקדשנום משמע תרי מילי ענינים שונים שנעשו

בהם. והי' דוחק בעיני ר"י בן שאול שהקדישו אחרים דא"כ לא נעשה בכלים אלו תרי ענינים הכנה וקדושה אע"כ הכנום הטבלנום ושוב הקדשנום בשמן המשחה ולדורות נמי בעי שמן המשחה וע"ז אמר רבי ברוך אתה לשמים שהחזרת לי אבידתי דהרי לדורות ליכא קדושה במשיחה אע"כ שבקי' לקרא דדחיק ומוקי נפשי' הכננו שגנזנום והקדשנום שהקדשנו אחרים תחתיהם. וש"מ אסורים לגבוה. הנה למסקנא הך דכלים דרשא גמורה היא דעכ"פ מוכח מדברי קבלה דע"י מעשה נאסרו כלים לגבוה:

ובמלחמות ה' הקשה רמב"ן מ"ט לא פריך ש"ס אדרבי וליפרקינהו וליפקו לחולין אלא ש"מ הואיל וכלי שרת קדושת הגוף נינהו אינן יוצאין לחולין ע"י פדיון ע"ש ויש לעיין הא כיון דלא חזי לגבוה הו"ל כבעל מום ויש לו פדיון כמבואר גדולה מזה במס' ע"ז י"ג ע"ב וצ"ל כיון דהא דלא חזי' לגבוה אינו אלא מקנסא בעלמא לאו כל כמינהו לאפוקי מקדושתיהו ומשו"ה לא פריך ש"ס דליפרקינהו. ולפ"ז מוכח דמ"ש רש"י לקמן בע"ז נ"ד ע"ב מדלא פרקינהו. היינו דהך סוגיא לא ס"ל כרבי דרק קנסא הוא אלא מדינא אסורים או מהל"מ שהי' מקובל לב"ד של חזקי' או ילפינן ממחובר ובע"ח שנאסרי' ע"י מעשה עכ"פ וכיון דמן התורה אסור לגבוה עכ"פ הו"ל כבעל מום וליפרקינהו ומדלא פרקינהו ש"מ אפי' להדיוט אסור מה"ת דודאי אין לומר דקנסא הי' להדיוט דאין קנס לאסור להדיוט דהרי כהנים דבני דיעה וראוי לקונסם יותר. אפ"ה גם לגבוה לא קנסי' לגמרי אלא שלא יקריבו אבל חולקים בקדשים ואוכלים כבעלי מומין מכ"ש שאין לקנוס להדיוט אע"כ מדלא פרקינהו ש"מ מדינא אסור להדיוט לפום סוגיא דף נ"ד. וכן משמע שם מלשון רש"י ד"ה דבני דיעה נינהו וקנסא הוא עכ"ל מדלא כ' משו"ה קנסינהו משום דבני דיעה נינהו. אבל בהמה וכלים לא דאז הוה משמע למסקנא קנסו לבהמה וכלים. אע"כ מוכח דשמעתא דהתם בעי' למילף דדינא ודחי שאני כהנים דבני דיעה נינהו וקנסא הוא ולא דינא אבל בהמה אין ראוי לקנוס ודינא ליכא ומסיק אלא מכלים ודינא הוא ולא קנסא. ומ"ש רש"י שם ד"ה מאבני מזבח וכו' ואסרינהו רבנן עכ"ל אין ר"ל אסרינהו מדרבנן אלא אסרינהו רבנן ב"ד חשמונאי אסרום מדאוריתא ומ"ש רש"י ד"ה איתסרו להו גזרו עליהם חזקי' וסיעתו איסור עולם וכו' האי גזרו אין לשון גזירה דרבנן הא אטו הא ככל גזירה דעלמא. אלא רצו לומר פסקו עליהם פסק דין איסור עולם מדלא פרקינהו. והדבר ברור לפע"ד דלשיטה זו ע"י מעשה אסור מן התורה אפי' להדיוט דלא כהרבה מן האחרונים שחשבו שהוא רק איסור דרבנן:

נמצינו למדין לשיטה זו ע"י מעשה זוטא נאסר להדיוט דהרי כלי אחז מעשה זוטא נעשה בהם רק שהוא גמר מעשה אבל לעולם לא נעשה שינוי בגופן כלל רק מעשה זוטא ומ"מ

נאסר אפי' להדיוט. והיינו מ"ש לעיל דלרמב"ם סוגיא דהתם אפי' להדיוט מיירי ומוקי לי' בניסך לה יין בין קרני' דהוה מעשה זוטא והיינו מדלא פרקינהו ש"מ אפי' ע"י מעשה כזה נאסר להדיוט:

ולפ"ז לרש"י בין ר"ה בין עולא מיירי להדיוט במעשה זוטא אפי' אינינו גמר מעשה וקמ"ל דלא נימא דוקא מעשה זוטא שהוא גמר מעשה בכלים קמ"ל שאין סברא לחלק בין גמר לאינו גמר ובזה א"ש הא דלא פירש"י רבותא דרבוצה כמ"ש תוס' דאע"ג דלא הוה מעשה רבה כ"כ כהגבהה אפ"ה אוסר. ז"א דא"כ הו"ל לאשמעינן מעשה זוטא טפי ניסוך יין בין קרני' דאפי' כחתך בקנה לא הוי אע"כ לא איכפת ר"ה לאשמעינן מעשה גדול או קטן רק אעפ"י שאינו גמר מעשה וזה נשמע גם בהגביה ע"כ הוצרך רש"י לומר דקמ"ל אע"ג דלא קנאו לאחריות בהגבהתו וכמ"ש לעיל:

אמנם תוס' ס"ל שם בע"ז נ"ב ע"ב ובשמעתין חולין ד"ה ת"ש וכו' דסוגיות לא פליגי אהדדי ודכ"ע ס"ל כרבי דכלים מקנסא בעלמא נאסרו לגבוה אלא לולי דמעשה רבה אסור מן התורה לא הוי קנסא דרבנן לגבוה במעשה זוטא נמצינו להתוס' נקרא מעשה כלי אחז מעשה זוטא אע"ג דהוה גמר מעשה מ"מ כיון דלא הוי שינוי מעשה בגופן לא הוי מעשה רבה וחתיכת סי' א' בבהמה אע"ג שאינו גמר מעשה מ"מ מקרי מעשה רבה לענין זה שאסור מן התורה וקמ"ל ר"ה אפי' מעשה כל דהו כל שהשינוי בגוף הוה מעשה רבה נגד כלי אחז ואסור להדיוט. ולפ"ז סוגיא דברייתות דנעבד שלו אסור ושל חברו מותר וכו' ומוקי לי' בניסוך יין בין קרני' ע"כ לגבוה איירי דניסך יין מעשה זוטא הוא אעפ"י שהוא גמר מעשה ואינו אוסר להדיוט. אך ריטב"א מפרש דניסך לה יין שחקק בין קרני' כעין ספל ונסך לה יין והוה שפיר מעשה בגופה ושייך אף להדיוט:

ותוס' לשיטתו שפיר כ' דר"ה דאתי לאשמעינן אפי' מעשה כ"ד מהני אי הוה נקיט הגביה ה"א דוקא מעשה גדול כזה. ולא תיקשו לאשמעינן אפי' מעשה זוטא טפי שניסך ז"א דבאמת לא מהני אלא לגבוה ככלי אחז:

ולפ"ז אפשר עולא מעשה זוטא ממש קאמר בלי שינוי בגופו ולגבוה ומ"מ תלי' ר"ה בדעולא דמדאסר לגבוה מעשה שאינו בגופו ש"מ להדיוט אסור מעשה בגופו ועיין המשך לשון תוס' בע"ז נ"ד ע"א ד"ה היתה וכו' וק"ל:

והנה לר"נ ור"ע ור' יצחק ללישנא קמא דס"ל אין אדם אוסר אפי' ע"י מעשה כלל לא ע"כ ס"ל כלי אחז קנס הי' לגבוה אבל להדיוט כלל לא ולא ס"ל מדלא פרקינהו וכנ"ל דא"א למיפרקינהו כיון דמדאורייתא חזו לגבוה ה"ל קדושת הגוף ואין להם פדיון. ושיטת ר"ח דס"ל במעשה רבה מודו צ"ל דס"ל גמר מעשה כעין כלי אחז אוסר אפי' להדיוט מדלא

פרקינהו אבל מה שאינו גמר מעשה אינו אוסר ודלא כר"ה. א"כ מאי פריך מיי"נ דגמר מעשה הוא אע"ג דהוה רק אינו ניכר מה לי ניכר מה לי אינו ניכר אטו כלי אחז ניכר הי' ואי נילוף מדלא פרקינהו דגמר מעשה אוסר להדיוט אפי' מעשה שאינו ניכר נמי אע"כ אינהו ס"ל כלי אחז קנסא לגבוה הוה. אבל להדיוט הכל שרי משו"ה פריך ממנסך:

אמנם לשיטת תוס' דהכי ילפינן מדקנסו לגבוה במעשה זוטא ככלי אחז ש"מ אסור להדיוט מדינא במעשה שינוי בגופו בין שיהי' גמר מעשה בין שאינו גמר מעשה הכי ס"ל לר"ה: י"ל שפיר ר"נ ור"ע ור"י ס"ל נמי מדקנסו לגבוה בגמר מעשה שאינו ניכר ככלים ש"מ אסור מן התורה להדיוט בגמר מעשה הניכר אבל מעשה הניכר ואינו גמר כסי' א' הניכר וה"ה גמר שאינו ניכר כמנסך לא אסור ושפיר פריך ממנסך וזהו כוונת הרא"ש בישוב דברי ר"ח הנ"ל:

והנה הרמב"ן הנ"ל מוכיח דמדאמרינן בע"ז נ"ג ע"ב שליחותיהו עבדי ש"מ האוסר שאינו שלו ע"י מעשה מטעם קנין הוא וגוי האוסר של ישראל. יש לו ביטול בע"ז של גוי דאלת"ה מנ"ל דשליחותי' עבדי דלמא ע"י מעשה אסרום לאשרות אע"כ דא"כ ה"ל ביטול ובביטול בעלמא סגי. והר"ן שם פליג ומוכיח ההיפך מסוגיא דף נ"ד ע"א דהוה בעי למילף מאבני מזבח ושוב יליף מכלים מדלא פרקינהו וע"כ לית להו לאו אורח לאשתמושי בהו הדיוט. א"כ תקשו אבני מזבח מ"ט לא תברינהו ואע"כ אין להם ביטול ואי ס"ד כיון שעשה בהם גוי מעשה נעשה כשלו לתברינהו אע"כ אעפ"י שאסרו ע"י מעשה אין להם ביטול והא דמוכיח שליחותי' עבדי משום דס"ל ע"י מעשה אינו אוסר כר"נ ור"ע ור"י:

הנה דברי הר"ן הללו צריכים עיון גדול לכאורה דהא אבני מזבח עכ"פ יצאו לחולין כיון שבאו בה פריצים כדר"פ והלכתא היא למסקנא כדמוכח מדינרי טורייני שייפא לעיל נ"ב ע"ב ועוד הא מרא דשמעתא הוא עולא אמר ר' יוחנן דיליף מכלים ור' יוחנן גופי' אמר בנדרים ס"ב ע"א ובאו בה פריצים כיון שפרצום נעשו חול ע"ש:

וא"כ אבני מזבח ע"כ יצאו לחולין ושוב קנה מלכות יון בשבי' דגוי קונה בשבי' כמ"ש רז"ה ורמב"ן שם לעיל נ"ב ע"ב וא"כ אפי' אי לא נימא כרמב"ן נמי קשה אי ס"ד דסוגיא לית לה סברת לאו אורח ארעא א"כ אמאי לא תברינהו דע"ז של גוי הוי וליבטלינהו ולישקלינהו אע"כ הסוגיא נמי ס"ל למיפק לחולין ע"י שבי' ובלא פדיון לאו אורח ארעא אבל כלי אחז דלא יצאו מקדושתן שפיר קשה וליפרקינהו דע"י פדיון שפיר אורח ארעא וא"כ לא מקשה ר"ן מידי:

והנלע"ד בזה דדרשא דר' יוחנן דנדרים ס"ב ע"א הנ"ל ודרשא דרב פפא פליגי דלר' יוחנן כיון שפרצום נעשו חול י"ל דוקא שפרצום פי' שהחריבו מקדש והוציאו הכלים ודינרי טוריני שייפא אז נעשה חול משא"כ בימי היונים שלא החריבו מקדש אלא באו לתוך בהמ"ק והניחו הכלים שם ושמה עע"ז לא נתחללו הכלים משא"כ לדרשא דר"פ דלא אמר כיון שפרצום אלא כיון שבאו בה פריצים משמע מיד בביאתם בבהמ"ק נתחלל נמצא גם בימי יונים נתחלל הכל. וש"ס דקאמר אלימא מאבני מזבח ודחי דלמא כר"פ היינו דחי' בעלמא דלמא כר"פ אבל האמת אינו כן אלא כר' יוחנן ולא נתחלל בימי יונים וה"ל שלל שמים ולא קנאו גוי בכיבוש מלחמה כמ"ש הרז"ה שם ואפ"ה אסרוהו ע"י מעשה והשתא קשי' להר"ן אי ס"ד כהרמב"ן דהאוסר ע"י מעשה הו"ל כשלו לענין בטול והא פשיטא להר"ן דנהי דלענין ביטול הוה כשל גוי מ"מ שלו ממש לא הוי ואכתי של גבוה הוא וא"כ קשי' אאבני מזבח כיון דלא יצאו לחולין ע"י ביאת פריצים לפרקינהו ושוב לא שייך לאו אורח ארעא להאי סוגיא ושוב לתברינהו דכיון דגוי אסרום ע"י מעשה יש להם ביטול ולשקלינהו לנפשי' אע"כ דלא כרמב"ן אע"ג שהגוי אסרום ע"י מעשה מ"מ ה"ל ע"ז של ישראל או של גבוה ואין לה ביטול. ואמת בלשון הר"ן ק' קצת שכ' דההוא סוגיא לית לה לאו אורח ארעא ולהנ"ל צריך לדחוק גבי לפרקינהו לית לה אבל אי לא פרקינהו כ"ע מודי דלאו אורח ארעא ומ"מ לפי דברינו צדקו דברי הר"ן:

ולרמב"ן צ"ל כיון דלענין ביטול מוקמי' לי' כאלו קנאו הגוי שוב אינו יכול לפדות דא"א למיתפס החבל בתרין ראשין לפדות כאלו הוא גבוה ולמתברינהו כאלו היא של גוי דהוי תרי קולא דסתרי:

והנה בלשון הברייתא איזה נעבד וכו' בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון מה שהקדים שוגג למזיד ואונס לרצון והוה זו ואצ"ל זו לק"מ שכן דרך כל מקום בין ובין כמ"ש סמ"ע סי' ע"ב ס"ק ד' ע"ש ואמנם הא דתני לי' כלל הנה ללישנא קמא דמיירי באנסוהו והשתחוה לבהמתו של עצמו כבר עמדו תוס' בזה ביבמות נ"ג ע"ב ע"ש אך ללישנא בתרא שאנס בהמת חברו והשתחוה לה נראה לפרש בין בשוגג שלא ידע שהיא בהמת חברו וסבר שהיא שלו בין במזיד שידע שהיא של חברו ולא אמרינן לצערי' ואולי מיירי בהתרו בו. בין באונס שאנס בהמת חברו בהזידו בין ברצון חברו פי' שעשה שליחותי' וכעין זקף לבינה דדף נ"ג ע"ב דילפינן מתחלתה של א"י:

ובזה מיושב ק' עצומה אהרא"ה בבד"ה סוף שער ב' הנ"ל דדחיק למצוא אמוראי בתראי דהלכה כר' נחמן דאין אדם אוסר שאינו שלו ובמשמרת הבית דחאו דר"נ לאו בתרא הוא אלא מאביי ורבא ואילך:

ולכאורה צ"ע הא המקשן דרמי ברייתות אהדדי אמר בעצמו מאי לאו דאניס בהמת חברו והשתחוה לה וסוטת הש"ס והפוסקים דאם אפשר להניח סברת המקשה מניחין אותו על סברתו וא"כ רמי בר חמא ור"ז ורבא דנאדו מסברא זו ומוקמי לי' שאנסוהו נכרים והשתחוה לבהמתו דידי' והוא דחוק לדינא וכמ"ש תוס' ד"ה הא בצנעה ואמאי לא הניחו בסברת המקשה שאנס בהמת חברו וניסך לה יין אע"כ ס"ל דאין אדם אוסר שאש"ל ע"י מעשה והמה בתראי וקשה על הפוסקים:

ולהנ"ל י"ל משום דקתני ברצון והיינו שעשה שליחותי' ומשמע דס"ל הך דע"י שעשה שליחותו יש סברא לאסור אפי' בלא מעשה והיינו כדמוכח מתחלתו של א"י וקשה הא מהתם לא מוכח דלמא עשו בהו גוים מעשה כקו' רמב"ן וצ"ל כתי' ר"ן דע"כ האי תנא ס"ל דאין אדם אוסר אפי' ע"י מעשה וכתרי ר' יהודה דנכרי שניסך יינו של ישראל משו"ה לא מתוקמא להו ע"י מעשה ונכנסו בדחוקים באנסוהו נכרים אבל חזקי' דמוקי לי' בניסך לה יין ס"ל לעולם האי תנא ס"ל ע"י מעשה אסרו ומ"מ ס"ל סברא דשליחותי' עבדי מתחלתו של א"י וכסברת רמב"ן כיון שגוי אסרו ע"י מעשה יש לו ביטול וא"כ תקשו אמאי ואשריהם תשרפון בביטול בעלמא סגי נמצא הני אמוראי פליגי בסברת רמב"ן ור"ן אבל כ"ע אפשר ס"ל ע"י מעשה אסרו דבר שאינו שלו:

ודע הא דפריך אילימא מכהנים ק' לשיטת רש"י דהא לא שייך לאוסרם להדיוט ואפי' לגבוה לא נאסרו לגמרי אלא לעבוד עבודה אבל חולקי' בקדשים כבעלי מומין ואוכלי קדשי גבוה וא"כ איך נילוף מינייהו דינו של ר"ה דמיירי להדיוט דהכא לא שייך מדלא פרקינהו אע"כ כהתוס' מדקנסו לגבוה במעשה זוטא שאינו בגופו ככהנים ש"מ להדיוט נאסרה הבהמה במעשה בגופה וכהתוס' ולרש"י צ"ל דהומ"ל ולטעמיך:

ואני מסתפק להמסקנא דכלים ובהמה אסורים מדאורייתא ומדינא עכ"פ אי כהנים נמי אסורים מדינא וכך דינם או רק מקנסא אבל לא נאסר מדינא בן אדם כלל וכלל. ועיין מנחות מ"ה ע"א דאמר רבינא סד"א הואיל ואישתרי מליקה גביהם וכו' וקשה דלמא כי אשתרי בעידן עבודה כדאמרינן בכלאים וכן הקשו תוס' שם. ואמנם אי אמרינן דכהני במות מדינא פסולים לעבודה ורחמנא אקיל לגבייהו לחלק ולאכול בקדשים ואפי' מליקת עוף שפיר הוה סד"א מדאשתרי מליקה גבי' ה"א דאשתרי נבלה. אבל אי אמרינן דמדינא מותרים אפי' לעבוד ולהקריב חטאת עוף וכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים וגם זה כמוהם אלא דקנסינהו רחמנא ולהא קנסום ולהא לא קנסום ק' שפיר קו' תוס' הנ"ל ואפשר מפני ספק זה אמר ר' יוחנן התם במנחות פ' זו אלי' עתיד לדורשה דאיהו יברר כל הספיקות והאיבעיא שבש"ס כידוע:

לפני ע"ז כ' תוס' י"ל אי לפני לאו דוקא ואי הוא דוקא מיירי במומר וי"ל ר"נ בלישנא בתרא דס"ל בישראל חיישינן לצעורי' הכי קאמר לר"ה לימא כתנאי אמרת לשמעתיך ולימא מר הלכה כת"ק וע"כ צ"ל דס"ל לפני ע"ז דוקא אפי' בשחיטה ובהא לא ס"ל כת"ק דס"ל אפי' יין מנסכים שלא בפני ע"ז משו"ה לא מציתי למימר הלכה כת"ק. וא"כ לפ"ז דבפני דוקא אין רמז ורמיזה בדבריך דאיירי במומר וסתמא אפי' בישראל והא ליתא דלצעורי קמכוון:

והא דכ' תוס' דע"כ לפני לאו דוקא דאל"ה לא פריך מידי מהשוחט חטאת בשבת וכו' אע"ג דבלאה"נ מצי מוקי לה בשוחט להר וכדומה דהשוחט חייב והתקרובות לא נאסר וי"ל התם כיון דלא רמז שום רמיזה בברייתא דמיירי בשוחט להר והשתא כיון דברייתא לא נחית למנינא לאפושי חטאת מדלא נקיט יה"כ א"כ הדינים צריכים להיות מפורשים בברייתא או לאשמעינן אין אדם אוסר כפשטא דברייתא או למסקנא לדיוקא מיני' דוקא חטאת העוף אבל בהמה אדם אוסר שאינו שלו. ולזאת הכונה השמיטה הברייתא יה"כ כדי שנדע ונידוק מיני' דין חדש ולא נאמר הב"ע בשוחט להר או באומר בגמר זביחה הוא עובדה וכדומה דברים שאין בהם רמיזה בבריתא. וא"א למילף חידוש הדין ההוא אבל אי ס"ד בפני ע"ז דוקא והיכי דתני סתמא משמע שלא בפני ע"ז ותלי' בפלוגתא דת"ק ותרי ר' יהודה דמנסכים יין שלא בפני ע"ז א"כ תלק"מ מברייתא דלעולם השוחט בפני ע"ז אוסר שאינו שלו כר"ה ובריתא דלא קתני בפני ע"ז מיירי בהדיא שלא בפניה ואינו אוסר אפי' שלו וקמ"ל ברייתא דהלכה כתרי ר' יהודה ולאפוקי מת"ק. ומדלא משני הש"ס הכי ש"מ בפני ע"ז דר"ה לאו דוקא. כנ"ל כוונת תוס'. מיהו יש לדחות ולומר לעולם בפני דוקא דגם שחיטה תלי' בפלוגתא דתנאי דלקמן ומ"מ פריך שפיר דעדיין לא אסיק אדעתי' מהני תנאי ולמסקנא י"ל כנ"ל ועמ"ש לעיל בסמוך:

ועפ"ז ישבתי אי הכי ליתני זבח דאי מדלית ר"ה מהכא לק"מ. די"ל דעיקור קו' ש"ס אינה אי תני עולה או חטאת או זבח. ועוד דה"ל למנקט סתם קדשים בשבת בחוץ כלשון הש"ס בכל מקום קדשים בחוץ וכן לשון רמב"ם בה' שגגות רפ"ד השוחט בהמת קדשים בחוץ לעזרה בשבת לע"ז ע"ש. א"כ לכאורה י"ל דברייתא אתי' לאורוי' דחייב בשבת אשחוטי חוץ אעפ"י שאינו ראוי בפנים ואי הוה תני עולה ה"א משום דראוי לעולת תמיד. ואי הוה תני קדשים ה"א באותן קדשים שראוי באותו שבת בפנים כגון בכל סתם שבת עולת תמיד ובשבת שיש בו מוסף י"ט ור"ח אפי' חטאת ראוי' בפנים ועיין סברא זו בפסחים ע"ב ע"א וע"ב משו"ה נקיט חטאת וסתם שבת אינו ראוי' לחטאת ואפ"ה חייב אשחוטי חוץ. וממילא לק"מ ליתני יה"כ דהא משום דיה"כ ראוי' לחטאת בפנים והרי

התנא אתי לאשמעינן קרבן שאינו ראוי בפנים וא"ש. ואך אכתי הו"מ למיתני זבח בשבת ויה"כ דהשתא לא מצי למימר דהיינו זבח הראוי' ביה"כ עולה וחטאת דסתם זבח א"א לומר לאפוקי שלמים נהי דכולל נמי כל הזבחים לאפוקי עוף שאינו נזבח. אבל שלמים א"א לאפוקי מיני' בשום אופן וא"כ ליתני יה"כ וזבח והיינו דקאמר ש"ס אי הכי ליתני זבח פי' בשלמא אי אמרינן דקמ"ל דינא דאין אדם אוסר שאינו שלו א"ש דלא תני יה"כ להודיענו דלא לרבוי חטאת קאתי אלא לאשמעינן דינא ולא נימא הב"ע בשוחט להר או באומר בגמר זביחה אלא לאשמעינן דינא אך השתא דאוקמית לי' בהב"ע וכדומה וא"כ לדינא דאוסר שאינו שלו לא אתי. ולדינא דקדשים שאינם ראוים בפנים דחייב בחוץ לזה הוי סגי אי הוה תני זבח ויה"כ השתא דתני חטאת לא מצי למיתני יה"כ דה"א הואיל וראוי' בפנים אבל יה"כ וזבח הו"מ למיתני והיינו דקאמר אי הכי וק"ל:

ובתפארת שמואל הקשה מנ"ל למידק במסקנא כר"ה דלמא קמ"ל עוף אפי' שאינו ראוי' לקרבן שבת בציבור כמ"ש תוס' דאין עוף בציבור כלל וכלל. ובימי חורפי אמרתי דאי ס"ד דאתי לאורי' חידושא בענין אם עלה לא ירד ה"ל למנקט עולת עוף דוקא דהוה רבותא טפי דבחטאת עוף איכא משום שראוים לאכילה ליומי' באומצא זורקי' אפי' לכתחלה עיין היטב זה במנחות מ"ח ע"א ובתוס' שם ד"ה חטא בשבת וכו' ע"ש וטפי הו"ל לאשמעינן עולה דכולה כליל ואינו ראוי בשבת כלל ואין זורקין אלא אם עבר וזרקוהו רצה ואפ"ה חייב בחוץ והיה רבותא טפי ומדלא נקיט אלא חטאת עוף ש"מ דלא אתי תנא לאשמעינן רבותא בשחוטי חוץ אלא בענין אוסר דבר שאש"ל ומיושב ק' תפארת שמואל. ולפ"ז להו"מ למינקט יה"כ דיומא דאסור באכילה הוא ובההוא יומא ליכא חילוק בין חטאת לעולה וה"א כק' תפארת שמואל הנ"ל לכן שביק יה"כ:

ועיין רמב"ם פ"ט ממלכים ה' י"א פסק אמה"ח דעוף אין ב"נ נהרג עליו ומקשים א"כ רפ"ד דשגגות דכ' הי' חטאת עוף והי' חצי קנה שלה פגום והוסיף בה כ"ש בשבת לע"ז חייב ג' חטאות מאי תיקן מא"ל להוציא מידי אמה"ח לב"נ דהא בלאה"נ אין ב"נ נהרג עליו. מיהו י"ל תיקן להוציא מידי נבלה דתקרובות ע"ז דרבנן הוא דמטמא וכמ"ש תוס' שם בפסחים ע"ג ע"א ועמ"ש תוס' לעיל בחולין י"ג ע"ב ד"ה תקרובות בסוף הדבור ועיין היטב פלוגתת ר"ת ור"י בתוס' ע"ז ל"ב ע"ב ד"ה והיוצא וכו' מ"מ קשה אש"ס דילן בפסחים הנ"ל למ"ד תקרובות ע"ז מטמא מן התורה מאי תיקן. ובאמת יל"ד התם בפסחים מתקיף לי' רבינא הא דתני השוחט וכו' למ"ד מקלקל בחבורה פטור מאי תיקן מאי אתקפתא היא אטו ליכא למ"ד מקלקל בחבורה חייב ואתי' ברייתא כוותי' בשלמא כל שקלא וטרי' דש"ס התם אסתם משניות לברר הלכה אי סתמא דמתניתין

כמ"ד מקלקל בחבורה פטור שפיר. אבל רבינא אתא ואייתי מתניתא ומתקיף לה מאי אתקפתא אי אתי ברייתא כאידך מ"ד. ע"כ נלע"ד למסקנא דפליגי תנאי אי אדם אוסר שאינו שלו תו לא דחקינן לאוקמי ברייתא בחצי קנה פגום ובחטאת עוף אלא בחטאת בהמה ולא פגם חצי קנה. ואתי ברייתא כתרי ר' יהודה דאין אדם אוסר שאינו שלו וקמ"ל אע"ג דקני' לכפרה אפ"ה לאו כדידי' דמי' וכן צ"ל לר"א בר אהבה דס"ל בע"ז נ"ד ע"א כר"ה ע"ש וס"ל רפ"ב דחולין דסי' א' דעוף הוא ושט דוקא א"כ ליכא לאוקמי בחצי קנה פגום. אע"כ מוקי לברייתא כתרי ר' יהודה וקמ"ל דלא אמרינן קניא לכפרה:

והנה הרמב"ם פ"ד משגגות הנ"ל ביאור דברייתא מיירי דחיוב ג' חטאות באים בבת אחת פי' אעפ"י שאינם כאחד דשחוטי חוץ חל על ע"ז משהקדיש נכנס שבת חל איסור שבת בכולל מ"מ ברגע אחד דגמר שחיטה נתחייב בכולן בבת א' ע"ש בלשון רמב"ם ובהא מיירי ברייתא וכה"ג במשנה יש אוכל אכילה א' וחייב עלי' ד' חטאות וכן יש חורש תלם א' וחייב עלי' שמנה לאוין וכל כיוצא בזה:

והשתא אי ס"ד ברייתא אתיא כמ"ד מקלקל בחבורה חייב א"כ מכי שחיט פורתא בתחלה והוציא דם כ"ש חייב משום שבת כמ"ש רמב"ם בפי' המשנה פ"ק דחולין גבי השוחט בשבת וביה"כ וחיוב ע"ז וחולין בעזרה לא אתי אלא בגמר שחיטה ולא אתי בבת אחת אלא ע"כ ס"ל להאי תנא מקלקל בחבורה פטור ולא מחייב משום שבת עד דגמר שחיטה ותיקן כמ"ש חי' ר"ן לעיל פ"ק דחולין שם דקודם גמר שחיטה ה"ל מקלקל נמצא כיון דהך מ"ד ס"ל מקלקל בחבורה פטור א"כ בגמר שחיטה מאי תיקן ולא בעי למימר להוציא מידי נבלה וס"ל תקרובות ע"ז אינה מטמאה מן התורה ז"א דהא ברייתא אתי' כתרי ר' יהודה וחד מינייהו ר' יהודה בן בתירא דס"ל ע"ז מטמאה באהל מן התורה. והומ"ל דר"י בן בבא ס"ל טומאה לאו דאורייתא ואתי' ברייתא כוותי' אבל ניחא לי למימר להוציא מידי אמה"ח לב"נ כיון דהשתא מיירי בבהמה דאמה"ח שלה אסור לב"נ אבל אי הוה מיירי בעוף וחצי קנה פגום בלא"ה לא הי' ק' מידי מתרי טעמא חדא אפשר דברייתא אתי' כמ"ד מקלקל בחבורה חייב והיא גופי' קמ"ל דמקלקל בחבורה חייב. וא"נ אתי' כמ"ד טומאת ע"ז לאו דאורייתא ותיקן להוציא מידי נבלה וא"ש פסק הרמב"ם בלי פקפוק בעזה"י:

עשה בה מעשה אסרה אף להדיוט וטעמא יליף במס' ע"ז מכל הכלים וכו' עכ"ל פירש"י. ותימה דלעיל פירש"י דבעלי חיים ומחובר נאסר ע"י מעשה חפר בה בורות שיחין ומערות ולא פי' לן מהיכי ילפינן לי' דמכלים ליכא למילף דהתם ע"י מעשה נעשה כעין קנין שיהי' כשלו כמ"ש לעיל בשם רמב"ן אבל לעשות מחובר כתלוש ע"י מעשה ובע"ח

כמת מנ"ל הא. ובריטב"א דע"ז נ"ד ע"ב הקשה קו' עצומה מש"ס סנהדרין מ"ז ע"ב וישלך את עפרה על קבר בני העם מקיש קבר בני העם לעכו"ם מה עכו"ם במחובר לא מיתסר אף קבר בני העם במחובר לא מיתסר והקשה ריטב"א הנ"ל הא קבר הוה חפר בה בורות שיחין ומערות דגם בע"ז מיתסר ותי' בדוחק דגמ' גמירי לי הכי:

ולפע"ד י"ל כיון דילפינן ע"ז שם שם מעגלה ערופה בסנהדרין מ"ח ע"א ובמס' ע"ז כ"ט ע"ב ובעגלה ערופה כתיב וערפו שם את העגלה בנחל נמצא האי שם קאי אעגלה ואהנחל ונחל איתן מחובר היא ומיתסר לא יעבד ולא יזרע אלא שנעשה בה מעשה או קבורת העגלה בתוכה או אפי' משעת עריפה בתוכה נמצא כי היכי דילפינן מאלהיהם על ההרים דמחובר בלא מעשה לא מיתסר ה"נ ילפינן מנחל איתן דמחובר ע"י מעשה מיתסר וא"ש:

והנה פסק רמ"א בא"ח סי' מ"ב נהי דהזמנה למשמשי מצוה לאו מילתא הוא מ"מ הזמנה לגוף הדבר מילתא היא והיא מש"ס סנהדרין מ"ח ע"א לאפוקי עגלה ערופה דהיא גופה קדושה וע"ש בנימוקי יוסף:

ונלפע"ד דנחל איתן גוף קדושה ולא משום דמשמש לעגלה ערופה אלא תרווייהו העגלה והנחל קדושים מעצמותן משא"כ קבר שאינו אלא משמש למת. והשתא י"ל בשלמא המעשה שעושה בנחל איתן הוה הזמנה לגוף הקדושה וכן החופר בור להשתחות לה הוה המעשה הזמנה לגוף ההשתחויה וע"י מעשה מיתסר משא"כ החופר קבר למת הוה המעשה הזמנה לשמש למת והזמנה לאו מילתא מאימת מתחיל האיסור משיכנוס בו המת ואז אין כאן מעשה. ומעשה דחפירה כבר אזיל לי' ולאו מילתא היא ומיושב קו' הריטב"א:

ועיין תוס' סנהדרין שם ד"ה מ"ט וכו' תימא וכו' מיהו פירש הקונטרס דעבדו שם לא מיירי בעכו"ם עכ"ל לכאורה לפי הנ"ל י"ל דהמקומות אשר עבדו שם אלהיהם על ההרים האי שם קאי ג"כ על שניהם על אלהיהם ועל המקומות היינו כלים ומקשה שפיר אאביי אדיליף שם שם מכלים לילף מאלהיהם עצמם ואין לומר א"כ מאי תי' רבא משמשיו ממשמשיו גמור אכתי ליליף משם דנחל איתן שבקרא. י"ל כנ"ל נחל איתן לאו משמש הוא אלא גוף הקדושה ומיושב ק' תוס':

ולפ"ז במס' ע"ז כ"ט ע"ב תוס' ד"ה אתי' כו' ע"ש לפי הנ"ל צריך לישב קו' תוס' קצת בגוני אחריני וצריך לומר מודה רבא דניחא למילף מת מעגלה ערופה דאורחי' היא ולא מע"ז דלאו אורחי' כיון דתרורהו גוף מגוף נינהו מודה רבא דאורחי' עדיף:

ועטש"ע י"ד סי' שס"ד פלוגתת רא"ש ורבינו ישעי' דהרא"ש ס"ל דעפר שנטלו מהקבר והחזירו עליו מותר בהנאה כמחובר דלא כרבינו ישעי' וכן נ"ל דעת תוס' בע"ז ס"ב ע"ב ד"ה ליקלינהו וכו' שכתב דוישלך עפרה על קבר בני העם היינו קבר בנין ולא משני לי' בעפר שע"ג קבר אע"כ ס"ל כהרא"ש. אבל צלע"ג א"כ בסנהדרין מ"ז ע"ב הנ"ל דלא ס"ד עדיין הך דקבר בנין מה לו להביא עצות מרחוק להקשות מהחוצב קבר לאביו ולא הקשה מהקרא גופי' וישלך עפרה על קבר בני העם כקו' תוס'. אע"כ הוה מוק' לי' בעפר שעל גביו וכרבינו ישעי' וצ"ע לכאורה:

וי"ל ולומר דודאי לפי מאי דקיי"ל כרבא דמשמשי' ממשמשיו גמיר אע"ג דלאו אורחי' וילפינן מכלים שנשתמשו לע"ז שאינם נאסרי' עד שיעבדו ומינה כשם שהם אינם נאסרים במחובר ואולי אפי' ע"י מעשה לא נאסרו משמשיו במחובר דמשמשיו קילי א"כ י"ל אפי' עפר שע"ג קברות ה"ל כמחובר וכהרא"ש:

אבל שמעתתא דלעיל דמקשי מחוצב קבר ולא מקשו מקבר בני העם אפשר דס"ל בהא כאביי דאורחי' מאורחי' גמיר ונהי דאפ"ה הזמנה לאו מילתא היא משום דס"ל להני אמוראי עגלה ערופה עריפתה אוסרתה ולא ירידתה כמ"ש תוס' ד"ה מאי טעמא מ"מ כיון דמעגלה גמיר י"ל עכ"פ אי עשה מעשה במחובר הי' לן לאסור גם בתשמישי מת והא דלא נאסר קבר ע"י מעשה חפירה היינו מטעם שכתבתי לעיל דההוא מעשה דהזמנה לתשמיש לאו מעשה הוא משא"כ השלכת עפר על המת שכבר מונח בקבר הוה מעשה לצורך גוף המת ואוסר אפי' במחובר ומודה הרא"ש לאותה סברא דעפר שע"ג קבר אסור. אך אנן קיי"ל ירידתה לנחל איתן אוסרתה וא"א למילף אלא משמשיו ממשמשיו ולכן עפר הקבר מותר. ושמואל וסייעתו ס"ל עריפתה אוסרתה ולכן לא הו"מ להקשות מוישלך עפרה על קבר בני העם לכן פירש"י דאינהו ילפי מעגלה ערופה ולא פי' כהלכתא כרבא ממשמשי' ע"ז אע"כ הוא הדבר אשר דברנו. ועיין בחי' תורה פ' בהר מה שדרשתי השתא הכא דרוש לח"ק בהאי דנטלי עפרא מקברי דבי רב לאשתא צמירתא ואין כאן מקום. אך אמרתי אעלה כאן דרוש זו השייך לשמעתין ובמה דכתיב אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב הנה שמענוה באפרתה מצאנוה בשדה יער. ופירש במדרש באפרתה בס' יהושע שבא מאפרים ועפרש"י בתהלים:

אקדים דבמדרש רבה איתא וירא את המקום מרחוק שהי' רק עמק היינו מקום והתפלל אברהם אבינו ע"ה ואמר אין כבודו של מלך הכבוד לשכון בעמק ונעשה הר מאותו יום ואילך והיינו אשר יאמר היו"ם בה"ר ה' יראה ושמעתי מפה מרנא הגאון מו"ה נתן

אדלער זצ"ל הטעם שלא הי' הר מתחלת בריאתו משום דתנן במתניתין דמס' ע"ז מ"ה ע"א כל מקום שאתה מוצא הר גבוה בידוע שיש שם ע"ז ולמאי דקיי"ל יש נעבד במחובר אצל גבוה לא הי' אפשר לבנות עליו ביהמ"ק עיין מ"ש תוס' ד"ה כל מקום וכו' ע"כ לא הי' הר ולא עבדו שם ע"ז עד שבא א"א ע"ה וקדשו לביהמ"ק ושוב אין אדם אוסר שאינו שלו ומאז נעשה הר אלו דבריו זצ"ל ודפח"ח:

ובס' יהושע כתיב שבני אפרים לא הספיקו להם נחלתם וצווחו ביהושע קפיטל י"ז. ובמס' ב"ב קי"ח ע"א ע"ש וביארתי במקום אחר ע"פ מ"ש ת"ח דא"א לא זכה מעיקרא באילנות שהי' בהם תפיסת יד אדם ונאסרו כבר משום ע"ז ולפיכך לא זכה בהם א"א ע"ה דהתירא ניחא לי' דליקני' ולא איסורא ע"ש וטעו בני אפרים דחשבו דמחובר נאסר ולא דרשו אלהיה' על ההרים ולא הרים אלהיהם אדרבא נילף מנחל איתן דנאסר במחובר ולא נחתו לחלק בין עשה בה מעשה ללא עשה בה מעשה וא"כ גם כל ההרים לא זכה בהם א"א ע"ה דאיסורא לא ניחא לי' דליקני' ע"כ לא זכה גם הם בהר אפרים וביער ההוא אע"ג דלא הי' בו תפיסת יד אדם כי לא זכו בו א"א ע"ה מעולם. והורה להם יהושע דלא כן הוא דמחובר לא נאסר מעולם:

עוד הקדמה שלישית במס' תענית י"ו ע"א יש פלוגתא ברש"י וגם בתוס' ובתוס' רי"ד שם אי הר המורי' שבתורה הוא אותו הר המורי' שנבנה עליו בהמ"ק כדכתב בדברי הימים או שהר המורי' שבתורה הוא הר סיני שמשם יצאה הוראה לישראל ומביאים ראי' מדכתיב בסבך בקרניו משמע שהי' מקום יער וירושלים הי' עיר גם בימי אברהם מלכי צדק מלך שלם הי' שם ותוס' רי"ד דחה זה שהי' עיר אבל לא הגיע בנין עד ההר והי' אז שם יער וסבך ע"ש ואני אומר ראי' בהיפוך א"א לומר שהי' סיני שהוא נקרא חורב על שם חורב ושממה כמ"ש רמב"ן ואין שם לא יער ולא עץ אלא סנה וע"כ בהר המורי' שבירושלמי הי' העקדה ונביא אל המכוון בעזה"י. דהמע"ה אמר עד אמצא מקום לה' שיהי' רק מקום ולא הר שנעבד בו ע"ז ויהי' ראוי' למשכנות לאביר יעקב ית"ש ואין דרכו של מלך לשכון בעמק והי' בזה ב' ספיקות א' שמא מחובר נאסר ולא זכה א"א ע"ה מעולם בשום הר. ולזה אמר הנה שמענוה באפרתה ביהושע שבא מאפרים שאין נעבד במחובר אבל מ"מ אפשר לגבוה נאסר במחובר ולכאורה זה מדכתיב וירא את המקום והדר נעשה הר אחר שהוקדש ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו. אלא שיש להסתפק שמא מעשה דעקדה בהר סיני הי' ולא בהר המורי' הלז שבירושלים שגדל שם מור אלא הר סיני נקרא מורי' שיצאה הוראה לישראל אבל זה ההר הי' הר מעולם ולא מקום ונאמר

לגבוה לזה אמר מצאנוה בשדה יער דכתב בסבך בקרניו ואיה יער בהר סיני אע"כ בהר שבירושלים הי' שיבנה בב"א:

איתיבי' ר"נ לר"ה השוחט חטאת וכו' הרא"ה בבד"ה בית א' סוף שער א' אחר שכ' דהלכתא כר"נ קמיתא דא"א אוסר דבר שאינו שלו אפי' ע"י מעשה וז"ל והיכי דלית לי' שותפות לא מיתסר בהנאה אלא באכילה אסורה דלאו משום דאוסר דבר שאינו שלו אלא משום דגברא לא חזי לשחיטה וה"ל כמומר. ובגמ' נמי אמרינן דבישראל מומר דוקא דאל"ה אמרינן לצעורי לחברי' מכוון אבל באכילה אסורה דלא חזי לשחיטה כדאמרן. ורשב"א במשמרת הבית תמה עליו א"כ מאי פריך ר"נ מהשוחט חטאת לדידי' נמי תקשי דעכ"פ באכילה אסורה דה"ל כנוחר ומעקר ונוחר פטור בשחוטי חוץ ותו תמה מ"ש דאע"ג דלצעורי מכוון מ"מ אסור באכילה הוא תימה כיון דאין מאמינים לו הדר ה"ל ככל שוחט דעלמא ושרי אפי' באכילה. וגם הר"ן כ"כ דאסורה באכילה דה"ל כמתה מאלי' והקשה הב"ח א"כ מאי פריך משנים ששחטו הא במשנתינו לא קתני אלא שחיטתו פסולה ולא קתני זבחי מתים והלא אפי' אי אינו אוסר מ"מ הוה כמתה מאלי' וע"ז תי' כיון ששנים שחטו א"כ מותר אפי' באכילה מכח הכשר ששחט והקשה נה"כ הא פסול וכשר אוחזין בסכין שחיטתן פסולה כמבואר ססי' ב':

ולפע"ד לק"מ וכל דברי חכמים קיימים בעזה"י. ואקדים הלא הרא"ה בעצמו כתב סוף שער ד' דמומר אינו כנכרי שתהי' שחיטתו נבלה אלא טרפה ומהני לטהר מידי נבלה והוה רק שחיטה שאינה ראוי ומה שהקשה עליו שם במשמרת א"כ אמאי לא מחייב משום שחוטי חוץ הא בשחוטי חוץ שחיטה שאינה ראוי שמה שחיטה לק"מ. התם במומר ששוחט את שלו לע"ז הוה רק טרפה רק דהוה תקרובות ע"ז אבל שוחט שאינו שלו והי' ראוי' שתהי' תקרובות ע"ז והא דלא נאסר בהנאה משום שאינו אוסר שאינו שלו א"כ אנו מסלקין מעשיו והי' כלא הי' וה"ל כסכין שנפלה ושחטה מאלי' ושחיטה פסולה והיינו דכ' הר"ן דה"ל כמתה מאלי' דא"א לתפוס החבל בתרין ראשין לומר שמעשיו לתקרובות כמאן דליתא ולענין שחיטה כמאן דאיתי' זה לא אמרינן. ומ"מ במה שדקדק הרא"ה וכ' אלא משום דהא גברא לא חזי לשחיטה וא"א לומר משום דמומר לע"ז הוא ולטעמי' דבאותה שחיטה נעשה מומר ז"א דאי נמי הוה מומר מ"מ אינו כנוחר אלא טרפה בעלמא ואינה מטמאה כנ"ל אלא ע"כ כוונתו ג"כ כהר"ן הנ"ל דה"ל כמתה מאלי' וכנפלה סכין ושחטה. אך ס"ל אי לאו דגברא לא חזי ובלאה"נ שחיטתו טרפה לא הוי כנפלה מאליו דעכ"פ הוה אתי מכח גברא דהא לא בעינן כוונה לשחיטה אך כיון דבלא"ה שחיטה קלישתא הוא דגברא לא חזי ומצורף לזה דאנו מסלקים מעשיו דאל"ה

יהיו תקרובות ע"ז ע"כ ה"ל כנוחר ומטמא כנבלה נמצא השוחט את שלו לע"ז נעשה תקרובות ע"ז ואסור בהנאה אבל אינה מטמאה מן התורה כנבלה דאע"ג דנעשה מומר בשחיטה זו מ"מ מטהרה מידי נבלה. והשוחט שאינו שלו לע"ז לא נעשה תקרובות דאין אדם אוסר שאינו שלו אך הי' מזיד ונעשה מומר והוה שחיטה קלישתא הוה כמתה מאלי' וכנוחר ומטמא במשא מן התורה:

ומעתה לק"מ קו' ב"ח משנים שאוחזין בסכין ושחטו דיפה תי' ט"ז כיון דתני שחיטתו פסולה ולא רק טרפה א"כ מצד המראתו הי' די שתהי' טרפה ורק מטעם דה"ל כנפלה לזה מהני כח שני המסייעו ושפיר פריך ש"ס אמאי פסולה אע"כ אדם אוסר שאינו שלו ופסולה מטעם תקרובות אלא שאינו זבחי מתים ממש כיון ששחט רק להר:

וגם קו' משמרת הבית לק"מ דשפיר הקשה ר"נ לר"ה דוקא משוחט חטאת וכו' דלדידי' לא תקשי דע"כ לא אמרינן דה"ל כנוחר אלא אם גם הוה מומר וגברא לא חזי ע"י שחיטה זו וה"ל שחיטה קלישתא אבל השוחט ע"ז בשוגג ולא נעשה מומר אע"ג דאינו אוסר שאינו שלו לא הוה כנוחר ולק"מ:

ומ"ש עוד הרא"ה אי כיון לצעור' אסור מיהת באכילה והקשה הרשב"א הא לא מהימנינן לי' ושרי' אפי' באכילה לק"מ לפי הנ"ל דהרי קיי"ל כל ספק בשחיטה פסול עד שיודע לך במה נשחטה דבהמה בחי' בחזקת שאינה זבוחה עומדת אבל שארי ספיקות אוקמא בהמה בחזקת כשרות והשתא זה ששחט לע"ז את שאינו שלו ואנו מסופקים אי כוונתו לצעורי בעלמא ומותרת אפי' באכילה או לע"ז ונהי שאינו אוסר שאינו שלו מ"מ ה"ל כנפלה סכין מאלי' נמצא ה"ל כבהמה שחוטה לפנינו ולא ידענו אם נפל סכין מאליו או הפילו אדם ה"ז אסורה עד שיודע במה נשחטה אמנם אי האי ספק בשחיטה עושה נבלה או טרפה פליגי אמוראי לעיל ט' ע"א. נמצא באכילה אסורה ואפשר אפי' מטמאה כנבלה אבל לענין שיהי' תקרובות ע"ז כגון דאית לי' שותפות בגוה ומספקינן אי לצעורי או לא לענין איסור הנאת תקרובות ע"ז אין לבהמה חזקת איסור ושרי' בהנאה דהרא"ה לא ס"ל כרש"י ורמב"ם דגם בשותפות שייך לצעורי עיין וכל דבריו נכונים בעזה"י:

ונ"ל להוכיח כן מהש"ס דהקשה בפשיטות משנים אוחזין וק' מאי חזית דמיירי בשאינו שלו דלמא בשלו דהא ברישא השוחט לשם הרים ע"כ מיירי בשלו ה"נ סיפא אותו שבהמה שלו שוחט לשם א' מכל אלו. ועוד הק' הב"י להפוסקים בשותפות נמי שייך לצעורי א"כ מאי יענו אמתניתין דלקמן מ"א ע"ב השוחט לשם עולה וכו' שנים אוחזין בסכין וכו' נימא לצעורי והכא לא שייך לשנויי בישראל מומר עכנלע"ד כהנ"ל ומשו"ה אמתניתין דשוחט לשם קדשים לק"מ דמיירי בשל עצמו דוקא אבל משנתינו דרישא

השוחט לשם הרים ע"כ מיירי בין בשל אחרים דלא קתני זבחי מתים אלא פסולה וזה אפי' בשל אחרים משום דהוה כנפלה מאלי' ושחטה ואפי' חיישינן לצעורי מ"מ לענין פסול שחיטה לא תלינן בלצעורי כמ"ש לעיל וא"כ מיירי רישא אפי' בשל אחרים וא"כ סיפא נמי מיירי שאוסר של אחרים ואמאי אפי' יהי' כנפלה מאלי' מ"מ הכא איכא כחו של שני כתי' ט"ז ומשני באית לי' שותפות ומחשבתו לשם הרים אוסר חלק חברו ע"י תערובות והוה שפיר דומיא דרישא שאוסר את של אחרים שאינם עובדים:

ובעיקר קו' ב"י ססי' ב' וכ' דלא שייך לצעורי כיון שהוא משום מראית עין א"כ עדיין איכא מראית העין ותמה על הרמב"ם דלא חשש להך סברא וכ' דשייך לצעורי גם בשוחט לשם קדשים בחוץ י"ל הרמב"ם לטעמי' דכ' שוחט לשם הר אינו ענין ע"ז כלל רק לשם רפואה ומשום מראית עין דמחזי כע"ז אסרוהו ואפ"ה מסקינן דלצעורי מכוון ולא חיישינן למראית עין א"כ ה"ה בשוחט לשם קדשים אמרינן לצעורי ולא חיישינן למראית עין:

והנה שיטת רש"י ורמב"ם דבשותפות לא שייך לצעורי ותוס' חולקים וס"ל דאמרינן תמות נפשי עם פלשתים צל"ע מנא פשיטא להו הך מילתא דבכתובות דף כ"ג ע"ב אמרינן מהו דתימא תמות נפשי עם פלשתים עבדה קמ"ל וכן ביבמות קי"ח ע"א אך בדף ק"כ ע"א פליגי ר"א ורבנן והלכה כרבנן והתם היינו טעמא דעושה להפקיע גם שתיהן מבעל זה שהם צרות זו לזו עיין סברא זו בכ"מ רפי"ב מגירושין ע"ש ועוד נ"ל דגוף הסברא צע"ג כיון דקי"ל דברים שבלב אינם דברים א"כ זה ששחט לפנינו ואומר הרי הוא שוחט לע"ז ואפשר הוא עומד לפני ע"ז ממש ושוחט לפני' איך נאמר שבלב הי' לצעורי לחברי' עשה ואפי' אם הוא עצמו אומר כן אין ראוי להאמינו מכ"ש כשעומד בדבורו ניקום ונימא לצעורי מכוון, ונ"ל כיון דהבהמה אינו שלו וא"א לאסור מה שאינו שלו רק ע"י מעשה ניקנית לו ונעשית שלו כמ"ש לעיל בשם רמב"ן א"כ לא סגי בדיבורו שעושה לשם ע"ז דהא בעינן גם מחשבתו לקנות ואם הי' במחשבתו שלא לקנות כדי שלא תיאסר ורק לצעורי הרי לא קנה וממילא איננו תקרובות א"כ כיון שאין דיבורו ומעשיו מוכיחין לחלוטין לאיסורא אפשר לומר מחשבתו הי' לצעורי ותינח כשאין לו שותפות אבל אם שלו מעורב בו ולשלו לא צריך מחשבת קנין א"כ אפי' יהי' מחשבתו לצעורי דברים שבלב אינם דברים וכרש"י ורמב"ם:

ועיין ש"ך סי' ה' סק"ו נלע"ד ליישב סתירת הש"ע דלכאורה אפי' הוא צווח לא נתכוונתי לצעורי מ"מ אין ע"א נאמן לאסור של חברו מה שהוא בחזקת היתר אך אם יש לו שותפות מתוך שנאמן על שלו נאמן גם על של חברו. אך כל זה בכשר לעדות אבל במומר השוחט

לע"ז א"כ לדבריך עע"ז אתה ופסול לעדות אינו נאמן אפי' אית לי' שותפות בגווה אך כל זה בשוחט לע"ז דססי' ד' אבל בשוחט לקדשים דאינו נעשה פסול לעדות מהימן על שלו ועל של חברו בשותפות וק"ל. ולפ"ז הומ"ל במנסך דאית לי' שותפות ושגג באיסור ע"ז רק שהזיד וידע שהיא של חברו אבל באיסור שגג אלא דניחא לי' לאוקמי במזיד ממש ובמומר בלי שותפות אבל לדינא שותף ששגג בע"ז מהימן לאסור ומיושב טח"מ סי' שפ"ה דהתם מיירי בשותף ושוגג דהרי מייתי אח"כ מומר והתרה בו א"כ שותף מיירי בלא התרה בו:

ודע דברי סמ"ע שם י"ל דמ"ש סמ"ע דהי' לו לחלקו ולנסך חלקו של חברו אין פשוט כ"כ אם חולק בלא דעת חברו אי מהני ועיין היטב בש"ע ח"מ סי' קע"ו סעיף י"ח ועיין ב"מ ס"ט ע"ב עובדא דתרי כותאי וצ"ל חלוקת חביות של יין הוה כמעות טבין ותקילין ונהי דדינא הכי מ"מ לא פשיטא לש"ס כ"כ לכן מוקי במומר ולעולם ה"ה בשותף וכסמ"ע:

ויש לעיין מה רצה רב אשי דאיבעי' לי' אי קבל התראה מאי ולכאורה י"ל משום אשנויי דמומר ק' א"כ בלאה"נ ה"ל שחיטת מומר וצ"ל בפ"א אינו נעשה מומר עד אחר שחיטה שני או שחיטת מומר הוא רק טרפה והכא פסולה. אבל אי מוקמי' בקבל התראה ולא הי' מומר עדיין ובשחיטה זו לא נעשה מומר א"ש ומסיק ש"ס אה"נ ולפ"ז מ"ט אמר ש"ס מומר וי"ל משום דקדשים דבהכי מיתרצה משנה שני' דקדשים ומשכחת שפיר מומר לשחוט קדשים בחוץ ולא תלינן בלצעורי אבל קבל התראה לא שייך בי' עיין בשמ"ח:

בחטאת עוף עסקינן הק' מהרש"א אתי' תוס' לעיל פ"ב כ"ט ע"ב ד"ה אמר ר"ל דסי' א' בעולת עוף בחוץ חייב משום דה"ל מעשה חולין א"כ ליתני עולה ע"ש לעיל במהרש"א וי"ל דקו' ליתני עולה לא קשי' אלא אי איירי בבהמה דשכיח עולת נדבה טפי מחטאת חובה אבל בעוף נדבת עולת עוף לא שכיחי אלא קיני זבים ויולדת והתם חטאת שכיחי כמו עולה ועיקר עיכוב כפרה בחטאת היא לכן לק"מ ליתני עולה:

ועי"ל ע"כ לא קאמרי תוס' כן אלא למאי דקיימ"ל יש שחיטה לעוף חולין מן התורה אבל למ"ד אין שחיטה לעוף חולין מן התורה הא דחייב בשחט עולה בחוץ בסי' א' לא משום הכשרו בחולין אלא משום שכנגדו כשר בחטאת עוף וא"כ נקט ברייתא חטאת אליבא דכ"ע וק"ל:

מ"ש תוס' דאתי כריה"ג דקדשים קלים ממון בעלים ולבסוף הקשו תוס' א"כ מאי מקשה אדר"נ נ"ל דהמ"ל הקשה אהרמב"ם פ"ד דמעילה דין ח' דלענין נזקין פסק כריה"ג והכא לענין שאינו שלו לא פסק כן ונלע"ד ס"ל לפמ"ש תוס' בביצה כ"א ע"א ד"ה אבל לא איתמר דריה"ג אלא לענין נזיקין דאינו רעהו אבל לאסור של גבוה הואיל והזמינו על

שלחנו לאו כל כמיני וה"נ לס"ד אמר ש"ס דלר"נ י"ל כריה"ג אבל באמת אינו כן דמשלחן גבוה קזכה וע"כ ניחא לי' טפי שינויי דחצי קנה פגום ופריך אר"נ:
ובזבחים קי"ד נמי ע"ד פלפול אמר והומ"ל בחטאת דקני' לכפרה וכמ"ש תוס' בשמעתין ד"ה כיון ומ"מ לדינא לא צריכים התם לכל זה דבלאה"נ הומ"ל התם במוקצה ונעבד שעשה בו מעשה ואוסרו אלא משום מוקצה דמעשה היינו שחתך בצוואר בהתחלת שחיטה א"כ ה"ל מום ובהך מתניתין קתני דאפי' מום עובר אינו ראוי לפנים ע"כ דחוק ומוקי כריה"ג או בחטאת וקניא לכפרה אבל לדינא קיי"ל כר"ע דמום שאינו מחוסר אבר אם עלה לא ירד כיון שראוי בעוף עיין זבחים פ"ד ע"א וכן צ"ל בתוס' לעיל כ"ט ע"ב שהקשה דהו"ל לאוקמא בבהמה וחצי קנה פגום ע"ש אע"ג דהוה בעל מום מ"מ קיי"ל כר"ע אם עלה לא ירד וחייב משום שחוטי חוץ וא"כ אתי לשון מתניתין דזבחים קי"ד שפיר בלא ריה"ג אבל לעולם אפי' קדשים קלים משלחן גבוה קזכו:
אשריך תרביצא נאה שנכנסת ברבוצה לפני ע"ז ויצאת בשלחן גבוה קזכה. עיין סוף מס' כלים:

דף מא.

ת"ש ב' אוחזין בסכין וכו', עמ"ש תוס' דקרא דכל הכלים מיירי לגבו', והנה רש"י שם כ' להדי' דמדלא פרקינהי ש"מ דאף להדיוט אסירו וס"ל לרש"י דלא שייך למימר לאו אורח ארעא לאשתמושי בהו הדיוט דכיון דפרקינהו וחל ההקדש על המעות תו לא שייך לאו אורח ארעא ולא דמי לאבני מזבח דכיון דבאו בה פריצים יצאו לחולין ממילא ולא תפסי דמים לחול הקדש על הדמים א"כ לאו אורח ארעא, משא"כ כלים דע"י פדיון נפקי לחולין כך דרכו של הקדש להתחלל ע"י פדיון ואורח ארעא לאשתמושי בי' הדיוט ומדלא פרקינהי ש"מ להדיוט נמי אסירי ואפ"ה לק"מ קו' תוס' מדבעי מיניה ר' יונתן בן שאול מרבי דלרבי לטעמי' במעילה י"ט ע"ב דיש מועל אחר מועל בכלי שרת ואין להם פדיון וא"כ א"א לאשתמושי בהו הדיוט לטעמי' דרבי ולא מוכח דנאסרה להדיוט וק"ל.
ת"ש המטמא והמדמע והמנסך וכו' הקשו תוס' א"כ היינו מערב מקשי' העולם דילמא קמ"ל דאין ברירה משא"כ במדמע לא שייך ברירה מטעם שכ' תוס' בשם הרמ"ר בתמורה ל' ע"א ד"ה ואידך וכו' ע"ש ולפע"ד לק"מ דא"כ מ"ש מנסך דנקט דהו"מ לאשמועי' כן במדמע כגון שהיה לו בשותפות פרי של טבל ואמר חלקי יהי' תרומה על טבל שיש לי במקום אחר נמצא עירב תרומה שלו עם טבלו של חברו ומפסיד עי"ז כמבואר במשנה סוף דמאי, ולמ"ד יש ברירה שייך בזה ברירה והו"מ לאשמועינן דאין בריר' אע"כ זה

ליתא, והנה מה שתי' תוס' דקי"ל דלא קים לי' בדרבה מני' בודאי גם בקושייתם צ"ל כן דהא פשטא דתלמוד אמר כן התם, אלא דהוה ס"ל כיון שאינו אוסר לע"ז אלא חלקו נמצא חייב מיתה על שלו וממון על של חברו שעירב עם שלו והוה ס"ל דלא שייך בכה"ג קים לי' בדרבה מני' ועל זה תי' דאפ"ה שייך וק"ל.

דף מא:

שבח ותהלה לראשון ואין שני אשר עזרני בחידושי פרק שני.

ס"פ השוחט. אמר ר' יוחנן ל"ש אלא שאינו מחוייב חטאת וכו' פירש"י דמי שבא לידו דבר עבירה בשוגג אינו מחפה עליו כדי שיתבייש ויתכפר לו עכ"ל והקשה מג"א בהלכ' יה"כ הא אמרינן חציף עלי מאן דמפרש חטאי וילפינן מדכתיב אשרי נשוי פשע כסוי חטאה וחטאה הוא שוגג ואחז"ל מ"ט לא חילקה תורה מקום בין חטאת לעולה שלא לבייש עוברי עבירה וחטאת שוגג הוא. ולפע"ד י"ל דבר"פ כלל גדול פליגי ר' יוחנן ור"ל ולר' יוחנן כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו חייב חטאת נמצא לר' יוחנן יש לפרש נשוי פשע כסוי חטאה היינו שהזיד בלאו לא יגלה המזיד שבשוגג ההוא אבל השוגג מגלה כי היכי דליהוי כפרה ובלבד שלא יחצוף לאמור הזדתי בלאו אבל לעולם יפרסם ששגג וא"ש פרש"י דהכא אליבא דר' יוחנן דהוא מרא דשמעתין:

בעזרת ראשון ואין שני. סיימנו פרק שני: הוא ירום קרני וראשי. בפרק שלישי: יהוה עליון נורא בנוראותיו, אבינו אב הרחמן במידותיו: הוא יורנו יושר אורחותיו, דת תורתו יושרי נכוחותיו: ויטעמנו מנועם דבש מתיקותיו, נבשר בקהל רב צדקותיו: הקל נא עול נושא אלומותיו, יפיצו חוצה מעיני חכמותיו: בעסקנו בפרק אלו טריפות והלכותיו:

דף מב.

ואלו טרפות עתוס' ומהרש"א ומהרמשי"ף ולא מצאתי מקום אשר ירוח לי אם לא אומר לרבא דאלו אסורות קתני מהן נבלות ומהן טרפות, ה"פ אלו דלעיל פלוגתת דר' ישבב ור"ע שנפסלה בשחיטה היא נבלה לחוד ולית בי' לאו דטרפה, ואלו אסורים יש בהם תרי לאוי דטרפה ודנבלה דאחר שחיטה נמצאת נקובת הושט ופסוקת הגרגרת כבר מחיים והי' אז טרפה ועכשיו שנשחטה היא נבלה ג"כ עיין לעיל ל"ב ע"א תוס' ד"ה ורמינהו וכו' מיהו הרמב"ם ס"ל דלית בניקב הושט ונפסק הגרגרת טרפה כלל ולא מנה להו בע' טרפות אלא בששה נבלות מחיים רק דלא מטמא מחיים דגבי טומאה כתיב וכי ימות מן הבהמה, אבל לענין לאו דאכילת נבלה הוה ניקב הושט נבלה מחיים. ולדידי' לק"מ

קו' תוס' לעיל ד"ה ורמינהי וכו' ע"ש. ניקב פירש"י כל נקב במשהו עכ"ל ר"ל אפי' עד רובו נמי מקרי נקב כמ"ש חי' רשב"א לקמן מ"ט ע"א גבי חלחולת שניקבה עיין שם:

נקובת הושט וכו' במשנתינו לא תנן אלא עצמיות הטרפיות ולא הגורמים שעתידים ליטרף כמו דמיא לדיותא שכ' תוס' ד"ה דרוסת הגז וכו' וכן כל יתר כניטול שסופו לינטל משום דכל אלו ירבו כחול ימים כמ"ש רשב"א בתשובה סי' ע"ג ומשנתינו לא חשיב אלא כל שאין כמוהו חי', ומשו"ה הקשו לתוס' מאי נ"מ בניטל הכבד תיפוק לי' דנטלה המרה ולא ניחא להו למימר דנפקא מיני' דכבד מצד עצמה טרפה לענין ב' כבדים ולהנ"ל ניחא דמשנתינו לא מיירי בהכי ביתר כניטול. מיהו למ"ד אין לצבי ואיל מרה כלל א"כ לק"מ ק' תוס' דנפקא מיני' לאלו המינים:

ויש לעיין מאי פריך לקמן ממתניתין דניטל הכבד ונשתייר ממנו כזית דלמא משנתינו מטעם כבד עצמה קאמר אינה טרפה אלא בלא נשתייר כלום ונפקא מיני' במינים שאין להם מרה, וניקבה מרה הא תנן לקמן במתניתין והכא מיירי מדין הכבד וסגי בשיור כ"ש ולקמן באלו כשרות קתני שאין סתם בהמה כשרה אא"כ נשתייר כזית כבד במקום מרה ומשום הגנת המרה ומאי פריך אלא מוכח דצבי ואיל יש להם ג"כ מרה סמוך לזנב בלי שום הגנה כמ"ש בש"ע וא"כ כזית דכבד לאו משום מרה הוא. הריאה שנקבה או שחסרה כ' תוס' למ"ד חסרון בפנים ל"ש חסרון נקט או שחסרה לר"ש עיין מה שהקשו תוס' על זה לקמן מ"ז ע"ב ד"ה אבל וכו'. וכן יש להקשות למ"ש רש"י לקמן מ"ג ע"א דחלוף דאונות הוה חסרון א"כ הול"ל או שחסרה באונות. אלא י"ל נהי הדין אמת דחסרון דאונות או קמט פוסל מ"מ מתניתין לא מיירי בהכי דא"כ לא הו"ל להפסיק בחסרה בין ניקבה דת"ק לפלוגתת ר"ש בשלמא למ"ד או שחסרה בפנים ולת"ק חסרון בפנים שמי' חסרון י"ל ר"ש אתרווייהו פליג עד שתינקב וה"ה עד שתחסר בפנים לבית הסמפונות אבל אי חסרה באונות או קמט ניכר בחוץ קאי ור"ש לא קאי אלא אניקב קשי' כנ"ל:

או שחסרה. כל היכי דתני חסרה היינו מתחלת ברייתה וניטל היינו אח"כ אמנם אע"ג שכן הוא פירושו מ"מ ס"ל לרשב"א ור"ן דה"ה חסרון מתחלת ברייתו נמי טרפה ודלא כרמב"ם עיין ב"י סי' מ"ג וסי' נו"ן ומ"מ מתשובת רשב"א סי' צ"ח יש ללמוד דמ"מ יש חילוק דהיכי דתני טרפה אי נבראת חסר טעם טרפתה משום שסופו להיות לקוי וא"כ כל זמן שאינו לקוי יכולה לחיות ולהרבות כחול ימים כמו יתרת. משא"כ היכי דחסרה טרפה מעצמו אינו יכול לחיות יותר מיב"ח ע"ש:

ועיין מתניתין מש"ז פ"ק דחגיגה ובתי"ט שם ד"ה ר"ש בן מנסי' וכו' יש להבין דפליגי תנאי אי מעוות לא יכול לתקן היינו שנתעוות אח"כ או מעוות מתחלתו. אבל חסרון לא יכול להמנות הוה כולי עלמא חסרון מתחלתו ע"ש:

כל שאין כמוה חי' וכו' דע שכ' תוס' בסנהדרין ע"ח ע"א ולקמן ק"מ ובע"ז וזבחים סוגיא דאתך בדומה לך דאפי' למ"ד טרפה חי' מ"מ מתנוונה והולכת ולסוף מתה באותה מיתה וכ"כ רשב"א בתשובה סי' צ"ח אלא שכ' דלמ"ד טרפה חי' מפרש משנתינו כל שאין כמוה חי' כנ"ל וזה לכאורה נגד סוגיתנו דמתניתין טרפה אינה חי' ס"ל. והחלוק שבין טרפה חי' לאינו חי' הוא למ"ד טרפה חי' אין לה זמן קבוע לחיותה אעפ"י שסופה למות מחולי זה מ"מ כיון שאין זמן קבוע מקרי טרפה חי' ולאידך מ"ד יש זמן קבוע או שלשים יום או יב"ח ולא יותר וזהו טרפה אינו חי'. ונ"ל היינו דכ' רמב"ם לכלב תשליכון שעושה אותו בשר ראוי לכלב א"ש אפי' למ"ד טרפה חי' כיון שמתנוונה והולכת ולחנם נתלבטו ב"ח וט"ז בזה:

וצ"ע באמת מנ"ל לש"ס דכל שאין כמוה חי' דמשנתינו טרפה אינה חי' קאמר דלמא טרפה חי' ומ"מ אין כמוה חי' וכמ"ש רשב"א הנ"ל באמת ועיין בסמוך:

והנה לשון אין כמוה חי' ולא אמר אינה חי' כ' תוס' לעיל ל"ב ע"א לאורי' אתי דמיירי מתניתין מבהמה שכבר נשחטה. וע"כ לא מצי לומר שאינה חי' שהרי כבר נשחטה היא ומובן שם דמתניתין מיירי קודם חזרה כששנה ר"ע שאפי' נקובת הושט ופסוקת הגרגרת טרפה ולא נבלה לאפוקי מדר' ישבב. וה"א מחיים היא טרפה קמ"ל אפי' לאחר שחיטה אינה נבלה כמ"ש תוס' בביאור. אך כל זה לאוקמתא דר' יוחנן שם מתניתין קודם חזרה נישנית. אך לתי' ריש לקיש דמשנתינו שחט שלא במקום חתך ובזה לא פליגי ר' ישבב ור"ע מעולם א"כ לא הוה צריך למתני שאין כמוה חי' רק שאינה חי' ע"כ נ"ל קמ"ל דינו של רשב"א בתשובה הנ"ל שאפי' אירע א' מאלף שתחי' הבהמה שהיא ודאי טרפה יותר מיב"ח מ"מ היא טרפה כיון שאין אחרים כמוה חיים והיינו כל שאין כמוה חיים. וא"כ לריש לקיש לשיטתו מוכח דס"ל למשנתינו טריפה אינה חי' יב"ח ושפיר קאמר ש"ס לר"ל טריפה אינה חי' מנ"ל. אבל לשארי אוקמתת י"ל משנתינו טריפה חי' ס"ל וכרשב"א הנ"ל:

אר"ל רמז לטרפה מה"ת מנין וקמתמה רמז לטרפה הא כתיב ובשר בשדה טרפה לא תאכלו. כ' רש"י אע"ג דדרשינן מיני' בשר קדשים שיצא חוץ למחיצתו וכו' וכ"כ הר"ן ותימא בעיני איך יעלה על הדעת דעיקר קרא אבשר שיצא חוץ למחיצתו עד שהוצרך לזה האריכות. והי' נ"ל לומר דהא קרא קאמר בשר בשדה היינו שיצא חוץ למחיצה הרי

היא כטרפה שאין לה שוב היתר כדלקמן ס"ח ע"ב. וא"כ ע"כ כבר נרמז במקום אחר שטרפה אסורה דקאמר הכא קרא דבשר בשדה הוא כטרפה שאסרתי לך במקום אחר ושפיר קאמר ר"ל רמז לטרפה מנ"ל ולא מתמה ש"ס מידי. ע"כ נזהר רש"י וכ' דלא כן הוא אלא עיקר קרא ב' לאוין נינהו בשר בשדה לא תאכלו וטרפה לא תאכלו כמ"ש תוס' לקמן ק"ב ע"ב ד"ה אכל וד"ה לר' יוחנן וכו' ע"ש ושוב מדסמכו הני לאוין ילפינן בשר בשדה מטרפה שאין לו היתר אבל לעולם טרפה מפורש בהאי קרא ושפיר מתמה ש"ס: מיהו נ"ל תמיהת הש"ס לשיטת ר"ל בעל המימרא אבל לר' יוחנן וקיי"ל כוותי' דס"ל לקמן בשר מן החי נפקא מהאי קרא. א"כ י"ל בודאי כולי קרא להכי אתי' דאותו החתיכה שתלש הזאב מהבהמה אותו הבשר שנטרף הוא בשר מה"ח ואסור והבהמה עצמה ניתרית בשחיטה וכן תרגום אונקלס ע"ש וכן פי' רמב"ם להדיא בפ"ב ממ"א הלכ"א ומצאתי שכבר קדמני מורי בהפלאה על התורה פ' משפטים ע"ש. אלא דקיי"ל תרווייהו קאמר קרא אי נטרפה הבהמה הרי הוא כולה אסורה וא"נ לא נטרפה שלא פגע במקום חיות וגם לא דרסה מ"מ אותו חתיכת בשר שנתלש ממנה הוא טרפה והיינו במה"ח. ולר' יוחנן בודאי יש להקשות רמז לטרפה מה"ת מנין. וצריכין להני קראי דמייתי ש"ס. והנה ר' יוחנן בנדה כ"ד ס"ל טרפה חי' וא"כ אית לי' דרשא דקרא בין החי' אשר תיאכל ובין החי' אשר לא תיאכל הרי לאו מפורש אשר לא תיאכל והכי איתא בת"כ להדיא דאחרים ס"ל לא תיאכל היא אזהרה ומצינו כה"ג אזהרה לא אכלתי באוני ממנו שנאמרה ע"ד וידוי והוה לאו ולוקין עליו. ולדידן נמי דקיי"ל טרפה אינה חי' ונפקא מדיוקא זאת החי' אכול שאינה חי' לא תאכל ולא הוה אלא לאו הבא מכלל עשה מ"מ בין לר' יוחנן ובין לדידן כיון דגלי קרא דטרפה אסורה גלי לן דבשר בשדה טרפה כולל תרוויהו בשר הנתלש וגם הבהמה עצמה וממילא נימא ובין החי' אשר לא תיאכל אינו לאו בפ"ע אלא מרמז על מה שכבר נאסר בפסוק טרפה משו"ה ס"ל לר' יוחנן לקמן ק"ב ע"ב אכל בשר מה"ח ובשר מן הטרפה אינו לוקה אלא א' ע"ש וק"ל:

ואולי י"ל ולקיים דברי ר"ל שאמר רמז לטרפה מה"ת מנין לפמ"ש רמב"ם פשטי' דקרא משמע דרוסה אבל שארי טרפיות אינם מפורשים ולכאורה הי' מקום לומר האמת כן הוא ואנשי קודש תהיון לי משו"ה בשר בשדה טרפה לא תאכלו שהוא מגונה ביותר אבל טרפה שלא ע"י חי' מותר אך כיון דע"כ אסור כל שאינו יכולה לחיות בלאו הבא מכלל עשה זאת החי' אכול שאינה חי' לא תיכול וכיון שכבר נאסרו ישראל בכל שאין כמוה חי' אפי' שלא ע"י דרוסה וטריפת הזאב א"כ מה תוסיף תת לומר הואיל ואנשי קודש יהיו לוקים על דרוסה. תוספת קדושה גורם תוספת פרושות מהמגינים. אבל כיון

שכבר נפרשנו ונזהרנו מכל מיני חלאים הממיתים בלי שהקדים אנשי קודש תהיון לי והוי דרוסה ג"כ בכלל. א"כ למה תוספת קדושתינו תוסיף עונש על הדרוסה טפי משארי טרפיות וכבר כתבנו לעיל ל"ג ע"א שתוספת קדושתינו תוסף חומר ופרישות יותר מלב"נ ע"כ אמרינן מי איכא מידי וכו' אבל העונש קיל שנקל לחייב מיתה ב"נ מלחייב ישראל כגון בעוברים שב"נ נהרג ולא ישראל וה"נ בשר בשדה טרפה כולל כל הטרפיות הרמוזים בזאת החי' שיהיו כולם בלאו ומלקות:

ולמ"ד טרפה חי' מנ"ל. הקשה חי' ר"ן כיון דחומרא הוא לאסור ספק טרפה ולא מהני שיהוי א"כ מאי קושי' מנ"ל. אדרבא על המקיל להביא ראי'. והנה לשיטתו הקשה דס"ל ספ"ק דקידושין ס' דאורייתא מן התורה לחומרא א"כ כל ס' טרפות אסור מה"ת רק למ"ד אינה חי' נפיק קולא להתיר ע"י שיהוי ולמ"ד טרפה חי' נשאר בחומרת ס' דאורייתא א"כ יפה הקשה הר"ן אך לרמב"ם וסיעתו דס' דאורייתא לקולא א"כ מן התורה כל ס' דאורייתא לקולא. אך למ"ד טרפה אינה חי' ויכול להתברר אסור מן התורה עד אחר יב"ח ולמ"ד טרפה חי' לא יתברר לעולם ומותר מיד וה"ל קולא שפיר פריך מנ"ל להקל אע"ג דמ"מ מדרבנן אסור ס' דאוריי' מ"מ מקיל היא בשל תורה ולק"מ קו' ר"ן:

מיהו בלאה"נ י"ל כיון דפשטי' דקרא לכלב תשליכון משמע בשר הראוי לכלב והיינו שאינו חי' כמ"ש רמב"ם אי לאו דאית לן קרא בהדיא דטרפה חי' פי' אין לה זמן קבוע לחיותה הי' לנו לומר טרפה אינה חי' אך כיון שיש לן קרא חי' אשר לא תיאכל דחקינן בשר הראוי לכלב כיון דעכ"פ מתנוונה והולכת ומתה באותה מיתה עיין תוס' סנהדרין ע"ג ע"א ועיין תשובת רשב"א סי' צ"ח:

והנה במכילתא קאמר הוה סד"א טרפה אסור בהנאה ולכלב היינו לכלבי הפקר אמרת ק"ו מה נבילה שמטמאה מותר בהנאה טרפה לא כ"ש. והקשה מורי הגאון מו"ה טעבלי שייאר אבד"ק מענץ זצ"ל. א"כ מנ"ל למילף ר"פ כל שעה איסור הנאה מדאיצטריך היתר בנבלה הא אצטריך דלא נילוף ק"ו מטרפה דאינה מטמאה ואסור בהנאה מכ"ש נבלה משו"ה אצטריך לגר אשר בשעריך ושוב ילפינן טרפה להיתר מנבלה ומוקמי' לכלב תשליכון לדרשא אחרינא. ועיין בס' באר יעקב מה שתי'. ולהנ"ל י"ל למאי דקיי"ל טרפה אינה חי' והכא ס"ל לר"מ כמ"ש תוס' זבחים ס"ט ע"ב א"כ ודאי פשטי' דלכלב כמ"ש רמב"ם בשר הראוי לכלב ואין שום ס"ד דלאיסור הנאה אתי ולכלבי הפקר דוקא. ושפיר יליף ר"מ איסור הנאה מדאצטריך נבלה. אך מכילתא הוא ר' ישמעאל דס"ל טרפה חי' א"כ צריכין לדחוק בפי' בשר הראוי לכלב הוה טעינן למימר לכלבי הפקר ולאיסור הנאה אי לאו ק"ו מנבלה וק"ל:

ודע עוד נ"ל אפי' אי נאמר דלהחמיר לא צריך קרא וממילא נחמיר טרפה חי' ואין תועלת בשיהוי יב"ח מ"מ נ"ל נפקא מיני' אי מקרי בקרא חי' או איננה בגדר חי' נהי דמתה לא הוה אפי' למ"ד טרפה אינה חי' מ"מ מתה לא הוה לענין טומאה מ"מ אפי' טרפה חי' מ"מ חי' לא איקרי אי לאו קרא בין החי' אשר לא תאכל ולקמן ק"מ כ' תוס' לחלק בין מכל החי ובין צפרים לחיות והחילוק מבואר דבנח נאמר שיקח לו מכל החי א"כ בכלל כל החי שבעולם לא נקרא טרפה חי' אפי' אי טרפה חי' אבל בגדר עצמו אפשר יאמר עליו שתי צפרים חיות. ונפקא מיני' כל הני פלוגתא דבכורות ג' ודתמורה די"ל דלא פליגי אי טרפה חי' באמת או לא רק אי מקרי חי' וא"כ זה הגוי שקנה אבר שעשה אותה טרפה לא השאיר לישראל בעל חי כ"א לעץ בעלמא וכן זה שהקדיש אבר שעשה טרפה לא השאיר לחולין בעל חי וא"כ הכל נגרר אחר אותו האבר. ובזה י"ל מ"ש תוס' בבכורות ג' ע"א דחתיכת רגל חשובה מתה טפי א"כ מנ"ל למילף מכל אשר יעבור תחת השבט טרפה דחתיכת הרגל אינה עוברת וה"ה לכל טרפיות מנ"ל ה"ה לשאר טרפיות ועיין לקמן קל"ו ע"ב פירש"י ד"ה ממעשר וכו' ולהנ"ל י"ל בודאי אין שום סברא לענין חיות עצמו שתהי' חתיכת הרגל גרוע מושטו נקוב אך לענין שיאבד שם חיות גרוע בבהמה חתיכת רגל שאינה ראוי בחיה אלא להילוך ועבודה ושוב אין לה חיות אעפ"י שתוכל לחיות ועיין סברא זו לקמן בראשונים נ"ז ע"א דשמוטת ירך בעוף כשרה שאינו נשען על ירכו כמו בבהמה שיש לו כנפיים ע"ש וה"נ דכוותי'. ובס' זו ישבתי ק' עצומה אשיטת רמב"ן בנדה כ"ד ע"ב דטומאת לידה לא תלי בטרפות אלא רבי סימנא בעלמא קאמר כדי שינטל מן החי וימות ואמוראי ר' זכאי ור' ינאי ור' יוחנן התם לא פליגי אלא בכוונת רבי למר ס"ל לרבי טרפה חי' ולמר וכו' וצ"ל דרמב"ן לא גרס לקמן ק"ו ע"ב רבי אומר סי' לטרפה שלשים אלא גרס ר"מ כמ"ש תוס' בזבחים ס"ט ע"ב מ"מ רבי ע"כ ס"ל טרפה אינה חי' כדמוכח ס"פ הקומץ רבה גבי מי שיש לו ב' ראשים באיזה מהם מניח תפילין ע"ש וא"כ צ"ע ולהנ"ל י"ל דנהי דטרפה אינה חי' מ"מ טרפות חתיכת הרגל באדם חי דאינו נשען על ירכו ויכול לחיות במטתו שנים הרבה. ועיין בחולין קל"ו ע"ב דמספקא תוס' אי אפי' מארכובה ולמטה אינה נכנסת לדיר להתעשר מפני שאינה עוברת וצ"ע מכל הסוגיא א"כ מנ"ל למעט טרפה דלמא דוקא חוגרת. אבל י"ל לכאורה כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת וכיון דמן הארכובה ולמטה יכול לעשות לה קרימות של קנה ותלך כהוגן א"כ אפי' לא עשה לה אין בילה מעכבת משא"כ מן הארכובה ולמעלה שאפי' עשה לה קרימות של קנה אינה מתקיימת הוה אינה עוברת וה"ה לכל טרפיות ולרש"י מנחות וי"ו ע"ב כל טרפה אינה עוברת ועיין חי' ריטב"א לקמן קל"ו ע"ב. אך לר"ש

דדריש טעמא דקרא דתלא בעובר תחת השבט ועיין בס' החינוך ויש להסביר משום דרצה הקב"ה שיהי' כעין גורל שהוציא מעצמה עשירית תתקדש ומשום כן לא יוציאם בכח ולא בקול אלא האמהות עומדת וגועות והולדות שומעים קול אמותיהם ויוצאים א' א' והעשירי יהיו קודש. ואם א' מהם חוגרות או אפי' טרפה אינה ממהרת לצאת ויוצאת באחרונה או רובצת ואין כאן גורל משו"ה בעינן עובר תחת השבט וא"כ לפ"ז דממעטינן כל הטרפיות. עכ"פ מן הארכובה ולמטה נמי דלא שייך לומר כל הראוי לבילה וכו' מה בכך עכ"פ תשאר באחרונה. והתם קל"ו ע"ב לר"ש קיימי' שפיר כ' תוס' וק"ל:

ועיין לקמן ע"ה ע"א דגים שנולדו בהם סי' טרפה וכו' דרמב"ם פסק כב"ה ופסק דגים שנולדו סי' טרפה ספיקא וצ"ל דמפרש האבעי' אליבא דב"ה וכ"כ בס' ת"ח שם ונ"ל לפרש כך תיבעי למ"ד טרפה חי' מ"מ דגים דזוטר חיותא ה"ל כבהמה מפרכסת דאפי' לב"ה ה"ל כמתה אם שחט בה רוב שנים או דלמא אפי' אי טרפה אינה חי' וא"כ מכ"ש דהוה בדגים כמפרכסת דבהמה מ"מ דוקא בהמה דיש במינה שחיטה א"כ אם שחט בה רוב שנים ומרפכסת הוה כמתה ומטמאה אבל טרפה בדגים אע"ג דזוטר חיותא דפרכוס בבהמה מ"מ כיון דאין במינה שחיטה לא הוה פרכוס כמתה ממש וב"ה בעי עד שימותו:

בין החי' הנאכלת וכו' רש"י בחומש וכן הוא בת"כ בין נולדו בו סי' טרפה פסולה לנולדה בה סי' טרפה כשרה והיינו לכאורה כמ"ד טרפה חי' ותיקשי למ"ד טרפה אינה חי' האי קרא מאי קמפרש לי' וכן הקשה מהרמשי"ף. ובפלתי הקשה רש"י בחומש גבי ב' צפרים חיות מפרש כמ"ד טרפה אינה חי'. הנה הרא"ש כ' בהמות למדין ממין לשאינו מינו דאמרינן לקמן בוורדא כל הני עיזא בריתא משמע ילפינן מעיזים וצ"ל להרא"ש דצבי ואיל יש להם מרה דאל"ה מ"ט דמ"ד ניקבה המרה טרפה מיהו יש פוסקים לא ילפינן ממין לשאינו מינו ומשו"ה מטריפים עצם בלב אע"ג שנמצא כן בלב הארי' ושורים גדולים וס"ל דצבי ואיל אין להם מרה כלל אפי' בזנבם ומ"מ ניקבה המרה טרפה בשארי מינים. והא"ש למ"ד טרפה אינה חי' מפרש חי' דקרא חי' ממש היינו בין בעלי חי שנולדו בו סי' טרפות פסולים כגון עצם בלב בשארי מינים שאין שוורים גדולים ושאין להם מרה במינים שאינם צבי ואיל ובין החי' אשר תיאכל היינו שאותן סי' טרפה כשרות בהם. אך תנא דבי ר"י ס"ל ניקבה המרה כשרה היינו משום שנמצא כן בצבי ואיל וילפינן ממין לשאינו מינו וא"כ ע"כ חיה הנאכלת חי ואינו חי קאמר אבל למ"ד טרפה אינו חי' ס"ל לא ילפינן ממין לשאינו מינו וא"ש בין החי' בעלי חיים ולפ"ז מוכח דמשנתינו דפוסל נקובת המרה טרפה אינה חי' ס"ל:

ובין החי' אשר לא תיאכל. הקשה פלתי לה"ג דעיקור סי' אינו טרפה וחי ומ"מ אינו ראוי לשחיטה א"כ דלמא היינו חי' אשר לא תיאכל. ולק"מ איך החליט שלא תיאכל אפשר שיתרפא ויחי' ועתיד להאכל כיון שאינו טרפה יש לו רפואה ופשוט:

ביש"ש לקמן סי' פ' העלה אם נמצא טרפה ודאי בלי ספק ויש לנו בה סי' מובהק שלא נתחלפה וחיתה יב"ח מ"מ טרפה היא דאפשר דאחד מאלף חי' יחי' אין כוונתו דרוב אינם חיים ומיעוט חיים חלילה כי טרפה אינו חי' לא נאמר על הרוב אלא א' מאלף לישנא בעלמא ההוא כי א"א לכלול כלל על המקריים המתהווים בעולם ועתים רחוקים לא' מאלף בא' מאלפי השנים כמו השסועה בשני גבין ושני שדראות ומי שנולד בשני ראשים וכדומה ולא תשתבש בכל כיוצא בזה:

דף מב:

והאיכא בהמה שנחתכה רגליה וכו' פירש"י מקום חבור השוק והירך שמפרקין אותו משם בשעת הפשט. עיין לקמן במתניתין קל"ד ע"ב איזהו הזרוע וכו' ועיין היטב ותדע כל ג' פרקים. ופרק הפרסאות עד מקום שנקרא קנעכ"ל בלא אינו מתחשב כלל אלא מהפרסאות עד ארכובה שקורין קני"א הוא אבר א' ונקרא רגל. ומשמע עד בוקא דאטמא שהוא במקום מושב הבעל חי עד שם יש ב' אברים מארכובה קני"א הנ"ל עד למעלה מחציו הוא אבר א' ונקרא שוק ושם יש ארכובה ואינו ניכר בחיי הבהמה עד שנפשט העור. אבל בגמל ניכר בחיותו כי יש שם קני"א בולט ומשם עד סוף האבר התקוע באלי' נקרא ירך. נמצא ג' אברים רגל שוק ירך. ורש"י סתר עצמו בתוך כדי דבור שכ' ארכובה מקום חבור השוק והירך והיינו ארכובה העליונה כעולא לקמן ע"ו ע"א ושוב כתב שמפרקין אותו משם בשעת הפשט שהוא חבור הרגל עם השוק ארכובה הנמכרת עם הראש וצ"ע אם לא נאמר דרש"י אשגירת לישנא דאדם נקט דגבי אדם נקרא רגל התחתון שוק והשני ירך כמ"ש תוס' מנחות ל"ז ע"א ד"ה קיבורת וכו' ומיהו אין ראי' מזרוע דבהמה לזרוע דאדם דהא שוק דאדם נמי לא הוה כשוק דבהמה וכו' ע"ש. ועדיין צ"ע:

בהמה שנחתכה וכו' וה"ה ניטלו צ"ה כמ"ש תוס' וכדמתרץ רשב"א היא דפליג אתרוויהו ומכשיר כמ"ש בת"ח שכ"כ בתוספתא. ולמסקנא הני תרתי דאפקת לא תפוק היינו חתיכת רגלים וגלודה. א"כ תקשי מצ"ה ובחי' ר"ן נדחק כיון ששניהם באבר א' לא חשיבונהי תרתי והיא דוחק אם לא נאמר כלישנא קמא דרב לקמן ע"ו ע"א דארכובה הנמכרת עם הראש וכשמואל שם ע"ו ע"ב דוקא נחתך אבל נשבר לא ופירש"י שם משום

דהכא גידין קיימא עכ"ל ע"ש נמצא חתיכת הרגל משום גידין היא וא"ש אבל לרב דס"ל נשבר העצם אע"ג דגידין קיימין וכן נטלו גידין אע"ג דעצם קיים טרפה לא א"ש וכ"ש לעולא דס"ל נחתכו רגלי היינו בארכובה העליונה ונטלו גידין בארכובה תחתונה בשולי העצם ההוא פשיטא דלא א"ש. מיהו עולא לית לי' לקותא דרכיש כמ"ש תוס' ד"ה הנך וכו' ואפיק לקותא ועייל ניטלה צ"ה. אך רכיש בר פפא משמי' דרב קאמר לקתה בכוליא לקמן נ"ה ע"א ורב ס"ל בנשבר עצם טרפה אעפ"י שהגידין קיימין א"כ אפי' לל"ק דרב דרכובה תחתונה קאמר מ"מ ה"ל תרי וצ"ל אפיק גלודה דפליגי ר"מ ורבנן ועייל ניטל צ"ה ועדיין צריך להתיישב:

ותנא דבי ר"י טרפה חי' ס"ל צע"ג מה עלה על דעת המקשן לענין מה אמר רשב"א יכולה לכוות ולחיות אם לא להכשיר הבהמה עכנלע"ד דהוה ס"ל דהיא ברייתא שנוי' ר"פ האשה בתרא וכ"כ חי' רשב"א שם דתוספתא דפא"ט משבשתא ולא נישנית שם הך דיכול לכוות אלא רשב"א מכשיר והש"ס מייתי ברישא ברייתא דהאשה בתרא דס"ל לר"ש בן אלעזר אין מעידין על המגויד משום שיכול לכוות ולחיות ומתניתין דמארכובה ולמעלה מעידין משום דמיא מרזו מכה. ומשו"ה הוה ס"ל דרשב"א נמי ס"ל שהוא טרפה רק הואיל וטרפה חי' בלי זמן קבוע א"כ שוב אין מעידין עליו מי יודע כמה שנים יחי'. עד שהוכרח לאתויי להדיא מתוספתא דפא"ט דרשב"א מכשיר מארכובה ולמעלה. ועיין ב"ש סי' י"ז סקצ"ז בשם כ"מ צ"ע בנדה כ"ד ע"ב מבואר עכ"פ בטרפות דארכובה גם אדם אינו חי' וע"ש מ"ש חלקת מחוקק סקנ"ט בשם ב"ח כמדומה לי נעלם מהם לשעה סוגיא דשמעתין רפא"ט. ומ"ש רש"י בשמעתין דרשב"א ס"ל טרפה חי' אעפ"י שחי' היינו סברת המקשן הי' כך ודחי לי' מדקתני בהדיא בתוספתא דפרקין רשב"א מכשיר. וה"ה דהו"מ למדחי' מברייתא דעינבל לקמן נ"ו ע"ב דס"ל לרשב"א בהדיא טרפה אינה חי' וא"כ האי דיכול לכוות ולחיות כשרה היא:

ועטא"ע סי' י"ז וז"ל וכ' הרמ"ה דוקא שראוהו מגויד בסכין המלובנת באור וה"נ בסכין שאינה מלובנת ונכוה אח"כ כדקאמר רשב"א מפני שיכול לכוות ולחיות אח"כ. אבל אם נחתכו גידי שוקיו ולא נכוה מעידין עליו כרבנן דרשב"א וכן הלכה עכ"ל ולכאורה אין שחר לדבריו אלו מתחיל ברשב"א ומסיים כרבנן דרשב"א. ונראה כוונתו לפי מה שיש להבין משיטת רשב"א וריטב"א שם ביבמות דרשב"א לא אמר יכול לכוות ולחיות אלא במקום שאינו עושה טרפה דלברייתא דמגויד וגוסס שם מעידין משום דכל פצועי חרב מסוכן למות וכיון שאין עושין לו רפואה מיית ורשב"א ס"ל רפואתו קלה וחיישינן שיחי' אחרי נפלו אבל במקום שעושה טרפה אין שום סברא שיחי' ע"י כוואה. וא"כ צ"ל הא

דפריך ומי מצית מוקמית כרשב"א והא תנן מארכובה ולמעלה תינשא וכו' ומאי קושי' הא במקום שעושה טרפה מודה רשב"א דלא מהני כוואה וצ"ל דסמיך אתוספתא דפא"ט דרשב"א ס"ל להדיא בהמה שנחתכו רגלי' כשרה וכיון שאינה טרפה יכול לכוות ולחיות ומשני מיא מרזו מכה. והשתא לפ"ז לדינא נראה להרמ"ה מגויד במקום שאינו עושה טרפה הלכה כרשב"א דלא כברייתא דמגויד וגוסס אלא יכול לכוות ולחיות ובמקום שעושה טרפה גם רשב"א מודה דלא מהני כוואה. אך חתיכת הרגל וה"ה ניטל צ"ה ס"ל דלא הוי טרפה וממילא הוה מהני לי' כוואה. על זה כתב אבל אם נחתכו גידי שוקיו ונכוה מעידין עליו כרבנן דפליגי עלי' דרשב"א ר"ל רבנן סתם משנה דבהמה המקשה כנלע"ד ולפ"ז צריך להגיה בדברי הרמ"ה שבטור במקום שכ' ולא נכוה צ"ל ואפי' נכוה אך בדקתי בטורים עם ב"י ושעם ב"ח ושעם הפרישה ובכולם נדפס ולא נכוה ואין מי שהרגיש בקושי' שבדבריו וצלע"ג:

ויען כי סוגיא דנחתכו רגלי' לא נישנית בפא"ט אלא פה דרך אגב ועיקרה בפ' בהמה המקשה ע"ו ע"א ע"כ אמרתי להעלות פה כל החי' על סדר סוגיא ההוא אשר חנני הי"ת: בהמה שנחתכו רגלי' וכו' וכן שניטלו צו"ה. רשב"א בתה"א וכן במשמרת הבית משמע לי' דמשו"ה לא תנן נחתכו צו"ה שאין הסכנה מחמת חתיכתן אלא מחמת שהם נטולים ע"כ אפי' נחתך הרגל למעלה באופן שעי"ז הם נטולים ממילא בלי שום נגיעה בצו"ה טרפה וזה היא שהקשה ר"נ אבר שחי' ממנה מוטל באשפה וכו' ולא שייך תי' של עולא חותכה מכאן ומתה ע"ש:

והראב"ד פ"ח משחיטה ה' י"ו כ' דמשו"ה נקט נטולה שאפי' אינם נחתכים אלא מעוקרים מערקום ונתקפלו ותלוים במקורם מ"מ טרפה והכ"מ כ' שאין זה אמת לדינא כיון ששואבים חיותם ממקורם בבשר אין הפסד במה שנעקרו ימקומם בערקום. ודבריו צ"ע א"כ משכחת לי' טרפות בנחתך עצם בלי צו"ה כגון שצו"ה לא נסתלקו אלא תלוים במקורם בבשר. וחתיכת צו"ה בלי חתיכת עצם והם ב' מיני טרפות ומאי פריך עולא לר' יהודא וכן שנטלו צו"ה קתני. וצ"ע לכאורה. וצ"ל הא דפשיטא להרב"י דעיקר חיותן של צו"ה מהבשר ולא מהעצם שהם דבוקים בו היינו משום דרמב"ם פסק כעולא ארכובה עליונה אבל בהתחתונה אין שום דין טרפות משו"ה פשיטא לי' דאין חיות הגידין תלוים בעצם יבש. אבל עולא פריך לר' יהודא דס"ל טרפות תלוי' בעצם ההיא. א"כ חיות תלוי בו א"כ פשיטא שחיות הגידין ג"כ מעצם ההיא וכשנתקו ונקפלו הי' ראוים להיות טרפה ושפיר פריך עולא לר' יהודא אמר רב. ועיין ש"ך רס"י נ"ו ולפמ"ש למאי דקיי"ל כלישנא קמא דרב גם הרב"י מודה דנקפלו ממקומם טרפה כנ"ל וק"ל:

וברמב"ם שם מבואר דחסרים צו"ה היינו שנבראו כך מתחלת ברייתן כשרה דוקא נטולה אחרי שכבר הי' אבל נברא חסר כשר וקשה מאי פריך עולא הא משכחת חתוכת הרגל בבהמה חסרת צו"ה וקמ"ל דאפ"ה טרפה מטעם עצם עצמו בלי גידים. והנה לקמן כ' תוס' למאי דקיי"ל נשבר הוה כנחתך מ"ט נקט נחתך משום רבותא דסיפא דלמטה מארכובה אפי' נחתך כשר. וצ"ע איך אפשר למטעי למטה מארכובה נחתך פסול ונשבר כשר יאמרו אבר מוטל באשפה אי נחתך פסול ע"כ חיות תלוי בי' דהרי למטה מארכובה תחתונה אין שם צו"ה ואי אפ"ה נחתך טרפה ע"כ חיות תלוי בעצם עצמו ואיך יהי' נשבר כשר אבר שחיות תלוי בו מוטל באשפה וכו' נמצא ליכא למטעי בסיפא כלל. אבל השתא דתנן ברישא נחתך איכא שפיר למטעי בלמעלה מארכובה נחתך טרפה לא משום עצמו אלא משום גידים אבל נשבר כשר כיון שהגידים קיימים וכן פירש"י להדיא לקמן בדשמואל ע"ו ע"ב ד"ה ולשמואל וכו' משום דהכא גידין קיימא עכ"ל ע"ש וא"כ ק' ליתני נשברו. מיהו לעולא וללישנא בתרא דרב לק"מ דשפיר י"ל דאי תני נשברו ה"א למטה מארכובה עליונה דכשרה בנשברה דאיתנהו לגידים אבל נחתכו ליתנהו לגידים ה"א דטרפה אבל לל"ק דרבה דארכובה תחתונה היא הרגל שאין שם גידין ק' כנ"ל. וצ"ל ללישנא קמא דרב ס"ל כשמואל דנשבר כשר ורב לקמן דפוסל בנשבר כלישנא בתרא דרב וכפסק הרי"ף והרמב"ם כלישנא בתרא אבל לישנא קמא דרב ס"ל נשבר כשר וכפירש"י דכל טעם חתיכת עצם למעלה מארכובה תחתונה משום גידים כך צ"ל ולפ"ז לר' יהודא אי נבראה חסירת הגידין אין הפסדתו בחתיכת עצם ושפיר הקשה עולא לרב יהודא הא וכן ניטל צו"ה קתני. ולפ"ז הא דאמר רב יהודא בלא צ"ה היינו דס"ל שבורה פסול ונברא חסר פסול ודחק לי' עולא והא נחתכה קתני ולא נשברה ש"מ נשברה כשר לדידך וכמ"ש לעיל וא"כ למסקנא ס"ל לל"ק נשברה כשר וכנ"ל:

והנה כל זה כתבתי לפי מ"ש ראב"ד בדעת הרמב"ם דבבהמה אין צו"ה ברגל התחתון ומ"ש רמב"ם פ"ח הל' י"ג צו"ה הן בבהמה וחי' למעלה מן העקב. נ"ל דהראב"ד גרס למעלה מן הערקוב ודלא כמו שנדחק כ"מ דלארכובה תחתונה קרי עקב אלא הראב"ד הי' לו הגרסא ערקוב וסבר שמחלק בין בהמה לעוף בבהמה מתחילין למעלה מן הערקוב ובעוף עד הרגל התחתון שבין קשקשים. ועפ"ז כתבתי מ"ש לעיל בסמוך. אבל הרשב"א בתשובה סי' ק"ס הי' לו הגרסא ברמב"ם עקב והקשה עליו א"כ מאי פריך עולא מוכן שניטלו צו"ה הלא צו"ה בתחתיתו של רגל למטה מארכובה ע"ש. הרשב"א סבור דלרמב"ם אין צו"ה למעלה מן הארכובה תחתונה וליתא אלא מתחילין מן סמוך לעקב ועולים למעלה עד תוך עצם האמצעי והיינו בשיעורו של רמב"ם ד' בטדי י"ו אצבעות

וכ' רשב"א דהשיעור ארוך ביותר אלא שאינו מוכחש כל כך למראית עין כמ"ש כ"מ וב"י בשמו. ולהנ"ל א"ש דמהעקב עד למעלה מארכובה עליונה יהי' י"ו אצבעות אע"ג מכריסא דתורא עד ארעא אינו אלא ד' טפחים כדאיתא בב"ק ומייתי תוס' פא"ט נ"א ע"א ד"ה נפל וכו' י"ל היינו י"ו אגודלים אבל ד' בטדי היינו י"ו אצבעות כמו שהם סמוכים זה לזה והכרס משתרבב ויורד למטה בין הירכים של בהמה כידוע. וממקום סוף צו"ה עד מקום שהכרס משתרבב יש כמו שיש בין י"ו אגודלים לי"ו אצבעות סמוכים זה לזה ביד ולעולם לרמב"ם צו"ה בבהמה עד העקב. ונ"ל מ"ש מ"ט לא אמינא לי' למטה מן הארכובה ולמעלה מן הארכובה ומצו"ה האי ומצו"ה אתרוויהו קאי למטה מארכובה ומצו"ה היינו בעקב ובפרסאות כשרה ולמעלה מארכובה ומצו"ה טרפה מחמת עצם עצמו. אמנם מ"ש שהרמב"ם חזר בו. אותה תשובה זכינו לה והוא בס' פאר הדור ששאלו חכמי פרובינצא על מה שמצאו כ' בספרו בעוף נשבר הרגל התחתון במקום קשקשים טרפה. וק' וכי יש לחלק בין בהמה לעוף וכ' רמב"ם שספר מוטעה נזדמן להם הרי הוא כ' בהדיא כל הטרפיות שוים בבהמה ועוף חוץ משתים וכו' ע"ש. והמדפיס שם כ' הג"ה כאלו רמב"ם טעה בהבנת השואלים כי הוא חשוב שהם שאלו על חתיכת עצם ע"כ הכחיש שלא נמצא כן. אבל הם נתכוונו עמ"ש בפ"ח דצו"ה דעוף הוא ברגל התחתון משא"כ בבהמה אלו דברי המדפיס והוא נמשך אחר הראב"ד שגרס ברמב"ם גבי בהמה ערקוב במקום עקב ויש חילוק בין בהמה לעוף. אבל תמה על עצמך איך הכחיש הרמב"ם הידוע. אע"כ הגירסא הנכונה עקב ובהמה ועוף שוין בזה. ונוסחא מוטעת נזדמנה להשואלים שמחלק בשבירת עצם בין בהמה לעוף ואותה נוסחא הוא טעיות כמו שהשיב הרמב"ם אבל לעולם דעת רמב"ם בין בבהמה בין בעוף מתחילין הגידין סמוך לעקב ולאצבע יתירה ומסיים למעלה מארכובה תחתונה והוא ד' בטדי דתורא:

אמנם בהא מילתא נשתנה עוף מבהמה בשיעורא דבעוף אפי' ניטל גיד א' טרפה וכ' תוס' ע"ו ע"ב דאין זה בכלל יתר עליהן עוף כיון דטעם סופו לפסוק כלהו גידין ובנב"י קמא הקשה הא נשבר עצם ולא ניקב הקרום נמי משום שסוף קרום ליפסק ואפ"ה חשיב לי' ביתר עליהן עוף עיין נ"ו ע"א ומ"ש תוס' רפא"ט מ"ב ע"ב גבי וכן לטריפה דחסרון גלגלת משום סוף קרום ליפסק כתבתי שם דאינו ענין ליתר עליהן עוף דהתם בעוף בסוג נקובה וזה לא נמצא בבהמה אלא בסוג שבורה וחסרון והו"ל יתר בעוף בסוג מחודש ולפע"ד לק"מ התם הוא טרפה מחודש בדבר חדש שאינו בבהמה להטריף נשבר העצם אטו קרום שסופו ליפסק. אבל הכא בגידים עצמם כללא חדא כיילינן בין בבהמה בין בעוף כל שיהי' חולי ומכאוב בגידים שסופו לינטל רובן טרפה ומיהו בעוף אפי' בנפסק

רק א' סופו ליטול כולן וטרפה ואין כאן יתר והבן זה. וכן פירש"י להדיא וז"ל וקרומו רך הלכך כי נשבר העצם תו לא קאי קרום עכ"ל והוכרח לכך דלא נימא דהקרום כמאן דליתא והעצם במקום קרום וז"א דא"כ יהי' ניקב הקרום כשר בעוף של מים וישתקע הדבר ולא יאמר ע"כ פירש"י דנשבר העצם מטעם שסוף הקרום לנקוב ודלא כנב"י שם ולענין הק' מתוס' דשמעתין:

באיזהו ארכובה אמרו בארכובה הנמכרת עם הראש. הרא"ש כ' דיש להסתפק בסתירה דדיוקים אי הערקום שבתוך הארכובה כלמעלה או כלמטה. וכ' דבלשון ארכובה הנמכרת משמע דערקום כלמעלה אבל בדיוק לשון מארכובה ולמעלה וארכובה למטה יש לסתפק ומספיקא אזלינן לחומרא. והר"ר יחיאל בנו של הרא"ש הקשה לו לעולא אין הדיוקים סותרים דלעולם ערקום אין בכלל ארכובה והכי קאמר מן הארכובה עליונה ולמעלה לעולם טרפה ולמטה מארכובה וצו"ה כשר ומהערקום העליון וכל העצם האמצע והערקום התחתון הכל בכלל יש ממנו כשר ויש ממנו טרפה ולא מיירי מיני' אלא מארכובה עליונה טרפה בהחלט ולמטה מארכובה וצו"ה והערקום התחתון כשר בהחלט וביניהם יש מקום שטרפה ותו הקשה איך כ' הרא"ש דאזלינן לחומרא דאתי לידי קולא בעיגונא דאתתא בהאשה בתרא שהעליהו מן הים מארכובה ומעלה מעידים עליו ויש קולא. והשיב הרא"ש דהא דאמר מארכובה ולמטה מצו"ה אין מוסיפין לשון זה במשנה אלא מתניתין לא מיירי אלא מארכובה עליונה ולמעלה מיד כשר והם הוסיפו לפרש דמשם עד למטה מצו"ה אין בהחלט כשר אלא מקומות יש אבל במתניתין ליכא אלא מארכובה ולמעלה וארכובה ולמטה וא"כ סתרי הדיוקים ואזלי' לחומרא. ומה שהקשה דאתי לידי קולא. ליתא דמספיקא אזלי' הכא לחומרא והכא לחומרא ע"ש בתשובת הרא"ש. ומהתימא על רבינו יחיאל שנעלם זה מענו דזה אינו דומה לשדרה וגלגלת כדאמרינן בר"ע שנהג ב' עשירית כב"ש וכב"ה משום דספוקי מספקא לי' והוא ש"ס ערוך בפ"ק דר"ה ובעירובין ואיך טעה בזה ר' יחיאל. אבל הנראה מסדור התשובה ההוא דהוה ס"ל לרבינו יחיאל אי ס"ד לעולא לא סתרי דיוקא כמו שהקשה. רק לל"ק דרב סתרי דיוקא ומספיקא לחומרא. א"כ ממילא הוה לן למפסק כעולא דאתי' משנה כפשוטה שכך דרך הפוסקים. והרא"ש הרי נוטה אחר דעת רש"י להחמיר כל"ק דרב. אע"כ כוונת הרא"ש דלא מספק עביד להחמיר דאין כאן ספק כלל אלא כן סדר המשנה למיסתם מילתא וממילא נדע כוונת המשנה להחמיר לא מספק אלא כן הוא שהערקום שייך לעולא וטרפה וכעין שאמרו גבי עד ועד בכלל להחמיר לא מספק אלא כך הוא לשון חכמים לומר עד וכוונתם להחמיר. וה"נ דכוותי' ואין כאן ספק בלשון המשנה ומשו"ה

פסק כל"ק דרב להחמיר והשתא שפיר הקשה הא בלשון המשנה דיבמות הוה קולא וסתרי אהדדי כיון דלא מטעם ספיקא אמרינן הכי והשיב לו הרא"ש דלאו הכי אלא ודאי מטעם ספיקא עבדינן הכא לחומרא והכא לחומרא ואפ"ה לא תיקשי א"כ ה"ל למיפסק הלכתא כעולא דאתי' מתניתין כפשטי' זה ליתא דגם לעולא תיקשי דיוקא אהדדי. כמו שבארנו דבין למטה ובין למעלה דמתניתין הכל אעליונה קאי והערקום בספקו והאי למטה מצו"ה תוספת של עצמו הוא ולא מיירי מתניתין מהא:

וכשאני לעצמי אומר אני לפע"ד דנהפוך הוא לר' יהודה אמר רב המשנה מבוארת ואין ספק שהרי' אמר בהדיא הנמכרת עם הראש ואין בו ספק שהערקום לעילא כמ"ש הרא"ש ועולא הטיל ס' בלשונו שאמר כנגדו בגמל ניכר והיינו ארכובה עצמה ובה מספקינן. ודבר זה תלי' בפלוגתתם ממילא מאחר דלא נראה לי' לר' יהודא אמר רב דלא שייך בשמעתין חותכה מכאן ומתה וכו' כאשר אבאר בסמוך אי"ה וא"כ ע"כ ארכובה תחתונה קאמרה מתניתין וקשי' ק' עולא הא וכן שניטלו צו"ה קתני ע"כ הוה כאלו פירשו משנתינו להדיא דהך ארכובה הנמכרת עם הראש וערקמא כלעילא ור' יהודא הא ס"ל הגידין מתחילין מעלוי ערקומא ובערקומא גופי' ליכא גידין ולק"מ ק' עולא והא דלא השיב כן לעולא משום דלא הו"מ לברר דינו בזה ולעולא הוה פשיטא לי דבערקומא גופי' איכא גידין אבל ר' יהודא לנפשי' לא תקשי לי' ומתניתין כמפורש ארכובה תחתונה והיא הנמכרת עם הראש בלא ערקום ואין כאן ספק בדברי' ר' יהודא ולא במשנתינו:

והא דלית לי' לר' יהודא חותכה מכאן וכו' אע"ג דרב גופי' אמר כן לעיל נ"ז ע"א כבר פי' תוס' במס' ב"ב ק"ל ע"ב דהרי חותכה מכאן וכו' רמיז אשארי טרפיות כגון ניקב טחול בסומכי' טרפה ואי ניקב קולשי' כשרה והנה ב' טחולים לפנינו נקובים וכחוט השערה מפריש בין מקום נקב למקום נקב וזו כשרה וזו טרפה אלא שזה בסומכי' וזה בקולשי'. ומזה יליף עולא בשמעתין ה"ה הכא חותכה מכאן וכו' וס"ל לר' יהודא לא דמי התם הטחול שניקבה בסומכי'. אבל הכא העצם שנחתך למעלה מן הגידין ממילא גם הגידין נטולין. ורשב"א במ"ה כ' שזה היתה כוונת ר"נ אבר שחי' ממנה מוטל באשפה לא אנשבר דוקא הקשה אלא אגוף הדין של עולא איך שייך הכא חותכה מכאן שהרי אם תחתוך מכאן גם האבר שחי' ממנה מוטל באשפה ולא דמי לטחול ודכוותי'. אלא שלכאורה יש להשיב דעיקר הכאב הוא החיתוך וכיון שלא חתך במקום הגידין אלא למעלה לא כאיב לה על זה הוסיף רשב"א בתה"א דלא תנן נחתכו הגידין שיהי' הטעם משום חתיכתן אלא ניטלה שהטעם משום שנטולים וחסרים וא"כ כשנחתך למעלה גם

הם נטולים עיין ברשב"א ותראה שדבריו בתה"א ובמשמרת הבית שייכים זל"ז ומה שחסר כאן גלה כאן ומ"מ דברי רב יהודה אמר רב מבוארים להלכתא:

ואל תתמה שהרי חותכה וכו' כבר ביארתי לעיל בסמוך בעזה"י. ודעת רמב"ן אחר שנטרף חוזר להכשרו ע"י חתיכת העליון. וס"ל לרמב"ן הא דאמרינן לעיל ר"פ בהמה המקשה מה טרפה אין לה היתר פי' אותה המכה אין לה היתר דעכ"פ צריך לחתוך האבר מחיים קודם שחיטה ואין לו תקנה להיתר וילפינן מיני' אבר היוצא ממחיצתו. וא"ש טפי לפמ"ש לעיל לר' יוחנן וכן תרגום אונקלס פשטי' דקרא מיירי באמה"ח שתלשה חי' אבר מהבהמה דלא מיטרפה בי' והאבר טרפה והבהמה כשרה א"כ פשיטא דא"ש. והרשב"א והר"ן שהקשו על רמב"ן מהך סוגיא היינו מדויל ידי' משתלים דמייתי לי' ראי' מניקבה ריאה וסביך בבישרא דהוה ס"ל דהוה טרפה מתחלה וחוזר להכשרו א"כ בודאי קשי' מר"פ בהמה המקשה דטרפה אין לו היתר. אבל הנלע"ד דרמב"ן לא אייתי ראי' מריאה אלא להא דאמרינן אי בדרי לי' סמא חי' וס"ל לרמב"ן סמא דוקא אבל ע"י דבר אחר כגון חתוך האבר חוזר להכשרו ודלא תימא סמא לאו דוקא ה"ה כל שחוזר להכשרו ע"ז מייתי ראי' מריאה דסביך דחוזר להכשרו מאי תאמר בידי אדם מיהת אין לו תקנה וסמא דוקא ה"נ נימא סמא דוקא וע"י חיתוך יש לבהמה תקנה והאבר אסור עכ"פ. ח"ל רמב"ן ביבמות ק"כ ע"ב רבא אמר מתניתין דמגוידד בסכין מלובנת ודברי הכל אבל בארכובה כיון דסי' טרפה היא לא מהני לי' סכין מלובנת עכ"ל הרי קמן דגם רמב"ן ס"ל דטרפה אין לו תקנה למיהדר חלים אותו אבר עצמו וכנ"ל:

והנה יש לעיין בנדה כ"ד ע"א בגופו אטום דלמ"ד טרפה אינה חי' מוקי לי' עד ארכובה ק' אי ס"ד סתם ארכובה דש"ס עליונה קאמר כעולא וכפסק הרי"ף ורמב"ם א"כ הא אפי' אטום עד צו"ה טרפה ואמו טהורה ומ"ט נקיט ארכובה עליונה מיהו לרמב"ם דס"ל נברא מתחלת ברייתו חסירת צו"ה כשר א"כ שכך נולד לק"מ אבל להחולקים קשי'. ולכאורה י"ל הכא מודים לרמב"ן דאי נולד כך נהי דטרפה מ"מ יש לו תקנה לחתוך למעלה דכיון שלא נחתכו ולא כאיב לי' מידו דחוזר להכשרו ע"י חיתוך וסוגיא דר"פ בהמה המקשה דטרפות אינו חוזר להכשרו כבר כתבתי דלק"מ אלא דרמב"ן מדויל ידי' משתלם כנ"ל וא"כ לק"מ מסוגיא דנדה. אך רמב"ן וחי' רשב"א שם בשמו כ' דכדי שינטל מן החי וימות לא אהאי ולד קאי דלא תלי' טומאת לידה בטריפות אלא סי' בעלמא היא כדי שינטל מן החי בעלמא וימות ובהא פליגו כמה שיעור שינטל מן החי בעלמא וימות. וא"כ ק' כנ"ל הא מן החי בעלמא כשניטלין הגידין ימות ומ"ט יהיב שיעורא עד ארכובה שהיא עליונה

להפוסקים מנ"ל אע"כ מוכח כרמב"ן שחוזר וחותך למעלה וחי ואינינו בכדי שינטל מן החי וימות ומוכח שיטת רמב"ן לשיטתו:

וחותכה מכאן וחי' רש"י פסק כל"ק דרב מפלוגתא דרב ושמואל לקמן ועיין ברא"ש ורשב"א פי' כוונת רש"י ומשמע שהרא"ש פי' לרש"י דרב ושמואל פליגי אי נשבר כנחתך ומשמע מלשון רש"י ד"ה ולשמואל דטעם פלוגתתם דשמואל ס"ל אע"ג דארכובה תחתונה קאמר מ"מ טעם נחתך העצם משום גידין הוא ובנשבר העצם הרי גידין קיימים ורב ס"ל טרפה מטעם עצם עצמו ונשבר כנחתך. ולד"ה אפי' אין רוב בשר קיים מ"מ איננו אלא כאבר המדולדל ושחיטה מטהרתו מידי אמה"ח ורק אסור ממצות פרוש. ומשו"ה הוכיח רבינו כל"ק דרב מהנהו גידין רכין דאתי לקמי' דר"י וע"כ בארכובה תחתונה דאי בעליונה ליכא גידין שסופו להקשות וכ' ר"ן דליכא למימר דאיתשל לענין אמה"ח דא"כ איך קאמר ר"ל ואיסור דאוריי' הא ליכא אלא מצות פרוש אע"כ לענין טרפות איתשל והלכה כל"ק דרב. ומזה מוכח דפשיטא להו אפי' אין רוב בשר קיים ליכא אלא מצות פרוש וק' קצת לשון למעלה מן הארכובה אי אין רוב בשר קיים זה וזה אסור מה זה וזה פשיטא אי בהמה טרפה מן התורה גם האבר טרפה מן התורה ואמה"ח לב"נ הא לית בי' אלא מצות פרוש עיין ש"ך סי' נ"ה סקי"א. אך הרשב"א פי' בכוונת רש"י דס"ל דרב ושמואל לאו אעלמא קאי אלא עובדא אתי לקמיהו בנשבר בארכובה תחתונה ודכ"ע כיון שאין רוב בשר קיים ה"ל כמוטל באשפה ואפי' לענין אמה"ח דאורייתא ואין שחיטה מטהרתו אך רב ס"ל ארכובה דמתניתין תחתונה א"כ אי אין רוב בשר קיים זה וזה אסור מן התורה בהמה משום טרפה והאבר משום אבמה"ח לב"נ מדאוריי'. ואי רוב בשר קיים אבר אסור מדרבנן ושמואל ס"ל ארכובה עליונה קאמר מתניתין והאי עובדא דאתי לקמיהו ארכובה תחתונה הוה ואבר אסור מן התורה ובהמה מותרת ור"נ הקשה לשמואל אבר שממנה חי' מוטל באשפה פי' אנוף הדין של עולא הקשה איך שייך הכא לומר חותכה מכאן וכו' הא האבר מטילין לאשפה אחרי חתיכתו של עליון ואיך יהיו מותר ואין זה דומה לטחול בקולשי' וסומכי' וכבר ביארתי זה לעיל. מ"מ לרשב"א אי אין רוב בשר קיים הו"ל לכ"ע אמה"ח דאורייתא וא"כ אזדא לי' ראיות רבינו יונה מגידין הרכין די"ל בארכובה התחתונה ולענין היתר האבר איתשל ואפ"ה אמר ר"ל ואי' דאורייתא דגם באבר איכא איסור דאורייתא כנ"ל. ומ"מ אע"ג דדחי ראיות רבינו יונה מ"מ מיני' ובי' מוכח דהך רב כל"ק דרב לעיל:

אך הרא"ה מפרש פלוגתתם דלרב אין רוב בשר קיים הוה אפי' לענין אמה"ח כפרוש ואין שחיטה מטהרתו וה"ה וכ"ש לענין טרפה. ושמואל לית לי' האי סברא אלא שחיטה

מטהרתו וה"ה דלא מיטרף בי' ולעולם אין הכרע אי מיירי בארכובה עליונה או תחתונה. ואקשי ר"נ לשמואל שזה נגד הסברת אבר שממנה חי' מוטל באשפה ובהמה מותרת פי' החוש יכחיש שהאבר שנפרש רובו ואין בו בשר להעלות ארוכה וגם הוא במקום דמיטרף אלו הי' נחתך לגמרי עכ"פ והדעת נותן שמדולדל במקום מסוכן כזה לא יעלה ארוכה והרי הוא כאלו כבר מוטל באשפה ואיך יטהרנו שחיטה ואיך נתיר הבהמה אבל אין הכרע מכאן דהלכה כל"ק דרב וגם הכרחו של רבינו יונה ליתא כיון דלרב הוה כמוטל באשפה ואבר אסור מן התורה שייך לומר ר"ל ואיסור דאורייתא:

ובלאה"נ הי' נ"ל אפי' להסוברים דאפי' אין רוב בשר קיים אין בו אלא מצות פרוש מ"מ משכחת לי' איסור דאורייתא בבהמה שנתנבלה בשחיטה ומיתה עושה ניפול והשתא אי רוב בשר קיים מותר לב"נ ואי לאו אסור להושיט לב"נ משום לפני עור והוה איסור דאורייתא ואזדא לי' ראי' של רבינו יונה וצ"ע:

בר גוזלא דרכיך שאני. אי מיירי הכא סתם בעור והבשר ניטל מתחתיו א"כ תפשוט מהכא ניטל שליש התחתונה אע"כ צ"ל דמיירי נמי כדדחי לקמן דקנה משכא דידי' ואפ"ה שהוא במקום גדולו וגם שהוא רכיך אפ"ה אצטרופי הא דמצטרף לבשר אבל כלו עור לא. וכן לקמן בשמעתין דמסיק דקנה משכא דידי' היינו בעור משלים לבשר ואפ"ה בעינן קנה משכא דידי'. אע"ג דלא תני לקמן אלא ל"ק דעולא עור הרי הוא כבשר קיצור לשון הוא וסמיך עצמו אמאי דמסקינן עור משלים לבשר וכ"כ רשב"א בחידושיו בהשגתו על הרמב"ם ע"ש ומה שמשמע קצת ממסקנת פסקי הרשב"א דבארכובה שאין שם בשר והעור מודבק על העצם בתולדתו אין צריך צירוף בשר היינו לגי' תוס' דמשכה קנה רירי' ברי"ש אבל לגי' רש"י א"א לומר כן דא"כ עור משלים לבשר היכי משכחת לי' היכי דמשכה קנה דידי' לא בעי צירוף והשלמה הרי אפי' כלו עור מגין ובמקום דלא משכא קנה דידי' הא ניטל שליש התחתון אע"כ עור אינו מגין בין בבהמה בין בעוף אפי' במקום תחלת גדולו אלא משלים בבהמה ומצרף בעוף ומהתימא על נב"י קמא מ"ש בזה במ"כ בלי עיון. ובלאה"נ אין להבין איך מביא ראי' מהגנת עור על השבר שלא יהי' יוצא לחוץ להגנת עור על הנקב היכי דלא סביך ולא סריך וק"ל:

והאיכא כמה חסרון בשדרה. הרמב"ם בפ"ח מה' שחיטה ה' כ"ד השריש דכל דקתני חסר. אסור אפי' נברא כך אבל נטל ונחתך וכדומה אינו פסול כשנברא כך ע"ש ובראש אותו הפרק כ' דליכא בטרפיות אלא ב' דברים ריאה ורגלים ע"ש. ובפ' יו"ד ה' ב' מנה נעקרה חוליא בשלהי כפלי בסוג שבירה משמע נבראת חסרה חוליא כשרה וכן בדין שהרי שנינו כדי שינטל מן החי משמע ניטל אח"כ ולא נברא כך וא"כ יש לעיין בלשון

כמה חסרון בשדרה משמע שהוא מסוג חסירה וכבר עמד בזה פר"ח סי' כ"ט והנלע"ד דחסרה לאו דוקא מתחלת ברייתה אלא שנכנסה כך לאותו ענין שאנו דנין עליו נקרא חסרה וכל שנעשה אח"כ נקרא נטילה. ע"ד אדם חי שניטלה ממנו חוליא בשלהי כפלי ומת כך לאחר שנרקב ונשארה שדרתו נקרא חסר חוליא אע"ג שניטלה ממנו מ"מ משנכנס לדין טומאת אהל דהיינו שמת. הי' בזה האופן שמת בלי אותה חוליא נקרא חסר חוליא. ואי הוה תנן כמה נטילה מן השדרה חוליא א' ה"א דוקא כשניטל אחר שמת אבל זה שמת כך ולא נשתנה אח"כ מטמא באהל קמ"ל כמה חסרון שאפי' מת כך אינו שדרתו מטמא באהל. ודקדקה משנתינו כדי שינטל מן החי וימות דלענין טרפה אנו דנין עליו מיציאתו לאויר העולם ואי הי' נברא חסר לא הי' מת ממכה זו. ושוב כשימות שדרתו החסרה מטמא באהל באמת. אך כשינטל מן החי וימות ולא נברא כך ושוב מת כך ולענין טומאת אהל הוה חסרון מ"מ אינו מטמא באהל ואדרבא מכאן ראי' לפסק רמב"ם הנ"ל מדשינה מתניתין כמה חסרון וכו' כדי שינטל ולא אמר כדי שיחסר כמו שהתחיל כמה חסרון אע"כ כנ"ל. ובתה"ד סי' קע"ז כ' כשהי' לו בחייו י"ז חוליות ומת כך מטמא באהל הנה דינו אמת כשהי' לו י"ז חוליות לא נטרף ע"י חסרון החוליא כגון שנברא כך אבל כשנברא בי"ח חוליות וניטלו ממנו א' בחייו ועי"ז נטרף ומת. אינו מטמא שדרתו באהל אעפ"י שמת כך ולענין מיתה ה"ל חסרון ולא נטילה מ"מ לא מיקרי זה רוב בנינו של אדם הנטילה הלז גרמה לו מיתה וטהור כנלע"ד:

ועיין תוס' עירובין ז' ע"א דמחלקי בין רקבון לנטילה. וכוותם כך דודאי כ"ע מודים דבשיעור דבעל חי מטריף בו וההורגו פטור תו לא מיקרי עצם אדם שיחשב רוב בנינו כיון שחסר ממנו מה דמטריף בו וההורגו פטור וזה כ"ע מודים וגם כ"ע מודים אלו הי' שיעור רקבון טפי משיעור נטילה היינו משערין ברקבון להחמיר ולא בנטילה להקל אך בהא פליגי ב"ש ס"ל שיעור רקבון דגלגולת הוה טפי משיעור נטילה ושיעור להחמיר במילא מקדח. וע"ז השיבו ב"ה לא כן אלא כדי שינטל דהרי בשיעור נטילה אתה מודה שהוא כסלע ואני אומר דשיעור רקבון ונטילה הכל חד זהו כוונת דבריהם שם וע"ש מוהרמ"ל. ובדבריהם א"ש הא דלא נקטו ב"ה נמי בשדרה כדי שינטל מן החי וימות היינו משום דבשדרה פליגי בשיעור נטילה גופי' לב"ש שיעור נטילה ב' חוליות ולב"ה בחוליא א' וא"כ לא מצי למימר כדי שינטל דהא לב"ש נמי מת בשיעור נטילה דידי' משו"ה נקטו שיעורי' להדיא משא"כ בגלגלת לא פליגי בשיעור נטילה והיא ידוע בניהם רק בשיעור רקבון ע"כ נקט סתם כדי שינטל וכמ"ש תוס' שם:

מיהו צל"ע אי תוס' דשמעתין ס"ל הכי חדא שכתבו דנפקא מיני' לענין עשה את חברו טרפה והיינו בידים ולא ע"י רקבון ואפ"ה תלי' בחומרי וקולי דב"ש וב"ה ויש לדחוק בזה. ועוד דלמסקנת תוס' הטעם בחסרון הגלגלת משום דסוף הקרום ליפסק. ומשמע שהעצם מגין על הקרום שלא יפסק וכי מה אכפת לי' לקרום אם ניטל העצם ביד או נרקב בין כך ובין כך אין לו הגנה ויש לדחוק גם בזה וצ"ע:

וכן לטרפה. הקשו תוס' מ"ט לא פריך אגלגולת. ומזה הולידו חדשות דגלגולת לחוד בלא קרום כשר בבהמה. מיהו רשב"א ור"ן תירצו כפשוטו כיון דשיעורא דכדי שינטל אינו מפורש להדיא במשנה ע"כ לא כיילי בבסג"ר. ושוב בשב שמעתתא כיון דאיכא גלגולת שנחבסה ברובא שוב לא תני חסרון בגלגולת כיון שהם באבר א' אע"ג דלא שווי בשיעוריהם ומייתי ראי' מפסוקת הגרגרת דאיכא עוד חסרון כאיסור וכדומה ושט ותורבץ דברובא לשמואל ע"ש נמצא לדברי הגאונים האלו ניטל כסלע מגלגולת בלי קרום נמי טרפה בבהמה:

ושיטת ר"ת לחלק בין אדם לבהמה והקשו תוס' מאיוב. וצל"ע דבלא"ה ק' מאי פריך מאיוב הלא תוך יב"ח הוה דכל משפטו של איוב יב"ח הוה כמבואר במס' עדיות וממה שחי' אח"כ ק"מ שנה לא הקשה הש"ס דהרי לא נשפך לארץ מרירתו באמת אלא שדומה כך וא"כ הלא אמר זה בתוך יב"ח ומאי פריך אבל האמת יורה דרכו דאעפ"י טבע האדם חליש הרבה יותר מבהמה ולא יסבול אפי' זמן קצת בלי תחבושת ורפואה ולא יועיל מזל ליושב ובטל כמ"ש חז"ל וברכך ה' אלקיך בכל מעשה ידך יכול אפי' יושב ובטל ת"ל אשר תעשה ולא אמר ר"ת אלא אדם דאית לי' מזלא אי בדרא לי' סמא חיי אפי' במידי דמיטרף בי' אבל בלי רפואה ימות לזמן קצר ותוס' כ' לקמן ד"ה יפלח שלא עשו לו שום רפואה ולק"מ וא"ש:

ובזבחים קי"ו ע"א כ' תוס' בהא דפריך דלמא נח גופי' טרפה הוה אע"ג דחי ג' מאות שנה לר"ת ניחא אין ללמוד אדם מבהמה ופי' ברכת הזבח דא"א לפרש כוונתם דאדם טרפה חי יותר מיב"ח דזה א"א כדמוכח מדמייתי לקמן נ"ז ע"ב תנאי היא אי זמן טרפה יב"ח ומייתי מעובדא דעינבל ש"מ במאי דמיטרף בי' אדם זמן חיותו שוה לבהמה. ולא אמר ר"ת אלא דיש טרפות דלא מיטרף בי' אדם כלל אבל במאי דמיטרף שוב זמן חיותו שוה לבהמה ומ"ש שם תוס' לר"ת א"ש הכי פירושו דלמא נח גופי' הוה בי' שום מכה בגלוי שהיא טרפה בבהמה ואדם יכול לחיות ג' מאות שנה כי לא מיטרף בי' כלל ונח גופי' טרפה דבהמה הוה ע"ש וצאן קדשים וגם פנים מאירות במ"כ לא ירדו לעומק כוונתו והאמת אתו בלי ספק ומזה השיג על כ"מ פי"ג מגירושין ה' י"ו שכ' שם ה"ה בשם רמב"ן

ורשב"א עפ"י ירושלמי שאם העלוהו מארכובה ולמעלה תנשא היינו ממתינים לה יב"ח כ' כ"מ וז"ל יש לגמגם על זה ע"פ מ"ש תוס' פא"ט דאדם טרפה חי יותר מיב"ח עכ"ל וכ' שתלמוד טועה כ' זה וכן נדפס עתה בגליון כ"מ שצ"ע מעשה דעינבל:

ולפע"ד בודאי טעות נפל בכ"מ אבל אין כלו מוטעה דבלא"ה צע"ג ואלא מאי יאמר הכ"מ שלא נתיר אחר יב"ח א"כ עד מתי נמתין להתירה ומשנה שלימה שנינו מן הארכובה ולמעלה תינשא. וגם בלשון הירושלמי משמע דהוה ס"ד דתינשא מיד ואתי אמוראי ואמרו ממתינין לה זמן טרפה היינו יב"ח וק' וכי ס"ד דתינשא מיד הלא לכל הפחות חי' יב"ח. אך האמת כנ"ל דאדם שאין עושין לו רפואה מת מיד כדמוכח מדפריך מאיוב והוה ס"ד דתינשא מיד דלרפואה לא חיישינן קמ"ל דממתינין יב"ח דאפשר אפי' בלא רפואה חי' יב"ח וע"ז כ' בכ"מ בתוס' פא"ט משמע דאדם אינו חי יב"ח וט"ס הוא בכ"מ שלפנינו וכולי האי כוונתי האמת:

והנה מההוא עובדא דעינבל מוכח דאע"ג דתנן שנטל מן החי וימות מ"מ למ"ד טרפה חי' שייך וימות שלבסוף ימות מאותו מיתה כמ"ש מהרש"א בשמעתין דאלת"ה אלא למ"ד טרפה בעלמא חי' מ"מ האי טרפות דגלגולת ימות א"כ מאי מייתי תנאי לקמן דלמא אינהו ס"ל טרפה חי' לגמרי. ורק בהך וימות פליגי וא"כ אכתי ר"ה דלא כמאן אע"כ וימות יש לפרש סופו למות מאותו מיתה. אלא שצל"ע מנדה כ"ד ע"א דאמרינן למ"ד טרפה חי' הוה ינטל מן החי וימות עד נקביו משמע דלמ"ד טרפה חי' א"א לפרש לשון וימות שסופו למות. ע"כ נ"ל דרבי שסתם מתניתין דאהלות ושנה משנתו כמ"ד טרפה אינה חי' ע"כ גרס בדב"ה שינטל מן החי וימות. ומ"ד טרפה חי' גרס בדב"ה שינטל מן החי ויטרף בו ועדיין צ"ע:

שוב הקשו תוס' אר"ת מאדומה וירוקה כשרה. ולבאר כוונת קושייתם עיין לקמן מ"ו ע"ב מסופק ש"ס אי מדמינן ריאה לח' שרצים או לשאר שרצים ומסיק ל"ש פירש"י אדומה כשרה מדר"נ. והענין בזה כי ח' שרצים שיש להם עור חזק ועבה כשנצרר הדם ולא יצא עדיין ועומד בין בשר לעור וכבר נקרע חצי העור אין סופו לחזור לאחוריו וכיון שעומד במקומו אז דרך הדם שנלקה ונשרף ושורף יתר העור ויוצא לחוץ וחייב בשבת משום חובל ואי מדמינן ריאה להא טרפה. ואי מדמינן לשאר שרצים שעורן רך וסוף הדם לחזור לאחוריו ואינו שורף העור ה"נ כשרה בריאה שאין מוחלט שסוף העור לשרף. ויען כי עור הריאה ממוצע בין עור של שמנה שרצים ובין עור של שאר שקצים ע"כ מספקינן אבל זה אין ספק שהדם שעומד ואינו חוזר שנעשה לקוי ושרוף ושורף העור אך מספקא בהנ"ל מסיק ל"ש לקולא מדר"נ הואיל אפי' בעור אדם חוזר לאחוריו ואינו שורף העור

ויוצא לחוץ אלא חוזר ה"ה עור הריאה. ומזה הקשו תוס' דלמא לעולם הדם שורף העור אך אדם אית לי' מזלא שאני. ולפמ"ש לעיל לק"מ דהתם לא עשו לו שום רפואה רק המתינו עד שנפל דמיו בו ממילא ושפיר יש ראי' מאדם לבהמה. ובזה מיושב ג"כ קו' תוס' דב"ק דף נון ע"א ע"ש וק"ל. ומ"ש תוס' דגלגולת משום קרום לא תקשו ממאי דתנן לקמן יתר עליהן עוף של מים דנשבר עצם אעפ"י שלא ניקב והא בבהמה נמי הכי איתא והתם בעוף של מים נמי הטעם משום סוף קרום ליפסק כמ"ש רש"י לקמן נ"ו ע"א ד"ה וקרומו רך וכו'. ע"ש א"כ אין כאן יתר דאי משום דהאי בכ"ש והאי בכסלע ז"א דמה דלא שוו עוף ובהמה בשיעוריהן לא מיקרי יתר א"כ ק' י"ל הכא בסוג שבורה ובחסרון דוקא כפירש"י לקמן נ"ז ע"ב ד"ה נקב א' ארוך וכו' ע"ש ובעוף המים בסוג נקיבה ובלא חסרון ושפיר הוה יתר וק"ל. וצריך לבאר בדברי תוס' כי לפי פשוט כל דלאו מיני' אלא שסוף גורם לינקב אבר אחר אין ראי' שוב מאריכות ימיו ושנותיו כי אפשר שירבה כחול ימים ועדיין לא נפגם האבר דמיטרף. ומ"מ טרפה מיד כיון שהוסר המגן של אותו האבר וסופו לנקוב כנקוב דמי. וא"כ לכאורה מאי ק' לתוס' שניטל גלגלת וחי הא טעמא משום שסוף קרום ליפסק ויכול לחיות כל זמן שלא נפסק הקרום. ונ"ל דפשיטא להתוס' מעובדא דעינבל ומדמיחשב חסרון באהל המת ש"מ דלא יאריך זמן קרומו של מוח אחר חסרון גלגולת דאל"ה לא הוה מייתי ראי' מעינבל. וגם לא הוה מיחשב שינטל מן החי וימות באהל המת וק"ל:

אפיק חדא ועייל חדא כ' תוס' סוגיא לר"ש דלרבנן בציר לי' חסרון דריאה. ולפירש"י לקמן דחסרון דאונא הוה טרפה וכן פסק רמב"ם וכן חסרון בפנים הניכר בחוץ לכ"ע שמי' חסרון א"ש אפי' לרבנן ולעיל במתניתין כתבתי טעם מ"ט לא מוקים ריאה שחסרה המתניתין בהכי ע"ש וק"ל:

נקובי תמני' הוה א"ש גירסת לישנא דלקמן נקט ח' טרפות יש בנקובה ודלא כריבר"י אבל אה"נ הומ"ל ט' הוה וכריבר"י ואפיק ז' ועייל ז':

דף מג.

הנך דאפקת וכו' מ"ש תוס' דחסרון דריאה ודשדרה א' היא למ"ש לעיל דלרמב"ם אין שדרה בכלל חסר אלא בכלל שבורה ונטילה כדי שינטל מן החי וימות עיין לעיל לק"מ קו' תוס':

אמר עולא ח' טרפות וכו' לכאורה נראה דהל"מ בזה ללא תועלת כיון שלא פרט איזהו מקומן של הטרפות ומה נועיל בהודעת שמותן. ונלע"ד עפ"י מ"ש רמב"ם וכן הוא בש"ס

לעיל ל"ז ע"א דמסוכנת בלי חסרון מותר ואפי' אין כמוהו חי' ויש בו חסרון דוקא הוא טרפה והשתא אתי' הל"מ לומר איזה חסרון שיהי' ואמר א' מאלו ח' לאפוקי חסרון שאינו יכול להמנות עם אלו כגון לקותא דרכיש אעפ"י שאין כמוהו חי' מ"מ אינו אלא מסוכנת ושרי'. ומיושב קו' ד"מ סי' כ"ט מ"ט מסר הל"מ דרוסה הא כתיבי בקרא ולק"מ דלא מסר ח' טרפות להודיע אסורים אלא לומר כל שאינו בסוג אלו אינו אלא כמסוכנת ושרי'. ודקאמר לאפוקי לקותא דרכיש ואנן קיי"ל כרכיש ואפ"ה נקיט רמב"ם ח' טרפות והקשה כן ב"י ולח"מ כיון דס"ל כעולא ממילא ליתא לדרכיש. ולפע"ד ליישב הנה רש"י פי' לקמן לקותא דרכיש מליא מוגלא וכ' הפוסקים לגי' רי"ף ורמב"ם לקמן כשר בריאת פסול בכוליא מוגלא פסול בזה ובזה לקותא. א"כ לקותא לאו היינו מוגלא אלא שנעשית הכוליא כבשר מת שהבאיש ורופא גוררו וזה פסול בין בריאה בין בכוליא עיין ביאור דבר זה בכ"מ בספ"ח מה' שחיטה. ונלע"ד דזה אזלא לשיטת הפוסקים דוקא ניטלה כוליא ביד כשרה אבל ע"י חולי טרפה ובשר שהרופא גורדו הו"ל כניטל כולה כידוע. והיינו טעמא נמי דמליא מוגלא טרפה בכוליא דע"י המוגלא סופו להבאיש כלו ולהנטל ולא דמי לריאה שאין המוגלא שוהה בתוכה ויוצא ע"י שיעול שקורין הוסטי"ן משא"כ כוליא וכבר כתבתי בזה במקום אחר. ומ"מ נ"ל אעפ"י שכן הוא מ"מ רכיש לא נתכוון אלא ללקותא דמליא מוגלא דאי ס"ד דנתכוון שהכוליא הבאיש ונעשה כבשר המת הו"ל למימר הכוליא שלקתה וכלשון הרמב"ם בספ"ח מה' שחיטה ומדנקט לקתה בכוליא משמע שאין הכוליא בעצמה נלקה והבאיש אלא שהבהמה לקתה בכוליא והיינו שהכוליא מליא מוגלא. ולא ס"ל דניטלה כוליא ע"י חולי טרפה וה"ה להבאיש הכוליא שאינה טרפה ולקיית המוגלא בעצמה טרפה ויפה אמר לאפוקי מלקותא דרכיש דפסיל מוגלא מחמת עצמו שהוא לקותא וזה ליתא אבל הוא פסולה כיון דניטל ע"י חולי טרפה והוא בכלל נטולה וכן לקותא דבשר שהבאיש ה"ל נטולה ומליא מוגלא סופו להבאיש וטרפה ויפה פסק רמב"ם וק"ל ואזדא לי' מ"ש תוס' מאן דלית לי' דרב עוירא כ"ש דרכיש דליתא:

ובמקום אחר כתבתי ליישב מה שדקדק בנב"י קמא אדאמרינן הלכתא כרכיש והוא שיגיע למקום חריץ ולית הלכתא כרב עוירא נימא הלכתא והוא שניקב בסומכי' ולפע"ד מדאמר רכיש בהאי לישנא לקתה בכוליא וה"ל למימר לקותא פסול בכוליא אע"כ רמ"ז אמתניתין ואלו כשרות בבהמה ואמר לקתה הבהמה בכוליא טרפה ולאפוקי עוף מפני שאין חריץ לכוליא שלו כמ"ש רמב"ם וא"כ ממילא מבואר בדבריו דמחלק בין הגיע לחריץ ללא מטיא לקותא לחריץ והלכתא כרכיש. משא"כ רב עוירא דלא רמיז לן לחלק

בין בהמה א"כ אפי' בקולשא פסיל דאי ס"ד דוקא בסומכי' א"כ ניקב טחול בעוף כשר כיון שאין ניכר בו הבדל בין קולשא לסומכי' כמ"ש רמב"ם ג"כ וכן פסקינן בש"ע. וא"כ לית הלכתא כרב עוירא וק"ל:

והנה הרמב"ם כ' הואיל ואינו מפורש בקרא אלא דרוסה ע"כ החמירו בספיקא. ונדחקו והי' אפשר לומר לענין חשש תקלה החמירו בדרוסה טפי ומיושב ק' תוס' לקמן נ"ג ע"ב ד"ה שרקפא וכו'. אלא שרמב"ם רפי"ב משחיטה לא חילק בין דרוסה לשאר טרפות בזה:

אמר חייא בר רבא ח' טרפות יש בנקובה עיין פירש"י דלא ס"ל כרב עוירא והא דלא חשיב ניקב טחול בסומכי' דכולי עלמא מודים. היינו משום דיש לו גבול אם נשתייר כעובי דינר זהב ואינינו בגדר נקב כ"א קריעין כי כל נקב במפולש והא דחשוב ניקב הריאה היינו משום דאקרומי ריאה קפדינן והקרומים ניקבו במפולש ואה"נ לר"ש דבעי עד לבית הסמפנות אינינו בכלל ח' נקובי. ולפ"ז הא דפריך לעיל ועוד דרב עוירא נמי נקובי הוה. ע"ד ממ"נ פריך אי לרבנן לא ה"ל אלא י"ז כמ"ש תוס' ד"ה אפיק וכו' ואי לר"ש ואפ"ה קאמרת נקובי ח' הוה ומיחשבת נקב הריאה לסמפונות בנקובי א"כ דרב עוירא נמי ניקב הוא אפי' סגי בשיור דינר זהב כך צ"ל מיהו לפמ"ש לעיל המ"ל לעולם כרבנן וחסרון דאינו משלים להו לי"ח טרפות:

ריבר"י אומר אף ניקבה המרה כבר כתבתי לעיל דפליגי כיון דצבי ואיל אין להם מרה פליגי אי ילפינן מין מחברו כמ"ש סברא זו הרא"ש במשנתינו ושם בארתי:

ועדיין איוב קיים. כבר כתבתי לעיל דלר"ת דאדם דאית לי' מזלא לא מיטרף בכל הני טרפות היינו ע"י רפואה ואיוב לא עבדי לי' רפואה כמ"ש תוס' ד"ה יפלח. מיהו דבריהם אינם מוכרחים למאן דס"ל מליא מוגלא אפי' לא הגיע לחריץ טרפה וכן נבקעה הכוליא ע"י מכת חרב בכח וכן משמע לשון יפלח כפלח הרמון וא"כ לק"מ ק' תוס' ד"ה יפלח וק"ל:

הלכה כמ"ד כזית. נדחק רש"י דאיידי דאריבר"י כל הני מילי מייתי לי' הכא. וחתני הרבני המופלג מו"ה דוד צבי ני' אמר דשפיר שייך להכא דאי לאו דאריבר"י אר"י הלכה כריבר"י לא הוה ק' אהדדי דהלכה כזית האר"י הלכה כסתם משנה דהא עפ"י פי' הר"י מאוריליינש עיקר הק' מאי קמ"ל דהלכה כזית הא הלכה כסתמא בתרא ופשיטא די"ל דלמ"ד כזית במקום מרה עיקר הטעם להגן על המרה כמ"ש רשב"א בתה"א וא"כ ה"א דאין הלכה כריבר"י דניקב המרה כשר הואיל ורבי' פליגי עליו כמ"ש מהרש"א וממילא לא בעינן כזית במקום מרה הכי הוה ס"ד וקמ"ל ר"נ הלכה כזית ולא הוה ק' ק' ש"ס אבל השתא דכבר אמר ריבר"י אר"י הלכה כריבר"י דניקבה המרה טרפה אע"ג דרבים פליגי

א"כ ממילא הלכה כסתמא בתרא דבעינן כזית כבד להגן וקשי' והאר"י הלכה כסתם משנה ותרתי למה לי ונכון היא:

והאר"י הלכה כסתם משנה. יש כאן ג' שיטות. לתוס' ה"ל הני תרי סתמי בחדא בבא כבתרי מסכתא וכיון דגבי מחלוקת ס"ל הלכה כסתם משנה לחלוטין. א"כ הכא דסתרי סתמא ומאי אולמא ה"ל למימר ספיקא דדינא או לומר בעינן כזית אבל לא לומר הלכה כמ"ד כזית דמשמע מודאי ולא מספק. ומסיק אמוראי נינהו. ולפ"ז מאי דקיי"ל כאמורא דהלכה כסתם משנה. קושטא הוא דנשתייר כ"ש ספיקא הוא. אמנם שיטה ב' הר"י דאורליינש שבתוס' ס"ל ה"נ סתמא בתרא עדיף ומקשה מאי קמ"ל ר' יוחנן הא פשיטא דהלכה כסתמא בתרא ואי אינו סתמא מעליא משום טעם א"כ הא גופי' קשי' מ"ט פסק נגד סתמא קמא דמעליא ומסיק אמוראי נינהו והך אמורא לא ס"ל בפשיטות הלכה כסתם משנה ע"כ הוצרך לאשמעינן. וא"כ למאי דקיי"ל הלכה כסתם משנה פשיטא דבעינן הכא כזית כסתמא בתרא ולא מספיקא. שיטה ג' שיטת הרי"ף ורמב"ם ור"ן ורשב"א בתה"א דגרסי בשתי המשניות נשתייר כ"ש ופלוגתא בברייתא דתני' כזית ולפ"ז למאי דקיי"ל הלכה כסתם משנה נגד מחלוקת בברייתא הוה לר' יוחנן הלכתא בכ"ש. אך לדינא לא נפקא לן מידי דלקמן מ"ו ע"א איפסקא להדיא דבעינן כזית במקום מרה ובמקום חיותא:

והקשה בתורת חיים אי גרסינן בתרתי מתניתא כ"ש א"כ תרתי לי כמו שהקשו תוס' במתניתין סוף ד"ה ניקב הלב וכו'. ותירץ כיון דאיכא מ"ד כזית ה"א מאי ולא נשתייר ממנו כלום היינו כזית דפחות מהאי שיעורא ה"ל כלא נשתייר כלום קמ"ל רבי במתניתא בתרייתא ואלו כשרות כל שנשתייר כ"ש סגי ועמ"ש בסמוך אי"ה ועיין רפ"ב דביצה מאי כ"ש כזית פירש"י גבי ככר שלם קרי לי' כ"ש ע"ש וי"ל וק"ל:

אמוראי נינהו אליבא דר' יוחנן. עכ"פ מבואר בשמעתין דרבב"ח ס"ל דר"י הלכה כסתם משנה וריבר"י ס"ל אין הלכה ומקשים מגטין פ"א ע"ב דס"ל לרבב"ח אר"י אין הלכה כסתם משנה ובב"מ ל"ג ע"א פריך אר"י בר יוסף הלכה כסתם משנה. וי"ל עפ"י מ"ש תוס' שבת פ"א סוף ע"ב. דתרי ענינים סתם משנה איכא. סתם ומחלוקת בתרי מסכתא דאין סדר ואפשר מחלוקת הוא בתרא וקמ"ל הך אמורא אליבא דר"י דהלכה כסתם משנה דמסתמא לא חזר רבי ממה שהחליט סתם. עוד ענין אחר סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא דס"ל להך אמורא הלכה כסתם במשנה אלו דברי תוס' שם. ואבאר כוונתם בעזה"י דבירושלמי ספ"ב דתענית ובפ"ק דמגילה סוף ה' ד' פליגי אמוראי בהא ר' יוחנן לחד מ"ד השתא נגד מחלוקת במתניתין הלכה כסתם כ"ש נגד מחלוקת בברייתא ואידך

מ"ד ס"ל לא דמחלוקת שבברייתא לא ידע רבי ואלו ידע הוה הדר בי' ע"ש. והשתא י"ל התם בגטין הא מחלוקת בברייתא ע"ש ס"ל לרבב"ח אין הלכה כסתם. ועיין תוס' מס' שבת ל"ט ע"ב ד"ה רבב"ח ע"ש דהתם מחלוקת בברייתא היא ולית לי' לרבב"ח הלכה כסתם. אמנם בשמעתין סתמא בשתי משניות דס"ל לרבב"ח הלכה כסתם נגד מחלוקת. והיכי דסתרי תרי סתמי הו"ל ספיקא ופריך שפיר ומשני אמוראי נינהו ור"י בר יוסף ס"ל אין הלכה כסתם בתרי משניות אלא במשנה ומחלוקת בברייתא. ולק"מ מב"מ ל"ג ע"א ולא מגטין פ"א ע"ב דהתם מחלוקת בברייתא הוא:

ואפי' להרי"ף וסיעתו דה"נ סתם בתרי מתניתין ומחלוקת בברייתא מ"מ זיל בתר טעמא משום דתלינן רבי לא ידע המחלוקת והכא ע"כ ידע דאל"כ תרתי משניות דסגי בשיור כ"ש למה לי כקו' ת"ח הנ"ל וצ"ל כתירוצו דידע איכא מ"ד כזית ושלא נטעה לא נשתייר ממנו כלום היינו פחות מכזית קמ"ל נשתייר ממנו כ"ש כנ"ל א"כ ידע מהברייתא ואפ"ה סתים מתניתין דלא כוותי' ובהא בודאי למ"ד הלכה כסתם משנה נגד מחלוקת במשנה כ"ש בברייתא כק' ירושלמי ושפיר פריך ש"ס:

ולכאורה י"ל בזה קו' מהרש"א דלא מקשה אדר"י בר יוסף אר"י הלכה כריבר"י הארבב"ח הלכה כסתם משנה ולהנ"ל א"ש התם דפלוגתא דמרה בברייתא היא והתם לא אמר כבגטין פ"א ע"ב אבל הכא פריך שפיר ולפ"ז למסקנא צ"ל אמוראי נינהי ריבר"י ס"ל לא א"ר יוחנן הלכה כסתם לא נגד מחלוקת בברייתא כבמרה ולא במחלוקת במתניתין כבכבד וקשי' מב"מ ל"ג ע"א הנ"ל. מיהו תי' מהרש"א לחלק בין רבים פליגי ומתניתין סתם יחידאי נמי א"ש ועיין היטב ביבמות מ"ב ע"ב ובתוס' שם ד"ה סתם וכו' ובחי' רשב"א וריטב"א שם:

ניקב הקורקבן וכיס קיים יל"ד הל"ל ב' עורות יש לקורקבן ניקב זה בל"ז כשר. וי"ל דאין כל קורקבן נקלף ע"כ לא שייך להחליט ב' עורות יש לקורקבן. אבל היותר נראה דאין כיס נקרא קורקבן אלא כיס הקורקבן ומתניתין ניקב הקורקבן תנן אבל כיסו אין בו טרפות כלל וקמ"ל דסתימת הכיס מועיל לניקב הקורקבן כמו סתימת הכבד למרה וסתימת הדופן לריאה ואפ"ה בעי מיני' ניקב הכיס וקורקבן קיים אפ"ג דאין שום טרפות בכיס מ"מ ניחוש דלמא המאכל נכנס לתוך בשר הקורקבן ומרקיבו ומסיק דכשר. ולפ"ז פשוט אפי' נרקב הכיס כלו ואינינו מ"מ כשר בבשר לחוד אע"ג דכ' הרא"ש בושט היכי דכלו לקוי אין חברו מגין הכא אין טרפות בכיס עצמו ולא בעי הגנה ועיין תשובת נב"י קמא מ"ש בזה:

אי חליף טרפה. יש פוסקים דוקא חליף אבל להרא"ש אפי' שניהם לבנים נמי טרפה דא' לקוי ובכלו לקוי אין חברו מגין ע"ש ומקשים מ"ש מריאה דאיגלד כאהינא סומקי דכלו לקוי וחברו מגין לקמן מ"ו סוף ע"א ועט"ז ונה"כ סי' ל"ג ולפע"ד לק"מ התם אין הטרפות מחמת הקרום עצמו אלא שהקרומים מגינים על הסמפונות ומשו"ה לר"ש בעינן עד שתינקב לבית הסמפונות. ונהי לרבנן מיטרף בניקב הקרום מ"מ בהגנת קרום א' סגי להגן על הסמפונות. אבל הכא בושט הטרפות מחמת הקרומים מחמת עצמן נהי אנקב כ"ש חברו מגין מ"מ אכלו אינו מגין ופשוט לע"ד:

ויל"ד להרא"ש למה לי' למימר חיצון אדום ולקבוע להם מקום חיצון ופנימי לימא א' לבן וא' אדום לומר הא שניהם לבנים טרפה כ"ש חליף דגרע טפי. וי"ל אי הוה אמר הכי ה"א לעולם שניהם לבנים כשר ואפי' חליף נמי כשר והא דאמר א' לבן וא' אדום לומר אפ"ה ניקב זה בלא זה כשר ולא תימא כיון שא' אדום אין לו בדיקה באדום שלו קמ"ל אפ"ה ניקב זה בלא זה כשר או כהתוס' דיש לושט בדיקה מבחוץ לענין נקב או לרש"י בניקב מחמת חולי וקמ"ל אעפ"י שא' אדום מ"מ ניקב זה בלא זה כשר ומכ"ש שניהם לבנים דאית להו בדיקה טפי הכי הוה סד"א קמ"ל חיצון אדום וכו' לקבוע להו מקום זה חיצון וזה פנימי לומר דאי חליף טרפה וה"ה שניהם לבנים להרא"ש כנ"ל ועיין גם בזה בנב"י שם:

קרום שעלה מחמת מכה בושט אינו קרום. מאריכות לשונו של רש"י משמע דהוה ס"ד קרום דק הוא דלא הוה קרום אבל קרום עב הוי קרום כי היכי דלא תיקשי מניקבה ריאה ודופן סותמה ומרה וכבד סותמה. משו"ה מייתי רש"י מדאמרינן זהו פסול שחוזר להכשרו למעוטי שעלה מחמת מכה בריאה ש"מ שאינו חוזר להכשרו כלל אפי' ע"י סתימה עבה אע"כ ריאה ודופן סותמה וכדומה שאני דהוי סתימה דמעיקרא אבל סתימה דלאחר זמן לא יועיל אפי' סתימה עבה. והראב"ן כ' טעם לקרום בושט משום שאינו סתימה מעליתא כיון דאכלה בי' ומתנדנד תמיד אין סופו להתקיים ומביאו בת"ח ע"ש. משמע דס"ל דוקא בריאה אין פסול חוזר להכשרו אבל בשארי טרפות חוזר חוץ מושט משום דאינו מתקיים מטעם הנ"ל:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר דאלעיל קאי ניקב זה שלא כנגד זה דמטרפינן משום זימנין דמתרמי אהדדי פי' ואז בשעה דמתרמי מיטרפי ושוב אינו חוזר להכשרו. והוה סד"א כשמצינו עתה קרום עלה נימא מסתמא עלה הקרום קודם שהי' מזדמנים אהדדי ואז לא הי' עדיין טרפה והוה קרום מעליא ושוב אפי' מזדמנים לא מיטרפה כיון שכבר עלה הקרום. וכה"ג קיי"ל בכשבר העצם ושבר אל שבר יחדיו יִדובקו אמרינן מסתמא לא

יצא לחוץ דאל"ה לא הי' מתרפא כ"כ ה"א ה"נ נימא הכי קמ"ל דאפי' הוה הכי מ"מ לא מתקיים כיון שמתנדנד תמיד וק"ל:
למאי נ"מ לספק דרוסה. עיין היטב מ"ש לעיל פ"ב בזה שיטת רש"י ותוס' ואין צורך לכפול הדברים ועפ"י שיטת רש"י י"ל דמקשה למאי נ"מ אין לו בדיקה מבחוץ הא אפי' יש לו בדיקה מבחוץ הא חיישינן שמא הבריא ונתרפא ולמאי נ"מ יש לו בדיקה בפנים הא א"א למשחטה דלמא במקום נקב קשחיט ומשני לס' דרוסה דליכא משום מקום נקב קשחיט כפירש"י ולא שייך נמי שמא הבריא. ומיהו להא דחששא דשמא הבריא הומ"ל שבלע מחט לפנינו כמ"ש ס"פ במה מדליקין. ולענין במקום נקב קשחיט הומ"ל בעוף ושוחט הקנה ומהפכו לושט אלא עדיפא מיני' משני:

דף מג:

אפכי' רבה פירש"י אם עוף הי' וכו' ואם בהמה היא נמי וכו' נ"ל מלשונו של רש"י ז"ל דוקא בהמה דאיכא דריסת זאב וארי מינכר ולא אמרינן במקום דרוסה קשחיט. אבל בדרוסת עופות דקליש זיהרי' מודו רש"י להתוס' דבמקום דרוסה קשחיט וצריך לשחוט הקנה להפוך הושט ועיין סברא זו ברש"י לקמן נ"ג ע"ב ד"ה לפרסומי וכו' דלישנא בתרא דרש"י אין לארס נץ בדיקה כלל וא"כ י"ל אפי' ללישנא קמא עכ"פ חיישינן במקום דריסה קשחיט:
ישב לו קוץ בושט פירש"י וקורט דם אין בפנים עיין חי' רשב"א וכן בר"ן הכרח משמעתין דמיירי בלא קורט דם ולמאן דחייש שמא הבריא אפי' ליכא קורט דם בפנים תלינן אוכלין ומשקין שטפוהו. ולפע"ד עוד דללישנא הבריא ונתרפא דוקא בלית בו קורט דם אבל אי יש בו קורט דם לא אצטריך עולא לאשמעינן כיון דלא נשטף ע"י אוכלין ומשקין ע"כ מחדש ניקב ולא שייך נתרפא כענין שכ' תוס' ס"פ במה מדליקין בבלעה מחט לפנינו ע"ש. וכ' תוס' אפי' למ"ד חתיכה א' מב' חתיכות מ"מ הכא איכא חזקת כשרות. והיינו דרוב בהמות כשרות ואית לכל בהמה חזקת כשרות משנולדה. והקשה בס' שיחת חולין א"כ נילף מהכא דאזלינן בתר רובא דאל"ה איך אכלינן בשרא אפי' ע"י בדיקה ואפי' לא חישינן במקום נקב שחיט מ"מ מה יועיל בדיקה דלמא הי' נקב בשום מקום והבריא ונתרפא וחזקת כשרות ליכא דלא אזלינן בתר רובא ה"ל ס' כמו חתיכה ס' חלב. ולפע"ד היכי דליכא ריעותא דקוץ לפנינו ה"ל פחות ממיעוטא דמיעוטא למיחש שהבריא ונתרפא. אך בשמעתין דאיכא קוץ אי לאו דאיכא חזקת כשרות הוה מיחשב

ריעותא אבל השתא דאזלינן בתר רובא ואיכא חזקת כשרות לא מיחשב קוץ ריעותא דהרי רובא אוכלים קוצים ואין מזיק להם לכן פירש"י אפי' ריעותא לא הוה:
אין חוששין שמא הבריא לחד פי' היינו נתרפא י"ל לניקב חיישינן ואין לו בדיקה מבחוץ אבל אי הפריד ב' העורות זה מזה ולא שלט בחיצון שבפנימי תו ליכא חששא אלא שמא נתרפא ולא חיישׁ עולא להא ולמאי דקיי"ל לס' דרוסה חיישינן נמי לשמא נתרפא. אבל הדבר צ"ע לפמ"ש תוס' דטעמא דחיישינן לספק דרוסה משום דשכיחא טפי שדרס הארי מאשר נאמר בעותי מבעתי אהדדי וכיון שאין הספק שקול דמצוי טפי לאיסור מלהיתר לא אזלינן בתר חזקה היינו דיצאה מחזקתה מחיים כך הוא כוונת תוס' וצ"ל ה"ה בקוץ שכיח טפי שנקוב מעל"ע במפולש וכ"כ תוס' להדיא ביבמות וכמ"ש מהר"ם מלובלין כאן. וא"כ תינח לחששא דשמא ניקב. אבל אבל אי חזינן דלא ניקב אפי' צד חיצון של הפנימי איך נימא דשכיח ומצוי שיתרפא והוא חשש רחוק מאד, ולפע"ד שזה הי' סברת הראב"ן דמייתי הרא"ש אשר ז"ל אות באות בסי' רכ"ז ואמר עולא ישב לו קוץ בושט אין חוששין שמא הבריא ועבר וקרום שעלה מחמת מכה אינו קרום דכל הני חיוי בריתא קוצי אכלן עכ"ל נראה עפ"י מ"ש הרא"ש בשמו דס"ל דהכל בכלל הבריא וש"ס דפריך מ"ש מס' דרוסה הו"מ לשנויי דרוסה שכיח ונתרפא לא שכיח אך עולא לא חיישׁ לניקב דשכיח ע"כ לא חש להאריך ותי' קסבר עולא אין חוששין לס' דרוסה ומיהו אנן דחוששין לס' דרוסה לשמא ניקב חיישינן אך כשהפרדנו העורות ולא שלט בחיצון שבפנימי לא חיישינן שמא נתרפא דלא שכיח' ומיהו מאי דסיים דכולי חיוי בריתא קוצי אכלן צ"ע ומאי דמייתי רא"ש מבית הכוסות לא נמצא כן בראב"ן אך סברת הרא"ש היא דלא ניחוש אפי' לניקב מעל"ע אבל בראב"ן ליתא אלא כנ"ל וצ"ל דס"ל דישב בחצי עובי עור הפנימי ולא ניקב מעבר לעבר הוה כנמצאת דאמרינן עלה כולה חיוי בריתא קוצי אכלן ויש לזה פנים בש"ך ס' ל"ג סקי"ח מדאצטריך לאתויי מסמ"ק דמקרי תחוב משמע פשטי' לאו הכי איתי' וא"ש. אך הא רוב הפוסקים חולקים וחוששים שמא הבריא ונתרפא וצ"ע הא ודאי לא שכיח. ונלע"ד דמישב קוץ בלא"ה לק"מ דיש לחלק בין יצאה מחזקתה מחיים דס' גירושין ובין הבריא דהתם חזקת היתר אלימתא הוה שהרי טרם שזרק גט לערוה היתה הצרה בחזקת שאם ימות בעלה תהיו מותרת לשוק בלי ספק ע"כ לא אתי ספיקא דס' קרוב לו ולה ומפקי מחזקת היתר קמייתא אעפ"י שיצאה מחזקתה מחיים. משא"כ תחיבת קוץ דכל הני חיוי בריתא קוצי אכלן ומרגע שיצאה מבטן אמה אפשר טבועה קוץ זה ולעולם כשהיינו שוחטים אותה היינו מוציאים קוץ זו תחוב והיינו מסופקים אי הבריא או לא ע"כ מיגרע גרע ולא אלימי חזקה קמייתא כל כך משו"ה חוששין ולא קשי'

להתוס' רק מס' דרוסה דדמיא ממש לס' גירושין ואהא שפיר משני לחלק בין שכיח ללא שכיח אבל שמא הבריא ונתרפא אפי' לא שכיח חיישינן:
אמנם התם ביבמות דמייתי תוס' בקושייתם למ"ד אפי' גרש ואח"כ כנס ואז מעולם לא הי' לצרה חזקת היתר אפ"ה אזיל בתר חזקה ולהך מ"ד ק' נמי מישב לו קוץ וליכא למימר כנ"ל ולאותו מ"ד הוצרכו לתרץ דקוץ שכיח וחיישינן שמא ניקב ולאותו מ"ד באמת לא חיישינן לשמא נתרפא דלא שכיחא וכראב"ן הנ"ל:
ומיהו לדינא פסק רמ"א בי"ד סי' נו"ן דלא אזלינן בתר חזקה היכי דיצאה מחזקה מחיים אפי' במידי דלא שכיחי. ויפה כ' ש"ך דס"ל אביי ורבא דמשני התם ביבמות יגיד עליו ריעו פליגי ארבה אלא דש"ך כ' דיש לפקפק די"ל לחומרא אמרינן דצריכה חליצה. אני אומר אה"נ דודאי כן הוא דמן התורה מוקי אחזקה אפי' יצא מחזקתו מחיים אך מדחזינן לאביי ורבא אחמרו רבנן להצריכה חליצה אע"ג דנפיק מיניה חורבה דתתייבם מ"מ העמידו דבריהם א"כ ה"ה וכ"ש דלאביי ורבא מחמרינן באיסור והיתר להטריף בכי האי גוני ומדרבנן אסר רמ"א בעובדא דידי' וכן נ"ל נכון לדינא בעזה"י:
ועיין תוס' יבמות ל"ז ע"א ד"ה וזו וכו' התם אינו ענין לכאן דהתם דומה לזאב שנטל בני מעים ס' מחיים ניקבו ס' השתא וה"נ ס' בן ט' לראשון ס' בן ז' לאחרון ולא דמי לקוץ ודרוסה שודאי מחיים אך ס' אי מטריף בי' או לא ויצא מחזקתו מחיים ואינו ענין לכאן וק"ל:
ומ"ש מס' דרוסה. מקשים הא רמב"ם כ' אין מפורש בתורה אלא הדרוסה משו"ה מחמרינן בספיקא וא"כ מאי פריך מ"ש מס' דרוסה. ויפה תי' בשמ"ח וכן בפלתי דספק ניקב הושט הוה נבלה מחיים לרמב"ם ונבלה מפורש בתורה ע"ש וביאור ענין זה דנבלה כתיב להדיא ופירושה ע"י מרע"ה דניקב הושט או ניטל ירך וחלל וגיסתרא וכדומה הוה נבלה ואעפ"י שמפרכסת כזנב הלטאה וזה מקרי מפורש בתורה אע"ג דפירושו מפי מרע"ה. אך טרפה נהפך הוא שמפורש בתורה בשר בשדה טרפה היינו חי' הדורסת בשדה ותו לא אלא דילפינן מבחוץ מה לי ע"י חי' או סבה אחרת אלא שדבר הכתוב בהוה ועכ"פ דרוסה מפורש טפי ומחמרינן בספיקא ואינך הל"מ ומקילין ועיין ס' זו בר"מ ור"ש פ' משניות פ"ו דמקואות. ועכ"פ הכא א"ש דפריך מהבריא דושט אס' דרוסה. והא"ש דלא תיקשו ממחט שנמצא בעובי ביה"כ דלא חיישינן שמא הבריא ונתרפא מעור זו לעור זו ובושט חישינן בשני עורות שמא נתרפא כמ"ש תוס' בס"פ במה מדליקין וכמ"ש רא"ש בשמעתין. והא"ש לרמב"ם דבשארי טרפיות מקילינן בספיקא משא"כ ס' דרוסה וספק בושט נבלה. ודע אעפ"י שס' ושט נבלה מ"מ חזקת שאינו זבוח ליכא כמו שבארתי

לעיל כמה פעמים וישבתי לשון תוס' ספ"ק דב"מ ע"ש בביאור. דהתם ה' קאמר אי לאו דאזלינן בתר רובא הי' בספק שאינו ראוי לזבוח שניקב הושט אבל השתא דרובא ראוי לזבוח אין זה בכלל חזקת שאינו זבוח וק"ל:

ולענין דינא בהני אוזות שמלעיטין אי נמצא קוץ תחוב אפי' קצת עור הפנימי חלילה להתיר אך בנמצא גרב או כתמים לבנים. המלעיטין בעגולים יהי' נזהרים לנפות בנפה וכברה שיהי' קמח ברור ולא ישאר בתוכו שום שפרייא"ר וכן המלעיטין בזרעוני טירקשי וייץ יבשלם או ישרה אותן במים היטב לרכך העוקצין ואז כל גרב הנמצא בפנימיות הושט אינו אלא כמחמת חולי. אפי' בא ע"י חכוך שדוחקין המאכל בכח ביד לתוך הושט וכמ"ש שכ' הב"ח מ"מ אותה המכה אינו עשוי להתרפאות שהרי בכל יום דוחקין אותה כך ב' וג' פעמים ואיך תתרפא ואין כאן חשש שמא הבריא. ומ"מ מפרידין העורות וכל שנמצא שום ריעותא אפי' בחיצון שבפנימי מטריפין ולא מכשירין אלא כשאפי' בחיצון שבפנימי לא שלטה מעבר לעבר. ואחרי כל החומרות יאכלו ענוים וישבעו והמחמיר אינו אלא מן המתמיהין לפע"ד:

והנה אעפ"י שרובא דרובא יוצאים בהכשר וא' ממאה שנטרף וגם ס' בשחיטה ליכא דלא מקרי חזקת שאינו זבוח מ"מ כל שנמצא ריעותא וטרם שהורה מורה נאבד יש לאסור מספק דכללא הוא כל שצריך בדיקה ונאבד בלא בדיקה אסור ועיין בש"ע ס' מ"ח ובש"ך ס"ק כ"ט:

תורבץ ושט וכו' יראה דס"ל לשמואל דאין שום סברא שיהי' הגרמה רק בקנה ולא בושט וס"ל נמי כמ"ש רשב"א במשמרת הבית דלא שייך הגרמה אם התחיל לחתוך בבשר בעלמא אלא דוקא במקום דמטריף בי' וא"כ ע"כ תורבץ אין נקיבתו במשהו ויהי' נמי מקום שחיטה כרב דא"כ ליכא הגרמה בושט. וליכא למימר נמי דאין בו פסול וטרפות כלל דא"כ ה"ל כמחתך בבשר ולא שייך הגרמה אע"כ הוא ברובו עכ"פ מצטרף כמו קנה:

מר לא אמר הכי וכו' הכי קיי"ל נמצא מקום שחותכו ועומד במקומו דלדידן הוה תורבץ מ"מ לשמואל דס"ל שהוא ושט ג"כ נקיבתו במשהו והוה מקום שחוטה ואין כאן נפקותא אלא למעלה במקום שחותכו ומרחיב דלשמואל ברובו ולמאי דקיי"ל כרב ביבי בר אביי כשר לגמרי דדוחק לומר שיהיו תורבץ לרב ונקיבתו במשהו ויהי' שם מקום שחיטה בלחי זה דוחק אע"כ מותר לגמרי ולמסקנא דס"ל לרב במשהו ואינו מקום שחיטה האי אתרא לשמואל הוה במשהו ומקום שחיטה ואיכא קולא לשמואל דמותר לשחוט בזה המקום:

והנה הרי"ף ורמב"ם ורא"ש מייתי הך חותכו וכויץ וכו' ומייתי גם מקום שחיטה בושט כדי תפיסת יד ולכאורה קשה לאיזה צורך מייתי זה כיון דידעינן מקום שחיטה בחיי הבהמה עד תפיסת יד ולענין טרפות לאחר מיתה לא נפקא לן בין ושט לתורבץ דקיי"ל כרב אידי ואידי במשהו וא"כ אין צורך בסי' דחותכו ועומד במקומו. מיהו לרמב"ם דניקב ושט נבלה מחיים משא"כ תורבץ עש"ך סי' ל"ג א"ש אבל לא משמע דרי"ף ורא"ש נתכונו לזה וצ"ל דלהורות נתן דלמעלה ממקום שחותכו ועומד במקומו אפי' תורבץ לא הוה ולית בי' טרפות כלל וצ"ל דכל הני שיעורים יש להם ב' עורות דבמקום שאינו נקלף פשיטא שאינו לא ושט ולא תורבץ אלא עור הלחי:

וטריפנא לי' צ"ע דהול"ל ופסילנא לי' לשחיטה. אע"כ מוכח מזה דניקב תורבץ לא הוה נבלה אלא טרפה וס"ל נמי הגרים שליש ושחט ב' שליש כשר דאל"ה עכ"פ ה"ל פסול בשחיטה באמת לעיל י"ט ע"א נמי לא דקדקו אמוראי בהכי ואמרו הגרים ב' שליש וכו' טרפה ולא אמרו פסולה אפשר לא דקדקו בכך ובשגם פליגי ר"ע ור' ישבב במתניתן אי נטרף בשחיטה הוה טרפה אבל רבא דהלכה למעשה קאמר ה"ל לדקדק בכך אע"כ ס"ל הגרים שליש ושחט ב' שלישים שחיטתו כשרה ולית כאן אלא משום ניקב התורבץ ולא הוה אלא טרפה ומיושב ק' תוס' ד"ה אי כשמואל וכו' וד"ה כולה כרב עבדא וכו' עיין וק"ל:

מקולי ב"ש ומקולי ב"ה. י"ל הא דאמרינן כגון שדרה וגלגלת היינו נפקא מינ' בפלוגתא דעלמא אבל פלוגתא דב"ש וב"ה לעולם ה"ל סתרי אהדדי דכדפסק כב"ש אעפ"י דב"ה רבים ע"כ ס"ל מחדדי עדיף ורבים היינו רבתי בדעות ושוב כשפוסק כב"ה אע"ג דב"ש מחדדי ס"ל רבים ממש וא"כ סתרי אהדדי. והנה במס' עירובין אמרינן מפני מה זכו ב"ה לקבוע הלכה כמותן מפני שענותון הי' והקדימו דברי ב"ש לדבריהם ולא עוד אלא שחזרו דברי ב"ש. ונ"ל שהענין בטבע דנהי דב"ש מחדדי מ"מ כיון שמחמת ענותנותם שמעו תחלה דברי חדוד של ב"ש וגם חזרו דברי ב"ש והתישבו בדעתם ואח"כ נחלקו עליו אע"פ שלא הי' מחודדים כל כך מ"מ כיון שעמדו על סוף דעתו של ב"ש והתיישבו בדבריו כיונו הלכה אל האמת טפי. והנה ר"א שמותי מתלמידי שמאי הי' וגם לא הי' עניו כדאיתא במס' תענית ר"א אינו מעביר על מדותיו. ויפה א"ר יהושע לא בשמים היא ודרשינן לא תמצא במגביהם עצמם עד לשמים אלא בענותנותן:

דף מד.

תורבץ ושט שנעקר כלו מלחי כשר וכו'. דע כי רש"י גרס כמ"ש לפנינו בש"ס אך התוס' גרסו והאמר שמואל תורבץ ושט שנפסק ברובו. ובתי' הש"ס יש ב' גרסאות בנוסחא א' הא דאינקב אינקובי הא דאיכפל איכפולי ובנוסחא א' הא דאיקפל אקפולי הא דאידלדל אידלדולי. ואין שום הפרש ביניהם בענין המכוון כי הכוונה הוא לחלק בין נפסק באמצע פסול ברובו ובין נעקר מלמעלה כשר ברובו. וכ' רשב"א דגירסא זו מיותרת דקארי לי' מאי קארי לי' ואיך ס"ד הואיל ונעקרו מעיקרו יהי' גם נפסק ברובו כשר אע"כ מחוורתא כגי' רש"י:

והנה התוס' הקשו על פירש"י דעיקור סי' טרפה א"כ מאי פריך מעיקור סי' אתורבץ שאינו מהסימנים ואין לומר דלא גרע מקנה. הלא כדמשני הא בכלו הא ברובו הרי דגרע מקנה. והנה ק' זו לגי' תוס' הנ"ל א"כ בהס"ד הא בכלו הא ברובו הוה אפי' נפסק רובו כשר ומשו"ה הדר פריך והאמר שמואל תורבץ ושט שנפסק ברובו. ויפה הקשו תוס' לפירש"י דהרי קמן דתורבץ גרע מקנה שהרי נפסק רובו כשר ובקנה פסול ה"נ י"ל עיקור סי' טריפה אבל עיקור תורבץ כשר. אבל רש"י לא גרס הך ק' משום דקארי לי' מאי קארי לי' פשיטא דנפסק ברוב' טרפה בתורבץ והרי הוא ממש כמו קנה ושפיר פריך אם נעקר מלחי ה"ל עיקור סי' ומשני עיקור סימני בין תורבץ בין קנה דוקא כלו אבל ברובו שניהם כשרים ובנפסקו הדין שוה בשניהם לק"מ ק' תוס' אפירש"י. שוב הקשו תוס' אפי' הג' דבלא סוגיתינו ה"ל להקשות ארבב"ח. ועל זה כ' לפי נוסח תי' הש"ס הא דאיקפל הא דאידלדל פריך מלשון דלדול אלשון דלדול:

והנה הרשב"א מפרש כה"ג וגרס כגי' רש"י אלא שכ' דסי' שנדלדלו נמי מטעם עיקור ואינו טרפה אלא שאין הכשר שחיטה מועיל בו. ונ"ל שהוכרח לזה מפני שאינו גורס בש"ס קו' מתורבץ ושט ולא תי' הא דאיקפל הא דאידלדול. וא"כ ק' ק' תוס' אשיטת בה"ג תיפוק לי' בל"ז תיקשי אדרבב"ח דאמר טרפה ע"כ פי' הוא דטרפה דקאמר לאו דוקא אלא אסורים ואין בו הכשר שחיטה לכן פריך הכא דאין עיקור אלא בנעקר כלו ברובו ומשני הא דאידלדל בכח כאן וכאן מעט אז הוה עיקור אפי' רק ברובו:

והקשה הרא"ה בבד"ה איך שייך טרפה הל"ל אסורה בשלמא במתניתין כולל גם טרפות עם נבלות נקט לשון טרפה וכוונתו אסורות אבל הכא ליכא אלא אין בו הכשר שחיטה לא שייך לשון טרפה. וגם ש"ך סי' כ"ד הקשה מאי פריך ש"ס לעיל וליחשב נמי סי' שנדלדלו הא לא הוה מי"ח טרפות אלא שאין בו הכשר שחיטה:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר לפמ"ש רשב"א בחידושיו בשיטת הרי"ף ע"ש י"ל דלשון סי' שנדלדלו כולל ב' מיני דלדול הן שנתפרקו זה מזה כר"ח שבתוס'. וכולל נמי שנדלדלו מעיקור גדולן בלחי ועל שניהם אמר טרפה אעפ"י שעיקור סימני אין בו הכשר שחיטה מ"מ נקט לשון טרפה דקאי נמי אסי' שנפרדו זה מזה שהוא טרפה ע"כ אסורים קאמר יש ממנו טרפה היינו שנפרדו זה מזה ויש מהן אין בו הכשר שחיטה הייני שנעקרו מעיקרן. ושייך שפיר טרפות במקום אסורות. ובשמעתין הקשה מרבב"ח אעיקור סי' דברובו כשר והאמר נדלדלו ברובן אין בהן הכשר שחיטה היינו דלדול דעיקור מעיקרן. ולעיל פריך דלחשב נמי דרבב"ח שנדלדלו ונפרדו זה מזה דטרפה ממש הוה ודרבב"ח שאמר נדלדלו סובל וכולל ב' הענינים וא"ש ובש"ע הזכיר הך דנפרדו זה מזה בסי' ל"ג סעיף מ"ד ע"ש ובסי' כ"ד פסק כרשב"א הנ"ל וא"ש לע"ד:

והנה לפירש"י דעיקור סי' טרפה א"ש דתנן בואלו כשרות ניטל לחי התחתון כשר לאפוקי דלא נימא דהוה עיקור סימנים דטרפה היא. אלא לבה"ג דעיקור סי' אינו טרפה אלא דלית בי' היתר שחיטה א"כ מאי שייטי' דניטל לחי התחתון בואלו כשרות שהוא ההיפוך מואלו טרפות ומאי שייטי' בהאי פרקא ולעיל פ' השוחט ה"ל למתני ע"כ נלע"ד מכאן ראי' לפסק רמב"ם דבכלל הריאה שניקבה במתניתין קמייתא יש בכלל זה ניטל לחי העליון שעי"ז תתקרר הריאה וימות בעל חי וכי היכי דכל לקותא דריאה וכולהו סירכות ויתרת הכל בכלל הריאה שניקבה ה"ה לחי העליון נמי בכלל זה וה"א ניטל לחי התחתון נמי נכנס הרוח ותתקרר הריאה קמ"ל בסיפא דניטל לחי התחתון כשרה עש"ך סי' ל"ג סק"ג. מיהו הרמב"ם מפרש ניטל לחי התחתון שנגמם ומ"מ נשאר במקומו וכמ"ש בחי' רשב"א בשמעתין א"כ לא שייך שפיר תתקרר הריאה וצ"ע:

וכמה רובא כ' בת"ח דב"פ ברוב א' בעוף ורוב ב' בבהמה לא מבעי' לי' כמה רובא דלענין שחיטה פשיטא לי' דבעינן רוב חללה רק לענין טרפה קאמבעי' לי'. וי"ל משו"ה מספקא לי' משום דקודם חזרה הוה ס"ל לר"ע פסוקת הגרגרת טרפה הוה לו"ק תיפוק לי' דה"ל ניטלה הריאה והלב דע"י פסוקת הגרגרת ה"ל כמונח בדיקולא אע"כ דלענין טרפה סגי ברוב עובי' והכשר שחיטה כמונח בדיקולא לא הוה אלא ברוב חללה ולמאי דקיי"ל גם ענין טרפה הוה ברוב חללה צ"ל דמ"מ לא הוה הנך בני מעים כמונח בדיקולא כיון שעדיין מעורים בבשר וכ"כ הראשונים וכבר כתבתי בזה לעיל ל"ב ע"ב:

דף מד:

לימדתנו רבינו ברוב חללה. י"ל רב למד עמהם שקבל מרבותיו רוב חללה סתם. ומיהו מספקא לי' אולי אמרו רבותיו כן לאפוקי רוב עובי הטבעת ולא הגיע לחלל כלל לכך אמרו דרוב חללה רוצה לומר שיגיע הפסוקה לחלל ומצרפין עובי הדופן עם החלל לרוב ומש"ה מספקא לי' לרב אבל רב כהנא ורב אסי הבינו דלהא לא הוה צריכין רבותיו למימרא דפשיטא שלא יהא קנה חמור מושט כמ"ש רש"י. והנה אמרו לי' ברוב חללה כ' אמרו לי' דרב אמר רוב חללה לא ששמע כן מפה רב אלא היינו דאמר רמי בר יחזקאל לעיל לא תצייתי להני כללי דכייל יהודא אחי משמי' דרב נמצא רב יהודא כייל משמי' דרב דלעולם ה' שחיטה וה' טרפות שוים וכי היכי דלענין טרפה הוה תורבץ בכלל ושט ה"נ לענין שחיטה. ולפי אותו הכלל ס"ל לרב יהודה אליבא דרב בפשיטו דרובא דטרפה הוה ברוב חללה כמו רוב דשחיטה אך למאי דקיי"ל כרמי בר יחזקאל דליתי' להני כללי. ע"כ ה"נ לא פשיטא לי' לרב דרוב חללה לענין טרפה ע"כ יתיב ובעי למבדקה ברוב עובי'. ומ"מ לדינא קיי"ל דרוב חללה מסברת חוץ לא מטעם הכשר שחיטה דלא תלי' זה בזה אלא הכי אגמרי' רחמנא למשה:

אהא ה' אלקים הנה נפשי לא מטומאה וכו' עיין בפנים בקרא הקב"ה אמר שיאפה לחם שעורים בגללי צפיעי בקר. ועל זה צוח יחזקאל אהא ה' אלקים וכו' והענין כי אחז"ל בסוטה הואיל ועשתה מעשי בהמה ע"כ קרבנה שעורים מאכל בהמה ואמר יחזקאל נפשי לא מטומאה אפי' אפי' בהרהור ביום מכ"ש בשום זנות א"כ מדוע יהי' מאכלו לחם שעורים מאכל בהמה. ואחז"ל גבי מאכלות אסורות אדם מטמא עצמו למטה מטמאים נפשו למעלה הרבה והנה הוא נזהר ממאכלות אסורות אפי' בשר כוס כוס לא אכל ולמה משקצים נפשו בגללי בקר שעובר עליהם משום בל תשקצו כמבואר שלהי מס' מכות. והמבזה הוראת חכמים משכח תלמודו או שאינו נותן למודי תורה הראוי להם היינו מתנות כהונה למודי התורה ראוי הוא שישכח תלמודו. וע"כ צוח יחזקאל שלא אכל אפי' מבהמה שהורה בה חכם מכ"ש שלא ויתר על שום הוראת חכם וגם נתן לכהנים מתנות כהונה שלהם וא"כ אמאי מאכילין אותו לחם שעורים המשכח תלמודו כמבואר סוף הוריות:

רבב"ח אגמרי' סמוך מאריכות לשון של רש"י משמע דלאו דוקא הוראה שקיבל כן מרבותיו אלא כל הוראה דפשיטא לי' אפי' מכח סברת עצמו לא מיקרי הורה בו חכם. אטו מפני שהשואל עם הארץ ושואלני יאסר לי לאכול מהוראתי. אך בדבר שצריך לעיין אם דומה לכך כגון ריאה אי דמיא לבשרא טרפה ואי דמיא לכבדא כשרה אעפ"י דהך

דמיא לכבדא הדין פשוט מ"מ אין פשוט שזאת המראה דומה לכבדא ע"כ לא יאכל ממנו אבל אם אינו תולה במראה עיניו אפי' לא קיבל מרבותיו רק שנראה לו הדין כך פשוט מותר לאכול ממנו ולפ"ז אצ"ל שרבב"ח הי' לו קבלה שברוב חללה אלא משיקול דעת של עצמו הורה להתירא ולק"מ ק' תוס' ד"ה היכי עביד הכי וכו' דגם למסקנא דרב לא אסר מיסר וק"ל:

והתני' דן את הדין עיין מהרש"א דרש"י ארכבי' אתרי רכשי דהחשדא הוא דמזכהו כי היכי דלמכור לו בזול או משום דנוטל שכר על הוראתו ונ"ל בדן וזיכה וחייב ליכא חשדא דנוטל שכר דשכר בטלה מותר אבל חשדא שזיכה לזה כדי שימכרנו לו בזול. אבל בהיות איסור והיתר לא שייך חשדא דמכשיר הטרפה כדי שימכרנו לו בזול דכ"ש אי מטריף לי' ימכרנו לו בזול יותר אע"כ חשדא שנוטל שכר להורות והתם לא שייך שכר בטלה על שעה קלה דמורה ואמר אסור או מותר:

ובמישרי בוכרא. פירש"י כהנים שאלו לראות מומו פי' והכהנים נחשדים שמטילים מום בעצמם וצריכין להביא עדים שלא הטילו הם ואיכא חשדא דקבלת עדות:

ומ"ש רש"י בכור נוהג בזה"ז יראה שכ"כ לאפוקי ממ"ש בהגהת מרדכי דחולין סוף סי' תשמ"ב ועיין כ"מ פ"א מה' בכורים ונוסחא ישנה שברמב"ם ע"ש:

איזהו ת"ח הרואה טרפה לעצמו איזהו שונא מתנות וכו' הנראה מדברי דהני הרואה טרפה לעצמו אין פירושן שוה דאיזהו ת"ח שלמד כל כך שיכול לסמוך על עצמו לאכול מהוראת קולתו ורואה טרפה לעצמו ואוכלו והיינו דדרש יגיע כפך כי תאכל שאוכל ממה שיגע ולמד ושמש חכמים וסמך אגמרתי'. ושונא מתנות הרואה טרפות היינו שאוסר מעצמו ואינו חס על ממונו:

איזהו שונא מתנות יחי' יל"ד מאי שאלה היא זו מי שאינו מקבל מתנות מאדם. ואקרא גופי' יל"ד מ"ט לא קאמר מי שאינו מקבל מתנות יחי'. ע"כ נלע"ד דרוב חכמי ישראל מתפרנסים מאחרים על כרחם שלא בטובתם והם שונאים המתנות והמה על אפם ועל חמתם אך משום חיותם וחיות תורתם צריכים ליקח מתנות מאדם ועליהם נאמר שונא מתנות יחי' אעפ"י שמקבלים המתנות ההמה וקאמר במה יודע איפה שהוא שונא ואינו נהנה ושמח לקראת המתנות ואמר המפסיד ממון עצמו בראית טרפות ש"מ אינו חומד ממון. ובישש"ש ראיתי דמפרש פשטי' דקרא שונא מתנות נמי יחי' אעפ"י שאין לו במה להתפרנס ושונא מתנות ב"ו מ"מ יחיהו ה' ויזמין לו פרנסתו ורוח והצלה יעמוד לו ממקום אחר:

אתיקורי הוא דקמתיקרי בי. אבל ר"א שהי' מאוד מדוכא בעניות כמבואר במס' תענית ידע דלא מתיקרי בעני אפי' ת"ח ע"כ לא אזיל:

דף מה.

ובגלגולת שיש בה נקב א' ארוך וכו' עיין מהרש"א דרש"י פי' לאוקמתא דרב חסדא התם בבכורות דבין לב"ש ובין לב"ה שיעורו כמלא מקדח אלא למר בחוסימו ולמר בלי חיסומו ואתי' ברייתא גם כב"ה. והתוס' מפרשי אליבא דר"פ התם דלב"ה שיעורו כסלע קטן שאינינו כמלא מקדח של רופאים ע"ש, ולפע"ד יש מקום לשני הפירושים דע"כ ר' ירמי' שהקשה מהברייתא ס"ל אוקמתא דר"ח ופירש"י דאי ס"ד כר"פ ס"ל דלב"ה שיעורו דחסרון דגלגולת בעיגול הוא כסלע קטן א"כ מנ"ל להקשות דלמא לעולם שיעור צירוף הוא גרוע משיעור גוף החסרון וע"כ בנקב א' ארוך שצריך לצריף כד מעגלת לי' וכ"ש נקבים קטנים מודים ב"ה לב"ש דבעי מלוא מקדח אבל לנקב עגול סגי בסלע קטן ולק"מ אדרב. אע"כ ר' ירמי' פשיטא בפי' הפלוגתא כרב חסדא דבין לב"ש ובין לב"ה שיעורו כמלא מקדח ואין ביניהם אלא חיסומו וזה אינו מוזכר בברייתא אלא מקדח סתם וש"מ לכל מר כדאית לי' מקדח דידי' שוה בשיעורא בין בנקב עגול ובין בנקב מצורף ושפיר הקשה ר' ירמי':

אלא דיש להקשות לקושטא דמילתא מאי קמ"ל רב דמצרפינן נקבים לאותו שיעור ממש שיש בנקב גדול הלא כבר נשנה כן בברייתא בגלגולת שיש בו נקב א' ארוך וכנ"ל אע"כ רב מפרש כר"פ דאין לשיעור מקדח מקום בדברי שמואל כי שיעורו של ב"ה סלע קטן והוה סד"א דברייתא דנקב א' ארוך אתי' כב"ה והוא רק מצורף בעי שיעורא רבא מלא מקדח כך הוה סד"א קמ"ל רב לעולם השיעורים שוים ובריייתא אתי' כב"ש ולא דבעי למיסתם כב"ש כמ"ש תוס' ד"ה מצטרפין וכו' נמצא צדקו דברי רש"י וגם דברי תוס' זה לר' ירמי' וזה לרב וק"ל:

אשתמטתי' וכו' עיין מהרמ"ל וש"ך דודאי שיעור רובא פחות מאיסר. אך אין בהם חסרון מיירי שעומדים בהיקף דאי לאורך שיעורו כנסדק וסגי במשהו למעלה ומשהו למטה. ואע"כ מיירי בהיקף ומשערינן ברובא כמו פסוקת הגרגרת ברובא וה"ה כשיש בהם חסרון ועומדים בהיקף דנפסל בצירף רובו. ואמנם נקבים שיש בהם חסרון מיירי בעומדים באורך או באמצע הגרגרת דאלו לא הוה חסרון הוה רק נסדק והשתא דיש בהם חסרון מיפסל בכאיסר דהוא פחות הרבה משיעורא דנסדק. ולפ"ז להס"ד דר' ירמי' לפמ"ש תוס' דניקבה כנפה היינו יש בהם חסרון ק' איך פרכס מצטרף לרובא הא רובא

חמיר מאיסר ואיך יהי' הצירוף חמיר מנקב להדיא. וצריך לומר דלפי אותה הה"א הי' מפורש מצטרפין לרובא לרוב כל הקנה בכללו והוא טפי מאיסר משו"ה פריך:
ונראה דלקושטא דמלתא יש לפרש ניקבה כנפה סביב הנקיפה כנקבי הנפה שיש בהם חסרון וסמוכים כנקבי הנפה שאין בין נקב לנקב כמלא נקב מצטרפין לרובא לרוב הקיפה ונפקא מיני' אי לא הי' בהם חסרון כנקבי הנפה לא הי' השלם מצטרף ולא הי' עדיין רובא בנקבים לבד אבל השתא שיש בהם חסרון כמו נפה וגם סמוכים זל"ז כנפה אזי משערין בין הכל לרובא והיינו דאצטריך תרוייהו דרב הא דאר"י אמר רב והא דרב חמא בר גורי' אמר רב וק"ל:
מקפלו ומניחו עפ"י הקנה. ועיין חי' רשב"א לקמן במתניתין דואולו כשרות ומ"ש ש"ך. ויפה הקשה פלתי אפי' סלע שהוא שליש נכנסים כמה סלעים לרוחב חלל קנה של בהמה כ"ש כמה איסרים ואיך נשער בבהמה באם חופה וכו' אע"כ משערינן בחופה רוב קנה של עוף בינוני מיטרף בבהמה:
ניטלה ממנה רצועה. כ' תוס' תימא לאשמעינן ניקבה וכ"ש רצועה ולפע"ד כאן מטושטש איזה תיבות דבגלגלת הוה נקבים רבותא טפי מן נקב א' ארוך משום שאין טרפות בעצם עצמו אלא שאינו יכול להגן (כאן מטושטש) משום כן בנקבים קטנים עדיין יכול להגן טפי מנקב א' ארוך אבל בגרגרת אע"ג שהוטרפו משום שעתיד לפסוק ברובו מכ"מ הטרפות באבר עצמו וכאיב לי' בנקבים הרבה מנקב א' ארוך ועיין סברא וחלוק זה בש"ך סי' למד סוף סק"ד וק"ל:
ואמרי לה עד דאינקב תתאי מ"ש רא"ש בש' ראב"ן ראי' מהכתה חולד' על ראש' והקשה עליו התם אי לאו דשלטו שיני החולדה בעילאה מהיכי תיתי אינקב תתאי. והנה גם הרשב"א והר"ן הביאו ראיות הראב"ן הנ"ל ולא דחו אותה בשתי ידים משום דס"ל דאמרינן התם חולדה שיני' עקימות ע"ש והשתא לפירש"י התם דבדיק בידא היינו שתוחב אצבעו לתוך פיו ע"ש א"כ יפה כ' ראב"ן הא למ"ד אינקב תתאה נמי תיקשי דלמא תתאי אינקב שלא כנגד עילאה אע"כ בעינן אינקבו תרוויהו ואיכא למימר ניקבו זה שלא כנגד זה כשר. אך הרא"ש נראה דמפרש כפי' הרי"ף בדיק בידא שנותן אצבע על עצם הגלגולת סמוך למקום נקב ההכאה של שיני החולדה ודוחק שם ועי"ז יבצבץ ויצא המוח ואי ס"ד ס"ל לש"ס שאפשר שינקב זה שלא כנגד זה מה יועיל דחיקתו סמוך לנקב הגלגולת דלמא קרומים ניקבו להלן מנקב הגלגולת ע"י שינים עקומות אע"כ לא ס"ל לש"ס התם הכי ושפיר הקשה הרא"ש אבל הראב"ן מפרש בדיק בידא כפירש"י ע"ש וא"ש כנ"ל:

דף מה:

בעי ר' זירא לבית חלל קטן פירש"י הרבה חדרים קטנים וכו' וכן הוא בודאי פיות סמפונות הרבה אבל רמב"ם פי' חלל גדול האמצעי הנוטה לשמאל וחלל הקטן ממנו היינו הימיני עיין פ"ז משחיטה ועיין לשונו בפי' המשנה ולשון הרע"ב ומ"ש על זה בתוס' חדשים בשם כנה"ג. וא"כ להרמב"ם אם ניקב לחלל קטן מהקטנים שנתכוון רש"י כשר ולרש"י טרפה ונלע"ד דרש"י לא פי' כן אלא לשקלא וטרי' דש"ס דהוה ק' לי' מ"ט לא נקיט ניקב לחללו מאי לבית חללו אע"כ לבית של כל החללים והיינו הגדול ומסיק דליתי' דא"כ ה"ל למתני בית חללים כמו בית הסמפונות והא דנקט הכא בית ולא סתם חלל היינו למעוטי הקטנים ביותר אלא בעינן דוקא שתינקוב לא' מהחללים הגדולים אבל לא בעינן שיהי' דוקא להיותר גדול שהוא באמצעי דא"כ ה"ל למימר בית חללים כמו בית הסמפונות כנלע"ד:

רוב מוחו מאי כ' תוס' דלמא ה"ה רוב מוחו וכ' מהרש"א במהדורא בתרא דלפ"ז מר אמר חדא ומא"ח ולא פליגי ואולי י"ל לפמ"ש הב"ח ומביאו ש"ך דנקבים קטנים שבעורו אינם מצטרפין לרוב וטעמו כיון שאין טרפות מחמת עצמו אלא שסוף המוח לפסוק א"כ תרי עתיד לא אמרינן עתידים נקבים קטנים שיפסקו ברובן ועתיד המוח זה לא אמרינן. והנה למ"ד רוב מוח א"כ אין חילוק בין נקבים קטנים לנפסק ברובו להדיא דהא טרפות מחמת מוח עצמו ולפ"ז עורו דאתי' במכ"ש נמי דיינינן הכי אבל למ"ד רוב עורו אע"ג דה"ה רוב מוחו מ"מ עורו לא מיטריף אלא בנפסק להדיא ולא בצירוף נקבים קטנים ויש לפקפק ולומר בהיפוך ואין להאריך וק"ל:

נתמזמז מוחי' דדין. כ' תוס' תימא לריב"ם וכו' וכ' תורת חיים דלק"מ דכיון דהליקוי שורף ומנקב העור שכנגדו סופו לשרוף עד רובו ודברים פשוטים ונכונים הם ואין ראוי לחשוד לריב"ם שנעלם זה ממנו. אבל ס"ל להריב"ם כיון שהמוח שבראש מושך ויורד לאברי הזרע דרך חוט השדרה כמ"ש הב"ח ומביאו ט"ז ססק"א ע"ש א"כ הליקוי אינו מתעכב במקומו אלא כדי לנקוב נקב כ"ש אבל אינו מתעכב כ"כ להפסיק רובו בחוט השדרה. ומ"מ י"ל ק' תוס' די"ל דפשיטא להש"ס דאין שום ליקוי במוח מפסיד קרום המוח אלא דמיטרף משום שסופו לירד לשדרה ויפסיד קרום השדרה אבל במוח עצמו לא מיטריף ליקוי כלל. וכן משמע קצת מדנאמרו כל דיני המרכה והמסמסה בפיסקא דשדר' ולא נאמרו בפיסקא דקרום המוח דקדים והל"ל וכן בשדרה אע"כ עיקור טרפות ליקויות אלו במוח אינו אלא משום שדרה ושפיר מייתי ראי' ממוח שבראש לשדרה ולק"מ ק' ריב"ם. אלא שצ"ע קצת לפ"ז מנתמזמז דהיינו נתרוקן והעלה ש"ך דבנתרוקן

הרבה טרפה בין במוח בין בשדרה ואי ס"ד במוח שבראש ליכא טרפות מחמת עצמו רק משום שסופו לירד לחוט השדרה וק' בריקון מה שייך שירד ממנו להשדרה מהאפס והאין לא ירד ולא יעלה. וכן יש מקום עיון קצת מדינא דשלחופית שבמוח שהוזכר בפוסקים וש"ע דדוחק שהשלחופית תרד לשדרה:

עד בין הפרשות. לע"ד י"ל דשמואל פשיטא לי' מבחוץ דמשלישית ואילך ליכא שום טרפות וקבל מרבותיו טרפה ודאי ולא ידע אי פרשה ראשונה או שני' או שלישית ואי עד בכלל או לא בכלל. אך זה פשוט לו אי עד בכלל ע"כ עד לא נאמר לו עד שלישית טרפה דא"כ גם שלישית בכלל טרפה וזה א"א אבל אי עד ולא עד בכלל:

דף מו.

בעי ר' ירמי' את"ל עד ועד בכלל וכו' הרא"ש גריס בעי רב אשי וכן נראה מדסידר אחר ר"פ ולפי הגי' שלפניו צ"ל משו"ה סידרו באחרונה משום דפשיט מברייתא דפרשה משא"כ איבעי' דפי פרשה. ולפי הכלל דכל את"ל הלכתא א"כ משמ' דפליגי דלר"פ פשיטא לי' דלא עד בכלל ולר' ירמי' פשיטא לי' עד בכלל והלכה כר"פ שהוא בתרא וכן משמע ברמב"ם אך אי גרס רב אשי הלכה כמותו דעד בכלל:

מרודד מהו וכו' ונשאר בתיקו ולחומרא. אך הרמב"ם תלה ביראה לי שאוסרים אותו וכ' כ"מ דקאי אי רק כזית א' מרודד וה"א דהוא ס"ס דלמא אידך כזית עיקר ואת"ל האי עיקר דלמא הוה כמו שלם ומותר מטעם ס"ס קמ"ל רמב"ם דיראה לו מ"מ אוסרים אותו. ואין זה במשמע אלא אשני זתים קאי ולפע"ד לכאורה משמע דמתלקט ומרודד הטעם דסופו ליחסר כלו. והנה למ"ד כזית במקום מרה הטעם משום הגנת המרה ולא מטעם כבד עצמו. ולפמ"ש לעיל גבי נקבים קטנים שבחוט השדרה אינם מצטרפים לרובא משום דתרי עתיד לא אמרינן וכן כ' ש"ך סי' למד סק"ד בדעת הטור בגלגולת וא"כ ה"נ למ"ד כזית במקום מרה ליכא למיבעי מידי במרודד ומתלקט וכרצועה דודאי כשר ולא מבעי' לי' אלא למ"ד כזית במקום חיותא והשתא אפי' ב' זתים מרודדים ה"ל למישרי דבמקום מרה בודאי במרודד סגי. והאי דבמקום חיותא איכא ס"ס דלמא סגי במקום מרה ואחז"ל בעינן מקום חיותא דלמא מרודד הוה כשלם והוה ס"ד דשרי' ע"כ כ' רמב"ם יראה לי דאוסרים אותו דמרודד ומתלקט ורצועה לאו משום סופו לינטל אלא מיד הוה כנטול ממש:

והנה ר"ש ברבי דמטביל בי' משום נפש משיב נפש ע"כ ס"ל כזית במקום חיותא ור"ח דזריק לי' וס"ל בכל שהוא סגי אעפ"י שבודאי אינו מעלה ארוכה מ"מ ס"ל משום הגנה

דמרה וכמ"ש רש"י להדיא, ולפ"ז מתניתין קמייתא דסגי בכ"ש ס"ל משום מרה ולא מחמת עצמו. וא"כ מתניתין דואלו כשרות דבעי כזית אי אתי' כ"ש ברבי צ"ל דפליגי בתרתי חדא דלמשנה קמייתא אין טרפות בכבד מחמת עצמו אלא משום הגנה ומתניתין דואלו כשרות ס"ל מחמת עצמו. ותוס' פליגי בשיעורא דכ"ש וכזית. והנה ר' יוחנן דאמר לעיל מ"ד ע"א הלכה כדברי האומר כזית האי לישנא כדברי האומר משמע שרומז אר"ש ברבי ומטעם חיותא ובעינן במקום שהיא חי' ושפיר פריך הא"ר יוחנן הלכה כסתם משנה וסתם משנה משמע דמחמת מרה טרפה וי"ל דמשנה אחרונה לא פליג בהא וסגי במקום מרה עמ"ש לעיל בזה וק"ל:

וע"ד צחות י"ל דקאמר ערוקאי כזית שאמרו במקום מרה דאי הי' אפשר לומר דרשב"א דמטביל בי' לאו משום משיב נפש עביד אלא משום קמוץ דעשירין מקמצין ולעולם אין חיות תלוי וסגי במקום מרה אפי' למשנה אחרונה אך לא חשידי צדיקא לקמץ רק סימנא בעלמא יהיב אבל האמת אינו כן והשתא שהם ברחו מפני נתינת המס ומפסידא דממונא א"כ צדיקים מקמצין א"כ כזית שאמרו במקום מרה דרשב"ר נמי משום קמץ עביד הכי: ובדרוש אמרתי שרמז להם שלא יברחו הצדיקים ויניחו העם בצער כי כזית ההגנה צריך להיות במקום מרה וצרה ולא שיניחו העם והם יברחו למקום חיותא ואינהו סברו אדרבה כשהמגינים במקום חיותא יכולים להתפלל ולהשתדל משא"כ כשהם עמם בצרה אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים ואין להאריך כאן:

והנה רש"י דחה פי' ראשון דר"ש מטביל בהמה שלא נשאר מכזית דהל"ל רשב"ר שרי לה. וי"ל משום דהומ"ל לאו משום דלא בעי כזית אלא ס"ל שיעור זית בראמים גדולים ושיעור לפי קטנו של אותה בהמה הי' אותו מעט הנשאר כשיעור זית בראמים ויש פוסקים סוברים כן. אלא לפ"ז ה"ל הורה בה חכם במלתא דתלי' בסברא אי הוה כזית לפי קטנו או לא ולא הוה לי' לרשב"ר למטביל בי' ולאכול ממנו אע"כ אגמרי' סמוך דלא בעי כזית עיין לעיל מ"ד ע"ב וק"ל:

הרוקח סי' שפ"א כ' וז"ל הכבד שנימוקה טרפה כדאמר בגטין במי שאחזו ס"ט ע"א האי דמה דאוני מפומא אי מכבדה אתילית לי' תקנתא עכ"ל ופי' הד"מ אפ' הזיתים קיימים דסופו להיות הכל נימוק ועש"ך סי' מ"א ות"ח לקמן. ולפע"ד ס"ל בריאה דקרובה לפה אם יש שם דמא אינו מכלה ומחריב כל הריאה דסופו לצאת דרך הפה ע"י הוסטי"ן כיחו וניעו וכדומה משא"כ בכבדא דרחוקה מפה וא"א לצאת א"כ אפי' נימוק כ"ש והי' דם סופו להחריב כל יתר הכבד ע"כ טרפה אפי' כ"ש שנימוק והי' לדם ועד"ז יתפרש ש"ס

דגטין הנ"ל והדין דין אמת כרמ"א ודלא כש"ך ואני לא הוריתי בו להיתר וגם לא לאיסור מפני כבודו של ש"ך ושלחתי לפני מורי הוראת אחריני:
וכן משמע מלשון רש"י לקמן ע"ב ד"ה נצרר הדם וכו' וסופו לינקב ולצאת ע"ש אלמא היכי דהדם מתעכב שם סופו לכלות ולשרוף יותר וה"נ דכוותי'. ומה שכתבתי שסופו לצאת ע"י שיעול הוסטי"ן סברא זו כ' ה"ג גבי מחט שנמצא בלב ומביאו טור וב"י ע"ש:

דף מו:

והלכתא מגין כדרב יוסף י"ל דאצטריך לדרב יוסף דה"א מגין כשלא ניקב כלל אבל ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה טרפה דאפושי פלוגתא לא מפשינן קמ"ל מגין כדרב יוסף דמוכח אפי' בא זה שלא כנגד זה כשר ולהפוסקים דס"ל דזה שלא כנגד זה טרפה בריאה הואיל ומרחפת תמיד צ"ל דמ"מ מהני בדיקת רב יוסף משום דכל שאין הרוח יוצא מזה לזה ש"מ רחוקים הם כ"כ שלא יזדמנו זה לזה לעולם:
גופא אמר רבא ריאה דאיגלד וכו' ואמר רבא ריאה שהאדימה מקצתה וכו' נ"ל הא דהדר מייתי הך דאהינא סוקמא וכבר דקדק כן הר"ן. י"ל דאל"ה ה"א האדימה מקצתה היינו מקצת עור א' והשני' מגינה אבל כולה אין השני' מגינה כמ"ש הרא"ש גבי ב' עורות דושט קמ"ל כאהינא סומקא כשרה אפי' כל העליון חסר מגין התחתון דלא כבושט ועט"ז סי' ל"ג וא"כ ע"כ מקצתה אגוף הריאה קאי ולא אקרום א':
הני תרי בועי וכו' אבל תרי טינרי דסמיכי כשר הקשה למדן א' דמשמע בשו"ת רמ"א ס' ו' דטינרי נמי בתחלה מליא מוגלא לחה ושוב מתקשה כאבן וא"כ אי הוה שחטה אתמול הוה משכחינן תרי בועי סמיכי והוה טרפה ובין לילה נתקשה וחוזרת להכשרה. ואמרתי אין כל הבועות ראוים ליעשות טינרי ממנה ואותה שסופה להיות טינרי לא היתה טרפה מעיקרא אלא שאין אנו בקיאים ומטרפינן מספק כל תרי בועי דסמיכי וכ"כ הר"ן לקמן גבי סרכא כסדרן:
אבל כסדרן היינו רבייתיהו הקשה ר"ן א"כ כל נקב ליתכשר דלמא אי הי' הבהמה חי' הוה עולא סרכא כסדרן ותי' אה"נ אלא אין כל הנקבים ראוים לסרכא ואין אנו בקיאים ומספיקא אנו מטריפים הכל. וצע"ג לר"ג וריט"ע דמייתי תוס' דכל סרכא כסדרן אי מבצבץ טרפה. וקשה אמאי הא אי הוה ידעינן דהנקב ראוי לסרכא כסדרן הי' כשר מעיקרא אלא שאין אנו בקיאין והכא הא חזינן דהאי נקב גדל בו סרכא כסדרן רק עדיין לא נגמרה ומבצבץ ומ"מ לבסוף הי' נגמר ונסתם והי' להיות כשר מיד:

ואולי י"ל אעפ"י שאין סרכא בלא נקב שמוצא טפין טפין כפירש"י מ"מ אפשר שניקבו זה שלא כנגד זה רחוק מאוד זה מזה באופן שאין הרוח יוצא מזה לזה ולא מיטרף ומ"מ טפה יוצא בין העורות ומתגלגל ביניהם עד שמוציא נקב השני ויוצא בו. וכשמוצאים סרכא כסדרן שאינו מבצבץ ונסרך יפה תלינן שהי' באופן דלא מיטרף דאי מיטריף לא הי' כח למסתרך יפה יפה משא"כ כשמבצבץ היא סי' שהוא טרפה ומשו"ה אין לו כח להסתרך יפה וק"ל:

היינו רביתייהו עמ"ש רש"י ותוס' באונה הסרוכה לאומה דלא שייך בשמאל שלא כסדרן היינו לרב אשי דהוה ס"ל למיטרף ביני וביני דעוניניתא אבל למסקנא משכחת לי' כשנסרך לעוניניתא. גם מ"ש תוס' להכי לא נקיט רבא שבעה אונות משום דלא שייך חליף באומה לפמ"ש דחליף היינו שיש בשמאל יותר מבימין א"כ אי הוה נקיט ז' נמי הוה ניחא חליף שיש ד' בשמאל וג' בימין עם האומות:

דף מז.

כל הני חיוי ברייתא. כ' תוס' לישב דברי רבינו אפרים די"ל דכשילדה שנה שני' תש כחה ושוב לא תלד בשלישית ואמנם בתוס' ס"פ הלוקח בהמה הקשו ע"ז ממס' ע"ז ר"פ אין מעמידין ע"ש והדבר תמוה מאוד אתוס' דשמעתין איך נעלם זה מהם. עכנלע"ד דאפשר ליישב דס"ל מסברא הא דאר"י גבול יש לה פחותה מבת ג' נעקרת לאו דוקא בשנים תליא מילתא אלא כללא הוא כל שהבהמה היא בשלימות כחה לקבל עיבור ולהוליד יש לה כח ג"כ לקבל רביעה ושלא תתעבר ומפני שסתם בהמה מתעברת לג' שנים ע"כ קאמר ר"י גבול יש לה ג' שנים וכו' אבל לעולם ה"ה אם ילדה לב' שנים הרי קמן דעומדת על גידולה וכבר ילדה ה"ה מקבלת רביעה ואינה מתעברת וסברא זו הי' פשוט להש"ס ע"כ פריך שפיר מפרות דפלשתים עיין וק"ל:

דף מז:

שלישי הביאתו לפני וכו' עמהרש"א וק' לי על דבריו דלא הי' לו לר"נ להזכיר שני ומת. וצ"ע א"כ מה יאמר אם יאמר סתם אשה הביאוה לפניו בן ירוק ואדום ואמר המתינו, א"כ אמאי קראו הבן על שמו נתן הבבלי. ועוד אפשר בלא המתנה נמי לא הי' מת ע"כ הי' צ"ל מעשה באשה שמתו בני' מחמת מילה וכו' וא"כ ה"א שכבר מתו ג' בנים והוחזקו למות ואולי ס"ל לר"נ כשכבר הוחזקה חזקה גמורה ג' פעמים שוב לא סמכינן על הרופאים האומרים האדום והירוק גורם אלא אין מלין אותו לעולם אך רק ב' פעמים שאינו חזקה

גמורה סמכינן אהרופא והא דממתינן לא משום חזקה דב' פעמים אינו חזקה אך מפני בקיאת הרופאים שאומרים אדום וירוק סכנה למול וחיישינן לדבריהם משום ס' פקוח נפש וממתינן ושוב מלין כשנפל דמו בו דהם אמרו להמתין והם אמרו למול. אבל אי הי' מוחזקין למות ג' פעמים לא הוה סמכינן אבקיאת הרופאים ולעולם תרי זימני לא הוה חזקה. עכנלע"ד כגי' הרא"ש דבבנה אדום גרס בנה שלישי ומת רביעי הביאתו לפניו. ובבנה ירוק גרם בנה שני ומת שלישי הביאתו לפניו ובלחם חמודות הרגיש בזה ע"ש וי"ל מעשה שהי' הכי הוה שהביאתו אחר שכבר מתו ג' ואפ"ה סמך על הרופאים למולו אחרי שנפל בו דמו וש"מ שסומכים על הרופא אפי' אחר חזקה גמורה א"כ שוב בילד השני ה"ל לקצר ולומר מעשה באשה שמתו בני' סתם ומדפרט בנה ראשון ושני ש"מ בתרי זימני הוה חזקה להמתין ושלא למולו וא"ש:

והא דסמכינן אהרופא אפי' היכי דאתחזק כבר בארתי במקום אחר לחלק דודאי מהימני אכללא ולא אפרטי פי' דנאמן לומר סם פלוני יפה לזה ולזה אבל לא מהימן לומר דפלוני זה יש בו חולי כך וכך ודבריו אינם עושים אלא ספק פקוח נפש ודוחה שבת ויה"כ אבל לסמוך עליו בודאי לא והכא מהימן אכלל שכל ירוק או אדום מסתכן וכשממתינים מועיל שאין משפטו על גוף זה בפרט והבן זה:

חסרון מבפנים לא שמי' חסרון כ' תוס' י"מ כשיש סדק וקמט ניכר מבחוץ שמי' חסרון וכן דעת רמב"ם וכ' כ"מ דאלת"ה חסרה לי' י"ח טרפות וזה ליתא דעכ"פ איכא חסרה אונה. ואאונה לא ק' לימא או שחסרה היינו אונא די"ל כמ"ש נה"כ דחסרה דמתניתין היינו כל שהוא כמו ניקב. ולא מיתוקמא באונה שלימה. אבל נ"ל דנפקא להו מדר"נ ובריית לקמן ריאה שנימוקה וקרום שלה קיים כשרה וק' פשיטא קרום שלה קיים אטו לא ידעינן ניקבה הריאה טרפה אע"כ קרום שלה קיים ולא ניכר הנימוק בה קרום שאין בו קמט וסדק ולפ"ז ריאה שנימוקה וחסרה רביעית טרפה אם אין קמט וסדק וביש קמט וסדק היינו אין קרום קיים טרפה אפי' פחות מרביעית וטעמא דתרוויהו לאו משום חסרון ריאה אלא משום סוף הקרום לינקב כמ"ש ש"ך זה בנה"כ לענין חסרון רביעית וה"ל בכלל ניקבה הריאה ולא בכלל או שחסרה ע"כ הוצרך לאוקמא כר"ש וק"ל:

דף מח.

העלתה צמחים חוששין לה. הרמב"ם פ"ז מה' שחיטה פסק ביש מכה בדופן אפי' העלתה צמחים כשרה בלא בדיקה. ובאין מכה אפי' העלתה צמחים בבדיקה מיהו סגי ובפי"א פסק ריאה שהעלתה צמחים או סרוכה לדופן צריכא בדיקה משמע צמחים

בלא סרוכה וסרוכה בלא צמוחים וגם לא הזכיר שם מכה בדופן ונ"ל בסרוכה י"ל דס"ל בסמוכה אמרינן בשמעתין ביש מכה בדופן לא בעי בדיקה אבל סרוכה לעולם בעי בדיקה דרוב סירכות מחמת ריאה אתיא וסברא זו הוזכרה ברא"ש דשמעתין ולענין צמחים נ"ל ס"ל דוקא כי סמוכה לדופן איכא למתלי מחמת הדופן העלתה הריאה צמחים ולא בעי הריאה בדיקה. אבל כי לא סמוכה בדופן ועלתה צמחים מליא מוגלא אפי' איכא מכה בדופן כיון דלא סמיכי לה ליכא למתלי בדופן אלא הריאה מחמת עצמה העלתה צמחים וצריכה בדיקה ודאמרינן לקמן עלתה בה צמחים כשרה היינו בבדיקה. וסברא זו הוזכרה בר"ן בפי' הרי"ף בשמעתין ע"ש:

ולשיטה זו יש להקשות ק' תוס' לעיל מה יועיל בדיקה להקל דלמא עדיין לא נתפרקה הסתימה ומשו"ה אינו מבצבץ וסופו להתפרק. ע"כ נ"ל דהכא דמפרקי' הסמיכות בסכינא דחליש פומי' ומפשיטין הסמיכות מן הריאה עד שנשארה הריאה על עצמותה בלי דלדול ושוב נופחין הריאה כשעולה בנפיחה הרי קמן שבשר בלוי הי' על הריאה ואותו העלה צמחים או גרם להעלאת צמחים על הריאה אבל הריאה גופה בריאה וכשרה ומזה סיוע למנהג בודקים שבזמנינו שאינם ממעכים הסירכא אלא קולפים מן הריאה בנחת ונופחין ואי לא מבצבצא מכשירין וכ' הגאון בית אפרים קבלה מזקנו מו"ה סענדר שור שתולין שהי' בשר בלוי על הריאה ובזה הבלוי נסרכא הסרכא ולא בגוף הריאה והיינו כנ"ל:

ומצאתי ראי' לזה דבשלהי מס' ביצה אמרינן משקין ושוחטין דלשקי' והדר לשחוט משום סרכא דמשכי' פירש"י שתהי' נוח לפשוט העור. והרי"ף וכן בפי' המשנה להרמב"ם מפרש דאי איכא סרכא משתמטי ומייתי לי' ש"ך סי' ל"ט ע"ש והקשה בתשובת בני שמואל דהרמב"ם בפי' המשנה פ"ג דתמיד גבי השקו תמיד בכוס של זהב מפרש כדי שיהי' נוח לפשוט העור ומייתי ראי' מסירכא דמשכא סוף מס' ביצה הנ"ל וסתר עצמו וצע"ג לכאורה. הנה במה ששינה טעמו י"ל דבמס' ביצה ק' לפרש משום הפשטת העור דמה ענין זה להודיע זה לקצבים במס' ביצה אע"כ מעניני דיו"ט הוא. והיינו שאם לא ינתקו הסרכות אפשר שימנע מלאכול עי"ז ושחט על מגן ביו"ט וגם אתי לאימנועי משמחת יו"ט ואע"ג דמ"מ לאו דינא הוא לומר מי שאין לו מים להשקות לא ישחוט ביו"ט דז"א. מ"מ מלתא אגב אורחא קמ"ל ועצה טובה דלשקי' בהמתו והדר לשחוט ושייך שפיר ביו"ט משום דאי איכא סרכא משתמטא. ומיהו במס' תמיד דמיירי מכבשים בני שנה דלא שכיחא בהו סרכות כדאיתא בש"ע בגדיים הרכים ויש ס"ל עד שנתן יש להם דין רכים עיין שמ"ח א"כ לא שייך התם להשקות בכוס של זהב משום

סירכא משתמטא ע"כ הטעם שתהי' העור נוחה לפשוט ולא ישאר מבשר הקדשים אצל העור ואיכא הפסד קדשים וא"ש. אך הא קשי' כיון דעכ"פ כוונת הש"ס דביצה לא קאי על הפשטת העור אלא על ניתוק הסירכות איך מסתייעא במס' תמיד ממס' ביצה והם רחוקים זה מזה. ולהנ"ל ניחא דגם במס' ביצה אין הכוונה על ניתוק הסרכא שתינתק באמצעה דלא כן הוא אלא סרכא דמשכא הוא שע"י ההשקאה מתחלחלת הבהמה וכל הנדבקים בה נוחים לפשוט הן עור עצמה מעל בשרה דמזה מיירי במס' תמיד הן עור הבלוי הדבוק על הריאה ונסרכא שם סרכא דמזה מיירי במס' ביצה וכמנהג בודקי זמנינו והכל חד שתהי' נוח לפשוט הן עורה מבשרה הן הבשר הבלוי מהריאה וא"ש עיין וק"ל:
וכ' בשמ"ח למאי שאנו מחמירין אפי' יש מכה בדופן חיישינן לנקיבת הריאה לא יועיל מיעוך ומשמוש משום כיון דאיכא מכה רכיך ומנתק כדאיתא בזבחים צ"ד ע"א ע"ש ונלע"ד מ"מ קילוף שלנו הנ"ל מהני עכ"פ בהפ"מ:

והוא דסביך בבישרא. מ"ש תוס' ב' הוכחות דרבינא אתי לאיפליגי ולא לפרש יש לדחות. הנה מ"ש מדפריך אהעלתה צמחים ולא משני הא דסביך י"ל עדיפא מיני' משני וקושטא דמלתא קאמר דיש חילוק בין מקום רביתא לרוחב החזה והא דלא משני כן לקמן וכמו שהקשו תוס' ד"ה למעוטי וכו' י"ל דהרי פי' הש"ס לא למעוטי קרום מחמת מכה הכוונה למעוטי מחמת האבר עצמו ולא נסבך ונסרך למקום אחר ובזה מתורץ נמי הקושי' מסירכא כסדרן אי אין סרכא בלא נקב כמ"ש תוס' לעיל מ"ז ע"א ה"נ הו"מ לאקשויי אמאי דמכשר רבא תרי אוני וכו' ע"ש שמע מיני' בתי' הש"ס למעוטי קרום שעלה מחמת מכה וכו' מיתרצו ב' הקושיות. ומשו"ה לא הו"מ לשנויי הא דלא קיים במקום מיצר וגיד דכרות שפכה נמי לא נסתם במקום מיצר דבזה לא הוה מתורץ הקו' מתרי אוני דסרוכי להדדי לשיטת רבותיו של רש"י דאונה השרוכה לאומה ברוחב החזה נמי כשרה ע"כ תי' למעוטי קרום וכו' כנ"ל אבל לעולם חילוק של מקום רבותא פשיטא לי' טפי ע"כ תי' לעיל בהרוחה הא במקום רבותא וכו' ולעולם אימא דרבינא לפרושי דר"נ אתי ולא לאיפלוגי:

והוכחה שני' של תוס' דמדלא פריך ר' יוסף אדר"נ בלא רבינא ופי' מהרש"א דאפי' אי לא פי' רבינא סביך מ"מ יובן ממשמעות דברי ר"נ סריך ע"ש יש לדחות כך דהר"ן הקשה כיון דסרכא כסדרן כשרה א"כ כל נקב בריאה ליתכשר דאלו חיתה עד הי' עולה בו סרכא כסדרן ואי בדרא לי' סמא חי' ותי' אה"נ אך אין כל הנקבים ראוים לסרכא כסדרן ומספיקא מטרפינן כל נקב. ולכאורה ק' א"כ מאי פריך בשמעתין מזה פסול שחוזר להכשרו ומאי קושיין הא כיון דהשתא סביך איגלאי מלתא למפרע דהאי נקב

ראוי לסיבוך בשר ולא הי' פסול מעולם ויש לדחוק דהר"ן לא אמר אלא בסירכא דאתי' ע"י טפין טפין שמנטפין המים דרך הנקב והוה כמו בדרי לי' סמא משא"כ סביכת בשר היא מקרה בעלמא. אפי' נסבך בבשר לא נימא איגלאי מילתא למפרע שלא הי' הנקב פסול ושפיר הקשה אך זהו דוחק לחלק בכך כיון שסופו להבריא אין כאן טרפות וא"כ הדרי קושייתי לדוכתא מאי פריך מזהו פסול הלא הכא לא הי' פסול מעולם. אלא דלק"מ דהא דאמרינן שלא הי' פסול מעולם כיון שראוי ליסרך או או ליסבך היינו בתר דידעינן דהאי קרום שעלה מחמת מכה לא איירי אלא בקרום של עצמו אבל בנדבק למקום אחר הוה קרום אז נימא שלא הי' פסול מעיקרא כיון דיכול ליסרך וליסבך במקום אחר אבל להס"ד שפיר הקשה וא"ש וק"ל. מ"מ הוכחת תוס' יש לדחוק ולומר לעולם רבינא אתי לפרושי הא דר"נ ובלא רבינא נמי ידעינן דר"נ עכ"פ סריך בעי ולא הוה מקשה לי' רב יוסף לר"נ אסירכא משום דיש לדחוק סירכא שאני שנעשית ע"י טפין משקין והוה כסמי' בידן אעפ"י שאין התי' הזה אמת מ"מ ניחא לאקשויי ארבינא דבעי סביך דקשי' טפי ומשו"ה נמי לא הקשה אתרי אוני דסריכים בכסדרן משום דניחא לי' לאקשויי אסביך טפי מאסרוכי כנ"ל וליתי' להוכחת תוס':

העלתה צמחין מהו. הרי"ף ורמב"ם מצרכו בדיקה אי לא אסרוח וכ' מלחמות ה' ראי' מסוכה ל"ו ע"א מדבעי באתרוג שנשפך כקיתון אי חיישינן דלמא סופו להסריח כיון דשליט בי' אוירא ש"מ אי אסרוח טריפה והנה שם פשוט ש"ס מדקתני אתרוג תפוח וסרוח פסיל ודחי לי' אסרוח מבחוץ ולא מבפנים ופי' כפות תמרים עפ"י דרכו של רי"ף הנ"ל דהכי פשוט לקולא מדקתני אתרוג סרוח פסול משמע הא נשפך כקיתון כשר ולא חיישינן שסופו להסריח ודחי לי' סרוח מבחוץ קאמר ומבפנים לא מיירי כלל ואפשר אפי' נשפך כקתון פסול ע"ש וכ' עוד שם דהריף לא מייתי הך דאתרוג שנשפך כקתון וכ' ב"י דס"ל דהני פסולי דרבנן נינהו ע"כ פסק להקל באיבעי' דלא אפשטא וזה דוחק דמנ"ל דפסול דרבנן הוא ע"כ כ' הוא ז"ל לתרץ דלהנ"ל איפשטא האיבעי' לקולא דוקא סרוח אבל לא נשפכה כקתון דכשרה ומאי דדחי ש"ס סרוח מבחוץ דיחוי בעלמא הוא ולא סמכינן עלה אלו דבריו ז"ל. ולולי דבריו נ"ל ליישב דהא מכיון שנשפכה כקתון ע"כ צריך לבדוק אי קיימא סמפנוהא והוציא המים שבתוכו כדלעיל בריאה מ"ז ע"ב מייתי צעא דקוני' וכו' וא"כ תו לא הוה לקיחה תמה אפי' אי חסרון מבפנים לא שמי' חסרון מ"מ חסר כולי האי ועמד על עורו בודאי שמי' חסרון דאפי' בריאה אי חסר רביעית פסול וא"כ איך משכחת אתרוג שנשפוך כקתון דלתכשר וע"כ אשארי ימים קאי דלא בעינן לקיחה תמה וא"כ ה"ל ספיקא בדרבנן אי סופו להסריח או לא ופסק לקולא בדרבנן לא

שהפסול דרבנן כמו שסבור הרב"י אלא יומא דרבנן דביום ראשון בלאה"נ פסול משום לקיחה תמה וכנ"ל:

אך עדיין י"ל בנשפך כלו כקתון וצריך להוציא כל מה שבתוכן ולבדוק אי אית בי' שורייקי חיורי זה גם בשארי יומי פסיל ולא משום לקיחה תמה אלא שאינו לקיחה כלל שלא נשאר כלום בתוכו אך מיירי קצת ממנו נשפך כקתון וצריך בדיקה ומוכח מזה כהרי"ף ורמב"ם דבריאה אפי' רק צומחי ובועה צריכי בדיקה אי אית בי' שורייקא חיורא כמו נשפך כלו כקתון ולבדוק אי אסרוח או לא ועיין בסמוך אי"ה:

לא בעי מר אומצא. יל"ד דהא כל הני רבנן אייתי ראי' מדלא א"ל ולא מידי ש"מ כשרה א"כ מ"ט דר' יצחק בר יוסף דלא הוה סגי לי' בהכי במה דר' ירמי' לא"ל ולא מידי ודחק אותו למזבן אומצא. ונ"ל מכאן ראי' לפסק רי"ף ורמב"ם הנ"ל דעכ"פ בעי בדיקה בנפיחה ואי לא אסרוח ומאי דלא אמרו להו ולא מידי אין ראי' אלא שאין טרפה בהחלט אבל לעולם בדיקה צריך וסמיך על מנהגו של טבח ובקיאותו שיבדוק ויתבונן. אך ר' יצחק בר יוסף רצה לעמוד על דעתו של ר' ירמי' אי בעי בדיקה אי לא דאי זבין מיני' בודאי אפי' בדיקה לא בעי דאל"כ אין לך הורה בי' חכם יותר מזה ולא יאכל ממנו. והשיב לו ר' ירמי' דבלאה"נ לא ברירא לי' התירא מדר' יוחנן. וא"כ נהי דלא קיי"ל כר' יוחנן אלא כשרה אבל עכ"פ בדיקה מיהת בעי וק"ל:

דף מח:

מחט שנמצאת בריאה וכו' לימא בהא קמיפלגי וכו' נראה דהשתא הוה ס"ד אע"ג דרוב הבליעות דרך הושט מ"מ כאן נמצא וכאן הי' ולא מחזיקינן ריעותא ממקום לומר לומר שניקבו הדקין. וע"כ פליגי בחסרון מבפנים אי שמי' חסרון ופליגי בפיתרא דמתניתין אי או שחסרה לר"ש או נימא או שחסרה מבפנים לת"ק ויען שזה דוחק דפליגי בפי' מתניתין ע"כ מוקי פלוגתייהו במילי אחרינא. והא דרבנן דטרופאי ס"ל אזלינן בתר רוב בליעות בושט ואע"ג דבהמה בחזקת כשרות מ"מ מרוב כשרים ליתא דהרי היא ממיעוט שנמצא בה מחט ונפקא מרובא. רק חזקה איכא דכשרה נולדה דרוב בהמות כשרות ואז לא הי' בה מחט נמצא איתחזקה בכשרות והשתא שנולד בה ספק ע"י מחט הי' לן לומר אוקמא אחזקת כשרות קמייתא לזה י"ל רוב בליעות דרך ושט ורובא וחזקה רובא עדיף. ורבנן דמכשרי סברי כיון דאיתא ריאה קמן ובדקי' לה בנפיחה ולא בצבצא לא נימא שמא קרום עלה עליה דלא שכיחא מידי דמיטרפא בי' שיבריא ומצרפין חזקת כשרות

דבהמה לסברא זו דלא שכיחי דיבריא ועדיף מרובא רוב בליעות דרך הושט ואולי שייך זו לסברת הריב"ש דתרי חזקה עדיפי מרובא:

ועי"ל דגם רבנן טרופאי ס"ל חשש רחוק שיבריא אלא ס"ל לגבי חשש גדול כזה דאיכא מחט לפנינו ורוב בליעות דרך הושט לא סמכינן אבדיקת נפיחה ובצבוץ אולי לא עיין שפיר וכן משמע מלשון הראשונים ז"ל. ולפ"ז י"ל רבנן דמכשרי נמי לא פליגי וסמכו אבדיקה אלא היכי שהרגשנו בה מחט בשלימותה וכוונו לבודקה סמכינן אבדיקה שלנו אבל אם לא ידענו שיש בה מחט ובדקנו אותה ושוב נמצא מחט בחיתוכא מודים דלא סמכינן אבדיקה דלמפרע דלמא לאו אדעתי' למיבדק שפיר. ויש לכוון זה בדעת הרמב"ם והראב"ד פ"ז משחיטה ה' י"ד ע"ש:

ובזה י"ל המשך ש"ס דחיתוכא דריאה דר' אמי' ור"י נפחא הדרי בהו מפני קושי' דהריאה שניקבה או שחזרה אע"ג דלא מהאי טעמא טרפוה כמ"ש רש"י ותוס' והרשב"א תמה ע"ז. ולהנ"ל ניחא דמתחלה הוה סבר לאכשורה מטעם לא מחזקינן ריעותא ממקום למקום ולפ"ז רבנן טרופאי מטעם חסרון בפנים אסרו לה ומיירי שאכלה סביבותי' וא"כ תיקשי מתניתין ארבנן דמכשרי והו"מ לשנויי דפליגי רבנן בפירושא דמתניתין אי או שחסרה לר"ש או לת"ק וחסרה מבפנים. ויען שזה שינויי דחוקא ע"כ הדר שדרוה. ולבסוף נזכר לומר דלכ"ע לא שמי' חסרון ופליגי אי רובא עדיף או סמכינן אבדיקה וא"כ ממילא היכי דליתא ריאה קמן דא"א למיבדקה טרפה לכ"ע:

דילמא אי הוה קמן הוה מינקבא כ' תוס' ורשב"א ור"ן ורא"ש דמינקבא קרום הריאה נ"ל הכי פירושא אי קופא לבר חיישינן שירדה דרך ושט ונקבה הדקין וחזרה לריאה. ואי קופא לגו חיישינן שבחודא נקבה קרום הריאה. ולעיל דאמרינן ומר סבר נקובי נקיב ואתא ב' החששות בכלל ועיין ת"ח דמיישב לפירש"י ס"ל דלא צריכין דאי נמי יצאה דרך הושט לדקין ונקבה הדקין ונתהפכה ונכנסה בקופה לריאה דקרומי ריאה רכין ומינקבא ע"י קופא כמו ע"י חודא נמצא לדינא אין שום חילוק בין רש"י לתוס' דלכ"ע בריאה שלימה מועיל בדיקה בין קופא לבר או לגו ובחתוכא לא יועיל בדיקה בין קופא לגו או לבר:

האי סמפונא דריאה. הקשה מהרש"א הא בהא לא פליגי רבנן ור"ש דניקב הסמפונות הקטנים כשרים ע"ש ולכאורה דבריו תמוהים דהא ע"כ למסקנא נמי דלר"נ לחבירו אתמר היכי רמיזא טרפות זו במתניתין וצ"ל היינו הריאה שניקבה כולל כל מיני נקב בין קרום בלא סמפון בין סמפון בלא קרום הכל בכלל לשון ריאה שניקבה ואתרוויהו פליג ר"ש דבעינן ניקב קרום סמפון גדול דוקא וא"כ מאי מקשה מהרש"א. וצ"ל דקאי

אדשמעתין שהקשו מריאה שניקבה או שחסרה והוה ס"ל שנקבה מבחוץ או שחסרה מבפנים וא"כ הרי להדיא לא איירי מתניתין אלא מנקב חוץ ולא מסמפון ושפיר הקשה מהרש"א. אלא לפ"ז צ"ל היכי רמיזא סמפון לחבירו במתניתין וע"כ שאינו טרפה מחמת עצמו אלא סוף הקרום לינקב א"כ הדר תלי' בפלוגתת ר"ש ורבנן ולק"מ קו' מהרש"א:

ההוא לחבירו אתמר. הרמב"ם כ' אפי' לחבירו וכ' כ"מ בשם הריב"ש לא מיבעי' היכי דליכא סתימה כלל כגון שנשפכה כקתון וט"ז כ' לא מיבעי' בתחלת הפרד סמפון מחברו דליכא לא בשר ולא חבירו אלא אפי' לחבירו נמי טרפה עד דאיכא סתימת בשר הריאה אלא דקשה תרתי. חדא מנ"ל לרמב"ם הא ועוד מה הי' לש"ס לתרץ ההוא לחברו אתמר דתיקשי עלי מהדורי דכנתא לימא ההוא היכי דליכא סתימת בשר אתמר ותל"מ. ונלע"ד ליישב דהרשב"א הקשה אהרמב"ם ס"ל דסמפוני הכבד שניקבו טרפה מדאמר אמימר משמי' דר"נ לעיל מ"ה ע"ב תלתא קני הוה דריאה כריאה דכבדא כריאה דהיינו סמפוני וא"כ דריאה כריאה נמי סמפוני ריאה קאמר וכן פירש"י התם להדיא וקשה א"כ תרתי דר"נ למה לי דהדר ואמר סמפוני ריאה דאינקב טרפה ולפע"ד ק' מתורצת בחברתה דמדאמר ר"נ תרתי ש"מ דקמ"ל אפי' היכי דאיכא סתימה נמי טרפה ולהכי הוצרך לשנויי דקמ"ל אפי' היכי דאיכא סתימה טרפה אך לא סתימת בשר אלא סתימת חבירו אבל סתימת בשר כשר וקמ"ל ר"ן הכא אינקב אפי' לחברו נמי טרפה וא"ש וק"ל:

שהרי חותכה וכו' פירש"י נחתך בשר הרגלים ולא נשבר העצם וכו' ע"ש שם מיירי רב אשי אעולא דמכשר אפי' בנשבר העצם אלא מדאמר שם מכאן וכו' משמע שגם בעלמא מצינן כבר כן ע"כ פירש"י דעכ"פ נחתך הבשר בלי עצם למעלה כשרה לכ"ע ונחתכו צ"ה בלי עצם טרפה לכ"ע ומזה מייתי רב אשי התם דאל תתמה אעולא דמכשר אפי' בנשבר עצם למעלה אל תתמה שהרי עכ"פ בבשר מצינו כן. הארכתי בזה דרש"י נשמר מקו' תוס' דב"ב קל"ד ע"א:

חיתוכא דכבדא. בראשונים משמע ה"ה שלימה אלא מעשה שהי' הכי הוה ונ"ל אפי' אי נימא דיש בדיקה לכבד שלימה בעיון יפה שלא נמצא בה שום שחיתא מ"מ אפי' רבנן דמכשרי חיישי הכא לעלה בו קרום והבריא בשלמא ריאה הוה מידי דמיטרפא בי' לא שכיח דהדרי בריא משא"כ כבדא דלא מיטרפי בנקב שפיר שכיח הבריא. ולפ"ז בקשייתא דאתא במרה דמיטרפא בנקב ה"ל דינו כריאה ולא הדרי בריא וכשר לרבנן מכשרי ומשו"ה פירש"י דוקא לרבנן דמטרפי ולא צריך למ"ש מהרש"א שם:

אילו אשתכח בבשרא וכו' כ' רשב"א מזה שפט רש"י דעובדא הוה שהמחט פלטה לחוץ והוה סבור למיטרף משום נקובת הכבד ואמר אלו בבשרא הוה טריף מר. אבל לעולם

מודה רש"י לדינא אין חלוק בין נחבאת כולה בבשר או פלטה לחוץ כמ"ש תוס' רק עובדא הוה בשפלטה לחוץ וק"ל:

דף מט.

כהנים נהגו בו היתר. מלשון זה משמע לא שאכלוהו אלא אע"ג שהחמירו שלא לאכלו להדיא מ"מ נהגו בו היתר להורות קולא בתערובות מב"מ בפחות מס' או לענין חתיכה עצמו נ"נ וכיוצא בו ומטעם שנפרש לקמן אי"ה. דבודאי כהני ה' זריזים וזהירים הם ולא סמכו להקל ע"ד ומקלו יגיד לו:

ואברכה מברכך אפי' גוי המברך ישראל. עיין תוס' ולפ"ז ישראל המברך חברו ומשיב לו שלום נמצא שניהם מתברכים מפי הקב"ה ומפי עצמם. אבל מצרי המברך ישראל והמצרי מתברך מהי"ת למה לו לישראל להשיב לו ברכה כיון שאין הישראל חוזר ומתברך. ומשו"ה א"ל ר' ישמעאל לנכרי מילתך כבר אמורה. ומיהו בפ' אלו נאמרין מפיק ריב"ל מהאי קרא מיעוטא לכהן שאינו עולה לדוכן שאינו מתברך בכלל ישראל המתברכים דדוקא מברכיך אברך אבל לא המונעים עצמם מלברך ולפ"ז י"ל ר' ישמעאל לא ס"ל כריב"ל ומשו"ה מוקי קרא לרבות גוי המברך ישראל אבל כהנים לא אימעטי אפי' אם אינם עולים לדוכן. ולפ"ז יש לפרש ואני אברכם לכהנים היינו כהנים שאינם עולים דהוה סד"א בני ישראל ולא כהנים קמ"ל גם כהנים העומדים במקום בני ישראל להתברך מכהנים אחיהם גם הם יתברכו. והיינו מסייעי כהני דמוקי ברכה לכהנים במקום ברכה דישראל פי' כשהם עומדים ואינם עולים לדוכן:

ואולי י"ל דר' ישמעאל לטעמי' לקמן ס"ז ע"א במים ב' פעמים וכו' דס"ל ב' כללים סמוכים ופרט אחריהם אין זה כלל ופרט אלא ריבוי ומיעוט וריבה הכל ודלא כתנא דבי רב שם. ומבואר ר"פ ד' מינין דה"ה פרט וכלל ופרט יש לו כל דיני כו"פ וכלל ונמצא הכא כתיב ב' פרטים סמוכים זא"ז כה תברכו בני ישראל פרט ושמו את שמי על ב"י חזר ופרט וזה נקרא סמוכים הואיל ואין ענין אחר מפסיק ביניהם כמ"ש תוס' מנחות נ"ה ע"ב וה"ל ב' פרטים וכלל ואני אברכם אחריהם והטל כלל ביניהם ונידונים בריבוי מיעוט וריבוי ריבה הכל אפי' כהנים ולא ממעט אלא עם שאחורי כהנים:

ובזה יש להמשיך הך מסייעי כהני להכא. דהראב"ד כ' הביאו בקרבן אהרן פ' ויקרא דר' ישמעאל דריש ב"פ החלב המכסה והחלב אשר על הקרב ב"פ חלב ב' כללים סמוכים ואשר על הקרב פרט הטל פרט ביטהם ודונם בכלל ופרט וכלל וכללא בתרא דוקא וסגי בדמי לי בחד צד קרום ונקלף ולא בעי תותב. ודבריו אמתיים אבל תמוהים דלקמן ס"ז

מבואר בפירש"י דר' ישמעאל ס"ל בעלמא כללא קמא דוקא. ועוד אפי' מאן דס"ל בעלמא כללא בתרא מ"מ היכי ששני כללים סמוכים מודה דכללא קמא וזה טעמו של תנא דבי רב שם. אבל מ"מ האמת כמ"ש הראב"ד שהרי ר' ישמעאל דריש לי' בריבוי מיעוט וריבוי וריבה הכל אפי אינו תותב וא"ש. ולפ"ז י"ל הכהנים נהגו היתר בחלב שעל הקבה לא שאכלוהו אלא עכ"פ לא הורו בו להחמיר להורות נתן דלית להו למדרש בריבוי ומיעוט אלא בכלל ופרט ב' כללים סמוכים וכללא קמא דוקא ובעינן תותב קרום ונקלף ונ"מ דלא לילפו כהנים למידרש בריבוי ומיעוט וידרשו בני ישראל ב"פ והטל ואני אברכם ביניהם לרבות ברכה לכהנים שאינם עולים לדוכן ויתעצלו מלעלות לדוכן ואינהו בעי לזרוזי נפשיהו ע"כ נהגו בהיתר בחלב שעל הקיבה שלא אכלוהו להקל על עצמם אלא שהורו הוראת היתר כנ"ל להורות שעיקר הדין דלא כר' ישמעאל וממילא יזדרזו לעלות לברך את ישראל:

במקום ברכה דישראל. מאז אמרתי בדקדוק לשון קרא ואברכה מברכך שהקדים ברכת ה' לברכה של הדיוט ומקללך אאור היא בהיפוך והו"ל ואאור מקללך. ואמרתי שכך הוא הענין המחשב לברך ישראל מתברך מיד כדי שיתברך הישראל מאדם המבורך כבר מאת ה'. ואמנם המקלל לא יקולל עד אח"כ כדי שלא תצא הקללה מפי אדם מקולל שמדה"ד שורה עליו. וכעת שמעתי דכעין זה כ' הגאון מ"ה אלעזר פלעקלש ז"ל בספרו. והנה לפ"ז הכהן המברך טרם שמתחיל לברך כבר הוא מתברך לטובת ישראל כדי שיתברכו מהמבורכים. ומ"מ אחר גמר ברכתם שוב יתברכו עוד הפעם מהי"ת כדכתיב ושמו את שמי על ב"י ואח"כ ואני אברכם נמצאו נכנסים ויוצאים בברכה עד ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך:

דף מט:

את כל החלב וגו' דע בפ' ויקרא בכולהו קרבנות כתיב את החלב המכסה את הקרב והיינו הפרישה ואת כל החלב אשר על הקרב היינו שעל המסס ובית הכוסות כדאמר לקמן צ"ג ע"א:

אמנם כ' רמב"ן דבפ' תצוה במילואים בציווי לא הזכיר אלא את כל החלב המכסה את הקרב ותל"מ. ובפ' צו במעשה שהקריב משה המילואים הזכיר רק חלב שעל הקרב ולא הזכיר המכסה מוכח מזה כשלא הזכיר שניהם וכלל הכל בחד לישני חלב המכסה גם המסס ובה"כ בכלל. ובחלב אשר על הקרב גם הפרישה בכלל. ונלע"ד משו"ה דרשו בת"כ מייתורא דפרט שניהם אתי למעוטי חלב שעל הדפנות דאל"כ תרתי למה לי

בפ' ויקרא בשלמים. וכמ"ש תוס' בשמעתין. ודע דמ"ש תוס' בשמעתין היינו דאימעטו דפנות להקרבה אבל לאכילה אפשר דאסור משו"ה לקמן צ"ג ע"א מייתי תוס' דת"כ דממעטו חלב דפנות מאיסור אכילה מדכתיב אשר יקריבו מדאמעוט מהקרבה אימעוט נמי מאיסורא. ומיהו איכא ברייתא בת"כ פ' ויקרא דמימעט כרת ולאו ג"כ מדכתיב ה' פעמים חלב המכסה את הקרב בה' פרשיות ע"ש:

חלב שע"ג הדקין עד אמה לר' ישמעאל וכו' עפירש"י משמע ולא לר"ע והיינו לפי ברייתא קמייתא משמע למר ניחא לי' למדרש קרא אדקין ומר אקיבה אבל כדמייתי ברייתא שני' דמפרש לברייתא קמייתא דפלוגתתם בדמיון אי בעינן דומה לתותב או סגי בקרום ונקלף וכמ"ש בקרבן אהרן שוב ידעינן דמאן דמרבה קיבה כ"ש דקין ואין כאן מחלוקת בחלב שעל הדקין ומ"ש רש"י לקמן צ"ג יבואר לקמן אי"ה:

והנה ללישנא קמא לקמן דקיי"ל כוותי' דאקשתא הוא תותב אעפ"י שמחובר באמצעות מ"מ תותב גמור נחשב ולא בעי קרא לרבויי' ולא אצטריך קרא אלא לחלב שעל הדקין שבעצמו אינו תותב אלא מן הפרישא המונח עליו ולאידך מרבינן אפי' חלב היתר שהוא רק קרום ונקלף והכי קיי"ל כלישנא קמא. אמנם ללישנא בתרא פליגי בני בבל ובני א"י אליבא דר"ע מ"מ לר"ע קשת אסור ולא צריך קרא לרבויי ולבני א"י מותר ולא מתרבי מקרא כלל כיון שמחובר באמצעתו:

ועי' ש"ס הוריות ג' ע"א י"ז ע"ב ושם פירש"י דהריבוי הוא וי"ו דואת כל החלב מיני' מרבינן דקין ע"ש והלכו בזה נמישות בבאר שבע שם ובתשובת שב יעקב וכנסת יחזקאל. והנה שם בש"ס ג' ע"א הגירסא חלב שעל הקיבה. ואומר אני אפי' יהי' הגי' שעל הקרב מ"מ הכוונה חלב שעל הקיבה אי הוא בכלל חלב קרב או לא דא"ל שהורו להתיר חלב שעל הקרב א"כ טעו בדבר שהצדוקים מודים בו ואין מביאין פר בהוראה כדאיתא התם. אע"כ בחלב שעל הקיבה ושעל הדקין הי' הוראתם ע"ד משל הכה"ג התיר שעל הדקין וסנהדרין התירו שעל הקיבה ושוב חזרו בהם ששניהם אסורים כנ"ל. וא"כ צ"ע הא תרווייהו נפקי מריבוי דאת כל מר דריש לדקין ולא לקיבה ומר לקיבה ולא לדקין ושוב חזרו דתרווהו נפקי מהאי קרא א"כ מאי קאמר כיון דמתרי קראי נפקי וק' היכי נפקי מתרי קראי הלא מריבוי דאת כל נפקי תרווייהו ואם נמי נאמר דכל ריבוי מרבה חד מ"מ לא מסיימי מהיכי נפקא דקין ומהיכי נפקא קיבה וא"כ לא שייך מתרי קראי נפקי. אע"כ סוגיא דהתם ס"ל דוי"ו ריבוי הוא. וכללא הוא דריבוי דנפקא מוי"ו לא דרשינן אלא מטעמי' לא דרשינן אלא מטעמי' דגופא דקרא כמ"ש רמב"ן ואת וי"ו לרבות אחיך הגדול מטעם כיבוד אב לא מטעם עצמו ומשו"ה אחר מיתת האב שוב אין צריך לכבד

אחיו הגדול ובקיאות זו מייתי נמי בתשובת כנסת יחזקאל ע"ש וה"נ בהא הוה פליגי דחד מיניהו דריש וי"ו ולא דריש את כל לרבויי, וממילא א"א לרבות אקשתא דקיבה שהוא עצמו תותב וקמ"ל אע"ג דמחובר באמצעותו מ"מ איקרי תותב אבל לא אתי' דקין בק"ו מיני' דאינהי לא תותב הוא אלא יונק מן התותב ושוב חזרו בו ודרשו תרווייהו לאסור דקין ואקשתא דקיבה ושפיר נפקא מתרי קראי זהו לפי סוגיא דהוריות. אבל בשמעתין לקושטא דמילתא דאקשתא לא צריך קרא לרבויי וריבוי את כל ר"ע מוקי דוקא אדקין דינקי מתותב קרום ונקלף ור' ישמעאל אפי' איתר דקיבה דהוא רק קרזום ונקלף ומכ"ש דקין:

ואמנם לקמן צ"ג ע"א פירש"י ריש מעי' באמתא פליגי ב"י ר"י ור"ע והקשה בכנה"ג דזה סותר למ"ש ר"ש בשמעתין והנכון בזה מ"ש בכנסת יחזקאל ב' דרכים ושניהם אמתיים. א' בעליונו של ריש מעי' אותו חלב יונק ממכסה הפרישה שעליו ואסור לכ"ע אך בצידו השני של ריש מעי' אינינו אלא קרום ונקלף ואינו מכוסה בפרישה ובהא פליגי ר"י ור"ע ועוד דרך אחר והוא דהכל בו ואורחת חיים וכן פסק רמ"א בש"ע דבריש מעי' יש חלב ותחתיו קרום ותחת הקרום עוד שומן בעצמותו של מעי. ולא נאסר אלא העליון עם קרומו והחלב שבפני המעי מותר. ולכאורה העליון הוא היונק ונאסר מטעם תותב. אבל התחתון קרום ונקלף הוא ולר' ישמעאל נאסר ולא לר"ע ושמואל שהי' מבני בבל דאסרו דאייתרו אמר בעי גרירה פי' לגמרי ופירש"י דבזה נחלקו ר"י ור"ע לר"ע שרי התחתון ואנן אע"ג דבאייתרו מחמרינן מחומרא בעלמא משום שסמוך לאקשתא באותו אבר מ"מ בהא לא מחמרינן ואין אוסרים אלא עד הקרום ותו לא. ואמת נכון הדבר. ומה שהקשו אחרונים א"כ לקמן צ"ג אמרינן תלתא קרומי הוה ה"ל למימר ד' קרומי הוה גם האי קרום לק"מ דהני תלתא קרומי אינם חלב אלא קרומי חלב וכ' רמב"ם שאינם אלא כמו חצי שיעור באיכות החלב ואפי' אוכל כמה זתים אינו חייב משא"כ הך קרום הוא בעצמו חלב וחייב כרת על כזית ממנו:

ואין להקשות א"כ מ"ט אמר לרבות חלב שעל הקיבה ולא אמר חלב שעל תחתית הדקין י"ל רבותא קאמר אפי' שעל הקיבה מרבינן שאינו יונק ולא סמיך ליונקת הפרישה מכ"ש תחתיתו של דקין שעליונו חלב דאורייתא. ובזה ניחא מ"ש תוס' דלא מצינו בעוף חלב שכנגדו בבהמה וק' אמאי לא הא איכא ריש מעי' בשלמא להפוסקים דמפרשי ריש מעי' אכרכשתא י"ל התם בלא"ה הוה עשוי ככובע ואינו סותם אבל למאי דמפרשינן במעי היוצא מהקיבה קשי' ה"נ איכא ריש מעי היוצא מהקורקבן ולהנ"ל ניחא דבבהמה יונק מהפרישה שעליו ובעוף לא שייך כך:

תותב קרום ונקלף. עיין פלוגתת ר' יואל ורבינו אפרים במרדכי והדברים סתומים ולא מצאתים מפורשים בשום מקום ובעזה"י אבארם דהנה לקמן צ"ג ע"א חלב שהבשר חופה אותו מותר דדרשינן על הכסלים ולא בתוך הכסלים וכן על הכליות ולא בתוך הכליות ומייתי רש"י יש אומרים דוקא בשר חופה ולא קרום חופה אבל דעת רש"י ה"ה קרום חופה נמי שרי ע"ש. והנה ר' יואל מפרש תותב קרום ונקלף היינו שהחלב פרוש כשמלה אינו מחובר בבשר ועוד יש לאותו חלב קרום ואותו קרום נקלף ממנו והנה כן הוא חלב הפרישה ושוב תחת הפרישה איכא בינו ובין הכרס קרום ותחת הקרום יש חלב על הכרס. והנה אפי' יהא אותו חלב שעל הכרס ג"כ בעצמו תותב קרום ונקלף מ"מ כיון שנחפה תחת קרום המפסיק הנ"ל הו"ל חלב שבשר חופה אותו ורחמנא שעל הקרב ולא שבתוך. ומעתה לא קשי אמאי תני' בת"כ למעוטי חלב שעל הדפנות ולא תני למעוטי חלב שעל הכרס די"ל דהא לא צריך מיעוטא כי היכי דלא צריך מיעוטא לחלב כסלים שהבשר חופה אותו משום דכתיב על ולא בתוך ה"נ כתיב על ולא בתוך וכן נמי לא תיקשי אדמרבינן חלב שעל הדקין והקיבה לאיסורא לרבי הכרס ז"א דא"א לרבויי דמיעוטי' קרא בהדיא על ולא בתוך נמצא חלב הכרס מותר וכדמשמע משמואל לקמן צ"ג ע"א חלב שעל המסס ובית הכוסות זהו חלב שעל הכרס משמע אבל שעל הכרס לא זהו שיטת רבינו יואל וכ' שכן מבואר ברש"י ע"ש וכן פסק הרא"ש והטור:

אמנם רבינו אפרים נראה דס"ל כשיטת הסוברים חיפוי קרום לא הוה חיפוי נמצא אפי' אי נימא דחלב הכרס בעצמותו אינו תותב מ"מ הוה לי' לרבוי' לאיסורא טפי מחלב הדקין שהרי הפרישא שוכב עליו או לכל הפחות ה"ל לאתויי בת"כ למעוטי להתירא כחלב הדפנות. אע"כ הכי פירושא דתותב קרום ונקלף דמונה והולך סדר החלבים האלו תותב הוא הפרישה ואח"כ מונח קרום ואח"כ חלב הכרס הנקלף מן הכרס וזהו חלב האסור גמור המפורש בתורה והיינו תותב קרום ונקלף. ומשו"ה לא הוה צריך שמואל למיחשבינהו בהדי המסס ובה"כ כי הוא עיקור החלב. ומה חלב המכסה תותב קרום ונקלף אף כל תותב קרום ונקלף היינו ריש מעי' היונק מן אותו החלב כנ"ל. ולפ"ז נ"ל אותו הגאונים הסוברים ריש מעי' היינו בכרכשא ע"כ מפורשים תותב קרום ונקלף כרבינו יואל וא"ש טפי לפי' הב"ח תותב על קרום ונקלף עם קרומוי והקרום מפסיק בין חלב לבשר ובכרכשא כן הוא ושפיר אפשר לפרש דמרבה קרא אותו חלב ולא בריש מעי' שיוצא מן הקיבה שאותו אינו אלא יונק מתותב משא"כ לרבינו אפרים דמפרש תותב קרום ונקלף כנ"ל דתלת מילי קאמר תוחב ותחת התותב קרום ותחת הקרום חלב שנקלף

וזה לא נמצא אלא בפרישה ובכרס שתחתיו ולא במעי הכרכשא וע"כ א"א לרבויי אלא מעי מן הקיבה היינו מהפרישה כנ"ל:

והנה הרמב"ם לא הזכיר חלב שעל הכרס לא לענין הקרבה בפ"ח ממעה"ק ולא לענין איסור בהמ"א פ"ז משמע דס"ל כרבינו יואל. אך כ' בהג"א רפא"ט במתניתין קמייתא בשם רמב"ם פ"ו דשחיטה וז"ל כרס שניקב טרפה ואין לך שיסתום אותו שהרי החלב אסור עכ"ל וכ' עליו הג"א ונ"ל היינו כר' אפרים מרעגנשבורק עכ"ל. והנה בודאי לפי מה שהעתיק הוא הרמב"ם שהרי החלב אסור משמע חלב הכרס אסור משמע דס"ל כר' אפרים ותיקשי ממשמעותי' דמאכלות אסורות ודמעה"ק הנ"ל. אבל ברמב"ם שלפנינו פ"ו משחיטה ה' י"א כתיב שהרי החלב שעליו אסור ולא קאי אחלב הכרס עצמו אלא אחלב הפרישה שעליו אסור הוא ואינו סותם אבל חלב הכרס עצמו לעולם אימא לך דמותר הוא. ואי תיקשי א"כ לסתום חלב של עצמו נלע"ד הנה כתב בתשובת באר עשק הובא בסוף ס' מנחת יעקב דשומן אווזות פטומות אינו סותם שמתמעט ע"י הכחשה וכ' עליו מנחת יעקב שאין משמע כן מסתימת הפוסקים. ואני אומר כיוצא בזה מצאתי בראב"ן שכ' משו"ה אין הלכה כרשב"ג בשירקי דמעי' דנפיק אגב דוחקא משום דכשאירע חולי המשלשל הבהמה מתמעט אותה ליחה משו"ה אינו סותם ע"ש וא"כ מכ"ש שומן הנ"ל ונראה לאו דוקא אוזא פטומה אלא כל מיני שומן שאינו בטבע בכל בהמה כגון הפרישה שאפי' בכחישה שבכחישות איכא פרישה וכן בריש מעי' החלב שעל הקרום שאפי' בכחישה שבכחישות נמצא הקרום הזה ועיין לקמן פג"ה צ"ו ע"א תוס' ד"ה ההוא כחוש הוה. אבל חלב הדקין שתחת הקרום כ' בכנסת יחזקאל שאינו נמצא בבהמה כחושה ולפי הנ"ל אפי' ימצא בשום בהמה אינו סותם כיון שאם תכחש לא יהי' בו אותו שומן ומ"ש תוס' בשומן קורקבן היינו אותו שורה שומן שיש בטבע בכל קורקבן שבעולם אפי' בכחישה שבכחישות אבל אם מתפשט להלן אינו סותם וגם זה מוכרח בפירש"י ד"ה טמא אינו סותם כגון חלב המכסה והמסס וחלב המכסה את הקרב סותמן וצ"ע מ"ט נקיט חלב המכסה היינו הפרישה ולא אמר חלב של עצמן בשלמא חלב שעל הכרס י"ל רש"י סובר כרבינו יואל שהוא חלב טהור וכמו שהעיד רבינו יואל שבמרדכי על רש"י דס"ל כוותי'. אך על המסס קשה מה צורך לחלב המכסה ועוד שעל הכרס מי ניחא הא מודה רבינו יואל לרבינו אפרים שתותב הוא רק שהוא נחפה תחת הקרום וכיון שהוא תותב אעפ"י שהוא טהור איך יסתום. אע"כ כנ"ל דהחלבים הללו אינם קבועים דבהמה כחושה אין לה חלב לא בכרס ולא בהמסס ואינו סותמו בין יהיו טהור בין יהיו טמא ולא מיירי ש"ס מזה רק מחלב שהוא בטבע כגון חלב הפרישא ודקין

שעל הקרום וחלב הכנתא וטרפשא דלבא וכיוצא אבל מאלו החלבים לא מיירי. ולא אתי אלא לאשמעינן דכרס והמסס שניקבו וחלב שהפרישה סותמתן שאינו סותם מפני שהוא אסור והיינו דכ' רמב"ם חלב שעליו היינו הפרישה אסור הוא אבל חלב של עצמו בלאה"נ אינו סותם וי"ל רמב"ם ס"ל כרבינו יואל:

שאני הכא כיון דקתני מה דוקא. לא מצאתי כזה דכיון דקתני מה יהיו דוקא ומה אולמי' ונחנו "מה" וי"ל עפ"י הראב"ד שהבאתי לעיל דס"ל דהחלב החלב ב' פעמים ה"ל ב' כללים סמוכים והטל פרט ביניהם על הקרב ודונם והיינו בריבוי ומיעוט וריבוי ומרבינן אפי' רק קרום ונקלף ואידך ס"ל דונם בכו"פ ובעינן שוה בכל צדדין תותב קרום ונקלף וזהו פלוגתת תנא דבי רב לקמן ס"ו ע"ב אמר רבינא וכו' עם תנא דבי ר"י שם ס"ז ע"א ע"ש והשתא אי ס"ד מהפכינן בתרייתא אפי' גרסינן ת"ק ר"ש ולא ר' ישמעאל כגי' ילקוט מ"מ בבתרייתא מפורש טעם פלוגתתן מה חלב המכסה וכו' דמשמע דפליגי במה הפרט מפורש וכו' וכראב"ד הנ"ל והיינו טעמא נמי דברייתא קמייתא דהך ברייתא מפורש לאידך כמ"ש גם בפלתי בפשיטות וא"כ בקמייתא דלא מהפכינן ס"ל לר' ישמעאל דרשינן בכו"פ וז"א דהוא דריש בריבוי ומיעוט לקמן ס"ז ע"א אע"כ מפכינן קמייתא ובתרייתא דקתני מה הפרש מפורש המכסה הקרב הוא דוקא וק"ל:

חלב טהור סותם פירש"י כגון חלב דקין וכנתא סותם משמע אבל חלב דריש מע' אפי' מה שתחת הקרום אינו סותם ושוב פירש"י טמא אינו סותם כגון חלב הכרס וכו' ולא כ' חלב דקין דריש מע' ובסתירה זו הרגיש בתשובת שב יעקב ולפמ"ש לעיל שאין חלב שעל הדקין אלא בשמנה ולא בכחושה א"ש. ולפמ"ש נמי לעיל דפליגי בי' ר' ישמעאל ור"ע בחלב שתחת הקרום א"ש נמי דלא בעי רש"י למיחת נפשי' בפלוגתא לא בחלב טהור ולא בחלב טמא עיין וק"ל יתר דברי רש"י בזה מבוארים לעיל:

חלב חי מאי עיין חי' ר"ן דהוה סד"א דמדרבנן אסרו דלא למיכל מיני' מדמכשירינן בהמה על ידו. והנה עיין פלתי סי' ס"ד שכ' דעיקור חלב טמא שאינו סותם היינו תותב כמשמעות רש"י אך משום לא פלוג אמרו גם קרום ונקלף לא יסתום ודבריו מאוד נכונים ולפ"ז נ"ל דרב לא קאי אלא אחלב של קרום ונקלף אבל תותב לא אצטריך לאשמעינן וגם לא הוה פליג רב ששת אלא מהא לא מיירי כיון שהוא תותב אפי' הי' טהור לא גרע מחלב העשוי ככובע רק מיירי מקרום ונקלף ורב ור"ש הי' מבני בבל דסברו כר' ישמעאל וסבר רק משום לא פלוג אסור ור"ש ס"ל דלא שייך לא פלוג כיון שבני מערבא ס"ל כר"ע ואכלי נהי דס"ל כר"י מ"מ לא שייך לא פלוג דלא אתי למיחלף בתותב דמידע ידעי ההפרש שביניהם שהרי אינהו אכלי והיינו טעמא נמי דרבא ואביי סבר שהוא איסור דאורייתא

ולית הלכתא כוותי' אלא כרבא ורבא לא הדר בי' כמ"ש תוס' אלא אדרבא היינו דקאמר חימצי ובר חימצי דאותו שהוא קרום ונקלף סותם שפיר:

התורה חסה על ממונם של ישראל רש"י מייתי מת"כ והתם פליגי תנאי בהא דר' יהודה ס"ל גזירת הכתוב הוא ועפ"ק דמ"ק והראב"ן ומייתי לי' בת"ח מייתי קרא והשקית העדה ובעירם וכן מייתי סתמא דש"ס במנחות ספ"ז והיינו משם דהך דוציוה הכהן תלי' בפלוגתא ומ"מ נ"ל רש"י בחר בהאי קרא משום עכ"פ עביד קצת איסורא דרבנן משום לא פלוג ומנ"ל לחוס על ממונם של ישראל היכי דאיכא זלזול באיסורא ע"כ מייתי מנגעי בתים דממתין מלהראות לכהן עד שפינה ביתו ובין כך הבית הוא מנוגע וויתרה התורה להשהות להראות לכהן משום ממונם של ישראל:

חיטי דכרכשא מזה מוכח דלהפוסקים ריש מעי' הוא בכרכשא היינו מה שעל הקרום אבל מה שתחת הקרום חלב טהור הוא ומזה קשי' אהאחרונים שסברו דוקא בכרכשא יש לחלק בין למעלה מהקרום למה שתחתיו אבל במעי היוצא מהקיבה אין לחלק וק' מאי פסקא לחלק בין הך שיטה להך שיטה. ונ"ל ליישב דהפוסקים ס"ל מעי היוצא מן הקיבה אעפ"י שאינינו תותב קרום ונקלף מ"מ יונק מהפרישה וא"כ גלי לן רחמנא דיניקה אוסר וא"כ מאן מפיס שאין היניקה בוקע הקרום וגם חלב שתחת הקרום יונק. אך אינך פוסקים לית להו הך סברא דמשום יניקה ליתסר אלא ס"ל בפירוש תותב קרום כמ"ש ב"ח שיושב על קרום וקולפין אותו עם קרומו וכזה נמצא בכרכשא וא"כ י"ל מה שתחת הקרום מותר דליניקה לא חיישי:

דף נ.

אינהו מיכל אכלי. כבר כתבתי לעיל דברי הפלתי סי' ס"ד דהיכי דליכא תותב ולא נאמר שאינו סותם אלא משום לא פלוג היינו ר' ישמעאל עצמו. אבל אנן דאיכא דסברו כר"ע דאכלי תו לא שייך לא פלוג והיינו טעמא דתשובת שערי אפרים ופר"ח דמחט שנמצא בריש מעי מיסתם סתים דהרי הך לא הוה תותב אלא שהוא יונק מתותב וכיון דאינהי מיכל אכלי היינו הגאונים דס"ל ריש מעי' היינו כרכשא א"כ לדידן מיסתם סתים. אך מ"ש בהג"א במסמר שנמצא בכרס אינהו מיכל אכלי וכו' תמי' לי טובא שהרי לכ"ע תותב הוא אפי' לרבינו יואל רק שעל הקרב ולא תוך הקרב אבל עכ"פ לא יסתום דלא גרע מחלב טהור העשוי ככובע. ע"כ נ"ל להלכה מסמר במעי סותם מסמר בכרס אינו סותם: **ניקב החלחולת כשר**. עיין מה שהניח הרשב"א בצ"ע איך שייך לשון ניקב אניטל כלו מתיישב עפ"י שיטת רבינו יונה שברא"ש והן הנה דברי הרא"ה שבבד"ה שהוכיח שיטה

זו מכח ק' זו ונוראת נפלאתי על משמרת הבית בזה הלא הוא בעצמו הרגיש בק' זו בחידושיו וצ"ע:

דף נ:

טפח בושט סמוך לכרס וכו' עיין מהרש"א ולטעמי' דס"ל בבכורות כ' ע"ב דניקב הושט לא הוה נבלה אבל אי הוה נבלה איכא ביניהו טובא לענין אותו ואת בנו וכיסוי הדם וחלבה וביצתה דושט נבלה היא וכרס אינו אלא טרפה:

בגדולה טפח הרמב"ם מפרש בשר החופה את רוב הכרס פסל ברוב עובי' העור אע"ג שאינו מגיע לחלל וכ' רשב"א דנפקא לי' לרמב"ם הא מדקתני נקרע רוב החצונה ולא קאמר נפסק רוב החצונה עב"י ולפ"ז לאו דוקא בשר החופה את רוב הכרס אלא כל מ"ד כדאית לי' כרס הפנימי שלו בניקב משהו שיהיו מפולש וחצונה שלו ברוב ואפי' אינו מפולש:

ויש להקשות לפ"ז כיון דיש קולא וחומרא בכל א' מהם א"כ מאי קאמר כולהי שייכו בדרבה בר"ה מה הועיל בזה לומר דאי מחמרינן מפרעתה כייל כולהי אמוראי מ"מ היקל בנקרע רוב עובי' ולא מפולש דלאינך מ"ד טרפה ולדרבה בר"ה כשר כיון שאינו מפולש ומצאתי קו' זו בכתבי הגאון בעל מחצית השקל וכ' דאהני דהרי לא איירי הכא אלא לענין נקב משהו ואה"נ לענין נקרע ולא הגיע לפילוש מחמרינן נמי ככולהו ודוחק:

אבל בחי' ר"ן רפא"ט כ' דנפקא לי' לרמב"ם מדחשיב נקרע רוב החצונה בי"ח טרפות וגם שב שמעתתא דשמואל בשר החופה את רוב הכרס ברובה ש"מ בשר החופה את רוב הכרס דין יש לקרע שלו והיינו ברוב עובי' משא"כ כרס החצונה שדינו ברוב מפולש. ונ"ל להוסיף נופך דשמואל דאמר סתם בשר החופה את רוב הכרס ברובה ואהי קאי דאמר ברובה ולא פירוש אי רוב קרוע או ניטל או ניקב שהרי באמת מיבעי' לי' לרב אשי לקמן בהא נ"ב ע"ב ע"ש אע"כ שמואל נמי אמתניתין קאי דס"ל כרס פנימי למקום שאין בו מילת ואידך כלו חצונה בין מה שנשאר מהכרס עצמו שיש בו מילת ובין בשר החופה הכל חצונה ובגדולה טפח ובקטנה ברובה ואהא קאי שמואל ואמר בשר החופה את הכרס הוא ברובה פי' רוב וטפח דאמרינן גבי' הוא ברוב עוביו בלי פילוש ושאר כרס החצונה בעינן כל עוביו ברוב וטפח באורך ואמנם בשר החופה סגי בנקרע רוב וטפח באורך ברוב עביו בלי פילוש. נמצא לפי זה לא אמרו רמב"ם אלא בבשר החופה אבל בכרס החצונה של שארי אמוראי מודה רמב"ם דבעינן מפולש דוקא ולק"מ ק' הנ"ל:

המסס וביה כוסות שניקבו לחוץ והדר תני' במתניתין ואלו כשרות שניקבו זה לתוך זה ותרתי למה לי ועת"ח במתניתין רפא"ט ואבאר יותר בעזה"י דמשניקבו לחוץ ה"א ה"ה זה לתוך זה ולחוץ אתי לאפוקי חצי העור דלא נימא חצי העור אינו מגין כפירש"י בפ' במה מדליקין קמ"ל לחוץ דוקא וחצי העור נמי מגין ונפקא מיני' דאפי' חיישינן שמא הבריא מ"מ בניקב ע"י חולי דלא שייך שמא הבריא כמ"ש ש"ך בשם תה"ד ה"א דכשרה עד שתינקב לחוץ ולעולם ה"ה זה לתוך זה נמי טרפה קמ"ל ואלו כשרות ניקבו זה לתוך זה והשתא דתנן במתניתין דואלו כשרות ממילא נפרש נמי ניקבו לחוץ דרישא לאפוקי זה לתוך זה ולעולם אפי' חצי עור נמי טרפה משום דחצי עור אינו מגין כפירש"י בפ' במה מדליקין:

וכ' בפרישה מדכ' רש"י אבל המסס שעורו רך אפי' מצד א' טרפה משמע הא בית הכוסות שכלו ע"ב אפי' במקום שאינינו כפול נקרא עובי בית הכוסות ומ"ש רש"י בשפתו יש עור כפול אין כוונת רש"י בשפת הבית הכוסות שהרי כל האבר נקרא עובי בית הכוסות אלא אהכרס קאי שבשפת הכרס יש עובי ביה"כ והמסס למטה הימנו והקיבה למטה המינו אבל ביה"כ שהוא בשפת הכרס כלו עב וכפול בעביו נגד עור דק ורך של המסס זהו כוונת הפרישה ובזה נסתלק מעליו תלונת הש"ך שכ' שהכחיש הידוע:

אדרבה להש"ך צל"ע כיון דאבר ביה"כ אינו מתואר עובי אלא חלק הכפול שבשפתו והשאר נקרא ביה"כ סתם א"כ כי אשתני שמיהו וקרי לבי כסי הובלילא והובלילה בי כסי מ"מ הרי לא נמצא בו מקום כפול והרי בבי כסי גופי' מקום שאינו כפול טרפה וא"כ מאי נפקא מיני' למחט שנמצא בעובי ביה"כ דאמר אביי ס"פ במה מדליקין וצ"ע:

ולענין דינא הי' נ"ל כעין הכרעה דודאי בכל ביה"כ שעורו ע"ב ניקב מצד א' כשר אך בעי בדיקה אולי איכא קורט דם בצד השני וכדכ' רשב"א. אך במקום הכפל אפי' בדיקה לא בעי דלמה ניחוש שעברה המחט ב' עורות שלמים ובהמסס אפי' ידעינן ודאי שלא ניקב אלא חצי העור טרפה דאין חצי העור דק מגין ולפ"ז א"ש נפקותא בין הובלילא לבי כסי: ולפ"ז י"ל ברייתא דתני מצד א' כשרה ולא הזכיר בדיקה היינו במקום הכפל ורבי שהפכה האי עובדא בעובי ביה"כ שלא במקום הכפל והיינו טעותו של האי מרבנן ורב עוירא שמי' שהוא הי' באתרא דקרי לכסי הובלילא ולא ידע דאשתני שמיהו ותני בברייתא מחט שנמצא בעובי ביה"כ דהיינו המסס לפי טעותו מצד א' כשרה ולא בעי בדיקה ע"כ תמה על רבי שהפכה. אך כשבא בין תלמידי אביי נודע לו טעותו שהרי אביי אמר אשתני שמיהו והבין שטעה ע"כ הי' בוש לרדת לאביי ואמר אביי טרח טרי' וכו' וק"ל:

משני צדדים כשרה הקשה ת"ח ליתני צד ופלגא טרפה לרש"י וכ' דלק"מ לפמ"ש תה"ד דבשני עורות עבים כאלו מודה רש"י דלא חישינן שמא הבריא ונכנסה המחט כל כך ע"ש אמנם לפמ"ש פרש"י בשלהי במה מדליקין דחצי עור אינו מגין א"כ בודאי אפי' עור ומחצה נמי טרפה וק' קו' ת"ח וצריך לדחוק איידי דתני רישא צד א' תני סיפא ב' צדדים אלא הוא גופי קשי' למה לי' למיתני סיפא כלל והיינו דהתם בפ' במה מדליקין נרגשו תוס' גם ארש"י בזה ולחנם נתלבטו מהרש"ל ומהרש"א ומהר"ם בזה:

ועוד כ' תוס' דמיירי שניקב מפנים לחוץ דאי מחוץ לפנים תיפוק לי' דה"ל מחט שנמצא בחלל הגוף. כ"כ לאפוקי מהרמב"ם דמפרש שניקב מחוץ לפנים לטעמי' אזל דס"ל לעיל לא חישינן דניקב אברים הפנימים אלא תלינן שע"י חכוך הכותל דחק העור והבשר ונכנס לפנים וכאן נמצא וכאן הי' ולא חישינן שניקב אבר אחר ופר"ח הקשה עליו מש"ס דאמר לעיל מ"ט ע"א התם כיון דאיכא אוכלים ומשקים אוכלים ומשקים דחקוהו ש"מ דמייריי מחוץ לפנים ולפע"ד לק"מ דנראה הא דמפרש רמב"ם דמיירי מחוץ לפנים היינו משום דקשי' לי' כיון דצריך להפך ולבדקו כדעביד רבי שהפכה ומצא עליו קורט דם א"כ מ"ט לא הזכיר בדיקה זו בברייתא ע"כ ס"ל ברייתא מיירי מחוץ לפנים ושם לא שייך בדיקה כי הכרס מלאה מיני פגולים וא"א למצוא שם קורט דם. ורבי מיירי מפנים לחוץ והפכה ומצא עליו קורט דם וע"כ לעיל כדפריך מצד א' כשר ולא אמרינן לחזי אי קופא לבר או לגו. בוודאי לא קשי' מברייתא דמיירי מחוץ לפנים שנכנס ע"י דוחק הכותל והחכוך ע"כ ידע התי' כפשוטו דכיון דאיכא דוחקא אפי' ע"י קופא יכול לנקוב. אך הקשי' ממחט שניקבה מבפנים לחוץ דמוכח ממעשה דרבי דנמי מצד א' כשרה משני צדדים טרפה ולא חילק בין קופא לגו או לבר ועל זה משני דאוכלים ומשקים דחקיהו זהו מה שנלע"ד לשיטת הרמב"ם:

ולשיטה זו לק"מ קו' תוס' מ"ט נקט משני צדדים טרפה פשיטא די"ל סד"א אפי' ניקבה מעל"ע מחוץ לפנים כשר משום דהמסס הוא בפנים מלא קלפים קלפים כפירש"י בפ' במה מדליקין ועמ"ש בזה בה' גדולות וה"א שהקלף מגין קמ"ל משני צדדים טרפה ובהמסס אפי' מצד א' טרפה משו"ה כ' תוס' דליתי' לשיטה הנ"ל אלא מיירי מפנים לחוץ ושם ליכא קלפים ע"ש וא"כ שפיר ק' למה לי' למיתני משני צדדים טרפה והיינו המשך דברי תוס' וק"ל:

דף נא.

המוציא מחברו עליו הראי' פירש"י סתמא דמילתא כל זמן דלא יהיב דמי לא יהוב לי' תילתא נ"ל הא דפשיטא כל כך בטבח טפי מבעלמא עיין תוס' שבועות מ"ח ע"א ד"ה רבי יהודה נראה היינו טעמא משום דאיכא כמה ספיקא טרפות בסירכות וכדומה שאין הספק בזמן מתי נולדו אלא הטרפות בעצמו מסופק ובהא המוציא מחברו עליו הראי' והמוחזק יחזוק בשלו ע"כ לא יהיב לי' חיותא עד דיהיב לי דמי ועיין פלוגתת ר' אפרים ורמב"ן בזה ברא"ש דשמעתין. ומ"מ מה שסיים רש"י דמספיקא לא מפקינן ממונא מחזקה הוא תמוה הא במסקנא דפ' המדיר לא משום מפיק ממונא מחזקה הוא דאפי' לא יהיב טבח דמי נמי מוציאין מן הטבח הואיל ונולד הספק ברשותו וצ"ע להבין דברי רש"י:

עליו הראי' כ' תוס' דבשואל לא שייך נולד הספק ברשותו דכל היכי דאיתי' הוא ברשות המשאיל עיין מ"ש הרא"ש פ"ק דפסחים בשם רבנו יונה וע' תוס' ב"מ ק"ג ע"א נראה כסותר למ"ש כאן ואין כאן סתירה התם מיירי מחזקת ממון ובוודאי אין להוציא מיד השואל והכא מיירי מחזקת רשות ונקרא רשותו של משאיל וק"ל:

נפלה מן הגג וכו' אר"ה וכו' אין חוששין וכו' אע"ג דכבר אר"ה חדא זימנא בא זאב ונטל בני מעים אין חוששין שמא במקום נקב נקוב משום דנשחטה הותרה קמ"ל הכא אפי' היכי דאיכא לעמוד עליו ע"י המתנת מעל"ע אפ"ה אין צריך להמתין והיינו דהאריך רש"י לאתויי מתניתין דלקמן והא דלא תנן במשנתינו דמיירי בטרפות בהמה המתנה מעל"ע משום דמשנתינו מיירי בבהמה שכבר נשחטה כדמסיים כל שאין כמוהו חי' שאין אחרת כיוצא בה חי' שהבהמה זו כבר נשחטה כ"כ הראשונים שם וא"כ לא מצי למיתני שימתין מעל"ע ותנן לקמן גבי עוף הנדרס:

שגרונא שכיחא וכו' הר"ן לקמן גבי הלכה אינה צריכא בדיקה. משמע דגרס בה"ג האי אומרתא דנפלה וכו' הי' לו גירסא בהיפוך והלכתא חוט השדרה שכיחא שגרונא לא שכיחא פי' גבי נפלה וא"כ לדינא ליכא נפקותא בין ה"ג דמוקי לה בנפלה ובין תוס' דמוקי בלא נפלה ובה"ג שלפנינו אין הגי' כן:

בית הרחם אין בו משום ריסוק אברים הרמב"ם פסק דבנפלה לא חיישינן לאבר בית הרחם משום ריסוק שהוא ספוגות וכ' הריב"ש דרמב"ם פי' כן בדר"נ בית הרחם אותו אבר אין בו משום ריסוק ומ"מ מייתי שפיר סייעתא מזב ומעגל שנולד בי"ט דממילא הוא כיון שבית הרחם ספוגי שוב ליכא למיחש לולד ג"כ ע"ש ומ"מ גם לפי' זה ק' ק' תוס' הא חזינן רוב בהמות חיים אחר לידה ופשיטא שאין ריסוק לא בולד ולא בהאם.

וצ"ל כתי' תוס' דמיירי דחזינן ריעותא בולד שאינו הולך או כתי' הר"ן דה"א דהוה מיעוט המצוי ועל זה ק' לתוס' מאי מייתי מזב התם ליכא ריעותא וכן ק' להר"ן דמשום מיעוט המצוי לא נטהר הזבה וצריכים ג"כ לתי' תוס' גם להרמב"ם אליבא דהריב"ש:

אמנם רמ"ך כ' דרמב"ם מפרש ג"כ בית הרחם אין בהולד משום ריסוק אברים כפשוטו כמו שמפרשים כל הפוסקים אלא ממילא מבואר דבית הרחם ספוגות דאל"ה הי' הולד כמו עוף הנדרס אע"כ בית הרחם גופי ספוגיית הוא ולהרמ"ך אין להרמב"ם ראי' למאי דס"ל דאפי' לא מיטרפי' בי' שייך בי' ריסוק איברים אם נשתנה וזה אין מוכרח משא"כ להריב"ש אמנם לשון ר"נ משמע כהרמ"ך דהא אידך דר"נ אמר בית המטבחיים אין בו משום ריסוק אברים וקאי אהבהמה ולא אבית המטבחיים ה"נ קאי אהולד ולא אבית הרחם. הנה מ"ש תוס' דלמא חי אח"כ הרבה וכ' מהרמ"ל דבתי' ב' של תוס' לא מיתרץ הך קושי' ונלע"ד דאתי' קמא סמכו תוס' אלא אתי' קמא יש לפקפק שכ' דהו"ל לחושבו אונס התינח אי הוה בית הרחם כנפלה מהגג ובנפלה נהי דאיכא דלא נתרסקו אבריהם כששהתה מעל"ע ונבדקו מ"מ גם אותן שלא נתרסקו מ"מ כאיב להו' החבט טובא ואי הוה בית הרחם דומה לנפילה נהי דלא מת שהרי חי כמה שנים אח"כ מ"מ האי יומא כאיב לי' וה"ל מחמת אונס. אלא שע"ז אנו דנין ואנו אומרים כל ולד שאין בו ריעתא אינו בגדר נפילה ולא כאיב לי' בית הרחם ולא מידי אפי' אונס לא מיחשב. אך אותו שאינו עומד ביומו אפשר ההוא הוא בגדר ספק נפילה וצריך שיהוי ובדיקה מעל"ע ואיך מוכח בהיפוך מזה מתינוק שנולד התם ליכא ריעותא ואינו בגדר נפילה ואפי' אונס ליכא משו"ה מטמא בזיבה, משו"ה נאדו תוס' והוסיפו אתי' קמא דהזיבה גופי' הוה ריעותא דליחשבי' כנפילה לא כמרוסק אלא כנפיל' ואפי' שהה וחי כמה מ"מ אי איכא למיחש בבית הרחם היו לנו לומר נהי שאיבריו לא נתרסקו שהרי חי מ"מ כאיב לי' וה"ל מחמת אונסו ומיושב ב' ק' תוס'. ומהרש"ל ביש"ש האריך בו ט"ז בי"ד סי' ט"ו וכוונת מהרש"ל דר"נ לא מיירי אלא בולד בריא אולם אבל ולד חלוש בטבע לא מיירי. והנה כשנולד ולא נתבררו סימניו שכלו לו חדשיו כי לא נגמרו סימניו כגון קרנים וכדומה כעין שעריו וצפרניו באדם. ועל כרחנו להשהותו ז' ימים וביום השמיני איגלא מילתא למפרע שכבר כלו לו חדשיו ביום לידתו ומדלא גמרו סימניו שהרי איגלאי שחדשיו כלו ומ"ט לא נגמר בסימניו ש"מ שטבעו חלש ובהא לא העיד ר"נ שלא נתרסקו אבריו וא"כ צריך בדיקה אחר מעל"ע וס"ל למהרש"ל שהה ועמדה כיון דאיכא תרוויהו לא צריך בדיקה ע"כ בעינן שיפריס ג"כ עג"ק ויהיו שהה ועמד ומותר בלא בדיקה ולחנם נתלבט ע"ז:

דף נא:

כגון שיצא דרך דופן פירש"י ע"י סם וכו' עיין מהרש"א נ"ל דרש"י רצה לפרש ב' שינויי דרך דופן דתינוק ודעגל בחד גווני. דאי ס"ד דרך דופן דעגל הוה בגווני אחריני א"כ ה"ל לשנויי בשהפריס אע"כ לא בעי לתרוצי באופן אחר מה שתי' בתינוק. ויוצא דופן דתינוק א"א לומר שחתכו בטן האם בחי' להוציא התינוק דהס מלהזכיר ליגע בהאם אפי' גוססת להוציא הולד ובנהרגה האם ע"י סייף ושוב הוציאו הולד זה א"א בבהמה בי"ט דממ"נ אי נשחטה האם הותר העגל בשחיטת אמן והריגה בלא שחוטה אסור בי"ט אם לא ע"י מציאת רחוק ע"י סיבה ולא משכחת אלא שמתה האשה או הבהמה ואח"כ חתכו בטנה וא"כ מתו ע"י מלאך המות ואז הולד מיית ברישא ולא משכחת אלא ע"י סם. ומיהו התוס' דס"ל בעלמא ביושבת על המשבר ונעקר הולד אז אפי' מתה ע"י מלאך המות האם מיית ברישא וא"כ משכחת לי' שפיר בלא סם אך רש"י לטעמי' פליג בהא אהתוס' ספ"ק דעירוכין י"ז ע"א פירש"י ד"ה ומקרעין וכו' ע"ש והאריך בזה מג"א סי' של"א וק"ל:

ועוד דהא סיפא דהך משנה דמטמאה בזיבה תנן נוחל ומנחיל וכ' תוס' הא דלא תנן עובר ביושבת על המשבר משום דלא פסיקא לי' ואי ס"ד רישא דמטמא בזיבה מיירי ביושבת על המשבר א"כ תהדר ק' לדוכתא אפי' עובר נוחל ע"ש וע"כ מוקי לי' בלא יושבת על המשבר וע"י סם ודברי תשובת רמ"א סוף סי' מ' תמוהים בזה:

מודה ר"ש לענין קדשים כ' תוס' לא הוה צריך וכו' עיין ל"ח ע"א ד"ה כי יולד וכו' ויש לפקפק דלשון לידה משמע לידה ולא דרך דופן אלא כיון דמרבינן מכי תלד לרבות דופן הוצרך שוב ללמד מפטר רחם למעוטי יוצא דופן בקדשים ושוב הדרין לכללין יולד במשמעותי' אינינו יוצא דופן ואחר הנחה זו צ"ל ק' תוס' לפי מאי דס"ל להטור דגלגולת ומוח אין בו משום ריסוק איברים דוקא נגד חלל הגוף צריך בדוקה ולא מוח ודלא כרמב"ם. והנה לענין פטר רחם דבכור קיי"ל הוציא רוב ראשו אפי' החזירו אח"כ כבר נפטר רחמה בזה והבא אחריו אינו קדוש בבכורה ועיי' לקמן ס"ח ע"א תוס' ד"ה סיפא וכו' ולפי הנחה הנ"ל אי לאו דכתיב בקדשים כי יולד פרט ליוצא דופן אי הוציא ראשו והחזירו ושוב יצא רובו דרך דופן הוה קדוש בבכורה ע"י יציאת ראשו דרך רחם והא שיצא רובו דרך דופן לא איכפת לן אבל השתא דכתיב בקשים כי יולד נהי דהבא אחריו אינו קדוש בבכורה מ"מ גם הוא אינו קדוש דיצא רובן דרך דופן ואצטריך דר"ש וק"ל:

(**ויען סוגיא דצריך לבדקן במס' ביצה ל"ג שייך כאן ע"כ ציויתי להעתיק חי' דשם:**)

בעזה"י מה שחנני הי"ת במס' ביצה ל"ג ע"ב אין מלבנים רעפים פק"ק פ"ב יום עש"ק א"ח דשבועות תקצא"ל:

שצריך לבדוק פירש"י משום טרחא שלא לצורך. ולפי פי' משום הבערה שלא לצורך משום לטעמי' ס"ל מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי אפי' שלא לצורך כלל. וצ"ל הכא משום דטרח שלא לצורך והיא איסור דאורייתא למ"ש רמב"ן בפ' אמור דכל שבותים כאלו דאורייתא נינהו וכבר הארכתי בזה במקום אחר אלא שצל"ע א"כ לרש"י איך משכחת מתוך שלא לצורך כלל נהי מלאכה ליכא טורח שלא לצורך איכא ויש לחלק בין אוכל נפש עצמו כגון שמבשל או שוחט זה אינו בכלל טורח ועובדא דחול. אבל הבערה ללבן רעפים שאינו באוכל נפש עצמו אי עביד בחנם כגון שיבקעו ה"ל טורח שלא לצורך:

ולפ"ז לקמן בעוף הנדרס דלא שייך משום טורח שלא לצורך ומ"מ בעי לאסור אע"ג דאמרינן מתוך אפי' שלא לצורך כלל התם היינו טעמא דע"כ לא שרי אלא שלא לצורך כלל ומ"מ חזי בי"ט לו אי הוה צריך לי' אבל אי שוחט לנכרים או לאחר חייב מלקות כמ"ש ר"ן לעיל דף י"ב בדעת רש"י וא"כ השוחט בהמה טרפה בי"ט לוקה שהרי שוחט לגוי להדי' וה"נ השוחט ס' טרפה הוה שוחט ס' לגוי ס' לישראל ואסור אי חיישינן. בוודאי השוחט בהמה כשרה ס' צריך לה ס' אינו צריך לה כלל. אפי' להתוס' דבעי צורך קצת אע"ג דהכא הוה ספיקא אי איכא צורך קצת או לא מ"מ שרי משום דהאי להוציא נפשי' מספיקא אולי יצטרך לו הוא גופי' הוה צורך קצת אבל הכא שוחט ס' טרפה לגוי ס' כשרה לישראל הוה ככל ספק איסורי' ושפיר קמיבעי' לי' אי חיישינן שתטרוף. ולא נעלמו ממני דברי צל"ח בזה ומשו"ה הארכתי בזה:

מפני שצריך לחסמן פשטי' משמע היינו נמי בחדשים דוקא ולפ"ז ע"כ לית לי' חששא דבדקן דאל"כ מ"ט נקטי מתניתין ברעפים דאיכא איסור דאורייתא דחסום ולא נקטו איסור בדיקה כגון עוף הנדרס וכדומה אפי' לא שייך ודאי דאורייתא אע"כ מ"ד צריך לחסמן לא ס"ל צריך לבדקן כלל. אך הרמב"ם ס"ל בישנים נמי שייך חסום וכ' ה"ה דצריך לחסמן לאו דוקא אלא מפני שמחסמן וא"כ כל הך מ"ד נמי ס"ל איסור בדיקה אלא לא בעי לאוקמי משנתינו ברעפים חדשים דוקא וסתם מיירי משנתינו בכל רעפים אפי' ישנים. ונ"ל דחדשים הוה דבר שמתכוון וחסמן דאל"ה יבקעו וכששוב יצלה הבשר יבקעו ויפול הבשר לתוך אש ואפר ומתכוון לעשות כלי. אך בישנים אינו מתכוון לכך דבלאה"נ יכול לצלות הבשר אלא פסיק רישא הוה דע"כ ממילא מתחסמן ואמנם לא איכפת לי' בזה והוה מלאכה שאצ"ל ולר"ש פטור ולפמ"ש תוס' לעיל ה' ע"א ד"ה ואינו וכו' מותר משום שמחת י"ט אע"ג דהתוס' כ"כ לב"ש כמ"ש מהרש"א שם מ"מ לבסוף מסקינן מוחלפת השיטה וב"ה מתיר כמ"ש תוס' ט' ע"ב ד"ה אמר אמר ר' יוחנן

ע"ש לשיטת ר"ת נמצא ע"כ צריך לאוקמי' ברעפים חדשים אבל לר' יהודא דמלאכה שאצ"ל חייב הה"נ ברעפים ישנים וא"כ ריש לקיש דאמר לקמן בקדרה חדשה עסקינן ע"כ מלאכה שאצ"ל פטור ס"ל דאל"ה אפי' ישנים נמי ואפ"ה ס"ל טעם רעפים משום חסום ש"מ פשיטא לי' דאיבעי' לקולא דליכא למיחש לבדקן. ואמנם ר' ירמי' שפיר קאמר אין צריך לחסמן תנינא ואפי' בישנים וכר' יהודא ולעולם לבדקן בעוף הנדרס נמי אפשר דחיישינן ורק משנתינו ואפי' בישנים והרמב"ם דס"ל בעלמא מלאכה שאצ"ל חייב מחייב אפי' בישנים ומ"מ איבעי' דצרך לבדקן איפשטא מפשיטותי' דריש לקיש עיין וק"ל כי הקצרתי. ובירושלמי אית תנא תני מלבנין ואית תנא אין מלבנין הא בבדוקי' הא באין בדוקי' ע"ש ולפי הנ"ל תרווייהו בבדוקי' היינו ישנים והא כמ"ד משאצ"ל חייב והא כמ"ד פטור אלא ניחא לי' לאוקמי' בתרי טעמא לכחד תנא וכר' יוחנן בב"מ סוגיא דחביות ע"ש:

מהו לשוחטו בי"ט כ' פ"י דלא וה"מ למיפשט מבהמה ממוכנית התם משום הפסד ממונו התירו ע"ש וצריך אני להוסיף הא מקלקל בחבורה קיי"ל פטור ורק בשוחט טרפה תיקן להוציא מידי אבמה"ח לב"נ או להוציא מטומאות נבלה עיין פסחים ע"ו ע"א ובתוס' שם והכא במסוכנת שחוששש שלא תמות כרגע וכפסע בינה לבין המות א"כ בלאה"נ כמעט רגע לא הי' בה איסור אמה"ח. ואין כאן תיקון. וכן לענין טומאת נבלות ממ"נ אי לא תפרכס הלא אכתי תיטמאה והרי קלקול בחתיכות העור בחנם. ואי תפרכס הרי יאכל ממנה ע"כ משום הפסד ממונו התירו משא"כ בס' טרפה אי תשכח טרפה הרי תיקן להוציא מידי אמה"ח ומידי טומאה ואיכא איסור דאורייתא. והקשה פ"י מ"ט לא מיבעי' לי' בכל ס' טרפות ותי' התם אתחזק ויצאה מרוב בהמות כשרות לא מיבעי לי' ומסברא אסור אבל הכא שכבר איתרע הריעותא למעליותא שהרי חי מעל"ע בהא מספקא לי' ופשוט לי' מרוב רעפים שאינם נבקעים. ונכון הוא ובדברים אלו י"ל בפשיטות קו' מוה"ג בתשובת חו"י מדפסק בש"ע א"ח סס"י של"א כרבי דמי שלא מל מעולם לא ימול בשבת משום שצריך לבדקן והא"ש התם לא אתחזק המוהל כלל ולית לי' מידי למעליותא כלל. ונ"ל לדבריו ז"ל נמי ה"ה עמדה דצריכה בדיקה נמי דומה לשהתה מעל"ע משו"ה התם בחולין משני הש"ס בהפריס ע"ג קרקע ואיתרע ריעותא למעליותא ומותר אפי' בי"ט וגם מהתם איפשטא איבעי' דהכא:

והנה הר"ן כ' שם בס"ד דר"נ דהוה ריסוק בית הרחם מיעוט המצוי וניחוש כדחיישינן לריאה קמ"ל. והוא לשיטתו ס"ל כן פ"ק דחולין דריאה משום מיעוט המצוי ע"ש וכן פירש"י בחולין נון ע"ב ד"ה מאי וכו' אך רוב הפוסקים לא ס"ל הכי אלא למיעוט המצוי

לא חיישינן רק מטעם אחר בדקינן ע"ש רשב"א בשם רבינו יונה והכי קיי"ל ע"כ ס"ל להתוס' שם בחולין אי ליכא ריעותא לא אצטריך ר"נ לאשמיענן אלא באיכא ריעותא דאינו עומד. והא"ש דמייתי ש"ס הכא מתניתין דעוף הנדרס ולא שאל על מתניתין דבהמה נפלה ועמדה צריכה בדיקה משום בהמה י"ל כיון דאיכא נמי מיעוט המצוי בריאה ומיעוט המצוי בנפילה אע"ג דעמדה ע"כ לא מיבעי' לי' אלא בעוף דלא חיישינן לריאה כלל. ומ"מ התם בחולין דמיירי בעגל הנולד לא שכיחי סרכות דמטרפות הו"ל כעוף הנדרס ומשו"ה דחי בהשפריס ע"ג קרקע ומותר לשוחטו בי"ט:

ואמנם בזמנינו דמחמרים כמה חומרות ואפי' בגדיים וטלאים נמי מצרכים בדיקה א"כ הוה אפי' על בן יומו מיעוט המצוי וכיון דגם ריסיק בית הרחם הוה מיעוט המצוי הו"ל תרי מיעוטא המצויים ואסור לשוחטו בי"ט וצדקו דברי הרא"ש הקצרתי מאוד וק"ל:

בדיקה ודאי בעי. שיטת רש"י ורוב הפוסקים הבדיקה הוא משום חשש טרפות כי לריסוק איברים אין שום בדיקה אלא כך הוא הל"מ שזמנה מעל"ע או עמדה להך מ"ד ותו יצאה מחשש ריסוק ומ"מ אכתי איכא למיחש לטרפות ע"י חבט הנפילה ומשו"ה צריך בדיקה. אך דעת רמב"ם וראב"ד דהבדיקה היא אם נתרסקו איברי' אך בתוך מעל"ע לא אתגלי בהתתי' ואחר מעל"ע או אם עמדה הרי היא קצת בריאה ואי נתרסק אבר ניכר הוא אלא דלרמב"ם חיישינן אפי' באבר דלא מיטרפה בי' כגון טחול וכליות ולראב"ד מספקא לי' דלמא דוקא באבר דמיטרפה בי' אם נתרסק אפי' לא ניטל ולא ניקב ולא אירע בו שום חסרון רק שנשתנה מחמת ריסוק טרפה:

ולכאורה י"ל דבהא פליגי אמוראי אבדקה דלקמן נ"ו ע"ב דאר"א בן אנטיגנוס א' זו וא' זו צריכה בדיקה דר' יהודה א"ר הוה ס"ל כרמב"ם בדיקה להוציא מידי ריסוק אברים וי"ל כיון שהלכה או לאינך מ"ד אפי' רק ננערה ופשטה רגלה כך היא הל"מ דתו לא ניחוש לריסוק כי כל דיני נפילה הל"מ כפירש"י במתניתין אך ר"ח בר אשי ס"ל דהבדיקה מטעם טרפות ואין ראי' מהילוך דאפי' טרפה נמי יכולה להלוך כראוי. מיהו הר"ן כ' כל שהלכה כראוי ואין כאן רעיתא בפנינו כגון דמשגרת כרעא בתרייתא לא חיישינן לטרפה תו ע"ש:

והנה נפקותא לדינא לשיטת רמב"ן אפי' בדק בתוך מעל"ע לא יועיל דלא אגלי בהתתי'. ולרש"י וסייעתו כיון שלא מצא טרפה תו ממתין מעל"מ ומכשירה וזה נראה ב"ק נ' ע"ב דר"נ אמר אי הוה ממתין מעל"ע לא הוה מפסיד לתורא וק' דלמא אכתי הי' טרפה ע"י בדיקה וכ"כ שיטה מקובצת שם אלא י"ל מיירי שכבר בדקה בתוך מעל"ע ולא מצא בו שום טרפות וכשיטת רש"י דלא כרמב"ן:

והנה לפי הגירסא דזבחים דמייתי תוס' ר"ל ס"ל עמדה צריכא מעל"ע הלכה צריכא בדיקה כ' האחרונים משום דלא בעי למימר שיהיו כל כך מופלגים זה מזה דעמדה מועיל דלא בעי מעל"ע והלכה יהיו' צריך בדיקה. ונראה תוס' מיאנו בזה דס"ל דמה ענין זה לזה דעמידה ומעל"ע הוא משום ריסוק ובדיקה הוא משום טרפות. וא"כ אעפ"י שעמדה אינה צריכא מעל"ע ויצאה מספק ריסוק מ"מ הלכה תצטרך בדיקה משום טרפות כדס"ל לר"ח בר אשי באמת משו"ה מחקו תוס' הגירסא אלא י"ל סוגיא דזבחים אתי' כרמב"ם דטעם בדיקה נמי משום ריסוק וא"כ תועלת עמידה וההליכה הכל מטעם א' משום ריסוק שפיר י"ל דא"א להפליג כל כך זה מזה אם הועילה העמידה לגלות בהתתי' שיכול לבדוק בתוך מעל"ע ראוי' היו שתועיל ההליכה שלא יצטרך בדיקה כלל נמצא סוגיא דב"ק ודזבחים פליגו בפלוגתת רש"י ורמב"ם הנ"ל:

והנה דעת הב"ח דוקא עמדה מאלי' ואח"כ הלכה לא בעינן בדיקה אבל העמידוהו אחרים תו לא יועיל הילוך שלה כיון שההעמדה הראשונה הי' ע"י אחרים. והקשה ש"ך א"כ מ"ט כולהו כר"ל לא אמרו משום דהלכה אינה צריכא בדיקה עכ"ע לוקמא שנתערבה בנפילה שהעמידוהו ושוב אין לה חזקה בהליכה אע"כ דלא כב"ח. ונ"ל עכ"פ סברת הב"ח נכונה דהרי כ' הר"ן שאין הליכה מוצא מידי ספק טרפה שהרי אפי' נשברה השדרה יכולה להלוך אלא כיון שהולכת הילוך יפה מה"ת ניחוש הואיל ואין כאן ריעותא בפנינו וא"כ ס"ל להב"ח כיון שאינה עומדת מעצמה הרי יש ריעותא לפנינו שוב אין ההילוך מוציא מידי ספק טרפה אבל יודה הב"ח דלטעם משום ריסוק אברים בדקינן לי' בוודאי ההליכה מוציא מידי ספק אפי' העמידוהו אחרים וא"כ לק"מ מש"ס זבחים דסוגיא דהתם אזלא בשיטה דהבדיקה היא משום ריסוק להב"ח קאי לשיטת הסוברים הבדיקה משום טרפה:

והנה ש"ך בי"ד סי' ק"י סקס"ו כ' דלר"ת דס"ל ס"ס אפי' א' בגופו וא' בתערובות מהני. צ"ל דהיכי דאפשר לברר לא מהני ס"ס דאלת"ה מאי בכך דאיתערב בנפילה הא הוה ס"ס א' באלף אע"כ כיון דאפשר לברר ע"י בדיקה אחר מעל"ע לא מהני ס"ס ע"ש פי' כוונת דבריו דאע"ג דלגבוה א"א בבדיקה משום הקריבהו נא לפחתך מ"מ כיון דלהדיוט אינו נאכל בלא בדיקה משום דאיכא לברורי א"א להקריבו דאין לך מאוס יותר מזה דההדיוט לא יאכלנו להמזבח ירצנו ופשוט. ונראה דברי ש"ך יוצדקו לשיטת רש"י דכיון דעבר מעל"ע תו לית כאן חשש נפילה ורק משום ס' טרפה וה"ל ס"ס אבל לשיטת רמב"ם לק"מ כיון דמשנפלה הרי הוא כודאי טרפה הל"מ כל מעל"ע ואתחזקה באיסור נפילה אע"ג דלאחר מעל"ע מועיל בדיקה מ"מ הוה אתחזק איסורא ומשו"ה לא יועיל ס"ס ובזה

מיושב ק' הפר"ח אהפוסקים דמייתי ר"ן דגבי מחי' אבי' פסקי לא מהני הלכה וצריכא בדיקה והקשה פר"ח א"כ בזבחים לוקמי' דאיערב בהמה דמחי' בי' פסקי ולהנ"ל ניחא דה"ל ס"ס דלא אתחזק איסורא ולא בעי אפי' לברורי ושרי' לגמרי וק"ל:

בשלהי כפלי. וצ"ל דהוה פשיטא לי' לשמואל מסברא או מקבלה בחסרון חולי' בשלהי כפלי נמי מטהרי ב"ה ואמר עלה וכן לטרפה דאל"ה מנ"ל לשמואל דמטהרי בחולי' דשלהי כפלי דלמא בעינן דוקא חסרון חולי' גדולה ובהא איירי פלוגתיהו ולא שייך לומר וכן לטרפה דהא אפי' נעקרה צלע טרפה אע"כ קבלה היתה בידו כך ובזה י"ל דפריך ולתני מקולי ב"ש וחומרי ב"ה פי' בעלמא הוה סד"א דאינהו לא פליגי בטרפה אלא שמואל מכללי' איתמר וכן לטרפה ולק"מ ולחשבי' בהדי' קולי ב"ש. אבל השתא דמוקי בשלהי כפלי והוה ק' לי' מנ"ל לשמואל דגם בשלהי כפלי פליגי ב"ש וב"ה ע"כ ברייתא מצא דתני' בה בהדיא הך שלהי כפלי א"כ ולחשבי' מקולי ב"ש וכו' ומשני אפ"ה כי אתשיל לענין טומאה אתשיל וכו':

בבהמה מן הזאב ולמעלה פי' תוס' מדקדוק לשון ולמעלה שהזאב עם למעלה ממנו שוים וכ' הר"ן מהנץ ולמעלה נמי כך. יתפרש הנץ שוה עם העופחות שלמעלה ממנו חוץ מן הגי שהרי להדיא קתני נץ בדקה וגז בגסה אבל זאב שוה עם הארי וצ"ע מנ"ל להש"ס הא דלמא זאב ולמעלה חוץ מארי כמו נץ ולמעלה חוץ מן הגז וקמ"ל דזאב דורס בדקה דרברבי מיני' כמו החיות שלמעלה מהזאב כמו שהנץ דורס עופות דקים דרברבי מיני' כמו שדורסים העופות שלמעלה ממנו עד הגז, וצ"ל כמ"ש הרא"ש דפשיטא להו לחז"ל דליכא שום דורס כ"א זאב וארי ואין שום דורס ביני לביני אפי' דוב שכול ונמר עז מ"מ אינינו דורס. אלא שהקשה הרא"ש א"כ מ"ט איבעי' להו בשאר עופות טמאים יש להם דרוסה או לא מה"ת יבעי להו בעופותא טפי ותי' בעופות יודעים שהטמאים דורסים פי' עושים מעשה דרוסה מכים בצפורן ומספקא להו אי מטילים ארס או לא. ולפ"ז דברי ר"ן נכונים דבזאב ע"כ ולמעלה לומר ששוה עם הארי דהא ליכא שום דורס ביני וביני אבל בנץ הפי' ולמעלה עד הגז הוא שוה עם עופות הדורסים ביני לנץ ולגז. והנה מ"ש הר"ן דשאר עופות ידעו חז"ל שהם דורסים הוא בנוי עפ"י פי' רמב"ן שכ' רשב"א ור"ן לקמן במתניתין כל עוף הדורס טמא היינו שמכה בידו והא דאיבעי לן בשמעתין אי יש יש להן דרוסה פי' אי יש להן ארס אבל רש"י פי' לקמן כל עוף הדורס שתופס המאכל בצפרניו ואוכלו והא דאיבעי לן שארי עופות טמאים יש להם דרוסה הוא כפשוטו אם דורסים כלל או לא וא"כ אי ס"ד דבחיות פשיטא להו דליכא דורס בין ארי לזאב ק' ק' הראש מ"ש חיות מעופות אע"כ לא פשיטא להו וכמ"ד דשארי חיות נמי דורסים עיין

בהרא"ש וא"כ א"א לפרש דדיוקא דש"ס מדנקט מזאב ולמעלה משמע שהשוה אותו לארי ז"א דהא מן הנץ ולמעלה ע"כ לא השוה לגז ה"נ זאב לא שוה לארי אלא לביני וביני אע"כ האי ולמעלה לאו דיוקא הוא ע"כ רש"י לשיטתו לא הוה מצי לפרש כפי' תוס' ע"כ פירש"י דהא קמ"ל דזאב בגסה נמי דריס אמתניתין קאי ונ"ל הכי פירושו דבמתניתין ה"א זאב בגסה נמי ופליג אדר' יהודה וממעט חתול מגסה אבל בדקה דריס ואתי רב למימר זאב גופי' בדכוותי' ולא ברברבי מיני' וממעט חתול מדקה דכוותי' אבל באימרי זוטרי דריס דהוה פחות מייני' וכהילכתא. נמצא לפ"ז ללישנא קמא נמי בין רב בין מתניתין ממעטינן חתול אלא ממתניתין ה"א דזאב דריס גסה אפי' רברבי מיני' וממעטינן חתול מגסה אבל דקה דריס כל דקה ואתא רב לאשמעינן דזאב דריס בדכוותי' וחתול בדזוטר. ולליש נא בתרא לעולם למעוטי חתול רב ממעט חתול מן הכל בין מרברבי בין מזוטרי ולפ"ז הלכה כלישנא קמא דר' יהודה פליג וכן פירש"י במתניתין:

והנה בזבחים ע"ד ע"ב כולהו כר' ינאי לא אמרי דמידע ידיעי וצ"ל ר' ינאי ס"ל לא ידיעי והוא דוחק דפליגי במציאות אבל י"ל לפמ"ש תוס' שם ולקמן נ"ג ע"ב בשמעתין דדרוסת חתול ונקיבת קוץ מיחלף ולא ידיע וצריך להסביר מ"ש לעולם ציפורן דבעל חי משוך וקוץ עגול אך י"ל כוונת תוס' דריסת חתול בבר אוזא שהוא עוף גס ומכ"ש באימרי זוטרי דריסתו מיעוטא ודקה וא"א להבחין בו אי משוך או עגול אבל בעוף הדק שדריסתו עצום מאוד בודאי יש להכיר בין קני' לשונרא. וכן י"ל ר' ינאי סבר דריסת הזאב בגסה נמי דריס אך אינו ניכר כל כך ולא ידיע בין קוץ לזאב דעיקר דריסתו בדקה אבל בגסה נהי דדריס אבל אין להבחין בו אי משוך אי עגול. ולא מוקי ר' ינאי מתניתין אלא בבהמה גסה ולא בכל הבהמות אבל אינהו סברו זאב בגסה לא דריס רק בדקה וארי בגסה והתם מידע ידיע שפיר:

ובס' טהרת הקודש שם הקשה לימא דאיערב דריסת מדעת עם דריסה שלא מדעת והו"מ להקשות דנתערב ב' דרוסות חד קטעי לידי' וחד לא קטעי לידי'. ולהנ"ל ניחא כל דריסה בלא ארס אינו ניקב כל כך כמו שמסייע שריפת הארס וא"כ ניכר היטב בין זה לזה:

ועמ"ש תוס' לקמן נ"ג ע"ב סוף ד"ה ספק שונרא וכו' דלמא אפשר לברר עכ"ל צ"ע מאי דלמא כיון דכלב וחתול מתחלפים א"כ ע"כ כלב וקני' שוים הם א"כ בודאי אפשר לברר: הא דא"ל אף לחולדה יש דרוסה בעופות וכו' היינו למסקנא דקיי"ל הכי אבל אין הכרח די"ל אי אין דרוסה לחתול באימרי זוטרי י"ל יש דרוסה לחתול בעופות רברבי ויש דרוסה לחולדה בעופות זוטרי ואין דרוסה לשניהם באימרי זוטרי אלא הש"ס אומר האמת. אך

לחד פי' שכ' שהי' יודעים שרב הי' יושב ועוסק בהלכות אלו א"כ ידעי בעלי ש"ס שכך הי' עוסק באימרי זוטרי ואמר יש דרוסה לחתול:

ארי שנכנס בין השורים ונמצא צפורן וכו' עיין לעיל מ"ג ע"ב תוס' סוף ד"ה קסבר וכו' התם נמי דמי לתלות יותר בדריסת ארי כמו בספק דרוסה בעלמא עכ"ל משמע דס"ל דהכי מיירי בשניהם שותקים או מקרקרים דאי דל צפורן מהכא הי' שרי אפי' לשמואל אך מחמת הצפורן הוה לשמואל ספק דשכיחא טפי ע"י דרוסה כמו איהו שתיק ואינהו מקרקרין וכמ"ש רשב"א וטור ומ"ש מהר"מ שיף דבתוס' דשמעתין משמע דהצפורן הוא ספק שקול היינו אי לא הוה תלינן בארי חולי אלא בכותל ממש אז הוה שקול אך אחר דהוכיחו תוס' דפשיטא לש"ס דליכא צפורן בכותל בשום אופן רק ע"י ארי חולי נמצא עכ"פ בא הצפורן מהארי אך לא ידענו אי מארי בריא או חולי זה הוה ספיקא דשכיח כמו איהו שתיק ואינהו מקרקרין וק"ל:

אוקי מלתא אחזקי' יל"ד דהול"ל ה"ל ספק דרוסה ואוקי מלתא אחזקה ע"כ נלע"ד לשיטת רש"י דס"ל רוב אריות דורסים בפועל דלא כהתוס' ס"ל מ"מ ס' דרוסה להקל דחזקת כשרות דבהמה דאתי ג"כ מכח רובא כיון דרוב בהמות כשרות א"כ ידעינן דכשרה נולדה ואוקמא אחזקה קמייתא שעדיין כשרה הוא ולא נדרסה וס"ל דהאי רוב בהמות כשרות עדיף מרוב אריות דורסים דהאי הוה רובא דתלי במעשה אבל הארי הזה אין לו חזקה שהוא בעצמו דורס דמעולם עדיין לא דרס רק שרוב אריות דרכן בכך משא"כ רוב בהמות כשרות יש חזקה לבהמה זו שנולדה כשר כך הוא עדיין בכשרותה משו"ה אין חוששין לס' דרוסה משא"כ מקום ציפורן בגבה הרי יצאה הבהמה מחזקתה ונשתנה ממה שהיתה משנולדה עד עתה שהרי נולד לה מקום ציפורן בגבה וממילא חוששין לדרוסה שהרי רוב אריות דורסין. אבל ציפורן גופי' בגבו כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי דל ציפורן מהכא ונשאר ככל ס' דריסה דע"י דאוקמי הבהמה אחזקה נעשה ס' ואין חוששין לס' דרוסה ואי לאו אוקמי' אחזקה הי' רוב אריות מתנגד אבל השתא אין כאן רובא המתנגד כנ"ל:

דף נג:

שרקפא דס' דרוסות. רש"י כ' דדרוסות נץ בעוף הדק לא מינכר לפ"ז הא דס"ל לרש"י יש בדיקה לדרוסה אפי' בבהמה משום דמקומו ניכר היינו דוקא בבהמה אבל לא בעוף דקליש זיהרי' וצריך לשחוט הקנה תחלה ואח"כ לבדוק הושט ובזה תבין לשון רש"י לעיל מ"ג ע"ב ד"ה ההוא לספק דרוסה וכו' ע"ש וכבר כתבתי זה לעיל ע"ש:

צריכה בדיקה כנגד בני מעים. מה שהקשו תוס' אפירש"י אי ודאי דרוסה אין לו בדיקה מה יועיל אי האדים בשר נגד סימנים ולא סי' עצמם הלא ודאי נדרסה ואין לא בדיקה, י"ל דוקא כשעינינו משוטטות בכל וצריך לבדוק כל החלל בזה לא סמכינן בודאי דרוסה אבל כשמוצאים מקום הדריסה כגון בבשר נגד הסימנים נוכל לבדוק כנגדו בסי' עצמו מה תאמר כיון שראינו טפה א' כאן ניחוש שמא השליך עוד טיפין הרבה במקומות אחרים וצריכים לבדוק כל החלל. אה"נ אבל זה לא הוה אלא ס' דרוסה כיון שכבר מצאנו א' תו אין מוכרח שדרס יותר רק ס' הוא ולזה סמכינן אבדיקת כל החלל וא"ש:

שוב הקשה תוס' מרב מורי מכפא עד אטמא עמהרש"א ואני אסביר דבריו דהרי תוס' אין להם הכרח דרב לא הדר בו רק מעובדא לא מוכח דהדר בו כיון דאתרי' דשמואל הוה. אבל לעולם אפשר דהדר בי' מ"מ וא"כ מה שהקשו תוס' ממורי בי מכפא עיקר ראייתם אי ס"ד איירי בס' דרוסה הו"ל לש"ס לפשוט מהכא דהדר בי' אע"כ בודאי איירי. וזה לא הי' תוס' יכולים להוכיח מהא דכבר פירשה רב בר רבא משמי' דרב די"ל התם הוה באתרי' דשמואל ופי' כן אליבא דשמואל משו"ה לא בעי למיפשט מיני' אבל ממורי בי' מכפא עד אטמא שפיר מוכח דבודאי יש לו בדיקה דאל"ה ה"ל למיפשט מהכא דרב הדר בי':

ועוד נ"ל גם ליישב דלמא הא דמורי בי' רב היינו בשראינו שדרס ואין מקום הדריסה ניכר י"ל דהנה הש"ך בספרו הארוך כ' ליישב ק' תוס' דס"ל לרש"י נחתינן למאי דמחמרינן דס' דרוסה בעי בדיקה א"כ ודאי דרוסה אין לו בדיקה ולרב דס' לא בעי בדיקה גם ודאי יש לו בדיקה מאי תאמר שמא לא בדק שפיר זה הוא ספק ורב אין חושש לס' דרוסה:

ולפע"ד הוכחת תוס' הוא כך ע"כ ר"י בר שמואל בר מרתא דיתיב קמי' ר"נ ואמר דרוסה שאמרו וכו' כולל בלשונו ודאי דרוסה דאי ס"ד דוקא ס' דרוסה אבל ודאי לדידן אין לו בדיקה מה א"ל ר"נ רב מורי בה גם בסימנים דלמא סימנים דקשים הם לא חיישינן להם אלא בודאי דרוסה ולא בספק ורב דמיירי בודאי בדק בסימנים ואנחנו מיירי מספק לא חיישינן לסי' כלל רק לבני מעים אע"כ דרוסה שאמרו זה הלשון מורה אפי' על ודאי דרוסה ושפיר הקשו תוס'. והא"ש דלא מצי להקשות מהא דפירשה רב חנן בר רבא משמי' דרב התם י"ל כנ"ל דמיירי בראינו שדרס ופשיט עכ"פ מרב דסימנים אינם קשים וכשדרס בהם נטרפו עיין וק"ל כי הקצרתי:

והנה הר"ן כ' בכוונת רש"י לקמן דרב בדוק מכפא ועד אטמא בעי להוסיף בשר נגד הסימנים ולא בעי שיאדימו סי' עצמם. אבל רוב הפוסקים חולקים ועמ"ש על זה ב"י וא"כ פשוט יש להוכיח דמיירי בודאי דרוסה דהא הוה בעי למימר מכפא דידא וא"כ

ע"כ בבהמה איירי דבעוף לא שייך ידא וא"כ גם למסקנא איירי בבהמה ואי בעי שיבדוק בסי' עצמם ולא בבשר שכנגד הסי' קשה הא ושט אין לו בדיקה מבחוץ וצריך לומר דמיירי בודאי דרוסה וראינו המקום ושוחטי הושט למטה או למעלה מאותו המקום והופכים אותו ובודקים בפנים נמצא מוכח אפי' ודאי דרוסה יש לו בדיקה אלא רש"י ס"ל דוקא נקב אין לו בדיקה מבחוץ אבל דרוסה יש לו בדיקה מבחוץ אבל להתוס' מוכח כפשוטו כנ"ל:

דף נד.

ואלו כשרות בבהמה וכו' לפי מאי דמסקינן בשמעתא דואלו חד דוקא ואידך איידי ק' קצת למאי דמסקינן לעיל מ"ג ע"א ובתוס' ד"ה והאר"י הלכה כסתם משנה דמתניתין ואלו טרפות ואלו כשרות תרי תנאי נינהו א"כ קשה לומר דהאי תנא איידי דאידך תנא. גם כי יש לדחוק בזה כמובן מ"מ נ"ל לומר דאין רחוק ליישב סתירת משניות ולומר כולה חד תנא הוא וקתני ניטלה הכבד ולא נשתייר הימנו כלום בודאי טרפה. ונשתייר כזית ודאי כשרה אפי' אותו כזית מרודד. אך אי נשתייר כ"ש פחות מכזית צריך שיהי' יפה ולא מרודד ומצינו כמה משניות מיתרצא בכי האי גוני. ומיושב קו' תוס' לעיל ד"ה והאר"י הלכה כסתם משנה הנ"ל די"ל לר"י דאמר ואלו טרפות דוקא ותני אלו כשרות איידי דטרפות ע"כ מתרץ מתניתין דלא הוה כתרי תנאי אלא כנ"ל נמצא סתם מתניתין דלא כמ"ד כזית דלדידי' לעולם בעינן כזית. ומרודד הא איבעי' דלא איפשטא לעיל ושפיר הקשה לר' יוחנן הא הלכה כסתם משנה ודוקא לר"י ור"ל לשיטתי' אבל למאי דקיי"ל כרכיש אין אנו מדקדקין כל כך ואלו כשרות וטרפות י"ל תנאי הוא כמ"ש בסמוך אי"ה: וי"ל דודאי סברת ר"ל דחוק לומר תני רישא איידי סיפא אך הא כ' תוס' לעיל ר"פ ואלו טרפות דתני אלו טרפות למעוטי הראשונים נבלות וא"כ תו שפיר י"ל תני אלו כשרות דוקא ואלו טרפות כמ"ש תוס' הני טרפות ודלעיל נבלות אך ר' יוחנן לטעמי' אזיל דס"ל לעיל ל"ב ע"ב כאן קודם חזרה כאן לאחר חזרה וא"כ ע"כ אלו טרפות למעוטי דרב מתנה ואלו כשרות איידי דתני סיפא איידי דרישא ונראה דרכיש ס"ל אלו טרפות כמ"ש ריש פרקין הנ"ל ותני אלו כשרות איידי דטרפות ולא אתי למעוטי מידי ומיושב ק' מהרמ"ל לרכיש אלו למאי אתי וא"ש:

חרותה בידי שמים פירש"י לקמן מפורש מנא ידעינן דבידי שמים הוא כ' בפלתי סי' ל"ו דמלשון זה משמע דס"ל לרש"י אפי' ודאי בידי שמים צריכה בדיקה כהרשב"א לקמן נ"ה ע"ב ודבריו נפלאו בעיני בשלמא אי תנא במתניתין נבעתה בידי שמים כשרה ופירש"י

דצריכה בדיקה הי' משמעות כנ"ל אך במתניתין קתני חרותה פי' ריאה כחריות של דקל והיינו אחר שחיטה מצאנו כן ואמרה מתניתין אם זה הי' בידי שמים כשרה ולא פי' מתניתין מנא ידעינן ומפרש בש"ס דזה מתברר ע"י שיכלי דמיא אבל לעולם אימא אי נבעתה לפנינו בידי שמים ושוב שחטוהו ומצאו כחריות של דקל לא חיישינן למידי. והט"ז הקשה אי ס"ד אפי' נבעתה לפנינו בידי שמים צריכא בדיקה א"כ רבב"ח דלא ידע הך בדיקה מ"ט לא שאיל אמתניתין מנא ידעינן והמתין בשאלתו עד דאשכח דיכרי במדברא. ונ"ל דלק"מ דהא הרשב"א מודה דבידי שמים לא בעי בדיקה כלל. אך כ' אם ראינו שנבעתה מקול רעם ושוב אחר זמן מה שחטוהו ומצאה צמוק הריאה אי תלינן בהך וכשרה בלי בדיקה כזאב שנטל בני מעים והחזירם כשהם נקובים דתלינן בזאב או דלמא הכא יצאה מחזקתה מחיים דמחיים צמקה:

והנה הא דיצאה מחזקתה מחיים תלי בפלוגתא דאמוראי ביבמות כמבואר בש"ע י"ד ובש"ך סי' נון והשתא טרם שידע רבב"ח בדיקה דמשיכלי דמיא הוה סבור דמתניתין מיירי שנבעתה לפנינו וכשרה בלא בדיקה דתלינן במה שלפנינו אעפ"י שיצאתה מחזקתה מחיים אבל עכשיו לבתר דנודע לן בדיקה דמשיכלי דמיא נימא מתניתין אבדיקה סמיך אפי' נבעתה לפנינו בידי שמים משום דיצאתה מחזקתה מחיים:

ודע אפי' להרשב"א אם נבעתה לפנינו בידי שמים אין אנו צריכין לבדוק אחר חרותה דאטו כיון דאיכא למיתלי להיתירא לפנינו מיגרע גרע אלא אם מצינו שצמקה אח"כ בהא פליגי לר"ן תלינן בהבעתה בידי שמים שלפנינו ולרשב"א חיישינן שמא כבר קודם זה נבעתה בידי אדם ג"כ אבל אין צריך לחוש לצמיקת הריאה ובזה א"ש דלא תיקשי התם בזבחים דלא מוקי לי' דאיערב נבעתה בידי שמים בין שארי בהמות כיון דצריכא בדיקה שוב פסולה לגבי מזבח דליתא דלא צריכא בדיקה כלל. אך אם נבעתה בידי אדם לפנינו צריך לומר לפ"ז דג"כ אינה צריכא לבדוק כלל אם צמקה אז אין לה חזקה אבל אינה צריכא בדיקה אחר זה וצ"ע דין זה:

דף נד:

שב בני שב וכו' י"ל ר' חנא פתוראה נמי ידע דאין בעלי אומניות עומדים בפני ת"ח דאל"ה כבר הי' עומד לפניו ברחוק ד' אמות. אך סבר בפני עושי מצוה בשעתא עומדים דחשובי יותר מת"ח ע"כ כשראה שמבקש דינרי לשעורי טריפתא וה"ל עוסק במצוה אז בקש לעמוד ולא הניחו דאפי' בפני עושי מצוה בשעתה נמי אין עומדין אלא מפני מביאי

בכורים שלא יהא מכשילן לע"ל. ונראה משו"ה לא הניחו להחמיר על עצמו לעמוד ואמר משום שמקיל בכבוד ת"ח לומר מצוה בשעתה עדיף מיניהו וליתא דאינהו עדיפא:
כסלע כיתר מסלע. עיין חי' רשב"א דמקיים פירש"י דקאי אגלגולת ומ"ש רש"י דברייתא היא היינו דאלו מימרא דאמוראי הא כ' תוס' לעיל מ"ו ע"א דבמימרא דאמוראי לא שייך בהני כללי. ועיין עירובין ז' ע"א דמקשו תוס' מאי קאמרי ב"ה כדי שינטל מן החי וימות הא לב"ש בשיעורא דמלא מקדח ונטל מן החי וימות ולכאורה י"ל בתרתי פליגי לב"ש הי' עיקר הל"מ לענין טהרת אהל יאמר כמלא מקדח ומלא מקדח כפחות ממלא מקדח לחומרא וממילא בינטל מן החי נצמח קולא דלא מיטרף עד ביתר ממלא מקדח ומשו"ה לא הו"מ למימר כדי שינטל מן החי וימות דתלי תניא בדלא תניא דהרי עיקור השיעור נאמר לענין טהרה וב"ה ס"ל דשיעור כסלע וס"ל עיקור השיעור נאמר בטרפה כסלע והוה כיתר מסלע לחומרא בטריפה ומינה ילפינן לענין טהרה אע"ג דהוה לקולא ע"כ אמר כדי שינטל וכו' דתלי לא תניא בדתניא דעיקר הל"מ ע"ז נאמר וק"ל:
עד סאתיים בחצי לוג דברי מהרש"א בחי' אגדות בכאן צע"ג דמבואר במנחות כ"ח ע"ב דלכ"ע אין עושים מנורה של חרס ובעץ הא דפליגי אבל בחרס לכ"ע פסולה וע"ש פירש"י אפי' לפני מלך ב"ו אין עושין כן ע"ש ודבריו צ"ע.

דף נה.

לא שנו אלא ניטל אבל ניקב טרפה. והטעם משום דניקב כאיב טפי כפירש"י לקמן ד"ה ה"ה בהמה נמי אסורא וכו' ע"ש אלא שצ"ע מ"ט לא פי' רש"י כאן ונטר עד לקמן וי"ל משום דטחול דבוק על הכרס וא"כ י"ל בפשטות דכי נקוב ודבוק על הכרס סוף סוף יגיע המכה בכרס והוא מידי דמיטרף בי' אבל לקמן דמשני בהמה נמי אסורי אמתניתין דטחול וכליות וצ"ל בכליות שנחתך נמי בהמה אסורי והכי קיי"ל באמת דמכת חרב בכליות טרפה. והכליות אינם נוגעים בשום אבר דמיטרף בי' וא"כ צריך טעם מי גרע ניטל מנחתך ע"כ הוצרך לפרש דע"י הנקב מוסיף מכאוב והחולי רב בגופה:
ובהכי מתיישב מ"ש הטור בקולשי' אפי' נחתך כשר והקשו מאי אפי' הא נחתך לא גריע כל כך כניקב ותי' ש"ך בסומכי' הוה ניקב סברא טפי ובקולשי' הוה נחתך סברא טפי ע"ש וצריך ביאור והענין כי ידוע כי בסומכי' דבוק בכרס ולא בקולשי' ע"כ כשמטריפין בסומכי' הטעם משום הכרס יש לאסור בניקב שסופו לכאוב הכרס ולהתיר בנחתך כי מה שנחתך ונחסר אינו עוד להכאיב הכרס ומקום החתך מתרפא מהר. אבל אי הוה

מטריפים גם בקולשי' מקום שאינו דבוק בכרס והוה טרפות מחמת עצמו שהניקב כאיב לה כ"ש החתך וע"כ כ' אפי' נחתך כשר כ"ש ניקב:

חותך מעובר שבמעי' וכו' פירש"י אותה תאכלו שלימה ולא חסרה וכו' וצ"ע למאי דמוקמי' ה"ה אפי' בהמה נמי אסורא בטחול וכליות א"כ אותה תאכלו למאי אתי מיהו למסקנא איכא למימר בחותך מטחול בקולשי' ובכליות שלא במקום חריץ אבל להס"ד קשי' ועכצ"ל בחותך מכבד שלא במקום חיותא וא"כ כיון דע"כ קרא בהכי מיירי מ"ט נקיט מתניתין טחול וכליות ושביק כבדא דבי' אירי קרא ואפי' למסקנא דבקולשי' לא מטרפא מ"מ מ"ט לא נקיט נמי כבדא ונקיט דוקא טחול וכליות בשלמא להאי שינויי דניקב לחוד ונחתך לחוד ומשמע למסקנא אפי' בנחתך בסומכי' כשר וכן פסק העיטור א"כ י"ל נקיט טחול דפסיקא לי' בכל מקום שנחתך כשר וכן כליות בכל מקום שנחתך כשר דחריץ דתותי מתני מילתא אחריתי היא משא"כ כבד לא פסיקא דאיכא דוכתא דמטרפינן בי' היינו חותך במקום חיותא ולזה נתכוון רש"י לקמן במשנה בהמה המקשה שכ' להכי נקיט טחול וכליות מידי דלא מיטרפא בי' הוא עכ"ל פי' לאפוקי כבד דמיטרפי' בי' במקום מרה וחיותא עכ"פ וס"ל כהעיטור הנ"ל דאפי' למסקנא דמפליגינן בין קולשי' לסומכי' מ"מ בנחתך מותר אפי' בסומכי' וא"ש. אבל להך לישנא ולהס"ד דאפי' בקולשי מיטרף אף בנחתך ובהמה נמי אסורא קשה מ"ט לא נקיט כבד ויש לדחוק ולומר דנקיט טחול וכליות דהוה דומיא דעובר שאינו מעורה בסימנים ומ"מ ניתר בשחיטה וקמ"ל עובר ניתר אפי' כשנחתך ממנו וטחול וכליות דוקא כשהבהמה שלימה אותה ולא חסירה אע"ג דבין כך ובין אינם מעורים בסימנים מ"מ בשלימותה ניתרים עמה ולא בחתיכים שאז אפי' הבהמה טרפה. אבל כבדא אינו ענין לעובר דכשהוא מחובר הרי היא מעורה בסימנים ודין הוא שתיתר בשחיטה משא"כ כשנחתכה שוב הוה כמונח בדיקולא משו"ה אינם נתרים עמה כצ"ל ודוחק וע"כ פסקו עיטור ורש"י הנ"ל כלישנא בתרי' נחתך לחוד ואפי' בסומכי' שרי' וא"ש בריווח ואשנויי דחיקא לא סמכינן:

אמרי במערבא והוא דמטיא לקותא למקום חריץ משמע דמערבא ס"ל כר"ל אע"ג מטרופאי דמערבא אין ראי' לסתם מערבא שהוא ר' ירמי' כדאיתא ספ"ק דסנהדרין מ"מ משמע מהכא דמערבא גופי' ס"ל כר"ל ומצאתי ראיתי בכתבי הגאון החסיד בעל מחצית השקל זצ"ל דהא במערבא משמי' דריב"ח אמר לעיל נון ע"ב הכרס החצונה הוא בשר החופה רוב הכרס וכ' תוס' לעיל מ"ג ע"א ד"ה הנך דאפקת וכו' דאותו מ"ד ס"ל ואלו טרפות דוקא וממעטינן דרכיש כ"ש דרב מתנה ולית לי י"ח טרפות ע"ש וקשה הא מערבא הכא אית להו דרכיש כ"ש דרב מתנה וא"כ ואלו טרפות לאו דוקא ואית לי'

י"ח טרפות כיון דמתניתין לא פליג אמ"ד י"ח טרפות וא"כ ק' ק' תוס' הא חסר לי' בשר החופה וכו' ודוחק לומר דמערבא משמי' דריב"ח אמרה ולי' לא ס"ל. ולפע"ד נהי דלא מפיק דרכיש מכ"ש דרב מתנה מ"מ ס"ל אלו דוקא וממעט דרב עוירא וחסר לי' י"ח אלא ש"מ מתניתין לית לה י"ח טרפות אע"ג דרב עוירא עכ"פ בסומכי' טרפה זה אינו מחמת עצמו אלא מחמת הכרס שדבוק בו ובכלל כרס הוא אבל רב עוירא הוה מטריד אפי' בקולשי' מחמת הטחול עצמו זה לא ס"ל ואלו למעוטי הך אתי ולית לי' י"ח טרפות:

דף נה:

כולי' שהקטינה בדקה עד כפול בה"ג פסק עד ולא עד בכל וכפול כשר ותמהו מדוע הקל בדאורייתא נהי בדאמוראי ליכא כללא כמ"ש תוס' לעיל מ"ו ע"א מ"מ מידי ספיקא לא נפקא, ונ"ל לפמ"ש פוסקים דניטל הכוליא מחמת חולי טרפה שהרי הקטינה א' לאחת וכשהיתה קטנה מפול וענבה היתה טרפה ואיך תחזור להכשרה כשתחסר כולו אע"כ ניטלה ביד ולא בחולי כ"כ הפוסקים וזה דוחק ולא נזכר בש"ס אלא י"ל בודאי אותו חולי שגורם להתחסר עד שתחסיר ותינטל כלו אותו אינה טרפה בקטנותה אך יש חולי שמקטינה ועומדת כך לעולם ואותו כואב לעולם ומטריפה וכשאנו מוצאים כוליא שהקטינה הואיל ואין אנו בקיאים אם הוא מאותן שסופה להתחסר כלו או לא ואולי א"א לברר כלל ואין שום אדם בקי בזה ע"כ אנו מטריפים כל כוליא שהקטינה כמ"ש ר"ן גבי ניקב הריאה כן שאין אנו בקיאים איזה נקב ראוי לסירכה כסדרן ע"כ צ"ל נקב וה"נ דכוותי' וע"כ כשהקטין עד כפול איכא ס"ס אולי זה ההקטנה ראוי להינטל לגמרי וכשר ואולי עד ולא עד בכל ע"כ כשר מס"ס ולא מיקרי ספק בחסרון ידיעה מה שאין אנו בקיאים אי ראוי להתחסר לגמרי או לא כיון שכבר בעלי ש"ס לא הי' בקיאים ואין אדם יכול להבחין זה לא מקרי דעת שוטים אולי יבוא בקי ויכיר דמי יכיר מה שלא הי' שום אדם בקי בו מעולם:

חרותה בידי שמים כבר כתבתי לעיל במשנתינו מה ששייך לכאן:

חוץ מעור בית הפרסות פירש"י מן הארכובה ולמטה וצ"ע הא ר"י אמר רב משתעי הכא ורב אמר לקמן קכ"ב ע"ב פרסות ממש וכן ק' מאי פריך למדתני רבינו וכו' דלמא התם בית הפרסות ממש עורותיהן כבשרן והכא מארכובה הנמכרת עם הראש מציל בגלידה. אע"כ נ"ל אפי' למ"ד דלענין עורותיהן כבשרן בית הפרסות ממש מ"מ מן הארכובה ולמעלה אינו ראוי להציל בגלידה כיון דבית הפרסות ממש ראוי אפי' לאכילה כבשרן וא"ש ועדיין צ"ע:

דף נו.

להביא עור בית הבושת עיין תוס' זבחים כ"ח ע"א שתמהו על לשון רש"י דשמעתין ולפע"ד המבואר שם דעור השליל שאין מפגלים בו הטעם משום שאינו אוכל אדם ע"ש ובתוס' וק' נהי דאין לרבות בכל מה ששנו חכמים לענין טומאה שהרי אינו ראוי לאכילת אדם ואין בו פגול מ"מ ה"ל למחשבינהו במתניתן בהדיא לענין עולה שכלו כליל וראוי לאכילת מזבח ומפגלים בו ועל זה פירש"י דבמתניתן לא מצי למחשבי' דהרי אין עולה נקבה ואין עור שליל שייך בי' ודברי רש"י נכונה ועיין טה"ק שם:

הכתה חולדה על ראשה הא דנקט חולדה למ"ד אין בדיקה לחולדה משום ששניה דקות ועקומות ומסמר מכלה ממון ובמיא ושמשא וגילא דחיטתא אין בקי בזה נמצא פסיקא לי' דטרפה משא"כ בנשבר עצם שלא ע"י חולדה אינו טרפה במוחלט דיש לו בדיקה לכ"ע. ולמ"ד יש בדיקה לחולדה צ"ל דנקט חולדה להורות נתן דיש בדיקה מדקאמר מקום שעושה אותה טרפה משמע שיש לברר זה. ובתשובת נב"י קמא בנה בנין על דקדוק זה והוליד חדשות דעור העליון שעל הראש סותם הנקב אם היא שלימה ע"כ נקט חולדה דנשכה גם העור. והנה מדקדוק זה אין להגיד חדשות ולהקל באיסור תורה. וכ' שם ואין לומר עור רך ע"ג עצם קשה אינו סותם הא אמרינן לקמן ע"ו ע"ב בר גוזלא דרכיך עור מצורף לבשר וכן ע"ז ע"א שם דמשכה קנה רירי' אלו דבריו ז"ל הנה אין לומר שלו הוא אמת דאין רך מגין על קשה כמבואר להדיא בפ' במה אשה גבי חציצה צמר ושער. וראי' דמייתי מלקמן ע"ו ע"ב שם לא מיירי מסתימה אלא להגן שלא יצא עצם לחוץ וגם שם מצטרף בהדי בשר ולא בפ"ע וכבר כתבתי זה לעיל בסוגיא דארכובה ריש פרקין ע"ש:

דברים שאמרתי לפניכם טעות הן בידי וכו' דאע"ג דשיניה דקות ועקומות מ"מ תתאה אגב ריככי' מפקע פקע כולה ומגיע גם עד נקב שבקרום עליון ומיבדק שפיר ובזה מיושבים דברי ראב"ן דמייתי רא"ש לעיל דמוכח משמעתין דבעינן עד דאינקבי תרוויהו דמדאמר הניחא למ"ד תתאה ואי ס"ד תתאה לחוד איך הניחא נהי דחולדא הכתה וניקבו תרתי קרומים מ"מ כיון ששניה דקות ועקומות ואין הנקבים זה נגד זה ועדיין לא אסיק אדעתי' אגב ריככי' מיפקע פקע א"כ דלמא תתאה אינקב שלא כנגד עילאה וא"א לבדוק ואיך קאמר הניחא אע"כ בעינן דאינקבו תרוויהו ובעינן נמי זה כנגד זה ואפי' בריאה פסק הראב"ן זה שלא כנגד זה כשר אע"ג דמפקי זיקי ע"ש מכ"ש בקרומי מוח וא"כ שפיר קאמר הניחא וכבר כתבתי זה לעיל במקומו ושמעתי שקרוב לזה בפלתי:

עד מתי אתה מאכיל ישראל נבלות. למסקנת תוס' ד"ה נבלות משמע דלמאי דמסקינן תסתיים דר"י בדוק בידא אין צריך להגיה אלא ר' נחמי' לר' יהודה קאמר לדידך נבלות הוה. והנה לפי מאי דמשמע ממשמרת הבית ריש דיני שחיטה דכל ספק כה"ג מיקרי חזקת שאינו זבוח אע"ג דאין הספק במעשה השחיטה רק ממקום אחר כגון ניקב הושט מוקמי' בחזקת שאינו זבוח א"כ הה"נ לר' יהודה כל ספק טרפות בעוף מוקמי' בחזקת שאינו זבוח ולפ"ז י"ל דבדיקה דידא על הרוב יש לסמוך עלי' ור' נחמי' נמי מודה בה ובדוק נמי במסמר וה"ה בידא וסמיך על הרוב שהיא בדיקה מעליא אך לר' יהודה קאמר לדידך דהוה ספק נבלה מוקמי' בחזקת שאינו זבוח ולא סמכינן אהך בדיקה אבל לעולם ר' נחמי' בדקי' בין ביד בין במסמר וכר' יוחנן ולא צריכין למ"ש תוס' ור' יוחנן וכו' דלא הוה בפלוגתא ממש עיין וק"ל:

הואיל וקרומו רך פירש"י הלכך כי נשבר העצם תו לא קאי קרום עכ"ל מבואר מדבריו דאין הטרפות בעצם עצמו אלא הכל תלוי בקרום כמו בכל בעל חיים אלא שאם נשבר העצם תו אין קיום לקרום ומוכיח הוא זה דאלת"ה אלא בקרום כמאן דליתא והעצם משמש במקום קרום וכשניקב העצם טרפה מצד עצמו כמו קרום בשארי בעלי חיים א"כ בעוף המים יהיו ניקב קרום של מוח כשר אם העצם קיים ואין כאן יתור אלא חליף דבבהמה נשבר העצם כשר וניקב הקרום טרפה ובעוף המים נהפוך וישתקע הדבר ולא יאמר אע"כ אין ניקב העצם טרפה מחמת עצמו אלא שסופו של קרום ליפסק ונפקא מני' שאם אותן העופות ירבו כחול ימים ויטילו ביצים מ"מ אין ראי' להתירם כיון שאין הטרפה מחמת עצמו יכול לחיות ולהוליד וכ"כ רשב"א וכבר כ' מזה בס' שמלה חדשה סס"י למד:

ובנב"י קמא הקשה אי ס"ד דאין הטרפות אלא שסוף ליפסק הקרום תקשו ק' תוס' לקמן ע"ו ע"ב ד"ה אפסיק וכו' דלחשיב נמי צומת הגידין ע"ש ולק"מ דלא כ' תוס' התם אלא כאותו אבר עצמו כיון שאין יתר בעוף באבר אחר דבגידין נטרפין הבהמה והעופות רק נחלקים בשיעורא דבבהמה שיעורא רוב מנין ובעוף אפי' נפסק גיד א' מיטרף על זה כ' כיון שאינו אלא סופו ליפסק הוה זה בעוף למיעוט חיותו כמו רוב מנין בבהמה שסופו ליפסק כלו אבל הכא שהוא באבר אחר לגמרי דנשבר העצם אעפ"י שמטעם קרום הוא מ"מ מיחשב ביתר:

כנגדן בעוף פירש"י במידי דאיתא בעוף המסס ובית הכוסות ליתא לכאורה משנה שאינה צריכא הוא ועוד רש"י פי' בברכות ס"א ע"ב קרקבן בעוף נגד המסס איתי' בעוף וקיבה ליתי' בעוף ע"כ נלע"ד דקיבה לא בעי למיחשבי' פשיטא מה דליתא ליתא ולא

שייך בי' יתר אך המסס וקרקבן שהם זה נגד זה ואינם שוים דקורקבן בעינן ניקב ב' העורות ובהמסס וביה"כ ס"ל רש"י ס"פ במה מדליקין אפי' לא ניקבו ב' העורות טרפה ע"ש תוס' ע"כ פירש"י מ"מ לא שייך יתר בהמה על עוף כיון שאינו באותו אופן ממש כמו בבהמה דעכ"פ המסס ליתא בעוף אעפ"י שהקורקבן משלים חסרונו כנלע"ד וק"ל וזה עצמו נ"ל דעת רמב"ם בטחול שבעוף שאיננו באותו ענין כמו בבהמה ע"כ ליכא למיחשבי' ביתר הבהמה על עוף כיון שאינו ענינו:

א"ל ר"נ לרב ענן מי אמר שמואל בדיק בידא וכו' הקשו תוס' מ"ט לא הקשה בפשיטות ארב ושמואל ולוי דאמרו לעיל בודקין לחולדה ביד וי"ל דלפמ"ש תוס' לעיל מ"ב ע"ב סוף ד"ה אמר ר' יהודה דחסרון הגלגולת עם הקרום העליון א"כ הומ"ל הכא תני לוי נמי בעוף היבשה ונשבר העצם היינו עם הסרון כסלע גדול לפי גדלו וקטן לפי קטנו ובבהמה בעי קרום עליון ובעוף אפי' דיבשה טרפה בחסרון גלגלת בלי קרום עליון והשתא לק"מ מבדוק בידא היינו בלי חסרון דבעינן נקיבת קרום. אך עיקר ק' למ"ד עילאה בלא תתאה דכ' תוס' לעיל שם דלדידי' ליכא למימר חסרון גלגולת בבהמה עם הקרום דהא בקרום לבדו טרפה ע"כ הוצרך לחלק בין עוף המים לדיבשה והשתא לא הוה למיפסק מרב ושמואל ולוי דלמא אינהו קאי ללישנא עד דאינקב תתאה. וחסרון גלגלת עם קרום עליון והוכתה חולדה בלא חסרון עצם ולק"מ אבל ממעשה דעבדו רב ושמואל קשה אהך לישנא משמי' דרב ושמואל עילא בלא תתא איך אמרו האי לישנא משמי' דרב ושמואל מה שהמעשה סותם והוצרך לשנויי ולחלק בין עוף יבשה לעוף המים:

עיין לעיל בתוס' שם לפני זה כ' תוס' דחסרון גלגלת דבהמה נמי משום סוף קרום לפסוק ע"ש וצ"ל מ"מ קאמר הכא יתר עליהן עוף דבעוף של מים אפי' ניקב בלי חסרון כשיעור סוף קרום ליפסק משא"כ בבהמה:

דף נו:

הני אוזי דידן כעוף של מים דמיא. בצ"צ רצה להתיר הני אוזות שיש גבשושית בראשיהן ונמצא תחתיו נקב בעצם גלגלת וחלקו עליו בפר"ח ושמ"ח סי' ל' בחוזק ואסרוהו וכן בכל תפוצות נהגו איסור ואפי' בק"ק נ"ש מקומו של צ"צ לא נהגו כוותי' הגם שבפלתי הראה פנים קצת להתיר מ"מ לא החליט. אמנם עתה מקרוב בא בס' תשובת נב"י קמא שכ' להתיר מטעם חדש שלא שערו הראשונים מטעם שהעור מגין וכבר כתבתי ביטולו לעיל. עוד כ' שאם הטעם מצד עצמו של עצם ולא מטעם עתיד הקרום ליפסק א"כ ה"ל בסוג שבורה ולרמב"ם אם נברא חסר מותר הנה רמב"ם עצמו כ' ניקב העצם ולא נשבר

העצם. ועוד הא הרבה ראשונים פליגו בזה אהרמב"ם וס"ל דנברא חסר פסול כמו נשבר או ניטל אח"כ. תו כ' אי הטעם משום סוף הקרום לינקב וה"ל בסוג נטילה ואפי' נברא כך יש לאסור מ"מ מדתני לוי נשבר עצם ולא אמר ניקב עצם ש"מ אם נשבר בכח אז כואב לקרום שסופו לינקב אבל מתחלת ברייתו שאין הנקב בכח לא כאיב לקרום ואין עתיד לינקוב. חזי דמיני' מתיר לעלמא ניקב עצם שלא בתולדה ושלא בכח שבורה אלא ע"י חולה וזה לא עלה על דעת הצ"צ והפלתי ולא שערוהו ראשונים וכי דקדוק קל כזה דנקט ראוי לחדש להקל באיסור תורה ואולי נשבר לשברים ואין כאן אפי' נקב וסדק אלא שהשברים אדוקים זה בזה ומדובקים יחד בלי נקב ביניהם ומ"מ שוב אינו מגין על קרומו של עוף המים וטרפה ומכ"ש ניקב. ומה שהביאו להגאון ז"ל להקל הוא מ"ש שניסה יותר מששים גלגלת של אוזות שאינם מאוזות הגבשישית ואחר שנתייבשו העצמות מצא גם בהם נקבים ש"מ שבכל אוזות כך הוא. אני אומר מדברי ברבי ניכר שאינו בקי בטבעיים כי אחר שנתייבשו העצמות היבשות ימצא בכל העצמות נקבי הפארו"ס הידועים שהם בכל איברי ועצמות כל ברי בעולם ולאחר היבשות והצמוק מתרחבים הנקבים וניכרים אבל אותן בעלי גבשושות ניכר בהם מיד אחר שחיטה והם סימני טרפה ועל המתיר להביא ראי' ושומר נפשו ירחק מלהורות בהם היתר:

נפלה לאור עיין רא"ש שיטת העיטור דבבהמה נמי אם נפלה לאור ונשתנו בני מעי' טרפה אלא שאין צריך לבדוק אח"ז ונ"ל ראי' דאי ס"ד צריך בדיקה א"כ ר"פ התערובות לימא דאיערוב בבהמה שנפלה לאור וכיון דצריכה בדיקה אסורה לגבוה אע"כ לא צריך בדיקה ואולי נפלה לאור ניכר מבחוץ לעולם:

ניקב הזפק ברמב"ם כ' דזפק וקורקבן הם במקום כרס והמסס משמע הזפק הוא במקום כרס בבהמה וכן הוא ברש"י אלא שהגיה' החדשים כיס במקום כרס ונוסחא כרס עיקר כברמב"ם. והנה בכרס טפח סמוך לושט נידן כושט במשהו ואידך הוא כרס החצונה וברובו וה"נ גגו של זפק נידון כושט והזפק גופי' אם ניטל רובו טרפה וא"כ רבי דפליג ומתיר בניטל רובו משום שאינו דומה לכרס א"כ גם ניקב גגו כשר והיינו דכ' גאונים דמדמצינו ניקב גגו טרפה ש"מ ניטל טרפה דלא כרבי ותמה רשב"א מה ענין זה לזה ולהנ"ל ניחא וק"ל:

ניטלה הנוצה פסולה מבואר לקמן בש"ס ופירש"י ותוס' דהנוצה הוה כעור וניטלה הנוצה הוה לר' יהודה כגלודה ותמהני על פי' המשנה לרמב"ם שמפרש עור הדק שעל הזפק בנוצתה והיינו כדכתיב בעולת העוף מוראתה בנוצתה ומתרגם בזופקי ותימה מה ענין זה לגלודה וצ"ע:

הורה בטרפחת עמ"ש תוס' ודבריהם תמוהים כמ"ש מהרש"א ולפע"ד נ"ל אעפ"י שא"א לכוון דברי בלשון תוס' שלפנינו מ"מ לא אמנע מלכתוב מה שנ"ל דהנה הנוצה הוא משום גלודה כמ"ש לעיל בסמוך דעור עוף אינינו אלא כבשר וצריך להגן הנוצה וס"ל לר' יהודה דניטלה הנוצה הוה כגלודה בבהמה וטרפה ות"ק מכשיר. נמצא ק' איך קאמר כל הטרפות שמנו חכמים (כנגלדן) בעוף הרי גלודה מנו בבהמה ובעוף קיי"ל כת"ק דניטלה הנוצה כשרה. ועכצ"ל הכי קאמר כל הטרפות שמנו חכמים בבהמה בלי מחלוקת כנגדן בעוף לאפוקי אותן שיש מחלוקת בבהמה מהני לא מיירי. וגלודה נמי הא איכא מחלוקת בבהמה דהרי ר"מ מכשיר אע"ג דחזר בו ר"מ כיון שקודם חזרה הי' מכשיר בבהמה תו ליתא להאי כללא דאפשר דכשר בעוף כך צ"ל. א"כ הה"נ יתר עליהן עוף שאין בו מחלוקת נשבר העצם לאפוקי אם אע"ג דיתר עוף מ"מ איכא מחלוקת ר"ט קודם שחזר בו הטריף גם בבהמה ומזה לא מיירי כשם דלא מיירי מגלודה אע"ג דחזר בו ר"מ כנלע"ד:

הורו בטרפחת לאיסורא. יש פוסקים לאסור נימוק וניקב ועיין תשובת הב"ח סי' קנ"ו מ"ש בזה ועיין פלתי על ה' נדה המכונה תפארת ישראל סי' קצ"ד:

כרכא דכולי' בי' הנה משכ"ן ר"ת "מלכים "שרים "כהנים "נביאים. וכתיב מקדש ה' כוננו ידיך היינו כוננו שהם הכוננויות שבאומה הוא עשך ויכונניך ממנו שרים מלכים כהנים ולוים. והיינו דתנן שלהי סוטה משחרב ביהמ"ק שרו חכימיא למיהוי כספריא וספריא כחזנא וחזנא כעמא דארעא ועמא דארעא נדלדלה והלכו להם ועל מי יש לנו להשען על אבינו שבשמים. פי' כיון שברא הקב"ה כוננויות באומה קדושה מלכיהם נביאיהם ושריהם ובאו"ה נהפכו ושרו חכימיא להוי כספריא וכו' א"כ ח"ו אינם יכולים לחיות אך תוס' כ' שאני אדם דאית לי' מזלא וה"נ אומה קדושה חיותה תלוי במקור החיים ואין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים כי עמך מקור חיים:

דף נז.

שמיטת יד בבהמה כשרה במתניתין דבכורות מ' ע"א מונה נשמטה ירכה במומין משמע טרפה לא הוה וכ' תוס' דנשמטה מתחלת ברייתה לא הוה טרפה ע"ש ובזה י"ל ג"כ מ"ש סמ"ק ומביאו ב"ח וש"ך דנשמטה יד בבהמה ואיעכל ניבי' הוה טרפה ע"ש ולא תיקשי ק' תוס' ד"ה שמיטת יד וכו' וצ"ל התם הוה יתרת מתחלת ברייתה שאני ודוחק א"כ ברגל נמי לא וצ"ע:

והנה בטעמו של סמ"ק כ' הב"ח דס"ל כהמפרשים דכולי' שמעתין בשמיטת שוק במקום חבורו לירך אבל ממקום בוקא דאטמא לא מיירי והתם י"ל אין חילוק בין בוקא דאטמא

לבוקא דידא כל דאיעכל ניבי' טרפה. אלא לשיטה זו דחאה הרשב"א והר"ן דהא שמיטת יד וירך הוא לעומת שמוטת גף בעוף והתם ע"כ בעצם הסמוך לגוף ומשום ריאה הוא וא"כ ה"נ שמיטת יד ורגל בסמוך לגוף קאמר:

ולפע"ד ליישב על נכון בעזה"י. הנה ג' פרקים ברגל. ארכובה הנמכרת ושוק וירך אמנם בית הפרסות לא חשבי' ולעומת זה חושבין בכנף העוף העצמות הקטנים שבכנפי' שקורין פלעדרווי"ש במקום ארכובה ואותו שנכפל ויושב נחשב במקום שוק והסמוך לגוף במקום ירך. זהו לפי הפשוט המובן. אמנם בהג"ה אשר"י בסוגי' דבין הפרשות לעיל מ"ו ע"א כ' בשם מהרי"ח דבין הפרשות עד בין האגפיים היינו עצמות ששוכבים וטמונים בגוף כעין סכינים וגם הם נקראו אגפיים ושמיטת גף בעוף הוא אותן העצמות שמונחים ממש על הריאה ומביאו ש"ך בסס"י ל"ב ע"ש והוא האמת וכוונתו דאותן סכינים שטמונים בגוף. סופם הוא עד בין אגפיים דגבי חוט השדרה כנגדו וראש אותן הסכינים מחובר בהם הכנף שחוץ לגוף ושם הוא מקום הריאה והיינו שמיטת גף ע"ש נמצא לפ"ז יש ג' איברים מלבד אותן עצמות קטנות שבפלעדרוויש ואותן העצמות הם נגד בית הפרסות בבהמה שלא באו לחשבון כלל ועצם הנכפל ויושב הוא במקום ארכובה הנמכרת. והסמוך לגוף הוא במקום השוק והסכינים הטמונים הם במקום הירך ומקום חבור עצם השני עם השלישי היינו הסכינים שם מטריפים משום ספק ניקבה הריאה נמצא מיירי בעוף מקום חבור עצם שני ושלישי ה"ה ירך בהמה נמי מקום חבור השוק והירך טרפה ושמיטת ירך באותו מקום כשרה. אבל שמוט כתף ביד שהוא במקום בוקא דאטמא מזה לא מיירי ואפשר שהוא טרפה כסמ"ק וא"ש:

אין ריאה לעוף נראה דר"ל אותו עלה של ורד בין אגפיים הואיל ולית לי' חיתוכא דאוני ידועים כמ"ש רמב"ם ס"ל לחזקי' שאין זה ריאה אלא אבר אחר המשמש בעוף כמו ריאה בבהמה אבל אין לו טבע ריאה ולא דיני טרפות ריאה כמו טחול בעוף הואיל ואין לו סומכי' וקולשי' הרי הוא מוצאת מכלל טחול כלל וכן כליות בעוף הוה ס"ל לחזקי' שגם ריאה דעוף כן הוא ומסיק דאינו בקי בטבע תרנגולים ועופות שיש לריאה שלהם כל טבעי ודיני ריאה רק שאין לה חתוך אונות:

שמוטת ירך בעוף כשרה כ' ר"ן הטעם שאינו נשען על יריכו כמו בהמה משום שכנפיים מסייעות לו. לפ"ז י"ל מכ"ש עוף המים דשט ואינו נשען על ירכו ואולי הס"ד לעיל דמקשה מלוי אדהונא חברין אע"ג דר"ה לית לי' דלוי דהרי ס"ל שמיטת ירך בעוף כשרה. י"ל ר"ה מיירי מעוף המים דוקא ולוי מיירי מעוף היבשה דנשען טפי על ירכו ולעולם הוה ס"ד רב הונא ס"ל כלוי לכן פריך מיני' ולמסקנא מסיק לוי מיירי בעוף המים וא"כ

ע"כ ר"ה לית לי' דלוי כמ"ש תוס'. וממילא נימא דר"ה בכל עופות מכשר שמיטת ירך ועיין לקמן נ"ח ע"ב ארה"ו וכו' ובפירש"י ד"ה כניטל דמי וכו' וצ"ע:
ולכאורה י"ל אדרבא ר"ה שמיעא לי' ברייתא דלוי ומדשמע מרב רבי' דשמיטה כשרה וחתוכה פסולה הוה ס"ל ע"כ שמוטה עם איעכל ניבי' קאמר דאי בלא איעכל ניבי' פשיטא דאע"ג דחיותא מועט מ"מ לא מיטרף בלא איעכל ניבי' דא"כ ליתני גבי יתר עליהן עוף ומדלא תני ש"מ דבלא איעכל כשרה ומאי קמ"ל רב אע"כ קמ"ל אפי' באיעכל כשרה מדלא נסמך על ירכו. ולא תיקשי א"כ איך כייל לוי כל הטרפות בבהמה כנגדן בעוף הא איכא שמוטה ואיעכל ניבי' שמנו בבהמה וליתי' בעוף זה אינו ק' כל כך דקיי"ל ר"פ בכל מערבין אין למדין מן הכללות אפי' במקום שנאמר בהם חוץ:

דף נז:

מאי אית לך אחר יב"ח הוה. לעיל ז' ע"א אמרינן חזי מאן גברא רבא קמסהיד. וה"נ בודאי אחר יב"ח הוה אלא אית לן למימר הוחלפה לך זו באחרת שהוא תוך יב"ח כמ"ש רשב"א בתשובה ומביאו בישו"ש:
רבי אומר סי' לטרפה שלשים יום ובתוס' זבחים הגירסא רמ"א כמ"ש בגליון ומ"מ מוכח דגם רב"י ס"ל סי' לטרפה שלשים יום כדמוכח ס"פ הקומץ גבי האי דבעי פלימו מי שיש לו ב' ראשים באיזה מהם מניח תפילין ע"ש וק"ל:
מעשה בא' בענבול בא' שנפחתה גלגלת עיין לעיל כ"ד ע"ב גבי כאיסר כיתר מכאיסר מה שהקשה רשב"א ארבו רבינו יונה משמעתין. דס"ל לרבינו דינטל מן החי וימות כשאין עושין לו רפואה אבל רפואה יש לו חוץ מחסרה חולי' שלימה שאין לה רפואה אבל חסרון גלגלת שאינו אבר שלם יש לו רפואה א"כ ק' משמעתין וצע"ג ע"ש:

דף נח.

בעזה"י מה שחנני הי"ת בחולין נ"ח סוגיא שיחלא קמא עם כל המסתעף בפסק עובר ירך אמו פק"ק פ"ב מש"ק ח' כסליו תקב"ץ לפ"ק:
ושוין בביצת טרפה שהיא אסורה מפני שגדלה באיסור כ' תוס' דאפלוגתת ב"ש וב"ה דמס' עדיות קאי ובעי ש"ס להוכיח דזה וזה גורם אסור ולא תיקשי הא פלוגתא דתנאי היא בדוכתי טובי ואמאי לא מקשי מב"ש וב"ה אמאן דמתיר י"ל כמ"ש חי' ר"ן ומהרש"א דשאני ביצה דמגופי' דאמה קרבי ואין כאן זוז"ג אבל לאמימר תיקשי. והסברא בזה ע"ד משל העושה עיסה כלו של חולין ומחמצו במיעוט שאור של תרומה מ"מ נאסר משום

דמעט שאור של תרומה מעמיד כל העיסה ודבר המעמיד אינו בטל ברוב ולזה קאמר אם מעמידו בשאור של חולין ג"כ ה"ל ב' מעמידין איסור והיתר ה"ל זוז"ג ומותר העיסה כיון שהוא רוב אבל העושה עיסה שכולו תרומה ומעמידו במיעוט שאור של חולין אינו עולה על הדעת להתיר העיסה המרובה ע"י העמדת שאור של חולין זה לא אסיק אדעתי'.
וה"נ בולד בהמה טרפה שגוף הולד מאוירא רבו והיתר היא רק שהתחלתו מחלק אמו והיא כעין מעמיד לכל יצירת הולד אע"ג שהולד רבי' מאוירא הרבה יותר ממה שיש בו מחלק אמו מ"מ הי' ראוי להיות אסור משום מעמיד לזה מהני מה שהזכר ג"כ גורם וזוז"ג מותר משא"כ ביצה דכולי מגופי' דאם טרפה קא גדל מה יועיל לו מעט גורמת האב להתירו וזה ברור אי ביצה מגופי' רבו לא שייך זוז"ג. ואמימר דאמר מכאן ואילך הו"ל זוז"ג לא ס"ל מגופי' קרבי' כן פריך עליו מושוין בביצת טרפה שהיא אסורא. אבל בעלמא לא הו"מ להקשות מושוין אמ"ד זוז"ג מותר:
והנה לכאורה ק' לפמ"ש הפוסקים להמרש"ל ביש"ש דאע"ג דטרפה אינו מוליד מ"מ טוענת ביצים אלא שאינה יכולה להולידם א"כ לל"ב נימא ושוין מיירי בנמצא במעי אם דומיא דביצת נבלה דפליגי בי' ואסור בין שיחלא קמא ובין שיחלא בתרא ושייך שפיר גדלה כיון דאיירי נמי במכאן ואילך ומאי צריך לדחוקי תני גמרה בשלמא לרבינא לא תיקשי דלמא מיירי אמימר מכאן ואילך בנמצא במעי אמן ז"א א"כ אמאי שרי וכי עדיף מביצת נבלה לב"ה אבל אמאי דמקשה מושוין קשי' דלמא מיירי במעי אמן בשלמא לרש"י דקאי ומודים אפלוגתת ר"א ור' יהושע לק"מ דע"כ פלוגתתם בולד בהמה להקרבה מיירי בנולד דאי במעי אמן בלא"ה פסול להקרבה משום יוצא דופן וע"כ ביצא לאויר העולם ודומי' דהכי ומודים בביצת טרפה ביצא לאויר העולם ושפיר פריך אבל להתוס' דקאי אפלוגתת ב"ש וב"ה והם פליגו במעי אמם בנבלה א"כ נימא ומודים נמי מיירי בהכי. וי"ל דמאיזה טעם מודו כ"ע לאסור אי משום דגזר שיחלא בתרא אטו שיחלא קמא נהי דביצת נבלה אטו ביצת טרפה לא גזר ב"ש אבל טרפה אטו טרפה גזר. ז"א דלא שייך מפני שגדלה באיסור דהא אדרבא שיחלא קמא שגמרה באיסור אסור מדינא ובתרא דגדלה אינה אלא משום גזירה דהך ואכתי גמרה מבעי' לי' ואי נימא דטעמא דב"ש דמודה דמדינא אסור אפי' מכאן ואילך משום דזוז"ג אסור וכבר כתבתי לעיל דלא ניחא זה להש"ס כיון דבעלמא פליגי תנאי בהכי. ועוד אנן קיי"ל זוז"ג מותר איך יחלקו על ב"ש וב"ה. אלא ע"כ דלא כלישנא דרבינא אלא כל"ק דטרפה יולדת ומיירי בדספנא מארעא. אבל למ"ד טריפה אינה יולדת פשיטא דלא שכיחא כלל שיהי' לה חמימות דספנא מארעא ודי דנימא אם בא עלי' זכר על כרחה תטעון ולא תלד אבל ספנא

מעצמה מארעא בודאי א"א ולכה"פ לא שכיחא כלל. ולכמה פוסקים אפי' טרפה יולדת מ"מ אינה מתאוה להזדקק לזכר מכ"ש למ"ד אינה יולדת. מאי תאמר דלמא שאני ביעא דכגופי' דמי'. אה"נ דלמסקנא דמסקינן שאני ביעא דכגופי' היא אה"נ דלא צריכין תו לדחוקי דתני גמרה אלא גדלה וכנ"ל דמיירי בין שיחלא קמא ובין מכאן ואילך והא דנדחק תני גמרה היינו לס"ד דלא אסיק הך דכגופי' דמי' והוה קשי' לי' וארווח לן בזה דלמאי דק"ל כלישנא בתרא אין צריך להגיה במתניתין תני גמרה שהוא דוחק אלא י"ל גדלה וכנ"ל:

והנה תוס' סיימו דא"א דגזרי ביצת נבלה אטו ביצת טרפה דהא לא גזרינן שיחלא בתרא אטו קמא ואטו ספנא מארעא פי' אע"כ ביצה אטו ביצה לא גזרינן אלא ביצה אטו בשר העוף עצמו אמנם במס' ביצה וי"ו ע"ב ד"ה ביצים וכו' מסקו כ"ע דהגזירה הי' ביצה אטו ביצה ולא חשו וק' דא"כ לגזור מכאן ואילך אטו שיחלא קמא ואטו ספנא מארעא, וי"ל דס"ל לל"ק דאמימר דטרפה יולדת ורוב ביצים נולדים דבמעי אמו לא שכיחא כדאמרינן בפ"ק דביצה. וליכא למיגזר ביצת נבלה אי שרית להני אתי למישרי גם ביצת טרפה הנולדים דזה לא גזרינן וממילא כיון שינהגו איסור בביצת טרפה הנולדים תו לא יטעו להתיר אותן שנמצא במעי טרפה כיון שידעו ביצת טרפה אסורה ולא יתחלף להם ביצת נבלה בביצת טרפה, וא"כ ע"כ מה שאסרו ב"ה ביצת נבלה הוא משום בשרה ולא ביצה אטו ביצה. וא"כ אנן נמי לא נגזר גזירה ביצת טרפה אטו ביצת טרפה וע"כ מכאן ואילך שריין ולא נוכל להקשות להאי לישנא מ"ש ביצת נבלה דגזרינן אטו בשר ולא גזרינן בב"ח, י"ל כה"ג משום בשר עוף בחלב דרבנן ולהאי לישנא באמת אין רבותא דביעא בכותחא לא לישרי במקום רבי' אך מאי דאמרינן רבותא אפי' ביעא בכותחא היינו לל"ב דאמימר דליכא שיחלא הנולדים אלא הנמצאים במעי אמם ולהאי לישנא י"ל שפיר דלמסקנא דביעא דכגופי' דמיא והנמצאים במעי אמם מדאורייתא אסורא י"ל גזרו ביצת נבלה אטו הני ולעולם לא גזרי ביצה אטו בשר ולק"מ מבב"ח וביעא בכותחא פשיטות הוא להתיר ושפיר קאמר אפי' ביעא בכותחא וכו':

והנה צריך לבאר מ"ש תוס' אפי' בה"ג דמאי פשיטות דביעא בכותחא האיכא מ"ד בשר עוף בחלב דאורייתא ק' לכאורה הא כ' תוס' לקמן קי"ד ע"א דכותח אינו אלא דרבנן ודלא כהרא"ש דפליג ואוסר ע"ש וא"כ אדרבא מדשני ש"ס לשון ברייתא דמס' ביצה דתני' מותר לבשלן בחלב ודקדק ואמר אפי' ביעא בכותחא ולא אמר אפי' ביעא בחלבא ש"מ כפי' בה"ג וביעא בחלבא לא הו"מ למימר משום דאיכא למ"ד בשר עוף בחלב דאורייתא ולא פשיט כולי האי אבל ביעא בכותחא פשיט להתיר ולא פליגי בש"ס בנסיובי דחלבא

דשרי מן התורה וצ"ע לכאורה וי"ל דלקמן קי"ב ע"א גבי ההוא בר גוזלא דנפל לכדא דכמכא וכו' מבואר דאפי' למאי דקיי"ל בשר עוף בחלב דרבנן מ"מ החמירו בכותח אע"ג דה"ל תרי דרבנן א"כ י"ל ה"ה למ"ד בשר עוף בחלב דאורייתא ונהי דביצה מדרבנן מ"מ יש להחמיר ביצה בכותח ואפי' נימא דיש לחלק בין הנושאים דיותר יש לגזור עוף גופי' אטו בשר בהמה אמאי דנגזר ביצה לאוסרו בכותח מ"מ אין זה פשוט כ"כ לומר אפי' ביעא בכותחא ומאי רבותא דביעא בכותחא משארי הוראות:

ואמנם רש"י ס"ל דהאי ושוין ברייתא היא אפלוגתת ר"א ור' יהושע וקצת יש להביא ראי' דהא בל"ב שפיר השקלא וטרי' צ"ל בשלמא אי פליגי בזוז"ג א"ש דפליגי בלגבוה אבל השתא דפליגי בעובר ירך אמו אדמיפלגי לגבוה לפלגי להדיוט ונדחק בזה בש"ס. וק' לימא דכ"ע עובר ירך אמו ועיברה ולבסוף ניטרף אסור ומזה לא מיירי. אך הולד של זה הולד דהרי ולד טרפה אעפ"י שאסור משום עובר ירך אמו מ"מ כ' כל הפוסקים שיש לו חיות בפ"ע וחי ומוליד וא"כ ילדו של זה הו"ל זוז"ג ובהא פליגי לגבוה ולא להדיוט ואין זה דוחק דהא בלא"ה צריך להבין. למה שהעלו תוס' בתמורה דלרבא ולהלכתא איירי מתניתין התם בתרי גוני. ולד נרבע ונוגחת מיירי בנרבעה ולבסוף נתעברה, ולד טרפה מיירי נתעברה ולבסוף נטרפה. וצריך להסביר הענין כי לשון ולד נרבעת או נגחת מבואר שהולד לא נרבע ולא נגח אלא היא ולדה של ניגחת ונרבעת וא"כ מובן דמיירי שנתעברה אח"כ דאי קודם לכן הרי הולד עצמו נרבע ונגח וכן בנעבד ומוקצה הוא עצמו נעבד והוקצה לע"ז דניחא לי' בנפחי' ואינינו ולד אע"כ מיירי שנתעברה אח"כ אמנם ולד טרפה מבואר בהיפוך כיון דליכא ולד טרפה דהא טרפה אינינה יולדת ע"כ מיירי בנטרפה אח"כ כנ"ל ולפ"ז ק' כנ"ל דלמא עובר ירך אמו וליכא ולד טרפה כי הוא עצמו נטרף עם אמו וליכא ולד טרפה אלא ולדו של אותו טרפה ופליגי בזוז"ג ולגבוה ומאי פריך ש"ס אע"כ כפירש"י דקאי אפלוגתת ר"א ור"י וא"א לומר דמיירי בולד ולד דא"כ ומודים בביצה נמי קאי כעין פלוגתתם בולד ולד היינו אפרוח ביצת טרפה והרי אסקינן בתמורה דלכ"ע אפרוח שרי אימת קא גביל לכי מיסרח עפרא בעלמא הוא וא"ש לרש"י אך להתוס' דמודים לא קאי אר"א ור"י קשה:

ומיושב ק' תוס' דתמורה הנ"ל דרבא ס"ל עובר ירך אמו ולמאי דקיי"ל טרפה אינה יולדת ס"ל לר' יהושע עובר לאו ירך אמו ע"ש ולהנ"ל ניחא רבא לטעמי' דס"ל אפרוח ביצת טרפה דלא כמסקנת אביי שם. י"ל כ"ע עובר ירך אמו ופליגי בולד ולד טרפה בזוז"ג דומי' דפלוגתת בנרבע ונגח דפליגי בזוז"ג לרבא ה"נ בטרפה. ומיושב נמי מה שפרש"י בתמורה דולד טרפה לא נאסר להדיוט היינו לסוגיא דהתם לרבא פליגי בולד ולד וזוז"ג

ואינו אסור אפי' לר"א אלא לגבוה ולא להדיוט. כמבואר בלישנא בתרא וכמ"ש בחי' ר"ן דשמעתין ויבואר עוד לפנינו אי"ה. ודוחק קצת בכוונת רש"י ויבואר לקמן אי"ה. וצע"ג לרש"י הא דאמר ר"ה התם בתמורה ומודים באפרוח ביצת טרפה וכו' וק' מאי חדית לן ר"ה הא בברייתא תני להדיא דמודים בביצה משום דגופי' הוא וה"ה אפרוח דהא ר"ה לא אתי לאשמעינן דאפרוח לאו עפרא הוא דלא ס"ד כלל עד דאתי אביי אבל ר"ה לא אמר אלא גופי' היא וזה דבר נישנית בברייתא בשלמא אי לא נישנית בברייתא אדר"א ור"י אתא ר"ה לאשמעינן אליבייהו הך דגופי' היא וה"ה דהו"מ לאשמעינן בביצה אלא נקט אפרוח משום דאינהו איירי לגבוה איירי הוא נמי באפרוח תורים ובני יונה לגבוה אבל אי ברייתא אדר"א ור"י קאי וקאמר אע"ג דפליגי בולד בהמה לגבוה מ"מ בביצה נאסר אפי' להדיוט משום דגופי' הוא א"כ מאי הוסיף ר"ה אפרוח טפי מביצה דברייתא וכן קשה מאי מייתי רבא ת"כ מברייתא דרימה דאמרינן כגופי' מאי אולמי' ברייתא דרימה מברייתא עצמה דתני בה מודה בביצת טרפה:

והנלע"ד דקמ"ל ר"ה סד"א דטעמא דברייתא דמודים בביצה משום דס"ל טרפה יולדת ובשיחלא בתרא ובדספנא מארעא דחד גורם אבל זוז"ג לכ"ע שרי' דלאו גופי' הוא ואפי' שיחלא קמא נמי שרי לחכמים דלאו גופי' הוא קמ"ל ר"ה דמודים נמי באפרוח ביצת טרפה דודאי לאו ספנא מארעא דאותו אינו מגדל אפרוחים אפ"ה מודים משום דכגופה הוא. והנה פירש"י פי' השני שם ההכרח דביצה מגופא גדל דהרי חזינן אחר שנולדה הרי הוא כדומים ואינו גדל עוד ש"מ במעי אמה מגופה גדל ולא מאוירא וע"ז מייתי רבא ת"כ דסברא מעליא הוא שהרי רימה הפורש מאדם חי ליכא למימר דר"א מטמא לי' משום עובר ירך אמו דודאי לא יעלה על הדעת דשייך בזה ירך אמו אך טעמי' דר"א משום גופי' והיינו כטעם הנ"ל דכיון שהרימה גדל בחיותו של אדם מכיון שפורש מאדם הוא מתה שפירשה ממקום חיותה ולא דמי לתולעה שגדל מבשר מת כי כך יצירתה אבל רימה שיצירתה מבשר חי מכיון שפירשה מתה כדקיי"ל לענין טרפות במורנא שבריאה ותולעים במוח וכדומה, נמצא הרימה היא כמו ביעא הנ"ל שאינה גדלה אלא מגופה ומשו"ה מטמא ר"א ולא משום עובר ירך אמו ורבנן דפליגי היינו משום דפירשא בעלמא הוא. אבל בגוף הסברא לא פליגי. א"כ ה"נ יש לומר בביעא דמודים לאו בדספנא מארעא דוקא ושיחלא בתרא אלא משום דגופי' היא ואין לומר א"כ ליפלגי נמי רבנן אביצה משום דפירשא בעלמא הוא כדאמר רבא בב"ק תרנגולת שהזיקה אינו גובה מביצתה דפירשא בעלמא הוא, ז"א דאין פירשא דהכא דומה לדהתם הכא ר"ל פרש ומעמפש

ממנו ואינו ראוי להחשב בשר אדם לענין טומאה. והתם הרי ביצה אינו פרש והוא מאכל חשוב אך סיוע נגיחה וחיות הו"ל מנפרש בפ"ע ואין בו כח לסייע בנגיחה ופשוט:
ואמנם לשיטת תוס' דלא תני ומודים בפלוגתא דר"א ור"י א"כ ר"ה דאמר ומודים באפרוח ה"ה דקמ"ל בביצה דעדיין לא שמעינן ונקט אפרוח משום דשייך בי' הקרבה וכנ"ל לזה י"ל דהך סברא דגופי' הוא פשוט מבחוץ ולא צריך ראי' מרימה אך הוה סד"א כיון שנשתנה צורתו ושמו מעיקרא תרנגולת והשתא ביעא מעיקרא ביעא והשתא אפרוח ונימא בהיפוך ע"כ ל"פ אלא בולד בהמה דמעיקרא בהמה והשתא בהמה אבל בביצה אפי' ר"א מודה להתיר משו"ה מייתי ת"כ מרימה דמעיקרא אדם והשתא רימה ואפ"ה מטמא ר"א וע"ז דחי אביי ב' דחיות א' התם אדם נמי מקרי רימה ולא אשתני שמו משא"כ ביצה וא"כ י"ל אפי' ביצה מותרת ואת"ל נמי אדם לא מקרי רימה ואפ"ה מטמא וה"ה ביצה מ"מ האפרוח מותר דאימת קא גביל וכו'. ולשיטה זו משמע קצת דלמסקנת אביי ביצה נמי מותרת דנשתנה צורתו ושמו ושאני אדם דאיקרי רימה, אך זהו י"ל לשיטת תוס' דס"ל דלא שייך אימת קא גביל אלא באפרוח ולא בשארי מילי דעלמא. אך בפ' אין מעמידין אמרינן דבש של גוים מותר דלמאי ניחוש לה אי משום איערובי מיסרח קא סריח דרש"י ותוס' מפרשי לי' לענין נטל"פ ע"ש. והר"ן בשם ר' יונה מפרש אי משום איערובי פי' שרגילים לערב בשר נבלה בדבש והטבע מהפך הבשר לדבש ונעשה מבשר דבש מ"מ ליכא למיחש דמסרי סרי פי' אימת קא גביל לכי מסרח ועפרא בעלמא הוא ע"ש ונעלם זה ממג"א סי' רי"ו סק"ג בסופו וכבר נתעורר בזה בס' שכה"ג ע"ש והנה ס"ל להר"ן וסייעתו דכל דבר שבעולם שפושט צורתו ומלבש צורה אחרת ההעדר קודם להוי' וביני לביני ה"ל עפרא בעלמא אעפ"י שידוע שבשר שנתהפך לדבש לא מוסרח ולא הוה עפרא מ"מ ההעדר מקרי עפרא וסרוח ופנים חדשות באו לכאן. והשתא איס"ד דסברו זו לחודא מועיל להתיר א"כ אין לך דבר שנשתנה שלא יהי' מותר אפי' ולד במעי אמו הזרע להדם מתהפכת לבשר ונשתנים מההעדר להוי' ומכ"ש רימה שבבשר אדם שנתעפש טרם נעשה ממנו רימה. אלא תרווייהו בעינן שיקבל צורה ושם חדשות אימת קא גביל ותרווייהו צריכים להדדי דרימה אע"ג דקא גביל לכי תסרח מ"מ שמו עליו משא"כ אפרוח תרווייהו אית בי' אבל ביצה נהי אין שם תרנגולת עליו אבל לא מסרח ולא הוה עפרא דגופי' ממש הוא במעי אמו וכך הוא צורתו בתחלת הוייתם ממש בשלל של ביצים וכ' חק יעקב סי' תר"ז דדם נעכר ונעשה חלב אע"ג דנשתנה למילתא אחריתי מ"מ לא נשתנה לדבר המותר בשלמא דבש בעלמא מותר והאי בשר נשתנה לדבר המותר וכן האי ביצה נשתנה לאפרוח המותר בעלמא אבל דם שנעשה לבן ועדיין לא נמצא

חלב בשום מקום שאינו מדם וראוי שהכל אסור ואפ"ה התירה תורה וה"ל חידוש ע"ש ודפח"ח ובמקום אחר הארכנו בזה לדינא ואין כאן מקומו:

ר' יהושע אומר יקרב הנה בסדר משנתינו שבמשניות תמורה גרסינן וחכ"א ולא ר' יהושע ותוס' דשמעתין כתבו משו"ה מייתי הך ברייתא דנזכר ר' יהושע בהדיא. ולולי דבריהם הייתי אומר בל"ק א"ש דהוה סד"א נהי בעלמא ס"ל לר"א זוז"ג אסור מ"מ בבעלי חיים ס"ל לר"א ומחלוקתו זוז"ג מותר דגלי קרא שה כשבים ושה עזים דקאמר ש"ס בבכורות ז' ע"א בעלמא ס"ל לר"א זוז"ג אסור ושאני הכא דגלי קרא וה"א בכל בע"ח קאמר. והכא פליגי בלגבוה. ר"א ס"ל להדיוט שרי רחמנא ולא לגבוה וחכמים ס"ל לגבוה נמי שרי ולק"מ קו' הש"ס. אך מדתני ר' יהושע אמר יקרב והא ר' יהושע בר פלוגתי' התם בבכורות וקאמר ש"ס בעלמא סבר ר"י זוז"ג מותר ושאני הכא דגלי קרא שה כשבים ואס"ד דקרא דשה כשבים אתי לגלוי אכל דיני בע"ח א"כ לר' יהושע אפי' להדיוט אסור מכ"ש לגבוה ואיך אמר יקרב אע"כ אין בקרא אלא חידושו טמא הנולד מן הטהור ולא לשארי דינים וה"ה לר"א דבהא לא פליג ע"כ פריך שפיר ואיידי דמייתי הך ברייתא בל"ק מייתי נמי בל"ב:

והנה לרש"י ק' הש"ס בנוי ונמשכת אק' אי הכי והכי קאמר כיון דמוקמת הומודים בדספנא מארעא ע"כ פליגי בלבסוף נתעברה ובזוז"ג א"כ לפלוגי להדיוט ופי' חי' ר"ן ואוסף נופך בעזה"י דבשלמא אי פליגי בעובר ירך אמו י"ל לגבוה הוא דאסור ולא להדיוט אפי' בנתעברה לבסוף דתחלת גדולו באיסור מ"מ לאו ירך אמו דהא ע"כ בהכי מיירי דומיא דמודים דמיירי בגידולו באיסור וה"נ פלוגתייהו בגידולו באיסור ואפ"ה לגבוה אסור ולא להדיוט וא"נ י"ל מיירי בין בנטרפה תחלה בין בסוף ובנטרפה בסוף אינו אסור אלא לגבוה ע"כ נקט לגבוה אע"ג דנטרפה בתחלה אסור אפי' להדיוט:

ומודים בביצה ג"כ בין בשיחלא קמא בין מכאן ואילך דלעולם אסור להדיוט משום דכגופה דמי' ונקיט שגידולה באיסור משום דמיירי נמי מכאן ואילך. אך לאמימר דאמר מכאן ואילך שרי משום זוז"ג וע"כ לית לי' כגופי' דמי' דאל"ה אפי' זוז"ג אסור כמ"ש לעיל בתחלת דברינו וא"כ השתא כיון דביצה לאו כגופי' מ"ט אסור שיחלא קמא ע"כ משום עובר ירך אמו אפי' במידי דלאו כגופי' א"כ מ"ט דר"י להתיר הולד ע"כ לא פליגי אלא בזוז"ג ובנטרפה לבסוף וא"כ קשה הרי שמענו לר"א בעלמא בשאור של תרומה דזוז"ג אסור אפי' להדיוט א"כ לפלגו בהדיוט זהו ללישנא קמא וכ"כ חי' ר"ן והוה דרך מרווח:

אך בלישנא בתרא דרך ג"כ בדרך הזה בדוחק מאוד ואמר בשלמא בל"ז ה"א טרפה יולדת ופליגי בנתעברה לבסוף ובזוז"ג ור"א ס"ל בעלמא זוז"ג אסור אפי' להדיוט אבל בעיבורו

של בע"ח ס"ל הזכר עיקר וזוז"ג מותר להדיוט רק לגבוה. אך השתא דטרפה אינו מוליד ופליגי ע"כ בנתעברה תחלה ובעובר ירך אמו וכבר ידענו דאיפלגו תנאי בעלמא בעובר ירך אמו להדיוט א"כ לפלגו להדיוט אלו דבריו י"ל לכאורה צריך ליישב אי מכח פלוגתא דתנאי עובר ירך אמו בעלמא פשיטא לי דיאסר ר"א אף להדיוט א"כ מ"ט פשיט לי' לישנא קמא דעובר ירך אמו הוה לגבוה ולא להדיוט והי' נ"ל לפי שלא מצאתי תנאי פליגי בעובר ירך אמו לענין איסור והיתר להדיוט דמאי שאמר רבי האומר לשפחתו את שפחה ולדך בן חורין לא מקרי הדיוט דהוה כקדושת הגוף וכ"כ מורי בהפלאה כתובות י"א ע"ש ולא מצאתי אלא בסנהדרין פ' ע"ב דמוקי רבינא ברייתא דאוסר העובר בהנאה מטעם עובר ירך אמו אבל מאן דמוקי התם בזוז"ג לא מיירי מעובר ירך אמו כלל. והא"ש דל"ק הוה ניחא לי' דעובר ירך אמו לגבוה אסור משום דלא אשכח עדיין שום תנא דאוסר להדיוט ובריייתא דסנהדרין מיירי בנגמר דינו ואח"כ נתעברה וזוז"ג אסור ולא משום עובר ירך אמו דהרי גידולו באיסור. אבל לישנא בתרא רבינא הוא מרא דשמעתא ואיהו ס"ל התם דברייתא בנתעברה ולבסוף נגמר דינו ומשום עובר ירך אמו ואסור אפי' להדיוט שפיר קאמר אי משום עובר ירך אמו לפלגו להדיוט וא"ש:

ברם מ"ש דל"ב הוה ס"ל דזוז"ג דעובר בעל חי קיל משום שהזכר עיקר נראה רחוק קצת, אבל עיין רמב"ן בחומש פ' תזריע תמצא דיעות בזה. ובסוגיא דחוששין לזרע האב הארכתי ובארתי זה בעזה"י:

מ"מ לולי דברי הר"ן ה"א כפשוטו דהנה בתמורה תנן ברישא כל האסורין לגבי מזבח ולדותיהן מותרים בלי שום חולק אלא רב בגמרא מייתי ברייתא תני עלה ור"א אוסר. אבל רבי במתניתין השמיט דברי ר"א. אך בולד טרפה תנן במשנתינו פלוגתייהו. ולכאורה נראה דודאי ר"א ומחלוקתו בחדא מחתא מחתינהו כל האסורין למזבח וטרפה בכלל ר"א אמר לא יקרב וחכ"א יקרב ואה"נ דלר"א טרפה אפי' להדיוט אסור אך משום אינך נקיט לא יקרב ואך רבי במשנתינו חלקום לב' בבות דבשאר ולדות רצה לסתום כחכמים ובטרפה לא רצה לסתום ותני פלוגתא מ"מ לא שינה מלשונם ונקט פלוגתתם בהקרבה וה"ה להדיוט ולק"מ אך השתא דטרפה אינה יולדת ע"כ בבות חלוקות הן אחת מיירי מענין אחר דבבא דכל האיסורין למזבח היינו מיירי בנרבעו ולבסוף נתעברו דבנתעברה תחלה מודים חכמים דהיא וולדה נרבעו. ולד טרפה מיירי בהיפוך דהרי טרפה אינה יולדת וא"כ ע"כ לא בחדא בבא כיילינהו ר"א ור"י א"כ קשה שפיר אדמיפלגי לגבוה בטרפה לפלגו להדיוט ונדחק ר"א נקיט להקרבה איידי דר' יהושע ועתי"ט דאשכחן טובא כה"ג דנקיט התנא איידי דחיברו:

והנה התם בתמורה קאמר לר"נ פלוגתתם בעברו ולבסוף נרבעו אבל לכ"ע זוז"ג שרי א"כ אתי' מתניתין דתמורה כפשוטו דנהי דפלוגתא דברייתא לא מיירי בנרבעו ולבסוף עיברו דא"כ לא הוה פליג ר"א. אבל מתניתין דנקט סתמא בלי מחלוקת כל האיסורין לגבי מזבח ולדותיהן מותרין איירי בנרבעו ונגחו ונעבדו והקצו תחלה וסתם להתירא דזוז"ג מותר לכ"ע ושוב בולד טרפה כה"ג שנטרף ולבסוף עיברה פליגי בזוז"ג ור"א לטעמי' דאוסר בעלמא זוז"ג בשלמא ברישא רובע ונוגח ומוקצה ונעבד שאינו אסור אלא לגבוה בהא לכ"ע זוז"ג מותר אבל בטרפה דהוה אסור להדיוט אזיל ר"א לטעמי' ואוסר זוז"ג והולד אסור אפי' להדיוט ואיידי דנקטו חכמים להקרבה נקיט הוא ג"כ להקרבה וכנ"ל ואין כאן דוחק. אבל לרבא דליכא שום גווני שיהי' מותר לכ"ע דבנרבעו תחלה פליגי ובעיברה תחלה לכ"ע אסורי ע"כ רישא דמתניתין דמתיר היינו בנרבעו תחלה וסתם משנתינו כמ"ד דזוז"ג מותר וסיפא דטרפה אי טרפה אינה יולדת ע"כ מיירי בנטרפה אח"כ וכהתוס' דשאני טרפות שיש לו חיות בפ"ע ואינו תלוי בחיי אמו לא אמרינן היא וולדה נטרפו. ולר"ת לא צריכין להא אלא ס"ל לרבא עובר לאו ירך אמו והא דאמר הוא ואמו נרבעו היינו שנהנה ג"כ מהרביעה ומסייעים לנגיחה ומועיל לע"ז וההקצאה ע"י ניחא לי' בנפחי' ולעולם עובר לאו ירך אמו:

וצ"ע להתוס' מאי קאמר לעיל אבל מוקצה ונעבד מותר וא"ד אסור דניחא לי' בנפחי' וק' אי עובר ירך אמו תיפוק לי' היא ואמו נעבדו והוקצו. הן אמת אפי' אי עובר לאו ירך אמו נמי קשה הא אר"י חטאת מעוברת אי בעי מתכפר בה אי בעי בולדה אלמא אע"ג דעובר לאו ירך אמו ולא הוה ולד חטאת מ"מ כשמקדיש סתם שני הגופים הוקדשו האם והעובר ונהי אם שיירו בפירוש משויר משום דעובר לאו ירך אמו מ"מ בסתם חלה קדושה על שניהם וא"כ ה"נ מ"ט לא נימא חלה ההקצאה ועבודה על שניהם לזה י"ל הקדש שאני דקדושת הגוף אלים טפי וס' זו כ' פ"י בקידושין ס"ג וקבע בה מסמורת מ"ו בהפלאה כתובות י"א אלא מה שהקשה לו ממחליף פרה בחמור וילדה משמע דיש קנין בעובר אפי' בהדיוט לא עיינו בשטה מקובצת ב"מ ק' בשם רמ"ך דהתם פליגי מוכר ולוקח במילתא אחריתי שמכר לו בפי' פרה מעוברת ועכשיו ילדה וטוען מוכר ברשותי ילדה ואתן לך מעוברת אחרת תחתי' כי מעוברת לקחת ממנו והלוקח טוען ברשותי ילדה וכשלקחתי היתה מעוברת ע"ש נמצא לא פליגי בעצמות הקנין כלל וכל א' רוצה לקיים מקחו אבל מוכר פרה אי ניקח בקנין א' הפרה עם העובר י"ל למ"ד עובר לאו ירך אמו לא קנה דוקא בהקדש בעי שיור להדיא אבל בעלמא לא וא"ש הך דנעבד ומוקצה דלס"ד אינו נאסרת עם האם ולאיכא דאמרי נמי משום דניחא לי' בנפחי' אבל בלא"ה לא

ועיין קצה"ח סי' כ"ב לא עיין בגמרא הנ"ל ומשו"ה לא ניחא לי' לחלק בין הקדש להדיוט ולהנ"ל מוכרח משמעתין וזה בעצמו סברת ר"ת בסנהדרין פ' ע"ב דגמר דין דסנהדרין אוסר העובר אפי' לאו ירך אמו משום דפסק סנהדרין מפקיע מידי שיעבוד כמו קונמות והוה כקדושת הגוף וכמו שהסביר בהפלאה הנ"ל. וכעין הכרח לשיטה זו מדפריך ספ"ק דעירוכין בפשיטות פשיטא גופא הוא ואס"ד תלי' בפלוגתא דעובר ירך אמו איך פריך פשיטא אע"כ אפי' אי לאו ירך אמו מ"מ פסק סנהדרין אסור חוץ מישבה על המשבר אך כל זה לר"ת דס"ל לרבא עובר לאו ירך אמו ושני גופים הם ונהי מ"מ נהנה ברביעה וסייעו בנגיחה מ"מ לא הוה נאסר במוקצה ונעבד אי לאו דניחא לי בנפחי' אבל להתוס' דס"ל לרבא עובר ירך אמו והוה כרגלה ושאר אברי גופה א"כ קשה מ"ש נרבע ונוגח ממוקצה ונעבד:

והנה עיין במס' ע"ז פ' כל הצלמים דאיכא תרי לישני לחד לישני אין שינוי מועיל לגבוה מדאמר רבא היא וולדה נרבעו ולאידך לישנא שאני התם דלא הוה שינוי דדשא אחיד באפי'. ונראה דהני לישני פליגי בסברת תוס' ור"ת דללישנא קמא ס"ל לרבא עובר ירך אמו והוה ולד במעי פרה כסולת במעי חטה ולכשיולד הולד ה"ל כנטחן החטה ויצא הסולת דה"ל שינוי וללישנא בתרא ס"ל כר"ת דלרבא עובר לאו ירך אמו וה"ל ב' גופים אלא שנהנה מרביעה וכיון שגם במעי אמו הוא גוף בפ"ע א"כ דשא אחידא באפי' ואין כאן שינוי:

והנה בשמעתין ללישנא בתרא פליגי ר"ח אר"נ אי נרבעו כשהן חולין או כשהן מוקדשין ומשום ביזוי מלתא י"ל הך לישנא ס"ל כלישנא התם בע"ז דלכ"ע עובר ירך אמו וזוז"ג ג"כ אסור לגבוה רק ע"י שינוי שנולד הותר לחכמים ור"א ס"ל מ"מ בזיון מילתא ור"ח אר"נ ס"ל פליגי בנרבעו כשהם מוקדשים ס"ל בשהן חולין פליגי. והא"ש סוגיא דלעיל. דרבא לא אמר אלא ולד נרבעת ונוגחת אפרה ותל"מ וסתמא דתלמודא קאי להך לישנא דשינוי מועיל רק משום בזיון קדשים מיהא הוי. אבל מוקצה ונעבד כיון שנשתנה לא גרע ממשתחוה לקמה דחטים מותר לסולת ולמנחות. וא"ד ה"נ בזיון מילתא דהיא עצמה נעבדה והוקצה דניחא לי' בנפחי'. ולעולם אי לאו משום שינוי אין לחלק בין מוקצה ונעבד ובין נרבע ונוגח כיון דעובר ירך אמו:

אבל למ"ד לרבא עובר לאו ירך אמו ליכא למימר כנ"ל דהטעם משום שינוי דז"א דלהך מ"ד ליכא שינוי אלא דשא אחיד באפי' וע"כ צריך לחלק בין קדושת הגוף חל על העובר בכלל האם ולא מילתא אחריתי:

והנה י"ל הרמב"ם פ"ג מאי' מזבח הל' י"ב אחר שכ' לפי זה האיסורים לגבי מזבח כגון בעל מום ומחוסר אברים כ' וכולן ולדותיהן מותרים חוץ מולד נרבעות ונעבדה ומוקצה ושהמית אדם וכו' בד"א כשנעבדה בה עבירה או שהמיתה מעוברת שהרי ולד מצוי עמה בעת שנפסלה והוה כאבר מאבריה אבל אם נתעברה אחר שנעבדה בה עבירה הרי ולדה כשר למזבח אפי' נרבעה כשהוא מוקדשת ואח"כ נתעברה וכו' המשתחוה לקמה חטים מותרים למנחות שהרי נשתנו ונדמו לולדות של איסור מזבח שהן מותרים עכ"ל לענינינו:

הנה ממ"ש הואיל והיא אבר מאבריה ושינה לשון רבא היא וולדה נרבעו משמע דס"ל דלא כר"ת אלא מטעם עובר ירך אמו נאסרה. וכ"כ להדיא עובר ירך אמו פי"א מנזקי ממון הל' י"א וכיון דכייל מוקצה ונעבד עם נרבע ונוגח ש"מ לאו מטעם ניחא לי' בנפחי' אלא מטעם עובר ירך אמו נאסרו והא דכ' לקמן קמת חטים נשתנו כמו ולדות קדשים ר"ל ולד נעבד ומוקצה שנתעברו אח"כ שמותרים כסתם מתניתין ולדותיהם מותרים והתם לאו משום זוז"ג דקיי"ל בע"ז זוזז"ג אסור וע"כ משום שינה הותרו ולא משום זוז"ג:

והרשב"א במשמרת הבית הקשה אשיטת ר"ת שכ' הרא"ה בבד"ה שם דאע"ג דלאו ירך אמו הוא מ"מ היא עצמה נהנה ברביעה. והקשה מה בכך הא לא נהנה אלא דרך אברים ולא במקום רביעה והגע עצמך אלו היו לפניו ב' גופים ורבע א' ובשעת רביעה של זה נהנה גם דרך איברים מבהמה השני' וכי נאסרה בשביל זה וה"נ כיון דלאו ירך אמו וכגוף אחר נהי דנהנה מרביעת האם מ"מ מ"ט יאסר הרי נהנה בדרך אברים. אמנם המעיין היטב בשיטת ר"ת ובר"ן ורא"ה וראב"ד בשיטה מקובצת דבב"ק ותוס' סנהדרין פ' ע"ב יבין לאשירו דס"ל נהי שהם שני גופים מ"מ חיותו תלוי בחיותה של אם וכל אבריו כח חיותם בכח חיות אברים ובזה עדיף לאו ירך אמו מירך אמו דאי עובר ירך אמו אינו אלא כרגל מרגלי הבהמה אבל למ"ד לאו ירך אמו ויש לו מציאות בפ"ע אך כל חיותו מעורב וממוזג במזג אברי אמו ומיושב ק' תוס' גטין שהקשו נהי המשתחרר חצי עבדו קנה אבל המשתחרר חוץ מרגלו לא קנה והכא ששייר השפחה ושחרר רגלה היינו העובר איך קנה עצמו בן חורין ולר"ת א"ש דעובר לאו ירך אמו הוא ויש לו מציאות בפ"ע אך כח ידו ממוזג בכח יד אמו ע"כ כשנותן גט ביד אמו משחרר חציה ומשעבד חציה ממש כי היא ממוזג בכל האברים וע"כ הרובע הבהמה ובתוך בית רחמה ממוזג בית רחמו של עובר וה"ל כרובע שניהם ולק"מ קו' הרשב"א, ולפ"ז הא דפסק הרמב"ם ומביאו בש"ע אה"ע סי' ז' סי"ח כהן שבא על גרושה מעוברת הולד כשר שהרי בא מטפה כשרה וק' הרי היא וולדה נבעלה ודוחק לומר שהולד היא כפחות מג' שנים שאינו ראוי לביאה מיהו למאן

דס"ל עובר ירך אמו הוא א"ש דאינו אלא ירך אמו ולא נבעל אלא דרך אברים וכן אח"כ לכשיולד איננו אלא אבר מאמו, אבל הבא עליו אינו אלא כבא על רגל של חללה ומה בכך אבל לר"ת ה"נ אפשר דאסור דהוה ממש אבר כאבר ומכ"ש בא"א מעוברת שזינתה דאסור הולד לכהונה:

והנה בפ"ז מה' עבדים ה' ה' כ' הרמב"ם הכותב לשפחתו מעוברת הרי את בת חורין ולדך עבד דבריו קיימין את שפחה ולדך בן חורין לא אמר ולא כלום דה"ל כמשחרר חציה פי' ואנן קיי"ל המשחרר חצי עבדו לא יצא ב"ח. והקשה ראב"ד א"כ ברישא נמי אמאי דבריו קיימין כיון דס"ל לרמב"ם עובר ירך אמו וה"ל משחרר חציו א"כ ברישא נמי ליהוי כמשחרר חצי עבדו ועיין לח"מ שהאריך. ולפע"ד ליישב הא דקיי"ל הך דאין יכולין לשחרר חצי עבדו בשטר היינו משום דילפינן לה לה מאשה מה אשה אינה מתגרשת לחצאין אף עבד אינו משתחרר לחצאין והה"נ את שפחה ולדך ב"ח זה לא נמצא כמותו באשה וכל דלא שייך בגט אשה לא מהני בשפחה. אבל את בת חורין ולדך עבד שלא יהי' הולד בכלל שחרר האם זהו בגט דמעולם לא עלה על דעת שהמגרש אשתו מעוברת שתופסל הולד לכהונה משום ירך אמו ונגעה הגירושין בולד והיא ואמה נתגרשו זה לא עלה על דעת וא"כ ה"ה את ב"ח ולדך עבד הוה דומה דאשה אבל בהיפוך אתה שפחה ולדך ב"ח זה א"א באשה ע"כ גם בשפחה אינו:

ועיין חולין ע"ד ע"א בעי ר' הושעי' הושיט ידו למעי בהמה ושחט בה בן ט' חי אי ד' סימנים אכשר בה רחמנא ושם ע"ה ע"א פשיטא לי' לרבא עובר שנמצא במעי טרפה ד' סימנים אכשר בי' רחמנא. ונראה אפי' לרבא לא נפשטה אבעי' לר' הושעי' לר"ת דבשלמא טרפה שנשחטה ופסקה חיותא דאם מעתה יש חיות לסימני ולד וכיון דד' סימנים אכשר רחמנא שוחט הולד ושפיר דמי אבל ר' הושעי' מסופק בהושיט ידו למעי בהמה חי ועדיין חיותו של עובר וסימניו ממוזגים בסימני האם א"כ י"ל כל זמן שלא נחתכו סימני האם לא יועיל חתיכת סי' העובר ואע"ג דקיי"ל כרבא אפשר דאיתי' דר' הושעי' ומיושב ק' תוס' במס' ביצה גבי עגל שנולד מן הטרפה בי"ט ע"ש וק"ל:

והנה מג"א סי' שמ"ג הקשה על הרוקח דאוסר אשת כהן מעוברת לכנוס לאוהל המת והקשה מג"א הא ה"ל טהרה בליעה ואינו מקבל טומאה כדמוכח באהלות ע"ש ולכאורה לק"מ כיון דעובר ירך אמו הוא ואין לו מציאות בפ"ע ה"ל כחתיכה עבה ולא טהרה בליעה אבל באהלות מיירי בישבה על המשבר דנעקר הולד וה"ל גוף בפ"ע כמבואר ספ"ק דעירוכין שפיר ה"ל כגוף בתוך גוף וה"ל טהרה בליעה אלא לפ"ז מוכח אע"ג

דעובר ירך אמו וה"ל כחתיכה עבה מ"מ אינינו כנקבה אלא כזכר דאל"ה אינו מצווה על הטומאה טומאת כהנים דבני אהרן ולא כבנות אהרן מ"מ ה"ל כזכר:
אלא לפ"ז תיקשי בגיורת מעוברת שטבלה דמייתי ביבמות דעלתה טבילה לולד והקשה מורי בהפלאה כתובות י"א הא לא מל ותי' דה"ל כגר שנחתכה ערלתו. ולהנ"ל ליתא שאינו כנקבה אלא כזכר ומכ"ש אי עובר לאו ירך אמו יש לו מציאות בפ"ע ודשא אחיד באפי'. ולפע"ד דקי"ל ר"פ הערל ערלת שלא בזמנו אינו מעכב לענין פסחים. ונ"ל לענין גירות אם אמו הביאתה על כתיפה אפי' בן יום א' לא הוה ערלת שלא בזמנו דכל שאין אמו טמאה לידה נימול ליום א' אבל זו שמגיירת עם עובר ולכשתלד תהיו טמאה לידה הרי זמן מילתו לשמנה ועתה ה"ל ערלת שלא בזמנו ואינו מעכב כנלע"ד:
עיין בב"ק ע"ח ע"ב בעי ר' ירמי' קטע וכו' חוץ מעוברה ע"ש. ועיין רמב"ם פ"ב מגניבה הל' י"א לא מייתי הך דחוץ מעוברה והיינו משום דס"ל עובר ירך אמו וליכא למבעי' מידי. אמנם צ"ע בפרק ג' מטומאת מת הל' ה' פסק קברו אשה מעוברת ועוברה עמה אין להם רקב והיינו משום דפרשי' מיני כמ"ש כ"מ שם והם דברי ר' ירמי' בנזיר דף נ"א וצע"ג אר' ירמי' גופי' מ"ש בב"ק דאי עובר ירך אמו פשיטא לי' דלא אמרינן מדפריש מינה וכו' ודוקא אי עובר לאו ירך אמו מסופק בהא ובנזיר פשיטא לי' באת"ל אפי' אי עובר ירך אמו מיפרש פריש מינה, וצ"ל כשהאם חי והולד יונק חיותו מאם אז למ"ד עובר ירך אמו אלים לי' חיותי' ולא אמרינן עתיד לפרושי והוי שיור במכירה משא"כ בנזיר שהאם מתה ופסקה לחיותה דולד לא עדיף ואדרבא גרוע עובר ירך אמו כשמתה מעובר לאו ירך אמו כשהיא חיה ויונק חיותה ממנה:
ועיין כתובות י"א מה שהקשה מורי בהפלאה שם אס"ד יש מציאות לעובר לקנותו אמאי קיי"ל המזכה לעובר לא קנה רק דעתו של אדם קרובה אצל בנו ולפע"ד התם לזכות לעובר הלא אפי' יצא לאויר העולם אין שליחות לקטן ורק זכי' מדרבנן אית לי' וי"ל לעובר לא תיקנו חכמים אלא לאביו שדעתו קרובה אצל בנו לא אדם אחר ואפי' הפוסקים דס"ל מדאורייתא זוכין לקטן מנשיאי חלוקת ארץ רפ"ב דקידושין והוו בהו כמה יונקי שדים מ"מ י"ל דעובר לא הוו בהו דיוצאי מצרים שמתו במדבר בט"ב בשנת מ' אפי' הניחו מעוברת מ"מ ילדה קודם חילוק הארץ ולא מצינו אפטרופס לעובר מדאורייתא וא"ש:
מ"ש עוד שם מורי בהפלאה במקדיש עובר ע"כ קדוש מיד דאלת"ה א"כ קדושתו ובכורתו באי' כא' ודברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעי' י"ל דאינו מוכרח די"ל עתה אינו

תופס קדושה עד שתשב על המשבר ונעקר לצאת ה"ל תרי גופא וחל קדושה קודם קדושת בכור דברחם תלה רחמנא:
העתק מחי' שבת קל"ה ע"ב. כיצד לקח שפחה מעוברת וכו' פירש"י הרי זה מקנת כסף דגוף שלם הוא במעי אמו וקנאו וכו' רצה באריכות הלזה דלא נימא דעובר ירך אמו וה"ל הקונה האם כקונה גוף א' עבה ומעובה ולא הוה הולד קנין כספו אלא יליד ביתו לכן כ' רש"י דלא כן הוא אלא ה"ל גוף שלם בפ"ע וכאלו קנה ב' גופים נפרדים וזה מבואר כן ביבמות ע"ח ע"א וע"ש גם גבי הפריש חטאת מעוברת וילדה ע"ש ותבין:
מיהו מאן דפליג התם צ"ל דמוקי הכא בלוקח עובר בפ"ע ואם בפ"ע כמ"ש רמב"ם בהל' מילה פ"א הל' ד' ולמאי דקיי"ל אין אדם מקנה עובר צ"ל דקנה תחלה שפחה לעוברה ושוב קנה השפחה ג"כ עיין רמב"ם הנ"ל והא"ש דלא משכחת מקנת כסף ליום א' אלא בשפחה וולדה. אבל לדרך הראשון משכחת לי' נימול לח' בלוקח שפחה מעוברת סתם והוה הולד מקנת כסף כפירש"י ונימול לח' שהרי גם האם קנה מיד וה"ל דומיא דלכם ונימול ליום א' כשקנה לעובר בפ"ע ואח"כ האם דכיון שקנה העובר בפירוש בלי אם ה"ל מקנת כסף גמור ומה שקנה האם אח"כ אינו מוציאו מידי מקנת כסף הנימול ליום א' ומדדחיק הש"ס לומר ולדה עמה ש"מ דקאי השתא להך שיטה דאין קנין לעובר בפ"ע אלא ע"י האם וע"כ לוקח שפחה מעוברת שלוקח העובר בפ"ע שפחה לעוברה אבל שפחה מעוברת סתם אין העובר כגוף שלם בפ"ע וא"כ לא משכחת נימול ליום א' אלא בולדה עמה אלא לפ"ז הומ"ל לרבנן יליד בית ליום א' שלקח שפחה מעוברת סתם וילדה אצלו ושפחה ריקנית ונתעברה וילדה דהוה הורתו ולידתו בבית ישראל נימול לשמונה וצ"ל דא"א לומר הכי שיהי' לוקח בפ"ע ואם בפ"ע נימול לשמונה מטעם מקנת כסף לח' ולקח שפחה מעוברת וילדה בביתו נימול ליום א' מטעם יליד בית נימול ליום א' א"א לומר כן דיציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא ואם אולי אפשר לומר כנ"ל צ"ל דהומ"ל הכי להך מ"ד אלא דש"ס לא נחית לפלוגתא והניח דברי רבנן ביליד בית בלי פירוש ולמ"ד אין לעובר קנין בפ"ע י"ל כנ"ל ולמ"ד יש לו קנין בפ"ע צ"ל כדמפרש רבא בש"ס וא"כ לפ"ז ע"כ ר' חמא דדחיק למוקי קרא אחר מ"ת ולא מכבר קודם מ"ת וכנ"ל ע"כ ס"ל דעובר יש לו קנין בפ"ע ומיושב ק' ס' מחנה אפרים דמייתי בשער המלך פי"ב מנדרים הל' יו"ד ד"ה עוד הקשה וכו' ע"ש שהקשה לפסק הרמב"ם וטח"מ סי' ר"ט דאין לקנות עובר אא"כ קנה שפחה לעוברה א"כ לר' חמא דמוקי לי' בזה שפחה וזה עוברה ע"כ השפחה לעוברה והו"ל למימר הניחא למ"ד קנין פירות לאו כקנין גוף דמי. ומה שתי' שעה"מ בזה ב' תירוצים חדא דלמא ר' חמא ס"ל אדם מקנה דשלב"ל ועוד הא פירש"י

דהמ"ל שילדה קודם שטבלה ע"ש. לא נהירא לי דעכ"פ היא גופא קשי' אהש"ס מ"ט קאמר זה שפחה וזה עוברה ויצטרך לומר ר"ח כר"מ לוקמא קודם שטבלה וכהלכתא דאין אדם מקנה דשלב"ל וגם דוחק גדול דר' אסי דס"ל כר' חמא יסבור כר"מ ועיין יבמות צ"ג ומיהו הנהו אמוראי דפליגי בשתי ערלות חד מיניהו ר' הונא דס"ל בעלמא כר"מ ע"ש ביבמות מ"מ לענין ק' מחנה אפרים צ"ל כמ"ש לעיל נהי דלהלכתא ס"ל לרמב"ם וטח"מ דאין לעובר קנין בפ"ע מ"מ לר' חמא ע"כ נקנה בלי האם דאל"ה לא הוה צריך לאוקמא קרא בלאחר מ"ת ולחלק בין לפני טבילה ובין לאחר טבילה אלא ה"ל לחלק בין לקחה מעוברת ובין לקחה ריקנית דתרווייהו יליד בית הוה ומקנת כסף הוה לקח עובר בפ"ע ושפחה בפ"ע נימול לח' ושפחה ולדה נימול לא' אע"כ דס"ל לר' חמא דיש קנין לעובר בפ"ע אך כבר כתבתי שא"א לומר כן שיהי' לוקח שפחה ועובר בפ"ע נימול לח' ולוקח שפחה מעוברת סתם נימול ליום א' אלא בלא"ה לק"מ ק' מחנה אפרים אלא לגי' רש"י אבל תוס' גורסים כשאלתות דר' אחאי גאון לק"מ ק' הנ"ל:

דף נח:

אמר רב לית בקא בת יומא ולית דידבי בר שתא צ"ע לפמ"ש הפוסקים דכל ברי' שאין בה עצם אינה חי' ששה חדשים והא דאמר אינה מתקיימת היינו דאז הוה כעפרא עש"ך סי' פ"ד א"כ מאי קאמר לית בקא בת יומא וכי ס"ד דאינה מתקיימת והוה כעפרא ביומי' וע"כ אינה חי' קאמר א"כ מאי רבותי' דלית דידבי בר שתא הא אפי' ששה חדשים אינה יכול לחיות וצ"ע:

ובשאילת שלום הקשה מהא דאמרינן דוד מלך ישראל חי וקיים כיון דחי מכ"ש דקיים. ונ"ל בודאי הגוף פסקי' חיותי' ועדיין שלדו קיים עד יב"ח ובנשמה ההיפוך כל יב"ח עדיין יש לה קצת קיום בעה"ז ממלבושי הגוף הזכים כידוע ואח"כ נסתלק הקיום והוא חי באור העליון החיים האמתיים וקמ"ל בנשמת דהע"ה שנשמתו חי באור העליון וגם קיים בעה"ז ע"ד משיח יתיב בפתחי דרומא ואין להאריך בזה:

וע"ד רמז מוסר י"ל דקאי אזבובי מות יצה"ר דמתגרה בצדיקים יותר משארי אינשי ולגבי צערן דצדיקים הוא כעקיצת בקא וגבי שאר אינשי רק כדידבי. ואמר לית בקא בר יומי' דהצדיק שב כל יום ויום ובודאי עשה אמנם גבי שארי אינשי דהוא בבחי' דידבי נהי דבר יומי' איתי' מ"מ בר שתא ליתי' דשב בתשובה ויה"כ מכפר:

שב שני אימרי בקתי מבקא כ' מהרש"א ח"א דרמז דאשתו של אדם מסיתהו לריב יותר ויותר ולפע"ד דקאי אאשת ע"ה ששונאים את חכמים יותר מאנשיהם כמבואר ס"פ

אלו עוברין והא בקא שהוא עם הארץ כשרואה בר מחוזא ת"ח לשון מחזה שדי יחזה דקא סחי במיא עוסק במי תורה ומתעטף בסדינו היינו במצות ומע"ט ע"ד והלבש אותך מחלצות אז מתקנא ומתגרה בו ומציץ דמי מיני' ואז אשתו של קרח היא בקתא מצטערת שהיא היתה יותר מתמצא דמא מיני':

דתנן ר' ישמעאל אומר הנוצה מצטרפת רש"י פי' שהיא ברייתא לענין פגול ולא מתניתין דטהרות לענין שומר דהתם בעינן שומר לאוכל דהיינו אחר שחיטה נעשה הנוצה שומר שלא יתלכלך האוכל ומה ענין זה להגנה דחיים לענין גלודה וצ"ע אהתוס':

דף נט.

מתניתין סי' בהמה וחי' נאמרו מן התורה. הנה בפ' שמיני מפסיק בדיני דגים בין בהמה לעופות אע"ג דראוים לסמוך עופות לבהמה נ"ל להכי סמיך דגים לבהמה עפ"י מ"ש תוס' בנדה נ"א ע"ב דלמא או סנפיר או קשקשת קאמר רחמנא ותי' דומיא דבהמה דלא סגי בסי' א' ע"ש משו"ה סמיך דגים לבהמה ומ"מ לעיל ר"פ השוחט דריש בר קפרא מזאת תורת הבהמה והעוף דעוף סגי בשחיטת סי' א' וכ' תורת חיים שם מדהפסיק בעופות בין בהמה לשרץ המים היינו דגים אע"ג דכתבנו דכך היא הסדר להסמיך עוף לבהמה מ"מ כיון שבתחלת הפרשה הסמיך דגים לבהמה מטעם לדמו' לבהמה דבעינן סנפיר וקשקשת. א"כ שכבר הפסיק בדגים בין בהמה לעופות תו לא הוה לי' לשנויי בפסוק זאת תורת הבהמה וה"ל לסמוך שרץ המים לבהמה. אי לאו משום דבר קפרא דאתי ללמוד דסגי לעוף בשחיטת סי' א' ובמשנתינו נקיט סדר קרא דזאת תורת בהמה והדר עוף ושרץ העוף היינו חגבים ואח"כ דגים:

אבל אמרו חכמים וכו' מבואר בסוגיא דנשר דחכמים למדו ובדקו בתורים ובני יונה המפורשים לטהרה ובנשר המפורש לאיסור וכל מה שביניהם הוא סי' עופות ושארי י"ט עופות הם כשני כתובים הבאים כא' ואין מלמדים מהם ולכן כל עוף הבא בסי' א' טהור חוץ מאלו המפורשים ואין להקשות בבהמות נמי נימא גמל שפן וארנבת הוה ג' כתובים ואפי' לא הוה כתיב קרא דשליט בעולמו יודע וכו' והי' נמצאים בע"ח בסי' א' הי' מותר מדכתיב ג' כתובים גמל שפן וארנבת ש"מ הבא בסי' מעלה גרה טהור ומפריס פרסה ומעלה גרה דקרא או או קאמר או מעלה גרה או מפריס פרסה ובחדא מיניהו סגי די"ל דזה ליתא מתרי טעמי חדא דכתיב בגמל כי מעלה גרה הוא ופרסה לא הפריסה טמא הוא לכם ואי ס"ד דכל בע"ח בסי' א' טהור רק הני ג' גזירת הכתוב הוא א"כ מאי יהיב טעמא כי מעלה גרה ופרסה לא הפריסה הלא סגי לי' בהעלאת גרה לחוד לולי גז"ה

אע"כ בסי' א' לא סגי ועוד לא מצינו למימר ג' כתובים הני טמאים ואינך לא דהא פרט עשרה בהמות וחיות טהורות בפ' ראה משמע דה"ל עשרה כתובים הני אין אחריני לא ע"כ מהא ליכא למשמע מיני':

ובס' מעין חכמה הקשה למה לי' דפרט רחמנא סי' בהמה ולא סמך על חכמים שיבדקו שור כשב ועז ויבדקו גמל וחזיר ומה שביניהם הם הסימנים כמו בעופות ולק"מ דידע רחמנא דבעופות ליכא למטעי בשארי חלקים שבין תורים ונשר אלא ההפרש שניכר בד' סימנים אצבע יתירה וזפק וקורקבן נקלף ואינו דורס אבל ליכא למטעי שזה צבעו לבן וזה שחור או ירוק או שארי חילוקים ידע הקב"ה שלא יטעו חכמים ולא יתנו סי' אלא בהנ"ל אבל בבהמה יש עוד כמה הפרשים ביניהם דחזינן בקרנים ובשר הולך שתי וערב ומי יודע כמה שינויים יש עוד ביניהם ואיכא למטעי שהם הסימנים להפרש ביניהם ע"כ הוצרך לפרש:

אר"ח הי' מהלך במדבר וכו' הי' מהלך בדרך וכו' יל"ד מ"ט נקיט במדבר ואח"כ בדרך ושוב אח"כ במדבר ונ"ל דודאי המוצא בע"ח בסי' א' ואידך אינו ניכר כגון פרסותיו חתיכות או פיו גמום הי' לנו להתירו דרובא בהמות אין להם סי' כלל או ב' סימנים וגמל שפן וארנבת וחזיר מיעוטא דמיעוטא הם וכ"כ מעין חכמה. אלא נהי בעולם הם מועטים מ"מ הכל לפי המקום דיש מקומות דהני שכיחי טפי מהני וכ"כ הר"ן לקמן גבי סימני ביצים ס"ג ע"ב בישוב ק' תוס' ד"ה ודלמא וכו' ע"ש ע"כ בישוב דלא שכיחי גמל שפן וארנבת ליכא למיחש להו אלא המהלך במדבר ומכ"ש ערד דלא שכיח בישוב כלל לא צריך להכיר ערד אלא במדבר אבל חזיר דשכיח שמישוב ע"כ אמר הי' מהלך בדרך וכו' ובלבד שיכיר חזיר ונכון הוא לפע"ד מיהו גם במדבר איכא חזיר מיער שיש לו סי' חזיר.

דף נט:

כל שיש לו קרנים וכו' צ"ע במתניתין כלאים פ"ח משנה וי"ו ומייתי לי' לקמן ש"ס פ' ע"א פלוגתת רבנן ור' יוסי בשור הבר ועמ"ש תי"ט שם דסי' חי' נאמרו חוץ משור הבר ולא הבנתי זה וצ"ע:

ר' דוסא אומר יש לו קרנים. הריב"ם שבתוס' ס"ל מתניתין כל שיש לו קרנים ר' דוסא היא ורצה מג"א סי' תקפ"ו לפרש אקרני חי' קאי הכלל אבל קרני בהמה יש בלי טלפים. וצ"ע אם אפשר לומר כן נימא נמי איפכא בבהמה כ"ע מודים כל שיש לו קרנים יש לו טלפים ומתניתין דנדה ככ"ע ובקרני בהמה כסתם קרניים ופלוגתייהו בקרני חי' דוקא בהא ס"ל לר' דוסא יש קרניים בלי טלפיים אע"כ מדלא אמר ריב"ם הכי ש"מ לא ניחא לי'

לאוקמא מתניתין בבהמה דוקא ולא בחי' אלא בכל מין ומין ועוד אפי' מיתוקם בבהמה לחוד בחי' לחוד בודאי לא מיתוקם לי' בלי דוחק דנימא רישא כל שיש לו קרניים בחי' מיירי וסיפא ויש שיש לו טלפים וכו' היינו חזיר דשליט בעולמו יודע דליכא טלפים אלא בחזיר וא"כ סיפא בבהמה ורישא בחי'. מיהו רמב"ם בפי' המשנה מפורש כל שיש לו קרנים בקרני חי' א"ש לשיטת ר"ת דטלפיים נמי בטלפי חי' קאמר וסיפא יש שיש לו טלפיים כטלפי חי' והיינו עז שטלפיו דומים קצת לטלפי חיה אעפ"י שאינם ממש כטלפי חיה מ"מ דומות הם כמ"ש מהרש"ל והסביר דבריו ביש"ש ע"ש וא"כ א"ש אבל לשיטת ריב"ם דליכא היכר בטלפי חי' ע"כ סיפא בחזיר ורישא בחי' זה אינו במשמעות אע"כ סתם כל שיש לו קרניים כללא הוא בין בבהמה בין בחי' ויפה הקשה ר"מ רבקש ומג"א לא הועיל כלום ועיין אריכות של מחצית השקל ולא העלו ארוכה:

וקרש אעפ"י שאין לו אלא קרן א' עיין פר"ח סי' פ' דמייתי דברי בעל שלטי גבורים פרק נ"ב ועיינתי הפרק ההוא ושם נאמר דודאי כללא הוא כל שיש לו קרניים יש לו טלפיים אבל דוקא ב' קרניים אבל קרן א' יש שיש להם סי' טהרה ויש שאין להם ומייתי כמה בע"ח בעלי קרן א' ואין להם סי' טהרה ומשו"ה תנן במתניתין כל שיש לו קרניים לשון רבים ולא תנן כל שיש לו קרן בלשון יחיד כמו דתנן כל שיש לו סנפיר אע"כ דוקא קרניים שנים הוה סי' טהרה ולא א'. והיינו דאמרינן וקרש אעפ"י שאין לו אלא קרן א' והוה סד"א דיהי' טמא אפ"ה טהור היא. ועפ"ז צע"ג ש"ס דשבת כ"ח דמיירי משור שהקריב אדה"ר ש"מ דתחש טהור הי' ומאי ראי' הוא זה הרי כמה בעלי קרן א' טמאים הם והניח בצ"ע וכן הפר"ח תמה בזה עפ"י הנ"ל ולפע"ד ליישב דודאי מסברא חצונה סברא הוא כיון דעכ"פ בעל קרן א' אפשר שיהי' טהור כמו שמצינו קרש א"כ מסתמא תחש טהור הי' דכיון שהעיד ר"מ שהקב"ה בראו לפי שעה לצורך המשכן מהיכי תיתי נימא שברא דבר טמא למשכן ובעלמא אמרינן אין דבר טמא יורד משמים וה"נ דכוותי'. אלא לכאורה הא חזינן שנברא חסר שהרי הי' לו לברוא אותו בשני קרניים בסי' טהרה מבורר ואפ"ה לא נברא אלא בקרן א' הה"נ נימא דטמא הי' לשום טעם כמוס אצל הקב"ה ע"כ אמר קרן א' אינו ריעותא שהרי גם שור הראשון שנברא בעולם הי' בעל קרן א' ואותו כיפר על אדה"ר וראוי הוא שיברא הקב"ה דוגמתו לצורך מלאכת המשכן אבל טהור הוא עכ"פ וא"ש בעזה"י ומיושב גם דברי תוס' ד"ה וקרש וכו' וק"ל:

והזהרו ברבי אחאי דמאיר עיני הגולה הוא פי' עיזא דכרכוז הוא ספק עז ספק צבי ור' אחאי לא בעי להחליטו להתירו כצבי כוון שישן וב' עיניו סתומים ויאמרו ח"ו דומה

דודי לאותו צבי וח"ו כי הקב"ה עינו פתוחה על ישראל בגולה כמ"ש תוס' בשם המדרש והיינו מאיר עיני הגולה:

בין אונא לאונא פי' מהר"מ שיף בין אזן לאזן והיינו רוחב פניו וכן נראה דאין לומר בין אונא דריאה דמי ראה אותו במותו דאין נכנס ליער שלו לראות נבלתו ולא הרגו אדם מעולם. אבל בחייו אפשר שראוהו אדם מרחוק ושיער רוחב פניו והיינו דפירש"י לקמן משכי' דטבי' בי' עילאה ארכו ולא פי' משכי' עורו אבל איהו גופי' גדול טפי טובא דצבי אין עורו מחזיק בשרו אבל רש"י לא רצה לפרש כן דמי מדד עורו המופשטת כנ"ל ע"כ פי' אורכו של הטבי' דבי עילאה קאמר:

מאי רבותי' פרשא קטל ארי'. נראה הקיסר ידע דהמשלים הללו אינם אלא לסבר האזן. אך הקיסר דיבר כלפי הנביא שאמר על עצמו ארי' שאג מי לא ירא ה' אלקים דבר מי לא ינבא המשיל מוראו מפני הקב"ה כמוראו מפני הארי ומאי רבותי' דארי' פרשא קטל ארי' ואין השכינה שורה אלא על חכם גבור ועשיר וא"כ גבור כמותו מאי רבותי' להמשיל יראתו את ה' כמוראו מפני הארי והשיב לו ריב"ח כאימתו מפני ארי' דבי עילאה וק"ל:

בעינא דאיחזא לאלקינו עמהרש"א ח"א:

דף ס.

בעינא דאיצבא נהמא לאלקינו. נראה שרצה להקריב קרבן דב"נ מותר בזה"ז ובסוף זבחים עביד שבור מלכא הכי ורבא למדו להקריב במקום שמעלה הים שרטון ע"ש וה"נ לגודא דרביתא. אך התם שבור מלכא לא בעי לנסות הי"ת אלא הקריב קרבנו והביא אש של הדיוט ואולי קבלו ה' לריח נחוח כי מי עלה שמים וירד אך האי קיסר רצה לנסות שלא יביא אש מביתו אך יערוך מזבחו ויבוא אש שלמעלה ויאכל קרבנו והיינו צבית נהמא לאלקינו ע"ד לחמי לאשי וזה א"א אפי' ע"י תפלת ר"י בן חנני' כי ח"ל ארץ טמאה מלאה קליפות ורוחין ועלעולין והיינו א"א דנפיש חילי' וכן הוה לבסוף אתי רוחא ומיטרא היינו בעלי דברים הנ"ל וקלקלו ופגלו קרבנו ולא נתקבל:

נגרא הוא דכתיב המקרה במים עליותיו. בערוך פי' מסתירותא עץ שכורכים עליו חוטי פשתן הנטווים לאריגה ונ"ל משו"ה נקיט מצורע בידי' כי הוא הפריד בין הדבקים בלה"ר ותיקונו לחבר נפרדים ולעשות שלום והיינו טווי הפשתן ואריגתו כי הפשתן גדל בד בבד וע"י הטווי' ואריגה מתחברים הנפרדים. והנה כינה הפסוק ותיאר הקב"ה המקרה במים עליותיו בלשון מקרה ונגרא כי מעשה נגר לבנות בתים המפריד בין בני כל העולם לבני הבית והוא מחבר בני הבית זע"ז והוה מפריד ע"מ לחבר וכן הקב"ה הבדיל בין

מים למים והעלה מים למעלה לעשות שלום במרומיו בין אש ומים היא רקיע בתוך המים המבדיל בין מים למים ורקיע שמים בלול מאש ומים וה"ל ג"כ מפריד ע"מ לחבר וע"כ מעשיו בזה כנגרא ע"כ אמר המקרה במים עליותיו. ונ"ל דבת קיסר דבעית למעבד לה אסתריתא ע"ד הנ"ל דאמרינן בב"ר דשאיל מטרוניתא לר"י בר חנני' לששה ימים ברא הקב"ה עולמו מאי עביד השתא א"ל מזווג זווגין א"ל מטרוניתא גם היא יכולה לעשות כן וזיווגה שפחתה עם עבדה והי' זווג שאינו הגון ופצעו את מוחם זה את זה. ע"ש והכוונה כי הקב"ה משגיח השגחה נפלאה לזווגים הגונים זל"ז ומפריד אשה מבית אמה ואיש ממשפחתו ובית אביו ומפרידם מעיקרי תולדותם ומחברם זע"ז והי' לבשר א' כדכתיב ע"כ יעזוב את אביו ואת אמו והוא השגחה נפלאה לחבר נפרדים ועד"ז בקשה האי בת קיסר ליעבד מסתוריתא שיהי' כח והשכלה לחבר נפרדים בזיווגים כמו הי"ת ויען כי כבודו לאחר לא יתן ותהלתו לעובדי עכו"ם ע"כ עביד לה עכ"פ מיסתוריתא בשוקי דרומאי:

שור שהקריב אדה"ר קרן א' הי' לו במצחו. כי קודם החטא לא הי' דעת טוב ורע כי כולו טוב ויצר לב האדם מנעוריו טוב ע"כ קרן א' קרן עור פניו ולא שתים כי כולו טוב וקודמת לפרסותיו פי' שהי' מיד בשלימותו ולא לאט לאט מדרגות מדרגות שהיא רמז לפרסה ופסיעה לא הי' כן אלא קרנו קדמו לפרסותיו. אך אחר החטא עץ הדעת טוב ורע יש כאן ב' קרניים א' מימין לזכות וא' משמאל לחובה ופרסותיו קודם לעלות ממדרגה למדרגה עד שיעלה ויגיע והלואי.

בצדק כל אמרי פי "צדק" ר"ת "צביונן "דעתן "קומתן:

פסוק זה שר העולם אמרו פי' תוס' שר העולם היינו חנוך שנהפך מבשר לאש מעתה בא וראה גדול נשמת הצדיק ממלאכי השרת כי בדור ההוא דור המבול השליך הקב"ה ב' מלאכים שמחזאי ועזיאל והגשימם במלבוש גשמים הם הנפילים אשר היו בארץ הם הריעו מכל אשר לפניהם והשחיתו הארץ והביאו מבול לעולם ולעומת זה באותו הדור בעצמו העלה נשמת צדיק חנוך ממטה למעלה ונעשה ממנו מטטרו שר העולם שולט על כל מלאכי מעלה. ואומרו יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו. כלפי שבדור המבול ע"י זנות ותערובות המינים נתעצב כביכול אל לבו ע"כ אמר שר העולם בשעת בריאה הלואי שיהי' כבוד ה' לעולם שיהיו נזהרים מתערובת כמו הדשאים אז ישמח ה' במעשיו. ולא יתעצב אל לבו:

הביאו עלי כפרה על שמעטתי הירח פי' כי הקב"ה פייס הלבנה שלע"ל בעולם התיקון תתמלא פגימת הלבנה ויהיו אור הלבנה כאור החמה ובזה נתפייסה הלבנה אך תלה

הדבר בתיקון מעשינו אז יהיו התיקון אך בעו"ה אנו מאריכין הגלות בקלקול מעשינו והלבנה מתרעמת על השי"ת שלא מיהר פיוסה ונמצא אנו גורמים שיש התרעמות על הקב"ה ע"כ בר"ח זמן חידוש הלבנה אנו צריכין להביא קרבן על נפשותינו על שגרמנו שלא נתפייסה הלבנה עדיין:

דף ס:

שיתסרא דרי שיני לכל חד ע"ד שפירש"י בשיר השירים שיניך כעדר הרחלים היינו בעלי מלחמות נקרא שיניך ע"ש ואכלת את כל העמים. וה"נ שיתסרא דרי שיני' היינו שש עשרה חיילי צבאי לוחמים גבורים ונפקא לי' לר' יוסף מדכתיב כולי' קרא בלשון יחיד העזתי והעקרוני ורק העוים כתיב בלשון רבים וה"ל למכתב והוי אע"כ למדרש נוטריקין עוי"ם י"ו ע"ם פי' י"ו שירות חיילים:
מכאן תשובה לאומרים אין תורה מן השמים. הנה לפי המבואר דשסיעה נולדה מבהמה טהורה ואפי' לא יהי' לה שום סי' טהרה היתה מותרת דכל היוצא מטהור טהור אפי' חמור הנולד מפרה וא"כ הך השסיעה שאסר רחמנא חידוש הוא שצורתה אוסרתה שיש לה ב' גבין וב' שדראות וא"כ למאי הלכתא כתבה תורה תוארה במעלה גרה ומפריס פרסה כי מה יוסיף או יגרע לעולם היתה ראוי' להיות מותרת והתורה אוסרתה אע"כ העיד לנו שלעולם כך תיולד במעלה גרה ופרסה וב' גבין וב' שדראות ואסרה רחמנא. והשתא אם בזמן מן הזמנים באחרית הימים ימצא שסיעה במעי פרה שאינה על זאת הצורה נמצא עושה מרע"ה תורתו פלסתר ח"ו ואפי' הי' קניגי או בליסטורי א"א לו לידע בברי' משונה מה יהיו באחרית הימים ובקצוי ארץ ומה היו לו למרע"ה לכתוב דבר שאפשר שיתפוש עליו אע"כ תורה מן השמים ושליט בעולמו יודע שלא יהיו באופן אחר לעולם:

דף סה.

דסגי להו ברוב כל דהו וכן בדין דהא קיי"ל כללא בתרא דוקא. והא"ש דמשנתינו מני לי' בד' סימנים ומפסיק בסי' קורסליים בין כנפיים ובין חופין רובו והרמב"ם והטור עושה אותן רק ג' סימנים ומונה כנפיים חופין רוב עוביו והקיפו כאחת היינו כנ"ל דלמשנתינו בעינן רוב הנראה לעינים כמ"ד כללא קמא דוקא ה"ל סי' בפ"ע ולרמב"ם וטור סגי ברוב כל דהו ליכא אלא סי' א' כנפיים חופין רובו יהיו כל דהוא או רוב גדול הנראה לעינים:

ת"ר אין לו עכשיו וכו' יל"ד סדר הש"ס דתחלה סידר פיסקא דכנפיים חופין את רובו דתנן בסיפא והדר סידר פיסקא דקורסליים אין לו עכשיו ועתיד לגדל אחר זמן. עכנ"ל דעתיד לגדל אחר זמן אכנפיים קאי ור"א בר' יוסי מוסיף אף קורסליים ואכנפיים לא צריך קרא שמסברא ידעינן שכן דרך גידולם שבקטנים הם קצרים וגדלים אחר זמן ואקורסליים מייתי קרא והא"ש הרמב"ם דפסק כן בין בכנפיים ובין בקורסליים דסגי בגידול אחר זמן ומהכא נפקא לי' לע"ד:

אשר לא כרעיים עיין תוס' ומהרש"א ומה שהקשה ממס' תענית. ונ"ל האי עמו אנכי בצרה מיירי בצדיק גדול בני עלי' כי בי חשק ואפלטהו אשגבהו כי ידע שמי ועל כיוצא בזה נאמר עמו אנכי בצרה והתם אפי' בצרה שאינה מאומות העולם אלא אפי' מדבר באופל יהלך מקטב ישוד צהרים וכדומה בכל זה כביכול עמו אנכי בצרה אמנם בכל צרתם לא צר מיירי בכלליות האומה אפי' שאינם צדיקים כל כך כנ"ל ולעומת זה לא הבטיח אלא בצרה שהוא מאומת העולם כדמייתי תוס' בשם מדרש ומשו"ה התם במס' תענית שגזרו תענית על צרה שאינה מאומת העולם. וגם לא מיירי מצדיק מיוחד אלא מכלל הציבור ע"כ על כל פסוק משני פסוקים אלו יש לפקפק משו"ה מר מייתי מהאי קרא ומר מאידך קרא ועל כל א' יש לפקפק אלא דאינו אלא סמך בעלמא והניח אפר מקלה על התיבה ר"ל:

והנה אי לאו דכתיב עמו אנכי בצרה לא הוה לן למדרש כלל לא צר כמו לו צר דאלמלא מקרא כתיב א"א לאומרו דשייך בהקב"ה מיצר אלא היינו דוחקים לפר"ש לא צר אינינו מיצר בצרת ישראל כלל אע"ג דכתיב ומלאך פניו הושיעם אבל מ"מ אינינו מיצר אבל השתא דמצינו עכ"פ בצדיק גדול עמו אנכי בצרה כביכול מיצר בצרתו נהי התם בצדיק גדול מיירי מ"מ מסתיין דשייך מיצר כלפי מעלה ע"כ מדכתיב הכא ומלאך פניו הושיעם שהקב"ה משגיח בעיניו ומושיעם במלאך פניו נאמר נמי לא צר כמו לו צר:

וא"ש וקרוב לזה במהר"מ שיף:

למיניהו למיניהו דפעמים מלשון זה משמע דרצה ליישב מ"ט אמר ד' פעמים ולא סגי בלמיניהם. וטעמא נ"ל לפי המשמע מפירש"י ד"ה הרזבנית מין חגב ואין דומה לו אלא במראה עכ"ל דמין דחגב כיון שאין לו שום דמיון לחגב אלא במראה בעלמא ולא בשום סימן אי לאו כתיב לומינהו מיוחד אלא הוה כתיב למינהם ה"א לא קאי אחגב וה"א שאין לו מין כלל לכן כתיב בכל חד למיניהו כנ"ל קצת מיהו מלשון תוס' משמע דלתנא דבי רב לא קשי' להו דלכתוב למיניהם כיון שכל א' פרט בפ"ע ואינו נידון בכופ"כ ולא קשי' להו הכי רק לתנא דבי ר"י:

ולפי זה קשי' לי מאי דוחקי דש"ס למימר בסוף שמעתין מר כי אתרי' שהוא דוחק שיהיו לשונות מהופכים מהיפך להיפך נימא לכ"ע ניפול יש לו גבחת ולא זנב ורשיון יש לו שניהם. אך פליגי בפירוש לשון הקרא תנא תנא דבי רב קיבל סלעם הוא רשיון ויש לו שניהם נמצא הוא מרוחק מארבה בשני צדדין ואי ס"ד דרשינן בכופ"כ ה"ל חרגול אותו המיותר לאם אינו ענין וקשה כיון דארבה וסלעם מרוחקים בשני צדדים וסמוכים בקרא ה"ל למכתב ארבה וסלעם למיניהם דהרי אין הפסק ביניהם אע"כ לא דרשינן כופו"כ כה"ג ותו לא ק' לכתוב למיניהם. ותנא דבי ר"י ס"ל סלעם זה ניפול שאינו מרוחק אלא בגבתת ולא בנזב. ואתי' מה הצד מחרגול. אבל סלעם אתי לאם אינו ענין ומפסיק בין הפרטים לכן לא הו"מ למכתב למיניהם ולעולם דרשינן כופו"כ כה"ג ומנ"ל להש"ס לדחוק מר כי אתרי' וי"ל קצת לפמ"ש לעיל בסמוך והוא אי ס"ד תנא דבי רב בעלמא דריש כו"פ כי האי גוני. א"כ ה"נ לידרוש ולימא הכא כללא בתרא דוקא ובארבה לחוד סגי וסלעם וחרגול תרווייהו מייתרו א' לרבות ראשו ארוך וא' כנפיו חופין רוב שאינו נראה לעינים ומשו"ה לא כ' למיניהם מפני שאין שלשתן באים בענין א' אע"כ תנא דבי רב בעלמא נמי לא דריש כו"פ כה"ג:

אלו כללי כללות וכו'. מ"ש תוס' אי לא כתיב למיניהו בסלעם ה"א דסלעם אתי למעוטי מינו פי' ואז בטיל לי' ילפותא דמה הצד השוה שבהן שיש לו ד' סימנים דז"א דמינו דסלעם יוכיח שיש להם ד' ואפ"ה מעטינהו רחמנא. ומכיון שבטיל ילפותא דמה הצד תו הוה צריך למכתב חגב וגם למינהו דידי' כ"כ הי' הטעות אבל השתא דכתיב סלעם למיניהו לרבות באם אינו ענין אפי' מה שאינו לו דמיון כלל והיינו ראשו ארוך תו לא בעי ש"ס למימר דאי לא כתיב למיניהו גבי חגב ה"א למעוטי מינו דחזינן דמרבינן אפי' שארי מינים ומה"ת נאמר דממעטינן מיני חגב הדומה לו טפי אע"כ דה"א אפי' אין בו כל הסימנים הללו ומיושב ק' מהרש"א. אמנם מה שתי' תוס' בתי' קמא דאי לא כתיב למיניהו בסלעם ה"א דלא אתי לרבויי אלא ראש ארוך דמין סלעם קמ"ל למיניהו הרי כל מין סלעם כתיב ואתי סלעם גופי' לרבות אפי' ראשו ארוך דשארי מינים כנלע"ד כוונת תוס'. מ"מ מבואר מדבריהם דאיכא במין סלעם מי שיש לו ד' סימנים וראשו ארוך ומרבה נמי באם אינו ענין של שאר מינים נמי כל שיש לו ד' סי' וראשו ארוך ועכ"פ אין כאן אם אינו ענין רחוק כל כך שהרי אינו מרבה מינים אחרים אלא אותם הדומים לנמצאין במינו. וא"כ איך קאמר השתא דכתיב סלעם לרבויי ראשו ארוך אימא נמי לרבויי כל דהו מה"ת סליק הך אדעתא וצ"ע קצת:

ת"ל חגב ששמו חגב ז"ל רמב"ם ואעפ"י שראשו ארוך ויש לו זנב אם שמו חגב מותר ומשמע קצת דס"ל דלא קאי שמו אלא אהנך תרתי דאית בהו ריעותא דראשו ארוך וזנב כמ"ש ה"ה בשם רמב"ן וטעמא נ"ל דס"ל לא אצטריך שמו חגב אלא אהא דאתי באם אינו ענין מסלעם ומדהפסיק בחרגול בין סלעם לחגב ש"מ אחרגול דלפניו נמי קאי ואסלעם דלפני פניו ולא יותר. וקמ"ל רמב"ם אפי' יש לו ב' ריעותת דראשו ארוך וזנב מ"מ שמו חגב מתירו וה"ה ריעותא א' נמי צריך שמו חגב אלא רמב"ם רבותא דהתירא קמ"ל וי"ל רש"י בחומש כך כוונתו אותן שבזמנינו יש מהם ראשו ארוך ויש מאותן שראשן ארוך ואין להם זנב ולית בהו אלא ריעותא א' מ"מ בעי שמו חגב ורש"י רבותא דאיסורא קמ"ל ועמהרש"א:

אי שמו חגב יכול אפי' אין בו כל הסימנים הללו. פי' וסימנים הללו איצטרכו למי שאין שמו חגב אבל אי שמו חגב לא צריך לשום סי' ת"ל למינהו:

דף סו.

תנא דבי ר"י בכללי ופרטי כה"ג דאין פי' כי האי גוני שהכלל האחרון ממעט יותר מהראשון אבל אם אפי' לכלל האחרון אינו ממעט יותר מהראשון והפרט באמצע רבה יותר זה לא שמענו ומ"ש תוס' לעיל סוף ד"ה ר' יוסי אומר ושמו חגב שכתבו וכן מכרעיים קשה שהפרט מרבה יותר מהכלל זה קאי גם לתנא דבי ר"י ופשיט היינו בעלמא. אבל הכא למיניהם לתנא דבי ר"י לאו פרט הוא אלא כלל ומוסיף יותר מכללא קמא לא קשה לי' מכרעיים. ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת במס' ע"ז מ' ע"א יהיב עוד סי' ראש ושדרה ופי' רמב"ם וראב"ד שאינינו סי' כלל אלא טביעת עין שאם מכיר זה הדג בט"ע על ידי ראשו או שדרתו שהוא מדג פלוני ידיע יכול לסמוך על ט"ע ויאכל והקשו עליהם א"כ מאי פריך ש"ס ממשנתינו סנפיר וקשקשת ליחשב נמי ראש ושדרה הא ראש ושדרה לאו סי' הוא. ולפע"ד מדשקיל וטרי התם אפלוגתא דר"ה ור"נ ולא שקיל וטרי אמתניתין דהתם דתנן כל שראש ושדרה ניכר אע"כ משנתינו הוה מפרשי' לי' היכר בט"ע אך מדפליגי ר"ה ור"נ וס"ל דבראש לחוד שרי או שדרה לחוד זה הי' קשה לש"ס לסמוך על ט"ע של ראש בלי כל גופו ובעדות אשה בעינן דוקא פרצוף פנים עם החוטם ואיך מסרו הכא תורת כל א' בידו לסמוך אט"ע דראש לבד אע"כ הוה ס"ל דלסימנא קאמר וסימן טהרה הוא ע"כ פריך מסימני סנפיר וקשקשת ולא חשיב הני ונדחק בארא ופלמודאי וכל זה להס"ד אבל למסקנא לא פליגי אלא בצירן דכבר בטל ברוב או ציר דרבנן אבל

בגופן לכ"ע בעינן ראש ושדרה א"כ שפיר י"ל אט"ע קאי ולא שיהי' ראש ושדרה סי' כלל ואפשר גם רש"י ותוס' לא פי' כן אלא להס"ד אבל למסקנא מודו לרמב"ם וראב"ד:

והנה רש"י פי' שם דמשדרה נמי פריך ליחשב מתניתין שדרה ולא חש רש"י למ"ש תוס' סי' גואי לא חשיב ס"ל לרש"י כיון דמשנתינו עסיק ובא בסי' עופות זפק וקורקבנו נקלף והוה סי' גואי וקחשיב ה"ל למיחשב נמי שדרה בדגים ואע"ג דלא דמי דקרקבנו נקלף הוה סי' בעצמו משא"כ שדרה אינו אלא סי' מובהק שיש לבעליו קשקשת ועתיד לגדלו או כבר השירן במים. מ"מ מדפריך ש"ס דה"ל למיחשב במתניתין ולא משני דמתניתין לא חשיב אלא הסימן בעצם ולא אותן המורים על קשקשת ש"מ לא ס"ל לחלק בכך א"כ כי היכי דחשיב קרקבנו נקלף ה"נ ה"ל למיחשב שדרה אע"כ שדרה לאו סי' הוא מיהו מלשון רש"י במתניתין שם ובפוסקים משמע לא בעצמות השדרה אלא בחוט השדרה וה"ל סי' גאוי דגואי ולא דמי לקרקבן נקלף וצ"ע ומסיק משום ארא ופלמודא דדמי ראשיהו לטמאים וה"ה איכא דדמי שדרה לטמאים כ"כ הרא"ש וה"ה איכא טמאים דמי לטהורים בין בראש ובין בשדרה ואין לסמוך אראש ושדרה אלא בטריף ואינו יכול לבחון בקשקשים אמרינן מסתמא היו בו קשקשים דלא שכיחי טמאים בראש ושדרה כטהורים אבל אם הדג לפנינו ואין לו קשקשים לא נימא לי' מדאית לי' רא"ש ושדרה ש"מ היו לו ונשרו או עתיד לגדל אחר זמן דגם זה לא שכיח כל אלו דברי הרא"ש וכן פסק בש"ע וכ"כ ש"ך שם וכ' הרא"ש שם דזה הי' ספיקא דברבוטא דהתיר ר"ת ונחלקו עליו ולא בדקו בשדרה משום שלא הי' לו קשקשת בפנינו:

ונ"ל הא דאמרינן התם ל"ט ע"א תורא דימא אסור חמרא דימא שרי וקדשנונא וקברנונא ושלוחפותא וכל הני דמייתי התם מיירי בכי האי גוני שהיו תוארים כתואר טהורים או בראש ושדרה או בבצים ועוברים ואותם סי' אינם מועילים כשהדג לפנינו ואין לו קשקשים ע"כ היינו צריכים לעדות בעלי תלמוד זה אסור אעפ"י שיש לו אלו הסימנים מה שלא נתברר לנו שמשיר קשקשותי' בעלותו ממים ופלוני שרי דנתברר לנו שמשיר קשקשיו במים. ודע מי שמתיר על סי' הללו אע"ג דשוב נודע שיפה הורה כגון ברבוטא שנחלקו בו ר"ת ותוס' ולבסוף בימי בעלי תוס' האחרונים נתברר להם שמשיר קשקשיו במים ומותר גמור הוא מ"מ מי שהתירו קודם הברור הזה צריך כפרה כמי שנתכוון לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה שצריך כפרה ומכ"ש הכא דאי שרית על אלו הסימנים יבואו להתיר כל מי שיש בו אלו הסי' מבלי שיתברר אח"כ שעתיד להשירן במים ומפני זה כשהתיר ר' אפרים ברבוטא בזמנו חלם לו שהאכיל שרצים. אע"ג לבסוף נתגלה שהברבוטא טהור מ"מ חטא ר' אפרים בזה וכתבתי זה מפני שנתקשו בו בתשובת

נב"י תנין סי' למ"ד וז"ל ס' החנוך פ' שמיני סס"י קנ"ה ועובר עליה ולא בדק יפה כגון שראה סי' א' לבד וסמך על האחד אעפ"י שנמצא אח"כ כשר ביטל מצוה עשה זו עכ"ל פי' עשה דבדיקת סימני ויפה חלם לרבינו אפרים והדברים דברי אלקים חיים:

נחזור להנ"ל דהב"ח כ' אעובדא דהאי דג דהוה דמי לקבר נוניא ובדקי ר' אשי להדי יומא וחזי בי' קילפי והתרו דמיירי שבדקו אח"כ אם נטלים ביד או בכלי לכל הפחות דאל"ה מאי מהני חזי בי' קולפי דלמא אינם זזים ממנו ולהנ"ל אין צורך לדוחק זה דכיון דדמי לקבר נוניא היינו שהי' בו סי' טרפה כמותו אלא שמ"מ בעליו אסורים מפני שאין קשקשים לפנינו ולא תלינן בלא שכיחי שנפלה בעלותו מן המים אבל כיון דחזי בי' קלפי ולא שכיחי שלא יתפרדו אפי' ע"י סכין ורותחין תו סמכינן אהני סי' ראש ושדרה או עוברין וכדומה ואין צריך בדיקה ובלא"ה העלה מג"א סי' תל"ז סק"ד דהיכי דאיכא רובא ואין חזקה מנגדתו א"צ לברר כלל משו"ה אין בודקין אחר י"ח טרפות אלא הר"ן פ"ק דחולין כ' טעם לבדיקת הריאה הואיל והמיעוט מצוי עכ"פ לא סמכינן ארוב בלי בדיקה והכא אפי' אי נימא מיעוט מצוי שקשקשים מסוברים בעור ובשר כעין קשקשים ברגלי תרנגולת אי נמי מיעוט המצוי שיהיו ראש ושדרה ועוברים טמאים. מ"מ שיהי' אלו הסימנים וגם חזי בהו קילפי תו ליכא אפי' מיעוט המצוי שלא יזיזים בכלי וע"כ לא בדק רב אשי אח"ז עיין ס' שיבת ציון ס' כ"ט כמה נתלבטו בזה. ובלאה"נ נ"ל שאין דוחק בדברי הב"ח דבלשון שאמר חזי בי' במשיכלי קילפי פי' שראה שהיו נקלפים דאל"ה לא חזי בי' קילפי ולשון קליפי מורה שלמראה עיניו ראה שנקלפים והיינו דגבי יומא חזי צמחי ולא קילפי דהרי חזי להדי יומא וע"י חום השמש נפרדו ונראו בנקלפים ולא צריך להזכיר קלפי ודבר זה איתא בחולין צ"ב ע"ב ההוא בר אוזא דהוה בי' מר שמואל דלא הוה קמקלף קורקובני' אותבי' בשמשא וכיון דרפו ואקלף ע"ש ועיין בסמוך אי"ה:

קשקשת הקביעין בו פירש"י שאין זזין מאליהן אלא בידים אבל הסנפירין יכול לקשקשן עכ"ל אין כוונת רש"י במ"ש אלא בידים שמסירין אותם מהדג בידים אינו כן אלא רש"י מפרש הקבועין בו כשערות ראשו של אדם וקרני הבהמה שאין בהם רוח חיים שיכולים לזוז עצמם כידים ורגלים וכסנפירי הדג ואזני האדם אינו מזוזין עצמן אבל יש בהם הרגש אבל אלו אפי' הרגש אין בהם ולזה נתכוון שהם קביעים ואינם יכולים להזיז עצמם כלל אפי' במקומם. והוצרך לפרש כן דאי תימא קביעים פי' מסובכים בעורם א"כ לא יהיו מותר אלא בעלי קשקשים המסובכים ולא כעין דגים שלנו ובש"ס ע"ז ל"ט פ"א מבואר שהקליפות נפרדו מעליהם עי"ד וקילא ע"ש ולא מסובכים בעור ובשר אע"כ האי קביעים ר"ל שאינם זזים וכנ"ל ועוד נ"ל דכ' ה"ה דהרמב"ם שינה לשון המשנה וכ' המדובקים

ולא הקבועים כדי שנדע שאינם קביעים ומסובכים בעור ונלע"ד דוודאי חכמינו ז"ל נזהרו בלשונם ומסתמא הך לשון הקבועים משמע לשון מלבוש וקליפה ולא לשון מחוברים בו אי אדוקים ומסובכים אלא קבועים בו והם היו בקי בלה"ק טפי מינן ובזה הבנתי מ"ש תוס' לעיל ס"ג ע"א בסוף הדיבור דקשקשת לשון שהוד מקשקש בו ויתפרש גם על סנפיר והקשה חי' ר"ן בשמעתין א"כ דכתיב סנפיר ידעינן דקשקשת לבושא ומאי פריך ש"ס מנ"ל קשקשת לבושא דלמא מדכתיב סנפיר ידעינן. וע"כ נדחק גם בסנפיר יש לטעות ע"ש ונמשך אחריו מהרש"א בנדה ע"ש ולהנ"ל נ"ל הכי פי' ק' ש"ס נהי מדכתיב סנפיר ידעינן קשקשת הוא מה שאנו קוראין קשקשת ולא אותן ששט מ"מ מנ"ל שהוא לבושא הנקלף מדקרי לי' הקבועים שזה לשון מורה על דבר שאינו גופו ממש מנ"ל הא ע"כ מקרא ושריון קשקשים הוא לבוש דקרי לי' לבושא כמ"ש כל זה רמב"ן פ' שמיני א"כ הרי כבר ידעינן ענין קשקשת לכתוב קשקשת לחוד:

והגאון נב"י תנינא סי' כ"ח כ' שהרמב"ן נדחק לפרש נגד פשטיות לשון המשנה והיינו משום דנקרא לבוש והרי גם עור ובשר עצמן קרוים לבוש דכתיב עור ובשר תלבישני. ונפלאתי א"כ מה יאמר הגאון שלא נדחק בפי' המשנה אלא נפרש קבועים מסובכים בעור ובשר א"כ כיון דהמשנה אומרת איזהו קשקשים הקבועים בו פי' המסובכים בו ויאסר לנו כל דגי מי מדינותינו שאין א' מהם שאין הקשקשים נפרדים בסכין לכל הפחות ויותר תימה הראי' דמייתי מפסוק עור ובשר תלבישני הנה זה לשון הקרא באיוב עור ובשר תלבישני גידים ועצמות תסוככני חיים וחסד עשית עמדי ופקודתך שמרה רוחי וכוונה מבואר שהוא מאמר נפשו של איוב שהקב"ה הלבישה בשר ועור על גביו וסיככה בגידין ועצמות נמצא העור והבשר הם מלבוש לנפש הרוחני. ואינם מסובכים בו וכשנפרדים זה מזה לא ישאר מזה תוך זה כלל. ורלב"ג פי' שהוא לבוש וסכך לאיברים הפנימיים היינו הלב והריאה או אפי' הקרביים מ"מ גם הם אינם מסובכים אלא מונחים בדיקולא ע"כ לא זכיתי במה בא לדחות דברי רמב"ם ורמב"ן ורש"י במשנתינו:

והנה הרב הגאון בן המחבר שם בסי' כ"ט הקשה מנ"ל לרמב"ן דקליפה ע"י כלי מהני הרי לעיל גבי קורקבן נקלף מספקא להש"ס אי קליפה ע"י סכין הוה נקלף או לא. לפע"ד לק"מ ומשם ראי' אי לאו דבעלמא קליפה ע"י כלי מקרי קליפה כמ"ש רמב"ן פ' שמיני כמו כל הקליפות דפירות ואילנות אל"ה מאי מספקא להו התם גבי קורקבן הא התם לא קליפה ולא לבוש כתיב ולא שום סי' רק שחכמים בימי מרע"ה בדקו מה בין תורים המותרים ובין נשר האסור ומצאו ד' סימנים ביניהם וא' מהם קרקבן נקלף ובתורים נקלף ביד ואלו הי' הל"מ דבעינן נקלף לא הי' סיפק קליפת סכין שמי' קליפה אך לשון זה לא

נאמר למשה בסיני רק שמצאנו תורים העור הפנימי נפרד מחצוניות הקרקבן ביד ומיהו במתניתין נקיט לשון נקלף ומספקא אי בעינן דוקא כמו תורים או לא הקפידו חכמים בכך מדתנן לשון נקלף וקליפה בסכין נמי שמי' קליפה אע"ג דאינו דומה ממש לתורים ומיהו הא הוה פשיטא אותו הנקלף ביד אפי' שצריך לחממו בשמש עד שירפה בהא אין קפידא אבל אי צריך גם כי בהא מספקא אי דומה לתורים או לא אבל בלשון קליפה אין ספק. והנה בתוספתא ומייתי לי' במס' דילן סוף פרקין לויתן דג טהור הוא דכתיב גאוה אפוקי מגינים היינו קשקשים ע"ש והנה ז"ל הקרא גאוה אפוקי מגינים סגור חותם צר אחד באחד יגשו ורוח לא יבא ביניהם איש באחיהו יודבקו יתלכדו ולא יתפרדו ע"ש ואע"ג דמיירי מדבוקות הקשקשים זה לזה א' בא' ידבקו מ"מ מסתמא לא יפרדו מגוף בלי כליל וש"מ כהרמב"ן בלי ספק:

ת"ר אין לו עכשיו וכו' במס' ע"ז כ' תוס' דנפקא לי' מאין לו עיין עליו ורש"י בחומש פי' ע"פ ת"כ מדכתיב אין לו במים הא יש לו במים אעפ"י שמשירו אחר זמן מותר ונ"ל תרווייהו צריכא דבמים אין להוכיח עתיד לגדל אח"ז ומאין לו אין להוכיח שכבר נשרו שהרי ביבום וזרע אין לו אם הי' לו ומת בנו בחייו מ"מ זקוקה לה ליבום ע"כ צריכין תרווייהו ונ"ל מסברא אפי' אי לא הוה ס"ד לאסור אלא שגדלו אבל אחר שכבר גדלו קשקשים אין שום ה"א לומר שיהיו הדג אסור הואיל שלא הי' קשקשיו מתחלת ברייתו זה אין סברא ולא אצטריך קרא אלא להתירו אף בילדותו. ואין להקשות א"כ למה לי קרא תיפוק לי' שהרי מסתמא נולד מדג שכבר גדל כל צרכו והיו לו קשקשים וא"כ אפי' לא יהי' להולד קשקשים לעולם הלא כל הנולד מטהור טהור אפי' מין טמא ודוחק לומר דאצטריך קרא לכשנולד מדג בילדותו שגם לו לא הי' קשקשים זה דוחק ועוד הרי הדג הראשון מאותו המין במעשי בראשית צביונן ובקומתן נבראו ונבראו עם קשקשים א"כ כל תולדותיו טהורים ולמה לי קרא, לזה י"ל דג טהור מטיל ביצים וקא גבל לכי מסרח ולא אמרינן בי' כל היוצא מטהור טהור כ"כ תוס' בנדה נו"ן ע"ב ע"ש:

יש לו קשקשת ויש לו סנפיר דג טהור וכו' הוא כמיותר ועיין ת"ח ואוסף נופך דבנדה הקשו תוס' דלמא בחד מיניהו סגי או קשקשת או סנפיר וכ' מהרש"א אע"ג דאין קשקשת בלא סנפיר א"כ קשקשת למה לי ותי' כמ"ש חי' ר"ן הנ"ל דסנפיר ה"א היינו קשקשת וא"כ איצטריכו תרווייהו ולעולם בחד מיניהו סגי. ולפע"ד אפי' לו יהי' כן דסנפיר איכא למטעי היינו קשקשת מ"מ א"א לומר או הא או הא דא"כ ה"ל להקדים בקרא קשקשת לסנפיר וה"א קשקשת או אפי' רק סנפיר אבל השתא דכתיב סנפיר תחלה מה שייך לומר סנפיר או אפי' רק קשקשת הא כשיש לו קשקשת גם סנפיר יש לו אע"כ דלא

כהתוס' והיינו דקאמר ש"ס מדקאמרה מתניתן כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר ממילא מוכח דיש לו קשקשת דג טהור ויש לו סנפיר לחוד דג טמא דאי לא דאשמעינן מתניתין ה"א סנפיר לחוד נמי טהור:

דף סו:

יגדיל תורה ויאדיר כוונת תי' הש"ס מילתא דאתי' בקבלה ובלשון בני אדם טרח וכ' לי' קרא. אבל לשון זה יגדיל תורה ויאדיר לא מצינו בשום מקום. והנה בלחם חמודות הקשה תינח בפסוק ראשון הוצרך סנפיר כדי לבאר שקשקשת הוא לבושא אבל בפסוק השני כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת תרתי למה כיון שידעינן מהו קשקשת ותי' דכלל זה כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר אינו אלא בדגים שבים אבל לא בחיות שבים ופסוק השני נאמר בו חי' וקאי אחית הים ע"כ אצטריך תרווייהו ע"ש ולפע"ד להביא ראי' לדבריו מסוף פרקין דקאמר ר"י בן דורמיסקות לויתן דג טהור אפוקי מגינים הם קשקשים וחדודי חרש הם סנפירין ע"ש והוא ברייתא בתוספתא ומה צורך להביא תרי קראי הא כיון שיש לו אפוקי מגינים ממילא יש לו סנפיר אע"כ משום דלויתן הוא תנין חיה שבים ואצטריכו תרווייהו והוא לפע"ד ראי' ברורה נחזור לדברי לחם חמודות הנ"ל דקרא אצטריך משום חי' ידיע נקראת שטיונקוס מורינים שהוא סם המות ויש לה קשקשת ולא סנפיר הוצרך קרא לאסור זה. ולכאורה ק' אי ליכא אלא זו א"כ בלאה"נ לא ניכול משום סם המות אלא איתא בסוף מכות רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר פירש"י כמה איסורים שבלא"ה היינו פורשים מהם כגון שקצים ורמשים המאוסים ומ"מ כתבן בתורה להגדיל ולהאדיר ולהרבות שכר. והא"ש בשמעתין דהוה סגי לתרץ מילתא דאתי' בקבלה טרח וכ' לי' קרא אך עדיין לא מתורץ פסוק השני אשר אין לו סנפיר וקשקשת ואי משום חית הים הא בלא"ה סם המות הוא ע"כ מייתי קרא יגדיל תורה ויאדיר. שוב מצאתי כעין זה בזית רענן עיין בילקוט פ' שמיני והוא דרך דרוש:

שוב נתברר לנו ע"י מומחים בחכמת הטבע וגם הראינו בספרי הטבע שהשטינקוס אינינו חית הים כלל אלא גדולו ביבשה על שפת הים וקופף בים לפעמים כצפרדע והוא מין קראקטי"ל קטן שקראו רבינו חננאל א"ל תמס"ח שלדעתו הוא הצפרדע שבמצרים ונאמנו דברי חז"ל שבמים כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר:

אבל על דרך הפשוט והאמת נ"ל עפ"י מ"ש רמב"ן פ' שמיני דטעם תליית היתר דגים בקשקשים שהם דחיות המותרת והפסולת מהגוף ונשאר הגוף נקי משא"כ אותן שאין

להם קשקשת נשארה זוהמתם וחלאתם בתוכם והן אותן שאין להם סנפיר לשוט ע"פ המים מ"מ אם אין כח באויר להוציא מהם קשקשיהם נשאר חלאתם בתוכם ומשו"ה נאסרו. וצ"ל אותן שאין להם עכשיו ועתיד לגדל לאח"ז מ"מ עדיין לא נגמר בשול המותרת ולא צריך לדחות לחוץ כמו בקרניים בבהמה שנולדו אח"כ וניצות האפרוח לכשיוגמרו בשול המותרת. וא"כ י"ל משו"ה פי' רחמנא סנפיר להודיע טעם האיסור אע"פ שבגוף האסור לא הי' טעות שהרי כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר מ"מ לא הי' ידעינן טעמו והוה כמו כל החוקים והקב"ה רצה להגדיל התורה ולהאדירה באדיר ותפארת להראות חכמתינו ובינתינו לעיני העמים ע"כ ביאר טעם קשקשת משום סנפיר שעי"ז שט למעלה באויר ואינו ניזוק מעפרורית הרקן כן י"ל:

וזה שכ' תוס' הרבה טעמים אמר לנו והיינו לשון טעמים שמבאר טעמו כנ"ל:

והנה ראיתי בס' בית הילל רספ"ג בווילנא נמצא דג נקרא מין קארפי"ן ולאחר שקורעין עור דק מעל גביו מוציאין תחתיו קשקשים הנקלפים בכלי והתירו הוא וחכמי ווילנא. ולא הביא שום טעם להתירו דלכאורה כיון שצריכין לקרוע העור טרם שנמצא הקשקשים אין זה לבושא מה שנמצא בתוך גופו וכל גופו של דג מלא עצמות נפרדים ממנו שקורין פיש גרעט ואינם נחשבים לבושא אלא מה שהוא על גופו להגן ולהסך כמו גאות אפוקי מגינים אבל כל שצריך לקרוע עור ממנו ושוב נמצאים הקשקשים אפי' יהי' לו עוד עור אחר תחת הקשקשים מ"מ העור העליון אינו קשקשת ולא נקרא מלבוש כיון שהוא גדל בגוף הדג ונקרע ממנו. שוב גם מה שתחתיו אינו מלבוש ואולי יפרש בש"ס רב אשי חזי צמחי וקלפי ר"ל שהיו עור דק והציץ ע"י אור היום שתחת העור צומחים הני קשקשת וכן ע"י משיכלי דמיא. אם הדין אמת יש לפרש הש"ס כן אבל אין לחדש דין ע"י פירוש זה וראיתי פר"ח בקונטרס אחרון הביאו ולא רפרף והסכים עמו ולטעמי' אזל דכללא כייל דסמכינן אראש ושדרה אפי' בדג הבא לפנינו בלי קשקשים דלא כהרא"ש והש"ע ע"כ לא דקדק פר"ח דמסתמא יש לדג זה ראש ושדרה ושמו מורה עליו קארפי"ן אבל מי ישמע לפר"ח בזה להתיר אראש ושדרה וא"כ אהני קשקשת אין לסמוך להתיר אעפ"י שראיתי גם בפרי מגדים העתיקו ולא שת לבו. מ"מ מה אעשה ואינו יודע שום סמך להתיר רק עפ"י דעת רמב"ן שכ' טעם קשקשת משום דחיית המותרת והשתא כיון שנדחו המותרת מה לי אם טמונים תחת העור דק או לא כיון דאידחי אידחי. וידוע דאין להתיר איסור אטעמי' דקרא ונעו מעגלותיה ולא תדע. ולפמ"ש לעיל בפי' יגדיל תורה ויאדיר י"ל משו"ה רמז לנו קרא טעם זה כדי להתיר אותו הדג וכיוצא בו. וצ"ע וראוי

לשאול פי חכמי ווילנא שבזמנינו אולי יש קבלה בידם מהקדמונים טעם מבורר להתיר ואם לאו ראוי לאוסרו:

אימא בכלים אפי' אית לי' לא ניכול כ' תוס' דאצטריך תאכלו דלא נימא מה הפרט מפורש מים נובעים יש לבאר כוונתם עפ"י רמב"ן שכתבנו לעיל דאותן שאין להם סנפיר גדלים בתחתית המים וניזונים מן הרקק ומשו"ה נאסרו וא"כ יובן דגדלים ע"ג קרקע הוה צד חשוב. אך להס"ד דבכלים אפי' יש לו נאסר א"כ ע"כ ליתא לטעם הנ"ל ואז הוה ס"ד דגידול ע"ג קרקע אינינו צד חשוב אלא מה שהמה נובעים אבל קרקע לא מעלה ולא מוריד וזולת זה אין מובן לדברי תוס' ודברי מהרש"א אינם מבוארים:

דף סז.

במים במים שני פעמים. עיין היטב שיטת תוס' ולדעתם תנא דבי רב ס"ל כללא בתרא דוקא ואפ"ה לא מרבה חריצין שאינן עצורין לאיסורא. ואפשר לומר בעלמא בכופו"כ ממש אי כללא בתרא דוקא מרבינן כי האי גונא. אך הכא בקרא דהתירא ב' כללים סמוכים שניהם קמי' דהפרט נהי הטל פרט ביניהם ודונם בכופו"כ מ"מ לא שייך לומר כללא בתרא דוקא כיון ששני הכללים מקמי' דפרטא כתיבי. ונהי נמי דלא מצינן למימר כללא קמא דוקא ובעינן כל הצדדים זה לא נימא שהרי בקרא דלאו כתיב תרי כללי בתר הפרט והוה כללא בתרא דוקא מ"מ מבין שניהם נאמר כעין פשר דבר לרבות חריצין שאינן עצורין להתירא. אבל לעולם אי כופ"כ כבעלמא והנה קיי"ל כללא בתרא דוקא הוה מרבינן חריצין לאיסורא כמו תנא דבי ר"י אפי' אין נובעין כיון שאינן עצורין:

והנה יש לעיין למאי דקיי"ל כופ"כ בעשה ול"ת מצטרפין ועושין ממנו כופ"כ עיין מ"ק ג' ע"א ובתוס' שם א"כ נימא דהכא הוה כופ"כ כבעלמא דבמים דבעשה כלל וימים ונחלים בין בעשה בין בל"ת פרט ומים דבל"ת כלל וה"ל כופו"כ כבעלמא והני תרי במים לא מייתי דלגופיהו אצטריך למשמעות הקרא למעיין היטב וש"ס נדחק לעשות מהם ב' כללי סמוכים ומאי צורך לדוחק הזה לימא כנ"ל וצ"ל הני תנאי ס"ל כו"פ המרוחקים אפי' רק בשני פסוקים אין דורשין בכו"פ משו"ה צריך לעשות כו"פ מכל פסוק בפ"ע ומטעם ב' כללים סמוכים ולפ"ז למאי דקיי"ל דמרוחקים בשני פסוקים דרשינן בכו"פ עיין תוס' ב"ק ריש דף פ"ה ובשארי מקומות דמייתי התם וא"כ אנן נדרוש בכו"פ וכלל וכללא בתרא דוקא ואיתרבו חריצין שאינן נובעין ואינן עצורין לאיסורא. ומיושב פסק הרמב"ם וסרה מעליו כל תלונות פר"ח סי' פ"ד ע"ש וק"ל הקצרתי:

מנין לרבות שיחין ומערות ששוחה ושותה מהן כ' הרא"ש דוקא שוחה ולא שואב דא"כ פרוש אדופן הכלי מבחוץ ולאו היינו רבותייהו א"כ מוכח מהך סייעתא תרי הדינים איסורא דפירש והתירא דרבותיהו וכ"כ מהר"משיף ז"ל:

כל השרץ לרבות יבחושין שסיננן. ברי"ף ורוב ראשונים הגירסא בנבלתם תשקצו לרבות יבחושין שסיננן והוא קרא דכתיב בדגים ומיותר ומידרש ליבחושין שסיננן והיינו נבלתם דברים הגדל במים כיון שסיננן מן המים מיד מת כדלקמן קכ"ז ע"א. מיהו לקמן בשמעתין דריש מיני' לאסור דרני דבישרא וצ"ל באם אינו ענין לדגים תנהי ענין לבשרה וקשה הא אצטריך ליבחושין שסיננן עכנלע"ד דבס"פ החובל ור"פ מרובה פליגי לישני אי כל כללא הוא או ריבוי ע"ש והשתא למ"ד כל כללא ה"ל כל השרץ השורץ על הארץ כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט על הארץ אין יבחושין שסיננן לא אפי' פרי באביה לא כדלקמן בסמוך אי"ה ואצטרך בנבלתם תשקצו לאסור יבחושין שסיננן אבל אנן קיי"ל כל ריבוי וה"ל כל השרץ השורץ על הארץ ריבוי ומיעוט וקיי"ל בריבוי ומיעוט מרבינן כמו בכופ"כ למ"ד כללא בתרא דוקא עפירש"י בפ"ק דשבועות וא"כ מכל מרבינן נמי יבחושין שסיננן ואייתר בנבלתם תשקצו לאם אינו ענין לדגים תנהי ענין לדרני דבשרא. ולפ"ז י"ל להך לישנא דשרי קוקאני ס"ל כל כללא הוא ואצטריך נבלתם תשקצו ליבחושין שסיננן ודרני דבשרא ועיין תוס' ד"ה קיקאני וכו' וק"ל:

קישות שהתליע באביה. לכאורה לפי הנ"ל דשמעתין אזלי אי כל ריבוי' ומרבינן מריבוי למיעוט כל השרץ השורץ על הארץ כל דדמי לי' אפי' בחד צד והיינו בוודאי אילן המחובר לקרקע אך פרי לא ידעינן וקמ"ל שמואל דבאביה נמי הוה דמי לפרט וע"ז מייתי ראי' מברייתא. ודע דלאו ב' ברייתות נינהו בת"כ אלא חד ברייתא רישא וסיפא ממעט כליסין התירא ומרבה עיקרי זתים לאיסורא. ולפי מאי דס"ל לש"ס עיקרי זתים היינו פרי באביה והדיוקא נמי הא רק לכאורה א"כ הוה סייעתא לשמואל דבאבי' הוה מעין הפרט. אבל מודה שמואל למאן דס"ל כל כללא הוא ולא ריבוי וה"ל כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט על הארץ אין וממעטינן אפי' הגדלין באילן גופי' והיינו ברייתא דתוספתא דתרומות דמייתי רשב"ם בפסחים קי"ו ע"ב ומשו"ה אין מברייתא דהתם לא תיובתא ולא סייעתא לשמואל ועיין מה שהאריך בזה בס' שאילת שלום סוף פ' שמיני וי"ל בהא פליגי ת"ק ור"א בר צדוק שם לת"ק תולעים דמרור שרי' דאין בכלל אלא מה שבפרט ולא בעי בדיקה וחרוסת משום קפא ור"א בר צדוק ס"ל כהלכתא כל ריבוי' וצריך בדיקה וע"כ חרוסת למצוה:

דף סז:

אסורה משום שרץ השורץ תוס' פסחים קי"ו ע"ב כ' דשמואל אכל מרור בלי בדיקה דסמיך על הרוב ומשום חמירא סכנתא מאיסורא בעינן חרוסת ע"ש ונ"ל לשונות רש"י ותוס' דשמעתין דשרץ דלא רחש בתוך הפרי לית בי' איסורא לא צריכא לזה דודאי השרצים שהם על פני הירק אסורים דמן האדמה רוחשים על הירק ובדיקי' לי' מהא. ולא נצרכא אלא לקפא שבענפי העלין ורובו או כלו אין לו מקום לרחוש בתוכו ומותר ומ"מ סכנתא איכא. ודע מ"ש תוס' דשמואל סמיך ארובא ולא בדיק הכא לכ"ע סמכינן ארובא ולא בעי בדיקה כיון שאין האיסור בירק עצמו אלא מחמת דבר אחר התולע שגדל בתוכו כמ"ש ראב"ד לחלק בין חזקת שאינו זבוח לחזקת חתיכה שאינו מנוקרת עיין לקמן פג"ה בר"ן דמכריזין ועמג"א סי' תלי"ג סק"ד:

דיקא נמי וכו'. כ' תוס' אפ"ה הלכה כשמואל מדר"פ קאי כוותי'. והר"ן כ' עוד מדר"ה בעצמו שאמר כל ברי' שאין בה עצם וכו' והקשה עליו בשאילת שלום פ' שמיני מדר"ה לא מוכח מידי דלמא מילתא בעלמא קאמר לא להלכתא כדאמר רב לית בקא בר יומי' ולית דידבא בר שתא. ולפע"ד יש לחלק בשלמא רב אמר על ברי' ידוע המצוי ביניהו להודיע חכמתו וסוד ה' ליראיו אבל ר"ה העיד על כל ברי' שבעולם שאין בה עצם וק' מנא ידע וכי קניגי או בליסטרי הי' שלא ימצא בקצה ארץ ברי' שאין בה עצם ותתקיים יותר מיב"ח ועכצ"ל גמירי לי' הלכה ל"מ כמ"ש תוס' לעיל ס"ו ע"ב ד"ה כל שיש לו וכו' א"כ למאי הלכתא נאמרו בסיני ע"כ לכדשמואל וש"מ הלכתא כוותי':

מדקתני בעיקרי זתים ועיקרי גפנים ש"מ כ' תוס' לכאורה אבל יש לפרש הזיתים שבעיקריהם היינו באיביהם. מ"מ בגפנם ק' לפרש כן וצ"ל איידי דנקט עיקרי זתים נקיט עיקרי גפנים. מ"מ יותר נראה מה דמשמע מהר"ן דאה"נ עיקרי זתים משמע אילן גופי' מ"מ ברייתא לא דקדקה בכך רק לאשמעינן דמחובר לקרקע הוה כקרקע ועל הארץ לאו דוקא ארץ ממש א"כ ה"ה פרי באיביה ע"ש. ולכאורה יש להסביר עפ"י מ"ש תוס' שבת ק"נ ע"ב ד"ה מחובר וכו' דקי"ל כל העומד לתלוש כתלוש דמי לבר מלענין שבת דכמחובר דמי כל זמן שלא יבשו גם עוקציהן שבאילן שאז כתלוש לגמרי הוא ולמדו כן משמואל לקמן חולין קכ"ז ע"ב תאנים שצמקו באיביהן ע"ש והשתא נימא דפרי האילן העומדים לתלוש לא הוה בכלל על הארץ לולי ריבוי כל מרבינן גם פרי העומד לתלוש אך כל זמן שלא נתייבשו עיקריהן היינו עוקציהן שבאילן והיינו שמואל לשטתו אין כאן דיקא נמי והא דנקט שמואל באיביהן ולא נקיט בעיקריהן משום דנקיט מילתא בקישות שהוא ירק ובירק לא שייך לחלק בין יבש עוקץ לגוף האילן דאין כאן אילן וכיון שיבש

יבש הכל לגמרי משא"כ בפרי האילן שהאילן קיים ועוקצי הפרי מתייבשים ונופלים מהאילן ואז הוה כתלוש וק"ל:

פרשה ומתה מהו ויש גורסין פירשה מתה אע"ג דאינה מתקיימת אחר יב"ח משמע אחר מיתה מותר פי' הראב"ד אינה מתקיימת היינו דהוה כעפרא בעלמא אבל מתה אסירא. ובס' באר שבע הקשה ממתניתין ס"פ כל הגט נותנים לה בחזקת שהוא קיים ומקריבין אותו' בחזקת שהוא קיים משמע קיים היינו חי וא"כ אינה מתקיימת משמע שאינה חי' ולא דליהוי כעפרא בעלמא. ועיין גם בשאילת שלום. ולפע"ד דלשון קיים היינו קיום הענין שאנו עוסקים בו וכשאנו עוסקים בספק חי ואמרינן שהוא קיים פירושו חיותו קיימת כמו אבא קיים אימא קיים. ואלו הוה אמר ר"ה כל בעל חי שאין בו עצם אינו מתקיים הי' פירושו אותו בעל חי אין חיותו קיים יב"ח אלא מת. אבל ר"ה נזהר ולא אמר כן אלא כל ברי' שאין בה עצם אינה מתקיימת פי' אין בריותה מתקיימת והיינו דהוה עפרא בעלמא דברי' מתה נמי נקראת ברי' כל זמן שאינה מרוסקת ע"כ אינה מתקיימת פי' אין בריותה מתקיימת. וכן דוד מלך ישראל חי וקיים חי קאי אדוד שלא מת וקיים קאי אמלך ישראל שאין מלכותו בטלה ומתחתיו יצמח בב"א. לויתן דג טהור הוא. מקשים פשיטא וכי יאכילנו הקב"ה לע"ל דבר טמא. ואולי כיון שהנקבה מלח לצדיקים כפירש"י בראשית אפשר שהזכר טמא והנקבה טהור כמ"ש תוס' בנדה נון ע"ב לענין תרנגולתא דאגמא. א"נ י"ל אפי' גם הנקבה הטמאה כיון שמלחה קודם מתן תורה ה"ל כאיברי בשר נחירה שהכניסו ישראל לא"י דהוה איבעי' דלא איפשטא. ובערוך כ' הואיל ואיקרי נחש בריח ה"א דטמא הוא וצ"ל דס"ל כמ"ש תוס' במס' ע"ז ל"ט ע"א דהך כללא כל שביבשה טמא בים טהור לאו כללא הוא דאל"ה אדרבא משם ראי' דטהורה הוא מדאיקרי נחש דים טהור הוא:

תחתיו חדודי אלו סנפירין שבו. כבר כתבתי לעיל לאיזה צורך מייתי זה הא כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר וכתבתי מזה ראי' להאומרים דלא נאמר כלל זה אלא לדגת הים ולא לחית הים. וכעת נלפע"ד עפ"י מ"ש לעיל בשם רמב"ן דעפ"י טבע מי שיש לו קשקשים יש לסנפיר דאי לאו דשוט ע"פ המים ולא הוה שליט בי' אויר העולם אין בו כח לדחות מותרותיו לחוץ בקשקשין. וא"כ הוה סד"א דברי' גדולה כלויתן שהוא יחידי בעולם אפשר שכריסו שקוע בקרקעית הים וגבו יוצא חוץ לים לאויר העולם ויש לו קשקשים ומ"מ סנפיר לית לי' ואז הי' טמא אע"ג דעכ"פ נדחו מותרותיו לחוץ ע"י קשקשיו מ"מ אין לנו לדרוש טעמי' דקרא להתיר בלא סנפיר ע"כ גילה לנו ר"י בן דורמסקית דיש לו חדודי חרש ששט בהם והוא טהור ומהרה נזכה לו עם הצדיקים בעה"ז לימות המשיח אמן:

דף סח.

בעזה"י מה שחנני הי"ת ר"פ בהמה המקשה שבח לצורי וקדושי, אשר עזרני בפרק שלישי. ישועתו ימהר יחישה, להנחילנו חלקנו במורשה. ויאיר עינינו בפ' בהמה המקשה:

בהמה המקשה לילד לפי סדר המשנה הי' לו להקדים מתניתין דלקמן ע"ד ע"א השוחט את הבהמה ומצא בה בן ט' חי שנדע הדין שהולד ניתר בשחיטת אמו ואח"כ בהמה המקשה וכו' ונדע דמהא איירי. אבל השתא עדיין לא קמ"ל במשנתינו הדין שהולד ניתר בשחיטת אם. ועוד לא ידעינן כלל דמיירי בשעת שחיטה ורש"י פי' בשעת שחיטה והחזירה קודם שחיטה. וצריך לומר דס"ל דהכל נמשך אלעיל פ' השוחט דמיירי משוחטי בהמות ואחר שחיטה מוצא בה טרפות נקט ואלו טרפות וכו' כל שאין כמוה חי' פי' בהמה אחרת שהיא חי' ולא נשחטה אינה יכולה לחיות במכה כיוצא בה טרפה ונמשך כל הפרק בזה ושוב תני' השוחט ומקשה לילד והוציא וכו'. ובתי"ט כ' המקשה אורחא דמילתא נקיט דע"י קישוי לידה בא זה שמוציא איברים ומחזירין והאי גופי' קושי' היא ונ"ל דאורחא דמילתא דשוחטה מיד שלא תמות בהקשותה בלדתה וכבשר כוס כוס וצריך ישוב:

והחזירה וכו' דע דאין כאן איסור כלל ולא מבעי' אם תלוד הבהמה ולדה זה קודם שחיטה ששוחטים הולד והותר גם האבר וזה פשוט כמ"ש כ"מ אך אפי' לא נולד והושיט ידו למעי בהמה ושחט הולד לפי מאי דקיי"ל ד' סימנים אכשר בי' רחמנא אז הכל מותר הולד והאבר. אך כשנשחטה האם שעי"ז הוה סימני העובר כשחוטים וזה האבר שבחוץ שלא הותר בשחיטת סי' האם דלא הוה בהמה בבהמה. שוב אין לו סי' שיתירנו וכיון שבחוץ אין לו תקנה ה"ה כשהחזירו לא מהני החזירה דומיא דטרפה אין תקנה לאיסורו ה"נ זה אין לו תקנה למה שנתקלקל שלא יהי' לו היתר ע"י שחיטת אם ופשוט:

הוציא ראשו. וכן תנן בבכורות דמייתי לקמן והתם סגי ברוב ראשו היינו פדחתו כדמייתי ש"ס התם ר"פ יש בכור ממתניתין דנדה ונקט סתם ראשו דסמיך עצמו אמתניתין דנדה וא"כ למסקנא דלא קיי"ל החילוק בין אדם דחשוב פרצוף פנים לבהמה י"ל משנתינו נמי רוב ראשו והיינו פדחתו קאמר. והרי הוא כילוד ר"ל שניתר בשחיטת עצמו ולא בשחיטת אמו כלל:

ואבר עצמו אסור. לקמן בברייתא מפיק לי מהקישא בשר בשדה לטרפה מה טרפה אין לו תקנה. והקשו אהרמב"ן דס"ל לקמן בסוגיא דארכובה דחותכה מכאן ומתה וחוזר וחותכה לעיל מיני' חי' וחוזרת לכשרותה א"כ תיקשי ברייתא זו דהרי טרפה חוזר

להכשרה. וי"ל דאותו אבר עכ"פ שחותך מן הרגל אין לו תקנה ונשאר אמה"ח ה"נ אותו אבר אין לו תקנה וזה תי' ברור ונכון וכבר כתבתי זה בסוגיא דארכובה שהרי הרמב"ן כ' ביבמות ק"ך ע"ב בחידושיו וז"ל במגויד וסכין מלובנת וד"ה אבל בארכובה כיון דסי' טרפה הוא לא מהני לי' סכין מלובנת עכ"ל הרי דס"ל בפשיטות דעכ"פ אותו אבר דמיטרפא בי' לית לי' תקנה אלא חותך לעיל ומשליך. ומאי דמייתי מריאה דסביך ישבתי שם ג"כ:

ועוד י"ל נהי שארי י"ח טרפות אפשר שיש להם תקנה לרמב"ן מ"מ טרפה דקרא אדרוסה קאי ואותה אין לה תקנה בשום אופן. א"נ י"ל אי לאו דכ' רמב"ן ראי' מריאה דסביך וכבר כתבתי דאין כוונתו דריאה הוה טרפה החוזר להכשרו ושם ביארתי. וא"כ י"ל דליכא בכל י"ח טרפות אלא ארכובה שחותכה לעילא וחוזר להכשירו וא"כ לר"ש בן אלעזר דס"ל יכולה היא לכוות ולחיות וקאי אכולה מתניתין בין ארכובה ובין צו"ה א"כ תו ליכא טרפות החוזר להכשרו ושפיר קאמרי ברייתא מה טרפה. אבל לדינא אין ללמוד מטרפה דטרפה גופי' איכא ארכובה וצ"ה דחוזר להכשרו. ומ"מ נפקא לן אבר עצמו אסור מיני' ובי' דהא בשר בשדה כולל גם בשר מן החי כדלקמן ק"ב ע"ב לר' יוחנן וכשם שבשר מן החי אין לו תקנה כך אבר היוצא אין לו תקנה אלא הברייתא דרשא הפשוטה יותר נקטה דטרפה מפורש בקרא ובשר מן החי אינו מפורש דהרי ר"ל פליג. ולמאי דס"ל לברייתא כר"ש בן אלעזר דיכול לכוות ולחיות וליכא טרפות שחוזר להכשרו ה"ל זה דרשא פשוטה יותר. אבל לדידן דחותכה מכאן וחיה ואין ללמוד מטרפה ילפינן מיני' ובי' מבשר בשדה דכולל בשר מן החי:

סיפא מאי קמ"ל הקשו תוס' החזירה נשמע ממתניתין דבכורות ותי' דמסברא כיון שהוא כילוד לא יועיל החזירה ולפע"ד דסברא זו נכונה בבכור פטר רחם כיון שנפטר רחמה בהוצאת הראש איך נאמר שע"י שמחזיר ראשו שוב נסתם רחמה אע"כ חזרה לא מהני אבל בעלמא אין כאן ראי'. אך דברי תוס' נכונים כיון דבמשנה דבכורות כולל בכור לכהן ובכור לנחלה בחדא וכשם שהוצאת הראש לכהן אינו מועיל חזרה ה"נ מיירי ראש לנחלה וא"כ מאי דדייקינן הא בן ט' חי' אפי' בכור לנחלה נמי לא הוה היינו אפי' החזירו ושפיר כ' תוס'. ובזה יש ליישב ק' שארית יוסף בתשובה על פירש"י דלאו דוקא יצא ראשו חי אלא אפי' כלו חי והקשה א"כ אמאי לא תני כלו חי ומ"ש רש"י איידי בכור לכהן זהו דוחק דהא רבותא בבכור לנחלה אתי לאשמעינן דאמר אעפ"י שיצא ראשו חי וא"כ הל"ל יצא כלו חי ומשום סיפא הוא דוחק ועוד מייתי ראי' מרמב"ם וטור ע"ש וסמ"ע וש"ך סי' רע"ז פליגי עליו וכן תי"ט במתניתין ר"פ יש בכור ולא נחתו ליישב

קושיתינו. ולהנ"ל ניחא דמשום בכור לנחלה נקט ראשו דאפי' חזרה לא מהני דומיא דבכור לכהן ואי הוה נקיט יצא כלו התם לא שייך חזרה ולא הוה ידעינן הך דינא דחזרה: ומ"מ נ"ל נהי דברי רש"י מיושבים כנ"ל דרש"י פי' כן להס"ד דאי לא הוה תנן משנתינו בבהמה החזירו מ"מ הוה שמעי' לי' ממתניתין דבכורות כמ"ש תוס' ועפ"י מה שפירשתי נמצא לא מצי למנקט יצא כלו ושפיר כ' רש"י ה"ה כלו. אך למסקנא דתנן דין החזירה במשנתינו בבהמה וה"ה לאדם דלא קיי"ל כדחויין לחלק בין בהמה לאדם וא"כ לא אצטריך למתני התם ראש משום החזירו וה"ל למינקט כלו ש"מ יצא כלו אין הבא אחריו בכור לנחלה וכשארית יוסף:

וכל זה אנו צריכין בבעיל ופירש ויולדתו לח' חדשים. אבל רוב ולדות שבעיל ולא פירש ויולדתו לט' אלא שהוא ספק ח' ומת בתוך שלשים כעובדא דשארית יוסף דרוב נשים בני קיימא יולדת ורק חומרא בעלמא מחמרינן משום מיעוט המצוי עיין תוס' לעיל י"ב ע"א ובדוכתא טובא א"כ נהי בלא הוצא רק ראשו חי ומת מיד שי"ל שלא הי' לו חזקת אחי מעולם עיין ספ"ק דעירוכין. אבל אם יצא כלו חי וחי איזה שעות או ימים הבא אחריו צ"ע איך יוצא חלק בכורות מהאחים נגד הרוב וכבר אתי לידי תרי זימני שהאבות בחייהם נתפשרו עם הבן הבכור ולדינא צ"ע:

הבא אחר נפלים עיין רש"י בבכורות ומשכחת לי' בפשיטות בלי שיהוי הוציא ראשו קודם בין השמשות והשני אחר צאת הכוכבים והוה זה בן ח'. וזה בן ט'. ופשוט:

לא נצרכה אלא למקום חתוך פירש"י מסברא דאותו שמונח על שפת הרחם אינו בבהמה שיותר בשחיטת אם בלא החזיר גם אינו בשדה שלא יועיל לו חזרה. ונ"ל אפי' הוסיף קצת משום א"א לצמצם כדמשמע לקמן צ"ט ע"א וע"ש בפירש"י מ"מ הכא צריך עוד לחתוך כל שמונח על שפת הרחם מסברת רש"י. והיינו טעמא דקרא דפרסה החזיר ועיין חי' ר"ן בזה. ונראה הוצרך רש"י לזה משום דלמ"ד יש לידה לאיברים ומיעטו שבפנים נאסר ה"ל למימר אהא קאי פרסה החזיר אכול להתיר מיעוט בפנים וכן הקשה בתפארת שמואל ולק"מ דהתם אין סברא לחלק כיון שמיעוטו הוה כיוצא על פני השדה מ"ט יועיל החזיר אבל הכא איכא סברא. ולפ"ז לא משכחת מקום חתך דמתניתין אלא בהוציא מיעוט אבר וחותך במקום שפת הרחם וכנ"ל אבל הוציא רוב אבר ויש לידה ומיעוט בפנים נאסר וצריך לחתוך עד מקום הפרק של אבר אע"ג שמוסיף קצת מקום חתוך משום א"א לצמצם מ"מ חזרה לא מהני להאי ולא קאי פרסה החזיר אהך וק"ל:

ת"ש בהמה המקשה לילד וכו' הרי"ף והרא"ש לא מייתי רק הך קושי' ולא ממשנתינו משום דמוכח יותר דלא מצי למידחי איידי דסיפא הוציא ראשו וכו' ופשוט. והיינו דאר"נ

במקום חתך אברייתא דפרסה ולא אמשנתינו משום דאין הכרח כ"כ ממשנתינו ובריייתא זו אפשר לא ידעה ר"נ ועיין בסמוך אי"ה:

דף סח:

ור' יוחנן אמר אין לידה לאיברים. רוב הפוסקים ס"ל לר' יוחנן אין תקנה בחזרה ודלא כרש"י והקשה רשב"א לקמן ע"ג ע"א מ"ט דרבנן אליבא דר' יוחנן האי אית לי' תקנתא בחזרה משמע לר' יוחנן למסקנא אית לי' תקנתא בחזרה ורבותינו הצרפתים תי' לענין טומאת נבלה קאמר אית לי' תקנתא וא"א להבין הא בהא עסקינן אי יהי' לו תקנה לטהרו מידי נבלה עיין רשב"א. ס"ל כוונה כך דפשיטא לרבנן החזיר שהוא בהמה בבהמה ולא נאסר אלא משום בשדה דומיא דטרפה ע"כ אמרינן דן מינה ומינה מה טרפה שחיטה מטהרתו אף בשר בשדה שחיטה מטהרתו ובהיקש אפשר כ"ע מודים דן מינה ומינה סוף ס' באר יעקב. ורק בלא החזיר דלא מטרפה אתי' אלא מבהמה בבהמה וזה אינו בבהמה בזה י"ל שאין שחיטת אמו מטהרתו מידי נבלה לזה אמרינן הא יש לא תקנה בחזרה שאלו החזיר פשוט שאינו מטמא משום דן מינה ומינה וק"ל:

דף סט.

בן פקועה הבא על בהמה מעליותא אותו הולד אין לו תקנה פירש"י ב' פירושים א' דסימניו פלגי' כשחוטים דמי א"נ הוה כסי' א' שחוט וסי' א' אינו שחוט ואם ישחטנו עתה אין לך שהי' גדולה מזו. כן פירש"י לקמן ע"ה ע"ב ונ"ל דתלי' בפלוגתא דלפי הברייתא בפ' המפלת דהאב מזריע הלובן שממנו העצמות ואשה מזריע האודם שממנו הבשר א"כ הושט הוא חלק האם והגרגרת שהוא סחוסים וטבעות היא חלק האב זולת קרום שבגרגרת. וא"כ הכא שהזכר בן פקועה ה"ל נשחט הגרגרת והאם בהמה מעליותא ה"ל כאלו הושט כולו קיים ואם ישחטנו עכשיו ה"ל שיהוי. ודיעה קמייתא ס"ל שהכל בערבוביא זרע האב ואם ואין שום אבר מיוחד לזה טפי מלזה ודיעה זו הביא רמב"ן ר"פ תזריע ע"ש:

ושם פירש"י דלמ"ד ד' סימנים אכשר בי' רחמנא ליתא לדרב משרשי' וכל סוגיא דשמעתין וע"ש בתוס'. וסברתו נ"ל דאי נימא כל בבהמה תאכלו גז"ה בעלמא הוא ולא שיהי' סימניו של ולד שחוטים כלל ומשו"ה ד' סימנים אכשר בי' רחמנא ועיין לשון פירש"י לקמן ע"ה ע"א ד"ה ד' סימנים התירא וכו' ע"ש וא"כ ליתא לדרב משרשי' דאלו לרב משרשי' דס"ל דשחיטת סימני האם ה"ל כפוגע ג"כ בסימני העובר א"כ אפי' באם

טרפה נמי הא הועילה שחיטת האם לטהרו מידי נבלה עכ"פ ואיך שוב יועיל שחיטת עצמו להתירו באכילה וכבר נפגמו סימניו משחיטת אמו ועיין לקמן פ"ה ע"ב לא לכל אמר ר"מ וכו' ע"ש אע"כ לית לי' להך מ"ד סברת רב משרשי' ומאי דאמרינן דהחזיר ידו אסור באכילה כטרפה שאין לו תקנה ר"ל אין תקנה לקלקולו ולעיותו ששוב אינו ניתר בשחיטת אמו אבל בשחיטת עצמו ניתר גם האבר ודאמרינן האי אבר לית לי' תקנה בשחיטה ומשו"ה מיבעי' לי' מהו לגמוע חלבו זה הכל לרב משרשי' אבל למאי דקיי"ל ד' סימנים אכשר בי' רחמנא שפיר אית לי' תקנה בשחיטה ונראה שזהו ג"כ דעת הרי"ף ז"ל דלא מייתי הא דרב משרשי' וגם לא האיבעי' מהו לגמוע את חלבו והיינו כנ"ל משום דקיי"ל ד' סימנים אכשר בי' רחמנא:

ולסברא זו משמע קצת דלר' משרשי' בן פקועה הבא אבהמה מעליא אותו הולד אין לו תקנה אפי' במעי אמו אין לו היתר ע"י שחיטת האם הבהמה מעליא דכיון דחזינן בשחיטת סימני האם כאלו נשחטו סי' הולד והנה סימנים שמצד אביו כבר שחוטים ועומדים וסימנים שמצד אמו עכשיו הם נשחטים וה"ל שיהוי ופסול ואם סברא זו אמת מיושב ק' הב"ח וש"ך מ"ט לא קאמבעי' מהו לגמוע חלבו של אותו הולד דר' משרשי' ונ"ל דהא פשיטא לי' דאסור כיון דאיכא תרתי לריעותא א' שאין לו היתר בשחיטה ותו דלא הי' לו שעת הכשר מעולם משא"כ אבר היוצא נהי דאין לו היתר בשחיטה מ"מ שעת הכשר הי' לו טרם שהוציא ידו והך סברא דשעת הכשר כ' פר"ח סי' י"ד לענין שמיטת הגרגרת ע"ש:

תלתא לא אמרינן הקשו תוס' הא הו"ל זוז"ג י"ל אע"ג דש"ס קאי למ"ד זוז"ג ע"י זכר ונקבה מותר כמ"ש חי' ר"ן ומהרש"א מ"מ זוז"ג דאיברים עצמם שמעורבים מחלב ודם והיתר זה לא אמרינן כמ"ש בת"ח בשמעתין כיון דמעורבין גרע טפי. ומ"מ י"ל דוקא כשזה אינו יכול וזה אינו יכול כגון חלב ודם שא"א לאב ואם להוליד בלי שיש לכל א' מהם חלב ודם אעפ"י שגם ההיתרים גורמים מ"מ זוז"ג כזה לא אמרינן אבל מג"ה לא בעי למיפרך דאפשר לבהמה להוליד בלי ג"ה דלאו מידי דמיטרפא בי' היא וה"ל ההיתר יכול והאיסור אינו יכול וזוז"ג בזה בודאי שרי ולא מיבעי' לי'. והכא מיבעי לי' בהוציא אבר דמיטרפא בי' מן הארכובה ולמעלה. ודע הא דבעי' לחלק בין תרי אי' לתלתא ובין יש לו היתר לאיסורו ובין אין לו היתר היינו לקושטא דמילתא דכ' רחמנא את הגמל לאסור חלב טמאה ולהורות נתן דלא שרי רחמנא אלא איסור אמה"ח ולא איסור בהמה טמאה ומינה ילפינן דחלב טרפה נמי אסורה כמ"ש ראשונים בשמעתין משו"ה מיבעי דלמא כשמעורב בו עוד איסור לא שרי רחמנא ועוד באמה"ח גופי' נחלק בין אית לי' התירא

בשחיטה ללית לי' התירא. אבל קודם דכתיב את הגמל בודאי לא עלה על הדעת לחלק וה"א כיון דשרי' רחמנא חלב שהוא איסור וחידוש הוא ה"א כל איסורא שרי' רחמנא ואפי' טמאה דלית לי' תקנתא בשחיטה ובפלתי נתקשה בזה ולפע"ד פשוט כמ"ש:

כל מכח לא אמרינן והיינו טעמא נמי כל בהמה בחיי' יונקת מחלב ודם של עצמה בכל שעה ורגע וכדאמרינן שלהי מס' ביצה דקא ינקי תחומין מהדדי אלא כל מכח לא אמרינן ולא נחלט שום דבר לאיסור אלא בעת שמוצאין אותו וע"ד משל בשר שאנו אוכלין עתה אפשר אלו היינו שוחטים הבהמה לפני זמן רב הי' הבשר חלב והחלב שאנו מחויבים עליו עתה כרת אפשר לפני זמן רב הי' בשר ולא אסרה תורה אלא כשעת מציאתה ומשוה"נ בהמה שיש בה אבר היוצא דלית לי' תקנתא בשחיטה אותה הבהמה מותרת אעפ"י שיונקת תמיד מאבר היוצא דלית לי' תקנתא בשחיטה ואפי' למ"ד מב"מ לה בטיל שרי' הבהמה והיינו מטעם הנ"ל כל מכח לא אמרינן. ועיין לשון רש"י זבחים כ"ה ע"ב ד"ה שחט ואח"כ חתך פסולה שמשנשחטה נפסל דם הרגל ביוצא וכל דמי הבהמה יונקים זה מזה ועלה ויצא דרך בה"ש ונתערב בדם המזרק ופוסלו עכ"ל אע"ג כל מכח לא אמרינן י"ל התם הדם הזה עצמו מתערב ולא נשתנה אבל יונקת האברים שמשתנים הוה רק כח בעלמא וכל מכח לא אמרינן ועמג"א סי' רי"ו וחק יעקב סי' תס"ז והארכתי בזה במקום אחר. ולפ"ז אבר היוצא אין הליחות שבו מוחלט שלא יהיו לו היתר בשחיטה כי אפשר שיעלה משם אל הכתף ושם יוכשר בשחיטה. ומ"ש ש"ס אין לו היתר לאיסורו בשחיטה היינו אחר שכבר נתקבץ מהאבר ונכנס לגידי החלב להעשות מהם חלב שאז כבר פסק יניקתם עם שארי האיברים ואז נחלט שלא יהי' לו היתר בשחיטה אבל לא קודם. ואפשר משו"ה לא קבעי לי' מהו לגמוע חלבו של ולד דרב משרשי' משום דפשיטא לי' דאסור דההוא לית לי' היתר בשחיטה בשום אופן משא"כ האי אבר דעכ"פ הי' לו להליחות היתר בשחיטה ע"י יניקה טרם נתכנסו לגידי החלב. ובמל"מ בהל' משכב ומושב פ"א כ' דמסתימת הפוסקים משמע דלא כב"ח וש"ך אלא דאסור לגמוע חלבו אפי' יש ס' והטעם משום דתחלת ביאתו לעולם ע"י תערובות לא בטיל כמ"ש מרדכי שלהי חולין. ומהר"י אלפנדרי דחה דלא הוה תחלת ביאתו ע"י תערובות משום שמתקבץ הליחה בכל אבר ואבר ושופכים אל גידי החלב ע"ש ולהנ"ל ניחא דכל זמן שהליחה בתוך אבר היוצא עדיין איננו דבר שאין היתר לאיסורו ולא נכנס לזה אלא אחר ששופך אל גידו החלב עם ליחות שארי האיברים והוה תחלת ביאת איסורו לעולם ע"י תערובות וק"ל:

חלב דעלמא לאו באמה"ח ושרי וכו' יש מקום עיון בקרא כתיב כל בבהמה תאכלו ומיני' שרי' לן עובר במעי אמו דא"א לפרש על דבר שבגופה דהא כתיב אותה כשהיא שלימה ולא כשהיא חסרה וע"כ אעובר ולמאי ע"כ להתירו בלא שחיטה ע"י שחיטת האם. אבל צ"ע מנ"ל דלמא כל להתיר דבר שבגופה ואפ"ה הבהמה שלימה ולא חסירה והיינו להתיר חלב של כל בהמה. וצ"ל הא כבר כתיב זבת חלב ודבש וא"נ מחריצי חלב והל"מ הוה ואסמכוהו נביאים אקרא ואייתר ע"כ כל להתיר בן פקועה בשחיטת אמו ומיושב ק' העולם דמקשו דלמא חריצי חלב מבן פקועה הוה ולעולם חלב אסור וזה א"א דכל דלא ידעינן שריותא דחלב מבחוץ עדיין לא ידעינן התירא דבן פקועה:

אבל הא קשי' מנ"ל מחריצי חלב דהל"מ הי' שריותא דחלב דלמא לאו הל"מ אלא מכל בבהמה נפקא. ומנ"ל להתיר בן פקועה בשחיטת אמו מיתורא דכל. וצ"ל אה"נ להך לישנא דבסמוך דמפיק מכל שריותא דבן פקועה איהו ס"ל כהך לישנא פ"ק דבכורות דמפיק היתר חלב מזבת חלב ודבש שהוא פסיק בתורה. ואידך לישני התם דמפיק מנביאים מחריצי חלב לא בריר לן דמהל"מ שרי' חלב אלא כי האי לישנא דבן פקועה מבהמה בבהמה דעובר נקרא בהמה. וכל לשריותא דחלב דלכ"ע היכי דאיכא למידרש דרשינן כל עמ"ש תוס' ר"פ אלו עוברין:

חותך מעובר מנ"ל וכו' הא דלא הקשא אירישא דמתניתין הוציא עובר ידו והחזירו מותר העובר עכ"פ ולימא מנ"ל י"ל התם פשיטא לי' מבהמה בבהמה ולא תיקשי מאין ממירין בעוברים התם שלא נתגלה ממנו עדיין שום אבר לא מיקרי עובר בהמה אבל כשכבר הוציא ידו י"ל דשפיר מיקרי בהמה וס' זו איתא לקמן במהרש"א בפרקין משו"ה פריך אסיפא אחותך מעובר דמיירי דלא הוציא ידו ואי גם הא בכלל בהמה בבהמה תיקשי אי הכי ימירו בו ומסיק דאתי' מריבוי' דכל וא"ש רש"י במתניתין אחותך מעובר פי' מכל בבהמה ובדרב יהודה אמר רב ואבר עצמו אסור פי' מבהמה בהמה וא"ש דר' יהודה אמר רב מיירי מהוציא ידו וזה נפיק שפיר מבהמה בבהמה:

אותה כשהוא שלימה. בפ' שמיני כתיב בבהמה אותה תאכלו ודריש בת"כ בבהמה לרבות העובר ושם לא כתיב כל ולא בהמה בהאי קרא אלא בקרא שלפניו ע"ש ופירש"י בחומש דקרא מיותר הוא להך דרשא וצ"ל אע"ג דכתיב בפ' שמיני הדר כ' ריבוי בפ' ראה דהרי כל הפרשה כפולה בת"כ ובמשנה תורה. והא דלא מייתי ש"ס דשמעתין הך דפ' שמיני אצטריך ללאו הבא מכלל עשה כפירש"י שם אבל דפ' ראה אייתר דתרי עשיין לא אמרינן כמ"ש תוס' ב"ק ע"ב ד"ה כיון ע"ש:

דף סט:

המבכרת המקשה לילד י"ל נקיט מקשה לילד שמחתך אבר אבר לרפואת האם שלא תמות ואז ממילא לא כאן קדושת בכור אפי' יפקיעו בטנה ויוציאיהו חי הו"ל יוצא דופן ויתום ופטור מן הבכורה ומשו"ה הותר להטיל מום ולחתוך אבר אבר ועמ"ש תוס' לקמן סוף ד"ה מאי לאו מחתך:

ונפטרת מן הבכורה לרש"י אכולי' מתניתין קאי אפי' ברישא ולרמב"ם ברישא דמשליך לכלבים דליכא קדושת בכור כלל אינה נפטרת וא"כ ונפטרת מן הבכורה לא קאי אלא אסיפא. ומיהו למ"ד מכאן ולהבא קדוש ומיירי רישא במחתך ומניח ואחר שיצא רובו משליך החתיכה לכלבים ומ"מ הנשאר ויוצא אח"כ קדוש כמ"ש תוס' לאותו מ"ד כיון דאיכא כאן קדושת בכורה ע"כ נפטר הבא אחריו ובלשון ש"ע לא משמע כן וצ"ע:

ומכרו לנכרי כ' תוס' לחלק בין מכירה להנך. וצ"ל דאותו ס"ל לרמב"ם דפסק כר"ה דשמעתין ומ"מ פסק כהנך וע"כ לחלק בין מכירה להנך והחילוק אינו מבואר ועיין מהרש"ק בברכת הזבח ר"פ כיצד מערימין ודברי צאן קדשים שם לא הבנתי. ואולי י"ל נהי למפרע קדוש היינו לאפוקי מכירה לנכרי שמפקיע מקדושה לגמרי לא לכהן ולא למזבח וכן יוצא דופן מפקיע לגמרי. משא"כ מטיל מום נהי ממזבח מפקיע מ"מ קדוש לכהן וכן מקדישו לעולה נהי מפקיע מכהן מ"מ ממזבח לא נפקע אדרבה מקדישו קדושה עילוי.

דף ע.

מאי לאו מחתך ומניח וכו' יש לעיין הלא מסתמא עומד להשליך איברים איברים לכלבים טרם יצא רובו כדי שיהיו הנשאר מותר בהנאתו. וא"כ אפי' לא השליכו לכלב והניח ויצא רובו נימא דאיגלאי מילתא למפרע לא אמרינן כדקיי"ל כריש לקיש ר"פ החולין בזה ע"ש ולא הוה צריך לדחוקי מתניתין אבל מחתוך ומניח נעשה וכו' אלא ה"ל כנ"ל. וי"ל אדרבה מסתמא לא ישליך לכלבים ויניח כדי שיתקדש בבכורה אלו האיברים כדי לפטור הבא אחריו וכשיטת הרמב"ם הנ"ל:

נעשה כמו שיצא רובו וכו' כ' הרא"ש דשינוי דחוקא הוא ומשו"ה אין הלכה כר"ה ועוד לקמן פריך סתמא ש"ס אילימא רובו ממש עד השתא לא שמעי' וכו' ואי ס"ד כר"ה טובא קמ"ל דמחתך ומניח נעשה וכו' וא"כ קשי' אהרמב"ם דפסק כר"ה וי"ל לפמ"ש הרז"ה דאיבעי' דרבא אזלא למ"ד אין לידה לאיברים אבל למ"ד יש לידה פשיטא ולדבריו גם דמסקינן דפירושא דמתניתין או ארוב אבר או ארוב עובר נמי תלי' כהנ"ל וא"כ י"ל

לר"ה תלמוד דס"ל יש לידה לאיברים לא הו"מ לשנוי' מתניתין יצא רובו ר"ל ברוב אבר דהא יש לידה לאיברים וגם לא מצי למימר ביצא רוב עובר פי' ולמעוטי יצא פלגא א"כ תפשוט ע"כ נדחק ותי' נעשה כמו שיצא רובו אבל למאי דקיי"ל אין לידה לאיברים אין כאן דוחק ומוקי משנתינו דלא פליג בדידי' בין מניח ובין משליך משום דמתניתין יצא עובר ברוב אבר או מחצה במיעוט אבר וכנ"ל:

דף עב:

ור' ישמעאל ההוא מיבעי' לי' לרביעית דם וכו' כ' בס' בנין אריאל פ' חוקת דקשה הא בקרא מסיים את מקדש ה' טמא ונכרתה וא"כ יתחייב כרת ארביעית דם והא מפורשת במס' נזיר מ"ט ע"ב דאין הנזיר מגלח אלא על חצי לוג וקיי"ל כל שאין הנזיר מגלח אין חייבים עליו על ביאת מקדש כמבואר שם נ"ו ע"ב ודוחק לומר דאתי' כר"מ דלא כהלכתא ע"ש. והנה הראב"ד כ' פ"ג מטומאות מת דעצם כשעורה אינו מטמא באהל אבל מטמא במשא מקרא וההיפוך ברביעית דם באהל והנזיר מגלח עליו מקרא על כל נפשות מת לא יבוא אבל על מגעו ומשאו אינו מגלח כיון דלא כתיב בי' אלא ביאה עכ"ל רוצה לומר על כל נפשות מת לא יבוא ביאה אבל לא מגלח על מגע ומשא עד שיהיו חצי לוג. נמצא היינו מתניתין דנזיר וכר"ע. אך לר' ישמעאל דדריש כל הנוגע במת בנפש על רביעית דם הרי בהדיא כרת על נגיעה ברביעית ה"נ דנזיר מגלח אלא מתניתין כר"ע. ומיושב ק' הנ"ל וגם ק' תוס' בשמעתין תרי קראי ל"ל והא"ש חד למגע וחד לאהל וק"ל:

דף עג:

מ"ט דר' יוחנן אליבא דר"מ האי גופא והאי לאו גופא לרמב"ם דמצות פרוש הוא דאורייתא א"ש ולהתוס' דהוא רק דרבנן ק' להו מאי פריך מ"ט הא טעמא רבה איכא לחלק בין דאורייתא לדרבנן ותי' דה"ל לגזור טומאה מדרבנן. ואע"ג דאפושי טומאה לא מפשינן מדרבנן מ"מ הכא דאיכא אבר דעובר דמטמא מדאורייתא לא ה"ל לרבנן למיפלג באבר דבהמה בין איסור טומאה דנפיק מיני' חורבא באבר דעובר וסברא כזו איתא פ"ק דגטין בסוגיא דארכאו' ע"ש ומשני ש"ס כיון דהאי גופא והאי לאו גופא לא נפיק מיני' חורבא דמידע ידעי להפריש ביניהם:

והרשב"א הקשה הרי הטעם מפורש במשנה ובריייתא שזה גופא וז"א גופה. ונ"ל ליישב דבמשנה ובריייתא קאי אבהמה טרפה והשחיטה מעיקרא לא באה אלא לטהר מטומאה א"כ תטהר גם האבר אבל הכא בגמרא מיירי מבהמה טהורה שהשחיטה אתי' להתיר

אכילה ה"א לא תועיל לאבר המדולדל לטהרו מידי נבלות וכי האי סברא עיין לעיל ס"ט ע"א פירש"י ד"ה מי מצטריף וכו' ע"כ פריך מ"ט. אלא דצריך לדחוק קצת בתי' הש"ס האי גופא וכו' לפמ"ש לעיל בכוונת התוס' א"ש דהא הכא נמי אתי שחיטה להתיר האבר המדולדל באכילה מדאורייתא וה"ק רק מגזירה דרבנן דה"ל לגזור משום לא פלוג דאבר דעובר ומשני לא שייך לא פלוג כיון דהאי גופא וכו' אבל לרמב"ם דמצות פרוש דאורייתא לא א"ש:

דף עד.

בן שמנה חי וכו' דע בת"כ מתחיל דין דשחיטה מטהר טרפה דיליף מטמאה מה טמאה השם הגורם איסור אכילה אינו גורם טומאה אלא המיתה גורמת טומאה ה"נ שם טרפה לא יגרום טומאה אלא המיתה וא"כ מועיל שחיטה דוזבחת מבקרך וצאנך וטרפה נמו מבקרך וצאנך הוא ושם הגורם איסור אינו גורם טומאה כמו בטמאה. שוב אמר או אינו אלא מה טמאה אסורים באכילה ואין שחיטה מטהרתה אף טרפה כן מה לטמאה שלא הי' לה שעת הכושר וכו' כבמשנתינו. ולתנא דמשנתינו דמינא דאימא לא פריך קם לי' ילפותא קמייתא מה טמאה השם הגורם איסור אינו גורם טומאה וכו' ולא צריך קרא מן הבהמה. ובריית‍א דת"כ פריך מינא דאימא איצטרך מן הבהמה לטהר טרפה:

תו איתא בת"כ באותה ברייתא מן הבהמה אשר הוא לכם לאכלה לרבות בן ח' חי שאין שחיטתו מטהרתו כדמייתי תוס'. וצ"ל מאי חזית לטהר טרפה ממן הבהמה ולטמא בן ח' חי מלאכלה איפוך אנא. דלמאי דקיי"ל ממירין בעוברין דעובר מקרי בהמה בבהמה א"כ שפיר י"ל מן הבהמה ולא כל בהמה להוציא עובר ולאכלה לרבות טרפה ששחטה שיהי' טמא. וי"ל נהי דמינא דאימא פריך אי לא קרא מן הבהמה מ"מ השתא דכתיבי תרי קראי ניחא טפי לאוקמי המיעוט אטרפה שיש במינו ממש שחיטה וריבוי דלאכלה אבן ח' חי דליכא אלא מינא דאימא וזהו בכלל תי' תוס' משום קרא דלאכלה חשיב אין במינו שחיטה:

א"נ י"ל כיון דעכ"פ טרפה שהי' לה שעת הכשר ראוי למעט במן הבהמה ורק נוצרה טרפה מן הבטן תו לא קשי' מאי חזית לומר מן ממעט כל הטרפות ולאכלה מרבה בן ח' חי:

ועוד י"ל דאמרינן לקמן קכ"ח ע"ב מדלא כתיב וכי ימות מהבהמה וכתיב מן הבהמה דרשינן עוד מקצת מהבהמה מטמא היינו אמה"ח הפורש ממנה. נמצא אי מוקמית בטרפה מייתי קרא בחד דוכתא שבא זאב ותלש אבר מהבהמה וטרפה בו שמקצת

מהבהמה טמא. והבהמה עצמה נטהרה בשחיטה מן הבהמה ולא כל בהמה אבל אי איירי מבן ח' חי אמה"ח מאי בעי בהאי קרא. אפשר היינו דשני רב יהודה א"ר לשון הברייתא דבברייתא דת"כ איתא מן הבהמה ולא כל בהמה למעוטי טרפה ששחטה וריא"ר נקט מקצת בהמה לרמז גם על דרוש השני מקצת מהבהמה מטמא היינו אמה"ח ובזה י"ל ק' תוס'. דודאי ידע סיפא דברייתא כמו שהוא שנויי' בת"כ מן ולא כל אך הוה ק' לי' מאי חזית למעט טרפה ולרבות בן ח' ומייתי מדרב יהודה אמר רב וק"ל:

קרעו ומוציא את דמו פירש"י דלא גרע מדם האברים אין הכוונה דמשו"ה אסור דעובר אבר אמו הוא וה"ל דם איברי אמו דז"א דהאי גופה והאי לאו גופה ומשתרי' מכל בבהמה תאכלו אבל נראה רש"י ס"ל דחלב נמי אי לאו דמשכחי' קרא באשם דמוציא מכלל שליל להקרבה עכ"פ לא הוה מרבינן היתר אכילה מכל בבהמה תאכלו ועמ"ש לקמן אי"ה בתו' ע"ה ע"א ד"ה מה חלב וכו'. ולזה כ' אבל דם אפי' שאינו ראוי לזריקה מ"מ דם האיברים נמי אסור א"כ אינו בכלל כל בבהמה תאכלו כנלע"ד פי' כוונת רש"י בזה:

אמנם הר"ן כ' בזה טעם אחר כל בבהמה תאכלו כתיב ודם משקה הוא אע"ג דקרא כתיב כל דם לא תאכלו וקרי לי' אוכל מ"מ כיון דאפשר לאוקמי קרא באכילה ממש לא מוקמי' לי' בדם שהוא משקה. ונלע"ד ליישב בזה סברת הריף דאע"ג דמתיר חלבו אפי' של בן ט' אוסר גיד הנשה אפי' של בן ח' לפי הבנת הרשב"א בדבריו ובש"ס משמע גיד וחלב דין א' להם ולהנ"ל י"ל לפי מאי דקיי"ל אין בגידין בנ"ט ועץ הוא והתורה חייבה עליו וכ' תוס' פ' כל שעה שאינו בגדר לשון אכילה אלא שהתורה קראתו אוכל לא יאכלו ג"ה. א"כ אינינו בכלל סתם אכילה דקרא כל בבהמה תאכלו אבל מ"ד דש"ס ס"ל יש בגידין בנ"ט א"כ גיד וחלב שוים הם לאיסור והיתר:

והעולם מקשים אהר"ן מכריתות ד' ע"ב דפריך דם נמי אית בי' הלין תרין לאוין ולאו דזר לא יאכל קודש. ולהר"ן צ"ע דלא מוקמי' לא יאכל אדם שהוא משקה ולק"מ מתרי טעמי. חדא די"ל התורה קראו אוכל ומ"מ לא נפיק ממשקה וא"כ בהיתירא כל בבהמה תאכלו לא הותר דם שהוא ג"כ משקה. ובאיסורא דכל זר לא יאכל נאסר גם דם שהרי הוא ג"כ אוכל שהתורה קראו אוכל. ועוד הא האי קרא וכל זר לא יאכל קודש עיקר קרא אתרומה קאי שעיקרה תירוש ויצהר דילפינן בחולין ק"ב ע"ב מבכורים דלוקין על משקה תירוש ויצהר וא"כ הוא בכלל וכל זר לא יאכל תירוש ויצהר שהוא משקה א"כ גם דם צלול חייב משום האי לאו משא"כ כל בבהמה תאכלו שאפשרי שאוקמי' רק באוכלי' חלב וגיד לא נוקמי' אמשקה ואין דם בכלל. ועיין בס' שלום ירושלים בירושלמי ס"פ יה"כ. ולקמן קי"ג ע"ב תוס' ד"ה דם לאו גדו וכו':

קרעה ומצא בה בן ט' חי וכו' עיין דרישה סי' מ"ג ועיין תוס' י"ט שנתקשו בזה הרבה שהיא משנה שאינה צריכא. ולפע"ד טובא קמ"ל דמיירי שנקרעה האם ועדיין כשרה היא והולד עומד לצאת דרך דופן ועודנו בתוך אמו אעפ"י שעדיין אפשר לשחוט האם ותהי' מותרת באכילה מ"מ הולד טעון שחיטה אעפ"י שעדיין לא יצא כיון שעומד לצאת ורואה אוירא דעלמא ומוכח מזה דקריעת השלפוחית שהולד מונח בו לא מיטרפא בי' הבהמה עיין לעיל נ"ו ע"ב ובתוס' שם וע"ש עי"ד סי' מ"ה:

דף עד:

לא הילכו בו אלא עסקי שחיטה ולמסקנא על עסקי אכילה בלבד ומבואר דג"ה וחלב דין א' להם ורמב"ם פסק בשחיטה כרבנן דמתניתין מדקבעי רבי בלשון חכמים. ולעלין ג"ה וה"ה חלב פסק רמב"ם כר"מ כסתם מתניתין דר"פ ג"ה דגידו אסור ואמנם של בן ח' מותר אך דמו של בן ח' חייב עליו כרת וכ' תשב"ץ ומייתי לי' לח"מ דדם כתיב לעוף ולבהמה ובן ח' נמי נקרא בהמה אבל בחלב כתיב חלב שור כשב וע"ש ולא מיקרי כשב ועז אלא בט' חדשים לר"מ ולרבנן בחדשים ואוירא ע"ש. וזה כ' תוס' לקמן ר"פ ג"ה ד"ה בולדות קדשים וכן לקמן ק' ע"ב ד"ה אבל וכו' ע"ש. ואומר אני ר"מ ור"י תרווייהו ס"ל דמפיק התירא דעובר מכל בבהמה תאכלו לכן ס"ל לר' יהודה כשם שמותר הבשר כך מותר הגיד והחלב ולא נקרא שור כשב ועז בחדשים בלי אוירא. אך אנן נפקא לן מבהמה בבהמה תאכלו דקיי"ל ממירין בעוברין עיין לעיל ריש פרקין וכיון שבן ח' חי נקרא שור כשב ועז ואסור חלבו אעפ"י ששחיטת אמו מטהרתו וכדינו של חלב כך דינו של ג"ה ע"כ ראה רבי דבריו של ר' יהודה בשחיטה וסתם מתניתין כוותי' ודבריו של ר"מ בג"ה וחלב וסתם כוותי' במתניתין ר"פ ג"ה ועיין בסמוך אי"ה:

רב אשי אמר פודין בו נ"ל דלא פשיטא לרב אשי אלא למאי דקיי"ל דחלבו אסור משום דמקרי שור כשב ועז אעפי' דשחיטת אם מתירתו א"כ הה"נ דמקרי שה לענין פדיון. אבל מודה רב אשי לר' יהודה דס"ל דחלבו מותר משום דלא מקרי שור כשב ועז הה"נ לא מקרי שה לענין פדיון ובזה א"ש דאמר לא הילכו בו אלא על עסקי אכילה בלבד ולא אמר למעוטי פדיון וכרב אשי היינו משום דר"א אר"א אר' יהודה קאי ולדידי' מודה רב אשי והא דלא קאמר לאכילה ולפטר חמור היינו משום דהא בהא תלי' כיון דלענין אכילת חלבו לא מקרי כשב ועז לר' יהודה ה"נ לענין פדיון לא מקרי שה וק"ל:

שה שה מפסח פירש"י משום יוצא דופן ועיין חי' רשב"א ור"ן בשם רמב"ן. ועכ"פ צריך טעם מ"ט לא פירש"י משום דהוה שחוט ובפסח בעינן חי דכתיב ושחטו אותו כל קהל

ע"י בין הערביים דאע"ג דכ' תוס' לקמן ע"ח ע"ב שה שחוט ופר שחוט נמי מקרי שה ופר מ"מ לענין פסח לא מיקרי כיון דבעי שחיטה כפירש"י בבכורות י"ב להדיא א"כ אמאי לא פירש"י כן. וי"ל דהאי קרא בפסח מצרים כתיב והתם לא שייך בן פקועה דאז לא הי' ישראל בני שחיטה ואפי' נשחטה האם לא הותר הולד מכל בבהמה תאכלו ושפיר הי' ראוי לפסח לולי שהי' יוצא דופן אבל מטעם שחוט לא נפסל וא"כ לא יוכל ללמוד מה שה דהתם לא ניתר הולד בשחיטת האם ה"נ כן דאין דנין אפשר משא"א ע"כ הטעם משום יוצא דופן. ואמנם מ"ש רש"י בסמוך משום דה"ל כבשרא בדיקולא כבר ישבו מהרש"א במהדורא בתרא ע"ש:

א"כ שה שה מאי אהני לך צע"ג כיון דשה שחוט מיקרי שה בעלמא רק בפסח לא מיקרי שה משום שצריך שחיטה לשם קדשים וא"כ אצטריך גז"ש לפסול שחוט ממש לפדיון. ואכתי מנ"ל למעט בן פקועה דרהיט ואזיל וחי הוא לכל מילי גם לענין הכשר וטומאה כדלקמן לרבנן דריה"ג ואי משום יוצא דופן נימא תיפדה ריבה וגז"ש אהני לשחוט ממש אבל בן פקועה דרהיט מרבינן מתפדה וצע"ג. ועפרש"י בחומש גבי שור ושה חיים שנים ישלם פי' חיים ולא מתים משמע ג"כ סתם שור ושה אפי' מתים משמע אך ר"פ מרובה דרשינן מחיים כל בעלי חיים משמע שור ושה סתם חיים משמע ולא אצטריך גז"ש שה שה למעוטי שחוט וטרפה. ולכלאים בלא"ה לא אצטרך כמ"ש תוס' לקמן דמבנין אב נפקא ועגל וחי' ממשמעותי' אימעוט ואייתר גז"ש לבן פקועה עיין היטב לקמן בתוס' ר"פ או"ב ועדיין צ"ע:

דף עה.

מה חלב ושתי הכליות וכו' ברייתא בת"כ הכי איתא כל חלב המכסה את הקרב וכו' למעוטי חלב דפנות מעונש ואזהרה בחולין ומעונש ואזהרה במוקדשים ולמעוטי מהקרבה. וכ' קרבן אהרן דחמשה פעמים כתיב האי קרא גבי שלמים ג' פעמים וגבי חטאת כהן משיח. ובפ' צו גבי אשה ודרשינן מיעוטא א' למעוטי מעונש בחולין וא' מאזהרה וא' מעונש בקדשים וא' מאזהרה ועדיין ה"א עכ"פ אם רצה להקריבו יקרבנו אע"ג דליכא חיוב קמ"ל דפסול להקרבה וכ' קרבן אהרן דבזה מיושב ק' תוס' דשמעתין ד"ה מה חלב וכו':

תו דריש התם חלב ושתי הכליות ה' פעמים למעוטי שליל ופי' קרבן אהרן דתחלה ילפינן גז"ש חלב ושתי הכליות מאשם דכל היכי דכתיב חלב וב' הכליות לא איירי בשליל וה"ל ה' מיעוטי כנ"ל. וא"נ למעוטי עונש ואזהרה בחולין ומוקדשים ולמעוטי מהקרבה. וצ"ל

לפ"ז מבכל בבהמה לא הייתי מתיר חלבו אך השתא דכתיבי מיעוטא בא זה ולימד על זה שהוא בכלל כל בבהמה והיינו כמו שפירש"י במשנתינו ד"ה ומוציא את דמו וכו' ודלא כתוס' דשמעתין ד"ה מה חלב וכו'. אך מייתי שם בשם הראב"ד דה"נ ה' מיעוטים למעוטי חלב דפנות לאו מה' קראי נפקא אלא מגופי' דקרא את כל החלב המכסה את הקרב אית בי' ה' מיעוטי ע"ש בביאור. וא"כ לדבריו תינח בקרא דאת כל החלב המכסה ולמעוטי חלב דפנות אבל חלב ושתי הכליות למעוטי שליל דליכא ה' מיעוטי בגופי' דקרא מה יענה מנ"ל למעוטי מעונש ואזהרה וע"כ סמיך עצמו אקרא כל בבהמה תאכלו וכהתוס' ד"ה מה חלב וק"ל:

דף עה:

אמר רב משרשי' בן פקועה הבא על בהמה מעלי' וכו' עפירש"י ותוס' ובחידושינו לעיל ס"ט ע"א גבי מהו לחוש לזרעו. ומאי שצל"ע מאי שייטי' דרב משרשי' הכא בשמעתין ולהפסיק בדבריו בין הני הלכתא דהפריס ע"ג קרקע. ואמר תלמוד א' אפשר לומר היינו טעמי' דר' שמעון שזורי דלא בעי למיגזר להטעינו שחיטה דליהוי לי' היכרא שלא להכשל בזרעו וצ"ל לפ"ז בהמה מעלי' הבא אבת פקועה נמי לית תקנתא לולד ועיין לעיל בחידושינו ס"ט ע"א שם. ולפ"ז לפירש"י דלית הלכתא כרב משרשי' ממילא לית הלכתא כר"ש שזורי וצ"ע. אנא כי האי ס"ל וכו' ממ"ש תוס' מהא דעטרן ונפט מוכח לכאורה דאפי' להחמיר לא קיי"ל כר"ש שזורי. ונתחזקה ק' ש"ך בי"ד סי' רע"ו דהתם פסקו כר"ש שזורי להחמיר בתליית השם ע"ש ומ"מ עטרן ונפט שאני דחומרא דאתי לידי קולא הוא דאם לא מצא עטרן ונפט יהי' יושב יבטל וכי האי גוני אמרינן בפ' במה מדליקין מאי יעשו אנשי מדי וכו' ע"ש אבל בעלמא עבדינן כחומרא של ר"ש שזורי ומיושב ק' הש"ך הנ"ל:

תרומת מעשר של דמאי וכו' עיין תוס' דמשום כבוד שבת הקילו להאמין לע"ה ומזה למדו הפוסקים להקל כמה פעמים לכבוד שבת וכמ"ש בהקדמת תורת חטאת. אלא דצל"ע א"כ הי' לנו לומר כי היכי דבדמאי חוזר לאיסורו במוצאי שבת ה"נ הו"ל דבמוצאי שבת לא יאכל מה שהתרנו לכבוד שבת. מיהו הרמב"ם פסק התם דבמוצאי שבת צריך לעשר על מה שאכל בשבת א"כ לא תיקשי מהתם די"ל התם כיון דאפשר לתקוני למפרע מה שכבר אכל מתקנינן ואה"נ אי לא נשאר מידי מ"מ יאכל בשבת אע"ג דא"א לתקוני א"כ מיני' ילפינן להקל משום כבוד שבת ובמ"ש לא תחזור לאיסורו דהוה כתרתי

דאיסורא דא"כ אכל איסור למפרע ולא דמי לדמאי דאם נשאר מתקן למפרע מה שכבר אכל ולא סתרי אהדדי כנלע"ד:

כל מה ששייך לסוגיא דארכובה הנמכרת עם הראש הארכתי לעיל ר"פ אלו טרפות קחנו משם:

דף עז:

המפלת מין בהמה וכו' כ' תוס' הא דלא נקיט נפל משום דבנפל תולין עד ג' ימים וא"כ יהי' ברייתא מסייעא לי' לרב. מיהו י"ל בלאה"נ רבותא קמ"ל לא מבעי' נפל דאתחזקה בטומאה עכ"פ לא מטהרין מס"ס ונותנים עליו חומר ב' ולדות אלא אפי' חי' ועוף לרבנן דאין כאן חזקת טומאה ואי חי' הי' הרי היא טהורה לגמרי ה"א ניזיל עכ"פ בתר ס"ס לבלתי תת עליו חומר ב' ולדות קמ"ל הכא לא מהני ס"ס כיון דנפיק מיני' תרי קולי דסתרי אהדדי כמ"ש בב"ק י"א ובנדה שם ולפ"ז מוכרח כפירש"י דאתי' כרבנן דאי כר"מ גם בחי' ועוף אתחזק טומאת לידה וה"ל לאשמעינן נפל וה"ל לאתויי מסייעא לי' לרב:

והנה בב"ק בדר"א שליא שיצתה מקצתה פירש"י לענין טהרות ותוס' הקשו מה מועיל ס"ס לענין ס' טומאה בר"ה אלא לבעלה איירי. והנה בתשובת אחרונים וביחוד בס' נב"י נמצא אי מחמרינן לטהרות תו לא מצינן להקל לבעלה דה"ל כתרתי דסתרי וליתא לדברי תוס' דמה לי לבעלה או לטהרות ולענין ק' תוס' י"ל התם בב"ק לר"א קיימי' ואיהו ס"ל כר"א תנא דאמר ספק ביאה טהור עיין מס' ע"ז ע' ע"א ובפ' חזקת ופ"ק דפסחים והכא כספק ביאה דמי ומותר ס"ס. אמנם לרבנן דר"א דלא מהני ס"ס לטהרות ה"ה לבעלה ליתי' להך דר"א דב"ק י"א הנ"ל. ובזה י"ל הא דפירש"י בשמעתין דברייתא דהמפלת חי' ועוף כרבנן והתם במס' נדה פירש"י דכר"מ נמי אתי' היינו משום דשמעתין ג"כ אליבא דר"א רהטא דאית לי' ס"ס לטהרות א"כ י"ל ק' תוס' ד"ה המפלת כנ"ל וכרבנן דאתחזק היתירא. וקמ"ל אפ"ה לא מועיל ס"ס משום דסתרי אהדדי אבל התם בנדה לא קאי לר"א וא"כ אין ס"ס מועיל גבי טומאה ולא לבעלה וליתי' לרבותא הנ"ל וע"כ הא דלא נקיט מפלת נפל צ"ל כתי' תוס' משום דתולין בנפל עד ג' ימים א"כ כר"מ נמי א"ש:

ואין קוברין אותו בפרשת דרכים פירש"י במתניתין דהוה ניחוש ועובר משום לא תעשה כמעשיהם. וצ"ל הא דלא עבר על לא תנחשו משום דקיי"ל כל ניחוש שאינו סומך עליו כאליעזר עבד אברהם וכיהונתן בן שאול אינו ניחוש כמבואר לקמן צ"ה ע"ב והכא נהי האמורים סומכים על הבליהם. מ"מ ישראל אינו עושה אותו אלא על דרך אם לא יועיל לא יזיק ואינו סומך עליו ולא עבר על לא תנחשו אך משום לא תעשו כמעשיהם כנלע"ד:

אביי ורבא דאמרי תרווייהו וכו' צל"ע תרווייהו תנינהו כל שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי אמורי היינו מתניתין דשבת ס"פ במה אשה יוצאת במסמר מן הצלוב משום רפואה ושאין בו משום רפואה יש בו משום דרכי אמורי היינו משנתינו אין קוברין אותו בפרשת דרכים וצ"ע:

יש בו רפואה משום פירש"י לחש שלוחשים על המכה ולאפוקי מה שאין עושין על המכה ממש רק קוברין שליא בפרשת דרכים ויועיל לבהמה אין בו רפואה ויש בו משום דרכי אמורי וכן משמע מלשון רש"י שעושין שלא על החולי כגון שקוברין בפרשת דרכים עכ"ל וצע"ג א"כ מאי פריך מסוקרו בסוקרא הא סוקר האילן עצמו בסיקרא ועל החולי עצמו שרי אפי' לחש. ובס"פ במה אשה סותר רש"י עצמו למ"ש בשמעתין ופי' שיש בו משום רפואה פי' שרפואתו ניכרת ולא לחש שאין רפואתו ניכרת ויש בו משום דרכי אמורי ולזה הפי' פריך שפיר מסוקרא בסוקרא אלא יל"ד למסקנא דרבים ובקשו רחמים אם כזה נקרא רפואה ניכרת למה יגרע לוחש על המכה מסתמא המבין זה הלחש יש בתוך תוכו ענין מה שיועיל להמכה אלא שאינו ניכר לעין כל אבל עדיף מסוקרו בסוקרא כדי שיבקשו רחמים שהרי המקשן לא הבין זה עד שתי' ש"ס כן:

ולייישב כל הנ"ל נ"ל התם לא גרסינן באביי ורבא רק כל שיש בו משום רפואה וכו' ואידך דייק סתמא דש"ס הא אין בו משום רפואה וכו' ופריך והתני' וכו' ובשמעתין עיין הגירסא ברא"ש דאביי ורבא לא אמרו רק כל שיש בו וכו' כמו התם ולא יותר והש"ס לא דייק הכא מידי ולא גרס והתניא בלשון ק' אלא דתניא כל שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי אמורי ודדייקינן בשלמא טוענו באבנים וכו' אינו אלא לפרושי ברייתא ולא להקשות אאביי ורבא ע"ש ולפ"ז י"ל כך התם בהס"ד ה"א פי' דבריהם יש בו משום רפואה היינו שרפואתו ניכר להדיא ולאפוקי לחש ופריך מסוקרא וכדמשני רבים יבקשו רחמים ממילא מובן מכ"ש לחש ולא ממעטינן אלא קוברו בפרשת דרכים שאין הרפואה על החולה עצמו. והכא קאי ש"ס במסקנא וידע מיד פי' האמת באביי ורבא דיש בו משום רפואה שהרפואה על החולי ואפי' לחש ומייתי סייעתא דתני' סוקרו בסוקרא שיבקשו רחמים ומכ"ש לחש נמצא א"ש פירש"י בשני הסוגיות וא"ש בעזה"י:

דף עח.

העתק בעזה"י מה שחנני הי"ת ר"פ או"ב פה בוסטשאן מש"ק ער"ח. אב תקצ"א לפ"ק מנין לאו"ב שנוהג במוקדשין כ' תוס' פשיטא. וא"ל דסד"א עשה דקרבן דוחה ל"ת ז"א דהא הוה עשה ול"ת וכ' ת"ח דקדשים דוחה עשה ול"ת דשבת ה"ה דאו"ב קמ"ל. ודבריו

צ"ע ביומא ס"ד ע"א כגון שהי' לו חולה בתוך ביתו וכו' ע"ש מבואר אי לאו דמחוסר זמן נוהג בשעיר המשתלח הוה אתי עשה דקדשים ודחי ל"ת דאו"ב אבל השתא דמרבינן דמחוסר זמן נוהג בשעיר המשתלח תו לא דחו והיינו כהתוס' דשוב הוה לי' עשה ול"ת: אבל דבריהם תמוהים משני צדדים חדא אי לא הוה כתיב בעניני דקדשים הוה איסור שחיטת או"ב כמו איסור שחיטה בשבת שאינו נכנס בגדר מחוסר זמן אלא איסורא רביעא עלה ולא הוה עובר בעשה מיום ח' והלאה ירצה. השתא דכתיב בעניני דקדשים קאי ירצה אלאחריו ג"כ וכמו שהסביר הרמב"ן על התורה בזה דשור ושה אלעיל קאי שור או כשב או עז כי יולד ז' ימים יהי' עם אמו ועוד בו מצוה אחרת לא תשחטו ביום א' ומזה פשיטא לחז"ל דהוא בכלל מחוסר זמן אבל אי הוה כתיב בעלמא לא הוה קאי עשה ירצה עליו וא"כ ליכא עשה ול"ת וא"כ לס"ד דלא ידע וי"ו מוסיף לא מתרץ תוס' מידי: ותו קשי' אי אמת הוא דהוה מחוסר זמן א"כ לא שייך עשה דוחה ל"ת דמחוסר זמן הוה כבעל מום וביומא ס"ג עביד צריכותא ממחוסר זמן ובעל מום וכי היכי דלא שייך לומר ליתי עשה דפסח ולדחי לאו דבעל מום דהרי בעל מום אינו פסח ה"נ לא שייך ליתי עשה דפסח ולדחי לאו דמחוסר זמן ולא צריך לזה עשה ול"ת וצ"ע:

וי"ו מוסיף על ענין הראשון הקשו תוס' הול"ל בעלמא וממילא נוהג בין בחולין ובין במוקדשין. וכ' רשב"א לר"ש לק"מ דה"א קדשים שחיטה שאינו ראוי' היא עיין לקמן פ' ע"ב וא"ש לר"ש אבל למאי דקיי"ל פ"ה ע"א ראה רבי דבריו של ר"מ באו"ב קשי':

והנה עיין לקמן סוף פרקין אמר רבי יום המיוחד טעון כרוז וכ' רשב"א וממילא מוכח ממנו נמי דיום הולך אחר הלילה ע"ש. והנה לפע"ד אי הוה כתיב או"ב בעלמא והוה ידעינן דמיירי בין בחולין בין במוקדשין מ"מ ה"א כל חד וחד ביומי'. קדשים הלילה הולך אחר היום ובחולין היום הולך אחר הלילה הכי הוה סד"א ואז ה"א יום א' לא אתי אלא למילף יום א' ממעשה בראשית דגם בקדשים יום הנולד אחר הלילה. אבל למקרי לא תשחטו שיום המיוחד טעון כרוז לא הוה ידעינן. אבל השתא דכתיב בעניני דקדשים ואתי שור להפסיק הענין דמיירי בחולין ואתי וי"ו מוסיף להמשיכו גם לקדשים וקשה אס"ד יום אחד לא אתי אלא לגז"ש דהיום הולך אחר הלילה א"כ ממילא שמעינן דגם בקדשים איירי דא"כ יום אחד למה לי וא"כ אייתר וי"ו דושור אלא ש"מ מדאצטריך וי"ו דושור ש"מ קרא יום אחד ליום המיוחד קאי דטעון כרוז ונהי ממילא שמעינן מיני' דיום הולך אחר הלילה כמ"ש רשב"א הנ"ל מ"מ לא מייתר אחד ואצטריך ושור נמצא מיושב ק' התוס' לרבי רק לבן זומא דלית לי' הא דיום המיוחד טעון כרוז וב"ז מצי סבר כר"ש דשחיטה שא"ר לא שמה שחיטה ויש לתרץ כרשב"א הנ"ל ומיושב קו' התוס':

אי מה קדשים כלאים לא כ' תוס' ד"ה אי מה אע"ג דבפני הבית אין קדשים קרבי מ"מ קדשי עכ"ל ר"ל והכא מקדושה נמי איירי כדאמרינן לקמן פ"א ע"א לילה לקדושה יום להרצאה משא"כ בחלב ודם דאמרינן ספ"ק דקדושין דה"א בזמן דאיכא קרבן אין וכו' דהתם מיירי קרא רק מהקרבה כי כל חלב מן הבהמה אשר תקריבו ממנו אשה לה' שפיר ה"א בזמן דליכא קרבן אע"ג דקדיש ה"א דלא לנהוג אצטריך מושבותיכם:

ועוד שה כתיב אמר רבא וכו' ק' שני' אינה דומה לראשונה שקו' ראשונה היא לסתור הברייתא דנוהג במקדשים וקו' שני' לסתור הברייתא דנוהג בכלאים. ולכאורה י"ל האי ועוד שהכתיב היא ק"ו ע"ד ממנ"פ ואינה קו' אחרת ומצינו כיוצא בזה בש"ס דועוד שייך לקו' ראשונה עיין ספ"ק דכתובות גבי ארוס וארוסתו. דכבר כתבתי לעיל מ"ש רמב"ן על התורה דקראי מישך שייכו אהדדי וה"ק שור או כשב כי יולד נוהג בו ב' מצות דמחוסר זמן א' ז' ימים יהי' עם אמו ועוד מצוה אחרת בהו דשור או שה או"ב וגו' ע"ש שזהו כוונתו וא"כ י"ל קו' הש"ס דהיא הנותנת דנוהג בכלאים מדפרט בקרא בתרא שור ושה ולא פרט כשב או עז כבקרא קמא אלא כייל כשב ועז בלשון שה ש"מ דקאי אפי' השה הבא מכבש ועז והיינו כלאים ולק"מ קו' הש"ס. ולק"מ נמי מה שהקשו תוס' הא שור ושה א"י להוציא כלאים מביניהם וגם קו' הש"ס דהא שה כשבים ושה עזים מורה לנו דשה אינו כלאים דלק"מ הכא שאני. אך לפ"ז עיקר קו' הש"ס לא על הגוף הדין אלא על לישני דרבא דאמר זה בנה אב כל מקום שנאמר וכו' ומאי חזית דשה כשבים בנה אב דשה להוציא כלאים דלמא שה דהכא בנה אב בכל מקום לרבות כלאים ועיקר קו' על רבא:

ובזה מיושב לקמן קאמר מאי אם נפשך לומר וכו' צ"ע מ"ט לא קאמר אם נפשך לומר אותו לחלק ואו לרבות כלאים ומנ"ל הא דאינו נוהג בזכרים והא"ש דנהי לרבא דאמר זה בנה אב וכו' הוכרחנו לומר או לרבות כלאים מ"מ אינו מוכרח די"ל משה"ה גופי' נפיק ריבוי כלאים כמ"ש לעיל מדלא אהדר כשב ועז וכוללם יחד במילי חדא שה לומר שהוא מכלאים כשב ועז וממילא אייתר או לחלק ואותו שאינו נוהג בזכרים הוצרך לומר אותו זכר משמע וק"ל:

ועיין בב"ק ס' ע"א מוכח דלר' יהודה בעי או לחלק ואפ"ה בשמעתין מספקא לי' והיינו כנ"ל דלא בעי ריבוי לכלאים ואו לחלק ואותו לזכרים:

אלא לפ"ז צ"ע כיון דאין הכרח דאותו צריך לחלק ורק אותו זכר משמע א"כ למסקנא מנ"ל דאינו נוהג בזכרים דלמא כחנני' אותו זכר ובנו נקבה וצ"ע לכאורה. ונראה מ"ש תוס' לחנני' בן נמי משמע נקבה מי שבנו כרוך אחריו אכתי לא לכתוב לא אותו ולא

בן אלא ולדה די"ל לישנא דקרא לא משתעי הכי ואורחא דקרא למכתב בן אך רמב"ן כ' דה"נ קראי מישך שייכי אהדדי שור או כשב או עז כי יולד וכו' ועוד או"ב לא תשחטו ביום אחד וכו' וכ' דלזה א"ש למ"ד אינו נוהג בזכרים מ"ט לא כ' להדיא פרה משום אלעיל קאי אהבן והאם כי יולד ע"ש וא"כ שפיר הו"מ למכתב אותה ואת ולדה דאלעיל קאי אכי יולד קאי ומדלא כ' אלא בן משמע למעוטי דוקא מי שבנו כרוך אחריו ולא האב דאל"כ לא לכתוב לא לאותו ולא בנו אלא ולדה וא"כ לרבנן אמנם חנני' לא ס"ל כהרמב"ן הנ"ל ויבואר לקמן אי"ה עוד ובהא פליגי:

עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו וכו' ר"פ השואל כ' בשיטה מקובצת בשם ריטב"א ששמע מרבינו פנחס אחיו של רא"ה ז"ל דע"כ לא פליגי אלא בשב וא"ת כגון לא תחרוש וכדומה. אבל בקום ועשה שאומר לעשות לפלוני ולפלוני כך מודה ר' יהונתן דצריך ליתן לשניהם. והקשו עליו מיומא נ"ז ע"ב גבי מערבין לקרנות דמיירי מקום ועשה ואפ"ה בעי למתלי בפלוגתא דר' יאשי' ור"י וצ"ע לכאורה. מיהו סוגיא דיומא בלאה"נ צ"ע מה ענין פלוגתא דר' יאשי' דהא אפי' לר' יאשי' א"צ לקלל אביו ואמו בקללה א' מחוברים ואדוקים זה בזה לומר יכה יוסי את האב והאם ודוקא בכלאים כתב יחדיו צריך לקשרם אבל אל"ה חיוב כשחורש בשור וחמור זה אחר זה וה"נ חייב באביו ואמו זה אחר זה וא"כ הכא מנ"ל לר' יאשי' מערבין לקרנות דלמא אין מערבין ורק יתנו משניהם זא"ז. וכן ק' לר' יהונתן דס"ל או אביו או אמו וכי יעלה על הדעת שיסבור ג"כ שיזרוק או מדם הפר לכפר או מדם השעיר לכפר על העם אתמהה. ע"כ נלע"ד דבקום ועשה נחתינן דרגא וס"ל לר' יהונתן בהא כר' יאשי' בשב וא"ת דהיינו שצריך ליתן לשניהם אבל לא בבת א' אלא בזא"ז ועכ"פ לשניהם יתן וה"נ ס"ל במדם הפר ומדם השעיר דצריך ליתן משניהם בזא"ז ולא מעורבבין משא"כ לר' יאשי' דס"ל בשב וא"ת נמי קאי על שניהם בזא"ז וא"כ בקום ועשה מעלי' דרגא ומערבי' לקרנות וא"ש בעזה"י:

ועיין תוס' יומא נ"ו סוף ע"ב העלו משו"ס מנחות היכי דכתיב וי"ו כמאן דכתיב יחדיו דמו ודוקא באביו ואמו כלל לא מהני וי"ו מטעם דפירש"י שלפנינו במנחות שם וכן מדם הפר ומדם השעיר מטעם שכ' תוס' ביומא שם. וצ"ל ג"כ בשור ובחמור הו"ל למכתב וחמור בלא בית ובחמור. אבל בעלמא כל וי"ו כמאן דכתיב יחדיו דמו. ומזה ק' לכאורה דברי תשובת הרשב"א שפ' בש"ע י"ד סי' רכ"ח סעיף מ'. והתם הלא אמר בלי רשות ראובן ושמעון בוי"ו וה"ל כמו יחדיו וצ"ע לכאורה. גם הט"ז האריך שם להקשות בנדרים הלך אחר לשון ב"א מיהו מה מוה' הכה כל בכור הוא וב"ד לק"מ התם במספר מעשה שכבר עבר לא שייך לומר כמסופק הוא או ב"ד דמה שהי' כבר הוא. אבל בע"ל י"ל

לעולם לעולם או הא או הא ועיין תשובת כל דבריו בתשובה ת"ש סי' ד' ועיין ש"ע ח"מ סי' רמ"א סעיף ה'. נחזור להנ"ל די"ל ליישב בעזה"י דק' מתורצת בירך חברתה בודאי בלשון תורה הוה וי"ו כמו יחדיו אך בלשון ב"א ס"ל לרשב"א הוה אפי' בוי"ו כמו או ונפקא לי' ממתניתין דנדרים ר"פ נערה המאורסה דמסקינן דסד"א אבי' ובעלה או אבי' או בעלה ש"מ דמשתעי אינשי הכי וזה ראי' ברורה להרשב"א. שוב י"ל דיש בזה פלוגתא דפוסקים פ"ב דבכורים הכותב חיתו ובהמתו לבנו עיין פי' ר"מ ובהג"ה פי' הר"ש שם וכן עיין בזה בפי' הר"ן נדרים י"ח ע"ב ודלא כפירש"י והרא"ש שם עיי"ש:

וזהו גוף הדין צ"ע דמהחבר פ' הכא כר' יהונתן אפי' להקל דיכול להלות ברשות א' מהם ואלו באו"ב ספוקי מספקא לי' אי כחנני' אי כרבנן ושמעתי שקו' זו הקשה הגאון נב"י ולא נדפסה בספריו. תו קשי' לי כה"ג אהרמב"ם פ"ד מה' תרומות פ' ערל אסור בתרומה מגז"ש דתושב ושכיר והיינו כר"א ר"פ הערל דלא כר"ע שם ע"א ע"א דס"ל לרמב"ם איש איש דיברה תורה כלשון ב"א וכ"כ בזה לח"מ פ"ט מה' ק"פ וא"כ ע"כ ס"ל כר' יהונתן כמבואר בסנהדרין פ"ה ע"ב ואלו באו"ב ספוקי מספקא לי' אי כחנני' אי כרבנן ודע דפלוגתא זו דאיש איש לא שייכי בפלוגתא דהשב תשיבם שלח תשלח נתון תתן דב"מ ל"א ע"ב ובתוס' ד"ה דברה תורה וכו' דהתם השב הוה מקור עיין שם בפי' המשנה להרמב"ם עיין תוס' סוטה ל"ד ע"א ד"ה טוטרני וכו' ע"ש:

מ"מ קשי' סתירה הנ"ל והנלע"ד דהריף והרא"ש מייתי ברייתא דת"כ שור למעוטי חי' שה למעוטי חי' שה למעוטי עופות פי' דלא הוה למכתב שור ושה כלל אלא ואותו ואת בנו לא תשחטו וכפירש"י ד"ה שור הפסק הענין וכו' לכן דריש מיני' למעוטי חי' דלא נילף ק"ו ע"ש ולכאורה ל"צ קרא להכי דהא בעניני דקדשים כתב וי"ו מוסיף וא"א שינהוג בחי' כמ"ש תוס' ד"ה ועוד וכו' ע"ש. וי"ל מ"מ טרח וכתב לי' קרא דלא נימא ק"ו מפיק מהקישא דקדשים כנ"ל:

והשתא י"ל אפי' למאי דקיי"ל בעלמא כר' יהונתן מ"מ הכא צריך לחלק דאל"ה לא הוה דחקינן למימר דשור ושה למעוטי חי' ועוף אלא הוה אמרינן למימר דבעי שניהם דוקא שור ושה ובנם לכן אצטריך אותו לחלק דאייתר או לרבות כלאים וא"כ שור ושה אתי למעוטי חי' ועוף אע"ג דאיכא הקישא לקדשים וטרח וכ' לי' קרא וחנני' צ"ל דלא ס"ל הך הקישא לקדשים לעיקר כמ"ש כבר לעיל בלא"ה וא"כ אצטריך שור ושה למעוטי מק"ו וליכא למטעי כלל אליבא דר' יהונתן דבעי תרווייהו וע"כ אותו לרבות דנוהג בזכרים מ"מ מיושב סתירה הנ"ל דאפי' למאי דקיי"ל כר' יהונתן בעלמא מ"מ באו"ב איכא לספוקי אי כרבנן אי כחנני':

דף עט.

הנולדים מן הסוס אעפ"י שאביהן חמור מותרים זע"ז פירש"י ולא אמרינן אתי צד סוס ומשמש בצד חמור וכ' תוס' דלא דמי לחצי עבד וחצי ב"ח וכו' וכ' תוס' בחגיגה ב' ע"ב ובגטין מ"ח ע"א ד"ה לישא שפחה וכו' ויתר מבואר דבריהם ב"ב י"ג ע"א ד"ה שנאמר וכו' וז"ל שם וא"ת ישא חצי שפחה וחצי ב"ח ונהי א"י לקדשה דאתי צד עבד ומשמש בצד אשת איש שאינה בלא קדושין וכו' וי"ל דהשתא נמי אתי צד עבדות ומשמש בצד חירות ולא דמי לפרדה וכו' דהתם כלאים כתב דמשמע ב' מינים דומיא דשור וחמור דחרישה ופרידה מין א' בפ"ע ומטעם זה מותר לרכוב עליו עכ"ל:

הנה מה דפשיטא להו מתחלה דא"א לקדשה משום צד א"א ולא הוה קשי' להו מפרידה נראה דפשיטא לחלק התם צד האישות גורם האיסור משא"כ הפרידה הקפידה משום ב' מינים וב' פרדות מין א' שוה אבל צד עבדות וחירות הוה ס"ל בהס"ד דהוה כמו סוס וחמור דכשם שבן חורין אסור בשפחה כך שפחה אסורה בב"ח ושניהם שוים כמו סוס וחמור וה"ל למימר ב' חצי עבדות וחצי ב"ח שניהם מין א' ושוים כמו פרדה משו"ה הוצרך תוס' גם לחלק ביניהם והיינו מ"מ עיקר קפידא אבן חורין והוא גורם עיקר האיסור וא"כ שיש שום צד נדנוד חירות אסור לשמש עם צד עבדות לעולם וכ"כ תוס' להדיא בחגיגה ב' ע"ב וי"ל והכא אמאן קפיד קרא אצד חירות וכו' ע"ש וק"ל:

מ"ש תוס' עוד דהתם כלאים כתב דמשמע ב' מינים דומיא דשור וחמור דחרישה עכ"ל משמע מדבריהם לולי הדמיון משור וחמור דחרישה ה"א כלאים דקרא אפי' פרידה עם פרידה בת מינה. ולרמב"ם דס"ל דוקא כלאים דחרישה במין טהור עם טמא ולא ב' מינים שוים טמאים או טהורים א"כ א"א לומר דכלאים דהרבעה אחרישה סמיך דא"כ גם בהרבעה אינו לוקה מן התורה אלא בטהור וטמא ולא משמע כן בדבריו פ"ט מכלאים ובפ"ת מ"ש שם סוף ה' ח' אבל מדברי סופרים מבואר להדיא דבהרבעה אסור מדאורייתא מה שמותר בהנהגה. ומ"מ מתוך הדברים למדנו אי איכא מאן דס"ל בכוונת קרא דחרישה כהרמב"ם דקפדינן דוקא אטהור וטמא דוקא וס"ל נמי דקרא דהרבעה אקרא דחרישה סמיך כמ"ש תוס' א"כ לדידי' אין איסור בהרבעה ג"כ אלא בב' מינים טהור וטמא דוקא ויש מקום לדברי ש"ך י"ד סי' תצ"ז סק"א ובדגול מרבבה כתוב שהיא ס"ס וצ"ל לקמן סעיף יו"ד סק"א והדין עמו מ"מ להנ"ל יש מקום לדין זה:

תו כ' תוס' ומטעם זה מותר לרכוב עלי' עכ"ל וכ"כ תוס' בחגיגה שם וסיימו דבירושלמי יליף ק"ו לאיסור וכ' רא"ש בהל' קטנות ה' כלאים דק"ו פרידה היא דהא כלאים בהמה בעי קשורית לקרון ע"ש ולכאורה נהי ק"ו ליכא מ"מ שוים הם ונילף זה מזה בלי ק"ו

ונראה היינו דכ' תוס' ומטעם זה מותר לרכוב אפרידה פי' משום שנתמזג זה מזה ונעשה ברי' חדשה ומין בפ"ע ואין כאן ב' מינים משא"כ כלאי בגדים אפי' הם שועי' וטוים ונוזים זה מזה מ"מ לא יתמזגו ונעשו מין א' כי לעולם יש מציאות לצמר בפ"ע ולפשתן בפ"ע ואתערובות ב' מינים קפיד רחמנא ואינו דומה לפרידה דפנים חדשות וברי' חדשה ומין חדש בא לכאן לכן מצד ההשוי' מותר לרכוב עליו רק מק"ו דירושלמי דאק"ו ליכא למפרך מסברא אלא קולא וחומרא ע"כ צריך הרא"ש לומר ק"ו פריכא הוא דהרי גם בהנהגה צריך קשירה וליכא ק"ו ותו ליכא למילף במה מצינו ממה שהם שוים דז"א דהרי לא שוו מטעם הנ"ל שכ' תוס' שאינם שוים אבל מ"מ אי לאו ק"ו פריכא הוא הי' אסור לרכוב על פרידא מטעם ק"ו הנ"ל עיין וק"ל. והנה משמע ברא"ש הל' קטנות שם ועוד שם בסוף הל' כלאים בתשובת ר' אפרים שם דזה תלי' בפלוגתת ר' יאשי' ור' יונתן דלר' יאשי' אייתר יחדיו בחרישה לומר שצריך שיהיו קשורים משא"כ לר' יהונתן אצטריך יחדיו לגופי' שלא נימא כ"א בפ"ע אסור ממילא אסור אפי' בלתי קשורית וזה דעת ר' אפרים שם ודלא כמשמע מתוס' דשמעתין ד"ה עד שיפרוט וכו' והוא פלוגתת רש"י ותוס' ב"מ פ' השואל ע"ש וא"כ איסי בן יהודה דירושלמי יליף ק"ו לאסור רכיבת פרידה ולא חייש לפירכת הרא"ש היינו משום דס"ל כר' יהונתן ולא אייתר ואסור אפי' אינם קשורים והוה ק' מעליא. אלא דלפ"ז אי בהנהגה לאו דוקא שור וחמור תרי מינים היה אפי' פרידה דהוה פנים חדשות מ"מ קפיד קרא א"כ ה"ה וכ"ש ברביעה דאסור אפי' פרידות שוות להרביען זע"ז ובכלל לא תרביע כלאים דקרא נינהי דאתי צד חמור ומשמש בצד סוס דהא כ' תוס' ב"ב דעיקר התירא מדסמיך קרא דהרבעה אקרא דחרישה וכיון דקרא דחרישה גופי' להנ"ל אוסר פרידה מכ"ש קרא דהרבעה וא"כ ר' יהודה דמתיר הנולדים מן הסוס אעפ"י שאביהן חמור ולא חייש לצד חמור וצד סוס ע"כ כר' יאשי' ס"ל ולדידי' לא מייתר אותו לדחנני' שנוהג בזכרים וא"כ קשה איך מספקא לי' בנולדים מן החמור עם הנולדים מן הסוס הרי ודאי אין חוששין לזרע האב. אע"כ מוכח מזה פשיטת רמב"ן במלחמות אפי' אי באו"ב אין חוששין לזרע האב משום דאין רחמי האב על הבן בבהמות וכמ"ש בנימוקי תורה בפ' שלוח הקן. אבל לענין כלאים ושאר דינים אפשר חוששין:

והנה תוס' בחולין נ"ח ע"א ד"ה מכאן וכן בבכורות ז' ע"א ד"ה והא איפכא בסנהדרין דף פ' ע"ב ד"ה אלא לדבר א' נתכוונו דלא שייך בהיתר והיתר זוז"ג והדין נותן בשלמא באיסור והיתר י"ל כח ההיתר מבטל האיסור הגורם וכמ"ש ר"ן בע"ז דמטעם ביטול הוא.

אבל בהיתר והיתר מה יועיל שגם חברו גורם הלא אהא קפיד רחמנא שלא יצטרפו ב' אלו ופשוט הוא:

נמצינו למידין אי אמותיהן שוות עדיף היתר בהיתר מאיסור בהיתר דאלו באיסור והיתר היינו חצי עבד וחצי ב"ח דהוה איסור דצד חירות גורם האיסור כמ"ש לעיל בשם תוס' חגיגה ומשו"ה חיישינן לצד עבדות המשמש בצד חירות משא"כ בהיתר והיתר לא חיישינן לצד סוס המשמש בצד חמור ולענין אמהות שאינן שוות גרע היתר והיתר דלא אמרינן בי' זוז"ג משא"כ איסור והיתר. והנה תוס' סנהדרין הנ"ל בתי' השני כתבו דאפי' אי אין חוששין לזרע האב היינו בהיתר והיתר אבל באיסור והיתר מהני לומר זוז"ג וכ"כ מהרש"א חולין ס"ט ע"א מסברא דנפשי' והוא נגד תוס' בכורות ז' ע"א הנ"ל ע"ש. ומ"מ תוס' סנהדרין כ"כ מייתי ראי' תדע מתמורה ומשם אינו נראה ראי' דאפשר ר"ה התם בתמורה לא ס"ל ספוקי מספקא לי' לר"א ורבנן בחוששין לזרע האב אלא פליגי בשה מקצת שה וכמ"ש תוס' לקמן בשמעתין ד"ה ור"א וכו' ע"ש מ"מ החליטו תוס' סברא זו ולכאורה צ"ע מה ענין לחלק בין או"ה גבי חוששין לזרע האב ונראה סברתם דודאי קשה לומר דלחד מ"ד חוששין ולאידך מ"ד אין חוששין כלל ובמאי פליגי ומכ"ש שיהי' תנא א' מסופק בשני הפכים הללו ע"כ נראה לומר דאפי' אי אין חוששין הכוונה שאין כח האב פועל כ"כ כמו האם אלא כמו צורה לחומר כמו שיבואר לקמן אי"ה וא"כ לענין כלאים אין לומר האי בר סוסיא חמרא והאי בר חמרא וסוסיא כולי חד מינא הוא דליתי' דזהו רובו צד סוס מצד אמו וכח האב מעט מזעיר וזהו רוב חמור מצד אמו וכח הסוס מעט מזעיר. חנני' ס"ל כיון באו"ב גילה רחמנא דרחמי אב על בן ש"מ יש לו כח עצום בהולד כמו האם וחד מינא הוא. אבל אינך ס"ל כח האב מעט מזעיר רק כצורה בעלמא ולאו חד מינא הוא ומ"מ גבי איסור והיתר כיון דא"א שיגמור בלתי כח האב וצורתו דיהיב לחומר כשאור שבעיסה מ"מ הו"ל זוז"ג ומותר כנלע"ד להסביר הענין שיהי' מובן ודלא כתוס' בכורות ז' ע"א הנ"ל:

ונלע"ד להסביר הענין עפ"י מ"ש הרמב"ן ר"פ תזריע דדעת חז"ל פ' המפלת שהזכר מזריע האודם והנקבה הלובן ושניהם שווין בשותפות הוולד. ודעת האונקלס שם כחכם היון שאין מהאב כ"א צורה ההיווית וכל הגשמי והגוף מהאם דהרי אין בין ביעא דספנא מארעא ובין ביעא הנולד מזיווג זכר ונקבה שום הפרש רק זה מוליד אפרוח וזה אינו מוליד אפרוח מפני שחסר חום וצורה ההיווית של זכר ושכן דעת האונקלס וידוע שעשה עפ"י ר"א ור' יהושע רבותיו כמבואר רפ"ק דמגילה ע"ש:

מתוך הדברים למדנו דלמ"ד אין חוששין לזרע האב יש מצד א' יותר בכח זרע האב מלמ"ד חוששין דלמ"ד וס"ל כש"ס פ' המפלת נהי דחלק האב מבורר כמו חלק האם שהלובן שלו והאודם שלה כמבואר בש"ס התם ושניהם שוים ביצירה מ"מ חלקו של אב לא שדי תכלא בכולו כ"א גבולו הוא תופס ולא יותר אבל למ"ד אין חוששין מפני שאינו אלא צורה לחומר ואין בו כדי תפיסה מ"מ מה שיש בו הוא שדו תכלא בכולי גופי' מרישא לסיפא ואין שום דבר נגמר זולתו כשאור שבעיסה ועפ"ז יובנו דברי ר"ח דמייתי מהרי"ט סוף מס' כתובות דשלחי לי' אחי לרבה אם אי אתה עולה לא"י הוי זהיר בג' דברים וכו' והלכה כר' יהודה בפרידות וכ' ר"ח דחוששין לזרע האב ע"כ יחוש רבה לעצמו דאתי מדבית עלי ותמה מהרי"ט הא ר' יהודה רק מספקא לי' ואין הלכה כמותו בפרדות אלא כחנני' דחוששין פשיטא הי' לו לחוש למאי דאתי מדבית עלי. אך לר' יהודה דס"ל דהצורה של אב שדי תכלא בכולו ואין חיות וקיום לחומר זולתו ואותו צורה נצטיירה מדבית עלי יש לחוש שפיר:

ובהנ"ל י"ל לעיל ס"ט ע"א דאמר למ"ד חוששין לזרע האב בן פקיעה הבא על ולד מעליא וכו' יל"ד הו"ל למימר בקיצור הנולדים מבן פקיעה ולד מעליא אין להם תקנה. ע"כ י"ל דר' משרשי' התם ס"ל בהחלט כאונקלוס דאין לאב אלא הצורה. ומ"מ גם להאם מלבד שהיא נותנת כל הגשם והגוף מ"מ משתתפת בצורה מצד מה ועלה קאמר למ"ד חוששין גם בזו לזרע האב א"כ בודאי אי אתי בהמה מעליא אבת פקיעה א"כ גשמי וגופי הסימנים שחוטים ועומדים רק איסור שאינו זבוח רבוץ עליו מטעם כח צורת האב שאינו שחוט לעומת זה איכא צורת האם המסייע בתיקון הצורה ובהא ליכא איסור שאינו זבוח והו"ל זוז"ג ושרי אך בן פקיע הבא על בהמה מעלי' שהסימנים בעצמם אינם שחוטים שהרי האם היא בהמה מעלי' מה מועיל בזה גרמא דצורת האב המעמיד דצורה אינו דומה לגשם כמו שהשאור אינו דומה לעיסה דוקא ב' מיני שאור של חולין ושל תרומה הו"ל זוז"ג אבל שאור של חולין בעיסת תרומה לא הוה זוז"ז והבן זה וק"ל:

בבכורות מ"ה קאמר סתמא ע"ש בפנים ומייתי לי' תוס' בשמעתין ד"ה עיין וכו' ויש לעיין הא או"ב בשחיטה תלי' ושחיטה כשרה בנשים א"כ שפיר אתי' דלא כחנני' דהיא ובנה מותרים לשחוט בקדשים כמבואר ר"פ דזבחים ותיישה ובנה אסורים. והאמת רש"י פי' במתניתין דאותו וב' פסול בקדשים משום מחוסר זמן. ולכאורה היא שפת יתר ומה בעי רש"י בזה הא משנה שלימה מצינו או"ב נוהג בקדשים ע"כ נלע"ד דרש"י נשמר מקו' הנ"ל וס"ל סוגיא אזלא אליבא דר"ש דס"ל שחיטה שאינה ראוי' לא שמה שחיטה ומסקינן בחולין פ"א סוף ע"א דלר"ש מחייב אשחיטת קדשים עד דמזדריק דם

דאז נעשית שחיטה ראוי למפרע ולמ"ד התראת ספק לא שמה התראה לא לקי כלל ע"ש וא"כ עיקר משנתינו דכשרים באדם ופסולים בבהמה אזריקת דם קאי ובזריקת דם ליכא אז או"ב אלא מחוסר זמן ויפה פירש"י ושפיר קאמר הש"ס חנני היא והיינו לרש"י אבל באמת צ"ע הא אמרינן לקמן פ"ה ע"א ראה רבי דבריו של ר"מ באו"ב ושנאו בלשון חכמים. וא"כ י"ל ה"נ סתם רבי מתניתין דבכורות אליבא דר"מ דשחיטה שא"ר שמי' שחיטה ואיירי מתניתין משחיטה דכשרה באם ובנה ופסולה אתיישה ובנה והאמת שמשנה שלפני זו חשיב פסולות באדם וכשרים בבהמה וקחשיב שיכור ומסיק בדבלה קעילות ודלא כר' יהודה א"כ אתני' הך משניות כרבנן דר' יהודה ורש"י פי' בשבת דרבנן דר"ש הוא ר' יהודה וה"ה בהיפוך ודוחק דהא ר"מ נמי מחלוקתו של ר"י ור"ש וסתם מתני' ר"מ וא"כ הו"מ לאוקמי כנ"ל ואין הכרח דסתמא דמתניתין כחנני':

ע"א והנך דדמי להדדי וכו' הקשה רא"ש בתשובה להרשב"א להרמב"ם דס"ל אין לוקין במנהיג אלא בתרי מיני טהור וטמא א"כ פרידות דהוה ב' מינים טמאים אין אסור אלא מדרבנן ומנ"ל למידק סי' דאורייתא וכן יש להקשות למאי דס"ל לרמב"ם ס' דאורייתא לקולא מן התורה א"כ לפמ"ש רשב"א אין חוששין ר"ל לא ס"ל חוששין אלא ספוקי מספקי לי' וא"כ הוה לי' רק ספיקא מן התורה לקולא ובדרבנן סמכינן אהני סי' ומנ"ל סי' דאורייתא וכן יש להקשות הא בלא סי' נמי הוה ס"ס ס' חוששין לזרע האב ואת"ל אין חוששין דלמא הם חד מינא דאמא. ונ"ל קו' מתורצת בירך חברתה דהר"ן פי' סי' דאורייתא דלא כפירש"י סמיכת סי' אי דאורייתא או לא אלא פי' הני סימני דפרידות דאורייתא מקובלים הם וסי' מובהקים שראוי לסמוך עליהם ע"ש והשתא שפיר כיון דס"ס או ס' דרבנן הוא והי' שרי לגמרי בלי סי' ואמאי צריך לעיין בהנך דדמי להנ"ל. וצ"ל כיון דאיכא לברורי ולעמוד על הדבר מבררינן ותינח אי הנך סי' מובהקים נינהו ואיכא לברורי על ידיהם אך אס"ד שאין הסי' מובהקים ואין ראוי לסמוך עליהם באיסור דאורייתא א"כ ה"נ אמאי צריך לבדוק כלל הא איכא ס"ס ואי משום בעינן לברורי הא אכתי אינו מבורר שהרי הסי' אינם מובהקים מן התורה אע"כ הני סי' דאורייתא נינהו וא"ש:

והנה הגאון מוה' וואלף ל"ש ז"ל הקשה להגאון נב"י ז"ל למ"ד בא"ע סי' י"ז דאפי' אי סי' לאו דאורייתא מ"מ תרי סי' הוה דאורייתא א"כ מנ"ל סי' דאורייתא דלמא משום דהוה דאודנא וגניבתא כפירש"י ד"ה דדמיין וע"ש. וי"ל דקו' זו גם לשיטת הר"ן דמפרש סי' אלו מקובלים דאורייתא למובהקים וק' מנ"ל דלמא אינם ומ"מ כל שיצטרפו שניהם הו"ל כמובהקים ומנ"ל דסי' אלו דאורייתא ויש לדחות קו' זו שאינו ענין לדסי' י"ז בענין

סי' גופו וכליו דהוה מקרה המזדמן ואם יש לאיש הזה ב' מיני סי' שוים קשה שיזדמן עוד א' בשני סימנים אלו דוקא מצרפים יחד. אבל הכא דבר שהוא בתולדה וטבע אם סי' א' יקרה אפשר שיקרה גם שניהם ושלשתם כמו נדמה שהוא בן סוס ונדמה לבן חמור כיון שאין הסום מובהק והבן זה:

אבל לכאורה י"ל באופן אחר דהנה רש"י פי' סי' אזנים וזנב ולא פי' נמי סי' צניף קלי' כ' נב"י דלשון עיין משמע בדבר הנראה לעין ולא בשמיעת קול. ונראה לי הטעם להבחין צריך להשמיע קול מאליו וברצונו כדרך צניפת הסוס אבל לא ע"י הכרח והכאה דע"י הרגשת כאב הכאה ישתנה קולו וצווחתו וידמה למין אחר ע"כ צריך להמתין עד שיצוח מאליו ואפשר שישהה כל היום וקולו לא ישמע ורצה לישב מיד בלי ספק לכן ציוה לבדוק רק בשני סי' הנראים לעין באזניהם וזנב והשתא איכא למיחש אי יעבר בעגלה שלו ובאמצע הדרך יצעק הפרידה באופן המתנגד לב' הסי' אלו כגון ששני הסי' מורים שהיא חמורה והקול יורה בהיפוך. והשתא אי הוה רק סי' אחד הו"ל שני סי' סותרים זא"ז וה"ל ספק ואסור לעבור מכאן ואילך דקיי"ל פ' אלו מציאות סי' וסי' יניח וה"נ דכוותי' אבל השתא דאיכא ב' סימנים מכוונים א"נ יהי' הסימן הקול מתנגד ונאמר סי' וסי' יניח מ"מ נשאר א' להכריע ומותר לעבור מכאן ואילך וא"ש ואמנם כ"ז אי סי' דאורייתא אפי' סי' א' סגי א"כ הוה סגי בהכי אבל אס"ד סי' א' לאו דאורייתא ודוקא ב' סימנים בעי א"כ אי יתנגד הקול לסי' א' לא ישאר רק סי' א' ולא יסמוך על סי' א' אע"כ סי' דאורייתא וא"ש:

אלא שזה סותר למ"ש לעיל דה"ל ס"ס וספיקא דרבנן רק משום דאפשר לברורי מברירין א"כ תהדר קו' לדוכתא דלמא ב' סי' דוקא הם דאורייתא ולא סי' א' ומשום דאיכא לברורי ע"י ב' סי' זנב ואזנים מברירין מה תאמר שמא יתנגד שזה סי' הקול ולא ישאר רק סי' א' והוא לאו דאורייתא ז"א כיון דליכא תו לברורי סמכינן אס"ס וספיקא דרבנן להקל אלא מחוורתא כתי' הראשון הנ"ל שכתבתי:

ודע דיש לי מקום עיון ברמב"ן מלחמת ה' שכ' דהס' הוא כיון שמצינו בכל התורה לענין שאר בשר אזלינן בתר אב ודהא באו"ב דוקא מי שבנו כרוך אחריו ולא אב אי נימא ילפינן מיני' פי' שאני בהמה מאדם וכפירש"י ד"ה ואזדא שמואל וכו' ע"ש או דלמא כל התורה ילפינן משאר בשר דאדם דחוששין לזרע האב והכא באו"ב דחידוש הוא שחדשה תורה עוד כ' הטעם משום דאו"ב דאין חייס האב על הבן בבהמה ונ"ל נפקותא לדינא בין הני סברות דאי אמרינן משום חייס הוא א"כ היינו לשחוט הזכר והבן ביום א'. אבל צבי ותייש הבאים זע"ז הוולד נקבה היוצא מבניהם חוששין לזרע אביו בכל מקום אבל אי אמרת חידוש הוא שחדשה תורה באו"ב בלי טעם וגזה"כ בעלמא א"כ י"ל בכל דיני או"ב

אין חוששין לזרע האב אפי' בנקבה היוצאת מבין צבי ותייש נמצא תלי' זה בפלוגתא אי דרשינן טעמא דקרא או לא וכ"כ הרמב"ן בפ' שלוח הקן בחומש דכ"כ רמב"ם במורה דטעם או"ב ושלוח הקן משום רחמנות ומ"ש חז"ל שאינו אלא גזירות הוא למ"ד אין טעם למצות אבל לא קיי"ל הכי ע"ש. והנה לשון ברייתא אין או"ב נוהגים בזכרים משמע בזכרים אינו נוהג אבל בנקבות אפשר חוששין לזרע האב כמ"ש רמב"ן דר"י הוא דרבנן דחנני' דמספקא לי' בעלמא ואיהו לא דריש טעמי' דקרא אבל לר"ש י"ל אפי' בנקבות דאו"ב אין חוששין לזרע האב ודלא כשקלא וטרי' דשמעתין וי"ל בזה פסק רמב"ם דעת לנבון וק"ל:

ואבוא לבאר פסקי הרמב"ם א' אל א' בעזה"י כבר כתבתי דאע"ג דהלכה כר' יהונתן בעלמא וכדמשמע מפסק הרמב"ם בה' תרומות דאיש איש דיברה תורה כלשון ב"א מ"מ באו"ב יש לספק אי בעינן אותו לחלק או לא נמצא יש ספק אי נוהג בזכר או לא וע"כ השוחט הזכר עם הבן אינו לוקה וסתמא דמשניות דאמה מכרתי לשחוט משמע דאינו נוהג בזכרים וסתמא דבכורות משמע כחנני' ומ"מ סתמא דפי' בידן מטעם שכתבתי לעיל ועכ"פ מידי ספיקא לא נפקא ואין שוחטים או"ב ואם שחט אינו לוקה ומ"מ ס"ל להרמב"ם דכיון דמצינו בכל התורה בשאר בשר דהולכים אחר האב א"כ בכל התורה חוששין לזרע האב ומוקמי פלוגתייהו דרבנן ור"א כדס"ד דש"ס ורבנן פשיטא להו חוששין וממתני' דכלי לק"מ כאשר יבואר לקמן אי"ה ובאו"ב גופי' ס"ל לרמב"ם דיש טעם למצות כמ"ש רמב"ן בשמו פ' כי תצא בשלוח הקן וא"כ אפי' נימא דהתורה לא אסרה לשחוט הזכר עם הבן היינו מטעמא משום דבהמה אין רחמי האב על הבן אבל זולת זה אפי' באו"ב חוששין לזרע האב ע"כ בין תייש הבא על הצבייי' ובין צבי הבא על התיישה וילדה אותו הולד יש לו מקצת שה ואין שוחטים אותה ואת בנה ואם שחט לוקה דודאי חוששין לזרע ושה אפי' מקצת שה אמרינן וממילא ראוי לאסור לשחוט הצבייי' עם בנה דלמא כ"ע לא ידעו טעמא וסברו דולדה לאו שה הוא ואתי למשחט גם ולדה עם בנו ע"כ יש לאסור מדרבנן כדגזירת בכיסוי משום התרת חלבו לקמן אי"ה:

ולענין כלאים ס"ל לרמב"ם שמעתא דידן אזלא כסוגיא דפ' המפלת דהאב מזריע הלובן והאם האודם ושניהם שוים ביצירה א"כ שפיר קאמר האי סוס וחמרא והא חמרא וסוס וכולו חד מינא הוא. אבל לדעת האונקלוס דהאב והאם אינם שותפים אלא בציור הצורה אבל גוף הנולד מהאם א"כ בין פרי עם האם ובין ב' פרדות שאינם דומים לעולם לוקים דפרי עם האם כיון דחוששין לזרע האב א"כ הולד צורתו מאב זה והאם מאב אחר ושני מיני פרדות שאין אמותיהם שוות נמי לוקה שזה עיקר זרעו מסוס וצורתו חמור וזה

בהיפוך וב' מינים ממש הם ולוקים עליהם ומש"פ הרמב"ם כאונקלוס משום דר' משרשי' דאמר לעיל בפ' בהמה המקשה בן פקיעה הבא על הולד מעלי' וכו' ולא אמר סתם ולד הבא מבן פקיעה ולד מעלי' ע"כ כאונקלוס וכמ"ש לעיל:

ועוד ר"א ור"י דאמרינן בבכורות בולד הבא מטמא וטהור דפליגי בזוז"ג ולא שייך זה אלא בצורה דהוי כמו שאור שבעיסה אבל אם האם נותן חצי' והאם חציו הוה כשני עיסות מעורבת ולא שייך זוז"ג אלא בדבר המעמיד ולא בגוף העיסה וכן משמע מתוס' סנהדרין ע"ט ע"ב בתי' השני שהבאתי לעיל ע"כ פסק כן. ולענין חלבו בצבי הבא על התישה אע"ג דעיקר חלב הוא מהאם מ"מ כיון שחוששין לצורת כח האב הצבי וא"א להיות כחלב גמור הראוי להקריב ע"ג מזבח כמ"ש סברא זו גם לח"מ בהל' שחיטה א"כ מסברא חצונה ראוי לאוסרו מטעם האם עיקר הזרע ולא ללקות מכח תערובות האב. ומ"ש הנ"ל כל לרבות כוי וחצי שיעור להוסיף אפי' תייש הבא על הצביי' דמצד האם אינו חלב ומצד כח צורת האב עם צירוף צורת האם הו"ל זוז"ג ושרי להכי מרבינן לי' מכל משום כל דהו כח חלב בין חצי שיעור בכמות בין באיכות נמצא בין תייש הבא על הצביי' ובין צבי הבא על התיישה חלבם אסור מה"ת ואין לוקה:

ומדאמרינן פ"ק דביצה כוי אין מכסין את דמו ביו"ט שלא יבואו להתיר חלבו ופי' כן הרמב"ם רפ"ג מה' י"ט מטעם זה ע"ש א"כ זה שייך בין בתייש הבא על הצביי' ובין בהיפוך הולד חייב בכיסוי בלי ברכה ואין מכסין דמו ביו"ט שלא יבאו להתיר חלבו ולא נביא ללקות על חלבו ע"כ יכסנו בלי ברכה ולא יכסנו ביו"ט ואית לי' הכירא ומה"ט ראוי להחמיר להפריש לעולם כל המתנות שלא נבוא להתיר חלבו אך לתתנו לכהן והוא ממון שאין לו תובעין והממע"ה יש חילוק בצבי הבא על התיישה שעיקרו שה רק צורת חי' יש בו אמרינן שה אפי' מקצת שה וחייב עכ"פ בחצי מתנות והחצי שמחמת צורת האם פטור. אבל בהיפוך תייש הבא על הצביי' פטור לגמרי שאין כח הצורה יכול לחייבו שהאם היא העיקר בגוף גשם הזרע כנלע"ד ליישב פסקי הרמב"ם על נכון בעזה"י:

ואי תיקשי לך במתניתין נימא כל ספק להחמיר דהא אמרינן לקמן חולין קל"ד ע"א צדק משלך ותן לו. דע דלא אמרינן הכי אלא היכי דקמה או בהמה או עיסה בחזקת חיובא קיימא והי' ראוי מחזקה זו ליתנו לעניים וכהנים ורק חזקת ממון דבעלים עדיף בכל מקום משארי חזקות בא הכתיב צדק משלך פי' שיהי' כאלו אינך מוחזק בממון והממון מוטל באמצע וממילא הם זוכים מכח חזקת חיובא ועיין במרדכי שלהי חולין ותמצא כן. אבל הכא דליכא חזקת חיובא נהי נמי דחזקת מומנא ליכא משום צדק משלך מ"מ כיון שהספק שקול מאן מרמי' לי' מיד בעלים ובפרט בממון שאין לו תובעים ועיין ביבמות

בכהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה הגדילו וכל א' מהם ס' כהן ס' עבד אינם יכולים להוציא מתנותיהם מידם. והקשני הרב מו"ת בצלאל ר"ב מפראג ז"ל נימא צדק משלך וישבתי לו כעין הנ"ל:

דע דבשלוח הקן דאינו נוהג אלא באם לא שייך חוששין לזרע האב דהתם לאו אזרע קפיד אלא אדגירה דגרה וילדה ואם האם יושבת על ביצי אם אחרת ודגרה אותם והוציאה ולדות חייב בשלוח הקן ואפי' זכר המחמם בע"א ומוציא ולדות הי' ראוי לחייבן ופליגו בזה לקמן אי זכר מיקרי דגירה או לא עיין לקמן ק"מ ומ"מ ע"ב בימי חורפי לא מנעתי לכתוב בזה לחדודי:

העתק חי' סוגיא חוששין לזרע האב מימי חורפי ודרוש בסופו חי' ר"פ או"ב ע"ח ע"א ע"ב ועוד שה כתיב יל"ד מה רצה בזה דהא בודאי בענינא דקדשים כתיב. וי"ל דרצונו לומר תינח דשור לא יהי' כלאים דכתיב ושור וי"ו מוסיף על ענין הראשון. אבל או"ב דשה ינהוג אפי' בכלאים לכן קאמר ועוד שה כתיב ואמר רבא וכו' פי' אי הוה כתיב כבש או עז ה"נ דהומ"ל הכי אבל הואיל וכתיב שה וזה בנה אב וכו' ובזה י"ל ליישב מה שצל"ע מ"ש תוס' דהומ"ל שור ושה אי אתה יכול להוציא כלאים מביניהם אלא דעדיפא מיני' קאמר וצע"ג מה עדיפותא הא כ' תוס' בפ"ק ע"ז ע"ב ד"ה גבי וכו' דרבא לא אמרה לבנין אב אלא היכי דכתיב שה לחוד אבל היכי דכתיב שה אצל שור ליכא בנין אב וא"כ ה"נ דכתיב שור ליכא בנין אב ע"כ עיקר קו' הש"ס סמך משום שאי אתה יכול להוציא כלאים מביניהם וא"כ ה"ל להש"ס להזכיר זה שהיא עיקר הילפותא:

ולפי הנ"ל י"ל דמ"ש תוס' היכי דכתיב שור ליכא כללא דרבא דשה להוציא את הכלאים הוא דוחק לכאורה דכיון דבנה אב דכ"מ שנאמר שה אינו אלא שיוצא מבין שני כבשים או שני עזים א"כ מה לו אי כתיב שור גביל או לא. אבל הכוונה בזה י"ל כך דכיון דסתם שור הוא אפי' כלאים וסתם שה היא להוציא כלאים א"כ אי לאו דשור ושה אי אתה יכול להוציא כלאים מביניהם לא הוה ידעינן אי או אתי לרבות כלאים ולאפוקי ממשמעות דשה או להוציא כלאים אפי' בגסה ולאפוקי ממשמעות דשור משו"ה הניח רבא עוד כלל אחר דשור ושה אי אתה יכול להוציא כלאים מביניהם וה"ל או לרבות כלאים עכ"פ כן נ"ל בכוונת תוס' בב"ק אע"ג שהוא דחוק בלשון תוס' וא"כ א"ש בשמעתין דליכא להסתפק דלמא אתי או להוציא כלאים ולאפוקי משמעותי' דשור דז"א דשור דשמעתין בודאי להוציא כלאים דוי"ו מוסיף על ענינא דקדשים וכלאים בקדשים ליכא ושה נמי להוציא את הכלאים א"כ ע"כ אי אתי לרבות כלאים ולא הוה צריך לאתויי בשמעתין הך דשור ושה אי אתה יכול להוציא כלאים מביניהם ועיין בס' קרבן אשם בשמעתין:

או לרבות את הכלאים הקשו תוס' א"כ מדאצטריך לרבות כלאים ש"מ דבחולין נמי נהוג דכלאים בקדשים ליכא ותי' דהוה מוקמי' לשום דרשא. והכוונה דהוה אמרינן או לחלק ואותו לשיהי' נוהג בזכרים כן הבינו המפרשים והקשו א"כ לר' יהונתן דלחלק לא צריך קרא הדרי קו' לדוכתא ותי' מהר"ם שיף ק' תוס' דה"א כשהראשון חולין הוא כלאים והשני קדשים ואינו כלאים לא יהי' חייב קמ"ל או לרבות כלאים אהראשון ולעולם ה"א דלא נהיג אלא כהשני קדשים:

ובס' ראש יוסף הקשה א"כ יהי' מוכח ע"כ דהבן נשחט ראשון דאלו האם כלאים גם הבן הוא כלאים עד סוף כל הדורות ופסיל לקדשים וא"כ הבן שהוא כלאים נשחט הראשון לחולין והאם קדשים:

ולקמן מצריך קרא להכי עיין דף פ"ב ריש ע"ב ולמה לי' קרא הא מהכא מוכח:

ולפע"ד משום הא לא קשי' דלא מייתדי קראי להכי רק ממשמעות דלא תשחטו וישחטו ע"ש ועיקר קרא שיהי' או"ב נוהג בשנים שוחטים ולא מייתר מידי וא"ש תי' של מהר"ם שיף ז"ל:

והנה בס' מעין חכמה הקשה בש"ס דיומא ס"ד ע"א אמר רבא כגון שהי' לו חולה וכו' ומ"ט לא אמר בקיצור ששני השעירים הי' אב ובנו דהרי רבא ס"ל הל' כר' יהונתן כמ"ש תוס' בשמעתין ד"ה עייל לי' וכו' ונוהג בזכרים לדידי' דהא דיהי' שוים אינו אלא למצוה ולא ליעכב ע"ש ולפי הנ"ל ניחא דאי לא הוה משכחת אלא בכה"ג ג"כ מוכח כבר מהתם דאו"ב נוהג ע"י ב' שוחטים שהרי כה"ג שוחט השעיר לה' ואיש עתי הוא המוליך השעיר לעזאזל ואייתר תשחטו רק להך דרשא אשר שוחט הבן תחלה שיהי' או"ב נוהג. וא"כ קשה ל"ל להפסיק הענין תיפוק לי מדאצטריך ריבוי בכלאים. ואין לומר כתי' מהר"ם שיף הנ"ל בראשון חולין כלאים והיינו הבן תחלה. א"כ מוכח כבר דהבן תחלה נמי חייב א"כ תשחטו למה לי וא"ל דעיקר אתא לשנים ששוחטים ז"א דכבר מוכח כן משעיר המשתלח משו"ה הודיעני רבא דמשכחת נמי שהי' לו חולה וא"ש עתי בעצמו שחט האם וק"ל:

כ"ז כתבתי לחדודי בעלמא לפי דברי מפורשים הנ"ל. אבל לע"ד יש להשיב טובא. דהתוס' לא הקשה כן אלא להמקשן אבל לקושטא דמילתא ליכא למימר למה לי הפסק הענין והיינו דלא לכתוב אלא סתם ואו"ב לא תשחטו ולא לכתוב שור ושה כלל וא"כ לא יכתוב נמי או וליכא יתורא אכלאים ובטיל המדאצטריך. ואם נאמר דכוונת הקו' שיכתוב שום ייתור אחר אכלאים. א"כ לא שייך לפרש דהא דאתי לחלק ואין חילוק בין חנני' לרבנן ודברי ראש יוסף קשה להולמם באומרו דמיירי בבן ראשון אם כי דבריו

מוכרחים אבל מ"מ זה א"א דלהבן לא צריך ריבוי שיהי' כלאים דבנו אפי' כ"ד כדלקמן ע"ט ע"ב. וא"כ נדחו דברי מהר"ם שיף גם קו' מעיין חכמה אינו ק' כ"כ דנהי דרבא ס"ל כחנני' מ"מ בעי למימר תי' אליבא דכ"ע דהרי משו"ה אמר ושחט האם לחולה ולא אמר האב אע"ג די"ל מילתא דפסיקא נקיט שהאב אינו ידוע על הרוב מ"מ האמת יורה דרכו:
ר' יונתן אומר משמע שניהם כ"א ומשמע כ"א לבדו בשיטה מקובצת ב"מ פ' השואל מייתי הריטב"א בשם ר' פנחס האי ז"ל דהיינו דוקא במניעה אבל בקום ועשה כגון שמחייב ליתן מאה זהובים לראובן ושמעון אין ספק שיתן לכל א'. ובס' שיח יצחק רומה תמה שהיא נגד סוגיא דמערבין לקרנות דהתם קום ועשה. ולפע"ד במח"כ דשיח יצחק לא עיין שפיר דר"פ לא איירי התם אי יתן מאתיים מעורבים לשניהם או יתן מאה לכ"א בפ"ע דבגוני דר"פ אין קפידא בכך דזוזי כמאן דפלג' דמי ורק מיירי אי סגי לתת כך לא' מהם מאה זהובים לאיזה מהם שירצה הנותן ומהא לא מיירי ביומא דלא עלה על דעת הש"ס כלל שלא יתן רק מא' מהם או מדם הפר או מדם השעיר כי בלאו כללא דכיי"ל ר"פ הנ"ל נמי לא ס"ד שיתן רק מא' מהם כיון שדם הפר מכפר על הכהנים והשעיר על ישראל א"כ לא יתכן כלל לומר שיהי' הברירה ביד כהן הגדול לכפר על מי שירצה הוא ואידך יהי' ועדרי כפרה ודברי תוס' שם ביומא צ"ע קצת בזה מ"מ האמת שהש"ס ביומא לא מיירי מהא ולא קשה מידי אדר' פנחס ודבריו נכונים לדינא:
ומה כשחייב באם על הבנים כ' תוס' דאם דקרא משמע לי' דוקא. רצונו לומר דה"ל למימר בהיפוך עוף אם על הבנים לחומרא מאו"ב שיהיו נוהג גם בזכרים והא דכתיב אם אורחא דמלתא לכן כ' דז"א דשינה הכתוב ב"פ אם ובמסקנא דליכא למילף שילוח הקן מאו"ב להחמיר שאו"ב נוהג במומן צל"ע לחנני' תרי פ' אם למה לי דמה"ת לומר שיהי' לאו דוקא אם ולחנני' ליכא למימר כתי' התוס' ד"ה מי וכו' וק"ל:
ובקו' א' מיושב קו' ת"ח שהקשה מנ"ל לש"ס דלחנני' חוששין בעלמא לזרע האב ונצטרך לומר דשלוח הקן הוא גזה"כ שלא יהי' נוהג בזכרים איפוך דלמא נילף משלוח הקן דאין חוששין בכל התורה ואו"ב הוא גזה"כ שיהי' נוהג בזכרים והא"ש דס"ל להש"ס אי לאו דפשיטא לי' לחנניא מסברת חוץ דראוי לחוש בכל מקום לזרע האב לא הוה צריך למכתב ב"פ אם דמה"ת לומר אם לאו דוקא דמאו"ב ליכא למילף אע"כ בכל התורה חוששין וה"א בשלוח הקן ואם היא לאו דוקא:
מי שבנו כרוך אחריו הקשו תוס' תרי פעמים אם למה לי ותי' אי לאו דחזינן בשלוח הקן וכו' ותי' דחוק ונראה לפרש דה"א מנ"ל דאו לרבות כלאים ואותו לחלק ולמעט אחד ולא

שנים איפוך אנא או לחלק ואותו זכרים משמע אלא משום דבלא"ה כבר מצינו בשלוח הקן דאם דוקא ניחא לנו להשוות או"ב לשלוח הקן:

ולולי דברי התוס' הייתי אומר דאה"נ דה"ל או"ב ושלוח הקן ב' כתובים ואין מלמדים ובעלמא אית לן חוששין לזרע האב והא דאמרינן בשמעתין לר' יהודה ספוקי מספקי לי' וכ' הרמב"ן במלחמות דר' יהודה היא חכמים דחנני' ומספקי' לי' אי ילפינן מאו"ב לעלמא או נימא התם היינו משום דאין האב מכיר את בנו בבהמות ואין מרחם עליו ע"ש ולפמ"ש הא א"א למילף מאו"ב דהא הוה ב' כתובים לזה י"ל דהא לר' יהודה קיימינן ואיהו ס"ל בעלמא ב"כ הבאין כא' מלמדין:

וצדקו דברי הרמב"ם דס"ל באו"ב נוהג בזכרים רק ספיקא ולענין תיש הבא על הצבי' וילדה כ' דלוקי' דברירא לי' דחוששין לזרע האב והא"ש דמספקא לי' אי הלכה כחנני' דפ' שמואל הלכתא כוותי' ונוהג או"ב בזכרים או הלכה כסתם משנתינו. ויבואר לקמן דסתמא דתלמודא דסוף מס' כתובות דהלכה כר' יהודה בפרדות נמי ס"ל הכי. נמצא לענין או"ב אי נוהג או לא הוה ספקא. אמנם בעלמא בודאי דחוששין לזרע האב ממנ"פ אי או"ב נוהג בזכרים ילפינן מיני' בעלמא מק"ו דהשתא באו"ב הסברא נותנת דלא לינהג בזכרים כמ"ש רמב"ן ואפ"ה חוששין מכ"ש בעלמא ואי אינו נוהג בזכרים א"כ ה"ל או"ב ושלוח הקן ב' כתובים ובעלמא חוששין לזרע האב:

ובזה מיושב נמי מה שכ' הר"ן לקמן פ' הזרוע דרש"י פי' אם לחייב בכולהי מתנות קחי אצבי הבא על התישה והקשה הר"ן א"כ תפשוט מהכא דחוששין לזרע האב מדצטריך קרא לרבוי. והנה לכאורה אפי' אי מיירי בתיש הבא על הצבי' כמ"ש תוס' בשמעתין נמי קשה תפשוט מהכא ונילף מהכא דחוששין בעלמא כי היכי דחייבי רחמנא במתנות. והר"ן תי' דמיירי בכוי מפני שהוא ברי' בפ"ע ומסתעייא מפסק הרמב"ם. והאמת שכן אפשר להיות דאם שה מרבה כוי שהוא ברי' בפ"ע ואי איכא כוי שהוא ברי' בפ"ע והכי קיי"ל באמת. אבל משמע דלמאן דפליג ליכא כוי כ"א הבא מתיש וצבי והיינו ר"א ומחלקתו ולדידהו ע"כ קרא לתיש וצבי אתא והדרן קו' הר"ן לדוכתא. ולכאורה לפי הנ"ל קשה א"כ ר' אבא בשמעתין דאמר עייל הנך דדמיין להדדי וש"מ דס"ל אין חוששין לזרע האב איך אפשר לומר כן הא הו"ל או"ב ושלוח הקן ב' כתובים ואנן קיי"ל אין מלמדין. וי"ל ס"ל כחנני' דלחלק לא צריך קרא ואו"ב נוהג בזכרים וס"ל נמי כתנא דס"ל דליכא כוי שהוא ברי' בפ"ע אלא תיש וצבי' ואתי' אם שה לרבות תיש וצבי וה"ל או"ב ומתנות ב' כתובים ואין מלמדים משו"ה אין חוששין לזרע האב ולמאן דמספקא לי' היינו ספיקא אי לחלק צריך קרא ואו"ב אינו נוהג בזכרים וה"ל או"ב ושלוח הקן ב'

כתובים נמצא בעלמא חוששין. או כר' יהונתן דלחלק לא צריך קרא ואו"ב נוהג בזכרים וה"ל או"ב ומתנות ב"כ ובעלמא אין חוששין ומיושב קו' הר"ן על פירש"י ומ"מ מוכח נמי כהרמב"ם דלמאי דס"ל דכוי ברי' בפ"ע מוקמי אם שה לברי' בפ"ע ולא הוה או"ב ומתנות ב"כ דאלת"ה תקשי לשמואל דאמר חנני' ס"ל חוששין הא אדרבא לחנני' אין חוששין דהא הו"ל או"ב ומתנות ב' כתובים אע"כ מוקי אם שה לברי' בפ"ע:

ובזה י"ל מה שמקשין לשיטת הרמב"ן דאי או"ב אינו נוהג בזכרים מ"מ אין למילף מיני' בעלמא משום דהתם באו"ב הטעם משום היכר ואין האב מכיר את בנו א"כ מה מקשה בשמעתין אפלוגתא דר"א ורבנן בכוי לפלגו בחוששין בעלמא בפלוגתא דחנני' ורבנן. מאי קושי' הא א"נ ס"ל לר"א כרבנן דחוששין ה"א דוקא באו"ב אין חוששין אבל בעלמא חוששין קמ"ל ר"ח דאפי' בעלמא נמי אין חוששין ולפי הנ"ל א"ש דע"ע הכי מתפרש קו' הש"ס דלפלגו בפלוגתא דחוששין היינו דרבנן ס"ל אינו נוהג בזכרים וה"ל או"ב ושלוח הקן ב' כתובים וממילא נוהג בתיש הבא על הצבי' דהרי חוששין לזרע האב ור"א סבר כחנני' דאו"ב נוהג בזכרים וה"ל או"ב ומתנות ב' כתובים דאכתי לא אסיק אדעתי' דפוטר ר"א ממתנות דס"ל דרשא דרבא לעיקר שהדין עם הטבח וא"כ ה"ל ב' כתובים ואין חוששין בעלמא וכיון דהכי הוא קו' הש"ס ממילא לק"מ אהרמב"ן:

ואדרבא יש להוכיח כהרמב"ן דאלת"ה ק' מאי פריך ולפלגו בחוששין ובפלוגתא דחנני' ורבנן דלמא תרווייהו כרבנן ורבנן דר"א ס"ל דה"ל או"ב ושלוח הקן ב' כתובים ואין מלמדין משו"ה בעלמא חוששין ור"א לטעמי' דס"ל לקמן ק"מ ע"ב דשלוח הקן נוהג בקורא זכר וליכא ב' כתובים ומשו"ה ס"ל אין חוששין דיליף מאו"ב כיון דליכא ב' כתובים אע"כ פשיטא להש"ס סברת הרמב"ן דמאו"ב ליכא למילף דאין חוששין אלא בספיקא הוה והשתא הוה סד"א דל"א פשיטא לי' וע"כ ס"ל או"ב נוהג בזכרים וס"ל או"ב ומתנות הו"ל ב' כתובים וא"כ לפלגו בפלוגתת חנני' ורבנן. ולקמן פריך הש"ס מדלרבנן מספקא לי' לר"א פשיטא לי' ומייתי ממתנות הו"ל למפרך מנין פשיטא לי' כיון דבמתנות גופי' מספקא לי' וליכא ב' כתובים אלא דכ"ז נכלל בקו' הש"ס:

ובזה מיושב מ"ש הרמב"ם בהל' כלאים דהמרביע פרד עם האם לוקה וב' פרדות זע"ז נמי לוקה אם אין אמותיהם שוים דלכאורה צ"ע לפי הנ"ל דלאביי דפסיק הלכה כר' יאשי' כמ"ש תוס' ד"ה עיין וכו' וא"כ ס"ל לחלק צריך קרא ואין או"ב נוהג בזכרים וממילא הו"ל או"ב ושלוח הקן ב' כתובים וחוששין בעלמא לזרע האב ופרד אסור אפי' עם האם וב' פרדות זע"ז מותרים בכל ענין וא"כ לאיזה צורך יהיב אביי סימנא עבי' קלי' וכו' אע"כ

מוכח כהרמב"ם דאפי' אי חוששין לזרע האב ואסור פרד עם האם מדינא מ"מ גם ב' פרדות זע"ז אסורים עד שיהיו אביהן שוים וכהרמב"ם:

וטעמא י"ל עפ"י מה שהקשו תוס' לקמן פ"ב ע"ב למאי דקיי"ל אינו חייב בכלאי הכרם עד שיזרע חטה ושעורה במפלת יד והיינו משום דכתיב כרמך לא תזרע כלאים שהי' כרם ואח"כ כלאים והכי ס"ל לר' יהודה א"כ בהמתך לא תרביע כלאים מה דרשת בי' והנה י"ל למ"ד אין חוששין לזרע האב וה"א למשרי פרד עם האם קמ"ל בהמתך לא תרביע כלאים פרדה שהוא נקרא כלאים שמעורב בו כח סוס וחמור ואי בעלמא חוששין לזרע האב ולא אצטריך קרא לפרד עם האם נימא דאתי קרא למתסר ב' פרדות שאינם דומים באביהם שלא להרביעם זע"ז ומיהו כ"ז בהרבעה דכתיב בהמתך לא תרביע כלאים אבל בהנהגה דשור וחמור יחדיו כתיב בזה ליכא קרא הדרן לכללן אי חוששין לזרע האב אסור פרד עם האם ומותרים הפרדות זע"ז. ולכן בכולה שמעתין י"ל דמיירי בהנהגה דמתניתין הנולדים מן הסוס לא מיירי להדיא בהרבעה אדרבא הך מתניתין דכלאים מיירי להדי' בהנהגה ועלה קאי שמואל זו דברי ר' יהודה וכו' וגם הכל מודים בפרד עם האם אהך פלוגתא קאי ור' אבא מיירי בהדי' בהנהגה א"כ א"ש שקלא וטרי' דהש"ס וכד הוה בעי למפשט מפרדה שרבעה דספוקי מספקא לי' הו"מ למדחי דלמא לעולם לענין הנהגה פשיטא לי' דאין חוששין והכא בהרבעה גלי קרא בהמתך לא תרביע כלאים אלא דלפ"ז פשיטא דאיכא לספוקי אי למילף מאו"ב דאין חוששין או מכלאים דחוששין שהרי גלי קרא דניחוש לזרע האב ולמיסר פרד עם האם ומשו"ה דחי דלמא לא דריש קרא כלל ומפשט פשיטא לי' דאין חוששין ובדלא ידעינן מינא דאימא. ומ"מ אינו אלא דיחוי בעלמא דקיי"ל ר' יהודה מספקא לי' וא"כ עכ"פ לק"מ לאביי כיון דפשיטא דלדידי' חוששין לזרע האב למה לו למיהב סימנא. ז"א דע"ג דחוששין מ"מ ב' פרדות שאינם שוים אסורים זע"ז וכפסק הרמב"ם ודע דלפי הנ"ל גם לרבא דס"ל כר' יהונתן נמי ס"ל בעלמא חוששין דלא הוה או"ב ומתנות ב' כתובים דהא מצרכין קרא אם שה לכוי שהוא ברי' בפ"ע כנ"ל:

ובמה שאמרנו מיושבים סוף כתובות דשלחו לי' הלכה כר' יהודה בפרדות ולרמב"ן צע"ג מאן פליג אהך דר' יהודה דפרדה שתבעה דהא רבנן דחנני' היינו ר' יהודה ולחנני' פשיטא טפי דאין מרביעין עליו אלא מינה וצע"ג לכאורה. ועוד דהו"ל לאתויי חנני' גופי' הלכה כחנני'. ומכ"ש לרבינו חננאל שבס' יוחסין דרמזו לי' למיחוש לזרע האב דאתו מדבית עלי א"כ ה"ל לאתויי חנני' ולפירש"י נמי דשלחו לי' הלכה כר' יהודה דספיקא א"כ טפי ה"ל לאתויי משנתינו דכלאים הנולדים מן הסוס דברייתא פרדה שתבעה נוטה

טפי לומר דס"ל בברור חוששין כחנני' ולולי משנתינו דהנולדים מן הסוס דמכח דלית לי' לר' יהודה חוששין היו ראוי להביא מברייתא דפרדה שתבעה דאית לי' ממש כחנני':
אמנם לפי הנ"ל א"ש הכל דודאי ר' יהודה ע"כ מספקא לי' כמותך מצרוף משנתינו דהנולדים מן הסוס עם הברייתא פרדה שתבעה אמנם אנן לא קיי"ל כוותי' בהא דאיהו לטעמי' דס"ל ב' כתובים מלמדים ואיכא לספוקי אי נילף מאו"ב או נימא שאני או"ב כסברת הרמב"ן. אך אנן דקיי"ל ב"כ אין מלמדים א"כ ס"ל בעלמא חוששין ולא דקיי"ל כר' יהודה דמתניתין הנולדים מן הסוס אלא כר' יהודה דברייתא פרדה שתבעה ולא הו"מ למשלח לי' הלכה כחנני' דאדרבא לחנני' אפשר דאין חוששין אי הוה או"ב ומתנות ב"כ. ואינהו רצו לרמוז לי' שיחוש לבית עלי ע"כ שלחו לו ר' יהודה דפרדה שתבעה. וליכא למטעי דלמא רק ספיקא הוה א"כ ה"ל למשלח לי' מתניתין דהנולדים מן המות אע"כ דוקא כברייתא קיי"ל ולא כמתניתין דהנולדים דפשיטא לן שחוששין וק"ל. ושארי פסקי הרמב"ם בענין זה יבוארו לפנינו אי"ה אחת לאחת:
א"ר יהודה א"ש זו דברי ר' יהודה וכו' בכולהי שמעתין משמע דלר' יהודה מספקי לי' אי בעי קרא לחלק או לא ועיין לקמן פ"ו ע"ב תוס' ד"ה לחלק מדמו נפקא. יש ליישב דלקמן פ"ד ע"א מקשה אימא בהמה בכלל חי' לכיסוי ומשני עליך אמר קרא על הארץ תשפכנו כמים והשתא י"ל אי לאו קרא לחלק ה"א לעולם בהמה בכלל חי' אלא שאינו מחויב לכסות עד שישחוט שניהם חי' ועוף ומקיים על הארץ תשפכנו כמים בשוחט אחד מהם משו"ה איצטרך הכא קרא לחלק טפי מבעלמא:
ובזה י"ל לקמן פ"ח ע"א ד"ה ור' יהודה וכו' ע"ש דקשי' הלכתא אהלכתא. וי"ל דלכאורה הקו' דלמא בהמה בכלל חי' לכיסוי צריך להבין א"כ לא לכתב לא חי' ולא עוף לימא סתם השופך דם יכסה. וצ"ל דאצטריך למכתב לשון חי' למעוטי קדשים כמבואר שם דף פ"ד ע"א דאע"ג דהשתא קיימינן דבהמה בכלל חי' מ"מ מדאפקי' רחמנא בלשון חי' ש"מ למעוטי קדשים ולעולם אימא בהמה בכלל חי' לכיסוי כך צריך לפרש קו' הש"ס וא"כ צריך להבין הא לעיל מיני' מפיק למעוטי קדשים מדכתיב ושפך וכיסה מי שאינו מחוסר אלא שפיכה וכיסה יצא קדשים שמחוסר שפיכה גרירה וכיסה שצריך לגרור מעל המזבח דם הנזרק וא"כ לא צריך חי' ועוף למעוטי קדשים וממילא מוכח דבהמה ליתא בכלל חי' מדכתיב חי' ועוף כלל והדרי קו' לדוכתא. מיהו לר' יהודה דס"ל אין כל דמו צריך כיסוי א"כ אין קדשים צריכי גרירה ולא מימעט מושפך וכיסה ואיצטריך חי' למעוטי קדשים ושפיר ה"א בהמה בכלל חי' ואי משום על הארץ תשפכנו כמים. ה"א אי שחיט בהמה לבד תשפכנו כמים ואי שחיט בהמה עם עוף יכסה ע"כ צריך קרא

לחלק. נמצא אי קיי"ל כר' יהונתן דלחלק לא צריך קרא והכא כתיב קרא לחלק מוכח ממילא דדם אפי' מקצת דם וא"ש הלכתא ואמנם למ"ש לעיל דר' יהודה ע"כ ס' בברור כר' יאשי' קשה וק"ל:

והנה עיין בב"ק ס' ע"א גבי טמון באש משמע בביאור דס"ל לר' יהודה או לחלק דמשו"ה מחייב טמון באש ולא פוטר מהמוציא מחברו עליו הראי' מבואר דפשיטא כר' יאשי' ולפמ"ש לעיל ניחא. אמנם לפשטא דשמעתין י"ל כך לפמ"ש בשטה מקובצת שם דמשו"ה הו"א למפטר בעלי קומה משום דכתיב גדיש ה"א דמרבינן מעין הפרט מידי דמגדש שעושין ממנו גדיש לאפוקי ירקות ובע"ח שאין עושין מהם גדיש. משו"ה אצטריך קרא לרבות בעלי קומה ע"ש והשתא הוה סד"א לקיים כעין הפרט מידי דמגדש אין מידי אחרינא לא וקמה כמשמעו ולא לרבות בעלי קומה אלא לומר שאינו חייב אלא על גדיש וגם קמה שניהם ביחד משו"ה איצטריך או לחלק וכיון דידעינן דעל גדיש לחוד נמי מחייב ע"כ קמה אתי לרבות כל קומה אעפ"י שאינו כעין הפרט. ובזה יובנו דברי רבנן התמוהים שאמרו כבר כתיב או השדה. ותמוה מה בכך כיון דמצרכו או לחלק א"כ צריכין או בכל פרט ופרט בקמה ובשדה. והא"ש דרבנן ס"ל כר' יונתן דלא צריך קרא לחלק ולא איצטריך אלא שלא נטעה לקיים כעין הפרט וזה א"א דהא עכ"פ כתיב או השדה וכיון דאפי' על שדה לחוד חייב שאינו אלא ליחכה נירו מכ"ש על קמה לחוד וממילא שלא נצטרך כעין הפרט ונרבה כל בעלי קומה אע"כ קמה למעוטי טמון:

ויובן נמי מה שאמר יהודה איידי דכתיב או קמה כתיב נמי או השדה שהיא דחוק קצת. אבל הו"מ למימר כך אי לא הוה כתיב אלא או השדה ה"א לעולם כמעיקרא כי תצא אש ממילא ומעצמו. לא יתחייב אלא על הגדיש וקמה ביחד ולא נרבה בעלי קומה שהיא נגד הפרט. ואו השדה קאי אלמטה המבעיר את הבערה בידים זה יתחייב אפי' על ליחכה נירו לחוד ובזה הוה מתורץ סתירת הקרא מרישא לסיפא דרמי התם להדדי כי תצא משמע מאליו והמבעיר הבעירה משמע בידים ולפי הנ"ל הוה ניחא. ולק"מ קו' רבנן על ר' יהודה דמאו השדה לא מוכח מידי וע"כ נימא איפכא נכתוב או הקמה ולא או השדה ועל זה אמר ר' יהודה איידי וק"ל הקצרתי כי אין כאן מקומו:

אלמא קסבר אין חוששין לזרע האב. בעל ה"ג ס"ל דברירא לי' דאין חוששין ומקשים מנ"ל להש"ס דלמא מספקא לי' וי"ל לפמ"ש לעיל ק"ו דאיסי בן יהודה בירושלמי דאסור לרכוב על פרדה כלל. והרא"ש דוחה הק"ו דגם בשור וחמור אינו אסור אלא בקשורים והיינו כר' יאשי' דלר' יונתן איצטריך יחדיו לגופי' כמ"ש לעיל באריכות בביאור עפ"י דברי הרא"ש סוף הל' כלאים וא"כ מדעייל לי' כודנייתא ע"כ ס"ל בברור כר' יאשי' לחלק

צריך קרא ואייתר יחדיו וליכא ק"ו ומותר לרכוב בפרדות ומוכח דאין חוששין וזה דלא כמ"ש לעיל דאדרבא לר' יאשי' חוששין:

דף עט:

בין לר"א ובין לרבנן לשחוט ולכסי צבי ואפי' מקצת צבי. ואפי' למאן דס"ל בביצה גזירה משום התרת חלבו י"ל התם קאי הסוגיא לדר' יהודה אמר רב ממלא אדם קופתו עפר. ור' יהודה ס"ל ברי' בפ"ע היא ושפיר אתי למטעי למשרי חלבו אבל בשמעתין הבא מתייש וצבי' ידעו שמכסין משום חלק צבי שבו וחלבו אסור משום חלק תייש שבו דמאי אולמא דהאי מהאי ועיין ט"ז הל' י"ט:

צבי ואפי' מקצת צבי הרמב"ם פ' דהבא מתייש וצביי' אין שוחטין בי"ט ואי שחטו אין מכסין דמו. והקו' מפורסמת הא ס"ל שה ואפי' מקצת שה גבי מתנות ותי' פרישה וב"ח לחלק בין מקצת שה ומקצת צבי דלא אמרינן. והש"ך טען משמעתין דמשמע דמאן דס"ל מקצת שה ה"ה דס"ל מקצת צבי ולפע"ד ליישב דבשלמא מקצת שה הכרח לומר כן דהא קיי"ל זה בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא הכלאים נמצא בכלל לשון שה דקרא ה"ל כאלו כתיב להדיא שאביו ואמו כבש או עז ואפ"ה אתי או לרבות כלאים הרי שנתערבה מקצת שה וה"ה אם יש בו כח צבי מעורב בו נמי נימא אפי' מקצת שה אמרינן משא"כ לענין כיסוי לא מצינו שום רמז שיהיו חי' דקרא אפי' מקצת חי' ע"כ יש להסתפק אי נילף ממקצת שה או לא זהו סברת הרמב"ם ומ"מ הכא פריך ש"ס שפיר לר"ח לשחוט ולכסי דמקצת צבי היא ולא הו"מ לשנויי ולחלק בין מקצת שה למקצת צבי דע"כ לאו בהאי טעמא אתאי עלה דהא איהו ס"ל דגם לר"א מקצת שה אמרינן ור"א ס"ל בב"ק ע"ד ובבכורות פודין בשה משום דלית לי' הך בנה אב דכ"מ שנאמר שה להוציא כלאים ואפ"ה ס"ל מסברא חצונה דמקצת שה ככל שה וא"כ ה"ה לצבי דמ"ש. ואמנם למסקנא ס"ל בהא פליגי ר"א ורבנן וכ"א לטעמי' אזיל ואי קשי' לפ"ז לר"פ הו"מ לאוקמא פלוגתא דכיסוי ומתנות בתייש הבא על הצבי' ובשה אפי' מקצת לטעמי' אזלי. ובכיסוי הדם היינו טעמי' משום דמספקא במקצת צבי י"ל דס"ל לרמב"ם דר"א דפוטר אכולה מתניתין קאי בין אמתנות ובין אכיסוי וכן משמע בהדיא למעיין במתניתין דבכורים וא"כ מ"ט דר"א דפוטר לגמרי מכיסוי בתייש הבא על הצבי' אם לא נאמר דס"ל בברור חוששין לזרע האב שהוא תיש ונמצא הו"ל רק מקצת צבי ומקצת צבי לא אמרינן לר"א. ואס"ד דברירא לי לר"א דחוששין משום דהו"ל או"ב ושלוח הקן ב' כתובים מ"מ כבר כתבתי לעיל דלר"א דמחייב בקורא זכר בשילוח ע"כ ליכא ב' כתובים וא"כ אי ס"ל

לר"א חוששין ע"כ ס"ל לחלק לא צריך קרא. וא"כ אם שה דגבי מתנות ל"ל דהרי לחלק לא צריך קרא וע"כ לחייבו במתנות ומ"ט פוטר ר"א במתנות ע"כ משום דמספקא לי' וא"כ קשה אמאי פוטר מכיסוי ולומר דפוטר לא קאי רק אמתנות ולא אכיסוי נראה לר"פ דוחק לכן מוקי בצבי הבא על התיישה דהשתא פוטר מכיסוי משום דברירא לי' דמקצת צבי ל"א ופוטר נמי ממתנות דמקצת שה ל"א דאזיל ר"א לטעמי' כנ"ל ואין לומר דאם שה מרבה למתנות ז"א דמספקא לי' אולי צריך קרא לחלק:

ובמ"ש מיושב מה שמקשין כי היכי דלרבנן מלקין באו"ב משום סברא דמקצת שה אמרינן א"כ לחייב כרת על חלבו של כוי דה"ל מקצת שה. ומשנה שלימה שנינו במס' בכורים דאין חייבין כרת על חלבו ולא אסור אלא מספיקא והתם פלוגתת ר"א ורבנן היא שמיירי מכוי הבא מצבי הבא על התישה למסקנת ר"פ ולהנ"ל ניחא דגבי חלב לא כתיב שה רק שור כשב ועז והתם דומה לצבי דמספקא לן אי אמרינן מקצת ככולו או לא ודוקא בשה זאת להוציא כלאים ואתא או לרבות כלאים בהך אמרינן אפי' מקצת ככולו ולא בשור כשב ועז:

ודע לפמ"ש תוס' בשמעתין לחד תי' דלר"א אליבא דר' יוחנן מודה בחלב משום דרבי רחמנא כל חלב והנה תינח לר"א דס"ל מסברא חצונה מקצת שור כשב ועז לא אמרינן וחלבו מותר אתי כל לרבות לאיסורא אמנם לרבנן דס"ל מקצת כשב ועז אמרינן הי' לנו לומר איפכא אתי כל להתיר החלב מכל וכל וכמ"ש תוס' לקמן פ"ח ע"א ד"ה ור' יהודה ולכאורה י"ל בפשיטות דהא אצטריך כל לרבות חצי שיעור למ"ד לרבות כוי לאיסורא נימא דשקולין הם כוי וחצי שיעור ויבוא שניהם לאיסורא אבל אי נימא דכל אתי להוציא כוי זה אינו במשקל אחד עם ריבוי חצי שיעור לאיסורא וק"ל ואמנם לפי הנ"ל בלאה"נ א"ש דמקצת שור וכשב ועז גם לרבנן ספיקא הוא אי אמרינן או לא ומשו"ה אוסרים חלבו של כוי מספיקא:

ובסברא זו ניחא נמי למ"ש תוס' דמיירי פלוגתתם בתייש הבא על הצבי' ובהכי מיירי נמי מתניתין דבכורים והתם מיירי נמי מכיסוי וקשה אמאי אין שוחטין ביום טוב הא אמו צבי ומקצת צבי ומקצת צבי אמרינן דמה"ט לוקין באו"ב ולפי הנ"ל א"ש דבצבי לא אמרינן הכי אלא בשה וק"ל:

הזרוע והלחיים והקבה. לקמן בפ' הזרוע הקשה הר"ן לפירש"י דר' יוחנן דאמר רבנן מחייבו בכל המתנות קאי אצבי הבא על התישה א"כ תפשוט מהכא מדאיצטרך קרא להני ש"מ חוששין וכבר כתבתי מזה לעיל משו"ה מוקי הר"ן בכוי שהוא ברי' בפ"ע ומסתייע מפסק הרמב"ם ולבסוף הניחו בצ"ע. ולפע"ד ס"ל לרש"י דבהכי פליגי ר"ח

ורבנן לרבנן מדמספקו להו אי קאי ריבוי על כוי או אצבי הבא על התישה ס"ל יותר נכון לרבות צבי הבא על התישה בכל המתנות כיון דבלאה"נ אמרינן מקצת שה והשתא בצבי הבא על התישה חייב ממנ"פ בכל המתנות אי חוששין מוקי ריבוי אהכי ואי אין חוששין נוקי קרא אכוי שהוא ברי' בפ"ע ור"א לטעמי' דס"ל בעלמא מקצת שה ל"א נמצא ניחא לי' טפי לאוקמי קרא אכוי שהוא ברי' בפ"ע ולומר דאתא לרבות צבי הבא על התישה אפי' לחצי מתנות ומיושבים דברי רש"י. ואמנם הרמב"ם אפשר נמי דפי' כן כפירש"י אך ס"ל דאינהו לית להו לרבות כוי אך למאי דקיי"ל כהך ברייתא לרבות כוי לענין חלב ודם ללאו עכ"פ א"כ איכא סברא טפי לרבוי לכלהו מתנות ולא להבא מן התיש וצבי והשתא צבי הבא על התישה מחייב בחצי מתנות אך מה שפי' בתייש הבא על הצבי' ולא כלום ק' לפי הנ"ל דהא פסק חוששין לזרע האב ומקצת שה אמרינן וה"ל לחייב בחצי מתנות:

בשלמא פלגא לא יהיב לי' וכו' נראה כשפת יתר ולא הו"ל למימר אלא לימא לי' אייתי ראי' והנלע"ד דלקמן קל"ד ע"א איכא למ"ד בס' מתנות צדק משלך ותן לו וא"כ ליכא לאקשוי כולי האי בפשטות לימא לי' אייתי ראי'. אך הא פשיטא לי' כיון דבעה"ב הוא ודאי בחצי מתנות שמכח האם שהוא הצבי' והכהן אינו אלא ספק באידך חצי מתנות ה"ל כמו ספק ויבם דאמרינן אין ס' מוציא מידי ודאי ובשגם הבעה"ב הוא מוחזק וכולי האי לא אמרינן צדק משלך לכ"ע. עי' לקמן מחלק הש"ס נמי בין פרה בחזקת חייבת או בחזקת פטורה קיימא ע"ש ומשו"ה הניח לכלל דפלגא בודאי לא יהיב וא"כ ה"ל בעה"ב ודאי וכהן ספק והוה נמי מוציא מחברו איכא אידך פלגא נמי לימא בי' הממע"ה. ובזה מיושב קו' תוס' דהוה צריך למימר ר"א מיפשט פשיטא לי' דאל"ה הומ"ל דמיירי בצבי הבא על התיישה ולרבנן חייב בכל המתנות דהשתא הו"ל כהן ודאי ובעה"ב ספק דאע"ג דהו"ל מוציא מחברו מ"מ אמרינן צדק משלך בכה"ג כמו קמה דבחזקת חייבת קיימא ור"א דפוטר לאו מכל וכל רק מהיתרון דלא ס"ל הך סברא ופוטר מחצי מתנות אבל השתא דמפשט לי' דאין חוששין א"כ מ"ט פוטר אפי' מהחצי כולי נמי חייבים. עיין ביבמות וב"ב פ' מי שמת וריש ב"מ תוס' ד"ה זה נוטל רביע וכו' דפליגי תוס' אהך דינא דאין ס' מוציא מידי ודאי. ועפ"י דבריהם יתישבו דברי על נכון דבכה"ג דאיכא נמי צדק משלך מודו תוס' וק"ל:

במאי פליגי בשה ואפי' מקצת שה וכו' עיין לקמן קל"ב ע"ב תוס' ד"ה וצריך וכו' ועיין בב"ק ע"א ד"ה כנפי וכו':

דף פ.

בתיש הבא על הצבי ולאיסורא. פירש"י דף פ' ע"א ה"ל התראת ספק ואין מלקות בלא התראה לשון זה צע"ג לישבו. ולולי דמסתפינא אמינא דתיבות אלו ט"ס הם ושייכי לקמן פ"א ע"א פירש"י ד"ה התראות ס' וכו' וכה"ג איכא ברש"י דע"ז וי"ו ע"א סוף ד"ה לפני עוור שייך לדף ז' ע"א סוף ד"ה הנראה ונדפס כן שם על הגליון:

עשר בהמות מנה הכתוב עיין תוס' יומא ע"ד ע"ב ד"ה כוי דאיכא כוי שאינו חי' ולא בהמה והקשה תלמוד אחד הא ליכא אלא עשר מיני בהמות וחיות והאי היכי רמיזי וצ"ע: עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו עיין תוס' ועמ"ש הרא"ש סוף הל' כלאים תשובת ר' אפרים אין דעתו כן אלא לדעת ר' יאשי' אייתר יחדיו לומר שיהי' קשורים דוקא ולר' יונתן איצטריך לגופי' ומחייב במנהג שור וחמור אפי' אינם קשורים ואינו דומה לכלאי בגדים דהתם כלאים ושעטנז כתיב משמע ב' חתיכות דוקא אפי' בלא יתורא ע"ש:

ומבואר שם נמי דאיסי בן יהודה בירושלמי דמייתי נמי תוס' ריש חגיגה ב' ע"ב לישא וכו' שאסור לרכוב על פרידה מק"ו היינו נמי משום דס"ל דהנהגה בכלאים אסור אפי' אינם קשורים דאל"ה ליכא ק"ו כלל. וא"כ ס"ל כר' יונתן ע"ש בביאור. ובזה הבנתי מה דמקשה עליו מדהע"ה והרכיבו את שלמה בני על הפרידה אשר לי ותי' אין למדין מן התקוע פי' המלכות שתוקעין עצמן לדבר הלכה וחלילה למימר הכי על אדונינו דהע"ה. אבל יובן כי הנה כתיב לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' על דבר אשר לא קדמו אתכם וע"ד אשר שכר עליך בלעם. ומבואר ברמב"ן ויתר מפרשי' דטעמא אשר לא קדמו הוא לעמון אבל מואבים הקדימו בלחם כמבואר בדברי יפתח ואשר שכר עליך הוא טעם למואב ע"ש וא"כ לכאורה לר' יאשי' דס"ל דכל היכי דלא כתיב או ה"ל כמאן דכתיב יחדיו דמי א"כ ה"נ נימא לא קפיד קרא אלא על עמון ומואב יחדיו. ר"ל שיהי' א' ממואב נשוי עמונית או בהיפך ואותו הולד היוצא מבין שניהם דאית בהו תרי טעמא שלא הקדים בלחם ומים וגם שכר עליך בלעם וגו' אותו נאסר לבוא ולא זולת והא דלא אמרינן הכי היינו משום דקיי"ל הנקבות מותרות עמוני ולא עמונית ומשום דאין דרכה של אשה לקדם ולא להשכיר וא"כ ע"כ א"א לפרש כנ"ל שלא יהיו אסור אא"כ נשוי למואבית דהא בנקבות ליכא איסור כלל אע"כ או או קאמר וכל א' מהם אסור לבוא בקהל. א"כ לפ"ז יסכר פי דוברי שקר האומרים דהע"ה אסור לבוא בקהל דממנ"פ אי דרשינן עמוני ולא עמונית הרי הותר ואי לא דרשי הכי א"כ לא נאסרו אלא בחבור שניהם עמון ומואב דכמאן דכתיב יחדיו דמי ודהע"ה אתי ממואב לחוד בלא צירוף עמון אך כ"ז אי נימא כר' יאשי' אך לר' יונתן ליתא להנ"ל ואפשר שיהיו אסור בקהל. והנה משו"ה רכבו על

פרדה לברר שהלכה כר' יאשי' דלר' יונתן אסור לרכוב על פרדה. והנה ביבמות ע"ז ע"א תוס' ד"ה אם וכו' מבואר דת"ח שאמר הלכה והוא נוגע בדבר אין שומעין והיינו דקאמר איסי בן יהודה אין ללמוד מן התקוע שהם נוגעין בדבר ואין למדין מהם:

ועיין שם ביבמות ע"ז ע"א. רבות עשית אתה ה' אלוקי נפלאותיך ומחשבותיך עלינו עלי לא נאמר אלא עלינו מלמד שהי' רחבעם יושב בחיקו של דהע"ה ואמר עלי ועליך נאמרו ב' מקראות הללו ופשטי' משמע ב' דרשות עמוני ולא עמונית על רחבעם דאתי מנעמה העמונית ומואב ולא מואבית על דהע"ה והוא דחוק דתרווייהו מקרא א' הוא ולא שייך רבות עשית אלא במקראות הרבה ע"כ נראה דקאי אדסמוך לי' דדריש נמי רבא מה דכתיב אז אמרתי הנה באתי במגלת ספר כתוב עלי אני אמרתי עתה נתחדש הלכה וכבר רמז עלי בתורה שתי בנותיך הנמצאות וכתיב מצאתי דוד עבדי ע"ש והיינו מתחלה לא נתגלה לו לדהע"ה דרש זה דהנמצאות ולא הוה צריך לי' דאיהו ממנ"פ מותר בקהל כנ"ל. אך כשנולד רחבעם שהוא מצד אביו שלמה ודוד ממואב ומצד אמו מעמון א"כ אזדא לי' הממנ"פ הנ"ל והוצרך הקב"ה להאיר עיניו בדרשא דהנמצאות והיינו אז אמרתי בשעה שנמשחתי אמרתי הנה באתי לחדש דרשא זו כי היא מוכרחת בממנ"פ אך עתה על כרחינו לחפש אחר הכרחים אחרים והנה במגלת ספר כ' עלי והיינו דקאמר לרחבעם עלינו עלי ועליך נאמרו ב' מקראות הללו של עמוני ול"ל הנמצאות דעל שנינו לא סגי בלא"ה:

ושם נמי דרש פתחת למוסרי שהתיר איסור עמונית ומואבית. וי"ל המשך הקרא עבדך ובן אמתיך פתחת למוסרי לך אזבח זבח תודה דהאוכל בזכות אביו אינו ראוי להודות כ"כ אדרבא הפסוק מגנה על ההרים אכל שאכל בזכות אבותיו והנה בסוף כתובות שלחו לי' אחוהו דרבה הלכה כר' יהודה בפרדות כ' רבינו חננאל שרמזו לו חוששין לזרע האב דאתי מדבית עלי מ"מ הנראה מזה דהוה ס"ל אי אין חוששין לזרע האב א"כ מי שבא מבית עלי אם לא יהי' אביו ואמו שניהם מבית עלי לא יזיק לו כי לזרע האב לחוד אין חוששין וה"ה לענין הטובה אי אין חוששין לזרע האב לא יועיל לו כ"כ זכות אבות. והנה דהע"ה הי' ראוי להנצל מכל צרה בזכות אביו ישי שמת בעטיו של נחש ואין כאן זבחי תודה אך להיות כי דהע"ה כשרצה לברר שמותר הוא בקהל ה' הוצרך לקבוע הלכה כר' יאשי' כנ"ל ולר' יאשי' אין חוששין לזרע האב וכיון דאין חוששין אין כאן זכות אבות כ"כ ושפיר הוצרך לזבחי תודה והיינו אני עבדך בן אמתך דייקא ולא בן עבדך ישי כי אין חוששין לזרע האב ועי"ז פתחת למוסרי האיסור של עמוני ולא עמונית וא"כ לך אזבח זבח תודה. ומיושב נמי פסוקי יחזקאל שמגנה הרשע על ההרים אכל ועיניו נשא על

גלולי בית ישראל ומשבח הצדיק על ההרים לא אכל ועיניו לא נשא לגלולי בית ישראל ודרשו חז"ל אכילת ההרים שאכל בזכות אבות והנה אחז"ל משמאסו מלכות בית דוד מאסו בתורה דכתיב אין לנו חלק בדוד ולא נחלה בבן ישי איש לאהליך ישראל קרי לאלהיך ישראל דהיינו עגלי ירבעם ואין נגאלין עד שיחזרו משלשתן שנאמר ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם עיין פרק חלק ונמצא היינו מורד במלכות ב"ד היינו גילולי בית ישראל כי הכל חד והנה דקדקו המורדים באומרם אין לנו חלק בדוד ולא נחלה בבן ישי כי רמזו דס"ל חוששין לזרע האב ונקרא בן ישי ולא בן אמתיך ואזדא לממנ"פ הנ"ל והוא אסור בקהל והנה הם באו לידי מדה זו על שישבו עצמם שאינם כדאים בעולם אלא הם אוכלים בזכות אבותם ומזה הוכרחו דחוששין לזרע האב והיינו מי שאוכל על ההרים בזכות אבות הוא נושא עיניו אל גלולי בית ישראל דהיינו שמורד במלכות ב"ך וההיפך בהפכו כי זה בזה תלי':

והנה שלהי כתובות שלחו לי' אחוהי דרבה וכו' והלכה כר' יהודה בפרדות והמאמר תמוה מאוד וכ' שם מהרי"ט שמצא כ' בס' יוחסין בשם ר"ח שכ' ששלחו לו כן שאין לחוש לזרע האב כי רבה מבית עלי. והוא ז"ל כ' שז"א דר' יהודה ספוקי מספקא לי' וראיתי בפנים בס' יוחסין באמוראים אות רבה דשם לא נאמר אלא משום דאתי מעלי שלחו לו הלכה כר' יהודה ותל"מ וא"כ י"ל בהיפוך מידי ספיקא לא נפקא שמא חוששין לזרע האב ויחוש לעצמו ומכ"ש לפי מה שיבואר לקמן בחי' הלכה זו דחוששין ממש מודאי שלחו לי' ולא מספיקא ויהיו פי' המאמר כפתור ופרח שהרי הם שלחו לו שיעלה לא"י משום צער גלגול מחילות שבח"ל ואם אי אתה עולה והיינו משום ביטול תורה כמבואר שם שאין לו רב בא"י א"כ הזהר בשלשה דברים. אל תרבה בישיבה והליכה ועמידה שהם קשים לגוף והלכה כר' יהודה בפרדות. והענין בזה כי בחיים חיותו טוב לו ישיבת ח"ל לעסק התורה ורק משום חשש מיתה טובה יותר ישיבת א"י וא"כ הא לדינא קיי"ל מיתה לא חיישינן ודי לו שיעלה לעת זקנתו כי יקרבו ימיו למות בהגיעו לשיבה ולגבורות עיין גטין כ"ח ע"א דרבה גופי' אית לי' התם הכי והיינו טעמא רבא שלא יעלה עתה אך תינח אינש דעלמא. אך בית עלי שימותו אנשים בני י"ח א"כ כל ימיו ידאג מן המיתה ויש לו לעלות מהר אלא שאחז"ל בזבח ומנחה לא מתכפר אבל מתכפר הוא בתורה וג"ח וא"כ הדר ה"ל בית עלי כשאר אינשי ולא יחוש למיתה אלא דהנה בטבע הליכה ועמידה והישיבה קשים לגוף ורוב בני תורה א"א לשמור גופם מאלה וכיוצא בהם כי מתנהגים כפי מה שיאותו לתורתם ואינם משגיחים על הטבע כי רפאות תהי לשריך ושיקוי לעצמותיך ולכל בשרו מרפא ואמנם תינח לכולי עלמא אך לבני עלי שגם

אם יתנהגו בטבע לא יארכו ימים אלא בזכות התורה וא"כ תרתי לא עבדו וא"כ אם לא יתנהגו עפ"י הטבעי הרפואה וישליכו נפשם מנגד א"כ יחושו לעצמן שלא ימיתו בנוער וימהרו לעלות לא"י למות שם והיינו דשלחו לי' לרבה אם אי אתה עולה על כרחך תזהר בשלשה דברים בהליכה ועמידה וישיבה שהם נגד הטבע ובשארי ת"ח זכות התורה מגינה אך הלכה כר' יהודה בפרדות שחוששין לזרע האב ואת אתית מעלי ודי להגן כשתתנהג בטבע ותרתי לא עבדו ולאו משום שמירת הגוף שלחו לו כן אלא שהי' יכול לעלות סוף ימיו עכ"פ:

ואיידי דאירי עיין שם במגלה כ"ה ע"א ההוא דנחית קמי' דרבה וכו' ורבה נמי לחדודי לאביי הא דבעי וק' מאי חידוד במשנה מפורשת שהיו שגורה בפי כל ומה ראה ההוא דנחת קמי' דרבה לעבור על משנה מפורשת והנה במשנה לא הוזכר כ"א קן צפור ושביק או"ב דקדים וע"כ י"ל כך דוודאי אפשר הוא שיהי' הטעם משום שלא יתאכזר וע"ש בתוס' בשם הפייטן. והכי ס"ל לרמב"ם במורה ורמב"ן בחומש פרשת שלוח הקן וכ"כ במלחמות ה' בשמעתין. והנה מאן דס"ל כחנני' דאו"ב נמי נוהג בזכרים ע"כ גזירת המלך הוא ולא רחמנות דאין רחמי בזכרים על בניהם בבהמות כמ"ש מלחמות ה' וע"כ גזירה היא מלפניו וה"ה בשלוח הקן אך אם נאמר דשניהם אינו נוהג אלא בנקבות אפשר לומר דמשום רחמנות הוא. וע"כ אמרה מתניתין האומר על קן ציפור יגיע רחמך ושביק לאו"ב וע"כ משום דס"ל כחנני' או"ב נמי בזכרים ואינו משום רחמנות וא"כ גם בקן ציפור משתקין אותו. אך ההוא דנחית קמי' דרבה היו נזהר בלשונו יאמר תרווייהו אתה חסת על או"ב אתה חסת על קן ציפור והיינו משום דס"ל כר' יאשי' ואביי בעצמו ס"ל הלכה כר' יאשי' כדמייתי תוס' בשמעתין ד"ה עיין לי. ועוד רבה ואביי תרווייהו מדבית עלי אתו עיין ר"ה י"ח ע"א וניחא למימר כר' יאשי' כי היכי דלא ניחוש לזרע האב ושבחי' רבה. אמנם ז"א נהי דאין משתקין אותו משום דאין לנו הכרח וסתירה מיני' וביו' מדבריו מ"מ מיהו הוה שעשה מצותו של הקב"ה רחמנות ומטיל נמי קנאה במעשי בראשית לחד מ"ד. וממשנתינו אין לדייק התירא אלא שאין משתקין אותו אם הזכיר שניהם אבל מ"מ מגונה מיהו הוה ואין לשבחו על זה וכה"ג מסיק הש"ס התם על אותה המשנה בשמע שמע ומודים מודים בין משתקין למגונה ע"ש והיינו דאמר אביי והא אנן משתקין אותו תנן וליכא לדיוקא מזה אלא שלא להשתיק בהזכירו תרווייהו אבל לא לשבחו ומר הא שבוחי משבח לי' והיינו חידודא בוודאי:

והנה כתיב ויאמר לדואג לך ופגע אתה בכהני ה' ופירש"י עפ"י מדחז"ל נתפסת כדג שצריך אתה לפגוע בהם וי"ל דהנה הם היו כהני בית עלי חשב שאול דמם להיתר גמור

כי גזרה נחרצה עליהם מאת ה' וכל הקודם זכה אך עבדי שאול חששו למ"ד אין חוששין לזרע אב ולית עליהם עונש בית עלי ולא רצו לפגוע בהם אך דואג הא אמר דהע"ה כמבואר במקומות שם וא"כ ס"ל אין חוששין לזרע האב וא"כ אתה נתפסת כדג ולך פגע בהם ואפשר משום כן נחשדו הכהנים שהם עם דוד משום דניחא להו למימר אין חוששין לזרע האב והיינו דקאמר לי' דהע"ה לאביתר כי אשר יבקש את נפשי יבקש את נפשך כי משמרת אתה עמדי דתלי' זה בזה וק"ל:

ויובן פסוק בתהילים גם אני בכור אתנהו מה לשון גם אני דלעיל מיני' כתיב מצאתי את דוד עבדי והוא היתר בפרסום לעמונית ומואבית כמבואר לעיל ומן אז והלאה לא הוצרך דהע"ה לתלות עצמו בפלוגתא דחוששין או אין חוששין והנה רש"י פי' בחומש פ' שבוע זו שאמרו מצרים כלנו מתים כי מתו גם מי שלא הי' בכור או גדול הבית נקרא בכור ומת ומייתי ראי' שגדול הבית נקרא בכור כמו גם אני בכור אתנהו או דהנשים זנו עם רווקים והיו בכורים לאביהם והנה בכור לאב תלי' בחוששין לזרע האב וכל זמן דהוה ס"ל לדהע"ה אין חוששין א"כ ע"כ מוכח מבכורי מצרים שראש הבית נקרא בכור ומכ"ש מלך גדול כמוהו. אך אחר שנכתב אני מצאתי והי' אפשר לקבוע הלכה כר' יהונתן ולמימר חוששין ובמצרים מתו בכורי לאב ואין הכרח שיהי' דוד בכור מ"מ הקב"ה נתנוהו לבכור וזה שאמר קויא אחר שאמר מצאתי דוד עבדי אמר גם אני בכור אתנהו אעפ"י שפרסמת התירו מ"מ לא יפסיד הראשונות כי גם בכור אתנהו:

ויש ליישב בב"ק ס' ע"ב דאמרו ויתאו דוד לשתות מים מבית לחם אשר בשער שנסתפק בטמון באש אי מחייב לשלומי ושלח לסנהדרין לשאול ונסתכנו שלשת הגבורים בשביל זה ע"ש. וק' הלא דוד עשה משפט וצדקה ואיך דקדק על עצמו בזה ולא שילם הטמון והדין יכול להתברר אחר המלחמה בשעה שאין סכנה. אבל לפי הנ"ל יובן דשם ס' ע"א מבואר דהך טמון באש תלי' אי דרשינן או לחלק או לא ולמ"ד לחלק צריך קרא צריך או קמה לחלק ומרבינן בעלי קומה מקמה וממילא חייב טמון באש ומה שקשי' ע"ז בשמעתין ביארתי לעיל בסמוך מ"מ ברור הוא אי לחלק צריך קרא מחייב טמון באש ואז עדיין לא נתפרסם התירו של עמונית מקרא מצאתי דוד עבדי והי' תלי' בהך דלחלק צריך קרא או לא כנ"ל ואי הוה מחמיר על עצמו לשלם טמון הי' נראה דלטובת עצמו אומר כן לומר שהוא מותר בקהל משו"ה נחית לעומקא דדינא:

מה כשחייב באם על הבנים כ' תוס' דאם דקרא משמע לי' דוקא רצונם לומר דהו"ל בהיפוך נילף אם על הבנים לחומרא מאו"ב שיהא נוהג גם בזכרות והא דכתיב אם אורחא דמילתא לכן כתב דז"א דשינה הכתוב בפ' אם ובמסקנא דליכא למילף שלוח הקן מאו"ב

להחמיר שאותו ואת בנו נוהג במזומן צל"ע לחנני' תרי פעמים אם ל"ל דמה"ת לומר שיהא לאו דוקא אם ולחנני' ליכא למימר כתי' תוס' ד"ה מי וק"ל:
ובקו' זו מיושב קו' ת"ח שהקשה מנ"ל להש"ס דלחנני' חוששין בעלמא לזרע האב ונצטרך לומר דשלוח הקן הוא גז"ה שלא יהא נוהג בזכרים איפוך דלמא נילף משלוח הקן דאין חוששין בכל התורה ואו"ב הוא גז"ה שיהא נוהג בזכרים והא"ש דס"ל להש"ס אי לאו דסבירא לי' לחנני' מסברת חוץ דראוי לחוש בכל מקום לזרע האב לא הוה צריך למכתב ב"פ אם דמהיכי תיתי לומר אם לאו דוקא דמאו"ב ליכא למילף אע"כ בכל התורה חוששין וה"ה ה"א בשלוח הקן ואם הוא לאו דוקא:
מי שבנו כרוך אחריו. הקשו תוס' תרי פעמים אם למה לי ותי' דאי לאו דחזינן בשלוח הקן וכו' ותי' דחוק ונראה לפרש דה"א מנ"ל דאו לרבות כלאים ואותו לחלק ולמעט זכר א' ולא שנים איפוך אנא או לחלק ואותו זכרים משמע אלא משום דבלא"ה כבר מצינו בשלוח הקן דאם דוקא ניחא לנו להשוות או"ב לשלוח הקן:
ולולי דברי תוס' הייתי אומר דאה"נ דה"ל או"ב ושלוח הקן ב' כתובים ואין מלמדין ובעלמא אית לן חוששין לזרע האב והא דאמרינן בשמעתין דלר"י ספוקי מספקא לי' וכ' רמב"ן במלחמות דר' יהודא הוא חכמים דחנני' ומספקא לי' אי ילפינן מאו"ב לעלמא או נימא התם היינו טעמא משום דאין האב מכיר את בנו בבהמות ואינו מרחם עליו ע"ש.
ולפמ"ש הא א"א למילף מאו"ב דהא הוה ב' כתובים ולזה י"ל דהא לר"י קיימינן ואיהו ס"ל בעלמא בב"כ הבאין כא' אין מלמדין:
וצדקו דברי הרמב"ם דס"ל באו"ב נוהג בזכרים רק מספיקא ולענין תיש הבא על הצבי' וילדה כ' דלוקין דסבירא לי' דחוששין לזרע האב והא"ש דמספקא לי אי הלכה כחנני' דפסיק שמואל הלכתא כוותי' ונוהג או"ב בזכרים או הלכה כסתם משנתינו ויבואר לקמן דמסתמא דתלמודא סוף מס' כתובות דהלכה כר' יהודא בפרידות נמי ס"ל הכי נמצא לענין או"ב אי נוהג בזכרים או לא הוה ספיקא אמנם בעלמא בוודאי דחוששין לזרע האב ממנ"פ אי או"ב נוהג בזכרים ילפינן מיני' בעלמא מק"ו דהשתא באו"ב הסברא נותנת דלא לינהוג בזכרים כמ"ש רמב"ן ואפ"ה חוששין מכ"ש בעלמא ואי אינו נוהג בזכרים א"כ ה"ל או"ב ושלוח הקן ב' כתובים ובעלמא חוששין לזרע האב:
ובזה מיושב נמי מה שכ' הר"ן לקמן פ' תזריע דרש"י פי' אם לחייב בכולהו מתנות קאי אצבי הבא על התישה והקשה הר"ן א"כ תפשוט מהכא חוששין לזרע האב מדאצטריך קרא לרבויי. והנה לכאורה אפי' אי מיירי בתיש הבא על הצביי כמ"ש תוס' בשמעתין נמי קשה תפשוט ונילוף מהכא דחוששין בעלמא כי היכי דחייבי רחמנא במתנות והר"ן

תי' דמיירי בכוי שהוא ברי' בפ"ע ומסתייע מפסק הרמב"ם והאמת שכן אפשר להיות דאם שה מרבה כוי שהוא ברי' בפ"ע אי איכא כוי שהוא ברי' בפ"ע והכי קיי"ל באמת אבל משמע דלמאן דפליג ליכא כוי כ"א הבא מן התיש וצביי' והיינו ר"א ומחלוקתו ולדידהו ע"כ קרא לתיש וצבי' אתא והדרא קו' הר"ן לדוכתא ולכאורה לפי הנ"ל קשה א"כ ר' אבא דאמר בשמעתין עייל הנך דדמיין להדדי ושמע מינה דס"ל אין חוששין לזרע האב איך אפשר לומר כן דהא הו"ל או"ב ושלוח הקן ב' כתובים ואנן קיי"ל אין מלמדין וי"ל ס"ל כר' יהונתן דלחלק לא צריך קרא ואו"ב נוהג בזכרים וס"ל נמי כתנאי דליכא כוי שהוא ברי' בפ"ע אלא תייש וצביי' ואתי' אם שה לרבות תייש וצביי' והו"ל או"ב ומתנות ב"כ ואין מלמדין משו"ה אין חוששין לזרע האב ולמאן דמספקא לי' היינו ספיקא אי לחלק צריך קרא ואו"ב אינו נוהג בזכרים וה"ל או"ב ושלוח הקן ב' כתובים נמצא בעלמא חוששין או כר' יונתן דלחלק לא צריך קרא ואו"ב נוהג בזכרים והו"ל או"ב ומתנות ב"כ ובעלמא אין חוששין ומיושב קו' הר"ן על פי' רש"י ומ"מ מוכח נמי כהרמב"ם דלמאן דס"ל כוי ברי' בפ"ע מוקמינן אם שה לברי' בפ"ע ולא הוה או"ב ומתנות ב' כתובים דאלת"ה תיקשי אשמואל דאמר חנני' ס"ל חוששין הא אדרבה אין חוששין דהא הו"ל או"ב ומתנות ב' כתובים אע"כ מוקי אם שה לברי' בפ"ע:

ובזה י"ל מה שמקשין לשיטת הרמב"ן דאי או"ב אינו נוהג בזכרים מ"מ אין ליליף מיני' בעלמא משום דהתם באו"ב הטעם משום היכר ואין האב מכיר בנו א"כ מאי מקשה בשמעתין אפלוגתא דרבנן ור"א בכוי לפלגו בחוששין בעלמא בפלוגתא דחנני' ורבנן מאי קושי' הא א"נ ס"ל לר"א כרבנן דחנני' ה"א דוקא באו"ב אין חוששין אבל בעלמא חוששין קמ"ל ר"א דאפי' בעלמא נמי אין חוששין ולפי הנ"ל א"ש דע"כ הכי מתפרש קו' הש"ס דלפליגו בפלוגתא דחוששין היינו דרבנן ס"ל אין נוהג בזכרים והו"ל או"ב ושלוח הקן ב' כתובים וממילא נוהג בתייש הבא על הצביי' דהרי חוששין לזרע האב ור"א יסבור כחנני' דאו"ב נוהג בזכרים והו"ל או"ב ומתנות ב' כתובים דאכתי לא אסיק אדעתין דפוטר ר"א ממתנות דס"ל דרשא דרבא לעיקר שהדין עם הטבח וא"כ הו"ל ב"כ ואין חוששין בעלמא וכיון דהכי הוא קו' הש"ס ממילא לק"מ על הרמב"ן ואדרבה יש להוכיח כהרמב"ן דאלת"ה קשה מאי פריך ולפלגו בחוששין ובפלוגתא דחנני' ורבנן דלמא תרווייהו כרבנן ורבנן דר"א ס"ל דהו"ל או"ב ושלוח הקן ב' כתובים ואין מלמדין משו"ה בעלמא חוששין. ור"א לטעמי' דס"ל לקמן ק"ט ע"ב דשלוח הקן נוהג בקורא זכר וליכא ב' כתובים ומשו"ה ס"ל אין חוששין דיליף מאו"ב כיון דליכא ב' כתובים אע"כ פשיטא להש"ס סברת הרמב"ן דמאו"ב ליכא למילף חוששין אלא ספיקא הוה והשתא

סד"א דלר"א פשיטא לי' וע"כ ס"ל או"ב נוהג בזכרים וס"ל או"ב ומתנות הו"ל ב' כתובים וא"כ לפלגו בפלוגתת חנני' ורבנן ולקמן כדפריך הש"ס מדרבנן מספקא לי' לר"א פשיטא לי' ומייתי ממתנות הו"מ למיפרך מנין פשיטא לי' כיון דבמתנות גופי' מספקא לי' וליכא ב' כתובים אלא דכל זה נכלל בקו' הש"ס:

ובזה מיושב מה שפסק הרמב"ם בכלאים דהמרביע פרד עם האם לוקה וב' פרידות זע"ז נמי לוקה אם אין אבותיהן שוים דלכאורה צ"ע לפי הנ"ל לאביי דפסק הלכה כר' יאשי' כמ"ש תוס' ד"ה עיין לי וא"כ ס"ל לחלק צריך קרא ואין או"ב נוהג בזכרים וממילא הו"ל או"ב ושלוח הקן ב' כתובים וחוששין בעלמא לזרע האב ופרד אסור אפי' עם האם וב' פרידות זע"ז מותרים בכל ענין וא"כ לאיזה צורך יהיב אביי סימנא עבי קלי וכו' אע"כ מוכח כהרמב"ם דאפי' אי חוששין לזרע האב ואסור פרד עם האם מדינא מ"מ ב' פרידות נמי זע"ז אסורים עד שיהיו אביהן שווין וכהרמב"ם וטעמא נ"ל ע"פ מה שהקשו תוס' לקמן פ"ב ע"ב למאי דקיי"ל אינו חייב בכלאי הכרם עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד והיינו משום דכתיב כרמך לא תזרע כלאים שיהיו כרם ואח"כ כלאים והכי ס"ל לר' יהודה א"כ בהמתך לא תרביע כלאים מה דרשת בי' והנה י"ל למ"ד אין חוששין לזרע האב וה"א למישרי פרד עם האם קמ"ל בהמתך לא תרביע פרדה שהוא נקרא כלאים שמעורב בו כח סוס וחמור ואי בעלמא חוששין לזרע האב ולא אצטריך קרא פרד עם האם נימא דאתא קרא למיתסר ב' פרידות שאינם דומים באביהם שלא להרביע זע"ז. ומיהא כל זה בהרבעה דכתיב בהמתך לא תרביע כלאים אבל בהנהגה דשור וחמור יחדיו כתיב בזה ליכא קרא לכן הדרין לכללין אין חוששין לזרע האב אסור פרד עם האם ומותרים הפרדות זע"ז ולכן בכולהו שמעתין י"ל דמיירי בהנהגה דמתניתן הנולדים מן הסוס לא מיירי להדיא בהרבעה אדרבא הך מתניתין דכלאים מיירי להדיא בהנהגה ועלה קאי שמואל זו דברי ר' יהודה וכו' וגם הכל מודים בפרד עם האם אהך פלוגתא קאי ור' אבא מיירי בהדיא בהנהגה א"כ אתי שפיר שקליא וטריא דהש"ס וכד הוה בעי למיפשט מפרדה שתבעה דספוקי מספקא לי' הו"מ למידחי דלמא לעולם לענין הנהגה פשיטא לי' דאין חוששין והכא בהרבעה גלי קרא בהמתך לא תרביע כלאים אלא דלפ"ז פשיטא דאיכא לספוקי אי למילף מאו"ב דאין חוששין או מכלאים דחוששין שהרי גלי קרא דניחוש לזרע האב למיסר פרד עם האם ומשו"ה דחי דילמא לא דריש קרא כלל ומפשט פשיטא לי' דאין חוששין ובדלא ידעינן מינא דאימא ומ"מ אינו אלא דחי' בעלמא דקיי"ל ר' יהודה מספקא לי' וא"כ עכ"פ לק"מ לאביי כיון דפשיטא דלדידי' חוששין

לזרע האב למה לי' למיהב סימנא ד"א דאע"ג דחוששין מ"מ ב' פרידות שאינם שווים אסורים זע"ז וכפסק הרמב"ם:
ודע לפי הנ"ל גם לרבא דס"ל כר' יונתן נמי ס"ל בעלמא חוששין דלא הוה או"ב ומתנות ב' כתובים דהא מצרכי קרא אם שה לכוי שהוא ברי' בפ"ע כנ"ל:
ובזה שאמרנו מיושבים סוף כתובות דשלחו לי' הלכה כר' יהודה בפרידות ולרמב"ן צע"ג מאן פליג אהך דר' יהודא בפרידה שתבעה דהא רבנן דחנני' היינו ר' יהודה ולחנני' פשיטא דאין מרביעין עליה אלא מינה וצע"ג לכאורה ועוד דהו"ל לאתויי חנני' גופי' הלכה כחנני' ומכ"ש לרבינו חננאל שבספר יוחסין דרמזו לי' למיחוש לזרע האב דאתי מדבית עלי א"כ הו"ל לאתויי חנני' ולפירש"י נמי דשלחו לי' הלכה כר' יהודא דספיקא א"כ טפי הי"ל לאתויי משנתינו דכלאים הנולדים מן הסוס דברייתא דפרדה שתבעה טפי נוטה לומר דס"ל בברור חוששין כחנני' ולולי משנתינו דהנולדים מן הסוס דמוכח דלית לי' לרב יהודא חוששין הי' ראוי להבין מברייתא דפרדה שתבעה דאית לי' ממש כחנני'.
אמנם לפי הנ"ל א"ש הכל דודאי ר' יהודא ע"כ מספקא לי' כמוכח מצירוף משנתינו דהנולדים מן הסוס עם הברייתא פרדה שתבעה אמנם אנן לא קיי"ל כוותי' בהא דאיהו לטעמי' דס"ל ב' כתובים מלמדין וא"כ איכא לספוקי אי נילף מאו"ב או נימא שאני או"ב כסברת הרמב"ן אך אנן דקיי"ל ב' כתובים אין מלמדין א"כ ס"ל בעלמא חוששין ולא קיי"ל כר' יהודא דמתניתין הנולדים מן הסוס אלא כר' יהודא דברייתא פרדה שתבעה ולא הו"מ למשלח לי' הלכה כחנני' דאדרבה לחנני' אפשר דאין חוששין אי הוה או"ב ומתנות ב' כתובים ואינהו רצו לרמוז לו שיחוש לבית עלי ע"כ שלחו לי' ר' יהודה בפרדה שתבעה וליכא למיטעי דילמא רק ספקא הוה א"כ הו"ל למשלח לי' מתניתין דהנולדים מן הסוס אע"כ דוקא כברייתא קיי"ל ולא כמתניתין דהנולדים דפשיטא לי' שחוששין וק"ל. ושארי פסקי הרמב"ם בענין זה יבארו לפנינו אי"ה אחת אל אחת:
אמר ר' יהודה אמר שמואל זו דברי ר' יהודא וכו' בכולהי שמעתין משמע דלר' יהודא מספקא לי' אי בעי קרא לחלק או לא ועיין לקמן פ"ו ע"ב תוס' ד"ה לחלק מדמו נפקא יש ליישב דלקמן פ"ד ע"א מקשה אימא בהמה בכלל חי' לכיסוי ומשני עליך אמר קרא על הארץ תשפכנו כמים והשתא י"ל אי לאו קרא לחלק ה"א לעולם בהמה בכלל חי' אלא שאינו מחויב לכסות עד שישחוט שניהם חי' ועוף ומקיים על הארץ תשפכנו כמים בשוחט א' מהם משו"ה אצטריך הכא קרא לחלק טפי מבעלמא:
ובזה י"ל לקמן פ"ח ע"א ד"ה ור' יהודה וכו' ע"ש דקשי' הלכתא אהלכתא וי"ל דלכאורה הקושי' דלמא בהמה בכלל חי' צריך להבין א"כ לא לכתוב לא חי' ולא עוף ולימא סתם

השופך דם יכסה וצריך לומר דאצטריך לכתוב לשון חי' למעוטי קדשים כמבואר שם דף פ"ד ע"א דאע"ג דהשתא קיימינן דבהמה בכלל חי' לכיסוי רק צריך לפרש קו' הש"ס וא"כ צריך להבין הא לעיל מיני' מפיק למעוטי קדשים מדכתיב ושפך וכיסה מי שאינו מחוסר אלא שפיכה וכיסוי יצאו קדשים שמחוסר שפיכה גרירה וכיסוי שצריך לגרור מהמזבח דם הנזרק וא"כ לא צריך למכתב חי' ועוף למעוטי קדשים וממילא מוכח דבהמה ליתא בכלל חי' מדכתיב חי' ועוף כלל והדרא קו' לדוכתא ומיהו לר' יהודא דס"ל אין כל דמו צריך כיסוי א"כ אין קדשים צריכין גרירה ולא מימעט מושפך וכסה ואצטריך חי' למעוטי קדשים ושפיר ה"א בהמה בכלל חי' ואי משום על הארץ תשפכנו כמים ה"א אי שחט בהמה לבד תשפכנו כמים ואי שחט בהמה עם עוף יכסה ע"כ צריך קרא לחלק נמצא אי קיי"ל כר' יונתן דלחלק לא צריך קרא והכא כתיב קרא לחלק ממילא מוכח דדם ואפי' מקצת הדם וא"ש הלכתא ואמנם למ"ש לעיל דר' יהודא ע"כ ס"ל בבירור כר' יאשי' קשה וק"ל:

והנה עיין בב"ק ס' ע"א גבי טמון באש משמע בביאור דס"ל לר' יהודא או לחלק דמשו"ה מחייב טמון באש ולא פוטר מהמוציא מחבירו עליו הראי' מבואר דפשיטא לר' כר' יאשי' ולפמ"ש לעיל ניחא:

אמנם לפשטא דשמעתין י"ל כך לפמ"ש בשטה מקובצת שם דמשו"ה הו"א ליפטר בעלי קומה משום דכתיב גדיש הו"א דמרבינן מעין הפרט מידי דמיגדש שעושים ממנו גדיש לאפוקי ירקות ובעלי חיים שאין עושין מהם גדיש משו"ה אצטריך קרא לרבות בעלי קומה ע"ש והשתא הוה סד"א לקיים כעין הפרט מידי דמיגדש אין מידי אחרינא לא וקומה כמשמעו ולא לרבות בעלי קומה אלא לומר שאינו חייב אלא על גדיש וגם קמה שניהם ביחד משו"ה איצטריך או לחלק וכיון דידעינן דעל גדיש לחוד נמי מחייב ע"כ אתי לרבות כל קומה אפי' שאינו כעין הפרט. ובזה יובנו דברי רבנן התמוהים שאמרו כבר כתיב או השדה ותמוה מה בכך כיון שכבר כתיב או לחלק א"כ צריכין או בכל פרט ופרט בקמה ובשדה והא"ש דרבנן ס"ל כר' יונתן דלא צריך קרא לחלק ולא איצטריך אלא שלא ניטעה לקיים כעין הפרט וזה א"א דהא עכ"פ כתיב או השדה וכיון דאפי' על שדה לחוד חייב שאינו אלא ליחכו נירו מכ"ש על קמה לחוד וממילא נודע שלא נצטרך כעין הפרט ונרבה כל בעלי קומה אע"כ קמה למעוטי טמון:

ויובן נמי מה שאמר רב יהודא איידי דכתיב או הקמה כתיב או השדה שהוא דחוק קצת אבל הו"מ למימר כך אי לא הוה כתיב אלא או השדה ה"א לעולם כמעיקרא כי תצא אש מעצמו וממילא ולא יתחייב אלא על הגדיש וקמה ביחד ולא נרבה בעלי קומה שהוא

נגד הפרט ואו השדה קאי אלמטה המבעיר את הבערה בידים זה יתחייב אפי' על ליחכו נירו לחוד ובזה הוה מתורץ קרא מסתירה הרמי התם אהדדי כי תצא. משמע מאליו והמבעיר הבערה משמע בידים ולפי הנ"ל הוה ולק"מ קו' רבנן על ר' יהודא דמאו השדה לא מוכח מידי וע"כ נימא איפכא ניכתוב או הקמה ולא או השדה ועל זה אמר ר' יהודא איידי וק"ל. הקצרתי כי אין כאן מקומו:

אלמא קסבר אין חוששין לזרע האב. בעל ה"ג סבירא לי' דאין חוששין ומקשין מנ"ל להש"ס דלמא מספקא לי' וי"ל לפמ"ש לעיל ק"ו דאיסי בן יהודא בירושלמי דאסור לרכוב על הפרידה כלל. והרא"ש דוחה הק"י דגם בשור וחמור אינו אסור אלא בקשורים והיינו כר' יאשי' דלר' יונתן איצטריך יחדיו לגופי' כמ"ש לעיל באריכות כמבואר עפ"י דברי הרא"ש סוף הל' כלאים וא"כ מדעייל לי' כודניתא ע"כ ס"ל בבירור כר' יאשי' דלחלק צריך קרא ואייתר יחדיו לקשורים וליכא ק"ו ומותר לרכוב על הפרידות ומוכח דאין חוששין וזה דלא כמ"ש לעיל דאדרבה לר' יאשי' חוששין:

בין לר"א ובין לרבנן לישחט וליכסי צבי ואפי' מקצת צבי ואפי' מאן דס"ל בביצה גזירה משום התרת חלבו י"ל התם קאי הסוגיא לדרב יהודא אמר רב ממלא אדם קופתו עפר ור' יהודא ס"ל ברי' בפ"ע הוא ושפיר אתי למטעי למשרי חלבו אבל בשמעתין הבא מן התייש ומן הצבי' ידעו שמכסים משום חלק צבי שבו וחלבו אסור משום חלב תייש שבו דמאי אולמא דהאי מהאי ועט"ז הל' יו"ט:

צבי ואפי' מקצת צבי. הרמב"ם פסק דהבא מן התייש ומן הצבי' אין שוחטין בי"ט ואי שחטו אין מכסין את דמו והקו' מפורסמת הא ס"ל שה ואפי' מקצת שה גבי מתנות ותי' פרישה וב"ח לחלק בין מקצת שה למקצת צבי דלא אמרינן והש"ך טען משמעתין דמשמע דס"ל מקצת שה ה"ה דס"ל מקצת צבי. ולפע"ד ליישב דבשלמא מקצת שה ההכרח לומר כן דהא קיי"ל זה בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא את הכלאים נמצא בכל לשון שה דקרא הו"ל כאלו כתיב בהדיא שאביו ואמו כבש או עז ואפ"ה אתי או לרבות כלאים הרי שנתרבה מקצת שה וה"ה אם יש בו כח צבי מעורב בו נמי נימא אפי' מקצת שה אמרינן משא"כ לענין כיסוי לא מצינו שום רמז שיהיו חי' דקרא אפי' מקצת חי' ע"כ יש להסתפק אי נילף ממקצת שה או לא זהו סברת רמב"ם ומ"מ הכא פריך הש"ס שפיר לר"א לישחט וליכסי דמקצת צבי הוא ולא הו"מ לשנויי ולחלק בין מקצת שה למקצת צבי דע"כ לאו מהאי טעמא אתי עלי' דהא איהו ס"ל דגם לר"א אמרינן מקצת שה ור"א ס"ל בב"ק ע"ד ובבכורות פודין בשה משום דלית לי' הך בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא כלאים ואפ"ה ס"ל מסברא החצונה

דמקצת שה ככל שה וא"כ ה"ה צבי דמ"ש. ואמנם למסקנא י"ל בהא פליגי ר"א ורבנן וכל א' לטעמי' אזיל ואי קשי' לפ"ז לרב פפא הוה מצי לאוקמי פלוגתא דכיסוי ומתנות בתייש הבא על הצביי' ובשה אפי' מקצת שה לטעמי' אזלי. ובכיסוי דם היינו טעמא משום דמספקא במקצת צבי וי"ל דס"ל לרמב"ם דר"א פוטר אכולהי מתניתין קאי בין אמתנות ובין אכיסוי וכן משמע להדיא למיינן במתניתן דבכורים וא"כ מ"ט דר"א דיפטור לגמרו מכיסוי בתייש הבא על הצביי' אם לא נאמר דס"ל בבירור דחוששין לזרע האב שהוא תייש ונמצא הו"ל רק מקצת צבי ומקצת צבי ל"א לר"א ואי ס"ד דברירא לי לר"א דחוששין לזרע האב ע"כ ס"ל כר' יונתן לחלק לא צריך קרא דאפי' לפמ"ש לעיל דגם לר' יאשי' יתכן דחוששין משום דהו"ל או"ב ושלוח הקן ב' כתובים מ"מ כבר כתבתי לעיל דלר"א דמחייב בקורא זכר בשלוח ע"כ ליכא ב' כתובים וא"כ אי ס"ל לר"א חוששין ע"כ ס"ל לחלק לא צריך קרא וא"כ אם שור אם שה דגבי מתנות למה לי דהרי לחלק לא צריך קרא וע"כ לחייבו במתנות ומ"ט פוטר ר"א במתנות ע"כ משום דמספקא לי' וא"כ קשה אמאי פוטר מכיסוי ולומר דפוטר לא קאי רק אמתנות ולא אכיסוי נראה לר"פ דוחק לכן מוקי בצבי הבא על התיישה דהשתא פוטר מכיסוי משום דברירא לי' דמקצת צבי ל"א ופוטר נמי ממתנות דמקצת שה נמי ל"א דאזיל ר"א לטעמי' כנ"ל ואין לומר לימא דאם שה מרבה למתנות ז"א דמספקא לי' אולי צריך קרא לחלק:

ובמ"ש מיושב מה שמקשים כי היכי דלרבנן מלקינן באו"ב משום סברא דמקצת שה אמרינן א"כ לחייב כרת על חלבו של כוי דה"ל מקצת שה ומשנה שלימה שנינו במס' בכורים דאין חייבין כרת על חלבו ולא אסור אלא מספיקא והתם פלוגתת ר"א ורבנן הוא שמיירי מכוי מצבי הבא על התיישה למסקנת ר"פ ולהנ"ל ניחא דלגבי חלב לא כתיב שה רק שור וכשב ועז והתם דומי לצבי דמספקא לן אי אמרינן מקצת ככולו או לא דוקא בשה דאתי להוציא כלאים ואתי או לרבות כלאים בהך אמרינן אפי' מקצת ככולו כנ"ל ולא בשור כשב ועז:

ודע לפמ"ש תוס' בשמעתין לחד תי' דלר"א אליבא דר"י מודה בחלב משום דרבי רחמנא כל חלב והנה תינח לר"א דס"ל מסברא חצונה מקצת שור כשב ועז לא אמרינן וחלבו מותר אתא כל לרבות איסורא. אמנם לרבנן דס"ל מקצת כשב ועז אמרינן הי' לנו לומר איפכא אתי כל החלב להתיר מכל וכל וכמ"ש תוס' לקמן פ"ח ע"א ד"ה ור' יהודא ולכאורה י"ל בפשיטות דהא איצטריך כל לרבות חצי שיעור ובשלמא למ"ד לרבות כוי דאיסורא נימא דשקולים הם כוי וחצי שיעור ויביאו שניהם לאיסורא אבל אי נימא דכל אתא להוציא כוי זה אינו במשקל עם ריבוי חצי שיעור לאיסורא וק"ל ואמנם לפי הנ"ל

בלאה"נ א"ש דמקצת שור כשב ועז דגם לרבנן ספיקא הוא אי אמרינן או לא ומשו"ה אוסרים חלבו של כוי מספיקא:

ובסברא זו ניחא נמי למ"ש תוס' דמירי פלוגתתם בתייש הבא על הצביי' ובהם מירי נמי ע"כ מתניתין דבכורים והתם מירי נמי מכיסוי וקשה אמאי אין שוחטין ביו"ט הא אמו צבי ומקצת צבי אמרינן דמה"ט לוקין באו"ב ולפי הנ"ל א"ש דבצבי ל"א הכי אלא בשה וק"ל:

הזרוע והלחיים והקיבה לקמן פ' הזרוע הקשה הר"ן לפירש"י דר' יוחנן דאמר מחייבי בכל המתנות קאי אצבי הבא על התיישה א"כ תפשט מהכא מדאיצטריך קרא להכי ש"מ חוששין וכבר כתבתי מזה לעיל ומשו"ה מוקי לי' הר"ן בכוי שהוא ברי' בפ"ע ומסתייע מפסק הרמב"ם ולבסוף הניח בצ"ע. ולפע"ד ס"ל לרש"י דבהכי פליגי רבנן ור"א לרבנן מדמספקא להו אי קאי ריבוי אכוי או אצבי הבא על התיישה ס"ל יותר נכון לרבות צבי הבא על התיישה בכל המתנות כיון דבלאה"נ מקצת שה אמרינן והשתא בצבי הבא על התיישה חייב ממ"נ בכל המתנות אי חוששין נוקי ריבוי אהכי ואי אין חוששין נוקי קרא אכוי שהוא ברי' בפ"ע ור"א לטעמי' דס"ל בעלמא מקצת שה ל"א נמצא ניחא לי' טפי לאוקמי קרא אכוי שהוא ברי' בפ"ע מלומר דאתי לרבות צבי הבא התיישה אפי' לחצי המתנות. ומיושבים דברי רש"י. ואמנם הרמב"ם אפשר נמי דפירש כן כפירש"י אך ס"ל דאינהו לית להו כל לרבות כוי אך למאי דקיי"ל כהך ברייתא לרבות כוי לענין חלב ודם ללאו עכ"פ א"כ איכא סברא טפי לרבויי לכולהו מתנות ולא להבא מן התייש ומן הצבייי'. והשתא צבי הבא על התיישה מחייב בחצי מתנות אך מה שפסק בתייש הבא על הצבייי' ולא כלום קשה לפי הנ"ל דהא פוסק חוששין לזרע ומקצת שה אמרינן והו"ל לחייב בחצי מתנות:

בשלמא פלגא לא יהיב לי' וכו' נראה כשפת יתר ולא הו"ל למימר אלא לימא אייתי ראי'. והנ"ל עוד דלקמן קל"ד ע"א איכא למ"ד בספק מתנות צדק משלך ותן לו ע"ש וא"כ ליכא לאקשויי כולי האי בפשיטות לימא לי' אייתי ראי' אך הא פשיטא לי' כיון דבעל בית הוא ודאי בחצי מתנות שמכח האם שהוא הצבייי' והכהן אינו אלא ספק באידך חצי המתנות והו"ל כמו ספק ויבם דאמרינן אין ספק מוציא מידי ודאי ובשגם הבעה"ב מוחזק כולי האי לא אמרינן צדק משלך ותן לו לכ"ע עיין לקמן מחלק הש"ס נמי בין פרה בחזקת חייבת או בחזקת פטורה קיימי ע"ש ומשו"ה הניח הכלל דפלגא בודאי לא יהיב וא"כ הו"ל בעה"ב ודאי והכהן ספק והוה נמי מוציא מחבירו איכא אידך פלגא נמי לימא לי' המע"ה ובזה מיושב קו' תוס' דהוה צריך לומר ר"א מיפשט פשיטא לי' דאל"ה הו"מ

למימר דמיירי בצבי הבא על התיישה ולרבנן חייב בכל המתנות דהשתא הו"ל כהן ודאי ובעה"ב ספק דאע"ג דקיי"ל מוציא מחבירו ע"ה. מ"מ אמרינן צדק משלך בכי האי גוונא כמו קמה דבחזקת חייבת קיימא ור"א דפוטר לאו מכל רק מהיתרון דלא ס"ל הך סברא ופוטר מחצי מתנות אבל השתא דמיפשט פשיטא לי' דאין חוששין א"כ מ"ט פוטר אפי' מהחצי א"כ כולהי נמי לחייבו עיין ביבמות ובב"ב פרק מי שמת וריש ב"מ תוס' ד"ה זה נוטל רביע וכ' דפליגי תוס' אהך דינא דאין ספק מוציא מידי ודאי ועפ"י דבריהם יתישבו דברי על נכון דבכי האי גוונא דאיכא נמי צדק משלך מודו תוס' וק"ל:

במאי פליגי בשה ואפי' מקצת שה וכו' עיין לקמן קל"ב ע"א תוס' ד"ה וצריך ועיין ב"ק מ' ע"א ד"ה כופר דף פ' ע"א בתייש הבא על הצביי' ולאיסורא פירש"י הו"ל התראת ספק ואין מלקות בלא התראה לשון זה צע"ג ליישבו ולולי דמספינא דתיבות אלו ט"ס הם ושייכים לקמן פ"א ע"א פירש"י ד"ה התראת ספק וכי האי גוונא איכא ברש"י דע"ז וי"ו ע"א סוף ד"ה לפני עוור שייך לדף ז' ע"א סוף ד"ה הנראה ונדפס כן שם על הגליון: עשר בהמות מנה הכתוב עיין תוס' יומא ע"ד ע"ב ד"ה כוי דאיכא כוי שאינו לא חי' ולא בהמה והקשה תלמוד א' הא ליכא אלא עשר מיני בהמות וחיות והא היכי רמיזא וצ"ע והרבני מ"ה נטע וואלף סג"נ אמר דהני פרטי לא מימעטי אלא בהמות וחיות אבל כוי שהוא ברי' בפ"ע שאינו לא בהמה ולא חי' אתי' ברבויי בכללא דכל בהמה כדמרבינן לי' לענין דם וחלב ונבלה ר"פ דם שחיטה מריבויי דכל ע"ש ונכון הוא:

מדקתני קדשים בחוץ וכו' כ' תוס' דלא כר' יצחק אתי' וכו' ודבריהם אין להם שחר ומהרש"א נדחק אמנם בתי"ט גרס בתוס' דלא כר"ח בן גמליאל ונכון היא לכאורה אלא שצ"ע א"כ במס' מגלה ז' ע"ב אמרי בי רב תנינא וכו' ודחי התם. ואמאי לא מייתי ממשנתינו דלא כר"ח בן גמליאל. והתי"ט כ' בדעת הרמב"ם דס"ל מתניתין כפשטי' אפי' כר"ח ב"ג וקאמר שחייב כרת אי לא התרו בי' למלקות וסופג מ' אי התרו בי' למלקות ואז נפטר. ולפע"ד להגיה בתוס' והכי צ"ל דלא כר' יצחק דאמר מלקות בחייבי כריתות ליכא ואתי' אפי' כמ"ד פ' אלו הן הלוקין חייבי כריתות שלקו נפטרו וכוונתם כמ"ש תי"ט בדעת הרמב"ם דמשנתינו א"ש כר"ח ב"ג ומשו"ה במגלה לא הו"מ לאתויי מהך מתניתין: ואמנם רמב"ם רפ"ג דמכות וכן סוף המסכתא כ' דחייבי כריתות שלקו נפטרו עם התשובה ע"ש ובהגה משנה למלך ספי"ז מסנהדרין נדחק לומר דרמב"ם מיירי בחייבי מיתות ב"ד שלקו שלא כדין נפטרו מכריתתן אבל חייבי כריתות גרידא דבדין מחייבו מלקות עם הכרת לא נפטרו ומשו"ה פסק רמב"ם כמשנתינו דתרווייהו איתי' כרת ומלקות ולא נפטר ודלא כר"ח ב"ג. וכבר כתבתי מש"ס דמגלה דא"א לומר דמשנתינו

דלא כרחב"ג וגם א"א לומר רחב"ג גופי' לא מיירי אלא בכרת של חייבי מיתות ב"ד דא"כ תיקשו התם במגלה איך אמרו בי רב תנינא ממתניתין דמגלה הא במגלה מיירי מיה"כ דלית בי' מיתת ב"ד אע"כ הא ליתא אלא רמב"ם מיירי מסתם כריתות וכרחב"ג ומשנתינו נמי כרחב"ג כמ"ש תי"ט הנ"ל או אפשר לומר לרמב"ם משנתינו חייב כרת אם לא ישוב בתשובה דלא נפטר במלקות ומשנתינו לא מיירי אלא מההתחייבות שחייב כרת ומלקות וכששוב בתשובה נפטר מכרת ע"י מלקות. והג"ה משנה למלך הנ"ל הביא בסוף דבריו ק' הרב בני חיי שהקשה אי כששב מלקות למה לו הלא אין לך דבר שעומד בפני התשובה. ותימה לתמיהתו הא מבואר ספיה"כ ד' חלוקי כפרה וא' מהם עבר על כריתות ומיתת ב"ד ושב תשובה ויה"כ תולה ויסורין ממרקין. א"כ אי לא לקה אעפ"י ששב היינו מתחרט ומתודה שהוא התשובה הנזכרת בכל מקום מ"מ עדיין צריך מירוק יסורים וקמ"ל קרא ונקלה אחיך שאם התרו בו למלקות ונלקה נפטר מן היסורים ולעולם ע"י תשובה היינו חרטה ווידוי. ומזה יש ללמוד שיעור יסורים וסיגופים לחייבי כריתות ששבו בתשובה שהוא כשיעור ל"ט מלקות עם הבזיון שנתבזו ע"י כפיתה על העמוד בב"ד אם יסגף עצמו כשיעור הזה על כל כרת שעבר נפטר מיסורים:

דף פ:

קדשים שחיטה שאינה ראוי' היא כ' תוס' כיון דלא אתי' קדשים אלא מוי"ו מוסיף הרי דינו כחולין דשחיטה שאינו ראוי לא שמה שחיטה. ולפ"ז י"ל לרש"י דס"ל לר' אושעי' אין או"ב נוהג בקדשים כלל וכלל משום שהוא שחיטה שאינה ראוי' ודחק בראש יוסף דלפ"ז לית לי' לר"ש וי"ו מוסף ולא דריש וי"ו ולא צריכין לזה דהרי כ' תוס' רפ"ד דשור צריכין לשום דרשא והשתא אי לא הוה כתיב וי"ו לא הוה ידעינן שום דרשא אלא ה"א שור אתא להפסיק ענין דלא לינהוג בקדשים דאי לא הוה כתיב שור ה"א נוהג בין בחולין ובין במוקדשים והא כדאיתא בחולין שחיטה שאינה ראוי' לא שמה שחיטה מטבוח טבח והכן ובקדשים שמה שחיטה משחוטי חוץ הכי הוה ס"ד קמ"ל שור הפסיק ענין דלא לינהוג בקדשים כלל הכי הוה סד"א ולא הוה ידעינן אותה שום דרשא. אבל השתא דכתיב ושור וי"ו מוסיף לומר אפי' ינהוג בקדשים מ"מ אינו אלא כעין חולין בשחיטה ראוי' וזה לא משכחת בקדשים שהרי כל קדשים אינו ראוי ממילא נדע השום דרשא נמי:

שחיטה שאינה ראוי' שיטת רש"י דאע"ג דאינו משום לא תשחטו מ"מ פסול הוא וכמו שהסביר בחי' ר"ן ע"ש והתוס' מיאנו בזה אלא דקרא קאי עלה ומשו"ה פסול ממילא

לוקין גם עליו אלא שכ' ועוד דבהדיא תנן בפ' בתרא דזבחים וכו' ודבריהם תמוהים כמ"ש מהרש"א ומהרמ"ל דהתם מיירי מלא תעשון ולא מלאו דאו"ב ובס' תפארת שמואל רוצה ליישב כוונת תוס' דמדחייב משום לא תעשון ש"מ איכא לאו דאו"ב וז"א קושי' לרש"י דס"ל אע"ג דפסול משום או"ב והוה מחוסר זמן מ"מ ליכא לאו דבל תשחטו כמ"ש לעיל וכמו שהסביר בחי' ר"ן אלא שהתוס' מיאנו בזה והיינו ק' תוס' קמייתא ומאי ועוד בהדיא תנן מאי בהדיא תנן התם טפי מהכא וע"כ אין לנו אלא כמ"ש מהרש"א ומהרמ"ל דכוונתם מדנקיט התם תרווייהו או"ב ומחוסר זמן ש"מ מתרי טעמי נקיט להו. ואסביר הדבר בעזה"י והתם תני תלת בבי הום מום עובר ותורים שלא הגיעו זמן אימא מודו רבנן לר"ש קמ"ל. והנה ליכא צריכותא למה תנן או"ב ומחוסר זמן מיהו לגי' שלפנינו שם דה"א פסול שאינו בגופו קיל ומודו רבנן לר"ש א"כ ה"נ ה"א מחוסר זמן הוה פסול בגופו טפי שעדיין אין לו ז' ימים והוא ספק נפל משא"כ או"ב ה"א מודו רבנן. אבל תוס' גרסי איפכא דה"א פסול בגופו קיל שאפשר שיתקן מיד שיעבור המום או שיצהיבו התורים גמר צהיבתן אבל מחוסר זמן ואו"ב ה"א מודה רש"י לרבנן כיון דתלי בזמן קמ"ל וא"כ לגי' זו קשה כיון דתני מחוסר זמן או"ב למה לו ע"כ לומר דעובר על לאו דבל תשחטו ועי"ז עובר על לאו דלא תעשין כההוס' וזהו כוונת קושייתם. ומ"מ יש לפקפק ולומר אי הוה תני מחוסר זמן ה"א דלא נעבדה בה עבירה אבל או"ב מאוס טפי דבלא איסורא דקדשים נעבדה בו עבירה דאו"ב שאסור גם בחולין ומאיס טפי וה"א מודה ר"ש קמ"ל והעלו תוס' דלא משכחת אלא בחולין ואח"כ קדשים פי' דהכי עדיף טפי שיהיו או"ב נוהג בקדשים אבל קדשים ואח"כ חולין לא שייך שפיר או"ב נוהג בקדשים דהרי חולין הוא דבתרא ועליו מתחייב ולא אקדשים. ומיהו לקמן פ"ה ע"א ד"ה דנין בסוף הדבור כ' בהיפוך דהתם מיירי אי לא הוה ילפינן משחוטי חוץ אין לו לחדש גז"ה שיהי' חייב על קדשים שאינה ראוי' אבל בתר דיליף משחוטי חוץ ובקדשים הוה שחיטה שאינה ראוי' שמה שחיטה ניחא לתוס' למימר דבתרא קדשים:

ולילקו נמי משום לאו דמחוסר זמן הקשו תוס' הא הוה לאו שבכללות המעיין בת"כ פ' אמור יראה התם לא שכל הפסולים בלא ירצה אלא מיירי דבבעל מום עובר בה' שמות כמ"ש רש"י ומייתי ש"ס בתמורה וי"ו ע"ב ושוב מייתי מדכתיב ושור או שה שרוע וקלוט וגו' לומר שגם באינך פסולים עובר על כל ה' שמות הנ"ל ומשמע מקרבן אהרן דמפיק לי' מדכתיב ושור או שה והו"ל למימר ושרוע וקלוט לא ירצה אע"כ תרי מילי קאמר ומהופך הו"א ושרוע או קלוט. גם שור או שה והיינו מחוסר זמן דכתיב בהו שור ושה בכולם עובר בה' שמות הללו וצ"ל דמחוסר זמן כתיב בהדיא בקרא ושור ושה ושארי

פסולים כגון רובע ונרבע אתי' בק"ו מאלו הקלים כנ"ל ומ"מ מחוסר זמן מפורש בהדיא בקרא ולמסקנא נתקו הכתוב מלאו וקמם בעשה עובר בה' שמות בעשה המקדיש עובר בעשה וכן השוחט והמקריב וכו' ולס"ד דש"ס דלאו נמי איכא הוה ס"ד דלילקי נמי לקי כיון דמפורש בקרא לא הוה לאו שבכללות כמ"ש תוס' לקמן ק"ב ע"ב ד"ה אכל וכו':

דף פא.

ניתקו לעשה פירש"י מנותק ממש ותוס' הקשו שזהו לר' ירמי' דיומא ואביי פליג ולא קיי"ל כוותי' ע"ש והתם בזבחים קי"ב ע"ב פירש"י כתוס' דשמעתין. אבל הדבר צ"ע דהא איתא בת"כ דקרינן ומיום השמיני והלאה ירצה ואו"ב לא תשחטו פי' ירצה קאי לפניו איום השמיני ואלאחריו ואו"ב ולהא אצטריך הך קרא ואל"ה לא הוה שייך לומר שהוא בכלל מחוסר זמן כלל ואינו נכנס בכלל כל שפסילו בקודש וכן יש להבין לקמן קט"ו ע"א תוס' ד"ה מדאסר רחמנא וכו' ע"ש וא"כ מנ"ל שנתקו הכתוב מלאו לעשה דלמא אדרבא הכא גלי רחמנא שהוא בכלל פסול ומעתה נכנס בכלל כל שפסילו בקודש מיהו למסקנא א"ש דר' זירא דהאיכא קרא אחריני בבכור כן תעשה לשורך וגו' וא"כ משם נדע פסילו וקרא דר"ז להוציאו מלאו ולהכניסו בעשה וא"ש אבל הכא בשמעתין דלא אסיק אדעתי' הך קרא דוכן תעשה לשורך ק' אדמקשה לב"ז מרומי' דר' אפוטריקא. טפי ה"ל להקשות מהנ"ל אע"כ דלא הו"מ להקשות משום דאפשר ניתוק דר"ז כפירש"י בשמעתין דמנתק ממש קאמר וה"א ס"ל כר' ירמי' ביומא דנבלה דמייתי תוס'. ואע"ג דאצטריך לגופי' מ"מ מנותק הוא לעשה כמו כל ניתוק. אבל מר' אפוטריקא פריך שפיר דלא הוה עשה כלל וא"כ פירש"י דהכא מוכרח לפי הס"ד ובזבחים פירש"י לפי המסקנא:

ודע דר"ז דשמעתין אינינו ר"ז ור' ירמי' דהתם בזבחים קי"ב עיין תוס' מנחות מ' ע"ב: דר' אפוטריקא רמי וכו' הקשינו הרב הגאון מוה' אברהם בינגא סג"ל אבד"ק ווירצבורג מ"ט לא הקשה רומיא דידי' אקרא דמוקדם בפ' משפטים גבי בכור ז' ימים יהי' עם אמו וביום השמיני תתנו לי והתם לא שייך לתרוצי לילה לקדושה הא בכור מרחם קדוש. מיהו לזה י"ל כיון דהתם כתיב כן תעשה לשורך לצאנך ומיני' ילפינן צאנך למעשר בהמה בבכורות נ"ו ע"א א"כ שייך שפיר לילה לקדושה שיכנס לדיר להתעשר ולזה עוררני תלמידי הרב הדיין מה' זלמן ב"ה נ"י אבל עכ"פ ק' דה"ל להקשות אפסוק דפ' משפטים דמוקדם. והי' נראה לומר דמקרא דמוקדם דעיקרו אבכור קאי ליכא רומי' כיון דבכור מרחם קדוש. ובקדשים קיי"ל הלילה הולך אחר היום כדלקמן סוף פרקין א"כ ליכא רומי' דשבעת ימים יהי' עם אמו מסיימים בעלות השחר דיום דשמיני ושייך

שפיר וביום השמיני כעלות השחר תתנו לי וליכא רומי' אבל מקרא דשור או כבש או עז כי יולד דמיירי מחולין שפיר רמי קראי אהדדי. ומיהו למסקנא דמסיק לילה לקדושה יום להרצאה. אמרינן גם קרא דפ' משפטים הכי פירושא וקאי אמעשר בהמה דבליל ז' נכנסים לדיר להתעשר וא"ש:

לילה לקדושה יום להרצאה. העלו תוס' דפסול בלילה משום שעדיין לא הגיע לזמנו ומשו"ה אם עלה ירד טפי מבשאר לילות והקשה בטה"ק בזבחים י"ב ע"ש א"כ מ"ט מותר לאכול בהמה בליל ג' כמבואר בשבת קל"ד ע"א אי אתרחיתן עד לאורתא הוה אכלינן מיני' משמע כבר יצא מספק נפל ואמאי והא עדיין מחוסר זמן הוא עד עלות השחר ביום ח' ורש"י התם נשמר מזה שבאמת בלילה כבר ראוי להקרבה אלא אין מקריבין קרבן בלילה אבל להתוס' ק'. ונלע"ד גם להתוס' מוכרח דנהי דהוה מחוסר זמן להקרבה מ"מ מס' נפל יצא דאלת"ה איך נכנס לדיר להתעשר בלילה הלא אפי' טרפה אינו פוטר כדכתיב כל אשר יעבור מכ"ש נפל אע"כ מוכח מזה דיצא מתורת ס' נפל. וגם על שיטת רש"י הקשה כיון דס"ל דבלילה כבר הגיע זמן הקרבתו רק מפני שאין מקריבין קרבן בלילה א"כ מנ"ל להוכיח דלילה אין מחוסר זמן מדנכנס לדיר להתעשר תיפוק לילה זמנו הוא. ולק"מ דהוא גופי' מחוסר זמן הוא ביום צוותו ולא בלילה וכל השנה כולה הוה כל לילה מחוסר זמן ולולי דאין לילה מחוסר זמן לא הי' נכנס לדיר להתעשר בשום לילה מכ"ש בליל ז' ומדנכנס לדיר ש"מ לילה לאו מחוסר זמן:

דאמר רבא היא חולין ובנה שלמים וכו' הקשני תלמידי הרב המופלג מו"ה איציק פרענקל נ"י אבד"ק קראלא יע"א הא רבא ס"ל התראת ס' שמי' התראה במס' מכות גבי אונס שגירש ע"ש סוגיא דבטלו ולא בטלו. והשבתי לו עפ"י מ"ש הרמב"ם פ"ה מה' שבועות לחלק היכי שהלאו מפורש הוה התראת ס' שמי' התראה והכ"מ ולח"מ נדחקו בכוונתו ונ"ל כפשוטו היכי שעבר על לאו מפורש אעפ"י שאפשר לתקנו כגון שעבר על לא תקח האם על הבנים אעפ"י שיכול לתקנו מ"מ עכשיו עבר על לאו מפורש וליכא התראת ספק משא"כ בשבועה בשאוכל איסורא אינו עובר על שום איסור אלא אם שוב יאכל התנאי ועשה איסור למפרע זה הוא לאו שאינו מפורש ולא שמי' התראה. וה"נ הרי לפנינו מקטל קטלי' אלא שאם יזרוק הדם יהיו איסור למפרע ובזה לכולי עלמא לא שמי' התראה:

ועיין תוס' יבמות פ' ע"א דבדבר דעבידא לאיגלוי אמרינן שמי' התראה וה"נ הרי סופו לאיגלוי אם יזרוק הדם. מ"מ כבר כתבתי במקום אחר דתוס' יבמות סמוכים אתוס' נדה ס"פ יוצא דופן דבעינן נמי דרובא הכי איתא והתם נמי רוב המתאחרים להביא שערות

יולדו בהם סי' סריס כמ"ש ב"ש סי' קכ"ה סקי"ט אלא דלא סגי בסברת רוב לחוד משום שהקשו מהכה את זה וחזר והכה את זה והתם נמי רוב נשים לט' יולדת לכן חידשו דבעינן גם עבידא לאיגלוי. וא"כ הכא ליכא רוב אדרבא רוב פעמים לא מוזרק דם של או"ב דהא איסורא עביד וק"ל:

דף פא:

השוחט ונתנבלה בידו פטור משום או"ב. אריכות הלז צריך יישוב מ"ט לא תני בקיצור פטור ומאי הי' לו לומר משום או"ב פשיטא דהא בהא מיירי:

ורשב"ל סבר כיון דכי אתרי בי' פטור כי לא אתרי בי' נמי פטור וצ"ע עכ"פ דבר זה שאמר רשב"ל תינוקת של בית רבן יודעין זה. ודוחק לומר דהיא גופי' קמ"ל ר"ל דאפי' בלא אתרי בי' פטור דא"כ עיקר חסר מדברי ר"ל שהרי לא הזכיר דמיירי מלא אתרי בי'. וצ"ל דס"ל לר"ל דפשטי' דמתניתין ע"כ בלא אתרי בי' דאל"ה הו"ל שחיטת מומר דנבלה ואינה שחיטה כלל אפי' לרבנן דר"ש כמו נתנבלה בידו וראי' זו מייתי ר"ן לעיל י"ד ע"א ורוצה להוכיח מהכא דבפעם ראשון אינו נעשה מומר באותה שחיטה ע"ש בחי' ר"ן על חולין. וא"כ ר"ל ס"ל בפ"א נמי נעשה מומר וא"כ הי' ק' לי' הנ"ל וע"כ מתניתין בלא אתרי בי' אמנם תוס' לעיל י"ד ע"א ד"ה השוחט בשבת מוכיחים מדברי ר"ל עצמו דבפ"א אינו נעשה מומר מדאמר ר"ל לעיל ל"ט ע"א השוחט את הבהמה לזרוק דמה לע"ז ע"ש אמנם בחי' רשב"א שם ל"ט ע"א דחה ראי' זו ע"ש וא"כ הך דינא אי בפ"א נעשה מומר הוא פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש בשמעתין אבל מטעם תקרובות ע"ז דהיינו זבחי מתים לא הוה אלא שחיטה שאינה ראוי' שהרי אסורה בהנאה אבל שחיטה הוה לטהרה מידי נבלה ואי מטמא משום תקרובת הא דמטמא אם טומאתה דאורייתא אבל משום נבלה לא ומילתא אחריתי הוא כאלו נגעה במת ולא מטעם נבלה כי השחיטה מוציאה מטומאות נבלה ולא הוה כנוחר. אבל מטעם שחיטת מומר צריכין לכל מה שכתבנו:

כיון דאלו אתרו בי' פטור וכו' כ' תוס' דנפקא מהקישא דתני דבי חזקי' וצ"ל אע"ג דמהך ברייתא דתני דבי חזקי' אידחו דברי רב דימי התם בכתובות ל"ה והכא לרב דימי קיימינן. מ"מ ס"ל תוס' דודאי לרב דימי לא מסברא אמר ר"ל לפטור שוגג אע"כ גם לרב דימי טעמי' דר"ל מהך הקישא ולא ידע רב דימי מברייתא דתנא דבי חזקי' והוה ס"ל ר"י ור"ל פליגי בהך הקישא ור' יוחנן לית לי' הקישא ואהא מייתי התם ש"ס ברייתא דחזקי' שהוא רבו של ר"י תני הך הקישא ובודאי לא יחלוק ר"י אהא אע"כ ליתי' לדרב דימי

דפליגי ר"י ור"ל בהא אבל לעולם גם לרב דימי נפקא לר"ל מהך הקישא ושפיר הקשו תוס' אפירש"י ב' ק' תוס':
אמנם נ"ל רש"י נשמר מזה וכ' בד"ה חייבי מיתות שוגגים וכו' עבר עבירה בלא התראה דהיינו שוגג וכו' עכ"ל ומה רצה בזה. אך באמת ק' לרש"י מלבד הנ"ל מנ"ל לרב דימי למיפטר הא לית לי' הקישא ואי מסברא אית לי' לחייבו בב' רשעיות אפי' בשוגג א"כ למסקנא למה לו הקישא תיפוק לי' מסברא. ועוד הוה קשי' לי' צריכותא דש"ס דלא מפורש ונימא כצריכותא דכתובות ל"ז ע"ב וזה לא שייך בשוגג דהרי לא עבדינן בגופי' ולא כלום שהרי שוגג הוא ע"כ ס"ל לרש"י דודאי שוגג גמור לא ידעינן בלי הקישא אך שמעתין מיירי ממזיד ולא אתרו בי' היינו שוגג דשמעתין ואמרינן התם בכתובות למ"ד ע"ב אעפ"י שד' מיתות בטלו דין ד' מיתות לא בטלו ומסתמא ה"ה דין מלקות והיינו אפי' בזמן שדנו סנהדרין מ"מ מי שלא נידון בדינו שלטו עליו דין ד' מיתות ומכות כמבואר שם בתוס' ד"ה דין ד' מיתות וכו' ע"ש וא"כ הוה שפיר תרוויהו בגופו או א' בגופו וא' בממונו. אבל מיתה אריכתא לא שייך למימר דדוקא בכתובות ל"ז דקאי הצריכותא אמזיד ואתרו בי' ד"ה ב"ד מלקין אותו תחלה ושוב ממיתין אותו שייך מיתה אריכתא. אבל הכא שב"ד מלקין ושובקין אותו. ויבוא יומו יפגעו בו דין ד' מיתות בזה לא שייך לומר דצריכותא הוא באופן הלז דתרתי בגופי' לא עבדינן ולא הו"מ למימר משום דמיתה אריכתא הוא. ולק"מ קו' תוס' דאי ס"ל ממון חייב מנ"ל לפטור ממלקות י"ל מסברא דלא עבדינן תרי בגופי' כיון דדין ד' מיתות לא בטלו הו"ל ב' רשעיות. ולמסקנא לא אצטריך הקישא אלא משום שוגג גמור דלא עבדינן בי' כלום אבל למזיד ולא אתרו בי' לא אצטריך הקישא וצדקו דברי רש"י ז"ל. ואע"ג דרש"י גופי' כ' מקראי בד"ה פטור ממלקות וכו' היינו האמת כן הוא אבל לא לרב דימי:

דף פב.

והתנן נמצא ההורג. הרמב"ם פ"י מרוצח פסק דירידתה לנחל איתן אוסרתה. ואפ"ה מייתי מתניתין כצורתה והכ"מ נדחק דס"ל כק' תוס' דדומה לאשם ודאי ואי משום תי' תוס' דלא מסקו אדעתי' דב"ד דימצא ההורג אדרבא הכי כ' הפשטנים דמשו"ה מייתי עגלה ערופה שעי"ז ישאו ויתנו ויספרו במעשה ההוא וימצא ההורג. ודברים דחוקים להתחכם על הש"ס ועוד לפי דברי הפשטנים האלו מ"מ לא מסקו אדעתי' שימצא ההורג מיד בשעת מעשה בין ירידה לערופה אלא אחר זמן. והנה בירושלמי דכריתות איתא להדיא תצא ותרעה בעדר תצא מאיסורא ותרעה בעדר מבואר שס"ל שהיתה אסורה

מחיים ושוב נתרת אם נמצא ההורג דלא כש"ס דשמעתין. ונ"ל אפי' לו יהיבנא סברת תוס' בתירוצם דב"ד לא מסקו אדעתי' מ"מ לא דמי לאשם תלוי שהוא של יחיד אבל הכא לב ב"ד מתנה עליהם והכי קיי"ל בשבועות ספ"ק ובזבחים וי"ו ע"ב דפליגו בהו ר"ש ורבנן וקיי"ל התם קרבנות צבור סכין מושכתן למה שהן וא"כ לק"מ קו' ש"ס אלא בשמעתין לא בעי לאוקמי מתניתין כתנאי וניחא לי' לישב מתניתין כיון דבלא"ה פרת חטאת אינה משנה נימא גם ע"ע אינה משנה והתם בכריתות דמוקי לי' כתנאי לא בעי לאוקמי' כהני תנאי דלב ב"ד משום דאשכח תנאי בעגלה ערופה גופי' עדיף טפי. אבל לדינא למאי דקיי"ל לב ב"ד מתנה עליהן י"ל כירושלמי תצא מאיסורא ותרעה בעדר וכרמב"ם:

אר"י דינא תנן ר"ל אבל לא איסורא שאין צריך להודיעו ולא לשאול אחר זה. וערשב"א: **ונשכר דקאכיל בישרא**. בטור הביא דין זה אשנים שלקחו משני בני אדם וכ' ב"ח וש"ך דקאי אתרווי' לעולם ה"ה זריז ונשכר בין ממוכר א' בין משני מוכרים וט"ז כ' במוכר א' לאו כל כמיני' להפסיד הראשון. וצ"ע דבש"ס בודאי משמע דקאי אמוכר א' אמשנתינו והיינו דקמ"ל וקאכיל בישרא דהוה סד"א כיון שהזיק והפסיד ללוקח הראשון ע"כ צריך ליתן לו הבשר היום ולמחר ישחט זה האם ויתן לו בשר אחר קמ"ל דלא כט"ז אלא אכיל בישרא. אלא מ"מ טעמא בעי הא יפה כ' ט"ז דהרי הפסיד את חבירו בידים וצ"ל דלא הוה אלא גרמא בנזקין ופטור. ולפ"ז יש ליישב הטוש"ע דס"ל דהוה גרמי ולא גרמא בעלמא ובריית'א דאמר אמוכר א' קאכיל בישרא אתי' כמאן דלא דנינן דינא דגרמי ואנן קיי"ל דינא דגרמי ע"כ כ' הדין בשני מוכרים:

סומכוס אומר משום ר"מ סופג שמונים. דעת רש"י ותוס' דארישא נמי פליג אבל הר"ן כ' דוקא בסיפא דהוה גופים מחולקים וגם שמות מחולקים היינו אותו ואת בנו ובנו ואותו אבל ברישא דליכא שמות מחולקים משום גופי' לחוד לא פליג. ונראה גם רש"י הרגיש בזה משו"ה לא פי' רש"י במשנתינו עד לקמן ע"ב דנקט ש"ס גופים מחולקים ושביק שמות מחולקים אהא פירש"י דסומכוס פליג גם ארישא מ"מ אהר"ן קשי' מתוספתא מפורשת דמייתי רש"י ותוס' דפליג סומכוס ארישא להדיא ונ"ל לפמ"ש רמב"ן במלחמות לעיל ריש פרקין דטעם או"ב משום רחמי האם על הבן ושלא נתאכזר ובפי' על התורה פ' שלוח הקן מייתי פלוגתא דתנאי בזה אי יש טעם בזה או לא וא"כ אי הטעם הנ"ל אמת לא שייך למימר ב' שמות מה לי או"ב ומה לי בנו ואותו נהי דצריך קרא וריבויי להכי דלא נימא או"ב דוקא ואז באמת לא הוה ידעינן טעמא אבל בתר דגלי קרא דה"ה בנו ואותו נימא טעמא משום חייס ורחמנות ולא שייך ב' שמות ומתניתין אתי' כמ"ד

דאין טעם אלא גז"ה בעלמא ה"ל ב' שמות ע"כ מייתי פלוגתא אסיפא ולא ארישא. אבל ברייתא ס"ל דיש טעם וה"ל שם א' ומה לי רישא ומה לי סיפא וק"ל:
כשהוא אומר לא תשחטו וכו' מסקינן דה"ל למימר לא ישחטו פי' ואז לא הוה קאי אאדם אלא אבהמה כמזהיר שלא ישחטו בהאומה קדושה או"ב ביום א' א"כ לא קאי אהשוחט לא על א' ולא על ב':
סופג שמונים אי ס"ל אין אחע"א ס"ל הכא איסור מוסיף הוא מיגו דאיתוסף איסור לשחוט בני בת בתה משום או"ב אתוסף נמי על האם משום בנו ואותו עיין כן בכריתות י"ד ע"ב ולפ"ז אי פליג גם ברישא ואי ב' בני' דרישא זכרים נינהו צ"ל ס"ל כחנני' דזכר ובנו נמי חייב וק"ל:

דף פג.

בד' פרקים בשנה וכו' הא דלא תנן פורים דבעי שמחה ואין שמחה אלא בבשר. י"ל דהיו רגילים בעגלים ולא באם אלא בבנה כדמשמע במס' ב"מ ע"ח ע"ב וטעמא לא ידענא. ואמג"א סי' תרצ"ו סקט"ו וא"כ לענין העמיד על דין תורה גם פורים בכלל:
עי"ט האחרון של חג מדברי תוס' פ"ק דע"ז יש ללמוד דבעי"פ דבכל הרגל שוה על גאולתינו ופדות נפשינו ע"כ יום טוב ראשון חביב וזריזין מקדימין למצות שמחה משא"כ בחג דימים ראשונים מקריבים על או"ה ע' פרים וי"ט אחרון על ישראל ע"כ אחרון עדיף לן ובשמעתין שכ' משום שטרודים בסוכה ולולב הקשה תוס' דבר"פ מקום שנהגו מבואר בע"פ נהגו שלא לעשות מלאכה מפני שטרודים בביעור חמץ ותיקון מצה ופסח משא"כ בערב סוכות וצ"ע לכאורה ואולי י"ל היא הנותנת בע"פ דאיכא למיחש טובא שישכח בביעור חמץ ע"כ נהגו שלא לעשות מלאכה שאינה לצורך המועד לאיפרושי מאיסורא ות"ח בטלים בכל מקום וגם העושה בו מלאכה אינו רואה סי' ברכה ע"כ פנויים לשמחת יו"ט משא"כ בערב החג לא אסרו מלאכה בשם מקום שאין כאן איפרושא מאיסורא וגם לולב יכול לעשות בי"ט עצמו ע"כ אינם פנויים כל כך וכיון דאיכא נמי טרדא דלולב וסוכה טפי מבערב עצרת ור"ה ע"כ אין פנאי לשמחת י"ט והכלל בע"פ ליכא מלאכה ובערב עצרת ור"ה ליכא טרדא דמצוה משא"כ בערב סוכות איכא תרווייהו מלאכה ומצוה ע"כ ליכא פנאי להרבות בשמחה:
וכדברי רי"ה אף עיה"כ בגליל עיין תוס' שהקשו מכתובות ושוב כ' והא דלא חשיב עי"ט של חג והוא מהופך:

ואמר תלמידי הרבני מ"ה ישעי' דרעזניץ שהוא עתה דיין בק"ק באסקויץ דגם בס"ד אסקו אדעתי' דמחמת טרדת סוכה ולולב אין פנאי לשחוט בהמות כ"א עופות אבל השתא דכתבו משו"ה פריך בכתובות דוקא מעיה"כ משום דשוחטים עופות א"כ ע"כ בערב סוכות אפי' עופות אין שוחטין דאל"כ אכתי לפרוך סוכות שחל להיות ביום א' לדחי אע"כ אפי' עופות אין שוחטין משו"ה הקשו תוס' ותי' מחמת טרדא אין מרבין בשמחה אפי' מעופות. ויש לדחות כיון דפריך בכתובות דלדחי והיינו למ"ד מעברים לצורך ודלא כאחרים א"כ לא אד"ו ראש ובלא"ה אין סוכות ביום א' לעולם:

ולולי דברי התוס' י"ל אפי' אי ריה"ג דוקא בגליל קאמר ואפי' בבהמות אבל במקומות אחרים אינם מרבים בשמחה כלל עיה"כ אפי' בעופות מ"מ לק"מ קו' תוס' עפ"י מ"ש הר"ן בפ' י"ט של ר"ה דמשו"ה לא גזרו במילה בשבת שמא יעבירנו משום דא"נ יעברנו ה"ל טעה בדבר מצוה ועשה מצוה ועכ"פ ליכא חיוב חטאת משא"כ בשופר ולולב דלא בקיאי בקביעא ודלמא אין היום י"ט נמצא בדבר מצוה וחילל שבת ולא עשה מצוה ע"ש ועיין פסחים ע"ב ע"ב דאפי' מצוה כל דהו הוה טעה בדבר מצוה וא"כ צריך לומר הא דפריך בפשיטות עיה"כ שחל להיות בא' בשבת ודחה גזירה שמא ישחוט בן עוף אע"ג דהוה טעה בדבר מצוה בשלמא נישואין שפיר דחו משום גזירה דאין לו לקבוע נשואין ביום שאפשר לבוא לידי מכשול. אבל עיה"כ לא ידחה ב"ד משום גזירה דה"א א"כ ישחוט הא הוי טעה בדבר מצוה י"ל כיון שאינו אלא מנהג גליל ולא פשטה בכל ישראל לא הוה דבר מצוה כ"כ ופריך שפיר אבל משארי עי"ט לא הו"מ למיפרך משום דהוה טעה בדבר מצוה וא"ש קו' תוס' וק"ל:

א"ר הונא אמר רב בשמשך עיין תוס' ס"פ חלון כ' דכוונת כמסקנא שזיכה לו ע"י אחר ואותו אחר משך ובשאר ימות השנה חוב הוא לו וי"ל רב לטעמי' ס"ל לקמן פ"ד ע"א צריכין אנו לחוש לדברי הזקן ראב"ע שלא יאכל בשר אלא מי שיש לו עשר מנה וא"כ חוב הוא לו ור' יוחנן לשיטתו פליג התם ואמר מי שיש לו פרוטה מריצה לחנוני א"כ כל השנה זכות הוא לו ע"כ חידש ר"י דבד' פרקים העמידו דבריהם על דין תורה ועיין בסמוך אי"ה:

ובד' פרקים העמידו דיניהם על דין תורה. ולמאן דס"ל משיכה מפורשת מן התורה מוקי למשנתינו בשזיכה לו ע"י אחר. ואמנם משנה דעירובין ס"פ חלון דא"א דאוקמא בשזיכה לו ע"י אחר כפירש"י שם במתניתין ע"ש צ"ל דס"ל דבהכי פליגי ר"א ורבנן התם לר"א מעות קונות ולרבנן משיכה דבלאה"נ פליגי ר"ש ורבנן בהא לריש לקיש עיין פ' הזהב. ולר' יוחנן ר"א ורבנן תרוויהו ס"ל מעות קונות ופליגי לר"א עשאו עירוב כד' פרקים

ולרבנן לא עשאו עירוב כד' פרקים. אך אי קשי' הא קשי' הא ר"ה ס"ל בב"מ מ"ז ע"א מעות קונות וא"כ כיון דע"כ מוקי לי' מתניתין דפ' חלון דלר"א העמידו דבריהם על דין תורה א"כ מ"ט לא מוקי נמי מתניתין דהכא בהכי ומ"ט דחוק בשזיכה לו ע"י אחר וי"ל עפ"י מה דפליגו הריף והרז"ה פ' הזהב להריף לגמרי עקרו קנין כסף ויכול הלוקח לחזור אפי' אחר שנשרפו החטים ואינם בעולם ולהרז"ה לא לגמרי עקרו אלא כ"ז שהם בעולם יכול לחזור בו ולא אח"כ וכ' הרז"ה הא דתנן במשנתינו לפיכך אם מת למוכר אע"ג שכבר מת היינו משום שעדיין הבשר בעולם מה לי נבלה מה לי שחיטה ורמב"ן במלחמות ה' מחכו עלה א"כ י"ל נהי ר"ה ור' יוחנן תרווייהו ס"ל מעות קונות ובד' פרקים וכן בעירובין העמידו על דין תורה מ"מ בהא פליגי ר' יוחנן ס"ל כהלכתא כהריף הנ"ל וא"ש משנתינו אם מת מת למוכר אבל ר"ה ס"ל כהרז"ה והוה קשי' לי' משנתינו בשנתן מעות אמאי מת למוכר הא ליתי' לבהמה בעולם וסברת רז"ה דחוקה לי' דנבלה הוה כמו שחיטה ע"כ מוקי משנתינו דלא יהיב זוזי כלל רק זיכה ע"י אחר ובשאר ימות השנה חוב הוא לו ולא קנה וק"ל:

אשר היו בעזרתינו, בפ' אותו ואת בנו: ישיב היכל על כנו, ובן לוי על דוכנו: הוא ימלא משאלות בנין ומחמדם: ונזכה אנחנו לשמוח בשמחת קהלם וסודם: ויבינינו בינה בפ' כיסוי הדם:

דף פג:

כיסוי הדם וכו' ונוהג בחי' ובעוף במזומן ובשאינו מזומן. לקמן ר"פ שלוח הקן הדר ותני לי' חומר בכיסוי הדם מבשלוח הקן ע"ש וא"כ הא דהכא משנה שאינה צריכא הוא שהרי גם בר"פ ראשית הגז תנן חומר בזרוע ולחיים וקיבה מראשית הגז ובר"פ הזרוע לא תני לי' משום דסמוך אמאי דתנן בר"פ ראשית הגז א"כ ה"נ אמאי תני לי' דנוהג בחי' ועוף ובמזומן ובשאינו מזומן ע"כ כ' תוס' דלגופי' אצטריך דה"א יצוד דוקא ולא מזומן וה"א בהמה בכלל חי' קמ"ל חי' ועוף ולא בהמה, וצ"ע דה"ל למתני בהדיא ונוהג בחי' ועוף ולא בבהמה כדתנן ר"פ ג"ה ונוהג בבהמה וחי' ואינו נוהג בעוף ולא סמיך אדיוקא דנימא בהמה וחי' אין עוף לא ה"נ ה"ל למתני בהדיא אבל לא בבהמה:

בקדשים מ"ט לא. כ' תוס' בסוף דבריהם וגבי כיסוי הדם לא כתיב שחיטה אלא שפיכה עכ"ל דבריהם לכאורה מיותרים דא"נ הוה כתיב שחיטה מ"מ נימא מליקתו זו הוא שחיטתו כדמשני ביומא ס"ג ע"א דחייתו לצוק זהו שחיטתו וכן הקשו תוס' לעיל פ"ב ע"א ד"ה עגלה ערופה וכו' דנימא עריפתו זו הוא שחיטתו א"כ מכ"ש דה"נ אפי' אי

כתיב שחיטה ה"א מליקתו זו היא שחיטתו וצ"ל מ"מ לא פשיטא כ"כ דפריך קדשים מ"ט לא דהרי התם ביומא לא אסיק שם אדעתי' עד דפריך ומשני לי' ע"כ כתבו דהכא שפיכה כתיב אע"ג דיליף שפיכה משחוטי חוץ מ"מ פשיטא למקשן בהא דמליקתו הייני שפיכתו:

שחט חי' ואח"כ שחט בבהמה וכו' עיין במכות ד' ע"א חבית מלאה מים שנפלה לים הגדול וכו' והקשה בתשובת חו"י פ"י ק"ז א"כ איך מצאנו ידינו ורגלינו דמבטלים בס' כל תערובות לח בלח מבשא"מ בין יין שמן וחלב וכל המשקים שוים אצלינו וניחוש דלמא עמדו במקומם ולא נתערבו עדיין ונותנים טעם במקומם ולא היו לנו להתיר אא"כ נתערבו בידים במגיס ובאמת כבר כ' שם בחי' ריטב"א למכות בשם הראב"ד שכ' בשם ר' משה הדרשן וז"ל דשאני הכא דים הגדול מימיו מלוחים וכבדים ואין מים המלוחים מתערבים עמהם עכ"ל וא"כ לק"מ דלעולם יש בילה בלח בלח בכל דבר שבעולם אפי' לא עירבו בידים והכי קיי"ל פ"ק דר"ה דפליגי תנאי בהכי וקיי"ל יש בילה וא"כ צ"ל הך תנא ר' יונתן בן יוסף ס"ל אין בילה אבל אנן קיי"ל יש בילה בין שחט בהמה ואח"כ חי' בין חי' ואח"כ בהמה הו"ל דם תערובות ומכסה עליהם כמות שהן כדאיתא במס' ביצה דף ח' ע"א ע"ש והא"ש דהשמיטו הפוסקים הך דינא. וטור הביאו בשם בעל העיטור ולא משמא דגמרא ועב"י והא"ש:

דם הניתז ושעל הסכין כ' בכל בו בשם הר"מ בן נתן דמכסה עליו בלי גרירה והקשה ב"י שהוא נגד ש"ס ערוך ולפע"ד ס"ל דלא בעי גרירה מטעם כל הראוי לבילה וכמו שהקשו תוס' כן על שחט בהמה ואח"כ חי' והא דאמר בש"ס בפשיטות אלמא דגריר ומכסי' לי' משמע בלא גרירא לא סגי בכיסוי שעל גביו היינו משום דקאי לתנא דס"ל צריך לכסות כל דמו נמצא קרא כתיב ושפך את דמו וכסה כל דמו בעפר למעלה ולמטה וזה א"א לקיים לעולם בשום מקום דהרי ממש נמנע שתהא שום שחיטה בלי שישאר דם בסכין וניתז ואיך יקיים כל דמו בעפר ע"כ צריך לגרור. אבל למאי דקיי"ל כר' דסגי בקצת ודם הניתז ושעל הסכין לא בעי כיסוי אלא כשאין שם דם אלא הוא עיין לקמן פ"ח ע"א א"כ מתקיים עיקר מצות כיסוי בעפר בכל השחיטות רק באם ליכא דם אלא הוא אז נימא כל שראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ולא בעי גרירה ומיושב נמי קו' תוס' ד"ה שחט חי' וכו' וק"ל:

אי בקדשי מזבח ה"נ פירש"י כגון חטאת עוף עכ"ל עע"ג דקיי"ל אכילת מזבח שמי' אכילה וא"כ אפי' עולה נמי. ואפי' לרבא דס"ל לא שמי' אכילה הא כ' תוס' לעיל פ"א ד"ה עולה לאו בת אכילה וכו' דרבא מודה דאכילת מזבח שמי' אכילה רק לענין שחיטה

שאינה ראוי' לא מיקרי אכילה כיון דנפיק מטבוח טבח והכן ופי' ראשונים והתם כתיב כי אתי יאכלו האנשים בצהרים ובעינן אכילת אנשים ע"ש וא"כ בכיסוי הדם דנפקא לו מאשר יאכל כדלקמן פ"ה ע"א גם אכילת מזבח את העולה שמי' אכילה ומ"ט פירש"י חטאת עוף. ונלע"ד דפשיטא לי' לרש"י דאפי' להס"ד דלא ידעינן מהקישא עוף לחי' שלא יהי' נוהג בקדשי מזבח מ"מ אשר יאכל כולל אכילת חי' ועוף ומה אכילת חי' אכילת אדם אף אכילת עוף אכילת אדם והיינו חטאת עוף שנאכל לכהנים לאפוקי עולת עוף:

דף פד.

כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך לעיל י"ו ע"ב דרשינן מזה להתיר בשר תאוה. כשירחיב גבול כל ישראל היינו שיכנסו לא"י ולא מיירי מהרחבת גבול של יחיד שלא יאכל בשר אלא בהרחבת גבולו של עצמו דלא מיירי מזה. ונ"ל דהאי תנא דשמעתין ס"ל דלא מיקרי הרחבת גבול כ"א לע"ל כדכתיב בפ' מסעי כי ירחיב ה' את גבולך ויספת לך שלש ערים ע"ש וכבר הרגיש הרמב"ן בזה וכ' שאין ב' הרחבת גבולים דומים זה לזה ע"ש האי תנא דשמעתין ס"ל דהאי קרא לא מיירי מהרחבת גבול א"י ולא בא להתיר בשר תאוה אלא מיירי מדרך ארץ מהרחבת גבול של כל אדם ובדרוש הארכתי בזה:

יקח לפסו לטרא ירק וכו' מ"ש תוס' בשם מדרש היינו דמייתי רש"י פ' פנחס גבי פרי החג דפוחת והולך ולפי הנמשל דפרי החג דפוחת א' בכל יום משמע גם המשל היא בכה"ג דביום ראשון מאכיל להאורח קטניות ובשר ודגים ואוזים ותרנגולים ביום שני פוחת א' מהם היינו ואוזים ותרנגולים ומעמידו על הקטניות בשר ודגים ביום השלישי פוחת הדגים ומעמידו על קטניות ובשר וביום הרביעי פוחת גם הבשר ומעמידו על קטניות ואז הוה הנמשל דומה לו ולא ק' כל כך ק' תוס' ואין הכרח לומר דדגים היו ביוקר יותר מבשר וק"ל:

צריכין אנו לחוש לדברי הזקן. י"ל עפ"י מ"ש רמב"ם בפי' המשנה ספ"ק דברכות אמתניתין דארב"ע הרי אני כבן שבעים שנה וז"ל כי לא הי' בן שבעים אלא צעיר לימים היו והיו מרבה לשנותו וללמוד ולקרותו יום ולילה עד שתשש כחו ונזרקה בו שיבה עכ"ל והיינו דאמר רב ראב"ע שנזדקן מרוב חולשה ואפ"ה אמר שמי שאין לו מאה מנה לא ישפתו לו קדירה בכל יום ור' יוחנן פליג דוקא משפחת בריאים אבל כגון אנו היינו ר' יוחנן שאמר מעלות ומורדת שבטברי' הם הזקנוני ע"כ מי שיש לו פרוטה מריצה לחנוני:

דף פד:

השוחט לחולה בשבת חייב לכסות פירש"י דכיון שניתנה שבת לדחות אצל שחיטה זו נידחות לכל מצותה של שחיטה זו עכ"ל ס"ל אפי' במלאכה דאורייתא כגון כתישה נמי ניתן לדחות וס"ל כבה"ג דלכן אין מברכין על הכיסוי עובר לעשייתן שהוא באמצע המצוה שהוא גמר מצות שחיטה וכ' רשב"א במשמרת הבית שהסביר הרמב"ן טעמו מדתלי בשחיטה ראוי' דוקא ש"מ שהיא גמרה של שחיטה ע"ש וס"ל נמי כדאיתא במנחות ס"פ ר' ישמעאל דמשו"ה מקריבין אברים ופדרים בשבת ולא ממתינים עד הלילה מוצאי שבת משום שכבר דחתה שחיטה את השבת שוב אמרינן חביבה מצוה בשעתה ומחללינן שבת בהקטרה ה"נ כיון שכבר דחתה שחיטה את השבת לצורך חולה דחינן גם בכיסוי שהוא גמר מצותה משום חביבה מצוה בשעתה. שוב מצאתי ס' זו בפלתי סי' כ"ח אדחיית י"ט ולא ממתינן עד הלילה ע"ש. ויש לעיין לפ"ז מאי פריך מר' יוסי דלמא ס"ל כר"מ דשחיטה שא"ר שמה שחיטה ולא תלי' כיסוי בשחיטה ור' עינא קאי להלכתא כר"ש וי"ל:

ולא תיקשי לרב עינא מי"ט שאסור לשחוט אם אין לו עפר מוכן ואמאי לא נימא כיון שניתן לדחות בשחיטה שוב מכסים ג"כ ושוחטים אפי' לכתחלה ומכסים אח"כ י"ל שאני י"ט שלא הותר אוכל נפש אלא מלישה ואילך ואסור לכתוש חטין אפי' לצורך אוכל נפש רק שחיטה הוה כמו מלישה ואילך והותר לשחוט. ואי נימא שא"א לשחוט בלי שיכתוש אח"כ גם השחיטה אסורה משא"כ לפקוח נפש דכל המלאכות הותרו א"כ אע"ג דהך כתישה דכיסוי לאו צורך לחולה הוא מ"מ כי דשחיטה הותרה ממילא הוה כיסוי גמרה של שחיטה:

וברא"ש פ' יה"כ מייתי בשם הראב"ד הא דהותר לשחוט לחולה ולא מאכילין אותו נבלה ותי' בחד שינוי דא"א שלא ימצא קטן א' בסוף העולם ודבריו סתומים ונ"ל הפי' קטן א' שנימול היום ונמצא ניתן שבת לדחות אצל חבורה דמילה ממילא קיל נמי חבורה דשחיטה כנ"ל פירושו. וא"כ לרב עינא דשוחט צריך לחלל שבת בכתישה לכסות וזה לא הותר במילה ולא ניתן לדחות א"כ הי' יותר טוב שיהיו נוחר או מעקר כדי לפטור מכיסוי:

לשמטוה לאמורא מיני כ' רשב"א בת"ה ובמשמרת הבית מדלא אמר רבא לא אמרן אלא דאיכא עפר מוכן אבל ליכא עפר מוכן לא. ולא לשמטוהו לאמורא אע"כ אפי' בעפר מוכן נמי לא דומיא דכוי דלא מטרחינן כלל משום שלא יבואו להתרת חלבו וה"נ משום שלא יזלזלו ויטעו דמשום פ"נ הותר אפי' כתישה וצ"ע. והנה בש"ע א"ח סי' תצ"ח פסק רמ"א בשחט כוי באמצע החצר מותר לכסות בעפר מוכן דלנקר חצרו הוא צריך ומג"א

הקשה על זה ובס' חמד משה ישב על נכון פסק הש"ע ולא אסר אלא בבא לימלך אין מורים לו משום שלא יבואו להתיר חלבו. אבל ת"ח היודע הדין ישחוט באמצע החצר ויכסה. וא"כ מסתמא ה"ה בשוחט לחולה בשבת ישחט באמצע החצר ויכסה בעפר מוכן. וא"כ לכאורה הדרי קו' רשב"א לדוכתה לימא רבא לא אמרן אלא בשחט בקרן זויות אבל באמצע יכסה ולא לישמטיה לאמורא ע"כ נראה לי בוודאי כך היו כוונת רב עינא כי לא אמר אלא חייב לכסות וכיצד יעשה ישחוט באמצע החצר אך כיון דדרש כן ברבים ה"ל כבא לימלך דאין לדרוש כן בפני עם הארץ ע"כ אמר רבא לשמטוהו לאמורא מיני' שיטלו המתורגמן שלא ידרוש כן ברבים. ומייתי מברייתא דר' יוסי דמוכח דע"כ דינו של שוחט ברשות לחולה כדינו ואין להתיר אלא באמצעה של חצר ובמי שאינו בא לימלך וא"כ אין לו לדרוש כן ברבים:

ודע דגרסינן רבא ולא רבה עיין כן בתה"א דהא רבה שם בביצה ח' ע"ב לא אסיק אדעתי' הנך שינויי שם ע"ש היטב כי הקצרתי וק"ל:

מילה שוודאי דוחה שבת פירש"י מק"ו דצרעת והוא דלא כמסקנת ש"ס בפרא"ד דנפקא מביום וכן הקשו תוס' אפירש"י פ' במה מדליקין כ"ד ע"ב ע"ש. ובשמעתין נ"ל ליישב דהנה למסקנא למעיין שם משו"ה אידחי ק"ו דצרעת משום דבמילה ועבודה בשבת בעידנא דקא מיעקר לאו מקיים עשה. משא"כ בקציצת צרעת לצורך עבודה לא הוה בעידנא ע"ש אבל למאן דלית לי' סברת בעידנא לא צריך ביום ואפי' בשבת ואתי מק"ו הנ"ל ולכאורה משמעתין הך ברייתא לא ס"ל לחלק בין בעידנא לשלא בעידנא דא"כ מאי קאמר תקיעת שופר בגבולין תוכיח מה יוכיח הוא זה בשלמא מילה וכיסוי ודאו וספיקא שוין לענין בעידנא וילפינן ק"ו משא"כ תקיעת שופר ודאי בשבת אסור משום שמא יעבירנו לא יהיו בעידנא דמקיים עשה דתקיעה. משא"כ ספק דוחה י"ט דליכא משום יעבירנו אלא משום חכמה ואינו מלאכה וזה הוה בעידנא משו"ה ספיקא דוחה י"ט ומאי פירכא מתקיעת שופר בגבולין יוכיח. אע"כ לא ס"ל הך ברייתא הך סברא לחלק בין בעידנא ללא בעידנא. וא"כ לא בעינן ביום ואפי' בשבת דסגי בק"ו מצרעת וא"ש פירש"י:

והנה הריטב"א כ' דפירכא דר"א הקפר שנוהג בלילות כבימים הי' פירכא כל דהו ע"ש ונראה דרצה בזה כיון דקיי"ל דכוי אין מכסין דמו בי"ט כר' יוסי אע"ג דאיכא פירכא דר"א הקפר ע"כ כ' שהוא פירכא כל דהו משום דכל זה נשים בק"ו כמו שהקשו תוס' זה נ"ל כוונת הריטב"א אלא שצ"ע דש"ס חשיב לי' תשובה שר"א הקפר מצא תשובה וניקום אנן ונימא שהוא רק פירכא כ"ד מפני קו' תוס'. ע"כ נלע"ד דמה שאמר מילה אינו

נוהג בלילה אין הכוונה בליל ח' דההוא לאו מטעם לילה הוא אלא אכתי לא מטא זמן חיובא כמו מל ביום ז'. אך העיקר הוא דס"ל כמ"ד פ' הערל דמילה שלא בזמנו אינו נימול בלילה דנפקא לי' מוי"ו וביום השמיני וס"ל לריטב"א כיון דלא נפקא אלא מיתור וי"ו והרי איכא מאן דפליג התם דלא דריש האי וי"ו מ"מ לכ"ע לא מיקרי חומרא הכתובה בקרא ונשים אותה בק"ו וליכא אלא פירכא כ"ד מיהו שמעתא אזלא למ"ד דמפיק מילה דוחה שבת מצרעת כנ"ל ואייתר ביום דלשבת לא צריך קרא דהא מק"ו דצרעת נפקא. ואתי' ביום ולא בלילה ולפניו לא אצטריך דמבן שמנת ימים נפקא וע"כ אמילה שלא בזמנה וה"ל חומרא הכתובה בקרא ולא נשים בק"ו לכן שפיר הוה פירכא לפום סוגיא דשמעתין אבל לדינא ליכא פירכא וקיי"ל כר' יוסי:

תקיעת שופר בגבולין תוכיח מהרמ"פ בהגהותיו הקשה מ"ט לא אמרו שופר בשבת משום חכמה ואינה מלאכה ומה צורך לשבות דשמא יעבירנו ותי' דלא העמידו חכמים דבריהם משום שבות דחכמה ואינו מלאכה דא"כ גם בי"ט ליתסר ולא רצו לעקור מצות שופר. אבל שמא יעבירנו שייך רק בשבת ולא בי"ט העמידו דבריהם בשבת משום שמא יעבירנו ובי"ט תוקעים. וצריך לומר לפ"ז דש"ס דשמעתין ס"ל ספיקא בי"ט ה"ל לגזור משום חכמה ואינו מלאכה ומקיים מצות שופר בשארי אינשי עיין מהרש"א:

דף פה.

ומסיק הש"ס דמה לתקיעת שופר שכן ודאה דוחה שבת במקדש וקשה הא במקדש זריזין וליכא שמא יעבירנו ואין כאן דחיית שבת. וצ"ל דהכי קאמר מאותו טעם שספיקו דוחה י"ט היינו שדוחה איסור חכמה ואינו מלאכה אותו ודאי דוחה שבת במקדש ולא אסרו שם משום חכמה ואינו מלאכה:

שנוהגת בלילי י"ט ומסקינן בלילות כבימים. וצע"ג האי חומרא הוא מתוך חומרתו של מילה קבע לה זמן דוקא ביום ולא בלילה ומתוך קילתו של כיסוי יכול לכסות בין ביום ובין בלילה ולא דמי לסוכה ולולב דסוכה מחוייב בה בין ביום בין בלילה משא"כ לולב שאינו מחוייבים אלא ביום אבל הכא חומרא דמילה היא. וי"ל בדוחק וליישב ג"כ לשון הברייתא שנוהג בלילי י"ט פי' בשלמא מילה אינו נוהג בלילה נמצא כשנכנס י"ט אין כאן חיוב מילה כל הלילה ושוב כשנכנס היום כבר אתחזק י"ט ושוב לא אתי ספק מילה לדחות ודאי י"ט דאתחזק כבר משא"כ ספק כיסוי נוהג גם בלילה ומיד שנכנס י"ט נכנס הוא וספיקו עמו שבכל רגע ממנו שישחוט כוי יהיו ספק דאורייתא אם צריך כיסוי יש לומר שספיקו ידחה י"ט במלאכת דרבנן ואם האמת כן הוא מיושב ק' תוס' נשים

הפירכא בתוך הק"ו דליתא כיון שהפירכא הוא מעין הק"ו לא נשים אותו בתוך הק"ו כמ"ש תוס' ועדיין צ"ע ק' הנ"ל:

השוחט ונמצא טרפה וכו' חי' ועוף הנסקלין פירש"י כגון שנרבעו וכו' ולא פי' כפשוטו שהרגו הנפש היינו משום דבס"פ הפרה משמע דלא ילפינן משבת אלא שור לחסימה וחמור לפריקה ובהמה לכלאים וכ' שם תי"ט דמשמע אבל שור דנגיחה לא ילפינן משבת ודוקא שור ולא בעל חי אחר והוא דלא כמתניתין דעדיות דהעיד ר"י בן בבא על תרנגלת שנסקלת בירושלים שהרגה את הנפש ובחידושי שם ביארתי דפלוגתא דתנאי אי כללא קמא דיקא או כללא בתרא דוקא ודהכי ס"ל לרש"י ושם בארה. ע"כ לא רצה לפרש בחי' ועוף שהרגו הנפש אלא בנרבעו וס"ל לרש"י דהא דאמרינן התם בהמה בהמה משבת לענין כלאים דרביעה וה"ה דחרישה משום דשם כלאים א' הוא כמבואר שם ובתי"ט שם ס"ל מכ"ש דשם הרבעה דכלאי בהמה והרבעה דאדם א' הוא אע"ג דאמרינן אדם אינו בכלל דלהנחה הקשתיו ולא לדבר אחר פי' אדם אינו בכלל שור וחמור לבהמה. אבל גבי הרבעה דכתיב אדם להדיא איש ואשה כתיבו יתן שכבתו בבהמה לרבעה ומקשינן בהמה לשבת דאפי' חי' ועוף הנרבעים מאיש ואשה נסקלים. וכיון דנסקלים שוב נאסרו בהנאה מחיים כמ"ש תוס' בכריתות כ"ד ע"א בשם התוספתא דלא כרבינו אפרים שם וע"ש. ואמנם צ"ל כיון דאיסורי הנאה לא אתי' אלא משור הנוגח א"כ נימא נהי אמת הוא דחי' ועוף הנרבעים נסקלים מ"מ לענין איסור הנאה משנגמר דינם לא נאסר אלא שור דומיא דנוגח וצ"ל דן מינה ואוקי באתרה עיין לקמן ק"כ ע"ב פלוגתא דר"א ור' יהושע מ"ט דר"מ באו"ב פי' משום דשחיטה לא שייך אלא בישראל דבב"נ במיתה תלי' מילתא וא"כ מסברא חצונה לומר דוקא שחיטה הראוי לישראל. אבל אם אינו ראוי לישראל לא שמה שחיטה ע"כ פריך מ"ט דר"מ:

ושוב כדמייתי משחוטי חוץ שוב פריך מ"ט דר"ש. אך יש לעיין הא בב"ב ק"כ ע"ב אמרינן זה הדבר דשחוטי חוץ לומר דיש שאלה בהקדש ופרשב"ם וז"ל שאם שחט בחוץ ונתחייב כרת והלך אצל החכם להתיר לו הקדישו וכו' איגלאי מילתא למפרע דלא הוה הקדש למפרע ופטור מכרת וכו' עכ"ל ועיין בט"ז י"ד סי' שכ"ג. וא"כ קשה כיון דס"ל לר"ש בעלמא כל העומד לפדות כפדוי וכדומה ועיין לעיל פ' ע"ב תוס' ד"ה דכמה וכו'. א"כ מה צורך למילף מטביחה וגם מקודם סיני. תיפוק לי' דשחיטה חוץ גופי' שחיטה ראוי הוא דכל העומד לשאול עליו ה"ל כשאול. נהי דודאי חייבי' רחמנא בשחוטי חוץ אפי' במקום דלא שייך לשאול עליו כגון קרבנות ציבור א"נ דמתו בעליו. מ"מ הלא אגוף הדין בלא"ה לק"מ דבהכי חייבי' רחמנא מגז"ה אעפ"י שאינו ראוי' וכפירש"י לעיל פ'

ע"ב ד"ה קמא מקטיל קטלי' ותוס' שם ד"ה שחיטה וכו' ע"ש רק עיקר הילפותא הוא מדקרי לי' רחמנא איש איש כי ישחט מזה הוכיח ר"מ דאעפ"י שאינו ראוי' קרי' רחמנא שחיטה ולר"ש לק"מ דכיון דקרא מיירי נמי במי שיכול לשאול על נדרו דלהכי כתיב זה הדבר א"כ יוצדק שפיר לשון שחיטה דכל העומד לשאול כשאול דמי:

ולכאורה הו"מ למימר דאפשר הא דפשיטא לי' לר"ש בכל התורה דכל העומד ליעשות כעשוי דמי מהכא נפקא לי'. דלבתר דגלי קרא טבוח טבח דשחיטה שאינה ראוי' לא שמה שחיטה. ק' למה קרי רחמנא שחיטה גבי שחיטה חוץ וע"כ משום דמיירי נמי בעומד לשאול וכשאול דמי ומהכא מפיק לי' ר"ש. וא"כ אי לא הוה כתיב וטבוח טבח והכן לא הוה ידעינן דכשאול דמי והא דאמרינן לר"ש חולין מקדשים לא ילפינן ולא אמר בקיצור כיון דכתיב וטבוח טבח מוכח דכל העומד לשאול כשאול וממילא ה"ל שחוטי חוץ גופי' שחיטה ראוי'. לזה י"ל דע"כ לא ה"ל למילף שחיטה מטביחה אלא שחיטה משחיטה דדמי לי' ולא יהי' שום קרא דשחיטה שאינה ראוי' לא שמה שחיטה ואין כאן הכרח כלל לומר כל העומד לשאול. ומשו"ה הוצרך לומר חולין מקדשים לא ילפינן ושוב ע"כ גז"ש המקובלת הוא חולין מחולין ולא מקדשים וממילא הדרן להנ"ל כן הי' אפשר לומר. אלא שצ"ע הא קיי"ל כר"מ באו"ב וקיי"ל כר"ש כל העומד ליעשות כעשוי דמי כמ"ש תוס' בשבועות מ"ג ע"א ור"מ גופי' ס"ל הכי וא"כ ליתא להנ"ל והדק"ל ואולי י"ל דהש"ס רצה לומר אפי' אי ס"ל כמ"ד בשר תאוה נאסר להם ופ' שחוטי חוץ קאי גם אבשר תאוה וכן דעת רמב"ן פ' אחרי ע"ש שהתורה חייבה כרת על שחיטת בשר תאוה ובהא לא שייך לשאול על נדרו ומיושב קו' הנ"ל אלא דלפ"ז צ"ע שאמר חולין מקדשים לא ילפינן וק' הא בשר תאוה חולין הוא ודוחק דבמדבר הוה כל הבהמות כמו קדשים וכעין שכ' תוס' לעיל ב' ע"ב ד"ה אבל אמר וכו' ע"ש וצ"ע. ונ"ל דלק"מ דבמיעוט קמא עדיין ליכא מצוה לאיתשולי והוה אינו ראוי ואנן בעינן שחיטה ראוי' מתחלה ועד סוף עיין לעיל כ"ט ע"ב ועיין לעיל פ' ע"ב בתוס' ד"ה דכמה וכו' דבעינן עומד לפדות מחיים והכא אינו עומד ליתשל מחיים:

מה התם שחיטה שאינה ראוי'. הא דפשיטא דשחוטי חוץ אינה ראוי אי מיירי קרא בבשר תאוה פשוט הוא שהבשר אסור באכילה שהרי בשר תאוה נאסר להם לאכול מקרא כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך ואמרת אוכלה בשר ועיין לעיל י"ו ע"ב אלא אם איירי רק בקדשים בחוץ נמי אסור באכילה כמו שהוכיחו תוס' ב"ק ע"ו ע"א משום שא"א לפדותו אחר שחיטה ע"ש. ומ"ש תוס' קידושין נ"ז ע"ב דמהר"מ ס"ל דהשחיטה מתרת משום אמה"ח ומותר באכילה ר"ל אי הי' נשאל עליו אבל השתא בודאי אסור

באכילה בלי פדיון. והא דלא מפרש מהר"מ שלי משלך אסור משום שאינו נפדה. דאז אהא לא שייך לומר אף שלך בשלי וכי נילוף חולין מקדשים לענין פדיון זה קדושתו גרמה לו בשלמא פירש"י התם דמשום שמחוסר זריקה א"ש דשחיטתו גרמה לו איסורו וא"א לזרוק והוה כמו שא"א לגמור שחיטתו כמ"ש תוס' לעיל פ' ע"ב ד"ה דכמה וכי דזריקה נמי שחיטה הוא ומישך שייכי אהדדי וקאמר כי היכי דשלי בשלך אין השחיטה גורמת היתירא ה"נ שלך בשלי. אבל למהר"מ דמשום פדיון הוא זה לא שייך למילף חולין מקדשים. אבל לעולם יודה שקדשים בחוץ אסורים באכילה ועיין מ"ש מ"ו בספר המקנה בקידושין שם שדבריו תמוהים גם מ"ש בנימוקי חומש שלו פ' אחרי דבריו תמוהים בכל האמור לעיל:

טבוח טבח והכן. הומ"ל מושחט את הבקר לקמן שפיכה משפיכה הו"מ לאתויי מעל הארץ תשפכנו כמים עיין לעיל פ"ד ע"א יליף מזה מים לא בעי כיסוי וכו' מ"מ מיירי משחיטה הראוי לאכילה ובצבי ואיל ע"ש וגם במהר"מ שיף הקשה דה"ל לאתויי מוזבחת מבקרך וס"ל להגאון זצ"ל דזביחה ושחיטה הכל חד. ונלע"ד דליכא למילף מכל הני קראי כלום וכי מפני דמצינו שחיטה ראוי' נילף דאינה ראוי' לא שמה שחיטה ומאי ראי' היא זו דוקא מטבוח טבח דמיתורא דכי אתי יאכלו ילפינן כדמשמע מלשון רש"י דשמעתין. ובס' הישר לר"ת במס' חולין סי' תשס"ח מבואר יותר דמדכתיב והכן לומר דגם כל הכינותיו של אחר שחיטה צריכין שיהי' בהכשר אפי' מחוסר זריקה לא הוה שחיטה ראוי' וכעין שאמרו בפגול כהרצאת כשר כך הרצאת פסול ע"ש בפנים וא"ש. ולפ"ז מאן דפליג וס"ל שמה שחיטה מדייק והכן לדרשא אחריתי דדרשינן לקמן טול ג"ה בפניהם או לכדדרשינן במדרש והכן מיום לחברו דערב שבת הי' ע"ש ועכ"פ משארי קראי לא מוכח מידי:

ועכ"פ ק' לי מ"ט לא נילף מולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים דהוה תקרובות ע"ז דאסור באכילה מן התורה כמו שהוכיחו תוס' ב"ק ע"ב ע"ב ד"ה דאי וכו'. ועכ"פ פסח על החמץ דכתיב נמי לא תזבח על חמץ נילף זביחה זביחה מהתם וי"ל פנים מחוץ לא ילפינן וחולין בעזרה ילפינן מקדשים בחוץ היינו משום ששניהם נשחטו חוץ למקומם וצ"ע:

טרפה נמי לאו בר אכילה היא וצ"ל ר"מ ס"ל מין בר אכילה בעינן היינו טמאה משא"כ טרפה יש במינו בר אכילה. והיינו סברת ר"מ לעיל במתניתין ע"ב ע"ב שיש במינה שחיטה ע"ש. ולפ"ז ר"ש דלא ס"ל לחלק בין במינו לשאין במינו מנ"ל דטרפה מטהרת שחיטתה מידי נבלה וצ"ל מקרא מן הבהמה דמייתי לעיל ע"ד ע"א ע"ש ולפ"ז מיושב היטב קו' תוס' לקמן בשמעתין ע"ב ד"ה פשיטא וכו'. והא דלא מייתי מתניתין דבהמה

המקשה וכו' והא"ש דלר"ש לא מצי להקשות פשיטא מהך מתניתין דהא ר"ש לית לי' הך סברא דבמינו שחיטה וכנ"ל ע"כ הוצרך לאתויי מברייתא מן בהמה מקצת בהמה מטמאה וכו' ואיזו טרפה ששחטה ועיין בסמוך מ"ש שם בזה וק"ל:

דף פה:

פשיטא דאמר ר"י אמר רב וכו' כ' תוס' דה"ל לאתויי ממתניתין דבהמה המקשה ועיין מס' לעיל בסמוך בישוב קו' זו ועיין לעיל שם במתניתין פירש"י דכיון דטרפה יש במינו שחיטה ה"ל בכלל וזבחת מבקרך ומצאנך משו"ה שחיטתו מטהרתו מידי נבלה. ונ"ל היינו לר"מ דס"ל שחיטה שאינה ראוי' שמה שחיטה משא"כ לר"ש אין טרפה בכלל וזבחת וע"כ צריך לאתויי מדר' יהודה אמר רב ונ"ל דר"מ לא ס"ל דרשא דמן הבהמה משום דדוחק לפרש וכי ימות מן הבהמה יש בהמה מתה מטמאה ויש מתה אינה מטמאה והיינו טרפה דטרפה כל זמן שהיא חי' אין לקרותה מתה ואחר ששחטה כיון ששחיטה שאינה ראוי' שמה שחיטה אין לומר עליו וכי ימות מן הבהמה. אבל ר"ש ס"ל שחיטה שאינה ראוי' לא שמה שחיטה שפיר נרמזה טרפה ששחטה בוכי ימות מן הבהמה כנלע"ד:

לא נצרכה לשוחט את הטרפה והיא חולין בעזרה עיין תוס' ב"ק ע"ו ע"ב שכ' משו"ה אצטריך קרא לפטור שוחט רובע ונרבע קדשים בחוץ אע"ג דשחיטה שאינה ראוי' היא מ"מ כיון דקדשים בחוץ גופי' שחיטה שאינה ראוי' ובהכי חייבה רחמנא. א"כ אפי' יצטרף עוד פסול אחר כגון רובע ונרבע מ"מ בהכי חייבי' רחמנא. אלא שהקשו על זה א"כ חולין בעזרה דבהכי חייבי' רחמנא אמאי שוחט טרפה חולין בפנים מותר בהנאה והניחו בקו'. מיהו בתוס' סנהדרין פ"ד ע"א כ' תוס' דחולין בעזרה טרפה לא הותר משום דהוה שחיטה שאינה ראוי' דהא לא כתיב זביחה אלא מכללא בריחוק מקום אתה זובח ולא בקירוב מקום אבל בגופי' לא כתיב זביחה אלא הטעם הוא כל שאתה זובח ואוכל בריחוק מקום לא תאכל בקירוב מקום לאפוקי טרפה שאין אתה אוכל בריחוק מקום לא מוזהר עליו בקירוב מקום ומיושב ק' תוס' הנ"ל. ולפ"ז אפי' למ"ד שאינה ראוי' שמה שחיטה יודה בזה בחולין בעזרה ונמצא טרפה דמותר מטעם הנ"ל וכן פסק רמב"ם אעפ"י שפסק שחיטה שאינה ראוי' שמה שחיטה מ"מ בפי"ב משחיטה ה"ב מתיר טרפה שנשחטה חולין בעזרה וע"ש בכ"מ ולהנ"ל א"ש ולפ"ז צ"ל טעמא דרבנן דפליגי אר"ש וס"ל טרפה בעזרה אסורה בהנאה היינו ר"מ דמפיק לי' משלי בשלך ולא מכי ירחק ממך המקום ע"ש קידושין נ"ז ע"ב. א"נ אפי' כי מפיק לי' נמי מכי ירחק מ"מ איהו ס"ל

זביחת ריחוק מקום דהאי קרא בטרפה נמי מיירי כמ"ש פירש"י לעיל במתניתין ע"ב ע"ב והבאתיו לעיל בסמוך הואיל ויש במינו ראוי לאכילה ור"ש פליג אהך סברא וס"ל דקרא לא איירי אלא בכשרים ולא בטרפה שאינו ראוי לאכילה וק"ל:

אימא מידי נבלה נמי לא מטהרה פי' כי היכי דהטריפות עושה אינו ראוי ומפיק לי' מאיסור חולין בעזרה ה"נ איסור חולין בעזרה עושה השחיטה אינה ראוי' ולא תטהרנה מידי נבלה אע"ג דלכאורה תרתי דסתרי נינהו דאם אינה ראוי' ואינינה חולין בעזרה שוב הוה שחיטה לענין טרפות מ"מ הכי הוה סד"א קמ"ל:

צא טרוף פירש"י ואח"כ שחוט וכו' עפירש"י במס' ע"ז א' ע"א ס"ל דאסור להטריף בהמה בידים ע"ש דתוס' פליגו. וצ"ל דוקא להטריף ולהניח כך בטרפיותה אבל להטריף ולשחוט מיד מיתה אריכתא הוא ושרי' דאל"ה תיקשי אשמעתין איך א"ל צא טרוף:

דף פו.

ר"ח ב"ד די לו פירש"י מתפרנס בצער ובצמצום. משמע שהיו לו צער בזה ועפי"ז כ' ת"ח מ"ש פה ע"ש דברים מתוקים. אמנם מ"ו בהפלאה אמר די לו שהיו מרוצה ולא ביקש יותר והי' באמת די לו במדת ההסתפקות וסבלנות שלו ודפח"ח. ואמרתי היינו פתורא דד' רגלים שהראו לרחב"ד משמיא במס' תענית והיינו תורה ועבודה וגמ"ח והרגל הרביעי מדת סבלנות וההשתוות ומשו"ה כשפסק מדת סבלנות שלו וביקש משמים ויהבו לי' זהב מן השמים נחסר לו רגל א' היינו מדת הסבלנות הנ"ל והתפלל והחזיר למקומו כמבואר שם. והיינו נמי דאמרינן במס' ברכות דאמר מרע"ה אם כסא של ג' רגלים אינו יכול לעמוד כסא של רגל א' איך יעמוד ומקשים הא יהיו כסא של ד' רגלים. והא"ש דזכות אברהם יצחק ויעקב היינו ג' רגלים תורה ועבודה וגמ"ח דגמ"ח היינו אברהם עבודה היינו יצחק שנעקד ע"ג המזבח ותורה היינו יעקב איש תם יושב אוהלים. וחשב מרע"ה כי ישראל שלימים בכל אלו יותר ממנו ואוחזים מעשי אבותיהם בזה יותר ממנו ואפ"ה אינם יכולים לעמוד איך הוא יש לו רגל א' מדת הסבלנות ואיך יכול לעמוד ברגל א' וק"ל:

חשו"ק ששחטו ואחרים רואין אותן חייב לכסות. יל"ד ממשנתינו דחשו"ק צריכים ב' עדים שיעידו על שחיטתן מדתנו אחרים רואים לשון רבים וחייב לכסות לשון יחיד ש"מ לא אעלמא קאי אלא בעינן ב' רואים להעיד על שחיטתן אע"ג דסגי בעלמא בע"א כדאמר רב לעיל י"ב ע"א וכבר עמד בזה בס' ראש יוסף במתניתין קמייתא ריש מכילתין ע"ש ובספרו פרי מגדים מ"מ י"ל ולחלק עפ"י מ"ש רשב"א במשמרת הבית טעם להאמן ע"א

על השחיטה משום דאין חזקת אינו זבוח כשארי חזקות שהרי אנו עוסקים בה תמיד לסלק אותה החזקה ע"י שחיטה ואינה כחזקה העשוי לעמוד כן לעולם. ומעתה ע"א מעיד שנעשה כנהוג שנסתלקה החזקה משו"ה מהימן ואינו מעיד נגד החזקה וא"כ תינח בסתם בהמה אבל זו שמסורה ביד מקלקלים חשו"ק י"ל צריכים ב' עדים ולפ"ז צ"ל דיוקא דרישא וסיפא דמתניתין כך אם אחרים ב' רואים חייב כל הרואה לכסות הדם ואם שחטו בינם לבין עצמם פטור כל אדם לכסות הא אם שחטו וא' ראה אותו הרואה חייב לכסות ושארי כל אדם פטורים:

ומודים שאם שחט שאינו סופג את המ' פירש"י דה"ל התראת ספק וט"ס הוא וצ"ל עבירות ספק וכן הוגה בגליון ש"ס חדשים. ומ"מ נ"ל נפקותא בזה שאם אכל א' כזית משחיטתם ושוב שחט הוא בעצמו בנו של הראשון דלכאורה עבר על לא תעשה ממ"נ או משום נבלה או משום או"ב וע"מ פטור משום התראת ספק כמו בהכה את זה וחזר והכה את זה לעיל פ"ב ע"ב ע"ש. א"נ י"ל אם שחטו ואחרים ראו והלכו להם ולא שאלנום אי שחטו שפיר או לא ושחט זה בנו אחריו בהתראה ושוב חזרו הרואים ואמרו שפיר שחיט מ"מ אינו לוקה דה"ל התראת ספק ואלו הי' רוב מעשיהם מתוקנים היו לוקה על הרוב כמ"ש תוס' ס"פ יוצא דופן דרוב הוה התראת ודאי אבל כיון דרבנן מספקא להו ומכ"ש לר"מ דרוב מעשיהם מקולקלים ה"ל התראת ספק וכבר מזה לעיל פ"ק דף י"א ע"ב בחידושינו ע"ש:

מ"ש רישא ומ"ש סיפא בס' ראש יוסף הקשה דלמא סיפא דהוה דשיל"מ לא סמכינן ארוב מעשיהן מקולקלין וכבר כתבתי לעיל דכ' ר"ן ריש מס' ביצה דאזלינן בתר רובא רק דלא בטיל ברוב אבל בתר רובא אזלינן אפ' בדבר שיל"מ. ובלאה"נ לק"מ דתאמר אם כיסוי הדם אין לו מתירין ומה שייך בקיום מצוה אין לו מתירין יכסה ויכסה. ואי תימא שיש לו הפסד שצריך לשרוף עץ לעשות אפר א"כ ה"נ באו"ב מי לא עסקינן דצריך לדם ונפיל לי' יאניבא בכתני' ואדהכי והכי מפסיד כתני' ואי נחיר וטריף מפסיד בהמתו וק"ל:

אלא רבנן אכולי מלתא פליגו וכו' לכאורה י"ל הא דסתם רבי ברישא פטור מלכסות ובסיפא נקיט פלוגתא היינו משום רבי לנפשי' הכריע בכיסוי דס"ל כר"ש דשחיטה שאינו ראוי' פטור מלכסות א"כ הרואה שמכסה יאמר שחיטה מעליא הוא ואתי' למיכל מיני', ע"כ סתים רבי פטור מלכסות משא"כ באו"ב ס"ל לרבי שחיטה שאינה ראוי' נמי חייב באו"ב א"כ לא יבוא מכשול ע"כ מייתי פלוגתא ושנה החיוב בלשון חכמים אע"ג דלמסקנא ס"ל לרבי הלכה כר"מ כדמסיק הא דאחריתי. מ"מ י"ל כדסתם מתניתין הוה ס"ל הלכה כחכמים לענין או"ב קודם חזרה וק"ל:

בשלמא רבנן לחומרא. מסקו תוס' דלרבנן מספקא להו והשתא לא מהני חזקה מידי עכ"ל צריך ביאור מ"ט לא מהני חזקה מידי וי"ל כמ"ש שלטי גבורים פא"ט דלענין פלוגתא וספיקא דדינא אין חזקה מועלת דמפני חזקה של זה לא ישתנה הדין ובמל"מ בהלכות טומאת צרעת מסופק בזה והיינו סברת תוס' דוודאי אי ברי לן שמעשיהן מחצה מקולקלים ומחצה מתוקנים א"כ בכל שחיטה יש ספק אם זו הי' ממעשיהם המקולקלים או מהמתוקנים אמרינן אוקי בהמת זו בחזקת שאינו זבוח ומעשה זה היו מקולקל. אבל אי מספקא לן אם זמן ועידן רוב מעשיהם מקולקלים ואז אפי' אי קמי שמיא גליא שפעם הזאת שחיט שפיר מ"מ נבלה היא משום דאזלינן בתר רובא ואי רוב מעשיהם מתוקנים א"כ אפי' קמי שמיא גלי' דשחיטה זו נתקלקלה מ"מ מי שאוכל אין עליו עון אשר חטא כי כך הדין דאזלינן בתר רובא וא"כ חזקתה של בהמה זו לא תכריע הדין לומר שיהיו רוב מעשיהם מקולקלים וק"ל:

מחייב הי' ר"מ על שחיטתן משום נבלה משום שרוב מעשיהן מקולקלין הקשה בס' ראש יוסף בשם אביו זצ"ל מנ"ל דר"מ מחייב משום נבלה דלמא ס"ל פלגא ופלגא הוא וע"י חזקה נעשה רובא ואי משום דר"מ חייש למיעוט ואמאי פוטר מלכסות ומאו"ב י"ל כיון דהא דחייש למיעוט אינו אלא מדרבנן וחשו חכמים דלמא אתו למיכל מיניהו ולא העמידו דבריהם. ולפע"ד י"ל דאי בכל דוכתא חיישינן למיעוטא ועבדינן הכא והכא לחומרא תו לא אתי' למיכל מיניהו דידעו אינשי משום מיעוטא נמי מחמרינן לכסות ולאסור ולשחוט או"ב וליכא למגזר לר"מ דלמא אתי למיכל מיניהו וק"ל:

מאי אירי' רוב אפי' מיעוט נמי וכו' פירש"י חזקת אמה"ח שגירת לישנא נקיט דהא ר"מ ס"ל אין אמה"ח נוהג אלא בבהמה טהורה דכתיב וזבחת מבקרך ומצאנך עיין לקמן ק"ב ע"א. אלא חזקת איסור בשר מן החי דמודה ר"מ דנוהג בעוף לר' יוחנן דאיסור אמה"ח נפקא מבשר בשדה טרפה ובזה אין חילוק עוף לבהמה ע"ש ק"א ע"ב פלוגתת ר' יוחנן ור"ל וקיי"ל כר' יוחנן לגבי ר"ל ופריך הכא שפיר וק"ל:

מאי אירי' רוב אפי' מיעוט נמי. לשיטת רש"י דרוב מטפחים אתינוק מטפח קאי א"כ יש לדון גם אתינוק עצמו אם הוא טמא ואית לי' חזקת טהורה טרם שטפח בשרצים וא"כ יש כאן ב' חזקות לטהרה חזקת התינוק וחזקת העיסה וא"כ מאי פריך דלמא משום ב' חזקות עם המיעוט הוה הרוב כמאן דליתי' אבל בחשו"ק ליכא אלא חזקה אחת וראיתי למ"ו הגאון בהפלאה למס' קידושין שם כ' דגם בחשו"ק איכא ב' חזקות חזקת שאינה זבוח דבהמה שנשחטה ע"י חשו"ק וחזקת היתר שחיטה לאידך בהמה שמותר לשוחטה היום ע"ש ועל כיסוי דם ונבלה לא יועיל תי' זה וצ"ל אה"נ דהו"מ לשנויי הכי אלא

אכתי תיקשי למה לי רוב בפלגא ופלגא סגי דאי מצרפין ב' חזקות למיעוט לבטל הרוב כמאן דליתי' דמשו"ה מטהר ר"מ מכ"ש דחזקה יצורף לפלגא למיעבד אידך פלגא כמאן דליתא וק"ל:

והנה הרמב"ם ספ"ט מטומאת מת מבואר בדבריו דמשו"ה מקילינן בס' טומאה בר"ה היכי דלא אתחזק טהרה משום דספיקא דאורייתא מן התורה לקולא ע"ש משמע דלא ס"ל דטהרה בר"ה אתי' מהלכתא דסוטה עיין לעיל בתוס' ט' ע"ב וא"כ להרמב"ם למאן דס"ל מביאין אשם תלוי על ס' חתיכה א' ולדידי' כל ספיקא דאורייתא לחומרא מן התורה הה"נ ס' טומאה בר"ה היכי דלא אתחזק טהרה טמא. והנה ר"מ ס"ל הכי בפי' ספק אכל ועמ"ש בפלתי בקונטרס הספיקות בזה. וא"כ ר"מ דמטהר בשמעתין למסקנא אע"ג דהוא פלגא ופלגא וליכא חזקת טהרה דהרי ע"י צירוף החזקה עם המיעוט נעשה פלגא ופלגא אפ"ה מטהר ר"מ. וצ"ל או כשיטת רש"י הנ"ל דהכא איכא תרי חזקות וחד חזקה מצטרף למיעוט למיעבד פלגא ופלגא ואוקמא אאידך חזקה לטהר. או ס"ל כהתוס' דהא דאמרינן עשאוהו כיש בו דעת לישאל הוא לרבנן. אבל לר"מ ה"ל אין בו דעת לישאל וטהור מן התורה אפי' ברה"י מקרא דרב גידל:

ולעיל בסוגיא דרוב וחזקה כתבתי מ"ש לי בני הבחו' המופלג כ"ה שמואל וואלף שיחי' דיש מזה ראי' נגד הריב"ש בתשו' דס"ל דרוב לא עדיף משתי חזקות ועיין פני יהושע בק"א ספ"ב דכתובות. ובשמעתין לשיטת רש"י מוכח דלמסקנא לרבנן לולי שאין בו דעת לישאל הי' שורפין עליו את התרומה אע"ג דאיכא ב' חזקות נגד הרוב ועכשיו הראני בני שי' הנ"ל בוויכוחו עם מו"ח זקינו הגאון מ"ה עקיבא ני' אבד"ק פוזנא יע"א שהוא עצמו חזר ודחה זה די"ל שאני הכא דבנידן דריב"ש בנפל במים שאין להם סוף דטרם בוא הרוב דנטבעים ומתים כבר טרם זה הי' ב' חזקות חזקת אשת איש דאשה וחזקת חי דבעל ושוב לא אתו חד רובא ודחי ב' חזקות משא"כ הכא בטרם בוא חזקה דעיסה כבר נתבטלה חזקת טהרה דתינוק ברובא דמטפחים בשרצים ושוב לא חזי לאיצטרופי חזקת טהרה דעיסה. ודבריו נכונים ונדחו בזה גם דברי נב"י שהבאתי שם לעיל דבכל פרה אדומה איכא ב' חזקות חזקת טומאה דגברא וחזקת שאינו זבוח דבהמה דלמא במקום נקב קשחיט ולהנ"ל ליתא שכבר נדחה חזקת שאינו זבוח ברוב בהמות כשרות טרם יבוא חזקת טומאה דגברא. ומו"ח הגאון הנ"ל כ' לדחות דברי בני שי' ולישב הריב"ש דהריב"ש נמי לא קאמר אלא ב' חזקות נגד רוב הוה ספק שקול ולא ודאי וא"כ א"ש דרבנן מטמאים הכא לתלות וישב בזה ק' תוס' דשמעתין והאריך בתשובתו לבני שי'

ואין דבריו נראין דהא משמע אי הי' בו דעת לשאול היו שורפין מן התורה ולא הוה אפי' ס' ותיקשי אהריב"ש אבל הנ"ל נראה נכון בעזה"י:

דף פו:

יאמרו ס' איסור להתיר וכו' עכשיו הדר בי' ש"ס מסברת המקשן וס"ל דלא הוה רובא כמאן דליתא אלא מיעוט וחזקה משוי לי' פלגא ופלגא לר"מ וס' טומאה באין בו דעת לשאול לטהר וס' איסורא לחומרא. ויען דברי תוס' דשמעתין ודקידושין פ' יו"ד יוחסין ודנדה פ"ב נראין כסותרין כמו שחשב מהרש"א בנדה שם. נראה לפע"ד לפרשם בלי פקפוק בעזה"י דבהס"ד הוה ס"ל להתוס' הא דעשאוה לתינוק כיש בו דעת לשאול הוא גזירה דרבנן בכל עניני טומאה שגזרו תינוק אטו גדול ועל זה הקשה להם ג' קושיות א' כיון שדינו כיש בו דעת לשאול מ"ט דר"מ דמטהר. ב' לרבנן למה צריך רוב תיפוק לי' ספק טומאה ברה"י ביש בו דעת לשאול טמא. ג' מ"ט תולין ולא שורפין ועל זה העלו תוס' דלא כן הוא דבשארי טומאות לא גזרו על התינוק רק הכא דרוב מטפחים רוב גרוע הוא פי' דליתא אלא פלגא ופלגא ומיחזי לאינשי כרוב ע"כ גזרו על התינוק הזה שיהי' מדרבנן כיש בו דעת לשאול אבל לא לשרוף כיון דבאמת הוא רק פלגא ופלגא ואין בו דעת לשאול וטהור גמור מן התורה ע"כ תולין וכל זה לרבנן אבל לר"מ יאמר נא לו יהא טעות העולם שהוא רוב ממש הלא מצרפין מיעוטא לחזקה וה"ל פלגא ופלגא ואין בו דעת לשאול וטהור הוא ולמה נעשה אותו כמי שיש בו דעת לשאול. נמצא לרבנן הוה כמו שיש בו דעת לשאול זהו כוונת התוס' בג' מקומות הללו שוה בשוה ועניים במקום א' ועשירים במקום אחר:

והנה כבר הארכתי לעיל בסוגיא דרובא מה שיש בו די לפע"ד והסכמת רוב הפוסקים דר"מ חייש למיעיטא מדרבנן אמנם סמוך מיעוטא לחזקה היא דאורייתא עיין תוס' בכורות כ' סוף ע"א. ולרבנן מיעוטא כמאן דליתא וסמוך מיעוטא לחזקה היכי דחזקה מעליותא חיישינן מדרבנן אבל חזקה שאנו עוסקים בה לסלקה כגון חזקת שאינו זבוח ואנו עוסקים לשוחטה ורוב מצוין מומחין לא סמכינן מיעוטא להאי חזקה ערשב"א ת"ה ובמ"ה ריש ה' שחיטה ועיין יבמות ר"פ האשה ומיהו מיעוט המצוי גם לרבנן חיישינן מדרבנן כגון מיעוט נפלים עיין תוס' לעיל י"ב ע"א בתוס' והדברים עתיקים:

מיבעי' לי' לחלק. בשיטה מקובצת לב"מ ר"פ השואל בפלוגתא דר"י ור' יונתן כ' בשם מ"ה פנחס הלוי ז"ל דע"כ לא פליגו אלא במניעה כגאון לא תחרוש בשור ובחמור אבל בחיוב כגון שמחייב עצמו לתת מאה זהובים לראובן ושמעון לית דין ולית דיין דצריך

ליתן לשניהם לכל א' מאה. ועיין מ"ש לעיל ר"פ או"ב בישוב קו' שיח יצחק ביומא גבי ונתן מדם הפר ומדם השעיר ע"ש ואמנם בשמעתין קשי' דלא הוה שלילה כי יצוד ציד חי' ועוף ואפ"ה בעי קרא לחלק. וצריך לומר דלאו דוקא שלילה אלא שאינו חיוב כגון הכא צידת חי' ועוף אינו חיוב. אך אם כבר שפך דמם נולד החיוב לכסות בעפר ואלו הוה כתיב חי' ועוף גבי החיוב כגון וכיסה דם חי' ועוף בעפר לא הי' צריך קרא לחלק. אבל הכא לא כתיב חי' ועוף רק גבי כי יצוד ציד ושם לא נאמר שום חיוב כך צ"ל:

א"ל רבינא לרב אחא ברי' דרבא וא"ל רב אחא ברי' דרבא לרב אשי בהרא"ש לא גרס לרב אשי אלא לרב אחי ברי' דרב אשי וזה הנכון דהא רב אשי ס"ל בפ' ע"פ שם דלא בריך אכסי דברכתא דלית לי' כתלמידי דרב משום דבמוצאי שבת לי"ט אמר רב יקנ"ה ע"ש וא"כ איך פריך הכא לרב אשי מתלמידי דרב. ועוד איך אסיק דהתם משתי' וברוכי לא אפשר אכתי תיקשי האמר רב יקנ"ה אע"ג דמשתי ואקדושי ואבדלתא לא אפשר מה תאמר התם לא הוה הפסק כמו מתפלל באמצע סעודה שכ' תוס' משא"כ כיסוי א"כ איך מייתי הוא ראי' מיקנ"ה לכסא דברכתא אע"כ רב אשי לית לי' הני סברות ובשמעתין לא גרסינן רב אשי:

מ"ש מתלמידי דרב וכו' ולא מייתי מבהמ"ז ממש שמברכין אח"כ בפה"ג משום דידע לחלק דשתי' וברוכי בהדדי לא אפשר אבל באמירת הב לן ונברך לא אסיק אדעתי' דשייך הך מילתא אלא משום סילוק דעתי' לחוד וה"נ בכיסוי. ומסיק דבאמירת הב לן ונברך הוה כקיבל עליו שלא לשתות דהרי אם יברך לא ישתה דמשתי' וברוכי בהדדי לא אפשר והרי הוא אומר הב ונברך הוה כאומר לא אשתה וכן משמע בלשון רש"י ד"ה משתא וברוכי הלכך כי אמר הב ליבריך נתנו דעתם לפסוק מלשתות עכ"ל וכן מבואר מלשון רמב"ם פ"ד מברכות ה' ח' ע"ש שהוא מטעם קבלה ונדר ובזה י"ל סתירת רש"י בשמעתין אסור לכו למשתו עד שתברכו בפה"ג ובפ' ע"פ פירש"י כרבינו י"ט וכמו שהרגיש מהרש"א בשמעתין עכנלע"ד דרש"י מודה מכח כל הני ראיות דמייתי תוס' דאין צריך ברכה אחרונה אעפי' שנזקק לברך בראשונה אך כשאמר הב לן ונברך אסור למשתי עד שיקיים נדרו ויברך בהמ"ז שכן נדר ואמר הב לן ונברך נמי לא אפשר ולמשתי וברוכי דהוה כמקבל עליו לשתות אבל הכא בהס"ד דלא אסיק אדעתי' הך סברא א"כ סגי בברכה ראשונה כמו שמש בכל פרוסה ופרוסה וכמ"ש תוס' וק"ל:

דף פז.

שלא יהא מצות בזיות עליו. ז"ל הרמב"ם בחתימת ח"ב סוף ה' שחיטה וכשמכסה לא יכסה ברגלו וכו' שאין הכבוד לעצמן של מצות אלא למי שציוה בהן ברוך הוא והיצלנו מלמשש בחשך וערך אותנו נר ליישר המעקשים ואור להורות נתיבת היושר וכן הוא אומר נר לרגלי דבריך ואור לנתיבתי עכ"ל. במתק לשונו נתעוררתי טעם דקמ"ל קרא הכא שלא יהי' מצות בזיות עד שאמרו בפ' במה מדליקין אבוהן דכולהן דם דמיני' ילפינן לכל המצות ומ"ש דרמזו קרא הכא י"ל עפ"י מ"ש רמב"ן בתורה טעם לכיסוי הדם מפני שהיו המצריים והכשדיים רגילים לשפוך דם ע"פ השדה ולאסוף ולאכול שם ואומרים שהרוחות והשדים מתקבצים על רוח חמימות דם בעל החי ומגיד להם עתידות ע"כ ציוה הקב"ה בחי' ועוף שרוב פעמים נשפך דמם בשדה לכסותם בעפר. ובחי' תורה אמרתי רמז במה שצריך ב' פעמים עפר למטה ולמעלה כי ב' פעמים עפר עם פ"א דם גמטרי' ש"ד מ"ת לרמז על רוחות המתים והשדים. וא"כ לכאורה יהי' משמע אדרבה יכסה ברגל לנהוג בזיון במה שנהגו הם כבוד ואם נכסה ביד נראה כנותן כבוד להדם לכן כ' רמב"ם שלא להמצוה אנו נותנים כבוד אלא למי שציוה אותנו זה להאיר מתוך חשכת סכלותם של או"ה ההמה:

וחייבו ר"ג עשרה זהובים. לכאורה נראה לא שכר שיווי המצוה או הברכה חלילה מי יכול לשער אורח חיים פן תפלס וכל חפצים לא ישוו בה ותו מה צריך לשלם לו הפסדו הלא חשב לעשות מלוה ונאנס ולא עשאו מעלה עליו הכתוב כאלו עשאו נמצא זה שחטף ממנו מצותו לאו מידי חסרי' אך הפרש יש בין העושה מצוה ומקבל שכר או נאנס ולא עשאו ומקבל שכר כי זה העושה עובד ה' בשמחה ובטוב לבב ונשכר על זה וזה שנאנס מצטער על שלא זכה לעבוד ה' ומקבל שכר שמים על צערו נמצא אעפ"י שלענין שכר שמים אין הפרש מ"מ דצערא בגופא איכא הפרש והענישו ר"ג עשרה זהובים לפי שיעור צערא דגופא:

וביש"ש פ' החובל סו"ס כ' ששיעור יוד זהובים הי' מקובל עפ"י סוד הגנוז ע"ש וקצת ע"ד דרוש יש להסביר הקנס היותר חמור הוא שור ושה וטבחו ומכרו משלם ה' בקר תחת השור ה"נ יש לו לשלם פעמיים ה' פעמים שיווי המצוה היינו עשרה פעמים כדאמרינן בעלמא ק"ו לשכינה י"ד יום. ובאלעזר כתיב שני צמידים על ידי' עשרה זהב משקלה פירש"י נגד ב' לוחות שבהם יוד דברות נמצא שיעור כל דיבר בזהב א' וזה הגונב ישלם עשרה זהב עפ"י הנ"ל:

והנה רש"י בפ' משפטים מייתי מכילתא פלוגתא דתנאי ר"מ ורחב"ג לחד מ"ד עיקר תשלומי ה' ורק בצאן היקל הקב"ה משום שנתבזה הגנב לישאו על כתפו וא"ש הנ"ל והכא ס"ל לרשב"ג שקנסו עשרה זהב אך למ"ד דהעיקר ד' תחת הצאן ושור שביטלו ממלאכה צריך לשלם א' יותר משום ביטול מלאכה א"כ הוי סגי הכא בשמנה זהב וק' על הבת קול שאמר ברהמ"ז שוה ארבעים זהב והלא אינו שוה אלא ל"ב זהובים. וגם הש"ך סי' שפ"ב בח"מ הקשה אהתוס' שתירצו דאתי' כמ"ד לא מברכין אכסא דברכתא וק' לאידך מ"ד מהב"ק ה"ל למימר חמשים זהב. ר"ל ק' מתורצת בחברתה דבת קול יוצאה ואמרה בהמ"ז שוה מ' זהב ולא ידעינן אי ברכת בפה"ג בכלל דמברכין אכסא דברכתא וה"ל ה' ברכות אלא ס"ל כמ"ד תשלומי ד' עיקר וכל ברכה איננה שוה אלא ח' זהובים וה' פעמים הוא ארבעים או לא מברכין אכסא דברכתא והוה רק ד' ברכות אלא הלכה כמ"ד תשלומי ה' עיקר ומגיע עבור כל ברכה עשרה זהב דה"ל מ' ומיושב הכל בעזה"י:
עשרה זהב העלה ש"ך עפ"י הפוסקים דוקא כשלא ענה אמן כגון שבירך בלחש ומ"ו בהפלאה על התורה כ' בחטף בחזקה ה"ל בוצע וברך ואין עונין אחריו אמן דאין זה מברך אלא מנאץ ע"ש. אבל אם ענה אמן אפי' למ"ד סוף נזיר ממהרים למברך תחלה ואין העונה אמן גדול מן המברך מ"מ שוים הם וכשם שברכה אפי' בלא מצוה שוה עשרה זהב ה"ה אמן שוה כך נמצא אין לנו לגבות מהחוטף עשרה זהב שהרי כבר החזיר לו מה שחטף ממנו בעניות אמן. וצ"ע א"כ מ"ט אמר למאי נפקא מיני' לבה"מ לימא נפקא מיני' כשענה אמן אי שכר מצוה דוקא צריך לשלם ואי שכר ברכה הרי העונה כמברך וכשהחזיר לו מה שחטף ממנו סגי בשלמא לולי הש"ך ה"א כיון דתלי' בפלוגתא אי עונה אמן עדיף או מברך עדיף הוה בעי למימר נפקא מיני' אליבא דכ"ע אבל להש"ך דלכ"ע עונה אמן שוה לכל הפחות כמו המברך א"כ ק' וצ"ע:
וכ' ש"ך מדכ' רא"ש לחלק בין חוטף מן האב עצמו או שחטף ממי שכיבדו האב למול וכ' ש"ך מזה מוכח שאין לעשות שליח למול. והסביר קצה"ח סי' שפ"ב דאי ס"ד שליחו כמותו במילה א"כ מי שחטף משליחו הפסיד האב שאלו מל שליחו הוה כאלו הוא מל בעצמו וזה האחר מל שלא בשליחותו והרבה מקפידים על זה שיהיו דוקא מוהל שלו אע"כ אין שליחו כמותו. ואמנם בטעם הדבר מ"ש מילה מכל התורה ומשחיטת פסח ע"ש שלא העלה דבר ברור והנלע"ד לפי דברי תוס' רי"ד דמייתי קצה"ח בעצמו ומבוארים הדברים יותר בכפות תמרים גבי עובדא דר"ג דנתן אתרוג במתנה ע"מ להחזיר ע"ש והעיקר דאעפ"י דשליחו כמותו מ"מ אין איבריו כאיברי המשלח והנה הקב"ה רצה שיהי' תפילין מונחים על ראש וזרוע וא"א לומר שיהי' ראשו וזרועו של זה במקום ראשו

וזרועו של זה. אבל הקשירה יכול להיות ע"י שליח כיון עיקר הכוונה שיהיו התפילין מונחים על הזרוע שוב אין קפידא אם יהיו הקשירה ע"י שליחו הוה כמותו לענין זה. והנה שחיטת קדשים אנו משערין תכלית הכוונה שיהיו הקדשים שחוטים ומצוה על הבעלים לשחוט אבל אין תכלית הכוונה שתהיו השחיטה על ידו של הבעלים דא"כ לא הי' אפשר לעשות שליח דאין ידו של זה כידו של בעלים אך כיון דתכלית הכוונה שיהי' נשחטים ושוב המצוה על הבעלים יכולים לעשות שליח כמותו ואה"נ במילה אי לא כתיב אלא וימל אברהם את יצחק בנו דמיני' ילפינן מ"ע על האב ה"א כמו ושחט את הבקר דעיקר כוונה שיהי' הבנים נימולים ומה שהמצוה מוטל יותר על האב לזה יכול לעשות שליח כמותו. אך הרי כתובי קראי אחריני על כל ישראל שמחוייבים למול הערלים כמבואר בקידושין כ"ח והחיוב על השליח כמו על המשלח. נמצא מה שפרט על האב הוא מ"ע אחרת שמצוה בידו של אב דוקא כמו זרוע של הנחת תפילין ולזה לא יכול לעשות שליח שיהי' מעשה ידו כמעשה ידו. ובכלבו כ' לענין כיסוי נמי אינו יכול לעשות שליח והיינו כנ"ל כיון דכתיב ואל בני ישראל לומר שמוטל על כל ישראל א"כ מה דפרט על השוחט שיכסה הוא קפידא בפ"ע כמו גבי מילה וכן יש ליישב דעת השואל בריב"ש שפסקו רמ"א בי"ד סי' ש"ה ובש"ך סקי"א כיון דמצוה על הבן לפדות א"ע א"כ מה שהטיל החוב על האב הוא קפידא וכנ"ל:

למאי נפ"מ לברהמ"ז צל"ע נהי למסקנא מצוה בין שאין בה ברכה ובין שיש בה ברכה שכרה קבוע וכן ברכה בלי מצוה הכל חד מ"מ ברהמ"ז ג' ברכותי' מ"ע א' היא והמברך א' מהם ופוסק לא יי"ח ברהמ"ז וברך ברכה לבטלה ואינו נוטל עליו שכר ועוד נענש שלא ברך ברהמ"ז וא"כ איך ישוה כל ברכה עשרה זהב באשר כל א' בפ"ע אינה כלום. ואם נאמר מ"מ מקבל שכרו על ברכה ואינו דומה לברכת המצוה שהיא רק טפלה שמברך על שצונו לעשות המצוה ההיא משא"כ ג' ברהמ"ז המה כל א' שבח בפ"ע וכל א' שווי' שכרה א"כ י"ל בפשיטות מ' זהב על ג' ברכות שלשים ועל המ"ע בעצמה יוד אבל על הטוב והמטיב דרבנן וכן ברכת הנהנין על היין לא קחשיב כלל עיין ש"ך ומיושב ק' תוס':

והנה מ"ש למבשר כוס של ברכה אתה שותה או מ' זהב אתה נוטל. נ"ל דקדוק הלשון כוס של ברכה ולא אמר אם רוצה לענות אמן אחר ברהמ"ז שיברך רבי ועוד מאי שאלה היא זו כיון שסעד ע"כ יזמן ויברך דהצדוקים מודים בבההמ"ז דאורייתא ונ"ל הטוב והמטיב אין חיובו ברור כל כך שהרי אין הפועלים מברכין אותו אך ברכת היין כיון דקיי"ל בהמ"ז בג' טעונה כוס המפקפק על זה אין בהמ"ז שלו עולה לו לשכר כיון שמפקפק בהכשר המצוה. והנה רבי שיער תשלומי שכר המבשר במ' זהובים ואמר

שיסעוד אצלו ויתחייב בבהמ"ז ורבי יברך והוא יענה אמן הרי לו מ' זהב. אך אם הצדוקים מודים בכוס שבהמ"ז טעונה כוס אז ברכותיו כהוגן ומקבל שכרו משלם על ד' אמנים מ' זהובים אך אם אינו מודה בברכת הכוס הרי אין בהמ"ז בשלימות צריך רבי ליתן לו מ' זהובים ממש שכר בשירותו והיינו דדקדק כוס של ברכה אתה שותה או מ' זהובים אתה נוטל וק"ל:

מי שברא רוח לא יצר הרים. במעשי בראשית דכתיב בריאה ועשי' ויצירה לא הוה ק' לי' מידי דלאו מטעם שינוי הפועלים כ"א משינוי הפעולות דביש מאין א"נ בריאים נפלאים כגון תנינים הגדולים או אדם יוצדק בריאה ועל החומר עשי' ועל צורת החומר יצירה. אך הכא כתיב יוצר הרים ובורא רוח והרוח גם הוא מד' יסודות גשמיות כמו ההרים ולא ה"ל לשנות לומר בורא רוח לולי מטעם שינוי הפועלים לא מטעם שינוי הפעולות. וי"ל הצדוקי לא נעלם ממנו סיפא דקרא דכתיב ה' צבאות שמו לשון יחיד. אך יען השתי רשויות שחשב הרשע הזה רוחניות הם ובדברים רוחניים לא שייך פירוד אלא בכחותיהם לא בעצמותם ע"כ שייך לשון יחיד שמו על היוצר ועל הבורא. זה הי' דעת הצדוקי אמנם שקר נחל דהרי בהאי קרא כתיב יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שיחו ודרשו חז"ל אפי' שיחה קלה שבין איש לאשתו מגידין לו ביום הדין נמצא מיירי קרא מיום הדין ומבואר ר"פ חלק שאז מחזיר הקב"ה הנשמות לגופים ודונם זע"ז ומייתי מקרא יקרא אל השמים מעל היינו נשמה ואל הארץ לדין עמו זה הגוף. והא"ש קרא דהכא יוצר הרים היינו הגופות מכונים בשם הרים ובורא רוח היינו הנשמה ועל הנשמה חלק אלוה ממעל יוצדק לשון בריאה ומחזירים זה לזה ואז מגיד לאדם מה שיחו ליום הדין ובטלו דברי הצדוקי. אלא שהי' לו לטעון אי קאי על נשמות רבות שמחזירים לתוך גופים הרבה הי"ל בורא רוחות לשון רבים כמו יוצר הרים לשון רבים על זה השיב לו רבי שפיל לסיפי' ה' צבאות שמו לשון יחיד. וע"כ תאמר ברוחניות שייך לשון יחיד ה"נ בכל נשמת ישראל המתאחדים בשרשם שייך לשון יחיד כל הנפש הבאה לבית יעקב ונלע"ד משו"ה הי' שכר המבשר בהוציאו י"ח בבהמ"ז משום הא דיכול להוציא חברו י"ח הוא מטעם כל ישראל נפש א' וערבים זה בזה ושייך שכר זה לבשורה זו וק"ל:

יצאה ב"ק בהמ"ז שוה מ' זהובים מכאן משמע דדבר קבוע וידוע הוא וצ"ע על הסוברים סי' שפ"ב דקונסים לפי ראות עיני הדיינים וזה דעת הרמב"ם והי"מ דמייתי ריף פ' החובל ובפסק דהיזק שאינו ניכר הארכתי בזה ואין כאן מקומו:

השב אפי' מאה פעמים עיין פי' משנה לרמב"ם לקמן פ' שלוח הקן גבי שלח אפי' מאה פעמים מדכתיב שלח מקור משמע אפי' מאה פעמים וכ"כ פ"ב דב"מ גבי השב אפי'

מאה פעמים והקשה תי"ט א"כ לא פריך בשמעתין מידי דהא הכא לא כסה מקור. ואולי י"ל דהא דמקור משמע אפי' מאה פעמים היינו טעמא משום שאינינו ציוי להשב אלא שיהי' מושב לבעליו והאם תהי' משולח א"כ מחוייב אפי' מאה פעמים. א"כ ה"נ כיון דכתיב לכל ישראל כל הרואה הדם יכסנו הי' משמע שאין המצוה על השופך אלא שיהי' הדם מכוסה א"כ ממילא אפי' מאה פעמים ומשני שאני הכא דגלי קרא וכסהו א' ולא פעמיים:

דם שנתערב במים רואים וכו' הנה כל דבר שנתערב בחברו ובטל ברוב מקרא אחרי רבים להטות רק באינו מינו איכא מ"ד כל זמן שטעמו נרגש הוה כאלו הוא בעין ופלוגתא בילפותא דקרא ועיין לקמן צ"ח ע"ב לחומרא גמרינן דמדאורייתא ברובא בטיל וכו' ע"ש וא"כ צ"ע מנ"ל כל כך בפשיטות בדבר דלא שייך למיזל בתר טעמא כגון כיסוי וזריקה דניזל בתר חזותא אפי' לקולא לכפרה ולברך על הכיסוי ודוחק לומר כיון שניכר לא נתבטל א"כ מה חילוק יש בין דיהה מראיהו לבין ממשו ניכר אע"כ כיון שא"א להפרידם זה מזה ע"כ ניזל בתר רובא ובטל א"כ גם כשמראה ממשות ניכר מנ"ל דלא בטל אפי' להקל לזורקו על המזבח להכשיר הקרבן ולברך על הכיסוי וצ"ע לכאורה. ועיין סוטה ט"ו ע"ב בפסוק וטבל בדם ציפור השחיטה ובמים החיים דלר' ישמעאל דקיי"ל כוותי' מוקי קרא ברביעית מים שדם ציפור כל דהו ניכר בהם לאפוקי רבנן דמפרשי קרא קודם שנתערב קורא לזה דם ציפור ולזה מים חיים אבל משנתערב תו לא קרי' דם ציפור שאין צריך שיהי' ניכר ע"ש והקשו תוס' לר' ישמעאל כיון שאעפ"י שנתערב כבר נקרא דם ציפור מפני שניכר בהם א"כ מנ"ל למילף מדם הפר ודם השעיר דמב"מ לא בטיל כמו שהקשו בשמעתין ותירצו כמו שתי' בשמעתין דבדם הפר אין ממשות מראה ניכר משא"כ דם הציפור ברביעית מים ע"ש וא"כ למי דקיי"ל כר' ישמעאל א"ש דמוכח מקרא דאזלינן בתר חזותא אחר התערובות קורא לו דם הציפור. ומ"מ מוכח ג"כ דאזלינן בתר רובא דהרי קורא לו ג"כ מים החיים אעפ"י שנתהפך מראי' למראית דם ש"מ חזותא ורובא שניהם שוים שמראהו דם ורובו מים לא זה בטל בזה ולא זה בזה ועדיין צ"ע:

דף פז:

או בדם החי' פירש"י בדם היקז ורמב"ם בפי' המשנה פ' בדם חי' טמאה ובחבורו השמטו ולמאי דקיי"ל דאימתי דר' יהודה לפרש דברי ת"ק א"כ י"ל בדם החי' שכבר כיסה קצת דמו והשאר פטור מלכסות כמו שנוהגים עכשיו שאין מכסים אלא קצת דם א"כ אם נתערב דם מחי' שלא כיסה עם דם זה רואים כאלו הוא מים. וקמ"ל בדם בהמה נמי

מהני רואים ובדם חי' נמי בעי רואים וקיי"ל אין דיחוי אצל מצות ובקדשים ילפינן דיחוי מדאצטריך מום בם למעט מום עובר שמותר אחר שעבר מומו ונתרפא. ש"מ בעלמא בקדשים כיון שנדחה אינו חוזר ונראה. וס"ל לרב פפא בקדשים גלי קרא ולא במצות ודעת הרא"ש שלהי מס' מ"ק דטעמא בקדשים הבהמה מקודשת קדושת גופה וכיון שנדחה אינו חוזר ונראה אבל המצוה אין עלי' קדושה לא שייך בה דחיי'. ומינה אדם המחוייב שייך גבי' דיחוי אפי' לענין מצוה ומשו"ה קטן שמת לו מת ובתוך שלושים אם נעשה בר מצוה פטור מלהתאבל כיון שנדחה שוב אינו חוזר ונראה וע"ש עוד מה דשייך לכאן וע"ש בקרבן נתנאל ובקונטרס מיוחד הארכתי בזה:

שתמדו במי גשמים כ' תוס' ה"ה במי פירות. לפע"ד במי פירות החמוצין טובא. אפשר שבדבר מיעוט מהם יתבטל טעם דם ע"י טעימת קפילא ויהיו מותר באכילה. ואפ"ה מראית ממשות דם ניכר בו ומכשיר זרעים. ואם יהי' זה במציאות מיושב קו' מג"א סי' קנ"ח סק"ח ע"ש והא"ש דמשכחת לי' כנ"ל כנלע"ד וק"ל:

צללתא דדמא. רמב"ם לא הביא הא דבעינן רביעית דם דוקא וצ"ע ועיין לקמן קי"ד ע"א המבשל במי חלב והיינו הך צללתא דדם נעכר ונעשה חלב וע"ש בראש"ש מאי דחולק עם רבינו שמחה:

דף פח.

אמר רשב"ג במד"א וכו' פירש"י לרשב"ג דם הנפש כולה בעי לכיסוי עכ"ל לא ידעתי מנ"ל דלמא רשב"ג נמי מודה דמו אפי' מקצת דמו המיוחד וסגי בקצת דם הנפש. וצ"ל כיון דפליג את"ק וקאמר במד"א שצריך לכסות גם שעל אגפיים והניתז כשלא כיסה דם הנפש וק' מה יועיל לו כיסוי דמים אלו אם אינם דם הנפש הא לרשב"ג הכל תלי' בדם הנפש וע"כ הכי קאמר כשלא כיסה דם הנפש מבורר שנתערב לו בין הדמים אז צריך לכסות הכל גם הניתז ושבין האגפיים שהרי גם בהם נתערב קצת דם הנפש וצריך לכסות כלו אבל כשכיסה דם הנפש מבורר אין צריך יותר ומוכח מזה דס"ל כל דם הנפש בעי כיסוי. ולפ"ז למאי דקיי"ל דמו אפי' מקצת דמו אפי' נחוש לדרשב"ג מ"מ סגי בקצת דם הנפש עיין הג"ה רמא סי' כ"ח סט"ו וק"ל:

דף פח:

ושחיקת כלי מתכות. במרדכי בשם הגאונים דיש לכסות בשחיקת ברזל דכתיב ברזל מעפר יוקח פ' כיון שהברזל יקח מהעפר ה"ל כמו עפרות זהב לו שפירושו ג"כ עפר

שממנו חופרים הזהב היא לו וצריך לומר כיון שהזהב בא מדבר שנקרא עפר הוא כשר לכיסוי א"כ ה"ה ברזל אלא רמב"ם מייתי אזהב עוד פסוק מן התורה גבי עגל בפ' עקב וישחק אותו דק עד לעפר. ונ"ל הש"ס לא מייתי הך קרא דיש לפרש שהי' דק כמו עפר אבל הוא לא נקרא עפר כמו גבי מן דק ככפור ואין המן נקרא כפור. ומ"מ יש לרמב"ם ראי' למאי דקיי"ל כרבנן דר' יוסי במס' ע"ז מ"ד ע"א דנתכוון לבודקן כסוטות וסוטה עפר בעי ואע"ג דלהשקאת סוטה ממש בעינן עפר בקרקע המשכן ולא עפרות זהב מ"מ משה רבינו ע"ה דוגמת סוטה השקום ואי לאו דזהב שחוק איקרי עפר לא היו דוגמא מיהו לר"ת דמחלק בין זהב שריף לזהב שאינו שריף אין משם ראי' אבל רמב"ם לא ס"ל כר"ת והוה ראי' מעגל שהשקום כסוטות וש"ע דילן לא מייתי הך קרא משום דאית בי' פלוגתא ור' יוסי לא ס"ל שנתכוון לבודקן כסוטות ולא משם מידי די"ל דק כעפר אבל לא נקרא עפר אין ראי' אלא מעפרות זהב וא"כ ה"ה ברזל מעפר יוקח כגאונים הנ"ל:

עוד מייתי מרדכי דמכסין בשלג משום דכתיב ולשלג יאמר הוי ארץ ותמה ב"י דשלג לא נקרא ארץ אלא שציוה להשלג שיהיו על הארץ ובש"ג בגליון מרדכי תי' דסמוך אפר"א דלשלג שתחת כסא הכבוד אמר הקב"ה שיתהוה ממנו ארץ הלזו נמצא תחלת בריית ארץ משלג. ובאמת הרמב"ם במורה צווח על זה הא נברא יש מאין ואנו אין לנו אלא דברי חז"ל וכבר עמד רמב"ן על סוד הלז מסתרי מעשי בראשית שם בפ' בראשית. אך לא יובן משלג שתחת כסא ענין שלג שלנו שהוא מקרישת טיפי גשמים שבעבים ונתקררו באויר ברדתם לארץ ובש"ע סס"י כ"ח דחה זה מהלכה:

שזורעים בו ומצמיח כ' תוס' כשהיו ישראל במדבר זרעו בו והצמיח פי' למאכל בהמה שלא להאכיל בהמתם מן עומר לגלגלת. אבל מאכל אדם לא צמח כדמוכח פ' יה"כ דמוקי ויתד תהי' לך על אזניך במה שתגרי נכרים מוכרים להם ולא מוקי במה שזרעו וצמח ועוד ראיות:

בזכות שאמר אאע"ה ואנכי עפר ואפר וכו'. בחי' תורה אמרתי עפ"י מ"ש חז"ל פי' ונפשי כעפר לכל תהי' שנזכה להיות כעפר המשפיע מזון לכל ברי' ומ"מ הכל דשין עליו כן נזכה להשפיע לכל עולם ומ"מ נהי' נכנעים. וא"כ תינח להתפלל שנזכה אבל לא יתכן שיאמר אדם על עצמו שהוא כעפר המצמיח טוב לכל ע"כ אמר אאע"ה עפר ואפר עפר לענין הכנעה ואפר לענין שאינו מצמיח והרי זה ענוה יתירה מאאע"ה. עפר ואפר עם הכולל גמטרי' תרל"ח כמו אברהם יצחק יעקב:

דף פט.

ים דומה לרקיע כתבתי במקום אחר כי ים היינו תורה ים התלמוד ובירושלמי כתרשיש מה ים תרשיש בין כל גל וגל גלים קטנים אף הלוחות בין כל אות וכו' ע"ש ורקיע היינו תלמידי חכמים שנקראים שמים בכל מקום עיין בפסוק האזינו השמים וכסא היינו בהמ"ק כסא הכבוד מרום מראשון מקום מקדשינו. וזהו יר"ך יעקב ר"ת ים רקיע כסא והמלאך שלט רק בכ"ף של יר"ך היינו כסא להחריב בהמ"ק עצים ואבנים אבל לא בים רקיע ושם בארה בעזה"י:

מכסין בעפר עיר הנדחת פירש"י דהוה סד"א באפר שריפתה פי' משום בעפרה ממש מהיכי תיתי הא צריך לקיים בי' מצות שריפה ואיך יכסה בה דם לכתחלה לבטל מצות שריפה אע"כ באפר קאמר שכבר קיים מצות שריפה ונעשית מצותו ומ"מ ק' הא איסורי הנאה הוא דאע"ג דכל הנשרפין אפרן מותר עפר ע"ז ועיר הנדחת אסור משום דכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם. לולי מצות לאו ליהנות ניתנו. והנה הרמב"ם פ"ד מה' שחיטה כ' מכסין בעפר עיר הנדחת ולא מייתי דמכסין באפרה וכ"מ כ' הטעם דמכסין בעפרה משום מצות לאו ליהנות ניתנו ע"ש ובודאי זה הטעם סגי גם לאפר. אך אין זה מוכרח דאיכא למימר דוקא בעפרה משום דאינה בת שריפה משום דמחוסר תלישה ושריפה וכ"כ טעם זה בלח"מ וכן פסק רמב"ם פ"ג מה' ע"ז גבי עיר הנדחת דהאלנות ופירותי' מותרים משום שמחוסר תלישה. ונ"ל לפי הנ"ל דאלו כ' רמב"ם דין אפרה ומשום דלאו ליהנות ניתנו לא הוה ידעינן דמכסין לכתחלה בעפרה משום דמחייב לשורפה ואיך יכסה בה ע"כ הוצרך לאשמעינן דמכסין לכתחלה בעפרה משום שאין בה מצות שריפה כיון דמחוסר תלישה. אבל דין אפר לא הביא דסמיך עצמו במ"ש בה' לולב דמצות לאו ליהנות ניתנו. אלא דה"ל לאשמעינן דלא שייך הכא מיכתת שיעורי' דכמה דמיכתת טפי מעלי וצ"ל דס"ל לרמב"ם דגם הש"ס לא הי' צריך לזה לכאורה דכל דבר שאין בו שיעור לא שייך בי' מכתת שיעורי' כמ"ש תוס' בסוכה דמשו"ה באתרוג של ע"ז יש אין גורסין מכתת שיעורא משום דאין לו שיעור וכן הוא גירסת הרמב"ם. אך הכא באפר הרי אמרו בסוטה ט"ו ע"ב דשיעור מים חיים של מצורע היא רביעית ששיעורו חכמים דדם ציפור היותר קטן ניכר בו. נמצא עד"ז יש לשער דם כל עוף וחי' כמה עפר בעי לכסוי' וה"ל דבר שיש לו שיעור ע"כ הוצרך לומר כל כמה דכתית טפי מעלי לכיסוי אמנם היינו לרבנן דס"ל צריך לכסות כל דמו. אך הרמב"ם פסק כר' יהודה דאין צריך לכסות אלא מקצת דמו ואין לזה שיעור כלל א"כ לא צריך לאשמעינן הך מילתא כנלע"ד:

מצות לאו ליהנות ניתנו נ"ל פירושו אע"ג דשמחה גדולה והנאה רבה בעשיית המצוה מ"מ אם ימנע מלכסות מפני איסור ולא ידבק בידך מאומה הרי שמח במצוה זו שמקיים ולא ידבק בידך כיון שבין כך ובין כך לעשות רצונך אלהי חפצתי אין כאן הנאה בזה יותר מבזה:

וראיתי להריטב"א שהקשה במס' ר"ה הא איכא שכר מצוה ותי' דשכר אינינה הנאה מגוף הדבר אלא אתי מעלמא וגרמא הוא ולכאורה צ"ע הא השוכר את הפועל לעשות עמו בייע"נ שכרו אסור וי"ל התם אי נשברו החביות אין לפועל כלום ע"כ הוה השכר חליפי איסורי הנאה אבל הכא אפי' נאנס ולא עשה נותנין לו שכר כעושי מצוה ומכ"ש לפמ"ש לעיל שיהיו לו שכר מה שמניח בשביל ולא ידבק בידך ואין נפקותא אלא בין שכר קום ועשה לשכר שב ואל תעשה זהו הוה רק גרמא בעלמא. אלא לפ"ז תינח אם כבר שחט אבל איך ישחוט לכתחלה ע"מ לכסות בעפר עיר הנדחת ע"כ י"ל בפשיטות דכוונת הריטב"א דהרי אין אנו עובדים ע"מ לקבל שכר אלא הקב"ה אינו מקפח שכר אבל אפי' אי לא הוה יהיב שכר נמי היינו עובדים ע"כ הוה השכר כמו מילתא דאתי מעלמא וק"ל:

לאו ליהנות ניתנו כ' רשב"א ביבמות שם דלמ"ד ליהנות ניתנו לא יי"ח לולב ושופר מטעמא כיון שכל הנאתו לצאת י"ח לכן לא יי"ח ולא נהנה ולא עביד איסורא וכ"כ בשם רמב"ן ולכאורה ק' מכל מה דאמרינן רחמנא לא תעביד דקיי"ל דלקי דעבר אמימרא דרחמנא אמאי כיון דלא מהני לא לילקי. וי"ל התם אמר רחמנא אונס לא יגרש או לא יקדים תרומה לבכורים ואפי' נימא דלא מהני מעשיו הרעים מ"מ איהו עבר וגירש והקדים תרומה לבכורים ועביד מאי דא"ר לא תעביד ומשו"ה לקי ואה"נ הכא אי הוה כתיב לא תתקע בשופר של ע"ז ולא תטול לולב של ע"ז ועבר אע"ג דלא יי"ח מ"מ הרי נטל ותקע מה שהזהיר רחמנא לא תטול אבל לא כתיב אלא לא ידבק בידך שלא יהנה והרי לא עבר על זה שלא נהנה כיון שלא יי"ח ע"כ אמרינן שלא יי"ח כן י"ל לכאורה:

אלא דצ"ע לכאורה הא רשב"א כ' שם למ"ד לאו ליהנות ניתנו הא עכ"פ נהנה בחליצה שהותר לעלמא. ותי' כיון דהך הנאה היא מחמת המצוה דמה שהיא מעכבת לינשא לאחר היא ממצות הי"ת הוה בכלל מצות לאו ליהנות ניתנו. מבואר מדבריו אלו הי' שם הנאה אחרת שאינה מכח המצוה הי' עובר על לא תדבק בידך והשתא בתקיעת שופר כ' הר"ן וכ"כ בכל בו ופסקו בש"ע שנהנה התוקע מהקול נמצא לעולם עבר על לאו דלא תדבק בידך מכח הנאת התקיעה וכיון שעכ"פ עובר על זה הלאו נימא נמי למ"ד מצות ליהנות ניתנו שיי"ח שהרי אינו מרויח במה שאינו יי"ח דעכ"פ עובר על

זה הלאו ומה לי הנאה מרובה ומה לי הנאה מועטת. ולכאורה י"ל ולומר דקיי"ל קול ומראה וריח אין בהם מעילה ולא איסור הנאה מן התורה כלל ולק"מ ק' זו כיון דלא נהנה אלא מקול בעלמא. ועפי"ז יתיישב היטב גירסת הריף דגרס התם במס' ר"ה רב יהודה התוקע בשופר של ע"ז יצא אע"ג דאיהו גופי' אמר בשופר של שלמים לא יצא ומפני ק' מחקו תוס' גירסא זו וגרסו אמר רבא. והא"ש בשלמא בשלמים ליכא איסור בהנאת קול וכנ"ל אבל בע"ז אפי' קול ומראה וריח יש איסור דאורייתא כמ"ש תוס' במס' ע"ז י"ב ע"ב (ותלי' באפשר ולא מכוון) וא"כ כיון דעכ"פ נהנה ועובר על לא ידבק בידך גם ידי מצוה יצא וק"ל:

אך שבתי וראיתי דעכ"פ תיקשי לאביי דס"ל אי עביד מהני דאל"ה אמאי לקי הרי לאביי אי לאו דאהני מעשיו לא לקי אע"ג דעבר אמימרא דרחמנא והקדים תרומה לבכורים או אונס שעבר וגירש ולא לקי אלא משום שקיים המצוה. וק' להרשב"א נימא שלא נתקיים המצוה ולא לילקי עכנלע"ד דטעמו וסברתו של רשב"א הנ"ל משום דהוה מצוה שנעשית ע"י עבירה ונעשית ע"י מצוה ולא דמי למצוה הבאה בעבירה בעלמא דאיכא מ"ד דלית לי' ואפי' מאן דאית לי' מ"מ כ' תוס' דלאו דאורייתא הוא. היינו כגון לולב הגזול אבל הכא שהמצוה בעצמה היא העבירה והעבירה היא המצוה ובזה לכ"ע לא יי"ח מן התורה וכעין לא אמרה תורה שלח לתקלה. ולפ"ז בלא"ה לק"מ מהנאת קול התקיעה דאע"ג דעכ"פ עובר הלאו ע"י הנאה אחרת מ"מ המצוה פסולה שנעשית ע"י עבירה וק"ל:

שופר של ע"ז לא יתקע בו כ' תוס' משום מיאוסתא אבל באפר ע"ז מותר לכסות דליכא בכיסוי משום מיאוס פי' אע"ג דאמרינן לעיל לא יכסה ברגל שלא יהי' מצות בזויות עליו היינו שלא יבזה הוא עשיית המצוה אבל לעולם עיקר מצות כיסוי הדם שלא יהי' הדם מגולה ע"פ השדה כדרך עע"ז לקיבוץ השעירים אשר ירקדו שם וכיון שכל עיקר כיסוי הדם היא לביטל ע"ז א"כ אפר הבא מביטול ע"ז יבוא ויבטל ע"ז דומה קצת להא דפ"ק דע"ז י"ז ע"א מאתנן זונה קיבצה וכו' ע"ש:

ולא צריכנא אלא לאפר ע"ז שהיא מיאוס אבל אפר עיר הנדחת לא מאיסא דלא נעבדה בה עבירה אלא קנסא קניס רחמנא לאבד ממון של עוברי עבירה והחרימה הכתוב אבל לא מאיסא כי לא נעשה בה עבירה:

לולב של ע"ז. רמב"ם פ"ח מלולב כ' אשרה שנעבדה אעפ"י שבטלה מלעובדה ע"ש. מאריכות לשון זה שכ' שבטלה מלעובדה ולא כ' סתם שבטלה ש"מ לא מיירי שבטלה כביטול ע"ז שהרי מיירי מע"ז השייכה לישראל אך שהניחה עובדי' בשעת מלחמה דקיי"ל ע"ז שהניחה עובדי' בשעת שלום נתבטלה בשעת מלחמה לא נתבטלה והיינו

אשרה דמשה שהניחוהו האמורים מפני מלחמה ולא נעבדה עוד אפ"ה אסורה כיון שלא נתבטלה ממש אלא שבטלום מלעובדה אבל לא ביטלום ביטול גמור. והא דלא ביטלום ע"י גוי היינו דקאמר במס' ע"ז משום דפלחי לעגל ושליחותו עבדו וה"ל ע"ז של ישראל: אם נטל לא יצא עתוס' שכ' ביום א' די"ט לא משכחת לולב של גוי דהא בעינן לכם. וראיתי בס' סדר למשנה פ"ח מה' ע"ז מוכיח מזה דע"ז של גוי שנתנה לישראל במתנה ע"מ להחזיר שוב אין לה ביטול ומיכתת שיעורי' דאל"ה משכחת כה"ג ע"ש ונכון הוא: **אתן תודה לכבודי ומרים ראשי, אשר עד כה עזרני בפרק שישי. הוא יאמץ זרועי, בחי' פרק שביעי. בעזה"י מה שחננו הי"ת ר"פ ג"ה: ברוך נותן תורה הקדושה, לקהל יעקב מורשה, בכתב הרושה ספרים חמשה: ובפה ישרים מפורשה, סדרים ששה, הצילנו נא ממכה אנושה וחרב לטושה: ולעולם לא נבוש בבושה, בחרפת קול ענות חלושה, והואל נא מהר חושה: וברך את בית עבדיך בכלי מחזיק ברכה גדושה, וחנינו מאתך דעה בינה והשכל משולשה, בעסקינו בעזרתיך בפרק גיד הנשה:**

דף פט:

גיד הנשה נוהג וכו' וברמב"ם הוסיף בנבלות וטרפות. ויל"ד פשיטא משום דנתנבלה ונטרפה פקע לי' איסור גיד מיני'. וי"ל דרמב"ם לטעמי' דפסק כר"ש כל שבשרו מותר גידו אסור לאפוקי טמאה וה"א ה"ה נבילה וטרפה שבשרם אסור יהי' גיד מותר קמ"ל דוקא כל מין שבשרו מותר וכו' וכ"ש תוס' לקמן ק"ג ע"א ד"ה ומר סבר וכו' ע"ש. ומשנתינו דלא נקטה נבלות וטרפות משום דמשנתינו לית לה הך דרשא כמ"ש מהרש"א בשמעתין. ועיין מל"מ בשם תשובת רשב"א דג"ה נוהג בשל אדם ושם כ' רשב"א שהרי עיקר מעשה באדם הוה. אמנם שער המלך כ' לרמב"ם דס"ל בשר אדם אסור באכילה א"כ כל שבשרו אסור גידו מותר א"כ אינו נוהג באדם ונכון הוא אלא דק' ה"ל למשנתינו לאשמעינן הך רבותא דאינו נוהג בשל אדם אע"ג דיש לו כף אלא משנתינו לית לי' הך דרשא דכל שבשרו מותר גידו אסור:

מוקדשים פשיטא כ' תוס' כולה נמי פשיטא אלא צריך שיהי' א' מהן לצורך ואגבי' תני כולהי עכ"ל ולקמן ר"פ שילוח הקן מסקינן דמוקדשין שלא לצורך כלל ע"ש. ונ"ל דלמסקנא דמוקדשים שאינם נאכלים חולצו לתפוח א"כ י"ל הא קמ"ל לאפוקי מדר"ח דאמר מי כתיב לא יאכל מזבח לא יאכל בני ישראל כתיב. אלא מ"מ חשיב לי' כשלא לצורך דודאי עיקרא דמתניתין באכילת הדיוט מיירי ולא ממזבח אלא עכ"פ כיון דאיכא קצת צורך עכ"פ תני איידי אינך דהוה לצורך ממש. ושמעתין דלא אמרינן הכא משום

דאכתי לא אסיק אדעתי' דחולצו לתפוח אבל למסקנא א"ש כנ"ל וכן משמע ממ"ש הרמב"ם בפי' המשנה וק"ל:

משום דאקדשי' פקע לי' וכו' הקשה שאגת ארי' סי' צ"ו דלמא לית עשה דואכלו אותם אשר כופר בהם ודחי לית דג"ה והניח בקו' ע"ש ולק"מ דמעולם לא נאמר ואכלו אלא על המותר באכילה ולא על ג"ה ופשוט ועמ"ש רש"י ברכות כ' ע"א ותוס' ד"ה שב וא"ת שאני ע"ש והכא מודה תוס' לרש"י ועמ"ש תוס' פסחים כ"ג ע"ב ד"ה ומה חלב וכו' וק"ל:

וכ"ת יש בגידין בנ"ט. הרמב"ם פסק אין בגידין בנ"ט ואפ"ה האוכל ג"ה של נבלה ושל עולה חייב ב' דרחמנא אחשבי' לחייב משום ג"ה חייב נמי משום נבלה ועולה ודאמרינן בשמעתין למ"ד אין בגידין בנ"ט איסור קדשים ליכא ע"ד ברור שקלא וטרי' אומר כן אפי' את"ל דתנא לא ס"ל סברת אחשבי' ואיסור קדשים ליכא מ"מ ק' מתניתין ירך שנתבשל וכו' עיין שעה"מ שזהו שיטת רמב"ם ונכון הוא אך ק' מאי דאמר כאן יש בגידין בנ"ט מה צריך לזה הא אפי' אין בנ"ט מ"מ חייב משום קדשים דאחשבי'. וי"ל דא"א לומר כן דא"כ מ"ט אינו נוהג בטמאה הא כיון דמכח אחשבי' דגיד חייב משום טמאה נמצא חלו שניהם בבת א' ואין כאן אחע"א. אע"כ לית לי' סברת אחשבי' אלא ס"ל יש בגידין בנ"ט:

אלא קסבר אין בגידין בנ"ט. כ' תוס' דמתניתין נוהג בטהורה י"ל מי שבשרו מותר וכו' וטעמא דר' יהודה משום כיון שמבני יעקב נהג בטמאה תו לא פקע והרגיש מהרש"א לעיל בתוס' ד"ה ואתי איסור מוקדשים וכו' לא בעי תוס' למימר דטעמא דאינו נוהג בטמאה משום מי שבשרו מותר וכו' ונלע"ד בפשיטות דלעיל לא מצינן למימר טעמא דר' יהודה משום כיון דנאסר לבני יעקב גיד של טמאה תו לא פקע מיני' דז"א כיון דמ"מ אסור משום טמאה אחר מתן תורה אין כאן חידוש במאי דלא לקי ב'. אבל השתא קיימין אי אין בגידין בנ"ט נמצא אחר מתן תורה שרי דמשום טמאה ליכא דאין בגידין בנ"ט ומשום גיד ליכא דבשרו אסור זה אין סברא דמשנתנה תורה פקע איסור גיד והותר לגמרי. ועיין לקמן תוס' ד"ה בולדות קדשים בסוף הדבור ע"ש ויש ליישב וק"ל:

והתנן ירך שנתבשל בה ג"ה אם יש בה בנ"ט ה"ז אסורה פירש"י שיעורו חכמים בס' כל נ"ט סתם עכ"ל ונראה שפת יתר ולכאורה יש ליישב בזה ק' תוס' אשיטת ר"ת דשומן לא הוה קרי סתם גיד והקשו תוס' מהעצמות והגידין והנותר דמוקי לי' לקמן בשומנו. וי"ל הכא דמשערין בס' ולא מיירי מטעימת קפילא אלא משיעור בשר בלפת שהוא ס' ונתן לנו מכשול דנשער ס' נגד גיד ושמנו ובאמת סגי בס' נגד שמנו לחוד וא"כ לא ה"ל למיתני גיד ותי' זה נכון ליישב ק' תוס' מ"מ עדיין ק' ארש"י דה"ל למימר בשר בלפת כבמתניתין ומ"ט נקוט ס'. וי"ל משום דלקמן צ"ז ע"ב אמר ר"י כל איסורים שבתורה

כבצל וקפלוט וגיד דקליש טעמי' סגי כבשר בלפת שהוא ס' ע"ש תוס' ד"ה כל איסורים וכו' וא"כ לא פריך ש"ס הכא מידי דאין בגידין בנ"ט כשארי טעמים ומשו"ה לא מיחייב משום קדשים ומ"מ אוסר גיד בנ"ט קליש דידי' היינו כבשר בלפת. ולהשמר מזה פירש"י אנן קיי"ל כל איסורין שבתורה בס' היינו כשיעורו של גיד כבשר בלפת ודלא כר' יוחנן וא"כ פריך שפיר:

בולדות קדשים עסקינן כ' תוס' בתי' קמא דאיסור גיד חל מחיים בשליל וזה דלא כמ"ש תוס' לקמן ד"ה במבכרת ע"ש ושם קאי תוס' לפי תי' א"נ שכ' תוס' כאן, ולתי' קמא דהכא צ"ל דלא תיקשי ק' תוס' ד"ה במבכרת וכו' וי"ל לחלק דהכא בקדשים שאין בידם לשוחט אותם בכל מקום ובכל זמן א"כ חל גיד אשליל ולדות קדשים דאי תלש גיד ממעי אמו אסור ולשחוט האם א"א אבל לקמן במבכרת שהאם יכול לשוחטה בכל שעה דאפי' השוחט בשבת שחיטתו כשרה אלא איסורא דשבת רביעי' עלה ובידו להתיר הגיד ע"י שחיטת האם לא מיקרי חל איסור גיד ובהדדי קאתי. ור' יוחנן מוקי למתניתין במבכרת ולא בולדות קדשים וא"ש:

והתנן על אלו הטומאות הנזיר מגלח וכו' וכן פריך לקמן ק' ע"ב בסוגיא נוהג בטהורה והתם קאי הקו' אדר' יהודה ולכאורה המעיין שם במס' נזיר יראה דר' יהודה לא הוה ס"ל הא דלא נקשרו איבריו בגידין דמשו"ה אמר לא יכנסו תלמידי ר"מ לכאן ע"ש ומיהו לזו י"ל דמסתמא לא נעלם מר' יהודה מציאת הטבע דלא נקשרו איבריו בגידין מיד אלא דלא ניחא לי' לאוקמי' לישנא דנקט מת על נפל. מיהו בלאה"נ ק' לי לפי' הקונטרס דמייתי תוס' דמיד הוא גיד אלא שלא נקשר על הכף. וא"כ תינח לרבנן דדרשו לקמן צ"ו ע"א לא אסרה תורה אלא שעל הכף בלבד אבל ר' יהודה לא דריש וא"כ כיון שמיד הוא גיד נאסר אעפ"י שאינו על הכף ובהדי הדדי קאתו ולק"מ אדר' יהודה וצ"ע לכאורה. עכנ"ל דבלאה"נ יש לעיין מה צורך לאתויי הך דר' יוחנן כלל לא נצרכא אלא נפל שלא נקשרו איבריו בגידים הא בלא"ה תחלת יצירתו באיסור טומאה וזרע האב והאם הכל בהמה טמאה ושוב יגבל ונעשה גיד וכבר קדם איסור טומאה מיהו בולדות קדשים י"ל אפי' למ"ד במעי אמן הם קדושים מ"מ אין בו קדושה עד שנתרקם ונעשה כעין בשר וכדמשמע מלשון ר"ת בתוס' ד"ה אלמא וכו' דקודם שנעשה בשר ונתרקם אין בו קדושת קדשים ושפיר הוצרך לאתויי הא דר' יוחנן אבל לקמן בסוגיא נוהג בטהורה אליבא דר' יהודה לא צריך להקשות מר' יוחנן וממשנה דנזיר כלל דבלאה"נ ק' כנ"ל אלא אשגירת לישן דשמעתין נקיט נמי התם. ולפ"ז שפיר נוכל לומר דר' יהודה לית לי' כלל הא דר' יוחנן. וא"ש הא דפירש"י לקמן ד"ה בטמאה שמעת לי' וכו' דהא ר' יהודה אינו נוהג

בשליל קאמר וכו' עכ"ל והרגיש מהרש"א דה"ל למימר הא ממתניתין דנזיר מוכח דגיד מאוחר ולהנ"ל א"ש דר' יהודה לית לי' משנה דנזיר. ואה"נ אטמאה הוה סגי בסברא דטומאה קדים במעי אמו כנ"ל אלא כיון דעכ"פ לא מצי לאתויי ממשנת נזיר פי' מטעם אינו נוהג בשליל דאצטריך להסביר לולדות קדשים כנ"ל וק"ל:

אלמא איסור מוקדשים קדים. צ"ע למאי דקיי"ל כרבנן לקמן אכלו ואין בו כזית חייב משום ברי' לקמן צ"ו ע"א ע"ש א"כ בתחלת יצירתו שאין בו כזית אם אכלו חייב משום גיד לחוד ומשום קדשים ליכא אלא חצי שיעור דאע"ג דליכא אלא חצי שיעור מ"מ חל עליו איסורא דגיד בחצי זית כמבואר להדיא בשבועות כ"א ע"ב ובתוס' ד"ה כר"ש ס"ל ע"ש ובריטב"א קידושין ע"ז ע"א כ' דאין נבלה חל על יה"כ אע"ג דנבלה בכזית ויה"כ בככותבת ע"ש היינו כשאוכל כותבת שלם חייב משום יה"כ ולא משום נבלה אבל כשאוכל רק כזית פשיטא דחייב משום נבלה כיון דליכא שיעורא דיה"כ וא"כ קשה הכא וצריך לדחוק דא"כ אין מוקדשים נוהג בגיד מיבעי' לי':

איסור מוקדשים קדים כ' תוס' ואע"ג דהשתא אין איסור גיד חל על מוקדשים על אמה"ח דלא חמיר כמוקדשים חייל רצו בזה דאל"ה ה"ל למימר אמר רחמנא יבוא איסור גיד ויחול על אמה"ח ה"נ יחול על איסור קדשים כדאמרינן לקמן סוף פרקין אמרה תורה יבוא איסור נבלה ויחול על איסור חלב וה"נ דכוותי' ע"כ כתבו דלא דמי קדשים לאמה"ח ושוב כ' כיון דא"א לאיסור גיד לחול בענין אחר חייל פי' ואין בגדר אחע"א אלא בדבר שהוא במקרה והזדמן כגון אם נאמר המבשל חלב בחלב חייב דאיסור בב"ח עיקרו בשר ממש עם חלב. ואי גלי קרא שאם יארע מקרה שיבשל חלב בחלב נמי חייב על אכילתו יהיו מוכח מזה אחע"א עיין לקמן קי"ג ע"ב תוס' ד"ה קסבר וד"ה ושאני הכא וכו' ע"ש. אבל דבר שכך הוא ענין איסורו לא שייך אחע"א כגון לא יכול בעלה הראשון אשר שילחה לשוב לקחתה דכ' תוס' שלהי גטין בשם ירושלמי לב"ש דלא יגרש אא"כ מצא בה דבר ערוה ובלא"ה היא סוטה מ"מ כ' לא יכול לעבור עלי' בשני לאוין. ולא תיקשי איך יחול איסור לא יכול אלאו דסוטה דשאני הכא דמתחלה כך ניתן הלאו דלא יכול וא"א בענין אחר ואינינו במקרה וה"נ דכוותי' כיון שאינינה במקרה אלא כל איסור גיד כך הוא לא שייך אין אחע"א:

ומ"מ צ"ע הא לקמן בשמעתין נוהג בטהורה נמי איתא כי האי סוגיא והתם גיד אטמאה הוה ממש כמו גיד אאמה"ח ונימא אמרה תורה יבוא איסור גיד ויחול אאמה"ח וה"ה אטמאה. ולכאורה הי' נ"ל לומר דהא דפשיטא לתוס' דג"ה חל מחיים היינו מטעם שכ' תוס' לקמן בסמוך דבעינן דומיא דיעקב ודלא כמהרש"א. והשתא י"ל דזה פשיטא להו

לרבנן דבסיני נאמר אלא שנכתב במקומו ע"כ היינו שלא נאסר אלא דומיא דיעקב. אבל לר' יהודה דמבני יעקב נאסר אין הכרח לומר שיחול מחיים דומיא דיעקב דמה שנכתב במקומו הוא משום שאז נאסר להם וא"כ לקמן דקאי אסוגיא אדר' יהודה לק"מ. אלא בסמוך ד"ה קדשים וכו' כ' תוס' כן אליבא דר' יהודה וי"ל וק"ל:

והיותר נ"ל דלא שייך הכא אמרה תורה דהיכן כ' בתורה דג"ה חל מחיים דלמא דוקא לאחר מיתה אלא דהתוס' קשי' להו אשקלא וטרי' דהסוגיות דמשמע דאמה"ח פשיטא להו דחייל ואקדשים וטמאה שקיל וטרי ע"כ כתבו בקדשים פשיטא להש"ס מטעם דחמיר ובסוגיא דטמאה י"ל שינויי אחרינא דתוס'. אבל אקרא לק"מ:

קדשים דאיסור כרת מי שמעת לי' כ' תוס' משמע אף לאחר זריקה דמותר לזרים וכו' משמע משום דמותר אפי' לזרים ק' להו אבל אי לא הוה מותר אלא לכהנים כיון דעכ"פ איכא לאו בזרים והוה לאו חמיר דשייך בי' כרת בטומאת הגוף לא הוה קשי' להו ולפ"ז לא קשי' להו אלא מגיד של שמאל דהא הימין שייך לכהנים כמ"ש תוס' לקמן ד"ה של שלמים מכבדו לאמה ע"ש ולא קשי' אלא משל שמאל ואנן לר' יהודה קיימי' דס"ל אינו נוהג אלא בימין ומיושב ק' תוס':

דאית בי' כרת מי שמעת לי' מה שפירש"י ור"י אין נוהג בשליל קאמר ומה שהרגיש מהרש"א כבר כתבתי בזה לעיל בגמ' ע"ש:

מי שמעת לי' הקשו תוס' נימא מיגו דאתוסף לגבי' פי' בג"ה של עולה ואע"ג דאין עולה נקבה ולא שייך ולדות קדשים וכן הקשה בראש יוסף י"ל משכחת לי' בתמורה שהמיר עולה בנקבה דקיי"ל תרעה וילדה עולה. והנה הרמב"ם לא מייתי מבכרת וכ' שער המלך דלרמב"ם דלית לי' מחוברים יעלה א"כ שייך בכל ולדות קדשים מגו דאתוסף לגבו' ודבריו תמוהים דאכתי לא משכחת אלא בולד תמורת עולה שהמיר בנקבה וה"ל לפרש דאינו מצוי כלל והיא מציאת רחוק יותר ממבכרת. אבל הק' מעיקרא ליתא דרמב"ם י"ל ס"ל כמ"ש תוס' בשם הקונטרס דמיד הוה גיד ולא בשר אלא שאינו על הכף וא"כ לרמב"ם דאין בגידין בנ"ט כל זמן שאינו על הכף אין בו משום קדשים ולבסוף כשבא על הכף ונאסר משום גיד ואחשבי' רחמנא אז באותה רגע חל איסור קדשים וחלו שניהם בב"א ופשוט:

במבכרת מ"ש תוס' בזה נגד מ"ש תוס' לעיל ד"ה בולדות קדשים בתי' קמא כבר מבואר בדברינו לעיל שם ע"ש:

פרשו ירדו וכו' לכאורה הומ"ל לעולם מיעוטא דבשר ודם למעוטי עצמות היתר דפרשו ירדו ומכ"ש ג"ה דאפי' במחובר לא יעלה דלאו ממשקה ישראל הוא ומה"ת לרבוי'.

וריבוי דהכל מרבה ג"ה דולדות קדשים לאגלוי דנימא דבזה מיקרי משקה ישראל כדס"ד דמהרש"א בתוס' ד"ה קדשים דאיסור כרת וכו' ע"ש בסוף הדבור. וא"כ נימא ג"ה של כל עולות חולצו לתפוח וגם פרשו דהתירא יעלה וריבוי מרבה ג"ה של ולדות קדשים וי"ל דסוגיא קאי למ"ד ולדות קדשים בהויתן קדושים וגיד ומוקדשים חיילי בהדדי ולא הוה משקה ישראל וא"ש ולפ"ז למאי דקיי"ל במעי אמן י"ל כנ"ל ולא פליגי רבי ורבנן בג"ה במחובר ולכ"ע חולצו לתפוח. וכן הוכיח שעה"מ דר"ח ור"ה לקמן ס"ל דלא פליגי תנאי בהכי דאלת"ה לא הוה פריך מברייתא ג"ה של שלמים מכבדו לאמה ושל עולה מעלהו ומאי קושיין דלמא רבי היא ור"ח כרבנן אע"כ להנך אמוראי לא פליגי רבי ורבנן וכ' דאהא סמיך רמב"ם דאע"ג דפסק פרשו ירדו אפ"ה פסק חלצו לתפוח אלו דבריו ז"ל ונכונים הם אלא שלא תי' א"כ במאי פליגי תנאי דברייתא ולהנ"ל ניחא דמוקי לי' בולדות קדשים עיין כי הקצרתי:

דף צ:

מידי דהוה אחלב ודם לכאורה איכא למיפרך מה לחלב ודם שכן פוקעין יעלו משא"כ גיד אפי' מרבינן לי' מהכל מ"מ פוקעין לא יעלה ואפי' פורש בעלמא. וי"ל למ"ד יש בגידין בנ"ט ה"ל בכלל בשר שהרי אמרינן לקמן גבי פסח דהתירא ליכלי דה"ל בכלל ואכלו את הבשר בלילה הזה וא"כ אי לאו משום איסורא דגיד הוה עולה אפי' פוקעין ולא ממעטין מבשר ודם אלא פוקעין דגידי צוואר ועצמות דהתירא אפי' אבל ג"ה שיש בה טעם בשר אי ליכא משום משקה ישראל אפי' פוקעין יעלו ושפיר קאמר מידי דהוה אחלב ודם ולפ"ז למ"ד אין בגידין בנ"ט ליכא למימר מידי דהוה אחלב ודם. ולאותו מ"ד עכצ"ל ריבוי דהכל אפרשו דהתירא או אולדות קדשים כנ"ל:

של שלמים מכבדו לאמה כ' תוס' דשפיר גרסינן שלמים וכו' ומ"מ צ"ע מ"ט לא נקיט נמי חטאת ואשם וברש"י משמע דגרסינן תרווי' אבל מתוס' לא משמע כן. ואולי י"ל אע"ג דפשטינן לקמן דלר' יהודה פשיטא לי' דשל ימין מ"מ י"ל להאי תנא ספוקי מספקא לי' וס"ל מדספקינן ניכל לתרווי' בהדדי אתי עשה דאכילת כשרים ודחי ל"ת דפסולים כדאמרינן בזבחים צ"ז ע"ב ונהי דאין לומר שיאכל בשר עם הגיד דמה"ת יאכל בשר שיכול לקיים מ"ע דאכילת קדשים בפ"ע ויצרפו עם גיד הספק אבל ב' גידים שיש בא' מהם עשה ובא' ל"ת וא"א לקיים בו מ"ע דאכילה זולת שיצרף שניהם י"ל כנ"ל ואע"ג דאמר ר"ל בזבחים ע"ח ע"א א"א שלא ירבה מין על חברו ויבטלנו וה"נ אפשר שיבטל האיסור את המצוה ועבר על לאו ומצוה לא קיים י"ל ס"ל מב"מ לא בטיל. ובלאה"נ הא

דר"ל פליג עליו ר' יוחנן בירושלמי פ"ק דחלה ולית לי' הך א"א שלא ירבה מין על חברו ע"ש נמצא בחטאת ואשם יאכל הכהן ב' הגידים כאחד אבל של שלמים שאין לכהן אלא שוק של ימין והשמאל נאכל לבעלים בכל העיר ע"כ מכבדו לאמה וק"ל ועיין עוד בסמוך אי"ה ומה שיש לפקפק א"כ אמאי מכבדו לאמה תעובר צורו ויצא לבית השרפה י"ל וק"ל: דעת נוטה פירש"י סתם הנאבק עם חברו וכו' ולקמן קאמר ריב"ל הך אדעת תורה ויבואר לקמן שם אי"ה:

אי אמרת ספוקי מספקא לי' וכו' כבר כתבתי לעיל דאכתי יערב שניהם ויאכלם בבת אחת ואתי עשה דאכילת כשרים וכו' ועמ"ש שאגת ארי' סי' צו' ומ"ש לעיל ריש פרקין בזה וי"ל דס"ל א"א שלא ירבה מין על חברו ויבטלנו וס"ל מב"מ בטיל דלקמן כ' תוס' דאפשר לומר כן לר' יהודה הא דידי' הא דרבי' עיין צ"ט ע"ב ד"ה והאמר וכו' ובזה א"ש דמסיק בשהוכרו ולבסוף נתערבו ונדחק רש"י הוכרו לאו דוקא ולהנ"ל י"ל דלרווחא דמילתא אמר כיון שהוכרו וע"י פשיעה לא שמר כראוי ונתערבו שוב אין עשה דוחה ל"ת כ"כ תוס' עירובין ק' ע"א ע"ש ועיין בסמוך אי"ה:

שהוכרו ולבסוף נתערבו נדחק רש"י הוכרו לאו דוקא ובפסחים פירש"י אורחא דמילתא שאין לך אדם שאינו מכיר בין ימין לשמאל ועמ"ש בזה בדבור שלפני זה. ובימי בחרותי הקשני הרב המפולג מו"ה ישראל חיים זצ"ל שהי' דיין מדינה בק"ק נ"ש יע"א. דהשתא דמוקי בנתערבו מה לי דמוקי לי' בג"ה אליבא דר"י לכ"ע נמי משכחת שנתערב גיד בין הגידים כדלקמן צ"ו ע"ב במתניתין. ולפע"ד הכא בקרבן פסח דהרי נצלה כלו כא' ולא יסורו ממנו גידין המותרים באכילה אך ג"ה האסור ע"כ ניקרו ממנו חי כמ"ש כסף משנה דאפי' לרמב"ם מודה הוא אי יש בגידין בנ"ט שניקרוהו ממנו ולא צלוהו עם הפסח עיין פ"י מק"פ ה' י"א וא"כ כיון שכל הגידים צלויים וג"ה חי א"א שיתערבו זה בזה. אך בימין ושמאל אפשר שמתחלה בשעת ניקר נתחלף לו וטעה וניקר גיד השמאלי ושוב ניכר שטעה וניקר הימני. ונתערבו שניהם חיים בלי צלויים והיינו דדקדק לומר שהכרו ולבסוף נתערבו וכפירש"י שאין לך אדם שאינו מכיר בין ימין לשמאל:

אכל מזה כזית וכו' פירש"י בשתי התראות מדלא נקט ב' זתים משניהם ע"ש ולכאורה אינו מוכרח די"ל בהתראה וקמ"ל אכלן בזא"ז דאי אכלן בבת א' אינו לוקה א"א שלא ירבה א' על חברו ויבטלנו וצ"ל הא לר' יהודה מב"מ לא בטיל ושפיר פירש"י מיהו לפמ"ש לעיל בסמוך דאיכא למימר הא דידי' הא דרבי' כמ"ש תוס' לקמן צ"ט ע"ב א"כ מיושב סוגיא דלעיל ס"פ או"ב דמייתי מהרש"א בשמעתין וק"ל:

דף צא.

וריב"ל אמר כאדם החובק את חברו וכו' לא מסברא אומר כן א"כ היינו דעת נוטה ולא דעת תורה וכפירש"י לעיל ד"ה דעת נוטה אלא ריב"ל אה"נ דהירך סמוך דלא משמע לי' למידרש המיומנת אלא הירך הידוע שהמאבקים נוגעים בו אותו הגיד לא יאכלו ב"י:
כעכו"ם נדמה לו וכו' כת"ח נדמה לו. הנה זה המאבק היו שרו של עשו וניצוץ שלו מכח זכות כיבוד אב יצחק ע"כ במה שהוא שרו של עשו נדמה לו כעכו"ם ובמה שהתנוצץ בו זכות יצחק נדמה לו כת"ח. והנה אמרו הראשונים ז"ל שס"ה גידים נגד שס"ה לאוין וג"ה נגד לאו של ב' אחיות שנשא יעקב ע"ה. ונגד שס"ה ימים וג"ה נגד ט' באב וכתבו המקובלים האוכל בט"ב כאוכל ג"ה והנה במה שנשה הגיד רמז לחורבן בהמ"ק ורבנן ס"ל נוהג בשניהם נגד ב' בתי מקדשות וירא כי לא יכול לו כי חורבן בהמ"ק שפך הקב"ה חמתו על עצים ואבנים ואנחנו נמלטנו תם עונך בת ציון לא יוסף להגלותך פקד עונך בת אדום גילה על חטאתיך. הנש"ה גמטרי' במספר א' יותר ממספר שט"ן לומר שעי"ז נצח יעקב את השטן. גיד הנשה במספר א' יותר ממספר עשו וכנ"ל שע"י המתקת הגיד שהוא חורבן בהמ"ק הי' עשו ושרו מנוצחים:
כמ"ד ג"ה נאסר לב"נ עיין תוס' ומ"ו חסיד שבכהונה מ"ה נתן אדלר זצ"ל הקשה עוד הא שחיטת נכרי נבלה ומה יועיל להו שחיטת מצרי ולפע"ד ליישב עפ"י מדרש והכן אין והכן אלא מיום לחברו וכי דרכו של מלך לאכול מיום לחברו אלא ע"ש פי' דכתיב והכינו אשר יביאו אמר הקב"ה אתה שמרת את השבת עד שלא ניתן חייך בן בנך יקריב בשבת שנאמר ביום השביעי נשיא לבני אפרים מבואר מזה דהשבטים לא שמרו התורה בחוצה לארץ כמ"ש רמב"ן בטעם ב' אחיות. ויוסף הוא דהתחיל להחמיר בח"ל ושמר שבת וה"ה כל התורה בח"ל. ואקדים עוד במס' ביצה י"ד ע"ב שאני בי מר שמואל דאיכא פריצותא דעבדי כ' בש"מ ומ"מ מר שמואל אכיל דידע בעבדין דמהימני' ומ"מ רב פפי לא אכיל דלדידי' לא מהימני. והא"ש דהכא השבטים אכלו אצלו בערב שבת קודם שהודיעו עצמו להם ואז לא שמרו התורה ולא איכפת להו בשחיטת נכרי אך יוסף ידע כי מחר דעתו להודע להם ומאז יקבלו עליהם חומרותיו ומאז יאסר להם לאכול משחיטת עבדיו דע"ג דליוסף מהימני לדידה לא מהימני דשחטי שפיר אך כל זה בשחיטה דא"א לכזית בשר בלא שחיטה אבל ג"ה למה צריך ליטול בפניהם הלא יכול להאכילם הירך היום ולמחר יאכילום נתח אחר אע"כ ג"ה נאסר לב"נ וא"ש הכל וק"ל:
לפי שאין פושטין ידיהם בגזל פי' גזל היינו משחז"ל הנהנה מעה"ז בלא ברכה גוזל להקב"ה וכנסת ישראל והצדיקים כל רכושם אין בו גזל מקב"ה וכו' אלא הכל בקדושה

וטהרה ומחשבת עבודת הי"ת ויש בו ניצוץ קדושה ע"כ מקפיד שלא יבוא לידי אינו הגון ע"כ חביב עליו מגופו וק"ל:

דף צא:

מכאן לת"ח שלא יצא יחידי בלילה. עמ"ש תוס' וי"ל דלעולם מייתי קרא דעקידה והכי מייתי דהנה כל מצוה שנצטוינו ביום לא מקדמין טפי מצפרא וכן מצוה שבלילה לא מקדמין טפי מתחלת צאת הככבים כמו אור לי"ד בודקין החמץ. אבל מצוה דכל שעתא זמני' זריזים מקדימין בכל זמן ועידן. והשתא ק' כיון שהקב"ה לא קבע לו זמן ואמר סתם קח נא את בנך מ"ט לא אקדים טפי מצפרא אע"כ סתם הליכה של ת"ח היא ביום ונהי אי א"ל הקב"ה להדיא קח בנך בלילה תו שלוחי מצוה אינן ניזיקין מ"מ כיון שסתם א"ל ה"ל כאלו א"ל ביום שהוא דרך הליכה לת"ח ומשו"ה לא אקדים טפי מצפרא וא"ש ועיין חידושינו פ"ק דפסחים שם:

שהלך ליקח בהמה למשתה בנו של ר"ג. בס' בכור שור במס' כריתות שדקדק לילך באיטלז של אימאום לדעת רמב"ם דאין ע"א נאמן באיסורין אלא מיוחסי ישראל. והכא ליקח בהמה למשתה הרי צריך להודיעו אמה מכרתי לשחוט כדלעיל במשנה ס"פ או"ב ע"כ הלכו ליקח לאימאום שהם מיוחסים כדאיתא בעירוכין במתניתין יו"ד ע"א ע"ש שהם נאמנים אי מכר אמה או בתה אלו דבריו ז"ל ודפח"ח. והנה הקשו על הרמב"ם מוספרה לה דכל אשה מהימנית לבעלה אפי' אינה מיוחסת אפי' ממזר שנשא ממזרת אשתו נאמנת לו. ולזה י"ל דשאני התם כמ"ש רמב"ן בחי' ריש גיטין הואיל ונאמנת על עצמה נאמנת גם על בעלה אדרבא יש מכאן ראי' קצת לרמב"ם מדכתיב וספרה לה ודרשינן לה לעצמה וק' למה לי לה אע"כ הכי קאמר קרא לה לעצמה נאמנת משו"ה נאמנת לבעלה ולא זולת זה וא"ש. והנה רש"י בחומש פי' ויזרח לו השמש ע"ד הפשוט כאדם האומר לחברו כשהגיענו למקום פלוני האיר לנו היום וכ"כ רמב"ן גבי לך לך ושלח לך וכדומה וא"כ גם וספרה לה ליכא למידרש בי' מידי והיינו כשראה ר"ע שמדקדקים ליקח בהמה ממקום מיוחסים וע"כ ילפי לה מדכתיב וספרה לה משמע דוקא לה לעצמה אבל אם אינו לעצמה לא מהימן לאחריני אלא מיוחס א"כ ק' ויזרח לו מאי דרשת בי' וא"ל שמש ששקעה בעבורו זרחה בעבורו:

זרחה בעבורו. שמעתי מפי הקדוש מ"ו הגאון חסיד שבכהונה מ"ה נתן אדלר זצ"ל דיעקב אע"ה ראה אז החורבן כדאיתא בש"ע ה' ט"ב שיש ליקח אבן תחת מראשותיו בט"ב ע"ש ואחז"ל צדקה עשה הקב"ה עמנו שהקדים ב' שנים קודם וטשנתם כדי שעי"ז יהיו מקום

לגאול ישראל קודם זמנו בב"א והיינו שמש ששקעה בעבורו קודם זמנו בחורבן בהמ"ק בבנין העתיד בב"א:

קפצה לי' ארעא וכו' ואליעזר עבד אברהם קפצה לי' חרן לומר שהכנענים תקיא אותם הארץ א"כ אליעזר שהי' כנעני קפצה לי' חוצה לארץ ויעקב אבינו לא קפצה לי' חרן אלא א"י קפצה לי' כשפחה ההולכת לקבל פני גבירה כפירש"י פ' חקת גבי נחלי ארנון ע"ש:

ויקח מאבני המקום. כ' תוס' ע"ד פשוט אבן מאבני המקום. ולכאורה זה א"א דפרשת דרכים וזית רענן הקשו איך שכב על האבן הא הי' ממזבח שיעקד עליו יצחק ואסור לשכב עליו. והנה קושייתם לפום סוגיא דלמעלה שידע יעקב אע"ה שהיו מקום שהתפללו אבותיו ושנעקד שם יצחק וא"כ ק' איך שכב על אבני המקום ההוא ותירצו שהרי לא שכב עליו ממש אלא עשאוהו כמרזב להגן מן החיות והוה כמו ריב"ז דרש בצילו של היכל דמותר ע"ש וצ"ל צדיק זה יניח עלי ראשי לאו דוקא עליו שהרי לא שכב על שום אבן אלא יניח ראשו נגדו. וא"כ כיון שעשאם מרזב ע"כ הוה טפי מאבן א' ושפיר פריך ש"ס והיינו המשך הסוגיא וק"ל:

יתר דברי אגדה זו מבוארים אצלינו בחי' תורה שלנו קחנו משם:

א. איבעי' להו אית לי' לעוף ועגיל וכו' ערשב"א ור"ן ואבאר בעזה"י. יש כאן ד' שיטות להפוסקים דכי היכי דמיבעי' לן הכא ה"ה בכל התורה כולה מספקא לן אי בתר דידי' אי בתר דעלמא אזלינן ולפ"ז יבם איטר חולץ בשתי רגליו והכי קיי"ל בש"ע א"ע סי' קס"ט. והא דבתפילין אמרינן פ' הקומץ דמניח בשמאל דילי' שהוא ימין כל העולם התם משום דכתיב ידכה בה"י ולא בשמאל וימין תלי' רחמנא אלא בחלישות היד וזה שטה המחורת:

ב. הוא בהיפוך דבכל התורה ילפינן מתפילין דבתר דידי' אזלינן ויבם איטר חולץ בימין דידי' שהוא שמאל לדכ"ע והכא איבעי' משום שהי' ע"י מעשה אפשר בעינן דומיא דיעקב שהוא ומינו יש להם כף עגיל משו"ה מספקא לן ערשב"א. וצע"ג תינח עוף איתי' לי' ועגיל י"ל מספקא לי' דלמא לא מהני לי' עגילתו כיון שאין למינו עיגול ולא דמי ליעקב שכל מינו עגיל. אבל בהמה איתי לה ולא עגיל מאי קאמיבעי' לי' הא בכל התורה בתר דידי' אזלינן והכא למעשה שהי' נמי לא דמי דהרי יעקב עצמו הי' לו כף עגיל וזה אינינו עגיל א"כ מה"ת לאסור גידו וצע"ג:

עוד קשי' לי אי בתר דידי' אזלינן מ"ט שולט בשתי ידיו מניח בשמאל דעלמא. וזה י"ל אי בתר דידי' הוה אזלינן לא היו מניח תפילין כלל ע"כ אזלינן בתר דעלמא:

ג. שיטת הסמ"ג במצות יבום וחליצה ומייתי לי' ב"י בא"ע סי' קס"ד דבתר דעלמא אזלינן וחלץ בימין דעלמא וטעמי' מדילפינן רגל ממצורע ובמצורע כתיב יד רגל ואזן ובאזן לא

שייך איטר ואזלינן בתר ימין דעלמא ה"ה יד ורגל דמצורע בתר דעלמא אזלינן וממילא רגל דחליצה דאתי מיני' נמי אזלינן בתר דעלמא וצריך לומר הא דפ' אלו מומין פסיל לכהן איטר אע"ג דיד דכהן נמי ממצורע ילפינן וניזל בתר ימין דעלמא י"ל כמ"ש מטעם שהוא מום ומה שהקשה רמב"ן דמאי מום הוא זה הא יש לו ימין ושמאל י"ל ה"פ כיון שע"כ יעבוד בימין דעלמא מגז"ש מצורע כנ"ל וההוא יד היא חלושה אצלו ומניח ידו הבריאה ועובד בחולשא ה"ל כמום וכעין הקריבהו נא לפחתיך. ועיין מנחות ל"ז ע"ז פירש"י ד"ה מה כתיבה בימין משמע דלהאי תנא דלא מפיק מידכה אזיל אפי' בתפילין בתר עלמא וע"כ היינו דילפינן כל התורה ממצורע ומצורע כתיב אזן כנ"ל. אך במרדכי פ' הקומץ מוכיח מסוגיא ס"פ הבונה דע"כ ר"נ דמפיק מוקשרתם וכתבתם נמי לא פליג אאיטר דמניח בשמאל דידי' אע"ג דלא דריש ידכה א"כ מוכח דלא כסמ"ג:

ד. שיטת רמב"ן דס"ל איטר אינו חולץ כלל כשם שכהן איטר אינו עובד מפני שאין לו ימין ולא ניחא לי' לרמב"ן לומר דמטעם מום הוא אלא דלא מיקרי ימין וה"ה שאינו חולץ כלל וצ"ע א"כ בתפילין נהי איטר מניח כיון דכתיב ידכה והרי יש לו יד כהה מ"מ שולט בשתי ידיו לא יניח דהא לית לי' לא שמאל ולא ימין וצ"ע:

אמר שמואל וחלבו מותר לדברי הכל, לא הוה בעי למימר חלבו של שליל וסיום דברי ר' יהודה אינו נוהג בשליל וחלבו של שליל מותר לפי דק' לי' חלב מאן דכר שמי' כדהקשה לקמן צ"ג ע"ב ותוס' ד"ה חלב מאן דכר שמי' וכו' ע"ש. אלא דקשי' הא לקמן מתרצינן בדר"מ הכי קאמר אין נאמנים עליו ועל החלב וכ' ת"ח דלאו חסורי מחסרי אלא ממילא משמע. דאין נאמנים על חטיטת ה"ה וכ"ש על חטיטת חלב וא"כ ה"נ נימא ת"ק אומר נוהג בשליל וה"ה חלב נהי כל שכן לא שייך הכא אבל מ"מ ה"ה חלב דמסתמא דין א' להם אע"ג שכ' תוס' דסד"א כיון שאינו בעומד והקרב וכו' זה כ' תוס' לתרץ הס"ד אבל לא לאמת דכיון שבמינו עמוד והקרב ה"ל בכלל חלב וא"כ שפיר י"ל ר' יהודה הוא דמסיים אינו נוהג בשליל וחלבו של שליל מותר כמו דמסיים בסיפא נאמנים עליו ועל החלב. וצ"ל שמואל ס"ל דג"ה לר"מ נוהג אפי' בבן ח' ואינו ניתר כלל ע"י שחיטה וכשקלא וטרי' לעיל ריש פרקין כמ"ש הר"ן ורשב"א בשם תוס' וא"כ ליכא למימר דכייל חלב גיד בהדדי דשליל דגיד היא אפי' בן ח' ושליל דחלב הוא בן ט' וא"כ לא נכלל חלב בדברי ת"ק וא"כ אי ס"ד ר' יהודה אחלב דשליל קאי מאן דכר שמי' ע"כ:

ולפ"ז יש מקום ליישב פירש"י במתניתין דפי' נוהג בשליל בן ט' חי הרי ס"ל לרש"י להלכתא ליכא מאן דאסר גיד של בן ח'. א"כ ממילא י"ל דנכלל חלב בכלל דברי ת"ק ור' יהודה וחלבו של שליל מותר קאמר דלא כשמואל ועיין לקמן בסמוך אי"ה.

מחלוקת בבן ט' חי וכו' העלה רשב"א בשיטת הריף כבעלי תוס' דג"ה אפי' של בן ח' חי לא ניתר בשחיטת אמו ע"ש ור"א אר"א אחלב קאי דהלכו לשיטתן ולא אגיד. וזה דוחק ועוד כיון דברייתא נקיט נוהג בשליל וחלבו אסור א"כ שליל דחלב ודגיד הכל חד בבן ט' חי. אבל נלע"ד לפמ"ש ר"ן פ' בהמה דמקשה דלהכי לא הוה דם בכלל כל בבהמה תאכלו מפני דנוכל לקיים קרא באוכלין ממש לא מוקמי' קרא בדם אע"ג דקרא קראו אוכל כל דם לא תאכלו ע"ש וא"כ נימא בודאי לר' יהודה דס"ל פ' כל שעה יש בגידין בנ"ט והוה בכלל כל בבהמה תאכלו. ור"מ נמי אפי' אי ס"ל אין בגידין בנ"ט מ"מ כיון שראוים לכלבים ולחתולים כמ"ש הרא"ש בסוגיא דמכריזין. ור"מ לטעמי' הא ס"ל נבלה שאינה ראוי לגר קרוי נבלה והוה בכלל לא תאכל כל נבלה וה"ה בכלל כל בבהמה תאכלו ופליגי בבן ט' חי' לר"מ לשיטתו ור"י לשיטתי כדאמר ר"א אר"א אך לדינא קיי"ל אין בגידין בנ"ט וקיי"ל נבלה שאינה ראוי לגר אינה קרוי נבלה ולא הוה בכלל כל בבהמה תאכלו מק"ו דדם ונמצא לדינא אפי' בן ח' חי אין הגיד ניתר בשחיטה וכסתם מתניתין ונוהג בשליל אפי' בן ח' וכפסק הריף:

והרמב"ם פסק בין ג"ה בין חלב אינו ניתר וכבר כתבתי בזה לעיל פ' בהמה המקשה. והנה לעיל ס"ט ע"א פריך למאן אי לר"מ חלב ודם איכא איסור יוצא ליכא וכו' והקשה שם רשב"א להרמב"ם דלית לי' כר"א אר"א א"כ לא פריך מידי דהא לדינא איכא איסור יוצא וגם איסור חלב ודם וכן הקשה בפר"ח סי' ס"ד וכ' שם הפלתי דעכ"פ החלב והדם הגדל אח"כ משנשחטה האם עד שמוליד. אותו חלב ודם מותר כיון שנשחט לאו כבש עז נמצא בשעה שמוליד והוא כבר גדול כבן ב' שנים. הוה איבריו ס' נגד החלב שהי' במעי אמו טרם שנשחטה האם ע"ש ונכון הוא. אבל ה"ל למימר מרגניתא דלעיל שם הקשו תוס' הא ה"ל זוז"ג והניחו בקו' וכתבתי שם כשיטת הראשונים פ' כל הצלמים דשני גורמים שאינם מענין א' ואינם פועלים פעולה א' לא מיקרי ב' גורמים דוקא כעין שאור של חולין ושל תרומה וכיוצא וא"כ לק"מ ק' דודאי פעולת האיברים ביצירת הולד ופעולת החלב ודם שני ענינים הם ולא הוה זוז"ג וא"ש וממילא לק"מ קו' הנ"ל ג"כ לפי הנחת הפלתי דחלב ודם הגדל לאחר שחיטת האם מותרים הם א"כ נוצר הולד מחלב היתר שלאחר שנשחטה האם ומחלב איסור קודם שנשחטה וה"ל ב' פעולות שונות וזוז"ג כי האי מותר ולק"מ:

עולא אמר עץ הוא והתורה חייבה עליו ערשב"א שכ' אי ס"ד תלי' פלוגתתם ביש בגידין בנ"ט א"כ לקמן צ"ט ע"ב מאן האי דמצער לי וכו' ממ"נ אי לא הי' בו הקנוקנות א"כ פשיטא דהגיד עץ ואי הי בו הקנוקנות מ"ט התיר הלא מדרבנן אסורים לכ"ע ע"ש הנה

לפמ"ש תוס' בשם שאלתות דלעולא מותרים הקנוקנות אפי' מדרבנן לק"מ ועי"ל דמיירי בירך שנתבשל בו ג"ה ונשפך הרוטב ולא הי' יכול לשער בס' והתיר דבקנוקנות דרבנן מקילינין בנשפך והאי דיתיב אבבא הוה ס"ל קנוקנות דאורייתא ויש לאסור בנשפך עש"ע י"ד סי' צ"ח:

אמר אביי כוותי' דרב אסי מסתברא וכ' רשב"א ואינך אמוראי ס"ל לחלק דוקא בכסלים דרשינן על ולא בתוך הכסלים. משא"כ בכליות כבר כתיב את שתי הכליות נמצא מקריבים הכליות עם כל מה שבתוכו ושוב הוסיף ואת החלב אשר עליהן ולא נכלל בכלל הכליות נמי יקריבו ולא אתי למעוטי על ולא בתוך אלא אדרבא אתי להוסיף אפי' מה שעל הכליות נמי יקריב ע"ש. והא א"ש לשיטת הר"א ממיץ דכל שקרב אגב אבר אסור א"כ כבר נאסר מה שבתוך הכליות שנכלל בהקרבה עם שתי הכליות ואתי חלב אשר עליהן להוסיף כנ"ל. אבל לשיטת תוס' נהי דלהקרבה נכלל כל מה שבתוך הכליות עם הכליות מ"מ כיון שאינו קרב בתורת חלב אלא עם האבר לא נאסר. ושוב כתיב ואת החלב אשר עליהן מה שעליהן נקרא חלב וממילא אסור באכילה אבל מה שבתוכו לא נקרא חלב ולא נאסר. ולפ"ז רבה ואביי פליגו בפלוגתת תוס' והר"א ממיץ:

והנה מ"ש תוס' על הר"א ממיץ מלקמן ס"פ כל הבשר לשונם מגומגם ועיקר כוונת קושייתם אדרב אשי התם דלא בעי למימר חלב השוה בשור כשב ועז וס"ל דכיון דקרב באיל מיקרי הקרבה אלא שמ"מ אינו חייב האוכלו משום דלא מיקרי חלב סתמא ולהר"א ממיץ מה בכך דלא מיקרי חלב הא עכ"פ קרב באיל ולרב אשי הוה זה חלב זהו כוונת קושייתם ועיין מע"מ נתקשה בזה ומ"מ דבריהם צ"ע דהרי המעיין בדברי רא"מ בס' יראים סי' קמ"ד שהקשה לעצמו ממה דהקשה רב מרי לרב זביד אם מועלין בו ליתסר משום חלב תיפוק לי' בלאה"נ תיקשי כיון דקרב אע"ג שאינו חלב ליתסר ותי' הרא"מ דרב מרי נמי ידע דלא מיקרי קרב כיון שאינו אלא בכבשים ע"כ הקשה רק מדנקרא חלב בקרא כל חלב לה' לענין מעילה. וחידש לו רב זביד דמיעטי' קרא בהדיא כל שאינו שוה בשור כשב ועז אע"ג דאקרי חלב והאי קרא להכי אתי למעוטא ע"ש ולפ"ז לק"מ קו' תוס' דעכשיו אתי רב אשי למימר לעולם לא אייתר קרא להכי למעוטי. אבל מ"מ אמת הוא מסברת חוץ שלא נקרא קרב כיון שאינו אלא באיל ולא בשור ועז ורק קושיות רב מרי הואיל ונקרא חלב לזה חידש לן חלב האלי' מיקרי חלב סתמא לא מיקרי. ולא תיקשי עכ"פ וחייב עליו משום שקרב לגבי מזבח ז"א דהרי אינו קרב בשור וכשב ועז בשוה ולא ממיעוט קרא כדרב זביד אלא מסברא וק"ל:

שיטת ר' יואל ורבינו אפרים וק' כה"ג אפירש"י לקמן חלב דקין שנחלקו בו ר' ישמעאל ור"ע ביארתי הכל בעזה"י לעיל פא"ט מ"ט ע"ב ע"ש:

דף צג:

אומצא ביעי ומזרקי עיין רשב"א בשמעתין כ' דמשו"ה סמכינן אמליחה ואצלי' שכבר יצא כל דמו אע"ג דאתחזק בדמא וה"ל כחזקת שאינו זבוח ובעינן עד שיודע לך במה נשחטה מ"מ הכא איכא חזקה אש ומלח מוציאים הדם ע"ש נמצא ה"ל כשתי חזקות חזקה מוציאה מידי חזקה ולפ"ז היכי דאיכא לברורי מבררין כמ"ש מג"א סי' תל"ז סק"ד וזכינו להבין טעמו של הרמב"ם דצריך ליתן כל בשר אחר מליחתו במים רותחין עד שיתלבן מטעם הנ"ל. מיהו י"ל לטעמי' אזל דס"ל דם שמלחו ושבשלו אסור מן התורה. אבל הרשב"א סובר שהוא מדרבנן לא בעי לברורי ועדיין צ"ע ובקונטרס בסוגיא ר"פ כיצד צולין שם בארה:

והשתא דאנשיוה לר' יהודה מהימני צ"ע לפום פשטיות הסוגיא משמע דאלו הי' צריך לטרוח ולחטוט גם ר' יהודה מודה דלא מהימני' אלא ר' יהודה לטעמי' דסגי בגמימה. וא"כ השתא דקיי"ל כר"מ דבעי חטיטה אין לנו על מי לסמוך להאמין לטבחי אע"ג דאנשיוה לר' יהודה. ע"כ צ"ל אפי' בדבר שיש בו טורח מ"מ רוב המצויין מומחין ומוחזקים בכשרות ובדבר דלית בי' טורח אפי' מיעוטא ליכא כמו סתם ספרי דדייני מגמר גמירי רפ"ק דגיטין אך בדבר טורח איכא מיעוטא מיהת ור"מ הא דחייש למיעוטא וכדאיתא בכיוצא בזה רפ"ק דגיטין ומשו"ה ר"מ הוא דחייש אבל לדידן בתר דאנשיהו לר' יהודה תו ליכא למיחש למידי כצ"ל:

שולח אדם ירך לנכרי שג"ה בתוכו מילתא אגב אורחא קמ"ל דשולח לנכרי דג"ה מותר בהנאה ועיין בהרא"ש שכ' משום דקיי"ל כחזקי' והיינו לתי' ב' דתוס' פסחים כ"ב ע"א ד"ה ור"ש וכו' וזה התי' צלע"ג מלעיל ל"ה ע"ב ד"ה למשרי וכי' ע"ש ולתי' קמא דתוס' פסחים הנ"ל גם לחזקי' אסורה בהנאה. ועוד הרי הרמב"ם פסק בהדיא כר' אבוה וא"כ ק' ואולי י"ל דאע"ג דאין בגידין בנו"ט מ"מ מותר בהנאה לחזקי' והא דכתיב לשון אכילה לחייבו על כל כזית וכזית כדלקמן צ"ו ע"ב לכך כתיב לשון אכילה לשער שיעור אכילה אעפ"י שהוא עץ והתוס' בפסחים כ' לר"ש דס"ל כ"ש למלקות ולא בעי שיעורא למלקות שפיר מוכח דקרא דלא יאכלו ג"ה אהנאה המביא לידי אכילה קאי אבל לדינא ג"ה מותר בהנאה וא"ש. והרמב"ן תי' דש"ס דפסחים לרוחא דמילתא קאמר דאסור בהנאה ולעולם י"ל אפי' למ"ד אין בגידין בני"ט נמי מותר בהנאה ופי' רשב"א בתה"א דהיינו מק"ו דחלב

דבכרת ומותר בהנאה מכ"ש ג"ה ויפה דחה בפלתי ממ"ש תוס' פסחים כ"ג ע"ב ד"ה ומה חלב וכו' ותי' תוס' לא שייך כיון דאין בגידין בני"ט לא הוה בכלל נבלה:
והנה לכאורה לר"מ דס"ל נבלה שאינה ראוי לגר נמי קרוי נבלה רק סרוח מעיקרא ולא משום דלא מיקרי אכילה דלענין זה מה לי סרוח מעיקרא או אח"כ כיון דשמי' אכילה אלא גז"ה דלא נחית עליו שם נבלה בסרוח מעיקרא אבל לענין אכילה אין חילוק. נמצא לר"מ אע"ג דגיד מעיקרא עץ הוא מ"מ כיון דראוי לכלבים ולחתולים הוה בכלל לגר אשר בשעריך תתנונה אפי' אי אין בגידין בנ"ט. וא"כ לפי פשטיות משמעות ש"ס בבכורות כ"ג ע"ב ר' יוחנן ס"ל בהא כר"מ והלכתא כוותי' התם ע"ש א"כ אתי שפיר פסק הרמב"ם. אלא התוס' הקשו שם הא ר' יוחנן בעצמו ס"ל נט"ל מותר ואיך מוקי קרא בסרוח מעיקרא דוקא ותי' תוס' אינו מובן כבר עמדתי עליו במקום אחר ונ"ל הרמב"ם לטעמי' מיושב ק' תוס' בטוב דרמב"ם ס"ל כל נט"ל הוה שלא כדרך אכילתן ולפ"ז לא צריך קרא כלל אפי' אי נבלה שאינה ראוי לגר קרוי נבלה כיון שראוי לכלב עכ"פ מ"מ הוא אוכל אותו שלא כדרך אכילתו שאפי' בשר חי' הראוי לכל אדם כ' תוס' דהוה שלא כד"א מכ"ש סרוח. אך ש"ס דע"ז קאי לר"ש דס"ל כ"ש למלקות ולדידי' אפי' שלא כד"א נמי אסור כמבואר ע"כ הוצרך לומר דיליף מגר אשד בשעריך אבל לדידן י"ל ס"ל נבילה שאינה ראוי לגר קרוי נבלה ונ"ה בכלל כשהותרה נבלה ונט"ל דשרי משום שלא כד"א וא"ש פסק הרמב"ם:
ובימי חורפי אמרתי לפמ"ש פ"י בפסחים דנימא כשהותרה טריפה גידה הותרה והתם כתיב לכלב תשליכון וג"ה ראוי לכלב ותי' צל"ח התם בשר כתיב וגיד שאינו בנ"ט לא מיקרי בשר ואמרתי לפי מאי דקיי"ל כר' יוחנן לקמן ק"ב ע"ב דאכל בשר מן החי ומן הטרפה לוקה ב' כאלו כתיב ובשר בשדה לא תאכלו טרפה לא תאכלו ולא קאי בשר אטרפה וע"ש בתוס' ד"ה אכל וכו'. א"כ הדרי קו' פ"י לדוכתה. מיהו ש"ס דפסחים לר"ש קאי דכ"ש למלקות ואיהו ע"כ לא דריש לאו לבשר מן החי כלל דאל"כ תיקשי מ"ש רש"י לקמן ק"ב סוף ע"א ד"ה במשהו וכו' דלהכי פלגינהו רחמנא וכו' ולר"ש לא שייך זה אע"כ לית לי' לאו מיוחד לבשר מה"ח ולא הומ"ל כשהותרה טרפה משום דבשר כתיב אבל לדינא י"ל כשהותרה טרפה וכו':

דף צד.

חיתוכא דנכרי מידע ידיעא כ' רש"י מכאן סמך רבי וכו' כ' רשב"א דטורח לימוד ענין חתיכת ישראל ה"ל כמו חותם בתוך חותם והנה מ"ש בשם העיטור דשחיטה הוה חותם

וראיתו מההוא דאשכח גדי שחוט בין טברי' לצפורי בפ' אלו מציאות והקשה רשב"א משם ראי' להיפוך דאי ס"ד שחיטה הוה סי' מנ"ל לש"ס דרוב ישראל הוה ע"ש ובלאה"נ ה"ל להקשות הא הוה רק חותם א' דשחיטה לא הוה טרחה כחתיכת הירך. ודוחק לומר דס"ל לר"ת דלא בעינן חותם בתוך חותם אלא בישראל חשוד. אבל האמת יורה דרכו דבעל העיטור נמי לא אמר אלא דשחיטה הוה סי' כמו חותם א' ולא לשלחו ביד נכרי היכי דרוב טבחי גוים אלא היכי דרוב טבחי ישראל וליכא אלא משום בשר שנתעלם מן העין ולזה סגי בסי' כל דהו כמ"ש תוס' לקמן צ"ה ע"ב ד"ה בחרוזים וכו' ומוכח שפיר מעובדא דגדי שחוט דלא פריך ש"ס הא הוה בשר שנתעלם מן העין כדפריך לעיל שם גבי דיו דשדי בשרא אע"כ משום דשחיטה הוה סי' ולק"מ אהעיטור:

מידע ידוע הקשו תוס' א"כ אפי' במקום שאין מכריזין נמי מה"ט חיתוכא לא לישדר משום דישראל חברו וסמוך על סי' חיתוכא דישראל. ולכאורה י"ל הא דסמוך רבו של רש"י היינו כשניטל גידו באמת אבל כשלא ניטל הגיד אעפ"י שנחתך כדרך חתיכת ישראל זהו סי' שנודע טרפתו אח"כ דאל"ה הי' מנקרו. והראב"ד כ' שמותר לסמוך שמסתמא ניטל גידו ולא צריכין לברורי כמו בשחיטה משום דלא דמי חזקת איסור דגיד לחזקת איסור אינו זבוח דהתם כל הבהמה בחזקת איסור שא"א לכזית בשר בלא שחיטה א"כ אע"ג דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין מוציאנו מחזקת שאינו זבוח מ"מ היכי דאיכא לברורי מבררין אבל הכא אין כל הבהמה בספק אלא שיש בה דבר איסור היינו הגיד ואנו מסופקים אי ניטל או לא בכי הא סמכינן כל המצויין אצל מצות גומרין מצותן ומומחים הם עיין בר"ן שהביאו וא"כ תינח אי ליכא ספיקא אלא מטעם ניקורו של גיד. אבל הכא שישראל קונה מגוי והוא ספק טרפה או נבלה ולא משתרי אלא משום דנחתך בחתוכא ועי"ז נתיר ספק טרפה א"כ שפיר צריך לברר אצל בקי אי מנוקר או לא ואי אינו מנוקר ידע שהיא טרפה ולק"מ ק' תוס' לכאורה. אלא די"ל גם במקום שאין מכריזין הלא רוב בהמות כשרות ורק משום התקנה אסור ליקח מגוי כמ"ש תוס' לקמן צ"ה ע"א ד"ה ובנמצא וכו' א"כ לא שייך הכא לומר כל הבהמה בחזקת איסור והיו לנו להתיר אפי' בלי שיראה לבקי ושפיר הקשו תוס':

שמא יתנו בפני ישראל. להסוברים שיתננו סתם ולא יאמר כשר הוא ואפ"ה יקחנו ישראל צ"ל אפי' במקום שאין מכריזין שאסור ליקח מפני התקנה כמ"ש תוס' לקמן צ"ה ע"א. מ"מ עיקר הטעם שחששו לתרי מיעוטא מיעוט טרפות שביד טבחי ישראל, ומיעוט נבלות שמנבלים בביתם. והשתא כיון שיתננו בפני ישראל יראה שאינו מנבלה שבבית הנכרי ולמיעוט טרפה שביד ישראל לא יחוש:

בסוף הסוגיא הקשה רשב"א אהרי"ף ורמב"ן דפסקו גזירה שמא יתנו בפני ישראל משמעתא דמס' ע"ז דהתיר רבא למכור פת שנפל על החולין יי"נ למכרו שלא בפני ישראל ולא גרס שמא יתנו לו בפני ישראל ע"ש ולפע"ד לחלק התם במקרה שאירע פ"א וכל כיוצא בזה אתי ושאיל לחכם ומורה לו שלא ימכרה בפני ישראל ולא חיישינן שיעבור על דברי החכם. אבל בשר ובעלי איטלז מעשים בכל יום ומסור הדין בידם בלי שאלת חכם ובאורך הזמן לא ימלט א' שלא ישגיח שישראל חברו רואהו וימכרנו בפניו: משום דקא גניב לי' לדעתי' דבתוספתא יליף גניבת דעת מק"ו דגניבת ממון וכיון דגניבת גוי אסור כל שלא בא בהתירא ליד ישראל דאז מותר אי ליכא ח"ה כגון הפקעאת הלואתו אבל גניבה אסורה א"כ כ"ש גניבת דעתו כ"כ הראשונים בשמעתין. ויש לעיין קצת א"כ אמאי אמרינן בשמעתין אם בשביל כבודו של אורח מותר לגנוב דעתו והלא אפי' בגניבת ממון דקיל אסור אפי' ע"מ לשלם תשלומי כפל כדאיתא ר"פ איזהו נשך והתם לטובתו גניב מיני כפירש"י התם ואפ"ה אסור. וי"ל התם עכ"פ מצערא לי' לפי שעה משא"כ הכא אי עושה לכבודו אין כאן צער כלל:

במר דשחיטה פירש"י בחזקת שחיטה פי' שנתנה לו סתם וגוי סבור שהוא שחוטה ושוב פירש"י מלשון תמורה חילוף שחיטה פי' שנתנו לו בפי' שהוא שחוטה ותלי' בפלוגתת ר"ת שבתוס' לקמן ד"ה אמר אביי וכו':

וכי מכללא מאי. לעיל ל"ג ע"א אין מזמנין גוי על בני מעים כ' בס' ת"ח ובס' ת"ש כשנתנבלה בהמה אין מזמנין דלא שייך מי איכא מידי וכ' בפרי מגדים ס"י כ"ז דטרפה מותר לזמן גוי על בני מעים כיון דהועיל שחיטה להוציא מידי אמה"ח לישראל ע"ש ונ"ל מכאן ראי' ברורה דאל"ה ה"ל למימר דלמא איקפד משום שיאכל הגוי בני מעים אע"כ מותר להאכיל בני מעים של טרפה לגוי:

שאני עולא דחביב לי' לר' יהודה וכו' נראה דהי' לו חביות פתוחות וגם חביות סתימות המכורו' לחנוני והי' יכול להשקותו מהפתיחות ולכבודו פתח לו הסתימות וא"ל כן אך לא לו שהן מכירות לחנוני שנמצא זה נהנה וזה לא חסר עולא נהנה ששתה מסתימות שיינם טוב וזה לא חסר שבלא"ה היו מכירות והחנוני יפתחם ומ"מ ה"ל גניבת דעת שעולא סבר שאינם מכירות ומשו"ה משני שאני עולא דחביב לי' וכו' ולעולם מיירי דא"ל שלכבודו פתחם והאמת כן היו שלכבודו פתחם ובזה י"ל ק' תוס' אפירש"י לקמן ד"ה אינהו וכו' וק"ל:

אראב"י עד"ז נהרגו ג' נפשות מישראל פי' כבר מאז למדו חז"ל ד"א שלא יתן ממה שלפניו לבנו של בעה"ב. ועל שעברו עדחז"ל אירע מכשול זה על ידה שנהרגו ג' נפשות

מגלגלים חובה ע"י חייב. וכן תפרש הא דמים אחרונים הרגו את הנפש:כולה במקום שאין מכריזין ומצעתא גזירה שמא יתנו לו בפני ישראל פירש"י לרב אשי פליגי מתניתין אברייתא. ולא פי' כן אביי ורבא משום דידע לתרץ כמ"ש תוס' דאינהו מוקי מתניתין כלישנא קמא במקום שמכריזין. אך ארב אשי ק' אי ס"ד מתניתין לא פליג אברייתא וס"ל בשולח לא שייך שמא יתננה אלא במוכר. א"כ היא גופי' קשי' מ"ט נקיט מתניתין שולח דלא שייך אלא במקום שמכריזין ניתני מוכר דשייך בכל מקום אע"כ אה"נ מתניתין מיירי אפי' במקום שאין מכריזין ומשום שמא יתננו ודלא כברייתא:

מה שהקשה מהרש"א אהתוס' שהקשו לפר"ת ליפלוג וליתני בדידי' מ"ט לא הוקשו כן גם לשיטת רש"י ותוס' י"ל בפשיטות דלהתוס' דמיירי הכל בסתמא ולא פי' לו א"כ רישא רבותא קמ"ל ומצעתא רבותא קמ"ל. רישא קמ"ל אע"ג דעשה מעשה בידים להטעות לגוי שחתכה כדרך חתיכות ישראל ואפ"ה שרי. ומצעתא בנבלות וטרפות אע"ג דלא עשה מעשה להטעותו רק נתן לו סתמא אפ"ה אסור ולק"מ ק' תוס' לפלוג ולתני בדידי' וכל זה לשיטת תוס' דמיירי בסתמא דלא פירש לו אבל לר"ת שמטעה בפירוש ואומר שהוא כשרה לא שייך לחלק בין עושה מעשה בידים או לא ע"כ ק' לפלוג ולתני בדידי' וא"ש:

דף צד:

כולה במקום שאין מכריזין ומצעתא גזירה שמא יתנו לו בפני ישראל פירש"י לרב אשי פליגי מתניתין אברייתא. ולא פי' כן אביי ורבא משום דידע לתרץ כמ"ש תוס' דאינהו מוקי מתניתין כלישנא קמא במקום שמכריזין. אך ארב אשי ק' אי ס"ד מתניתין לא פליג אברייתא וס"ל בשולח לא שייך שמא יתננה אלא במוכר. א"כ היא גופי' קשי' מ"ט נקיט מתניתין שולח דלא שייך אלא במקום שמכריזין ניתני מוכר דשייך בכל מקום אע"כ אה"נ מתניתין מיירי אפי' במקום שאין מכריזין ומשום שמא יתננו ודלא כברייתא:

מה שהקשה מהרש"א אהתוס' שהקשו לפר"ת ליפלוג וליתני בדידי' מ"ט לא הוקשו כן גם לשיטת רש"י ותוס' י"ל בפשיטות דלהתוס' דמיירי הכל בסתמא ולא פי' לו א"כ רישא רבותא קמ"ל ומצעתא רבותא קמ"ל. רישא קמ"ל אע"ג דעשה מעשה בידים להטעות לגוי שחתכה כדרך חתיכות ישראל ואפ"ה שרי. ומצעתא בנבלות וטרפות אע"ג דלא עשה מעשה להטעותו רק נתן לו סתמא אפ"ה אסור ולק"מ ק' תוס' לפלוג ולתני בדידי' וכל זה לשיטת תוס' דמיירי בסתמא דלא פירש לו אבל לר"ת שמטעה בפירוש ואומר שהוא כשרה לא שייך לחלק בין עושה מעשה בידים או לא ע"כ ק' לפלוג ולתני בדידי' וא"ש:

דף צה.

מפני זה שעשה שלא כהוגן נאסר כל המקולין. משמע דמהימן לאסור עכ"פ אותו הבשר ובלישנא בתרא נמי משמע הואיל דידע דלא הוה פייסי' מיני' ושונאים זא"ז משו"ה אמר לצערו קא מכוון. אבל זולת זה הי' נאמן אחר שכבר יצא מתחת ידו וצ"ע בפ' הנזקין גבי ס"ת ביד מי דלא מהימן להפסיד ס"ת אחר שיצא מתחת ידו ועיין טוש"ע י"ד סי' קכ"ג. ובירושלמי דשקלים איתא כפשטי' לאו כל המינו לאסור מקולין דציפורי' משמע דאינו נאמן:

בשר הנמצא ביד נכרי פירש"י במקולין ערשב"א שנדחק בלשון זה של רש"י. ונ"ל לפמ"ש ר"ן דמיירי הכא במקום שלא הי' שום תקנה אלא נהגו שלא מכרו טרפה לגוי כלל ולעומת זה קנו ישראל מוכרים ע"ש ונ"ל באותן מקומות לא הפסידו הטבחים טרפות שלהם אלא כך נהגו שהטבחים ישראל לא מכרו שוב טרפות לנכרים בעלי מקולין אבל מוכרים ליחידים בבתיהם. וישראלים לא קנו מנכרים יחידם אלא מנכרי שבמקולין וכן מורה לשון תוס' ד"ה רבי לטעמי' וכו' עיין ותמצא נכון הדבר. עמג"א רס"י תס"ז:

דאתחזק פי' ר"ן סתם גוי קונה טרפות דמוזיל גבי' פי' משום בהמה א' נאסור כל המקולין דמוקי כל גוי אחזקי' שהלך אחר הזול וקנה הבהמה הטרפה אע"ג שא"א שכולם קנו מ"מ כל א' בפ"ע הוא בחזקה שקונה מהזול. אמנם לקמן לא ס"ל הך סברא. ודאמרינן בשמעתין בנמצא ביד גוי היינו כלישנא קמא. והנה הרמב"ם פסק כרב דבשר שנתעלם מן העין אסור. נ"ל דס"ל דס"ד דש"ס דרב מדינא קאמר לכך פריך ממשניות ודחיק בשינוי' דחוקא בנמצא ביד נכרי. אבל למסקנא רב חומרא וגדר גדר בזמנו מה שלא הי' בזמן המשנה כמבואר בירושלמי דשקלים. וזה מבואר לקמן דר"ה תלמידו הוה ס"ד חרוזי' לא הוה סי' משום דהוה סבר מדינא אסר רבי'. ורב השיב לו אל תהי שוטה בחרוזי' ה"ז סימן אז נתחדש לן דרש חומרא בעלמא החמיר לכן מקיל בסימנא וממילא שוב לא צריכין לשנויי דחיקא בנמצא ביד ועומד ורואהו אלא הכל כפשוטו ואז עדיין לא הי' חומרת רב ודאמר רב נמי מותרת משום נבלה ואסורה באכילה לא אמרה רב בהדיא אלא מכללא לפי הס"ד דמדינא קאמר אבל למסקנא לא צריכנא לכל זה ומשו"ה פסק רמב"ם כרב דהרי לא צריכי לשנוי דחיקא. ולפ"ז דלא מוקמי' בנמצא ביד נכרי שוב י"ל נמצא ביד נכרי אסור משום מסתמא נכרי אזיל בתר זולא וקונה טריפות וכלישנא בתרא דלעיל וכן פסק רמב"ם דאפי' נמצא ביד נכרי אסור:

ומ"ש תוס' לר"ש אין לומר דמשו"ה לא הוה חטה תרומה ברי' משום שלא נאסרה אלא אחר מירוח. רצונם לומר כל זמן שלא נתמרח אפשר שיקדים לוי בשבולים ויפטור

מתרומה גדולה משא"כ טבל משעה שגדל התבואה חל עליו שם טבל לכשיתמרח וא"א להפטר מזה שאפי' אם יקדים בן לוי בשבולים אכתי הוא טבל למעשר שני או לעני כנלע"ד. מ"ש תוס' מערלה למ"ד בוסר אינו חייב בערלה לק"מ ער"פ כיצד מברכין. וכלאים הוה כמו דבר אחר גרם לו ליאסר כמ"ש הר"ן לקמן לענין נבלה:

דף צו:

ירך שנתבשל בו ג"ה סתם ירך שלמה משמע כדפירש"י לעיל צ"ג ע"ב ומשו"ה דחוקא לי' לתוס' לאוקמי כשכולו חוץ לרוטב דבירך שלם לא שכיחא שיהיו מונח על חתיכה אחרת ויהי' הוא כלוחץ לרוטב היות כן ק' קצת לשון משנתינו אם יש בה בנ"ט בלשון אם יש בה אם אין בה ולמה לא שיערו חכמים שיעור א' לכל הירכים עם גידין כמ"ש אין לך עוף שאין בו ס' נגד לבו אין לך עוף שיש בו ס' נגד כבדו ועט"ז בטחול. א"כ ה"נ או כל הירכים יש בהם ס' נגד גיד שלו או אין בהם ומה לשון אם יש בה בנ"ט מיהו אי מפרשין אם יש בה וברוטב י"ל אין לך ירך שהוא ס' נגד גיד שלו אלא ע"י הרוטב איכא לפעמים ס' וא"ש אך אי מפרשין בלי רוטב ק' וצ"ל משום שומנו שאינו שוה בכל הירכים כמ"ש ט"ז גבי שומן טחול וכיון דלמשנתינו הגיד אוסר גם השומן בכלל וכולי עלמא בין לר"ת בין לר"מ.

אם יש בה בנ"ט. כ' תוס' משעה שנמלח כבר נאסר כדי קליפה ולפע"ד אינו מוכרח לשיטת הסוברים דלהוציא דם סגי בנמלח מצד א' כי המלח מוציא הדם מכל הצדדים אפי' בחתיכה עבה. ומ"מ פשוט דעכ"פ אינינו כרותח בעבר השני שלא נמלח שם ואפי' בצלי אש מחלק ש"ס לענין שבת במס' זבחים בנצלה בו כגרוגרת מצד א' ולא מצד השני ומכ"ש במליח י"ל שנמלח הירך להוציא דמו שלא מצד הגיד ולא נאסר כדי קליפה וא"ש נמי דהוצרך שהואל לאשמעינן ל"ש נתבשל אבל נצלה קולף וכו' וק"ל:

ובהג"א תי' אהא דכ' תוס' דהרוטב יסייע לבטל דבאיסור דבוק לכ"ע חנ"נ. ולפ"ז היינו בגיד אבל לדינא דקיי"ל אין בגידין בנ"ט רק משום שומן דרבנן וקיי"ל בדרבנן לא אמרינן איסור דבוק כמ"ש ש"ך סי' נ"ה לענין אבר המדולדל. והש"ך העלים עין מזה בסי' ק' וכבר השיג עליו במנחת יעקב. ולפ"ז מיושב ק' תוס' לעיל ר"פ שהקשו דלמא משנתינו משום שומנו ולק"מ א"כ הי' הרוטב מצטרף אע"כ משום גיד דאורייתא ודייניגן בי' דין דבוק וק"ל:

והעלו תוס' דלרש"י מיירי מחציתו ברוטב ובה בנ"ט ר"ל בה ירך לבדו בלי צירוף רוטב כלל ולכאורה צע"ג הא כי האי גוני דינו כצלי ובקליפה סגי כמבואר סי' ק"ה סעי' ט'

ועש"ך סי' צ"ב סק"ג וכל תירוצו לא שייכי' הכא דאי נימא שהירך שומן ומפטם להגיד א"כ מ"ט דשמואל דאמר נצלה קולף ואוכל עד שמגיע לגיד הא שומן מפעפעו ועכצ"ל דהתוס' דהכא ס"ל כמ"ש מהרש"ל ומביאו ש"ך סי' ק"ה סקכ"ח דלית לי' סברת פיטום אלא ס"ל להתוס' הני מילי בצלי על השפוד ליכא פיטום אבל הכא כיון דאיכא הבל הקדרה שפיר מפטם לי' וס' זו דהבל הקדרה עדיף קצת כבר הזכיר ש"ך בשם הר"ן סי' צ"ב סק"ג הנ"ל וא"ש. אלא דלפ"ז נקל לישב קו' תוס' אדשמואל דאמר אבל נצלה קולף וכו' והקשו תוס' פשיטא דאלת"ה הא משעת מליחה נאסר די"ל דבמליחה הוה פשיטא לי' דלא שייך פיטום אבל בצלי קמ"ל דלא אמרינן פיטום דוקא בהבל הקדרה וחילוק זה דפיטום בין מליחה וצלי' מבואר בלשון מהרש"ל דמייתי ש"ך שם סי' ק"ה סקכ"ח וק"ל:

כיצד משערין אותו. בשום מקום דתנן בנ"ט לא שאל כיצד משערין משום דסתם נ"ט היא ע"י טעימה אך הכא נ"ל שאין הקפילא בקי דהקפילא בקי בטעם בשר לבדו ובטעם חלב או תרבא או שרצים לבדן ע"כ יבחן טעם צירופן אבל הכא לעולם לא טעם ירך בלתי גיד שהרי הם אינם מנקרים וכל הירכים עם גידן מתבשלין ע"כ אינו בקי להפריש בין טעם ירך בלי גיד ובין ירך עם הגיד ע"כ למדנו רז"ל השיעור. ומיהו מ"ש דהל"מ הוא לא הי' צריך לכך דאפשר ששיעוריהו ע"י ירך של שליל אפי' תאמר אין דומה טעם שליל לטעם בשר של בהמה גדולה מ"מ אפשר קים להו מירך בן פקועה גדולה טרם גזרו על הפריס ע"ג קרקע או בתרי תמיהה לעיל ע"ד ע"ב או באתרי' דר' יהודה דאוכלין של שמאל:

אמנם יש לעיין לפירש"י דטע"כ לאו דאורייתא לענין מה הי' הל"מ וי"ל בנתערב ונימוח גוף האיסור דמודה רש"י א"נ לענין קדשים או בב"ח דהרי הך שיעורא דבשר בלפת היינו שישים כמ"ש תוס' לקמן צ"ז ע"ב ד"ה כל איסורים וכו' נמצא שיעור זה לכל התורה נאמר. וכבר כתבתי לעיל ריש פרקין דלמ"ד כל התורה בבצל וקפלוט והיינו במאה. וגיד דקיל טעמי' בבשר ולפת י"ל מתניתין ס"ל אין בגידין בנ"ט כי טעם קליש כזה אינו טעם לענין קדשים ובהמה טמאה. ומיהו לקמן צ"ט ע"ב עובדא דר"ח עם ר"י בר זבינא אותו ס"ל אין בגידין בנ"ט כלל ועץ הוא:

בנ"ט ה"ז אסורה עיין פי' המשנה הרמב"ם שלשונו מבולבל וכוונתו תחלה כ' דלא קיי"ל כמשנתינו אלא אין בגידין בנ"ט. ושוב מפורש משנתינו וכ' בשר עם גיד הוה אינו מינו בטעמא דאע"ג דיש בגידין בנ"ט מ"מ אין טעמו כטעם בשר. ובשר עם שומן הגיד הוה מב"מ בטעמא דשומן עם בשר חד טעמא אית להו ועש"ך רסי' צ"ח:

אבל נצלה בה קולף ואוכל עד שמגיע לגיד לכאורה י"ל ק' תו דהא שמואל ס"ל לקמן ק"ח ע"א אפשר לסוחטו מותר. א"כ הוה סד"א משעת מליחה נאסר אם ס' בירך ושוב

כשנתבשל ע"י צירוף הרוטב חוזר ונסחט והותר ע"כ קאמר שנתבשל אם יש בה עם הרוטב בנ"ט וכי האי גונא כ' מג"א סי' תמ"ז גבי זיתים שנכבשו ע"ש. ועוד יותר נראה לפמ"ש הרא"ה דמליחה וצלי אינו מפעפע בשוה כמו רוטב ולא מהני ס' וחלקו עליו. מ"מ נ"ל ע"כ לא פליגי אלא למאי דקיי"ל מליחה וצלי אינו כרותח דמבושל רק ע"י פעפוע שומן וס"ל לכל החולקים אהרא"ה דפעפוע דשומן הוה כמו רוטב. אבל להס"ד דגם בכחוש הוה צלי ומליח כרותח דמבושל ודאי הי' סברא לומר נהי דרתיחתו כרתיח דאש אבל פעפוע ובלבול אין כאן בשוה ולא יועיל ס' וה"א אפי' אי יש בירך ס' מ"מ נאסר משעת מליחה וחוזר והותר ע"י בישול דאפשר לסוחטו מותר קמ"ל שמואל וק"ל:

כולי' בחלבה הוה וכו' כילכית באילפס וכו' עריטב"א דמתמה דאיך יכחיש כל המעשה ויאמר כילכית באילפס הוה ותי' דאינו מכחיש אלא אומר שגם עובדא דכילכית נמי הוה התם. ולפע"ד י"ל דמ"ד כולי' בחלבה חידש לך שלא הי' גדי שאינו מנוקר והי' כחוש אלא גדי מנוקר ושכחו בו כולי' א' ובודאי יש ס' בגדי נגד חלב כולי' א' אך הוה סד"א דחלב הוה דבוק בכולי' ונעשה כולי' נבלה וצריך ס' נגד כל הכולי' ור' יוחנן הא ס"ל אפשר לסוחטו אסור וחנ"נ לקמן ק"ח ע"א קמ"ל כיון דקרום מפסיק אין לו דין איסור דבוק ויש ס' בגדי נגד חלב הכולי':

ואידך מ"ד בא לפרש דההוא כחוש הוה אין הפירוש והי' ס' אלא כחוש וחלב כחוש אינו מפעפע דהרי לשיטת רש"י לקמן צ"ח ע"א דהיכי דאיכא קפילא לא יועיל ס' בלי טעימת קפילא וכיון דבאותו מעשה דמעון הי' עוד מעשה אחר דכילכית ואמר ליטעמי' קפילא א"כ הי' שם קפילא ומ"ט התיר הגדי בס' בלי טעימת קפילא אע"כ כחוש ר"ל חלב כחוש אינו מפעפע ולא בעי שיעורא כלל:

ליטעמי' קפילא ארמאה פירש"י לפי תומו ולא יודיעוהו שצריכין לו לדבר איסור והיתר. האריכות בזה נראה שפת יתר וסגי באומרו לפי תומו ותו לא אע"כ נ"ל דגם רש"י ס"ל ככל הפוסקים דאין גוי מסל"ת נאמן אלא בעדות אשה לבד. והכא אומן אינו משקר אומנתו והכא ע"כ אינו בלפי תומו ממש אדרבא צריכין להודיעו שצריך להבחין התבשיל מה טעם יש בו אך לא יודיעוהו שצריך לאיסור הנוגע לדת ישראל דא"כ לא ירע אומנתו בזה שיאמר להכשיל ישראל אמר כן. וסברא כזו כ' תוס' בע"ז כ"ז ע"ב ד"ה כל מכה וכו' וז"ל אבל בבריא כגון ריבדא דכוסילתא מיהת אסור שהנכרי מזיקו ואינו חושש כי לא מרע נפשי' אם ימיתנו שיאמרו העולם בודאי במזיד מפני שהי' שונאו עכ"ל ע"ש ואע"ג שיש לחלק קצת בין התם לדהכא מ"מ נ"ל רש"י ס"ל כנ"ל ואין כאן מחלוקת. ועיין היטב ש"ך סי' צ"ח סק"ב:

וע"ד חדוד קצת אמרתי דלר' יוחנן דס"ל כל איסור שבתורה כבצל וקפלוט והוא במאה. וזהו טעם קליש מאוד ע"כ הוצרך קפילא המבחין ומבין והשתא לא סגי לי' בהא דאינו מרע אומנתו דלא ירע אומנתו דישראל האוכל אחריו לא ירגיש טעם קליש זה ולא יעלה על דעתו שיטעמנו קפילא אחר ע"כ בעינן מסל"ת ור' יוחנן הא ס"ל טעמו ולא ממשו דרבנן וכן פסק רש"י א"כ סגי במסל"ת. אך רבא דס"ל כל איסור שבתורה בס' והוא טעם הנרגש לכל אדם ע"כ ניחא לי' תרומה טעים לי' כהן אפי' אינו קפילא אך בב"ח מאן טעים לי' דבב"ח טע"כ דאורייתא ולא מהימן גוי מסל"ת ע"כ הוצרך קפילא שאינו משקר אומנתו דבטעם הנרגש לכל אדם יש לסמוך שלא ישקר אומנתו אפי' בדאורייתא ודאמר רבא השתא דאמר ר' יוחנן וכו' אע"ג דלא דמי ממש לדר' יוחנן מ"מ יליף קצת דמיון בהדרגה כי היכי דהאמין ר' יוחנן בדרבנן לפי תומו ה"נ יש להאמין על אומנתו בדאורייתא:

ובפלתי ס' צ"ח תי' שיטת רש"י דקיי"ל מגמע ופולט אינו אלא איסור דרבנן א"כ אפי' בבשר בחלב דאורייתא מאמינין לגוי מסל"ת שיכול ישראל להכניסו לפיו עכ"פ ואם ירגיש הישראל בו טעם בשר יפליטנו נמצא אין הגוי נאמן אלא באיסור דרבנן ואינו נכון דבב"ח דאסור בה בהנאה אפי' ופולט אסור דנהי אכילה לא הוה הנאה מיהו הוה וכן משמע מלשון הפוסקים ועמג"א סי' תקס"ג סק"ג וא"כ לא הועיל כלום בב"ח ותו אי נימא דרש"י בב"ח נמי מסל"ת ממש קאמר וא"כ הקפילא הוא משום שאין אדם אינו אומן מרגיש בטעמי' וכמ"ש רשב"א לדעת רש"י א"כ בב"ח אחר שטעמו קפילא ארמאה צריכים אחריו קפילא ישראל המבין במטעמים ע"י מגמע ופולט דאל"ה לא יאכל אחריו ואין אלו אלא דברי נביאות ומ"ש הוא הנכון בעזה"י:

מה שהאריכו תוס' כאן בפסק מב"מ לא בטיל כתבתי לקמן ק"ח ע"א ע"ש:

מריש הוה קא קשי' לי כ' תוס' מ"ט לא קשי' לי' אמתניתן ער"ן וריטב"א תי' מרווח ומתוק ומ"ש דלרש"י לא ניחא שם אי"ה יבואר קדרה שבישל בה בשר לא יבשל בו חלב בבד"ה דקדק הרא"ה למה לי למתני לא יאכל בה חלב כפשוטו אע"כ אשמעינן דוקא בן יומו שהוא בנ"ט אם לא יבשל בו חלב אבל אינו בן יומו שאינו אוסר אז אפי' לכתחלה מותר לבשל ב"י חלב משום דהתירא בלע וכבר נפגם טרם יבוא לכלל איסור ומשיג על הרשב"א בתה"א שם דפשיט לי' לאיסור ע"ש והרשב"א בתה"א מייתי ראי' לאיסור מקדירות בפסח ישברו אע"ג דהתירא בלע ונפגם קודם פסח ואפ"ה ישברו ובשב יעקב הקשה הא הרשב"א ס"ל חמץ מיקרי איסורא בלע כמבואר במג"א בשמו סי' תמ"ז ס"ק כ"ד ועוד הא הרשב"א מהסוברים נטל"פ בפסח אסור הואיל ומשהו אסור

וס"ל נמי המתבטל במשהו קודם פסח חוזר וניעור ונאסר בפסח א"כ ה"ה הנפגם קודם פסח אסור בפסח וא"כ דברי רשב"א צ"ע עיין בתשובה הנ"ל ולפע"ד דצריך להבין כיון דטעם איסור קדרה אינו ב"י הוא אטו ב"י א"כ מה סברא יעלה על הדעת לחלוק בין התירא בלע לאיסורא בלע לעולם איכא למיגזר וכ"כ הרשב"א במ"ה וצ"ל דהוה סד"א כל מה שהתירה התורה בפירוש לא יגזרו עליו חכמים וכיון דלהדיא לגר אשר בשעריך תתננו א"כ לכל הפחות יתפרש קרא לאפוקי סרוח מעיקרא נמצא סרוח מעיקרא הותר בפירוש וא"א למיגזר נטל"פ בהתירא בלע הכי הוה ס"ד קמ"ל רשב"א דנטל"פ בקדירה לא הוה כמו סרוח מעקרא ממש כמ"ש ר"ן בע"ז דנפגם בדופני קדירה הוה ראוי לגר נמצא לא הותר בפירוש בקרא ושפיר יש לגזור דלמא אתי למיעבד בבן יומו. ואם זהו כוונת רשב"א שפיר מייתי ראי' מקדירות בפסח דנפגם מעיקרא לא מקרי סרוח מעיקרא דסרוח מעיקרא גם בחמץ שרי' לכ"ע דחרכו קודם זמנו מותר אפי' באכילה אחר זמנו כמ"ש מג"א ססי' תמ"ב גבי אלמודי אע"כ נפגם אינו בכלל סרוח וא"ש. אלא התם בעי שנפסל מאכילת כלל מפני דאל"ה ה"ל שאור וראוי לחמע עיסות אחרות אבל בלא"ה אפי' פסול מאכילת גר כגון פגם בדופני קדרה מותר:

ולענין ק' הרא"ה י"ל איידי דתני בתרומה לא יבשל בה חולין וקמ"ל דלא יבשל לכתחלה על סמך שיטעמנו אח"כ לכהן דדלמא משתלי ולא יטעמנו ואכיל לי' ישראל. ואגב זה נקט נמי ברישא לא יבשל בה חלב אע"ג דהתם פשיטא דלא יבשל על סמך דבדוק לי' קפילא דהא איכא בישול בב"ח מ"מ נקיט לי' איידי דסיפא:

דף צז:

וכ"ת מאי כרותח כרותח דמבושל. מקשים א"כ במשנתינו ירך שנתבשל הרי כבר נמלח ונאסר משעת מליחה כמבושל גם הרשב"א הקשה מכאן אהרמב"ן דס"ל דמליח אינו כצלי לענין פעפוע. וק' הרי איהו הוה ס"ל אפי' כמבושל הוא וניקום אנן ונימא אפי' כצלי אינו ולפע"ד ליישב לפמ"ש תוס' לקמן קי"ב ע"א ד"ה הני מילי הר"ר יעקב ישראל התיר וכ' וע"ש א"כ לפי מאי דקיי"ל דמליח לקדרה הוה כרותח דצלי א"כ י"ל רבינא נמי ס"ל הכי ומשו"ה במתניתן ירך שנתבשלה דוקא אבל משעת מליחה לקדרה לא נאסר אלא כדי קליפה כצלי או אפי' פחות מצלי וכדעת רמב"ן הנ"ל. אך הני אטמהתא. נמלחו טובא כדבעי לאורחא ולהצניע והוה ס"ל דמליח כי האי הוה כרותח דמבושל ודחי לי' מדאמר שמואל מליח ה"ה כרותח וכבוש כמבושל ולא מפליג במליח מיני' ובי' אע"כ

אפי' מליח לאורחא נמי אינו אלא כרותח דצלי דהרבה מלח אינו פועל אלא כמרבה עצים ומדוכה לצלי ומיושב הנ"ל:

איכא דאמרי בקדרה עצמה. כ' תוס' שהוא תימא לשער חרסי הקדרה שהם חמשים זתים ועשרה זתים מים ונ"ל לשיטת רש"י לק"מ דס"ל לקמן דאי טעמינהו וליכא טעמא מ"מ בעינן ס' וא"כ שפיר מיירי שכבר טעמי' קפילא וליכא טעמא ורק משום גזירת הכתוב בעינן ס' ולזה מועיל חרסי הקדרה להאי לישנא:

במאי דבלע קדרה והעיקר כמו שבא לפנינו משערין וכ' הרא"ה והביאו הר"ן דמשערין רוטב רביעית לכשיקרש יעמיד על זית. וסברתו נ"ל דהא קיי"ל בכלו משערין עד"מ אם נמצא כזית חלב אע"ג שזורקו לחוץ מ"מ משערין בכלל כאלו נמחה כלו ואלו נמחה כלו הרי מזית נעשה רביעית ע"כ בעינן רביעית רוטב נגד הכזית חלב. ונ"ל הר"ן לא פליג אלא משום דהרי עכ"פ זורקין אותו כלו לחוץ ולא נמרה אלא משום חומרא דלא ידעינן כמה נפיק מיני' מחמרינן ובעינן כנגד כלי כאלו נמחה אבל באמת לא נמחה א"כ מסתיין לשער הרוטב כמות שהיא כזית בכזית אבל מודה להר"ן אי ידעינן שנפל כזית חלב ונמחה כלו בודאי צריך לשער הרוטב רביעית בכזית:

וכחל עצמו אסור כ' תוס' ועוד דמספק לא הי' אוסר קדרה אחרת כיון דחלב שחוטה דרבנן. מקשים א"כ גם מספק לא הי' להצריך ס' כנגד מאי דנפיק מיני' באומד יפה ואי דלא ידעינן הלא חלב שחוטה דרבנן. וי"ל כיון דבכל צד יש קולא וחומרא אזלינן לחומרא אפי' בדרבנן דאם ליכא בקדרה אלא ס' נגד מה דנפיק מיני' באומד יפה ונחליט שנשאר בתוך הכחל חלב ג"כ א"כ לכשיפול לקדרה אחרת יאסור ולכשנפל לקדרה אחרת נבוא להקל שלא יאסור משום דמספיקא נאמר דנפיק כולי מיני' א"כ הי' לנו דהצריך ס' בקדרה הראשונה נגד כלו וכל כי האי גוני אזלינן הכא והכא לחומרא כמ"ש תוס' בביצה י"ד ע"א ד"ה איכא ביניהו וכו' ע"ש והכא עדיף מדהתם ע"כ לק"מ מהא דמחמרינן ובעינן ס' כנגד כלו כאלו כלו נפיק מיני'. אך פריך כיון שהחלטנו צד א' לחומרא דכולי נפיק מיני' לחומרא שוב היו לנו בנפל לקדרה אחרת וק"ל:

דף צח.

איתבי' ביצים טהורות וכו' מקשים דבל"ז ה"ל להקשות אהך ברייתא והאמרי אינשי כמי' דביעי בעלמא. וי"ל דהו"מ לאוקמי ברייתא בביצת טמאה כפשוטו ושיש בה דם ג"כ דומיא דאפרוח דסיפא. ודאי משום טמאה לחוד אינו אוסר דמיא דביעי בעלמא ומשום איסור דם לא בעי ס' דס"ל דם ביצים דרבנן כדעת הרבה פוסקים וס"ל מזלזלים

בשיעורא דרבנן ולא בעי ס' כס"ד דמר בר רב אשי לקמן וכס"ד דר"ח בעי לשער בשלשים אך טמאה שיש בה דם אוסר הדם משום טמאה דלא הוה כמיא בעלמא ודם טמאה אסור מן התורה משו"ה בעי ס' דהיינו סתם בנ"ט דבש"ס הכי הומ"ל בל"ז אבל השתא דאסיקנא דאפי' בכחל בעינן ס' ש"מ לא מזלזלין באיסורא דרבנן א"כ אי ס"ד ברייתא מיירי ביש בה דם מאי אירי' טמאה אפי' טהורה נמי דאפי' אי דם ביצה דרבנן מ"מ אוסר עד ס' אע"כ טמאה לחוד קאמר בלא דם א"כ ק' הא הוה מיא דביעי בעלמא:

סבר רב אשי לשעורי' במאי דבלע דיקולא לפירש"י דס"ל אפי' טעמינהי ולא יהיב טעמא מ"מ בעינן ס' וכן שיטת רמב"ן והרבה פוסקים א"כ י"ל מיירי הכא דטעמינהו ולא יהיב טעמי' ואפ"ה בעי ס' להכי בעי רב אשי להקל דשעורי' במאי דבלע דיקולא. ועוד י"ל דהאי זיתא דתרבא זרקו כלו לחוץ ואפ"ה בכלו משערין דלא ידעינן כמה נפיק מיני' ובאומד יפה היו ס' בקדרה בלי הבלוע נגד מאי דנפיק מיני' והואיל משום דלא ידעינן כמה נפיק בעי ס' נגד כלו משו"ה בעי רב אשי במאי דבלע דיקולא ואפ"ה נחלקו עליו אלו דהתירא בלע וכו'. ולפ"ז י"ל הא דאמר רב אשי דמר בר רב אשי לא אמינא לך לא תזלזל בשיעורי' דרבנן רוצה לומר בהאי עובדא דכזיתא דתרבא דזרקו לחוץ ונהי לא ידעינן כמה נפיק מ"מ הרי כלו לא נמוח וליכא אלא פחות מכשיעור ואפ"ה לא זלזלוהו בשיעורו. עיין רז"ה מוכח דס"ל איסורין אין מבטלין זא"ז עיין ש"ס סס"י צ"ח. אבא לא שיער במ"ז ואני אשער במ"ה עיין ש"ך סי' פ"ו מפורש הסוגיא דלא כפירש"י אלא עפ"י הירושלמי שבתוס' לעיל ס"ד ע"ב ד"ה גיעול בצים. ולענין צירוף קליפות איירי ע"ש והנה לפמ"ש רמב"ן דלהכי בעינן בביצה א' טפי מפני שהרואה דמשערין בס' ימנה לעולם ס' ביצים ויבטל איסור בהם. ובאמת יש גדולים וקטנים ואינם ס' ע"כ הוסיפו חז"ל ביצה א' על השיעור והנה לפמ"ש מג"א סי' ר"י ס"ק בשם השל"ה והוא ממהרי"ל בסדר הגדה שלו מבואר דהקליפה הוא שליש מלגו שהוא רביע מלבר מגוף אוכל שבתוך הביצה ע"ש וא"כ לפ"ז מ"ה ביצים בקליפות הוא מכוון שיעור ס' נגד אוכל שבביצת האיסור אלא מפני ששיעור זה מכוון והרואה ימנה לעולם מ"ה ביצים ויאמר שהוא ס' ובאמת לפעמים יש בהם ביעים קטנים ע"כ הוסיפו א' בשיעורו. ונ"ל פ"א בא לפני רבי מ"ז ביעים והי' כל כך קטנים בהם עד שאפי' במ"ז בקליפותיהם לא הי' ס' ולא שיער רבי בהם. והיינו דקאמר אבא לא שיער במ"ז מפני שנמצא בהם כל כך קטנים ואיך אשער אני במ"ה אעפ"י שמ"ה אלו מלו להו שיעורא מ"מ הרואה יטעה כסברת הרמב"ן הנ"ל. ונהי אי הי' מ"ו הי' משער דלא הוסיפו חכמים אלא ביצה א' על השיעור דקטנים כל כך כמו שבא לפני רבי לא שכיח מ"מ מדרבי נלמוד דלא לשער במ"ה שהוא שיעור מכוון.

וכן י"ל באידך אבא לא שיער במ"ה אנא אשער במ"ג והאי עובדא מפרשינן לי' בניחותא דבאו לפני רשב"ר מ"ג ביעים גדולים מאוד עד שבמ"ג היו שיעור ס' אמר אעפ"י שאבא לא שיער במ"ה היינו משום שהוא שיעור ס' בצמצום והרואה יבוא למנות לעולם מ"ה ביעים אבל אנא אשער במ"ג כי כל רואיהם יכירום כי אין זה מספר מכוון אלא עפ"י שיעור גודלם א"כ לעולם ישער כל א' לפי גודל הביצים וק"ל:

כל איסורים שבתורה בס' דע לשיטת תוס' אי טעמינהו ולא יהיב טעמא לא בעינן ס' ולרמב"ן ורוב הפוסקים לעולם בעינן ס' דלא פלוג רבנן בשיעורי'. ואי נמי איכא ס' ואפ"ה אירע שנרגש הטעם אכתי אסור דטעמא לא בטיל ואפשר מדאורייתא דטעם כעיקר דאורייתא. אבל קבלה היו ביד חז"ל דרובא דאיסורין לא יהבי טעמא ביותר מס' ע"כ כי איכא ס' אפי' כי איכא קפילא לא צריכין למטעמינהו כי סמכינן על קבלת חז"ל ואסמכוהו באסמכתא בעלמא אזרוע בשלה אמנם שיטת רש"י אינו כן אלא שיעור ס' דאורייתא או קרוב לדאורייתא מזרוע בשלה וילפותא גמורה הוא ואפי' ליכא טעמא או אפי' איכא טעמא הא טע"כ לאו דאורייתא לרש"י מ"מ ס' בעינן וילפותא גמורה הוא מזרוע בשלה כאשר אבאר אי"ה. וקרוב לוודאי דאפי' במב"מ דס"ל לרש"י ולרמב"ם וראב"ד דבעינן ס' זה הוה נמי מן התורה מזרוע בשלה אלא רש"י ס"ל להלכתא מב"מ לא בטיל ורק זרוע בשלה הוא היתר הבא מכלל איסור דבעלמא מב"מ לא בטיל והכא בטיל אבל עכ"פ לא בטיל בפחות מביטול מין בשאינו מינו לכולי עלמא ומב"מ לרבנן דר' יהודה. ואע"ג דאיכא ס' מ"מ אפשר שיתן טעם דאין כאן קבלה שיפסוק הטעם בס' אלא שיעור ס' גז"ה הוא. ויען מדרבנן טעם כעיקר ע"כ אפי' איכא ס' מ"מ אי נמצא קפילא צריך למיטעמי' להוציא מידי איסור דרבנן טע"כ אבל אי ליכא קפילא סגי בס':

וא"ש לשון ש"ס לא נצרכא אלא לטע"כ דבקדשים אסור והכא שרי היינו משום דביותר מס' נמי איכא טעמא ובחולין טע"כ לאו דאורייתא ובקדשים דאורייתא אלא אכתי ק' הא זרוע עם האיל מב"מ הוא וליכא טעמא כלל וס' ומאה הא איכא א"כ מה היתר הבא מכלל איסור איכא הכא. ע"כ אין לנו בזה אלא מ"ש הר"ן דרבא אשנויי דאביי קאי אמב"מ לא בטיל אלא בתערובות כדם הפר עם דם השעיר אבל הפשטת ליחה מחתיכה לחתיכה לא הוה רק כטעמא ולאו דאורייתא בקדשים הוה טע"כ דאורייתא לאסור באינו מינו בהרגשת הטעם ובמינו במשהו עיין בר"ן בפנים היטב ותבין:

ואיך נילף מזרוע בשלה ילפותא נלע"ד עפ"י מ"ש בספרי זוטא והובא בילקוט פ' נשא דף רי"ב ע"ג וז"ל ולקח הכהן את הזרוע שיהיו שלימה מן האיל ששלק כלו עכ"ל ומדהקפיד שישלח האיל כלו ולא יחסר ממנו כלום ע"כ היינו לבטולי פליטת הזרוע לתוך האיל.

ואע"ג דע"כ צריך להיות שם רוטב ג"כ כדאיתא במס' נזיר מ"ה ע"ב ואח"כ נוטל את הרוטב ונותן על שער ראשו ויליף מקרא ע"ש היינו רוטב של עצמו ליחות הבשר כבצלי קדר אבל לא רוטב של מים וכ"כ רשב"א בשמעתין והרוטב שמתמצה מגוף האיל והזרוע הכל בכלל שיעור ביטול כמובן. ובדברינו אלו יסולקו כל או רוב ק' תוס' מרש"י בשמעתין. ואין להקשות א"כ למה לי' לרש"י למימר דמשרת להיתר מצטרף לאיסור לימא משום שיעור ס' י"ל ההוא מזרוע בשלה ילפינן וקרא למה לי. אלא אכתי י"ל תינח למאי דפסק רש"י מב"מ לא בטיל לזרוע בשלה היתר הבא מכלל איסור. ועכ"פ הקפידה תורה שיהיו כמו ביטול דעלמא ונילף מיני אפי' חולין. אך אי קיי"ל מב"מ חד בתרי בטיל וזרוע בשלה איסור מכלל היתר דהקפידה התורה הכא אמב"מ דבעינן ס' ומאה ק' מנ"ל למילף חולין מקדשים ע"כ נראה לא קאמר אלא לר' יהודה ולהלכתא לשיטת רש"י דמב"מ לא בטיל אבל לרבנן דמב"מ בטיל ליכא דאורייתא לא ס' ולא טעמא אלא ברובא בטיל אפי' אינו מינו רק מדרבנן בעי' ס' ומודה רש"י לרבנן דר' יהודה דיש להקל בנשפך: ושניהם לא למדוהו אלא מזרוע בשלה וכו' יש לעיין קצת לפי דמשמע לפירשב"ם לקמן בתוס' ק"ח ע"ב ד"ה אמאי וכו' משמע דס"ל חנ"נ דאורייתא הוא בכל האיסורים ולא משום לתא דבב"ח וע"ש בר"ן וא"כ למ"ד מבשל לי' והדר מחתך לי' א"כ משעת מליחה נאסר כדי קליפה ושוב כשמבשלים צריכים ס' גם נגד הקליפה וצריך לומר לאותו מ"ד דהאיל הוא ס' ומאה נגד הזרוע וקליפתו. ולאידך מ"ד דמחתך לי' והדר מבשל לי' מסתמא היו חותכין אותו קודם מליחה ואין באיל ס' אלא נגד הזרוע לחוד ואיך נחלקו במציאות. וי"ל דס"ל דאיל נזיר ודאי שומן היו דכתיב מבחר נדריך ומפעפע ומתבטל במלחו וס"ל דלא בעי קליפה ג"כ:

בשר בהדי בשר משערין. בירושלמי בשר ועצמות דאיל בהדי בשר דזרוע משערין עיין ברא"ש. וי"ל קצת דלא פליגו במציאות כולי האי ואומר דאפי' נימא דעצמות ההיתר מצטרפין לבטל משום דגם הם בולעים ונוטלים חלקם מן האיסור. מ"מ בשר ההיתר ממהר לבלוע קודם העצמות ואי ליכא בתחלת הבשול שיעור ק' בבשר האיל לבדו נגד בשר הזרוע נאסר ושוב כשהתחילו העצמות לבלוע והבשר סוחט בולעו לתוך העצמות מ"מ אפשר לסוחטו אסור ואע"ג דכ' תוס' לקמן ק' ע"א ד"ה בשקדם וסלקו דכל החתיכות מסייעת לבטל הואיל וסופו להתפשט אפשר היינו בשר עם בשר שסופו להתפשט מהר אבל בשר עם עצמות לא ע"כ קאמר בש"ס דילן בשר בהדי בשר משערין וה"ל מאה. אמנם אחר המיצוי הבשול. כמה פעמים בא לפנינו שהאיל נצטמק הרבה ולא הזרוע שלפעמים הוא כולו חוץ לרוטב כמ"ש תוס'. ושוב אין בבשר האיל המצטמק מאה נגד

בשר הזרוע ובכל ענין התיר הכתוב אלא בסוף הבשול כבר בלעו העצמות ומצטרפין עצמות ההיתר למאה ושיעורו בירושלמי שאפי' יצטמק בשר האיל בתכלית הצמוק מ"מ א"א שלא יהיו האיל עם עצמותיו מאה נגד הזרוע. ואלו ואלו דא"ח:

לאו למעוטי כל איסורי' שבתורה מתוס' שלפנינו דאין מבטלין איסור לכתחלה דאורייתא הוא וכן דעת הראב"ד ז"ל וכ' הראשונים בשם התוס' דלאו דאורייתא. ומ"מ נראה היינו בלח בלח ובביטול ס' אפשר מן התורה מותר אבל ביבש שהאיסור נשאר בפ"ע והפוגע בו אוכל איסור להדיא אלא שמותר ע"י שנתבטל ברוב זהו אסור מן התורה דא"כ לא תמצא נבלה לגר אשר בשעריך תתננו. ולק"מ מה שהקשה בשעה"מ מה דאמרינן בציפורי מצורע לא אמרה תורה שלח לתקלה ואי איתא מותר לבטל לכתחלה מן התורה אין כאן תקלה דנתבטל ברוב ציפורים דעלמא. ולהנ"ל לק"מ כיון דהפוגע פוגע באיסור אסור לגרום תקלה וכעין שאסרו למכור במקום שמכריזין וכעין בגד שאבד בו כלאים:

ודעת הרא"ה בבד"ה בסוף גיעולי כלים גבי קנקנים של נכרים דוקא לבטל איסור לכתחלה אסור אבל לפוגמו מותר אפי' לכתחלה. גלל כן אסור לבטל רוטב של איסור ברוטב של היתר אינו מינו בס' דעכ"פ רוטב הוא אלא שנתבטל טעם האיסור בס' וזה אסור לכתחלה. אבל לערב רוטב של איסור בס' של מים שמפגים הרוטב או יין במים כיוצא בזה זה אינו מתורת ביטול אלא מכלה למפגים וזהו מותר אפי' לכתחלה. והרשב"א במ"ה שם לא מייתי ראי' נגד זה:

אלא לטעם כעיקר. אעבור פרשתא דא ואיתני' לשיטת רש"י. אך מדהקפיד התורה בזרוע בשלה שישלק האיל כלו דוקא ש"מ בעי שיעורא לבטל ס' למר ומאה למר לא משום טעם הנרגש דמה ענין טעם לאיסורי' ולשיעור ס' ומאה כי יש פסקי טעמם בפחות ויש ביותר אלא גז"ה כך הוא. והשתא אי קיי"ל מב"מ לא בטיל וזרוע בשלה מב"מ הוא והוקל הקב"ה לבטלו במאה וס' ילפינן מיני' לכל התורה דלכל הפחות בעינן בקילתו של זרוע בשלה ובעינן בכל איסורים שיעור מן התורה אפי' לא יהיב טעמא ומיהו בהכי סגי אפי' יהיב טעמא אלא מדרבנן אסור אי יהיב טעמא ואין זה טעם משהו כמו שחשבו תוס'. דאיכא דיהיב טעם גמור אפי' ביתר מס' ומאה. דשיעור ס' ומאה וענין טעם לא תלי' זה בזה כלל. אך כל זה אי מב"מ לא בטיל וזרוע בשלה קולא הוא ילפינן כל התורה להחמיר בס' מקולתו של זרוע בשלה. אך אי קיי"ל מב"מ בטל וזרוע בשלה חומרא אחמיר רחמנא אפי' במב"מ בעינן ס' ומאה א"כ ליכא למילף כל התורה חולין מחומרת קדשים אך רבנן אחמרי ליבעי ס' בחולין כדאחמר רחמנא בקדשים וה"נ אחמרו בטע"כ בחולין

כדאחמרו בקדשים ובעינן תרוויהו מדרבנן ובנשפך אזלינן לקולא. ועיין לקמן בסוגיא דטפת חלב בפירש"י ד"ה אי חדוש הוא וכו' ע"ש פירוש פירושו דמזרוע בשלה ילפינן חומרא וקולא חומרא דבעינן ס' וקולא דסגי בס' מן התורה. אך אביי בעי למילף מבב"ח דטע"כ דאורייתא ונילף מזרוע בשלה דאפי' אי לא יהיב טעמא בעינן ס' ונילף מבב"ח אפי' איכא ס' טעמא לא בטיל מן התורה וכי תימא לא נילף חומרא מבב"ח דהתם דין הוא להחמיר משום דחדוש הוא א"כ אפי' ליכא נ"ט נמי אמאי קתני במתניתין בנ"ט דליכא למימר עכ"פ ילפינן בב"ח מזרוע בשלה דטפי מס' לא אסור והיינו בנ"ט דמתניתין אחר ס' ולא יהיב טעמא ג"כ דאז מותר מזרוע בשלה ז"א דחדוש לא ילפינן להקל מזרוע בשלה דתיסגי בס' אע"כ לאו חדוש הוא וסגי בס' אי ליכא טעם אך כי איכא טעם אחר ס' אסור בנ"ט מן התורה בב"ח א"כ נילף מיני' כל התורה:

וכ' חי' ר"ן ג' מיני נ"ט יש א' ענבים ששרה במים וקלטו טעם יין ולא חיסרו מהענבים כלום. שנית ועדיף מיני' גיעול כלים שאין כאן ממש כלל אבל מ"מ עדיף מקליטת מים מיין הנ"ל השלישי בב"ח שהחלב נבלע בבשר או טעם בשר הנבלע ונבלל בחלב זהו אינינו גוש וממש אלא טע"כ בעלמא. וצ"ל למ"ד דאורייתא ואכילה דאסרה תורה באיסורים אכילה ממשית היא ולא טעמא אימעט הכל ואי טע"כ דאורייתא ואכילה דאו דוקא אלא טעם הנרגש מהאכילה א"כ הכל בכלל ואין להפריש ביניהם וכן מ"ש תוס' אהדרי' לאיסורא קמא פי' דבג"ה גלי קרא דאכילה דנבלה טעם בכלל וכן לר"מ גלי קרא אכילת פגם בכלל אכילה ואין זה דומה ממש לאהדרי' דתזבח ולא גיזה וכ"כ הר"ן דלא דמי ע"ש. מ"מ נ"ל ליישב מה שמקשים אהרשב"א בשמעתין דכ' לרש"י אי תחבו כף חולבת בקדרה של בשר אזלינן לקולא בנשפך הואיל וטעם כעיקר לאו דאורייתא. וק' הרי בב"ח לכ"ע דאורייתא וכן הקשה ש"ך רס"י צ"ח אקדרה שבשל בה בשר ולהנ"ל י"ל הואיל וטע"כ לאו דאורייתא רק בב"ח חדוש הוא אין לנו בו אלא חדושו היינו חלב הנמשך ונבלל לתוך הבשר אבל טעם הבלוע בכלי שהוא פחות מזה לא אמרינן והוה רק דרבנן וכעין זה כ' בפלתי רס"י צ"ח ונכון הוא. אך רש"י בע"ז פי' גם טפה חלב שנפלה לקדרה הוה טעמו ולא ממשו וסברו תוס' דרש"י קאי אקדרה של בשר והקשו הא בב"ח לכ"ע דאורייתא. וי"ל התם אקדרה של ירק קאי ולבשל בו בשר עם הירק אח"כ קאי רש"י והאי נמי לאו דאורייתא אפי' בב"ח להנ"ל:

לטעם כעיקר אע"ג דהכא מב"מ הוא וליכא טעמא המחוור כפי' הר"ן דאדר' יהודה דמב"מ לא בטיל קאי והכי קאמר אע"ג דר' יהודה לא אשכח מב"מ לא בטל אלא בדם הפר והשעיר שגוף האיסור נבלל אבל הפשטת הלחה מזרוע לאיל שאינו אלא טעם

בעלמא ה"א במב"ב בטל קמ"ל בקדשים הוה זה כעיקר ובמינו בטיל ובאינו מינו אוסר כל זמן שנרגש בחיך עיין בר"ן ולק"מ ק' תוס':

אמנם תוס' פירשו טע"כ דלפעמים הזרוע חוץ לרוטב עם קצת איל וליכא ס' וצ"ע כיון דמקצת האיל ברוטב מפעפע והכל מצורף עיין תוס' לעיל צ' ע"ב ד"ה אם יש בה בנ"ט וכו'. ומיהו בע"ז פי' תוס' בהיפוך שכל הירך חוץ לרוטב והזרוע בתוך הרוטב עם קצת האיל ובזה י"ל דאינו מפעפע למעלה להקל לביטול. אבל ר"ת לקמן בתוס' ד"ה גלי רחמנא גריס היתר מצטרף לאיסור. וא"ש דהאיל רובו ברוטב וזרוע חוץ לרוטב וכל מה שמפעפע מהזרוע לתוך האיל מתבטל בס' האיל ומקצתו ברוטב אך מה שנשאר שומן בעין על אותו מקצת שבחוץ זהו היתר מצטרף לאיסור:

דבקדשים אסור פירש"י ובחולין טע"כ לאו דאורייתא והא דגמרי' בפסחים וכו' ס"ל לאמוראי בתראי אסמכתא ולאו מילף הוא נ"ל לשון מגומגם ואין כוונת רש"י דהילפותת הם אסמכתות ואיך יהי' אסמכתות הא רש"י מצרכי לקראי ומתרץ להני קראי ש"מ דרשות גמירות נינהו. אלא כוונת רש"י סוגיא דפסחים דקאמר אליבא דר' יוחנן דהתם טע"כ דאורייתא שקלא וטרי' בעלמא הוא וס"ל לאמוראי דלא כי האי סוגיא דהתם אלא כפשטיות דר' יוחנן במס' ע"ז כל טעמו וממשו שהממש גופי' נתערב כגון דם במים וכדומה וחלב בשומן לוקין עליו וזהו כזית כדי א"פ פי' אי איכא כזית בדאכילת פרס לוקין וממילא אי ליכא כולי הוא אסור מן התורה ואין לוקין וכל זה נכלל בדברי ר' יוחנן וההוא דהעושה עיסה מן החטים והאורז בכי האי גוני מיירי כמבואר בפוסקים בהל' חלה והל' פסח. ושוב אמר ר' יוחנן טעמא ולא ממשא כגון הני ג' מיני טעמים שאמרנו לעיל אין לוקין אפי' הוה טעם כל כך כמו כזית באכילת פרס מ"מ אין לוקין על זה. משום דטע"כ לאו דאורייתא:

וקראי דמייתי ש"ס דפסחים. אי ס"ל משרת לשרה ענבים במים והיינו טע"כ ס"ל לאמוראי בתראי דג"נ לאו חידוש היא וה"ל ב' כתובים הבאים כא' ואי ס"ל משרת לשרה פתו ביין דהיינו היתר מצטרף ס"ל ג"נ חידוש הוא וליכא שום קרא אטע"כ בחולין. והא דלא נילף היתר מצטרף לאיסור בכל התורה ממשרת י"ל אפי' לסוגיא דשמעתין דיקדש לטע"כ וליכא ב' כתובים עם משרת להיתר מצטרף לאיסור מ"מ איכא ב' כתובים דס"ל כר"א דפסחים גבי חמץ כל לרבות עירובו כמו שהקשו תוס' בפסחים דהו"מ למימר הכי התם ע"ש:

ורמב"ן כ' דיקדש דחטאת קאי אהיתר מצטרף לאיסור גם אטע"כ ושקולים הם ויבואו שניהם וממילא הוה ב' כתובים בין לטע"כ ובין להיתר מצטרף לאיסור ורש"י דשמעתין

לא ס"ל הכי ואפשר דרש"י רצה לפרש גם לפי סוגיא דנזיר דלא הוה חטאת ומשרת ב' כתובים משום דחרצן אסר רחמנא ע"ש:
ומה שצ"ע אפירש"י דמשמעות ש"ס פסחים משמע דכל זמן שלא נדע טע"כ ממקום אחר לא נוקים משרת להיתר מצטרף לאיסור וטע"כ לית לי' וכן הקשה מהרש"א בפסחים:
דהנה בנזיר ל"ח ע"ב וע"ש בתוס' ד"ה ואינו חייב בסוף הדבור שיטת ר"ת וגרסתו דלר"ע מחייב בכל איסור נזיר בכזית אפי' ביין שיעורו בכזית משא"כ למשנה ראשונה דשתי' ברביעית ואכילה בכזית ורמב"ם פסק כמשנה ראשונה ועיין תוס' זבחים ק"ט ע"א דס"ל להתוס' לענין צרופי איסורים אי שרה פת ביין משערין בכזית כחומר הפת ולא ברביעית כיין ובטהרת הקודש שם נתעורר דרמב"ם לא פסק כן בנזיר. ולפע"ד גם תוס' לא אמרו אלא בשני מיני איסורים שהפת והיין שניהם אסור ומצטרפים להחמיר. אבל באיסור והיתר כגון נזיר ששרה פתו ביין בודאי אין שום סברא לומר שנשער היין האסור בשיעור פת ההיתר ויהי' לוקה בכזית מהיכי תיתי והלא אלו שתה כל השיעור יין לא הי' לוקה עד רביעית והשתא שצירף היתר עמו ילקה בפחות מרביעית זה דבר שאין הדעה סובלו אע"כ שיעורו ברביעית. והשתא לפ"ז אומר בטח התם בפסחים כי קאמר לר"ע טע"כ מנ"ל לא הומ"ל לית לי' דז"א דודאי פשטי' דקרא משרת ענבים לא ישתה משמע שתי' ולא אכילה והיינו שרה ענבים במים שלא ישתה המים. אבל שורה פתו ביין שלא יאכל הלחם הול"ל לא יאכל הלחם ואין לומר נקיט שתי' משום דשיעור הלחם ברביעית כשיעור יין שהוא האיסור ז"א דהא לר"ע קיימי' ולר"ע כל שיעורי נזיר בכזית אפי' יין בכזית וא"כ פשטי' דקרא בשרה ענבים במים ולטע"כ ואי לאו דנפקא לי' לר"ע טע"כ ממקום אחר מג"נ ואייתר קרא דמשרת באם אינו ענין ומוקמי' לשרה פתו ביין ושבקי' לקרא דדחיק ומוקי נפשי' להיתר מצטרף אבל אי לאו הכי לא ה"ל לאוקמי אהיתר מצטרף לאיסור משו"ה פריך לר"ע טע"כ מנ"ל אבל בשמעתין י"ל ס"ל כמשנה ראשונה וכדפסק רמב"ם דשיעור יין נזיר ברביעית וא"כ שפיר י"ל אע"ג דלית לן קרא אטע"כ מ"מ מוקמי' קרא אהיתר מצטרף לאיסור שרה פתו ביין ואמר לא ישתה משום דשיעורי' בשיעור שתי' ברביעית כנ"ל וא"ש וק"ל. ובפסחים קאמר ש"ס דצירוף איסור ואיסור בזא"ז והיתר באיסור בבת א' נ"צ דלא ס"ל ומאי דבעי למימר במס' נזיר דבנפישא היתר לא אמרינן היתר מצטרף לאיסור דא"כ ה"ל למימר הך נפקותא דאיסור ואיסור אפי' נפיש חד מחד מצטרפין משא"כ בהיתר אע"כ לית לי'. ובהכי ניחא דאפשר המ"ל ולא טע"כ דאל"ה תיקשי כיון שאכלן בבת א' א"א שלא ירבה מין על חברו יהי' נפיש היתר ואי משום טעם הא לית לי' טע"כ מאן דאית לי' האי לית לי' האי וק"ל:

והנה מה שהקשו עוד לשיטת רש"י מדאמר רבא בזבחים אמור רבנן בטעמא ואמר רבנן ברובא ואמר רבנן בחזותא וכי היכי ברובא אדאורייתא קאי ה"נ בטעמא אדאורייתא קאי. נ"ל דלק"מ דהתם אקדשים קאי דטע"כ דאורייתא:

ואמנם שיטת תוס' טע"כ דאורייתא ור"י דאמר טעמו וממשו לוקין ואין ממשו אין לוקין אין חלוק בין נתערב ממשו לטעמו אלא טעם שהוא חזק כל כך כאלו מעורב כזית בכדי א"פ יהי' ענבים ששרהו במים שאין מן הענבים כלום מ"מ כיון שהטעם חזק כ"כ כמו שיעור כזית בא"פ זהו נקרא טעמו וממשו לוקים על כל זית שבו שנהפך ההיתר ונעשה איסור ממש ואמנם אם אין הטעם חזק כל כך נקרא ולא ממשו נהי שהוא דאורייתא ממשרת ומג"נ מ"מ אין לוקין דמשרת אין עונשין מן הדין וג"נ ליכא אלא עשה דתעבירו באש וזהו שיטת ר"י מאורלייניש דשמעתין ודרבינו אלי' בתוס' ע"ז ודרבינו חיים בטי"ד סי' צ"ח ועיין מ"ש ה"ה פ"ב ממאכלות אסורות דכל היכי דאיכא לאו הבא מכלל עשה עונשין מן הדין א"כ הכא דאיכא ק"ו ממשרת לכל איסורין שבתורה ועשה מג"נ תעבירו באש ה"ל ללקות עליו. ואמנם ר"ת ס"ל דלוקין על תעבירו באש דהדרי' לאיסורא קמא וק"ו ממשרת נמי גילוי מלתא בעלמא הוא ע"כ ס"ל לוקין על כל כזית מטע"כ ונדחק בדברי ר' יוחנן דע"ז והוא דוחק:

ומריש הוה קא קשי' לי אהרמב"ן בנימוקי חומש דהקשה מ"ט לא ציוה להגעיל כלי מלחמת סיחון ועוג כמו שציוה להגעיל כלי מדין ולכאורה צ"ע הא הרמב"ן ראש הסוברים טע"כ לאו דאורייתא רק בהא לא ס"ל כרש"י דס' מילתא באפי' נפשי' הוא אלא ס"ל ס' הוא משום דקבלה ביד חכמים דלא יהיב טעמא טפי וס' מטעם נ"ט הוא אך ס"ל מאחר ששיערו בס' לא פלוג רבנן ולעולם בעינן ס' אפי' ליכא טעמא משום לא פלוג אבל לעולם טע"כ לאו דאורייתא. וא"כ ע"כ ג"נ חידוש הוא והוראת שעה בכלי מדין דוקא וא"כ מאי קשי' לי' מ"ט לא אסרה תורה כלי סיחון הלא במדין גופי' הוראת שעה היתה וצע"ג לכאורה עד שמצאתי שאהבה נפשי דברי הרא"ה בבד"ה בשם רב הרמב"ן ז"ל שכ' דג"נ היינו כל כלי נכרים שאפי' נפל חתיכת נבלה לקדרת ישראל זורקו ואוכל הקדרה מן התורה דטע"כ לאו דאורייתא מ"מ טעם גיעול בקדרת נכרי החמירה תורה כמו שהחמירה לטבול כלים חדשים ה"נ החמיר להכשיר כלי הבלועים מגעולים ולפ"ז לאו דוקא בכלי מדין אלא בג"נ גם בזה"ז נמצא אע"ג דטע"כ לאו דאורייתא המתבשל בכלי נכרי דאורייתא ובנשפך אזלינן להחמיר והוא דבר חדש וצ"ע לדינא. מ"מ יפה נתקשה רמב"ן מ"ש כלי מדין מכלי סיחון ועוג:

לא נצרכה אלא למקום חתך מפירש"י מבואר דס"ל בכל האיסורים אסור אפי' באבר המדולדל ומשום דא"א לצמצם ומאי דפירש"י לעיל ר"פ בהמה המקשה כבר ישבנו לעיל בעזה"י מ"מ מבואר בשמעתין דבכל התורה אסור ומשום דא"א לצמצם א"כ ק' מנ"ל דהכא שרי וכק' תוס' ונ"ל דרבינא מוקי הך ברייתא דזהו היתר הבא מכלל איסור כמ"ד בקדרה אחרת מבשל לי' ואפ"ה אקפיד רחמנא זרוע בשלה שלמה איל שלוק בשלימות כמ"ש לעיל בשם ספרי זוטא ומגז"ה בעלמא ולא מטעם בטול דהא בקדרה אחרת מבשל לי' ועכ"פ א"א לשייר מקום חתוך משום דבעינן שיהי' האיל שלימה בשעת בישולו וגם אחר בישולו אין להחסיר וליתן לכהן קצת ממקום החתוך שבאיל דא"כ הוה תרתי דסתרי דהא צריכין לומר שהי' הזרוע שלם והאיל שלם בבישולן וע"כ א"א להחמיר הכא משום א"א לצמצם ונצמצם בכל האפשרי ולא ניתנה תורה למלאכי השרת ומ"מ הוה היתר הבא מכלל איסור בעלמא כיוצא בו כנלע"ד ודברי ת"ח אין להם מובן בכאן:

כל המחמץ ומתבל ומדמע. עתי"ט שם במשנה דיש גורסים כל המחמץ ומתבל מדמע ולא גרס ומדמע ביו"ו כדמשמע מפירש"י ד"ה למה אמרו וכו' אלא לא מיירי אלא ממחמץ ומתבל וקאמר שהם מדמעים וא"ש לקמן דמשני שאני שאור שחימוצו קשה וה"ה תבלין דאפי' באלף לא בטלי אבל אמדמע מאי משני. וצ"ע לכאורה ולגי' הנ"ל ניחא אלא שצ"ע איך מייתי כיצד מגריסין ועדשין וצ"ע:

גריסין שנתבשלו עם העדשים. דעת רש"י דאין חילוק בין מינו לשאינו מינו אלא כל שנשאר הגוש בתוכו בעינן ק"א בתרומה וכל שמוציאין ממנו ולא נשאר אלא הבלע סגי בנ"ט בין במינו בין שלא במינו ומתניתין דנקיט מינו ואינו מינו אורחא דמילתא נקיט דבאינו מינו שניכר האיסור מוציאין הגריסין מתוך העדשים ומשערין במאי דנפיק מיני' או בכלו כיון דלא ידעינן אבל לא בעינן ק"א. ונראה דס"ל לרש"י דקרא מקדשו ממנו משכחת נמי באינו מינו כגון שהפריש מעשר מן המעשר מעיסת חטים. ונתחמץ אותו תרומת מעשר ונעשה שאור וחזר ונפל לתוך העיסה שהופרש ממנו דהשתא לענין תרומה הוה מינו חטים מחטים ולענין איסור הוה אינו מינו לא בשמא ולא בטעמא שאור בעיסה. וכל כיוצא בזה. ויש הכרח לזה לשיטת רש"י דס"ל בעלמא דר"י מב"מ לא בטיל אפי' יבש ביבש חטין בחטין כפשטיות משמעות ש"ס פ' משילין הרי שנתערב לו קב חטין בחטין של חברו נהי דלר' יהודה לא בטיל וכו' ע"ש וא"כ קשה לר"י איך עולה תרומה בק"א וכן הקשו תוס' ביבמות פ"ב ע"א ד"ה ר' יהודה ומפני זה העלו דביבש ביבש מודה ר"י דבטל ורש"י לא ס"ל הכי כמ"ש תוס' שם פ"א ע"ב ד"ה ר' יהודה אומר וכו' ע"ש ע"כ צ"ל ר' יהודה מוקי קרא דוקא באינו מינו וכנ"ל ליטרא קציעות לא ק' כ"כ

איירי בתרומה בזה"ז דרבנן וא"כ מדר' יהודה מתפרש קרא כך גם לרבנן כן ובין במינו בשאינו מינו וממילא ה"ה לגריסין ועדשים דמאי בין זה אינו מינו לזה וא"כ ע"כ צ"ל לחלק בין גוש לבלע דבגוש בעינן ק"א אפי' באינו מינו ובבלע לא בעינן אפי' במינו וכ"כ רשב"א בשם רש"י לעיל גבי קדרה שבשל בה תרומה ע"ש:

והשתא לפ"ז כדאמרינן במאי לאו בס' דמזה הוכיח רש"י אפי' ליכא טעמא בעינן ס' מוכח לרש"י אפי' בבלע וליכא טעמא מ"מ בעינן ס' דהרי הכא מיירי בהסירו הגריסין ואפ"ה בעי ס' בליכא נ"ט ומש"ה הקשו ארש"י לעיל גבי קדרה שבשל בה בשר וגבי כילכית מאי סמוכה אקפילא שייך שהרי אע"ג דליכא אלא בלע מ"מ ע"כ איכא ס' ואי ליכא קפילא סגי בהכי. אבל לרמב"ן ורא"ה וריטב"א ור"ן דס"ל נמי דאפי' ליכא טעמא בעינן ס' משום לא פלוג ונפקא להו נמי מהא דשמעתין. אבל הני גאונים לא ס"ל כרש"י אלא מחלקי בין מב"מ דתרומה ובין גריסין לתוך עדשים דלא במינו בעי ק"א אלא בנתערב גושן ומיירי נמי הכא בלא סלקו הגריסין מהעדשים ומשו"ה פריך אלא במאי לאו בס'. אבל בבלע בעלמא סגי בקפילא בלי ס' וא"ש להא דכילכות סמכינן אקפילא דזרקו הכילכות לחוץ עיין בכל זה וק"ל. מיהו תוס' פליג אכל זה וס"ל במקום דליכא טעם אין מקום לס' כמ"ש לעיל צ"ח ע"א ד"ה כל איסורים וכו' ובשמעתין ד"ה אלא במאי וכו':

דף צט:

לא במאה. שיטת רש"י דלא עלה על דעת הש"ס דיהי' סיפא במאה עם האיסור דמסתמא ביטול מאה למר כביטול ס' וכמו דבס' לבר מהאיסור כן במאה לבר מהאיסור. ועוד פשיטא לי' לש"ס דרישא מב"מ דתרומה נמי סגי לי' בק"א עם האיסור דומיא דממנו מקדשו וא"כ רישא וסיפא תרוויהו במאה וק' א"כ מה בין מינו לשאינו מינו ומסיק אפ"ה בתרומה בעינן א' יותר ק"ב עם התרומה:

ולהסביר הטעם נלע"ד עיין פירש"י שבת קמ"ח ע"א שכתב וז"ל ומדמע עד צ"ט כנגדו ואם יש חולין יותר ממאה כנגדו עולה עכ"ל והרגיש מהרש"א התחיל בצ"ט ומסיים ביותר מק' ונ"ל דס"ל לרש"י בודאי אינו מקדש אלא עד צ"ט כדכתיב מקדשו ממנו אך כיון דצריך להרים א' וליתן לכהן כמורם דמי וכיון דביבש אין בילה דיינין כאלו כל המורם הוא חולין ונשאר רק צ"ט חולין נגד תרומה ובעינן א' יותר ועיין ס' כזו ברא"ש דפרקין סי' ל"ז ע"ש:

שאני שאור דחמוצו קשה לשיטת תוס' משמע דס"ל כהראב"ד דדבר המעמיד בטל ולהרא"ן מיגאש ורוב הפוסקים דס"ל דחשיב מעמד כמו בעינא מן התורה ממש צ"ל היינו דמשני ש"ס חמוצו קשה וה"ל דבר המעמיד ולא בטיל אלא לפ"ז שייך שפיר מאי דמייתי עלה מציר ועיין לקמן מ"ש הראשונים קט"ז ע"ב סוגיא דקיבה. ועמג"א סי' תמ"ב סק"ט:

כל גרב וכו' נראה דתוס' מפרשין כפי' המשניות להרמב"ם דלא מיירי בציר שנתערב בציר אלא ארישא קאי שנתערב דג טמא עם טהורים ופלטו ציר בתוך כלי א' ועתי"ט שם ולחנם נדחק מהרש"א שהקשה הרי גם בציר טמא יש מים ולק"מ. והאר"י מב"מ לא בטיל כ' תוס' לישני הא דידי' הא דרבי' פי' כיון דשמעתין אליבא דאביי ואביי הא משני התם הא דידי' הא דרבי' ומשני תוס' דכיון דאיכא הכא שינוי' אחרינא תי' כן והא דלא משני התם אביי ג"כ כרבא משום דלא בעי לאוקמא בטומאה דרבנן אבל מודה אביי בדרבנן לית לי' לר"י מב"מ לא בטיל. והתם בזבחים כ' תוס' דאנן קיי"ל כשינויי דרבא התם ולא קיי"ל כשינוי' הא דידי' הא דרבי'. וביבמות פ"ב ע"א ס"ל לרב שימי דלר"י אפי' בדרבנן מב"מ לא בטיל צ"ל דמשני הכא הא דידי' הא דרבי' והתם ביבמות נמי דרבי' הוא. מיהו בריטב"א כ' דבכל איסורים דדבריהם לר"י מב"מ לא בטיל רק בזיעה בעלמא שהוא איסור דרבנן וגם קיל כמו שאמרו מיא דביעא בעלמא ע"ש שהסביר בטוב:

ועיין בתוס' ע"ז מ' ע"א פשיטא להו דציר דגים נמי דאורייתא ולדידהו צ"ל דהכא משני הכי דלא אר"י אלא דומיא דדם הפר והשעיר אלא זיעה בעלמא שנתערב אע"ג שאסור מדאורייתא לא דמי לדם הפר ומב"מ בטיל קרוב למ"ש לעיל בשם הר"ן גבי טע"כ דבקדשים אסור ע"ש:

שאני ציר דזיעה בעלמא הוא מה שהקשו תוס' ציר טרפה מנ"ל כבר כתבו הראשונים דאין לחלק בין האיסור אלא בין הטבעים וכיון שגילתה תורה דציר בשר יש בו לאסור ה"ה טרפה ונבלה וכן גילתה גבי שרצים אבל ציר דגים יש להם טבע אחר ולא אתי מיני' ופשוט הוא:

מתניתין דלא כהאי תנא וכו' הנה ר"ש לקמן ק"א ע"א דס"ל אינו נוהג בטמאה בודאי קאי אהגיד גופי' דעץ הוא ואינו בכלל אכילת טמאה או מוקדשים ומשו"ה אינו נוהג אבל קנוקנות אינו אלא מדרבנן ומהם לא איירי ר"ש אך תנא דמשנתינו ור"י בנו של ריב"ב דקאי אשיעורא ואנ"ט ברוטב ע"כ קאי נמי אקונקנות יהי' דאורייתא או דרבנן וקנוקנות יש להם טעם ואינם עץ אלא פליגי ת"ק סבר יש בהם בנותן טעם שיכולים להפליט טעם עד ס' לאסור בפליטתן. וריב"ב ס"ל נהי דיש להם טעם קלוש אבל אינו בנ"ט לאחרינא

ולא בעי שיעורא כלל ולפ"ז למאי דקיי"ל נמי אין בגידין בנ"ט אי ס"ל קנוקנות דאורייתא אפשר נוהג במוקדשים ובטמאה וי"ל נמי כשהותרה נבלה היא וחלבה וגידה הותרה ויש לעיין בזה. וכבר כתבתי לעיל דאפשר למ"ד כל איסורין במאה ורק גיד דקליש טעמי' משערין כבשר בלפת שהוא ס' אפשר אתי' שפיר משנתינו כר"י בנו של ריב"ב דאיהו קאי אנ"ט דעלמא שהוא מאה ומשנתינו שיערה בס':

וליבטל ברובא ברי' שאני כ' תוס' ואפי' באלף לא בטיל וכן חה"ל כוונתם כיון דעביד צריכותא אתרוויהו וחהל"ה לכ"ע באלף לא בטיל א"כ ה"ה ברי' ולאפוקי ממ"ד בטל בתתק"ס ועיין תי"ט פ"י דתרומות בשם מהרש"ל ביש"ש דהיינו י"ו פעמים ס' ופי' כיון דלת"ק התם משערין ציר בא' מי"ו ע"ש ונ"ל פירושו וכוונתו כיון דשיעור הקטן שבכל נותני טעם הוא י"ו והשיעור היותר גדול שבנ"ט הוא שישים החמירו בברי' שיהי' שישים פעמים ששה עשר שהוא תתק"ס. ומצינו בתורה שטומאת שרץ וכל הטומאת מתבטלים ומתטהרים בתתק"ס לוגים מים דהיינו מ' סאה דוק ותשכח:

שוב כ' תוס' ודבר שאינו לא ברי' ולא חה"ל בטל ברוב ואפי' איסור דרבנן ליכא פי' לאפוקי מרמב"ם וראב"ד וכן שיטת רש"י כמ"ש רשב"א בתה"א דמב"מ אפי' יבש ביבש בעי ס' וליבטל ברובא היינו ברבי' וכדינו בס' כ' תוס' דליתא אלא ברובא בעלמא סגי. והנה מרבא דזבחים אמר רבנן באינו מינו ברובא ובטעמא ובחזותא אין ראי' דהתם אקדשים קאמר דטעמא דאורייתא דטע"כ בקדשים לכ"ע דאורייתא ובמוקדשים במינו אוקמוה אדאורייתא מב"מ ברובא ושפיר קאמר התם ברובא אבל בחולין ס"ל דלא הוה אלא מדרבנן. מיהו לרש"י ס' דאורייתא אפי' במב"מ מזרוע בשלה ואפשר אפי' ביבש ביבש ועיין פירש"י בב"מ נ"ג ע"א ד"ה ועולין בק"א וכו' משא"כ במעשר דבטיל ברוב ולא בעי אחד ומאה עכ"ל משמע אבל ס' בעי וכ"כ ש"מ שם ע"ש ולרש"י בלאה"נ צ"ל כן דהא לרש"י אין חילוק בין מינו לשאינו מינו לענין ק"א אלא כל שגושו מעורב בעינן ק"א אפי' אינו מינו כמבואר לעיל גבי גריסין שנתבשלו עם העדשים ובאינו מינו בודאי לכ"ע בעינן ס' וע"כ רוב היינו רבי' ובששים עיין וק"ל:

דף ק.

הואיל וראוי להתכבד בפני האורחים עיין רש"י ביבמות פ"א ע"ב דמחלק בין רישא לסיפא משום הפסד מרובה חששו לכל שדרכו למנות ע"ש ולא הרגיש כלל בחה"ל וצריך לומר כמ"ש שם הריטב"א בשם הרא"ה דמיירי בחתיכת חי' שלא נתבשלו ונצלו עדיין ולא הוה ראוי להתכבד. אך תוס' לא ס"ל כן כמ"ש רשב"א ורא"ש ע"כ חידשו

לנו דכהנים אינם מכבדים וזה הוכיח תה"ד דאפי' לקולא אזלינן בתר זמן דהשתא דהרי כל השנה הוה ראוי להתכבד אך השתא שנעשה קדשים וכהנים אינם מכבדים זא"ז מקלינן ומתבטל ומקרי אינו ראוי להתכבד ומזה יליף ק"ו לנרות חנוכה אע"ג דכל השנה אין דרכן להמנות מ"מ בחנוכה דנימנים בתר השתא אזלינן ולא בטלה. ולחנם השיג עליו ט"ז א"ח סי' תרע"ג וכבר השיגו כן בתשובת שבות יעקב. אבל בהא דקודם ביטול הוה דבר שבמנין ולא לאחר ביטול כגון חולין בחטאת טמאות דקודם ביטול הוה ראוי להתכבד ולא לאחר ביטול. וכן חטאת טהורות בחולין דקודם ביטול לא הוה ראוי להתכבד ולאח"כ נעשה ראוי להתכבד אזלינן לעולם להחמיר מדרבנן ולא בטיל ופשוט: והנה תוס' בב"מ ז' ע"ב גבי קפץ א' מן המנויין לתוכו הקשו תוס' וליבטל ברובא ההא דבר שבמנין לאו דאורייתא וברי' לא הוה כיון שאינו מתחלת ברייתו ובשיטה מקובצת תי' דהוה בע"ח חשיב ולא בטיל וכ' גם מה שהוא מדרבנן מ"מ יש כח ביד חכמים ע"ש ומהרי"ל בתשובה הוכיח מזה דס"ל להתוס' דברי' אינה בטלה מן התורה משא"כ דבר שבמנין. ואיני יודע מאין הרגולים שיהי' זה דאורייתא וזה דרבנן ועוד מקשים אמ"ש תוס' מס' מעילה כ"א ע"ב ד"ה פרוטה וכו' שהקשו ליבטל ברובא והרי דבר שיש לו מתירין מדרבנן בעלמא הוא ותי' פרוטה חשובה ולא בטלה ופי' משנה למלך פ"ז מה' מעילה משום דפרוטה הוה דבר שבמנין הרי ס"ל לתוס' דבר שבמנין דאורייתא ודלא כתוס' ב"מ גם זה תימא מה"ת לומר דדבר שבמנין דאורייתא אלא יש כח ביד חכמים לחייב קרבן מעילה ע"י דבריהם. וא"כ דבר שיל"מ נמי ומעיקרא לק"מ ק' תוס'. ובכסף משנה פ"ז ממעילה כ' אהרמב"ם דמועל אהכיס משני טעמים משום דבר שיל"מ ומשום דפריטה חשובא ודלא כהתוס'. ולפע"ד לומר דאין כוונת תוס' דמעילה דפריטה לא בטלה מדאורייתא לא כן אלא מדרבנן אלא ס"ל הא דפרוטה של הקדש הוה דשיל"מ היינו משום עד שתאכלהו באיסור ע"י ביטול אכלוהו בהיתר גמור ע"י שאלה. וא"כ תינח להחמיר שלא לסמוך על הביטול להנות מן ההקדש אבל להחמיר להביא קרבן מעילה על זה לא ס"ד כיון שבאמת בטל דלא אמרו רבנן דלא ליבטל אלא עד שתאכלהו ע"י ביטול אכלהו בהיתר גמור וזה לא שייך הכא. אע"ג דהר"ן בנדרים כ' דדשיל"מ סמכוה אדאורייתא אמב"מ לא בטיל וא"כ לא בטיל כלל מדרבנן יש לומר דהא פרוטה בכיס תערובת מב"מ ביבש הוא ולתוס' דלכ"ע בין לר' יהודה בין לרבנן וע"כ הכא ליכא טעמא אלא משום שתאכלהו באיסור ע"י בטול אכלהו בהיתר אבל לעולם בטל ואינו מביא קרבן מעילה משו"ה הוצרכו תוס' לומר משום פרוטה חשובה ולא בטיל מדרבנן. אמנם הרמב"ם הא ס"ל מב"מ אפי' יבש ביבש לא בטיל לר' יהודה כמ"ש לעיל וכשיטת רש"י

שפיר כ' כ"מ דטעם פרוטה בכיס משום דשיל"מ מב"מ לא בטיל מדרבנן מיהת ומביא קרבן מעילה:

ודברי תוס' דב"מ נמי יש ליישב קצת בדוחק. דהרי בהמות איננו דבר שבמנין דמטעם ברי' ובעלי חיים לא אסקו תוס' דעתיהו בקושייתם התם ורק משום דבר שבמנין והרי בהמות אינינו דבר שבמנין בכל השנה רק עתה בשעת מעשה מעשר והנה זה שקפץ שכבר נמנה שוב אינינו דבר שבמנין קודם אלא אי אזלינן אחר שיתבטל אז יהי' דבר שבמנין. והנה אי הוה זה מן התורה אין לנו לחלק בין להחמיר בין להקל כל שה"ל דבר שבמנין בין קודם ביטולו בין אחר ביטולו לעולם הוה דבר שבמנין ולא בטיל אך כיון שהוא דרבנן והם אמרו דניזל לעולם לחומרא וא"כ תינח בחתיכת איסור אזלינן לחומרא שלאחר הביטול יהי' דבר שבמנין לא ליבטל. אבל הכא בקפץ מן המנויין קולא הוא דלא בטיל ופטור מן המעשר א"כ אדרבא הוה לן למימר דניזל קודם ביטול ולא הוה דבר שבמנין להחמיר דבטיל וחייב במעשר זהו מה שנלע"ד לפרש ק' תוס' שם:

להתכבד בה בפני האורחים. שיטת הריף כסוגיא דמס' ע"ז דחה"ל בטלה וכן איסור הנאה לבר מחמץ בפסח אבל לא מחמת חומר איסור הנאה אלא משום דשל"מ עיין ר"ן שם. והראב"ד ס"ל דלא פליגו הסוגיא אלא חה"ל שאסור באכילה לא בטלה. אבל חתיכה שאסר בהנאה שאינו ראוי להתכבד נהי דלא בטלה לענין איסור אכילה מ"מ לענין איסור הנאה שבו בטל אא"כ מצטרף לזה עוד שגם חה"ל ואסור בהנאה אז אינו בטל כלל. ונ"ל לפמ"ש הראב"ד דאיסור הנאה שבו בטל היינו שלא יהיו כל א' בפ"ע אסור בהנאה דליתא דבטיל וכל חד בפ"ע מותר בהנאה אבל מ"מ צריך להשליך א' מהם דאל"כ הרי נהנה מן האיסור להדיא ולזה נתכוון רש"י בע"ז בפרוסה של חמץ ע"ש:

דרש רבה בב"ח וכו' בודאי לענין גוף הדין דמצטרפין קופה ורוטב לא אצטריך לאשמעינן דהרי אפי' עצמות האיסור מצטרפות ולחד לישנא אפי' חרסי הקדרה אע"כ עיקר דרשתו היו לענין חתיכה שהי' תמיד בצדה או שהוסיף עליו אח"כ חתיכות ורוטב כפירש"י ותוס' ע"כ אוקי רב אמורא עלה ודרש וכו' וק"ל:

כיון שנתן טעם בחתיכה וכו' פירש"י שבתחלה בשלו נבלה עם חתיכות היתר ושוב הוסיפו חתיכות ורוטב והקשו תוס' הא כבר יש כאן רוטב איסור והוה עם אידך רוטב מב"מ ולקמן משמע דהרוטב מסייע לבטל ועיין מהרש"א דאין זה ענין לדרשב"ם ע"ש ומ"מ לא הבנתי ק' תוס' דודאי מים שנתבשל בהם בשר זהו רוטב שאנו דנים עלי' ושני רוטבים אלו מב"מ הם אך אחר שנתבשלו בכאן ב' חתיכות של נבלה והיתר ויש כאן רוטב. ושוב שופכים לתוך הקדרה מים צוננים עם חתיכות היתר נהי שלאחר גמר בישול

יהיו גם המים הללו רוטב ומב"מ עם רוטב של נבלה. מ"מ מיד שנתחממו ונתבשלו כבר נתבטל הרוטב של נבלה במים הצוננים ומים עם רוטב הוה אינו מינו ונעשה כל המים היתר ושוב לכשיתבשלו יצטרפו להתיר הנבלה וכן דקדק רש"י בלשונו לקמן וכ' בד"ה ודבר אחר וכו' ואחר נתן מים וקיפה וחתיכות עכ"ל דקדק לומר מים ולא כ' רוטב מטעם הנ"ל:

מכדי רב כמאן אמרה לשמעתי' וכו' עיין מנחות כ"ג ע"א תוס' ד"ה שחיטה וכו' ודם הפר ודם השעיר כיון שהיו מעורב בו כאחת ונתן מהן מתנה חשוב אפשר להיות כמוהו עכ"ל פירוש דהרי דם הפר ודם השעיר הקב"ה צוה כה יהיו שיתערבו ואחד יתנו מהם מתנותיהם ואין מזה שום ראי דמב"מ לא בטיל שהרי כך היו מצותו אלא הראי' הוא מדקרי לי' דם השעיר ש"מ עדיין שמו עליו לזה י"ל הואיל שהוא כמוהו ממש שהרי הקד"ה ציוה שיתערבו זה בזה ויתנו כך מתנותיהם אם בעלמא דם שנתערב בדם לא שייך לומר שאפשר להיות כמוהו הואיל ונתערבו ונותנים מתנותיהם דז"א דע"ל זה אנו דנין אם יתנו מתנותיהם אם לא ומשו"ה פירש"י במנחות שם כ"ג ע"ב ד"ה ואי קשי' גבי דמים וכו' דאתי' דלא כר"ח וגם תוס' בעצמם כ"כ לעיל כ"ב ע"ב ד"ה מכאן לעולי' וכו' והיינו כנ"ל ולפ"ז למאן דלא יליף מב"מ מדם הפר אלא מייתורא דדם עיין תמורה ה' ע"ב. לאותו מ"ד ליתא להך דצריך להיות כמוהו:

והנה כ' תוס' במנחות כ"ב ע"ב ד"ה מכאן לעונין וכו' דסוגיא דשמעתין לא אתי כמ"ד נבלה בטלה בשחיטה ומקשים העולם א"כ מאי פריך רב ספרא דלמא אדרבה רב ס"ל כר"ח ולכך בעינן מ"ט דא"א לשחיטה להיות נבלה ולא הוה מב"מ אבל שחיטה שנעשית נבלה ע"י קבלת טעם שוב הוה מב"מ עם שארי שחיטות שאפשר להיות כמוה שיקבלו ג"כ טעם מנבלה יעשו ג"כ נבלה. והנה לכאורה להר"י דפליג ארשב"ם לקמן ק"ח ע"ב ד"ה אמאי וכו' וס"ל דכיון שלא נעשה חלב נבלה אלא מטעם הבשר לא הוה מב"מ עם חלב א"כ הנ"ל לק"מ כיון דנבלה גמירה לא הוה מב"מ עם שחיטה שא"א להיות כמוהו א"כ ה"נ שחיטה בשחיטה לא הוה מב"מ דלא עדיף מנבלה דאתי מיני' אבל לפירשב"ם דס"ל דאע"ג דהאי דאתי מיני' לא הוה מב"מ מ"מ האי הוה מב"מ ק' כנ"ל ואולי י"ל א"כ מ"ט נבלה בטלה בשחיטה ובעי נ"ט הא אפשר לשחיטה שתיעשה נבלה ע"י קבלת טעם דהוה נבלה ממש לרשב"ם וה"ל מב"מ ויש לדחות עכ"פ לא הוה כמוהו לענין טומאה:

ואולי י"ל כיון דמספקינן אי רב ס"ל נטל"פ אסור וא"כ א"א לנבלה שתיעשה שחיטה שאם תפגום אכתי תיאסר דהרי נטל"פ אסור עד שתיפסל מאכילת כלב ואז שוב אין שם אוכל עליו וכ"כ תוס' במנחות כ"ב ע"ב הנ"ל ד"ה מכאן לעולין לענין משקין ע"ש וא"כ אי

ס"ד רב ס"ל כרב חסדא נבלה בטלה בשחיטה וגם שחיטה בטלה בנבלה שהרי נטל"פ אסור וזה דלא כמאן. ודוחק אדרבא יתישב יותר לשון ברייתא דר"ח נבלות ושחיטות בטלות זו בזו ועיין. אלא מזה ראי' ברורה לרמב"ם ספ"א מאבות הטומאה וכמ"ש מהר"י קורקס דמייתי כ"מ ע"ש וק"ל:

בשקדם וסלקו עפיר"ת ופיר' אפרים ועכ"פ הענין בנוי דכל ענין חנ"נ משום לתא דבב"ח וא"כ חתיכה הנאסר במשהו אינו דומה לבב"ח וא"א שיעשה החתיכה נבלה ממש לאסור בפליטת עצמו במשהו ורק מטעם משהו דמשהו המעורב בו מחתיכת נבלה קמייתא וזה אינו דומה לדם הפר ודם השעיר. כמה כרכורי' כרכרו הרשב"א והר"ן בסוגיא דזרוע איך יאסר פליטה במשהו הא לא דמי להדם הפר שהגוש עצמו מעורבים זה בזה והעלו שזהו מטעם טע"כ שהפליטה הוא טעם כעיקר אבל כשהפליטה בעצמה מעורב בא' מאלף אין לנו ולפ"ז אין מכאן ראי' לדעת ט"ז דחמץ שנאסר במשהו וחזר התערובות ונתערב דלא אמרינן תרי משהויין ואין זה ענין לכאן וק"ל:

וכ' תוס' לרבינו אפרים ניחא שהכשרו כלי גדול והקשה ש"ך אי ס"ד אפר פוגם הא היו אפשר ע"י אפר גם יש להקשות מ"ט הוצרכה תורה ליבון לאשר יבוא באש למאן דמפרש לי' בלבון כפירש"י בחומש וסמ"ג תיפוק לי' בהגעלה ע"י אפר ע"כ נלע"ד הרמ"א לא אמרו אלא בב"ח שאחר שהי' אפר בקדרה של בשר ונפגם קצת טעמו שוב אינו מקבל שם חדש ליעשות בב"ח אבל איסור גמור לא מיפגם בכך ולפ"ז מה שהקשה רשב"א בתשובה איך ניליף טע"כ מג"נ דלמא משום חשש בב"ח נגע בי' והא"ש דלא הוה צריך להביא באש ולהלבין רק להגעיל באפר וק"ל:

וכ' תוס' דזה אין לומר משום אין בת יומא מגעילין אותה וכו' פי' דאי הוה אמרינן הכי הוה א"ש דנטל"פ אסור אבל נבלה סרוחה מעיקרא מותר לכ"ע וא"כ נהי שהמים נאסרים מפגם דנטל"פ אסור אבל אין נעשים נבלה דאפי' נבלה עצמה אם נפגמה מעיקרא אין עלי' שם נבלה וק"ל:

ודע דנ"ל מ"ש תוס' מכלי מדין לא דס"ל חנ"נ דאורייתא דמהיכי תיתי דאפי' למ"ד טע"כ דאורייתא ולוקין על כל כזית מ"מ י"ל אחר שנסחט האיסור חוזר להיתירו מן התורה דאפשר לסוחטו מדרבנן ואין חנ"נ מן התורה אלא סברתו כמ"ש ט"ז כמה פעמים דבר שמבואר היתירו בתורה לא יכלו רבנן לאוסרו וכיון דמג"נ מבואר דלא אמרינן חנ"נ איך אסרוהו רבנן ומ"מ מסקו תוס' דיורה גדולה לא הכשירו לא שהאמת כן הוא זה ליתא דודאי הגעילו גם יורה גדולה דמן התורה לא אמרינן חנ"נ אלא עכ"פ אין התירו מבואר

בתורה דהרי אפשר לומר דקרא קאי אכלים קטנים וכיון שאין ההיתר מבואר יכולים רבנן לתקן דחנ"נ:

אמרו לו בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו. ערמב"ם פי' המשנה הסביר בטוב סברת רבנן דס"ל כל המצות שנאמרו קודם מתן תורה אפי' מילה שאמר הקב"ה לאאע"ה אין אנו מקיימים הואיל ונצטוה בה אאע"ה אלא מפני שחזר ונאמרה למרע"ה ובפי' אמרו תרי"ג מצות נאמרה למשה בסיני דוקא אלו דבריו ז"ל וצ"ל היינו לרבנן אבל ר' יהודה לא ס"ל כן אלא ליעקב נאמרה מפי הקב"ה וממנו נאסרה לנו. ובהל' מלכים כ' רמב"ם דיעקב אבינו הוסיף מצות גיד הנשה והקשה לח"מ הא קיי"ל בסיני נאמר. וצ"ל מ"מ יעקב הנהיג עצמו וביתו לאסור ג"ה אלא בסיני נצטוינו על זה וסיים שאינו יודע מנ"ל לרמב"ם הא. ולכאורה יש רמז בלשון הקרא מדאמר ע"כ לא יאכלו ב"י את ג"ה וכו' עד היום הזה. וק' במצוה שנצטוינו מה שייך לומר עד היום הזה פשיטא שחובת הגוף הוא נצחית אע"כ הנהיגו כן בני ישראל מיד ואח"כ נצטוו על ככה בסיני ועל המנהג הראשון כ' מרע"ה עד היום הזה יום מתן תורה עדיין אינם אוכלין ג"ה ממנהגם הראשון ועתה נצטוו על ככה. ומדקרו להו בני ישראל ש"מ בסיני נאמר ומדכתיב עד היום הזה דנהגו כן מקדמת דנא אלא לפ"ז בין למר ובין למר נאסרו קודם מתן תורה לר' יהודה מצווי השי"ת ולרבנן ממנהגא אלא דצ"ע קצת לעיל צ"א ע"א דקאמר והכן טול ג"ה בפניהם כמ"ד ג"ה נאסר לב"נ משמע איכא מ"ד דלא נאסר ולהנ"ל ליכא למ"ד דהותר להם ג"ה. וי"ל מה שהנהיגו מעצמם לא קיימו אלא בא"י ולא בח"ל משא"כ למ"ד ג"ה נאסר מפי הקב"ה נאסר להם אפי' בח"ל ובמצרים:

מי שאיסורו משום בל תאכל נבלה וכו' עיין יבמות ל"ג ע"א משני ש"ס בשהביא ב' שערות אח"כ ה"ל איסור ב"א וכ"כ רמב"ם בפי' משנה דכריתות י"ד ע"א ע"ש וא"כ לכאורה ה"נ מי שהביא ב' שערות אח"כ ילקה בג"ה של טמאה וכן אם אוכל נבלות עוף טמא יטמא בגדים בבית הבליעה וזה דבר הנמנע ולא נשמע מי שסובר כן אע"כ נ"ל דלא שייך זה אלא באיסורא דמנחי אקרקפתי דגברי כגון זרות וטומאה ושבת וכדומה אבל דמונח אחפצא אין ב' איסורים חלים על חפץ א' ולא מהני מה שהביא ב' שערות אח"כ שוב מצאתי כן בס' מרכבת המשנה בהל' שגגות אך בתוס' זבחים מ"ה ע"ב ד"ה העצים לא משמע כן ע"ש וצ"ע ועמ"ש מזה בחי' רמב"ן ורשב"א ביבמות ל"ג ע"א בדברי הראב"ד ע"ש:

יצא זה שאיסורו משום בל תאכל טמאה עיין פסחים ל"ו ע"א לדברי רבינא לק"מ ק' ש"ס דשמעתין. ועיין מהרש"ל ומהרש"א. מ"ש מהא דריסק ס' נמלים וכו' ואברר דבריהם

בעזה"י ועיין תוס' מעילה ט"ז ריש ע"א דבהא פליגו ר"י אמר רב ס"ל דאין איסור נבלה חל על שרצים ולוי ס"ל דחל מדאמרה תורה יבוא איסור נבלה ויחול על איסור חלב ה"ה על כל האיסורים וסוגיא דריסק ט' נמלים אתי' כלוי וס"ל למהרש"א דסוגיא דשמעתין אתי' כר"י אמר רב דאינו חל לא על שרצים ולא על עוף טמא אבל זה צ"ע כיון דתרוויהו הלכתא נינהו דקיי"ל כהך ברייתא דשמעתין וקיי"ל הך דריסק ט' נמלים ויסתרו ההלכות וכ"כ ודקדק מהרש"ל בלשונו שכ' והלכה הוא. ועוד מה יענה לוי ברייתא דשמעתין וכי יחלוק על הברייתא. והנה בטעם פלוגתת רב ולוי י"ל דפליגו בטעמא מאי אמרה תורה יחול איסור נבלה על איסור חלב בזה פליגו ב' תירוצי תוס' ביבמות ל"ג ע"ב לחד תי' משום דחלב קיל והותר מכללו ולפ"ז ליכא למילף מיני' דיחול נבלה גם על שארי איסורים דלא הותרו מכללם. ומה"ט נמי אמר ר' יהודה בשמעתין דאין נבלה חל על ג"ה דג"ה לא הותר מכללו לגבוה כ"מ תוס' ד"ה מאן האי תנא וכו'. אבל מאי דחמיר נבלה דמטמא לא חשיב רב חומרא דמה ענין טומאה לאיסור אכילה. ודוקא לקמן לענין טמא שאכל הקודש אמרינן טומאת בשר חמורה וכו' דלענין טומאה איירי' אבל כי איירי' באיסורין אין חומר טומאה מכריע. וע"כ הא דאמרה תורה יבוא איסור נבלה וכו' היינו משום דחלב קיל דהותר מכללו ואין ללמוד ממנו שארי איסורים. אך לוי ס"ל כתי' ב' בתוס' יבמות הנ"ל דטעם משום חומרת נבלה דמטמאה דס"ל נבלה נמי הותר מליקה לכהנים כמ"ש תוס' שם ועיין לקמן ק"כ ע"א. וע"כ משום טומאה חל על חלב ה"ה על כל האיסורים שרצים ועוף טמא זהו סברת לוי. והנה נבלת שרצים כגון נמלה אינו מטמאה דאינה משמנה שרצים ואפ"ה ה"ל חומר דשם נבלה בעלמא מטמא כמ"ש רש"י בפ' עשרה יוחסין ע"ז ע"ב ד"ה הואיל ושם זנות וכו' ע"ש וה"נ צריכין למימר אמרה תורה יבוא איסור נבלה וחייל על איסור חלב משום דשם נבלה מטמא דחלב נבלה אינו מטמא כמבואר בפסחים כ"ג ע"א וע"ש בפני יהושע וצל"ח. וכיון שזכינו לדין י"ל ללוי לא תיקשי ברייתא דשמעתין דלא אתי איסור נבלה וחייל אאיסור עוף טמא משום דהרי נבלת עוף טמא אינו מטמא. רק שם נבלה בעלמא ולא מצינו שנקרא נבלת עוף טמא נבלה בשום מקום ואין לו שם נבלה בשלמא ריסק ט' נמלים וכו' מצינו שרצים מיקרו נבלה בקרא בנבלת שרץ טמא וה"ל שם נבלה בעלמא דמטמא ואיכא חומר נבלה וחל על שרצים אבל עוף טמא דלא מיקרי נבלה בשום מקום לא יחול עליו איסור נבלה והן הנה דברי מהרש"ל ונכונים וברורים הם בעזה"י:

והרמב"ם פ"ד ממ"א הל' ב' פסק אין נבלה חל על בהמה טמאה והקשה ה"ה הא הוא פסק שם בפ"ב ממ"א ה' כ"ה הא דריסק ט' נמלים וחל איסור נבלה על איסור שרצים.

ואמנם הכ"מ שם בפ"ב הל' כ"ה נזהר מזה וכ' האי דנבלה דשרצים לא שם נבלה דלא תאכל נבלה קאמר דהרי לא חל אלא נבלת שרץ דהיינו לאו דשרצים בעלמא ופי' נ"ל דרמב"ם שם בהלכה שלפני זה פי' דאיכא נבלה ידוע השורצת על הארץ ומעופפת באויר ושחה במים ועליו חייב ה' לאוין אבל סתם נמלים אינו אלא לאו א'. ועתה ריסק ט' נמלים סתם וצירף עמה ברי' א' מנמלה המורכבת ה' לאוין הנ"ל ועל צרופה עם הט' לוקה משום שאכל כזית נבלת שרץ היינו שקץ הוא לכם לא יאכלו. אלא אכתי ק' הרי לאו זה כבר נכלל בה' לאוין שחייב על הנמלה המורכבת ואיך יחזור ויתחייב על אותו הלאו בעצמו בבת א' והתראה א' ולזה נתכוון הלח"מ למעיין שם:

וקסבר נוהג בשליל וכו' ופריך ומי מצית אמרת וכו' יש לעיין למאי דפסק רמב"ם דלוקה ב' על ג"ה של עולה ושור הנסקל אע"ג דאין בגידין בנ"ט מ"מ רחמנא אחשבי' כמבואר בשער המלך וא"כ י"ל אינו נוהג בשליל ובמעי אם ליכא איסור טומאה משום דעץ הוא. אך בצאתו מרחם ונאסר משום ג"ה ואחשבי' רחמנא אז חל עליו גם איסור טומאה ותרוויהו בהדדי קאתי. ויש לדחוק אי אינו נוהג בשליל היינו מכל בבהמה תאכלו וס"ל גם גיד בכלל וס"ד השתא דהיתר זה מועיל גם בטמאה אבל עכ"פ ההיתר נצמח מכל בבהמה תאכלו וא"כ ע"כ צ"ל דאכילה הוא ואיך לא יחייב משום טמאה שהרי ע"כ לומר שהוא בכלל אכילה ודוחק:

לא נצרכה אלא לנפל שלא נתקשרו איבריו בגידין לפמ"ש תוס' לעיל צ' ע"א ד"ה אלמא וכו' דרש"י מפרש דהגיד נוצר אלא שאינו על הכף פי' וג"ה איכא קפידא אשר על כף הירך ע"ש א"כ יש לעיין בשמעתין דאזלא לר' יהודה דלא דריש על הכף להכי כמבואר לעיל צ"ו ע"ב ע"ש ומיהו כבר כתבתי שם דרש"י ס"פ או"ב ס"ל דלקוטשא דמילתא לא קיי"ל כאותה סוגיא ולא פליגו ר"י ורבנן בדרשא דעל הכף ע"ש:

אמר ר"י אמר רב האוכל ג"ה של נבלה וכו' מ"ש תוס' דמוסיף לגבוה ר"ל שם נבלה אסור לגבוה ושם ג"ה מותר לגבוה בג"ה של עולה והוא דוחק. והיותר נראה דס"ל להתוס' דמותר לעלות הכל לשם עצים עיין סוגיא דזבחים ע"ז ע"א לא נחלקו ר"א וחכמים וכו' ע"ש וס"ל להתוס' דעכ"פ ממשקה ישראל בעינן ואיברי נבלה לאו משקה ישראל הוא משא"כ ג"ה דשרי למזבח להס"ד דהתוס' כדאמרינן לעיל מידי דהוה אחלב ודם ומסקו תוס' דס"ל כמ"ד ג"ה לאו משקה ישראל הוא עיין לעיל רפג"ה וכן י"ל תוס' זבחים ע"א ד"ה יבוא וכו' ועמ"ש טה"ק שם:

ר"מ מחייב שתים לכאורה אין זו ברייתא ולא תנא בשום מקום אלא ר"י א"ר מדנפשי' אמר כן לר"מ מחייב ב' ולרבנן דפליגו בכולל ומודו בחמור מחייב בעולה ושור הנסקל ב'

ומאי דקאמר הש"ס ריה"ג היא ורש"י הקשה לימא ר"ש היא לא שריה"ג ור"ש ס"ל הכי אלא דס"ל אין אחע"א ואבל הך ג"ה של עולה לא ס"ל אך רשב"א לא פי' כן וכ' דשמעתין אזלא להך לישנא דפסחים דר' יה"ג ס"ל ג"ה מותר בהנאה ומה שהקשה רש"י לוקמא כר"ש לא דק. וא"כ ס"ל ריה"ג ממש קאמר איהו מחייב אעולה וג"ה ב' וכן משמע ריש פרקין בתוס' ד"ה איסור גיד איכא וכו'. ואולי הי' אפשר לומר אדרבא שמעתין אזלא לאידך לישני דריה"ג ס"ל ג"ה אסור בהנאה ומשו"ה פשיטא לש"ס להקשות מטומאת הגוף דחמיר בכרת ומנ"ל לש"ס לדמות חומר עונש דכרת לאיסור הנאה אע"כ ס"ל ג"ה נמי אסור בהנאה וחומרא דעולה ודשור הנסקל היינו משום דעל הנאת ג"ה אין לוקין כמ"ש משנה למלך פ"ה מיסודי תורה כיון דליכא לאו מיוחד אהנאה רק בכלל לא תאכל הוא והנאה לגבי אכילה הוה בחצי שיעור משא"כ בעולה בקדשים מיוחד לאו בהנאה בפ"ע וכן בשור הנסקל למאן דיליף הנאתו מבעל השור נקי י"ל לוקין על ההנאה א"כ ה"ל עולה ושור הנסקל חמור מג"ה בענין עונש ושפיר פריך טומאת הגוף נמי חמיר בכרת:

ודע ענין מוסיף הוא מטעם מגו דחייל איסורא אהך חתיכא להני גברי או לגבוה חייל נמי אהני גברי וזה שייך קצת נמי באיסור הנאה לומר מעיקרא לא איתסר אלא להכניסו לפיו אבל שארי איברים יהנו ממנו ועכשיו מגו דאתוספי שארי איברים איסור הנאה איתוסף איסור לענין אכילה אך בחומר עונש לא שייך כלל מגו. ואמנם רש"י ס"ל דבלא מגו חל חמור על קל ובחידושי לסוגיא דאיסור כולל במס' יבמות ל"ב שם בארתי דפלוגתא דאמוראי היא וישבתי סתירת רש"י בשבועות כ"ד ע"ב ובמהרש"א שם ע"ש:

והנה מה שהקשו תוס' אפירש"י לוקמא כר' יוסי ב' תשובות בדבר חדא דלא ברירא דלית לי' לר' יוסי כולל ודוקא בחמותו וא"א דהוה ב' שמות כמ"ש תוס' ביבמות ל"ב ע"ב ואף דרבא התם בהס"ד לא ס"ל הכי מ"מ לבסוף הדר בי' רבא כמ"ש הריטב"א שם רש"י גרס אלא אמר רבא. והא מלאכה דשבת ואכילה דיה"כ לא הוה ב' שמות כמ"ש חי' ר"ן כאן והסברתיו דהרי ש"ס ביומא פיה"כ יליף אזהרת עינוי שבתון משביתה דמלאכה וגם הרמב"ם כ' שציוה הקב"ה ביה"כ בתוס' שביתה שהיא איסור אכילה לשבות בו מלאכול ע"ש:

ועוד לא ברירא לן דמוסיף אית לי' לר' יוסי דדברי תוס' ביבמות ל"ב ע"ב ד"ה אלא וכו' אינם מוכרחים אע"ג בתרי קטלא לא קטלינן ה"ל למימר לענין ב' חטאת עיין כריתות י"ד ע"ב ב' דיבורי תוס' ד"ה מודה ר' יוסי וכו' ושם ביארתי בעזה"י:

ומ"ש תוס' בסוף הדבור מפ' כל הבשר דפריך וסבר שמואל חחע"א וכו' רצונם לרש"י לא פריך מידי דשאני בב"ח דאיסור הנאה ואיסור מוסיף על חלב אבל לתוס' לק"מ נהי

איסור חמור מ"מ מאן ימר דהנאה חמור דלמא נבלה חמיר דמטמאה וחלב אית בי' כרת. ומ"מ י"ל רש"י ס"ל כנקודה נפלאה שברמב"ם פי' המשנה דכריתות י"ד ע"ב לחלק בין איסור הנאה דבב"ח לדקדשים וה"ה לדשור הנסקל אי נפקא מקרא אחרינא ובעל השור נקי:

ולולי דמסתפינא הוה אמינא דמדקדוק לשון רש"י דשמעתין ד"ה ואיסור כולל באיסור וכו' משמע לי' מדכ' אית בי' תרתי כולל ומוסיף עכ"ל דרצונו לומר דשמעתין ס"ל מאן דלית לי' כולל לית לי' נמי מוסיף אא"כ יצורפו שניהם בחתיכה א' שיהיו כולל ומוסיף כגון כל הני דשמעתין משא"כ א"א וחמותו אי איכא כולל ליכא מוסיף ואי איכא מוסיף ליכא כולל עיין וק"ל:

אמר רבא בנטמא הגוף ואח"כ נטמא הבשר כ"ע ל"פ וכו' ראיתי לבאר פי' הסוגיא עפ"י התוס' הנה כתיב בתרומה ומתו בו כי יחללוהו פרט למחללת ובזה ליכא פלוגתא אלא מאן דס"ל בעלמא אחע"א והכא גזירת הכתוב הוא א"כ מיירי קרא בין נטמא הגוף תחלה בין נטמא תרומה תחלה אך למאן דיליף מהכא אין אחע"א מוקי קרא דוקא בנטמא הגוף אח"כ אבל נטמא תרומה קודם אין אחע"א. והנה רבנן ס"ל בעלמא אחע"א והוה ס"ד דריה"ג נמי ס"ל הכי והא דפוטר בקדשים טמאים משום דיליף קדשים מתרומה והקשו לו א"כ כיון שנגע בו טמאהו בשלמא קרא דתרומה י"ל שתחב לו חברו וה"נ בקדשים כה"ג אבל ידעו רבנן כי איתשל לאו בתחב לו חברו איתשל. א"נ קרא מיירי בתרומה שלא הוכשר אבל בשר קודש הוא חיבת הקודש מכשיר כדלעיל ל"ג סוף ע"א מיהו רמב"ם ס"ל שהוא מדרבנן ונחלקו עליו. משו"ה הקשו רבנן לריה"ג ומסקינן דלאו הכי אלא ר"י ס"ל דמהכא ילפינן דאין אחע"א ויליף מתרומה. ומוקי קרא דתרומה נמי בנטמא התרומה ואח"כ הגוף אבל בהיפוך חייב. ועיין חי' ר"ן ס"פ הנשרפין למאן דס"ל דטומאת אוכלים בעי שיעורא כביצה א"כ משכחת בין בקדש ובין בתרומה באכל כזית שלא נטמא במגעו כיון שאינו כביצה ומשו"ה חייב עליו כרת משום טומאת הגוף ע"ש. ונ"ל דוחק דהאוכל כזית חייב כרת ואם יאכל כביצה ב' זתים יפטר ואין זה דרכי נועם. אע"כ אפי' מאן דס"ל הכי היינו למסקנא דקרא מיירי בנטמא התרומה תחלה משום אחע"א אבל אי מיירי קרא גם בנטמא הגוף תחלה נמי פטור עכצ"ל מודה שיעור טומאת אוכלין בפחות מביצה:

דף קא:

שבת ויה"כ וכו' גם פה אבאר. שיטת רש"י דכל הך סוגיא אליבא דרבא שתחלת הסוגיא אמר רבא ריה"ג היא ועוד אמר רבא בנטמא הגוף וא"כ נטמא הבשר וכו' וכיון דרבא מסיק לבסוף דבהדדי קאתי ע"כ א"א לומר דבתחלת הוה ס"ל שבת קדים. דהא הך סוגיא אליבא דרבא אע"כ ס"ל איסור בת א' אינו חייב אלא א'. והתוס' גרסו בתחלת הסוגיא רבה ולא רבא וס"ל דבהס"ד הוה ס"ל שבת קדים כדס"ל לאביי. והנה לפשטות הסוגיא רבא הדר ממה דה"א דרב יצחק בר גיורי אפלוגתא דריה"ג ור"ע קאי ורבא ס"ל דלא קאי אהברייתא אלא שמדא הוה ופי' הראשונים שמד הוה אב"ד הגדול שלא יקבלו עדות החדש ואמ"ע לא צריכי למסור נפש וכיון שלא קבלו ולא קדשו חדש תשרי ממילא לא הוה יה"כ באותו שנה ושלחו מתם שלא תשתכח תורת יה"כ יעשו שבת כעין יה"כ. ודלא ליטעי אתם אפי' מזידין בק' תוס' ויחייבו חטאת אאותו יה"כ ע"כ שלחו מתם דשגג יה"כ פטור דלא שייך הכא אתם אפי' מזידין. אך בריטב"א משמע קצת דלרבא דהוה איסור בת א' ואי איסור בת א' אינו חל לא חל כלל לא החמור ולא הקל דהי מיניהו מפקת וסברא זו איתא בתוס' רי"ד קידושין נ"א ע"א דכל שאינו בזא"ז בבת א' אינו ודחה שם הסברא ההוא. והכא משמע מהריטב"א דהכי ס"ל לבעלי תוס' (שלא נמצא לפנינו) וא"כ רבא דאמר תרוויהו בהדדי קאתי. חדית לן דפלוגתת ריה"ג ור"ע שמדא הוה והגזירה הי' שלא ישלחו שלוחים לח"ל אבל הב"ד שבירושלים קדשו החדש ובני ח"ל לא ידעו ועשו מלאכה ביה"כ ושוב שלחו מתם והודיעום שאותו יה"כ שבת הי' ע"פ קידוש ב"ד ומי שעשה בו מלאכה פליגו לחד מ"ד פטור איה"כ דאנוס הוא כתנוק שנשבה בין הנכרים ומאן דמחייב ס"ל דכי האי גוני מחייב ופליגו בפלוגתת מונבז ורבנן ר"פ כלל גדול ע"ש: שבת ויה"כ בהדדי אתי אפי' להטור דס"ל תוס' יה"כ למלאכה דאורייתא משא"כ תוס' שבת מ"מ האי עשה דתוס' אינה נמשכת אלא עד צאת הככבים ומשם פסקה העשה ומתחיל כרת דשבת ויה"כ בהדדי והעושה מלאכה ביה"כ אינו חייב אלא כרת דיה"כ ולא עשה דתוס' כי כבר אזלא להי וא"כ שפיר בהדדי אתי' ולא קדים יה"כ לשבת וק"ל: **שגג בשבת והזיד ביה"כ**. הקשני הרב מ"ה ליב זצ"ל שהי' אב"ד בק"ק גלאנדי יע"א אהתוס' זבחים מ"ה ע"ב סוף ד"ה אבל וכו' שהניחו בק' לר"ש אי לית לי' איסור בת א' למה לי קרא למיפטר דם מנותר ע"ש וק' הא נ"מ אי הזיד בדם ושגג בנותר והשבתי לו דהוה שב מידיעתו ותי' תוס' ד"ה הזיד בשבת לא שייך בדם ונותר ששניהם שוים. אע"ג דר"ש ס"ל לעיל ה' ע"ב דמומר לאכול חלב אינו מביא קרבן על הדם אע"ג דאידי ואידי

כרת הוא מ"מ מחולקים במיניהם יש תואב לחלב ולא לדם וכן בהיפוך אבל הכא דדם הוא מה לי כרת דנותר מה לי כרת דדם ולא שב מידיעתו וק"ל:

ולולי דמסתפינא אמינא ע"ד פירש"י שהב"ד איימו על העדים עד שקדשו חדש תשרי באופן שתחול יה"כ בשבת ויען אל גומר עלי הקב"ה מסכים והוא יום סליחה דאתם אפי' מזידין אך לא משמע לאינשי כך ולא חשבוהו ליום סליחה והמזיד בשבת לא הוה שב מידיעתו ביה"כ:

ולא נקראו ב"י אלא בסיני וכו' יש להסביר לכאורה דבני ישראל יש לפרש על ב' ענינים. י"ל בנים של ישראל סבא. וי"ל בני הישרים ישרי אל כמו בני אל חי וההיפוך בנים משחיתים ובודאי אם כוונת הקרא בנים של ישראל זה יצדק אפי' קודם סיני אך יען כתיב בקרא ע"כ לא יאכלו ב"י וכו' אשר נגע בכף ירך יעקב היתכן שקורא אותם בנים של ישראל וקורא האב בשם יעקב בכף ירך יעקב אע"כ הכוונה בני ישרים ישרי אל וזה לא נקרא אלא בסיני. ואע"ג דכתיב בחד קרא נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב כבר פי' רמב"ן נבלה עשה באיש גדול הנקרא ישראל ששרה עם אלקים ואנשים לשכב את בתו כאלו היא בת יעקב הדיוט בעלמא. אבל הכא לא יתכן שבפסוק א' יקראם בניו של ישראל ואת עצמו תיאר בשם יעקב. ופריך ש"ס מוישאו ב"י את יעקב אביהם נמי כתיב בחד קרא בני ישראל ויעקב אביהם וע"כ ישראל אהבנים קאי ועדיין לא קרבנו לפני הר סיני. ולפ"ז לא א"ש קצת תי' ש"ס לאחר מעשה דמה יועיל אשר ברכו הי"ת עכ"פ הם לא נקראו ישרים עד סיני ויש לדחוק בזה. אבל ק' דלמא משו"ה כתיב אשר נגע בכף ירך יעקב דבשעת נגיעה בכף הירך עדיין לא נקרא ישראל וצ"ע:

וחכ"א אינו נוהג אלא בטהורים. כן פסק הרמב"ם ובב"נ אינו נוהג אלא בבהמה חי' אפי' טמאים וכ' ויראה לי שאין ב"נ נהרג על אמה"ח של עוף. וקשה א"כ בשמעתין לר' יהודה איצטריך קרא לאמה"ח דעוף טמא דאינו נוהג בב"נ מה תאמר מ"מ שם אמה"ח נוהג בב"נ וכמ"ש לעיל מ"מ אין זה איסור מוסיף ממש אלא איסור חמור וא"כ י"ל כק' תוס' מהכא יליף ותי' תוס' לא שייך כיון דאין ב"נ נהרג עליו. וראיתי במגדול עוז שכ' דס"ל לרמבם עוף לא מקרי בשר ולא שייך הנפש עם הבשר והא דאצטריך קרא בסנהדרין נ"ט ע"א למעוטי שרץ מדכתיב אך בשר בנפשו דמו מי שדמו חלוק מבשרו אע"ג דשרץ לא איקרי בשר ההוא דחי' בעלמא הוא ע"ש ודבריו אינם מובנים כדרכו מ"מ אמת הוא דמשמע בלשון תורה אינו מבואר דעוף מקרי בשר וכן משמע ר"פ כל הבשר גבי נדרים מידי דממליך עליהו שליח ע"ש ואי הי' מבואר בלשון תורה דעוף איקרי בשר א"כ הא בנדרים שאין לשון ב"א מבורר הולכין אחר לשון תורה עתוס' ר"פ הערל גבי הנודר

מהמולים ע"ש. ובחי' תורה שלי פ' בשלח כתבתי ליישב מאי דכתיב בקרא בשר לאכול וניתן להם שליו שהוא עוף וכן מי יאכילנו בשר וכן הבשר עודנו בין שיניהם ודעתי אי"ה לבאר לקמן ר"פ כל הבשר אם יגיענו הי"ת לשם וא"כ י"ל א' משני דברים או מדכתיב כל שאתה מצוה על דמו וכו' וגם עוף בכלל נמצא קרי לי' רחמנא בשר לא תאכל הנפש עם הבשר. ומדאיקרי בשר א"נ גם בב"נ דכתיב בשר בנפשו דמו לא תאכלו גם עוף בכלל ונהרג עליו ככל אזהרתן שהיא מיתתן. אך היינו לר' יהודה ור"א דדרשו כל שדמו אסור. אך לרבנן דר"י דהלכתא כוותי' ולא דרשו כל שאתה מצווה על דמו. וא"כ אי לית לן ילפותא דעוף איקרי בשר מנ"ל לחייב על אמה"ח דעוף טהור. וצ"ל רבנן דרשו אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו דכתיב גבי ב"נ אתי למעוטי שרץ ומדאצטריך למעוטי שרץ ש"מ חייב אעוף. ולפ"ז לא מחייב אעוף אלא מכח דרש ומדאצטריך וס"ל לרמב"ם דאין ב"נ נהרג על מאי דנפיק מדרשא ומדאצטריך ע"כ קאמר יראה לו שאין ב"נ נהרג עליו. אמנם כל זה לרבנן אבל לר"י ור"א שפיר נהרג עליו ומיושב ק' הנ"ל דשפיר פריך שכן איסורו נוהג בב"נ. אע"ג דא"כ עכ"פ אצטריך הקישא כל שאתה מצוה על דמו לרבות עוף אפי' טהור דלא הוה ידעינן שהוא בכלל בשר. אה"נ מ"מ ר' יוחנן לא מייתי הך דרשא אעוף אפי' טהור אלא אטמאים ולזה לא צריך קרא ועוד דהי' יכול לגלות במקום אחר דעוף מקרי בשר. ומיושב נמי מה שמקשים בפסחים ע"ג ע"א דקאמר תיקן להוציא מידי אמה"ח והתם ברייתא השוחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז בעוף מיירי וא"ש התם לר"י קאי דמקלקל בחבורה פטור ולר' יהודה ב"נ נהרג על אמה"ח דעוף כנ"ל וק"ל:

דף קב.

כי איצטריך לר"א וכו' כ' תוס' ואפי' מאן דלית לי' בחמור על קל מודה פי' אפי' מאן דלית לי' איסור ב"א שיחייב ב' מ"מ מודה שהחמור חל ולא הקל וכמ"ש תוס' לעיל צ' ע"א ד"ה במבכרת וכו' ע"ש ועיין בתוס' יבמות ל"ג ע"א ד"ה באיסור בת א' וכו' ועמהרש"א דמשמע שלא פי' כן:

מ"ט דר"מ אמר קרא וזבחת מבקרך ומצאנך וגו' לפ"ז לריש לקיש דמפיק בשר מן החי ג"כ מהאי קרא לא תאכל הנפש עם הבשר אין בשר מן החי נוהג בחי' ועוף לר"מ כשם שאין אמה"ח נוהג. אבל למאי דקיי"ל כר' יוחנן דבשר מה"ח נפיק מבשר בשדה טרפה א"כ כל שנוהג בו טרפה נוהג בו במה"ח וה"ה חי' ועוף והיינו דפריך לעיל פ"ו ע"א מאי ארי' רוב אפי' מיעוט נמי דהא ר"מ חייש למיעוטא ואוקי מיעוטא לחזקה ופירש"י חזקת אמה"ח ע"ש אשגירת לשון נקט דהא בחי' ועוף לענין כיסוי איירינן ולר"מ אין אמה"ח

בו אלא חזקת בשר מה"ח דנוהג אפי' בחי' ועוף לר' יוחנן דקיי"ל כוותי' אליבא דר"מ. ודע אפי' אי בהמה בחיי' לאו לאיברים ולא לבשר עומדת מ"מ בחזקת איסור אבר ובשר מה"ח עומדת ופשוט:

אבל ב"נ ד"ה מוזהר על הטמאים כטהורים עמ"ש פלתי סי' כ"ז ק' מ"פ כ"ש דפריך והרי אמה"ח ע"ש תי' הגון וראוי ובני הבח' החתן מ"ה שמואל וואלף ני' אמר דרבנן דלא דרשו כל שדמו אסור היינו משום דאצטריך הקישא להיתר הנאה או לדחזקי' שם פ' כל שעה. וא"כ י"ל אה"נ הו"מ לשנויי הא מני רבנן ובאמה"ח דטמאה דמותר לישראל ואסור לב"נ אלא כיון דלרבנן גופי' צריכין לומר הקישא אמה"ח לדם ע"כ תי' בקיצור משום דאיתקש לדם ונכון הוא:

אמר רב שיזבי אף אנן נמי תנינא הוצרך לזה דלא נימא דאילו נוהג בב"נ דמי איכא מידי דלישראל שרי ולב"נ אסור כק' תוס' לעיל ל"ג ע"א סוף ד"ה אחד נכרי קמ"ל רב שיזבי דממתניתין מוכח כן ועכצ"ל כתי' תוס' שם ועמהרש"א שם:

רב מני בר פטיש רמי וכו' לפירש"י בפנינו ידע רמי בר פטיש דרישא בישראל וסיפא בב"נ רק לא ידע טעם לחלק. א"כ עיקר חסר מתירוצו רישא בישראל וסיפא בב"נ הלא גם מעיקרא ידע זה. אבל נראה כאותה גירסא דכ' מהרש"א בשם רש"י מעיקרא הוה משמע לי' נמי רישא בב"נ והוא עפ"י שיטת רמב"ם פ"ט ממלכים דאין ב"נ נהרג על אמה"ח דעוף וע"פ מ"ש כ"מ שם ואני אבאר בעזה"י דרב שיזבי ס"ל מסתמא הני תרי בבא אכל אמה"ח ממנו אינו סופג מ' ואידך אין שחיטתה מטהרתה בחד גברא מיתוקמא ומדסיפא בב"נ רישא נמי בב"נ ומאי אינו סופג מ' אינו נענש בעונשו הראוי לו היינו מיתה דאינו נהרג עליו ומ"מ איסורא איכא ע"כ יצדק אין שחיטתה מטהרתה. יאמנם ר' מני בר פשיט מעיקרא הוה ס"ל נמי רישא וסיפא בב"נ אלא לא ידע טעמא לחלק ממ"נ אי אינו נהרג ליכא נמי איסורא ואי איסור איכא ב"נ נהרג ע"כ רמי רישא אסיפא ומשני רישא בישראל וסיפא בב"נ ופסק רמב"ם כרב שיזבי. וכבר כתבתי לעיל טעם שאין ב"נ נהרג מדנפקא מדרשא דמדאצטריך למעט שרץ. ולרמב"ם ניחא הא דקאמר לקמן כדאמר ר"נ במשהו בשר גידין ועצמות ה"נ וכו' וק' אמאי לא קאמר ר"נ מילתי' אק' רב עמרם אמתניתין ואוקי' תירוצו אברייתא אע"כ אמתניתין לק"מ אברייתא בלא"ה משהו בשר גידין ועצמות ניחא לי' לשנויי גם מתניתין כן דא"ש נמי לר' מני בר פטיש. וא"ש נמי ק' תוס' מ"ט לא תני ברישא אין שחיטתו מטהרתו היינו משום דרישא אעוף טהור סופג מ' מיירי בישראל לא בעי בבא בב"נ אין שחיטתו מטהרתו. משא"כ בסיפא אינו סופג מ' מיירי בב"נ תנן נמי אין שחיטתו מטהרתו בב"נ וק"ל:

אמה"ח צריך כזית. לכאורה משמע דמסברא חצונה אבר כ"ש חייב עליו וקמ"ל רב דצריך כזית דאכילה כתיב בי' ומשו"ה הקשו תוס' לעיל צ"ו ע"ב סוף ד"ה ר' יהודה וכו' דלמא לעולם כסברא חצונה דחייב על אבר כ"ש ואכילה דכתיבא אי איכא בי' כמה זתים חייב על כל זית וזית. ותירצו דבאמת אינו חייב עד שיאכל כל האבר והנה הרמב"ם לא פסק כן אלא חייב על כל כזית ואי אכל כזית בשר לחוד פשיטא דחייב ואי איכא כזית בין הכל עם גידין ועצמות נמי חייב וא"כ ק' ק' תוס' הנ"ל. אמנם רש"י נזהר מזה וכ' ואע"ג דתרי קראי כתיבו וכו' הורה לנו דמעולם לא עלה על דעת מסברא חצונה שיחייב על אבר כ"ש אלא מכח ק' ל"ל תרי קראי אאמ"ה ואבשר מה"ח ואתי רב ומוקי לי' למשהו בשר גידין ועצמות תו לא קשה קראי וממילא אין לנו לחדש דין לחייב בכ"ש וגם לא לפוטרו אם אוכל כזית שאינו אבר שלם:

דף קב:

אכל ציפור טהורה וכו' להס"ד דהשתא הוה ס"ל דמשום אמה"ח מחייב לי' אך לבתר דמייתי ברייתא דרבי ס"ל אין בעוף שלם משום אמה"ח וקיי"ל כוותי' א"כ ע"כ רב משום איסור נבלה אתי עלה ואכל בחי' ומת ונעשה נבלה בגרונו הוה ברי' חשובה וחייב בכ"ש ממש דומיא דכ"ש דסיפא. אבל בא לפניו מת לא חשיב כ"כ ע"כ שיעור איסור נבלה דידי' בכזית בשר גידין ועצמות דלעולם אמה"ח ונבלה חדא ענינא הוא ובשר מה"ח וטרפה הוה חדא ענינא עיין תוס' מעילה ט"ז ע"א ד"ה מיתיבי וכו' וזהו שיטת רמב"ם עיין:

לאו לאיברים עומדת. לכאורה מסברא הי' נראה להסביר דעת רש"י דהאי עומדת ואינה לא מיירי לקושטא דמילתא דודאי כיון שנאסר אמה"ח ובמה"ח בין לישראל בין לב"נ שוב אינה עומדת לכלום אלא לאוכלה במיתתה. אך אמרינן אלו לא נאסר אמה"ח ובמה"ח והי' אוכלים כל הבעלי חיים כמו שאוכלים הדגים. בזה פליגו אי לאיברים או לבשר עומדת. וא"כ ע"כ א"א לומר כהתוס' שאינה עומדת לא לזה ולא לזה דע"כ לדבר א' עומדת או לאוכלה אבר אבר או בשר בלי אבר וכרש"י:

ואמנם בישוב ק' תוס' אפירש"י דס"ל כהרמב"ם דס"ל דאבר שאין בו גידים ועצמות כגון הלב והושט חלב טחול וכליות לא שייך בהו איסור בשר מן החי כלל דהכל אמה"ח דס"ל אבר שיש בו גידין ועצמות הדין כך אם חותך בחיי הבהמה חתיכה מן הירך ה"ל במה"ח ולא אבר. אך אם חתך כל האבר בטל ממנו איסור במה"ח אלא אמה"ח ואם אחר שהפרידו מהגוף חותך ממנו כזית בשר לחוד חייב משום כזית אמה"ח לא משום במה"ח וא"נ חתוך ממנו משהו בשר גידין ועצמות משלימין לכזית נמי חייב משום אבמה"ח כל

זה באיברים שיש בהם גידין ועצמות. אבל איברים שאין בהם גידין ועצמות אין בהם דין במה"ח כלל אלא אפי' לא חתוך כל הלשון מהגוף אלא קצת ממנו נידון כאמה"ח ולא כבמה"ח ובזה אתי לי' שפיר הא דתלש חלב מן החי' מן הטרפה דליכא משום במה"ח וא"ש ק' ראשונה דהתוס' דהא דר"י ור"ל מיירי באבר שכלו בשר ולית בי' משום במה"ח ושפיר חל עליו איסור טרפה ואינו חייב שתים:

והראב"ד גרס לקמן בשר ולא אמה"ח דס"ל אין בחלב אלא משום בשר ולא משום אמה"ח ולק"מ ק' תוס' רק תוס' ס"ל כר' יוחנן דס"ל לקמן כולי' בחלבה וחייב משום אמה"ח דכולי' אהא ק' להתוס' ליחשב נמי במה"ח:

ואע"ג דרש"י פי' בדרבא תלש אבר וטרפה בו היינו רגל מהארכובה ולמעלה י"ל לרבא בלא"ה לק"מ דאזלינן בתר מחשבת והאי גברא חישב לאוכלה אבר ולא בשר ותוס' הקשו לאביי דלית לי' מחשבת אוכלין. את"ל מחשבת אוכלין שמי' מחשבה פי' לענין איסור והיתר דלענין טומאה בוודאי הכל הולך אחר המחשבה ודוקא אחר מחשבת בעליו ושוב מטמא אפי' אחרים ועיין ב"ק מ"ו ע"ב עורות של בעה"ב וכו'. והכא מיירי לענין איסור והיתר וכל א' לפי מחשבתו וצ"ע:

ובימי חורפי הקשני הרב המאה"ג מ"ה אהרן דייטש זצ"ל שהי' אב"ד בק' הדיינץ במעהרין. אהא דפ' כל שעה דפריך והרי אמה"ח דרחמנא אמר וכו' ותנן מנין שלא יושיט וכו' הא לכלבים שרי ע"ש ומאי פריך דלמא הך ברייתא בהמה בחי' לאיברים עומדת ואי ס"ד אמה"ח אסור בהנאה א"כ אסור לחרוש ולעבוד בכל בעלי חיים א"כ למה לי דכתיב למען ינוח שורך וחמורך לא תחרוש בשור וחמור לא תעבוד בבכור שורך לא תחסום שור בדישו אע"כ דאמה"ח מותר בהנאה ומאי פריך. והשבתי לו מנ"ל להמציא קולא להיתר הנאה דלמא נוכיח מזה מחשבת אוכלין שמה מחשבה ומיירי בחישב לאוכלה מתה וסתם בהמת ישראל חישב לאוכלה מתה וליכא אמה"ח עד שעת תלישה ומותרת בהנאה מחיים ולק"מ:

לא תאכל הנפש עם הבשר זה אמה"ח אבל בב"נ מודה דנפקא תרוויהו מקרא אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו כמ"ש רשב"א בשם רמב"ן ס"פ העור והרוטב ע"ש:

ובשר בשדה טרפה לא תאכלו זה במה"ח. בתוס' משמע דנפקא מבשר בשדה וכאלו כתיב בשר בשדה לא תאכלו טרפה לא תאכלו ומש"ה נדחקו בלאו שבכללות. אבל רמב"ם מפרש כתרגום אונקלס דתלש מחיוא חיתא פי' עיקר קרא בשר בשדה היינו אותו חתיכת בשר דתלש הזאב אותו הוא טרפה ומזה מיירי עיקר קרא שאותו בשר לא נאכל וה"ה אם נתלש שלא ע"י חי' אלא שדבר בהוה. ואם הבהמה נשארה בבריאתה וחיותה

אין כאן טרפה אלא אותו הבשר שתלש הזאב ואם עשה כל הבהמה מסוכנית והיא בשר הראוי לכלב הרי הוא כאלו הזאב חלק הוא את הבהמה לב' חתוכים ומה לי חתיכה זו או זו שניהם טרפם הזאב והיינו טרפה דקרא זהו דעת הרמב"ם נמצא במה"ח היינו טרפה ממש. אך בב"נ ע"כ איסור בפ"ע כמ"ש לעיל בשם רשב"א ס"פ העור והרוטב והאחרונים הקשו על הרמב"ם מנ"ל בב"נ איסור טרפה ולק"מ כנ"ל:

רשב"ל אמר וכו' זה אמה"ח ובשר מן החי. לולי דכ' תוס' לקמן ד"ה ומ"ס לאו לאיברים עומדת וכו' דר"ל כרבנן דכל שבשרו מותר וכו' הייתי אומר רשב"א כר"מ ס"ל דאינו נוהג אלא בבקרך וצאנך ומשו"ה דריש מנפש עם הבשר ב' לאוין לאמה"ח ולבשר מה"ח. אבל לרבנן דדרשי הקישא כל שבשרו מותר נהי דקרא לא מיותר להקישא אלא פשטי' דקרא הכי מתפרש מ"מ לא מצינא למידרש מיני' לאו לבשר מה"ח ובהא פליגו ר"י ור"ל דר' יוחנן כרבנן כהלכתא ורשב"ל כר"מ. ובזה מהישבא שפיר דקאמר ש"ס ורמינהו וכו' בשלמא לר' יוחנן וכו' אלא לר"ל קשי'. איך תלי' הך ורמינהו הכא הלא הך מימרא בלא"ה ק' מ"ט שלא לחייבו ב' וגם מאי בשלמא לר' יוחנן ניחא משמע דגם לר' יוחנן ק' קצת ולהנ"ל ניחא בל"ז הא טעמא דר"ל דאינו חייב אלא א' משום דדריש כל שבשרו מותר וכק' תוס' ד"ה ומ"ס הנ"ל. ואדרבא לר' יוחנן צריך לדחוק דמחייב ב' משום דמפרש כל מין שבשרו מותר. אבל לר"ל ניחא טפי אבל השתא דמפיק ר"ל איסור במה"ח מלא תאכל הנפש עם הבשר וע"כ לית לי' הקישא א"כ ק' בשלמא ר' יוחנן מחייב אע"ג דאית לי' הקישא מ"מ ניחא דמפרש כל מין שבשרו מותר אבל לר"ל דלית לי' הקישא ק' וק"ל:

דף קג.

ומ"ס בהמה בחי' וכו' הקש' תוס' ר"ל כמאן ס"ל. והקשה מהרש"א מדוע לא הקשו כן לר"י. וי"ל לר' יוחנן פשיטא להו למימר כל שבשרו אסור מקדמת דנא היינו טמאה אבל טרפה עם יציאת רובא דבשעת חייל איסור אבר עדיין בשרו מותר ותרוויהו בהדדי אתי והי מיניהו מפקת ולק"מ לר' יוחנן. ודע דשמעתין מיירי שאכל כזית בשר ממש מאמה"ח וטרפה אבל במשהו בשר גידין ועצמות לא שייך הכא למימר הואיל ואחשבי' רחמנא לאכילה לענין אמה"ח אחשבי' נמי לענין טרפה דהכא לא אחשבי' לגידין ועצמות אלא למשהו בשר נעשה ברי' ע"י השלמת גידין ועצמות וברי' זו וחשיבתו לא שייך אלא לענין אמה"ח אבל לענין טרפה אין חשיבות אבר חשוב כמובן:

אכל חלב מן החי מן הטרפה. הרמב"ם מוכיח מזה דאבר שכלו בשר אינינו במה"ח אלא אמה"ח דליכא למימר דחייב הכא משום במה"ח א"כ איך לקי משום טרפה הא

במה"ח וטרפה מחד קרא נפקא וכ"כ רשב"א בחידושיו כאן וראב"ד פליג וס"ל דמשום במה"ח חייב וכ"כ רשב"א בשם ראב"ד לעיל בסוגיא דזרוע בשלה ומזה מוכיח דחלב ובשר מב"מ בשמא דהרי נפקא מבשר בשדה טרפה ע"ש וצ"ל הא דחייב ב' הכא משום נהי טרפה בעלמא נפקא מבשר בשדה טרפה. מ"מ בחלב איכא אטרפה לאו מיוחד וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה ואכול לא תאכלוהו ויש לדחות מש"ס זבחים ע' ע"א. ולפע"ד לרמב"ם דנפקא מלא תאכל הנפש עם הבשר נמי יש להוכיח דחלב מיקרי בשר. ואע"ג אפי' חלב הוה בעי למיסר משום דליכא מידי דיצא מן החי ושרי אע"ג דלא איקרי בשר התם לאו משום אמה"ח אלא משום דהחי אסור בשרו ואברו א"כ ה"ל חלב צירן ורוטבן וכן מבואר בסוגיא דבכורות למעיין שם הארכתי בזה כי ראיתי בשער המלך פי"ז מאיסורי ביאה מזדנז בו הרבה:

אמרה תורה יבוא איסור טרפה וכו' ואין הטעם משום מוסיף לגבוה דמי לא איירינן בבהמה בעלת מום דליכא היתר לגבוה אפי' לפמ"ש לעיל להקריב משום עצים לא שייך בבעל מום דהקריבהו נא לפחתך אפי' עצים שהתליעו פסולים משום מום:

עיין שבועות כ"ד הקשה מהרש"א איך יחול איסור חלב אאיסור שאינו זבוח ודבריו התם תמוהים עטה"ק זבחים ע' ע"א נ"ל איסור שאינו זבוח לא שייך בחלב דאדבר שאינו ניתר בשחיטה לא נאמר וזבחת מבקרך וצאנך וליכא מ"ע של שחיטה עליו:

כי אתא רב דימי וכו' לפי הנראה לי מהרמב"ם ס"ל לא פליגו רב דימי ורבין דרב דימי מיירי שהפריד הבשר מהעצמות ושוב אכלן בבת א' כיון שבטל חשיבות ברי' שלו לא מחייב כיון דליכא כזית בשר אך כשהי' בחשיבתו עד שהכניסו לפיו ובפיו נחלק בשר מהעצם לא בטל חשיבתו וחיב על משהו בשר גידין ועצמות ולא נחלק ר"ל על זה ולא צריך הכא לטעמא דנהנה גרונו אלא מטעם חשיבתו. וכדרך שמחלק רמב"ם באכל ציפור טהורים בחי' משום נבלה עמ"ש לעיל. והיינו דרב דימי. אמנם רבין מתפרש כפירש"י שלא הפריד הבשר מהעצם אך חלקו לשנים מבחוץ פטור דסתם אכילה בתורה כשיעור בב"א משמע ורק מהל"מ מחייב ומצטרף בכדי א"פ והכא אין לך בו אלא חידושו דוקא אכילה בבת א' ולא חלקו ונטלו בפיו בזא"ז. אבל בלעו זא"ז לית לן בה דבתר גרונו אזלינן. ומהכא איכא למילף באכילת מצה מצוה מן המובחר להכניסו בב"א לתוך פיו כפשטי' דקרא דאכילה בבת א' משמע אבל אין צריך לבלוע בב"א דאי ס"ד פשטי' דאכילה בליעה בב"א קאמר א"כ הכא דאין לך בו אלא חידושו לא לחייב אחלקו בפנים. אע"כ אפי' מצוה מן המובחר ליכא בבליעה בב"א אדרבא משמע קצת בשמעתין דהוה שלא כד"א

ויש לדחוק הכא הואיל ואיכא גידין ועצמות מ"מ מבואר כנ"ל ותימא על מג"א סי' תע"ה ושוב ראיתי שנדחק במחצית השקל ולא הועיל כלום ע"ש:

ומבואר מרמב"ם דכל זה כשאוכל בצירוף גידין ועצמות אבל אם אוכל כזית בשר מאמה"ח חייב בכדי א"פ ככל האיסורים ומיושב ק' תוס' מעילה ט"ז ע"א סוף ד"ה מיתיבי וכו' ע"ש דהתם באבר מה"ח בשר ממש והתם מחייב אפי' חלקו כגון שחתך ירך מבהמה חי' ונעשה זה אמה"ח שוב כשאכל כזית בשר מהירך חייב אפי' חלקו:

וכן בחמץ נימא כל זמן שראוי לאכילה בעינן כדא"פ ככותח הבבלי אבל משנפסל מאכילת אדם ונאסר מטעם דראוי לחמץ עיסות אחרות וחמוצו קשה הרי חידוש הוא נימא דמצטרף אפי' ביותר מכא"פ לפי סוגיא דזבחים הנ"ל. ולא לשתמיט שום פוסק ראשון להזכיר. ע"כ אין לנו אלא מקומות המפורשים בש"ס:

ועיין בזבחים ע' ע"א אמרינן החידוש בהיפוך דנבלת עוף טהור מטמא בבית הבליעה חידוש הוא ה"א אפי' ביותר מכדי א"פ נמי לצרף קמ"ל וצ"ע לכאורה ונ"ל סוגיא מחולקת דסוגיא דשמעתין ס"ל סתם אכילה בכזית בבת א' ואתא הלכה ל"מ דצירוף בכא"פ מהני והכא בחידוש אוקמי' אפשטי' והה"נ בנבלת עוף טהור אי לאו קרא ה"א ג"כ אכילה בב"א בעינן. וסוגיא דהתם ס"ל סתם אכילה בכ"ש ואתי' הל"מ ואוקמא אכזית בכא"פ ובחידוש אפי' יותר מכא"פ נמי דהרי אפי' בכ"ש לחוד הי' ראוי לחייבו ופלוגתת ראשונים הוא זה עכ"מ בהלכ' חו"מ. ועיין נדרים ח' ע"א ותוס' ד"ה חידוש לחומרא ועיין תוס' מ"ק ח' ע"א סוף ד"ה נפקא מיני':

ומה שצל"ע בשמעתין מ"ט לא נימא נמי בג"ה דעץ הוא ורחמנא חייבו עליו אין לך אלא חידושו וכן בשרצים דמאיסו דאמרינן במס' ע"ז דחידוש הוא ולרמב"ם הנ"ל יש לישב קצת וצ"ע וכן בב"ח:

אכילה במעיו פירש"י כשהוא יורד לתוך מעיו רוצה לומר לא במעיו בקיבה ממש אלא שיצא מבית מקום גרונו לבית בליעתו נקרא מעיו והוא מקום נבלת עוף טהור דהרי התם נמי כתיב אכילה וכי יאמר ר"ל דבמעיו מטמא בבית הבליעה שם הוא טומאה בליעה עיין מס' נדה מ"ב ע"ב אע"כ מקום ירידה למעיו קאמר ר"ל והיינו בבית הבליעה לאחר שעבר גרונו ומיושב ק' תוס' מה שהקשו שאינו ממהר להתעכל דלא במקום עיכול אייריגן אלא במקום מעבר האוכלין ומיד עובר ממקומו ולא יפגשו זא"ז:

היכי משכחת לה פירש"י א"א ללעוס וכו' והתוס' תמהו על זה. והנלע"ד דודאי א"א ללקות כי איך ידעינן שלא חלקו בפיו בשלמא אי כך הוה סדר אכילת כל אדם הוה א"ש מסתמא אכל ובלע כדרך אכילה אבל השתא דאין דרך לבלוע כזית בב"א אע"ג דאפשר

מ"מ אין דרך כך א"כ מי יעיד לנו שבלעו בב"א ומשני משכחת בגרומתא זעירתא דדרך אכילתו בכך ולוקין אבל בשארי אמה"ח אין לוקין על צירוף גידין ועצמות מספק שמא לא בלעו בב"א ומ"ש רש"י א"א ללעוס הוא לאו דוקא א"א אלא אין דרך ללעוס:

ר"א אמר וכו' מחוסר קריבה וכו' נראה דר"א נמי ס"ל אין לך בו אלא חידושו רק ס"ל סתם אכילה בבת א' היינו לאפוקי אם אין לפניו אלא חצי זית ואכלו ושוב הביאו חצי זית אחר אי לאו דהל"מ לצרף לא הי' מצטרף ב"א ובהא אמרינן באמה"ח אין לך בו אלא חידושו. אבל כשהובא לפניו זית שלם וחלקו ואכלו זה חייב אפי' באמה"ח כיון שמונח כלו לפניו אין כאן אלא מחוסר קריבי':

שהרי נהנה גרונו בכזית. העלה בתשובת מהרמא"ש ח"ב סי' כ"ו דלענין ברכת המזון אכילה במעיו בעינן דמיתבא דעתא וכ"כ הרא"ש בהדיא במס' ברכות ומובא בב"י א"ח סי' ר"ו ומשו"ה מגמע ופולט לא בעי ברכה. ונ"ל ה"ה בתענית דמגמע ופולט מותר וע"כ היינו משום דביה"כ בעינן יתובי דעתי' ולא מיתב דעתי' בהנאת גרונו ובירושלמי פ"ח דתרומה קאמר לר"א התם ס"ל אפי' ביה"כ חשיב גרונו כמעוכל ע"ש וכ' המפרש דקמ"ל אע"ג דבעינן יתובי דעתי' ע"ש מ"מ מהנ"ל דלא קיי"ל כר"א התם אלא כר' יהושע. ודאמרינן בפ"ב דשבועות ביה"כ דחוקתי' אומצא לאו דוקא דחוקתי' בבית הבליעה ממש אלא למטה ממנו במקום שנקרא הנאת מעיו כדלעיל:

אמנם בתוס' רפע"פ ד"ה ר' יוסי לא משמע כן דמשו"ה כ' מרור והשמיטו מצה משום דא"כ הי' צריך בהמ"ז וע"כ כבר אכל בסעודה הראשונה עיין מהרש"א. ואפ"ה נבלה שנתנבלה ביה"כ לא שייך לומר נבלה קדים בגרונו ז"א כמו דלא אמרינן נבלה קדים דבכזית דה"כ בכותבת כמ"ש זה הריטב"א קידושין ע"ז ע"ב ע"ש בטעמו. וכבר כתבתי בזה במקום אחר. ולפ"ז לשיעור בהמ"ז בעינן זית גדול בלא בין החניכים:

אכל חצי זית והקיאו וכו' נראה דהיו ק' לרש"י לפי הס"ד דרב אסי לא איירי מעיכול אלא מהנאת גרונו א"כ מאי קמ"ל הא כבר אמרו לעיל גבי חלקו מבחוץ אע"כ לפי שעה שכח רב אסי וקאי השתא אפי' אאמה"ח אבל למסקנא מודה רש"י דלא קאי אאמה"ח אלא אעלמא:

דף קג:

בעזה"י מה שחנני הי"ת ר"פ כל הבשר: ה' רועי, לא אחסר: עזרני פ' תשיעי, יהי חסדו עמנו בפ' כל הבשר:

כל הבשר וכו' עיין תוס' ב"ב פ"א ע"א ומכילתא פ' משפטים. והענין דסד"א לילף בכורים מבב"ח דלנהוג אפי' בח"ל לכן אצטריך ארצך והשתא ה"א נילף בב"ח מבכורים דלא לנהוג אלא בארץ משו"ה איתקש בב"ח לנבלה בפ' ראה ולחומרא מקשינן כנבלה דנוהג בארץ ובח"ל:

ואסור להעלות עם הגבינה וכו' בכל הני קמ"ל דנוהג גם בעוף וכן בנודר דאסור בעוף. ומשו"ה לא תנן כל הבשר בעי מליחה לקדרה חוץ מבשר דגים וחגבים משום דלית בי' רבותא דדם עוף אסור ולא תנן נמי כל הבשר אסור מן החי חוץ מדגים וחגבים דפשיטא דבמה"ח נוהג בעוף דכתיב ובשר בשדה טרפה ומבואר במכילתין דטרפה נוהג בעוף מיהו הו"מ למיתני כל הבשר יש בו משום אמה"ח חוץ מדגים וחגבים אלא דלא למסתים דלא כר"מ דאין אמה"ח בעוף. אך ה"ל למתני כל הבשר אסור באינו זבוח ודוחק לומר דס"ל אין שחיטה לעוף מן התורה ואולי משום דאיכא קדשים דבמליקה לא מיתני לי' שפיר. ויותר נראה דתנא ושייר ושייר נמי בשר מה"ח ודלא כר"מ ומכ"ש לפמ"ש לעיל דלר' יוחנן מודה ר"מ דבמה"ח נוהג בעוף ולא פליג אלא באמה"ח:

הא עוף אסור מדאורייתא עמ"ש תוס' וסיימו בסוף דבריהם דלר"ע לא לקי עמ"ש הר"ן שם בנדרים דוקא בירק ודלועין לא לקי משום דלא מימלך שליח אלא מיתור לשונו של בעה"ב שאומר ירק המתבשל ע"ש וכיון דלא מימלך אלא מחמת יתור לשון אין זה ברור דהוה בכלל מימלך ולכן לא לקי אבל היכי דמימלך ממש הוה דאורייתא ולקי וא"כ י"ל בפשטות דק' הש"ס מדכייל איסור בשר ועופות בחדא ש"מ תרוויהו דאורייתא והיותר נכון דברי מהר"ם מלובלין ע"ש:

אתאן לר"ע דאמר כל מילי דמימלך עלי' שליח בר מיני' הוא. הרמב"ם פ"ט מנדרים פסק כר"ע מילי דמימלך עלי' שליח בר מיני' הוא. וע"כ דגים באתרי' דמימלך עלי' שליח או ביום דמימלך עלי' שליח אסור. אבל עופות וקרביים בכל מקום אסור וחגבים בשום מקום לא מימלך עלי' שליח. וכבר האריך בכ"מ ולח"מ יע"ש. והנלע"ד עפ"י מ"ש תוס' ביבמות ע"א סוף ע"א ד"ה והני מוהלים נינהו וכו' והמבואר כל היכי שלשון ב"א מבורר אין הולכים בנדרים אחר לשון תורה אך היכי שאין לשון ב"א מבורר אז הולכים אחר לשון תורה. הנה כי כן ומבואר בלשון תורה דעוף מיקרי בשר ובשר בשדה טרפה לא תאכלו שיש עוף בכלל בשר מן החי ובשר מן הטרפה שהרי טרפה כתוב להדיא בעוף ונבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה דקאי אעוף וכל שישנו בטרפה ישנו בבמה"ח נמצא מבורר בלשון תורה דעוף הוא בכלל בשר. בוודאי מהא דכתיב מי יאכלנו בשר ונתן להם שליו וכתיב הבשר עודנו בין שיניהם וכן כתיב בערב תאכלו בשר והיינו שליו משם אין

ראי' כל כך משום דהתם לא היו מצוי להם בשר אחר אלא עוף והוה כמימלך שליח דאז הוה עוף בשר בלשון ב"א אבל אנן בעינן להוכיח שיהיו בלשון תורה ממש סתם בשר גם בשר עוף בכלל. ואה"נ אי הוה כתיב בתורה לא תבשלו בשר בחלב לא הי' ספק דבשר עוף הוה דאורייתא אך בתורה לא כתיב אלא גדי ואין עוף בכלל גדי בשום פנים ומ"ד בשר עוף בחלב דאורייתא מהקישא דנבלה יליף לי' אבל גדי לא מיקרי. אמנם בשר מיקרי בלשון תורה בלי ספק. אך דגים לא מצינו בשום מקום שנקראו בשר דאפי' במבול דכתיב כל בשר אשר על הארץ לא היו דגים בכלל. והנה רשב"ג ס"ל מדמימלך שליח אעופות וקרביים לאו מיני' הוא ומבורר בלשון בני אדם שאינינו בשר דהרי שליח מימלך עליהו. ע"כ לא משגחינן בלשון תורה כיון דלשון בני אדם מבורר. אך לר"ע וסיעתו היינו ת"ק דרשב"ג דס"ל מימלך עלי' שליח מיני' הוא נמצא דגים היכי דמימלך עליו אסור והיכי דלא מימלך לא מיתסר דליכא לשון תורה ולא לשון ב"א. משא"כ עופות וקרביים דמבורר בלשון תורה דבשר הוא וגם ברוב המקומות מימלך עלי' שליח אז אין משגיחין בשום מקום והולכין אחר לשון תורה ואסור בכל מקום ומ"מ פריך התם שפיר מ"ש עופות מדגים ולא הו"מ לשנויי שאני עופות דלשון תורה הוא דז"א אי לאו דמימלך עלי' בר מיני' הוא לא מועיל לשון תורה כמו שס"ל לרשב"ג אע"כ בר מיני' הוא וא"כ דגים נמי מימלך דאפי' בעופות כי האי גוני מותר דהוה כמפורש לא בעינא האי מינא. וגבי מעילה דנתן להם כבד ומעל השליח ופירש אביי משום דאימליכו בעי אע"ג דבלשון תורה מיקרי כבד מיקרי לענין במה"ח ואכלו את הבשר בלילה הזה וכדומה. מ"מ זה מועיל לענין נדר הולכים לפעמים אחר לשון תורה. אבל בעה"ב שאמר לשלוחו תן לאורחים בשר מה לו וללשון תורה הו"ל לאימלוכי ומשו"ה מעל שליח:

גזירה שמא יעלה בשר בהמה וכו' עכ"ל רש"י דאע"ג דרב ששת הקשה לרב יוסף חברו אבל לאביי לא הו"מ להקשות דלמא כל זה חדא גזירה הוא מ"מ אביי דמשני רצה לתרץ האמת דגזירה שמא יעלה באילפס ראשון ולאביי בשר עוף בחלב לאו דאורייתא עכפרש"י בשר בהמה משום אביי המתרץ:

סוף סוף כלי שני היא עתי"ט דלא גרס לי' דסתם אילפס רותח הוא כלי ראשון במס' שבת ע"ש. ואע"ג דאין בשול אחר בשול היינו בשר שכבר נתבשל בחלב אם יחזור ויבשלנו בחלב אינו חייב תו דכבר שבע לי' בליעתו אבל בשר מבושל וחלב מבושלת ועדיין לא בלעו זה מזה ועכשיו מבשלם זהו תחלת בישול גדי בחלב אמו ולוקה ונאסר בהנאה והוא פשוט ופלתי סי' פ"ז ססקי"ג נתלבט בזה ולפע"ד נ"ל מ"ש עיקר:

ועיין מנחת יעקב סוף כלל ס"א הקשה מהכא להסוברים דדבר גוש לעולם כלי ראשון הוא א"כ מאי פריך הכא הא בשר וגבינה גושים בקערה ומזה הוכיח נהי מבליע ומפליט כמו חום כלי ראשון מ"מ אינינו בתורת בישול להיות בב"ח דאורייתא. ועיין מג"א ססי' שי"ח לענין שבת. ולפע"ד ליישב קושייתו למאי דכ' ר"ן לקמן דבב"ח לא הוה בישול אלא ברוטב מחמת פעפועו אבל לא צלי יבש ועיין מ"ש ש"ך רס"י צ"ב מחתיכה חוץ לרוטב דאין דינה אלא כצלי לולי דהבל הקדרה כלי ראשון על האש משוי לי' כמבושל. אבל הכא דהוה בכלי שני אפי' שניהם גושים מסתיען דהוה כצלי דאפי' אית רוטב ולחלוחית בבשר וגבינה מ"מ הרוטב והלחלוחית מתקררים ע"י דופני הכלי שני. ורק הבשר וגבינה שמשמרים חום עצמם. וזה הוה רק כצלי וליכא בב"ח. אבל לענין שבת לעולם אימא לך הוה כבשול גמור. והחלוק מבואר בב"ח בשול כתיב ויבש ביבש טגון הוא זה. משא"כ בשבת לא כתיב בשול בקרא אלא מבשול סממנים דמשכן ילפינן מלאכה ס"ל לחכמים אפי' אופה פת הוה אב מלאכת בשול ומכ"ש דבר גוש:

כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם פי' זכות הזה עושהו זכאי שראוי לגלגל זכות אחר על ידו שאם היו עת גאולה מצרה יכולה להתגלגל על ידו:

ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי. דודאי מרדכי לא רצה שום תשואת חן ושום קרבת אל המלך כמו שעשה יוסף הצדיק ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים שלא ישימם ראשים ושרים כי לא יחפצו הצדיקים להתודע לרשות וביותר במלכות ארמאים ושוב כשנתעלה מרדכי על כרחו ונעשה משנה למלך הרי פרשו ממנו מקצת סנהדרין וגם ירד ממדרגתו ונמנה חמישי באנשי כה"ג כמבואר ספ"ק דמגלה ומזה הטעם בעצמו צוה עליו מרדכי שלא תגיד עמה ומולדתה שלא רצה קריבתו בבית המלך והרי קמן אחר שאמרה למלך בשם מרדכי ולא נעשה עמו דבר לא התעוררה את המלך לעשות עם מרדכי שום טובה על זה כי לא בקש דובשו ועוקצו. אך הואיל ורצון בגתן ותרש להמית המלך והמלכה כמבואר פ"ק דמגלה להטיל סם בספל יהרגו הוא והיא ע"כ להצלת נפשות אמר מרדכי לאסתר אבל לא רצה שתאמר למלך בשמו ולולי דמצוה רבה לומר דבר בשם אמרו לא אמרה היא בשם המגיד מרדכי:

עוף וגבינה נאכלין באפיקורן. יפה כ' ת"ח מדתני נאכלין לשון רבים ש"מ אתרוויהו קאי שהעוף נאכל אחר הגבינה באפיקורן בלי קנוח ולאפוקי בשר אחר גבינה. והגבינה נאכל אחר העוף באפיקורן לאפוקי גבינה אחר בשר שצריך שיהוי וא"ש שיטת תוס':

ודעת רמב"ם דוקא עוף אבל חי' לא משום דחיה מיקרי בשר טפי. וצ"ע אטו בשר בחלב כתיב באורייתא גדי כתיב ועוד מה לי עוף תרוויהו הוה בכלל בשר מן החי. אבל נ"ל

בקרא כתיב גדי וחי' הוה בכלל גדי לולי שמיעט הכתיב גדי למעוטי חי' אבל סתם גדי כולל חי' משו"ה יש כח ביד חכמים לעשות גדר וסיג גדול לאסור אפי' האכילה זא"ז משא"כ עוף אין שום ה"א בעולם שיהי' עוף נכלל בלשון גדי ומאן דס"ל בשר עוף בחלב דאורייתא בעי למילף מהקישא דנבלה אבל אין שום ה"א שיהי' נכלל בלשון גדי ולמאי דלא קיי"ל כי האי הקישא הוה ממש כאלו פירשו תורה ולא עוף דהרי גדי כתיב והשתא נהי דאסרוהו חכמים מ"מ א"א להו לאוסרו כ"כ כמו בשר בהמה לאכול זה אחר זה כנ"ל דומה קצת למה שהשריש ט"ז דמה שהתירה תורה בפירוש לא מצי חז"ל לאוסרו והכא עכ"פ צריכין לעשות הכירא בסיג שלהם. ובזה י"ל קצת דברי רמב"ם בפ"ב מהל' ממרים. וכוונתו כך דודאי בין חי' ועוף תרוויהו לאו דאורייתא אלא שהאומר חי' לאו דאורייתא פירוש שאין בלשון גדי שיסבול חי' הרי הוא מגרע שהרי קבלנו גדי כולל חי' אלא שמיעטו קרא ממקום אחר ונפקא מיני' לענין עשיית סיג וגדר. וכן אם יאמר עוף נכלל בלשון גדי הרי הוא מוסיף על קבלתינו שאין עוף בכלל גדי כלל וכנ"ל:

מקנח וה"ה מדיח וכו' נראה דהוה ס"ד דפליגו בטעם הנקיון אי טעמא משום דמושך שומן ולזה הדחה במים עדיפא דמפיק טעמא מפומא או טעמא משום בשר שבין השינים כדעת הרמב"ם ולזה קנוח בדבר קשה שצריך ללעוס בשיניו עדיף ומשו"ה לא הומ"ל דמ"ס או קנוח ומ"ס או מדיח דאיך שייך לומר או הא או הא ממ"נ אי בשר בין השינים הוה בשר צריך לעשות לו תקנה וכן אי המשכת טעם חשוב לאסור א"כ צריך לעשות תקנה אע"כ תרוויהו צריכין ומר נקיט הך תקנתא ומר הך תקנתא ותרוויהו צריכין וזה נ"ל נכון בעזה"י:

מדיח וה"ה מקנח. ר"ת בס' הישר ועוד הרבה פוסקים מפרשין מדיח הדחת ידים. ונראה בוודאי בהס"ד דמדיח ולא מקנח או איפכא בוודאי א"א לפרש מקנח פה ולא בעי נט"י או בהיפוך כי מה ענין נקיות ידים לנקיות הפה וע"כ הדחת הפה קאמר אבל למסקנא מקנח וה"ה מדיח קשה קצת שאמר חצי ענין הנקיון אע"כ כל א' אומר דבר שלם וזה מיירי מנקיון הידים:

אין קנוח הפה אלא בפת. במדרש לא תבשל גדי בחלב אמו וסמיך לי' כי ע"פ הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל שע"י בב"ח ניתנה תורה לישראל. שאמר מרע"ה למלאכי השרת כבר אכלתם בב"ח אצל אאע"ה. והנה בש"ס דילן פ' הנזקין דרש מכאן שלא נכרתה ברית אלא על תורה שבע"פ דכתיב ע"פ הדברים האלה כרתי אתך ברית ע"ש. וי"ל הרי מלאכי השרת לא אכלו בשר אחר חלב כדכתיב חמאה וחלב והדר בן הבקר אלא שלא הי' להם במה לקנח הפה בין חלב לבשר שהרי לחם לא הביא שפרסה

נדה. נמצא אכלו בלי פת ואין קנוח אלא בפת. והנה זהו אינו איסור תורה אלא מדברי רבנן תורה שבע"פ והיינו לא כרת הקב"ה ברית אלא ע"י תורה שבע"פ וא"ש יש סמיכות הנ"ל:

איני והאמר רב חסדא וכו' כ' בס' הישר דשאל לו כמה שהה אם לא קינח. ומקשים א"כ מה צורך להקשות מר"ח ליקשו מברייתא דאגרא ודב"ש ודב"ה דע"כ בעינן שום תיקון. והנה ר"ת לשיטתו מפרש מדיח נט"י א"כ מצינו לפרש ברייתא ב"ש מקנח ולא סגי בנט"י שהוא מדיח וב"ה ס"ל סגי במדיח שהוא נט"י שלא בעי מקנח כלל והלכה כב"ה דבנט"י סגי ולא בעי לא שיהוי ולא קנוח. אלא דא"א לפרש כן דא"כ ר"ז דאמר אין קנוח אלא בפת כב"ש אמר לשמעתי' ש"מ ר"ז לא פי' כן מ"מ לא קשי' אר' יוחנן מברייתא אלא מדר"ז שהוא אמורא וניחא לי' להקשות מדר"ת. ובריייתא דאגרא נמי י"ל נאכל באפיקורן בלא נט"י הא בשר בהמה בעי נט"י אבל קנוח ושיהוי תרוויהו לא בעינן ולא קשה אלא מהא דהוא תניי לה והוא אמר לה בלי נט"י ובלי קנות משמע בשר בהמה בעי קנוח והוה הקושי' מאגרא ולא מברייתא וניחא לי' להקשות מר"ח ופשוט. בשר שבין השינים נ"ל מה שבתוך חלל השינים להחוששים ויש להם חלל להמאכל נסרח ונמאס בתוכו זה אין חשוב בשר כנלע"ד ונ"ל קרא קאמר בעוד הבשר בין שיניהם ימוקו בעונם שיבואו לעולם האחר וחטאם עמם ע"ד ותהי עונתם על עצמותם:

מים ראשונים מצוה ואחרונים חובה. עיין תוס' ופוסקים והענין בזה כיון דמשום קדשים ותרומה גזרו נטילה על הידים ועשאנו ידינו כאינם נקיים א"כ ממילא הוה מים ראשונים בכלל והתקדשתם אפי' לחולין וכיון דאיכא מלח סדומית וצריך ליטול מים משום רפואה ועשאנו ידינו כאינם נקיים וכמזוהמים ומכ"ש כשהם באמת מזוהמים א"כ הוה בכלל והיתם קדושים ליטול קודם בהמ"ז והשרים והסגנים הרגילים בשמן ערב הרי להם הוה ידים שאינם נקיות בהעדר שמן ערב ע"כ הוה בכלל כי קדוש אני ה':

דף קה:

אבל היד סולדת בהן אין נוטלים בהם. פירש"י הואיל ונשתנו מתורת מים עיין מס' ע"ז ל"ז סוף ע"ב דמים אפי' ע"י בשול באור לא מיקרי נשתנו מברייתן דוקא שארי דברים המתבשלים מיקרי נשתנו מברייתן אבל מים לא דאלת"ה מאי קאמר מה מים שלא נשתנו מי לא עסקינן שיקנו מבני אדם מים מבושלים אע"כ לא נשתנו ואתיא כלישנא בתרא דשמעתין דלא מיקרי נשתנו ונוטלים בהם לידים. מ"מ מבואר שם דשאני מאכלים שנקרא נשתנו ע"י האור אז אפי' כשיצטננו אינו מועיל א"כ ה"ה הכא ללישנא קמא

מים שהי' פ"א יד סולדת בהן ונשתנו שוב אין מועיל להו צונן ואמת דיש לדחות הראי' מבשול נכרי דהתם אין הבשול חוזר לברייתו משא"כ הכא. אבל מ"מ נ"ל מסברא כן ויבואר לקמן אי"ה:

דף קו.

מים הראשונים האכילו בשר חזיר עפירש"י ומהרי"ק הוכיח מלשון רש"י דמותר ללבוש מלבוש אימנות של נכרים וש"ך בי"ד סי' קע"ח הקשה ממדרש רבה דהאי עובדא בשעת גזירות שמד הי' ע"ש ולפע"ד משו"ה מייתי מהרי"ק מרש"י ולא מש"ס משום דרש"י מתחיל בנבלות ומסיים בחזיר וכ' מהרש"א משום דאסור לעשות סחורה בחזיר ואי ס"ד בשעת הגזירה דלמא החנוני הי' צריך לכך להתנכר שלא יכירו בו. אלא על רש"י גופי' קשי' מנ"ל דלא כמדרש ונ"ל דס"ל לרש"י דהא פליגו דרב דימי ס"ל ע"כ חזיר הי' דניכר לכל אבל נבלה אית בי' משום גונב דעת הנכרי כמי שהקשה מהרש"א ולא ס"ל כתי' מהרש"א דפליגו פוסקים בהכי לעיל בסוגי' דמכריזין ע"כ ס"ל לרב דימי דחזיר האכילו והשתא אי ס"ד דס"ל לש"ס דילן דהי' שעת גזירה והחנוני התנכר כנכרי א"כ מאי גניבת דעת שייך אע"כ לא ס"ל כמדרש הנ"ל וצדקו דברי מהרי"ק:

שאלני את ר"ג בנו של רבי ואוכל טהרות ואמר לי כל גדולי גליל עושין כן. מזה הוכיח סמ"ג כפירש"י דמיירי באין היד סולדת ואפ"ה אוסר חזקי' ופליג אברייתא דלעיל דאי ביד סולדת ק' וכי גדולי גליל יטלו ידיהם במים שהיד סולדת בהם תמיד אע"כ באין היד סולדת בהם ונטלו כן מפני הקור וכדומה ונ"ל דהתוס' ס"ל לעולם בשהיד הי' סולדת ונפשרו מחמימתן ובהם נטלו גדולי גליל וס"ל למ"ד יד סולדת פסולים לנטילה משום שנשתנו מברייתן אינו מועיל צונן וכמ"ש לעיל בסמוך:

מים שנפסלו משתיית בהמה בכלים פסולים בקרקע כשרים זהו סתם משנה פ"ק דידים. והקשה הר"ש א"כ תיתי ר' יוחנן דלא כסתם משנה אע"כ הגי' כריף חזקי' אומר אין מטבילין ור"י אומר מטבילין וכסתם משנה ומ"מ הלכה כחזקי' שהוא רבן של ר' יוחנן עיין בפוסקים. והרמב"ם פסק במים שנפסלו מחמת מרורותם וסרוחים וכדומה כסתם משנה להקל בבת בירתא. ובחמי טברי' פסק להחמיר כחזקי' רבו של ר' יוחנן וכ' כ"מ דס"ל דבמים שנפסלו מחמת שינוי בטעמם וריחם יש בהם הכירא לא גזרינן אבל חמין שאין השינוי בעצמותן אלא מקרה חמימותן גזרינן בת בירתא אטו מנא ע"ש ולכאורה אין מובן דמבואר בלשון רמב"ם דס"ל מי טברי' מרים הם כמ"ש רבינו יונה בברכות וכ' עצי ארזים סי' ק"ס דאה"נ אלא ס"ל לרמב"ם כיון דשארי מי מעינות חמים שאינם מרים

גזרינן בת בירתא. א"כ חמי טברי' שניתוסף להם פסול מרורותא לא יתכן להקל בהם מפני תוספת פסולם ויהי' כחוכא וטלולא ע"ש. ולפ"ז נימא דחזקי' ור' יוחנן תרוויהו ס"ל דע"כ לא פליגו ת"ק ורשב"א אלא במים שנפסלו מחמת טעמם וריחם אבל במעינות חמין שראוים בעצמותם ונפסלו מחמת חמימותם שלא הי' להם שעת הכושר כ"ע מודים דגזרינן בת בירתא אטו מנא ופלוגתא רחוקה לא מפשינן. אך הם פליגו בחמי טברי' שהם מרים וגם חמין דהאוסר סבר דפסולים משום דהוה כחוכא וטלולא והמתיר לא חייש לזה ואין שום א' מהם פליג על סתם וגם אין ק' לימא כתנאי. וגם אין הכרח למחוק גי' שלפנינו וא"כ הלכה כחזקי' רבו של ר' יוחנן שאינו ג"כ נגד סתם משנה ולהקל בדרבנן בחמין שאינם ראוים לשתי' מחמת מליחותם או מרירותם דאי פסקינהו בבת בירתא וטבל בהם ידי' לא גזרינן אטו מנא:

שנפסלו משתיית בהמה. הרי"ף פי' ב' פירושים או סרוחים או עכורים וק' עליו ק' תוס' כמ"ש הרא"ש הרי במס' זבחים מבואר דבעכורא פסולים אפי' למי מקוה. והנה תוס' כ' על פירש"י דלשם אגב רהיטא לא עיין כאן. ובה"ז כ' כשהגיע ללמוד סוגיא זו זכה להבין דברי רש"י ודבריו צריכין ביאור כבר כ' עליו בצאן קדשים שאינם מדוקדקים ואני עני אפרש בעזה"י רק אקדים ב' הקדמות א' דהרשב"א בחי' בשמעתין וגם בפסק הלכה שלו בסוף ההלכה כ' דאפשר אפי' איכא מ' סאה בבת בירתא אפ"ה כיון דאתי ונפסק ממעין גדול איכא למגזר ע"ש דלא כרבינו יונה בברכות ע"ש. והקדמה ב' נ"ל דבה"ג ס"ל דרש"י מפרש הא דריש לקיש דזבחים הכל בטהרת הידים ולא במקוה הכשרה לטבילת הגוף כלל כי מיירי דומיא דמי כיור שהוא לידים כך מקוה דהתם מיירי לידים וכן רביעית לידים וקאמר המשלים לידים במקוה משלים לידים בכיור. ולרביעית דידים אינו משלים. ואחר הנחות אלו יוצדקו דברי בה"ז דע"כ אייר ר"ל בבת בירתא שנפסק לגמרי מן המעיין ואין לו שום חבור דבמקוה ממש היינו לכל הגוף ואנן בידים איירינן אלא אייר בבת בירתא מאי בלא נפסק לגמרי הלא סגי ברביעית שיכסו בו הידים ולמה לי מ' סאה להשלמה כלל. אע"כ מיירי ר"ל בבת בירתא שנפסק לגמרי ואין לו שום חבור עם המעין ומשו"ה צריך מ' סאה והשלמה ומ"מ אפ"ה אי אינו ראוי לשתיית בהמה פסול כיון שנפסק ממעיין גדול אע"כ שיש בו מ' סאה כהרשב"א הנ"ל. והשתא ס"ל לרש"י בשמעתין דלא נפסק לגמרי אעפ"י שאין בו מ' סאה ס"ל לת"ק בקרקע כשרים דלא גזרינן בת בירתא אטו מנא. אבל נפסק לגמרי כדהתם בזבחים מודה ת"ק דבין בקרקע ובין בכלים פסולים אפי' יש בהם מ' סאה ומהא דייק רש"י הא ראוים לשתי' כשרים בין בקרקע בין בכלים. וסיים בה"ג דבזה מיושב ק' ב' של תוס' פ' אין צריך לחלק בין

צלולים לעכורים אלא כל שנפסל משתיית בהמה בקרקע כשרים והיינו בבת בירתא דלא פסקינהו לגמרי אבל פסקינהו ממש לגמרי פסולים כבזבחים ובזה מיושב גם ק' הרא"ש אהריף הנ"ל:

משום סרך תרומה נ"ל לפרש כיון שכבר גזרו שהידים אינם נקיות לתרומה נמצא אפי' לחולין אית בהו משום והתקדשתם כעין שכ' תוס' לעיל ד"ה מים ראשונים לענין מלח סדומית וכבר כתבתי בזה לעיל שם ע"ש:

וידיו לא שטף במים פשטי' דקרא מתפרש אשר יגע בו הזב בידיו והזב לא שטף כל גופו במים יטמא ונקט ידיו ה"ה כל איבריו הגלוים דומיא דידיו לאפוקי בית הסתרים. זהו אמתת הקרא וחז"ל אסמכו נט"י לחולין אהאי קרא ג"כ:

ת"ר נט"י עד הפרק וכו' וכל דבר שחוצץ וכו' הכניס בבא זו בברייתא זו להורות נתן כי רובו ואינן מקפיד חוצץ היינו רוב אותו אבר שצריך טהרה כגון בטבילת כל הגוף משערין רוב הגוף ובנט"י משערין רוב היד ולפ"ז לחולין משערין רוב עד הפרק ובתרומה עדיין אין זה חוצץ כי הוא מיעוט לפי ערך פרק דתרומה ומה דהוה רוב בתרומה אינינו אלא מיעוט לגבי קידוש ידים ורגלים והוא חידוש. ולפ"ז משכחת מי שנטל ידיו לתרומה ואסור לאכול חולין כגון שהי' חציצה במיעוט ואינו מקפיד לפי שיעור פרק נט"י של תרומה ולשיעור פרק נט"י דחולין הוה רובא ואינו מקפיד עליו וק' על זה הלא כל חולין הוא משום סרך תרומה ויציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא כמו שהקשה רשב"א על רמב"ן:

דף קו:

ע"כ בין לחולין בין לתרומה ומסקנת הריף והרמב"ם דאמוראי החמירו עד מקום חבור היד עם הזרוע כמו קידוש ידים ורגלים ונלע"ד דהיינו לרבא לעיל דאמר מצוה לשמוע דברי ר"א בן ערך מוידיו לא שטף במים א"כ ידיו כתיב בקרא והיינו כמו יד דורחצו ידיהם ורגליהם דקידוש ידים ורגלים משא"כ לאביי דס"ל מצוה משום סרך תרומה ואין כאן רמז יד בקרא י"ל לא תקנו חכמים אצא עד הפרק חולין פרק שלו ותרומה פרק שלו:

והנה הרמב"ן מצא בירושלמי דרב ס"ל חולין עד קשרי אצבעותיו ותרומה עד הפרק וס"ל להחמיר בחולין טפי מבתרומה כמו שהחמרו במפה בחולין טפי מבתרומה והרשב"א טען עליו עיין בחי' רשב"א ובתה"א איך אפשר להחמיר בחולין טפי מבתרומה לענין שיעור יציבא בארעא וכו' בשלמא במפה משום דאוכלי חולין אינם זריזין כאוכלי תרומה אבל להחמיר בשיעור א"א אע"כ האי פרק דירושלמי היינו חבור היד עם הזרוע ובחולין

רק עד קשרי אצבעותיו. ואני ראיתי בפנים בירושלמי ברכות פ' אלו דברים אחר שכ' שאכלו תרומה במפה מייתי פלוגתא לחד מ"ד נט"י לחולין ולא לתרומה ולחד מ"ד בין לחולין ובין לתרומה ופי' המפרש מהר"א פולדא ז"ל דרוצה נט"י לחולין ולא לתרומה דסגי במפה ולאידך מ"ד שניהם שוין לענין מפה ע"ש והדר מייתי הא דרב לחולין עד קשרי אצבעותיו ולתרומה עד הפרק ולולי דברי רמב"ן ורשב"א הנ"ל הייתי מפרש דרב דירושלמי ס"ל כמסקנת ש"ס דילן דעד חבור היד עם הזרוע צריך נט"י בין לחולין ובין לתרומה. אך הוא מיירי ממפה ואמר בתרומה מקילינן ודי שיטול עד הפרק והנותר יכרוך במפה ולחולין צריך ליטול עד קשרי אצבעותיו והנותר עד הזרוע יכרוך במפה:

נוטל אדם שתי ידיו שחרית כ' תוס' דוקא שחרית להסביר הב"ח ואוסיף נופך דודאי אי נטל ידיו לאכילה וברך ענט"י וסעד מיד ושוב שימר ידיו מטינף פשיטא דמהני אפי' תנאי אינו צריך. אך כשנוטל שלא לצורך סעודה אז א"א לברך על נט"י דאיך יברך אם לא אוכל והיכן נצטוה לנט"י בלי אכילה. ע"כ אינו מועיל אלא בשחרית דבלא"ה מברך ענט"י לנטילת שחרית ועוד שהיו ראוי לברך על נקיות ידים אלא מפני שנוסחא ענט"י כבר נתקנה לאכילה. א"כ אותה נטילה ואותה ברכה עולה לכל היום אבל לא נטילה אחרת. ובס' עצי אלמוגים רצה להביא ראי' לזה ממ"ש ב"י סי' קנ"ח בשם א"ח בשם הראב"ד נט"י ראשונים מצוה ואחרונים חובה ונפקא מיני' לאבטולו הני מקמי הני פי' בשבת בסעודה שחרית אין לו אלא או למים אחרונים דשחרית או לראשונים דסעודה שלישית יטול אחרונים לבהמ"ז דשחרית אע"ג דמבטל נט"י דלפני מזון דשלישית. ואי ס"ד יכול להתנות אפי' שלא בנטילת שחרית יטול מים אחרונים ויתנה דיועיל גם לסעודה שלישית אע"כ לא מהני תנאי אלא בנטילת שחרית אלו דבריו ז"ל ודפח"ח ומ"מ אין נראה ראי' דמשכחת לי' שאין לו מפה לכרוך ידיו והוא צריך להסיח דעתו משמירת ידיו כגון שנכנס לבה"כ ועושה צרכיו וכדומה ואין כאן ראי':

ומתנה עליהם כל היום כלו עיין תוס' ברכות נ"ב ע"ב תוס' ד"ה תיכף וכו' כיון דשני' במשנה לא צריך למתני' עכ"ל ודבריהם צ"ע דגם תיכף לסמיכה שחיטה שני' במשנה בזבחים ואמר עמתי הרב הגאון מ"ה אברהם בינגא נ"י שהוא כעת אב"ד במדינת ווירבורג דנראה ט"ס בתוס' ושני במשנה צ"ל שר"י במתנה פי' דרב לטעמי' דס"ל במתנה דשחרית מותר אפי בלי דוחק וא"כ רב דחשיב ג' תכיפות לא פסיקא לי' למתני תיכף לנט"י סעודה דהרי משכחת בנוטל שחרית ומתנה עליהם דלא בעי תיכף לנטילה סעודה ע"כ לא פסיקא לי' ונכון הוא. והנה צ"ל הא דמים ראשונים האכילו בשר חזיר ואיך לא חשש החנוני שמא זה נטל שחרית והתנה עליהם ולמ"ש תוס' דביש מים מוכנים לפנינו

צריך לחזור וליטול י"ל שהי' מים סמוכים לו ולא נטל ידיו ולתי' קמא דתוס' צ"ל שראה ידיו מטונפת ונגע במקום מטונף דלא מהני תנאי אלא בשומר ידיו ומשו"ה האכילוהו דבר איסור:

כל היום כלו. כ' רשב"א מדבעי תנאי ש"מ נט"י לחולין בעי כוונה דמשום סרך תרומה היא ותרומה בעי כוונה ולעיל ל"א ע"ב דמייתי רב דחולין לא בעי כוונה מפירות שנפלו לאמת המים ופשט מי שידיו טמאות דנטהרו ידיו בלא כוונה התם לענין נגיעה דחולין ובידים תחלות שנכנסו לבית המנוגע כדלעיל ל"ג ע"ב אבל ידים לאכילה בעי כוונה כמו תרומה דמשום סרך תרומה ניתקן. והקשה ב"י וכן יש"ש מחגיגה י"ח ע"ב דתי' ר"נ כאן לחולין כאן למעשר ולא משני אידי ואידי לחולין כאן לנגיעה ובידים תחלות וכאן לאכילה וסתם ידים שהם שניות. ולכאורה אין זה ק' כל כך דעדיפא מיני' משני דידים תחלות לא שכיחא אבל יותר נלע"ד דלכאורה הרשב"א לא הי' צריך לזה הדוחק די"ל בודאי המשניות והברייתות שהקילו בשיעורא דחולין עד הפרק ותרומה עד פרק שלמטה ממנו ולא השוו גזירת סרך תרומה כתרומה עצמה. אינהו נמי ס"ל אפי' אכילת חולין לא בעי כוונה דאין להשוות גזירת סרך תרומה כתרומה עצמה. אך אמוראים בתראים שהשוו חולין לתרומה לחומרא ולא דפליגו אלא שהחמירו כמ"ש מהרש"א בשמעתין אינהו נמי השוו חולין לתרומה לענין כוונה ולק"מ ממתניתין דפירות שנפלו לאמת המים. ולא הוצרך רשב"א לזה הדוחק לחלק בין נגיעה לאכילה ולאוקמא בידים תחלות אלא לרב דלא החמיר ואוקמא אדינא עד כאן לתרומה וא"כ אי לאו דס"ל לרב דמעיקר הדין בעי נטילה לאכילת חולין כוונה לא הוה צריך תנאי שחרית אע"כ מעיקר הדין וא"כ ק' הא איהו גופי' מייתי דחולין לא בעי כוונה ממתניתין דפירות שנפלו לאמת המים והוצרך לדחוק ולחלק בין נגיעה לאכילה ובידים תחלות. אבל ר"נ בחגיגה כרבי' שמואל ס"ל דע"כ בין לחולין בין לתרומה לחומרא שפיר י"ל דמדינא דברייתא חולין לא בעי כוונה ותנאי אפי' לאכילה ורק אמוראים האחרונים החמירו:

דף קז.

האי אריתא דדולאי וכו' עמ"ש תוס' בחביות שהסיר המגופה. דע שחביות או גיסקא"ן שיש לו מגופה בשעה שהמגופה סתומה הרי הוא כלי גמור ועשוי' לקבל כך וכשמסיר המגופה באותה רגע אינינו כלי ואלו שפך מים לידו מפה הכלי לא עלתה לו נטילה מפני שהמגופה פתוחה ונפסל מתורת כלי אך כשנוטל מנקב המגופה בשפיכה ראשונה וחוזר וסותם המגופה ופותחה על כל שפיכה ושפיכה הוה המים כאלו באים מכלי לא

יהא ששופך מכלי לידיו הלא כשיוצאים מהכלי עד ידיו הרי המים באויר עולם בין כלי לידיו מ"מ יוצאים המים מכלי לידיו ה"נ דכוותי' יוצאים המים מכלי לידיו אך דוקא בשפיכה ראשונה שעדיין כח כלי קיים והוה כח כלי וכח גברא וצריך לסתום על כל שפיכה ושפיכה. ובזה יובנו דברי אגודה למעיין בפנים באגודה עצמו דלא כמו שהבינם ט"ז סי' קנ"ט סק"ח והא דמיירי מגיסקא"ן שבנאו בכותל ונהי שהי' כלי קודם שקבעו. מ"מ כל פעם שנטל הברזא ממנו בטל מתורת כלי ושוב כשמחזירו ועושה כלי ה"ל קבעו בבנין ולבסוף חקקו לעשותו כלי ע"י ברזא ופסול ומזה כתבתי באיזה תשובת דמקואות הנעשים ע"י גיגית שניקבו בתלוש כשפ"ה ונקב המטהרו ופוסלו מתורת כלי וקבעום בקרקע ושוב סותמים בברזא אחר שכבר נקבע בקרקע דמקוה כשרה היא דה"ל קובעו ולבסוף חקקו ועדיפא מהנ"ל דהכא עושים הנקב כדי לפוסלו מתרת כלי. ובגי"ס קא"ן עושין הנקב לשמש כך ומ"מ כשפותחים הברזא נפסל מתורת כלי וכתבתי כן להלכה ולמעשה בכמה תשובות לאפוקי מנב"י דפוסל מקוה כזו ושוב נדפס בית אפרים מהגאון מהר"ז מרגליות ז"ל ונחלק ג"כ על הגאון נב"י מטעם הנ"ל ממש וקבעתי כן בקונטרס י"ג עקרים שכתבתי על פסק קבעו ולבסוף חקקו. והלום ראיתי שכבר קדמינו הגאון עצי אלמוגים ז"ל אלא שכ' לתרץ בזה ק' מג"א סי' קנ"ט ס"ק כ"א דהחזרת ברזא לאו מטעם כח גברא אלא דלהוי כח כלי בכל שפיכה ושפיכה ולא הבנתי דבריו א"כ בחביות מוטה על צידה בטיל לי' מתורת כלי:

מהו לאכול במפה. הרמב"ם פסק דבחולין לט ידיו במפה ומ"ש בכ"מ בישובו כ"כ בחי' ר"ן. ואבאר בעזה"י דודאי בעל האיבעי' בעי סתם בין חולין בין תרומה ובין חולין שנעשו עטה"ת דמ"ש ופשיט לי' מדרב ושמואל. ואע"ג דרב אכל חולין עטה"ת מ"מ פשיט שפיר דלא עלה על דעת ש"ס לחלק בין הפרקים כמו שר"ז לא ידע לחלק ושוב מסיק אשתמיטתי' הא דא"ר תחליפא התירו מפה לאוכלי תרומה ולא לאוכלי טהרות מעתה זכינו לדין אוכלי הזריזים וה"ה אוכלים דליכא אלא משום סרך תרומה אוכלים במפה אע"ג דאוכלי חולין אינם זריזין מ"מ לא חמירי מאוכלי תרומה עצמה אמנם אותם שאוכלים חולין על טה"ת שאינם זריזין וחיוב נדר עליהם לאכול חוליהם על טה"ת אותם אינם אוכלים במפה מפני שאינם זריזין ורב חולין עטה"ת אכל כן נ"ל פי' דעת הרמב"ם ולחנם האריך עצי אלמוגים:

והנה התוס' הקשו תימה היכי מצי למימר הכי וכו'. ועמהר"ל שהאריך ולפע"ד נ"ל דהוה ס"ל לתוס' מדפשיט מדיוקא דעובדא דרב ושמואל. ולא פשיט מדאמר רב תחליפא אמר שמואל ש"מ הא הוה ידיעא לי' אלא דמספקא לי' לבעל האיבעי' בחולין אי דינו כתרומה

וכהרמב"ם או כאוכלי טהרות מפני שאינם זריזין ופשוט לי' מדרב ושמואל וס"ל רב חולין הוה אכיל ולא על טה"ת. ומשו"ה הוקשה לתוס' כדבעי למפשט מר"א בר צדוק הומ"ל ולטעמיך דהרי ר"א בר צדוק או אכל תרומה ואפי' כביצה סגי במפה או חולין עטה"ת והוה ס"ל לתוס' בשמעתין דלאוכלי תרומה הזריזין מתירין אפי' חולין עטה"ת במפה ותי' דהומ"ל ולטעמיך. ומיהו ביומא ע"ט ע"ב תי' תוס' דאפי' לאוכלי תרומה לא התירו חולין על טה"ת במפה דוקא באכילת תרומה ממש התירום ע"ש. והנה לעיל מזה במתניתין דנטל במפה פירש"י משום נקיות ותוס' כ' לא משום נקיות אלא משום דאכל חולין על טה"ת ופחות מכביעא נמי מקבל טומאה מידים שניות ע"ש וכ' בתוס' יה"כ שם דאלו חולין גמורים לא גזרו משום סרך תרומה באוכל פחות מכביעא דאעפ"י שמקבל טומאה פחות מכביצה מ"מ לא גזרו על פחות מכביצה בחולין. ובמקום אחר הסברתי כי היכי דלא גזרו על נהמא דלא מברכין עליו בהמ"ז כגון פת הבאה בכיסנין ה"נ לא גזרו אפי' על פת גמור באוכל פחות מכשיעור בהמ"ז ולר"א בר צדוק אין מברכין בהמ"ז פחות מביצה ע"כ לא בעי נט"י וה"ה לדידן אפי' אי פחות מכביצה מקבלים טומאה דבעי נטילה דהרי מברכין עליו בהמ"ז מ"מ פחות מכזית לא בעי נטילה דהא אין מברכין עליו בהמ"ז ומיושב פסק ש"ע סי' קנ"ח ודלא כמג"א סק"ד דמטעה לי' וקרוב לזה בגליון ש"ע של הגאון מ"ה אלי' ווילנא זצ"ל:

נחזור להנ"ל דהוה ס"ל להתוס' דבחולין לא גזרו נטילה פחות מכביצה ומ"מ מביצה ואילך צריך נט"י דוקא ולא מפה כמסקנא דשמעתין. ובאוכלי חולין עטה"ת אפי' כהן עד כביצה סגי לי' במפה ומיהו צריך מפה ולהכי ר"א בר צדוק נטלו במפה מיהו מביצה ואילך אינו מועיל לו מפה אלא צריך נטילה דוקא כמו חולין דלא להקל על כל העולם באו שלא התירו להם מפה לחולין אלא להחמיר שאפי' פחות מכביצה בעי מפה כנ"ל ובס' תוס' יה"כ נתקשה בזה:

דף קז:

בלם לי' אומצא וכו' עמג"א סי' קנ"ח סק"י מוכיח מתוס' לעיל ל"ג סוף ע"א דמוהל היוצא מצלי לא מיקרי משקה ובס' עצי אלמוגים דחי לי' דאינו מכשיר מפני שהולך לאיבוד באש ומייתי ראי' ממחליק בזיתים ומפצע בזית במס' שבת קמ"ה ע"א ולא דמי דנהי המשקה המנטף באש אזיל לאיבוד אבל הנשאר על פני הבשר ניחא לי' ושוב אעפ"י שאירע שנתיבש מ"מ כבר הוכשר:

אשה מדיחה ידה א' במים וכו' האי פשטן הוה ס"ל אסור למיספי' בידים לקטן איסור דרבנן והשתא כיון שאינה רוחצת אלא משום דלא למיספי' איסורא דרבנן לקטן שוב לא הוה רחיצה של תענוג ומותר לה לרחוץ ביה"כ אפי' אם רחיצה דאורייתא ביה"כ:

משום שיבתא עיין תוס' ונראה דרש"י ס"ל לרחוץ כדי שלא ליגע בפה וחוטם ועינים סגי לי' ברוחץ שחרית עד הפרק הראשון אע"ג דעדיין נשאר רוח רעה על שארית היד מ"מ כיון דלא צריך לו ביה"כ אינו אסור אלא עד הפרק הראשון. ושוב כשנותן פת לתינוק ונגע בפת עד הפרק השני ויותר איכא משום רוח רעה וא"ש פירש"י אך ר"ת לטעמי' נט"י לחולין עד הפרק הראשון וקיי"ל נט"י שחרית אית בי' כל דיני נט"י לאכילה ש"מ להסיר רוח רעה נמי סגי בכל השנה עד הפרק הראשון ושוב אינה שורה על שארית היד ע"כ לשיטתו יפה הקשה אפירש"י:

הוא אכיל ואנא משינא עיין פרפרת נאה בס' תורת חיים:

דף קח.

טפת חלב וכו' שיטת רש"י שהסכים עליו הר"ן דרישא אסור כל הקדרה ע"י טיפת ליחה שנוטף מהבשר אל החתיכות אעפ"י שטפת החלב אינו יוצאה עמו שאין הבליעה יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב מ"מ הבשר עצמו נעשה נבלה וטפת ליחותיו אוסרים הכל מפני שהוא מינו והיינו דקמ"ל רב בשמעתין טפי מאי דכבר קמ"ל לעיל. וסיפא ניער פי' אלו הי' ניער מיד בתחלתו אז היו כל מה שבקדרה מצטרף לבטל הטיפה זו היא שיטת רש"י. ושארי ראשונים חולקים וס"ל כיון שאין טפת החלב יכולה לצאת מחתיכה לחתיכה גם טפת לחות הבשר אינו אוסר אעפ"י שנעשה נבלה. אלא רישא לא מיירי מאיסור שארי חתיכות אלא מחתיכה עצמה אם יש בה בנ"ט אוסרת אותה החתיכה ולא יותר. שוב תנן בסיפא ניער אח"כ את הקדרה פי' אחר שכבר נאסרה החתיכה מהטפה שוב ניעור אז כל הקדרה נאסר אם אין בו ס' נגד כל החתיכה. ואתי' מתניתין כרבנן דמב"מ בטיל א"נ אפי' כר"י וברוטב רכה דאמרינן סלק. ואתי רב למימר דלר' יהודה ברוטב עבה ה"ל מב"מ ואוסרת כל החתיכות כולן ולהאי שיטה קמ"ל רב דאפי' בשר הנאסר מכח חלב נמי הוה מב"מ עם בשר ולא נימא דדיינינן לי' כחלב דאתי' איסורא מיני' קמ"ל דבב"ח מיקרי איסור מחמת עצמו וה"ל מב"מ. והרא"ה בשם רמב"ן כ' דקמ"ל עוד דאמרינן גם בב"ח חנ"נ דה"א דוקא בשארי איסורים אבל בב"ח כיון דחידוש הוא אין לך להחמיר בו כל כך קמ"ל וזה דלא כהר"ן שכ' כל עצמו של חנ"נ בשארי איסורים הוא

משום לתא דבב"ח ולרמב"ן אדרבא בשארי איסורים עיקר הוא. אבל פשוט דגם לרמב"ן אינו אלא מדרבנן בשארי איסורים ומ"ש תוס' לקמן מכלי מדין יבואר שם בעזה"י:

אמר אביי טעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא וכו' פירש"י דבב"ח נפקא לן מדכתיב ג"פ לא תבשל. רצה בזה לפע"ד משום דרב אשי מפיק לי' מלא תאכל כל תועבה כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל. והנה לפ"ז לא אסרה תורה אכילת בב"ח בעצם אלא הקפידא והתיעוב הוא הבישול כמו חרישת שור וחמור וכדומה וממילא כיון דהוה תיעוב נאסר ממילא באכילה מלא תאכל כל תועבה. הנה כי כן לס"ד דאביי דלא ידע דדרך בישול משמע נתינת טעם א"כ כל שמבשל אפי' טפה חלב א' בבהמה גדולה או בהיפוך הרי עבר על לא תבשל כי מה גבול ושיעור יש לזה ומה ענין נתינת טעם לכאן אי לאו דלשון בישול משמע נתינת טעם כדאמר רבא אבל להס"ד הוה בישול כמו חרישת בשור וחמור ולבישת צמר ופשתים וכזריעת כלאים אי לאו דאמרינן כעין זריעה ויניקה אפי' לא הוסיף מאתיים נמי הוה אסור וא"כ ה"נ אסור לבשל אפי' בלי שיעור נתינת טעם ושוב אסור באכילה כזית ממנו מטעם שנעשה בו תועבה וא"כ לפי הס"ד דאביי דלא ידע הך דמשמעות לשון בישול הוא נתינת טעם א"כ ע"כ הא דבעי מתניתין נ"ט בב"ח ע"כ לאו מלא תאכל כל תועבה נפקא אלא מג"פ לא תבשל וה"ל א' וא' כאלו כתיב לא תאכל גדי המתבשל עם חלב אמו וכל אכילה הוה ככל אכילת שבתורה בנ"ט דיליף מזרוע בשלה ועל זה בנה אביי יסודו מנ"ל למילף להקל מזרוע בשלה דלמא אפי' ליכא נ"ט נמי כיון דחדוש הוא וק"ל:

דחדוש הוא כ' תוס' דהיינו חידושו דאי תרו לי' כולי' יומא בחלבא שרי אע"ג שנבלע החלב בבשר אעפ"י שהוא צונן לפי שהוא צלול והבשר שוהה בתוכו וכי בשיל לי' אסור עכ"ל והוא אורך שלא לצורך לכאורה. והנלע"ד דהתוס' ס"ל כשיטת רש"י בעלמא דאין כבוש כמבושל אלא בחומץ וציר אבל כבוש בצונן אפי' כמה וכמה אינו נעשה כמבושל וש"ס דפסחים אי תרו לי' הכי קאמר כיון דקפד רחמנא שלא לאכול בשר שהחלב מעורב בו מה לי מעורב בו ע"י בישול או תרי לי בצונן ודבר צלול שהיא החלב נמשכת ממילא לתוך הבשר. באופן שאם מחתכין הבשר היו מוצאים בין בתריו טפטופי חלב וזה מותר לאכול והיינו חידושיו שהיקל רחמנא לאכול תערובות שלא ע"י בשול ולעולם אין זה כבוש כמבושל ואין לנו ראי' ברורה שאם כבוש גבינה עם בשר בחומץ וציר שלא יהיו אסורים מן התורה דהוה בכלל לא תבשל דכבוש כמבושל ועיין מ"ש הרב"י בי"ד רס"י ק"ה:

אי חידוש הוא אפי' כי ליכא נ"ט נמי הא לפירש"י א"ש דבא להוכיח דלאו חידוש מדאשכחן כה"ג בכלאים אלא להתוס' ק' הא ודאי חידוש הוא דאי תרו לי' כולי' יומא בחלבא שרי וכו' וי"ל דהוה ס"ד דמחידוש לקולא ילפינן מיני' חומרא והכי קאמר אביי אי חידוש הוא לקולא ולא ילפינן מיני' אפי' חומרא א"כ אפי' ליכא נ"ט נמי אע"כ חידוש לקולא לא הוה חידוש א"כ נילף מיני' טע"כ ומסיק רבא לעולם אימא לך חידוש לקולא לא נילף מיני' אפי' חומרא והכא דרך בישול אסרה תורה ולזה נתכוונו תוס' סנהדרין כ"ז ע"א ד"ה עד זומם. ומ"ק ח' ע"א בסוף הדבור ובנדרים ג' ע"א תוס' ד"ה האי חדוש לחומרא הוא:

והא דמייתי תוס' שם משמעתין ולא ממקור ההלכה דפ' אלו עוברין דאמרינן חידוש הוא אי תרו לי' כולי' יומא י"ל התם אפשר לפרש דלא חדית לן ש"ס חידוש לקולא אלא אדרבא אלעיל קאי דקאמר בב"ח חידוש לחומרא דהאי לחודי' שרי ובהדדי אסור אע"ג בכלאים נמי אשכחן כי האי גוני מ"מ הכא הוה חומרא טפי דבכלאים מיד דינקי מהדדי קפיד רחמנא אבל הכא אפי' יונקי מהדדי ע"י דתרו כולא יומא עדיין שרי ואפ"ה קפיד אתערובות ע"י בישול והיינו חומרא ולא מוכח מידי דלא נילף חומרא מחידוש לקולא אך משמעתין דע"כ הפי' כנ"ל משו"ה מייתי תוס' מדשמעתין:

ודע למ"ד במה מצינו דן מינה ומינה א"כ אי ילפינן טע"כ במה מצינו מבב"ח לא הוה ילפינן אלא טע"כ דבשול אבל לא בתרו לי' כולי' יומא אע"ג דמסברא חצונה אין לחלק בטע"כ בין ע"י בשול ובין ע"י כבישה מ"מ כיון דלא ידעינן טע"כ מסברא חצונה אלא במה מצינו מבב"ח א"כ דן מינה ומינה ע"י בשול אין ע"י כבישה לא ומ"מ אביי דשמעתין שפיר קאי אמתניתין דלעיל ירך שנתבשל בה ג"ה ואמר דהא בנ"ט דתנן התם דאורייתא דאי לאו דאורייתא ולית לי' להאי תנא ילפותא דמשרת ודג"נ עכ"פ בבישול נילף מבב"ח דעכ"פ בבישול טע"כ דאורייתא. אבל מודה אביי דאצטריך משרת או ילפותא דג"נ למילף מיני' טע"כ אפי' בכבוש דאע"ג דג"נ גופי' בישול הוא מ"מ מסברא אין לחלק בטע"כ בין כבוש למבושל אי לאו דאי' במה מצינו מבב"ח דדן מינה ומינה אבל אי ילפינן מג"נ בודאי אין לחלק וא"כ שפיר אצטריך הני ילפותת ובהכי מתישב נמי דלאביי לא הוה ב' כתובים בב"ח ומשרת וג"נ ולהנ"ל ניחא ומיושב ק' תוס' ד"ה מבשר וחלב וק"ל:

ועתי"ט ריש מס' שקלים ומ"ש שם בב"ח חידוש הוא ולא ילפינן כלאים מיני' נ"ל דוחק ועוד צל"ע הא בכלאים גופי' מצינו ביטול אם לא הוסיף מאתיים מותר וכ' רמב"ן ריש מס' ב"ב משום דבטל במאתיים א"כ היתר בהיתר בטל. אבל האמת יורה דרכו נהי בכל התורה אחרי רבים להטות בין בלח בין ביבש. אמנם מצינו בב"ח ביטול בלח המתפשט

לתוך יבש וילפינן מיני' יניקת כלאים שמתפשט הלחות לתוך הזרע והגפן דתתבטל במאתיים. אבל ביבש לא מצינו ביטול בהיתר ע"כ חוט פשתן שנאבד בבגד צמר או בהיפוך לא בטל ולזה נתכוון עט"ז שנתקשה בו ש"ך י"ד רסי' רצ"ט. ומ"ש ש"ך שם בב"ח יבש ביבש הוא דבר שא"א לשמוע איך שייך בב"ח דאורייתא יבש ביבש ודברי עט"ז נכונים ומוכרחים:

ומיהו היינו היתר בהיתר דרחמנא קפיד על תערובתן אבל היתר בהיתר ממש כגון צמר גמלים וצמר ארנבים שנתערב בהם צמר רחלים זהו בטיל בודאי והארכתי בזה בתשובה סי' אלף ק"ג ע"ש:

לימא פליגו אדרבא וכו' לשון זה צ"ע לפירש"י מי פליג ארבא הלא רבא אמר כן אדרב לעיל דרב אית לי' סליק והכא רב עצמו אמר דלית לי' סליק א"כ הוה תיובתא דרבא ומאי שייך פליגא אדרבא אבל לפי' תוס' א"ש דהא דרב דשמעתין פליג אשנויי דרבא דמנחות שם. אלא דבריהם צע"ג לכאורה דהרי התם גופי' צריך להבין למאי הלכתא אמר סליק השמן כמי שאינו והסלת רבה ומבטל להשמן למאי צריך לסלק השמן יניח השמן וגם הסלת במקומו. ויכנס מהשמן של מנחת נסכים לתוך הסלת של קומץ ובטל באינו מינו טיפה א' והרי ריבה שמנה נהי מה שנכנס מהשמן לתוך שמן לא יתבטל דמב"מ לא בטיל אבל עכ"פ מה שנכנס ממנו לסלת בטיל ונתרבה שמנו של זה וחיסר שמנה של זו אלא דאהש"ס לק"מ אה"נ לא הוה צריך לומר סליק אלא כיון דאמת כן הוא דס"ל סליק לעיל פג"ה דף ק' ע"כ אמרינן שם ס"ל לר' יהודה סלק כיון דהאמת כן הוא וא"כ ק' ש"ס דשמעתין א"א להיות מר' יהודה דמנחות דשם אין הכרח לומר סלק וע"כ אסוגיא דפג"ה סמיך וכפירש"י ודברי תוס' צ"ע:

אמנם א"ש לשיטת רמב"ם שם בפי' המשנה (ושם נדפס בטעות ועתי"ט שם) דס"ל דלא שייך ריבה שמן לא ניתוסף שיעור שלם היינו לוג שמן והכא מילתא אחריתא הוא והכי קאמר דהקומץ כולה סלתה בטל בריבוי שמן של מנחת נסכים שהוא ג' לוגים שמן מיהו בסלתה של מנחת נסכים לא יתבטל קומץ של מנחת יחיד דה"ל מב"מ אך סלק הסלת כמי שאינו ויתבטל כל הקומץ בשמן ולא נשאר כלום להקטיר וה"ל מנחת יחיד שלא להקטיר קומצה ופסולה ולפ"ז א"ש פי' תוס' דשמעתין. אך התם במנחות במתניתין פי' תוס' כפירש"י דלא כרמב"ם ואפ"ה בגמרא שם כ' תוס' כמ"ש בשמעתין וזה צ"ע:

סלק את מינו וכו' העלה רשב"א דסלק דשמעתין הוה ממש כמו סלק דיין ביין וקיתון של מים שלהי מס' ע"ז. דהרוטב הוא עצמה מים ומתערבים בה מיחל היוצא מחתיכת הנבלה עם המיחל הרבה היוצא מחתיכות המותרים ואי לא אמרינן סלק המיחל הכשר

והמים רבין ומבטלין מיחל האיסור אי לאו דאמרינן הכי הי' מוציא מין את מינו מיחל את מיחל והי' אוסר במשהו ע"כ צריכין לומר סלק:
והנה הגאון מ"ה דוד דייטש זצ"ל הובאו דבריו בס' שערי חכמה סוף שער יוד הקשה לפמ"ש תוס' מנחות כ"ג ע"ב למאן דאזיל בתר בטל לא שייך במשקין מב"מ דהבטל א"א להיות המבטל לכי מסרח דמשקה דמסרח אבד שם משקה מיני' ואפי' לכלב לא חזי'. לפ"ז לא מקשה ש"ס בשמעתין חלב נבלה הוא ומאי קושי' דלמא רב ס"ל בתר בטיל אזלינן ומשקה א"א להיות כמבטל הנ"ל. ולהנ"ל לק"מ דהרי רב איירי הכא מתערובות מים ומיחל דהיינו משקים ואפ"ה אמר מב"מ לא בטיל לולי דאמרינן סלק וא"כ ע"כ לא אזיל רב בתר בטיל ולק"מ ועוד דהא לא ברורא לן כלל דס"ל לרב נטל"פ מותר וא"כ לא שייך לרב למיזל בתר בטיל:

דף קח:

חלב אמאי מותר חלב נבלה היא. עיין שיטת רשב"ם וק' תוס'. ותי' הר"ן כיון דחנ"נ בשארי איסורים משום לתא דבב"ח הוא. א"כ להס"ד דגדי אסרה תורה ולא חלב לא מצינו בב"ח חנ"נ א"כ בשארי איסורים לא אמרינן במים דנעשו נבלה א"ש למסקנא דגם החלב אסורה ונעשית נבלה א"כ בשארי איסורים גם המים נעשין נבלה ולק"מ אהרשב"ם. ומיהו לפמ"ש לעיל שיטת רמב"ן דאפ"י אי לא ידעינן מבב"ח מ"מ בשארי איסורים חנ"נ אדרבא בב"ח ה"א אין לך בו אלא חדושו קמ"ל רב עיין לעיל א"כ לא א"ש תי' הר"ן ומ"מ נ"ל דא"ש עפ"י מ"ש ד"מ בשם או"ה דלא אמרינן חנ"נ אלא אחר שכבר נודע לו שנתערב איסור בהיתר אבל אם נתוסף עליו קודם שנודע לו מצטרף ההיתר האחרון לבטל האיסור והש"ך הקשה דבב"ח דחנ"נ דאורייתא בודאי ליכא לחלק בין נודע ללא נודע וכדמוכח בשמעתין דפריך חלב נבלה היא ומאי קושי' דלמא קודם שנודע לו נסתלק הבשר מן היורה. ואפי' בשארי איסורי דרבנן נמי א"א כדמוכח במס' ע"ז בסוגיא דיין ביין ע"ש. ואומר אני בודאי אי לאו בב"ח נמי הוה אמרינן בכל האיסורים חנ"נ כמ"ש רמב"ן אך הוה מחלקין בין קודם שנודע לאחר שנודע. אמנם כיון דמצינו בב"ח דחנ"נ מן התורה והתם ליכא לאפלוגי בין נודע ללא נודע משו"ה לא פלוג רבנן בכולהו איסורין לומר חנ"נ אפי' בלא נודע. והא"ש כדהוה ס"ד גדי אסרה תורה ולא חלב ה"א דחלב לא נעשה נבלה כלל והשתא נהי אפי' במים בעלמא נ"נ היינו בנודע אבל לא בלא נודע והוה מוקמינן הך דכזית בשר בלא נודע וכנ"ל וק"ל:

גדי אסרה תורה ולא חלב היינו מדלא כתיב גדי וחלב אמו לא תבשלו יחד כמו לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו הוה סד"א אגדי קפיד רחמנא ולא אחלב מיהו למסקנא נ"ל היינו טעמא דתלאו תורה בבשול גדי לומר שלא נעשה בב"ח דאורייתא עד שנתבשל הגדי כ"כ שאחרים אוכלים אותו אבל בבישול החלב לא סגי אעפ"י שממהרת להתבשל. אלא דלפ"ז התם בפסחים קאמר חידושא אי תרו לי' כולי' יומא בחלבא וכו' ה"ל למימר חידושא טפי אי בשיל לי' וסילקו קודם שנתבשל כבן דרוסאי דודאי בלעו זה מזה הרבה ואפ"ה עדיין מותר וכמדומה לי שק' זו רמוזה בפלתי סי' צ"ב. והנה לפי משמעות הסוגיא משערין החלב בכזית ולא ברביעית וצריך טעם מנ"ל דלא לשער ככל משקין עיין רמב"ם פי"ד ממ"א הל' ט'. וצ"ל מהאי טעמא אלו הוה כתיב לא תבשל בשר וחלב יחדיו ואמרינן אם אינו ענין לבשול תנהו ענין לאכילה עכ"פ אכילה אינו מפורש בפסוק וה"א הא כדאיתא והא כדאיתא בשר בשיעור אכילה וחלב בשיעור שתי' קמ"ל קרא לא תבשל גדי בחלב כאלו כתיב לא תאכל גדי בחלב אמו ותלה העיקר בגדי א"כ גם חלב בשיעור גדי דהיינו כזית כנ"ל וא"כ אין הכרח לדינו של ברייתא דלוי דבעינן שיעור בשול דאחרים אוכלים אותו. אלא לכאורה זה תלי' בפלוגתת ר"ע ורבנן בנזיר פ' ג' מינין אסורים בנזיר דכתיב מחרצנים ועד זג לא יאכל ומשרת ענבים לא ישתה דרבנן ס"ל חרצנים וזג בשיעור אכילה ויין בשיעור שתי' זהו שיטת ר"ת שם בתוס' ופ"ק דסוכה והכי קיי"ל אמנם ר"ע ס"ל מדכתיב ומשרת ענבים וי"ו מוסיף דאפי' השותה יין שיעורו בכזית כשיעור אכילה ע"ש וא"כ לר"ע שפיר מוכח הכא דהקפידא בשיעור בשול דגדי במאכל בן דרוסאי דמשו"ה כתיב לא תבשל גדי ולא כתיב לא תבשלו גדי וחלב אמו יחדיו דאי משום ליתן שיעור לחלב בכזית הוה סגי בוי"ו מוסיף גדי וחלב אמו ומדכתב לא תבשל גדי בחלב אמו ש"מ תרתי וא"ש ברייתא דלוי כר"ע אמנם ש"ס דפ' אלו עוברין קאי אפלוגתא דרבנן ור"ע דהיתר מצטרף לאיסור וטע"כ ובעי לומר חידוש בב"ח גם לרבנן לא הוה בעי למימר חידושא דאפי' בשלו זע"ז כל זמן שלא נתרכך הבשר כמאכל ב"ד לא מחייבו דדין זה אינו מוכרח לרבנן דר"ע דלית להו וי"ו מוסיף ע"כ קאמר אי תרו לי' כולי' יומא ולפ"ז לפי מאי דפסק רמב"ם לענין נזיר כרבנן דר"ע שתיית נזיר ברביעית א"כ אצטריך הכא לא תבשל גדי ליתן שיעור חלב בכזית. א"כ משו"ה לא מייתי רמב"ם ולא שום פוסק הך דלוי ופלתי בסי' צ"ב נדחק בזה:

ולכאורה משמע דמשערין כזית חלב דהיינו שנותנים זית בחלב והיוצא ממנו הוא שיעור זית זית וכן פי' תוס' פ"ק דסוכה לענין כזית יין דנזיר ולפ"ז חמירא חלב מגדי דגדי בעינן

כזית ואי ממחה לי' הוה לי' ג' זיתים שהוא רביעית. ואלו חלב שיעור זית איקריש לי' ה"ל שליש זית. וק' איך יצטרפו חצי זית גדי עם חצי זית חלב דלא שוו בשיעוריהן:
בשקדם וסלקו מ"ש תוס' דכלי מדין הכניסו כלים קטנים לתוך יורה גדולה כבר כתבתי לעיל פג"ה צ"ח ע"ב דאין הכוונה דהכי הוה מעשה בכלי מדין וכלים גדולים לא הגעילו ולא הוכשרו כלל. אין הכוונה כן דהרי הך דחנ"נ בשארי איסורים לכ"ע לאו דאורייתא ובכלי מדין דאורייתא שפיר הגעילו כל הכלים אלא דעיקר ק' מכלי מדין כיון דלכאורה מפורש בתורה דלא אמרינן חנ"נ מדצוה להגעיל וכיון שמפורש אמרה תורה דלא אמרינן חנ"נ לא יכלו חכמים להחמיר על זה כ' תוס' דאין זה מפורש בתורה דהא אפשר למצוא הכשר בקטנים לתוך גדולים דאיכא ס' אע"ג דבאמת הגעילו אפי' גדולים מ"מ אינו מפורש בתורה משו"ה מצי חז"ל להחמיר וק"ל:
גופא אכל חצי זית בשר וכו' מ"מ בין לרב בין ללוי שיעור בשול ושיעור אכילה א' הוא אע"ג דלא יעלה על הדעת לומר דבעינן בזריעת כלאים הכרם כזית כיון דשיעור אכילתו בכזית ז"א דמי תלאן זה בזה והכא צ"ל כמ"ש רמב"ם והוא ממדרש רבה כמ"ש ה"ה דלא אסר הכתוב בשול אלא משום שהוא התחלת אכילה שמבשל לצורך אכילה והחמירה תורה אפי' בהכנת המאכל מכ"ש דאכילה גופי' אסורה אבל בכלאי כרם ליכא למימר שאסרה תורה זריעה משום אכילה דהא חזינן כלאי זרעים ובהמה מותרים באכילה ואפ"ה אסורים בזריעה והרבעה. וכיון שכן ראוי שלא לאסור הבשול אלא בשיעור שלוקה על אכילתו וא"ש:
אמנם בס' המצות לרמב"ם לאו קפ"ז כ' מדכ' ג"פ לא תבשל אם אינו ענין לבשול תנהו ענין חד לאכילה וחד להנאה ואפ"ה לא נחשב לאו בפ"ע משום דאכילה כולל הנאה בכל התורה ואכילה והנאה הכל לאו א' בשארי איסורים ואלו הוה כתיב לא תאכל בשר בחלב היו כולל הנאה אלא דלא מצי למיכתב לא תאכל משום דלא יבוא להתיר שלא כד"א ע"כ הוצרך להחליף לשון אכילה בלשון בשול לאסור אפי' שלא כד"א ואכתי מלשון בשול לא הוה ידעינן הנאה הוצרך לכתוב לא תבשל פעם שלישית לרמז שבבשול השני כבר נאסר הנאה כאלו הוה כתיב לא תאכל ולעולם אין לאו מיוחד להנאה אלו תוכן דבריו שם ובזה יובנו דבריו בנקודה נפלאה שבמס' כריתות ע"ש:
והלח"מ פ"ט במ"א כ' דתרוויהו צריכי דברי מדרש רבה הנ"ל ודבריו שבס' המצות הנ"ל דמלא תבשל באם אינו ענין לא הוה לקי ומק"ו דבשול מכ"ש אכילה נמי לא הוה לקי ומצירוף שניהם לקינן ומ"ש אחרונים אלהח"מ מר"פ איזה נשך ומס' מכות דלקינן אאם

ענין כבר הארכתי שם. ואמנם דברי הלח"מ פה בנוים אדברי ה"ה פ"ב ממ"א שכ' כל שיש שום לאו אפי' שאין לוקין עליו מ"מ אי יש גם ק"ו עונשין מן הדין:
ומשום כן ק' אכה"ג שהקשה למה לי ג"פ לא תבשל פ"א סגי ושוב אסור באכילה והנאה מלא תאכל כל תועבה ותי' דלא הוה לקי אלאו שבכללות ע"ש עיין פלתי רס"י פ"ז. ולהנ"ל צ"ע כיון דאיכא ק"ו השתא אבישול לקי אאכילה לא כ"ש ממילא סגי בלאו שבכללות ללקות עליו וא"כ הדרי ק' לדוכתא ג' לא תבשל למה לי וי"ל לפי הנ"ל דאי מלא תאכל כל תועבה לא ידעינן אכילה שלא כד"א והנאה שלא כדרך הנאתו ואצטריך בפי' לא תבשל א' לאכילה שלא כד"א וא' הנאה שלא כד"ה ועוד לפמ"ש בתחלת דברינו דעי"ז ידעינן דאכילה ובישול חד שיעורא אית להו:

דף קט.

ממאי דבאפשר לסוחטו פליגו. דעת הראב"ד דלא נאמר חנ"נ אלא למ"ד מב"מ לא בטיל וזה נראה דעת הריף דלא הביא כלל הך שקלא וטרי' וטעמא יש להסביר קצת כיון דטעם כעיקר אפי' אם היא דאורייתא צריכין ראיות מפסוקים אבל פשטיות לא תאכל נבלה וחלב ממש גוף האיסור ולא טעמו ונהי יש לנו רבוי' אטעמא מנ"ל להמצא עוד איסור אחתיכה שקבלה הטעם אפי' בב"ח. אך למ"ד מב"מ לא בטיל והוא גז"ה בלי טעם וסברא מדם הפר והשעיר אעפ"י דהתם שניהם שוים לא איסור ולא היתר ואינם בטלים כי גז"ה הוא א"כ י"ל אפי' א' באלפי אלפים פעמים תערובות לעולם יעשה כמוה ושוב אפשר כיון דחתיכה זו לכשיערב במינו יאסר נמצא יקרא שם איסור עליו אז אפשר אפי' באינו מינו נקרא שם עליו ובעי ס' נגד כלו זהו נ"ל סברת דראב"ד והרי"ף. אלא שהלח"מ הקשה א"כ בשמעתין בעי למימר כ"ע אפשר לסוחטו מותר ובמב"מ פליגו נמצא ס"ל לרבנן מב"מ בטיל ואפ"ה אפשר לסחטו אסור וק' עצומה היא ולא תי' כלום וצ"ל אה"נ זהו סברת ר"א לרבינא שהקשה כן אבל למסקנא ע"כ רבי לא פי' כן דברי רבנן ור' יהודה כמו שמוכיח הש"ס א"כ נראין ואין נראין מיבעי' לי' וק' ארבי גופי' מנ"ל לרבי דלמא רבנן ור"י במב"מ פליגו אע"כ ס"ל כס' הנ"ל וא"א לומר מב"מ בטל ואפשר לסוחטו אסור וק"ל:
ותו לא מידי וכו' עפירש"י וכ' ובין בחלב הדבוק בחתיכת בשר ויש בה ליתן טעם וכו' והנה רש"י מיירי ברוטב עבה דלא שייך סלק כמו שסיים בסוף דבריו וז"ל אבל אם יש ברוטב לבדו יותר מ"מ וכו' ע"ש מבואר עד עכשיו מיירי בשאין ברוטב לבטל וא"כ ק' לאיזה צורך כ' רש"י שהחלב נ"ט בחתיכה אפי' כי ליכא נ"ט נמי דהא מב"מ לא בטיל

דהא רש"י כ' להדיא בפסחים ל' ע"א חלב ובשר מב"מ הוא. מיהו מהרש"ל כ' שם דמיירי בבשר שומן ע"ש וא"כ י"ל הכא מיירי רש"י מבשר כחוש אבל דבריו צ"ע לכאורה דוודאי בשר כחוש עם חלב הוה מין בשאינו מינו בטעמא וכזה כ' ש"ך רס"י צ"ח בשם הראב"ן אבל לענין מב"מ לא בטל דאזלינן בתר שמא אין לחלק בין שומן לכחוש ואי ס"ל לרש"י כהראב"ד דחלב עם בשר הוה מב"מ בשמא מדחייב עליו משום בשר מן החי אין חילוק בין כחוש לשומן א"כ דברי רש"י סתרי אהדדי לכאורה:

עוד ליישב סתירת רש"י דהכא ובפסחים פסק רש"י מב"מ לא בטיל ובע"ז ס"ו ע"א גבי חמירא דחוטי פסק דמב"מ בטיל וכן הקשו תוס' לעיל צ"ז ע"א סוף ד"ה רבא וכו'. גם יל"ד דמייתי רש"י ראי' מחמרא לגו חלא ולא מייתי ראי' מפלוגתת אביי ורבא בחמרא חדתא בעינבי וחמירי דחיטי וחמירי דשערי:

גם צל"ע אעיקר פלוגתת אביי ורבא אי בתר שמא או בתר טעמא אי פליגו בדאורייתא וכמ"ד מב"מ לא בטיל מדם הפר ודם השעיר הא התם שוה בשמא ובטעמא דלמא עד דאיכא תרוויהו כי התם שמא וטעמא שוים. וכן הקשה ש"ס אהתנאים דלמא עד דאיכא תרוויהו מב"מ ועולין. וא"כ מנ"ל לאמוראין לחדש בדברי ר' יהודה דסגי בשוה בחדא מיניהו שמא למר וטעמא למר וצלע"ג. בשלמא אי פלוגתתם בטבל וי"נ יש להסביר לא מיבעי' בטבל דהוה דבר שיל"מ וכ' הר"ן בנדרים דהטעם משום דהוה היתר בהיתר אע"ג שעתה עדיין אינינו היתר מ"מ מה שחסר שאינינו היתר עדיין ישלים מה שהוא מב"מ א"כ יש לומר סגי בהשלמה כל דהוא או שמא למר או טעמא למר ובחומרא דיי"נ נמי יש לדחוק כיון דכתיב לא ידבק בידך מאומה משו"ה החמירו בכ"ש מיהו באינו מינו כבר נאבד מן העולם במיעוטו. משא"כ מב"מ שמצא מין את מינו ומחזקו ונשאר בעולם. וס"ל לאביי העיקר הוא במה שנשאר טעמו ורבא ס"ל העיקר הוא במה שנשאר שמו בעולם. אבל אי בדאורייתא בקרא פליגו צ"ע ידעתי פתר. מ"מ לפי דברינו י"ל דלא תיקשו ב' הברייתות דמייתי ש"ס תני' כוותי' דרב ושמואל ותני' כוותי' דר"י ור"ל. ולא בעינא למוקים חדא כר"י וחדא כרבנן דלא משמע כן בש"ס שם אלא תרוויהו הילכתא נינהו וכמ"ד מב"מ לא בטיל אך בעינן שוה בשמא ובטעמא כמו דם הפר והשעיר. חוץ מטבל וי"נ דבחדא מיניהו או שמא למר או טעמא למר נמי לא בטיל מטעם הנ"ל וא"כ הך ברייתא מיירי בשוה בשמא וטעמא בכל התורה במינו במשהו ואידך מיירי בשמא ולא בטעמא הוה בנ"ט לבר מטבל וי"נ וא"ש ב' הברייתות. אך אביי ורבא בחמירי דחטי ושערי לא משמע לרש"י דמיירי בטבל כיון דבש"ס דילן אינו מבואר טעם דחומרת טבל אלא משום כהתירו כך איסורו חטה א' פוטרת כל הכרי והיינו אי ראוי להפריש מזה

על זה אבל חטי ושערי נהי לענין תערובות איסור והיתר חד שמא אית להו מ"מ לענין הפרשה אין מפרישין מחטים על שעורים ולא משעורים על חטים. ומ"ט יהי' במשהו אע"כ אביי ורבא ס"ל מב"מ בעלמא לא בטיל כר' יהודה ובקרא פליגו וס"ל דלא בעינן אלא שוה בחד מיניהו. וע"ז כ' רש"י בע"ז דלית הלכתא כאביי ורבא בהא מהך ברייתא דתני' כוותי' דר"י ור"ל דלכל הפחות מוכח מהך ברייתא דבעינן שוה בשניהם:

אמנם בשמעתין מייתי רש"י ראי' מפלוגתת אביי ורבא מחלא לגו חמרא דהקשה התם הריטב"א הא רבא אזיל בתר שמא והכא אזיל בתר טעמא ותי' כיון דטעמי' חמרא עדיף מריחא לרבא נמצא לענין ניסוך וקידוש וברכה דינו כחמרא א"כ שמו חמרא ובאביי להיפוך. נמצא הני הוה שוה בשם ובטעם ושפיר פסק רש"י כוותי' בהא ומייתי רש"י מיני' דוקא. ולא מפלוגתתם בענבי חדתא וחמירי דחטי דהני לא שוה אלא בחדא מיניהו ולית הלכתא כוותייהו בהא:

ולפ"ז מיושב גם סתירת רש"י בחלב ובשר דס"ל כהראב"ד הנ"ל דחלב מיקרי בשר ושוה בשמא אך בשמעתין מיירי בשר כחוש והוה אינו מינו בטעמא אע"ג דשוה בשמא מ"מ נידן כאינו מינו ובפסחים מיירי מבשר שומן כמ"ש מהרש"ל שם והוה שוה בשמא ובטעמא והוה מב"מ וא"ש:

והנה התם בע"ז מייתי ש"ס טעמא משום דכהיתירו בחטה א' כך איסורו ולא מייתי הא דירושלמי דשיל"מ משום דאי ס"ד דברייתא מיירי בשבעלים בעיר ויש להם טבל להפריש דהוה דשיל"מ ומשו"ה לא בטיל ה"ל למיחשב נמי חמץ וחדש לפני העומר דלא בטיל דה"ל דשיל"מ ודבר זה מבואר כן ברמב"ם פ"ו ממ"א אע"כ לא מיירי מדשיל"מ אלא כשאין הבעלים בעיר ואפ"ה לא בטיל משום כהתירו כך איסורו ולפ"ז משמע בטבל טבול לתרומת מעשר שאין התירו בחטה א' וגם אין הבעלים בעיר דלא יש לו מתירין שפיר בטיל ולא משמע כן בתוס' יומא מ"ז ע"ב דאפי' בטבל הטבול לקומץ מנחה בבין הבינים שאין יכול להפריש עליו כלל ואפ"ה לא בטיל דשם טבל בעולם לא בטיל ע"ש וצ"ע:

ועיין מ"ש תוס' לעיל צ"ז ע"א ד"ה רבא דריב"ל ס"ל בס' מדיליף מזרוע בשלה כבר ביארנו לעיל בסוגיא זרוע בשלה דלשיטת רש"י לק"מ דבזרוע בשלה הקילה תורה ע"ש. וילפינן מינה דלכל הפחות בעינן באינו מינו שיעור ס' כמו שהקילה תורה במב"מ בזרוע בשלה ע"ש בביאור בעזה"י ולק"מ:

שוב הקשו תוס' מראב"י דחרסן. ולפע"ד ליישב לפירש"י דהתם לענין טומאה וטהרה מיירי וי"ל ס"ל לראב"י כברייתא דר"ח דבעינן אפשר להיות כמוהו והכא המבטל א"א

להיות כבטיל דהיינו מי רגלים של אדם טהור א"א להיות כמעינות הזב ואפשר גם בהיפוך הבטיל שהוא מי רגלי הזב א"א להיות כמי רגלי הטהור דלא שייך במי רגלים לכי איסרחא ועתי"ט פ"ט דכלים משנה ה' ד"ה אפי' אחד ג' שנים. ומ"מ י"ל בין ראב"י ובין רבנן ס"ל מב"מ לא בטיל והכא פליגי בהא דתני ר' חיי' דבעינן אפשר להיות כמוה וכנ"ל: והנה שם כ' תוס' דבפסחים לא גריס רב לטעמי' ורבא ס"ל כרב ולא מטעמי' והקשא מהרש"א מה בכך דלא גרסינן לי' מ"מ ק' מי הכריח לש"ס לומר דרב ס"ל כר' יהודה וגזר שלא במינו אטו מינו לימא משום חומרא דחמץ ולפע"ד י"ל ס"ל להתוס' אי לאו במינו אסור מדינא לא הוה מחמרינן אלא כיון דמינו אסור מדינא משום יש לו מתירין אחר זמן משום חומרא דחמץ אסרו גם אינו מינו הואיל ולא בדילי מיני'. ותינח לרבא דס"ל אחר זמנו מותר כר"ש אבל רב דס"ל כר' יהודה ולא הוה דשיל"מ הוצרך לומר דס"ל בעלמא כר' יהודה מב"מ לא בטיל וגזרינן משום חומרא דחמץ אינו מינו אטו מינו ומ"מ רב לטעמי' לא שייך דבלא טעמי' א"ש טפי לכן מחקו תוס' רב לטעמי' ומיושב ק' מהרש"א:

הכחל וכו' הלב קורעו ומוציא את דמו. לא קרעו אינו עובר עליו פירש"י להיות בכרת וכ"כ רמב"ם ודקדק רלב"ח דמלקות איכא אפי' בלב עוף עפ"י גי' ריף ורמב"ם ורא"ש בכריתות דבדם הנפש דידי' שחיותו ממנו איכא כרת ודם דאתי' לי' מעלמא בשעת שחיטה דמשרף שריף היינו דם איברים אינו אלא בלא תעשה. וקים להו לרבנן דאפי' עוף היותר גדול מ"מ לפי חולשת חיותו לית בי' דם הנפש כנוס בלבו כשיעור זית. ורק ממה שנאסף לו דם האיברים מעלמא אפשר שיהי' הרבה יותר מזית ועל זה אינו בכרת אלא בלאו. זהו כוונת הרלב"ח סי' קכ"א דף קפ"א ע"ש ומביאו בלח"מ פ"ו ממ"א ע"ש אבל לגי' רש"י שם בגמרא לא יתכן זה ע"ש. ונעלמו דברים אלו מפלתי סי' ע"ב שכ' בעוף שנתבשל בו לבו ואין העוף שלם שאין בו ס' נגד לבו. מ"מ יכול לשער בס' זתים דהרי אין בו יותר מזית דם. וזה ליתי' לריף ורמב"ם ורא"ש הנ"ל נהי דלית בי' יותר מזית דם נפש אבל דם איברים אפשר שיהי' בו כמה זתים:

אינו עובר עליו. פלוגתת רש"י ותוס' תלי' בפי' ש"ס מנחות כ"א ע"א. רש"י וכן ריף ורמב"ם ס"ל דדם שבשלו שאמר זעירי שאינו עובר היינו מטעם שנקרש ע"י בשול. וא"כ כדמסיק הואיל וראוי לחטאת החצונית חייב עליו תו ליתא לדזעירי ומאי דאמר מתחלה ע"י אור לא הדר למילתי' פי' כך ידוע עפ"י הטבע כשיקרש ע"י אור שוב אינו חוזר לצלילתו. אך תוס' ס"ל דתרי מילי נינהו דהבשול אפי' אינו נקרש פוסלו מכפרה כמו איברים שצלאן והעלן וצ"ל אעפ"י איברים שמלחן מ"מ המה ריח נחוח היינו משום

דבדבר גוש אין המליחה פועל כ"כ כמו בדם הצלול ע"כ דם שבשלו ומלחו אפי' בצלילתו פסול לזריקה וממילא . אך בחמה שאינו בשול רק פסילו מחמת קרישתו אהא מסיק כיון שכנגדו ראוי' בחטאת החצונת חייב עליו אבל דם שבשלו ושמלחו לעולם אינו ראוי לא לחצונית ולא לשום דבר. והא דקאמר באור לא הדר למילתי' אין הכוונה דלא הדר לצלילתי' דהא לא מטעם קרוש וצלול אתאינן עלה. אלא לא הדר למילתי' להיות אינו מבושל כיון שכבר הי' מבושל ועיין תשובת רלב"ח הנ"ל:

והרא"ש לקמן בפרקין סי' ל"ז מסתפק דאפי' להפוסקים דדם שבשלו אינו בכרת עכ"פ לאו אית בי' כדם האיברים שלא ניתנו לכפרה ואפ"ה עובר בלאו. ובליקוטים שבחי' הר"ן לקמן ק"כ ע"א אהא דמייתי התם ברייתא הקפה את הדם. תמה על הסוברים אפי' איסור דאורייתא ליכא בדם שבשלו א"כ לקמן קי"ו ע"ב במתניתין חומר בחלב מבדם לחשב נמי שהחלב חייב עליו במבושל משא"כ בדם ולפע"ד לק"מ דה"נ חלב חי אינו חייב עליו כמ"ש תוס' פסחים כ"ד ע"ב ד"ה פרט וכו' משא"כ בדם חי חייב עליו ולא שייך למתני חומר אלא הכי ה"ל למתני החייב בחלב פטור בדם והחייב בדם פטור בחלב וזה אין מקומו במשנה דחומר בחלב וכו' אלא במשניות דספ"ק לעיל כ"ה ע"ב החייב בשקדים המרים וכו' והתם בלא"ה תני ושייר כמ"ש לעיל ולק"מ ק' הר"ן. והא נמי לא קשי' להפוסקים דם שבשלו עובר עליו ליתני חומר בדם שחייב בין חי בין מבושל משא"כ חלב דלא חייב בחי. י"ל אין זה חומר דחלב חי לא הוה דרך אכילתו בכך משא"כ בדם דרך אכילתו חי והה"נ בדם אם אכלו שלא כד"א פטור:

ובפלתי סי' פ"א הקשה מש"ס פ"ק דבכורות דיליף שריותא דחלב מדאצטריך למיסר בב"ח וק' הא משום דם נעכר באת לאסרו ובב"ח נתבשל ואין כאן דם ואסר רחמנא משום בב"ח. ואני אוסיף דאפי' למ"ד דם שבשלו עובר נמי קשי' דבהא לא פליגו דדם שאינו ראוים לכפר אינו עובר עליו אלא דס"ל דם שבשלו ראוי לחטאת החצוטת אבל אי לא היה ראוי כלל פשיטא שמותר וא"כ מאי קאמר דם נעכר ונעשה חלב וכי חלב ראוי לכפר וצע"ג לכאורה שוב מצאתי מ"ש בזה בהג"ה נב"י תנינא סי' ל"ו והוא סבור דזה תלי' בדזעירא וליתא דלכ"ע קשי'. והנלע"ד עפ"י מ"ש ש"ך סי' פ"א סקי"ב דלבתר דגלי לן קרא שריותא דחלב ידעינן דאמה"ח ובמה"ח דוקא ולא שארי דברים היוצאין מן החי ע"ש שסברתו צ"ע. מ"מ ה"נ נימא הכא דמסברא חצונה ה"א דעל המזבח יכפר לאו דוקא ולכל הפחות דם האיברים הוה אם אינו ראוי לכפר והי' סברא חצונה לאסור חלב דדם נעכר ונעשה חלב דלכל הפחות דם איברים הוה ומדגלי רחמנא היתר חלב שוב נדע

דטעמא דהתירא משום דהכל תלוי בראוי לכפר ואפי' דם האיברים לא הוה אם אינו באופן שדם הנפש כיוצא בו ראוי לכפר ולק"מ מש"ס בכורות:
והשתא לפ"ז למ"ד פ"ק דנדה דלית לי' דם נעכר ונעשה חלב לא מוכח מידי נגד ס' חצונה דדם שאינו ראוי לכפר הוה עכ"פ דם איברים ותלי' זה בפלוגתא דתנאי הנ"ל ומיושב מה שהקשיתי מאז מש"ס יבמות פ' חרש דף קי"ד ע"ב וצריכי וכו' ולא אמר שרצים אין היתר לאיסורן משא"כ דם שמבשלו ומתירו כי מ"ש שרצים במשהו נדחקו תוס' בפירושו וה"ל למימר בקיצור הנ"ל ולהנ"ל א"ש דבעי למימר אליבא דכ"ע אפי' למ"ד דלית לי' דם נעכר ונעשה חלב. ותלמידי הרב המופלג מ"ה נטע וואלף סג"ל אמר הא דפשיטא לזעירי דדם שנשתנה פסול להקרבה היינו כמ"ש הרא"ה מביאו ב"י בא"ח רסי' ק"ס דמכתיב גבי כיור מים מים ב' פעמים משמע כהוייתן שלא נשתנו ה"נ כתיב דם דם בזבחים פ"א ע"ב וכמ"ד מערבין לקרנות דאייתר לי' דם דם ע"ש. ולפ"ז תלי' דין זה דזעירי בפלוגתא דמערבין לקרנות וכן פסק רמב"ם ודפח"ח אך מ"מ אינו מוכרח שלא יהי' כדם האיברים עכ"פ:
ולכאורה ק' מדאמרה ילתא לקמן בשמעתין שרא לן כבדא ולא אמרה שרי' לן דם קרוש וזה ק' אליבא הפוסקים כזעירא די"ל לפי מה שאני רגיל לפרש דטענת ילתא היתה דהקב"ה השאיר היתר בכל האיסורין נגד יצ"ה שיכול אדם לטעום טעם חזיר במוחא דשביטא וטעם דם בכבדא וא"כ אין ראוי לחכמים לאסור הכל ובב"ח אסרו הכל כבוש ומליח ובעינא למיכל בשרא בחלבא ומה השאירו לי חכמים נגד יצ"ה ואר"נ זויקי לה כחלא כי השאירו כחל נגד יצ"ה. ולפ"ז א"ש דלא אמרה שרא לן דם קרוש דהאי חכמים אסרו אלא שהשאירו כבדא להתיר נגד יצ"ה ע"כ אמרה שרא לן כבדא וא"ש:
אך הא קשי' ר"פ כיצד צולין מייתי דכבולעו כך פולטו מדנותן כרעיו ובני מעיו לתוכו ומאי קושיין כיון דדם שבשלו ושמלחו מותר מן התורה רק חכמים אסרוהו וכי הי' להעמיד דבריהם ולבטל מצות עשה של צליות פסח לתת כרעיו ובני מעיו לתוכו וע"ש בתוס' מ"ש מכבדא עלוי בשרא ע"ש היטב וצ"ע בזה:
והנה בודאי שיטת תוס' בפי' דברי ר' יהודה אמר רב ק' להלום איך אמר רב דינו משום דמתניתין מיירי בסתמא אפי' באוכל חי בלי מבושל. והלא מתניתין דומיא דכחל דרישא דודאי לא אמרי אלא במבושל או צלי ומהיכי תיתי לומר סיפא חי אמרי. מיהו נ"ל ר"ת לשיטתו דס"ל שינויי דשיעא לא קאי למסקנא ועפ"ז העלה לקמן ק"י ע"א בסוף הדיבור דרישא וסיפא לא הוה דומיא וע"ש במהרש"א ואני אכתוב לקמן אי"ה דלא כמהרש"א דוקא למאי דס"ל שינויי דשיעא לא קאי נמצא לשיטתו בלא ברייתא לא הוה רישא

וסיפא בסגנון חד וה"ה למתניתין דהך ברייתא אמתניתין אתמר כמ"ש תוס' ד"ה לב הא דבעי קריעה ע"ש א"כ לשיטתו שפיר כ' רב בעי לאוקמי מתניתין אפי' באוכל לב חי. אבל לפירש"י אין לזה סברא ודוחק גדול:

ועיין בפלתי רסי' ס"ט דקשה לסמוך אהך קולא דדם שבשלו ומלחו כי רוב גדולי ראשונים מחולקים וסתמא דש"ס משמע כפירושם ובודאי אם יש צדדים להקל יש לסמוך אהתוס' ורמב"ן ורשב"א אבל בלא"ה יחוש לרש"י וריף ורמב"ם ורא"ש וחי' ר"ן הנ"ל וצ"ע:

והנה שיטת ר"ת מבואר בתוס' דשמעתין ומסיימו תוס' דלפ"ז רישא דברייתא כחל עם בשר וסיפא לב בלא בשר דשינויי דשיעא לא קאי ומהרש"א מגי"ה ועו"ד שינויי דשיעא לא קאי. ולא הבנתי דבריו דודאי אי לא אמרינן לב שיעא אפשר דמיירי בצלאו בהדי בשרא ואע"ג דהבשר נעשה נבלה לא נאסר הלב משמנונית הבשר שנעשה נבלה כיון שאין הדם נכנס ללב דשיעא אין האיסור יכול לאסור במקום שאין האוסר נכנס ובקדרה בלי בשר נמי נהי הרוטב והכלי נאסר מ"מ הלב אינו נאסר אך שינויי דלב לא קאי רק כבולעו כך פולטו א"כ אפי' בצלי בהדי משרא לא מצי איירי דהבשר נאסר ונעשה נבלה וחוזר ואוסר הלב דהרי גם הדם נבלע ומוליך שמנונית עמו אלא שהדם חוזר ונפלט ולא השמנינות וזה ברור לפע"ד:

והיוצא מזה לשיטת רש"י רישא דכחל בצלי דוקא וסיפא דלב אפי' בבשול דשינויי דשיעא קאי. אך אם לא קרעו אחר בשולו חייב בדם בהמה דאיכא כזית. ולר"ת רישא בבשול עם בשר וסיפא בלב בלא בשר דשינויי דשיעא לא קאי. ואם לא קרעו מותר אפי' בלב בהמה דדם שבשלו מדרבנן. ושיטת הראשונים בכחל כר"ת ובשיעא כרש"י והוה סיפא בשלו עם בשר ודם שבשלו משמע דלכל הפחות איסור לאו אית בי':

דף קי.

מאתרי' דר' יהודה אנא. ולא אמר מפומבדיתא אנא משום דמסתמא אפי' כחלא של מניקות נמי אכיל דאי ס"ד לא אכלינהו משום דס"ל כחל של מניקה שנה לן ורב טעה ובסורא מנהגא כטעותו של רב א"כ ה"ל מנהג בטעות ואפי' בתוך התחום הו"מ למיכל אע"כ ס"ל לא שנה לו כחל כל עיקר ובקעה מצא ובפומבדיתא לא נהיג חומרתו של רב ולכן לא אכל תוך התחום ואכל חוץ לתחום אפי' של מניקה אלא דלמא יאמרו לו מנ"ל דכחל של מניקה שרי האיכא תרי לישנא ולחד לישנא כחל של מניקה אסור מדינא ע"כ אמר מאתרא דר' יהודה אנא דאפי' ספיקא גברא גרים כדלעיל י"ח ע"ב ויש לסמוך עליו:

ודלמא דיי"נ נינהו עט"ז י"ד סי' קכ"ג סק"ח הקשה משמעתין אדר"ת דהתם דבעי תמדן במים וגם שיהוי יב"ח. ולפע"ד לק"מ שהרי שרפם וצלו עליהם הכחל ולא גרע שריפה מתמדן במים. ושמעתי ומטו בי' משמי' דהגאון מ"ה זרח זצ"ל ובשם הגאון מ"ה הירש אבד"ק ה"ב ז"ל. דמשמעתין מוכח כר"ת דאלת"ה מאי קאמר דלמא מיי"נ הוה מ"מ ס"ס הוה דלמא מישראל ואת"ל משל נכרים שמא אחר יב"ח הוה אע"כ צ"ל כר"ת דבעינן נמי תמדן וה"ל נמי ס"ס להחמיר דלמא לא הוו יב"ח ואת"ל הוו יב"ח דלמא אכתי לא תמדן במים והשיב בוודאי אחר יב"ח הוה ומעתה הוה ס"ס דלמא של ישראל ואת"ל של יי"נ דלמא תמדן כבר במים ויב"ח בוודאי עברו עליהם ומשו"ה שריין ודפח"ח:

ודלמא דגזל הוה דודאי לא אשכחינהו בתוך כרם ישראל דא"כ ה"ל למימר דלית בהו משום יי"נ ומיהו בתוך כרם גוי נמי לא אשכחינהו דא"כ הוה ודאי יי"נ כאן נמצא וכאן הי' ולא מועיל ס"ס הנ"ל וע"כ באמצע הדרך נמצאו וא"כ דלמא דגזל נינהו ולא ודאי א"ל דקדחו בהו חילפי והומ"ל במקום מעבר לרבים אסרטי' ופלטי' שהם של מוצאו. אלא שרצה להחזיק עצמו לת"ח וחשוב שמחמיר על עצמו כדאיתא בירושלמי פ"ז דשקלים סוף ה' ד' אשכח ולא נסיב ע"ש ותשובת צ"צ כ' דכופי' לת"ח להחמיר כן משו"ה השיב לו אחר יאוש בעלים הוה:

ומשו"ה כדחזי' דלא מנח תפילין א"ל מ"ט לא מנחת תפילין דהרי ת"ח אסור לילך במבואות המטונפת משום דא"א בלא הרהור תורה ועוד אפי' כשהוא מצטער חייב להחמיר על עצמו להניחם והשיב לו חולי מעים הוא ואסור להחמיר אפי' אינו מצטער עמג"א רס"י ל"ח. ונראה משו"ה שאל לו נמי על ציצית אע"ג דאפשר המיוחד ללילה הוא דפטור מן הציצית מ"מ שאל לו דהי' לו להחמיר על עצמו מיהו בירושלמי איתא כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט וכך הוה ס"ל לר"ח ומדהשיב לו רמי בר תמרי חולי מעים ולא סתם מצטער אני ש"מ ס"ל דרשאי להחמיר ולא נקרא הדיוט כמ"ש מג"א דכמה דברים אנו פטורים ומחמירים א"כ מ"ט לא עביד ציצית ותי' טלית שאולה ואם יעשה בו ציצית אסור להסירם כשיחזרנו לבעליו ומפסיד ממונו ואין צריך להחמיר בכה"ג עיין תוס' שבת כ"ב ע"א ד"ה רב אמר וכו':

ומשו"ה כדאייתוהו להוא דלא מנקר לאבוה ורצו להלקותו א"ל שבקיה אע"ג דכ' תוס' בב"ב ח' ע"א נהי אין ב"ד מוזהרים מ"מ אם רצו רשאים מ"מ כיון דהבין מסדר שאלותיו של ר"ח דס"ל כהירושלמי דהפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט א"כ לו אין רשאי לכפותו ולהלקותו. ומדראה ר"ח עומק הבנתו אמר חזינא דחריפי טובא:

דף קי:

אי הויתי באתרי' דר"י אחוינא לך חורפאי. אע"ג דמקבלנו דתלמיד אינו עולה לתכלית מדרגתו עד שנפטר מלפני רבו וא"כ אדרבא שלא בפני ר"י חריף טפי. צ"ל היינו בשאין דעתו לחזור ללמוד עוד לפני רבו ונפטר לנהוג ישיבה לעצמו אז הקב"ה מגלה לו סתרי מצפוניו. אבל כשדעתו לחזור נהפוך הוא דבאתרי' דרבי' ידיו רב לו. ורמו בר תמרי רמז לו שדעתו לחזור ע"כ מותר חוץ לתחום למיכל כחלי דאי לא הוה דעתו לחזור אפי' אינו רוצה לקבוע בסורא ממש מ"מ בסורא וכל פרותהא נהגו לאיסור והי' אסור אפי' חוץ לתחום סורא שסוף סוף נקבע דירתו באחת מערי סורא ע"כ רמז לו שדעתו לחזור ומותר חוץ לתחום וק"ל:

ונ"ל במעלי דיומי דכפורי נקיט כחלי ולא כבדא וכליתא משום דכחלא התירה תורה נגד יצה"ר כמ"ש המקובלים לתת מקום לס"ם ע"ד לא תחסום שור בדישו. ע"כ דוקא בעיה"כ אכיל כחלא דכל אכילת עיה"כ כ' של"ה הוה לתת מקום לס"ם כענין שעיר המשתלח לעשותו סניגור:

כבדא מה אתון בי'. בבכורות נ"ה ע"א דכרותא דדמא כבדא פירש"י עיקר הדם הוה הכבד ואמרינן שם כבד שנימוחה מטמא ברביעית פירש"י כבד של מת מטמא באהל כרביעית דם המת והכי פסק הרמב"ם וא"כ יש לחקור מנ"ל דשריא דלמא הוא בכלל כל דם לא תאכלו והרי אפי' חלב שקלינן וטרינן מנ"ל דשרי' הואיל ודם נעכר ונעשה חלב. מכ"ש דה"ל למידק מנ"ל דכבד שרי'. ולהפוסקים דם שקרש ושבשלו מותר מן התורה ולית בי' איסור כלל רק מדרבנן א"כ י"ל כבד שקרש מעיקרא אפי' איסור דרבנן לית בי' מיהו להפוסקים דס"ל דתלי' בפלוגתא דזעירא ורבא במנחות כ"א ע"א והארכתי בזה לעיל במשנתינו הלב קרעו ע"ש וא"כ למ"ד דם קרוש חייבים עליו הואיל וכנגדו ראוי בחטאת החצונית ע"ש א"כ מנ"ל למשרי כבדא. ומצאתי בלבוש עט"ז שכ' מדכתיב על הארץ תשפכנו כמים משמע מלשון תשפכנו למעוטי כבד דמעיקרא אינו נשפך אע"ג דדם שתחלתו צלול אעפ"י שנקרש אחר כך אינו חוזר להיות מותר כיון שנאסר מתחלת ברייתו אבל כבד שמתחלה אינו נשפך לא נאסר אפי' כשנימוחה. וצ"ל דילפינן לי' מלשון תשפכנו אבל תיבת כמים איצטריך למילי אחרינ' לעיל ל"ב ע"ב ור"פ כיסוי הדם ע"ש והכא מתשפכנו כפיק ונכון הוא:

ונ"ל נפקא מינ' דלמאי דאמרינן דכל דם קרוש שרי' א"כ אין כאן חידוש בכבד וי"ל דם איברים של כבד אסור כשאר כל דם האיברים וחמיר מינ' דאפי' מליחה אינה מועלת לו ואסור מן התורה ככל דם האיברים. אבל אי דם קרוש בעלמא אסור מן התורה ושאני

הכא דגלי קרא תשפכנו א"כ י"ל כסברת ר"ת מן התורה אפי' דם האיברים שלו מותר ולא בעי מליחה אפשר ובירושלמי פ"י דתרומות זעירי לא אכל כבדא מיומוי ופי' המפרש בשליקא ע"ש וי"ל זעירא לשיטתו דבמנחות כ"א ע"א הנ"ל איהו הוא דמתיר דם שבשלו ושקרש וא"כ כאן חידוש בכבדא וחמירא כבדא משאר דם האיברים דאפי' במליחה לא סגי לי' ע"כ החמיר:

וראיתי שם בירושלמי מיבעי' לי' לר' ירמי' כבדא ששלקו בחלבא אי שרי' ע"ש ונלע"ד דלא מספקא לי' אי הוא בכלל בב"ח והוא ממועט במאי דאמרינן לקמן קי"ג ע"ב לא תבשל גדי ולא דם דז"א דאין ספק דבכלל גדי הוא וי"ח פסח בכזית כבד מגדי של פסח. והמבשל כבד בחלב לוקה והאוכל מהחלב לוקה ולא קאמיבעי' לי' אלא באוכל מהכבד דלמא לא בולעי' מהחלב דטרידא למיפלט דמא לא בלעי אפי' חלב או דלמא חלב בלעה ועמ"ש הר"ן בשמעתין אהא דאמרינן כבדא דאיסורא ומשום שמנוניתא ע"ש. וראיתי במהרמשי"ף לקמן קי"ג גבי גדי ולא דם דפשיטא לי' דהמבשל כבד בחלב לוקה. ובסוף המסכתא בליקוטיו מספקא לי' ע"ש ולפע"ד אין כאן ספק:

הכבד אוסרת וכו' במתניתין דתרומות מיירי מקולי תרומה דרבנן שהקילו שאינו אוסרת בטעם אלא המתבשל עם הבשר שמושך טעם התרומה אל עצמו ביותר ועלה קאי ר"י בן נורי ואמר יש במיני בשר שאוסר התרומה ואינו נאסר מן התרומה והוא הכבד שאוסר התרומה בפליטת דמו ואינו נאסר לזרים מן התרומה משום שאינה בולעת ע"ש בפי' הרמב"ם ותראה כן ולפ"ז כדדחי אביי בכבדא דאיסורא ומשום שמנונותא הכי פירושו התרומה משום שמנונותא דאיסורא והיא אינה נאסרת מן התרומה למוכרה לנכרים כשאר טריפות כי לא בלעה מהתרומה כצ"ל:

דף קיא.

ודלמא פי קנה חוץ לקדרה הוה א"נ מיחלט הוה חליט לי' ברותחין. לפי הנראה מריף ורמב"ם דלא מייתי קריעת שתי וערב בצלי ורמב"ם מייתי לי' בחליטה. נראה מזה דס"ל לצלי לא בעי קריעת ש"ו דנורא משאב שאיב רק לחליטה דאין חליטה מועלת לדם הכנוס בסמפונות ואמנם אם לא ירצה לקרוע ש"ו יוציא פי קנה חוץ לקדרה יוציאו הסמפונות דמם דרך שם ודמא דכבדא עצמו נצמת ע"י חליטה ונראה הם לא גרסי א"נ מיחלט הוה חליט להו אלא ה"ק פה קנה חוץ לקדרה הוה ומיחלט הוה חלטי לי' וה"פ ר' זריקא העיד שאכלו קני' בקופי' וכבדא שלימה הוה ולא נקרע ש"ו א"כ ע"כ לא חלטו להו ולא מלחי להו וצלי ראה שלא היתה וא"כ מוכח כבדא שרי' בלא מליחה. ודחי ש"ס

דלמא לעולם מיחלט הוה חלטו להו וצלי והא דהוה בשלימותא משום דפה הקנה חוץ לקדרה הוה ולא בעי קריעה ש"ו:

שלוקה אוסרת ונאסרת וכו' בריף ורמב"ם מבואר דאפי' לכבד בלא בשר נמי אין תקנה אלא בצלי ותמה הר"ן דהיינו כריב"ב דלא כריב"נ דסוגיא אזלא כוותי'. והנה בס' שנות אלי' להגאון מ"ה אלי' ווילנא זצ"ל פ"י דתרומות כ' וז"ל אחר שכ' שט"ס יש כאן כ' וכן איתא בתוספתא ר"א אומר כבד אוסרת ונאסרת ריב"ב אומר מבושלת אוסרת ונאסרת שלוקה אוסרת ואינה נאסרת. נמצא יש ג' דעות ריב"נ ס"ל כבד לעולם אינה נאסרת ור"א ס"ל לעולם נאסרת וריב"ב מכריע מבושלת נאסרת ושליקה אינה נאסר כי שליקה קיל מבישול אינו מבושל כל צרכו כמבואר ועתי"ט דתרומות שם ובס' לח"ש שם. א"כ א"ש פסק ריף ורמב"ם דשמעתין אתי' כריב"ב דשליקה אינה נאסרת אבל מבושלת נאסרת ואין אנו בקיאין בין בישול לשליקה ע"כ אין לבשל בלי צלי':

דם דאורייתא הקשו תוס' לר"ת הא דם כבד לאו דאורייתא. והיינו לשיטתם בד"ה וחתוכים לתחת וכו' דס"ל דליכא דם מעלמא בסמפונא כבדא והכל דם כבד דרבנן אבל ר"ת יסבור כרוב הראשונים לדם שבסמפונות כנוס מעלמא וחייבין עליו כרת ונהי אין בו שפע כל כך ואי משום האי דמא לחודא הי' אמרינן משריק שריק וכבכ"פ מ"מ כיון דבכולי כבדא איכא ריבוי דם ויש באותו אבר עצמו דם דאורייתא החמירו משא"כ בכחל דליכא באותו אבר חלב דאורייתא:

תותי בשרא שרי. בכחל קמ"ל לאפוקי ממ"ש תוס' דהשומן נוטף על הכחל. ובכבדא קמ"ל אפי' נמלחה הכבד והבשר לא נמלח מ"מ שרי' דכבד אעפ"י שנמלחה מ"מ יש בה דם כ"כ כמו בשר שלא נמלח וכ"כ ש"ך סי' ע"ג סקי"ד ע"ש:

דף קיא:

דמא דכבדא קפי. נ"ל אין הכוונה דקפי ונראה אדמומיתו טפי מבשרא א"כ לא הוה פריך מ"ש מדמא דבשרא בדבר הנראה לעינים. אלא מיירי בשדי בי' תרי גללי מילחא וכ' תוס' לקמן קי"ב ע"א ד"ה תרי גללי וכו' דהי' ראוי לאסור דאפשר לסוחטו אסור אלא בקיאי הוי רבנן דהמלח מושך כל הדם למטה ולא נשאר מאומה אפי' כ"ש וא"כ י"ל נהי שומן דבבי דוגא דכבדא נמי נראה צלול כמו בדבשרא מ"מ כיון דטבעו להיות קפוי א"כ המלח אינו מושך הכל באופן שלא ישאר מאומה וכיון שנשאר אפי' כ"ש אסור משום דאפשר לסוחטו אסור:

סכין ששחט בה וכו' עמ"ש לעיל ח' ע"ב בזה:

לאו משום דשמיעא לי' מיני' דר"י דאמר מליח הרי הוא כרותח. להפוסקים דס"ל בקערה ופינכה שאינו מנוקבת מיירי ומשום שנכבש הבשר בציר א"כ ה"ל למימר דשמיעא לי' מיני' דר"י דכבוש הרי הוא כמבושל עכנלע"ד דודאי בכל כבוש דעלמא לא ס"ד דלא להוי כמבושל והיינו בירושלמי פ"י דתרומות במתניתין כל הנכבשים אמר ר"י לית כאן נכבשים אלא נשלקים דכבוש כמבושל ושלוק אינו כמבושל ועיין תי"ט שם וגליון תוס' חדשי' שם ובלח"ש שם. ולק"מ דבכבוש לא נחלק ר' יוחנן מעולם דהוה כמבושל אבל הכא מכבוש דציר מליח מיירי. ואי מליח אינו כרותח א"כ הכבוש בציר מליח אינינו כמבושל ומדמוכח מפינכא דכבוש בציר כמבושל ממילא ידעינן דמליח הרי הוא כרותח וק"ל:

קערה שמלח בה בשר וכו' מ"ט פי' דפשיטא לי' דחריפות דצנון משוי לי' כשני טעמים וא"כ מ"ט ותי' אביי משום דהתירא בלע ולא הבין רבא אבל באמת כוונת אביי כדרבא הואיל והתירא בלע אפשר למטעמי' משא"כ באיסורא בלע. וקמ"ל דלא בעינן קפילא למיטעמי' אלא כל אדם ראוי לכך ובקערה קמ"ל דא"א למטעמי' בלשון אא"כ מכניס לפיו ולועסו כמ"ש ט"ז רסי' צ"ח ע"ש:

לרבך יהבי' לי' ואכיל. בריטב"א לרבך א' מרבותיו של ר"א ור"א חשיב סתם רבו הוא רב ושמואל מיסתם סתים להטעותו. ובתשובת רלב"ח כ' דמשו"ה עביד שמואל הכי כי הי' מסופק אי ר"א מחמיר מדעתו כן או רק משום כבוד רבו רב ואי אינו עושה כן אלא משום כבוד רבו רב שלא בפניו יותר הי' מחויב לאכול משום כבוד רבו שמואל שבפניו ע"כ ניסהו שמואל אם יחזור בו ויאכל נמצא לא עשה כן אלא משום כבוד רבו רב וראוי שיחזור בו ויאכל משום כבוד שמואל ואם לא יחזור בו ולא יאכל ש"מ מדעת עצמו פסק כן ובאמת לא אכל ר"א ע"ש ודברים נכונים הם אלא שעדיין הרלב"ח מגמגם איך הוציא שמואל שקר מפיו לרבך יהיבת לי'. ולפי מה שהקדמתי לכתוב דברי הריטב"א הנ"ל א"ש טפי וטובים השנים מן האחד ועיין בסמוך אי"ה:

חס לי' לזרעי' דאבא בר אבא וכו' כ' הרא"ה מכאן מי שנהג איסור בדבר ואוכל אצל א' שאינו נוהג איסור מחוייב להודיע זהו הדבר שאתה נוהג בו איסור וכיון שהחויב כן הוא ממילא ראוי להאמינו ולאכול אצלו ואינו בכלל חשוד על הדבר אלא נאמן באיסורים ועש"ך סי' קי"ט סק"כ:

והקשה רלב"ח הנ"ל אדרבא לידוק משמואל איפכא ולפמ"ש לעיל בשמו לק"מ עוד תי' באמת רב ושמואל פליגו דלרב אסור להטעותו ולשמואל מותר והלכתא כרב באיסורי ע"ש. וש"ך הנ"ל מביא דבריו בקיצור. ולולי דמסתפינא היתי אומר רב אכל אצל שמואל

והודיעו שמואל שהם דגים שעלו בקערה ואכל שמואל תחלה ולא טעם בהם טעם בשר והאמינו רב ואכל אחריו. וכן הי' עובדא בדר"א ור"א לא רצה להאמין לשמואל כי חשבו כחשוד לאותו דבר ולא אכל וכשבא אצל רב אמר לו חס לי' לזרעי' דאבא בר אבא שיהי' חשוד להאכיל אדם דבר האסור לו ובודאי מהימן הוא. וא"ש במ"ש שדקדק זרעי' דאבא בר אבא משום דרמב"ם ס"ל אין ע"א נאמן באיסורים אלא מיוחסים שבישראל. ואאימי' דשמואל הי' מרננים כמ"ש תוס' בקידושין ע"ג ע"א ובה"ג סוף הל' גיטין שהיתה אמו נילקית בב"ד על אותו מעשה עד שנתברר שבא בעלה ע"י שם ובעל ע"כ אמר רב חס לי' לזרעי' דאבא בר אבא שהוא מיוחס ומהימן:

ואמנם רש"י פי' בהדיא חס לי' דלהד"מ. ונ"ל לפרש דנהי דרב אוסר נ"ט בר נ"ט היינו חם בחם אבל היכי דאינו אסור אלא משום אדמיקר לי' בלע כדי קליפה לא יחמיר רב מהאי עובדא דשייפא בצעא הי' שייפא חם ואפי' הי' הקערה קרה הא רב ס"ל עילאה גבר וה"ל כחם לתוך חם. ורב אכל אצל שמואל דגים צוננים בקערה חמה דנהי דלשמואל תתאה גבר ושייך בי' נ"ט בר נ"ט מ"מ רב אכיל דעילאה גבר ואדמיקר לי בלע כדי קליפה ולא חייש רב וכן הוה עובדא דר"א אלא ר"א לא אסיק אדעתי' להקל בזה האופן. א"נ איהו חשש לחומרת ב' רבותיו ס"ל תתאה גבר כשמואל ונ"ט בר נ"ט כרב:

וא"נ קרוב לזה לקמן קי"ג מפיק שמואל לדרשא כל הני גדי בחלב אמו דכתיב בב"ח ומשמע מזה דליכא מיעוטא למעט בשר עוף בחלב וס"ל בשר עוף בחלב דאורייתא ועובדא הוה בקערה שהי' בה בשר עוף והודיעו שמואל לרב ואכיל כי רב ס"ל בשר עוף בחלב לאו דאורייתא ולא החמיר בנ"ט בר נ"ט וכן הי' מעשה דר"א וכנ"ל וק"ל:

אמר חזקי' משום אביי הלכתא דגים שעלו בקערה מותר לאוכלו בכותח עמ"ש תוס' מסוגיא דכל יום נעשה גיעול לחברו. צריך לבאר דהתורה הקפידה על הבליעה הנשאר בדופני הקדרה שלא יעשה נותר ומשו"ה הצריכה מריקה ושטיפה לבער הבליעה מן העולם שלא יבוא לידי נותר והקילה בכלי חרס דתסגי בשבירה ולא תצטרך לכבשונות אע"ג דתשאר הבליעה בהחרסות מ"מ קילא הוא דאקיל רחמנא כ"כ תוס' בזבחים צ"ו סוף ע"א. נמצא אפי' רוצה לגנוז הכלים ושלא לבשל בהם שום דבר מ"מ על כרחינו צריך מריקה ושטיפה משום ביעור נותר. וכל זה אין עניינו לביטול ולנ"ט בר נ"ט כלל. אך ר' טרפון אמר ברגל אין צריך מריקה ושטיפה עד סוף הרגל והטעם כי שמבשלים בו בכל יום ויום נעשה גיעול לחברו ורוב הבליעה יוצא ונפלט לתוך המבושל האידנא ונשארה בליעה קלה בדופני הקדרה שאינה כדאי להקרא עליו שם נותר כיון דבהתירא בלע. והשתא קשה להתוס' עכ"פ איך בשלו בו שלמים להפליט הכלים הא ממעט

באכילתן ועוד שלמים אחר חטאת הא איסורא איכא לזרים ומיפסל ביוצא. ועל זה תירצו תוס' דמב"מ ברובא בטיל מדאורייתא ומותר לבשל בהם וממילא נעשו גיעול לחברו עד סוף הרגל שאז צריך למרוק ולשטוף הארכתי בזה יען ראיתי במהרמ"ל שהקשה למאי הצריכה תורה מריקה ושטיפה ושבירה כלל כיון דמן התורה ברובא בטיל ואולי סבר הגאון זצ"ל שטעם התורה הוא כדין להכשיר הכלי לחזור ולבשל בו ולזה הקשה הא מב"מ ברובא בטיל ולא צריך הכשר ולא היא הטעם היא לבער הנותר ואי ליכא שלמים מרובים כגון באמצע השנה שלא נעשה גיעול לחברו צריך מריקה ושטיפה וכן כלי הרגל אחר הרגל:

והלום ראיתי בנה"כ סי' צ"ג בכל האריכות שהאריך לא הי' צריך לחלק בין איסורא בלע ולא הי' צריך לכך אלא לחלק בין הקדירות שהם ביעור נותר ובין המאכלים שבלעו בליעת הקדרות וכן משמע מדהקשו תוס' בזבחים צ"ז מרקיק שנגע ברקיקותי' לחלק בין כלים לבשר קדשים פי' בפליטת כלים לתוך המאכל הקילו ולא באוכל שנגע באוכל ולא תי' לחלק בין איסור בלע להתירא בלע שהרי רקיק ברקיק מיירי בפסול שנגע בכשר וכבר הרגיש בזה בטה"ק שם אע"כ אין לחלק בזה אלא כמ"ש. שוב מצאתי בתשובת עה"ג שדיבר פא"פ עם הש"ך כנ"ל ע"ש והוא הנכון:

והנה מ"ש תוס' במקדש אוקמא אדאורייתא וצ"ל דסתם מתניתין אתי' כמ"ד מב"מ בטיל וכל שקלא וטרי' דזבחים ובשלהי ע"ז אתי כן וק' קצת לרש"י דפסק הלכתא מב"מ לא בטיל. ויהיו כל הנ"ל לבר מהלכתא. אלא רש"י שלהי ע"ז פירש האי חטאת ושלמים היינו חזה ושוק של כהנים ע"ש וטעמו דשלמים נאכלים לבעלים בכל העיר וחטאת בעזרה לכהנים וא"כ מה ענין שלמים אחר חטאת בשפוד א' ע"כ בחזה ושוק לכהנים וא"כ לכאורה לק"מ ק' תוס' מהבאת קדשים לבית הפסול דכ"מ פ"ו מפהמ"ק הל' יוד כ' עפ"י תוספתא בממעט קצת מהקרבן באכילתו לית לן בה ומשו"ה תודה שנתערבה באיל נזיר יקרבו וינתן שני הזרוע בשלה לכהנים ע"ש א"כ הכא דליכא אלא משום חזה ושוק שוב לית לן בממעט באכילת קדשים ולק"מ ק' תוס':

ויש להדוחה לדחות דלכאורה ע"כ לא קאמרה תוספתא התם אלא שלא ננתק לרעי' ב' האילים משו"ה לא איכפת במיעט אכילת קצת מהקרבן אבל בעלמא בודאי קפדינן אפי' אמקצת נמי אלא די"ל ה"נ שלא להצריך שבירה ומריקה ושטיפה ויש להקל ג"כ. ואם עדיין נאמר מ"מ קשי' להתוס' דהרי מן התורה מב"מ בטיל ומדרבנן יפסלו ביוצא ויצאו קדשים לבית הפסול הראוים מן התורה ואיך יגרום זה וק' ק' תוס'. אלא לזה יפה תירצו

אוקמוה אדאורייתא ולא נוציא לשרפה. מ"מ לפסק הלכה דרש"י דמב"מ לא בטיל לק"מ והבן כי הקצרתי:

והקשה בטה"ק בזבחים למ"ש ב"י סי' צ"ח בשר עז ואיל ועגל ג' מינים הם הדרק"ל הא בשלו כמה מינים בקדרה ולק"מ דהרב"י התם מירי אי מב"מ לא בטיל ואזלינן בתר שמא הוה ג' מינים בשמא. אבל למאי דקיי"ל ברובא בטיל כל שטעמו שוה אפי' אינו שוה בשמא בטיל ברובא והני תלת הנ"ל לא מצינו שיהיו נחלקים כל כך בטעמם שיהיו אינו מינו:

שוב הקשה הנ"ל אתי' תוס' הא הרוטב הוה אינו מינו דרוטב ובשר ב' מינים הם ונ"ל ג"כ דלק"מ דהרוטב שהוא המיחל היוצא מבשר שהוא שלמים ג"כ כמו הבשר. זה הוא מב"מ בטעמא עם הבשר דהא דרוטב ובשר ב' מינים היינו בשמא ולמ"ד מב"מ בטיל דאזלינן בתר טעמא כנ"ל הוה מיחל היוצא מבשר מב"מ עם בשר ולק"מ אלא מהמים שבקדרה והמים אינם קדשים ולא שייך חנ"נ שיהי' איסור לשתות המים חוץ לזמנו אלא שא"א להפרישם מהמוחל המעורב עמהם וכיון שהמוחל גופי' בטיל במינו ברובא כש"כ המים:

ושם בזבחים הקשו תוס' תידוק מרבנן דר"ט דנ"ט בר נ"ט אסור בנתבשלו דנהי דרבנן יסברו לא הקילו במב"מ בכלי מקדש מ"מ שלמים אחר שלמים יעשו גיעול ע"ש וצ"ל דפשיטא לתוס' דרבנן לא יחלקו שהבישול עושה גיעול וממעט הפליטה עד שלא ישאר בתוכו אלא דבר מיעוט שאינו ראוי לקבל שם חדש נותר דהרי סוגיא דשלהי ע"ז אסתם מתניתין השפוד ואסכלא מגעילן ברותחין כרבנן נמי אתי ומשום נעשו גיעול לחברו נגעו בי' ולא יחלקו רבנן אמריקה ושטיפה ברגל אלא משום ממעט באכילת קדשים ומשו"ה הקשו תוס' נידוק מרבנן דנ"ט בר נ"ט ע"י בישול אסור. ואינו מוכרח דרש"י בע"ז פי' גיעול דהתם באופן אחר מגיעול דהכא ע"ש:

והנה בטי"ד סי' צ"ג מייתי דעת רשב"א בתה"א אם אחר שבשל בשר בשל ירקות נעשה גיעול ומותר לבשל חלב היינו כר"ט הנ"ל דלא כרבנן או ס"ל רבנן לא פליגו אגיעול רק אנ"ט בר נ"ט ע"י בשול אסרו וכנ"ל והנה מייתי טור שם דברי עיטור תמוהים ותמה והרב"י הוסיף לתמוה עליו ויען כי העיטור אינו נמצא והב"י לא ראהו מעולם. וה' הקרה לפני בכתב ישן נושן על שעה חדא והעתקתי ממנו מה ששייך לכאן והוא קצת מוטעה ובהג"ה מועטת יובנו דבריו. זה לשוט בה"ל בב"ח. ואם יש בו ס' מותר אית מ"ד מבשל בו ממין שבשל עכשיו כיון שהבשול מותר טעם הראשון בטל. והקדרה מותרת נמי. ואית מ"ד כיון דקיי"ל כ"ח אינו יוצא מידי דופיו לעולם. טעם הראשון אינו יוצא ממנו

לעולם ואינו יכול לבשל בו ממין שבשל עכשיו. וממין הראשון נמי אינו יכול לבשל שהרי האחרון אינו בטל ואין לו תקנה אלא שבירה. ומסתברא מדגרסינן קדרה שבשל בשר לא יבשל בה חלב ואם בשל בנ"ט ומדלא מיירי בקדרה ש"מ דאי ליכא נ"ט בחלב הקדרה מותר ומבשל בה חלב דכיון שהוא בטל מה שבקדרה בטל הוא. נשאר בדופני הקדרה ונשאר האיסור דרובא טעם חלב ומיעוט טעם בשר והרי במשהו ע"י תערובות דרבנן ואזלינן בתר רובו דחלב ומה שבפנים אינו עושה בב"ח שתהי' איסורו במשהו שהרי אין בו טעם. והלכתא מבשל בה בשר ומבשל בה חלב לכתחלה ואם לא בשל בה מתחלה בשר ולא תבשיל אחר ובשל בה חלב עכשיו שניהם שוין ומבשל בה איזה מין שירצה עכ"ל:

והנה מוהלכתא ואילך מוטעה ונגיה לקמן אי"ה אך עד והלכתא לא בא אלא לחזק לישנא קמא דמבשל בי' ממין של עכשיו דכשם שהפליטה בטל בס' ה"נ נכנסו ס' חלקי חלב לתוך דופני הקדרה נגד חלק א' מבליעות בשר ובטל בס' ואפי' אי נימא שיהיו משהו א' חלב בדופני הקדרה שנעשה נבלה ושוב יהי' עם החלב מב"מ וכדפריך שם חלב נבלה הוא ויסבור מב"מ לא בטיל. לזה כ' תערובות שבבלע אינו אסור במשהו דוקא משהו בעין אוסר מב"מ ולא משהו שבבלע:

שוב והלכתא וכו' וא"א בלי הג"ה וכצ"ל והלכתא אין מבשל בו בשר ומבשל בה חלב לכתחלה. ואם לא בשל בה מתחלה חלב אלא תבשיל אחר יבשל בה עכשיו איזה מין שירצה ושניהם שוין כנלע"ד וס"ל כהרשב"א שאם הפסיק בבישול ירקות מותר לבשל איזה מין שירצה. עוד העתקתי מהל' חלב שלי המסייע להנ"ל וכתבתיו בתשובתי סי' תר"ם ע"ש:

דאגב חורפי' בלע. עת"ח דבר נאה ומתקבל:

דף קיב.

ואי פתיך בהו דליפתא שפיר דמי פי' בין בשרא לסילקא פתיך ליפתא שפיר דמי שכבר נתקנח בליפתא ולכאורה הא דליפתא שרי וכן הא דסילקא אסור משנה שאינה צריכא דכל הדומה לקישות שאין שייך בו הדחה אסור אלא בגרירא. וכל דבר יבש סגי בהדחה. ולא אתי לאשמעינן אלא הך דאי פתיך בהו דליפתא כי כך הי' דרך אכילתם אחר בשר לפת וכשחתך אח"כ סילקא מותר לאוכלו בכותח וקמ"ל טובא דהא כמה פוסקים ס"ל לעיל גבי צונן אמרי לה בעינן הדחה דכל הנוגע בכלי איסור אפי' צונן והודח מ"מ בעי' אותו דבר הדחה. וא"כ לפ"ז לא יועיל כאן פתיך ליפתא דנהי דנתקנח בלפת מ"מ

כשחותך בו אח"כ סילקא צריך להדיח הסילקא ואם א"א להדית צריך גרירה קמ"ל דלא אמרינן הכי. וא"כ למאי דקיי"ל דצריך הדחה צונן בצונן יפה עשה ריף ורמב"ם שהשמיטו להך דהכא:

דף קיב:

בכלי שאינו מנוקב אפי' עופות ועופות נמי אסור. דעת רבינו פרץ דמייתי רא"ש דכי היכי דדגים אסירים כלו כך המולח בכלי שאינו מנוקב אסור כולו אפי' מה שחוץ לציר והרא"ש כ' כשל עוזר דגם הדגים אינם אסורים אלא כדי קליפה וצ"ל רבינו פרץ ס"ל כרמב"ן דציר הנוטפת על הדגים גרע ממליחה ואוסר הדגים כלו. אמנם קצת תימה להרא"ש הא לעיל ס"ל כרשב"ם דגים ועופות שניהם אסורים משום שמנונית דגים הנבלע בעופות ולא שריק ע"ש וא"כ אפי' אי הוה אמרינן דדגים אינם נאסרות אלא כ"ק מ"מ העופות הנאסרים ע"י שמנינות שנעשה נבלה מפעפע בכלו דוקא דם אינו מפעפע משא"כ שמנינות אוסר כל העוף דדוחק לומר דדגים ועופות שניהם עד ששומן שלהם הוא שומן כחוש זה דוחק נמצא אסורים דעופות היינו כלו וכיון דכייל דגים זע"ז אסורים ע"כ גם הדגים לגמרי אסורים כי היכי דאסורים אעופות קאי לאוסרם לגמרי ה"ה הדגים ומטעמו של רמב"ן שציר גרע ממלח. וא"כ יליף רבינו פרץ שוב דכלי שאינו מנוקב נמי כלו אסור אפי' מה שלמעלה מן הציר:

רב מרי בר רחל וכו' צירן ורוטבן וכו' כבר כתבתי במקום אחר די"ל דשקולים הם רוטב מחוי עם ציר קפוי וזה אסור מן התורה בין בשרצים בין בדגים ולא הוה אסמכתא. אך ציר צלול דהוה תרתי לריעותא שהיא דרך שתי' ולא אכילה וגם אינינו אלא זיעה זה היא מדרבנן בין בדגים בין בשרצים. ומשו"ה לעיל ע"ב גבי ציר שיעורו קרוב למאתיים דמיירי בצלול משני שאני ציר דזיעה בעלמא היא והכא מיירי מציר שנבלע בבשר כשר או בדגים טהורים והוה דאורייתא ושפיר מייתי מברייתא דדג טהור אהא דצירן ורוטבן ע"ש:

ועד"ז י"ל דמה שקשה כיון דמשמע רב מרי מספקא לי' אי נימא איידי דטריד למפלט לא בלע כפירש"י מאי פשיט לי' רבא מהטמאין לאסור צירן. ולהנ"ל י"ל עפ"י מ"ש רא"ש בשם רשב"ם דלכן אקילו בדם לומר איידי דטריד וכו' משום שהוא רק מדרבנן דם שמלחו ע"ש. והנה רב מרי הוה סבר דציר מותר עיקר קרא לרוטבן אך הכא בולע דם והדם אסור משום נבלה דהרי איסור נבלה קדים לאיסור דם טרם שפירש. ומספקא אי לא אמרינן איידי דטריד למיפלט אלא באיסור דם שמלחו דרבנן אבל הכא איכא בהאי

דמא איסור נבלה לא אמרי איידי דטריד. או דלמא אפי' באיסור דאורייתא נמי אמרינן. והשיב לו רבא דל דם מהכא הא איכא איסור צירן ובציר לא אמרינן איידי דטריד וק"ל:

דף קיג.

אינו בא לידי ל"ת פי' אפי' מעלהו באלפס ראשון כדלעיל ק"ד ע"ב:
פרט לחי' ולעוף ולבהמה טמאה מסידור לשון המשנה ומדקדוק לשון רש"י מבואר דבהמה טמאה יותר ראוי לרבות לאיסור מחי' וכל עוד דלית לן מיעוט אחי' ממעטין בהמה טמאה. והיינו אי אית לן אחע"א ולא ממעטין בהמה טמאה אלא מגז"ה אז יותר סברא למעט חי' אבל אי אין אחע"א פשיטא דיותר סברא למעט בהמה טמאה אפי' מבישול כיון דאאכילה לא לקי ומטעם שיבואר לקמן אי"ה:

דף קיג:

וישלח יהודה גדי עזים. הא דלא מייתי מקרא קמא אשלח לך גדי עזים מן הצאן וי"ל דמיד סמיך אמיעוטא דהעזים וכ"כ עצמות יוסף. אלא מ"ט לא מייתי מקרא דרבקה דקדים. נלע"ד מקרא דרבקה לא מוכח מידי מקרא קמא קח לי משם שני גדיי עזים י"ל אי לאו דביאור לנו שהיו עזים ה"א דהי' מין חי' דהרי יצחק מטעמי ציד חיה ביקש אלא שרש"י פי' טעם עז כטעם הצבי ומ"מ אי לא ביאר לנו עזים ה"א גדי דהכא ע"כ מין צבי הוא משו"ה פירש עזים לומר טעם עז כטעם הצבי וממילא הדרינן לסברא חצונה דאין גדי אלא מעזים. אבל מעורות גדיי העזים שפיר מוכח מגופי' דעזים דמיותר. אבל מיתורא דה"י העזים לא מוכח דהרי הוצרך להודיענו שהלבישו מאותן גדיי עזים שעשתה מטעמים אותן עצמו הלבישה על ידיו וחלקי צווארו. דהנה כתיב וירח את ריח בגדיו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' והקשה רש"י הא אין ריח רע משטף העזים ותי' ריח ג"ע נכנס עמו. וזהו אם היו שטף עזים שנפשטו היום אבל אם היו עורות ישנים שנפשטו ונעבדו זה ימים רבים אין כאן ריח רע. ורוצה להודיעני הנס ע"כ כתיב ואת עורות גדיי העזים בה"י הידוע. אלא דהו"מ למכתב ואת עורות הגדיים בה"י הידוע ולא צריך העזים נמצא גבי רבקה אין הה"י מיותר אלא עזים מיותר אך גבי יהודה מיותר כל התיבה "העזים" וליכא אלא חד מיעוטא ומיושב ק' תוס' ד"ה עזים העזים וכו' וק"ל ועיין תוס' יומא ס' ע"ב מה שתירצו וק' להבין קצת ע"ש:
וע"ד דרוש י"ל הא דרמיז קרא הך ילפותא דגדי אפי' פרה ורחל במשמע גבי מעשה יהודה ותמר. והוא משום דמהא מעשה מוכרח דיש להם דין ישראל מדאמר הקב"ה ע"י

רה"ק צדקה ממנו ואי היו להם דין ב"נ אפי' אי כלתו מותר לב"נ מ"מ כיון שהמעשה תועבה לישראל ועתידה תורה לאוסרה אין כבודו של הקב"ה לקרוא שמו על התועבה לומר צדקה ממנו יצאו כבושים. אע"כ יש להם דין ישראל ואתי עשה דיבום ודחי וכן כ' רמב"ן פ' וישב. והשתא דנניח למוסכם שהיו להם דין ישראל תיקשי איך האכיל אאע"ה לאורחים חמאה וחלב ובן הבקר ובאמת איתא במדרש שמרע"ה אמר למלאכי השרת אכלתם בב"ח בבית אאע"ה עיין ילקוט כי תצא בפסוק לא תבשל גדי וסמיך לי' עפ"י הדברים האלה כרתי אתך ברית ע"ש וא"כ ק' על אאע"ה איך האכילום בב"ח ומכח ק' זו הי' עולה על דעתינו דלא נאסר אלא בשר גדים עזים בחלב אבל לא דפרה ורחל ואברהם אבינו בן בקר הקריב קמיהו. ולהוציאינו מזה הטעות הכתוב שם גדי העזים להורות נתן דסתם גדי דבב"א אפי' פרה ורחל משמע. וע"כ לומר תי' אחר על אאע"ה כמ"ש הקדמונים נהי הוא וביתו שמרו כל התורה אבל האורחים שהאכיל והנפש אשר עשה די להם שהעמידום על דת אמת אבל לא שהי' להם דין ישראל לקיים כל התורה:

גדי לרבות את החלב ומתה משום אחע"א דאין לומר דמיירי בחצי זית חלב או מתה ולהצטרף עם החלב לכזית דלזה לא צריך קרא כיון דפשיט דחלב ונבלה איקרי בשר ואיחע"א לית כאן א"כ פשיטא דחייב ואסור בהנאה אע"כ בכשיעור מיירי ולאשמעינן איחע"א. אמנם בתשובתי סי' תש"מ העלתי דלא דמי למ"ש הריטב"א בקידושין דאיסור נבלה חל על יה"כ הואיל ויה"כ בכותבת ונבלה בכזית התם א"ש דאכזית נבלה לבד חייב מבלי צירוף דבר אחר אבל הכי אחצי זית חלב ומתה אכתי לא מחייב עד שיצרף חצי זית חלב עמו ולא נתחדש אלא מעיקרא היו צריך לצרף חצי זית נבלה אחרת עם זה החצי זית ועתה סגי בצירוף חלב ועכ"פ צירוף צריך בזה לא אמרינן דיחול עליו. ודוחק לומר לעולם אין איחע"א ואבישול קאי דליכא אלא חד איסורא ואתי לאשמעינן לאפוקי דלא נימא הואיל ואאכילה לא לקי אבישול נמי לא לקי קמ"ל דלקי אבישול זה נראה דוחק וכאשר יבואר לקמן אי"ה במאי דפליגו הני לישני אית תלי' בישול באכילה או לא יעיין לפנינו אי"ה:

לרבות את השליל לקמן קי"ז ע"א אמרינן שליל לא צריך קרא דגדי מעליא הוא. נראה דתלי' בפלוגתא לעיל ע"ד ע"ב מר זוטרא ורב אשי כיון דרהיט ואזיל שה מעלי' הוא ע"ש: להוציא את הטמאה היינו לומר שאינו מין גדי אבל אין לומר דהוה שפיר מין גדי אלא שאין אחע"א והואיל ולא לקי על אכילה לא לקי נמי על בישולו ז"א א"כ בחלב אמו להוציא חלב טמא למה לי כיון דכבר גלי דאין בב"ח חל על טמאה מה לי הבשר טמא או החלב אע"כ משום דלאו מין גדי הוא וה"א מ"מ חלבו הוה חלב קמ"ל. ועוד הא לגמרי

הוציא הכתוב אפי' חצי זית טמאה עם חצי זית חלב טהורה ש"מ לאו משום אין אחע"א נגעו בי' ותמי' על מהרש"א שלא עמד בזה:

בחלב אמו ולא בחלב טמאה. צ"ל דאתי' כר"ש דס"ל ר"פ בהמה המקשה ובבכורות פ"ק דקלוט בן פרה אסור ולא אמרינן היוצא מטהור טהור. וה"ה דלא אמרינן היוצא מטמא טמא ומשכחת גדי בן בהמה טמאה ואצטריך בחלב אמו ולא טמאה. ועיין פירש"י לקמן קי"ד ע"א ד"ה בחלב אמו וכו' דאי אמו טמא לאו איהו טהור וכו' ע"ש היינו להלכתא דקיי"ל במתניתין דבכורות כל היוצא מטמא טמא:

קסבר שמואל אחע"א התוס' מקיימין הגי' ועמהר"מ לובלין פי' יפה דברי תוס' וצריך אני להוסיף מה דמסיים תוס' דללישנא בתרא תרוריהו מחד קרא וכו' היינו לפמ"ש תוס' לעיל ק"א ע"ב ד"ה ר"ע דהא דלא ילפינן מבב"ח לחומרא באיסור חע"א. היינו משום דבב"ח חידוש הוא ומחידוש לא ילפינן ע"ש א"כ להך לישני דמטעם חידוש וגז"ה אתאינן עלה שוב אין לנו להסביר סברות אלא תרוריהו מחד קרא נפקא. אבל לל"ק דילפינן כל התורה מבב"ח דאיחע"א היכי דהסברא נוטה א"כ מוקמי' במסתבר טפי וכמו שהסביר מהרמ"ל הנ"ל:

ושאני הכא דרבי רחמנא גדי עתוס' בסוף דבריהם אע"ג דאמה"ח מטמא וכו' וצ"ל לחלק בין נבלה לאמה"ח דנבלה מטמא כבר אבל אמה"ח מטמא לכשיתלש אבל עדיין אינו מטמא אע"ג דבחי' לאיברים עומדת לענין איסור מ"מ לענין טומאה אינו מטמאה:

דכ"ע אין אחע"א פירש"י וחד לגופי' נתקשה בו מהרש"א ולע"ד האי לגופי' דהכא אינינו כלגופי' דכ' רש"י לעיל בדשמואל דשמואל מדפריט כל הני דרשות דגדי ולא קאמר נמי גדי למעט חי' ש"מ ס"ל לשמואל דחייב אבשר וא"כ לא שייך תו לומר גדי לגופי' דה"ל למכתב לישנא אחרינא. אבל הך לגופי' דהכא רוצה לומר גדי דוקא ולא חי' וכדדריש ר"ע לקמן אלא ר"ע ס"ל אחע"א וממעט חי' ואינהו ס"ל אין אחע"א וממעטי חיה. והיינו כפסק ריף ורמב"ם דאע"ג דקיי"ל אין אחע"א מ"מ פטור אחיה:

ומה שפירש"י עוד חד למעוטי שלי' ולא ס"ל פירשא בעלמא הוא לא בעי למימר למעוטי עוף דיותר ניחא לומר דאין לו חלב אם ולא צריך קרא למעוטי ואע"ג דלמעוטי שלי' הוא נגד ב' סוגיות דהכא ודלקמן קי"ג ע"א. מיהו לא צריך לזה אלא למ"ד לא לקי אבישול אבל למ"ד אע"ג דאאכילה לא לקי מ"מ לקי אבישול אצטריך למעוטי בהמה טמאה מבישול ולא אצטריך לדחוקי למעוטי שליא או עוף ומשו"ה פסק רמב"ם כהך מ"ד:

להכי אפקי' רחמנא וכו' הרמב"ם פ"ט ממ"א ורפ"ק דטומאת מת כ' ע"פ מדרש רבה לא שתק הכתוב מאיסור אכילת בב"ח אלא משום דבישול אסר רחמנא ופי' כ"מ ב' כוונות

א' מדאסר הבישול א"כ ממילא אסור באכילה מלא תאכל כל תועבה. א"נ אסר בישול שהוא הכרה והתחלה לאכילה מכ"ש האכילה עצמה ע"ש. נמצא לפי טעם השני כל שאינו אסור באכילה מטעם אין איחע"א גם על הבישול לא לקי שהרי לא אסר הבישול אלא בשביל האכילה. משא"כ לטעם קמא אסר האכילה בשביל התועבה דבישול וא"כ אפי' אי אאכילה לא חייל מ"מ אבישול לקי ובהכי פליגו הני לישנא ומיושב ק' תוס' ד"ה כיון וכו' ועיין בסמוך בעזה"י:

המבשל במי חלב וכו' העצמות הגדין והקרנים וכו' צ"ל דס"ל להאי תנא דאפי' דבר שא"א לבוא לידי אכילה חייב על בישולו משו"ה אצטריך לאשמעינן דפטור על בישול עצמות וכו' דלאו בכלל גדי נינהו. אבל אי ס"ד דכל חיוב בישול משום דהוה התחלה והכנה לאכילה קשה וכי צ"ל דהני לאו בני אכילה נינהו אע"כ ס"ל להאי תנא דאיסור בב"ח מלא תאכל כל תועבה נפקא ולא מלא תבשל גופי' ומשום דהבשול בעצמו תועבה הוא. ולפ"ז מ"ש אח"כ הפגול והנותר והטמא חייב ע"כ על אכילתן קאמר דאי על אכילתן פטור משום אחע"א ואבישול הוא דמחייב פשיטא כיון דכבר קמ"ל דבישול ואכילה לא תלי' אהדדי א"כ מה"ת למיפטר אבישול איסורי' בחלב אע"כ אאכילה קמ"ל ואשמעינן דעצמות וכו' פטור אפי' על בשולן ופגול וכו' חייב אפי' על אכילתן ומשו"ה פריך ש"ס וכפירש"י ד"ה הפגול מיתורא דגדי נפקא ומיושב ק' מהרש"א:

והנה המעושן פסק רמב"ם דפטור אבל לענין שבת פסק דחייב ונתקשה בזה בקרבן העדה בירושלמי פ' כלל גדול ועב"י סי' פ"ז ולפע"ד בשבת אמלאכה קפיד קרא והרי נעשה מלאכה ע"י אש. ובב"ח אבישול קפיד קרא היינו דבר המתפשט בכלו ומעושן איבעי' לן בירושלמי פ' הנודר מן המבושל ע"כ לענין בב"ח פטור אבל אסור אך אי קשי' לי מבשל בחמה או בחמי טברי' מנ"ל למפטרי' בב"ח בשלמא לענין שבת לא הוה מלאכה כעין שנעשה במשכן או באש לסממנים של צביעה או ע"י תולדות אש בסממנים של שמן המשחה שנתבשלו במים רותחין כמ"ש רמב"ן פ' תצא לאפוקי חמי טברי' אבל לענין בב"ח מנ"ל דלאו בישול הוא שהרי מפעפע בכלו. ונצטערתי הרבה בזה. ואמר לי תלמידי הב"ח המופלג כ"ה יואל סג"ל מק"ק מ"ד מדכתיב אשר תאפו אפו ואשר תבשלו בשלו ואי ס"ד סתם בישול דקרא כולל גם בחמה או חמי טברי' הרי בשול כזה יכול לבשל גם בשבת עצמו דמלאכה כעין משכן לא הוה ואיך סתם אשר תבשלו בשלו אע"כ סתם בישול דתורה אינו אלא באש וילמוד בישול דפסח לדבב"ח מהך ונכון הוא:

בחלב פרה ורחל מנין שיטת רש"י דגדי קמא כמשמעו גדי עזים בחלב אמו ממש וגדי שני לרבות כל מיני גדי בחלב אמו של כל א' במינו ואינו מינו לא ידענו. אלא מדהוה לי'

למכתב בחלבו או באמו והוה ידענו דבחלב מינו קאמר ומיתורא שמעינן אפי' גדי דקרא קמא בחלב פרה ורחל דקרא ב' וה"ה בהיפוך. אבל לא ניחא לרש"י למימר גדי קמא כולל הכל וגדי שני למעט חי' כתוס' דא"כ לא הו"ל לרב אשי למימר מעיקרא דדינא פירכא כיון דאיכא גם פירכא אסוף דינא כמ"ש תוס' ד"ה פרה דאיכא למימר חי' יוכיח אע"כ ברייתא לא ס"ל למעט חי'. ואי תימא רב אשי גופי' מנ"ל דלא ס"ל לברייתא גדי קמא כולל הכל י"ל דלשון הברייתא דוחקתו דאמרה פרה ורחל מנין ומאי אולמי' דחלב גדי מחלב פרה ורחל הא תרורהו בחד קרא כתיבו ובחלבו של כל א' וא' ולא ה"ל למימר אלא אין לי אלא באמו בחלב שאינו אמו מנ"ל אע"כ כנ"ל:

ומה אמו שלא נאסרה עמו בהרבעה ה"ה דהו"מ למיעבד ק"ו ממקומות כדלקמן בפרי ופרי דעביד ק"ו ממקומות וה"נ הומ"ל ומה הרבעה שלא נאסרה במינו נאסרה באינו מינו בישול שנאסר במינו לא כ"ש שתיאסר באינו מינו והדר ה"ל למיפרך מה להרבעה שנוהג אפי' בדגים משא"כ בישול. ומדלא תני הכי כמו ברייתא דלקמן י"ל האי ק"ו לא בכדי נקטי' אלא קיים במסקנא. דהרי פירכא דרב אשי ע"כ תתפרש מה לאמו שכן נאסרה עמו בשחיטה היינו אמו ממש שילדתו וצ"ל לפי אותה פירכא דלמא אה"נ לא אסר קרא אלא חלב אמו ממש הנאסרה עמו בשחיטה אבל שאר חלב אפי' דמינו מותר. וא"כ כדמפיק שוב מקרא מיתור חלב אמו דיו לרבוי מינו שאינו אמו ממש ואכתי אינו מינו מנ"ל. אלא כיון דידעינן אמו שאינו נאסרת עמו בשחיטה אזדא לי' פרכתו של רב אשי והדרינן למילף אינו מינו מק"ו. וזהו סיוע פירש"י דהאי תנא מרבה חי' מגדי שני אבל אי ס"ד דמגדי קמא נפקא לי' הכל וגדי שני ממעט חי' א"כ אכתי מיפרך ק"ו מיוכיח אסוף דינא כמ"ש תוס' ד"ה פרה וכו' כנ"ל:

מה לאמו שכן נאסרה עמו בשחיטה כ' תוס' דמצי למדחי האי פרכא ולמימר חי' יוכיח וזה סיוע לפי' תוס' דברייתא ממעט חי' מגדי שני ומריש ה"א דשמואל דדחיק לעיל ומפיק מבחלב אמו שחיטה וזכר ולא דריש לי' כברייתא משום דשמואל ס"ל בב"ח נוהג בחי' וא"כ ליכא פירכא אק"ו ולא צריך חלב אמו לאינו מינו וצריך לדחוק לאצרוכי קרא למעוטי שחיטה וזכר אבל הדרנא בי דאכתי איכא למימר בהמה טמאה תוכיח בשלמא למאי דאית לן אין אחע"א אפי' בב"ח א"כ טמאה מטעם אין אחע"א היא אין כאן יוכיח כמ"ש מהרש"א ובס' עצמות יוסף כ' דרש"י דנקיט יוכיח לדוגמא בעלמא נקטי' אבל לא עלה על דעת רש"י שיהי' יוכיח מטמאה. אמנם לשמואל דס"ל גדי לרבות חלב ומתה וא"כ לכל הפחות בבב"ח דחידוש הוא אמרינן אחע"א וא"כ הא חזינן אפ"ה מימעט

טמאה מגדי יתירא הדר ה"ל לשמואל כחי' לדידן ועבדינן מיני' יוכיח אלא שכבר כתבתי לעיל במשנתינו שאין שום סברא להוציא טמאה ולהכניס חי' אי לאו מטעם אין אחע"א:

דף קיד:

אמרת ק"ו ומה במקום וכו' היינו ק"ו ממקומות כאלו תאמר ומה שחיטה שאינה אסורה פרי עם פרי אסורה פרי עם האם בשול שנאסר פרי עם פרי כ"ש שתיאסר פרי עם האם. והנה דברי רב אשי מה לפרי עם פרי וכו' אין לו שחר כמ"ש הליכות עולם שלא נמצא כן בכל הש"ס כי אתחלת דינא שייך לומר מה לפלוני והי' צריך לומר לשחיטה וכו' ואסוף דינא שייך פלוני יוכיח והי' צ"ל אבשול דבר פלוני יוכיח. אבל לומר אסוף דינא מה לפרי ופרי דהיינו מה לבישול אין לו מובן. ובס' עצמות יוסף כ' שהוא כמו דיו אע"ג דמיפרך ק"ו וכרבנן דפ' כיצד הרגל דס"ל דיו היכי דמיפריך ק"ו ע"ש:

ולפע"ד ליישב כפשוטו עפ"י דמצינו בקידושין כ' ע"ב פליגו ר"ש ורבנן דרבנן דרשו ק"ו דהורע כחו ויפה ור"ש אומר היא הנותנת הואיל והורע כחו בזה יפה כחו בזה ומסיק ש"ס הא ר"ש דדריש טעמי' דקרא ואין כאן ק"ו ע"ש ותבין. והנה בעלי הפשט כ' טעם בב"ח כעין טעם או"ב דנראה כאכזריות לחלוב האם ולבשל בו הבן וא"כ היא הנותנות הואיל והאם והבן ב' גופים הוה אכזריות אבל בגוף א' לבשל הבן בחלב עצמו אין כאן אכזריות הלא התורה התירה לשחוט הבהמה ולאכול כל מה דבגוה מה לי אם יחלוב קודם שחיטה ושוב ישחטנו ויבשלו או בהיפוך והיינו פירכא דרב אשי ואתי' ברייתא כר"ש:

אלא טעם הנ"ל א"א להאמינו הרי מבשל במי חלב מותר וא"כ אכתי יחלוב האם ויבשל הבן במי חלבה ואפ"ה התירה תורה א"כ נעו מעגלותי' ולא תדע. והנה היתר מי חלב כ' הרא"ש בשם רבינו שמחה לא משום דמי חלב לאו חלב הוא אלא גז"ה הוא אם הוא כעין שיצא מאמו לא תבשל אבל לאפוקא מי חלב ע"ש וצ"ע הא לברייתא זו אצטריך כל הני חלב אמו אפי' נימא דאינך מוי"ו דאמו נפקא כמ"ש תוס' ואייתר דה"ל למכתב בחלבו או באמו ומהאי יתורא דרשינן חלב אמו וחלב עצמו א"כ אכתי מי חלב מנ"ל להתיר. וי"ל היינו נמי דאסרה ברייתא דודאי יותר יש להתיר מי חלב מלאסור חלב עצמו דהא אמו כתיב אלא ממ"נ אי נימא להתיר מי חלב מאם א"כ הדר בטל טעם הנ"ל וליכא פירכא אק"ו ולפינן איסור חלב עצמו מק"ו דברייתא:

מנין לבב"ח דאסור באכילה דכתיב לא תאכל כל תועבה כבר כתבתי לעיל דרמב"ם פ"ט ממ"א מייתי לשון מדרש רבה. והכ"מ פ"א מטומאת מת כ' דהיינו דרשא כל שתיעבתי

לך. וכ' לח"מ דלא מפיק לי' מג"פ לא תבשל דאין לוקין על לאו. דאם אינו ענין ודבריו צ"ע מר"פ איזהו נשך דאמרינן אם אינו ענין לגזל תנהו ענין לעושק וכ' תוס' ללקות שמנים הרי דלוקין על לאו באם אינו ענין. ובס' המצות כ' רמב"ם להדיא מג' פעמים לא תבשל. ולפע"ד כל דברי חכמים קיימים הנה במס' ע"ז ס' ע"א דריש ר"מ לא תאכל כל תועבה כל איסורים מצטרפין זע"ז וכ' תוס' אע"ג דאין לוקין על לאו שבכללות הכא שכל איסור שבתורה לאו שלו מפורש במקומו לא הוה לאו שבכללות וזה לא שייך הכא בב"ח דליכא לאו אאכילה מפורש בשום מקום עכנלע"ד לומר דצדקו דברי לח"מ דאין ללקות על לאו שבאם אינו ענין אם הוא מחודש לגמרי בשלמא לאו דעושק מפורש לא תעשוק. ובאם אינו דרשינן להוסיף עוד לאו וללקות שמנים. אבל הכא לא הוזכר בשום מקום לאסור אכילת בב"ח ומסברא נחדש איסור מחודש באם אינו ענין על זה אין לוקין. אך כל זה אי לא הוה כתיב לא תאכל כל תועבה אבל השתא מפורש איסור אכילת והנאת בב"ח מלא תאכל כל תועבה אלא שאין לוקין על לאו שבכללות א"כ לוקין על לא תבשל באם אינו ענין נמצא דברי רמב"ם בס' המצות עם דבריו בחיבורו עולים כהוגן וצדקו יחדיו:

לנכרי במכירה כבר כתבתי לעיל בסוגיא דמחליפין שיטת רמב"ן דאין איסור הנאה אלא בגופו של דבר כגון להריח בו או להאכיל לבהמתו אבל במכירה אין איסור אלא דבאיסור הנאה לא שייך מכירה וחליפין הם גזל ביד המקבל ומדקרי לי' רחמנא מכור לנכרי ש"מ מותר בהנאה ומדאכפל רחמנא למיכתב האי לישנא בנבלה ש"מ בשארי איסורים לא שייך לשון מכירה מפני שאסורים בהנאה עיין:

ת"ל תתננה או מכור כבר כתבתי במקום אחר דהיינו משום שהקדים הנושא לנשוי גבי גר ואיחר הנושא גבי נכרי מדשינה ש"מ למידרש לפניו ולאחריו ומיושב ק' תוס' מפסוקים שאין להם הכרע. והנה תוס' סידר הפסוקים שלא כסדר שהם כתובים בתורה והרגיש הגאון מ"ה ישעי' פיק בגליון ש"ס ונ"ל כוונת תוס' לתת בהם סי' ש"ם אמ"ו דוק ותשכח ובפ"ק דע"ז כ' ע"א כ' תוס' סדר אחר וכ' תוס' סימנם מ"ם שו"א ואין לו מובן ובימי חורפי אמרתי שהוא לשון צרפת על דבר שאין לאדם בו הכרע והכל שוה אצלו אומר טו"ט מעם שוהע הכל שוה לי ע"כ בפסוקים שאין להם הכרע נתנו סי' מ"ם שוא כנלע"ד:

מצאתי בתשובת מהרי"ל סי' קצ"א דבב"נ כל דכתיב גבי' לא תאכל לא הוה הנאה בכלל דלגבי דידהו ליכא מדאצטריך דנבלה ע"כ הדרינן לפשטי' סתם אכילה ממש ולא הנאה דאי לא תימא הכי יהי' אמה"ח אסור לכלבו של גוי דהרי גבי דידהו ליכא איתקש לדם מה דם מותר בהנאה דהא בקרא דאוסר אמה"ח לב"נ לא איתקש לדם ומנ"ל למשרי'

בהנאה וליכא למימר מי איכא מידי דלישראל שרי ולב"נ אסור ז"א כיון דעכ"פ אסור לישראל באכילה נימא דלב"נ אפי' בהנאה אסור אע"כ בב"נ לא הוה הנאה בכלל אכילה ע"ש וצ"ע:

והרי שבת וכו' לכאורה צ"ע דהא פירש"י דבב"ח הוה תועבה משום דאפי' בשלה גוי או קטן שלא נעבדה בה עבירה מ"מ הבשול מתועב. וכן טפת חלב שנפלה על החתיכה מאלי' מ"מ אסורה מן התורה וא"כ בשבת דמן התורה מותרים כל המלאכות ע"י גוי וכן משלשלים הפסח לתוך התנור עם חשיכה והיא ניצלי' מאלי' בשבת ובירושלמי פ"ק דשבת יליף לי' מקרא ששת ימים תעשה מלאכתך וביום השביעי פי' שאפי' בשביעי יעשה מלאכתך ע"י מלאכת ששת ימים. כגון פותקים מים לגנה עם חשכה והיא מתמלאת והולכת כל השבת כלו ע"ש וא"כ אינינו תועבה ואפי' ישראל שעשה מלאכה בשבת אינו אלא נעשה בה עבירה אבל אינינו תועבה וא"כ מאי פריך ש"ס. ונלע"ד דשבת אין התיעוב המלאכה עצמה אלא עיקר הקפידא שינוח הישראל וכל שאין לו מנוח אפי' יהי' באונס ומשכחת לי' בשביתת בהמתו אם הבהמה עושה מלאכתו שלא לרצונו מ"מ ה"ל תועבה אבל כל שהוא ובהמתו נחים ושובתים אין במלאכה הנעשית שום קפידא וערשב"א פראד"מ שכ' החלוק בין שבת לשארי איסורים כגון בכלאים אם לובש שלא יהנה ממנו ואינו מתכוון בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים מיקרי אין מתכוון. ובשבת אפי' מדליק נר ביום הוה מתכוון כי אין הקפידא על ההנאה והמלאכה אלא על השביתה ומה"ט כ' דלא שייך בשבת שלוחו כמותו אפי' למ"ד יש שליחות לגוי להחמיר מ"מ הרי גופו של ישראל שובת ונח. נמצא התועבה היא מה שגופו של ישראל או בהמות אינם נחים. והיוצא ממנו היינו הדבר המבושל הוה יוצא מן התועבה והוה ס"ד דהמקשן דגם היוצא מן התועבה נאסר מלא תאכל כל תועבה לכן פריך משבת ומשני גלי קרא היא קודש ואין מעשי' קודש לגלוי' לן בעלמא נהי התועבה עצמה אסורה היינו בב"ח וכן כלאים אי לאו דגלי קרא בכלאים. אבל היוצא מן התועבה כגון היוצא מחורש בשור וחמור והיוצא מדישת פרה חסימה הוה היוצא מהתועבה מותר מ"ו ממעשי שבת ומהתימא על התוס' מ"ש בסוף ד"ה חורש וכו' לחלק בב"ח הבישול ניכר וכו' ולפי מה שכתבתי אין צורך והדברים פשוטים:

ולר"י בן בתירא נמי כיון דכתיב מחללי' מות יומת והתיר מעשי שבת בשוגג אע"ג דבעליו חייב חטאת ש"מ היוצא מהתועבה אינו אסור בעלמא ודאסור במזיד גז"ה הוא בשבת ולא משום תועבה ועוד מדאצטריך קודש לאסור במזיד ש"מ היוצא מן התועבה בעלמא מותר ובחנם נתקשה בזה מהרש"א:

חורש בשור וחמור עתוס' דמאלה לא אימעוט עופות. הנה בקרא כתיב ומעוך וכתות ונתוק וכרות לא תקריבו אלה ובארצכם לא תעשו וילפינן בחגיגה פ' אין דורשין לאסור כל בעלי חיים אפי' לסרוסי כלבא מדכתיב ובארצכם כל אשר בארצכם ואפ"ה מותר לאכול תרנגולים מסורסים דהרי בחד קרא נפקא עשיית הסרוס בבהמה ועופת מבארצכם לא תעשו וכי היכי דהמסורס בבהמה מותר באכילה מדאסר לגבוה. א"כ המסורס בעופת דמותר באכילה. ומ"מ מאי דדרשינן מדיוקא דאלה דשארי נעבדה עבירה מותרים לגבוה לא ילפינן מיני' התירא אלא לבהמה דמפורש בקרא אבל עופת דלא נפיק אלא מדרשא בארצכם כל שבארצכם לא קאי דיוקא דאלה ועוף שנעבד בו עבירה אסור לגבוה והוה סד"א לאסור שלוח הקן אפי' להדיוט לכן פריך משלוח הקן כנ"ל לתוס':

ונוראות נפלאתי על מג"א סי' תרמ"ח שכ' לבוש לאסור אתרוג המורכב משום שנעבדה בו עבירה דב"נ מצווה על הרכבת אילן והקשה מג"א א"כ למה לי קרא לאסור כלאי בהמה לגבוה. וק' הא בבעלי חי איצטריך למעט כלאים משום דה"א דאמעט מאלה לאפוקי אתרוג דהוא זרעים אסור לגבוה ועוד הא איתקש כלאי זרעים והיינו הרכבה לכלאים דהרבעה כדמסיק בשמעתין וא"כ אדניליף קולא להתיר להדיוט ניליף נמי לחומרא לאסור לגבוה וצדקו דברי לבוש אלא בלאה"נ נמי אינו יי"ח באתרוג מורכב משום שאינו מינו:

איתקש לכלאי בהמה וכו' וכלאי בהמה גופי' מנ"ל אע"ג דכתיב אלה למעוטי שארי בע"ח שנעבדו בהו עבירה שמותרים אפי' לגבוה. מ"מ הכא בכלאי בהמה ה"ל להקיש לכלאי זרעים להחמיר וכלאי זרעים אסורים אפי' להדיוט מתועבה ומשני מדאצטריך לאסור כלאים גבוה ש"מ להדיוט שרי. והנה ספ"ק דקידושין מבואר דעיקר האי שדך דומיא בבהמתך מה בהמתך בהרבעה אך שדך בהרכבה ומיירי בהרכבת אילן שא"א בלי מעשי ידי אדם ונעבדה בה עבירה וא"כ אכתי י"ל הקישא להחמיר היכי דהרכיב בידים בהמה בבהמה תאסר אבל היכי שעלו זע"ז שלא בידים ה"א דמותר להדיוט בין זרעים בין כלאי בהמה ואצטריך קרא לאסור כלאי בהמה לגבוה דלא נתיר מאלה. וצ"ל כיון דמוכח עכ"פ דתערובת כלאים לא הוה כבב"ח דהרי הנעשה מאליו מותר עכ"פ. רק נבוא לאסור נעבדה בה עבירה בזרעים וניליף בהמה מיני'. הא מנ"ל לחלק בכך כיון דלא תאכל כל תועבה לא עלי' קאי מנ"ל לאסור נעבדה בה עבירה כלל אפי' לגבוה. ומזה ה"ל למג"א לסתור דברי לבוש הנ"ל ועיין מ"ש שעה"מ בהל' כלאים. ויש מקום ליישב קצת דברי רשב"ם ב"ב כ"ד ע"א ע"ש וצ"ע:

מדאסר רחמנא כלאים לגבוה לכאורה הו"מ לאתויי מדשרי בכור בעל מום שהוא כלאים ממש והמרביעו ומנהיגו לוקה משום כלאים כדלקמן בע"ב בתוס' ד"ה בשני מינן וכו' ולפטמים נעשה בעבירה נמי כגון צורם אוזן בכור. והרי עשה כלאים בידים ואפ"ה מותר באכילה וזה גרע מכלאי בהמה שע"י איסור הרבעה דהולד הוה קצת רק כיוצא מן התועבה ממעשי הרביעה. אבל צורם אוזן עושה כלאים בידים ממש. וצ"ל דהך דרשא דצבי ואיל לא פסיקא לש"ס כולי האי:

והנה רש"י בחומש פי' לא תאכל כל תועבה בב"ח וצורם אוזן בכור וזהו דעת ר"א בספרי שם ובמשנה דבכורות ל"ד דס"ל דאינו נשחט לעולם אפי' על מום אחר ואפשר מטעם הנ"ל ועיין רא"ם שם ועפר"ח סס"י ס"ד. והנה רבנן פליגי בספרי שם על ר"א ומוקי קרא בפסולי מוקדשים כתיב הכא תועבה וכתיב התם ר"פ שופטים לא תזבח לה' אלקיך שור ושה אשר יהי' בו מום כל דבר רע כי תועבת ה' ה' אלקיך הוא ע"ש ופי' זית רענן דרוצה לומר האוכל פסולי מוקדשים קודם פדיון. ולא נ"ל דההוא משום הקדש הוא ולא משום תועבה ורמב"ם פ"ב דהל' בכורת פסק דצורם אוזן בכור נשחט על מום אחר אבל לא על אותו מום משום קנסא א"כ ס"ל דלא הוה תועבה ובפי"ח מפסולי מוקדשין פוסק הגורם פסול או מום בקדשים אסורים בלאו דלא תאכל כל תועבה ומייתי הך רבנן דספרי הנ"ל. וצ"ע מ"ש בכור משארי פסולי מוקדשין וכבר עמד עליו בסמ"ג לאוין סוף סי' רנ"ט ע"ש. ומדברי ס' נקרא מערבי למדתי תירוץ בהוספת נופך משלי להסביר דמטיל מום בפסולי מוקדשים קאמר אבל בכור דהוה סד"א אפי' במומו יקריב משום דאפי' נפל בו מום קודם הקדשו היינו במעי אמו אפ"ה קדוש ה"א אפי' במומו יקריב משו"ה איצטריך קרא בבכור וכי יהי' בו מום פסח או עור וכו' כמבואר כל זה בבכורות י"ד ע"ב וא"כ אין בכור בכלל קרא דתועבת ה' אלקיך הוא דמיירי בשארי קדשים נמצא צורם אוזן בכור מותר דלא מיקרי תועבה בקרא ומטיל מום בשארי קדשים מיקרי תועבה:

ומ"מ לולי דהרמב"ם אינו מפרש כן היתי אומר דמיירי במום שאם עלה לא ירד כגון דוקין שבעין שמותרים בעוף לכתחלה ובבהמה אם עלה לא ירד ומ"מ אמר קרא לא תזבח כי תועבה הוא שהזובחו עובר על לאו זה ומ"מ אם זרק והקטיר הורצה. ומ"מ הבעלים לא יאכלו הבשר משום לא תאכל כל תועבה:

והנה מתוך הדברים למדנו דיש ד' דיעות בלא תאכל כל תועבה. במס' ע"ז ס"ו ע"א דרש לי' ר"מ לצרף כל האיסורים זע"ז ע"ש ור"א דספרי דריש לי' לשנעשה בו תועבה ומכניס אפי' צורם אוזן בכור אעפ"י דבנפל בו ממילא מותר ואין ענין תועבה מ"מ נעשה בו תועבה. ורבנן ס"ל דלא קאי אלא על מה שנקרא תועבה בקרא והיינו פסולי מוקדשים

ולא שארי עבירות ואפי' צורם אוזן בכור. ורב אשי מוקי לי' בב"ח. אעפ"י שלא מצינו לו תועבה בקרא אלא שהדבר מתועב שאפי' נעשה מאליו אסור וכבר כתבתי לעיל מדחייב רמב"ם אבישול חלב בחלב אעפ"י שאינו לוקה על אכילתו משמע מזה דנפיק לי' מלא תאכל כל תועבה וכדכ' כ"מ ריש הלכות טומאת מת. אלא לפמ"ש פי"ח מפסולי מוקדשים הנ"ל משמע דלית לי' כרב אשי וצ"ע לומר תרתי שמעת מיני':

או"ב ליתסר וכו' שלוח הקן ליתסר וכו' מפירש"י משמע דרוצה לומר מי שפגע באם רובצת ואלו הי' רוצה ליטול הבנים היו מחוייב לשלח האם אע"ג דאינו רוצה כלל לא בבנים ולא באם מ"מ כיון דאם היו רוצה ליקח הבנים נאסרה האם עליו שעה א' תיאסר לעולם וכן יש לפרש באו"ב וק"ל:

לא אמרה תורה שלח לתקלה. אע"ג דלהמוצאה מותרת דמרובא דעלמא פריש מ"מ כל כי האי גוני אסור לכתחלה לעשות כמו שאסור למכור בגד שאבד בו כלאים ואסור למכור טרפה נכרי במקום רוב טבחי ישראל ואין מכריזין כמ"ש תוס' לעיל צ"ה ע"א ד"ה ובנמצא בסוף הדבור ונלע"ד דאורייתא הוא כמ"ש רמב"ם פט"ו מאיסורי ביאה משו"ה איכא לאו לא תחלל בתך להזנותה משום נמצא אח נושא אחותו וכ' רמב"ם מזה מוכח דספיקות מותרים מן התורה ומותר ליקח אשה מכל מקום ואינו צריך לחוש שמא היא אחותו. ומפני שמותר כך אסור לנו לעשות ספק זה לכתחלה שלא נגרום שיהיו אח נושא אחותו אעפ"י שבהיתר נושא אותה ה"נ דכוותי' כנלע"ד ומיהו בלא"ה כבר כתבתי בזה דיבש ביבש לכ"ע אסור לבטל איסור לכתחלה מן התורה דהפוגע פוגע באיסור עצמו אלא תולה דמרובה פריש וכבר כתבנו בזה במקום אחר:

מבושל במים פי' ולא מצינו איסור בישול בתורה אלא גדי בחלב ופסח במים. וליכא למילף דצלי מותר בב"ח כמ"ש ר"ן דלא משכחת נטילה וקליפה בב"ח היינו משום דצלי המפעפע היינו בישול ובב"ח או בחמאה וגבינה הכל שומן ומפעפע והיינו בשול ולא משכחת צלי בלי פעפוע. אבל בפסח משכחת צלי כחוש ונקרא צלי אש ומ"מ שומן נמי מותר באש. דאינו מבושל במים או ברוטב אבל בב"ח א"א בצלי וע' פלתי רס"י פ"ז והנלע"ד כתבתי:

כעורה זו ששנה רבי אבל רב אשי לא פריך דנפקא מיני' לרב אסור משום תועבה דבשול ואפי' אפשר לסוחטו אח"כ אסור משא"כ לריש לקיש לשיטתו עיין וק"ל:

דף קטו:

בשני מינין אף כאן בשני מינין. פשטיות הסוגיא משמע ודאי דשני מינין דומיא דבב"ח דכל חד לחודי' שרי והיינו צבי ואיל שכ' תוס'. אבל קדשים וחולין שפירש"י הוה איסור והיתר ולא דמי לבב"ח. ומיהו לרמב"ם דלא אסר בהנהגה אלא שור עם חמור טהור עם טמא ע"כ צ"ל כלאים בהנהגה בשור פסולי מוקדשים משום קדשים וחולין נגע בי' וכ"כ משנה למלך:

אמרת ק"ו. מבואר מתוס' דשמעתין ודפסחים דלא אתי ק"ו אלא לברורי דנילף גז"ש מבשר קדשים בשר בשדה ולא מבשר טרפה דמותר בהנאה אע"ג דטרפה מפורש בקרא טפי מבשר קדשים מ"מ אהני ק"ו ונ"ל משו"ה טרח למילף מק"ו חדא מתלת ולא סגי לי' במה מצינו מכלאים לחוד דק"ו אלים טפי למידחי גז"ש קצת אע"ג דלא מידחי לגמרי כנ"ל:

ומשו"ה יליף בב"ח שנעבדה בו עבירה עכ"פ מוכח מק"ו דאסור בהנאה וע"כ נילף גז"ש מבשר קודש ולא מטרפה. וא"כ ה"ה בב"ח שלא נעבדה בו עבירה כגון טפת חלב שנפלה על החתיכה אסורה בהנאה מגז"ש:

כלאי הכרם יוכיחו הנה סוגיא זו לא אזלי בתר תועבה אלא בשנעבדה בו עבירה וע"כ כלאים אעפ"י שאסור בהנאה בכל אופן אפי' נזרע מאליו ועלעלה הרוח ונפרץ הגדר וכדומה ולא נעבדה עבירה כלל ושזרעוה אנסים גוים וכדומה מ"מ לא נעבדה בו עבירה מיקרי א"כ יפה כ' מהרש"ל בתוס' ד"ה וליפרך וכו' ודברי מהרש"א אינם מובנים דכשנבוא ללמוד מה מצינו מכלאים לא נצרך להזכיר מנעבדה בו עבירה דאפי' כלאים בלא עבירה אסורה וא"כ אין עבירה גורמת ועל זה י"ל נבלה יוכיח:

וכ' תוס' דלא שייך הותר מכללו אלא בחלב דכתיב כל חלב וכל דם. וצע"ג מש"ס מנחות ה' ע"א דאמר טרפה הותר מכללו במליקת עוף ובטרפה לא כתיב כל וכמדומה לי שמעתי ק' זו זה שלשים שנה מהגאון מ"ה דוד דייטש זצ"ל. ולפע"ד הכונה הוא כך דבגדי בחלב אמו בא פסוק השני ומלמד לנו שלא הי' טמאה בכלל גדי הראשון מעולם ולא נכנס בכלל מעולם ולא הותר דבר מכללו. משא"כ בחלב ליכא למימר בא הכתוב כל חלב שור וכשב ולימד לנו על כל מקום דכתיב חלב שאינו אלא משור כשב ז"א דהרי כתיב להדיא כל חלב וכל דם לא תאכלו ונכלל הכל ושוב הותר מכללו זה הוא כוונת תוס'. נמצא זהו שייך בגדי בחלב אמו מלמד לנו שאין בהמה טמאה בכלל גדי הראשון. וכן הי' נמי אי כתיב טרפה לא תאכלו ושוב הותר כל מין עוף בין חולין בין מוקדשים הרי גילה לן דבשר בשדה טרפה היינו בשר בהמה ולא עוף. אבל באמת גם

עוף בכלל טרפה רק בא והוציא מליקת קדשים דוקא וגם קדשים לא הוציא מכלל שהרי בשר בשדה טרפה כולל בין חולין בין קדשים בין בהמה בין עוף בחולין רק עוף קדשים וזה אינינו פירוש בפסוק בשדה טרפה אלא הותר מכלל איסור הוא וזה ברור בעזה"י. ובלאה"נ י"ל כיון דקרא מיירי נמי בבשר שיצא חוץ למחיצתו וזה שייך אפי' בעוף א"כ קרא אפי' בעוף קדשים מיירי ושוב הותר מכללו וא"ש כנלע"ד:

כל מה הצד פרכי' כל דהו וכו' נ"ל דמשו"ה לא מצי למילף מתקרובת ע"ז לרמב"ם פ"ג ופ"ח מע"ז דחייב בכ"ש מדכתיב לא ידבק בידך מאומה. ואי תיהדר דינא נימא מה להצד השוה שכן בכ"ש דהרי ערלה כשאוכל ברי' שלימה הוה בכ"ש ונהי דפירכא גמורה אערלה לחודא לא הוה משום דעכ"פ כשאינו ברי' שלימה בעי כזית מ"מ פירכא כל דהו מיהו הוי לאיצטרופי עם פירכא דתקרובת ע"ז דהוה בכ"ש ממש. אלא יש לעיין אי לא נימא בב"ח היא גופי' נילף דכיון דאיכא גז"ש מטרפה וכתיב אכילה מצינן למילף בכ"ש. ולא הומ"ל מעשה שבת יוכיח לר"י בן ברוקא דנעבדה בו עבירה ואסור באכילה ומותר בהנאה דמעשה שבת לא דמי לבב"ח שהוא העבירה עצמו משא"כ מעשה שבת הוא רק היוצא מהעבירה כמ"ש לעיל אבל שור וחמור דמותר השור וחמור וגם הזרעים שפיר עביד יוכיח:

מפני שמעמידין אותו בעור קיבת נבלה אבל בעור קיבת כשרה משום חשש בב"ח דרבנן לא הי' אוסרים הגבינות כ"כ תוס' ורמב"ן בחי' מס' ע"ז כ' אה"נ דמשום חשש בב"ח יש לאסור אלא דלא משכחת לי' דסתם שחיטת גוי נבלה ואין בב"ח חל וצע"ג הא בעל מימרא הוא שמואל וס"ל דגדי לרבות חלב ומתה דאחע"א בב"ח מיהת וצ"ע:

והא דלא מיטעמי' לקפילא אי טעם בי' טעם בשר י"ל כמ"ש בזה הראב"ד דלא הלכו בשל גוים בתר נ"ט שלא יפרוצו. אמנם הר"י ן' מיגאש וכן דעת הרמב"ם ס"ל דדבר המעמיד אפי' באלף לא בטיל ולא מהני קפילא. והיינו טעמא נמי דנקיט נבלה דאי משום בב"ח לא נעשה בב"ח ע"י מעמיד אי ליכא נתינת טעם. וגם דבריו צ"ע הא הקיבה עכ"פ נאסרה מהחלב ככזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב ושוב ה"ל הקיבה אפי' טעם בשר שבו כנבלה עצמה וטעם בשר שבו המעמיד החלב אוסר משום דבר המעמיד וצ"ל דאליבא דשמואל אמר למילתי' דס"ל אפשר לסוחטו מותר וס"ל נמי דלא נעשה נבלה כלל ודוחק. ובמשנתינו בודאי ק' דתנן בעור של קבה כשרה אם יש בה בנ"ט וק' הא דבר המעמיד לא בטיל ואנן קיי"ל אפשר לסוחטו אסור ועיין במרדכי ועפ"י דבריו י"ל משנתינו מיירי שיש גם קיבה קרושה בעור וה"ל זוז"ג ואי ליכא נ"ט שרי דמשום דבר המעמיד ליכא דה"ל זוו"ג:

והנה בדבר המעמיד פליגו בגי' הש"ס בע"ז ל"ד ע"א כיון דאקומי קא מוקים כמאן דאיתי' לאיסורי' בעיני' דמי ותוס' שם ל"ג סוף ע"ב כ' תוס' דאיכא דגרסי הכי ואיכא לא גרסי להו וכן דעת תוס' לעיל דמעמיד קיל טפי עיין לעיל צ"ט ע"ב ד"ה לא במאה בסוף הדיבור: וקיבה שמלחו בעורה להעמיד בה גבינות דפליגו רש"י והגאונים דרש"י לא אסר לי' אלא משום טעם חלב מב"מ לא בטיל ולא אסר לי' מטעם דבר המעמיד שהרי כבר נעשה בב"ח במליחה והכל נעשה נבלה אע"כ גם רש"י ס"ל דבר המעמיד בטיל. אך החולקים נראה דס"ל דבר המעמיד לא בטיל אפי' לעשותו תחלה בב"ח וטפי מר"י ן' מיגא"ש דלכאורה אינהו הוה סברו דפירשא ממש הוא הקיבה ואין לו דין חלב כלל ואין כאן אלא משום טעם בשר הנבלע בה חלב וחשבי לי' נ"ט בר נ"ט וכמו שהסבר הש"ך דכיון דנבלע בפירשא קליש טעם ב' כמו טעם ג' דנ"ט בר נ"ט זהו סברת החולקים על רש"י לכאורה וק' למה צריכא לילף מנ"ט בר נ"ט תיפוק לי' כיון דליכא חלב בחלב אלא טעם בשר שבפירשא נכנס לחלב ה"ל אינו מינו ובטל בס' אע"כ דבר המעמיד לא בטיל ונעשה בב"ח לכתחלה משו"ה הוצרכו לומר דהוה קליש כמו נ"ט בר נ"ט. ועיין יש"ש סי' ק"ו הא דאמרינן במס' ע"ז ל"ד ע"א כיון דאקומי קא מוקים ה"ל כאיתא בעינא היינו באי' משהו אבל באי' דבעינן נ"ט לא אמרינן הכי אלא באיסור משהו לענין איסור הנאה. ונ"ל שזה הולך לשיטת הראב"ד, דמייתי ר"ן שלהי ע"ז בסוגיא דהמערה מצרצור לבור דס"ל דאיסורי' שאוסרים במשהו היינו לאכילה אבל לא בהנאה וחמץ בפסח וי"נ האוסר במשהו היינו לאכילה ולא להנאה וא"כ הא דאמרינן משום דאקומי קא מוקים ה"ל לאוסרו בהנאה כיון דע"ז איסור במשהו בלא"ה אבל בלא"ה לא. ולשיטה זו יפה כ' מהרש"ל ביש"ש הנ"ל דחמץ בפסח דבר המעמיד מותר להשהותו עכ"פ ומג"א סי' תי"ב סק"ט השיג עליו ע"ש ומ"ש אני עני בתשובתי סי' תתר"ו:

הא קיבה גופה שרי' לא קשי' כאן קודם חזרה כאן לאחר חזרה בתוס' ע"ז הקשו לישני תרוייהו קודם חזרה והא בקרוש והא בצלול ודבריהם תמוהים כמ"ש מהרש"א ומהרמ"ל שם ובלאה"נ צע"ג איך שייך לומר שמואל מיירי קודם חזרה וכן תמה מהרמשי"ף ע"כ הגהתי בגליון ש"ס שלי תרוויהו אחר חזרה ורצונם לומר דלמאי דלא אסיק אדעתי' עדיין להקשות משנתנו רישא אסיפא רק הקשה משמואל אמתניתין הומ"ל רישא נמי אחר חזרה ובצלול ודשמואל מיירי בהעמידת לגבינות הוא מן הסתם בקרוש אע"ג דלקושטא דמילתא א"א לומר הכי דתיקשי מתניתין רישא אסיפא וע"כ רישא קודם חזרה מ"מ המקשן אדשמואל ולא אמתניתין לק"מ קושי' דכאן בצלול כאן בקרוש כנ"ל פי' קושיתו ע"ש:

חומר בחלב מבדם. כ' מהרמשי"ף דלא הומ"ל חומר בחלב שלוקה עליו משום בב"ח משא"כ דם. שאני התם דדם לאו גדי הוא ולא בב"ח כלל. וכן נ"ל דלא הו"ל חומר בדם שנוהג בשליל לכולי עלמא משא"כ בחלב דבן ח' חי מותר חלבו לכ"ע. התם משום דלאו חלב שור וכשב הוא דכי יולד כתיב. ובחי' ר"ן לקמן ק"כ כ' אי ס"ד דם שבשלו מותר אפי' איסו' ליכא מן התורה א"כ חומר בחלב שאסור במבושל ולפע"ד לק"מ דלעומת זה חלב חי מותר דהוה שלא כד"א משא"כ דם חי וה"ל המותר בחלב אסור בדם ואסור בדם מותר בחלב וזה אין מקומו במשנתינו כ"א לעיל ספ"ק והתם תני ושייר טובא. ואין להקשות לרש"י וסייעתו דדם שבשלו עובר עליו ליתני חומר בדם שחייב בין חי בין מבושל משא"כ חלב חי זה לק"מ דגם דם אם אכלו שלא כד"א פטור אלא דם חי הוי דרך אכילתו. ונראה דלא מיירי אלא מחומר באכילת חלב ודם אבל בשאר ענינים איכא חומר בשנפסל בשקיעת החמה משא"כ חלב על מקדה כל הלילה עד הבקר ודם אסור בסחורה משא"כ חלב דכתיב יעשה לכל מלאכה:

אמר ר' ינאי דאמר קרא כאשר יורם כ' תוס' דהוה אסמכתא פי' כוונתם כי היכי דבמס' מעילה בהס"ד הוה בעי למימר דדרשא דכל חלב לה' אסמכתא הוא אלא דבמסקנא התם לא קאי וכן בכריתות ס"פ ספק אכל מוכח דדרשא גמורה הוא מ"מ דרשא דכאשר יורם אסמכתא הוא ולפ"ז בחלב גמור דנפיק מכל חלב לה' הוה דאורייתא ובהא איירי מתניתין שהוא חומר דם דליכא מעילה דאורייתא אבל יותרת וכליות דנפיק מכאשר יורם אסמכתא הוא ומעילה דרבנן ולא מיירי משנתינו מזה וק"ל:

אמר לי' רב מרי לרב זבידּ. דברי ר"א ממיץ בס' יראים ביארתי לעיל בתוס' צ"ב ע"ב ע"ש: תרי מיעוטי כתובי ושמו הערופה הקשו תוס' תרי מיעוטי למה לי עיין בתוס' לעיל י"א ע"א ד"ה הערופה ובחי' שם ד"ה דהערופה לא מייתרי לדרשא דהכא אלא הכי קאמר קרא הערופה ולא אחרת בערופה ולא אחרת במעילה אחר שנעשה מצותו. לומר דכל דבר חידוש שנמצא בעגלה לא נילף מיני'. אבל אם נמצא במקום אחר דמועלין לא תיקשי הא הערופה ממעט דלא מייתר למעט אלא דלא נילף מיני' אבל אי מצינו לפרושי הו"א דכתיב בדם לאחר כפרה כלפני כפרה ולחומרא לא תיקשי מה"י דהערופה דלא אתי למעוטי ולא מייתרא והבן זה:

אך ושמו מיותר למיעוט. אמנם בפסחים ובסוף תמורה ילפינן מושמו בנחת ושלא יפזר ושמו כלו ופי' בקרבן אהרן מלשון ושמו ולא אמר והשליכו כמו במוראה ונוצתה מזה יליף שימה בנחת והיינו שלא יפזר והכל חד ומיותר וי"ו ושמו כמו שם אותו ילפינן כלו דלא נימא אעפ"י שדישן מלא המחתה מ"מ א"צ להניח אצל המזבח אלא כמלא חפניו

וכדומה קמ"ל ושמו כלו ע"ש והוספת נופך לבאר. וא"כ ק' כיון דהערופה לא מייתר וגם ושמו לא מייתר א"כ ליכא מיעוטא כלל. ונלע"ד ליישב בעזה"י דממילא מוכח דאי ס"ד בעלמא מועלין אחר שנעשה מצותו א"כ מה"ת ס"ד שלא ישים כלו אצל המזבח להבליעו שם הא מועלין בו. אע"כ בעלמא אין מועלין אחר שנעשית מצותו ולא הי' עולה על דעתינו דמשום גניזה צוה לשום אצל המזבח דהרי ה"א דאחר שנעשה מצותו אין מועלין כמו בכל התורה. אלא ה"א מצות שימה בעלמא וסגי במלא חפניו ושאר יהי' לצורך הדיוט דמותר בהנאה קמ"ל ושמו כלו דהכא מועלין בו ומוכח בעלמא אין מועלין בו:

תלתא קראי ברם וכו' הקשה תוס' נותר וטומאה מחד קרא נפקא. לפע"ד לפי מה שהשרשתי כמה פעמים לפע"ד דהא דאמרינן ביבמות איסור בת א' בהביא ב' שערות אח"כ זה לא שייך אלא במאי דמנח אקרקפתא דגברא כגון טומאה וזרות ובעל מום ואיסורי שבת. אבל אחפצא כגון נבלה וכדומה לא שייך הביא ב' שערות אח"כ וכן מרמב"ם בנקודה נפלאה אע"ג דלא משמע כן מתוס' זבחים מ"ד ע"ב וכבר הארכתי בזה כמה פעמים. ואחר הוצעה זו י"ל ק' תוס' ולומר דהוה סד"א לא הקיל רחמנא בדם אלא שאין אחע"א דבקדשים חל אע"א בחלב וכדומה כמבואר ס"פ ס' אכל. אבל בדם לא יחול איסור על איסור ומיעטים מנותר וה"ה טמא כשבאים זא"ז דיליף נותר וטומאה בחילול חילול וכק' תוס'. אבל טומאה דבת א' כגון שהביא ב' שערות אח"כ וזה לא שייך אלא בטומאה דאקרקפתא דגברא ה"א לא גרע דם קדשים מאיסורי חולין דאיסור בת אחת חל קמ"ל דגז"ה הוא ולא משום אין איסור חל על איסור וא"ש:

תהלה לאל מגיני, עומד על ימיני, בחידושי פרק שמיני. ה' רועי. אמץ זרועי. בפרק תשיעי:

דף קיז:

העור והרוטב וכו' חטה בקליפתה וכו' המדקדק ומעיין בפירש"י יבין לאשורו דהחטים כמו שרגילין לבשלה ולכוס אותה היינו ערומה דמס' כתובות אע"ג דיש עלי' קליפה שנושרת בשעת טחינה מ"מ אותה קליפה אינה נחשבת קליפה. אך יש עליו קליפה אחרת שמסירין ממנה וא"א לאוכלה עמה ולפעמים אין מסירין אותה ונזרעת עמה. ודאמרינן בכתובות נקברת ערומה היינו רוב פעמים נזרעת ערומה בלי קליפה העליונה ודאמרינן כאן שמוציאין זריעה חטה בקליפתה היינו לפעמים אין מקפידין וזורעין אותה עם קליפה העליונה. והתוס' פי' בהיפוך נקברת ערומה לפעמים ערומה. ואם כוונתם

אקליפה העליונה הלא רוב פעמים זורעים בלי אותה קליפה ואי כוונתם על הקליפה שנושרת בשעת טחינה והיינו הסובין איך אפשר שזורעין ערומה בלי אותן הסובין וכי זורעין קמח ולא זכיתי להבין. ובזה נצחתי א' מהחצונים שאמר לדעתו מה שאנו קורין טירקש"י ווי"ץ הם הם החטים שחייבים על חמוצו כרת שהרי אחז"ל חטה נקברת ערומה ויוצאת עם כמה מלבושים והיינו הנ"ל שיוצאת בגבעולין והגבעול מלובש ומכוסת ממש בכתונת ע"פ כלו. וקיימתי ענה כסיל ואמרתי מש"ס דשמעתין שמוציאין לזריעה בקליפתו וזו אין מוציאין לזריעה בשום קליפה אפי' קליפת סובין אין עליו כידוע: **ולא שומר לטומאה חמורה.** כ' תוס' דלא נעשו זגים שומרים למשקה שבתוכה משום שאין שם משקה עליו. הקשה מהרש"א הא ע"כ צ"ל הכי בלא"ה דאל"כ מ"ט לא נטמא מהאוכל. ולק"מ משום די"ל דהוה מגע בית הסתרים וטהרה בלועה ומשו"ה הקשו דע"כ כיון שנגעה טומאה בשומר נטמא מה שבתוכו כיון שהשומר בגלוי לא מיקרי בית הסתרים. ותי' דאין שם משקה עליו:

דף קיח.

יד יתירא כתיב תנור וכירים יותץ הקשה רשב"א הא אין כלי חרס מטמא מגבו ותי' גז"ה הוא. יען ראיתי מזדנזים בהלכה זו. ע"כ אפרש. הנה משמעות הקרא למסקנא מיירי קרא דזרעים מלהכניס דהרי בזרעים טהורים מיירי שיותן עליהם מים ואח"כ נפל מנבלתם עליו יכניס טומאה לכם לכל צריכיכם אפי' נפל נבלתם על כל צרכיכם היינו היד נמי מכניס הטומאה והיינו דמסקינן מעיקרא כי כתיבא יד אהכנסה כתיבא. אמנם בתנור וכירים כתיבא יד אהוצאה דהרי קרא מיירי מתנור וכירים טמאים יותץ טמאים הם וטמאים יהיו לכם לכל צרכיכם היינו הידות גם הם טמאים לטמא אחרים והיינו להוציא טומאה וכעין שכ' רש"י ד"ה וכי ימות וכו' ומשו"ה לא קשי' למסקנא הא אין כלי חרס מקבל טומאה מגבו דז"א אינו מקבל טומאה מגבו אבל כשנטמא מאוירו מוציא טומאה גם מגבו ומידו. וכ"כ תוס' ורשב"א לעיל כ"ד ע"ב ורש"י ותוס' נדה כ"ו ע"א ובכורות ל"ח ע"א ע"ש אך כל זה להמסקנא. אך בהס"ד לא אזיל ש"ס בתר משמעות קרא אלא בתר סברא דיציאה סברא טפי לרבות מלהכניס. וא"כ מסתמא מוקמי' קרא דמייתי ש"ס תחלה דמיירי בזרעים מוקמי' להוציא פסוק שני דתנור מוקמי' באם אינו ענין להכניס וע"ז הקשה רשב"א וכן תוס' דנדה ובבכורות הנ"ל לפי אותה ה"א ק' הא אין כלי חרס מטמא מגבו ותירצו דהוה ס"ד מיתורא דקרא הוה גז"ה דליטמא יד אע"ג דאינו מטמא מגבו אמנם תוס' לעיל כ"ד ע"ב לא ניחא להו בהא וס"ל להס"ד נמי הוה מוקמי' קרא

דהוצאה אתנור והכנסה איד דזרעים ע"ש. וכסדר דכתיבו קראי הוצאה דגבי תנור תחלה ודהכנסה בזרעים כתיב אח"כ:
הוה אמינא דיו לבא מן הדין וכו' ולמאי דאמרינן לקמן דאין שיעור יד ושומר שוין דלרב אין יד לפחות מכזית משא"כ שומר ולר' יוחנן אין יד לפחות מכפול משא"כ שומר וא"כ לעיל כדאמר שומר לא צריך קרא ק"ו מיד נימא דיו כיד לענין שיעורא וכן מצינו דיו לענין שיעורא לקמן ק"ך סוף ע"א מה להלן כזית אף כאן כזית י"ל הכא הוה השיעור מסברא דאין פחות חשוב להיות לו יד אבל שומר אית לי' ולא שייך בזה דיו ומכ"ש אי נימא דהני שיעורא דיד ושומר נמי הל"מ א"כ לא שייך לומר דיו בשלמא לקמן י"ל הלכה ל"מ בשרץ כעדשה כשאינו נימוח אבל המחוהו ועשאו משקה יהיו שיעור' בכזית דדיו כנבלה אבל הכא אי נימא דיו א"כ הל"מ למאי אתי דאין יד פחות מפול. מיהו בלא"ה א"א לומר הכא דהוה הל"מ דא"כ קרא וילפותא למה לי כיון דאיכא הל"מ כדפריך פ"ק דמ"ק ועיין רשב"א בשם רמב"ן דהני שיעורין ממשמעותא ילפו לי' ע"ש:

דף קיח:

תוס' ד"ה אין יד וכו' יבואר לקמן אי"ה קי"ט ע"ב:
וכשם שאין מקבלים טומאה עד שיתלשו עפירש"י ותוס' ובת"כ יליף מקרא כתיב אשר יזרע טהור הוא וכתיב וכי יפול מנבלתם עלי' טמא הוא חד במחובר וחד בתלוש וא"א לומר במחובר טמא ובתלוש טהור א"כ טמאת הכל אלא במחובר טהור ובתלוש טמא. ונראה דגם זה בכלל ק' תוס' ד"ה וכשם דלמה לי קרא דמחובר טהור תיפוק לי' אין הכשר במחובר ואין טומאה בלא הכשר ועל זה יוצדק מ"ש תוס' וכ"ת באילן מלא פירות שנתלש פי' להכי אצטריך קרא ואי לא הכי אין מובן לדברי תוס' אלו וק"ל:
שלש קליפות בבצל הו"מ לאתויי ממשנה קמייתא דמייתי לעיל ריש פרקין קי"ח ע"ב הפטמא של רמון וכו' וכפירש"י שם אלא דשם אין מבואר כל כך דהוה הנץ שומר כלל ער"פ כיצד מברכין ורש"י לעיל פי' האמת אבל הכא ניחא לש"ס לאתויי ממשנה שני' שהיא בצל שמבואר יותר:
שומר אוכל שחלקו עיין פלוגתת רש"י ותוס' דלרש"י אוכלין מצטרפין זע"ז בנגיעה ולתוס' דוקא במחוברים ולכאורה משמע כפירש"י בפסחים מ"ו ע"א דאיכא פחות מכביצה אוכלין ונגעו בהאי בצק דלתוס' צריכין לדחוק מאי נגעו נדבקו זה בזה. וכן בכריתות כ"א ע"א דאיכא פחות מכזית נבלה וצרפה לפחות מכביצה אוכלין ע"ש ודוחק לומר שחיברן וכן בשמעתין צריך לומר לתוס' דהמקשן הוה סלקא אדעתי' דמיירי

בשדרה כמ"ש מהרש"א ולמסקנא דחטי דשמעון בן שטח שינויי דחוקא ולא איפשטא איבעי' וכדפסק רמב"ם א"כ למסקנא מיירי קרא כדקא ס"ד בשדרה וזה דבר שא"א לשמוע שיהיו מוציאין לזריעה עם השדרה ועין רואה מכחיש זה. והש"ס דאמר בשדרה ה"נ הו"מ להקשות וכי מוציאין שדרה לזריעה עדיפא מיני' פריך ושקלא וטרי' בעלמא הוא ולא קאי במסקנא אבל להתוס' קשה ע"כ נראה יותר כפירש"י ולעיל קי"ח ע"ב בתוס' ד"ה אין יד שהקשו ממנחות נ"ו. ולפע"ד משם ראי' לפירש"י דהרי חזינן דבעל איבעי' הוה ס"ל דאפשר לפרש קרא כף אחת בנוגעים זה בזה דוקא ומשו"ה איבעי' לי' וא"כ איך פשוט ממתניתין דקתני שהכלי מצרף ולא קתני מחבר אכתי הוא גופי' קשי' מנ"ל למתניתין בפשיטות כל כך דקרא באינן נוגעים מיירי דלמא דוקא בנוגעים מחבר ולא מצרף כשאינו נוגעים. אע"כ צ"ל דהוא גופי' קמבעי' אי אוכלים בעלמא מצטרפו בלא נגיעה ופשוט ממתניתין דע"כ הלכתא גמירי לצרף בעלמא בנגיעה ובקדשים אפי' בלא נגיעה. וממילא י"ל נמי מה שהקשו מחולין כ"ד דאמר ר' יונתן התורה העידה על כלי חרס אפי' נימא כפשוטו חרדל ממש קאמר י"ל ר' יונתן ס"ל כדס"ד דאיבעי' במנחות דאין נגיעה מצרף אבל לדידן דקיי"ל כפשטי' דמנחות וכסוגיא שהבאתי לעיל א"כ לא נימא אפי' מלא חרדל אלא התורה העידה על כ"ח שמטמא כל מה שבתוכו אפי' ב' חצאי ביצים בכלי רחב ואינם נונעים זה בזה דהא כללא כייל כל אשר בתוכו יטמא:

ועוד נ"ל דרש"י נמי לא אמרה אלא בשני חצאי ביצים הנאכלים זע"ז בבת א' אבל לפת עם אגוזים שאין דרכן לאכול בבת א' בבית הבליעה לא דכי היכי דקרא כל האוכל אשר יאכל קאי אשיעורא דכמות שהבית הבליעה מחזיק והיינו כביצה ה"נ קאי אאיכות שרגילין להיאכל בבת א' זע"ז מצטרפין לא זולת. הנה כי כן הא בלאה"נ חרדל האוכל בבת א' כביצה חרדל בטלה דעתו ככותח ר"פ אלו עוברין דאינו נאכל אלא עם בשר ופת. ובלא"ה נמי חרדל תבלין הוא ואינו מטמא טומאת אוכלין בפ"ע אלא בצירוף עם כבמשנתינו וא"כ האי התורה העידה על כ"ח אפי' מלא חרדל לאו חרדל ממש קאמר אלא אוכלים נפרדים פרודים קטנים כחרדל וא"כ מצי איירי בשני מינים שאינם נאכלים זע"ז ואפ"ה אמרה תורה כל אשר בתוכו יטמא וע"כ מאוירו וא"ש ולק"מ אפירש"י:

בשדרה פירש"י דלשנויי ברי' שאני שינויי דחיקא הוא פי' לומר דברי' חשיבא בשיעורא כביצה אע"ג דלענין איסורא חשיבא ברי' כשיעור שלם מ"מ לענין שיעור טומאה דחוק להחשיב ברי'. אבל לעיל להחשיב ברי' להצריך לה יד ושומר לענין זה אין דוחק לומר ברי' חשיבא לי':

כחטי דשמעון בן שטח. יל"ד דהל"ל כחטה דאורייתא דכתיב חלב כליות חטה בפ' האזינו ופירש"י חטים ככליות. וי"ל דבברכותיהן של ישראל היו גם הביצים גדולים ואנשים גדולים כדכתיב לעיל ואולך אתכם קוממיות כקומתן של אדה"ר מאה אמה כפירש"י בפ' בחקותי. וא"כ י"ל התורה שיערה לפי הדור ההוא ובכל דור דור לפי זמנו וא"כ אכתי הק' במקומה עומדת אין בחטה ככוליא כשיעור ביצה המוחזקת בבית הבליעה בלא צירוף שארי חטים. ע"כ הוצרך לדחוק דמיירי בחטי שמעון שאז לא הי' הברכה אלא בזרע הארץ כמבואר שם במס' תענית שירדו גשמים רק בליל רביעית וליל שבתות ואפ"ה הוציאה חטים ככליות. אבל בני אדם לא נשתנו וזה פשוט. ויען זה הוא דוחק גדול לאוקמי קרא דוקא בהכי ולא בשיעור בינוני ולא בשיעור ברכותיהן של ישראל וזה דוחק גדול ע"כ ס"ל לרמב"ם דאיבעי' לא איפשטא והוא ספק:

אלא מעתה תפילין היכי כתבינן. עב"י א"ח רס"י ל"ב דלתוס' תפילין נכתבים במקום בשר פי' בקלף בצד התחתון הנוטה למקום בשר ומזוזה במקום שער היינו בצד עליון הנוטה למקום שער וא"כ פריך תפילין היכי כתבינן ה"ה מזוזה וס"ת אלא שפוגע במקום כתיבת תפילין תחלה. אך רמב"ם ורמב"ן ורשב"א ור"ן ס"ל תפילין נכתבים במקום בשר ממש וס"ת ומזוזה במקום שער ממש. וצ"ל דפריך תפילין היכי כתבינן מכ"ש ס"ת שנכתב במקום שער ממש אע"כ לא מחלחל. ואותן הגומות שצומחת מהם השערות נגררות ונסתמו בשעת עיבוד ערשב"א וחי' ר"ן ותבין:

דף קכ.

והקיפה וכו' עמ"ש תוס' לעיל קי"ב ע"ב ד"ה דלרש"י קיפה הוא בשר וגם תבלין וכ"כ רמב"ם ורע"ב בפי' משנה דפ"ג דזבחים ונעלם זה מתי"ט שם ומייתי תי"ט לשון הרע"ב משנה ה' פ"ב דטבול יום דקיפה היינו תבלין ומרק ושומן בשר הנימוח. ובערוך בערך פירמא כ' המוספי שהוא כל דבר המעורב ובערך קף קיפה כמו כגבינה תקפיאני. והנראה מזה כי קיפה היא תערובות שבשולי הקדרה שנתחבר יחד ע"י קיפוי והקרשה. והיינו דפי' רבה פירמא אלא יען אין בכל הפירמא תערובות תבלין שאין כל הקדרות צריכות תבלין משו"ה הקשה אביי היא גופי' טמא טומאת אוכלין ומסיק ר"פ דמיירי שיש בו ג"כ תערובות תבלין ומשנצטרפו עם בשר ומרק מצטרפין לכביצה לעולם פירמא כדאמר רבה ולעולם קיפה לשון דבר הנקרש ונקפה וא"ש דמייתי עלה הקפה את הדם דמיירי מדבר הקפוי:

הקפה את הדם ואכלו פירש"י באור רצה בזה משום דמסקו תוס' בפסחים כ"ד ע"ב ד"ה פרט וכו' דהמחה את החלב ע"כ מיירי באור דאל"ה ה"ל חלב חי והוא שלא כד"א ועיין בנזיר נו"ן ע"א אמרינן בחמה מיסרך ופסול מאכילת כלב. מיהו התם בשומן עוף טהור דרכיך ותוס' מיירי בחלב בהמה משו"ה כתבו מטעם דהוה חלב חי יהי' איך שיהי' סיפא דחלב מיירי שהמחה באור וכיון דשיטת רש"י בעלמא כריף ורמב"ם דם שבשולו עובר עליו ניחא לי' לרש"י לפרש דהקפה דם נמי באור דומיא דסיפא דלא כמו שצריכין לדחוק אליבא דהתוס':

בשלמא הקפה את הדם אחשובי אחשבי'. דע"כ כל דבר הנשתנה אין שמו עליו ע"כ אמרו דם שקרש יין ושמן שקרשו החלב שקרש אינו לא אוכל ולא משקה חישב עליהם לאוכל הוה מטמא טומאת אוכלין ועיין מנחות ל"א ע"א תוס' סוף ד"ה ר"ש שזורי ותוס' פ"ג דשבועות כ"ג ע"א וכן חלב שהמחה ומצה וחמץ וכל הנימוחים ונמסים אין שמם עליהם אלא של זה מהני חישב אם עשאו בידים שהקפה או המחוהו בידים ואחשבי' למילתא מהני לזה. אך מ"מ בתורה כתיב אכול או לא תאכל והוא מגמע או שותה ואינו אוכלו ולזה לא מהני מה שאחשבי' אא"כ הכניסו לתוך מאכל אחר ואוכלו בדרך אכילה ושמור זה בשמעתין:

והנה תוס' שבועות כ"ג ע"א מייתי ירושלמי דיליף שתי' בכלל אכילה מדכתיב לא תאכל דם ולא מציל למיירי בדם שקרש דאינו לא אוכל ולא משקה אע"כ שתי' בכלל אכילה. וש"ס דילן לא מייתי מהך משום דאיכא לאוקמי בהקריש בידים ואחשבי' משו"ה מייתי מתירוש. וכיון דידעינן בעלמא דדבר העומד לשני' הוה שתי' בכלל אכילה ממילא מפרשין לא תאכל דדם נמי כפשוטו בשתית דם דהוה כאכילה אבל מהכא לא מצי למילף. ולפי הירושלמי הנ"ל לא פריך ש"ס מידי די"ל חלב שאני כיון דכיילי' קרא כל חלב וכל דם לא תאכלו ואכילה דדם דוקא שתי' היא א"כ דחלב נמי מיירי אפי' המחה וגמעו. אך לש"ס דילן דס"ל דם שקרש ואחשבי' אוכל הוא א"כ ק' נימא בהיפוך קרא מיירי דוקא באכילה חלב ודם ודאחשבי' והיינו דמדקדק לומר בשלמא הקפה את הדם כיון דאחשבי' וכו' וק"ל:

בשלמא אם מצה. כ' תוס' דהומ"ל אכילה כתיב בי' ועיין ר"פ אלו עוברין אמרינן סד"א כל שישנו בקום אכול מצה ישנו בבל תאכל חמץ והני נשי הואיל ולתנהו וכו' קמ"ל כל לרבות נשים והשתא אמרינן איפכא כל שישנו בבל תאכל חמץ וכו' והקשו תוס' בלאה"נ לחומרא מקשינן ותי' ר"י דאורחא דקרא סיפא מפרש לרישא ע"ש וק"ל השתא דגלי רחמנא כל לרבות נשים א"כ דרשינן הך הקישא מרישא לסיפא אפי' להקל וה"ל

למימר כל שישנו באיסור חמץ יי"ח מצה וכיון שהמחה חמץ חייב כרת תיתי מהי תיתי א"כ יי"ח מצה הכי ה"ל לש"ס להקשות לכן הקדים לאמור בשלמא אמצה לא קשי' לילף מחמץ דלחם כתיב ונימוח נשתנה ואינו לחם. ולחם מצה איתקש לחמץ אבל לא מה שאינו לחם אבל חמץ אפי' נימא נימוח נמי מיקרי חמץ מ"מ אכילה כתיב בי':

ועיין פסחים ל"ה ע"א שהקשו אדר"ל מהמחה מצה וכו' ומשו"ה מסיק מי פירות אין מחמיצין ע"ש והקשה פני יהושע שאני הכא דגלי קרא נפש לרבות השותה ותי' האי נפש ע"כ לאו דרשא מוכרחת הוא לבטל ההיקש דהרי ר"א דשמעתין לקמן ס"ל משקין היוצא מהם כמותם בכל התורה א"כ כל הני הנפש למה לי אע"כ לשום דרשא וא"כ איך יבטל ההיקש ע"ש והנה הך שום דרשא מבואר בת"כ הנפש כשהוא בנפשו למעוטי אונס שאינו חייב חטאת כשוגג ע"ש וכן צ"ל במ"ש תוס' לריה"ג בד"ה חלב לא אתי' מיני'. אלא לפע"ד אין הכרח לדברי פ"י די"ל ר"א ס"ל היוצאים מהם כמותם כשנקרשו או כשנכנסו לאוכל ואוכל אותם דרך אכילה אבל לא כששותה אותם אי לאו הנפש לרבות השותה וכ"כ תוס' לעיל קי"ב ע"ב ד"ה ורוטבן בסוף הדבור ע"ש. ומדריה"ג נמי אין הכרע לחד לישני בפסחים כ"ג ע"ב דלריה"ג ג"ה ה"נ אסור בהנאה ע"ש ואין הכרח. אמנם י"ל מיני' ובי' מוכרח דהא לפי סברתם מי פירות מחמיצין ואפ"ה אינו חייב עליו משום חמץ משום דאיתקש למצה נמצא הוה חמץ הותר מכללו דבכלל כל מחמצת איתא נמי מי פירות דהוה חמץ גמר לפי סברתם ואימעט מהיקשא נמצא לריה"ג דחמץ מותר בהנאה וגם הותר מכללו א"כ ק' נפש דחלב למה לי ליתי' מחמץ אע"כ לשום דרשא הנ"ל א"כ דחמץ נמי להך שום דרשא ואינו כדי לבטל ההיקש ושפיר הקשו לר"ל:

מיהו למ"ש רמב"ם פ"א מחמץ דחצי שיעור דחמץ נפקא לי' מלא יאכל וע"ש בנושאי כליו מ"ט לא אתי' חמץ מכל חלב ע"ש מ"מ לר"ל דלא דריש כל חלב וס"ל חצי שיעור מותר בכל התורה מ"מ בחמץ מודה מדרשא דלא יאכל א"כ ליכא למילף חלב מחמץ דאיכא למיפרך מה לחמץ שכן חצי שיעור אסור בו וי"ל היא גופי' נילף לריה"ג דליכא למיפרך איסור הנאה וק"ל:

אלא אם חמץ הוא ענוש כרת עמ"ש תוס' ד"ה אלא וכו' דבהנאת חמץ לית בי' כרת ומקשים העולם ממ"ש תוס' פסחים כ"א ע"ב ד"ה כל וכו' שהקשו יהי' נהנה מחמץ בכרת ומאי קושיין תיפוק לי' מדאצטריך הנפש לרבות שותה ש"מ ליכא כרת בנהנה ולפמ"ש לעיל בסמוך י"ל. מיהו בלאה"נ נ"ל דודאי הממחה חמץ בפסח עצמו נהי דהשותה פטור הוא דהרי נמחה ונשתנה מ"מ ה"ל נהנה מחמץ גמור דלא גרע מאלו מכרו להחמץ הי' אסור בחליפי' מטעם נהנה אבל אם כבר המחהו קודם פסח לא מיקרי נהנה מחמץ

דמשנכנס פסח כבר אינינו חמץ כמו חרכו קודם זמנו ולזה אצטריך הנפש לרבות השותה ולעולם אימא לך הנהנה בחמץ חייב כרת ושפיר הקשו תוס' בפסחים כ"א הנ"ל:

המחהו באור טמא עיין נזיר נון ע"א דמספקא לי' אי יש נצל לנבלה כמו במת ולא אפשיטא ופסק רמב"ם טמא מספק וא"כ לאותו צד דיש נצל לבהמה דהלכתא גמירי לי' כמו במת א"כ לא אצטרך נפש לטומאה אלא ללקות לאוכל. ובזה מ"ש דקאמר תיתי נבלה מחלב ולא קאמר אכתי תינח איסור אכילה אבל טומאה מנ"ל ולהנ"ל א"ש דטומאה ידעינן בלא"ה דנצל הלכתא גמירי לי' ומ"ש תוס' ד"ה לכתוב בשרצים היינו באידך צד אי לא גמירי נצל בבהמה מיהו בחדא מתרתי י"ל מילתא דאתי' במה הצד טרח וכ' לי' קרא:

חלב לא אתי מיני' שלא הותר מכללו עתוס' שהקשו לריה"ג דס"ל בבהמה מיהת לא שרי וצ"ל דס"ל לתוס' דהותר מכללו לגבוה לאו הותר מכללו הוא דכל עצמו לא נאסר להדיוט אלא משום שמקריבין אותו לגבוה וש"ס דשמעתין לרווחא דמילתא קאמר אילמא חלב בהמה לגבוה כצ"ל. אבל לולי דבריהם היתי אומר ריה"ג ס"ל ג"ה מחוברים יעלו משו"ה בפסחים לא הומ"ל חלב הותר לגבוה דגם ג"ה הותר משא"כ בשמעתין לגבי חמץ ונבלה שפיר י"ל הותר מכללו לגבוה וא"ש מיהו לעיל ק"א ע"א תוס' ד"ה מאן האי תנא משמע ריה"ג ס"ל ג"ה אסור לגבוה אמנם כבר כתבתי שם דרב יהודה משמי' דנפשי' קאמר הכי וס"ל באיסור כולל ומוסיף כריה"ג ע"ש בברור ובחי' רשב"א ותבין:

אישתרי מליקת עוף לגבוה וכו' צל"ע הא ריש לקיש מרא דשמעתין ס"ל בנזיר כ"ט ע"א לחנכו במצות ומסיק טעם דס"ל אין שחיטה לעוף מן התורה וא"כ לא הותר מכללו לגבוה וצ"ע מיהו עתוס' לעיל כ"ח ע"א סוף ד"ה רבי היא וכו' וק"ל:

דף קכ:

והא דתני הטבל והחדש וכו' נראה שמעתין אזלא למ"ד חדש אסור מן התורה בכל מקום כסתם משנה סוף מס' ערלה וכרשב"י ספ"ק דקידושין ל"ח ע"א וס"ל נמי חמץ אין איסורו איסור עולם דמותר אחר הפסח כר"ש דקיי"ל כוותי' ואתי' מביניהו דהנך וליכא למיפרך מה להנך שכן איסורו איסור עולם ואין היתר לאיסורי' ונוהגת בין בארץ בין בח"ל ולהנ"ל לק"מ. ובת"כ יליף מביניהו דנזיר והנך ע"ש. ונ"ל דלא מאיסור יין לנזיר יליף דהא יין לנזיר לא מטעם יוצא מענבים נאסר אלא הוא עצמו אסור אלא ממשרת ששרה ענבים במים ש"מ היוצא מענבים אסור ואסור המים ע"ש בפ' שמיני גבי חלב בהמה טמאה.

וש"ס דילן לא בעי מילף מהכא משום דלר"ע אתי קרא לשרה פתו ביין ומשום היתר מצטרף לאיסור ע"כ מייתי מהנך:

והנה לפום רהיטא דשמעתין טבל אתי' מהנך ומשקה היוצא מהן כמותן ובתרומה אין כמותן דאוקי באתרא כר' יהושע. וחמיר טבל מתרומה ודלא כתוס' קידושין ל"ח ריש ע"ב לחד שינויי ע"ש. מ"מ איך אתי' טבל מביניהו מה להנך שכן נוהגים בארץ ובח"ל משא"כ טבל וכן ק' אכלאים. ונלע"ד עפ"י מ"ש פ"י בק"א לקידושין להקשות נילף חדש גז"ש לחם לחם מחלה דגז"ה מקובלת הוא לענין ה' מינין. וחלה איקרי תרומה ומשקים היוצאים אינו כמותן דאוקי באתרי' וה"ה לחלה וחדש ע"ש וצ"ל דא"א לומר אדרבא ילפינן חדש מביניהו דהנך דמשקין כמותן ושוב ילפינן לחם לחם לחומרא גם בחלה ותרומה משקה כמותן זה א"א דא"כ תביא גבי בכורים למה לי ע"כ א"א למילף לחם לחם אלא להקל שלא יהי' משקה חדש כמותו והדרי ק' לדוכתי'. ולפע"ד לק"מ דלא כתיב לחם גבי חלה אלא גבי טבל הטבול לחלה והי' באכלכם מלחם הארץ חלה תרימו ומדאיקרי חלה ותרומה שוב לא כתיב לחם חלה ומ"מ שפיר ילפינן גז"ש לחם לחם דלא מיטבל לחלה אלא מה' מינין אבל חלה גופי' לא איקרי לחם נמצא נהי דחלה אין משקין היוצאים ממנו כמותה כמו תרומה מ"מ משקה היוצא מטבל הטבול לחלה אסור עד שיפריש עליו ממקום אחר דילפינן לחם לחם מחדש להחמיר וחדש מביניהו דהנך. ואין תימה אם טבל חמור מחלה עצמה כמו טבל הטבול לתרומה בשמעתין כנ"ל ולק"מ ק' פ"י. ושוב כיון דידעינן טבל טבול לחלה מגז"ש דלחם מחדש. שוב ילפינן טבל וכלאים מביניהו ואין לומר מה להנך שכן נוהגין בין בארץ בין בח"ל דטבל הטבול לחלה יוכיח: עוד כ' בפני יהושע שם מש"ס כריתות ה' ע"א דבעי למימר לחם וקלי וכרמל איצטריך דה"א כרמל לא נשתנה משא"כ שנקלה באור וקלי וכרמל לא נשתנה משא"כ לחם שנשתנה הרי דבר שנשתנה מותר ונמשך אחר זה בס' מקור חיים הל' פסח רסי' תס"ז לענין דבש של פסח שנותנים לתוכו ונשתנה ממה שבתוכו דברים תמוהים הם היעלה על הדעת חטים האסורים מן התורה כגון שנזרעו בכרם או של שביעית ועשה מהם קמח או קלם באור הותר מן התורה הואיל ונשתנו בטלת כל איסור תורה. אלא ע"כ לא נקרא שינוי אלא מאוכל למשקה או ממשקה לאוכל כגון המחהו את החלב או הקפה הדם או משקה היוצא מהן אבל שארי שינויי' לא עלה על דעת. והנה אי הוה כתיב בתורה מתבואת הארץ לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם עומר. בודאי הי' בכל קמח וקלי וכל ענין שינויי חוץ ממשקה היוצא דאיצטריך למילף מביניהו. אך כיון דפרט קרא לחם וכרמל הוה סד"א דלמא לחלק ללאוין אתי אלא דקפיד על אלו דוקא ולא על

שינוייהן לכן הוצרך להוציא מיתורא דקרא לחלק אתי וממילא הדרן לפשטן של דברים הן ושינוייהן אסורים ולוקין עליהם ומשקה היוצא אסור מן התורה מביניהו דהנך אך אין לוקין הואיל ולא אתי אלא מדינא:

וכבר כ' הגאונים ובפרט בתשובת באר יעקב דכדהקשה לעיל למה לי' הנפש לילף מהנך הומ"ל דאיצטריך ללקות עליו אלא כך הדרך הש"ס כשמוציא תי' אחר טפי עדיף מלומר קרא למלקות אייתר וכדמוכח בדוכתא טובא בר"פ איזהו נשך ובזה אזדא נמי מ"ש פני יהושע למסקנא אייתר נפש דחמץ וה"נ ב' כתובים וליתא דיתורא ליכא דכי כתיב איצטריך למלקות כנ"ל:

ומ"מ למאן דלית לי' חדש בח"ל לא אתי' מביניהו ואי מפרש משרת לשורה פתו ביין לא אתי' נמי מנזיר ומשקה היוצא ממנו מותר. ומ"מ היוצא ע"י בישול כגון שכר ושמרי שכר אסור מטעם כעיקר ונהי לשתות מותר לפי אותו סברא דאכילה כתיב בי' מ"מ כשהחמיץ בהם לחם אסור לאוכלו דטע"כ דאורייתא ואסור לאוכלו עכ"פ ויובנו דברינו אלו עפ"י תוס' לעיל קי"ב ע"ב ד"ה הטמאים וכ' ע"ש ובפ"ק דבכורות:

והשביעית והכלאים כ' תוס' אע"ג דלא כתיב גבי כלאים אכילה מ"מ סברא הוא דלא אמרה תורה אלא כשאיסור בעין פי' ובכלאים כתיב הזרע אשר תזרע וכשנשתנה ונעשה משקה שוב אינינו הזרע ותבואת הכרם ואפי' המחה זרע כלאים הי' מותר אי לאו דילפינן מבינהו דהנך. ורבנו שמואל סובר כשמחה פירות כלאים לזה לא צריך ילפותא כיון דלא כתיב אכילה אלא משקין היוצאים מהן לא הוה ידעינן זולת ילפותא מהנך. ולרבינו שמואל אפי' היכי דכתיב אכילה והמחה הגוף וחזר והכניסו לתוך מאכל ואוכלו דרך אכילה חייב ולא צריך לזה ילפותא מהנך דהרי המחאת גוף הדבר הוה כגופו ורק משום דכתיב אכילה ולא שתי' והרי החזירו לתוך מאכל ואכלו דרך אכילה וצריך לומר דהדר שמואל הא דאמרינן לעיל על מצה לחם כתיב בי' אע"ג דמיחוי הוה כגופו מ"מ לחם לא מיקרי דלחם הוא קמח מקובץ וכיון דנמס והיו למשקה תו לא יתואר לחם:

ואמנם שיטת הר"א ממיץ הביאו הרא"ש פי' כיצד מברכין סוף סי' ג' שם. הוא ס"ל אפי' משקה היוצא נמי נקרא גופו של פירי כמו המחה לרבנו שמואל מדמברכין בפה"ג על משקה ש"מ נקרא פירי. אך אכילה לא הוה אפי' בתירוש ויצהר דס"ל למאי דקיי"ל כר' יהודה דאכל דבילה קעילית ונכנס למקדש חייב כמו שפסק רמב"ם תו לית לן שתי' בכלל אכילה אפי' בזתים וענבים זולת בנדרים מסברא דלשון בני אדם אבל לא בשאר איסורים מקרא דבלשון תורה אין שתי' בכלל אכילה כלל עיין שבועות כ"ג ע"א. וס"ל למסקנא לא איצטריך תביא גבי בכורים אלא משום דכתיב גבי ערלה אכילה ולא שתי' והוה ילפינן

בכורים מערלה גז"ש פירי פירי למעט שתי' אפי' דזתים וענבים משו"ה אצטריך תביא לרבות משקה וה"א כל ז' המינים הדר ילפינן מתרומה דוקא תירוש ויצהר נשאר לנו במסקנא דמשקה דכל פירותו אימעטי' בין בבכורים בין בתרומה מאכילה דכתיב גבי ערלה והדר אתרבי' משקה תירוש ויצהר בשלשתן מתביא דכתיב גבי בכורים:

וזה נ"ל דעת רמב"ם פ"י ממאכלות הל' כ"ב דמשמע דכל הני איסורים מן התורה אך אין לוקין אפי' אמשקה זתים וענבים חוץ מערלה וכלאים דלוקים על משקה זתים וענבים ולא על שאר משקים שלהם. והיינו דס"ל לרמב"ם דמשקה דכל האיסורים אפי' דזתים וענבים לא אתי' אלא מביניהו דהנך ואין לוקין מן הדין אלא איסור מן התורה וה"ה ערלה וכלאי הכרם נמי משקה שלהם אתי' מביניהו ואין לוקין חוץ ממשקה דזתים וענבים דאתי' מפירי פירי מבכורים ותרומה דלוקים אהקישא וגז"ש וכלאים וערלה חד דינא אית להו כמ"ש תוס' שלהי תמורה ד"ה אלו הן וכו' ע"ש:

תינח איסור הבא מאליו וכו' נראה דוחק גדול מ"ש תוס' דאכלאים קאי דאיך אפשר לומר דקיל כלאים הואיל ובא ע"י עבירה אדרבא היא הגורם חומרא לעיל קט"ו ע"ש ואפי' טבל דוחק לומר שיגרום קולא מה שבא ע"י מירוח וראיית פני הבית היכן מצינו סברא זו. אבל הקדש שע"י דבורו בזה האיסור מעצמו זה הוא קולא כמפורש בשבועות כ"ד ע"ב. ולענין ק' תוס' הא לא כתיב אכילה בגופי' לק"מ דילפינן חטא מתרומה כמ"ש תוס' בפסחים כ"ו ע"א. ואך מה שהקשו תוס' א"כ לא בעינן למילף מביניהו לילף מתרומה עיין תוס' מנחות וי"ו ע"א כ' בכורים איקרי תרומה ותרומה לא איתקש לבכורים ודשמעתין אסמכתא בעלמא הוא פי' כוונתם הא דמשמע משמעתין דתרומה אתי' מבכורים בהקישא וחייב מיתה וחומש מדאורייתא הוא אסמכתא אלא תרומה גופי' אתי' מביניהו דבכורים וחד מהנך ואפשר לענין זה שפיר מייתי רש"י חמץ דתרומה א"ש מבכורים וחמץ יהי' איך שיהי' תו לא קשי' ק' תוס' נילף הקדש בהקישא מתרומה ולמה לי מביניהו דהנך דז"א תרומה גופי' מבכורים והנך אתי' אלא התוס' דשמעתין לא ס"ל כתוס' מנחות הנ"ל אלא ס"ל כפי' רמב"ם פי"א דתרומות דהקישא לאו מתרומות ידך נפקא אלא מדאיקרי ראשית ושפיר ילפינן תרומה מבכורים וכן צ"ל בתוס' יבמות ע"א ע"ב וע"ב ע"ב דאל"ה לא מקשי מידי. מ"מ שיטת רש"י נראה נכון:

פירי אתה מביא ואי אתה מביא משקה וכו' פי' כשלא הקדיש הפירי אלא היוצא ממנו זה אינו קדוש אפי' תירוש ויצהר אך אי הקדיש ענבים וזתים ושוב דרכן הוה משקה היוצא מענבי בכורים מרבינן מתביא דמשקה קדוש כמותן אך כל זה לתפוס בקדושה באיסור לזר ולחייב עליו מיתה וחומש. אך לקרוא עליהן מקרא בכורים אינו מבואר

כאן ובירושלמי פי"א דתרומה וסוף מס' חלה מחלק בזה אי מתחלה כשהקדיש ענבים הקדישן מיד על דעת לעשותן יין אזי מביא היין וקורא עליו אך אי לא בצרן מתחלה לשם כך ושוב דרכן נהי דהמדה יין היוצא ממנו יש לו קדושת בכורים מ"מ אינו מביאם וקורין עליהם כיון שנתחייב להביא ענבים בשעת בצירה ע"ש:

מה להנך שכן חייבין עליהן מיתה וחומש הומ"ל שכן אין להם פדיון משא"כ הקדש אלא בעי למימר פירכא גם אהקדש קדושת הגוף דאין לו פדיון:

דן מינה ומינה פירש"י לאו דוקא וכו' אע"ג דאיכא בתרומה דגן כמו שהקשה תוס'. ס"ל לרש"י דלא משכחת משקה היוצא מן הדגן אלא בישול שכר וכפירש"י לעיל גבי משקה היוצא מן החדש ואין מבשלין פירות של תרומה ואין עושין שכר מתמרים של תרומה ואין מבשלין יין של תרומה אעפ"י שמ"מ אם עשה כן המשקה היוצא יש לדון עליו אי יש לו דין תרומה או לא מ"מ לא מיירי קרא בהכי. ונראה דרמב"ם בפי' המשנה ס"ל הכי ומשו"ה פסק בפי"א דתרומות בפי' המשנה דלא כר' יהושע דס"ל ר' יהושע' לטעמי דס"ל בעלמא דנין אפשר משא"א ביבמות מ"ו ע"א ה"נ דנין מתרומה משקין שאר פירות אבל אנן קיי"ל אין דנין אפשר משא"א אין לדין בכורים מתרומה ומשו"ה דחאה לדר' יהושע מהלכה אך בחבורו פסק כר' יהושע משום דשם פסק תרומה נוהג מן התורה בכל מיני פירות כמבואר:

אין סופגים את הארבעים וכו' הסכימו בתשובת אחרונים אין סופגים אבל אסור מן התורה כמ"ש לעיל דאתי' מביני' דהנך. אלא לפ"ז לק"מ ק' תוס' בפסחים שהקשו תיפוק לי' משום טע"כ ולק"מ דטע"כ נמי אין סופגים עיין תשובת באר יעקב ולפע"ד תוס' הקשו התם אאביי דמיירי התם בשמעתין ואיהו מפיק טע"כ מבב"ח לעיל ק"ח ע"א דוקא למאן דמפיק מק"ו דנזיר אין עונשין מן הדין ומאן דמפיק מגעולי ליכא אלא לאו הבא מכלל עשה. אבל אביי יליף מבב"ח מגילוי מלתא בעלמא גילה רחמנא בב"ח דטעם חשוב כעיקר וה"ה בכל התורה ולוקין עליו משו"ה הקשו תוס' ק' זו בפסחים דוקא ולא בשמעתין:

דף קכא.

והדר מייתי לי ערלה פירי פירי מבכורים הקשו תוס' דבפסחים מסיק משום זיעה בעלמא ותי עיין מהרמ"ל כוונתם כמ"ש תוס' בפסחים דגז"ש איצטריך ללקות על תירוש ויצהר והוא כעין שיטת ר"א ממיץ לעיל ולכאורה לא הי' צריכין לזה די"ל בהא גופי' פליגו ר"ז הוה ס"ל טעמא דקרא דממעטינן שאר משקין משום שלא כד"ה וה"ה לכל שלא כד"ה

ואביי דחי' לי' משום זיעה הוא דמיעט קרא מה שמיעט ואצטריך ריבוי וילפותא למאי דילפינן אבל שלא כד"ה חייב וכ"כ פני יהושע אבל נ"ל עיקר קושייתם סמכו אמ"ש הר"ש פי"א דתרומות דקשי' מש"ס ברכות דדבש תמרים מברכין שהכל מני ר' יהושע דס"ל זיעה בעלמא הוא וק' הא ר' יהושע מפיק מקרא ואיתימא היינו טעמא דקרא א"כ כר"א נמי אתי' דמדאיצטריך ריבוי ש"מ משקה לאו פירי הוא ואין לברך בפ"ע וק' גדולה היא ולשיטת הרא"מ הנ"ל יתיישב:

וכ' פ"י בק"א לקידושין דמדקיי"ל שלא כדה"נ מותר בכל התורה ומשקין דזיעה בעלמא גריעה משלא כדה"נ א"כ מכ"ש דמשקין היוצאין מהאיסורים אינם כמותם. ודבריו מאוד תמוהים דוודאי בהס"ד אי ליכא שום ריבוי הנפש לרבות השותה ואתי' מביניהו אי לא הוה כתיב הכי ואתאינן לאסור משקה היוצא מהפירי מפני שאוכל גוף הפירי האסורה הוה ס"ד דר"ז דאין סופגים משום דאכיל הפירי שלא כד"ה שהפירי אין דרך הנאתה לאכול ע"י סחיטה וה"ה לכל שלא כד"ה ודחי אביי היינו דהוה ממעטינן משקה מפני שאינינו הפירי כלל אלא הזיעה וזה לא אסרה רחמנא. אבל השתא דכתיב נפש לרבות השותה וילפינן מביניהו כל איסורין הוה כאלו כתיב בכל האיסורין לא תאכל הפירי ולא תאכל המשקה ולא נאסר המשקה מטעם אכילת הפירי דזה לא הוה כד"ה של פירי אבל התורה אסרה המשקה בפ"ע ואפי' אם שרי לאכול הפירי שלא כד"ה של פירי אבל אם שותה המשקה כד"ה של משקה חייב דלא מטעם פירי נאסרה אלא מטעם עצמה וזה פשוט וברור לכל מבין ויודע:

ובדרוש אמרתי דמ"ש תוס' בשבועות כ"ג ע"א דלר' יהודה לית לן שתי' בכלל אכילה מתירוש מ"מ יש ללמוד כן מדכתיב ואכלת ושבעת וברכת וקאי אשבעת המינים בקרא שלפניו ושם נאמר ארץ זית שמן ודבש ודבש משקה הוא ומכשיר הזרעים וקרי לי' ואכלת ש"מ שתי' בכלל אכילה אלא יש לדחות דלר' מאיר ואכלת זו אכילה ושבעת זו שתי' עיין ברכות מ"ט ע"ב א"כ הרי הוזכרה שתי' בקרא לברך עליו ואין להוכיח דשתי' בכלל אכילה. אך ר' יהודה פליג וס"ל ואכלת ושבעת אכילה שיש בה שביעה כביצה ולא הוזכרה שתי' בקרא ואפ"ה כתיב אדבש ואכלת ש"מ שתי' בכלל אכילה לר' יהודה. מיהו אנן קיי"ל בדבילה קעילית כר' יהודה ובשיעור בהמ"ז כר"מ א"כ לית לן שתי' בכלל אכילה מקרא אלא מסברא וכשיטת רא"מ ורמב"ם שכתבתי לעיל:

ור' יוחנן אמר אף מרטקא מצטרף כ' תוס' שיש בראשו כזית בשר דאל"ה אלא בגופו נדבק ה"ל שומר הוצרכו לזה לשיטתם לעיל קי"ח ע"ב ד"ה אין יד וכו' אבל לשיטת רש"י

משכחת בפשיטות שמונח בצידו אוכלים נפרדים ולעיל קי"ט ע"ב ישבתי שיטת רש"י על נכון בעזה"י:
מקצתו חישב עליו וכו' דברי רש"י שבפנינו קשה להסבירם. אבל יעיין ברש"י מהדורא קמא דמייתי מהרש"ל וא"ש דמדחשיב על קצתו מהני שלא ליבטל אידך מקצת נהי דלא נתחשב לטמא בפ"ע אבל עכ"פ גם בטולי' לא בטלי' ומשו"ה מצטרפין זע"ז:
שונין ישראל בטמאה ונכרי בטהורה וכו' והכשר מים ממקום אחר עפירש"י ס"ל בבהמה עשאה גיסטרא מכשיר משום דם חללים ואפ"ה מתה מאלי' ויצאה ממנה דם אינו מכשיר כמבואר במתניתין דעדיות ופ"ג דשקלים דם נבילה מטמא ואינו מכשיר ואין לנו כיוצא בו ולפ"ז ה"ה דם היוצא ממת אדם אינו מכשיר ועיין לעיל ל"ה ע"ב ב' דיבורי תוס' ד"ה דם המת וד"ה לאשמעינן וכו':

דף קכא:

שסופה לטמא טומאה חמורה היינו ישראל בטמאה אבל נכרי בטהורה אין סופה לטמא טומאה חמורה לפמ"ש רמב"ם פ"א מהל' אבות הטומאה הל' יוד דשחיטת נכרי נבלה ואינה מטמאה ע"ש. א"כ צריכה הכשר:
ישנה לאיברים לאו מתה היא לפמ"ש הרמב"ם נקיבת הושט נבלה מחיים אלא שאינו מטמא מחיים ומכ"ש שחט בה רוב שנים צ"ל גבי טומאת נבלה כתיב וכי ימות מן הבהמה בעינן גמר מיתה ממש משא"כ לאו דאכילת נבלה שם לא נזכר מיתה אלא לא תאכלו כל נבלה הרי אפי' מסוכנת הוה ס"ד דליתסר משום נבלה לעיל ל"ז ע"א א"כ בשחט בה רוב שנים הוה נבלה מחיים לרמב"ם וכ"כ רשב"א רפא"ט ודלא כתוס' לעיל ל"ב ע"א ד"ה ורמינהו וכו'. ולפ"ז נכרי בטהורה ומפרכסת או אפי' ישראל בטהורה ושחיט שחיטה שאינה ראוי' ומפרכסת האוכל כזית ממנו יש בו איסור אמה"ח ואיסור נבלה ולפ"ז היו מקום ליישב שיטת רש"י לעיל בהמה בחיי' בחזקת איסור אמה"ח עומדת ונדחק רשב"א שמוחזקת מאיסור לאיסור מאיסור אמה"ח לאיסור נבלה לאחר מיתה ולא הי' צריך לכך אלא בכל זמן שמפרכסת ומסופקים אי שחיט שפיר או לא מוקמי' לה אחזקת אמח"ה דמעיקרא ואמרינן דלא שחיט שפיר והוה מפרכסת אמה"ח וכיון דאמרינן לא שחיט שפיר מטעם חזקת אמה"ח א"כ ממילא נמי הוה נבלה כדאמרינן מפורכסת אית בי' ב' איסורים איסור אמה"ח ודנבלה ושוב אחר הפרכוס שמתה לגמרי מוקמינן לה אחזקת נבלה דמעיקרא. אלא די"ל אין איסור נבלה חל על איסור אמה"ח וצ"ע. ובס' שב שמעתתא להגאון בעל שמן רוקח בסוף שמעתא י"ב כ' להקשות

אדמוקמי' בחזקת אמה"ח ומחזקינן מאיסור אמה"ח לאיסור נבלה אדרבא נוקמה אחזקת טהרה דבחי' היתה טהורה ואי נימא דלא שחיט שפיר מטמא א"כ נוקמה בחזקת טהרה ונימא שחיט שפיר. ותי' כיון דבשעה שמפרכסת נמי טהורה הוא ואפ"ה אי לא שחיט שפיר אסורה וליכא למימר אוקמא אחזקת טהרה דהא אכתי טהורה וא"כ שוב כשפוסק הפרכוס לא תחזור להתירא בלי מעשה שיתחדש בה. והנה סברא זו חדשה הוא וק' זו אינה מכריחה לדין בדבר חדש. דנהי דלא הי' לבהמה חזקת טומאה אבל חזקת טהרה לא הי' לה מעולם כי כן דרך כל בעלי חיים שמעותדין למות ויטמאו. אם לא שיתחדש בו מעשה השחיטה וכיון שמסופקים במעשה שחיטה אי שחיט שפיר והרי היא מתה לפנינו הרי היא בחזקתה שהי' עומדת לעולם לכשתמות תטמא וסברא זו כ' רשב"א וריטב"א ביבמות ל"א ע"א גבי ס' קרוב לו ס' קרוב לה גבי צרת יבמה ע"ש ותל"מ:

מסייע לי' לרב אידי בר אבין פירש"י הא דקתני א' עכו"ם מותר בו. משמע דהאי חדותא הוא ורמב"ם פסק דלא כרב אידי בר אבין וכבר כתבתי בזה לעיל ל"ג ע"א וכעת דקדקתי בפירש"י שכ' וממתין לה עד שתצא נפשה כדתני' פ"ד מיתות ס"ג ע"א וכו' ואסמכתא דרבנן בעלמא הוא עכ"ל שנראה שפת יתר מה בעי רש"י בזה גם סתמא דתלמודא התם משמע בהדיא שהיא דרשא גמורה ככל אינך דהתם אלא שאין לוקין על לאו שבכללות וכן פסק הרמב"ם שהוא דאורייתא אלא שאין לוקין. וכן משמע קצת מדלא מייתי נמי הך דמס' ברכות לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם אע"כ משום דההוא אסמכתא היא לא חשבינהו עם הנהו דהוה דאורייתא וא"כ ק' אפירש"י גם בברייתא ובדר' אידי בר אבין קשה מאי המשך יש לב' דינים הללו ממתין עד שתצא נפשה וא' גוי וא' ישראל מותר בה. אע"כ י"ל דסברא הוא כיון דבאמת אמה"ח הוא אלא שהתורה התירה לישראל בשחיטה מגז"ה וממילא הוא לב"נ משום מי איכא מידי אבל באמת הוא אמה"ח. וא"כ כיון בשעה שנחתך מן החי היא אסור לישראל מטעם לא תאכלו על הדם. וא"כ כל אותו הזמן עד שתצא נפשה לא שייך מי איכא מידי וב"נ נהרג עליו באמת משום אמה"ח. וא"כ שוב כשיצאה נפשה אע"ג דהותר לישראל א"א להתירה לב"נ כיון שאבר זה הופרש מהחי ובשעת פרישתו נהרג עליו א"כ במה יותר עכשיו כך היו הסברא לומר משו"ה קמ"ל ברייתא ורב אידי בר אבין אע"ג שצריך להמתין עד שתצא נפשה מ"מ א' גוי וא' ישראל מותר בה. והוקשה לרש"י מ"ט באמת להתיר לב"נ אע"כ דהאי דרשא אסמכתא בעלמא הוא ומן התורה מותר לישראל מיד. וס"ל לרמב"ם דע"כ סוגיא דסנהדרין דס"ל דאורייתא הוא כאשר הוכחתי לעיל א"כ הך סוגיא פליגי אדברייתא ואדר' אידי בר אבין ובאמת אסור לב"נ ופסק רמב"ם כוותי':

ובפ' כל שעה כדפריך לר' אבוהו מהא דלא יושיט אדם אמה"ח לב"נ הא לכלבו שרי הו"מ לשנויי במפרכסת או בבני מעים אלא משום דאיכא פלוגתא בהא ניחא לי' לשנויי האמת דאמה"ח איתקש לדם ושרי בהנאה לכולי עלמא:

והרובעה חייב צ"ע בסנהדרין ע"ח ע"א קאמר רבא הרובע את הטרפה חייב סד"א ה"ל משמש מת קמ"ל משום הנאה הוא והא אית לי' הנאה ע"ש וה"ל לאשמעינן רבותא טפי אפי' המשמש ורובע מי שנשחט בו רוב שנים ומפרכס אם לא נשחטה בהמה כהלכה. ולכאורה י"ל רבא פליג אדאביי דהכא ולטעמי' אזיל דס"ל לעיל ל"ב ע"ב דנפסלה בשחיטה נבלה הוה ולרמב"ם נבלה מחיים אלא שאינו מטמא מחיים אבל איסור נבלה אית בי' מחיים. נמצא הרובעו פטור דכ' מהרש"א בשמעתין דטומאה ילפינן מטומאה ואיסור מאיסור נמצא הרובעה מנ"ל למילף מאמה"ח דחשיב חי ולחייב הרובעה נילף מאיסור נבלה דחשיבה כמתה ופטור הרובעה. אך הרמב"ם פסק הך דהרובעה חייב וצ"ע. גם מסתימת לשון הרמב"ם משמע דאפי' נשחט כדינו ומותר באכילה מ"מ הרובעו חייב דדוקא לענין היתר אכילה הוה גז"ה אבל בעלמא חי היא לכל דבריו וצ"ע ועיין לעיל ב' ע"ב בתוס' ד"ה ובמוקדשים וכו' וכתבתי שם דלתי' קמא דתוס' הוה ס"ל בקדשים דמחוסר זריקה הוה פרכוס כחי אפי' לענין טומאה אפי' בשחיטה כשרה ע"ש:

אמר ר"ה והוא שכנסו. רמב"ם פסק להא דר"ה וכ' הראב"ד הא ר"ה אליבא דר' יהודה ואליבא דר' ישמעאל ואנן קמ"ל כר"ע וכ' כ"מ אע"ג דרב הוא מפרש לדר' יהודה ודר' ישמעאל מ"מ הא איכא נמי אידך דר"ה דאמר ב' חצאי זתים שישנן ע"ג העור העור מבטלן שהוא אליבא דר"ע וא"כ אין ללמוד מר"ה וק' אהרמב"ם. ולפע"ד למסקנא לקמן קכ"ד ע"א כי אתא רבין וכל נחותי ימא אמרי אירשא וכדר"פ במרודד וק' מה עלה על דעתם לאוקמי במרודד ולמה לא תתפרש רישא כפשוטה ובין פלטתו סכין ובין חי' אלא דס"ל דהני תרתי מתניתין אהדדי איתמר ודר' הונא דשמעתין ודר' יוחנן לקמן חדא הוא. מתניתין דריש פרקין מיירי משני חצאי זית שאינם מרודדין אלא מקובצין ואפ"ה ס"ל לת"ק דבטיל לגבי עור ופליג ר' יהודה ואמר אלל המכונס עליו ופירשו ר"ה בשהכניסו בידים והחשיבו וכל זה באינו מרודד וגם ר"ע מודה אליבא דר' יהודה דהלכתא כוותי' מדמפרש ר"ה דבריו. ולקמן פלוגתת ר' ישמעאל ור"ע בשני חצאי זיתים נפרדים ומרודדים דהוה תרתי לריעותא ב' חצאי זיתים נפרדים וגם מרודדים ובהא ס"ל לר"ע דמבטל עור ואין מועיל כינוס ואהא קאמר ר"ה ב' חצאי זיתים העור מבטלן לומר דר"ע אפי' בפלטתו חי' ס"ל העור מבטל כיון דמרודדין הן. והשתא הוה סד"א כי היכי דסיפא בשני חצאי זיתים דפליגי ר"י ור"ע במרודד ופלטתו חי' מיירי ה"נ בכזית שלם

דרישא אפי' במרודד ופלטתו סכין קמ"ל ר' יוחנן ורבין ונחותי ימא בכזית שלם אם הוא מרודד בעינן פלטתו חי' אבל פלטתו סכין בטיל:

דף קכב.

דבר תורה עור אדם טהור. עספ"ק דעירוכין פליגי לרב שער מת אסור בהנאה א"כ מכ"ש עור המת. אבל לר"נ שער המת מותר בהנאה משום דמיתה גורמת איסור הנאה ואין השער מרגיש במיתה וצ"ל נמי דעור המת אסור דמרגיש במיתה דאי עור מותר מכ"ש שער ודוחק לומר דגם עור אינו מרגיש במיתה וצל"ע:

תא חזי מה בין תקיפי א"י לחסידי בבל. לכאורה י"ל דכשאמר לר"ז בשם ריב"ל כל זמן שלא טענה לא הסביר לו ר"ז פנים משום שעדיין לא נתפרש אי טעינה גורם או זמן הראוי לטעון כדמספקא לי' לעיל בסמוך ומשו"ה כשחזר ואמר עוד הפעם כל זמן שלא טענה א"ל חדא הוה לך ויש במשמע שני אופנים ואין לך לפרש. אמנם ר"ל י"ל פשיטא לי' טעינה ממש קאמר ולא זמן טעינה שהרי בפסחים פ"ד ע"א שאל ר"ל לר' יוחנן בגידין שסופן להקשות או בתר השתא אזלינן או בתר סופן להקשות ומסיק מדאמר ר' יוחנן עור עגל הרך יחידאה הוא ש"מ בתר סופן אזלינן. וא"כ כיון דעור חטוטרת של גמל הלכתא היא ולאו יחידאה ש"מ דלא בזמן טעינה תלי' דאם כן דממילא ותקשה כשיגיע זמן טעינה ה"ל כגידין שסופן להקשות וכעור עגל הרך ובתר סופו ה"ל למיזל אע"כ לא תלי' בזמן אלא בטעינה ממש. ואם לא יטעיננה לא תתקשה לעולם וא"כ לר"ל הוה פשיטא לי' והוה סגי לי' במ"ש לו בשם ריב"ל ומשו"ה אמר תיב לקבלי והי' נראה דבר נכון אלא שהרמב"ם אע"ג דלית לי' דעור עגל הרך משום דיחידאי היא מ"מ מסקא לי' בעור חוטרת של גמל אי תלי' בזמן או בטעינה וצ"ע:

דף קכב:

מאי בית הפרסות וכו' עיין לעיל נ"ה ע"ב למדתני רבינו וכו' ויל"ד מ"ט לא כ' תוס' שם כמ"ש תוס' כאן ד"ה עור הראש וכו' ע"י מעשה הי' שואל. וי"ל התם י"ל לא ע"י מעשה ואעפ"י שידע מתניתין מ"מ שאל כי אולי מתניתין בית פרסות ממש והוא שאל על עור ארכובה הנמכרת עם הראש. ור' יוחנן השיב מציל ולא ביאר לו ע"כ הקשה למדתני רבינו וחשב אולי ישוב לו משנתינו בית פרסות ממש אך ר' יוחנן השיב לו האמת שאפי' ארכובה הנמכרת עם הראש נמי יחידאה היא:

ת"ר הטמאים וכו' פירש"י מרבינן עורותיהם וציר ורוטב שקולים הם. וצריך לומר דציר שקול עם עור דקרא בתרא אבל לא עם הני דקרא קמא דאי ס"ד דשקיל עם קרא קמא ואפ"ה מעטינהו א"כ מנ"ל לרבות ציר כלל אע"כ שקולים עם הני דקרא בתרא:
ולעיל ק"כ ע"א דפריך למה לי הטמאים לגמור מהני צ"ל אי הוה גמור מהני דציר שרצים כיוצא בהן ממילא הוה ידעינן דעורות דהני כבשרם דהני עורות שקולים כציר אע"ג דבנבלה אין עור כיוצא בו אע"ג דציר נבלה אסור היינו משום דעור נבילה גריעא טובא מעור דהני שרצים דקרא קמא אבל ציר דומה לעור דקרא בתרא. ועיין ר"פ שמנה שרצים ריהטא דסוגיא משמע כפירש"י דהרי מסיק דלר' יהודה דאזיל בתר גושתא תלי' שבת וטומאה אהדדי ולתוס' טעמא דר' יהודה מהטמאים וכן הקשו תוס' שם ולא תי' כלום. אבל ק' לי לפי מאי דמשמע שם דרב לשיטתו תי' דשאני ויש ליישב:

דף קכג.

ולחמת וכו' המרגיל וכו' עפהמ"ש לרמב"ם ואינו מובן מה בין לחמת למרגיל ע"ש:
ליטמא ולטמא. ולא קתני ומצטרף משמע כפירש"י דלענין יד מיירי ולא מטעם שומר. וכן משמע כולו שמעתי' דלענין יד איירינן רק לקמן משני אביי וחדית לן בשומר העשוי לנתק מאליו קא מיפלגו והיינו לר"ל דלית הלכתא כוותי' אבל לר' יוחנן לא דחקינן אלא מיירי ביד:
שוב אינו חבור וטהורה מיתור לשון וטהורה משמע טהורה לגמרי אפי' מטומאה קלה כפירש"י וכן מוכח בזבחים צ"ד ע"ב דאלת"ה איך מכניסין הבגד למקדש וס"ל לרש"י דבהא פליגי עולא ורבינא לעיל פ' בהמה המקשה ע"ב דרבינא דאמר בגד לאו לחתיכה קיימא לית לי' דעולא התם אלא ס"ל לא נשארה שום טומאה וראייתו מכלי חרס כדמייתי רש"י וס"ל כלי חרס שנשבר מקבל טומאה בלא יחוד אך עולא ס"ל דבעי יחוד ושקיל וטרי בזה תוס' פא"ט נ"ה ע"א ופירש"י בשמעתין כרבינא:
לא שנו אלא טלית טבולת יום וכו' כן פסק רמב"ם פ"ג מכלים הל' י"א ואפ"ה פסק פ"א מאבות הטומאה הל' יוד דמשנתינו בנבלה והש"ס מוקי לי' בטרפה ועוד שכ' טלית אפי' נשאר מעפורת ובמעה"ק פ"ח הל' י"ט שמעפורת הוא רק מדבריהם ולהך לישנא לא צריך לומר שהוא מדבריהם עיין כל זה בלח"מ דמעה"ק ובמ"ל הל' כלים הנ"ל ולפע"ד המעיין בלשון הרמב"ם יראה דס"ל למסקנא דאפי' נשאר מעפורת נמי טהור י"ל עכ"פ מדרבנן צריך לקרוע כלו אלא משכבר קרע רובו שהוא טהור מן התורה שוב טהור ע"י מחשבתו שחישב לקרוע רובו ולא חיישינן שמא ימלך ולא יחוס ולא יקרע רובו

זה לא חיישינן כיון שלא חס עליו וטבלו. בודאי קודם שיקרע רובו לא מהני מחשבתו לקרוע רובו כיון שעדיין טמא מן התורה אך משיקרע רובו שוב אינו אלא מדרבנן לזה מהני מחשבתו לקרוע כלו ואהא קאמר ר"נ דוקא בטבולת. והש"ס בהס"ד לא ידע הך דמעפורת וקא מפרש דברי ר"נ ארובו קאי וחיישינן שלא יקרע רובו ויטעה בין חציו לרובו ק' ק' ש"ס וצריך לדחוקי מתניתין בטרפה ולא בנבלה אבל למסקנא לא חיישינן להא אלא חיישינן שלא יקרענו כלו אח"כ וימלך ממה שחשב לקרוע כלו וא"ש פסקי רמב"ם עיין כי הקצרתי:

דף קכד.

אפי' אמרה יב"נ משמי' לא צייתנא לי' הרב"י סי' רמ"ב מוכיח מכאן דאין לומר כמרע"ה דאל"ה ה"ל למימר ולגזור אפי' אמרה מרע"ה לא צייתנא לי' ולפע"ד לא מוכיח כלום דלמא שפיר י"ל אי אמרה מרע"ה מסברא דנפשי' לא צייתנא לי' דבר שאינו נשמע אבל הכא עולא לא אמר מסברא דנפשי' אלא משמי' דרבי' ר' יוחנן ואהא אמר אפי' אמרה יב"נ משמי' דרבי' היינו מרע"ה לא צייתנא ואומר שטעה יב"נ בשמיעותו ולא נתלה שגיאה במרע"ה. אבל אי אמרה מרע"ה משמי' דרבי' הקב"ה ית"ש דאין לומר שטעה מרע"ה בשמועותו חלילה דכתיב לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא ואם יש לתלות טעות בשמיעתו של מרע"ה ח"ו תפיג תורה כלה. וכיון שבודאי כך שמעה מפי הקב"ה תו אין להקשות על זה מסברתינו כמו שלא נהרהר על חק פרה אדומה. נמצא ע"כ הי' צריך לומר אי אמרה יב"נ משמי' לא צייתנא כי טעה בשמיעתו ולא נתלה בוקי סרוקי ברב אלא בתלמיד. אבל לעולם יכול לומר אפי' אמרה מרע"ה מסברת עצמו לא צייתנא לי'. ומאי דמייתי ט"ז שם עוד מש"ס דיבמות אפי' אי הוה כיב"נ לא יהיבנא לי' ברתי' ולא אמר אפי' אי הוה כמרע"ה לא יהיבנא לי' ברתי' התם לא הוה רבותא דלא ליהב ברתי' למרע"ה משום שהי' פרוש מאשתו וכולי עלמא נמי לא יהבי לי' ברתי' משא"כ יב"נ ושארי נביאים כנלע"ד:

כדאר"פ במרודד ה"נ במרודד. הנה דמוקי מתניתין במרודד היינו משום דסיפא ע"כ במרודד משום דבעינן נושא דומיא דנישא א"כ מסתמא רישא נמי במרודד ומשו"ה ע"כ בפולטתו חי' דפולטן סכי במרודד בטל וא"כ לא אמר עולא דבר שהשכל מנגדתו וא"כ מאי אמר ר' אמי לא צייתנא לי' וי"ל בודאי לבר פדא דמיירי מנוגע מאחוריו וא"כ רישא וסיפא תרווייהו בשומר איירי. ה"נ י"ל כי היכי דסיפא ע"כ במרודד ה"נ רישא ובפולטתו חי' דוקא. אבל עולא אמרה משמי' דר' יוחנן ור' יוחנן מוקי סיפא בנוגע לפניו ורישא

מיירי בדין שומר א"כ מתניתין לאו בחד גוני. ולפ"ז אע"ג דסיפא במרודד אין לנו הכרח דרישא במרודד ומה"ת לאוקמי' בפלטתו חי' דוקא ע"כ אמר אי אמרה יב"נ משמי' היינו משמי' דר' יוחנן לא צייתנא לי' משמי' דר' יוחנן דוקא:

דף קכד:

אין מאהיל וחוזר ומאהיל ה"נ אין נוגע בשמעתין מבואר דבשני חצאי זיתים וכו' ואנן דס"ל אין נוגע וחוזר ונוגע ה"ה אין מאהיל וחוזר ומאהיל ולקמן קכ"ה ע"ב בתרוד רקב מבואר דמאהיל אע"ג שאינו חוזר ונוגע ע"ש:

עורבא פרח ולא אמר יונה פרח כדפ"ק דפסחים כגדי מסוקן ע"ש ג' ע"ב וי"ל עפ"י דאחז"ל במס' עירובין שחורות כעורב שנעשה אכזרי כעורב באכילתו ושתייתו וצרכי בניו וביתו ועוסק בתורה וה"נ רגל הי' ועשאו חציו לה' ודרש ברבים והי' אכזרי על גופו כעורב ועכשיו עורבא פרח ועבר זמן עורב והגיע זמן חציו לכם סמכינו באשישות וכדלקמן וק"ל:

אני היום סמכוהו באשישות כפירש"י וסמכינו בפתח הסמך כדכתיב בקרא. אבל בערוך פי' שאותו היום סמכוהו לראש ישיבה ודרש ברבים וא"כ צ"ל סמכונו ובאשישות יתפרש כבמדרש זו תורה ב' מיני אשישות אש שחורה ע"ג אש לבנה ואשי"ש גמטרי' תורה. ועיין במס' ביצה בחידושי שם ישבתי על דרך פירש"י וכאן ע"ד הערוך נ"ל לומר דר' אוי' אכספי' לר"ה ברבים במאי דשאיל ממנו מילתא דבעי טעמא ואפשר דלא הוה קאי בהאי מסכתא וכדאמר ר"ח לרב ריש מס' שבת דאי לאו דרבי גברא רבה הוא אכספתי' ע"ש וה"נ ויש בזה כפרת עון להמתבייש אלא ביום ההוא נתמנה לראש ישיבה ובלא"ה נתכפרו כל עוונותיו ולא צריך לכיסופא דילי' והיינו דאמר עורבא כבר ברח ממנו עורבא רמז לעונות היפך מיונה דרמז למצות כמו כנפי יונה נחפה בכסף:

דף קכה.

קולית המת וקולית המוקדשים וכו' אע"ג דאין להם שייכות במס' זו אלא אגב גרירא דהעור והרוטב כמ"ש תוס' ריש פרקין תני עצם נבלה ושרץ לחלק בין סתומים לנקובים ואגב תני מת וקדשים דאין לחלק בין סתומין לנקובים וכן דרכו של רבינו הקדוש בסדר המשניות כמו ריש מס' שבועות ע"ש אלא הכא מת לא מתני' שפיר עם אינך דבשלמא מוקדשים ונבלה ושרץ כולהו אין טומאה בעצם עצמו אלא מחמת בשר שבתוכו להן יש חילוק בנבלה ושרץ בין סתומים לנקובים ובמוקדשים קמ"ל אעפ"י שהטומאה מחמת

מוח שבתוכו מ"מ מטמא אפי' סתומים משום שמוש נותר אבל עצם כשעורה כמת דמטמא מחמת עצמו במגע ובמשא מאי שייטי' הכא. ע"כ דאוקי ש"ס דאהל קאי לר' יוחנן ונגע היינו מאהל ומשום מוח שבתוכו ולאביי נגע ולא מאהיל וקמ"ל מוח שבתוכו אינו מעלה ארוכה ובזה נדחו כמה קושיית שהקשה ת"ח ע"ש:

מנין שאף במשא כן פי' שטהור בסתימה ולא קאי אטומאת משא בנקובה דלהא לא צריך קרא. והאי קאי אנבלה דבשרץ ליכא משא וכן למסקנא דנוגע דרישא היינו מאהיל ר"ל במת אבל בקדשים נוגע ממש קאמר ונקוט נוגע אקדשים ואמת והא כדאיתא והא כדאיתא וה"נ מ"ש תוס' דה"ל למתני אהל באפי' נפשי' ר"ל הנוגע בהן והמאהיל עליהן והוה ידעינן ממילא אהל קאי אמת ולא אמוקדשים:

ומ"ש תוס' דאהל לא מטמא אלא כנגד המוח היינו לפי מה שפירש"י לעיל קי"ט ע"א דקולי' שנפתחה תו לא הוה שומר שלא כנגד המוח ע"ש והכא בנקובה נמי מיירי ואע"ג דסגי בנקב כ"ש שחוט השערה נכנס לתוכו וא"כ אפשר דמ"מ אינו מוציא מוח ושפיר הוה שומר וזה הי' כוונת מהרש"א שהקשה אהתוס' ע"ש ועוד לקמן קכ"ו ע"ב מסיק אפי' חישב לנקוב דינו כנקיבה ושפיר הוה שומר מ"מ במוקדשים נבלה ושרץ בנקיבה ממש נקב רחב נמי מיירי. ובמת לא מתני' אלא בנקב כ"ש ולא מתני' לי שפיר ויפה כ' תוס' ולחנם השיג המהרש"א:

עצמות קדשים ששמשו נותר וכו' מבואר בפסחים אפי' בפסח דלא שייך עצלי כהונה על שבירת עצמות להוציא מוח דהא אסור לשבור בו עצם מ"מ כיון דגזרו על כל עצמות קדשים דשייך עצלי שלא יפתחו העצמות להוציא מוח לא פלוג רבנן וגזרו טומאה גם על עצמות פסח ששמש נותר ועיין צל"ח בפסחים שם דבר נאה ומתקבל. ועיין מה שהקשה שם על הרמב"ם דמשמע מיני' דס"ל עצמות ששמשו כבר נותר וכבר הוציאו את המוח שוב אינם מטמאים ודלא כרב מרי. וגם בפי"ט מפסולי מוקדשים השיג ראב"ד על רמב"ם דלא כ' דמיירי בעצמות חלוצין ומ"ש כ"מ דמ"ש רמב"ם אין בהם מוח היינו חלוצים ז"א דמשמע עתה אין בהם ונחלצו אחר שכבר שמשו נותר וזה ליתא ויפה השיג הראב"ד ע"ש בסוגיא בפסחים ונלע"ד רב מרי גופי' שחידש לנו אע"ג שכבר שמשו נותר יצא לו ממשנתינו דלא ס"ל נוגע היינו מאהיל אלא ס"ל כאביי דשמעתין דליכא שום מ"ד דס"ל נוגע היינו מאהיל וע"כ משנתינו שאין בהם מוח וכבר שמשו נותר ואפ"ה מטמאים הידים ונהי דליכא למימר לימא מסייעא לי' ממתניתין דאי לאו דקמ"ל רב ה"א כרבא דר' יוסי ס"ל נוגע היינו מאהיל והוה מוקמי' מתניתין וכאוקמתא דר' יוחנן משו"ה איצטריך דרב מרי לאשמעינן דלא כרבא ור' יוחנן מ"מ רב מרי גופי' הוציא דינו

ממשנתינו אבל למאי דקיי"ל כרבא לגבי אביי נהי להלכה לא פסק רמב"ם כר' יוסי כאשר יבואר אי"ה מ"מ באוקמתא דמתניתין ס"ל כר' יוחנן וממילא ליתי' דרב משו"ה לא פסק רמב"ם כוותי' ומיושב ק' צל"ח. וגם השגת הראב"ד דע"כ לא מוקמי' בחלוצין אלא משום דרב מרי וכיון דליתי' לדרב מרי ליתי' לאוקמתא דחלוצין עיין כי הקצרתי יען אין כאן מקומו. ודברי מהרש"ל בכאן וכן דברי מ"ל פ"ח מה' פסח לא זכיתי להבינם: אף אנן נמי תנינא וכו' נראה דלא נעלם ממנו ק' רישא לסיפא אלא ס"ל כתי' רבא לחלק בין מאהיל לאהל דהמשכה וכשינויי דרבא ומ"מ פריך ש"ס מסיפא דסמיך אסיפא דסיפא במשנה שלפנינו באהלות דגרסינן בה האהיל על חצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית טהור ואין שום סברא לומר דהאהיל עם המשכה שיהיו ב' שמות אפי' תאמר נוגע והאהיל הוה שם א' מ"מ גם האהיל עם המשכה שם א' הוא. ולפ"ז כדמסיק רבא לחלק בין אהל דהמשכה לאהל שמאהיל עליו ממש. מ"מ מודה במשנתינו דמיירי בטומאה רציצה בין ב' מגדלים וסיפא נמי ב"ב מגדלים וכמ"ש הרממר"ב דמייתי תי"ט. אך משנת ר' יוסי לא בעי לדחוקי בשני מגדלים כיון דלרבא אשכח לר' יוסי גופי' דנגיעה היינו מאהיל בחבילי מטה וסריגין ולפ"ז אין הלכה כר' יוסי דס"ל נגיעה היינו אהל אע"ג דמשנתינו אתי' כוותי' מ"מ סתם משנה דאהלות ודעדיות דמיירי בשני מגדלים דלא כר' יוסי ה"ל תרי סתרי ועוד דתני בבחירתא דלא כר' יוסי. ומיושב פסק רמב"ם שתמה עליו יש"ש בשמעתין ע"ש:

אמאי טהור מת בכסיתו הוא. צ"ע מה צורך לזה ומ"ט נמי דאביי דפליג הא יש להוכיח מיני' ובי' דמיירי בטע"ט דממ"נ אי איירי בסיפא ע"פ המת שנגע בנקבים נגד המת ממש א"כ ברישא אמאי טהור הא בסוכה י"ח ע"א מייתי משנת ארובה אין בה פ"ט וטומאה נגד ארובה מה שכנגד ארובה טמא. ואע"כ מיירי שלא כנגד הטומאה וברישא אינו מושך הטומאה ובסיפא מושך הטומאה נגד הנקבים וע"כ בגבוה טפח מיירי דלא"ה אינו מושך הטומאה וצ"ע וכעין ק' זו עוררני חכם א' וצ"ל דין מחודש נהי דלא אמרינן לבוד בטומאה דהלכתא גמירי לי' כדמסיק שם בסוכה מ"מ כל שמבטלו בבנין וגם לא ניחא לי' בהנקבים הבנין מבטל אותם וה"ל כסתום לכן ברישא דבטיל החלבים והסריגין בבנין וגם ניחא לי' בהני נקבים ה"ל כסתומים ואפי' נוגע נגד המת טהור. ובסיפא דלא ביטל בבנין אלא פרשם ע"פ המת טמא כשנוגע נגד המת. ובארובה פחות מפ"ט אעפ"י שהוא בבנין מ"מ הארובה נעשית בכוונתו וכיון דלא אמרינן לבוד לענין טומאה כנגדו טמא:

קסבר ר"י טומאה טמונה אינה בוקעת ומ"מ קבר סתום בוקע כמ"ש תוס' בעירובין ע"ש ע"א ד"ה והרי וכו' ונעלם זה ממהרש"א ב"ב ק' ע"ב תוס' ד"ה ורומן וכו' ועיין ר"ש משנה ג' פ"ו דאהלות מייתי תוספתא וצ"ע:

דף קכו.

דתנן הכלב שאכל בשר המת עיין מהר"ם ומהרש"א ועיין רמב"ם פי"ב מטומאת מת הל' י"ז כל שהאהל בתחלתו טע"ט אעפ"י שמתקצר בסופו מ"מ מושך הטומאה והיינו כדברי מהר"ם ומהרש"א הנ"ל בצוואר הכלב אעפ"י שאין ברחבו טפח מ"מ כיון שהטומאה מונחת בכרסו שיש בו טע"ט נמשך הטומאה לבית ע"י הצוואר אעפ"י שאין ברוחב הצוואר טפח ומשו"ה כ' על התוס' מ"ש. אבל אין דעת הרמב"ם מוסכמת והרא"ש פט"ו משנה יוד פליג להדיא וכן נראה שיטת תוס' בשמעתין ובדגול מרבבה סי' שע"א העתיק דברי רמב"ם לפסק הלכה ולע"ד צ"ע ועיין הר"י קורנס שבכ"מ שם שלא כ' שהוציא דינו מפני תמיהתו של הרא"ש הנ"ל וק"ל:

פיו לפנים פירש"י ומשום המשכה לא מטמאין לי' שהרי אין דרך מאכל לצאת דרך פה. וצ"ע נהי משום סוף טומאה לצאת לא מטמאים מ"מ נטמי' משום המשכת טומאה כבכל חור טפח. ועיין מ"ש ר"ש משנה ז' פ"ה דאהלות גבי ראשון מת ושני חי נמי ק' כה"ג וצ"ל עכ"פ מקום שנכנסה או מקום שיוצאה משום לא תחזור לאחורי' גם זה צע"ג והוא דבר חדש:

מאן תנא דפליג מפירש"י מבואר דס"ל נמי למסקנת רבא מודה דמתניתין דהנוגע בכחצי זית לא אתי' כר' יוסי אלא איירי בטומאה רציצה בין ב' מגדלים וכדעת רמב"ם שכתבתי לעיל ולק"מ ק' תוס':

דף קכו:

ביצת השרץ המרוקמת טהורה פי' הריקום טמא אלא הביצה בקליפתה טהורה כי במשא אינו מטמא שרץ. וליגע א"א אלא א"כ ניקבה כחוט השערה ופשוט:

לרבות ביצת השרץ וקליפת השרץ כן הוא הגי הנכונה ופירש"י מה"י יתירה דרשינן צירן של כל השרצים ועורות של אותן שיש להן עור וריקום הביצה של אותן המטילים ביצים. ושקולים הם ויבואו כלם ואין ספק בזה. אך באותו שיקול של ציר ורוטב נסתפקו תוס' לעיל אי גם רוטב בשיקול א' עם ציר או רוטב כדי נקיט דטעם כעיקר עיין לעיל קי"ב ע"ב ד"ה ורוטבן וכו' אבל ציר ועור וריקום ביצה בוודאי שקולים:

יכול אפי' לא ריקמה וכו' לבאר דברי תוס'. הנה לעיל ס"ד ע"א ד"ה שאם ריקמה וכו' מסקנת תוס' דביצים חדוש הוא דשרי' רחמנא דבר היוצא מהחי וה"א אפי' ביצת עוף טמא שרי' משו"ה איצטריך בת היענה לאסור ביצת עוף טמא. ומ"מ ביצת השרץ שרי' ולא ילפינן מעוף טמא דמאי דגלי' גלי' ומאי דלא גלי' שרי ומשו"ה ביצת השרץ שלא ריקמה מותרת באכילה. ומיהו כשריקמה עכ"פ אסורה באכילה מדגלי' רחמנא בשמעתין מהטמאים דמטמאין שוב ילפינן איסור מטומאה ולא נימא גבי טומאה דגלי רחמנא גלי ולא גבי איסור לא נימא כן וזהו כתי' ב' דתוס' דשמעתין סוף ד"ה יכול וכו', אך זהו קצת דוחק כיון דלא ילפינן שרץ מעוף בלא ריקמה לענין איסור מכ"ש דלית לך למילף איסור מטומאה אפי' שרץ משרץ גופי'. וע"כ צ"ל דלריקום לא צריך קרא דהיינו שרץ השורץ על הארץ דוקא אינו מרוקם שאין לאוסרו אלא משום כל היוצא מטמא טמא ע"כ כיון דהיוצא מהחי חידוש הוא מותר בשרץ אבל משריקמה ה"ל שרץ ממש ולא בעי קרא לאסור כן צ"ל. ועל זה הקשו תוס' א"כ בטומאה נמי נימא כיון שריקמה טמא למה לי למילף מה"י דהטמאים ועל זה תירצו בתי' קמא דשרץ מיקרו אבל לענין טומאה בעינן דוקא שמנה שרצים ונהי שרץ מיקרי צב לא מיקרי.

דף קכז.

השורץ כל מקום ששורץ. האי דרשא לא קאי לקושטא דמילתא דממ"נ שרץ שבים אימעוט מעל הארץ. ושביבשה אפי' ירד לים טמא א"כ השורץ לא אתי' מידי. אלא דאי לאו קרא ה"א דעל הארץ ממעט ירד לים. ועכבר של ים טמא ביבשה. וע"י השורץ נשמרנו מטעות זה. אבל באמת דרשא דהשורץ אינו במציאות כלל. אבל למאי דדרשינן השורץ כל המשריץ א"ש טפי ע"כ כ' תוס' דהשורץ משמע טפי כל שהוא משריץ. ועיין רמב"ם פ"ב ממאכלות אסורות הל' כ"ג דיש ברי' שיש לה כנפיים והולכת בארץ וגדלה במים ולוקה עליו משום שרץ עוף ושרץ הארץ ושרץ המים. אלא שאינינו משמנה שרצים הללו שאותן הגדלים ביבשה אינם בים וכן בהיפוך:

מה לי הכא ומה לי הכא כ' מהרמ"ל דרש"י לעיל לא פי' כן ולק"מ דלעיל ה"א עכבר שבים טמא לא משום שגדל בים אלא משום ששמו עכבר כמו חולדה כל ששמו חולדה ולא מקומו גרמה לי'. אלא שמא כחולדה. וחולדה גופא אינו אלא ביבשה א"כ גם עכבר אפי' שבים אינו טמא אלא ביבשה וים אינינו מקום טומאה אלא בתר שמא אזלינן. אבל השתא במסקנא כל ששמו חולדא אתי' לחציו עפר וחציו בשר ומריבוי דבשרץ ושבים

נימא דנפיק מכל שמשריץ אפי' עכבר שבים ומקומו גרם לי' טומאה. א"כ כיון דשויתי' מקום טומאה מה לי הכא ומה לי הכא:

תרתי על הארץ כתיבי עיין פירש"י דבנזיר רמי כתיב השורץ בכל מקום שמשריץ וכתיב על הארץ פי' דסמיך אתרתי על הארץ א"כ חדא למעוטי עכבר של ים. ואידך למעוטי שיבשה שירד לים וא"כ ק' השורץ ומשני הא בטומאה ודאי הא בטומאת ספק והן הנה דברי תוס' ד"ה מה לי הכא וכו' ואולי גם המהרש"א נתכוון לזה:

ערוב ובן הנפילים וסלמנדרא עפירש"י שנעלה ע"י כשפים ובשלהי חגיגה לא פי' כן וגם ק' להלום שהמכשפים יכולין לבריאת ברי' חדשה וגם ק' שקרא בא לרבות ברי' שע"י כשפים שלא בטבע עכנלע"ד דודאי בר' היא שביסוד אש כדמשמע בשמעתין והיא גדולה בהרים המרוקים אש הידועים והמכשפים חוברי חבר שרגילים לאסוף בריות ולחברם כשרוצים להוציא הסלמנדרא מיסודו והרי הגדלים באש כשפורשים לאויר מיד מתים ע"כ צריכים המכשפים להכן להם מקום חם כמו יסוד אש שיהי' דרים שם כמו שמכונים כלים מלאים מים לדגים שמוציאים מים ליבשה כן מכינים המכשפים כבשן שהוסק ז' שנים בעצי הדס שאז חמימתו קרוב ליסוד אש ולשם מחברים הסלמנדרא ממקומו להביא לכאן ופרים ורבים שם ומדמם מושחין בני אדם ואין אש שולט בהם:

והתם בחגיגה קאמר אין אור של גהינם שולט בת"ח ק"ו מסלמנדרי' ושוב קאמר פושעי ישראל אין אור של גהינם שולט בהם ק"ו ממזבח הזהב ע"ש ומקשים א"כ מה בין ת"ח ובין פושעי ישראל. ואני אומר דדבר גדול ומוסר השכל קמ"ל דהנה סלמנדרא אין אש שולט בו בטבע הוא ולא בנס וה"נ ת"ה ע"י תורה שכולה אש ניצל בטבע לא בנס. אכן מזבח הזהב שלא הי' אפשר לסוכו בסלמנדרי' שהוא דבר טמא ע"כ ניצל בנס וה"נ פושעי ישראל שאינם בני תורה וא"א להנצל בטבע שהרי אינם בני תורה ע"כ ניצל ע"י מצות בדרך נס שהמצות ג"כ כמו דינר זהב כדכתיב כנפי יונה נחפה בכסף ואברותי' בירקרק חריץ. ואלו היו יכולין להציל עצמם בטבע ע"י התורה שהוא כמו דם סלמאנדרי' לא הי' הקב"ה עושה להם נס נס וממנו יקחו מוסר ת"ח שאינם הגונים כדואג שתורתו משפה ולחוץ ושלא לשמה שאינו ניצל בתורתו. אז גם מצותיו אינם מגינים עליו כיון דהי' יכול להציל עצמו בטבע בסלמנדרי' היינו בתורה ולא הציל עצמו בזה. גם נס לא יעשה לו ועליהם אמר דהע"ה ואתה אלקים תורידם לבאר שחת וגו' ואני אבטח בך:

ארץ ארץ וכו' י"ל דבעלי תלמוד נקראו שמים בפסוק האזינו השמים. ולעומתם בעלי משנה נקרא ארץ ראשון ובעלי מקרא ארץ שני ובעלי דרך ארץ יקרא ארץ שלישי. ועל

שלשתן אמר ירמי' ע"ה ארן שמעו דבר ה' זו הלכה. אבל נרוש שאינם לא במקרא ולא במשנה ולא במשנה ולא בד"א לא אבו שמוע דבר ה' ולא כיללם ירמי' בקריאתו:
נס בתוך נס פי' שהולידו זו מזה שאין עיבורן שוה. ונס שני שהולידו מין שאין לו שום דמיון לאביו ולאמו לא כשאר כלאים שנדמה קצת. כי ערוד אינו דומה לא לנחש ולא לצב אלא מין ארסיי מחודש והמציאו הקב"ה לפורענותן של רשעים שזהו קיומו של עולם כמנכש שדהו לקיים הזרעים. והיינו להעביר גילולים מן הארץ כדי לתקן עולם במלכות שדי. והיינו ה' איש מלחמה ה' שמו כי ענין מלחמה הירוס ופירוד וענין שם הוי' ית"ש הוא המהוה כל ההויות כולם א"כ איש מלחמה והוי' שני הפכים אלא כי היינו הך כנ"ל כי המלחמה בשונאי ה' היא הוית העולם ע"כ ה' איש מלחמה ה' שמו. וע"כ בהלל הגדול כו' כי לעולם חסדו. יוד הראשונים מדברים מבריאת העולם והוייתו וקיומו אמנם האחרון שבהם הוא למכה מצרים בבכוריהם כל"ח כי הוא זה שייך לקיום העולם:
האבר והבשר המדולדים בבהמה מיירי שחשב עליהם להאכילם לנכרי רשיעא האוכל אמה"ח כמ"ש תוי"ט ע"ש:

דף קכז:

הוכשרו בדמיה עיין לעיל ע"ג ע"ב תוס' ה"ה הוכשרו וכו':
כי יפול עד שיפול לפירש"י היינו קרא כי יפול מנבלתם תרתי כתיב חד לשרצים וחד לבהמה שאינו נקרא מת עד שיפול אבל מדולדל אע"ג דבכל התורה רובו ככלו וגם אינו יכול לחזור ולחיות אפ"ה כיון דמעורה מעורה. אמנם הא דמיתה עושה המחובר כניפול מקרא אחר נפקא מדכתיב אשר יפול מהם במותם ומדיוקא במותם דייקינן שחיטה אינו עושה ניפול. אך תוס' מיאנו בזה דמלשון כי יפול מנבלתם לא משמע שיפול אבר אלא מנבלת השרצים יפול על דבר אחר ע"כ כתבו תוס' הכל נפקא מקרא וכי יפול מהם במותם דלשון מהם משמע מקצת מהם היינו אבר מהם יפול במותם שמיתה עושה ניפול ולא שחיטה ומדאצטריך קרא ש"מ בחייהם אינו ניפול דכיון דמעורה מעורה. אלא שצ"ע לתוס' דלמא לעולם רובו ככלו וקרא אשמעינן במחובר רובו או מחצה על מחצה וקמ"ל אפ"ה מיתה עושה ניפול אבל מנ"ל בנפסק רובו ומדולדל כחוט השערה שלא יהיו כניפול אפי' מחיים. לרש"י ניחא דלרובו ומחציתו לא צריך קרא כי יפול מנבלתם שאינו מטמא עד שיפול פשיטא כיון שאין רובו מדולדל אע"כ אפי' רובו מדולדל נמי כמחובר עד שיפול ממש. ושוב כתיב וכי יפול מהם במותם לומר מיתה עושה המחובר כניפול ואין לחלק בין רובו למיעוטו כיון דבחיים הכל הוה כמחובר והמיתה עושה

ניפול וא"ש אבל להתוס' ק' דלמא קרא ברובו או מחציתן מחובר עושה מיתה ניפול וקודם מיתה הוה מחובר אבל רובו נפסק אפי' קודם מיתה הוה כתלוש. וצ"ל דפשיטא להתוס' כל שמחציתו מחובר יכול לחזור ולהחיות וזה בודאי אין שום סברא דכשיכול לחזור ולהחיות שיהי' כתלוש לענין אמה"ח:

לימא מסייעא לי' וכו' כ' תוס' בסוף ד"ה וכו' דצמקו הוה כמדולדלים עכ"ל לפמ"ש תוס' לקמן קכ"ח ע"ב ד"ה ר' יהודה דצמקו לא הוה אפי' כמעורה. ומבואר לקמן קכ"ט ע"ב בש"ס דמעורה ומדולדל הכל חד א"כ הוה צמקו טפי ממדולדל ומכח כ"ש אתאינן עלה אם אפי' במדולדל מטמא טומאת אוכלין כ"ש בצמקו דאפי' ר' יהודה מודה. אך צל"ע הא אמרינן בשמעתין אילן שנפשח הוה כתולש לכל דבריו וביבשו הוה רק כתלוש לענין אוכלין ולא לענין שבת הרי קמן דנפשח עדיף מצמקו וצ"ע לכאורה. וצ"ל לענין שבת היינו טעמא כיון שלא צמקו עוקציו הרי תולש העיקר מלחובר והפרי עצמה שצמקו הוה אוכל טפי משנפשח. אבל העוקץ שלא צמק הוה מחובר ואה"נ כשצמק גם העוקץ הוה כתלוש לענין שבת טפי מנפשח ועיין ערובין ק' ע"ב בש"ס הא מניתר פירי פירש"י גזר אטו אילן לח ולא פירש"י משום פירי גופי' די"ל דמיירי שכבר יבשו גם עוקציו ועמ"ש תוס' בשבת ק"נ ע"ב ד"ה במחובר וכו':

יבשו הרי הן כמחוברין רמב"ם פי' יבשו לא שבשלו כל צרכן אלא שמחמת יבושות האילן יבשו הפירות שבו. וכן כוונתו ג"כ בהל' שבת פ"ח הל' ד' שכ' תאינה שיבשו באיביהן וכן אילן שיבשו פירותיהן משמע תרי מילי קאמר יבשו באיביהן היינו מחמת שנתבשלו כל צרכן וכן אילן שיבשו פירותיו פי' שיבשו מליחות שנסתלק ליחות האילן והפירות לא נתבשלו וס"ל דין א' להם והש"ס מדמו להו אהדדי. וכן הבין הראב"ד פ"ב מטומאות אוכלין אלא שס"ל דכל שלא נתבשלו כל צרכן אעפ"י שיבש האילן הרי הן כמחוברין ע"ש ותבין. ועמ"ש תורת חיים שלא הבין כן:

אם אוחז בקטן וכו' עיין לעיל בתוס' קי"ח ע"ב ד"ה אין יד וכו' וכ' חי. ר"ן שם דמזה נלמד לפרוסת המוציא שיאחז בקטן וגדול עולה עמו. ועיין פסקי תוס' שנדפסו ר"פ הזרוע שייכים לכאן. והנה תוס' דשמעתין כ' דבמשנה שלפנינו הגי' מהופך וכ' תי"ט די"ל מוחלפת השיטה כבעלמא דלא כפירש"י והמשנה שלפנינו כמו שהיפכה ר' יוחנן. והנה ג' מחלוקת בדבר לר"מ אפי' בכל התורה סגי אוחז בגדול ולר' יהודה אפי' בטבול יום בעינן אוחז בקטן ור"ש י"ל לא פליג אלא בעלמא אבל בט"י מודה ר"מ:

ובהג"ה מיי' מייתי לי' ב"י בא"ח רס"י קס"ז לענין המוציא פסק שיאחז בקטן והגדול עולה עמו משום ר"ש דמשנתינו ס"ל והלכתא כוותי' כלפי ר"מ וצ"ע אי הגי' במס' ט"י

כמו שהיא לפנינו א"כ אדרבה ר' יהודה פליג אפי' בט"י והלכה כר"י נגד ר"מ ור"ש. וצ"ל דהוה מסופק בגירסת משנה דט"י. וכ' ב"י גם דרבינו ברוך פליג גבי מוציא כיון דצריך לחתוך ולבצוע אין חילוק בין עולה עמו או לא וכ' ב"י אין בדבריו טעם ובתשובת שער אפרים ס"י א' רצה להטעים דברי רבינו ודבריו צריכין תבלין ובא אחריו נכדו הגאון חכם צבי בתשובה וגם דבריו אינם מובנים. והנלע"ד להעמיס בכוונתם כך כיון דקיי"ל לעיל ע"ג ע"א ובתוס' שם ד"ה חבורי אוכלין וכו' דכל העומד לחתוך כחתוך דמי באוכלין העומדים לחתוך לכ"ע א"כ בככר שרוצה לברך המוציא הכל כחתוך דמי ולא ימצא פת שלם בעולם וכולם חתוכים ואין הקפידא אלא שיהיו נראים כשלימים אעפ"י שלדינא הם כחתוכים א"כ לענין זה כך לי עולה עמו או אינו עולה עמו. אך מ"ט לא נימא בשמעתא דילן דאבר המדולדל כחתוך דמי כיון שהבהמה מותרת והאבר אסור מדרבנן עכ"פ ועומד לחתוך כמ"ש תוס' הנ"ל ומ"ט לא נימא גם בשמעתין כחתוך דמי ומה לי עולה עמו או לא עולה עמו בזה נחית שער אפרים לחלק ולא הבנתי ע"ש:

המשתחוה לדלעת. י"ל פי' ב' של רש"י נמי האיבעי' הוא אי אוכל חשוב הראוי להאכילו לאחרים יעשה יד לאוכל האסור בהנאה שהוא עץ בעלמא ומיושב ק' תוס':

דף קכח:

מן הבהמה מקצת בהמה וכו' לפ"ז דרשינן מהאי קרא ב' דרשות א' לרבות אפי' מקצת מן הבהמה היינו אבר א' נמי מטמא. ודרשינן נמי למעט דטריפה אינה מטמא. ובירושלמי פ"ב דשקלים מקשה על כיוצא בזה בדרשא דמן הצאן ע"ש:

ארכובה עיין לעיל נ"ה ע"ב עור בית הפרסות בלשון יחיד אנו שונה ע"ש והומ"ל דפליגו בפלוגתא דהני תנאי ע"ש וק"ל:

תני' נמי גבי שרצים וכו' פירש"י דבשרצים נמי אמה"ח אסור אין הכוונה אסור לב"נ דבהדיא אמרינן בסנהדרין נ"ט ע"ב אך למעט אמה"ח דשרצים. אך הכוונה דאמה"ח מן השרץ מטמא. אלא לא ידעתי היכי רמיזא דמבהמה לא אתי' דמה לבהמה שמטמא במשא. ומדאצטריך במותם לא אתי' דהא איצטריך קרא למטמא לח כיבש כמ"ש תוס' לעיל ע"ד ע"א ד"ה תרי וכו' וצ"ל דאיכא שום קרא ועמ"ש תוס' לקמן קכ"ט ע"ד ד"ה כזית וכו':

דף קכט.

ולא שני לי' לר"מ וכו' למה לי הכשר וכו' עתוס' ולפע"ד דגם בתחלת ידע כל זה ועיקר כוונת קושיתו הי' דהא כל שמטמא טומאה חמורה לא בעי הכשר שרץ ולא הכשר מים. והכא נהי דשימש מעשה עץ משו"ה בעי הכשר שרץ מ"מ הכשר מים לא בעי לר"מ כיון דהי' מגעו בית הסתרים וטומאת עצמו בבת א' ועל זה אמר מנ"ל דלמא שני לר"מ בין טומאה דבעי הכשר וכו' דאפי' להכשר מים לא מהני לי' טומאה חמורה של מעשה עץ וק"ל:

כופת שאור וכו' בברייתא שם תניא אינו חייב לבערו וי"ל דהוה ס"ד דאביי דמיירי שכבר ביטל החמץ והפקירו. אלא שמדרבנן היו צריך לבערו והכא פת שעיפשה או שיחדה לישיבה אפי' מדרבנן א"צ לבערו אבל לעולם טומאתה לאו דאורייתא ולק"מ ק' תוס':

אודה לאל רועי. אשר אימץ זרועי. בחידוש פרק תשיעי, הוא ישלח עזרו משמים, וברכות שלום וחיים, בחי' פרק הזרוע וחלחיים.

דף קל.

הזרוע והלחיים והקבה נוהגים בארץ ובח"ל פירש"י משום דבעי למימר בחולין ובמוקדשים ועמהרש"א דבר"פ שלוח הקן מבואר דאצטריך לאפוקי מדר' אלעי ועמ"ש בזה תי"ט ובפלתי סי' ע"א כ' דסגי במאי דאשמעינן בפ' ראשית הגז דלא כר' אילעי ע"ש ודבריו צריכין ביאור דאדרבא משנה קמייתא דזרוע אצטריך לאפוקי מדר' אילעי והך דראשית הגז אייתרי. אבל היו לו לפרש דמשמע מפירש"י ר"פ שלוח הקן דר' אילעי לא יליף ונתן דזרוע ולחיים מתתן לו דתרומה אלא יליף ראשית הגז מהקישא דתרומה ע"ש והדר יליף זרוע מראשית הגז ע"ש ד"ה לבד מראשית הגז ע"ש וא"כ אי הוה תנא הכא דלא כר' אילעי עדיין ה"א מתנות מראשית הגז לא ילפינן אבל ראשית הגז מתרומה ילפינן משו"ה אצטריך קרא חולין ומוקדשין בראשית הגז וכיון דלא יליף ראשית הגז מתרומה תו לא אצטריך חולין ומוקדשים בזרוע אלא אגב. ועוד נ"ל דממשנתינו גופי' מוכח דלית לי' גז"ש נתינה נתינה מתרומה דא"כ למה לי' לתנא דמתניתין למעט מאותם דאינו נוהג במוקדשים תיפוק לי' מגז"ש מתרומה דמירוח הקדש פטור וכן ראשית הגז אינו נוהג בקדשים אע"כ לית לי' גז"ש דר' אילעי וא"כ בחולין ובמוקדשים מיותר וא"ש פירש"י:

פטורים מן הבכורה ומן המתנות. התם בבכורות י"ד ע"א כ' תוס' מדכתיב מאת העם ולא מקדשים ע"ש ואע"ג דאיצטריך אותם למעט קדשי מזבח תמימים ולא אימעט מאת העם משום דאי לאו מיעוטא ה"א מאת העם אפי' מאת העם לא מיבעי' קדשים דחייבי בחזה

ושוק אלא אפי' מאת העם נמי קמ"ל אותם אבל קדשים שהוממו שאין בהם חזה ושוק שפיר אימעטו מאת העם וק"ל. ואין לומר ק"ו מהענינים מה חזה ושוק דליתי' בחולין איתא בקדשים מתנות דאיתא בחולין ק"ו בקדשים די"ל בכור יוכיח דאיתי' בחולין ולא במוקדשים. וכן באידך ק"ו דיליף ק"ו ממקומות חולין מקדשים לא הומ"ל:

איכא למיפרך מה לחולין שחייבים בבכורה נילף ק"ו מתנות ובכור ומעשר וראשית הגז ומה שאינם נוהגים בקדשים נוהגים בחולין חזה ושוק שנוהג בקדשים אינו דין שינהגו בחולין משום דאיכא למימר מה למתנות בכור וראשית הגז ומעשר בהמה שכן נוהגין בח"ל ושלא בפני הבית דין הוא שינהגו בחולין אבל חזה ושוק אפי' אי נילף שינהגו בחולין מ"מ לא ינהגו אלא בארץ בפני הבית. א"כ איכא למיפרך ולא ינהגו כלל בחולין וכי האי גוני איכא פירכא בתוס' ביבמות נ"ז ע"ב ע"ש במהרש"א. אולי י"ל שירי מנחות יוכיחו שנוהגים בקדשים ולא בחולין דא"א שיתנו כל העיסות לכהנים:

מלקוח ויתום ותוס' כתבו דהומ"ל כלאים וטרפה רוצה לומר מארכובה ולמטה דמותר באכילה וחייב בזרוע ולחיים ולענין מעשר הוה כטרפה כמ"ש תוס' לקמן קל"ו ע"ב ד"ה פרט וכו' ע"ש. ומשכחת עוד קפץ א' מן המנויים לתוכן דפטורים ממעשר. וכן אפי' טרפה ממש שנתערבה מן התורה כל דפריש מרובא פריש ומקריבין ע"ג מזבח ומ"ע אינו במעשר דעשירי וודאי ולא עשירי ספק:

זה אין מידי אחריני לא כ' תוס' תימא קאי במתניתין וכו' ר"ל דהל"ל זה משפט מאת העם אבל לא מקדשים למעט משפט זרוע מקדשים. ועיין מ"ש תוס' לעיל כ"ד ע"א סוף ד"ה זאת אשר ללוים וכו' ע"ש:

והא בעי תנופה וכו' צ"ל היינו למ"ד דן מינה ומינה אבל למ"ד דן מינה ואוקי באתרא נילף מק"ו מקדשים ואוקי באתרא דחולין דנאכלים בכל מקום ובלי תנופה דדיו לא שייך הכא אלא דן מינה וא"כ למ"ד אוקי באתרא לא פריך ש"ס מידי ואצטריך זה למעט חולין מחזה ושוק ומיושב מ"ש תוס' לקמן ד"ה ואיבעית אימא וכו':

דף קל:

אי אגואי קאי מעייל חולין לעזרה. צ"ע איך אפשר לעייל לגואי כל חזה ושוק של כל ישראל זובחי זבח בריחוק מקום והלא משו"ה הותר לנו בשר תאוה משום כי ירחק ממך המקום דאל"ה היו צריך להקריב הכל שלמים וא"כ איך יאכלו הכהנים חזה ושוק בפנים אפי' אי היו מותר לעייל חולין לעזרה וצ"ל דהוצרך לזה לאידך מ"ד לעיל י"ז ע"א דלא

דריש כי ירחק בשר תאוה אלא לבשר נחירה ע"ש ודוחק דמ"מ איך ס"ד להעלות כל חזה ושוק לירושלים דרכי' דרכי נועם כתיב:

קא מעייל חולין לעזרה עמ"ש תוס' מהא דיאכלו עמה חולין ותרומה שתהיו נאכלת על השובע ורש"י פי' שם שאכלו חוץ לעזרה ושוב נכנסים לאכול שירי מנחה על השובע שמע מיני ס"ל לרש"י כהרמב"ם אפי' אין עושין כעין הקרבה מ"מ אסור להכניס חולין לעזרה. וכ"כ מ"ל פ"ב מהל' שחיטה. וא"כ קשי' הא דלתת לתוכן תבלין של חולין מיהו י"ל דתבלין של תרומה ומע"ש שאינן חולין גמורים מותר להכניס בעזרה דלא גרע מקדשי בד"ה בב"ב פ"א ע"ב והתוס' דלא נחתו לכך משום דס"ל דליכא תרומה ומע"ש אלא בדגן תירוש ויצהר אבל רמב"ם ס"ל מעשר כל הפירות דאורייתא שייך שפיר תבלין של תרומה ומעשר שני. כמדומה לי ראיתי כן בס' אחד:

המזיק מתנות כהונה או שאכלן וכו' דין אוכל תרומה בשגגה דכתיב בקרא דמשלם אינו ענין לכאן דהתם התשלומין עצמו נעשים תרומה וצריך לשלם דוקא פירות והוא לו לכפרה ע"כ אפי' בעה"ב שאכל תרומת עצמו שלא בא ליד כהן צריך לשלם קודש שאכל אבל תרומה במזיד לא מצינו בקרא אלא במתניתין ומצי איירי תרומה ביד כהן ומיירי מיני' ש"ס לקמן בעה"ב שאכל טבלו:

בעה"ב שהי' עובר ממקום למקום וכו' נ"ל טעם פלוגתתן דלכ"ע עני הוא באותו שעה ומותר ליטול אך ר"א ס"ל עכ"פ אינינו עני אלא לשעה והוא צריך להלואה ולא למתנה ע"כ לא יטול אלא בתורת הלואה לא לשם מתנה וע"כ ישלם אח"כ ורבנן ס"ל כיון שהותר ליטול הותר כי היכי דמי שיש לו מאתיים זוז חסר דינר אעפ"י שיש לו די פרנסתו עד יום אחרון בשנה שאז יחסר לו דינר מ"מ מותר ליקח עתה לקט שכחה ופאה כמה וכמה כיון שהותר לצורך דינר הותר לגמרי ה"נ דכוותי' ור"א ס"ל הני מילי בכמות. אבל באיכות לא דלהלואה נצרך ולא למתנה אבל מודה ר"א שאם הוא עני באמת אפי' יתעשר אחר שעה כגון שאביו גוסס ומניח לו ריבואות מותר ליטול כמבואר במשנה וש"ס עירוכין י"ז ע"ב וי"ח ע"א. וראיתי בפלתי ססי' ס"א דברים שאינם ראוים לו ע"ש:

ולכשיחזור ישלם. ראיתי בירושלמי לפנ' זאת המשנה למי משלים לעניי אותה העיר הדא אמרה שהוא מדה"ד. ופ' המפרש דשייך למתני' דהכא לכשיחזור ישלם לעניי אותה העיר דוקא שמהם לקט. והדא אמרת שמשלם ממדת הדין דאי ממדת חסידות יכול לשלם לכל עני שירצה ע"ש ונ"ל דיצא להירושלמי כן מלשון לכשיחזור ישלם ולא אמר לכשיבא לביתו או לכשיהיו לו אלא לכשיחזור לאותה העיר שלקח ממנה ישלם לעניי העיר. ולפ"ז י"ל הא דקאמר תנא תני ישלם ואת אמרת מידת חסידות לישנא קיטא

נקיט ורוצה לומר תנא תני לכשיחזור דוקא ולא לאיזה עני שירצה ועוד יותר נראה דמלשון ישלם גופי' מוכיח הירושלמי דאי יתן לשארי עניים שלא הפסידם לא שייך לשון תשלומין אלא למי שחיסר מהם ומשלם עתה חסרונם וא"כ א"ש תנא תני ישלם מוכח דצריך דוקא לאותן עניים עצמן ואת אמרת מידת חסידות וק"ל:

דברי ר"א כ' תוס' ללישנא קמא נמי קשי' דגילה רחמנא זה גבי מתנות כהונה וה"ה למתנת עניים וצ"ל מ"מ א"ש מ"ש תוס' לקמן ד"ה יש בו ט"ה וכו' דאי ס"ד כשאין בו ט"ה יכול לתבוע ולהוציא מיד בעה"ב א"כ לא פריך ש"ס מידי דכיון דבעיקר הדין יש חילוק דבמתנת כהונה אין יכול לתבוע מפני שט"ה לבעלים גילה רחמנא עוד קולא אחרת "זה" לומר אפי' לי"ש אין צריך להחזיר אבל במתנת עניים שאין בהן ט"ה לבעלים ויכול לתובעו אהא לא גלי רחמנא זה אע"כ כל המתנות ה"ל מתנות שאין לו תובעים:

ומדברי תוס' הללו מוכח דפשיטא להו דמעשר עני דמתניתין היינו מעשר עני שבגרן שאין בו ט"ה דומיא דלקט שכחה ופאה דאלת"ה לא הוכיחו תוס' מידי דילמא מקשה ממעשר עני המתחלק בתוך הבית דיש בו ט"ה. ובזה נדחו דברי פלתי שהקשה אפר"ח ע"ש סק"ד. וראיתי בס' לחם שמים על משניות דהוכיח דרמב"ם ס"ל כהר"ן דפטור אפי' לי"ש דמדכ' דלוקה אם לא נתן לקט שכחה ופאה והפסידן בביטלו ולא ביטלו ואי ס"ד איתי' בתשלומין הא לאו שניתק לתשלומין משלם ואינו לוקה. אך כ' היינו בעה"ב עצמו. אבל קיים מצותו כבר זכו בו העניים ושוב בא אחר ונטלו בודאי חייב ולא מייתי מסוגיא זו כלל כאלו היתה בהעלם עין ממנו. ואם כי סברתו נכונה אך א"כ לא פריך ש"ס מידי מבעה"ב העובר ממקום למקום דע"כ לא קאמר ר"ח אלא כשלא הוציאם בעה"ב מידו אבל כשכבר הוציאם מידו אפי' לא אתו ליד זוכה חייב לשלם וצריך לומר דפריך ממעשר עני המתחלק בתוך הבית שהבעה"ב עצמו נתנו לזה העובר ממקום למקום וא"כ יש מקום לדברי פלתי הנ"ל אך תיקשי אהתוס' ד"ה יש בו ט"ה וכו' הנ"ל וצ"ע:

וחכ"א עני הי' באותה שעה. והרא"ש בפי' המשנה מפרש דנפקא מיני' שהוא עני שאינו צריך לעשר וכ"כ בס' קול הרמ"ז משמי' דנפשי' וצ"ע א"כ מאי פריך דלמא רבנן פוטרים אפי' עשיר אלא קמ"ל שיש לו דין עני שאינו צריך לעשר. ועוד צלע"ג מה בין עני לעשיר לענין מעשר דלקט שכחה ופאה פטורים ממעשר אפי' ביד עשיר כמבואר במשנת פאה בעה"ב המחליף עם עניים אז הבעה"ב אוכל בלתי מעשר כי הוא מלקט והעני חייב לעשר מה שניתן לו מבעה"ב. גם דברי פסקי תוס' צ"ע וכן פי' המשנה לרמב"ם תרוויהו כתבו דלמסקנא נמי העני חייב לי"ש ממדת חסידות לשלם ולא משמע כן בש"ס. גם שיטת ר"ח בתוס' צ"ע כיון דעיקר הק' דחכמים לא יחלוקו על מידת חסידות א"כ מאי

משני מדת חסידות שנו כאן אכתי תיקשו א"כ אפי' עני נמי וכבר הרגיש מהרש"א ונדחק. עכנלע"ד דהרא"ש לא קאי אהלקט שנוטל עתה שזה בודאי פטור מלעשר אפי' עשיר. אך לכששילם מביתו ממדת חסידות אז יש חילוק שהעשיר שאכל באיסור צריך לעשר ולשלם תבואה מעושרת. והעני שאכל בדין אלא ממדת חסידת הוא בעיניו כאלו רק לוה וחוזר ומשלם הלואתו סגי לשלם כישלוה תבואה שאינה מעושרת ומניחה במקום לקט ויבואו עניים וילקטו ופטור ממעשר. והא"ש דפריך הא עשיר חייב דאין לומר עשיר נמי פטור ונפקא מיני' לענין מעשר ז"א דלקט עולם פטור ממעשר ומסיק מידת חסידות שנו כאן בין לעני ובין לעשיר שניהם ישלמו ממדת חסידות אלא שעני אין צריך לעשר תשלומיו משא"כ עשיר ודברים אלו חסרים בדברי ר"ח שבתוס' ונתבארו בפסקי תוס' וכן דעת הרא"ש ורמב"ם הנ"ל וא"ש הכל בעה"י. יתר פי' דברי ר"ח עיין תשובת רמ"א סיק"ז פירושו השני הוא אמת דהכי קאמר ר"ח מדפליגו רבנן אדר"א ש"מ ר"א תשלומין ממש קאמר מדינא ואתשלומין גמורים מדינא דקאמר ר"א קאי רבנן דעשיר ישלם אותם ולא מיירי מלי"ש כלל. כי רבנן קאי אדר"א ועשיר לרבנן כמו שמחייב ר"א עני וכ' רמ"א שזהו נכון. ופי' קמא שהעתיקו פלתי הוא ע"ד חדוד ע"ש ומאי דנפקא לן לדינא במעשר כספים בזה"ז יבואר לקמן איזה דיבורים אח"ז ע"ש היטב:

מנין לבעה"ב שאכל פירותיו טבלין וכו' עתוס' פי' דקרא אמר שלא יחללו קדשי ב"י אשר עתידין להרים משמע שאינם קודש לה' עד אחר שהורמו ואמר אותן שעתידין להתקדש אחר שהורמו אותן לא יתחללו אף קודם שהורמו וא"כ מחלל הטבל חייב מיתה שהרי הכתוב קראו חילול וילפינן חילול חילול מתרומה אך עכ"פ מוכח שאינינו קודש לה' עד אחר שהורם ולא מצינו תשלומין בתורה אלא איש כי יאכל קודש בשגגה ולא נקרא קודש עד אחר הרמה כנלע"ד לפרש:

דף קלא.

וקסבר האי תנא מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי לפ"ז ברישא הו"מ למיתני בעה"ב שאכל תרומת פירותיו אלא משום דאי בעי מיתשיל עלה והדרי' לטיבלא א"כ היינו אכל טבלין שלו ועיין ט"ז י"ד סי' שכ"ג:

דקא משתרשי לי' מ"ש תוס' דהי' מתענה צ"ע קצת אי שייך כן בבעה"ב העובר ממקום למקום וצריך ליטול וכו' דמייתי ש"ס לעיל. והנה שיטת הר"ן והוא ג"כ שיטת רמב"ם וכן נראה מרש"י דכל שדעתו לגזול השבט ולהפקיע המצוה אז אם הוא עדיין בעין מכין אותו עד שתצא נפשו לקיים מ"ע וכדמשני לקמן בסמוך שאני התם דאיתנהו בעיניהו. והיכי

שכבר אכלן פטור אפי' לי"ש ליכא ואפי' רק צבעון ונשתנו שוב אינו מועיל תשלומין ועמ"ש תוס' לקמן קל"ז ריש ע"ב ואין חילוק בין משתרשי או לא משתרשי רק הכל תלוי אם הוא בעינא או כבר אכלן. אך אם רוצה לקיים מ"ע שלו אלא שהמלך אנסו אז יש חלוק אי משתרשי לי' חייב ומה לי הן ומה לי דמיהן ואי לא משתרשי כגון שאנסו באנפרות פטור. אלא שלפ"ז מאי דמשני משתרשי לי' אינו אלא לחלק בין אנפרות לגבאו בחובו אבל אינו ענין לק' ש"ס מגזל ואכלן ועיקר תי' חסר מן הספר וצ"ע. תשעה נכסי כהן לפמ"ש במורה נבוכים ומביאו רמב"ן בפ' שופטים גם מתנות הם ראשי' כי הלחיים ראשי הבהמה דרך הילוכה והזרוע ראשית האיברים המשתרגים מן הגוף והקיבה ראשי בני מעים. א"כ י"ל קחשיב הכא ט' ראשית כי קרן וחומש נמי אאוכל תרומה בשגגה קאי וא"כ כל הנחשבים כאן כולן ראשית הן:

שאני התם דאיתנהו בעיני' נלע"ד ע"ד דמעשר כספים שנוהגים להפריש מריוח נכסיו אי אכלן או הזיקו אפי ליתניהו בעיני' חייב לשלם בשלמא לקט וכו' ומתנות ומעשר פירות דהני הוה מתנות ולא אחריני ומה שאכל אכל. והרי להר"ן וסייעתו אפי' לי"ש אינו צריך לשלם ואפי' עשה בהם שינוי וצבעם פטור דלאו אינהו נינהו אבל מה שהפריש מריוח נכסיו לאו אהנהו זוזי דוקא חל חיוב מעשר אלא עשירית ריוח נכסיו ואי לא יתן היום יתן למחר וליומא אחרא ואי לא הני זוזי יתן אחרים תחתיהם א"כ לעולם הוה בעיניהו. ולפ"ז י"ל נמי בעה"ב העובר ממקום למקום ונטל מקופת מעשר כספים מודו רבנן לר"א כשיחזור ישלם דא"כ לא פליגו אלא במתנת עניים דכשאכלן באיסור פטור מדינא א"כ כשאכלן בהיתר פטור לגמרי משא"כ במעשר כספים וכדומה באכלן באיסור ישלם מדינא י"ל אפשר אפי' באכלן בהיתר ישלם והדין הראשון פשוט בעיני בלי ספק. והדין השני בבעה"ב העובר ממקום למקום אני אומר באולי לכך נתכוון בספר האגודה פ' הזרוע שכ' וז"ל בעה"ב העובר ממקום למקום והוצרך ליקח מעשר יקח ולכשיחזור לביתו ישלם עכ"ל ונתעורר עליו המגי' דלא מייתי רבנן כלל ובמס' פאה מייתי האגודה משנה כצורתה ורבנן פליגו ומשמע שם שדעתו לפסוק כרבנן במקום ר"א וכדמשמע גם בשמעתין דפריך בפשיטות מר"א ליקום וליפרוך. ולהנ"ל ניחא דבמס' פאה מייתי משנה כצורתה בלקט שכחה ופאה ומעשר עני בהא הלכה כרבנן. אך בחולין מייתי דבר הנהוג ביניהו בעה"ב העובר ממקום וצריך ליקח מעשר פי' מעשר כספים בהא כ"ע מודים לכשיחזור לביתו ישלם ונפקא לי' ממאי דמשני ש"ס שאני התם דאיתנהו בעיניהו וכספים כאיתנהו בעיניהו דמי. ואין רחוק דגם פסקי תוס' נתכוונו למתנות דזה"ז לא

ללקט שכחה ופאה ומעשר עני וסברא זו כ' במשנה למלך בראשית הגז וכ"כ ר"ן בפ' ראשית הגז:

ההוא ליואה דהוה חטף מתנתא פירש"י מיד תינוקות וכן פי' לקמן קל"ג ע"א האי כהנא דחטף מתנתא ע"ש נראה משום דאי שלחו הבעלים ביד גדול לכהן א"כ כבר זכה לו וה"ל כאלו בא ליד כהן וחטפו ממנו וה"ל גזלן גמור וא"נ חטפו מיד הבעלים עצמם ועדיין לא זכה הכהן מ"מ הרי גזל טובת הנאה של בעלים. אע"כ מיירי שהבעלים כבר מסרוהו ליד קטן להוליכו לכהן ואין זכין לקטן ולא זכה לכהן האחר והחוטף מידו לא הוה כגוזל הכהן וגם לא כגוזל טובת הנאה של בעלים כיון שכבר מסרה לקטן ועוד ביד קטן אבידה מדעת היא כדאיתא בב"ב פ"ז ע"ב ומטעם הקטן עצמו אין בו אלא גזל דרבנן ובט"ה לא גזרו כנ"ל דעת רש"י ז"ל:

אמנם במאי דגזל את השבט מזה לא מיירי רש"י ולא ש"ס והקשו תוס' בב"מ וי"ו ע"ב סוף הדבור וז"ל ומפרק הזרוע דאמר בן לוי דחטף מתנתא פריצותא היא משמע דאינו חייב לשלם אין ראי' דשמא מיירי כשאכלו וכו' עכ"ל וכוונתם משמעתין דלא חייבי לשלם אלא רב חשבוהו לפריץ לא מסתייע דלא שקלינן מיני' וכו' משמע חוצפא להביא מרב על זה תי' תוס' דאה"נ מכאן ואילך לא היו מניחו לחטוף ומה שכבר חטף כבר אכל והמזיק מתנות כהונה פטור. וזה נראה פשוט דלא כמ"ש פר"ח דאדלקמן קאי קל"ג ע"א האי כהנא דחטיף מתנתא. ובאו תוס' להביא ראי' דאין צריך לשלם אלא כפי טובת הנאה שכ' תוס' לעיל מזה. ודבריו תמוהים איך תירצו זה שכבר אכלו והוה גזל הנאכל כבר והתפאר אביי מריש הוה חטף וגזל טובת הנאה של בעלים ואפי' לא יהיו ט"ה ממון מ"מ לאו משנת חסידים היא זה אם לא כפירש"י שחטפו מיד קטן והוה אבידה מדעת כמ"ש לעיל. אבל הפי' בתו' כפשוטו כמ"ש דאתקפו מספק. גם דברי פלתי אינם לפי כבודו. ומה שהי' קשה בעיני הגאונים שיסברו התוס' שהלוי יחטוף מספק נהי שאינו עם מ"מ גם כהן אינינו ומהיכי תיתי שיטול מתנות וכ"כ הש"ך בפשיטות. ודלא כהב"ח. ומה אעשה וכ"כ להדיא בהלכות גדולות הל' בכורות דבן לוי לא יהבינן לי' מספק ולא שקלינן מיני' מספק וכן משמע מפשטות ק' תוס' הנ"ל וכן מפירש"י שבת נ"ו ע"א ד"ה מתנות וכו' דמייתי כנה"ג ופר"ח דמסתמא בני שמואל לא גזלו מה שאין להם שום טענה בו אלא שתפסו מספק או שהחליטו לוי לא איקרו עם ונותנים לו מתנות ועכ"פ מוכח שאין הדבר רחוק מסברא כל כך כמו שרחקוהו הגאונים הנ"ל:

והנה מסברא נמי י"ל לפי מאי דאמרינן סוף פרקין זרוע נגד היד ויקח רומח בידו וכו' ע"ש נמצא זכה כל המשפחה ע"י פנחס. וא"כ תלי' בפלוגתא דתנאי למ"ד סוף זבחים לא

נתכהן פנחס עד שהרגו זמרי אבל בשעת מעשה לוי הי'. א"כ זכה לכל שבט לוי בהנהו מתנות. והיינו ספיקא דתנאי בשמעתין אי עם הקהל יכפר כולל לוים או לא ולא גילו לנו ספיקתם ופלוגתתם. והא"ש דלמ"ד לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי נמצא ע"כ זכו לכל שבט לוי במתנות הללו ואיך כתיב בקרא מאת העם אע"כ לוי לא איקרו עם א"כ ועל כל עם הקהל יכפר אין לוי בכלל. ואידך ס"ל פנחס כהן היו מעולם ולא זוכה במתנות אלא לכהנים ולא ללוים ולוי בכלל עם דקרא וה"ה בקרא דעם הקהל יכפר וזה נכון בעזה"י:

ואמינא אנא מאי דכתיב בקרא וזה יהי' משפט הכהנים ולא כתיבי משפט בני לוי עמ"ש אני עני לעיל דמאי דאמרינן דחולין פטורין מחזה ושוק משום דא"א לעייל לגואי. זהו אי אמרינן דן מינה ומינה אבל למ"ד אוקי באתרא איצטריך דרשא וזה יהי' משפט הכהנים ולא חזה ושוק ע"ש א"כ נקט כהנים לרבותא אפי' להכהנים לא יתנו אלא זה היינו זרוע לחיים וקיבה ולא חזה ושוק וכש"כ ללוים. ושוב כתיב עם למעט לוים מחיוב זרוע וה"ה שיתנו להם ומכש"כ לכהנים. והא דכתיב בתרי' ונתן לכהן ולא כתיב לבני לוי י"ל לר' ישמעאל לקמן קל"ד ע"א ס"ל כהן ולא כהנת ואי הוה כתיב לוי ה"א אפי' לוי' כמ"ש הרא"ש שם דלוי אפי' לוי' משמע דהתם ליכא סתום מן המפורש ע"כ כתיב כהן ולא כהנת. נמצינו למדין מאן דס"ל לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי וס"ל נמי דן מינה ואוקי באתרא ואיצטריך וזה למעוטי חולין מחזה ושוק וס"ל נמי כהן ולא כהנת ילמוד סתום מן המפורש מאן דס"ל ג' שיטות הללו ס"ל דלוי נוטל מתנות אך לא לוי נקבה וא"כ אי חטף לוי מתנות תלי' בתקף מספק אי מוציאין מידו או לא:

והנה הטור פסק בעלמא תפיסה אחר הספק מוציאין ואמנם הכא כהן שחטף מלוי אין מוציאין וכ' ב"ח הטעם משום דהוה ספיקא דפלוגתא ומה שדחה ש"ך ממשכיר בית כבר כתבתי בחידושי התם הלכתא כשמואל בדיני דמספקא לי' לא בפלוגתא דתנאי אלא בלישנא דהאי גברא אי לשון ראשון שלו עיקר או לשון אחרון ואשר ע"כ בא בסוף החדש אמרינן אודי' אודי' לי' ע"ש ולק"מ ק' ש"ך. אך התוס' ע"כ לא ס"ל כהב"ח דא"כ לא הוה מקשה מידי להביא ראי' מלוי דחטף מתנתא. דהא ספק פלוגתא הוא ומשו"ה אין מוציאין. אך מ"ש ש"ך בשם משמרת הבית לרשב"א א"ש גם להתוס'. דע"כ לא כ' מ"ה אלא בשהכהן וודאי והמתנות וודאי ורק הספק בהלוי'. אבל לוי החוטף שהוא בעצמו ספק גרע מספיקא של בכור ומעשר והבן זה ושפיר הקשו תוס':

ודע דאין להקשות בתוקפו כהן מלוי נימא צדק משלך ותן לו כדלקמן קל"ד ע"א די"ל דזה לא נאמר אלא בבעלים המחויבים בוודאי ליתן מתנות וכל ספק אשר יולד במתנות נאמר לו הקב"ה צוה לך צדק משלך ותן לו אבל אם הספק בבעלים אם עליו עבר ציוי

השי"ת צדק משלך או לא א"כ לא יתן לו. וכן בלוי החוטף מישראל שהספק אם הלוי הוא אותו העני שצוני ה' להצדיקו. ולא שייך צדק משלך אלא כשאין ספק בבעלים הנותנים ולא בהמקבלים אלא בהמתנות. ועוד במתנות גופי' נמי צריך שיהיו ספק שקול אבל אם חזקה מסייעו לבעה"ב ומכ"ש רוב לא אמרינן צדק משלך כמבואר בש"ס שם וע"כ בספק בכור דרוב בהמות אינם בכורים כמ"ש הראשונים לא אמרינן צדק משלך ויבואר לקמן במקומו בעזה"י:

יש בו טובת הנאה לבעלים וכו' מ"ש תוס' והר"ן להכריח דאפי' באין בו ט"ה מ"מ אין לו תובעים מדפריך לעיל מבעה"ב העובר ממקום למקום אין זה הכרח כל כך די"ל עיקר קושיתו ממעשר שני סתם אפי' המתחלק בתוך הבית שיש בו ט"ה ואין לו תובעים. ומשני מדת חסידות ר"ל לשלם לצאת י"ש והדר פריך תנא תני ישלם פי' כולל לקט ומעשר עני ומדישלם דלקט ודמעשר עני דגרן מוציאין בדיינים ה"נ ישלם דמעשר עני דבית ומיושב בזה ק' תוס' ד"ה תנא וכו', כי תירוצו של ר"ח דחיק טפי עיין וק"ל:

לא תפאר בירושלמי מפיק לי' מנוטריקון תפא"ר ר"ת תקיפו פאת ראשכם מה להלן פאה אף כאן פאה. ומה שהקשו תוס' נילף פרט בזית למכרם ק' זו הקשה בירושלמי, ותירצו ע"ש וכבר נתעורר בזה בס' פאת השלחן שחיבר הגאון בעל תקלין חדתין מצפת שיש בידי כתיבת ידו:

דף קלב.

דבי ר"י תנא כהן ולא כהנת וילמוד סתום מן המפורש עיין רמב"ן פ' צו כ' ע"ד פשוט טעם למנחת כהן שתהי' כליל כיון שהוא עצמו מקריב מנחתו קומץ למזבח והשאר יאכל היא עצמו ולא יתכן ע"כ יהי' כולה כליל ע"ש א"כ אין לומר ילמוד סתום מן המפורש דטעמא רבה לחלק ביניהם אבל בעלמא י"ל כהן אפי' כהנת. ואמנם ראב"י משמע דס"ל כר' ישמעאל הכא איכא מיעוט אחר מיעוט אבל בעלמא כהן ולא כהנת ילמוד סתום מן המפורש:

והנה בפסקי תוס' בשמעתין כ' דגם פדיון הבן יכול ליקח עבור אשתו והוא כתי' תוס' דקידושין ודפסחים ע"ש אבל הרא"ש סוף מס' בכורות וכן הר"מ בתשובת רשב"א סי' תתל"ו כ' דבפדיון אהרן ובניו כתיב בפ' במדבר ויותר היו לו להביא מפ' קרח גבי מתנות כהונה כי בפ' במדבר אינו אלא סיפור מעשה ויתן משה כסף הפדיום לאהרן אבל בפ' קרח עיקר מצוה נאמרה לאהרן. ומ"מ נ"ל תוס' קידושין דס"ל רב כהנא שקיל גלימא בפדיון הבן עבור אשתו ס"ל כהירושלמי דמייתי תוס' סוטה כ"ג ע"ב דלאו מאהרן ובניו

ממעטי נשים אלא מדכתיב במנחת כהן תחתיו מבניו ולא נשים שאינם קמים תחת אביהם. ולפ"ז בפדיון דלא כתיב תחתיו מבניו אע"ג דכתיב אהרן ובניו מ"מ לא אימעטו נשים ולא ס"ל ילמוד סתום מן המפורש מטעם שכתבתי לעיל לחלק בין מנחת כהן לשארי מקומות. אמנם רמב"ם ריש הל' בכורים כ' טעם אחר דהרי בכור בהמה טהורה א"א ליתן לנשים שהרי א"א לה להקריבו וכל דיני בכור א' הם אך משנה למלך הקשה על זה דלא הקשו אלא בכור אדם ובהמה טמאה ולא לבכור בהמה טהורה ע"ש וכתבתי זאת ליישב דעת תוס' אבל סוגיין דעלמא שלא ליתן פדיון אלא לכהן ולא לכהנת וכ"כ טור רס"י ש"ה:

רב כהנא אכל בשביל אשתו בש"ע כ' כש"כ שאינו צריך ליתן שלו לכהן ובטור משמע בהיפוך ועיין ט"ז ולדידי צ"ע מאין הרגליים שיפטור ליתן משלו בשלמא אחרים נותנים לו והוא זוכה בו לאשתו יצאו הבעלים ידי נתינה כמ"ש הר"ן אבל הוא ששחט ולא הוציא המתנות מתחת ידו ואשתו כגופו ידה כידו איך יצא מ"ע המוטלת עליו ונתן לכהן לאיזה כהן נתן. וצ"ל מתנות שלא הורמו כמי שהורמו ועשו שאינו זוכה כזוכה ובעל שנתן לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות הכי קיי"ל בש"ע א"ע סי' פ"ז וא"כ ה"ל כאלו נתנו לה והוה מתנה גמורה ואין ידה כידו לענין מתנה שנתן לה הבעל ואעפ"י שלא נתנו לה עשו שאינו זוכה כזוכה ואעפ"י שאינו מרים המתנות כלל ה"ל כמו שהורמו. מכח כל אלו הסברות ופטר הבעל מהפרשת מתנות ונתינתם ועכ"פ אין כאן כש"כ וצריכא רבא הוא להשמיעני ככה:

רב פפא אכל בשביל אשתו עיין שאלתות דר' אחא סוף פ' במדבר והקשה שאילת שלום שם. הא רב פפא ס"ל בן לוי שבא מישראל חייב בפדיון ש"מ אפי' גבי לוי ס"ל ולא לוי' מכ"ש בכהן דלא כהנת דילמוד סתום מן המפורש ולק"מ בשלמא מתנות אכיל בשביל אשתו דכהן אפי' כהנת אבל לוי אפי' נימא אפי' לוי' מ"מ ס"ל דשדינן הבן בתר אביו ישראל למשפחותם לבית אבותם כתיב:

והלכתא כוותי' דדב אדא בר אהבה כ' הרא"ש דלא כר"פ דמדמייתי לי' הכא בשמעתין ש"מ טעמי' משום לוי ואפי' לוי' ודלא כר"פ פי' דס"ל להרא"ש דלר"פ הא דאיעברא מגוי פטור מפדיון משום דממ"נ אי בתר אב שדית לי' גוי פטור אי בתר אם הרי שבט אם לוי הוא ולא משום שהיא לוי' אלא הוא הבן הוחזק בשבט לוי כדאמרינן ס"פ שמות שהוחזקה נחלה באותו שבט ה"נ דכוותי' ולא משום שהלוי' פוטרת זה נ"ל כוונת הרא"ש והי' זה ס' נכונה לכאורה אלא דא"כ לא מקשה הרא"ש ארמב"ן מידי שם במס' בכורות ע"ש ואין להאריך פה:

כוי לרבנן חייב בכולהי מתנות וכו' עיין ר"ן בשם רמב"ם ונ"ל לפי דעתו דהמקשן דפריך ממתניתין דכוי לא עלה על דעתו דמיירי בכוי שהיא ברי' בפ"ע דמנ"ל לחייבו במתנות כלל. אע"כ בבא מן תיש וצבי אירי משו"ה נדחק חייב בחצי מתנות ואיידי. ואתא רבין אר"י וחידש לן דלעולם מיירי בכוי שהוא ברי' בפ"ע ורחמנא רבי' מדכתיב אם שה. ולפ"ז הבאים מתיש וצבי בספיקא קיימא זהו דעת הרמב"ם. ומ"מ יש לעיין מנ"ל הא דאכתי ספיקא הוא דלמא חוששין לזרע האב וצבי הבא על התישה חייב מסברא חצי מתנות ואתא קרא לחייבו בכל מתנות. או אין חוששין ותיש הבא על הצבי' הי' פטור ואתא קרא לחייבו בפלגא. או דלא אתא לחדש לא בזה ולא בזה אלא לחייב כוי שהוא ברי' בפ"ע בכל המתנות. ומדמספקא לן יש לפטור כוי שהוא ברי' ולפטור תיש הבא על הבבי' ולחייב חצי מתנות צבי הבא על התישה. ונ"ל דזה הי' ק' הטור על הרמב"ם ועב"י וט"ז והנלע"ד כתבתי:

ההוא מאת הזבח הזבח נפקא פי' דה"ל למכתב מאת זובחי הזבחים לשון רבים או זובח הזבח ומדאמר זובחי לשון רבים אזובחי דעלמא וזבח לשון יחיד לומר דסגי בשור או שה ולא זכיתי להבין סברת ר"א ההיא מיבעי' לי' לכדרבא הדין עם הטבח מה בכך עכ"פ מוכח לחלק ומיותר אם לרבות כוי. ועיין לקמן קל"ו ע"א וכן פסק רמב"ם ע"ש וא"כ יש ליישב:

א' שוחט פוטרים לו א' מהם יש לדקדק לשון פוטרים לו והו"ל כולם פטורים. והנה צל"ע הא מן התורה אפי' בעלי חיים ודבר חשוב בטל ואי הי' תערובות איסור בהיתר הי' בטל ואפי' היתר באיסור דס"ל לרמב"ן בעלמא אין דרך היתר להתבטל מ"מ היינו להתבטל ולחזור ההיתר איסור אבל כל דפריש מרובא פריש אמרינן בכל התורה כולה וא"כ הכא מן התורה כל בהמה ובהמה דפרשו מהני מאה מרובא פריש ואינינו בכור וחייב במתנות ואיך נפטרינהו בשלמא אי הי' עדיין הבכור שהוא ממונו של כהן מעורב י"ל ממונו של זה לא בטיל כדאמרינן הרי שנתערב לו קב חטין וכו' עיין ס"פ משילין. אך הכא כבר ניתן לכהן ומוכרו לישראל במומו ואין לו תביעת ממון וא"כ כל דפריש מרובא פריש ומ"ט לפטור ממתנות. האמנם מבואר בש"ע ח"מ סס"י רצ"ב בהאי דינא ממש חזקת ממון של בעלים עדיף וזהו בכלל אין הולכים בממון אחר הרוב. ולכאורה הוה א"ש קצת והא דלא פריך ממנו לרב משום דבר"פ המוכר פירות מוקי לרב כתנאי בלא"ה ואתי' מתניתין כמ"ד אין הולכים בממון אחר הרוב והכי קיי"ל. אך מ"מ לקמן קל"ד מבואר אפי' בספק שקול לא מהני חזקת ממון של בעלים נגד מתנות כהונה דאמרינן צדק משלך ותן לו מכש"כ היכי דרובא מסייעא לכהן ואין לבעלים אלא חזקת ממון ואמאי פוטרים

את כולן נימא צדק משלך ותן לו וצע"ג לפע"ד. ואין לי מקום ליישב ק' זו אלא לומר כיון דעכ"פ מדרבנן בעלי חיים לא בטלו נמצא אסורים כולם בגיזה ועבודה מדרבנן והם פטרוה ממתנות שלא יבואו לזלזל בגיזה ועבודה וסברא זו הוזכרה בש"ס בכורות י"ח ע"א ואע"ג דמבואר שם דר"מ פליג מ"מ י"ל הכא דאיסור גיזה ועבודה מדרבנן מודה ר"מ דעשו חיזוק יותר משל תורה. ולפ"ז דנניח למוחלט דמן התורה חייבים במתנות רק רבנן פטרוה משום זלזול בגיזה ועבודה. א"ש דקדוק לשון מתניתין פוטרין את כולן פי' חכמים פוטרים ולא פטורים מדינא אלא חכמים פוטרים כנ"ל ומי שדעתו רחבה יתרץ ק' זו בטוב יותר:

דף קלב:

בבא ליד כהן ומוכרו לישראל במומו כ' הפוסקים דהיינו לר"מ אבל לר' יוסי דבכורות י"ח ע"א לא צריך לזה אלא שנתן א' לכהן וכל שחליפיו ביד כהן פטור ממתנות וכן פסק רמב"ם. וצ"ע אהריף דמייתי אוקימתא דשמעתין דלא כהלכתא עכנ"ל דגי' הריף כבא ליד כהן בכף הדמיון דה"ל כאלו בא ליד כהן וכר' יוסי וכן משמע בכ"מ שכן גרס רמב"ם בשמעתין ועט"ז ומיהו רש"י ע"כ לא גרס כן מדכ' ד"ה ואם שוחט וכו' שא"א שלא יהי' הבכור א' מהן וכו' ע"ש ואי ס"ד שנתנו א' לכהן הרי אפשר ואפשר שנתנו הבכור לכהן אע"כ לא גרס כן:

ולא מאת הכהנים פירש"י קס"ד כהנים לא איקרי עם וכו' הלשון אינו מדוקדק מה לשון קס"ד האמת כן הוא כהנים ודאי לא איקרי עם ועספ"ק דשבועות. וכוונתו דהוה ס"ד דעם אזובחי הזבח נמי קאי שזובחי הזבח יהי' עם ולא כהנים הכי הוה ס"ד קמ"ל אתא מאת ופסק כיון שהבעלים עם אפי' זובח הזבח כהנים מ"מ בתר בעלים אזלינן:

והנה דעת רש"י כהן טבח חייב מן התורה ומה שהקשו תוס' אמאי פטור ג' שבועות כ' הראשונים משום דעדיין אין קונים מצויין אצלו ושוחט על הספק אם לא יבואו לקנות אחזוק לעצמו. וצל"ע עכ"פ אמאי יתן לכהן אחר וכי גרע מתרומת תבואתו שמפרישה והיא שלו ולעיל תני' במתניתין אין מוציאין מכהן לכהן וצ"ע:

וליתני כהן וגוי פטורים וכו' וצ"ע עדיין לתני גוי פטור ואנא ידענא דישראל שוחטו דשחיטת גוי נבלה. ועוד מאי ס"ד דגוי יחייב במתנות ע"כ נ"ל מכאן סמך למ"ש מרדכי דגוי השוחט למכור לישראל ואי יהיו טרפה יהיו של גוי פטור ממתנות אפי' יהי' של ישראל משום שאינו מבורר בשעת שחיטה ואכתוב לקמן אי"ה בזה. ובהכי ה"א דמיירי גוי פטור ממתנות ומה"ט נ"ל נמי דס"ל לר"ש דכהן טבח ג' שבועות פטור ממתנות וכ'

רשב"א משום דאולי לא ימצא קונים ע"ש וצ"ל אפי' ימצא קונים אח"כ מ"מ לא הי' מבורר בשעת שחיטה ומשיטה זו של רש"י מבואר דכהן השוחט למכור לישראל הוה כשוחט בהמת ישראל. ויש ללמוד מכאן היתר לשחוט בי"ט בהמת גוי למכור לישראל דלא כשב יעקב וכבר כתבתי מזה בחי' לסוגיא דהואיל:

במה דברים אמורים במצות ל"ת הוא ברייתא תוספתא פ' הלוקים וקאי אמלקות מ' שלוקים במי שעבר על ל"ת וכן פי' רש"י בכתובות פ"ו ע"ש. אך הכא בשמעתין דמייתי לי' אשמתא פירש"י דהיא ברייתא אחריתי וקאי אחייבי ל"ת שיש בהן כרת או מיתה ואין בהן מלקות בב"ד ורק דשמתין דלא כמ"ד חייבי כריתות שלקו נפטרו וע"כ קאמר דאין לוקין דקים לי' בדרבה מיני' בכרת או מיתה ומ"מ משמתין פ"א על מה שעבר אבל מ"ע מכין אותו עד שתצא נפשו. ופירש"י כגון סוכה ולולב שאין בהם חסרון כיס כל כך רמ"ז למ"ש ש"ך י"ד סי' קנ"ו סק"ג:

ולאו מילתא הי דתני' רש"א וכו' לכאורה י"ל רב חסדא מיירי ביש כהנים אחרים לא יתן למי שאינו בקי בהן ור"ש מיירי באין כהן. וכן מה שהקשו תוס' מהא דמחזיקין בתורת ה' י"ל ג"כ כך ועיין לעיל ק"ל ע"ב תוס' ד"ה מנין וכו'. אלא ש"ס מקשה ממ"נ או דקשי' מהא דמחזיקין בתורת ה' או דקשי' מדר"ש. הקצרתי וק"ל. אך תוס' מנחות י"ח ע"ב חילקו בין תרומה לעבודה שבמקדש שנמסרה לכל בית אב ע"ש. וצ"ל דפריך מר"ח דכולל כל כ"ד מתנות כהונה אפי' אותן שנמסרו לבית אב ע"ש וק"ל:

דף קלג.

כל כהן שאינו מודה. רש"י פי' שהוא אפקורוס וצווח הריטב"א א"כ מורידין ולא מעלין וריטב"א פי' שאינו מודה שהוא חיוב אלא רצון בעלמא ודוחק ולולי דבריהם הייתי אומר הנה הרמב"ם סוף הל' מעילה כ' הקרבנות הם מהחוקים שאינם גלוים לנו מה ריח נחוח ונחת רוח להקב"ה בזה. ואמנם בס' המורה כ' שהי' שטופים בע"ז לזבוח לשעירים ע"כ מסר להם קרבנות לתקן עבודתם לה' וצווח רמב"ן ר"פ ויקרא שעולה שולחן ה' מגואל וכל קדושת הקדשים ובהמ"ק וכהנים להוציא מלב הטפשים אלא שהוא סודות עליונים. ומהרי"ט בס' צפנת פענח ר"פ ויקרא כ' הר' הרמב"ם עצמו סוף הל' מעילה כ' כרמב"ן אלא אעפ"י שיש בו סודות נפלאות הי' להקב"ה לאסור כמו שאסר מצבה שהיתה אהובה ואסרה מפני חק אמוריים וה"נ ה"ל לאסור כל הקרבנות אע"ג שהם אהובים ועל זה תי' אדרבא עי"ז לא יהיו נמשכים עוד אחר ע"ז ע"ש מ"מ בעבודה שהיא עבודה לי"ת

רק חושב שהיא להוציא מלב הטפשים ועושה שולחן ה' מגואל אותו כהן אין לו חק בכהונה כנלע"ד:

הצנועים מושכין ידיהם משמע אפי' במקום מצוה מושכין ידיהם וכ"כ מג"א סי' נ"ג סקכ"ג. ומיהו צ"ע בתוס' ישנים ר"פ טרף בקלפי הוכיחו דאי הוה מגיע כזית לכל כהן שהי' מקיים מצוה באכילה לא הי' מושך ידו ע"ש וצ"ע:

רבא ורב ספרא פירשו רבי אתי מדבית עלי ואעפ"י שהי' כהן רצה להחמיר שלא ליטול ותוס' מיאנו בזה דאלו הוה כהן ומשום חומרא בעלמא מ"מ אינו ענין לדרב יוסף דמיירי בישראל ואמאי אקריין בחלמא ע"כ כ' דלא גרסינן רבה שהיו כהן. ויש לעיין הא עכ"פ הי' זה בימי בת רב חסדא דהא מבואר במ"ק כ"ה ע"א דאביי הוה בהספידו של רב ספרא ובכתובות ס"ה מבואר דבת רב חסדא אשת רבא הי' חיה אחר מיתת אביי א"כ הכא דהוה רבא ורב ספרא הדדי עדיין חי' אשת רבא בת ר"ח ור"ח כהן הי' ושקיל מתניתין כפירש"י בשבת יוד ע"ב וא"כ אפי' גרסינן רבא ורבא לא הוה כהן מ"מ מצי למיכל בשביל אשתו ועכצ"ל מחמיר הי' כפירש"י ודוחק לומר שהי' בילדותו טרם נשא אשה ובפרט לפירוש נזיף הי' ממעשה דמס' תענית וכבר הי' ראש ישיבה ע"ש. אלא שצ"ע כיון שהי' ר' יוסף חי איך הי' הוא ראש ומנהיג וגזר תעניתא ע"ש:

ועוד צל"ע מה צורך לרש"י לומר משום חומרא בעלמא לא רצה רבא לקבל הלא איסור גמור הוא שהרי הך שמעי' ע"כ מכירי כהונה של בעה"ב הוה כדמשמע מפירש"י וכדמוכח משמעתין דרב יוסף לא אמר אלא במכירי כהונה ומשום שעשו שאינו זוכה כזוכה. וכיון שהיו שמעי' מכירי כהונה אסור בעה"ב לחזור בו וליתן לכהן אחר כן הוכיח מרדכי פ' כל הגט סי' שס"ג דטובת הנאה הוה כמתנה מועטת שאסור לחזור בו וא"כ לא יכול לקבל מבעה"ב אלא ע"י ריצוי דשמעי' וכיון דשמעי' ע"כ עביד משו"ה אחוי לי' בחלמא ומה צורך לרש"י ולתוס' לדחוק:

והמשתתף עמהם צריך לרשום ופריך ואפי' עם הגוי משמע דפשיטא להש"ס דעמהם דמתניתין אתרוויהו קאי אכהן ואגוי וא"כ צ"ע אהרמב"ם דס"ל למסקנא גוי מיפעפעי ואפי' לא תיב אמסחתא נמי פטור וא"כ עמהם דמתניתין אכהן לחוד קאי ואם זה אפשר לא הוה פריך ש"ס מידי מעיקרא. ונלע"ד דלא שייך פעי אלא כשהוא שותף באמת אבל אם אינינו אלא ע"ד הערמה ודבר מיעוט כדי לפוטרו ממתנות ובהא מיירי מתניתין לכאורה מדתנן ואם אמר חוץ מן המתנות פטור מן המתנות לא ידעתי מי פטור הלא הכהן יחזיק המתנות לעצמו שלא מכרן ומי יתחייב במתנות וצע"ג לכאורה. אלא מתניתין מיירי דרך הערמה שמוכר חוץ מן המתנות ואפ"ה שביק הזרוע והלחיים והקיבה

לבעה"ב וקמ"ל דפטור בעה"ב ליתנם לכהן דההערמה מועלת ונשתיירו המתנות להכהן ושוב יהיבינהו מתנה לבעה"ב כן צ"ל וא"כ רישא נמי המשתתף עמהם ע"ד הערמה ובהא לא שייך פעי דאינו לו לכבוד ולתפארת ע"כ צריך לרשום. וס"ל לרמב"ם דכל זה מדינא דמתניתין אבל אח"כ תיקנו זקני דרום שלא להפקיע מתנות כהונה כמ"ש תוס' לעיל קל"ב ע"ב סוף ד"ה כשהוא אומר וכו' נתבטלה גם הערמה הלזו ואפי' מיד קודם ג' שבתות וע"ש כעין זה בפר"ח ס"ק מ"ם והמעיין יבחר:

דף קלג:

וחיי' בר רב אמר אפי' שותף בא' מהן פטור מכולן הנה בבכור הדין כן אפי' שותף בא' ממאה שבו פטור מבכורה אלא התם פשטה קדושה בכל הבהמה ה"נ אבר א' פוטר כל הבהמה אבל הכא לא טבלא א"כ אין שייכות לאיברים זע"ז ואין הלכה כחיי' בר רב. אלא לפ"ז לא ה"ל למימר תיובתא דמצי למימר אנא דאמרי כי האי תנא דמתנות טבלי. מיהו לתוס' לעיל ל"ז ע"ב ד"ה שלא הורמו וכו' ליכא למ"ד דס"ל להדיא דטבלי. ועיין לעיל קל"א ע"א תוס' ד"ה הכי גרסינן וכו' וק"ל:

אלמא בתר חיובא אזלינן וכו' כ' המרדכי ישראל השוחט אצל גוי שאם ימצא טרפה יהיו של גוי ונמצאת כשרה מ"מ פטור ממתנות כיון דבשעת זביחה לא ברירא שתהיו כשרה כלומר ועיקר חיובא בשעת זביחה אע"ג דאח"כ הוברר למפרע שהיתה כשרה מ"מ איתא בספרי ומייתי לי' בפר"ח דבעינן הוברר בשעת זביחה וה"ל כמו בכור ומעשר בהמה דלא אמרינן ברירה דכתיב צאנך דומיא דבנך שהוברר בשעת לידה ה"נ דכוותי' וכן בתרומה פ' כל הגט הוה ס"ט כל שאין ראשית ניכר בשעת הפרשה לא אמרינן ברירה למפרע ועיין ביש"ש פ"ה דב"ק בדיני ברירה בפרק שני של דיני ברירה סי' ך' ונוראת על דברי ש"ך ס"ק ט"ו והמעיין דאין כאן ענין לברירה ולא נחית מרדכי לדיני ברירה כלל:

אך מ"ש מרדכי אע"ג דרוב בהמות כשרות פי' והוה כברור בשעת זביחה דהרי מן התורה מותר לאכול ממנה בלא בדיקה כלל ואנו אוכלין מחלבה ומגבינות שנעשה ממנה ועל זה תי' אין הולכין בממון אחר הרוב עוררני בני הרבני מה' אברהם שמואל בנימין ני' דזה אינו מוסכם דכיון שאין תחלת דין זה לענין ממון וכבר החלטנו שהיא מרוב ואכלנו מחלבה לא שייך אין הולכין בממון אחר הרוב והוה שפיר כמבורר בשעת זביחה וסברא זו כ' תוס' בכורות כ' ע"א ד"ה ורבי יהושע וכו' וכ"כ מורי בהפלאה ספ"ק דכתובות ע"ש וצ"ע. ויש לדחוק דהכי קאמר כיון שעכ"פ חזינן בעלמא אין הולכין בממון אחר הרוב

ש"מ דרוב לאו בירור גמור הוא א"כ תו לא מיקרי מבורר משעת שחיטה וקרא כתיב מאת זובחי הזבח שיהיו מבורר בשעת זביחה כבספרי הנ"ל:
על מנת שהמתנות שלי וכו' כ' תוס' דהוה מתנה עמ"ש בתורה דתנאי בטל ומעשה קיים ועיין תוס' כתובות נ"ו ע"א ותבין כוונת תוס' דשמעתין. וקשה להבין הא בדבר שבממון שניתן למחילה תנאו קיים ונהי דגוף הממון שייך לשבט כהנים. מ"מ לא יהיו טובת הנאה עדיף מממון גמור וכיון שמוחל ט"ה שיש לו בבהמה ונותן לכהן הזה אמאי לא יועיל תנאי למחול טובת הנאה שיש לו בו. וראיתי כי רש"י נשמר מזה בד"ה על מנת לאו שיורא וכו' אבל לא הבנתי. מ"מ צדקו דברי פר"ח בישוב הרמב"ם דמקשה ט"ז וש"ך סקי"ח דבמעשר אדם יודע שאין אדם מקנה דבר שלא ב"ל וגמר ואמר לשם שיור קרקע. אבל הכא לא שייך לומר אדם יודע שאין יכול להתנות עמ"ש בתורה די"ל טעה בהנ"ל ולאו כולי עלמא דיני גמירי כי הא שהוא צריכא רבא ויפה כ' הפר"ח ותימה על החכם צבי בהגהו' ט"ז בח"מ סי' רי"ב. ועיין חי' ריטב"א בשמעתין ס"ל דלא הוה מתנה עמ"ש בתורה וכשהי' מתנה ע"מ שתתן לי המתנות היו מועיל. אך הכא שאמר ע"מ ההמתנות שלי פטומי מילי בעלמא קאמר שאין זה לישנא מעליא ע"ש ואי ס"ל לרמב"ם הכי י"ל בפשיטות בשלמא התם אמרינן ידע דלשון ע"מ שתתן לי המעשרות אינו מועיל משום דבר שלא ב"ל ע"כ נקיט לי' האי לישנא דשייך לפרש אשיור קרקע וכ"כ רמב"ן שם בחידושיו לב"ב. אבל הכא אי ס"ד דרצה לשייר ה"ל למימר לישנא מעליא ע"מ שתתן לי נמי מועיל אע"כ הוא סבר שזהו בעצמו לשון המועיל ולישנא איתקיל לי' ופטומי מילי בעלמא נינהו:
שוב הראינו בשיטה מקובצת דב"ב כ' בפשיטות התם ע"כ לא הי' כוונת הלוי להתנות דא"כ עובר על חלף עבודתם ולא חלף שכרם אע"כ שייר ע"ש וא"כ א"ש הכל:

דף קלד.

הדין עם הטבח פירש"י אף עם הטבח וטעמי' משום דאל"ה ה"ל לש"ס למימר במסקנא מאי עם הטבח אף עם הטבח כדבש"ס בק' קט"ו ע"א אע"כ הכא גם בהס"ד הוה ס"ל דאף עם הטבח ועוד משום דקשי' לי' ק' תוס' שהניחו בצ"ע. ע"כ ס"ל לרש"י דרב חסדא ומחלוקתו בהא פליגו ומאן דפליג אר"ח ס"ל לעולם אינו יכול לגבות משנים אלא אם אכלו יגבה מהגזלן שגזלו וזה שאכלו לאו בע"ד דידי' הוא. ואי הגזילה בעינא אזי דינו עם מי שהגזילה אצלו ואין לו עם הגזלן שהרי הגזילה שלך מונח בעינא וכל היכי דאיתי' ברשותך איתי'. ואמנם ר"ח ס"ל לעולם רצה מזה גובה רצה מזה גובה וכי היכי דבא אחר

יאכלו יכול לגבות גם מהאחר ה"ה אם הוא בעינא יכול לגבות גם מהגנב וא"ש בשמעתין אע"ג דמיירי מגזילא בעינא מ"מ אתי' דרב כרב חסדא דמאן דפליג אדר"ח לא יגבה אלא ממי שגזילה אצלו כדמוכח בברייתא דר' אושעי' דמייתי תוס'. ודברי רש"י נכונים והתם בב"ק קט"ו כדהקשה אביי דרב לית לי' דרב חסדא והוה ס"ד עם הטבח לחוד קאמר הומ"ל ולטעמיך הא מזיק מתנות כהונה פטור וע"כ בדאיתא בעינא איירי ורב אית לי' דרב חסדא אלא דלפ"ז רב אסי לית לי' דרב חסדא וסוגיא דהתם בעי לאוקמא כ"ע כר"ח רב ור' יוחנן וגם רב אסי ע"כ ניחא להו לשנויי האמת דפלוגא במתנות כהונה נגזלת:

והנה באמת במתניתין דקאמר מנכה לו מן הדמים עיקר הא קמ"ל אע"ג דנגזלת ושוב אי רוצה הלוקח מותר לאכלו לכתחלה שכבר גזלם המוכר הכי ס"ל לרמב"ם מ"מ זה הלוקח שאינו רוצה לאכול גזל השבט ונותנם לכהן לא מצי המוכר לומר לו מה לך להחמיר קדש שם שמים בשלך ולא בשלי קמ"ל דמנכין לו מן הדמים עפר"ח נדחק בזה והנלע"ד כדעת הרמב"ם כתבתי. ולפ"ז בדס"ד דס"ל לרב הדין עם הטבח ואפ"ה נגזלת לית לי' דרב חסדא דגזל מתנות כהונה ואכלם פטור אלא חייב ולא מיירי בשהם בעין ולאידך לישנא לא אמר רב מעולם הדין עם הטבח אלא אמר מילתא באפי נפשי מתנות כהונה נגזלת ומצי סבר כר"ח דלעיל דגזל מתנות כהונה פטור והכא מיירי שהם בעין והלוקח רוצה ליתנם ומנכה למוכר מן הדמים. עיין רמב"ם ופר"ח בפנים כי הקצרתי:

שספק לקט לקט רש"י ס"ל דהקושי' נמי מרבנן דס"ל א"א לקצור בלא לקט ויש כאן בוודאי לקט וכן משמע קצת קמה בחזקת חיובא קיימא משמע שא"א בלא כך אע"ג שזה לאו דוקא ועיקר תלוי' במה שפרה בחזקת פטורה קיימא מ"מ מלשון ש"ס משמע שא"א לקמה בלא לקט. אבל צ"ע א"כ ע"כ חכמים לא דרשו צדק משלך וא"כ מאי פשיטא לריש לקיש דר"מ מחוייב למידרש הכי כי היכי דרבנן לא ס"ל הכי נמי ר"מ ור' יהודה בן אגרא יחידאי הוא וצע"ג לפירש"י:

צדק משלך ותן. לו דע דלא נימא כן אלא בספק שקול שאין לבעה"ב בו בו אלא חזקת ממון דבעלמא המוציא מחברו עליו הראי' הכא אמר לי' רחמנא צדק משלך פי' לא יהיו לך בו חזקה טפי מלהעני אדרבא העני נראה כמוחזק ורבים וגדולים ס"ל אם יש לבעה"ב חזקת מרא קמא נמי מועיל לו. רק חזקה מה שהוא מוחזק בידו ובשדהו זה אינו מועיל. ובהג"ה מרדכי שהקשה נימא כל דפריש מרובא דבעה"ב פריש ותי' לו ולכאורה תמוהים דבריו הא אפי' נגד חזקת איסורא לא מהני צדק משלך מכש"כ נגד רובא. וצ"ל כנ"ל דרובא דהכא היינו מטעם בעה"ב שטוען ממון שלי הוא רוב ותורה אמרה שלא יהיו שום מעלת ממון לבעה"ב לא חזקת ממון ולא רובא מחמת ממון כצ"ל ומה שתי' עוד

מקבוע כבר עמד על דבריו בהג"ה משנה למלך בהלכ' משכב ומושב וכבר כתבתי בזה בהרבה מקומות ואין כאן מקומו:

דף קלד:

קמה אקמה רמי לי' וכו' נראה דס"ל כדאיתא בירושלמי איכא דלא יליף מעני ורש הצדיקו אלא מתעזוב ע"ש וס"ל לרבין דלהך מ"ד לא נאמר כן אלא במתנות עניים לקט שכחה ופאה ולא במתנות כהונה ושארי מתנות עמ"ש תוס' לעיל ק"ו ע"ב ד"ה וכשיחזור וכו' ומשו"ה קאמר רמי לי' אבל מגר שנתגייר דמתניתין לא קשי' לי' וזה נ"ל דעת רמב"ן ורשב"א בנדרים וי"ו ע"א ועיין בר"ן שם ושום א' מהם לא אתי עלה מטעם צדק משלך אע"כ ס"ל לא שייך הך אלא בלקט שכחה ופאה. מיהו בלאה"נ נ"ל דלא שייך אלא במה שחייב ליתן אבל אם כבר נתן שיעור פאה רק שאומר זה כזה או כבר נתן שיעור צדקה לפי הראוי לו ורוצה ליתן עתה יותר בזה לא אמרה תורה שיהיו חזקת עני עדיף מחזקת בעה"ב ושם בנדרים הארכתי:

לוי זרע בכישור יל"ד מה לי בכישור או במקום אחר ועוד הא דרב ששת תוספתא מפורשת היא ולא אמר דתני' עכנלע"ד דלית הלכתא כהאי תוספתא דאיצטריך לעני להזהיר העני על שלו. ולעולם צריך להניח אפי' לעטלפים אלא קיי"ל כל המקיל בארץ הלכה כמותו בח"ל ע"כ הקיל רב ששת בכישור שהוא ח"ל ובזה צדקו דברי ש"ך י"ד סי' של"ב שנמשך אחר סידור לשון הטור ע"ש וכבר ערער בזה בתומים בכללי קים לי' והא"ש:

שאני תרומה וכו' המקשן נמי ידע דתרומה שאני שאסור להניחה במקום התורפה וכתיב את משמרת תרומתי ומחוייב הבעה"ב לשומרה וממילא אין הכהנים מתייאשים ממנה משא"כ מתנת עניים שמתייאשים שהרי יניחום לעורבים ולעטלפים. אלא הוה ס"ל כיון שאין כהן לא יפריש תרומה ויניח רנבואה בטבלא דמשני גם זה א"א עיין פסחים ט' ע"א חזקה על חבר וכו':

חלב שבתוך הקבה פירש"י קרוש ר"ל חלב בקמץ הקרוש בתוך הקבה ולא ידעתי מה לי צלול מה לי קרוש ועוד מ"ט יתן לכהן מה שאינו מגוף הבהמה דמעלמא אתי לה פירשא בעלמא. ולומר דצריך להיות חלב בצירי תרבא שבתוך הקבה זה אינו בנמצא בתוך הקבה לא נמצא חלב:

כהנים נהגו בו עין יפה וכו' צ"ע לעיל מ"ט ע"א מאי מסייעא כהני ע"ש:

זרוע נגד היד משמע דפשיטא לי' ויקח רומח בידו הימנית וק' ממנחות ל"ז ע"א מצינו ימין שנקרא יד ולא מייתי מהאי קרא דליכא למדחי יד סתמא לא איקרי ע"ש:
ברוך מחי' חיים. אשר עזרני בפ' הזרוע והלחיים. ישועה לנו ישית. בפרק ראשית.

דף קלה.

ראשית הגז וכו' ה' רחלות גוזזת מנה מנה ופרס וחכמים אומרים כ"ש עיין מ"ש רשב"א לקמן קל"ז בשם רמב"ן עפ"י תוספתא שאין בין ר' דוסא לרבנן אלא דבר מיעוט ע"ש ועיין בתוס' ב"ב ק"נ ע"א שתמהו מנ"ל הני שיעורים ובמאי פליגי. ונ"ל דאע"ג דהא דאמרינן כמה נותן לו מיירי במי שיש לו גיזה הרבה ורוצה לחלקה לכהנים הרבה שלא יפחות לא' מהם משיעור בגד קטן של בגדי כהונה. שהוא אבנט ואבנט של כהנים ארכו ל"ב אמה כמ"ש רמב"ם פ"י מכלי מקדש מ"מ גם בתחלת שיעור הפרשת שהיא כדי נתינה ג"כ נתינה שלו כשיעור אבנט כל שהוא כדי שיכרוך עכ"פ פעם או פעמים סביב גופו. והשתא פליגו ר' דוסא ורבנן איה מקום חגירת האבנט והוא פלוגתת רמב"ם וראב"ד בהל' כלי מקדש ופלוגתת רש"י ותוס' לרש"י ורמב"ם חוגרים למעלה מטבורו סמוך לאצילי ידיו תחת לבו ושם אינו צריך אבנט גדול כל כך. ולתוס' וראב"ד חוגרין על הכרס ששם אדם רחב ביותר וצריך אבנט גדול והיינו דעת ר' דוסא כנלע"ד:
במוקדשים מ"ט לא פי' יתננו לכהן והוא יפדנו לעצמו וכמ"ש תוס' ד"ה לפרוק וכו' ואתי' כמ"ד בב"מ נ"ז ובתמורה כ"ז דמן התורה סגי בהכי אבל למ"ד דמן התורה צריך להשלים דמיו נהי הקדש יצא לחולין בפרוטה. אבל עכ"פ מחייב להשלים דמיו לגזבר א"כ לא יהיב מידי לכהן ובקרא נתינה כתיבה אע"כ כנ"ל. ולפ"ז למאי דאמר רבא לקמן במקדיש גיזה עצמה מי שאינו מחוסר אלא נתינה יצא זה שמחוסר פדיון. זה אינו אלא להך לישנא התם דר' יוחנן ס"ל צריך להשלים דמיו א"כ ע"כ הישראל יפרוק ויתן לכהן וה"ל מחוסר פריקה אבל למאי דקיי"ל כלישנא דר' יוחנן ס"ל אין צריך להשלים דמיו א"כ במקדש גיזה יכול ליתנו לכהן בקדושתה והכהן יפרוק בפרוטה ואין צריך להשלים דמיו א"כ אינו מחוסר פריקה והמקדיש גיזתו חייב בראשית הגז ולא מתוקם מתניתין אלא במקדיש צאנו וכר' מני בר פטיש ומשו"ה השמיט הרמב"ם אוקמתא דרבא וא"ש: הא לאו בני גיזה נינהו ולא בעי לאוקמא קרא בעבר אדאוריתא וגזז דפטר מראשית הגז דקיי"ל דאי להתירא לא כתיב קרא. ביבמות ע"ח ע"א ולא דמי מאי דכתיב היא תועבה ואין בני' תועבים דהא משני ש"ס התם ביבמות משום לעיקר איסורא כתבי' לומר שהיא

תועבה וצריך לומר שאין התועבה מתפשט על בני' אבל הכא לא כתיב בעיקר איסור גיזת הקדש והבן זה. ועוד דה"ל מצוה הבאה בעבירה:

מדרבנן סד"א הואיל וכו' הוצרך לזה לתרוצי מתניתין דקתני אבל לא במוקדשים אבל קרא כבר מתורץ דאתי לקדשי בד"ה כיון דמדאורייתא מותר בגיזה:

והא בעי העמדה והערכה כ' תוס' כיון שהי' מתחלה מחובר בבהמה וכו' נלע"ד היינו למ"ד העומד לגזוז לאו כגזוז דמי' אבל למאי דקיי"ל כגזוז דמי חוץ משערו של עבד משום דאשבוחי משבח אבל אי לאו דאשבח לא הוה בעי עשרה וכהן לפדיון שער כמבואר בסנהדרין ט"ו ע"א א"כ בגיזה דעומד לגזוז ולא אשבח קיי"ל כגזוז דמי ולא בעי העמדה והערכה. וא"ש הרמב"ם דמצריך קרא לקדשי בד"ה ולא חיישׁ לק' הש"ס והא בעי העמדה והערכה והא"ש:

במקדיש בהמתו חוץ מגיזותי' ופריך אי הכי קדשי מזבח נמי. צ"ל דפשיטא למקשן דכי האי גוני מותר בגיזה מן התורה אע"ג דגוף הצאן קדוש מ"מ כיון דהגיזה לאינה קדושה ג"כ לא הוה דמי לבכור דהוא וגיזתו קדוש ועיקר איסור גיזה ועבודה בבכור כתיב כצ"ל:

פשטה קדושה בכולה פירש"י הגיזה קדשה ממילא נ"ל היינו לפמ"ש תוס' ד"ה והא בעי העמדה וכו' דכיון שהיא מחובר בבהמה ה"ל כבהמה עצמה וכתבתי לעיל דהיינו למ"ד עומד לגזוז לאו כגזוז דמי אבל למ"ד כגזוז דמי לא בעי העמדה והערכה והה"נ דלא פשטה קדושה בצמר ומ"מ א"ש דעכ"פ פשטה קדושה בשיעור כחישה וממילא א"א לגוז דכחשה אבל אה"נ אי נתלש מהצמר ע"י שטיפה מותר הצמר בהנאה כי לא פשטה בה קדושה כנלע"ד ועדיין צ"ע:

רבא אמר במקדיש גיזה עצמה הרמב"ם לא מייתי לי' וכבר כתבתי לעיל ישוב על זה בעזה"י:

ותלמידי הרב מ"ה מנחם פרויסטיץ עוררני בסוף פרקין מתנה דכהן לא זבני לך ע"ש א"כ ממ"נ אי לא מקדיש נמי א"כ ליתב לכהן בלא פריקה. ואי בהקדש מקדיש מתנה דכהן והקדיש כל הגיזה א"כ הוה גיזה לזה וצאן לזה יפטור מכלום כפירש"י שם וצ"ע וצ"ל כיון דאין מבורר חלקו של כהן אע"ג דלא מקדיש מתנתו של כהן ונפקא מיני' אי פרק ישראל לכולי' גיזה יכול לנכות מן ההקדש שווי' חלקו של כהן. מ"מ אינו יכול ליטול גיזה בעין וליתן לכהן בלא פדיון תחלה נמצא מחוסר גיזה ופריקה ונתינה כצ"ל. אם לא נדחק דמקדיש צאן רק לגיזתה דה"א הגזבר יגוז ויתן לכהן אחר פדיון ודוחק:

דף קלה:

דתני' ישראל וגוי שלקחו שדה בשותפות עפירש"י ומה שהקשו תוס' א"כ מה אצטריך קרא לרבנן וכו' ועיין גם מה שגמגם מהרש"א דלמ"ד אין ברירה לא הוה חלקו של ישראל מבורר. ולפע"ד לא נחית רש"י לכך אלא הכי פירושו בשלמא בתרומה אפשר למפלג הדגן יהי' יש ברירה או אין ברירה עכ"פ עתה חלקו הדגן ומיקרי דגנך מכאן ואילך אעפ"י שלא הוברר למפרע. והה"נ אי הוה כתיב ראשית גזך הי' דומה לראשית דגנך מכיון שחלקו הגז הוה גזך של ישראל. אבל הכא כתיב צאנך ותלי' בצאן ולא בגיזה וא"כ אעפ"י שחלקו הגיזה מ"מ עדיין שותפים בצאן ולא הוה צאנך של ישראל. ואה"נ אי הוה כתיב בתרומה ראשית דגן שדך הי' דומה לגז צאנך אבל אינו כן אלא בתרומה תלי' בדגנך ובגיזה תלי' בצאנך ע"כ לא דמי. ומיושב ק' תוס' שהקשו למה לי קרא ולק"מ דאי לא כתיב צאנך להדיא ה"א דגנך דרישא קאי אגזך ולא אצאנך והוה גז דומיא דתרומה ע"כ הוצרך לכתוב צאנך להדיא למיכתב מיעוטא גבי צאן. ומיושב נמי ק' הר"ן שהקשה אי ס"ד בהקישא יליף ר' אילעי גז מתרומה א"כ נילף נמי תרומה מגז לענין שותפות גוי. ולק"מ כמ"ש רש"י ותוס' בתרומה לא שייך שותפות גוי שהרי כבר חלקו הדגן. ואשותפות שדה לא קפיד קרא משא"כ בשותפות צאן אע"ג שחלקו בגיזה מ"מ נשתתפו בצאן והוא מבואר ופשוט לפע"ד:

דרך ביאתך מן הימין. ובב"מ ילפינן מזה דמזוזה חובת הדר הוא ועל השוכר לעשות מזוזה ולא על המשכיר והנה תוס' הקשו מ"ט לא אמר נמי למעוטי שותפות גוי ובמנחות מ"ד ע"א תוס' ד"ה טלית וכו' תירצו דאין סברא לפטור שותפות גוי כיון דמזוזה עשוי' לשמירה ע"ש פי' אטו הואיל וגוי דר עמו לא יצטרך שמירה מן המזיקין ועיין לעיל רב לא עבר אלא במברא דאית בי' גוי אמר שיטנא בתרי אומי לא שליט ע"ש. ונ"ל אי לאו דדרשינן ביאתך מימין לא הוה ידעינן חובת הדר וה"א על המשכיר לעשות מזוזה ואינינו מטעם שמירה ושפיר י"ל אם המשכירים שותפים ישראל וגו' והשוכר ישראל פטורים המשכירים מלעשות לו מזוזה ומאי איכפת להו בשמירה דילי' משו"ה מרומז בשינוי דש"ס דרך ביאתך מרומז תי' תוס' דמנחות וק"ל:

אלא גזך למאי אתי למעוטי בתי כנסיות ובתי מדרשות כ' בס' מעיין חכמה במצות מעקה מדלא משני הכי לעיל במזוזה ש"מ איכא סברא לחייב במזוזה בתים שאינם ראוים לדירה טפי ממעקה וכסברת סמ"ע סי' תכ"ז סק"ב ע"ש. ומספרי לא תיקשי דלמסקנא דשמעתין הוא פלוגתת רבנן ור' אילעי דלר' אילעי דלא דרשינן גזך למעוטי ב"כ אלא למעוטי שותפים ואתי' ספרי כר' אילעי אלו דבריו. ואני לא ידעתי גם למסקנא דליתנהו

להני כללי מנ"ל דפליג ר' אילעי במעקה עיין הסוגיא. ובישוב הספרי נלע"ד עיין סנהדרין כ"א ע"א ור"ש אמר לך מכדי בעלמא דרשינן טעמא דקרא וכו' ע"ש וה"נ סתם ספרי ר"ש וס"ל מכדי בעלמא דרשינן טעמא דקרא א"כ כי יפול הנופל ממנו למה לי אלא לרבות בתים דלא שייך בהו חשש נפילה כל כך מ"מ חייבים במעקה אמנם אנן כר' יהודה ס"ל והרמב"ם סתר עצמו בענין זה ואין כאן מקומו להאריך:

דף קלו:

שחופות ולבנות הקשה רשב"א הא ר' אילעי אמר לבית הלל כל מין חטים א' הם. וי"ל דאין ראי' מחטים לגיזה אע"ג דכל מין חטה א' מ"מ אין כל מין צמר א' וכן פסק רמב"ם דכל מין חטים א'. ובצמר פסק אין מפרישין משחופות ולבנות זע"ז ולא עוד אלא שכ' כן גם בזכרים ונקבות שאין מפרישין בזה מזה על זה ונ"ל דלמסקנא לקמן קל"ז ע"א כבשים שצמר קשה פטורים מראשית הגז מפני שאין ראוי להתחמם א"כ עכ"פ יש הפרש בין דרכיך ודאשון אע"ג דאינם קשים כל כך שלא יהיו ראוי להתחמם מ"מ תרי מיני הוה. ובזה יתישב היטב דברי רמב"ם עכ"מ ועיין ת"ח מ"ש:

עצה טובה קמ"ל נ"ל מ"מ משנתינו דינא קאמרו זה נותן לעצמו דהלוקח מחוייב למכור להמוכר מצמר שלו כדי ליתן לכהן:

כר' אילעי בראשית הגז. עיין ר"ן שהסביר סברות אמנהגא שהנהיגו כר' אילעי וכיון שניתן רשות גם אני אומר יען בס' החנוך משמע דתלי' בבפני הבית ושלא בפני הבית והקשה מעין חכמה דהא בזה אין שום פלוגתא אלא בארץ ובח"ל. ולכאורה י"ל סבירא לן כיון דכתיב לעמוד לשרת בזמן דאיכא שירות אין בזמן דליכא שירות לא ועוד לפמ"ש רמב"ם דהקב"ה נתן לכהנים לחמם ויינם ושמנם בתרומת דגן תירוש ויצהר ובשר לאכול ממתנות זרוע לחיים וקיבה הזמין להם מלבושיהם מראשית הגז ומוצא כסף לשאר צרכיהם מחרמים ושדה אחוזה כיון שאין להם חלק ונחלה. וא"כ בזמן דליכא חלק ונחלה בעו"ה לכל ישראל בשלמא אותן מתנות דטבלי כגון תרומות ומעשרות ע"כ צריכים ליתן להתיר הטבל אבל אותן שאינן אלא מתנות להחיות הכהן מאי אולמי דידי' משארי ישראל. ועוד דכ' הר"י קורקס הביאו כ"מ דלפי הנ"ל שהקב"ה רצה ליתן להם בגדים ללבוש א"כ אפי' נוצה של עזים נמי ותי' דוקא באותן בגדים שרגילים בהם וחשובים בעיניהם היינו אבנט לשרת ע"ש א"כ בזה"ז ליכא כל הנ"ל היו לנו לומר שפטורים כר' אילעי אך אדרבה נילף להחמיר מתרומה או מהקישא או נתינה נתינה שנוהג גם בזה"ז ע"כ מחוייב בזה"ז במתנות וגז. אך בח"ל בזה"ז פטור ממ"נ אי משירות

ילפת פטור בזה"ז אפי' בא"י אי מתרומה ילפת פטור בח"ל אפי' בזמן הבית וא"כ בח"ל בזה"ז פטור ממ"נ. ודע דברי מהר"י קורקס דאבנט הואיל ורגילים בהם הכהנים חשוב הוא בעיניהם זה נוטה לדברי רב במס' שבת יוד ע"ב מילתא אלבושיהו יקירא ועפ"י הנ"ל יש ליישב כל המאמר ההוא ובדרוש יש להאריך ופה אקצר. מיהו למ"ד ס"פ הזרוע דמתנות ניתן לפנחס בשכרו א"כ אין לחלק בין זמן לזמן ובין מקום למקום וא"כ תלי' בפלוגתא דהני תנאי הנ"ל וק"ל:

הא מני ר"ש דתני' ר"ש פוטר טריפה מראשית הגז לפמ"ש המרדכי גבי מתנות דהשוחט אצל נכרי שאם תהי' טרפה יהי' הבהמה לנכרי פטור ממתנות מפני שאינו מבורר בשעת שחיטה שהיא בהמת ישראל ואי משום רובא אין הולכין בממון אחר הרוב לא שייך הכא לומר דלפטר כל ראשית הגז דלמא טרפה הוא ואין הולכין בממון אחר הרוב לפמ"ש לעיל בפ' הזרוע דדברים הללו לא נאמרו אלא במתנות דכתיב זובחי הזבח ודרש ספרי שיהיו מבורר בשעת זביחה כמ"ש פר"ח סי' ס"א וס"ל למרדכי כיון דבעלמא אין הולכין בממון אחר הרוב ש"מ רובא לא הוה בירור גמור א"כ הכא לא מיקרי מבורר בשעת זביחה. אבל הכא בראשית הגז לא בעינן מבורר בשעת גיזה א"כ שפיר סמכינן ארוב בהמות כשרות ולא שייך הכא אין הולכין בממון אחר הרוב כיון דאתמול אכלנו מחלבה וכבר החלטנו שהיא כשרה עמ"ש לעיל בזה להרב הגאון מה' מאיר אבדק"ק ארמוט אמר בפשיטות דלא אמרינן כן אלא בספק אם הבהמה של נכרי או של ישראל אבל בשל ישראל בוודאי וס' כשרה וס' טרפה שפיר הולכין אחר הרוב ואי משום חזקת ממונו של ישראל לומר אין הולכין בממון אחר הרוב לזה נאמר צדק משלך ותן לו דאין מועיל חזקת ממונו של בעה"ב נגד העני:

מ"ט דר"ש יליף נתינה נתינה ממתנה. צ"ל דהוה ס"ד דהגז"ש מופנה ולא מידרשא לשום דבר אלא לכך דאלת"ה ק' איך אפשר למילף ממתנות אטו התם טריפות ממועט. הלא לא כתיב אלא תתן לו הראוי לו ולא מה שאינו ראוי לו וממילא אימעט טרפה א"כ בגז נמי תתן לו ולא מה שאינו ראוי לו כגון צמר קשה וכדומה ומנ"ל למעט גז טרפה אע"כ הוה ס"ד דגז"ש מופנה רק לכך וע"כ הקישן הכתיב ועל זה פריך א"כ מ"ט נהג בח"ל אדרבא ה"ל למילף מגז"ש למיפטר ח"ל וממילא אינה מופנה למעט טרפה וע"כ חזר בו ומסיק לא קיבל כלל גז"ש דנתינה אלא גז"ש דצאן. ובזה מיושב מה שק' לי אהרמב"ם דפסק כרבנן דמחייב טרפה וק' אמאי נהי גז"ש דצאן צאן לא גמרינן מ"מ נתינה נתינה נגמור דהא רמב"ם פסק כר' אילעי דאינו נוהג בח"ל. ולהנ"ל ניחא והיא הנותנת הואיל וס"ל נתינה למעט ח"ל ולא אייתר גז"ש שוב אינו יכול למעט כקושיתינו הנ"ל. אמנם ברמב"ם

פ"ט מבכורים משמע דטרפה חייב נמי במתנות וכן משמע בראב"ד שם דלא ממעט אלא נוחר ומעקר וכן הוא להדיא בתוס' רפ"ט דחולין דמ"ש רש"י תתן לו אינו פסוק אך ונתן לכהן וכן מייתי ר"ן ר"פ ראשית הגז וצ"ע בתוס' פסחים ל"ג ע"א מבואר דאיסור אכילה שמותר בהנאה נמי מיקרי נתינה רק בתרומה מיותר לו ולא לכלבו אבל הכא לכהן אינו מיותר לכן מייתי ב"י מספרי זובחי הזבח והיינו למ"ד שחיטה שאינה ראוי' לא שמה שחיטה אבל למאי דראה רבי דבריו של ר"מ בכיסוי הדם דשמה שחיטה וה"ה במתנות א"כ לרבנן בין מתנות בין ראשית הגז נוהג בטריפות וש"ס דשמעתין ודנדה נ"א ע"א שקלא וטרי' בעלמא הוא עיין:

אלמה תנן ראשית הגז נוהג בארץ ובח"ל. נ"ל משו"ה אמרינן לקמן ר"פ שלוח הקן דתני בח"ל בראשית הגז לאפוקי מדר' אילעי ולא קאמר במתניתין כן משום דהכא הוה סד"א מדלא תני חומר וכו' דנוהג בטרפה והוה סד"א דיליף נתינה נתינה וממילא לא נהג בח"ל קמ"ל לאפוקי מדר' אילעי ואפ"ה אינו נוהג בטרפות מגז"ש צאן צאן ומיושב ק' מהרש"א אפירש"י ר"פ הזרוע ע"ש. וזה סותר קצת למ"ש לעיל בדבור הסמוך בדעת הרמב"ם:

פרט לטרפה שאינה עוברת לעיל ר"פ א"ט כתבתי דנחתכו רגלי' מארכובה ולמטה כיון שראוי לבילה ע"י שפופרת של קנה ותהי' עוברת מיקרי יכול לעבור תחת השבט משא"כ מארכובה ולמעלה שאינה חי' יב"ח עיין הך שפופרת של קנה לעיל נ"ז ע"ב. אך הכא בשמעתין לר"ש דדריש טעמא דקרא וראיתי בס' החנוך הסביר שהקב"ה רצה שיהיו העשירי קודש כמו ע"י גורל שיעברו זא"ז וכל היוצא באחרונה היא קודש והיינו טעמא לפע"ד בכל שאינה עוברת כהוגן היא ממילא תשאר באחרונה ולא יהי כמו גורל. וא"כ ה"ה מארכובה ולמטה ושפופרת של קנה מ"מ מתעצלת בהעברתה ושפיר כ' תוס' בשמעתין דלר"ש אה"נ דגם מן הארכובה ולמטה אינה נכנסת לדיר להתעשר. ער"פ הזרוע תוס' ד"ה תיתי וכו' ומ"ש שם בחידושינו:

השוטף את הרחלים. הרמב"ם פסק כרבנן דתולש ביד חייב בראשית הגז עכ"מ וממילא ה"ה השוטף וצע"ג א"כ ריש פרקין דפריך למה לי קרא למעט קדשים הא אסור בגיזה ועבודה ומאי קושיי' הא אצטריך למעט התולש ביד דמותר בקדשים ורמב"ם פסק פ"א ממעילה תולש לאו היינו גוזז ובראשית הגז חייב מיהו לזה י"ל מ"מ אסור לתלוש משום דכחשי טפי אבל אכתי ק' לוקמא בשטפה בנהר ואפי' תימא ש"ס בעי לשנויי אפי' לר' יוסי דפוטר שוטף מראשית הגז מ"מ ק' אהרמב"ם דמייתי אוקמתא קמייתא דר' מני בר פשיט דלעיל ולמאי דקיי"ל כרבנן לא צריך לכך וי"ל בדוחק. ולזה עוררני בני היניק המשכיל שמעון שיחי':

עשויות שמעשות בעליהן וכו' נראה אביגיל כיבדה לדוד ה' צאן עם גיזותיהן כדי לזכותו לקיים בהם מצות ראשית הגז וצ"ל שיעור זה הלכה למשה מסיני ככל שיעורין ואתו נביאים ואסמכוהו אקרא. אלא דצל"ע מאי דקאמר רבי אלמלא דבריהם דברי תורה וכו' בשלמא בית שמאי יליף משמעות צאן מדברי קבלה לזה עדיף משמעותי' מדברי תורה ד' צאן אעפ"י שהוא להקל. אך ב"ה הי' ילפי מיתורא דקרא שכך היו השיעור מקובל ממרע"ה לדהע"ה וא"כ מה יועיל זה דכתיב בתורה ד' צאן. ואולי יש לדחוק ולומר ס"ל כר"ש לעיל דפוטר טרפה מגז"ש צאן צאן וה"נ ילפינן גז"ש מקובלת מארבע צאן דקרא והוא עדיף מיתורא דעשויות וע"כ לפרש כפשוטו עשויות נגמרות ושחוטים וראוים לאכילה. אמנם רמב"ם לא פסק לעיל כר"ש בגז"ש דצאן לענין טרפה משו"ה פסק נמי הכא דלא כרבי ועדיין צ"ע. ונ"ל משו"ה דקדק ר' יוחנן למיתני רחלות ולא רחלים בלשון תורה לומר דילפי' מלשון דברי קבלה חמש צאן ולא מדברי תורה ד' צאן ודלא כר' יוסי:

דף קלז:

מנה ופרס עמ"ש לעיל במתניתין:

אבא אריכא. נראה דאיסי לא רצה לקרותו רב בפני ר' יוחנן דאסור לקרות לאחר רבי בפני רבו או בפני גדול הדור ע"כ קרא בשמו ואמר ר' יוחנן שרב הוא גם רבו של ר' יוחנן כדלעיל צ"ה ע"ב שכ' ר"י לרב לקדם רבינו שבבבל. עיין ר"ה ל"א ע"ב כיון דתלמידי הוה לאו אורח ארעא למיקרי רבי'. ומביאו ט"ז בי"ד סי' רמ"ב סקי"ד בשם הב"ח ע"ש:

דף קלח.

כיפה של צמר. הכ"מ פרק יוד מכלי מקדש תמה על הרמב"ם דלא מייתי הך ד. ויותר יש לתמוה על פירש"י ורמב"ן בחומש דנחלקו בפי' ושמתי עליו פתיל תכלת וכתיב ושמתי אותו על פתיל תכלת ע"פ צו ופ' פקודי ושניהם שכחו ולא ידעו דקאי א וחלילה לחשוב כן עכנלע"ד דלפי מאי דקיי"ל בעירוכין ג' ע"ב דכהנים לא היו מניחים תפלה של יד משום דכתיב ילבש על בשרו שלא יהיו דבר חוצץ בין בגדיו לבשרו א"כ ה"ה על מצחו שלא יהי' דבר חוצץ בין ציץ למצחו וא"א ב המפסקת וע"כ כפירש"י ורמב"ן בחומש ומשו"ה השמיטו הרמב"ם ג"כ. והך ברייתא דשמעתין ס"ל אע"ג דכתיב על מצח אהרן מ"מ לא קפדינן אחציצה וכס"ד דש"ס זבחים י"ט ע"א ע"ש ולית הלכתא כוותי'. ומ"מ פריך ש"ס מיני' דלא מצינו חולק אשיעורא דכדי לעשות בגד קטן:

לא הספיק ליתנו עד שצבעו מבואר כאן דצביעה הוה שינוי דקונה וכן הוא להדיא בש"ס ר"פ הגוזל ממשנתינו ע"ש וע"כ שינוי דאורייתא הוא דאין לומר דאינו קונה אלא בגזלן משום תקנת השבים וכעין שכ' תוס' במס' ע"ז מ"ו ע"ב כל האיסורים וכו' דהכא אדרבה אנו מפקיעין אותו ממצות נתינת ראשית הגז לכהן אע"כ הוה שינויי דאורייתא. ועיין תוס' ע"ז מ"ז ע"א ד"ה היינו איבעי' דרשב"ל וכו' שכתבו שהרי נשתנו ע"י טויי' עדיפא מיני' ה"ל למימר דהרי נשתנו ע"י צבע תכלת דלא הדרי לברייתא כמבואר במנחות מ"ג ע"א לא איפרד חזותא וכו' ע"ש וע"כ צל"ע מ"ש מג"א סי' י"א סקי"ב לישב ק' תוס' דע"ז הנ"ל וליתא נהי מטוי' מיושבת מ"מ מצביעת תכלת קשי':

ברוך המבליג שוד על עז. אשר הי' עמנו בחי' פ' ראשית הגז. הוא יזכנו לראות במלכות שדי עולמו לתקן. ויעזרנו בחי' פ' שלוח הקן.

דף קלח:

שילוח הקן וכו' חומר בכיסוי הדם. הקשו תוס' דה"ל למתני נוהג בזכרים ונקבות עיין יפה בס' תורת חיים. והו"מ למיתני' גיד הנשה נוהג בבהמה חי' ולא בעוף. וכיסוי הדם נוהג בחי' ועוף ולא בבהמה. אותו ואת בנו והזרוע ולחיים נוהג בבהמה ולא בחי' ועוף וכן בב"ח. ונוהג בעוף ולא בבהמה. וראשית הגז רק ברחלות:

ר' אבין ור' מיישא וכו' צ"ע ממ"ש תוס' ר"פ ג"ה דעכ"פ צריך להיות א' דוקא ואז מתני' כולהו אגב חד משום דכבר תני בכל הני אחריני ואי לאו דהוה תני כן בכל הני מתנייתא הכא לא הוה תני תני תרתי אגב חדא ואי לאו דהוה נמי חד באותה משנה דוקא לא הוה תני כל המשנה שלא לצורך אגב אחריני דהרי לא תנן בר"פ כל הבשר כן אע"כ כמ"ש תוס' שם וש"ס דהכא צ"ע ועיין בחידושינו ר"פ כל הבשר:

כל היכי דתנן בחולין ובמוקדשים מפירש"י משמע דכל דתנן דינא דחולין וכולל גם המשניות דתנן בהם אבל לא במוקדשים וכמ"ש מהרש"א. וכן מוכרח לפמ"ש תוס' כתובות ח' ע"א סוף ד"ה שהכל וכו' דבפחות משלשה לא שייך לשון כולהי והכא קאמר כל היכי דתני וכו' משמע טפי משנים:

אלא להביאו לגזבר עיין פי' הקונטרס שבתוס' וכן נראה לכאורה דהיכן מצינו שמי שלא נדר רק מוציא הקדש בשדה שמחוייב להביאו לגזבר כל אבידת אחיך ולא הקדש. אלא שמחוייב להציל מתקלת רבים אחרים שיבואו אחריו ולא יכירו שהוא הקדש ויבואו להנות ממנו ע"כ מצוה להביאו לגזבר משום תקלה ואין זה כמו שלח לתקלה בעלמא שהתקלה באה ע"י המשלח אלא הכא הוא לסלק התקלה. וא"ש נמי דאמר רבינא לפיכך

וכו' דלא נימא פשיטא היינו הך אלא משום דהא ובערת הרע נמי אינו מצוה בשום מקום כיון שעדיין לא נגמר דינו. אלא להסיר תקלת המזיק עוף ההורג נפשות וש"ס מיירי מתקלת מכשול עבירה ורבינא מוסיף תקלת מכשול היזק גוף. וכן מוכרח מדאמר רבינא שהרג הנפש ולא אמר סתם עוף הנסקל וכולל גם רובע ונרבע אע"כ בהא לא אמר אלא במזיק רבים ולהתוס' ק' מנ"ל לרבינא למילף מהכא עוף שהרג הנפש דלמא באמת הכא הטעם משום שלח לתקלה דבר האסור בהנאה משא"כ בעוף שלא נגמר דינו ולא נאסר בהנאה אע"כ כמ"ש ע"ד פירש"י:

ובחי' ר"ן מייתי ק' בשם י"מ ליתי עשה ול"ת ולדחי עשה דובערת הרע מקרבך ותמה הר"ן על קושייתם. ולפע"ד ק' צריכא לפנים דוודאי אי הוה אמרינן שלא יזדקק כלל ליקח הבנים ולא יקיים עשה ול"ת כדי שלא יעבור על ובערת הרע לא הוה ק' מידי קושייתם. אבל איך נאמר קום ועבור על ל"ת ועשה וקח הבנים והבא האם לב"ד מהיכי תיתי נאמר כן. על זה תירצו ונ"ל כוונתם כיון דע"כ מתחייב לבער הרע א"כ ליתא בשלח תשלח וכל שישנו בשלח תשלח ישנו בלא תקח וכל שאינו בשלח תשלח ליתני' בלא תקח ואין כאן לא לאו ולא עשה. וזה לא שייך אלא בעשה המוטלת על עוף זה דוקא להביאו לב"ד או לגזבר ע"כ ליתא בשלח ולא בלא תקח אבל עשה שאין על העוף כגון לטהר מצורע לא שייך זה והבן. ומדברים אלו מוכח דלא כחו"י סי' ס"ז די"ל אפי' אינו רוצה בבנים מחוייב לשלח האם ובחי' ר"ן כאן מבואר דליתא ע"ש:

לקיומא בי' ובערת הרע מה שק' מכאן אה"ה פ"י מנזקי ממון הל' ז' כתבתי לקמן ק"מ ע"א:

דף קלט.

אלא דאגבה' לאם וכו' ולא בעי למימר דכשבא לד' אמות שלה אקדשה דלפמ"ש רשב"א בחידושיו אייתר קרא שלח תשלח להכי וד' אמות קנין דרבנן הוא אלא צ"ע גם ארשב"א הוא דלמא קרא אתי' לעוף שהרג את הנפש ולא למוקדשים ולפמ"ש לעיל בסמוך דוקא הרג נפש דמבער מזיקין מהעולם אבל לא רובע ונרבע. והנה כבר ביארתי בחי' ס"פ הפרה דאע"ג דמשנה שלימה העידו בעדיות שהרגו תרנגולת בירושלים שהרגה את הנפש מ"מ איכא תנאי דפליגו וס"ל שור דוקא כתיב בקרא ולא שארי בעלי חיים ע"ש וא"כ רבינא אמר לפיכך וכו' להילכתא דתרנגולת נמי נהרג אבל ש"ס רצה לברר אליבא דכ"ע. ועיין בסמוך אי"ה. ודקאמר מעיקרא חייב בשלוח לא שישלח הרי שלח לתקלה אלא מעיקרא

איתסר בלא תקח הבנים בלא שלוח וכיון שא"א בשילוח לא יקח הבנים וגם הוא לוקה שביטל מצות שלוח ע"י שהקדישה:
כיון דמרדה פקעה קדושתיהו כ' רשב"א דמסברא פקעה קדושתיהו אפי' קדשי מזבח כשיירה שעמד עלי' גייס לטרפה דהכל הפקר ה"נ יצאה מקדושתו לגולי דאייתר קרא שלח תשלח וס"ל רב מסתיין למוקמי קרא בקדושת גוף אבל בקדושת דמים לא נמצא לפ"ז לרב שיירה ששללה נתחללו כל הקדושות וצ"ל הא דאמרינן במס' ע"ז נ"ב ע"ב בקשו לגנוז כל כסף וזהב מפני כספה וזהבה של ירושלים ששללהו האויבים עד שמצאו מקרא ובאו בה פריצים וחללוהו לא אתי' כרב דלרב בד"ה לא בעי קרא להתיר דקדושת דמים פקעה מיהו אנן קיי"ל כשמואל ור' יוחנן ולכאורה בנכסי גר שמת לא אמרו רב דההוא לא הפקר אלא לישראלים ואיתי' בי גזא דרחמנא ואפשר עוד כל שנפל ליד אדם אפי' לסטים גוי כיון שהוא בכלל נודרים נדרים ונדבות כישראל א"כ כל שבידו הוה בי גזא ולא אמרה רב אלא בעוף הבורח לנפשו ולא ישיגהו יד ועדיין צ"ע ובדיקה בספרים:

דף קלט:

יכול יחזור בהרים וכו' נראה דהוה סד"א טעמא משום לעורר רחמי השכינה כמ"ש בתשובת חו"י סי' ס"ז בשם הזוהר ולאותו הטעם ה"א דגם יחזור בהרים קמ"ל כי יקרא. ועכשיו דגלי רחמנא כי יקרא נימא אין זה הטעם ונעמו מעגלותי' לא תדע וליתא להנ"ל אלא אם צריך לעופות ישלח וכאשר הוכיח בתשובה הנ"ל משיטת תוס' לקמן ק"מ ע"ב ד"ה שני סדרים וכו' ע"ש וק"ל. וערמב"ן פ' תצא כ' טעם למצוה זו שלא נתאכזר ועיין בס' החנוך שהסביר קצת באופן אחר. והנ"ל מלשון הרמב"ם פי"ג מהל' שחיטה הל' וי"ו לא אסרה תורה אלא כשהיא מרחפת על בניה ועי"ז שהיא מרחפת על בניה אינה יכולה לפרוח ולהשמט מידינו נמצא ע"י שהיא מרחמת ומגינה על בניה ע"י היא נתפשת בידינו. וזה אינינו מדרך הישר שיארע להעוף מכשול ע"י פעולה טובה שלו שמגין על בניו. וע"כ הותר לאחר ששלחה יכול לחזור ולתופשה כי אז אין התפישה והמכשול בא לה ע"י שרחפה על בני' שהרי כבר נשתלחה והיו יכולה לפרוח ולהשמט. ואם תגבר עלי' יד האדם לצודה בפריחותה אחר שילוחה אין בכך כלום עיין שם בקיצור מתק לשונו והוא טעם מקובל ויפה ראוי למי שאומרו:
ת"ל כי יקרא במאורע. והקשה ת"ח א"כ בטעינה ופריקה והשבת אבידה דכתיב נמי עזוב תעזוב והשב תשיבם ולא כתיב יקרא נימא צריך לחזור בהרים. ולפע"ד יקשה עוד מנ"ל יקרא פרט למזומן דלמא ה"ה מזומן ויקרא למעוטי שאינו צריך לחזור בהרים.

אבל נלע"ד דלאו מיקרא נפקא אלא אפי' הוה כתיב כי תראה קן ציפור נמי הוה ידעינן שלא יחזור אחריו בהרים מדכתיב כי תראה משמע אם תראה וליכא אם שהוא חובה כ"א ג' המנויים בפירש"י פ' יתרו ואם מזבח אבנים תעשה לי שמשמשים במקום כאשר ובפ' ויקרא בפסוק וכי תקריב מנחת בכורים צריך להגיה ברש"י אם בלשון כאשר ולא בלשון כי שהרי כי גופי' לשון דאי היא שהוא אם ע"ש נמצא כי תראה חמור שונאך מוכיח שאינו צריך לחזור בהרים והה"נ הכא אי הוה כתיב כי תראה קן ציפור הוה ידעינן במאורע ואייתר לשון יקרא ללמוד פרט למזומן:

מצא קן בראשו של אדם מהו נראה דבשארי בעלי חיים שאינם מעופפים פשיטא להו דלא עדיפי מכל עץ. אך אדם אין עיקרי גופו על הארץ כ"א נשמת אלוה בקרבו ודבוקה למעלה במקום קדוש יתהלך וה"ל כנשר בשמים. משו"ה מספקא להו ואפ"ה פשיט להו מוהאדמה על ראשו ומכ"ש שארי בעלי חיים וכן משמע ברמב"ם. ועדיין אני אומר יען אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה וכשאדם מצטער שכינה מה אומרת קלני מראשי. ע"כ אז כשנצטער חושי הארכי על דהע"ה ונסתלקה שכינה אז אמר והאדמה על ראשו. והא דפשיט מיני' מצא קן בראשו של אדם יוצדק לפי טעם הזוהר הנ"ל לעורר צער השכינה כביכול כל זמן שאין העולם מתוקן במלכות שדי. וא"כ לענין שלוח הקן לעולם מצטער ונידן האדם כאדמה וק"ל:

בשגם הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה. אמרו מרע"ה הי' ראשית שהוא תרומה של עולם שהוא שית אלפי שני וראשית תרומה א' מחמשים עולה מאה ועשרים ע"כ חי' כל כך. והנה מהני שית אלפי שני יש בהם ב' אלפים תוהו ונשארו רק ד' אלפים תורה וימות המשיח משנולד אאע"ה ולפי קדושת מרע"ה היא ראשית של תורה ולא של עולם התוהו והיו די לו בשמנים שנה שהוא תרומה של ד' אלף. אך באשר עכ"פ הי' ילוד אשה ובשריות שלו נתמוגג ממנו בארבעים שנה הראשונים של ימי חייו עד שהגיע לארבעים לבינה וע"כ חי' ק"ך שנה והיינו בשגם הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים:

המן מן התורה מנין. כתיב ואת פרשת הכסף אשר אמר המן לשקול ופי' רש"י פירוש הכסף ואמרתי כוונתו כי היו ראשונים מנחשים בהיתר עפ"י דבר היוצא מפי כמו ניחוש יהונתן וכמו שלוח מלך ארם גבי יהורם והכא אמר אחשורש הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך וכשתשמע אסתר הדבר יצא מפי המלך תחליט ח"ו כי אפס תקוה וישועה. ע"כ הודיע לה מרדכי פירושו של כסף גמטרי' עץ כמ"ש תוס' פ"ק דמגלה וא"כ אדרבא פיו הכשילו לאמור העץ נתון לך להתלות עליו והיינו ואת פרשת הכסף וא"ש. אלא לכאורה יש לפקפק על זה בוודאי למסקנא וקושטא שכבר ראינו שנתלה המן על

עץ הרי אנו מבינים שהיו זה טמון בתשובתו של אחשורש הכסף נתון לך ופיו הכשילו. אבל קודם לזה מנ"ל למרדכי ולאסתר להעמיס בכסף גמטרי' של עץ ומאי אולמי' דעץ מאבן וברזל וכל כלי משחית. אלא שקבלה היתה בידם שעתיד א' משלוחי נחש הקדמוני להכשל בתליית עץ כדכתיב המן העץ ע"כ כשיצא מפה אחשורש הכסף נתון לך חשב מרדכי שזהו המן הרע הזה סופו לדין בעץ והיינו :

אסתר מן התורה מנין וכו' מרדכי מן התורה מנין. יראה היתה מתייאשת לבקש על עמה ומולדתה משום שלא נודע לה דבר אפי' בחלום. ואמר רבא פ"ק דחגיגה ואנכי הסתר אסתיר את פני ביום ההוא אבל בחלום אדבר בו ופירש"י דדייק מדכתיב ביום ההוא דייקא ביום אסתיר פני אבל בלילה אגלה בחלום. והנה לא נודע לה דבר ושום רמז ע"כ התיאשה מלבוא לפני המלך. והיינו אסתר מן התורה דכתיב ואנכי הסתר וגו' אכן איתא במדרש ומרדכי ידע כבר שנתגלה לו ע"י חלום וכן הוא בתרגום שני. ובמנות הלוי. אלא שלחלום צודק שהוא כענין נבואה צריך להיות שורה בתוך שמחה כמשחז"ל אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה ומסיים שם וכן לחלום טוב רוצה לומר חלום צודק נבואיי. וחשבה אסתר שראוי לגלות לה בחלום שהיא שוכבת בארמון המלך בשמחה וטוב לבב. אבל באמת לא כן הוא כי עכ"פ היתה חבישה שלא ברצונה משא"כ מרדכי מתהלך ברצונו וחפצו והוא שמחה יותר והוא ראוי לחלום נבואיי יותר דבר זה גילה לנו רמב"ן בפי' התורה פ' כי מור דרור שיקחו מור מחיה שהיא דרור והולכת ברצונה בין הערוגות ולא מאותן החבישים בבתים להאכילן ולפטמן כי מור שלהם אינו חשוב כאותם המתהלכות חפשי ודרור והיינו מרדכי מן התורה מנין מור דרור:

ומתרגמינן מארי דכי' אמרתי עפ"י ירושלמי דשקלים וש"ס מנחות מרדכי בילשן שהי' בולל לשונות ודורשן כגון גגות צריפין גג לה"ק וצריף לשון ארמי וכן עין סנכר עין לה"ק וסנכר לשון ארמי ע"ש וה"נ כשמו כן הוא כי בלה"ק נקרא מור דרור ובלשון ארמי מארי דיכיא. ונקרא פלגא לה"ק ופלגא ארמי מר לה"ק דכי ארמי:

ציפור טהור אשכחן דאיקרי ציפור. ובהכי רהיטא כולי' שמעתא אמנם רמב"ן פ' מצורע מסיק דהוא פלוגתא דתנאי. ומשמע שלא הכריע הרמב"ן שיהיו ציפור עוף טהור ונ"ל עכ"פ לכ"ע אין שלוח הקן נוהג אלא בטהורה דס"ל להך תנא בפשיטות דתסיל על ביצי יונה לא בעי שלוח דבעינן דוקא מיני דולדות וכיון דהולדות טהורים מותקח לך א"כ האם נמי טהורה דאל"ה לא הוה מינא דולדות ולא משכחת אלא בקורא וקורא עוף טהור הוא עיין זה לקמן ק"מ ע"ב וסוגיא דהכא אזלא לפום ספיקא דאיבעי' דביצה יונה שרבצה עליהו תסיל חייב בשלוח וצריכין ציפור למעוטי טמאה אבל לאידך צד לא צריכא קרא

ואפשר דציפור בעלמא אפי' טמאה במשמע. אלא לפ"ז להך מ"ד דציפור טמא נמי משמע א"כ אם טרפה אינה חייב בשלוח דהא לא נפקא לן חיובא אלא מדאיצטריך ציפור למעוטי טמאה עיין ק"מ ריש ע"ב ונ"ל משו"ה משמע בלשון רמב"ם דאם טרפה נהי דחייב לשלח אבל אינה לוקה משום דלא ברירה לן הך מילתא:

תבנית ציפור כל כנף הקשו תוס' מקרא גם ציפור מצאה בית ודרור קן לה ותי' דרור טהור כדמוכח פא"ט א"כ ציפור נמי טהור. והנה מ"ש פא"ט ט"ז בי"ד סי' פ"ב רוצה להגיה וש"ך בנה"כ מקיים הגירסא בדוחק דהרי אדרבה רמב"ן פ' מצורע מוכיח מפא"ט דטמא נמי איקרי דרור מסננית לבנה דקיי"ל דהוא טמא. ומהרי"ק מוכיח משם דכל דרור כולם טמאים והמ"ל רפי"א מטומאת צרעת תמה עליו ונה"כ נדחק ליישבו. מיהו בלאה"נ דברי תוס' צל"ע במ"ש מדרור טהור ציפור נמי טהור ומיד אחר זה כ' בהיפוך מדחסידה טמא ציפור דהאי קרא טהור ע"כ לולי דמסתפינא להגיה היתי אומר ט"ס הוא בתוס' וצ"ל דרור טמאה כדמוכח פא"ט והיינו כרמב"ן ומהרי"ק הנ"ל ונקיט ציפור מצאה בית וה"ה כל הטהורים ודרור קן לה ה"ה לכל הטמאים וכעין שכ' תוס' גבי חסידה:

דף קמ.

מכשיר ומכפר היינו שעיר המשתלח דאפי' נימא אחר הגרלה אי מיחסר בו אבר או נאסר בהנאה לא איכפת מ"מ הכא איתקש מכשיר לקיחת ב' צפרים ללקיחת שני שעירים ובתחלת לקיחתו צריך שיהיו השעיר המשתלח ראוי לה' ופשוט:

למעוטי ציפורי עיר הנדחת כ' תוס' ממשקה ישראל לא ממעטינן אלא שלא היתה לה שעת הכשר וכו' וצ"ל דס"ל הא דמייתי התם במנחות תלתא קראי לאסור לגבוה אפי' היתה לה שעת הכשר ועוד נטרפה אחר שכבר הוקדשו. צ"ל היינו דוקא פסול טרפה דמרבינן קרא אבל לא שארי פסולים כצ"ל לדעת תוס' דשמעתין:

אלא לשחיטה כ' תוס' וצ"ע בבהמת עיר הנדחת אם עבר והקדישה והקריבה וכו' פשיטא להו להתוס' דאדם יכול להקדיש איסורי הנאה שלו דאע"ג דכתיב כי יקדיש ביתו מה ביתו ברשותו. מ"מ זה מיקרי שלו וזה דעת הרמב"ם והרב המחבר בש"ע א"ח סי' תרמ"ט כמ"ש מג"א שם סק"כ וכ"כ בביאור הריטב"א בחי' סוכה שם ל"ה ע"א בשם רבותיו. ודלא כהתוס' שם ד"ה לפי וכו' וכן מבואר בתומים סי' קמ"א ססק"ז דערלה שלו היא והאפר שלו. ומ"ש רשב"א בתשובה סי' תשמ"ז מי שאוסר נכסיו על עצמו אינו יי"ח בלולבו דלאו שלו הוא אפשר לא פליג אהנ"ל דשאני כשהוא אוסר הנאת נכסיו על עצמו הרי הפקירו כיון שמרצונו אסרו וכמ"ש הר"ן בשם רשב"א בנדרים פ"ה ע"א אבל נכסיו

של אדם שנאסרו עליו מחמת איסור תורה על כרחו לא יצאו מרשותו והרמב"ן שכ' כל איסור הנאה אין חליפן אסור ולא נאסר אלא הנאת גופן אבל להחליף מותר והא דדייקינן מאו מכור לנכרי דנבלה מותר בהנאה היינו משום דלא שייך מכירה באיסורי הנאה והבאתיו לעיל ריש מכילתין בסוגיא דמחליפין ע"ש גם הרמב"ן יכול לסבור כתוס' דשמעתין דאע"ג דמקרי שלו לענין שיכול להקדישו ולצאת בו י"ח לולב מ"מ להקנותו לאחר אין בו דין ממון שאין אחר יכול לזכות בו מידי דהוה טובת הנאה שאינו ממון והרי כתיב איש את קדשיו לו יהי' פי' שיהי' לו טובת הנאה הרי קראו הכתוב שלו יהיו ואין לו בו ממון דט"ה אינו ממון ה"נ אע"ג דהוה של"מ מ"מ אינו יכול להקנותו לאחרים ועיין זה בתוס' סנהדרין פ' ע"א ע"ש היטב דאין הלוקח יכול לזכות בו וכו' ע"ש.
וראיתי בפרי מגדים בא"ח סי' תרמ"ט שכ' דבחמץ שאינו ברשותו ועשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו אין זה חידוש בחמץ דכל איסורי הנאה כן הוא אלא בחמץ מצינו כן בקרא להדיא ע"ש נלע"ד דוודאי חמץ שאני משארי איסורים ואינו יכול להקדישו ולא לבטלו אחר זמן איסורו מפני שאינו שלו. והטעם מדכתיב לא יראה לך שמשמעותו לא יהי' נראה במחשבתך שהוא שלך דאע"ג דשארי איסורי הנאה הם שלך אבל זה לא יראה לך נמצא הוציאו הכתוב מרשותו לגמרי ואפ"ה אם נמצא בגבולו ולא בטלו עובר בלא ימצא והיינו חידושיו דחמץ וגם מחמץ גופי' יש ראי' דשארי איסורי הנאה מיקרי לכם דלא כתוס' סוכה הנ"ל. ומכ"ש לפמ"ש ריטב"א סוכה נ"ל דערלה וכלאים אין חיוב לבערם מן העולם כחמץ אלא עומדים לשרפה ע"ש והנה צל"ע על תוס' סוכה הנ"ל:
הא האי קרא ממשקה ישראל אערלה קאי בפסחים מ"ח ע"א ממותר ב' מאות שנשתיירו בכור ובמאי איירי אי שהוקדש קודם שבא לכלל ערלה וכלאי הכרם כגון בהיותו בוסר א"כ הרי מוכח מקרא דמשקה ישראל אפי' נאסרו אחר שהוקדשו ובמנחות וי"ו ע"א לא משמע כן דהרי הצריך קרא אחר ליטרף אחר שהוקדש וע"כ כשהי' איסור ערלה קודם ואפ"ה אי לאו מטעם משקה ישראל הו' קודש מוכח דהוה לכם אעפ"י שאסור בהנאה ויש לדחוק דס"ל לתוס' דסוכה כהראב"ד ורמב"ן דמייתי ר"ן סוף מס' ע"ז וב"י א"ח רס"י תמ"ז דביתר מס' עד מאתיים ליכא איסור הנאה נהי באכילה התירו עד מאתיים מ"מ לענין הנאה לא החמירו וא"כ א"ש הך דמאתיים ממשקה ישראל ודוחק:
וראיתי בפרי מגדים הנ"ל מייתי ק' בשם ת"ח א' מנ"ל לש"ס ר"פ כל שעה דחזקי' לית לי' דר' אבוה דלמא אית לי' והא דהוצרך למילף איסורי הנאה דחמץ מלא יאכל היינו משום דאל"ה ה"א דמותר בהנאה משום שעשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו וחידוש הוא ונוח יותר לומר שהוא מותר בהנאה ע"כ להשמר מטעות זה הוצרך לא יאכל ולעולם

בעלמא כר' אבוה ס"ל. וצ"ע לכאורה ונלע"ד אי ס"ד הכי א"כ השתא נמי דכתיב לא יאכל ה"ל למימר דמותר בהנאה ולא יאכל לאסור חצי שיעור כמ"ש רמב"ם בהל' חו"מ. או להזהיר גדולים על הקטנים כמו שהקשה רא"ם פ' שמיני גבי לא יאכלו דשרצים ע"ש שהקשה כן אחמ"ק. אע"כ ס"ל בעלמא לא תאכלו לא משמע איסור הנאה אך לא אכלו לאיסור הנאה גלי קרא מדאצטריך לכם בשרצים כדאיתא בפסחים כ"ג ע"א טעמא דידי נמי מהכא ע"ש הקצרתי כי אין להאריך פה בזה:

שלא לזווג לה אחרת. וכ' יש"ש אע"ג דאין מטהרים ב' מצורעים כא' דאין עושין מצות חבילות מ"מ אפשר אחר שגמר לגמרי טהרת מצורע הראשון מזדקק לשני זה ע"ש. וצ"ע עכ"פ איך יטהר ב' מצורעים בעוף א' הא אין אומרים ב' קדושות על כוס א' בפסחים ק"ב ע"ב וצ"ל רבא דהכא ס"ל כשינויי קמא דהתם אין לו שאני וא"כ הכא באין לו ה"א דשרי קמ"ל ורמב"ם פכ"ט משבת משמע דלא פסק האי שינויי דאין לו שאני א"כ מיושב ק' יש"ש דלא מייתי רמב"ם הכא הך שינויי דרבא מיהו משנה למלך עי"א מטימאת צרעת ישב באופן אחר ע"ש:

בעי לאתויי ב"ד ולקיומי' ובערת הרע מקרבך עה"ה פיו"ד מנזקי ממון הל' ז' שכ' בבהמה לא נאמר ובערת הרע מקרבך רק באדם. וצ"ע משמעתין ולעיל ריש פרקין. ולפע"ד מכאן מוכח ומבואר כהנ"ל דאלת"ה מאי משני אלא לשחיטה ופירש"י דאי משום ובערת הרע הרי מבוער מן העולם הוא עכ"ל וק' הא דינו בסקילה ואלו אדם שעבר מיתה שחייב סקילה ומצוה לאתויי בב"ד לגמור דינו לסקל. אטו כל מוצאו יהרגהו בלי דין ב"ד או להרגו במיתה שאינו כתובה בו הס שלא להזכיר וכן טרפה שהרג בפני ב"ד שאינו נידן בעדים ומ"מ נהרג משום ובערת הרע וכי ממיתין אותו במיתה אחרת שאינה כתובה בו. וא"כ אי ס"ד לענין ובערת הרע ילפינן מיתת שור ממיתת בעלים א"כ כי היכי דבנגמר דינו פריך ש"ס בר קטלה הוא פי' צריך לאתויי לב"ד לסלקו ולא לשוחטו הה"נ בלא נגמר דינו וא"כ מאי משני לשחיטה. אע"כ לענין ובערת הרע לא ילפינן שור האדם אלא לענין דין ב"ד בקבלת עדים. והך דהכא לאו משום ובערת הרע אלא משום ולא תשים דמים בביתיך מצוה לבער המזיקין וכל מוצאו יהרגהו וכל הקודם זכה באיזה מיתה שירצה ולא לשלחו להרבות היזק בישראל וערמב"ם פט"ו מגזלה ואבדה הל' י"ז וע"ש ופשוט:

בר קטלא הואי אע"ג דימיתנו וישחטנו ויבער המזיק מן העולם מ"מ בעי לקיים בי' מצות סקילה דוקא ואין לומר ה"א אתי מ"ע דטהרת מצורע ולהטיל שלום בין איש ואשתו ודחי מ"ע של נסקלים קמ"ל קרא דלא לידחי ז"א א"כ תרתי קרא למה לי לקמן קמ"ב ע"א ופשוט. דוקא רובע ונעבד פסול בעוף עיין לעיל כ"ג ע"א תוס' ד"ה כי משחתם וכו':

ובערת הרע מקרבך ומשום מכשיר ומכפר לא מיפסל כל זמן שלא נגמר דינו דדלמא ימצאו עדים מכחישים זא"ז בחקירות ובדיקות. משא"כ המית בע"א או ע"פ בעלים דמיתסר מיד בין מכפר בין מכשיר. אבל בב' עדים צריך חקירות להמיתו ולא נאסר עד גמר דין וק"ל:

תקח לך ולא לכלביך. הקשה בס' שיחת חולין לילף מהכא דאזלינן בתר רובא דאל"ה כי משלחים האם בלא בדיקה הרי הביצים אסורות דלמא ביצת טרפה שגמרה באיסור נינהו ואסורים לאכול וממילא אינו בתקח לך אע"כ אזלינן בתר רובא ודוחק לאוקמי במציאת רחוק שמכיר הביצים שהם מעוף אחר ששוחט האם ובודקה ודוחק. ולפע"ד לק"מ דמבואר לעיל ס"ד ע"א בתוס' ד"ה שאם ריקמה וכו' דמדכתיב תקח לך הותרה ביצים מאיסור אמה"ח וה"א אפי' טרפה וטמאה שרי' קמ"ל בת היענה לאסור ביצת טמאה וממילא ילפינן ביצת טרפה לאיסור להחמיר מביצת טמאה ע"ש כך כוונת תוס' והשתא אי לא דידעינן בעלמא אזלינן בתא רובא מנ"ל למילף מהכא להקל למיזל בכל התורה בתר רובא דלמא בתר רובא לא אזלינן רק ביצת טרפה מותר כמו אמה"ח ולא נאסר מבת היענה אלא טמאה ולא טריפה וק"ל וכבר כתבתי כן לעיל בסוגיא דרובא:

דף קמ:

מיעוט סימנים מהו. לשון רבים סימנים היינו סימנים דאפרוחים רבים דהאי בעוף שהכשרו בסי' א' אי שחט רוב הקנה הוכשר ולא שייך אלא שניקב הושט וע"כ אסימנים דאפרוחים רבים קאי ומהתימה על הר"ן שחשב על הרמב"ם דקאי אהאם וז"א דא"כ ה"ל למכתב רוב סימן ולא סימנים וכמדומה לי שלזה נתכוון הכ"מ והמגיה שבכ"מ לא הבין:

דלמא בקורא פי' עוף טהור רובץ על טמאים מיירי בקורא. מיהו סיפא עוף טמא רובץ על טהורים צ"ל איידי דנקט רישא טהור על טמא נקיט סיפא טמא על טהור. וזה דוחק לא ה"ל לרש"י למשתיק מינ' אבל לבי אומר לי יען ראיתי במוסף ערוך בערך קרא תמה על רש"י בירמי' שפי' קורא דגור קוקו"ק והוא עוף טמא ובשמעתין פירש"י אין זה קוקו"ק. ולפע"ד אדרבא אי לא דמפורסם דקורא הוא קוקו"ק והוא עוף טמא לא היו צריך רש"י לפרש אין זה קוקו"ק אע"כ פשטי' כך הוא אלא בשמעתין נתבאר ונתחדש דאיכא נמי בטהורים כעין קורא והוא בדטי"ץ בלע"ז שקורין רעפהינדליך וא"כ מתניתין רישא וסיפא בקורא טהור וטמא. שוב ראיתי בשמואל א' כ"ז כאשר ירדוף הקורא בהרים פירש"י פירדי"ץ שהיא טהור ובירמי' קורא דגר פי' קוקוק"ו והוא הדבר דדהע"ה דימה

את שאול לקורא בהרים פירדי"ץ טהור. וירמי' דימה הרשע לקורא קוקוק"ו טמא והנה אמת נכון הדבר בעזה"י:

אבל בקורא נקבה ד"ה חייב עיין לעיל ר"פ או"ב ע"ח ע"ב תוס' ד"ה מה כשחייב וכו' מבואר מדבריהם דהוה ס"ד אם אורחא דמילתא ה"ה זכר קמ"ל ב' פעמים אם לומר דוקא אם ולא זכר ע"ש והנה עיין לעיל קל"ג ע"א פליגו רבנן ור' יוסי לרבנן גז לאו דוקא וה"ה שטף ולקט לאו דוקא ה"ה קיטוף ור' יוסי ס"ל דוקא גז ולא שטף ולקט ולא קיטוף אך מודה ר' יוסי במידי דאורחי' ע"ש וא"כ הכא בשלוח הקן נחתינן דרגא דלרבנן גז לאו דוקא ה"ה ה"א אם לאו דוקא ואצטריך בפ' אם לומר דוקא אבל עכ"פ מודים במידי דאורחי' היינו קורא נקבה אבל לר"י דבלאה"נ ידעינן אם דוקא וא"כ דכתיב ב"פ אם למעוטי אפי' קורא נקבה אע"ג דאורחי' וי"ל לישב בזה פסק הרי"ף עמ"ש הרא"ש. ועיין מה שהאריך ב"י בי"ד סי' רצ"ב ואין להאריך:

דף קמא.

אימא איפכא. וכו' לפמ"ש חי' ר"ן מדקרינן קן בפתח ולא בצירי דרשינן כאלו הוא דבוק קן של ציפור מקשינן קן לציפור מה ציפור א' אף קן אפי' א' לפ"ז צ"ל דפריך הכא לימא מקשינן קן לציפור מה ציפור מפריח אף קן אפי' מפריח ומנ"ל למעוטי מפריחים:

אמר הריני נוטל את האם ומשלח הבנים ה"ז חייב מדלא קאמר לא יטול האם וישלח הבנים. מלשון זה מוכיח בתשובת חכם צבי סי' פ"ג דאפי' מניח הבנים רק משלח האם אפ"ה קיים בזה מ"ע של שלוח הקן והא דכתיב והבנים תקח לך אינו מצוה אלא כמו ששת ימים תעשה מלאכתך ויום הז' תשבות ע"ש ואמר תלמידי הרבני ר"מ ע"ח ני' דבזה א"ש דכתיב שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך דלפי סדר קרא ה"ל למכתב ותקח לך הבנים כמו שלח תשלח האם. וכל כי האי גוני מקרא נדרש לפניו ולאחריו כמו לגר אשר בשעריך תתננו או מכור. וה"נ שלח תשלח האם והבנים תרוויהו תשלח וכחכם צבי הנ"ל. והוספתי עליו דה"נ דרשינן האם והבנים תקח לך לומר אחר ששלחה ויצאה מתחת ידו מותר ליקח האם ג"כ וא"כ שלח תשלח. ואח"כ האם והבנים תקח לך וא"כ מקיים תרוויהו שלח תשלח האם והבנים. האם והבנים תקח לך ונכון הוא ודיליף מאת האם. עיין לעיל ע"ח ע"ב תוס' ד"ה מה כשחייב וכו'. וצ"ל ג' אם כתובו בקרא עיין:

א"ל שלח אפי' מאה פעמים עיין פי' המשנה לרמב"ם כאן ומ"ש עליו תי"ט פ"ב דב"מ מלעיל פ"ז ע"א דפריך מ"ש מהשבת אבידה ועמ"ש לעיל בחידושינו שם:

לדבר מצוה מנין ת"ל תשלח למאי דאמרינן לקמן במאי משלחה ברגלי' או באגפי' ופירשה רמב"ם כפי' קמא שברש"י שאין זו להקיש אהקן שתפרח אלא צריך לאוחזה ברגלי' או באגפי' ולשולחה בידיו וזה לכאורה נפקא מדכתיב תשלח אתה תשלח א"כ אי הוה ס"ל לרבא הכי לא הוה צריך לשנויי כל הני שינויי דחוקא בנטלה ע"מ לשלחה וגם כל שינויי דש"ס דס"ד לעשות שלום נילף מסוטה כל הני דוחק הוא חדא מהדמיון בסוטה עשה דרדיפת שלום דוחה ל"ת ומנ"ל למידחי עשה ועוד בסוטה לעשות שלום בין איש לאשתו שלא תאסור והכא ביטול פ"ו זמן מה וע"כ צריך לדחוק ואי הוה ס"ל לרבא הכי מ"ל לשנויי בקיצור דתשלח איצטריך להנ"ל אע"כ לא ס"ל לרבא הכי. והא"ש דרמב"ם לא כ' אלא אין עשה דוחה ל"ת ועשה וכן הוא בספרי להדי'. ורמב"ם הוסיף דלוקה דעשה ול"ת דוחה עשה דטהרת מצורע רצה בזה לאפוקי מהריב"א שבתוס' דשפיר לוקין על הלאו דהעשה נדחה לגמרי והא קמ"ל הרמב"ם דלוקין. ואלו ראה הגאון שאגת ארי' דברי יש"ש שלהי מ"ס ומ"ש שיטה מקובצת ב"מ ל"א בשם הרא"ש לא היו מאריך בדחוקים סי' ל"ג בספרו ע"ש ומה שנכתוב אי"ה לקמן שלהי מסכתא:

ובסוף ס' נב"י קמא הקשה הרב מה' יוסף פ"ב ז"ל אי מה"ב מדאורייתא אינו יי"ח וכדמוכח ביבמות כ' ע"ב בסוף מסיק ואם בעלו קנה תיובתא ע"ש א"כ הכא כיון דלריב"א נשארה עשה ה"ל מצוה הבאה בעבירה ולא יי"ח מצותו ומילקי נמי לילקי ותיקשי אהריב"א ונב"י תי' שם דכיון דהוא עשה מול עשה נהי לכתחלה לא דחי משום מאי אולמי מ"מ אי עבר מקיים אידך עשה לא הוה מצוה הבאה בעבירה ע"ש וזה לא יוצדק למסקנת תוס' דשמעתין דלאו נמי איכא אלא דלא לקי א"כ הוה עבירה ממש וק' לילקי נמי ילקה. עכנלע"ד אה"נ לדינא למאי דמסקינן ביבמות דברי רבא בתיובתא מברייתא אם בעלו קנו בוודאי לא קיים מצוה כלל ולקי נמי אך רבא לא אסיק אדעתי' הך סברא והוה ס"ל דמצוה הבאה בעבירה יי"ח ומשו"ה אם בעלו קנו וע"ש בתוס' דתמהו על רבא איך נעלם ממנו הברייתא שהביא הוא בעצמו והא"ש דהוה ס"ל מצוה הבאה בעבירה קיים מצותו. וא"כ סוגיא דפסחים דחזי לכסויי בי' אזלא אליבא דרבא ודחק ומוקי במתננתא. ולהלכתא לא קיי"ל הכי ומודה הריב"א דלוקה ומשו"ה לא מייתי רמב"ם הך במתננתא התם שינויי דפסחים משום דש"ס אזלא התם לרבא דלא כהלכתא וכן תוס' דשמעתין דשקלי וטרי בדברי ריב"א היינו לרבא דשמעתין אבל להלכתא לוקין וכמבואר בלשון רמב"ם שהבאתיו לעיל בסמוך ועיין בס' נב"י תנינא חא"ח סס"י קל"ו ע"ש וק"ל:

ודע מה שנתקשה תוס' בדברי ריב"א היינו מדאמרינן עבר ושקלי' לאם דלאו עברי' בלשון עבירה ומשכחת שנטלה באיסור גמור:
ואחר שכבר נטלה בעבירה נודע לו שיש לטהר מצורע כן צ"ל. אמאי לא נקיט בלשון דחי' וההי ה"ל למימר דלאו אדחי'. וכגון שמתחלה ידע שיש לטהר מצורע וסבר דלדבר מצוה הותר ליטול דלא אידחי' להריב"א ומ"ע עדיין לפניו אע"כ משמע דלא נדחה הלאו.
ועיין בנב"י תנינא חא"ח רס"י קל"ה שירד לבאר ולא ביאר כל צרכו ע"ש:
ובתוספתא פ' יוד דחולין וז"ל המוציא קן לא יטהר בה את המצורע דכתיב ולקח. שוב אח"ז כ' שם לא יטול אדם אם מעל הבנים לטהר בה את המצורע מפני שנעבדה בה עבירה נ"ל דתוספתא קמייתא קאי אקן הקטנים שאפי' יש בהם דם רביעית לא הוכשרו לטהר המצורע משום דכתיב ולקח למיטהר ולא מוציא מציאה כאנו שאינם מפריחים וכלואים בקן וכמוציא אבנים ובקרא כתיב ולקח. אבל האם המפריח וצריך לצוד אותה אפי' לוקחה מעל הבנים אי לאו משום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה שפיר הוה ולקח.
ואידך תוספתא דקאמר לא יטול אם מעל הבנים לא מיירי לשוחטה ולבטל עשה בידים דהיינו אין עשה דוחה ל"ת ועשה אלא מיירי כמ"ש יש"ש שלהי מ"ס דאי עבר ולקחה אסורה אפי' למשולחת אע"ג דהשתא מנתק הלאו ע"י השילוח מ"מ כיון דכל שעתא ושעתא משהה העשה דשלוח עביד איסורי בכל רגע וקאמר תוספתא דהוה נעבדה בה עבירה. וב' חידושי דינים אלו לא הביאום הרמב"ם ז"ל משום דש"ס לא מייתי להאי תוספתא אולי לא מתני' בי ר"ח ור"א:
הניחא למאן דתני קיימו. שיטת רי"ף ורמב"ם דלמ"ד קיימו ולא קיימו הלאו כבר עבר וכבר נתחייב מלקות אלא אם יקיים העשה אפי' באחרית הימים מנותק הלאו כמו למ"ד ביטלו ולא ביטלו. אלא נפקא מיני' אם לא ביטלו בידים אלא שנאנס כגון שמת העוף וכדומה לוקה אע"ג דנאנס בקיום העשה מ"מ הלאו כבר עבר וכבר נתחייב מלקות ולא נתנתק. ולפ"ז ק' קצת איך אמר הניחא למ"ד קיימו ולא קיימו איך ניחא לי' הלא כשנשחטהו לטהרת מצורע א"נ נחשב כאונס כיון דדינא הכי מ"מ ילקה ומהיכי תיתי ללקות זה מכדי לטהר מצורע זה לעשות שלום. וכמדומה לי שלזה נתכוון הגאון מעין חכמה. ולפע"ד לפי הסברא דעשה דמצורע אלים מעשה דשלח א"כ כח דעשה דשלח כלול בכח עשה דטהרת מצורע וכל כח שיש לעשה דשלח לנתק הלאו ממלקות אותו הכח כלול גם בעשה דטהרת מצורע ושחיטתו הוה כאלו שלחו ומנתק הלאו וסברא כעין זו בש"ס זבחים צ' ע"ב עיילת בה עולת בהמה בחטאת עוף ואגבהת ממעשר ע"ש היטב בלשון פרש"י:

שנטלה ע"מ לשלח דלאו ליכא וכו' אין להשתבש וללמוד מלשון זה דמותר לכתחלה לעבור על הלאו ע"מ לקיים העשה ומותר לכתחלה להותיר ע"מ לשרוף הנותר. ולקנות חמץ בפסח ע"מ לבערו. ז"א אפי' לשהות חמץ שעה א' עביד איסורא וכמ"ש לעיל בכוונת התוספתא עפ"י יש"ש. והמשהה ע"מ לבערו אינו עובר היינו שאנוס בתקנת חכמים שלא לשרפו אפי' בי"ט ב' אבל משהה במגיד ומתעצל ע"מ לבערו כל שעה עביד איסורא. אך קאמר שנטלו בידו לשלחו דלהרמב"ם צריך ליטלו בגפו או ברגלו ולשלחו ולרש"י נמי נהי דסגי במקיש על הקן שתפרח מ"מ אם משלחו בידו שפיר דמי. ואז אחר שהיתה בידו דשלחה נודע לו שהוא צריך לטהרת מצורע. וזה הוא אמת ברור ונכון ואל תשתבש: גדול שלום כבר כתבתי לעיל מה שיש בזה מן הדוחק בסוטה השלום שלא לאסור לעולם והכא רק לשעה והתם ליכא אלא ל"ת דמחיקת שם והכא איכא עשה ול"ת:

דף קמא:

במה משלחה רמב"ם מפרש כפי' א' דרש"י וכבר כתבתי לעיל דנפקא לי' מלשון תשלח משמע אתה תשלח בידים ולא סגי בהקשה על הקן שתפרח מכחו:

אי כר' יהודה לוקה ואינו משלח. מריש ה"א דאינו משלח דקאמר ר' יהודה רוצה לומר דאינו מנתק לאוי' ואינו נפטר ממלקות בשלוח אבל עכ"פ כל ימיו בעומד ושלח קאי וכן עזוב מעיקרא משמע ואפ"ה אי עבר ולקח אכתי צריך ליתן מתנותיהם של עניים הכי ה"א מסברא אבל הכא משמע דאינו משלח כלל וכלל. ועוררני בני היניק המשכיל כ' שמעון שי' א"כ לר' יהודה תיקשי ק' ש"ס לעיל קט"ו ע"א שלוח הקן ליתסר משום לא תאכל כל תועבה ולתוס' שם סוף ד"ה חורש וכו' לא שייך הכא ק"ו ממעשי שבת דלא כפירש"י ע"ש וליכא אלא תי' ש"ס לא אמרה תורה שלח לתקלה ולר' יהודה מכיון שעבר ולקח ועשה תועבה שוב לא אמרה תורה שלח וצ"ע:

ת"ר יונה שובך ויוני עלי'. רישא דהך ברייתא איתני' לעיל קל"ט ע"ב מכאן אמרו יוני שובך ויוני עלי' וכו' ע"ש והתם הו"מ לאקשויי אדריב"ח ודוחק לומר דידע לשנויי ביצה עם יציאת רובא וכו' וסמיך אק' שני' אי הכי אמאי אסורים משום גזל וכו' לכן סמיך קושייתם אהך ברייתא זה דוחק. והנה ראיתי בספר כוס ישיעות למז"ה במהרשש"ך ב"מ ק"ב שכ' דהו"מ לאוקמי בשובך של קטן שאין לו חצר לקנות מציאות ע"ש ולפ"ז א"ש דברייתא דלעיל הומ"ל דלא אתי אלא דאשמעינן דיוני שובך לא הוה מזומן ונפקא מיני' בחצר של קטן וכנ"ל וגדול הבא ליטלם ברשות קטן חייב בשלוח אבל ברייתא זו דמסיים בה ויש בה גזל משום דרכי שלום ואי בקטן מאי אירי' יוני שובך שלו אפי'

ארנקי שבא לידו בתורת מציאה נמי אינו אלא מדרכי שלום אע"כ איירי בחצר של גדול פריך שפיר. מיהו מתוס' ב"מ משמע דהמקשן לא סמיך אסיפא דברייתא אלא מרישא ניחא לי' להקשות וא"כ לא א"ש קצת. וי"ל עוד דנפקא מיני' בשובך של הקדש מבואר בב"ב ע"ט ע"א דאין חצר להקדש ולא נקט הגוזלת להקדש וחייבת בשלוח אבל ברייתא זו בלא"ה דסיפא דגזל מפני דרכי שלום נמי לא מיתקמא בשל הקדש דהא עכ"פ לא נהנין מדרבנן ופטור לשלח מדכתיב לקולא להקדש וזה דעת לחם חמידות דלא כש"ך ססי' רצ"ב דס"ל ללחם חמידות הנ"ל דבדרבנן נמי שייך מיעוטא תקח לך ולא לכלביך בטריפות דרבנן וה"ה בהקדש דרבנן נמצא לא מתוקמא ברייתא דשמעתין בשל הקדש אבל ברייתא דלעיל דקאי אדרשא דקרא ומן התורה אין חצר להקדש שפיר מיתוקמא כנ"ל:

ואם איתא להא דריב"ח. בת"ח ב"מ ק"ב ע"א כ' דלרשב"א דפליג ארמב"ן וס"ל בעומד בצד חצרו לא בעי למימר תקני לי חצרי אלא ממילא קונה לו א"כ בלא דריבר"ח נמי תיקשא הא זה המשלח עומד בצד שדהו ותיקני לי' חצרו וה"ל מזומן. ולדעתי נהי לא בעי למימר תיקני לי' וממילא קנה מ"מ הכא ע"כ צריך לכוון שלא יקנה לו חצרו דא"כ אם יקנה לו מיפטר משילוח וה"ל כאלו נטל אם על הבנים. ורב יהודא אמר רב דחידש לן אסור לזכות בבנים וכו' היינו אפי' רוצה לשלח תיכף ומיד האם מ"מ אסור לזכות בבנים תחלה משום דבעינן קרא כדכתיב שלח תשלח והדר תקח הבנים אבל לזכות בבנים שעי"ז יהיו פטור לשלח האם זה הוא אסור מדאורייתא משום לא תקח האם על הבנים ומשו"ה לא קשי' לי' אלא אדריבר"ש דהוה ס"ד חצרו קונה לו בע"כ שלא ברצונו וממילא איפטר בשילוח. ומעיקרא לא הוה ידע הך דר' יהודה אמר רב והנה ס"ד דיכול בעה"ב לזכות בהאפרוחים בהיתר ע"מ לשלח האם וכיון שאפשר לו לזכות בבנים בשום אופן ממילא נעשה חצרו שלוחו שלא מדעתו לקנות הבנים וממילא פטור משילוח. וק' אדריבר"ח ומסיק דאר"י א"ר אסור לזכותו בבני וכו' נמצא אין שום מציאות בעולם שיזכה בעה"ב בהיתר בבנים א"כ גם שילוחו אינו יכול לזכות בו ואין החצר זוכה בבנים כל זמן שהאם רובצת וק"ל:

עם יציאת רובא וכו' פירש"י אם בא אדם ומצא את האם וכו' מלשון זה משמע כבעל חו"י אפי' לא ירצה ליקח הבנים כל שמוצא אם רובצת על הבנים חייב לשלח. אמנם בב"מ ק"ב ע"א פירש"י אם רוצה לתופשה מבואר להדיא דלא כהנ"ל. ונראה דגם בשינוי לשון הש"ס משמע כן דהכא אמר איחייב בשילוח משמע אקרקפתא דגברא מונח חיוב השלוח. והתם בב"מ קאמר מיחייבה לה בשילוח משמע אעוף קאי דנעשה בר שילוח

לכשירצה לזכות באפרוחיו. ונ"ל דתלי' בפלוגתא דלר' יהודה דשלח מעיקרא משמע עיקר מצוה השילוח משמע כחו"י אך לרבנן העיקר לא תקח האם על הבנים שלא נתאכזר וא"כ בשמעתין קאי לתרץ הברייתא אליבא דכ"ע גם לר' יהודה ובשגם ברייתא דלעיל קל"ט ע"ב יכול ירדוף בהרים משמע כר' יהודה הנ"ל ושם תני ג"כ יוני שובך ויוני עלי' ע"כ תי' הכא איחייב בשילוח אקרקפתא דגברא וכן פי' רש"י אבל התם בב"מ עיקור תירוצא ליישב דברי ריבר"ח ע"כ קאמר כהלכתא מחייבה לה בשילוח אעוף ולא אגברא וכן פירש"י וק"ל:

אאמם. לשיטת רש"י לפי מסקנא לא משכחת דרכי שלום אלא בביצה שיצאה רובה דכשיצאה כולה וכן האפרוחים יש בהם גזל גמור והאם המפרוח אפי' דרכי שלום ליכא. רק בביצה שיצא רובא והקשה רמב"ן מש"ס סנהדרין ומ"ש רשב"א התם נמי משום ביצים צ"ע איך משום ביצה שיצא רובא מעמיד אר"א שלו ונעשה פסול עדות עי"ז בתמי'. והנלע"ד אותן האפרוחים שכבר זכה בהם ויש בהם גזל גמור שוב כשיגדלו ויהי' מפריחים נהי שוב לית בהו גזל גמור כאווזין ותרנגולים שמרדו. מ"מ כיון שבאים לכלובן לערב וגם בילדותן הי' שלו ממש. ולא דמו ליונים שבאו מהיער וקננו' בטפיחים ובורות דבהני מיירי ברייתא לעיל קל"ט ע"ב וכן ברייתא דשמעתין דבהני אפי' דרכי שלום ליכא כפירש"י. ולא דמי נמי לאווזין ותרנגולים שמרדו דהוה הפקר גמור כיון שאין באין לכלובן לערב אבל הני מתחלה הי' שלו וגם עתה באין לכלובן לערב בהני הוה גזל מדרכי שלום ואפשר מזומנים נמי הוה ובהא איירי בסנהדרין וזה נ"ל נכון בעזה"י:

והשתא דאמר ריא"ר אסור לזכות בביצים וכו' בתוס' ב"מ ק"ב ע"א הקשו לוקמא כגון שהכניס טליתו או ידו תחת הביצים וכו' והנה טליתו משמע ברמב"ם פ"א מזכי' בהפריש מצודתו בשדה חברו לא קנה ומשמע בעל השדה קנה וא"כ הוה גזל גמור וע"ש מ"ש כ"מ והסביר זה אבל לא מצא מקומו ונ"ל מהכא הוכיח כן. ובהכניס ידו תחת הביצים משמע מתשובת רשב"א סי' תצ"ג דאז אפי' דרכי שלום ליכא והוה של הזוכה לגמרי ע"ש שלשונו מגומגם:

אביו של קטן לפמ"ש הג"א פ' החובל דקטן צריך לשלם כשיגדיל א"כ הומ"ל בקטן עצמו ועיין מג"א ססי' שמ"ג:

דף קמב.

דליגבינהו ולקנינהו. נראה דרב יהודה הקיש אקן שיגביהו האם ולא תהיו כנפי' נוגעת בקן באופן אלו בא עתה לוי בר סוסי ומצא האם מעופפת ואין כנפי' נוגעת הי' פטור

מלשלח ע"כ קנה הביצים ע"י חצרו. אבל לוי בר סוסי בעצמו אלו בא ומצא אם רובצת ממש לא סגי לי' להקיש על הקן ע"ד שתהי' מעופפת כיון שהוא רוצה לזכות בהבנים צריך ושלח ממש עד שתצא מתחת ידו. אבל רב' יהודה דלא רצה ליקח הבנים עתה רק עשה להגביה האם ואם ימצא לו האם מוגבה אז מותר ליטלה וממילא קני' חצרו הבנים ומוקני' לר' יהודה בסודר ועמ"ש בזה הש"ך סי' רצ"ב:

בתוס' ורא"ש ב"מ ט' ע"א מוכיח משמעתין מהס"ד אי למקנה לקנינהו בסודר ש"מ הגבהי קונה ע"י כחו אפי' אינו תופסו בידו פ' אע"ג דמסקנא דשמעתין לא מיירי בהגבה' האפרוחים לקנות אלא בהגבה' האם מ"מ מוכח כן מהס"ד ופשוט ודברי יש"ש בשמעתין נפלאו ממני:

מתניתין לא יטול אדם אם על הבנים אפי' לטהר את המצורע כ' יש"ש היינו אפי' לשלחה במקום משולחת נמי לא. דמה שמשהה אותה מלשלחה עד אחר כל המעשים הללו היינו שחוטת השחיטה וטבילת החי' בדם ציפור השחוטה וההזי' עם עץ ארז ואזוב אעפ"י שסופו לשלח מ"מ השיהוי הוא איסור וכבר כתבתי לעיל כי כן משמע מתוספתא שנתן טעם משום שנעבדה בו עבירה ולא משום דהוה עשה ול"ת אע"כ אשלוחה קאי אעפ"י שסופו לשלח מ"מ כבר נעבדה בו עבירה ודלא כשאגת ארי' סי' ל"ג. גם דבריו שם מאוד תמוהים מש"ש כאשר יבואר לפנינו אי"ה: ונ"ל ראי' ברורה ליש"ש הנ"ל מדקאמר אם מצוה קלה שהיא כאיסור וכו' וק' דלמא משום דמיירי קרא בלעשות שלום בין איש לאשתו שהוא חשוב יותר מכמה איסורים ע"כ שכרו מרובה ומנ"ל לשארי מצות שבתורה וצ"ע לכאורה:

וצ"ל הא כ' רש"י לעיל קמ"א ע"א ד"ה אסור בתשמיש המטה כמ"ד במ"ק ז' ימי ספירו כש"כ ימי חלוטו עכ"ל נמצא למאי דקיי"ל ימי ספירו ולא ימי חלוטו אין כאן עשיית שלום. ואע"ג דכ' שאגת ארי' הנ"ל דמשכחת לי' בנולד לו נגע אחרת בימי ספרו שאז א"א לטהר מספירה זו עד שיטהר בציפרים מהחלטה שני' כיון שא"א לגלח בימי חלוטו במ"כ טעה ולא ראה ס' שיטה מקובצת ב"מ ל"א ע"א בשם הרא"ש דהיתר תשמיש המיטה לא תלי' בקרבנותיו ומכיון שהערב שמשו של יום ז' לספירתו אעפ"י שלא הביא קרבנותיו ביום ח' ולא גילח מ"מ מותר בתרומה וגם בתשמיש וא"כ היתר תשמיש אין לו שום תלי' בתגלחת. ויפה כ' רש"י דלמ"ד ימי ספירו ולא ימי חליטו. אין כאן עשיית שלום בין איש לאשתו. והא דלא קאמר הניחא למ"ד ימי ספיר' כש"כ ימי חלוטו. אבל למ"ד ימי ספירו ולא ימי חלוטו מאי איכא למימר. כבר כ' שיטה מקובצת שם דלא בעי למימר הכי משום דהו"מ למימר גם לאותו מ"ד איכא עשיית שלום קצת דלא ניחא

לאשה להזדקק לו בימי חלוטו ע"ש וצ"ל רש"י לא פי' כן משום דלשון ש"ס דמייתי קרא וישב מחוץ לאהלו משמע דאתי כהך מ"ד דימי ספירו כש"כ ימי חלוטו אך לא הומ"ל הניחא משום דהומ"ל ולמידחי כנ"ל אבל האמת אינו כן דלמאי דקיי"ל כמ"ד ימי ספירו ולא ימי חלוטו לא צריך קרא תשלח למצורע כלל דאין כאן עשיית שלום אלא למידרש מיני' שצריך לשלחו ביד ממש ולא סגי בהקשת הקן שתפרח האם אלא צריך ליטלה בידו ולשלחה כמו שהארכתי לעיל וכדאמרינן קמ"א ע"ב במה משלחה וכו' וכפי' ראשון של רש"י וכפסק הרמב"ם עיין לעיל. נחזור לענינו דמשנתינו אתי' כהלכתא דאין כאן עשיית שלום ויליף שפיר ק"ו לכל מצות שבתורה. וממילא לפ"ז קשי' רישא מ"ש מצורע דנקט ה"ל למימר לא יטול האם אפי' לדבר מצוה קיני זבים וזבות ויולדת ומ"ש מצורע ומאי אולמי אע"כ למשולחת קאמר אעפ"י שסופו לשלחה מ"מ אסור משום שנעבדה בה עבירה בשיהוי שעה א' וכיש"ש הנ"ל:

ומה אם מצוה קלה שהיא כאיסור וכו' מכאן יש להוכיח דלא כחו"י סי' סי' ס"ז שאפי' אינו רוצה ליקח הבנים כלל מחוייב לשלח האם בכל קן שרואה. וא"כ צריך להתעכב מדרכו כדי לקיים מצות שלוח הקן ואדהכי בטיל משווקי' ואיכא הפסד טפי טובא וכדאמרינן במס' ב"מ גבי טעינה ופריקה וכמ"ש מג"א סי' תרע"א סוף סקי"ב ע"ש. ובתשובתי סי' ת"ץ אסרתי למי שרוצה לקיים מצוה הנ"ל בשבת. משום דאם אינו מקיים המצוה כמצותה לא מיבעי' דלא עביד מצוה אלא מצער בע"ח נמי לשלח האם מעל בני' שלא לצורך נטילת הבנים לעצמו. ולא לצורך מצוה וא"כ איכא בשבת ס"ס להחמיר א' שמא אין הלכה כחו"י הנ"ל שאם אינו רוצה בבנים אין מצוה בשלוח כלל ואת"ל מ"מ מצוה לשלח ספק דלמא הלכה כהרמב"ם שצריך לשלח ביד שיאחזו האם בידו בכנפי' וישלחנה ובשבת הוה מוקצה והעמידו דבריהם בשב ואל תעשו ואפי' במצות שופר שלא לחתכו בדבר שיש בו משום מוקצה וא"א לקיים שילוח אלא ע"י הקשת הקן להפריח האם. ולרמב"ם לא קיים בזה מצוה ואכזריות איכא ומצוה ליכא שב וא"ת עדיף כך העליתי שם:

ק"ו **למצות חמירות שבתורה**. יש לחקור איזה הם קלות ואיזה חמירות אם כריתות ומיתת ב"ד כבסוף פ"ק דשבועות לזה לא צריך ראי' וק"ו כיון שענשם מפורש כרת ואבידת נפש א"כ שכרם אריכות ימים ודביקת הנפש במקור חיים ואם חמירות שהוצאתם מרובה לא מצינו זה שלא העמיס הקב"ה עלינו מצוה שעומס עולה מרובה וקרא צווח לא קנית לי בכסף קנה ואחז"ל סממני קטורת היו גדלים בארץ ישראל שהעזים אוכלים ממנו ומשו"ה בפ' לולב הגזול כשרצה לומר פרי עץ הדר הוא פלפול

מייתי אין א"י חסרה כלום שאלו היתה חסרה פלפול כבר היו לנו ראי' שאין עץ הדר פלפול שלא הטריח הקב"ה דרכי' דרכי נועם. ואין אדם צריך לבזבז על קיום מ"ע הון רב כמ"ש בש"ע בהלכות לולב בי"ד סי' קנ"ו וא"כ לא יתכן לתאר זה מצוה חמירה. ע"כ נלע"ד וגם מסידורו של רבינו הקדוש שסידר משנה זו בסוף מס' חולין. שיש לה המשך לדיני מס' זו והוא עפ"י מדרש דמייתי רבינו יונה מביאו רשב"א בחי' לעיל פ"ק מי יגלה עפר מעיניך אדה"ר מצוה א' נצטוה ולא מצי למיקם בה. ואלו ישראל אדם מטריח אחר בהמה מתאוה ומשתוקק לאכול בשר כדכתיב כי תאוה נפשך לאכול בשר והוא טורח בבדיקת סכין ושוחט מומחה. ולבסוף מוצא סירכא בריאה כ"ש. הרי זורקה לכלב כי בא"י לא שכיחי גוים למכור כ"א בזול גדול כמ"ש תוס' לעיל קט"ו ע"ב הרי איבד ממונו וטרחתו וכלתה נפשו לאכול והרי ריקם מכל וכל ואין פוצה פה ומצפצף ומהרהר ח"ו ואומר ברוך שנתן תורה. וכן חתן מתאוה ליום חופתו ושמחת לבו ובשעה שרוצה לזווג אומרת כשושנה אדומה ראיתי כחרדל ופורש הוה סוגה בשושנים ע"ש. זהו נ"ל מצוה חמורה דאתי' מק"ו משלוח הקן אשר לא עמל ולא טרח בה. ובשלהי מס' נדה לא סידר רבי זה משום דהתם לא הוציא ממון על זה ועוד שמותרת לו אחר זמן עכ"פ ומשא"כ הכא משליכה לכלב ובשלהי מס' זבחים לא סידר זה משום דלא התאוה לאכול ממנו למלאות תאותו כי קדשי ה' המה. משא"כ בשחיטת חולין דנצטרפו כל אותן הדברים שאיוה נפשו לאכול בשר והוציא גם ממונו וטרח כל הטורח ושוב משליך לכלב זהו יותר ויותר מכל הנ"ל ואתי' בק"ו משלוח הקן:

ולנעוץ סופה בתחלתה של מסכת. ראה והבט קדושתן של ישראל בכל זאת הכל שוחטין אפי' אינו מבורר לנו שהוא מומחה משום חזקה רוב מציין או אפי' כל מציין מומחין הם כמ"ש הראשונים דהאי רוב כמו כל ולאו דוקא אצל שחיטה אלא בדיקה וניקור כמ"ש ר"ן בשם ראב"ד בסוגיא דמכריזין דחזקה על ישראל כל המציין אצל מצות מומחין ומהימן ע"א על שחיטה ובדיקות טריפות אפי' שוחט ובודק לעצמו וצריך להשליך לכלב ולהפסיד כל טרחו וממונו ותאות לבו ומ"מ כולם נאמנים על זה ולא הוציא אלא חרש שוטה וקטן זולת זה כל ישראל נאמנים. ואלו הי' שכר מצוה בהאי עלמא עדיין לא היו חידוש כל כך כי מצפה לתשלום שכר. אך ע"י מעשה דר' יעקב דשכיחי בעו"ה דמגיע לצדיקים כמעשה הרשעים בעה"ז וצריך לומר שכרו טמון לעולם התחי' ואפ"ה הכל שוחטין זו הוא מנפלאות קדושת ישראל. ואולי הואיל וכתיב כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים דברים רכים שלא להגיד להם אלא שכר מצות ותגיד לבני ישראל אלו הזכרים שאומרים להם דברים קשים כגידים. א"כ באמת אין להאמין לנשים על השחיטה כמ"ש

הלכות א"י בתוס' לעיל ריש מסכתא. ולא תיקשי ממשניות דריש מכילתין ובפ' דזבחים דמשמע נשים נאמנים על השחיטה התם קודם דחזא ר' יעקב עובדא כדמוקמי' מתניתין דמס' קידושין ל"ט ע"ב ומתניתין ריש פאה דלא כר' יעקב אבל לר' יעקב דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא אנשים נאמנים ולא נשים וק"ל:

והנה יש לדקדק התם בקידושין דמשני רבא הא מני ר' יעקב היא משמע משנתינו דלא כר' יעקב וק' הא מעשה חזי והול"ל כאן קודם מעשה כאן אחר מעשה. וע"ש מ' ע"א רמי רבא וכו' ועיקר קושייתנו מ"ט לא חשיב שלוח הקן בדברים שאוכל פירותיהם בעה"ז ומשני מצוה שיש לה פירות וכו' והקשה מהרש"א חי' אגדות הא ע"כ מתניתין דפיאה דלא כר' יעקב דהא לר' יעקב גם שכר כיבוד אב ואם אינינו בעה"ז כדחזי מעשה. וא"כ תיקשי מתניתין דקידושין דקתני כל העושה מצוה א' וכו' וצ"ל כתי' ש"ס מצוה א' יתירה משא"כ כיבוד או"א אם היתה שקולה מכרעת וא"כ מאי קשי' לי' לרבא. פי' כוונת קושיתו דהא דתנן כל העושה מצוה א' מטיבין לו הא אתי' לי' לתנא במאי דתנן במשנתינו מק"ו דשלוח הקן ומוקמי' התם מצוה א' יתירה על זכיותיו משא"כ כיבוד או"א אם היו שקולה מכרעת ומאי קושי' לי' לרבא. ונ"ל ה"ה ק"ו נמי אהש"ס דקידושין דתי' אם היתה שקולה מכרעת ולא תי' כמו שתי' ש"ס ארומיא דרבא בשלוח הקן ושארי מצות דאתי' מק"ו דילי' אוכל מהקרן בעה"ז וכיבוד או"א אוכל פירותי' בעה"ז. ונ"ל לישב בעזה"י דס"פ החולץ פליגי רבנן ור"ע רבנן ס"ל אם זכה מוסיפין ור"ע ס"ל משלימין ולא מוסיפין דכתיב את מספר ימיך אמלא ולדבריו צ"ל למען יאריכון ימיך רוצה שיאריכו כפי קצבתם ולא יתקצרו בעוונותם ע"ש. וצ"ל ר' יעקב דחזי מעשה ס"ל מוסיפין לו ולמען יאריכון ימיך שיוסיפו לו משו"ה הוה קשי' היכן אריכות ימיו אבל למען דס"ל משלימין ולא מוסיפין ולמען יאריכון ימיך היינו שלא יתקצרו מקצבתם א"כ לק"מ ממעשה דר' יעקב דלמא כבר הגיע לקצו ואין עוזר לו והיינו דקאמר רבא הא מני ר' יעקב היא פי' לעולם משנתינו נמי אחר מעשה נישנית אלא ס"ל משלימין ולא מוסיפין ולא קשי' להו מעובדא דר' יעקב וברייתא כר' יעקב דס"ל מוסיפין לו והוה קשי' לי' ע"כ מוקי לי' ליום שכלו ארוך וא"ש:

והא דלא משני ש"ס דמתניתין דעושה מצוה א' מטיבין לו היינו שמאכילין אותו מן הקרן ובכיבוד או"א מטיבין לו מפירותיו והקרן קיים. י"ל דהיה קשי' לי' אי הטבת עה"ז ינוכה מקרנו א"כ דיו במה שהוא חי ימי קצבתו בטובה אבל שאוכל קרנו מ"מ מסתיין שיחיו חייו הקצובין לו בטוב ובנעימות. אבל למה הוא לו שיאריכו עוד ימיו יתר על קצבתו כדי לכלות קרנו לגמרי ולא ישאר לו לעה"ב מאומה ואיך תנן מטיבין לו ומאריכין ימיו

הלא האי אריכות ימיו ריעותא הוא אע"כ מטיבין לו מפירותיו והקרן כלו קיים ע"כ פריך ממשנת כיבוד או"א והוצרך לתרץ אם היא שקולה מכרעת:

ולפ"ז רבא דאמר הא מני ר' יעקב היא וכתבנו לעיל כוונתו. דמשנתינו אתי' כמ"ד משלימין ולא מוסיפין א"כ למסקנא זו לק"מ ק' ש"ס ולא צריך לומר אם היו שקולה מכרעת אלא הא בקרן והא בפירות וכמו שתי' רבא ארומי' דלי'. ולרבא לית לי' כלל הך שינויי דאי היתה שקולה מכרעת ומיושב ק' מהרש"א הנ"ל וק"ל ועיין מ"ש בסמוך אי"ה:

תניא אר"י אין לך כל מצוה שבתורה שאין ת"ה תלוי' בה עיין קידושין ל"ט ע"ב דמוקי אביי דעבדי' לי' יום טב היינו הכנה בעה"ז להטיבו בעה"ב. והקשה תוס' היינו לר' יעקב דוקא ועדיין לא אסיק הא דר' יעקב. ולפע"ד לק"מ דוודאי אשיג ואשיג דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא אלא בעולם הנשמות אחרי הפרד נשמה מהגוף וגופא בלע בעפרא ונשמה שוכנת באור עליון בגן עדן העליון. אך קשי' לר' יעקב הני קראי דכתיב בכיבוד או"א למען יאריכין ימיך על האדמה ומשמע על האדמה בעה"ז ובשלוח נמי אע"ג דלא כתיב על האדמה משמעות הקרא והארכת ימים משמע בעה"ז ע"כ קשי' לי' ומוקי לי' במילתא אחריתא בתחית המתים דוקא שהוא חיבור נשמה עם הגוף וחיים בעה"ז בא"י ובג"ע התחתון שבעה"ז כמבואר כל זה ברמב"ן בשער הגמול ולק"מ קו' תוס' אפירש"י:

והנה הלח"מ פ"ז מהל' דיעות הקשה אהרמב"ם ואהראב"ד שם הא ר' יעקב אמר שכר מצוה בהאי עלמא ליכא ואיך כ' שניהם צדיקים נכתבים לאלתר לחיים. והנה אם קושיתו מטעם מעשה דר' יעקב וא"א להכחיש המעשה אם מכח זה קשי' לי' לק"מ כמ"ש לעיל דלמ"ד משלימין ולא מוסיפין אין הכרח לדר' יעקב. אך מה אעשה שהרמב"ם פ"ט מהל' תשובה כ' היא עצמו למען יאריכון ולמען ייטב בעולם שכלו ארוך וטוב וכל שכר העה"ז והיעודים שבתורה רוצה לומר שיתנו לו משמים הכנה שיכול לעבוד ה' ולקנות לו חיי עד וההפך ברשע עיין שם. וק"ש מנ"ל לרמב"ם זה אי לא ממעשה דר' יעקב וי"ל דהנה מדקדקים התם קאמר מצוה א' יותר על זכיותיו דומה כמי שקיים כל התורה והוא שפת יתר שלא הי' צריך אלא לומר כאן במצוה יתירה וכאן שקולה מכרעת ומה לו לומר שדומה כאלו קיים כל התורה. והנה יש כאן ב' דרכים ושניהם לא יכונו:

הדרך א' הזכיר מהרי"ט בחי' קידושין דהעושה מצוה א' יתירה על זכיותיו הרי עלו זה כנגד זה החובות נגד הזכיות ושוב נשאר לו מצוה א' היתירה אשר על ידי אותה המצוה הנשארת מטיבין לו ומאריכין לו. וזה לא דא"כ בכיבוד או"א אם שקולה מכרעת כיון שעלו כל זכיותיו והוצג ערום כיום הולדו איך יתכן בשביל הכרעה קטנה הלז הנשארת מטיבין לו כמו שאפי' מצוה א' אין בידו. ועוד קיי"ל אין מצוה מכבה עבירה ולא עבירה

מכבה מצוה אלא בעל הגמול ית"ש פורע על כל א' בפ"ע וא"כ ליתא להנ"ל. הדרך השני שהמצות והעבירות כולם נרשמים והאחת המגרעת היא המטיבה לו ומארכת ימיו. ובכיבוד או"א אין צורך למצוה יתירה אלא אפי' אם רק שקולה מכרעת בצירוף מחצה זכיותיו. אלא לפ"ז ק' ומחצה עונותיו מה יעשה בהם הלא אין הקב"ה וותרן ואם יהיו שמורים לעונשים עה"ב א"כ יקבל שכר מצותיו בעה"ז יעונש עונותיו בעה"ב והאי הטבה הרעה היא וצ"ע. ועכצ"ל כך הוא המדה שלעולם שכר מצוה בהאי עלמא ליכא נהי דלא אסיק אדעתי' דר' יעקב שיהי' זה בעולם התחי' אבל הוה ס"ל שהוא בעולם הנשמות. ודכתיב למען יאריכון ימיך על האדמה ודחוק נמי במתניתין מטיבין ומאריכין בעה"ז היינו שיהי' לו הכנה לעבוד הי"ת וההפך בהרשע מונעים ממנו מנוחת העה"ז שלא יוכל לקנות חיי עולם הבא. והשתא מי ששקול מחצה עונות ומחצה זכיות אין מטיבין ומאריכין לו להיות לו הכנה לתיקון נפשו כי מי יאמר שיכין לטוב לו דלמא יהיו שמור לבעליו לרעתו שהרי שקול הוא אך אם רק מצוה א' יותר על עונותיו הקב"ה דן אותו כאלו קיים כל התורה לענין זה שמאמינים בו שיבלה יתר ימיו בתשובה ומע"ט ומטיבין לו בעה"ז להיות לו הכנה להטיב לנפשו. ובכיבוד או"א אפי' אם רק שקולה מכרעת שעתיד להיות צדיק חסיד ישר ונאמן ומטיבין לו הכנה ושפיר הוצרך לומר כאלו קיים כל התורה רוצה שמאמינים בו שיתקן דרכיו למעלליו ודינו של הרמב"ם מוכרח לכאורה אפי' אי לא קיי"ל כר' יעקב:

היכן אריכות ימיו של זה והיכן טובתו. זהו לשון קרא דכתיב גבי כיבוד אב ואם למען יאריכון ימיך ימיך למען ייטב לך. אמנם בקידושין הגירסא בהיפוך היכן טובתו של זה והיכן אריכות ימיו והוא לשון הקרא בשלוח הקן למען ייטב לך והארכת ימים. וטעמא בעי לשינוי הלז. ונלע"ד לישב בעזה"י הנה כל המפרשים תמהים הא עדיין לא קיים כיבוד אב להביא גוזלת ורובם אומרים אה"נ כיבוד או"א בכדי נקטי' ועיקור הוכחה של ר' יעקב משלוח הקן ועיין בס' מעשה רוקח על המשניות מהמקובל הגאון מה' אלעזר שהי' אב"ד באמשטרדם ח"י מתוקים על זה האופן ע"ש ולפ"ז במצות כיבוד וחבריו שיש להם פירות מודה ר' יעקב שאוכל פירותיהם בעה"ז ומתניתין דפאה א"ש כר' יעקב. אך זהו דוחק דכיבוד או"א בכדי נקטי'. ובתוס' רי"ד בקידושין נדחק שכבר קיים גם כיבוד או"א שכבר השליך הגחלת מהבירה לקרקע ולפ"ז הראי' גם מכיבוד או"א ואפי' במצוה שיש לה פירות ס"ל לר' יעקב שתלוי בתחית המתים אך זה דוחק גדול:

ולפע"ד י"ל כפשוטו דאמרינן לעיל קמ"א ע"ב והשתא דאר"י אמר רב אסור לזכות וכו' כל היכי דאיהו מצי זכי חצרו נמי זכי' לי' וכו' ע"ש היטב. והנה ע"כ בעובדא דר' יעקב

מיירי בבירה של האב דאי בבירא של אחר הא יש בו גזל משום דרכי שלום ואיך יאמר לו הביא לי גוזלת ואי בבירה של בן הא קיי"ל כיבוד משל אב ולא משל בן אע"כ בירה של אב הי'. וכל זמן שהאם רובצת על הבנים אין הבנים קנויים להאב ויכול קטן ליטלם כנ"ל אך מיד שבא הבן הזה וקיים מצות שלוח והפריח האם מעל הבנים בזו רגע נקנו הבנים להאב ע"י חצרו נמצא קיים כיבוד אב נהי שהאב צוה לו הביא לי גוזלת ועדיין לא גמר מצות האב להביאם לידו ממש מ"מ כבדו במה שהקנה לו הגוזלת ע"י חצרו ושפיר קיים שלוח וכיבוד ושפיר הוה הוכחת ר' יעקב משניהם ומשו"ה הכא בשמעתין מייתי היכן אריכות ימיו והיכן טובתו שהוא קרא דכיבוד לומר אפי' כיבוד שהיא מצוה שיש לה פירות נמי תחיית המתים תלוי בה. אך התם בקידושין רבא הוא דאמר הא מני ר' יעקב היא ורבא הא משני לעיל קמ"א ע"ב ביצה עם יציאת רובא היא איחייב' בשלוח ע"ש בגליון ש"ס שהגירסא היא אמר רבא:

ושוב אמרינן והשתא דאמר ר"י אמר רב אסור לזכות וכו' משמע רבא לא הוה ס"ל או לא שמיעא לי' הא דר' יהודה אמר רב ולפי סברת רבא ליתי' לתירוצו הנ"ל ולרבא לא קיים כיבוד אב ואין הוכחת ר' יעקב אלא משלוח ולא מכיבוד ע"כ מייתי היכן טובתו והיכן אריכת ימיו שהוא קרא דשלוח דמכיבוד לא מוכח מידי די"ל בכיבוד מודה ר' יעקב דיש לה פירות בעה"ז ולפ"ז אין הכרח למ"ש מהרש"א ח"א הנ"ל דמתניתין דפאה ע"כ דלא כר' יעקב ולהנ"ל לרבא לשיטתו שפיר אתי' כר' יעקב:

דלמא מהרהר בע"ז הוה. הרא"ש פ"ק דר"ה כ' הא דאמרינן ה' קודם שיחטא האדם היינו במהרהר בע"ז אפ"ה אין הקב"ה מענישו עד שיעשה מעשה ג"כ ואז מצרף גם המחשבה ומקשים א"כ מאי פריך. ש"ס בשמעתין הא לא בא לכלל מעשה ובקרבן נתנאל שם תי' כיון דנאנס ומת ומשו"ה לא אתי לכלל מעשה ה"ל כאלו עשה מעשה ע"ש ודברי' צע"ג עכ"פ טרם שנפל ומת ועדיין לא נאנס לא הי' לו ליפול ולימות וליאנס:

אבל הנלע"ד בזה דס"ל המהרהר בע"ז כל כוונת מחשבתו לעשות המצוה ההיא לשם צווי של בעל ואשרה ונהי על מחשבת ע"ז לא נענש משום דעדיין לא בא לידי מעשה מ"מ גם מן מצות כיבוד ושלוח לא יקבל שכר שהרי לא עשאן לשם ה' כ"א לשם ע"ז שלו. וזה מרומז בלשון רש"י בקידושין שם וז"ל ודלמא אותה שעה מהרהר בעבירה הוה ולא היו לבו לשמים עכ"ל היינו כנ"ל. ומזה הטעם קיי"ל מומר לע"ז אסור לאכול אעפ"י שאין סתם מחשבתו לתקרובת ע"ז אלא משום שאינו בר זביחה אעפ"י שמקיים כל התורה אך הוא מקיימה עפ"י ציווי בעל ואשרה ואפי' רב ענן דפליג לעיל וס"ל מותר לאכול משחיטתו ויליף לי' מיהושפט ואחאב מ"מ היינו דר"ל אין סתם מחשבתו כנ"ל

אבל אם בהדיא הרהר כך שהוא שלוח הקן הזה עפ"י ציוות ע"ז שלו בוודאי שלא יועיל לו ושפיר פריך ולק"מ אהרא"ש:

תיהני לי' ותגן עלי' דע כי גם בלא מעשה דר' יעקב נמי קשי' לאלקינו איך כ' בתורה ואיש כי יקח אחותו חסד עשה ערות אחותו גילה ונכרתו לעיני בני עמם פי' רמב"ן שימותו בנוער לעיני בני עמם בני דורם ואין זה כשאר כריתות שאפשר שיהיו בעה"ב שהוא נכרת מדביקת העליון אלא ימיתו לעיני בני עמם. והנה כתיב בכיבוד או"א יאריכון ימיך על האדמה שמשמעתו ג"כ בעה"ז וא"כ בלא מעשה דר' יעקב מי שבא על אחותו וגם כיבד אביו ואמו ושלוח קן הרי עשה תורתו פלסתר אם יחי' ואם ימות יהי' איך שיהי' נשארה ק' לאלקינו וא"כ מה צורך למעשה דר' יעקב. וי"ל דבלא מעשה ה"א מי שבא על אחותו ונתחייב להכרת לעיני בני עמו שוב אין מספיקין בידו לכבד אב ולא לשלח קן וכי מי ששלח קן וכיבד אביו ונשכר למען יאריכון ימיך שוב אין חטא כרת בא על ידו. אך ר' יעקב מעשה חזא ואי ס"ד כבר הרהר בע"ז טרם שעלה לבירה לא היו לו להספיק בידו לעלות לבירה ואם כבר עלה לבירה ושוב הרהר הי' לו עלי' לבירה להגן שלא יזדמן הרהור ע"ז אע"כ שכר מצוה בהאי עלמא ליכא:

לישנא דר' חוצפית המתורגמן ראה. ולא הסתכל בעשרה הרוגי מלכות והרוגי ביתר שהיו בימיו כי ידע כי לימוד תורה אעפ"י דכתיב כי היא חייך ואורך ימיך מ"מ כיון שאינינה אלא עבודה צפונה גם שכרה צפון טמיר ונעלם מעין כל. אפי' העוסק בתורה ברמ"ח אבריו בפה ולשון מ"מ כל אלו האיברים אינם אלא שלוחי המצפון לשם ה' לכוון ההלכה אל אמתת כוונה ראשונה של נותן התורה ית"ש וע"ד שפירשתי הפסוק כ"א בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה פי' לא יהי' חפץ העוסקים לחדש חדשים לבנות בית חדש על שמו אני קרתי ושתיתי מים זרים כי כל נגד שמא אבד שמי' אך תחלת חפצו וכוונתו תורת ה' חפצו להשיג דברים ישנים נאמרים מפיו של הקב"ה למשה בסיני וזהו חפצו בתורת ה' ולא בשל עצמו. ואמנם ע"כ עי"ז ובתורתו של עצמו יהגה יומם ולילה כי חושב מחשבות אולי כך כוונת הקרא או המשנה או ההלכה אלא לפ"ז תקשה כך וחוזר וחושב מחשבה אחרת אולי כך עד שלבסוף משיג האמת מה שהי' חפץ ה' וכדכתיב אם תחפשנו ככסף וכמטמונים. אז תבין יראת ה' ודעת קדושים תמצא. ע"כ אם בתורת ה' חפצו וכל מגמתו. ועי"ז בתורתו יהגה יומם ולילה. והי' כעץ שתול על פלגי מים אשר לא ימוש מעשות פרי ה"נ יגעתי ולא מצאתי אל תאמן כי א"א לבהמ"ד בלא חידוש. אשר פריו יתן בעתו דייקא כי לפעמים אינו משיג האמת עד אחר מחשבות רבות ועיונים עמוקים כי מן ה' עת לכל חפץ מתי יוציא חידוש זה וימצא ס' זו וכדכתיב

יצפין לישרים תושי' שהקב"ה צופן וטומן התשוי' עד זמנה והיינו פריו יתן בעת"ו, ומ"מ ועליהו לא יבול כל הסברו' והס"ד והה"א שעלה בדעתו בתחלה לא ישיבו ריקם לגמרי כי יש בהם אור ה' וכל אשר יעשה יצליח אם אומר ב' או ג' אופנים הכל אמת כי כל אשר יעשה יצליח כי כמו האילן שעושה כמה פירות וכולם טוב למאכל ונחמד למראה ה"נ כל אשר יעשה יצליח:

נחזור לענינינו אפי' עוסק בפיו ולשונו לומד ומלמד מ"מ עבודה צפונה היא בלבו של אדם ושכרה צפון ע"כ לא קשי' לי' מהרוגי מלכות וכדומה אך המתורגמן היא היפך מהנ"ל אפי' יש בו דעת ותבונה מ"מ אין לו רשאי להוסיף אפי' כל שהוא ממה שאמר לו ולחש לו הדרשן והוא יסביר ויתרגם הדברים ויסבירם אל השומעים וכעובדא דרב ורב שילא ביומא גבי קריאת הגבר ע"ש. וזה אין עבודתו אלא בלשונו לא במצפונו וע"כ תמה לשון שהפיק מרגלית תלחך עפר כי ראוי על עבודת אבר גשמי לשלם שכר גשמי ולכל הפחות שלא תלחך עפר והוא לא ידע שגם זה לעולם שכלו ארוך בתחיית המתים יומתק לשונו בחכו עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו וכ' האר"י ז"ל שזה רמז בקרא איש לשון בל יכון בארץ איש חמס רע יצודנו למדחפות, איש לשון הוא ר' חוצפית המתורגמן לא יכון בארץ בעה"ז כי שכרו שמור לטוב הגנוז אך "איש" חמס "רע ר"ת "אחר" איתן יצודנו למדחפות שיכשל בזה:

למען ייטב לך בעולם שכלו טוב. צ"ע בפ' אין דורשין אמרינן אחר ראה מט"ט יושב וכ' זכיותיהן של ישראל אמר למעלה ליכא ישיבה ולא קפיצה ולא עיפות ולא שינה א"כ ח"ו ב' רשויות יש ולא ידע כי זמן א' ניתן למט"ט רשות לישב לכתוב זכיותיהן של ישראל א"כ משמע הא גרמה לי'. נקדים תחלה ליישב שינוי בכיבוד או"א כתוב למען יאריכון ימיך ואח"כ למען ייטב לך ובשלוח הקן כתוב תחלה למען ייטב לך והדר והארכת ימים. גם ליישב מה לשון עולם שכלו ארוך מה לשון שכלו ארוך. וי"ל כי העה"ז נהי שאין בו טוב מוחלט מ"מ יפה לצדיק שעה א' בתורה ומע"ט בעה"ז מכל חיי העה"ב והוא עלה מעלה מעלה יום ליום יביע אומר ולילה ללילה יחוה דעת. אמנם בעה"ב היפך מהנ"ל יש לו תענוג שאין אחריו תענוג וכליו טוב אך כאשר תחלת השגתו ותענוגיו כה יהי' לעולם ונקרא עומד ע"כ הזמן מאריך לו והוא היפך ממאי דכתיב והי' בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה הי' נחשבים ז' שנים כימים אחדים. וזה הוא ההיפוך נראה בעיניו ארוכים כי הכל הולך על תמונה א' לא יוסיף ולא יגרע ולא ישתנה ע"כ נקרא עולם שכלו ארוך אע"ג שכלו טוב מ"מ כלו ארוך מבלי שינוי כנ"ל:

ונבוא אל המכוון בעזה"י כי מה שאין למעלה לא ישיבה ועיפות וקפיצה הכל הוא מטעם שאין שינוי חילוף ותמורה באותו העולם אבל אי הי' שם בנמצא חילוף ותמורה הי' שם עיפות וישיבה כמובן לכל יודע קצת בחקירות חכמה. והנה הזוכים בעה"ז להנות מפירות מצותו כמו בעלי גמילות חסד וכיבוד או"א זוכים ונהנים בעה"ז מעין עה"ב לכן בעה"ב אין הטובה להם חידוש כל כך כי כבר טעמו בעה"ז מעין עה"ב אך אריכות ימים הוא נתחדש להם כי מיד בבואם לעה"ב הם עומדים על עמדם מבלי עולים למדרגה אחרת ע"כ בכיבוד אב ואם קדם למען יאריכון ימיך קודם הטבה. אך בשלוח הקן ובכל המצות דאתי' מיני' בק"ו שאין להם פירות בעה"ז ולא טעמו בעה"ז מעין עה"ב. כשבאים לעה"ב קדמה להם הנאת טובת תענוג העה"ב קודם שירגישו אורך ימים ע"כ כתיב למען ייטב לך והארכת ימים וכל זה הבין אלישע אחר בתחלה אך כל זה או נניח שלמעלה באותו עולם אין שינוי וחילוף שייך אורך ימים יום שכלו ארוך ועל דרך שכתבתי. אמנם כשראה אחר מט"ט יושב א"כ א' משתים או שיש חילוף ועיפות למעלה א"כ הדר תיקשי קרא למען יאריכון ימיך דא"א לפרש עולם שכלו ארוך שהרי גם שם יש שינוי או נאמר אין שינוי אך ב' רשויות חלילה ומט"ט יושב כעין ראיתי ה' יושב על כסא ח"ו ע"כ פקר והוא לא ידע כי המלאך משתנה לפי שליחותו וכשהוא מט"ט נשתלח לכתוב זכיותיהן של ישראל להטעימן בעה"ז מעין עה"ב ובעה"ז יש חילוף ותמורה ולאותו שכר ג"כ יש חילוף ותמורה בעה"ז וכשמט"ט עוסק נשתנה גם הוא לפום שליחותו ויושב ולעולם למען יאריכון ימיך ליום שכלו ארוך:

אודה לה' חסדו ורב טובו אשר עזרינו לסיים מס' חולין. ולצד עילאה חידושי תורה מלין ע"ג מילין, כתובים על השיטה גוילין. הלכות רוחות תילי תילין, יהיו לרצון וריח ניחוח ע"ג מזבח עולין. גם עד זקנה ושיבה. אל יעזבינו עד אגיד זרועך לדור לכל יבא גבורתך. סיימנו בלימוד הישיבה פה"ק פ"ב יום א' א"ח דשבועות תקצ"ד לפ"ק הוא יזכינו להתחיל ספרים אחרים ולסיימם לכבוד שמו הגדול אמן:

אמר המו"ל קורא נכבד פה נדרי לך אשלם אשר הבטחתיך בהקדמת מלין אשר ערכתי לספר זה הבט ימין וראה שם ואף כי אם אך למלאות הנייר אשר נשאר הי' די איזה ענין מעט הכמות מ"מ לא חסתי על ממוני והנני נותן לפניך קונטרס ארוך המכיל דרוש במאמר רמי בר תמרי ועליך לעיין בס' הזה בהחדושים לדף ק"י בהמסכתא במאמר זה ותבין שרבינו הגדול המחבר זצ"ל ישב ז' נקיים על כל טיפה דיו שבספרו הגדול הזה ומזה תדין על כל הס' כלו שהוא מיעוט המחזיק את המרובה ע"ד תן לחכם ויחכם עוד:

מס' חולין דף ק"י רמי בר תמרי פתיחה לדרוש ש"ש תק"ע פה"ק פ"ב בסוגיא דנעילה פוטרת של ערבית שלהי מס' יומא.

פתיחה יל"ד טובא מה לו להאריך רמי בר תמרי דהוא רמי בר דקולי ולא הוה סגי לי' לקרותו בשם א' לבד. ב' וכי לא הי' לו מה לאכול במעלי יומא דכפורי כ"א ללקט כחלי נשלכים ולטרוח לאוכלם חוץ לתחום הלא טוב הי' ללקט כבדא וכוליתא כדלעיל בחולין צ"ה ע"ב ר"נ מנהרדעא וכו' דמההוא עובדא למדו הראשונים להשליך בעיה"כ בני מעים על הגגות. ג' מ"ט לא שאיל לו מיד על התפילין בבואו לפניו. ועוד יותר מוקדם הי' לו לשאל על הציצית דתפילין אינו אלא שב ואל תעשה משא"כ טלית בלא ציצית ה"ל בטול מ"ע בקום ועשה. ד' חזיני דחריפת טובא איזה חריפות ראה בו. עד מה לו ולחריפות שלו וכי מקנא הוא לו. ותשובתו קשה יותר שבא להתפאר באתרי' דר"י אחוינא לך חורפאי ואין זה דרכם של ת"ח דמשני במסכתא:

ריש מלין אומר ליישב מ"ש לית לך חומרי שיצא משם וחומרי שהלך לשם. והנה ידוע מן הראשונים דהך מתניתין מיירי באין דעתו לחזור אבל דעתו לחזור אין צריך לנהוג חומרי מקום שהלך לשם. ורק בסיפא דהך מתניתין תנן ואל ישנה מפני המחלוקת דמיירי אפי' בדעתו לחזור שאין נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם מ"מ בפרהסיא אל ישנה אלא בצנעה או חוץ לתחום וא"כ ה"ל לאתויי הך סיפא ולא הך דנותנין עליו חומרי וכו':

הנה הט"ז ביו"ד סי' קכ"ג סק"ח הקשה מהכא לשיטת ר"ת דלא שרי' בדפורצני עד שתמדן במים וגם שיהוי יב"ח. א"כ מה הועיל הכא באומרו אחר יב"ח הוה אכתי דלמא לא תמדן במים. ושמעתי מתרצים ומטו בי' משמי' דהגאון מ"ה זרח ז"ל דאדרבא מהכא מוכח כשיטת ר"ת דאל"ה מאי קושי' דלמא מיי"נ הוה, הא שרי' מטעם ס"ס דלמא לא הוה מיי"נ ואת"ל מיי"נ דלמא כבר עבר עליהו יב"ח. אע"כ אפי' עבר יב"ח אכתי איכא ספיקא להחמיר שמא לא נתמדו במים ומשו"ה לא מועיל ס"ס הנ"ל ודפח"ח:

ולולי דבריהם הייתי אומר למעיין שם בתוס' דע"ז מ"ש ר"ת גבי דורדי' שכל זמן שלא נתמדו יקראו שמרים ואח"כ נקראו דורדי' ומשו"ה אמר סתם דורדי' אחר יב"ח שרי'. א"כ ה"נ נימא בדפורצני דכל זמן שלא נתמדו נקראו חרצנים בלשון חכמים ולאחר שנתמדו יקראו פורצני אע"ג שהאמת הוא שתרגום חרצנים פורצני מ"מ בלשון חכמים אינם משתמשים בלשון פורצני אלא כשנתמדו ומשו"ה קאמר הש"ס סתמא פורצני אחר יב"ח שרי' משום שידוע הי' להם דפורצני היינו כשנתמדו. ולק"מ קו' ט"ז דכיון שאמר דטוינהי בפורצני הרי כבר הזכיר לו שנתמדו במים ולא הוצרך להוסיף אלא שהי' לאחר יב"ח. ומיושב נמי קו' ת"ח שם בע"ז דלאיזה צורך אמר דפורצני אחר יב"ח שרי' הא

מתניתין היא החרצנים יבשים מותרים ומסתמא הלכה כרבנן. ולפי הנ"ל נ"ל דמתניתין מיירי מחרצנים שהי' נסך בלחותן דלהכי נקראו חרצנים של גוים. ובש"ע מיירי שלא הי' נסך כלל רק שהגוי תמדן במים והואיל והתמד יש לו דין יין לברך בפה"ג ה"ה שנעשה נסך עתה במגע גוי לכן אמר פירצני דארמאי ר"ל אעפ"י שבהיותו חרצן לא הי' דארמאי כי לא נתנסך מ"מ עתה שנעשה דארמאי בהיותו פורצני שתמדן במים צריך להמתין מיום התמד יב"ח לייבש אותו הלחלוחית. ובזה י"ל מה שקשה לכאורה הרי במדינתם הי' הבציר בתשרי כדאמר להו רבא לרבנן ביומי תשרי לא תתחזי קמאי. וכיון דבמעלי יומא דכפורי בשל על פורצני יבשים. כי על לחים לא יכול לצלות בשר וע"כ ביבשים והם ע"כ משל אשתקד ימי תשרי והו"ל יב"ח ומאי הרעיש ר"ח את העולם. אע"כ כנ"ל דמיום שנתמדו במים מונין להם יב"ח ופורצני היינו שנתמד וא"כ שפיר אמר דלמא דיי"נ הוה שנכרי תמדן והשיבו שהכיר בהם שהי' אחר יב"ח:

אלא דלפ"ז ק' כיון שהי' בודאי אחר שתמדן ולא חסר רק זמן יב"ח א"כ הא ה"ל ס"ס וכקו' הגאון הנ"ל:

וליישב זה נ"ל משום דאמר רב יהודא אמר שמואל בזבחים ע"ד ע"א דבע"ז אפי' ס"ס אסור והאי רמי בר דקולי הא תלה עצמו למיכל כחלי משום שהוא מאתרי' דר' יהודא דאכל כחלי וא"כ ממ"נ גם בחומרו ינהג אחריו והיינו דמייתי לי' מרישא דמתניתין דחומרא מקום שיצא וחומרי מקום שהלך דבודאי ר"ח ידע ושמע מהאנשים שהביאו לפניו שמצאוהו אוכל כחל חוץ לתחום ושנצלה בדפורצני, והי' כוונת ר"ח מיד לשאול לו איך לא חשש לספק יי"נ אלא משום שהי' יכול לומר לו סמכתי להתיר מכח ס"ס ע"כ שאל לו תחלה על אכילת הכחל והוציא האמתלא מפיו משום שהוא מאתרא דר' יהודא דאכל כחלא א"כ קשה מיי"נ דלר' יהודא ס"ס אסיר בע"ז וא"כ ק' עליך ממ"נ אי דעתך לחזור אסור לך ס"ס כחומרא מקום שיצא משם. ואי אין דעתך לחזור א"כ נותנים עליך חומרא מקום שהלך לשם ואפי' חוץ לתחום נמי אסור:

ועיין צמח צדק סי' פ"ט דמסיק דהמוציא מציאה בסרטי' ופלטי' כופין להחזיר משום לפנים משורת הדין אלא שמחלק שם בין עני שאין כופין ובין עשיר שכופין ומייתי לי' מדר' יהודה אזיל בתרי' דמר שמואל וכו' בב"מ כ"ד ע"ב ובאחרונים כ' דלאדם חשוב כופין אפי' בעני מההוא דב"ק למען תלך בדרך טובים. ואקדים עוד מ"ש הטא"ח ססי' ל"ח בשם שמושא רבא שאין להניח תפילין מי שלא למד כך וכך תורה ומשנה וש"ס ע"ש והטור הקשה על זה וכ' שאביו הרא"ש ז"ל דחה זה מהלכתא והרב"י והב"ח קיימו ואמרו דודאי בשעת תפלה מחוייב כל אדם להניח תפילין אך להניח כל היום מחזי כיוהרא אי

לא מוחזק ומפורסם לאדם חשוב. והנה נראה דר"ח רצה להקשות לו מיד מ"ט לא מנחת תפילין אלא משום שאפשר שאינו רוצה להחזיק עצמו באדם חשוב משום יוהרא לכן שאל לו תחלה דלמא דגזל הוה והי' יכול להשיב לו בסרטי' ופלטי' ובאמצע הדרך הרי הם של מוצאו דמסתמא לא נכנס לתוך הכרם ליקח פורצני ואפ"ה לא השיב כן אלא דקדחי בי' חילפי ור"ל השליכם הבעלים והפקירם ומ"ט לא תי' לו פשוט אע"כ משום דעכ"פ הי' ראוי להזהר מחמת חשיבותו והוא מחזיק עצמו לאדם חשוב א"כ מ"ט לא מנחת תפילין:

והנה שם רסי' ל"ת מייתי מג"א קושי' ב"י מ"ש חולי מעיים דפטור מתפילין הלא כל מצטער פטור מתפילין ועפ"י דברת מג"א יש לתרץ שכ' לחלק דמצטער יכול להחמיר על עצמו משא"כ חולי מעיים ומוכיח לי' מרמי בר דקולי שהי' חולי מעיים ולא החמיר על עצמו. ונ"ל זה התי' יוצדק למאן דלית לי' כהירושלמי דכל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט ולדידי' אסור למצטער לישב בסוכה וה"ה להניח תפילין וא"כ אין בין מצטער לחולי מעיים ולא כלום:

והנה נ"ל דודאי מיד הי' לו לשאול על הציצית כמ"ש לעיל שהוא ביטול מ"ע בקום ועשה אלא משום שהי' יכול לומר שהוא כסות המיוחד ללילה שפטור אפי' ביום, ואי משום שאדם חשוב ראוי להחמיר מפני מראית העין ז"א דהפטור מהדבר ועושהו נקרא הדיוט. אך עתה שאל לו על התפילין והשיב חולי מעיים היא וק' קו' מג"א דהל"ל סתם מצטער הוא וע"כ משום שא"כ הי' לו להחמיר על עצמו, א"כ ש"מ דס"ל דיכול להחמיר על עצמו ולא נקרא הדיוט א"כ מ"ט לא רמית חוטא, והשיב לו טלית שאולה היא ואר"י טלית שאולה פטורה והכא לא שייך להחמיר על עצמו משום דכשמחזיר הטלית לבעליו אסור להתיר הציצית ונמצא מפסיד ממון ובכי האי גוני ל"א שיחמיר על עצמו היכי דאיכא פסידא כמ"ש מג"א לענין ניחא לי' לאינש דליעבד מצוה בממוני':

מ"מ מזה הבין רמי בר דקולי דר"ח שלא שאל מתחלה על הציצית ס"ל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט. ע"כ כד אתיוה להאי גברא דלא הוה מוקרי אבי' א"ל שבקוהו דאין ב"ד של מטה מוזהרין עלי' ולכאורה משמע אין הב"ד מוזהרין אבל אם ירצה הב"ד לכופו זכור לטוב. וכמ"ש תוס' ב"ב ח' ע"ב ד"ה אכפי' וכו' לדעת הריצב"א ע"ש:

אבל לר"ח לשיטתו דס"ל הפטור מהדבר ועושיהו נקרא הדיוט אסור לו לכופו וע"ז יפה אמר ר"ח חריפות טובא כי ניכר איך הבין דבר מתוך דבר. ואמנם רצה בזה במ"ש חריפות טובא הוא ע"פ מה שמקובלני ממורי הגאון זצ"ל שאין התלמיד זוכה לתכלית השגתו האחרונ' כל זמן שהוא חוסה תחת כנפי רבותיו עד שיפרד ממנו לגמרי ויש לזה ראיות

דלא מצינו שום מעלה ליצחק ולא גילוי שכינה עד אחר מיתת אאע"ה וכן ליעקב עד שיצא מבאר שבע ואז חלם לו והיינו ר"ח הרגיש בעוצם חריפותו של זה והי' סבור שזה הוא ע"כ השגתו האחרונה. וא"כ ע"כ אין דעתו לחזור אצל רבו ר' יהודה. וא"כ כיון שאין דעתו לחזור הדרי קו' לדוכתה איך אכל כחלי. והשיב לו טעית כי אתה סובר שאין חריף גדול מזה עד שאתה חושב שזה הוא קצה האחרון מהשגתי. לא כן אדרבא באתרא דרבי יהודה שם אחוי לך חורפאי טפי טובא. והשגתי האחרונה תהי' עוד יותר מזה הרבה. וליישב יתר הדקדוקים אקדים לפרש פסוק בפ' השבוע כי אביאנו אל האדמה אשר נשבעתי לאבותיו ארץ זבת חלב ודבש ואכל ושבע ודשן ופנה אל אלקים אחרים ועבדום וניאצוני והפר בריתי וגו' וענתה השירה הזאת בכם לעד כי לא תשכח מפי זרעו פירש"י כאן הובטחו שלא תשתכח תורה מישראל. וצ"ע מה ענין להבטחה בכאן ואין כאן אלא מקום עונם על עזבם ה' ולא להבטיחם בטוב, גם יל"ד אריכות הקרא ארץ זבת חלב ודבש ואכל ושבע ודשן, גם איך יארע ע"י שאכל ושבע ודשן שיפנה אל אלקים אחרים וכי למגן נתן לנו ארץ חמדה טובה אלא שנאכל ונשבע מטובה וקרא כתיב אביך הלא אכל ושתה וטוב לן והכי הו"ל ורם לבבך ושכחת אלקים. ועוד מה לשון ופנה אל אלקים אחרים ועבדום הול"ל בקיצור ויעבדו אל נכר ומה לומר ופנה אל אלקים אחרים:

אבל י"ל בהקדים משאחז"ל ודוד הוא הקטון הוא בקטנותו מתחלתו ועד סופו כשם שבקטנותו הקטין אצל מי שגדול ממנו בחכמה ה"נ בגדלותו ושאל למפיבושת רבו יפה דנתי יפה זכיתי ע"ש וקשה מ"ש גבי שארי צדיקים הוא אברהם הוא אהרן ומשה דרשינן הוא בצדקו מתחלתו ועד סופו ובדוד לא אמרינן אלא בקטנותו ולא בצדקתו והלא קיי"ל כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה וי"ל דודאי בחטא דבת שבע מבואר שלא חטא מראי' ברורה דמייתי ש"ס פ' במה בהמה אפשר מי שכ' בו וה' עמו שהלכה כמותו בכל מקום יחטא, אך חטא אחר יש והיינו במה שנשא יפת תואר ועי"ז הוליד אבשלום כמ"ש חז"ל שכל הנושא יפת תואר סופו להוליד בן סורר ומורה, ואדרבא הואיל וכתיב וה' עמו זה מגדיל החטא עליו כאשר יבואר ולא הי' ח"ו בצדקו מתחלתו ועד סופו לולי שהכתוב מעיד עליו שהקטין עצמו מתחלתו ועד סופו ועי"ז חוזר לתמותו וצדקתו כמאז, והוא דודאי קשה מאוד לאמור שהתורה התירה יפת תואר ואמר שלח לתקלה שסופו יוליד בן סורר ומורה. אבל הענין הוא כל מה שאסר רחמנא שרא לן כוותי' משום לא תחסום שור בדישו ליתן מקום ליניקת הקליפה עכ"פ כי א"א הורישו מכל וכל כי אז יתגבר על האדם ביתר שאת ויגרשנו מן הארץ ורגיל אני לפרש פי' נותן לחם לרעבים ה' מתיר אסורים כי ידוע שהקליפות נקראים רעבים לינוק מהקדושה והקב"ה נותן יניקה

לאלו הרעבים ע"י שמתיר דברים האסורים. והנה יפ"ת הוא מהדברים ההמה ולא דיברה תורה אלא כנגד יצה"ר, והעושה כן כדי להנצל מהיצ"ה וממה שהוא יותר רע מזה קדוש יאמר לו וה' חפץ בזה, אך מי שהוא צדיק ולבו חלל בקרבו ואין לו לירא מהם ומהמונם ויש לו ראי' ברורה ע"ז וה' עמו שהלכה כמותו בכל מקום לזה ודאי רע ומר לאכול או ליהנות מאלו האיסורים והוא מגרה הקליפה בעצמו וזה הוא שסופו להוליד בן סורר ומורה נמצא ממאי דכתיב גבי דוד וה' עמו מעורר עליו חטא במה שנשא יפ"ת אמנם להצילו גם מזה החטא הוא כי אמנם האמת כן הוא שהלכה כמותו בכ"מ. מ"מ הוא לא האמין בנפשו לרוב ענותנותו שהקטין עצמו ושאל לרבו מפיבושת יפה דנתי ומשו"ה חשב בנפשו שצריך הוא ליקח יפ"ת נמצא במה שאמרינן הוא הקטן שהקטין עצמו מתחלתו ועד סופו עי"ז היא בצדקו מתחלתו ועד סופו:

והנה שבח א"י זבת חלב ודבש, אם שהוא כפשוטו בלי ספק מ"מ זה התואר מורה עוד קדושת הארץ ופירותיו כי הם מולידים קדושה בנפש האוכל אותם ומוסיף אהבה ודבקות בה' כי התורה הברורה בלי סיג ופסולת נקרא דבש וחלב תחת לשונך כמו הדבש המוציאין מקליפת התמרה והחלב מוצא מקליפת הנחל שעלי' כן פירות א"י ולרמז לדבר זבת חלב ודבש ס"ת אותיות "שבת" כי בכל מאכלי' קדושה כמו סעודת שבת ע"ד שאמרו על הלל כל ימיו אכל לכבוד שבת. ואמנם ואכל ושבע ודשן מורה על מאכלים שהם מסטרא דקליפה אעפ"י שאין בהם איסור כי התורה התירה נגד יצ"ה לתת מקום לקליפה מ"מ הם נגד המשחיתים ורמז לדבר ס"ת של ואכל ושבע ודשן אותיות נע"ל כמו ר"ת "נחש "עפר "לחמו, ונבוא אל המכוון בהקדים כי אלקים אחרים יאמר כמה פעמים על הס"ם וכת דילי' והנה אמר הקב"ה כי אביאנו אל ארץ זבת חלב ודבש והי' יכולים ליהנות מהמותר הגמור שאין בו סיג, והם יניחו זה ואכל ושבע ודשן ליקח יפ"ת ולאכול מאכלים כאלו בשר תמותות שחוטות. ואם שואלים להם מ"ט ככה עשיתם מה הדוחק המביא אתכם לזה. ופנה אל אלקים אחרים רוצה לומר פונה בפיו לאמור תירץ שעושה כן משום אלקים אחרים להנצל מהקליפות ויצ"ה. ובאמת אדרבה עי"ז יגרה היצ"ה עד שלבסוף ועבדום וניאצינו והפר בריתי כי מי שעושה כן בלא צורך נכשל בו, אך אם יאמר נא ישראל מי מפיס שהוא ללא צורך על זה אמר וענתה השירה הזאת לפניו לעד היינו התורה בכלל נקרא שירה כמ"ש רמב"ם על ואתם כתבו לכם השירה תהי' התורה על זה לעד שהי' ללא צורך שהרי חזינן דלא תשכח מפי זרעו, ואלו הי' ח"ו שוכן ביניהם הטומאה לא הי' התורה מצלחת כמו דמייתי הש"ס ראי' מוה' עמו דגבי דהע"ה וא"כ הם עשו ללא דוחק ע"כ נכשלו בזה:

והנה בחולין אמרה ילתא לר"נ מכדי כל מה דאסר רחמנא שרא לן כוותי' וכו' בעינא למיכל בשרא בחלבא אר"נ לשמעי' זוויקי לה כחלא. ולהבין מ"ט אמרה בעינא למיכל בשרא בחלבא ולא הי' לה אלא לאמר בב"ח מאי שרא לן כוותי'. ועוד צע"ג הא שרא לן בשר עוף ובשר בהמה נמי בכבוש, אבל לפי הנ"ל יובן כי היא אמרה כך הלא חזינן כוונתו של הקב"ה להתיר מעין האסורים נגד היצ"ה וכן עשה בב"ח להתיר בשר עוף לכבוש ואתו רבנן ואסרו בשר עוף ואסרו כבוש ועתה בעינא למיכל בשרא בחלבא ובמה אמצא לרוות רעבוני, נמצא אתם רבנן קלקלתם תקנתו של נותן התורה ית"ש והשיב לה עדיין לא אסרנו הכל שהרי השארנו כחל:

וע"כ חושב אני כלפי שכ' השל"ה שמצות אכילה בעיה"כ הוא כעין שעיר המשתלח לסתום פי ס"ם שלא יערב שמחתינו בתענית יה"כ ע"כ זה השלם רמי בר תמרי רצה לסתום פיהם במעלי דיה"כ בכחל דוקא שהוא ממש מזה הענין ומצא מין את מינו וניעור ומשו"ה לא לקח כבדא וכוליתא ודוקא כחל והוצרך להטריח חוץ לתחום ולטווינהי שם בפורצני כי כל כוונתו הי' לשם שמים כנ"ל. ושלא יהי' זה ח"ו חסרון בחק השלם ההוא שיהי' צריך לזה ע"כ רמז לנו הש"ס כי קרה לו מה שקרה לדהע"ה כי באמת הי' הוא שלם בתכלית ולא הוצרך לכל זה ע"כ נקרא בר תמרי כי הדבש המנוקה מסיג נקרא בר תמרי שהוא בנו של התומר והיוצא ממנו כמו שנקרא שמן זית בנו של הזית סוף מס' הוריות ע"ש וכן הי' זה כולו דבש מזוקק. אמנם הוא קורא שמו בר דקולא בנו של הדקל דהיינו התומר שעדיין לא הוסר הקליפה ממנו הוא בנו ופרי' של הדקל והוא חשב כן בעצמו שהוא רמי בר דקולי ע"כ אכל כחלי אבל באמת הי' בר תמרי:

והנה לפמ"ש לעיל צריך להבין בסורא דלא אכלי כחלי א"כ תיהדר לדוכתה קו' ילתא בעינא למיכל בשרא בחלבא ובמה ינוצח היצ"ה אם נאסור בב"ח מכל וכל וי"ל דודאי בכל האסורים מותר שלא כדרך אכילתן והנאתן ודי בזה. אך בפומבדיתא ס"ל בב"ח דלא כתיב אכילה בגופי' אסור אפי' שלא כדרך הנאתן ובאמת תלי' זה בפלוגתא עמ"ש מהרש"א בפסחים נ"ו ע"א בתוס' ד"ה שאני היכל. ומשו"ה הוצרכו להתיר כחל. לזה נ"ל טענת ר"ח עם רמי בר תמרי שראה שטרח עצמו לילך חוץ לתחום ולאכול כחל בעיה"כ וע"כ מטעם הנ"ל ולא רצה למיכל בב"ח שלא כדרך הנאתן אלא כחל וע"כ משום שאסור כיון דלא כתיב אכילה בגופי' א"כ קשה דלמא מיי"נ הוה ולא הו"מ למימר דלצלות על גחלי הפורצני הוה שלא כדרך הנאתן דגם בתקריבות לא כתיב אכילה בגופי' ממש עמ"ש תוס' בע"ז י"ב ע"ב ד"ה אלא וכו':

ובמסקנא א"ל חזינא דחריפת טובא ר"ל א"כ נתקיים בך וה' עמו ולא תשכח מפי זרעו ומה לך למיכל כחלי והשיב לו לא כן כי אני מרגיש בנפשי ששכחתי כי אלו הות באתרא דרב יהודה אחוינא לך חורפאי ועתה בבואי לכאן שכחתי ע"כ אכילנא כחלי:

קצת דבר אגדה

פ"ק דחגיגה ג' ע"א שבת של מי היתה של ראב"ע ובמה הותר האגדה היום בפ' הקהל וכו' אם אנשים באים ללמוד נשים באים לשמוע טף למה באו ליתן שכר למביאהם וא"ל אין הדור יתום שראב"ע שרוי בתוכו. והקו' מפורסמת שהרי בקרא מבואר ובניהם אשר לא ידעו וגו' גם מה ליתן שכר למביאהם וכי אין להם שכר טוב בעמלם בקיום מ"ע של הקהל ומ"ש הך מ"ע מכל מ"ע דעלמא ולזה י"ל כך דלע"ל בעולם התיקון שיהי' בב"א כתיב כי כלם ידעו אותו מקטנם ועד גדולם כי יערה רוח ה' על עמו באופן שאפי' עוברים שבמעי אמם יאמרו שירה כמו שהי' כבר קצת דוגמא לזה בעברם ים סוף. והנה אם נשער משאחז"ל בשעה שהחכם יושב ודורש והעם שומעים הקב"ה מוחל עונותיהם של ישראל. ואם זה בחכם מחכמי הדור שופט שבימיו וקבוץ מעט עם. ואנשים כמוני אשר בכל השנה איש לדרכו פנינו. אם נערוך לעומת זה הקבוץ הנבחר כל ישראל בכללם השרוים בארץ והי' זה מקצה שנת השמטה כל השנה שבת לה' קדושים וטהורים ובסוף עשו ימי תשובה ויה"כ ואח"כ נקבצו ובאו במקום קדשו בית המקדש והדורש הוא המלך היושב על כסא ה' והעם עומדים ואזנם אל ס"ת אין ספק שמהראוי שיערה רוח ה' עד שלא ישאר טף שלא ידע את ה' כאשר יהי' לע"ל וזה הי' תמיהת ראב"ע אם אנשים באים ללמוד נשים לשמוע א"כ טף למה באו לא הי' להם להיות בבחינת טף כלל. אלא כולם ידעו את ה' ובא כמתרץ ליתן שכר למביאהם והוא עפ"י מה שאמר מרע"ה ליתרו אל נא תעזוב אותנו וגו' והי' מן הטוב ההוא אשר ייטיב ה' עמנו והטבנו לך ופירשנו כונתו כך כי עיקר טובתו של אדם להטיב לאחריני וללמד דעת לאחרים ולע"ל אשר לא יאמר עוד איש לרעהו וגו' כי כולם ידעו את ה' יהי' עיקר טובתינו ללמוד עם או"ה אשר יבואו ויאמרו לכו ונלכה באור ה' ויורנו מדרכיו. והנה מרע"ה חשב אז שיעבר את הירדן ואי הי' נכנס לא"י הי' אז עולם התיקון והי' כולם יודעים את ה' ע"כ ביקש מיתרו שילך עמהם כדי שיהא להם גר צדק שיוכלו להטיב עמו ללמדו אורחת ה' לזה שאמר והי' מן הטוב ההוא אשר ייטיב ה' עמנו ר"ל אחד המיוחד מהטובות הגדולות שייטיב ה' עמנו. הוא שנזכה להטיב לך כי זולת זה אין חפץ בכל הטובות והנה גם בזמן ההקהל הי' מהראוי שיערה רוחו על הקטנים אלא שעדיין לא הגיע זמן עולם התיקון שיאמרו

או"ה לכו ונלכה וגו' ע"כ הניח הטף כמו שהם שיזכו האבות על ידיהם לחיי העה"ב ללמדם דעת והיינו ליתן שכר למביאיהם:

אמנם יל"ד עוד מ"ט שאל דוקא מה אגדה הי' היום ולא שאל על דבר הלכה ותו מה אמר ראב"ע אם אנשים באים ללמוד נשים באים לשמוע. בקרא משמע בהיפוך למען ישמעו קאי אאנשים ולמען ילמדו דבתרי' קאי אהנשים דכתיב בתר אנשים. גם מה לשון אין הדור יתום:

ונ"ל בודאי עיקר הקפידא שהאנשים ישמעו ר"ל יאזינו ויקבלו עול התורה והמצות בלבותם במעמד הנבחר ההוא. אמנם הנשים אין קפידא בקבלתם בלב רק שילמדו שלא תאמר לא ידעתי ולא שמעתי מצוה זו מעולם. אבל אין קפידא בקבלתה כי החיוב על הבעל לכוף את כל בני ביתו לעבודתו והקב"ה רצה בזה שלא תהי' התורה תלוי בנשים שדעתן קלות. ואח"כ יתפנה גם היא אחרי עצת אשתו. ע"כ תלה השמיעה והקבלה באנשים והלמוד בעלמא תלה בהנשים ואז יבואו הטף לראות הפלא הזה איך אבותיהם נכנעים לה' ותורתו ויגדלו גם הם ביראת ה'.

אמנם באם האנשים אינם מקבלים בלבם רק נכנסים לדרשת החכם ללמוד כי נחת ינחתו בו אבל לא עלה על לבם לעשות ולקיים לבסוף נשים מושלים בו כאשר בעו"ה אנו רואים בעינינו שזה כל פרי חטאתם באמרם מה לי לעשות וא"א לי לכוף אשתי ובני ביתי וא"כ לקבוץ כזה למה יבואו הטף ולמה יראו אלו הקטנים יגיעי החכם לריק ולמה יתרגל בעבודה זו וראוי הי' לאסור באיסור גמור מבלי הביא הטף לבה"כ בעת הדרשה והיינו דקאמר ראב"ע אם אנשים באים ללמוד ר"ל אם הגיע הזמן בעו"ה שאנשים אינם באים כ"א ללמוד א"כ ממילא נשים באים לשמוע ר"ל שהן בבחינת אנשים והן המושלות בעם ולא שישמעו ויקבלו באמת אלא להם ניתן משפט השמיעה והבחירה וממילא יתנו כתף סוררת א"כ טף למה להביא והי' לנו לאסור ביאת הטף אך היות הקבוץ הזה לעונש ולא לשכר ע"כ אניח הטף פה כדי שיהי' להם קצת שכר במה שמביאים טפיהם לבה"כ הבל שאין בו חטא ע"ד מפי עוללים ויונקים יסדת עוז למען צוררך להשבית אויב ומתנקם:

והנה ידוע משאחז"ל פרתו של ראב"ע הי' יוצאת ברצועה שבין קרני' שלא ברצון חכמים ומסיק הש"ס לא שלו היתה אלא של שכנתו ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו והנה מהמאמר הזה ע"פ מה שפרשתיו נראה שבאמת מיחה הרבה אלא שאנשי דורו לא קבלו תוכחה וטעו העולם וסברו שלא מיחה וקראו הפרה על שמו אבל האמת אינו כן כי מיחה כפי יכלתו. והנה דור נקרא דור יתום ומצינו נמי שנקרא דור סורר ומורה כדכתיב בקרא. והענין כשחכמי הדור אינם משגיחים על דורם א"כ הדור יתום הוא אינו אביהם והם

אינם בניו. אמנם כשהוא עושה את שלו והמה אינם משגיחים על דבר אין הדור יתום אלא דור סורר ומורה. והיינו מתחלה סבר ר' יהושע כי ראב"ע אינו מוכיח על לב שהרי פרתו יוכיח וע"כ שאל מה אגדה הי' היום כי תמה זה האיש שאינו מוכיח מה אגדה יכול לומר ברבים כיון שאינו רוצה להוכיח אך כששמע את דבריו אמר טעיתי כי סברתי שהדור יתום אבל אינו כן כ"א דור סורר ומורה ואין הדור יתום שראב"ע שרוי בתוכו:

וע"ד הרמז אמרתי עפ"י מה דכתיב ואיבה אשית בינך ובין האשה וכ' בזוהר כי "איבה ר"ת "איכה "ישבה "בדד "העיר ואומר אני מסתמא כי היכי דמרומז הנחש על האשה ובני בתיבת "איבה ה"נ צריך שיהי' בו רמז התגברות האשה עלי' וזה נ"ל ר"ת "אז "יאמרו "בגוים "הגדיל. ונ"ל דוקא באותיות אלו כי הם תמצית ושרש הכל כי ביה ה' צור שני עולמים נמצא י"ה הוא עה"ז והבא ובאות ב' יתחיל בראשית ובאות א' מתחיל הדברות אנכי נמצא תיבה איב"ה כולל הכל. והיות מה שהוא איב"ה אצל הנחש היא ביאה וזיווג קב"ה ושכינתי' עם כנסת ישראל וזה התיקון אינו אלא ע"י גדול בנים לת"ת ע"כ כתיב "בני "ישראל "אות "היא ר"ת "ביאה ואמנם בשעת חורבן כתיב יתומים היינו ואין אב ר"ל אותיות י"ה שהם ב' עולמים מזה יתומים היינו ר"ת י"ה וגם אין א"ב היינו אלף בית של תורה כי הי' שרי' בגוים אין תורה ע"כ ארב"ע שלכן יביאו הטף ליתן שכר למביאהם דייקא שיהי' ביא"ה ע"י למוד הטף וע"ז אמר ר' יהושע הואיל וראב"ע מזהיר העם כל כך על למוד תשב"ר ממילא לא יקויים בדורנו יתומים היינו ואין הדור יתום שראב"ע שרוי בתוכו כי אדרבא יגרום הזווג האמתי הקב"ה עם כנסת ישראל שיהי' במהרה בימינו אמן:

מהדורא תנינא

דף ב:

יהי ה' אלקינו עמנו כאשר הי' עם אבותינו, היה עזרתינו אף ישועתינו ושים בחיים חלקינו, וכשתילי זיתים סביב לשולחננו מטע נעמים תלמידנו, האר בתורת אמת עינינו, והיה עם פינו בעת הטיפינו, ועם ידי, בעת מעבדי, להעלות על הגווילין, חי' מסכת חולין, אור ליום ה' כ' מרחשון יפאר ענוים בישועה לפ"ק פה ק"ק פ"ב.

פתח דברי רבינו הקדוש האירו עינים בפתחו בברכה הכל שוחטין, ע"ד הכתוב כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך ואמרת אוכלה בשר בכל אות נפשך תאכל בשר, ואמרי' לקמן פ"ד ע"א למדך תורה ד"א וכו' ופתח כאן בלשון ברכה שכל ישראל יזכו לברכת הרחבת גבול לזבוח מצאנו ומבקרו. ובשגם שרמז לנו קרא למה שאחז"ל עם הארץ אסור לאכול בשר

והטעם משום שאינו כדי לשחוט בהמה ולאכלה, כי הורע מעשיו וקפח פרנסתו מש"אכ ת"ח שהבעל חי מתתקן ע"י בואו אל קרבו, וזה טעם העגל שרצה הטבח למושכו לבית המטבחי' ורץ בכנפי' דרבנו הקדוש, כי לא אבה להיות למאכל בפי עם הארץ, ע"כ בא לחסות תחת כנפי רבנו הקדוש, לומר אהי' מאכל לפיך הקדוש, ורבי מרוב ענותנותו כאלו אינו כדי יותר מהאי גברא, ואמר לכך נוצרת. והיינו דרמז לנו קרא כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך בעבודה תמה ויראת הי"ת אז ואמרת אוכלה בשר, ואז בכל אות נפשך תאכל בשר, ורמז באות נפשך כי הנפש מתאוה להשלים נפש בעל חיים ולהתאחד עם נפש השכלי' העובד' ה' ובחי' תורה הארכתי בזה, וע"כ אמר כאן הכל שוחטי' כל ישראל יהי' ראוי' לאותו איצטלא שיהי' כדאי' וזכאי' לתקן נפשות בעלי החיי' כנ"ל. ולעומת שהתחיל בדיני שחיטה, שהוא מ"מ ממדת האכזריות, ע"כ סיים המסכת בשלוח הקן שהוא ממדת הרחמנות כמ"ש רמב"ן על התורה בפי' שלוח הקן. והתחיל בהכל שוחטין, וסיים המסכת בלמען ייטב לך והארכת ימים. והיות עיקר השחיטה כי יפקוד ה' בחרבו על לויתן נחש בריח ועקלתון, וחרבו של הק"בה הוא י"ו מהשם כמ"ש מג"א סי' תע"ג סק"כט ומוטל בין שני ה'ה'י'ן של השם כזה הי'ו'ה ויוצא מפסוק המר ימירנו והי' הוא. ע"כ פתח המסכת בה"י הכל וסיים בה"י ת'ו'ר'ה, להגן למחסה ומסתור, ותן לחכם ויחכם עוד. כתוב בהלכות א"י נשים לא ישחטו והתוס' הקשו מר"פ כל הפסולי וכבר הבי' במהדור' בתרא ראי' מהך לישנא דהכא עיקר והתם איידי, וא"כ אי ס"ד דדיעבד דהתם משום טמא לחוד נקטי', איך אפשר דמשום טמא במוקדשים שהוא איידי' שינה בלישני' ותני ששחטו דיעבד אין לכתחלה לא, אע"כ להך לישנא נשי' נמי לא ישחטו לכתחלה ומשום נשים תנא התם דיעבד ונכון הוא, אך מ"מ צריך ישוב מ"ט אמר התם הש"ס משום טמא במוקדשי', ולא אמר משום נשי' כק' תוס' ונלע"ד דהנה הט"ז השריש כמה פעמי' דכללא הוא מה שמצינו בפירוש בתורה להתיר לא יכלו חכמי' לאוסרו והנה ראיתי בס' שיח יצחק למס' חגיגה פ"ק למה לי קרא דשחיטה בזר כשרה תיפוק מהקישא דשחיטה לסמיכה מה סמיכה בזר אף שחיטה בזר והוכיח שם דהקישא דאורי' הוא ע"ש ותי' דאי מסמיכה ה"א מה סמיכה נשים לא אף שחיטה נשים לא משו"ה איצטריך קרא להתיר נשי' אלו דברי' ז"ל וא"כ לפ"ז אית לן קרא מפורש מיותר להתיר שחיטת נשים אף בקדשי' כ"ש בחולין, ודלא כהלכ' א"י, אך נ"ל דתלי' בפלוגתא דזבחי' י"ג ע"א דלת"ק דהתם בעי' בני אהרן הכהני' שתהא בכהן כשר ובכלי שרת ולר"ע צריך לזה גז"ש מבני אהרן הכהנים המשוחי' ע"ש ברש"י ותוס' ועיי' מ"ש תו' זבחי' ל"ב ע"א ד"ה ת"ל מ"ש בזה והנראה לע"ד לת"ק ס"ל כמ"ד נשים סומכות רשות ושפיר איכא למילף מהקישא

דשחיטה לסמיכה שהשחיטה כשירה בזר דאין לומר דמה סמיכה נשי' לא אף שחיטה נשים לא דז"א דהרי נשים יכולי' לסמוך אם ירצה וא"כ אייתר לי' והקריבו בני אהרן הכהני' למילף מני' דבעי' כהן כשר וכלי שרת אך ר"ע ס"ל נשים אסורו' לסמוך וא"כ לא מצינן למילף הכשר זר בשחיטה מהיקשא דא"כ ה"א נשי' לא ישחטו משו"ה בעי' והקריבו בני אהרן להתיר שחיטה בזר ואכתי לא ידעי' דבעי' מקבלה ואילך כהן כשר וכלי שרת מש"וה איצטריך גז"ש כן נ"ל. הנה כי כן לת"ק דהלכתא כוות' לגבי ר"ע, אין שום קרא מיותר להתיר נשי' ונהי דמ"מ מן התורה מותרי' לשחוט אפי' קדשי' מ"מ מדרבנן אסרוהו מלשחוט אפי' חולין משום דעתן קלות אך לר"ע דלדידי' אייתר קרא והקריבו להתיר שחיטה, ולא סמיך אהקישא דסמיכה לשחיטה משום שריותא דנשים נמצא שמפורש ההיתר בתורה לא מצי חכמי' לאוסר' משום דעתן קלות והשתא התם ר"פ כל הפסולי' ניחא להש"ס למימר איידי דטמאי' ולא אמר איידי דנשים משום דטמאי' אתי' ככולי עלמא משא"כ נשי' דלר"ע לכתחלה נמי ישחטו, ואמנם ללשנא דהכא עיקור והתם איידי, נקט התם דיעבד משום נשים וכת"ק דר"ע הנ"ל וקיי"ל הכי וק"ל.

חוץ מחשו"ק שמא יקלקלו שחיטתן ואמר רבא זאת אומרת אין מוסרין להם חולין לכתחלה פירש"י באחרי' רואי' אותם והקשו תו' הא מסיפא שמעי' לה ותי' רשב"א אורחא דתנא הכא למיתני' ברישא אין עושין כן לכתחלה ואם עשה עשה וכשר וה"נ אין מוסרי' לכתחלה באחרי' רואי' אותם ואם שחטו כשר בדיעבד ולפע"ד עיקור ק' תוס' מדאמר רבא זאת אומרת משמע שמדיוקא דיקלקלו הא דמוכח שאין מוסרי' לכתחלה באחרי' רואי' והא ליתא דהרי בסיפא תנן כן בהדי' ובזה א"ש מ"ש תו' דאי גרסי' רבה ניחא. ופי' דנימא דרבא ואביי ורב אשי לא דייקא הכי וקשה והרי רש"י פי' כן בדאביי לקמן מפרש אמאי נקיט לשון עתיד ומשמע מדבריו דגם אביי מדייק יקלקלו ומשני לי' נמי שאין מוסרי' להם חולין לכתחלה ולפי הנ"ל ניחא כרשב"א דאורחא דתנא הכא רק דאביי לא אמר זאת אומרת דהרי מסיפא שמעי' לי' בהדי' דלדידיה לא קאי וכולן אלא אחשו"ק אבל גם אביי ורבא וכולי אמוראי דייקא יקלקלו דרישא.

ובדברי הנ"ל ניחא נמי מה שקשה לכאורה מאי קשי' להו להתוס' הא רש"י נזהר לקמן וכ' זאת אומרת אין מוסרי' להם חולין לכתחלה באחרי' ע"עג ורוצה לומר בע"עג ומלמדו ומזהירו דעדיף מרואי' אותו בעלמא ואע"ג דגבי אוקמתא דאביי בכותי לא דקדק אביי בין עומדי' ע"ג לרואה אותו היינו משום דלגבי כותי אין לחלק בכך דלא צריך ללמדו ולהזהירו מש"אכ בח"שוק וכמ"ש תו' לקמן בעצמם וכ"כ בגיטין לחלק בכך וא"כ אתי' מתני' בדקדוק וקמ"ל דלכתחלה אין מוסרי' להם אפי' בע"עג ומלמדו ומזהירו, ובדיעבד

כשר אפי' ברואי' אותו בעלמא, ואע"ג דלקמן בשמעתין באוקמתא דרבה בר עולא גבי שמא ישהו לא דקדק רש"י בכך ופי' שאין מוסרי' להם באחרי' רואי' ולא פי' בעע"ג לק"מ דבכיוון עשה כן דלרבה בר עולא קאי דיעבד דסיפא אטמא במוקדשין וה"א חשו"ק אפי' לכתחלה ברואי' סגי איצטריך רישא לאשמועי' דברואי' לכתחלה לא, אבל בזאת אומרת דרבא דלדידי' וכולן דסיפא אחשו"ק לחוד קאי ומוכח מסיפא דלכתחלה ברואי' לא ישחטו א"כ רישא בע"ג מיירי ולק"מ ק' תוס' ולפי הנ"ל יפה הקשו דהיא גופי' מנ"ל לרבא דזאת אומרת מרישא דלמא רישא נמי ברואי' מיירי ואורחא דתנא הכי למיתני רישא לכתחלה וסיפא דיעבד ואע"כ דאין לחלק ולדקדק בין ע"ג לרואי' והדר' ק' תו' לדוכתה.

והנלע"ד ביישוב ק' תו' דהנה מה דאמרי' בשמעתי' כולהי כרבה בר עולא לא אמרי דחולין שנעשו על טה"ק לאו כקדש דמי' היינו דהכי קי"ל דלאו כקדש דמי וכן פסק הרמב"ם אבל פלוגתא דתנאי היא ס"פב דטהרות ע"ש וא"כ הוו מצי לאוקמא מתני' כאוקמתא דרבה בר עולא וכהך תנא אלא דלא ניחא להו לאוקמא מתני' לבר מהילכתא וע"כ אני אומר דכל זה בתר דזאת אומרת שאין מוסרי' להם חולין לכתחילה א"כ אתי שפיר וכלן דסיפא אחש"וק לחוד דאם שחטו בדיעבד כשר ולא לכתחלה כמוכח כן מיקלקלו דרישא ואורחא דתנא הכי הוא ונאיד מאוקמתא דרבה בר עולא אע"ג דקשי' לי' וכולן הכי עדיף למוקמי' מתני' כהלכתא דחולין שנעשו עט"ק לאו כקדש דמי, אבל אי לאו זאת אומרת דרישא הו"א מסברא חצונה דחש"וק מוסרי' להם לכתחלה באחרי' רואי' אותו וע"כ וכולן דסיפא דנקט דיעבד משום טמא במוקדשי' וכרבה בר עולא ודחיק ומוקי מתני' כר"א בר' צדוק ספ"ב דטהרות דס"ל דחולין שנעשו עטה"ק כתרומה דמי ע"ש ושבקי' למתני' דדחיק ומוקי אנפשה כחד תנא ומש"ה הוצרך רבא לומר זאת אומרת וק"ל. אבל אי קשי' לי אשיטת רש"י מ"ש תוס' בסוף דבריהם דלר"ת ניחא דבאין אחרי' רואי' עסקי' ברישא עכ"ל נמצא דלשיטת רש"י דוחק קצת דשמא יקלקלו ירמוז אאחרי' רואי' אותו שלא הוזכר עדיין. וא"כ נהי דרש"י לא חייש להך דוחקא מ"מ מנ"ל להש"ס לקמן בסוף שמעתין דאביי לית לי' דרבא דמומר אוכל נבלות וכו' דלמא אית לי' והא דמוקי לרישא בכותי ואחרי' עע"ג משום דבהכי ניחא לי' טפי שמא יקלקלו דקאי אע"ג שכבר הזכיר ברישא מש"אכ אי מיירי רישא במומר נמצא שלא הוזכרו אחרי' עע"ג במתני' ברישא לא אתי לי' שפיר דיוק דיקלקלו אלא מוכח קצת כשיטת ר"ת. פירש"י הכל שוחטין למר לאתויי טמא בחולין ולמר כותי ומומר שביק רש"י אוקמתא דרבינא ונקיט הני דוקא וגם יל"ד דלא אמר למר כותי ולמר מומר מזה נראה דרצונו לפרש הכל

שוחטין דרישא ודסיפא וכדרבא לקמן י"ז ע"א חדא לאתויי כותי וחדא לאתויי מומר והיינו דכ' ולמר לאתויי כותי או מומר ר"ל לרבא חדא מהני מרבה כותי ואידך מומר וע"מש תו' סוף שמעתי' ד"ה מ"ט לא אמר כשמעתי' וכו'. וס"ל לר"שי דגם לרבה בר עולא יש אוקמתא לתרתי מתניתא חדא לאתויי טמא שרץ ולאשמועי' דשוחטי' בסכין ארוכה ואידך לאתויי טמא מת וקמ"ל דשוחטי' בקרומי' של קנה, מש"אכ לרבינא ליכא אוקימתא לתרתי מתנייתא דאי אוקמת הכל שוחטין מומחי' אע"פ שאין מוחזקי' תו לא מצית לאוקמות אידך הכל מוחזקי' שוחטי' אע"פי שאין מומחי' דהא כבר שנית לן ברישא דבעי' מומחי' לכתחלה ולא בעי' מוחזקי'. וזה אין שום סברא לומר כשהוא מומחה לא בעי מוחזק וכשהוא מוחזק לא בעי מומחה דמ"הת דכיון דרוב מצוין אינן מומחי' וגם חיישי' לעלופי מ"הת לחלק בין מומחה ולא מוחזק או בהיפוך ע"כ אין אוקמתא לרבינא לתרתי מתנייתא. אמנם לקמן אי"ה בדברינו יבואר דשפיר יש לקיים גם לרבינא תרתי הכל שוחטי' ע"ש.

לא שאדם רשאי להמיר אלא שאם המיר מומר וסופג מ' הקשו תו' שמוני' ה"ל למימר ושם תי' תו' דלא נחית למנינא ולפע"ד ליישב בהקדים מ"ש תוס' דאיצטריך לאשמועי' מזיד דה"א ארבעי' בכתפי' וכשר ואיצטריך לאשמועי' שוגג דה"א דלא קדיש כלל משום הקדש טעות דאלו הי' יודע שהוא איסור לא הי' ממיר כך צריך לפרש כוונתם והנה כי כן נ"ל דלפי הה"א דה"ל הקדש טעות ה"הנ אי הי' מזיד בלאו א' ושגג באידך נמי יכול לומר אלו הי' יודע שיש בו ב' איסורי' לא הי' מקדישו. והא"ש דתנא דמתני' רצה להשמיענו תרווי' רבותא דשוגג ודמזיד ואי לא הוה תנא כלל שלוקה ה"א דמיירי בשוגג אבל במזיד לא דארבעי' בכתפי' וכשר ואי הוה תני סופג שמני' ה"א בשוגג לא קדיש דה"ל הקדש טעות, ע"כ לא נחית למנינא ותנא סופג מ' ומשכחת לי' בהזיד בלאו א' ושגג בשני דה"ל מ' בכתפי' וגם הקדש טעות שהרי שגג באידך וא"פה קדיש וקרב למזבח וטובא קמ"ל.

מה שכ' מהרש"א לא אתי חד עשה ומנתק תרי לאוי ל"ל דס"ל להתוס' דלא מינתוק כלל אפי' חדא מינייהו דאלימי טובא וכעין מ"ש לקמן קמ"א ע"א. ומה שהקשו העולם ממ"ש מהרש"א ר"פ איזהו נשך דוהשיב את הגזילה לא מנתיק לאו דעושק כיון דלא נאמר בלשון א' והכא משמע דואם המר מינתיק לא יחלפנו לק"מ דהתם גזל ועושק תרי מילי נינהי אלא באם אינו ענין מוקמי' לאו דגזל אעושק אבל העשה דעושק לא ינתק לאו דגזל משא"כ הכא יחלפנו וימיר חדא מילתא היא.

וכי תחדל לנדור לא יהי' בך חטא בחי' רשב"א כ' משו"ה אין טוב לידור משום דהרגיל בנדרי' אינו נזהר מלחטוא בשוגג ולהבי' קרבן להתכפר ע"ש ולפ"ז נ"ל דהכי אמר קרא

וכי תחדל לנדור לא יהי' בך חטא דעלמא לא חטא הנדר אלא חטאי' שלא תסמוך לחטוא על סמך נדרי קרבנותך, וא"כ תנח נדרי קרבן אבל ערוכי' ודמי עלי לא שמעי' לכן מייתי מקרא טוב אשר לא תדור דמיירי מנדרי' הבאי' לידי גזבר כדאמר שם ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא ופירש"י דהיינו גזבר ועמ"ש מה"רמ לובלי' בפי' מ"ש תו' בתחלה מייתי מתורה והדר מדברי קבלה ע"ש וק"ל. ולפ"ז לא א"ש מ"ש תו' לר' יהודה ע"כ בנדבה מיירי קרא דבנדר כתי' וכי תחדל לנדור ולפי הנ"ל אין ראי' מנדרי קרבן.

שמא יגע בבשר הקשו בתוס' הא מפרכסת חשיב כחי נ"ל דלא נעלמו מהם משנה מפורשת ר"פ העור והרוטב דאפי' בהמה טמאה לנכרי מטמא טומאת אוכלי' אלא הוה ס"ל דקדשי' שאני הואיל ולענין העמדה והערכה חשיב כחי הה"נ לטומאת אוכלין ואפשר הטעם משום דעדיין אינו ראוי לאכילה עד אחר זריקה ואע"ג דמ"מ לאחר פרכוס מטמא אפי' קודם זריקה שאני התם דה"ל מת ממש אבל מפרכסת דבאמת חי הוא לענין טומאת נבלות ורק משום שהוא ראוי לאכילה מיחשב אוכל וא"כ בקדשי' דלא ראוי לאכילה אינו מטמא טומאת אוכלין והקשו שפיר ותי' בתי' קמא דא"הנ דבקדשי' מיחשב אלא גזירה שמא ישהה בשחיטתו בהולכה והובאה עד גמר פירכוס, משום דבקדשי' מצוה טפי למרק כדלקמן כ"ט ע"ב. ובזה ניחא לן מ"ט לא מקשה הש"ס התם ר"פ כל הפסולין האי טמא דאיטמי במאי וה"אש דהומ"ל דאיטמי במת וחרב הרי הוא כחלל, והכי קאמר ובלבד שלא יהיה טמאי' נוגעי' בבשר היינו שיפרוש קודם גמר פרכוס שאז נקרא בשר אבל הנגיעה קודם לכן לא הוה נגיעה בבשר אלא בבעל חי ולק"מ ק' הש"ס אבל הכא בחולין קאי שהשחיטה עושהו בשר לכ"ע אפי' קודם גמר פרכוס שפיר הקשה דאיטמי במאי.

מיהו גם לת' ב' של תוס' י"ל ק' הנ"ל ולומר דהתם לא הו"מ להקשות דאיטמי במאי דהוה סד"א כת' קמא של תו' דבקדשים חשיב פרכוס כחי והו"מ למימר כנ"ל אבל משמעת' מוכח כת' ב' דא"כ אמאי בעי' אחרי' רואי' ומשמע בשעת שחיטה דומי' דרואי' דחשו"ק ואמאי הא סגי כשיבואו אחר שחיטה וימצאו בהמה מפרכסת עדיין אע"כ אין לחלק בין חולין לקדשים לענין פרכוס וק"ל.

כיצד עושה מבי' סכין ארוכה י"ל דהוצרך לזה משום לכתחלה דחולין דאין לנו להמציא היתר ממתני' אלא בסכין ארוכה, אבל עבר ושחט בקדשים מותר אפי' בסכין קצרה דלענין דיעבד אין לחלק, ומש"ה השמיט הרמב"ם הך דסכין ארוכה גבי קדשים והלח"מ נדחק, משום דס"ל ביאה במקצת לא שמי' ביאה ע"ש וכבר הקשה עליו אלוף נעורי במראה כהן דע"כפ מלקי' אותו מרדות להרמב"ם אבל האמת כמ"ש ואע"ג דאכתי איכא

למימר דא"הנ בדיעבד מותר אפי' בסכין קצרה והיינו ע"כפ באומר ברי לי והרי הרמב"ם לא הצריך כלל שיאמר ברי לי י"ל היינו טעמא משום דספק טומאה בר"ה ספיקו טהור ומתני' מוקי לי' בבמה כמ"ש תו' ואיהו קאי בעזרה דר"ה היא דספיקו טהור כמו ברי לי דר"הי ולא בעי סכין ארוכה.

ודע מ"ש תוס' דמתני' דהכא מיירי בבמה דקדקו לומר מתני' דהכא אבל דר"פ כל הפסולי' לא מיירי בבמה דא"כ מאי קמ"ל דשחיטה מותר בזרי' הא אין כיהון בבמה וכל העבודה כשרה בזרי' ואין לומר דמיירי בבמת ציבור שהעבודה בכהני' ואין שם עזרת נשים. אלא נכנסי' מיד למחנה שכינה ז"א דעכ"פ יש שם מחנה לוי' סביב למשכן וכיון שגזר יהושפט שאל יכנס טמא מת לשם א"כ גם במחנה לוי' שסביב לבמת ציבור לא יכנס טמא מת לשם דאין לומר דמיירי מקודם תקנת יהושפט, דא"כ בפשיטות ה"ל לומר דמיירי בבה"מק וקודם תקנת דמותר ליכנס לעזרת נשי' אע"כ לא מיירי בהכי אלא בזה"ז וכמאן דמוקי משנתנו כר' ישמעאל דקדושה ראשונה לא קדשה לע"ל והבמות מותרת בזה"ז וכ"מש תו' לקמן י"ז ע"א ע"ש וא"כ ק' כנ"ל אע"כ התם לא שייך לתרוצי בבמה, ומ"מ לק"מ ק' תוס' דהתם מיירי בדיעבד ומיירי בשוגג ונכנס ושחט אבל כאן דמיירי בלכתחלה לא ישחוט בסכין ארוכה שפיר הקשה ותירצו דהכא מיירי בבמה.

ואם אמר ברי לי עיי' מ"ש תו' בנדה ה' ע"ב דלאו דוקא ברי לי דהא ה"ל ס' טומאה בר"ה ע"ש ור"ל שלא יאמר ברי לי שנגעתי אבל אם אמר איני יודע סגי וצ"ע ליישב זה עם דברי תוס' דשמעתין ד"ה דליתי' קמן וכו' משום דרוב פעמים וכו' וק"ל.

מהתם נפקא הקשה במראה כהן דלמא מהכא ה"א דוקא כשעברה בנהר והוכשרה ומשום שמא יגע, ומהתם לחוד ה"א לשמא יגע לא חיישי' רק משום אתי לאמשוכי לפנים בעזרה משו"ה אצטריך והנה צריך פי' לקושייתו דאיך אפשר לומר התם מיירי בלא הוכשרה הא תנן ובלבד שלא יהי' טמאי' נוגעי' בבשר, וצריך לומר התם משום חבת הקדש דרבנן לא יגע אבל לא חיישי' לשמא יגע כיון דרבנן בעלמא הוא וכמו חולין שנעשו על טה"ק דלא חיישי' משום שהוא דרבנן, כן צריכי' לפרש קושיתו, ובאמת בסברא זו בנה בנין בס' נודע ביהוד' חלק י"ד סי' ד' ואינו נכון אע"ג דחבת הקדש דרבנן מ"מ איסור דאורי' כשייגע ויגרום פסול ושריפה לקדשי' הכשרי' וטהורי' מן התורה, והשתא כיון דנשמע ממתני' דנדרי' שמא יגע בעברה בנהר ה"ה בלא עברה ומטעם חיבת הקדש דרבנן דיגרום אי' דאורי' וא"כ מתני' דהתם למה לי.

בחלל חרב אמר רחמנא חרב הרי הוא כחלל לפיר"שי הוא שפת יתר ולפע"ד ליישב דהש"ס רצה להקשות בין אחולין ובין אקדשי' והנה בחולין הק' כפשוטה דמטמא הבשר

אפי' כשמפרכסת אבל מקדשים לק"מ דמפרכסת הרי הוא כחי אך קשה פשיטא דלא ישחוט לכתחלה להכניס כלי טמא לעזרה ועיי' במשנה דשקלי' פ"ח משנה וי"ו ז' דאיכא למ"ד מותר להכניס ולד הטומאה למקדש משו"ה אמרי' חרב הרי הוא כחלל וה"ל אב הטומאה מיהו לא קי"ל כהך מ"ד וכדאמר שמואל בהדי' סוף עירובי' ולמאי דמחלק התם בין יש לו טהרה במקוה לאין לו טהרה א"ש ואין כאן מקום להאריך בזה עיי' וק"ל.

דף ג.

וכגון שבדק קרומי' של קנה נלע"ד דהני לשני בהא פליגי דודאי אין עיקור מס' זו אלא להשמיענו דיני שחיטה, והנה בהכל שוחטי' דחולין שנעשו על טה"ק קמ"ל דמותר לשחוט בסכין ארוכה כל כך והוא עומד ברחוק מקום וע"מש תו' בביצה ז' ע"א ד"ה וכי מה וכו' ועי"ל וכו'. אמנם בבא דקדשי' מאי שייכי' הכא לכן הך לישנא דס"ל אין שוחטי' קדשי' בקרומי' של קנה ומיירי ע"כ בטמא שרץ א"כ התם עיקור דבקדשי' קאי אך אידך לישנא ס"ל שוחטי' קדשי' בעץ ומיירי שפיר בטמא מת וקמ"ל דמותר לשחוט בקרומי' של קנה. וא"ע דזה תנא לקמן בסיפא בהדי' אין בכך כלום דכמה פעמי' קמ"ל ברישא בקיצור ואגב אורחי' מה שנשמע בסיפא מפורש, וא"כ הכא עיקור והתם איידי.

ובזה מיושב ק' תו' בשמעתין ד"ה חולין שנעשו ע"טהק וכו' האי טעמא הומ"ל נמי ללשנא קמא עכ"ל וי"ל דודאי שייך שפיר לומר הכל שוחטי' טמא בחולין מהאי טעמא גופי' דלאו כקדש דמי אלא דלפ"ז אינו ענין למס' חולין דבשלמא אי כקדש דמי ושוחט בסכין ארוך קמ"ל מידי בהלכות שחיטה אבל אי לאו כקדש דמי אין ענינו לכאן אמנם אכתי אי ס"ל דבבא דקדשים הכא עיקור והיינו מטעם דמיירי בטמא מת וקמ"ל דשוחטי' בקרומת של קנה. א"כ אגב אומר נמי הכל שוחטי' בחולי' משום דלאו כקדש דמי אבל אי גם בבא דמוקדשי' אינה עיקור בכאן כי ס"ל דאין עושי' כלי שרת של עץ משום הקריבהו נא לפחתך וכדומה וע"כ מיירי מטמא שרץ ולא מוכח מסיפא קרומי' של קנה ולא מייתי סיפא אלא משום טמא בחולין וא"כ תינח אי כקדש דמו וצריך לשחוט בסכין ארוכה אבל אינהו ס"ל לאו כקדש דמי ולא צריך סכין ארוכה וא"כ חולין שנעשו עט"הק גופי' לא אצטריך וק"ל.

הכל שוחטי' אפי' כותי וכו' פני יהושע רוצה לקיים דברי הש"ע דכותי לא ישחוט אפי' אחרי' ע"ע א"אכ בודק סכין, וטעמא משום דה"ל כחוכא וטלולא שיהי' יפה כחו של כותי מישראל מומר, והנה פשוט דע"כפ אי עבר ושחט ואחרי' ראו אותו ולא בדקו סכינו כשר דמשום טעמא דחוכא וטלולא אין ראוי להפסיד הבהמה, וא"כ הו"מ למימר הכל כותי' שוחטי' כשבודק סכי' וגם יוצא ונכנס ואם חסר א' מאלו חותך כזית בשר

ובדיעבד כשאחרי' רואי' ולא בדקו סכינו מותר וא"ש וכולן דסיפא. וא"כ נדחק לומר ה"נ דלבתר דמסיק הך דמומר בודק סכין מתורץ ק' הש"ס דא"ש וכולן וכנ"ל, עכ"פ מאי מקשה הש"ס רבא מ"ט לא אמר כשמעתי' דלמא משום דבשמעתי' קשי' וכלן מש"אכ באוקמתא דכותי, וי"ל ממ"נ אי מירי סיפא שאין הכותי לפנינו וא"א לבודקו בכזית בשר א"כ אפי' בלא רואי' אותו נמי מותר כמ"ש תו' ד"ה אבל בא ומצאו וכו' ואי המומר לפנינו א"כ אמאי נתיר בלא בודק סכין כיון שהוא דיעבד, הרי נוכל לבררו ע"י אכילת כזית בשר, ואי נתנו לו ולא רצה לאכול א"כ הרי קמן דשחט בסכין פגום ולא הי' מרתת מפני היוצאי' והנכנסי' ודוחק.

אבל בא ומצאו ששחט, העלה תו' דאם א"א ליתן לו כזית בשר מותר לגמרי וצ"ע לשיטת הגאונים דס"ל דיכול ליתן לשחוט על סמך שיבדקנו אח"כ כיון דאי משתלי ולא בדיק לית לן בה א"כ בכותי נמי יתן לכתחלה לשחוט על סמך שיאכילנו כזית בשר כקו' תו' בסמוך ואי משתלי לית לן בה וצ"ל דס"ל להגאונים כתי' הרשב"א מפני הרואי' שיאמרו אנו מחשבי' הכותי כישראל גמור, והיינו מה שסיימו תוס' בסוף דבריהם כמ"ש ר"ת גבי חש"וק, דהיינו מפני הרואי' ולא דלמא משתלי. מיהו הדבר צ"ע איך נאמין הכותי על השחיטה בלא ראו אותו רק מצאוהו ששחט כבר ולא ניתן לו כזית בשר, ואפי' בישראל גמור נדחקו הרבה איך נאמין ע"א היכי דאתחזיק איסורא ומכ"ש בכותי.

ואם שחט בודקי' אותו כ' תו' ואע"ג דאיכא ברייתא לקמן וכו' עמ"ש ראב"ן מובא בש"ך סק"ה מיושב ק' תו' וק"ל.

חולין שנעשו עט"הק לאו כקדש דמי ע"מש לעיל ליישב ק' תו'.

דף ג:

רוב מצויין אצל שחיטה מומחי' הם פיר"שי ולא בעי למיבדקה מה שהקשה מהרש"א כבר ישבו בט"ז סק"ג וטעם הסברא מבואר יפה בס' ת"ח בשמעתין:

לעלופי לא חיישי' ע"מש רשב"א דלא אמרי' רוב מצויין אינן מתעלפי' אלא לא חיישי כלל ונפקא מני' דלא צריכי' לברורי ולמשאלי' כלל ובזה יובנו דברי הרא"ש סי' ו"יו בסופו. שדבריו נראי' כסותרי' ואינם מובנים. ובמעדני מלך נדחק מאוד וא"ש דהכי קאמר דהרי"ף לא פסק נגד רבינא במומחי' משום דכל הני אמוראי' ס"ל רוב מצוין מומחי' הם. דא"כ הי' ראוי לו שיסבור הרי"ף ג"כ לעלופי לא ניחוש כלל ולא צריך אפי' לברורי, וזה ליתא מדלא מייתי הרי"ף ראי' משמעתין ש"מ דלא מוכח נגד רבינא אלא מבריתא דמצא תרנגולת שחוטה, ומשם לא מוכח אלא שרוב מצויין מומחי' ומוחזקי'

ומיעוטא מיהא איכא ומשו"ה היכי דאיכא לברורי צריכי' לברר שניהם שהי' מוחזק ומומחה.

ואמנם צריכי' להבין היא גופי' קשי' אה"שס מי דחקי' למימר לעלופי לא חיישי' כלל לימא אינהו ס"ל רוב מצויין אצל שחיטה מוחזקי' הם עכ"ל ע"פי מ"ש הריטב"א נימא סמוך מיעוטא לחזקת שאינה זבוח ואתרע לי' רובי' ותי' דהא המיעוט גופי' נמי אפשר דשחיט שפיר אפי' אינו מומחה, ונ"ל דס"ל לרבינא כיון דחייש לעלופי א"כ ניחוש למיעוט שלא ישחוט שפיר מחמת עילוף וכיון שאינו מומחה לא יבין הקלקול ויאכילנו נבלות ע"כ אמר הכל מומחי' שוחטי' אע"פי שאינו מוחזקי' דכיון דמומחה בודאי סמכי' שפיר ארוב מצויין אינם מתעלפי' ואי משום מיעוטא דמתעלפי' מ"מ כיון דמומחה הוא סמכי' עליו שירגיש ויאמר וכן הכל מוחזקי' שוחטי' אע"פי שאינו מומחה בפנינו משום דרוב מצויין מומחה ואי משום מיעוטא לסמוך לחזקה י"ל כתי' הריטב"א שהרי מירי ממוחזק בפנינו שלא יתעלף וא"כ א"ש תי' הריטב"א שהרי אפשר שישחוט שפיר אע"פי שאינו מומחה, וע"פז יש לקיים ב' האקומתות של רבינא בשתי המשניו' דהכל שוחטי' ולא' תי' מקום להש"ס לומר דלית להו לדרבינא אלא משום דלעלופי לא חיישי כלל ורוב מצויין מומחי' א"כ אתי' תי' הריטב"א שפיר:

אלא רבא מ"ט לא אמר כשמעתי' כ' תוס' דמשנה קמייתא ה"ל לאוקמא כשמעתי' ונ"ל דהיותרת בזה הוא לדעת הרמב"ם דגבי מומר לא אמרי' רוב מצויין, וא"כ לאוקמתא דרבא במומר יש לקיים וכולן דמתני' ע"פי מ"ש רבינא, והש"ס שהניח בק' אוקמתא דרב אשי היינו מקמי דמסיק רבינא אבל בתר הכי אין כאן ק' וא"כ קשה אמאי אמר רבא מתני' בכותי דקשי' וכולן נימא במומר וכאוקמתא דרבינא ולא תקשי:

חותך כזית בשר ונותן לו אבל בפחות מכזית לא סגי דלית להו דרשא דכל חלב לרבות חצי שיעור אמנם לשיטת הרא"ם שהבי' משנה למלך בהלכות חמץ ומצה דסתם אכילה בתורה בכ"ש ואתא הלכתא ואפקא ממשמועתי' צריך לומר דידעי' שגם הם קבלו עליהם כן.

דף ד.

ודלמא ס"ל אין שחיטה לעוף מן התורה, יש לעיין דלמא ס"ל ספיקא דאורי' לקולא אפי' היכי דאיקבע איסורא, והא דמייתי אשם תלוי היינו בחיוב כרת דיש סוברים כן וא"כ יאכל ראשו של א' מהם מספיקא, ואיך נאכל אנן, וצריך לומר דאינהי לית להו לא יבוא ממזר ודאי אבל ממזר ספק יבוא ומחמרי בספיקא. עוד י"ל דלמא איכא רובא דהתירא ומיעוטא דאיסורא וה"ל תערובו' מין במינו יבש ביבש דמותר לאכול ממנו ונמצא הכותי

אוכל בהיתר גמור, ומ"מ לדידן אסור לאכול אדם אחד כולם ביחד ומבלי שישליך א' מהם וכמבואר בזה ג' דעות בש"ע י"ד סי' ק"ט וא"כ ה"ל ליתן לו רוב הראשים. וצריך לומר דלית להו אחרי רבי' להטות, ולא מבוטלי ברוב:

מ"ט לא שבק התירא ואכל אי' הקשה ריטב"א מאי קמ"ל הא קחזינן שכך דרכו דלא למישבק התירא ותי' דקמ"ל אפי' אי איכא קצת טרחא לאמן ידיו נמי לא שביק וכו', אמנם מדברי הכ"מ אליבא דהרמב"ם למדתי תי' מרווח דרבא מיירי ממי שאוכל שלא לתיאבון רק שאינו אוכל להכעיס וקמ"ל רבא דחזקה על ישראל שאינו עושה כן אלא לתיאבון דחזקה לא הוה שביק התירה אלא ע"כ יש לו שום טעם באכילתו, ועל חזקה זו ניתן לו לשחוט ע"י בדיקת סכין וטובא קמ"ל רבא וכדברי הרמב"ם מוכח מדאמרי' הואיל ודש בי' כהתירא דמי לי' ופירש"י וליכא למימר לא שביק התירא ע"ש וק' על זה כקו' הריטב"א הא קחזינן דלא שביק התירא. אע"כ רבא מיירי ממומר כנ"ל ובזה ניחא דלמסקנא ליכא סיעתא לרבא מבריתא דחמצן של עוברי עבירה דמשם לא מוכח מומר הנ"ל אבל מבריתא דמומר לערלות שפיר הוה מייתי סייעתא אי לאו דמוקי לה כדר' ענן ולא ה"ומ למימר דבריתא מיירי ממומר לתיאבון ממש דמאי קמ"ל דפשיטא הוא טפי ממומר לערלות דהא חזינ' דלא שביק התירא וכו' וכקו' הריטב"א הנ"ל, וע"כ מוקי לי' כדר' ענן, והא דמייתי סייעתא מחמצן של עוברי עבירה היינו בה"סד דלא הוה מסיק אדעתי' עדיין מהך דדש בי' והוה ס"ד דרבא מיירי מסתם מומר ודלא כהרמב"ם אבל למסקנא דינו של רמב"ם אמת ואין כאן סייעת' מבריתא דחמצן של עוברי עבירה וק"ל:

דף ד:

חמצן של עוברי עבירה, עמ"ש רשב"א דמש"וה סברוהו דאתי' כר' יהודה משום דלר"ש מה מרויח דהשתא נמי עביד איסורא דרבנן, וצל"ע נהי דרש"י כ' שמרויח פורתא וכו' אמנם לא הבנתי זה שהרי אם ימכור החמץ לישראל יעבור ב' איסורי' שהוא נהנה מחליפי חמץ וגם הם אוכלי' ועובר הוא על לפני עור משא"כ כשמחליפו לגוי ומוכר לישראל ההיתר, אין כאן אלא איסור החליפי' וא"ש נמי לר"ש וצל"ע.

עוד כ' רשב"א דהאיבעי' דש"ס דנדרי' הוא אי מותר לכתחלה להחליף אי' הנאה, ולא אפשיטא וצ"ע א"כ איך נילף היתר הנאה לנבלה מאו מכור לנכרי ער"פ כל שעה הא אי' הנאה נמי מותר להחליף, וי"ל דהילפותא הוא מנתינה דגר דההוא ודאי אסור דמחזיק לו טובה אבל למכור לנכרי אפשר דמותר בכל אי' הנאה, ודוחק. ועיי' משנה למלך פ"ה מיסודי התורה:

שוב מצאתי ברשב"א בנדרי' שם מייתי בעצמו ראי' זו מאו מכור לנכרי דלכתחלה אסור להחליף, וכדי ליישב קצת רשב"א דשמעתין צ"ל דס"ל דסוגי' דנדרי' כחזקי' דהיתר הנאה דנבלה מדלא כתי' לא יאכל ועיקור קרא דאו מכור לא אתי אלא להקדים נתינה דגר ודוחק:

מ"ש המהרש"א בשם הרא"ש דקדושין שהקשה למה לי טעמא דפרי' ורבי' תיפוק לי' בדיעבד מותר יפה תי' במהדורא בתרא דנהי דלכתחלה אסור לקדש רק אם עבר וקדש מקודשת דאורי' ואסורה לעלמא מ"מ עדיין קשה אי ס"ד בעלמא אסורים חליפי' לכתחלה הי' לנו להחמיר עליו לקדש אשתו פעם אחרת בפרוטה וכיון דלא מצריכי' כן ה"ל כלכתחלה, ומש"וה הוצרכנו לומר פ"ו שאני ומ"מ אסור לקדש לכתחלה רק אם עבר וקדש לא מצרכי' לקדש פעם שנית וס' זו איתא גם בר"ן דנדרי'. ומה שהקשה מהרש"א עוד אהר"ן דהקשה ק' הש"ס דנדרי' שגגה יצאה מלפני השליט מהרש"א ז"ל דהר"ן הקשה ק' אחרת אי ס"ד כרש"י דלדידי' אסור החליפי' א"כ לא שוה פרוטא גבי' ובמאי תתקדש האשה לו ועל זה תי' כיון דשוה פרוטה לדידה מתקדשת וכ"כ הראש פ"ב דקדושין: ובעיקור הק' על רש"י דכ' א"כ מצינו דמי' לחמץ בפסח שהקשו תו' וכל הראשונים הא לכתחלה אסור מיהת, נ"ל מש"וה דקדק רש"י ומייתי מהא דאין לו דמי עצים משום דלמ"ד אין ביעור חמץ אלא שריפה מותר מן התורה לבשל בו קדרתו כשנעשה גחלת וכ"מש תוס' פסחי' ה' ע"א והשתא אי ס"ד דלא החמירו חכמי' במי שעבר ותחליף חמץ ומותר הוא להנות מחליפיו, א"כ מכ"ש שאין להחמיר במי שעשה כהלכה ושרף חמצו ונעשה ממנו גחלת ונהי דמ"מ לא הותר ליהנות מהגחלת להדי' דדלמא יבוא ליהנות ממנו קודם שנשרף לגמרי ויהי' החמץ בעין, אבל מ"מ יהי' מותר לכתחלה ליטול שכר מן הגוי המבשל אצל גחלת חמצו ואם יהי' הדין כן א"כ אמאי לא יהי' דמי עצים לחמץ בפסח, ושור הנסקל בכדי נקט. וע"ש בפסחי' דהסוגי' דדמי עצי' אתי' כר"ע דס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה:

מפני שהן מחליפי' יש לעיי' מנ"ל דהטעם דלא שביק היתירא וכו' דלמא משום דלא נחשד אלא לעבור על בל יראה ולא לאכול חמץ שעבר עליו הפסח אלא להנות בחליפיו אח"כ, והלא לא ראינוהו אוכל ואע"ג דחמירי מני' דבל יראה ה"ל ב' לאוין ועשה דתשביתו וגם עובר בכל שעה משא"כ אכילת חמץ אחר הפסח וגם משמע לאינשי אי' טפי שהיי' חמץ בפסח מאכילתו אחר הפסח וכיון דחשוד על החמור ממילא חשוד נמי על הקל כמבואר בטו"שע י"ד סי' קי"ט, מ"מ הא מבואר דוקא אם הם מענין א' כגון החשוד לאכול חלב כ"ש שיאכל נבלה דתרווי' עניני אכילה, אבל החשוד להשהות

חמץ אינו חשוד לאוכלו ומש"וה חזקה עליו שיחלפנו משא"כ במומר לנבלות שפיר יהי' חשוד על השחיטה, ושוב הראוני שנתעורר קצת בזה בס' ת"ח יע"ש והנלע"ד בזה דהא הך שצריך יהי' מענין א' איננו לא משנה ולא בריתא בשום מקום רק שהר"בי כ' שהוציא כן מבריתא דבסמוך דנקט מומר לערלות, ואח"כ מומר לאותו דבר וק' הא מומר לערלות חמיר טובא וגם משמע לאינשי אי' טפי וא"כ החשוד לערלות כ"ש שיהי' נמי מומר לנבלות, ומאי אצטריך תו למתני מומר לאותו דבר שמע מינה כיון שאינו מענין א' לא אמרי' מומר לדבר חמור הוא מומר לקל ע"ש ובש"ך סי' קי"ט סק"יב ע"ש וא"כ אכתי לא אסיק הש"ס הך בריתא ומסברא חצונה אין לחלק בין אם הם מענין א' או לא ושפיר מייתי סייעתא לפי הס"ד ולמסקנא אין כאן סייעתא וא"ש נמי מה שתמה פני יהושע דלא הביאו הפוסקי' הך דחמצן של עוברי עבירה, משום דמשנה שאינה צריכה היא דמה ענין דבל יראה לאכילת חמץ. ומ"ש הוא ז"ל משום דלמסקנא קי"ל דבדרבנן שביק התירא ואכיל איסורא ובריתי' דחמץ וכו' אתי' כר"י ואנן קי"ל כר"ש דחמץ אחר הפסח דרבנן אלו דבריו ז"ל ותימה הוא נהי נמי דבדרבנן אין לסמוך שבודאי החליף עכ"פ מידי ספיקא לא נפקא ונימא שאני אומר החליף כדאמרי' מי קתני שאני אומר וכו' ע"כ מחוורתא כ"מש לעיל:

אלא פשיטא מומר לערלות פיר"שי מבעט במצוה זו עכ"ל כוונתו דאלו אינו מבעט א"כ הא קי"ל בפ"א אינו נעשה מומר עד שישנה או ישלש בחטא, וזה לא שייך בערל ואפי' נימא שאינו מל בניו זה אינו ענין לערל דמשמע שבערלות שבגופו מיירי, שהוא מומר במה שהוא בעצמו ערל ע"כ פירש"י שהוא מבעט בו והזהירו בו כמה פעמי' ולא שמע, ועיי' בכ"מ נדחק בזה בלשון רש"י. אלא מומר לאותו דבר כ' תוס' ולתיאבון דאי להכעיס פשיטא דפסולה עכ"ל ודבריהם צריכי' ביאור דמכ"ש אי איירי להכעיס דאיכא סייעתא לרבא ועדיפא מני' וי"ל דבריהם ע"פי דברי חי' רשב"א דאיכא לאוקמא בלהכעיס ועומד ע"ג דהוה לא זו אף זו מכותי דלהכעיס גרע מכותי, וע"ז תי' דלהכעיס פשוט דפסול אפי' עע"ג וזה כשיטת הר"ן אבל רשב"א העלה דבדיעבד אבל לכתחלה מיהת לא ישחט ולא שייך הכל שוחטין ע"ש.

ועדיין לא נאסר סתם יינם. בפשיטות ה"ומ למימר דהא עיקר סתם יינם משום חתונת בנותיהם גזרו, ויהושפט התחתן עם אחאב. ודלמא עובדי' זבח וכו' וצ"ל דגבי שני למלך כמו עובדי' לא שייך מושל מקשיב וצ"ל נמי דמשרתיו של עובדי' לא הוה מעלי שהם חוזרי' כמו אחאב, ועובדי' דיו להפקיע עצמו, כך שמעתי.

דף ה.

לא הוה מיפליג נפשי' מיני'. צ"ע קצת להרמב"ם דמומר לעבירה מן העבירות צריך בדיקות סכין א"כ, מומר לע"ז לרב ענן לא עדיף מני' וצריך בדיקות סכין וע"כ הראו סכיניהם לפני יהושפט והרי הפליג נפשי' מני' מיהו לזה י"ל דכל טבח נמי דרכו להראות סכינו לחכם משום כבודו של חכם ואין בזה בזיון לאחאב, אבל לפ"מש עוד הרמב"ם דלא אמרי' רוב מציין מומחי' הם במומר וצריך לבודקו אי גמיר א"כ הוצרך יהושפט לבדוק אותם אי גמירי וכדי בזיון לאחאב ואולי ס"ל לרב ענן כרבינא דבשום אדם נמי לא אמרי' רוב מצוים וצריך בדיקה.

מכאן אמרו מקבלי' קרבנות מפושעי ישראל, להרמב"ם דלא נעשה מומר אלא בשני פעמי' אבל פ"א נקרא חשוד א"כ דלמא היינו פושעי ישראל דמציעתא ומנ"ל דבמומר לדבר א' מיירי. תיובתא דרב ענן תיובתא. הרמב"ם פסק דגוי שאינו ע"עז מותר לשחוט מן התורה רק גדר גדול גדרו לאוסרו עש"ך סי' ב' דמגיה כותי במקום גוי ולפע"ד אי ס"ד דגוי שאינו ע"עז נמי פסול לשחיטה קשה איך אפשר שיהי' גוים נודרי' נדרי' ונדבו' כישראל הא כל מה דאיהו לא מצי עביד שליח לא מצי משוי ואיהו לא מצי לשחוט, וכבר שמעתי מקשים כיוצא בזה מטעם דאין שליחות לגוי ולזה י"ל בקדשי' שכל מעשיהם ע"י שליח יש שליחות לגוי אבל מטעם דאיהו לא מצי עביד דע"כ גם בקדשי' לא מצי משוי שליח, שהרי מזה הוכיח הש"ס דכהני שלוחא דרחמנא נינהו ש"מ דגם בקדשי' בעי' שיהי' איהו מצי עביד והכא בגוי איהו לא מצי עביד. בשלמא הא לא קשה למה לי קרא למעוטי שאין מקבלין קרבנו' מהמומר תיפוק לי' דאיהו לא מצי למשחט, דיש לומר דכל שעה בידו לשוב בתשובה ויהי' בר זביחה, אבל אגוי קשה דלא מקרו בידו לגייר עצמו דמי יימר דמזדק לי' תלתא כמבואר פ"ג דקידושין אע"כ כהרמב"ם וה"ל בידו לפרוש מע"ז ויהי' בר זביחה וק"ל.

דף ה:

מומר לאכול חלב ומבי' קרבן על הדם א"ב לתי' קמא של תוס' מומר לאכול חלב היינו שהוא מומר לכל התורה, וקשה הרי בכלל זה מומר לע"ז, ומומר לע"ז הרי הוא כמומר לכל התורה ובל"אה ודם בכלל. ומזה ראי' ברורה לשיטת ר' ירוחם ז"ל דמומר לכל המצות חוץ מע"ז ושבת נמי הוה מומר לכל התורה ומזה מיירי הכא שהוא מומר לכל חוץ מע"ז ושבת וחוץ מדם וק"ל:

דף ו.

א"ל ושמת סכין בלועיך הכא לא א"ל אין כאן שומרי תורה דוקא לקמן בימי ר' אמי שנתקלקלו רובן א"ל כן אבל עתה בימי ר"מ משום מיעוטי' לא יאמר לית כאן שומרי תורה, רק הואיל ורבו ר"מ חייש למיעוטא, והוא התלמיד לא ידע להשיב ר"מ אחור מסברתו, ע"כ א"ל ושמת סכין בלועיך דמיירי בתלמיד היושב לפני כדלקמן וק"ל:

וצל"ע כיון דבימי ר"מ לא נתקלקלו אלא מיעוטן ור"מ הא דחייש למיעוט' א"כ בפ' ב' דע"ז דפליגי ר"מ ור' יהודה במילת כותי ור' יהודה פוסל משום שמל לשם הר גריזי' וקשה הלא בימיהם לא הי' עובדי' להר גריזי' רק המיעוט ור' יהודה הא לא חייש למיעוטא בעלמא. אינו חושש לשאור ותבלין מ"ש תו' דבתבלין לא שייך מעשר צ"ע מש"ס ע"ז ס"ט ע"א תבלין של תרומה ע"ש ועיי' תו' נדה שם. ועיי' תו' ע"ז ס"ו ע"ב גבי תבלין ב' וג' שמות ע"ש:

דף ו:

התם נמי מורי' ואמרה תורא מדישי' קאכיל הקשה מהרש"א הא פועל אוכל באמת בשעת מלאכה, ונעלמה ממנו הלכה ברורה דאחר לא יתן לו לאכול כמבואר בח"מ סי' של"ז גבי בהמה כהאי גוני ע"ש זה שמעתי בשם הגאון מו"ה בער באסקוויץ זצ"ל א"בד בק"ק פרויסטיץ ובחי' ס"פ הניזקי' הארכתי בזה ע"ש:

דף ז:

חבטינהו לא אכל כ' רש"י וליכא למימר לשון דישה וכו' דא"כ אמאי לא אכלה מעיקרא וכו' בפשיטות טפי ה"ל למימר אמאי לא אכלה אחר דחבטינהו דהא מאכל בהמה פטור רק אם לקחם מתחלה לאדם. והכא בשעה שלקחם לאדם לא נתחייב משום שהי' קודם מירוח, ואח"כ כבר יחדם לבהמה. האמנם הי' נ"ל ליישב מ"ש תו' דבירושלמי משני מחמיר על עצמו הי' וגם לדקדק בלשון הש"ס דמשני הא אתמר עלה אמר ר' יוחנן אלא שלקחן מתחלה לאדם וכו' והיל"ל הכא במאי עסקי' שלקחם מתחלה לאדם ואמר ר' יוחנן לא שנו וכו' ומדלא אמר הכי שמע מינה דבאמת לא לקחם מתחלה לאדם אלא שר"פ בן יאיר החמיר על עצמו שלא להאכיל אפי' הלקוח מתחלה לבהמה בלא מעשר אך לא החמיר בלא טעם אלא משום שאמר ר' יוחנן דבשלקחם מתחלה לאדם אסור לבהמה בלא מעשר לכן החמיר על עצמו לעשר לבהמתו לעולם. נמצא דברי הירושלמי עם ש"ס דלן עולי' בקנה אחד. ואם כן הוא א"ש דכ' רש"י אמאי לא אכלה מעיקרא וכו' וליתא מה שכתבתי לעיל. אך ממ"ש בד"ה והתני' בניחותא והנך שעורי' לאדם לקחן מתחלה עכ"ל לא משמע כן:

דף ח.

ליבן סכין. ושחט בה וכו' כ' פר"ח דבעוף דבקנה לחוד מתכשר כשר לכ"ע דהא נשחט הקנה קודם שנשרף רובו, ודבריו תמוהים דהא ע"כפ מצטרפי' נקבי' שיש בהם חסרון לכאיסור ושאין בהם חסרו' לרובו כדלקמן מ"ה ע"א וה"ל רובו ע"י צירוף טרם גמר שחיטה. ומשערי' נמי גדול לפי גדלו וקטן לפי קטנו וע"ש ברא"ש, ע"כ ליתא לדבריו ומשו"ה לא מייתי הריף הא דר' זירא. ומ"מ י"ל קצת ק' הר"ן אהרא"בד ודעמי' דס"ל כר"ז ושאני פגימה דאית לה מורשא והקשה א"כ ה"ל להש"ס לקמן י"ז ע"ב למידחי' כן להדי' וי"ל דמ"מ הוה קשה אמאי צריך אטופרא תלת רוחתא. דהא טופרא הוא משום קנה כמ"ש תוס' שם ובקנה עכ"פ לא אכפת לן ולא פסיקא להש"ס הך דצירוף כל כך, ומשו"ה לא דחו לי' ואמנם למאי דקיי"ל דמצרפי' הנקבי' איתא להא דר"ז ואיתא נמי להך דתלת רוחתא.

בטל מכוה את השחין מ"ש מהרש"א דאם קדם חצי גריס שחין וא"חכ נולד אחר ונטמא תו לא פקע טומאה מני' ע"י ביטול המכוה דבריו מאוד תמוהי' דהא אין כאן טומאה עד שיראה לכהן ובדידי' תלי' מילתא לטהרו או לטמאו ותו הקשה בת"ח דהרי אין השחין ולא המכוה מטמאי' כלל אלא אם נולדה נגע במקום השחין והמכוה אח"כ וכן מבואר להדי' ברמב"ם ר"פה מטומאת צרעת, ותו הקשה שם מה בכך שכבר נזקק לטומאה מ"מ אם פיחת אח"כ אין כאן שיעור נגע, ומהתימה על המהרש"א שהי' לפניו ס' תורת חיים ואיך לא נתן לבו לדבריו האמתיים וע"ש:

דהיינו חדוד מפירש"י מבואר דלא גרס דהיינו חדוד, דא"כ הוה מפרש כפשוטו דלית בי' הבלא כל כך כמ"ש לעיל גבי חדוד שאני, וכ"כ ת"ח וע"ש בישוב פסק הרמב"ם וקרוב לזה בכ"מ ודברי' ברורים הם. ואל תשית לבך לדברי הפלתי סי' ט' בזה:

אר"נ אמר רבה בר אבוה סכין של ע"א וכו' הקשו תו' משוחט בשבת בחוץ לע"ז שתיקן להוציא מידי אמ"הח, ואע"ג דהתם לא הוה קיימא לג' דברים דהרי קדשי' אסורי' בעבודה וליכא חרישה וגם ולד חטאת מתה. מ"מ איכא קלקול טובא במה שמתחייב ג' חטאת. ואין לומר דלמא התם מיירי במסוכנת, דא"כ לא שייך תיקן להוציא מידי אבמ"ה דהרי בלא"ה היתה מתה, ועוד דא"כ לא יתחייב משום שחוטי חוץ דהרי אינה ראוי בפנים דממעטי' חולה ומזוהם. וכל שאינו ראוי' לבוא בפנים אין חייבי' עליו משום שחוטי חוץ ובהכי ניחא דלא הקשו תוס' ממתני' דלקמן בפרקין השוחט בשבת ובי"הכ אע"פי שמתחייב בנפשו שחטתו כשרה ונסבי' חברי' למימר ר' יהודה היא, ור' יהודה הא ס"ל מקלקל בחבורה פטור וא"כ מה תיקן התם שיתחייב בנפשו די"ל דמיירי במסוכנת

אע"ג דמשמע קצת התם שהיתה בריאה בין השמשות מ"מ אפשר שנסתכנה בשבת והוה תיקון משא"כ מהאי דפסחי' הקשו שפיר הנ"ל. ותירצו לחלק דבשבת מתחייב על מחשבתו, והרי דעתו בתיקן קל בזה ולא גרע מקורע בגד בחמתו דחייב משום שתיקן אצל יצרו מש"אכ בע"ז דלא מחייב אא"כ נדבק בידו מאומה מן החרם והרי לא נדבק בידו מאומה כן הסביר רשב"א ע"ש.

מותר לשחוט בה בפני יהושע הקשה ק' עצומה האיך אפשר שיהי' מותר לשחוט בה לכתחלה הא מחוייב לבערו מן העולם כדכת' אבד תאבדון, ואי מיירי בשאול מן הגוי ואין בידו לבערו מ"מ הא רוצה בקיומו אסור, וק' גדולה ועצומה היא, ודבריו בתרוצו מגומגמי' וצריכי' ביאור. אבל מה שהבנתי מתוך דבריו דהוא דלא לי חספא ואשכחת מרגניתא, והוא על פי דברי ר"נ ר"פ השוכר את הפועל ס"ג ע"ב דהשוכר לשבור ביין נסך שכרו מותר א"עג דרוצה בקיומו של חביות מ"מ כל למעוטי תפלה שפיר דמי, וכ' הר"בי ססי' קל"ג בטעם הדבר וז"ל כלומר דלא מתסר רוצה בקיומו אלא כשהוא רוצה בקיומו כדי להשיב לבעלי', או עד שימכרם אבל רוצה בקיומו עד שיאבדנו הוא בידיו לא חשיב רוצה בקיומו עכ"ל ובחי' בסיומא דמס' ע"ז הבאת' ראי' לדין זה ממה דאמרי' התם אשריהם תשרפון באש אמאי בבטול בעלמא סגי להו, ומאי קושיי' עכ"פ מזמן עברם הירדן עד שכבשו יריחו לא הי' להם שום גוי מזומן שיבטל, וכל האשרות שמצאו אז הוצרכו לשרפם אע"כ מותר להשהותם ע"מ לבטל ע"י גוי לכשימצא, וכן יש להוכיח מעטרת מלכם שבא אתי הגתי ובטלו וכ"מש פני יהושע ג"כ. ומכ"ש הכא במשמשי ע"ז דקי"ל בטל ע"ז בטל משמשי' וא"כ אפשר שהישראל משמר הסכין עד שימצא גוי ויכרחנו שיבטל הגוי הע"ז עצמה בעל כרחו וממילא בטלה משמשי' וכל כי האי גוני שרי' לפי הנ"ל. ובזה ניחא מ"ש המרדכי כאן דמדייק דה"ל למימר שהטבילה ולבנה באור דהא לכתחלה צריך טבילה כלי גוים ומזה הוכיח דסכין של שחיטה לא בעי טבילה. ודבריו מאוד תמוהים דלמא בסכין ע"ז של ישראל מיירי וא"נ בשל גוי ובשאולה לא בעי טבילה, ולפי הנ"ל א"ש דאי ס"ד של ישראל הא אין לה בטול עולמית ולא שייך משהה ע"מ לבטל וה"ל רוצה בקיומו וכן בשאול שאין הסכין והע"ז בידו לכוף הגוי לבטלו וסופו להחזירו לו לא שייך משה' ע"מ לבטלו. ומיהו אכתי יש לפקפק דנהי משהו' ע"מ לבטלו לא משכחת בשל ישראל דהרי אין לה בטול, אבל ע"כפ משכחת משה' ע"מ לבערו מן העולם. וי"ל דזה לא שייך אלא כגון לשבור ביי"נ שהוא עוסק בביעור ושובר והולך רק שרוצה בקיומן עד שיגיע אל החביות לשברו בידיו, זה מקרי משהה ע"מ לבערו ושכרו מותר. משא"כ הכא שהשיהוי אינו צריך לביעור דאפי' אם

לא מצא די ידו לבערו מן העולם עד זמן פלוני, מ"מ אינו מן הראוי שישחוט בו שהרי השחיטה אינה עסק לביעור ע"ז משו"ה הוצרכתי לומר שמשהה ע"מ לבטל והבאתי ראי' מאשריהם תשרפון באש, וזה לא שייך בע"ז של ישראל, ויפה דייק המרדכי:

ובזה י"ל מ"ש הרמב"ם דוקא אם עבר ושחט מותר ולא לכתחלה, ור"נ הא אמר מותר לשחוט לכתחלה, ועוד לדבריו לא מקשה הש"ס ותיפוק לי' משום שמנות' דאאיסורא לק"מ דהא להרמב"ם אסורה הבהמה והבשר בדיעבד דלא כהרא"ש, ואהתירא נמי לק"מ דהא בדיעבד מותר ולא לכתחלה, ולפי הנ"ל נ"ל דס"ל להרמב"ם מדשני רבא בלישני' ואמר והמחתך מותר ולא אמר מותר לחתוך ש"מ רבא פליג אהא אר"נ ואינו מתיר לכתחלה וכן דקדק בת"ח ובהא פליגי דלר"נ ס"ל כי היכי דמותר לשבור בי"נ למעוטי תפלה הה"נ מותר הכא הואיל ומשהה ע"מ לבערו או לבטלו ורבא אוסר הא דלא דמי להתם דהכא השחיטה אינה צורך ביעור ולא ביטול, והדיוק דאשריהם תשרפון באש דלא כרבא ומשו"ה אוסר רבא לכתחלה, ומ"מ הש"ס פריך שפיר ותיפוק לי' אהתירא דלשחוט דר"נ דהרי הוא מתיר לכתחלה מיהת, והרמב"ם פסק כרבא דהוא בתרא דלכתחלה אסור, וע"מש עוד בסמוך א"יה ועיי' באריכות בסיומא דמס' ע"ז בחידושינו כי שם מקומו. ואפשר שכל זה בכלל כוונת פ"י כאן אלא שלא נתבאר כל צרכו:

ותיפוק לי' משום שמנוני' דאיסורא מלשון רש"י משמע דאהתירא דלחתוך קא קשי' ולא אשחיטה, וס"ל לרש"י דלשון מחתך מותר משמע נמי לשון לכתחלה וכן ראיתי בס' בכור שור דמדלא אמר אסורה ומותרת לשון נקבה דהוא קאי אבהמה משמע דאלכתחלה קאי ואהשוחט ע"ש ודלא כמ"ש לעיל, ונ"ל טעמא דלא פי' רש"י כן אהתירא דלשחוט. היינו טעמא דהרי פי"רשי שמנוני' דנבלות שנבלעו בסכין, משמע דמהשמנוני' דטוח על פניו של סכין לק"מ דלאו בשופטני עסקי' שישחוט לכתחלה בסכין ששמוני' איסור טוח על פניו בלי קנוח וע"כ לא פריך אלא מהבלוע והנה אי ס"ל להך מ"ד בי"הש צונן ואינו מפליט בליעת הסכין ומ"כש לפ"מש לקמן אי"ה ס"ל לרש"י כהפוסקי' דאפי' למ"ד בי"הש רותח מ"מ אינו רותח כ"כ להפליט הבלוע וא"כ מאי פריך ותיפוק לי' וצריך לומר דע"כפ קי"ל היתר שנגע בכלי איסור צונן אפי' נקי ויבש מ"מ בעי ההיתר הדחה ועיי' לקמן קי"א ע"ב גבי צונן אמרי לה בעי' הדחה ומ"ש הר"ן שם וא"כ ק' הש"ס הכא עכ"פ איך מותר לחתוך או לשחוט לכתחלה הא עכ"פ צריך הדחה אח"כ ודלמא משתלי כן צריכי' לפרש. וצ"ע לכאורה הא דרכו של כל בשר להדיחו והכא לא שייך מ"ש מהר"שא בשם הר"ן דלהסר השמנוני' צריך שפשוף גדול ד"זא הא הכא ליכא שום שמנוני' כלל רק נגיעה בכלי איסור ומה שפשוף צריך, ומש"וה פי"רשי דאהתירא דלחתוך אטמא

דקיימא לקורבנא קמקשה דמשמע לי' דמיירו סתמא אפי' הודחו כל הצורך ולא יודחו עוד קודם בשול וא"כ אסור לחתוך לכתחלה על סמך שידחנו אח"כ דלמא משתלי כנ"ל לפרש בכוונת רש"י ז"ל:

ובזה יש לסלק תלונות הי"שש והמהרשא מהראש, דהראש ס"ל גם אהתירא דלחתוך נמי לק"מ ק' הש"ס דרבא מיירי מאטמא שלא הוכשרו עדיין לאכילה ויכול לחתוך על סמך הדחה אח"כ כיון דבל"אה מדיח להו והא דנקט רבא בכי האי גוני, ולא נקט סתם אטמא ודיעבד, משום דכח דהתירא עדיף לי' לאשמועי' וק"ל:

א"נ י"ל דאהתירא דלשחוט ס"ל לר"שי אפי' יהי' גם היתר הנוגע בכלי איסור צונן צריך שפשוף גדול מ"מ ס"ל דבית השחיטה שהוא מלא דם הרבה צריך ג"כ שפשוף גדול להסיר דמו, והא דאמר לקמן מדיח מיירי לצלי דלא הוה בעי הדחה בלא"ה כהי"מ שמייתו הרשבא והרן ור"נ הכא מיירי לקדירה ומשום כח דהתירא נקט לקדרה דצריך שפשוף גדול בבית השחיטה להסר דמו ולק"מ כ"א אלחתוך דא"נ מיירי בלא הודחו עדיין מ"מ אסור לכתחלה משום שפשוף כמ"ש מהרשא בשם הרן:

עוד י"ל לפמ"ש הראשוני' ז"ל דלר"ז דביה"ש מרווח רווח היודע בסכין שהוא של נכרי' ועבר ושחט ואמר ברי לי שלא הטיתי מותר משום דבי"הש מרווח רווח עיי' בחי' רשבא, ורק לכתחלה אסור לומר אשחוט ולא אטה, וגם אדיחנו אח"כ כולי האי לא אסרו, ולק"מ אהתירה דלשחוט דר"נ מיירי באומר ברי לי וגם אדיחנו או אקלפנו ונקט הכא משום כח דהתירא וע"כ הק' אהתירא דלחתוך דלא שייך מרווח רווח:

וכל זה הוא דלא כ"מש לעיל להרמב"ם דרבא בדיעבד קאמר ולא קשה אלא אדר"נ דמתיר לכתחלה עיי' וק"ל:

משום שמנוניתא דאיסורא כבר כ' לעיל דס"ל להרמב"ם דבדיעבד מיירי ואפשר שהי' לו כן הגי' בגמ' בדר"נ דאם עבר ושחט מותר וגם ס"ל לרמב"ם דבמקום דאסור לשחוט ולחתוך אי עבר הכל אסור וא"כ לק"מ ק' הש"ס ותיפוק לי' וכהוכחת הראש באמת. וי"ל לפ"מש רשבא לקמן בשמעתין למ"ד בי"הש רותח הרי נבלע בכל הבהמה דכל הבהמה רותחת היא בשעת שחיטה כדמשמע לקמן גבי כפלי וא"כ יתבטל בס' ותי' אה"נ אלא מ"מ צריך קליפה במקום מגע הסכין ע"ש, וא"כ הכא בתקרובו' ע"ז דהוא במשהו יהי' כל הבהמה אסורה דבלעה משמנוני' תקרובו' ע"ז דבמשהו, ור"נ מסתמא ס"ל ביה"ש רותח כדאמר לקמן ר"נ אמר שמואל קי"א ע"ב וכדמייתי תו' בשמעתין ד"ה והלכתא, וא"כ שפיר פריך אאיסורא תיפוק לי' דבל"אה כל הבהמה אסורה משום שמנוני' דבמשהו. אלא דיש לפקפק א"כ ע"כ הך שמנוני' עם בשר מין במינו הוא דבשאינו מינו אין ע"ז

במשהו דיין במים בנ"ט ורק עם מינו וא"כ איך אמר רב קולף הא כל מין במינו לרב לא בטל, והייתי רוצה לומר כיון דאזלי' בתר שמא וקיי"ל בשר עז ואיל ושור שלשה מיני' הם כמבואר סי' צ"ח א"כ רוב השמנוני' הוה אינו מינו עם הבהמה ששוחט עתה ומשו"ה אמר רב קולף אלא לפ"ז לא א"ש הכא דהא בע"ז אינו מינו נמי בטל ובאמת למ"ד נבלה בטלה בשחוטה במנחות כ"ג ע"א דה"ל אינו מינו משום דא"א לשחוטה שתעשה נבלה א"כ י"ל בשלמא רב לקמן מיירי מאיסור נבלה ה"ל אינו מינו עם שחוטה מש"אכ תקרוב' ע"ז ה"ל מינו שאפשר שגם ההיתר יעשה תקרובת ע"ז, אלא דלא ניחא לי דהא דנבלה בטלה בשחוטה לענין טומאה מיירי ולא לענין איסור והיתר. כאשר ביאר הפ"ח וכן העליתי בחי' פ' גיד הנשה גבי הא דאוקי רב אמורא עלה וקדרש כיון שנתן טעם בחתיכה ע"ש ק' ע"א. ואמר א' מן התלמידי' דהכא דאיכא נמי דם אמרי' סלק מינו כמי שאינו ולא משמע לי מרשב"א שיהי' הדם שבבית השחיטה מסייע לבטל דא"כ אפי' קליפה לא צריך, וע"כ בולע טרם בוא זילוף הדם ומבליע בכל הבהמה, ואי משום דם הנבלע בבהמה לא שייך סלק בכי האי גוני כמ"ש הרשבא שם גבי סלק ע"ש:

דף ח:

וא"בא שלבנה באור המ"ל שהמתן לה עד שלא תהי' בת יומא ואז מותר לכתחלה לחתוך על סמך שידיחנה אח"כ דא"נ משתלי לית לן בה דנטל"פ מותר בדיעבד אלא כיון שע"כפ צריך לומר שהכשירה ע"י המתנה מעת לעת נקיט הכשר דעדיף מיני' שליבנה באור דלזה לא צריך הדחה אח"כ כלל. אך הא קשי', הא סתם כלי אינו ב"י ואינו צריך להמתין לה כלל ומאי קשי' לי' מעיקרא ותיפוק לי' וכו'. וי"ל דהך דסתם כלי אינו ב"י היינו מטעם ס"ס ולא ניחא לש"ס למימר דר"נ פליג ארבי' שמואל דלית ס"ס בתקרובו' ע"ז במס' זבחי' ע"ד ע"א, וליש נוסחאו' התם הא כי אמרית' קמי' דשמואל היינו ר"נ אמר רבה בר אבוה דאשתעי לעיל מני' ע"ש משו"ה הוצרך לומר שליבנה באור, ובזה ניחא דהרמב"ם לא מייתי הך דליבנה באור משום דלמאי דקי"ל כרב התם דגם בע"ז אמרי' ס"ס א"כ סתם כלי' אינן ב"י לק"מ ותיפוק לי' והיינו כהרש"בא דס"ל בדעת הרמב"ם ככל הפוסקי' דסתם כלי' אינן ב"י. ומ"ש הב"י בסי' קכ"ב דקשה על זה מ"מש הרמב"ם גבי חמאה של גוי' ישבתי בחי' לי"ד כמ"ש מג"א גבי חמץ סי' ת"מז סק"כג ע"ש וק"ל: אמנם כד מעיינת שפיר אין ראי' משמואל דזבחי' דאפשר התם דאיקבע איסורא דטבעת של ע"ז בהא לא מועיל ס"ס כיון דעכ"פ איכא כאן טבעת של איסור מש"אכ גבי סתם כלים דהס"ס הוא שאין כאן שום איסור כלל אפשר דמודה שמואל, וע"ש בזבחי' דכן צריכי' לומר גבי פלוגתא דר"י ור"ש ברמוני באדן וא"כ הדר' ק' לדוכתא אהמקשן, ואי

נימא דקושייתו משום דסתם סכין אינו מקונח וכדעת ר' יונה שברשבא לקמן בשמעתן הוה א"ש מיהו רש"י פי' בהדי' משום שמנוני' הנבלע בבשר וכתבתי לעיל מילתא בטעמא מדוע כ' כן והדק"ל.

שלבנה באור כ' רשב"א ור"ן דלא נחית לדיני הכשר ואה"נ דסגי בנעיצה ע"ש ולא ניחא להו בתי' תו' דרוצה לתרץ למ"ד בי"הש רותח משום לטעמי' דס"ל שאין בחום בי"הש להפליט מה שבדופני הסכין ולקמן מיירי בשומן טוח על פניו, וא"כ אי נעיץ לי' בקרקע להסר השמנוני' בעץ סגי מש"וה תירצו דא"הנ ולבנה באור לאו דוקא:

ומ"ש תוס' בדיני הסכיני' מבואר היטב בחי' שלהי מס' ע"ז גם יישוב פסק הרמב"ם דס"ל סכין שפה על המשחזת והיא טהורה לחתוך בו רותח וא"כ ה"ל לשנוי' כגון ששפה ע"ש.

ושמעתי מי שנשתבש והקשה מאי מקשה תו' דסכין ברותחין סגי לי' לפ"מש תוס' לקמן פ' כל הבשר ק"ח ע"ב ד"ה שנפל דבעי' שיהי' במי הגעלה ס' לבטל הפליטה, א"כ ע"ז דבמשהו לא מהני לי' הגעלה והאמת דמ"שוה לא מהני הגעלה לחמץ אחר זמן איסורו, אבל זה המקשה לא חש לקימחי' דוקא חמץ דגם שלא במינו הוא במשהו לא מהני לי' הגעלה אח"ז איסורו, אבל ע"ז דבס' שלא במינו א"כ מתבטל השמנוני' במי ההגעלה:

השוחט בסכין של נכרים כ' תו' ביודעי' בה שהיא בת יומא, משמע דס"ל להתוס' כהפוסקי' דשמנוני' בעין נמי נעשה פגם על גבי דופני הכלי, אבל זה דוחק דלא קיי"ל הכי אבל הנראה דפשיטא להתוס' דבמקונח איירי ודלא כרש"י ורשב"א ור"ן משום דקשי' להו קו' הרשב"א איך אמר איידי דטרידי למפלט וכו' הא קי"ל דשמנוני' בולע אע"ג דטריד למפלט דם ע"כ ס"ל במקונח מיירי, והשתא ניחא דנהי דבולע שמנוני' בעין, אבל להפליט שמנוני' שבדופני הסכין לא אמרי' כיון דטרידי בהוצאת דם. וע"מש עוד בזה לפנינו אי"ה:

ומ"ש תוס' דרבא ה"ל למיפשט משמעתין דס"ל לרב נטל"פ אסור הוא תימה דלמא שאני לי' לרב בין פגם בדופני הקדרה ובין עכברא בשכרא דפוגם בעין, וכ"כ תו' להדי' בפסחי' בסוגי' קדרות בפסח ישברו ע"ש, וכבר עמד בזה בס' באר יעקב. ואולי י"ל דס"ל להתוס' אלו הי' ס"ל לרב החלוק שבין פוגם בעין לפוגם בדופני הקדרה לא הי' רב פליג אדשמואל בכח ויהיב טעמא דמתני' דאיסור שמן משום דדניאל גזר, הלא אין לו שום ראי' מפורשת בקרא דעל לבו שם ולכל ישראל הורה. וא"כ מנ"ל להכחיש את ר' שמלאי ולומר דר' יהודה נשיאה לא התיר שמן מעולם. עד שקרא עליו שמואל זקן ממרא כדאי' שם בתוס' ומנ"ל הא דלמא על לבו שם ולכל ישראל לא הורה, וטעמא דמתני' משום זליפתן אע"כ הי' קשה לרב דע"כ דבש נמי ליתסר במתני' ולא ס"ל לחלק בין פוגם בעין לפוגם בדופני

הכלי, ואתי' דבריתא דשמעתין כהוגן והתוס' בפסחי' צ"ל דס"ל כהתוס' דע"ז שהקשו שם איך פליג ר' יהודה נשיאה אדב"ש וב"ה וע"ש דדבריהם דלשם אינם עולי' בקנה עם תו' דשמעתין, וכן ס"ל לתו' בפסחי'. הקצרתי וסמכתי על המעיין:

ורב"בח אמר מדיח לרש"י וסיעתו דהשמנוני' קרוש על פני הסכין א"ש כתי' הר"ן דלא סגי בהדחת הבשר בעלמא משום דבעי שפשוף גדול. ולהתוס' דמיירי בסכין מקונח ואפ"ה בעי הדחה משום שנגע בכלי איסור. צ"ל דלצלי איירי וצלי לא בעי הדחה קמייתא אבל לקדירה הוה סגי באותה ההדחה שמדיחי' כל בשר דלסכין מקונח לא בעי שפשוף גדול:

דמ"ס בי"הש צונן פירש"י כלומר אין חום בי"הש חזק לבלוע וכו' רצה בזה דודאי לא פליגי במציאות, אלא מ"ס צונן הוא לענין זה להבליע השמנוני'. וכן צריך לפרש מ"ש רש"י לקמן ד"ה בצונן קסבר ביה"ש צונן וכו' אין רצונו דס"ל כמ"ד ביה"ש צונן ובסכין של נכרי מדיח, דהא בדיבור שא"חז כ' דלענין סכין שקשה לבלוע הא דאמר הכי, אע"כ הכי קאמר לענין זה הוא צונן שלא יכול להבליע את השמנוני' לתוך הסכין הקשה לבלוע ואידך ס"ל גם לענין זה הוא חם. ושוב כ' רש"י דפלוגתי' להבליע שמנוני' לתוך סכין הקשה. אבל בבהמה כשרה כ"ע מודי' שבי"הש צונן לענין זה שלא יכול להבליע דם לתוך סכין הקשה וזה פשוט וק"ל:

אגב דוחקא דסכינא בלע, מ"ש תו' על הריב"ם משמעתין אימת קא בלע לכי חיימא, היינו לשיטתם דס"ל סכין של נכרים במקונח מיירי, וא"פה אגב דוחקא מפליט מסכין הקשה א"כ ה"ה שיבליע לתוך סכין הקשה אגב דוחקא, ויפה הקשו על הריב"ם. אמנם הוא יסבור כרש"י וסייעתו דסכין של נכרים באינו מקונח מיירי ובהא מועיל דוחקא דסכינא להבליע לתוך צוואר הבהמה, וה"ה במנקרי חלב בעין. מש"אכ בא"מהח לקמן להבליע לתוך הסכין הקשה לבלוע זה אינו יכול אגב דוחקא ולק"מ:

ומ"ש עוד תוס' מצנון שחתכו בסכין לא ידעתי כוונתם דהתם מה מועיל דוחקא הא ע"כפ הוה נ"ט בר נ"ט כמו דגי' שעלו בקערה רותחת ורק ע"י צרוף דוחקא וחורפא ה"ל טעם גדול כמו בנתבשלה ואסור נ"ט בר נ"ט וכן מבואר שם בכוונת רש"י למעיין שם:

והלכתא אפי' בצונן מ"ש רש"י דלעיל פסקי' כמ"ד קולף מש"אכ הכא קשה לבלוע היינו לטעמי' דבסכין של נכרים מיירי באינו מקונח ויש לחלק כנ"ל, מש"אכ לשיטת התוס' וסיעתם דמיירי במקונח ומפליט ה"ה ומ"כש דמבליע לתוכו וכיון דאיפסקא הכא הלכתא בצונן ה"ה דקיי"ל לעיל כרב"בח מדיח וכן דעת הרי"ף ז"ל וק"ל.

דדאיב תרבא ובלע בשרא, לרשב"א צריך קליפה, וצריך לומר ללישנא דלעיל משום דוחקא דסכינא קולף אבל משום חום בי"הש לחוד לא הוה בעי קליפה, אפי' אי איירי לעיל בשמנוני' קרוש על פניו מ"מ יש לחלק דהתם נהי דב"יהש חם מ"מ הסכין צונן, מש"אכ הכא שניהם חמין כפלי ובשרא. דכל האברי' חמין הם מחום הטבעי:

דף ט.

זימנין דשהה ודרס ולא ידע הא דלא אמר נמי החליד כדלעיל ב' ע"ב גבי חש"וק וע"ש תו' ד"ה שמא ישהו, וע"מש ת"ח כאן, ונ"ל מזה סעד לדברי רשב"א דעיקר רבותא דקמ"ל אפי' אי אמר ברי לי שלא דרסתי ולא שהיתי פסול משום דעביד לה ולאו אדעת' וזה לא שייך בחלדה:

בא זאב ונטל בני מעי'. עיי' מ"ש רשב"א והאריך בוויכוחו עם ר' יצחק הלוי דמצריך בדיקה לריאה ע"ש היטב. הנה מ"ש רשבא דלר"מ נמי דחייש למיעוטא, מ"מ כיון דבפסח וקדשים ע"כ שרי' רחמנא משום דלא אפשר א"כ ה"ה בחולין נמי דלא התירה תורה לחצאי', נראה שהוצרך לזה דא"כ תקשי לדר' עקיבא דחייש נמי למיעוטא ואיך התיר לשחוט מסוכנת ע"י כזית בשר מבית טביחותה. אע"כ דכיון דמותר בפסח וקדשים ה"ה בכל מקום. והנה כי כן י"ל דס"ל להר"י הלוי דלר"מ דחייש למיעוטא לא הותר אלא מה דא"א בפסח וקדשי' דהיינו שמא במקום נקב קשחיט או שארי טריפות הפנימי' שקשה מאוד לבדוק אחריהם בכל הקדשים אותם הותרו בחולין משום דלא התירה תורה לחצאי' מש"אכ אותם הטריפו' שאפשר לבדוק בפסח וקדשי' אה"נ דצריכי' בדיקה בחולין דמנ"ל להקל כיון דחיישי למיעוטא. וא"כ צריכי' להבין איך התיר ר"ע מסוכנת בי"ט ע"י כזית מבית טביחתה, דהא ע"כפ צריך בדיקה לקצת טריפות לר"ע דחייש למיעוטא וצריך לומר דהכי ילפי' מפסח וקדשי' דהיכי דא"א סמכי' ארובא וה"נ א"א דא"כ תמות הבהמה. והשתא אחר הנחה י"ל דס"ל להר"י הלוי ז"ל דריאה דהוה מיעוט המצוי' הוה דינא לדידן כמו שארי מיעוטי' לר"מ ור"ע דהיכי דאפשר חיישי' ואפי' נאבד הריאה אסורה והיכי דלא אפשר לא חיישי', ומש"וה לק"מ מהא דתלי' בריאה היכי דמשמשא ידא דטבחי' היינו משום דא"כ לא נאכל בשרא מעולם דתמיד ימצא נקבי' באותן המקומו' דטבחי ממשמשא תמן:

ובזה יתישב כל מה שהקשה רשבא על שיטה הנ"ל, ומה שהקשה רש"י לרבותיו אתמול אכלנו מחלבה אין הק' אגוף הדין דחלב, דגבי חלב הוה א"א והיכי דא"א שאני. רק מחזי כחוכא ואטלולא שיהי' החלב מותר והבשר אסור עד אחר הבדיקה ועל זה תי' שאינו

כחוכא ואטלולא, משום די"ל התורה התירא בחלב אפי' יוצא מכלל איסור מדכתי' ארץ זבת חלב ודבש עיי', הקצרתי מאוד וסמכתי על המעיין:

דף ט:

דבר שיש בו דעת לשאול ע' רמב"ם פ"טו מאבות הטומאה הלכה ז' ח' כ' תטעם משום שאין בו דעת לשאול, והראבד כ' שהוא שבוש אע"פי שיש בו דעת לשאול, וכוונתו משום שאין לטומאה מקום. וכן פי' הרע"ב משנה ב' פ"ד דטהרות, עיי' נזיר ס"ד ע"א יליף לי' מקרא השרץ השורץ על הארץ להתיר ספק טומאה שאין לה מקום. וה"כמ כ' דמשמעתין משמע דהטעם משום שאין בו דעת לשאול, ולפע"ד ליישב דעת הראב"ד בזה ע"פי מה שהקשה הרשבא בשמעתן מה עלה על דעת רב שימי להקשות וכי לא ידע שהטעם משום שאין בו דעת לשאול, והנלע"ד דהנה בק' דלעיל א"ל אביי ולא שאני בין ס' איסורא וכו' כבר פירשו דבהכי פליגי דאביי ס"ל דספק ר"הי להחמיר הלכתא גמירי מסוטה אבל ס' לטהר בה"ר לאו מסוטה גמרי אלא דינא הכי לאוקמי אחזקה, ורבא ס"ל בהיפוך דלהחמיר ברה"י דינא הוא דלא אזלי' בתר חזקה בשום מקום ולטהר בר"הר הלכתא גמירי לה. והשתא בא רב שימי להוכיח דלא כרבא מדאמרי' חולדה מהלכת וכו' ספיקו טהור והיינו מקרא דהשרץ השורץ על הארץ כנ"ל, ובקרא לא מפורש אי בא להוסיף חומרא, דבר"הר לא יהי' ספיקו טהור אלא באין לטומאה מקום. או להיפך להקל ברה"י שלא ניטמא אלא ביש לה מקום והנה משנתנו דמס' טהרות ב"הי מיירי כמבואר והשתא אי אמרת בשלמא ס' טומאה ברה"ר טהור דינא הכי בכל התורה, ור"הי לטמא גזירת הכתוב הוא מסוטה א"ש דמוקמי' קרא דעל הארץ, לטהר בר"הי באין לטומאה מקום. ולא להחמיר בר"הר ביש לה מקום. אבל אי ס"ד כדרבא א"כ איפכא ה"ל למימר בר"הי טמא לעולם אפי' אין לטומאה מקום. וקרא כי אתא לר"הר שלא יהי' ספיקו טהור אלא ביש לה מקום. וע"ז תי' רבא אה"נ דבר"הר אינו טהור אלא באין לה מקום. ובר"הי טמא לעולם אך התם מיירי באין בו דעת לשאול דגמרי' בסוטה דאפי' בר' היחיד טהור, כן צריכי' לפרש, וא"כ למסקנא דקיי"ל ס' איסורא להקל היכי דאיכא חזקת היתר קמו סברת רב שימי וכהראב"ד, אמנם הרמב"ם לטעמי' דס"ל דילפותא מסוטה אסמכתא היא מדרבנן, ומן התורה ס' להקל ע"ש וליתא לכל הנ"ל.

דף י.

א"נ טעמא דהניחה מגולה וכו' עיי' ר"ש שם במתני' שכ' אין דרכו של אדם לגלות כלל במקום דשכיחי שרצים וא"כ אזדא לי' הוכחה קמיתא דשאני התם דאין אדם מגלה כלל ודלא כפי"רשי דאיכא לספוקי נמי באדם. ומשו"ה קאמר א"נ, וא"כ ר"שי פי' אליבא

דלישנא קמא, והר"ש מפרש כלישנא בתרא, ובזה י"ל דברי מג"א סי' תל"ד סק"ד, ועיי' בחק יעקב, ואפשר בגוני דחמץ דאיכא למיחש טפי לשרצים גם לישנא קמא מודה דאין דרכו של אדם לגלות כלל.

אתמר השוחט בסכין ונמצאת פגומה וכו' שיטת רמב"ן דלרב הונא פסולה אפי' בנאבד הסכין וכ' רשב"א דמודה רמב"ן דלדינא דקיי"ל דהלכתא כר"ח בשבר בהי עצמו' ה"ה דנאבד נמי כשר ולא אמרה אלא לר"ה, והעלה הרשב"א דאוקמתא דרב אשי בריש מכילתין כדרבא דמומר בודק סכין היינו להלכתא אבל לר"ה לא בעי מומר בדיקת סכין בתחלה דהרי ע"כ צריך לבדוק אחריו, ושמעתי מהמופלג מ' זלמן ליב ני' דהיינו דפריך הש"ס לעיל בשמעתא קמיתא רבא מ"ט לא אמר כשמעתין ופי' תו' דה"ל לאוקמא מתני' קמיתא במומר, והיינו טעמא דקפיד הש"ס בהכי משום דמתני' בתריתא תנן סתמא הכל שוחטין ותו לא מידי ואיכא למטעי דהכל מומרי' שוחטי' אפי' בלא בדיקה בתחלה וכר"ת דבדיקת סכין מאן דכר שמי' בהך מתני' משו"ה עדיף לאוקמא קמיתא במומר דשם מפורש ואם שחטו שחיטתן כשרה דע"כ יתפרש ואם שחטו המומרי' בלא בדיקת סכין בתחלה יבדקנו אחריו וכשר, ואסיק הש"ס אה"נ רבא מוקי לקמיתא במומר ובתריתא בכותי ולדברי אביי קאמר ולי' לא ס"ל, ומיושב בזה דקדוקו של פני יהושע ז"ל דאמר רבא לקמן חדא בכותי וחדא במומר וה"ל למימר קמיתא במומר ואידך בכותי והא"ש דלא נחית לפלוגתא דנהי דלר"ח למאי דקי"ל רישא במומרי' מ"מ לר"ה ע"כ נהפוך הוא ע"כ מסתם קסתים לי' חדא בכותי וחדא במומר לכל חד כדאי' לי' ודפ"חח: אע"פי שנתעסקה באותו המין כל היום כלו וכו' עד שיאמר ברי לי וכו' כ' תוס' לחד תי' דהכא לטהרות מחמרי' טפי דאע"פי שחפפה סמוך לטבילה לא עלתה טבילה עד שיאמר ברי לי, וצ"ע א"כ מאי מקשה אדר"ח דלמא לחולין לא בעי כלל אפי' חפיפה סמוך טבילה ואפי' לא נתעסקה באותו המין, דאע"ג דרבא אמר להדי' בנדה דאי לא חפפה סמוך לטבילה צריכה לחזור לחוף ולטבול ואפי' בלא נתעסקה באותו המין, מ"מ היינו מימרא דרבא אבל אינו לא משנה ולא בריתא ולא תקשי מני' לרב חסדא וי"ל דהא פשיטה להש"ס דאין להחמיר בטהרות כולי האי, דהא ק' הש"ס אמסקנא קאי דמתיר ר"ח אפי לא שבר בה עצמות כמ"ש רשב"א. והיינו מדנקיט סתמא השוחט בסכין ונמצאת פגומה ולא הזכיר שבר עצמות שמע מינה ר"ח מתיר אפי' לא שבר כמ"ש רשב"א וא"כ כיון דר"ח מתיר בהא ואוקמא לסכין בחזקת בדוק אע"ג דעסק בחתיכת עור בין בדיקת סכין לחתיכת סימנין מ"מ מכשיר, אפי' לא שבר עצמות אח"כ, א"כ ממילא דמדינא טהורה אפי' לא חפפה סמוך לטבילה דהרי עכ"פ כיון דחפפה רחוק מן

הטבילה לא גרע מבדק הסכין וחתך עור קודם פגימת סימני', והי' לנו לטהר ה"נ ואפי' בלא נתעסקה באותו המין, וא"כ לא יתכן להחמיר בטהרות אפי' חפפה סמוך לטבילה וגם נתעסקה באותו המין אח"כ כולי האי לא מחמרי' ושפיר פריך.

ובזה אש"נ מה שקשה לכאורה למאי דלא קיי"ל כר"ח בשבר בה עצמות וע"כ דלית לן הך סברא דסכין איתרעי בהמה לא אתרעי ולית לן הך ס"ס דהתוס' וא"כ מאי דמקלינן בשבר בה עצמות כר"ח היינו משום דעצם ודאי פוגם ואין ספק מוציא מידי דאי, א"כ יקשה עלן הך בריתא דטבל ועלה דאין לומר סכין איתרעי ושרי' מכח ס"ס א"כ אפי' בלא שבר נמי, ודוחק לומר דבלא שבר עצמות ליכא אלא ס"ס לחוד לא מקלינן ודוקא בצירוף שניהם. דלא משמע כן מהתו' ועפ"י מ"ש מהרש"א. ולפי הנ"ל ניחא דלדידן דבלא שבר אסור מדינא ורק בשבר לא קשה מידי מבריתא, דמשום חומרא דטהרות מעלינן קצת דרגא לאסור אפי' נתעסקה באותו המין ואפי' חפפה סמוך לטבילה עד שיאמר ברי לי'.

והשתא לפ"ז רבא דאמר התם אם לא חפפה סמוך לטבילה צריכה לחזור לחוף ולטבול מיירי בלא נתעסקה באותו המין, אבל נתעסקה טהורה אפי' לא חפפה דה"ל כשבר עצמות דכשר אע"פי דחתך בעור בין בדיקת סכין לפגימת סי' דה"ל כחפיפה רחוקה, ורבא הא מיירי לבעלה ולא לטהרות, והן הנה דברי רשב"א בתה"א דמייתי בטי"ד סי' קצ"ט ופסקו בש"ע שם סעי' י"א ובבאר הגולה צווח כי כרוכי' משמעתין וגם הש"ך האריך בזה ולפי הנ"ל ניחא:

והא הכא דודאי טבל ספק הי' עליו לפי הענין ה"ל לומר הא הכא דודאי נתעסק באותו המין, דהוא דומי' דודאי שבר עצמות או דהי' לו לומר גם לעיל דודאי שחט ונימא דקרוב לודאי שחט במ"ש תוס' גבי ודאי טבל, אבל הנלע"ד דלא הומ"ל קרוב לודאי שחט כיון דבשעה שפגע בסימני' כבר הי' ספק אצלינו מפני שעבר העור ואפשר שנפגם. מש"אכ בשעה שטבל הי' אצלינו ודאי שטבל דמ"הת ניסק אדעתן שיהי' עליו דבר חוצץ. ומשו"ה אמר לעיל עצם ודאי פוגם ור"ל דהך עצם ששבר עתה ודאי לנו שגרם פגימה, דממ"נ אי לא נפגם בהעור א"כ ודאי דנפגם בהעצם. ואי נפגם בהעור, א"כ השתא עור הרך גרמה פגימה בהסכין ההוא מכ"ש שנתגדלה הפגימה ע"י עצם הקשה, נמצא העצם הזה ודאי פעל פעולת הפגימה, והעור ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי, והוה זה כמו ספק ודאי גבי ספק ויבם וזה לא שייך גבי דבר חוצץ דאע"ג דנתעסק באותו המין כל היום אפשר שלא נתלכלך כלל ובין חפיפה לטבילה נפל עליו דבר חוצץ ולאו אדעת' משו"ה לא הול"ל ודאי נתעסק וכו':

סכין איתרעי בהמה לא איתרעי ע"מש תוס' דהוה כס"ס ואפי' להסוברי' דהיכי דאתחזק איסורא לא מהני ס"ס והכא בהמה בחזקת איסור עומדת מ"מ איכא נמי חזקת בדוק דסכין אע"ג דפגומה לפנינו ה"נ איתרע חזקת איסור דבהמה דהרי שחוטה לפנינו, ומשו"ה מועיל מאי דהוה כס"ס. ואמנם אנן לא קי"ל כר"ח בלא שבר בה עצמות משום דס"ל עור ספק פוגם וא"כ אזדא לי' חזקת בדוק דסכין, ונשארת חזקת איסור דבהמה ולא מהני ס"ס ובזה הרווחנו לסלק ק' הט"ז על האגודה ופסק רמ"א סי' א' בשוחט שנטל קבלה ושכח דאמרי' השתא איתרע וכל מה ששחט עד עתה כשר מכח ס"ס שמת לא שכח עדיין אז, ואת"ל שכח כבר, מ"מ שמא שחט שפיר ואע"ג דאתחזיק איסור בבהמה מ"מ מועיל ס"ס כיון דאיכא נמי חזקת לימוד דהשוחט שנטל קבלה, אע"ג דאיתרע לפנינו הא בהמה נמי איתרע איסור שלה שהרי שחוטה לפנינו ואולי לזה נתכוון בנה"כ שם ע"ש.

נשמטה הגרגרת וכו' פירש"י הרי נטרפה עכ"ל ס"ל דשמוטה הוה טריפה וכמ"ש תוס' לעיל ט' ע"א ד"ה כולהי תנינהי ע"ש. וצ"ע לפ"ז אמאי הוה זה ספק בשחיטה ומיהו לשיטת רש"י דס"ל דחזקת איסור דבהמה לאו משום אינה זבוחה אלא משום אמ"הח ומתחזק מאיסור לאיסור א"ש נמי דכל שאירע ספק טריפות קודם שחיטה ה"ל מוחזק מאי' לאי', אבל להסוברי' דחזקת אי' שאינו זבוח קשה דהא טריפה ה"ל שפיר זבוח וא"כ אמאי הוה פסול בשחיטה וגם דברי ר' יונה שבר"ן צ"ע ע"ש:

כל ספק בשחיטה לאתויי מאי לפ"מש רשב"א בשיטת רש"י אליבא דר"ח דתלי' במפרקת היינו בנגע בו אבל ספק נגע ספק לא נגע לא תלי' לקולא והבין רשב"א דס"ל לרש"י עצם מפרקת נמי ודאי פוגם וכו' וקשה א"כ נימא כל ספק בשחיטה לאתויי' ספק נגע ספק לא נגע ונמצא פגומה, אבל האמת יורה דרכו דרש"י נמי ס"ל שמפרקת לא פגמה טפי מעור כמ"ש רש"י בשמעתן ומ"מ תלי' לקולא משום דאי' לי' חזקת בדוק אך כל זה בנגע אבל ספק לא נגע ה"ל ס"ס להחמיר אולי לא נגע כלל ואת"ל נגע במפרקת אולי נפגם בעור דהרי עור ומפרקת שווים הם לענין פגימה והשתא לא מצי למימר כל ספק בשחיטה לאתויי' ספק נגע ספק לא נגע דא"כ אין הטעם משום ס' בשחיטה דפסול משום חזקת איסור בלא"הנ כיון דאיכא ס"ס להחמיר כנ"ל, וע"כ הוצרך לומר לאתוי' ספק שהה ס' דרס וק"ל.

דף י:

מנא הא מלתא דאמרי רבנן אוקי מלתא אחזקה, הכא מיירי בדבר שנתברר לנו שעה א' שהי' כך וכך מוקמי' לי' אחזקה שלעול' יהי' כך, ואין זה ענין למה דאי' פ' י' יוחסין

סוקלין ושורפי' על החזקו' איש ואשה תינוק שנתגדלו בתוך הבית ובא זע"ז נהרגי' התם הוה חזקת מנהג שנהגו כמנהג אב ובנים ואיש ואשתו וכן הוחזקה נדה בשכונותי' וכן חזקה אין אדם מעיז פניו, ואין אשה מעיזה פני' הכל הוא חזקת המנהג. ובירושלמי סוף קידושי' מייתי לי' מקרא מכה ומקלל אביו ואמו ודלמא לאו אביו ואמו הוא, ר"ל אע"ג דלקמן ילפי' מזה דאזלי' בתר רובא דרוב בעילות אחר הבעל, מ"מ מי יודע שהבעל הזה בעל רוב בעילות אין זה אלא משום חזקת המנהג שנוהג עם אשתו כדרך שבועל אותה רוב בעילות ומזה הטעם אמר' נמי הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה דחזקה לא מוקי אינש אנפשי' ובעלה וכן מייתי לי' הרמב"ם ממכה אביו, ובב"ש סי' כ' האריך להקשות משמעתין וע"ש בס' באר היטב. ומ"ש פה הוא לפע"ד.

דילמא אדנפק ואתא בצר לי' שיעורא מה שהקשו תוס' הא דומה למקוה שנמצא חסר עיין נדה ב' סוף ע"ב מ"ש תו' ועיי' חכם צבי שתי' דאין לתלות החסרון בשעת קלה ברגע סגירת הפתח ויותר יש לתלות במשך ימי הסגר דחסר ואתא, ע"ש:

ודע דצלע"ג בס"פ כל הגט במתני' דאר"א חושש להן כל מעל"ע ואמר הש"ס חלוקי' עליו חבריו גבי מקוה שנמדד ופריך פשיטא ודחיק מהו דתימא מאי למפרע מעל"ע ע"ש. וקשה מאי פשיטותא הא מקוה מיירי מחסר ואתאי והתם פירות אבודי' היינו אבודין דומי' דמעות שנאבדו בפ"א ע"י מפולת או שריפה וכה"ג או דברי' שרגילי' להתחסר בפ"א וכמ"ש תו' פ"ק דנדה הנ"ל וצ"ע:

ודלמא שיצא דרך אחוריו, כ' רשב"א ה"ה הומ"ל שיצא דרך פניו ואחר צאתו לגמרי החזיר פניו והציץ בהנגע, ולפע"ד לא משמע בשמעתין דהומ"ל כן, והטעם דממ"נ אי יכול לראות הנגע ממש ולשער גדלה ומראיתה ושיעורה, א"כ דלראי' קמיתא מהכא, הא השתא חזי לה ועוד למה נכנס מתחלה להבית כלל הלא יכול לראותה מבחוץ ואע"כ שא"א לו לשער אלא בסמוך לה מאוד, וא"כ כשיחזיר פניו יש לחוש שנתקטנה ועכשיו כשמחזיר פניו והוא ברחוק מקום לא יכול לסמוך על ראייתו, וע"כ א"א אלא שיצא דרך אחוריו ויהי' עיניו ולבו עלי' כל שעה ואז יראה אם תתחסר וק"ל:

דיציאה דרך אחוריו לא שמה יציאה כ' הר"ן בחי' דהכי קיי"ל אע"ג דכה"ג ביה"כ יוכיח, י"ל התם לא קפידי' אי יצא כך או כך מ"מ העבודה כשירה, ורק מפני הכבוד הולך ופניו לאחוריו אבל שנאמר ויצא יהי' פירושו דוקא לאחורי' לא אע"כ ויצא הכהן כחפצו אי לאחורי אי לפניו ומוכח שפיר דאזלי' בתר חזקה ע"ש והנה אכתי יש להקשות אולי העמידו ישראל בתוך הבית המביט בהנגע ברגע הסגירה וי"ל הא כתוב ופנו את הבית

ולא יטמא כל אשר בבית ואיך אפשר שיהי' עיקר המצוה שיעמוד אדם שם ויראה והרי יהי' טמא:

וא"כ לר"מ דס"ל במס' נגעי' ופינו כל אשר בבית היינו דוקא כלי חרס שאין להם טהרה במקוה א"כ יכול אדם לעמוד שם. ולא מוכח מהכא דאזלי' בתר חזקה, כ"א מהלכה למשה מסיני. ובזה ניחא מ"ט דר"מ דחייש למיעוטא היכי דאפשר, והשתא א"ש דלר"מ דחזקה הלכה למשה מסיני כנ"ל. א"כ ליכא למילף רוב ק"וח מחזקה וכמ"ש תו' לקמן ד"ה מנא וכו' משום דלא ילפי' קו"ח מהלכה, וע"כ למילף מקרא דלקמן בשמעתין וא"כ לא מוכח אלא היכי דלא אפשר. אמנם אנן ילפי' שפיר מקרא דאזלי' בתר חזקה ואפי' היכי דאפשר דהרי הי' אפשר לצאת דרך אחורי' ש"מ מקרא דאזלי' בתר חזקה אפי' היכי דאפשר למיקם עלה דמלתא והדר ילפי' רוב מק"ו דחזקה ואזלי' נמי בתר רוב אפי' היכי דאפשר לברר וק"ל. יכול ילך לתוך ביתו וכו', לפירש"י בשמעתין דיסגיר ע"י חבל ארוך א"ש ואפי' לפי' המפרש בנדרים דיסגיר ע"י שליח מ"מ האי שליח ע"כ כהן הוא דישראל אינו נעשה שליח במאי דאיהו לא מצי עביד, וע"כ הוא כהן ואי ס"ד דיכול לראות עתה הנגע א"כ ראי' ראשונה למאי אצטריך תיפוק לי' שעתה רואה אותה הכהן, וע"כ שאינו חוזר ורואה ומסגיר בשליחותו של ראשון א"כ ניחוש דבצר שיעורא וא"ש:

ולמ"ש משנה למלך שאין הכהן מסגיר ממש אלא אומר מוסגר מוסגר ובאמירה דידי' תלי' מלתא א"כ הלך לתוך ביתו ומסגיר ר"ל שאומר שם מוסגר א"ש טפי ולק"מ נמי קו' תוס' ד"ה דקיימי דרי דגברי, כיון שבתוך ביתו אומר ע"כ צריכי' דרי דגברי וק"ל.

ומנין שאם הלך לביתו והסגיר וכו' ערש"בא שיטת רמב"ן דהק' הוא מהרישא מדאצטריך פתח הבית שלא ילך לתוך ביתו, תיפוק לי' דלמא בצר לי' שעורא אלא ש"מ בעלמא אזלי' בתר חזקה והרשב"א טען עליו אדרבא דלמא נילף מהכא דלא אוקמא אחזקה ונימא משו"ה הזקיקו לעמוד אצל פתח הבית משום דלמא בצר לי' שיעורא וצריך לפרש דבריו דלא תקשי דא"כ קרא למה לי הלא הא מסברא חצונה נמי לא אזלי' בתר חזקה די"ל דהכי קאמר מנ"ל דמקרא אתי' דלמא הל"מ היא בעלמא דניזול בתר חזקה והוה סד"א אפי' היכי דאיכא ריעותא נמי קמ"ל קרא אל פתח הבית דהיכי דאיכא ריעותא לא כמו גבי נגע דלפעמי' איכא ריעותא כמ"ש תו' א"נ משום דהיכי דאפשר לא ניזל בתר חזקה. והנה הרשב"א העלה כפירש"י דמסיפא מוכח מדהתיר בדיעבד בשהלך לביתו, דאע"ג דאין זה מפורש בקרא מ"מ מסתמא כל מה שמיעט בפסוק ראשון דהיינו הליכה לתוך והעמידה במפתן הבית, אותו ריבה בפסוק השני, ע"ש וצריך ביאור, דלמא הפסוק סמך עצמו שלא ניטעה לרבות הליכה לתוך ביתו שהרי איכא למיחש דבצר לי' שיעורא

ומסתמא נדע שלא ריבה כ"א עמידה תוך ביתו, לזה י"ל דא"כ ע"כ צריך לומר דהפסוק סמך על סברא חצונה דלא סמכי' אחזקה א"כ הדר' ראי' ראשונה לדוכתא למה לי פתח הבית וכהרמב"ן נמצא מוכח ממ"נ או מרישא כהרמב"ן או מסיפא כרש"י. ועיי' בחי' ר"ן דברי' נכוחי' למבין:

דף יא.

מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא, הנה מצינו קבוע ורובא חזקה, וקורבא. ותרי מיני קבוע הם היכי שהאיסור ניכר במקומו והוא דאורי' לכ"ע מוארב לו וקם עליו, והיכי שאין האיסור ניכר במקומו אלא מעורב וזה מבואר לקמן צ"ה ע"א תו' ד"ה ה"נ וכו'. ואיכא נמי ב' מיני רובא דאית' קמן ודליתי' קמן, ומבואר בשמעתין, וב' מיני' חזקה אוקמא מילתא אחזקי' ואזלי' בתר חזקה, ושניהם נתבארו לעיל בסמוך בדברינו. וב' מיני קורבא א' מוכח וא' קורבא שאינו מוכח, ונתבארו בדברי תו' פ' לא יחפור סוגי' דניפול, והנה קבוע מבטל רובא ורובא עדיף מחזקה ומקורבא כי קא מיבעי' לי' חזקה וקורבא הי מניהו עדיף והנה לכאורה לר' חיים דמסברא לא עדיף רובא מחזקה אי לאו דגלי קרא, ואלו רובא לגבי קורבא פשיטא לי' לר' חנינא דעדיף בלי שום ראי' רק מסברא שמע מינה דקורבא גרוע מחזקה. וי"ל לעולם קורבא עדיף, והתם רובא דאיתא קמן הא דעדיף מקורבא אבל ליתא קמן לא אשכחן, ועדיין י"ל קורבא עדיף מחזקה וצ"ע. ומזה הטעם נמי לא יליף הש"ס דאזלי' בתר רובא מק"ו דקורבא השתא בתר קורבא אזלי' בתר רובא מיבעי' די"ל תינח איתא קמן, אבל רובא דליתא קמן מנ"ל:

רובא דאית' קמן כגון ט' חניות וסנהדרי' לא תיבעי לך עיי' מרדכי שהקשה הא סנהדרי' ה"ל קבוע כל א' במקומו ועיי' מה שת' ומ"ש ר' שמשון בס' כריתות וע' מה"ריק ומ"ש בשיע"ב סי' קנ"ז והעולה לי מדבריהם דבודאי הם במקומם לא מקבלי' בטול כלל, אך הדבור היוצא מפיהם ומתקבץ בלב השומע דבריהם וחותך הדין על פיהם כגון המופלא שבב"ד לגבי דידי' ה"ל הדבור שלהם נייד ופרוש ואזלי' בתר רובא, ומדברי ט"ז א"ח סי' תרל"ב יש ללמוד תי' אחר, דשאני סנהדרי' שאין המועט מתבטל להיות כהרוב כמו בטול האיסור שהמתבטל חוזר לגמרי להיות כהמבטל משא"כ סנהדרי' שהמעוט נשאר במקומו אלא שאין אנו חוששי' לו משו"ה אזלי' בתר רובא אפי' בקבוע ומדבריו יש ללמוד שהדיין היחיד אין צריך לחתום עצמו על הפסק הנכתב מהרוב, נגד דעתו וכדעת המ"ביט ותשו' ח"י ודלא כהב"י וע"מש והאריך בזה בתומי' סי' י"ט ס"קד ע"ש, דאי ס"ד שצריך לחתום א"כ הרי קמן שדעת היחיד מתבטלת בהרוב ותיהדר ק' לדוכתא. ואין כאן מקומו.

כגון ט' חניות וסנהדרי' פירש"י י"ב מזכין וי"א מחייבין לכאורה ה"ל לאתויי רבותא טפי מרוב מחייבי' דאלים טובא נגד חזקת צדקת דגברא וממיתן אותו, אלא משום דהתם בעי' הטיי' ע"פי שנים לחובה, ואנן אזלי' בתר רובא אפי' ע"י כל שהוא שההיתר רוב על האיסור כמבואר בש"ך י"ד סי' ק"ט ועיי' מנחת יעקב שם. משו"ה מייתי מהמזכין ואין לומר שאני מזכין שחזקת גברא מסייעתן ז"א דמ"מ אם מזכי' אותו לגמרי לומר שלא הרג כלל, א"כ שקר ענו בו ומוציאי' העדי' מחזקת כשרותן, ואם אמת העידו אלא שלא נתכוונו בעדותן קצת או בהתראה וכדומה א"כ מ"מ גברא מוצא מחזקתו שאינו כשר אלא שפטור ואין דמו מסור ביד הסנהדרי' ואין כאן חזקה ומ"מ אזלי' בתר הרוב. אבל טפי ה"ל לאתויי' מדיני ממונות בשלשה שנים מזכין וא' מחייב ומוציאי' ממון מיד המוחזק, ואע"ג דבעלמא אין הולכי' בממון אחר הרוב כבר עמדו בזה בתוס' סנהדרי' ג' ע"ב ע"ש וכ' דרוב מעלי' כי האי הולכי' אחריו אפי' בממון והיינו רובא דאיתי' קמן בשמעתין, מ"מ ה"ל לרש"י לאתויי מהא. וי"ל דאיסורא מממונא לא ילפי', ונהי דלמסקנא חמיר ממונא מאיסורא לענין רוב, לאו משום חומרא דממונא הוא אלא משום דחזקת ממון הוא חזקה אלימתא ואין כח ברוב לבטל החזקה ההיא, אבל לענין דינא ממון קיל ואפי' יהי' רוב מבטל חזקת ממון דאלימי אין ראי' שיבטל חזקת איסור, וצ"ע קצת בתוס' ספ"ק דב"מ, ד"ה איסורא. והנה בשער המלך בהלכ' טומאת מת הקשה נילף רובא מופדויו מבן חדש תפדה וניחוש שמא טרפה הוא, ולמסקנא נמי קשי' הא אין הולכי' בממון אחר הרוב ע"ש ועיי' תו' בכורות כ' ע"א שכ' דאפי' רב מודה היכי שאין כאן תובע בברי שאין הולכי' בממון אחר הרוב ובתו' ר"פ המוכר פירו' כ' דהיכי דהמחזיק אומר ברי לי שאני מן המיעוט מודה רב לשמואל נמצא לפי תו' דב"ב ודבכורו' לא משכחת לדרב אלא באומר התובע ברי לי שאני מהרוב, והנתבע לא מצי למימר ברי שאני מהמיעוט, וא"כ בפדיון בכור גם רב מודה לשמואל. וא"כ ק' שער המלך הנ"ל כראי מוצק, ולפע"ד דלא אמרי' אין הולכי' בממון אחר הרוב אלא היכי שאין אנו באין לדון אלא על הרוב הזה עתה והוא נוגע לממון, משא"כ הכא בולד הזה כבר מיום שנולד הוחזק אצלינו שאינו טרפה מפני הרוב ואלו הורגו א' הי' נהרג עליו, ואלו הי' חולה היינו מחללי' שבת אפי' על ספק פקוח נפשו אע"ג דלא ה"ל חזקת חי מעולם כי אולי טרפה נולד ולא הי' ראוי לחלל שבת על ספק כי האי גוני ומ"מ מחללי' כמבואר ספ"ק דעירובי' והכל מטעם רוב נשים בני קיימא יולדת ורוב הנולדי' אינן טרפה, וא"כ גם כי באנו לשלם ה' סלעי' לכהן אין זה תחלת דינו של התינוק הזה אלא כבר החזקנו לשלם ולא לס' טרפה ובזה לא שייך אין הולכי' בממון אחר הרוב, וסברא זו מצאתי ראיתי שכ'

מורי בהפלאה ספ"ק דכתוב' וברוך שכוונתי לדעת מורי זצ"ל. נמצינו למדין דלמסקנא לק"מ דהולכי' בממון כזה אחר הרוב. ולהס"ד נמי לא קשה דנילף מיני' שכבר כתבתי איסורא מממונא לא ילפי'. והשתא לפ"ז להס"ד ידעי' רובא בממון מפדיון בכור אפי' נגד חזקת ממון דאין לומר שאני התם משום שכבר החלטנו אותו לשלם לענין שאר דברי' ז"א דהא לשאר דברי' לא ידעי' דאזלי' בתר רובא כלל, ולמסקנא ידעו רובא באיסור נגד זה אין הולכי' בממון אחר הרוב משום דאלימי חזקת' ומפדיון בכור אין ראי' משום דכבר החלטנו אותו לשלם לענין שארי דברי' כנ"ל. שוב מצאתי ס' דאין הולכי' בממון דבכור אחר הרוב בשיטה מקובצת ב"ק י"א ע"ש, ועיי' בזה תו' ספ"ק דכתוב' ד"ה להחזיר ובב"ב כ"ג ע"ב ד"ה חוץ, ודלא כמשמע מרש"י ב"מ כ"ד ע"ב ד"ה מי קתני' וכו' וכבר עמד בזה בפני יהושע עיי' וק"ל. ובתשובה סי' תרנ"ט בארתי על נכון בעה"י דברי רש"י דב"מ הנ"ל:

ומיהו צ"ע קצת מתשלומי דמי ולדות שלא הי' להם שום חזקה עדיין וצריך לשלם ואזלי' אחר הרוב בממון ויש ליישב וק"ל. ויש לעיי' ברש"י ותוס' נדה כ"ג ע"ב ד"ה אמר רבא וכו' דס"ל דלמ"ד טרפה אינה חי' אין אמו טמאה לידה, א"כ אפי' למאי דקי"ל א"א לפתיחת הקבר בלא דם ונימא נמי דבנקבה כיון שהוחזקה טומאת שבעה מפתיחת הקבר שוב טמאה נמי שבועים. מ"מ קשה כיון שהוחזקה בטמאה איך ניתני' לה ימי טוהר מספק אע"כ משום רוב אינן טריפה עדיף מנתינת טומאה וצ"ע לכאורה. ויש לומר דמנ"ל להוכיח מזה דרובא עדיף דלמא נוכיח מיני' דטריפה אמו טמאה לידה ועיי' רשב"א בחי' נדה שם וק"ל.

רובא דליתא קמן כגון קטן וקטנה מנ"ל. דקטן וקטנה אזלי' בתר רוב דלא הוה סריסי' ואין הרוב הזה קמן דנימא מרובא פרשי הני, דמאן לימא לן שכל הקטנים שבדור הזה לא יהי' סריסי' ורק שרוב מנהג העולם אינו כן שמימות עולם לא הי' ככה שיהי' רוב הדור סריסי' וכן בטריפות לא נוכל לומר מרוב בהמות כשרות פרוש דמאן לימא לן שלא יהי' כל הבהמות אשר המה היום בעולם. כולם טריפות, ורק שאין כן בנוהג שבעולם. וזהו נקרא ליתא קמן, ואמנם רובא דעלמא נכרי' וכ"הג זה הוא איתא קמן וכל דפריש מרובא פריש וכל כי האי גוני. וק"ל. ועיי' רן ר"פ הצלמים:

כגון קטן וקטנה מנ"ל ראיתי בס' שיחת חולין שהקשה נילף, משלוח הקן דהאם רובצת על הביצים שלח תשלח האם ואי ס"ד חיישי' למיעוט טרפות א"כ ביצת טרפה אסורה והרי כתי' והבנים תקח לך ולא לכלביך לקמן קמ"ד ע"א, והאריך בזה למ"ד טרפה יולדת ע"ש, ולא ידעתי מאי ק' לי' מי לא משכחת דמכיר הביצים שהם מעוף אחר שכבר נבדק

והי' שלם. וזאת האם רובצת עליהם כמו עוף טהור רובצת על ביצת עוף טמא המבואר שם. ואע"ג דכתי' כי יקרא פרט למזומן מ"מ משכחת לי' וק"ל.
מנ"ל הקשו תוס' נילף ק"ו מחזקה, יראה דפשיטא להתוס' דלא כר' חיים דאפי' אי הא דרובא עדיף מחזקה מעלי' אתי' מפרה אדומה אבל מסברא לא הוה ידעי' מ"מ עכ"פ רובא דלא ריעא עדיף כחזקה דריעא, דודאי דוחק הוא לומר שמסברא יהי' בהיפוך לגמרי מהאמת שיהי' רובא מעלי' גרועה אפי' מחזקה דאית לה ריעותא, וכיון שכ' תוס' לעיל ד"ה ודלמא אדנפיק ואתא וכו' דמקרא מוכח דאוקמי' אחזקה אפי' היכי דאית לה ריעותא, וא"כ מכ"ש או ה"ה רובא מעלי' דניזיל בתרי' ויפה הקשו תו' ודברי ר' חיי' צ"ע קצת:
והנה מ"ש ר' חיים דאתי' מפרה אדומה הקשה מהר"שא נוקמ' מיעוטא לחזקה ומה שתי' דטריפות הוא מיעוטא דלא שכיח הוא תמוה לפי הסוגי' וגם מוכחש בחוש דודאי באדם י"ל לא שכיח אבל בבהמה דלית לה דעת לשמור עצמה שכיחא ואולי משו"ה לא ילפי הני אמוראי ממכה אביו והורג נפש ועדי' זוממי' משום דס"ל טריפות דאדם לא שכיח ואכתי מנ"ל למיזל בתר רובא נגד מיעוטא דשכיח, משו"ה ילפי אינהו מבהמה מ"מ דברי מהרש"א בפרה אדומה תמוה, ואולי י"ל דלא אמר כן אלא בפרה אדומה דמשמרי' אותה משעה שנולדה וגם את אמה משמרי' וזה לא שכיח, ומה שתי' דסמוך מיעוטא לחזקה לאו דאורי' זה הוא האמת להלכתא אך לר"מ דאורי' הוא אפי' להקל כמ"ש תוס' בבכור' כ' ע"ב וכדמוכח גבי רוב תינוקו' וא"כ לדידי' תקשי מפרה אדומה דאין לומר היכי דלא אפשר מודה ר"מ, ז"א דהא מטהר העיסה גבי רוב תינוקו' וזה אפשר וע"כ גבי סמוך מיעוטא לחזקה לא מחלקינן וצ"ע לכאורה וי"ל דמה שהחליטו תוס' דחזקה שלא נתבררה שעה א' לא אזלי' בתרה, היינו משום דמקרא דויצא הכהן דילפי' מני' חזקה, התם החזקה נתבררה ואין לך בו אלא חדושו, אבל מודו תוס' דלמאן דלית לי' מקרא אלא מהל"מ וכיון דהלכה נאמרה סתם אין לחלק בין חזקה לחזקה. וא"כ הא כבר בררנו לעיל בסוגי' דחזקה דלר"מ דס"ל ופינו את הבית הוא רק כלי חרס שאין להם טהרה במקוה, אבל שארי דברי' אין מצוה לפנותם א"כ לא מוכח מידי מויצא הכהן, דאפשר דישראל עומד בתוך הבית בשעת ההסגר ומשגיח על הנגע שלא תתחסר, ולדידי' ילפי' חזקה מהלכה ולפי הנ"ל אזלי' בתרה אפי' לא נתבררה, וא"כ לק"מ מפרה אדומה סמוך מיעוטא לחזקה די"ל אדרבא אוקי בהמה בחזקת כשרות שנולדה זה שנתים ימים וכקו' מהרש"א וק"ל:

ולכאורה קשה איך יליף ר' חיי' רובא עדיף מחזקה מפרה אדומה הא למסקנא נדחו כל הנהי ילפותא ואתי' מהלכה או מאחרי רבי' וכפי' רש"י סוף שמעתין, ומזה מוכח דס"ל לר' חיים דלא נדחו אלא דברי ר' אשי שמא במקום נקב שחיט הוא לא אפשר אבל אינך דשמעתין אפשר מיקרו וזה דעת הר"ן דשמעתין דיליף דלא בעי' בדיקה לריאה מפרה אדומה וכן הבין ממנו בשער המלך סוף הלכו' טומאת מת וכן דעת מהרי"ט יו"ד סי' א'. והנה בריב"ש סי' שע"ח כ' דרובא לא עדיף מתרי חזקות והביאו פנ"י בק"א לכתובו' סי' מ"ו, ובנב"י סי' מ"ג תמה הא בפרה איכא ב' חזקות דלמסקנא דשמא במקום נקב קשחיט ה"ל חזקת שאינה זבוח וחזקת טומאת אדם וה"ל רוב כשרות נגד ב' חזקות, ותמה על ר' חיי' דלא מייתי מחזקת שאינו זבוח ע"ש, ולפי הנ"ל ליתא דלא הו"מ ר' חיים לאתויי מאינו זבוח משום דלא קיימא למסקנא כיון דלא אפשר ופרה ס"ל דמקרי אפשר וכמ"ש שער המלך שם. וא"כ דברי ריב"ש קיימי' עכ"פ באפשר לא אלים רובא למדחי תרי חזקות, וא"כ בלא אפשר יש מקום לדברי נב"י, ונ"ל דאפי' בלא אפשר נמי לא אזלי בתר רובא נגד תרי חזקות, דהנה לכאורה יש לעיין בדברי ר' חיים ז"ל בשלמא אי הוה כתיב בפרה להדי' תמימה למעוטי טרפה א"כ הוה חזקת אדם טמא מתנגד לרוב כשרו', אבל השתא דלא כתיב כן אלא חטאת כתי' רחמנא והנה חטאת כשר בלא בדיקה משום שאין שום חזקה מנגדתו, ונמצא הפרה הזאת ראוי היא לחטאת משום רובא וכיון שהיא ראוי לחטאת ממילא מטהרת האדם. אפי' לו יהיה דקמי' שמי' גלי' שהיא ממיעוט טריפות מ"מ האדם מתטהר בה משום שעשינו פרה הראוי לחטאת, אמנם כשתעיי' שפיר הא ליתא דהשתא דבאנו למילף רובא מפרה ולהס"ד היינו צריכים לבדוק אחר כל הטרפות וכן בחטאת היינו בודקים אחר כל הטרפיות, ואין הפרה ראוי לחטאת שהרי א"א למיבדקה ורק משום רובה דרוב הפרות ראוי לחטאת וה"ל חזקת טמא מתנגד להרוב ויפה כ' ר' חיים. נמצא לפ"ז ממ"נ לעולם ליכא אלא חזקה א' נגד הרוב דלענין ס' במקום נקב קשחיט דאיכא חזקת שאינו זבוח נגד זה אין כאן חזקת טומאה שהרי גם בחטאת א"א ליכא למיקם עלה דהאי מילתא והיכא דלא אפשר אזלי' בתר רובא בלא ילפותא דפרה דהרי אתי' משחיטה עצמה ונמצא לענין זה ראוי הפרה לחטאת ומתטהר האדם אפי' יהי' נקב במקום שחיטה כיון שראוי לחטאת, ולענין שארי טריפות שהי' אפשר למיבדק החטאת לולי דילפי' מפרה ומתנגד לזה חזקת טומאה, מ"מ אין כאן חזקת שאינו זבוח, ואין כאן ב' חזקות במקום א' שיתנגדו ולא דמי להא דריב"ש כלל.

וכל זה כתבתי לפי הבנת כמה אחרונים דנקב הושט הוה בכלל חזקות שאינו זבוח, ולדידהו תקשי א"כ למסקנא נימא סמוך מיעוטא לחזקה ואתרע לי' רובא ואיך אכלינן בשרא דהא מדרבנן עכ"פ אית לן סמוך מיעוטא לחזקה כמ"ש ר"ת בבכורות שם. וק' זו כבר הקשה המהרש"א שם ותי' כיון שעכ"פ השחיטה מטהר מידי נבלה לא מקרי חזקת שאינו זבוח ע"ש. ואם כי דבריו הם נגד ההלכה רווח' דנקב הושט נבלה ויבוארו לקמן אי"ה סוף שמעתין מ"מ מבואר מדבריו שאין כאן חזקת שאינו זבוח והוא מוכרח מפני קושייתו דא"כ היכי אכלינן בשרא וע"כ לא שייך הכא חזקת שאינו זבוח יהי' מטעמו של מהרש"א או מטעם אחר אשר אבאר אי"ה וליתא לדבנב"י. והוא שנ"ל כי לא שייך כאן חזקת שאינו זבוח כי כבר בחיים חיותה של בהמה היתה מוחזקת לנו מחמת הרוב שאין נקב בצאוורה כמו רוב הבהמות, ולא היה לה חזקה מעולם שלא תועיל לה מעשה הזביחה, וחזקתה היא שאינה זבוחה עדיין ושהיא מחוסרת אותו המעשה וכל זמן שלא ידעי' שנעשה בה המעשה ההוא כראוי אנו מעמידי' אותה בחזקת שהיא מחוסרת המעשה ההוא, אבל לא הי' לה חזקה שלא תזבח לעולם רצוני שיהי' נקב בוושט ולא יועיל לה מעשה הזביחה זה לא שמענו. וספק שמוטה דלעיל היינו משום שאפשר שיעשה כן בסכין בשעת מעשה השחיטה וקלקול השוחט הוא. ור' יונה שלמד משם לנשמט הגף אף שאינו ענין לספק בשחיטה כלל, דבריו בלא"ה תמוהי' כבר עמדו עליו האחרונים, ועיין בתבואת שור ודעתי אי"ה לבאר דבריו בסוגיות שלפנינו אם יהי' ה' עמדי, מ"מ מ"ש בזה נ"ל ברור.

ולולי דברי ר' חיים דיליף לי' מפרה דוקא הייתי אומר דמכל הקדשי' איכא למילף, דאיך נאכל והרי חזקתו שהוא קודש ואסור בהנאה ומכ"ש באכילה ואיך יהנו הכהנים בעור העולה והוא עומד בחזקת איסור, וכשם שבאמת כל חולין עומדת בחזקת אינו זבוח עד שיודע במה נשחטה, הה"נ כל הקדשים עומדים בחזקת איסור הניית הקדש ומעילה עד שיודע לך במה נזרק הדם המתירו באכילה והנאה למי שראוי לו, וכיון שיש כאן ס' טרפה ה"ל ספק בזריקה שאין הזריקה מועלת לטרפה להתירה וה"ל חזקת איסור, ואפ"ה מועיל רובא נגד חזקה, וצ"ל דאה"נ הו"מ ר' חיים למילף מהכא אלא משום דהש"ס דחי ליה דלייף ומונח גומרתא משא"כ פרה אדומה ס"ל לר' חיים דנשאר במסקנא כמ"ש לעיל משו"ה מייתי מינה. וא"כ הרווחנו בזה ליישב ק' הר"ן ספ"ק דקידושי' אהרמב"ם דס' דאורי' מן התורה לקולא א"כ מה מייתי משבירת עצים דפסח דלמא משום ספיקא הוא ולק"מ דהכא הוה מתחזק איסורה דהקדש:

סימן זמ"ן שב"ח מכנ"ש עיי' בסימן זה זמ"ן היינו ר"א ומר ברי' דרבינא ור"נ תלתיהון ילפו מקרבנות וסי' פ'א'ר' פ'סח א'לי' רי'שא של עולה. ש'ב'ח' היינו ר' שילא ברי' דרב אידא ורבה ורב אחא ב"י, תלתיהן ילפי מקרבנות חוץ וסימנם פש"ע פרה שעיר עגלה, והסי' מכנ"ש רב מרי ורב כהנא ורבינא שלש אלה ילפי מדיני נפשות שסי' זמ"ה זוממין מכה הורג נפש. ורב. אשי יליף מבמקום נקב קשחיט היינו נמי מעינינא דבמקום סייף נקב הוה:

אבל היכי דלייף לית לן בה הקשו תו' נילף משבת והקשה בשיחת חולין דלמא שחט ע"י שנים אוחזי' בסכין דלענין קדשי' יי"ח כמ"ש תו' לקמן כ"ט ע"ב ד"ה תרי גברא וכו' ולענין שבת ה"ל שנים שעשו מלאכה ופטורים, ולפע"ד י"ל פרו של אהרן ביה"כ מאי איכא למימר שאין כשרה אלא בכה"ג וכמבואר שם ריש ע"ב. ודוחק לומר שאני יה"כ דהכשרו בכך דבחל בשבת מא"ל ועוד לא קיי"ל כרפרם בהא.

דמנח גומרתא, כ' תוס' אפי' חל ע"פ בשבת, רצונם ע"פ שני דאלו ע"פ ראשון י"ל דממתין עד הלילה עבר ומנח גומרתא ובדיק לי' ואי משכח טרפה יעשה פסח שני. והנה הש"ס הו"מ למדחי כמ"ד דשבירת עצם מבע"י מותר. עיין פסחים פ"ד ע"ב, אלא משום ע"פ שחל בשבת ואסור לקצוב בשר ולחתך עצמות בשבת וע"כ ימתין עד הלילה ובעי גומרתא. ועיין ספ"ו דזבחים בתוס' ד"ה אלא מעתה וכו' ומקשי' העולם בשבירת עצם דלמא הוא שלילה אין צריך לשבר עצם לברר שהוא כשר' ולמסקנא לק"מ וק"ל:

אתי' מעגלה ערופה, עיין תוס' שצריכה שתהיה שלימה אחר עריפתה כמו קודם עריפה, וא"כ משמע דצריכים לקוברה בעורה, וא"כ גם העור אסורה בהנאה, דהרי מחיים אסורה בהנאה מכפרה כתיב בה כקדשים וגם העור אסורה, ולאחר עריפה אסורה משם תהי' קבורתה כמ"ש תוס' בע"ז כ"ט ע"ב ד"ה כפרה וכו', וא"כ ממילא מבואר דגם העור אסורה בהנאה דהא צריכה שתהיה שלימה כמו קודם עריפה ועל זה קאי שם תהא קבורתה. וצל"ע ממ"ש תוס' נדה נ"ה ע"א ד"ה אלא אמר רב אדא וכו' וצ"ע. ודע דנפל שם טעות בדפוס מ"ש תו' ועוד קדשי' ט"ס הוא וצ"ל ועור קדשי' וק"ל:

אתי' מפרה אדומה מ"ש דהגבינות אסורות והוא דלא כדעת הר"ש דהשתא אזלי' בתר רובא ואמרי' השתא הוא דנטרפה עיי' מ"ש רא"ש. ונ"ל דס"ל להתוס' דהא חזינן דהיא מהמיעוט טריפות וא"כ היינו צריכים לומר רוב הבהמות אשר מחט תחובה בהם השתא הוא דנתחב וזה ליכא, ועמ"ש ט"ז ריש סי' פ"א והאריך לתמוה על רשב"א במשמרת הבית ע"ש, ולפע"ד שפתי רשב"א ברור מיללו והן הנה שיטת ר' מנחם מיוני בתוס' קידושין מ"ה ע"ב דמחלק בין שמא נתקדשה לשמא תתקדש, וה"נ הבהמה מוחזקת

שאינה טרפה עד עתה אבל אין לה חזקה שלא תטרף לפנינו וכן בכל שעה אנו מחזיקים אותה שלא יטרפה עדיין אבל אפשר שתטרף, וא"כ בשעת שחיטה שהשוחט בא לשחוט הוא מוחזק שאינה טרפה עדיין אבל אפשר שבאמצע השחיטה טרם גמר חתוך הרוב תטרף והא כיצד שהמכה גומרת והולכת ונגמר הנקב באמצע השחיטה ואפי' יהיה ע"י מחט שבלעה כבר אפשר שע"י הנדנוד יגמר נקיבתו, ואח"כ כשאנו מוצאים נקב או מחט אנו תולין שכן היה מעשה ולא טעינו בחזקה שלנו אפי רגע א' כי כן היינו מוחזקים בה מעולם. משא"כ אם יצאה שעה א' מחזקתה קודם שחיטה כגון שהוגלד פי המכה או חלודה וסירכה וכדומה הרי טעינו בחזקה שלנו ואז מטרפים למפרע:

ויש לעיין דשמעתין דבעי למילף מכל הני דלעיל דליכא אלא ספק טריפות באבר א' דה"ל מיעוטא דמיעוטא דאפי' המיעוט טריפות אינם דוקא בקרום של מוח ובחוט השדרה וי"ח מיני טרפיות יש, וכיון שבדקנו העולה כולו רק הראש נסמוך שפיר ארובא דרובא ומנ"ל למילף רובא, בשלמא מפרה אדומה יליף שפיר דלא בדקי' כלל אבל מאינך קשי', לתרץ זה עיין מ"ש במרדכי ס"פ שלוח הקן גדר מיעוטא דמיעוטא ומייתי מגבינת בי אנייקא ע"ש ותבין דלק"מ:

אתי' משעיר המשתלח וכו' הרמב"ם בפ"ה מה' יה"כ מייתי מיעמד חי לפני ה' למעוטי טרפה, וכ' המשנה למלך דס"ל דמהא דכל שאינו ראוי לשם אין הגורל קובע לא מוכח אלא שיהיה שלם עד שעת הגרלה אבל משם ואילך לא מוכח משו"ה מייתי מיעמד חי ע"ש, והנה עדיין קשה מ"ט לא מייתי הש"ס מיעמד חי, והנה בס' ראש יוסף תי' זה אבל לא ביאר יפה ע"ש ע"כ אוסיף נופך ואומר כך, דודאי למאי דקיי"ל טרפה אינו חי א"כ ממשמעות דיעמד חי ממעט טרפה אע"ג דאינו מיותר להך דרשא מ"מ ממועט ממשמעותא, משא"כ ראב"י דס"ל לקמן סוף דף נ"ז דהלכה טרפה יולדת ומשובחת ומכ"ש דחי' כמ"ש תוס' בע"ז וי"ו ריש ע"א, ונהי דאותו אבר דמיטרפה בי' דלא משובחת אלא מתנונה והולכת ומת באותה מיתה, ומשו"ה היכי דמייתרא קרא כמו התם במס' ע"ז מימעט טרפה מכל החי גם לראב"י משום דעכ"פ אינה בריאה, מ"מ הכא דלא מייתרא קרא דאיצט' ויעמד חי ביומא מ' ע"ב נהי דלדידן יליף ממשמעות למעוטי טרפה, מ"מ לראב"י מרא דשמעתא לא הו"מ למילף מהכא וק"ל:

דף יא:

דלמא טרפה הוא, עיין מהרי"ט סי' א' ביישוב הרמב"ם דס' דאוריי' לקולא נדחק מאוד ליישב הך דשעיר המשתלח דמנ"ל משום רובא דלמא משום ספיקא לקולא ע"ש ולפע"ד אין צורך דהרי מי שאכל ס' חלב קודם יה"כ פטור מאשם תלוי אחר יה"כ ששעיר

המשתלח כיפר לו עליו כמבואר בשבועות וכריתות ויליף מקרא, ואי ס"ד דאינו אלא מספק לקולא א"כ זה שאכל ספק חלב עדיין בספיקו קאי וה"ל לאתויי אשם תלוי אחר יה"כ אע"כ שעיר המשתלח מכפר בודאי משום רובא:

כגון שהיה אביו ואמו חבושי' וכו' מקשי' נימא שמא השקה אמו מים המאררים נראה דרצונם שונקתה ונזרעה זרע דליכא למימר השתא, דלמא זכות תלה לה או שמא לא היה הבעל מנוקה מעון או שמא הכהן איננו כשר, דהרי חזינן שפעלו המים לטובה, וא"כ לא זנתה האם. ותי' בראש יוסף דהרי עפ"י מ"ש מהרש"א עיקר החשש משום שמא נאנסה ואין המים בודקים על זה אפי' באשת כהן. ובת"ח הקשה א"כ לא שבקת בן לאהרן הכהן משמש ע"ג מזבח, והגאון מהו' חיים לבוב זצ"ל תי' דאוקמא אמותיהן של כהנים בחזקת צדקת דאלו נאנסה היה אסורה לבעלה ולא היה שותקת תו הקשה בת"ח א"כ איך ישאו ישראל נשים דלמא ממזרות היא, והא לא קשי' דגם הוא ספק וה"ל ספקן בספקן דשרי' מן התורה ואפי' למאן דאוסר ספק ממזר בודאי, דהכא הוה ס"ס ואינו אלא מדרבנן, אך אי קשי' קרא דכתיב ובת איש כהן כי תהיה לאיש זר וכו' ושבה אל בית אביה כנעוריה, וקשה הא בת איש כהן ודאי כשרה דאוקים האם בחזקת צדקת כנ"ל והאיש זר ספק וה"ל ודאי בספיקן ועוד אפי' למ"ד ספק ממזר יבוא בקהל ה' והכי קיי"ל עיין ב"ש סימן ד' סעיף כ"ד, מ"מ איך תחזור ללחם אבי' דהיינו תרומה דבי נשי הא נתחללם בביאת איש זר ופסולה לתרומה, מיהו למ"ש שער המלך דלא חיישינן לממזר כלל דממזר לא חי ולא חיישינן אלא לביאת נכרי ועבד דהולד כשר אפי' בנשואה לחד מ"ד פ' החולץ מ"ה ע"ב והכי קיי"ל. וא"כ א"ש, אך לחד תי' שם כ' דהא דממזר לא חי היינו מנביאים ואילך שהתפללו על זה ולא בזמן התורה וא"כ הדר' ק' לדוכתא. תו יש להקשות סנהדרי' דנו דיני נפשות היכי משכחת לי' דלמא אחד מהם ממזר ופסול מדכתיב כלך יפה רעיתי עיין סנהדרין ל"ו ונדה מ"ט ע"ב, ומכ"ש דקשי' מלך היכי משכחת הא בעי' ממובחר שבאחיך, עוד קשה איך יטמא כהן לאחיו ואחותו דלמא לאו אחי' מיהו כבר כתבתי דאוקים האם בחזקת צדקת גבי כהן אך אי קשי' בנזיר למה לי קרא דלאבי' לא יטמא פשיטא דלמא לאו אביו היא והש"ס בעצמו הזכיר ס' זו בנזיר מ"ט ע"א וי"ל בכהן הדיוט שהוא נזיר:

וכי תימא דבדקי' ליה הקשו תו' אי לא אזלינן בתר רובא ה"ל התראת ספק משמע אי אזלינן בתר רובא תו לא הוה התראת ספק אע"ג שאין סופו להתגלות אי טרפה היה או לא דהרי לא בדקי' ליה כלל ויש מקום עיון בזה בתוס' יבמות פ' ע"א ד"ה נעשה וכו' דהשתא מיהא איגלאי למפרע ע"ש, ואעתיק מ"ש שם על הגליון וזה לשוני שם דליכא

למימר משום רוב המתאחרים מלהביא י"ב שערות אחר י"ג שנים, אותם יולדו להם סי' סריס בסוף, וכמ"ש תוס' נדה מ"ו ע"ב דע"י רוב הוה התראת ודאי דזה אינו מספיק, דא"כ בהכה זא"ז והכה השני תחלה ואח"כ הראשון ה"ל התראת ודאי דרוב נשי' לט' יולדת כביבמות ל"ט ע"א אע"כ האי טעמא דרובא אינו מספיק בלא צירוף טעמא שסופו לאיגלאי. ומיהו בהך דסופו לאיגלאי לחוד נמי לא סגי כדמוכח ר"פ בן סורר ומורה דיליף דאזלינן בתר רוב בד"נ מקטנה שמא תמצא אילונית ומאי קושי' דלמא חובשי' אותו וע"כ משום דעכ"פ ה"ל התראת ס' וכ"כ מהרש"א בקידושין יו"ד ע"א ע"ש ואע"ג שאם תהיה אילונית סופה לאיגלאי מ"מ אי לאו דאזלינן בתר רובא בד"נ לא הוה התראת ודאי ש"מ דתרוי' בעי', ובעל משנה למלך לא עמד במה שכתבתי ועוד נ"ל דבעי' רובא שלא ע"י מעשה אבל רוב ע"י מעשה לא מהני לשווי' התראת ודאי דכן מוכח מחולין פ"א גבי אותו ואת בנו והתם סופו לגלאי ע"י זריקה וגם רוב דמים נזרקים ומ"מ מיחשב ספק הואיל והוא ע"י מעשה של כהן ע"כ לשוני שם על הגליון ועיין ודו"ק:

דלמא במקום סייף נקב הוה. הקשו תו' מנסקלי' בנשרפים ור"פ התערובות תי' בזה דהתם איכא חד דבודאי אינו חייב שריפה ובהא לא אזלינן בתר רובא בדיני נפשות דבשאר אי' אזלינן בתר רובא אפי' בכה"ג דאיקבע אי' כגון חתיכת חלב בשתי חתיכות שומן רק בד"נ ל"א הכי ובסנהדרין שם תי' דשאני הכא דעכ"פ הרג אלא דאפשר שהוא טרפה אבל זה ודאי לנו שהרג אדם משו"ה אזלינן בתר רובא ע"ש ותמוה הא במכה אביו ואמו לא שייך זה ואפ"ה אזלינן בתר רוב, ובשמעתין תי' דממיתה למיתה לא אזלינן בתר רוב, והנה י"לד אמאי הקשו מהורג וזוממי', ולא ממכה אביו ואמו, וי"ל דשאני מכה אביו שהוחזק כבר מיו' לידתו להיות בנו וחייב בכל מצות האב על הבן וכל מצות בן על האב משום דאזלינן בתר רובא, וא"כ גם עכשיו שהכה אותו לאו משום רוב דדיני נפשות אתאינן עלה אלא שכבר הוחזק לנו למילי אחריני וכן כתבתי כבר לעיל לענין אין הולכין בממון אחר הרוב, וכיוצא בזה פסק הרמב"ם מהירושלמי דאעפ"י דאין לוקי' עפ"י ע"א מ"מ אם הוחזק אי' עפ"י ע"א כגון שאמר כלאים פירות אלו זונה אשה זו ואח"כ אכל הפירות או בעל האשה עפ"י ב' עדים לוקין עליו כיון שהוחזק האי' מתחלה קודם מעשה עפ"י ע"א, וה"נ דכוותי' וא"כ לא הו"מ להקשות ממכה אביו דהתם בדין הוא דאזלינן בתר רוב אפי' בד"נ כיון שכבר הוחזק למילי אחריני טובא משא"כ נסקלין בנשרפים דבאנו לדין על דיני נפשות תחלת הדין לא אזלי' בתר רוב ולא הוה ק"מ משו"ה הקשו מהורג וזוממין דהוה נמי דכוותי' ובזה מיושב מה שתמהתי על תו' דסנהדרין הנ"ל דממכה אביו לק"מ בלא"ה, ובזה מיושב מה שהקשה הגאון מה' הרש אב"ד דק"ק

הלברשטאט זצ"ל, לתי' תו' דממיתה למיתה לא אזלינן בתר רובא, א"כ בת כהן דבשרפה היכי משכחת לי' דלמא הכהן לאו אבי' הוא ואינה אלא בחנק וליכא למימר ניזל בתר רובא דממיתה למיתה לא אזלינן בתר רוב ולפי הנ"ל לק"מ דהא דכ' תו' דלא אזלי' בתר רוב היינו אם באנו לדין עכשיו על הדבר כמו נסקלי' בנשרפים אבל בת כהן שכבר היא מוחזקת אצלינו שהיא בתו של כהן פלוני בזה אזלינן בתר רוב וכנ"ל:

ואמנם לפמ"ש דגבי כהן אוקמא האם בחזקת צדקת בלא"ה לק"מ. אלא עדיין היה מקום לקושי' לר"מ דס"ל בסנהדרין נ"א ע"א דבת כהן שניסת לא' מן הפסולין מיתתה בחנק וא"כ תקשי נהי דלר"מ היכי דלא אפשר לא חייש למיעוט מ"מ הכא ניחוש שמא בעלה ממזר הוא ומיתתה רק בחנק וממיתה למיתה לא אזלינן בתר רוב, ולמ"ש לעיל דממזר אינו חי וליכא למיחש אלא לעבד ונכרי שאנס אמו של זה ואז הולד כשר לכהונה א"כ לק"מ אבל למאי דאמרינן דבימי התורה היה ממזר חי קשי', וע"כ מחוורתא כמ"ש לעיל ובפלפול הארכתי עוד. וכ"ת משום איבוד נשמה דהאי נינול, ופירש"י והצילו העדה נינולי' להא נהרג ואי לא משתכח טרפה יהרג הרוצח עכ"ל והלשון קצת מגומגם. דהא אדרבא אי לא נינוולי' לבודקו לא יהרג הרוצח, אבל האמת דלק"מ דעכ"פ אמר רחמנא שיהרג הרוצח עכ"פ ורק אנחנו לא נדע אי אמר הקב"ה דניזיל בתר רובא, או כוונתו דניבדקי' להנהרג תחלה, ועל זה קאמר הא מינוויל רוצה לומר בודאי מדסתם רחמנא סמך עצמו שלא ניניוול לבר ישראל ונסמוך ארובא וחזר ואמר אדרבא הקב"ה סמך עצמו שלא ניזיל בתר רובא ונדע בעצמנו שמשום הצלת נפשות טוב לנוול מלמיזל בתר רובא ושייך שפיר הצלת נפשות כיון דעכ"פ יומת עפ"י התורה וק"ל. ודלמא הך דאסהידו בי' טרפה הוא, הקשו תו' דלמא חובשי' אותו הקשני א' עכ"פ בן סורר ומורה היכי משכחת דעדותו אין יכול להזימן דלמא טרפה הוא הבן סורר וא"ל חובשי' אותו הא כל ימיו אינו אלא ג' חדשים כדאמר ר' כרוספדאי ר"פ בן סורר, ואי' שם במתני' אפי' ברח ואח"כ הקיף זקן התחתון פטור וא"כ איך חובשי' אותו, והבל הוא דלכשיוזמו הרי הוא פטור ממיתה ושפיר חובשי' אותו:

ר' אשי אמר אתי' משחיטה עצמה וכו' הקשה מהרש"א בבכורו' כ' ע"ב עכ"פ נוקי מיעוטא לחזקת איסור דבהמה בחי' ותי' דעכ"פ אזדא לי' חזקת שאינה זבוח שהרי השחיטה מטהרת מידי נבלה ודבריו תמוהי' דהא ניקב הושט נבלה ומצאתי בס' תפארת שמואל בחי' לטי"ד סי' ל"ג דס"ל לתו' ורא"ש וטור דוקא ברובו הוא נבלה ולא במשהו וא"כ דברי מהרש"א נכוני' ואולי י"ל עוד דכוונתו למ"ד לעיל ט' ע"א בחזקת איסור אמרינן בחזקת טומאה לא אמרי', נמצא ה"נ אע"ג דהמיעוט הוא ניקב הושט מ"מ לא

ישאר בתוקפו דא"נ נסמכינהי אחזקה לא יהיה אלא טרפה ולא נבלה וכל כי האי גוני לא סמכי' מיעוטא לחזקה כלל ודוחק, ולולי דבריו י"ל דהקו' בלא"ה לק"מ דאין לבהמה חזקת ניקב הושט רק חזקת אינה זבוח שלא נעשה בה מעשה הזביחה, וכל ספק שיולד במעשה הזביחה ניזיל להחמיר, אבל לענין ניקב הושט אדרבא הוחזקה לא ניקב הושט שלה כרוב בהמות וכבר הארכתי בזה לעיל בשיטת רבנו חיים שבתוס' ע"ש:

ודלמא היכי דאפשר אפשר וכו' כבר כתבתי לעיל להר"ן ולרבנו חיים שבתוס' וכ"כ מהרי"ט ח"ב סי' א' להרמב"ם דכל הנך דשמעתין אפשר מקרי ומיישב בזה שיטת רמב"ם דספיקא דאורי' לקולא מן התורה ע"ש, ובשער המלך הקשה א"כ מאי מקשה ר"מ היכי אכל בשרא דלמא משום ספיקא לקולא ולא משום דאזלינן בתר רוב אפי' היכי דלא אפשר ותי' משום דה"ל למיסמך מיעוטא לחזקת שאינו זבוח ולפי מ"ש לעיל דלא שייך אינו זבוח לניקב הושט צריך לחלק דוקא למאי דאזלינן בתר רובא א"כ רוב הבהמות לא ניקב הושט ואין לה אלא חזקת שאינה נעשה מעשה השחיטה אבל הושט ידעי' בודאי שלא ניקב משום שהיא מרוב בהמו', אבל אי לאו ניזיל בתר רובא א"כ הכל בכלל חזקת שאינה זבוחה, ודוחק אבל לא היה צריך לכל זה דע"כ לא אמר הרמב"ם ס' דאורי' לקולא אלא למאן דס"ל לא מייתי אשם תלוי אלא בחתיכה א' משתי חתיכו' כמבואר כל זה במהרי"ט שם אבל ר"מ ס"ל בכריתו' י"ח ע"א כר"א דאחתיכה אחת נמי מייתי אשם תלוי ולדידי' ס' דאורי' לחומרא לכ"ע ושפיר קאמר לר"מ היכי אכיל בשרא ומיושב נמי דלא אמר היכי אכלינן או לר"ט ור"ע היכי אכלי בישרא ומ"ש ר"מ דנקיט ולפי הנ"ל א"ש. ועיין במשנה ז' פרק ב' דמכשירין מצא בה תינוק מושלך דלת"ק אזל בתר רוב אנשי העיר דהוה רובא דאיתא קמן ולר' יהודה אזל בתר רוב משליכי' אפילו גוי אחת בעיר אזלינן בתרה מפני שרוב משליכי תינוקות גוים נינהו ע"ש והיינו רובא דליתא קמן, ויראה דבהא פליגי לת"ק ס"ל כשיטת הפוסקים הנ"ל דלמסקנא נמי איתא קמן עדיף מליתא קמן ולא אתי' רובא דליתא קמן מאחרי רבים להטות, אלא מפרה אדומה וכדומה, וא"כ מסברא חצונה ניזל בתר רוב ישראל הדרי' בעיר דאיתנהו קמן ולא בתר רוב משליכי' דליתי' קמן. ור' יהודת ס"ל כשיטת רש"י דלמסקנא אין ס' לחלק ותרווי' מאחרי רבים נפקא, וא"כ מסברא ניזיל הכא בתר רוב משליכי' עיין וק"ל.

דאלת"ה לר"מ דחייש למיעוטא וכו' עמ"ש תוס' בסוף דבריהם דלר"ג לא חייש למיעוטא ורק משום חומרא בעלמא וקרא דמייתי התם אינו אלא אסמכתא וצע"ג א"כ מאי פריך התם מימהל היכי מהלינן הא מדאורייתא אזלינן בתר רובא בני קיומא יולדת, ואין לי מקום לתרץ אלא לומר דחומרת ר"ג הוא משום דעכ"פ איכא גוני דמן התורה יש לחוש

להך מיעוטא והיינו היכי שהאשה בחזקת אי' לשוק כשמת בעלת ועדין לא הוכר עוברה וכן בבהמה איכא חזקת שאינו זבוח משו"ה החמיר ר"ג כ"כ ותינח לר' יוחנן דאית ליה סמוך מיעוטא לחזקה אמנם לריש לקיש דפליג עליו פ' עשרה יוחסין פ' ע"א ומיעוטא כמאן דליתא כלל ע"כ טעמא דר"ג דחייש למיעוטא הוא ולדידי' שפיר הקשה מימהל היכי מהלינן ובזה מיושב הרי"ף דמייתי ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללי' עליו השבת והקשה שם הרשב"א הא מהלינן ממ"נ והא"ש דס"ל דשינויי' דחיקא הוא למימר מחתך בבשר בעלמא הוא אלא אפי' מחתך בבן ח' נמי חייב, והש"ס נדחק בכך מפני הק' מימהל היכי מהלינן, ובאמת להלכתא לק"מ ק' הש"ס וכנ"ל וק"ל, וי"ל נמי לשון רש"י שם בשבת קל"ו סוף ע"א מת הולד תוך שלשי' וכו' ונולד לאחר מיתת האב ע"ש וקשה מה רצה בזה אי נולד אחר מיתת האב או קודם ולפי הנ"ל א"ש דס"ל אי הוה נולד קודם והי' לה חזקת היתר לשוק תו לא הוה ס"ל דאשת כהן חולצת דכולי האי אין להחמיר בדרבנן ואין להאריך בכאן יותר בזה.

דף יב.

מי לא תני' הרי שמצא תרנגולת שחוטה בשוק וכו' יש לתמו' דלמא רב ס"ל כרבינא ריש מכילתין דאין אוקמתא למתני' אלא הכל מומחי' שוחטי' וכו' וס"ל למתני' לא אמרי' רוב מצוין וכו' ואתי' כתנאי דלקמן וכמ"ש תו' לעיל ג' ע"ב ד"ה ואם שחט וכו'. ונ"ל עפ"י פסק הרמב"ם דגבי מומר לא שייך רוב מצוין מומחים וא"כ יש לאוקמי מתני' במומר וכרבינא הכל מומרים מומחים שוחטים וא"ש וכולן ואין כאן הכרח שיסבור המשנה רוב מצוין מומחים. והא דלא מוקים רבינא הכי י"ל משום דרצה לומר אוקמתא ששייך גם להכל שוחטים דסיפא וחדא במומחה וחדא במוחזק ועל הדרך המבואר לעיל בדברינו שם. ולא הוה רצה לאוקים רישא במומר וסיפא בכותי משום דס"ל כותי' גירי אריו' הם. אך לרב ביבמו' ס"ל דאפ"ה הם גירי' גמורים ופירש"י שם דאכותים נמי קאי ודלא כהתו' לעיל ג' ע"ב ד"ה קסבר וכו' ע"ש ביבמות כ"ד ע"ב וא"כ הו"מ לאוקמי מתני' רישא במומר וסיפא בכותי ואין לו שום הכרח דיסבור המשנה לא אמרי' רוב מצוין מומחים וקשה שפיר מברייתא דהרי תנאי דלקמן איכא למידחי כיון דלית לי' סייעתא ממתני'.

או שאמר לשלוחו צא ושחוט והלך ומצא שחוט עי' ת"ח דמפרש דלא כהתו' אלא שהבעה"ב מצא שחוט ולא מובעי' מצא תרנגלת דעלמא שחוט דא"א למירדף אבתרי' אלא אפי' אמר לשלוחו דאפשר למישיילי' אולי הוא לא שחט ואחר שחט שלא ברשות אפ"ה לא בעי למישיילא משום דרוב מצוין מומחי' הם. ולדבריו י"ל ק' הנ"ל דלרבינא לא הו"מ להקשות דלמא רבינא גופי' לא קאמר אלא היכי דאפשר למרדף אבתרי' וכמ"ש

הראב"ן הובא בש"ך סי' א' סק"ה, והא דלא צריך לשאול שלוחו לאו משום דרוב מצוים מומחים אלא משום חזקה שליח עושה שליחותו, אבל ר"נ לא ס"ל חזקה שליח עושה שליח' בפ' בכל מערבי' ע"כ הטעם משום רוב מצוי' דלא בעי למירדף אבתריה הקשה שפיר מכי לא תני':

ממה נפשך אי חזקה שליח עושה שליחתו וכו' החלוק מבואר לכאורה דבהמה נהי דבחזקת שאינה זבוחה עומדת מ"מ הרי זבוחה לפניך משא"כ תרומה שהכרי בחזקת טבל ולא שייך לומר הרי תרום לפניך דמה שחסר מדידת הכרי אינה הוראה כל כך שהיה בכוונת תרומה דלמא לסבה אחרת חסר לפנינו, ובזה ישבתי מה שבתחלה בעי מיני' תרומה והדר נעשה כשואל כאלו אין כאן שום סברא לחלק ושאל ממ"נ וכו' וגם מה שיש לדקדק אמאי אמר אין חזקתו תרום ולכאורה ה"ל למימר חזקתו אינו תרום. והארכתי בפלפול בזה:

כי פליגי באשפה שבבית, וה"ה בשוק בלא אשפה, כמ"ש תו', והרמב"ם פסק כר' יהודה והקשו עליו ממעשה רב דב"מ גבי ר"ח שמצא גדי שחוט וכו' והנה לכאורה קשי' לי אמאי החליט התם דהתירו משום שחיטה כר"ח בנו של ריה"ג הא כר' יהודה נמי אתי', דע"כ לא פליג אלא משום דהשלכתו לשוק מורה עליו שנתנבל בשחיטה בשהיי' או דרסה כפירש"י, ותינח בשמעתין דמיירי במקום שישראל מצוין שם. אבל התם דתלינן ברוב גוים וטבחי ישראל, א"כ הא גוי אינו משליך לשוק משום שנתנבלה בשחיטה כי מאי איכפת לי לגוי במה שנתנבל בשהיי' ודרסה ומשו"ה סמכי אטבחי ישראל ושרי, וע"כ נראה דהש"ס התם קאי לס"ד דהכא דפליגו ברוב מצוין אבל למסקנא דהכא דכ"ע רוב מצוין מומחין הם ופליגי באשפה שבבית וא"נ בשוק בלא אשפה אתי' עובדא דהתם אפי' כר' יהודה וכפסק הרמב"ם. ויש לעיין בזה במס' מכשירים משנה ז' פ"ב דאר"י הולכים אחר רוב. משליכים אפי' גוי אחד בעיר שכולה ישראל תולי' בגוי שדרכו להשליך תינוקו' ע"ש, וא"כ ה"נ אפשר כיון דמושלך בשוק יש לתלות בהשלכה ולא באבידה כמ"ש תוס' בב"ב כ"ג ע"ב ד"ה ודאי וכו'. וכיון דמחזקינין בהשלכה ממילא ניזל בתר רוב משליכים דהיינו ישראל שמשליך נבלה ולא בגוי אע"ג דרובא גוים נינהו כסברת ר' יהודה דמכשירים הנ"ל, מיהו התם לא קיי"ל כר' יהודה אלא כת"ק. ועיין בכל זה:

דף יב:
אבל באשפת שבשוק מודה ליה, רש"י לא גרס יותר ונראין וכו' דכיון דבבריתא עצמה לא תני ונראי' בסיפא ודברי ר"ח וכו' א"כ יש לפרש כפשוטו שדברי ר"ח מתפרשי' באשפה שבבית דבהא איירי פלוגתי' וק"ל.
ותיבעי לי' מעשה וכו' בתו' הקשו אהירושלמי וקצת תימא מה מקשה דהא בתחלת הסוגי' יליף מקרא דאין תרומתן תרומה וכו', וי"ל לפע"ד דהא בלא"ה לא דמי דקרא מיירי מתרומת נדבת המשכן והכא מיירי מתרומת הגורן ועיין שבועת כ"ו ע"ב תוס' ד"ה משום וכו'. אבל הירושלמי יליף לי' במכ"ש אם אין להם מחשבה להקדיש תרומת המשכן שאינו מתקן מידי בהפשרתו, מכ"ש שלא יועיל הפשרתם לתקן הכרי של טבל. והשתא מקשה הירושלמי שפיר בשלמא התם אין מעשיהם מוכיח על מלאכתם כמו הכא שאנו רואי' שמפריש לפי שיעור הכרי שזהו הוכחה גדולה שכוונתו לתקן הכרי ואיך ניליף זה מתרומת המשכן וק"ל.

דף יג.
שחיט' נכרי נבלה ומטמא במשא, שיט' הרמב"ם פ"ד מה' שחיטה ובהלכות אבו' הטומאה, דמדכתיב פן תכרו' ברית ליושב הארץ וזנו אחרי אלהיהן וזבחו לאלהיהן וקרא לך ואכלת מזבחו, מיתורא דמזבחו משמע אפי' לא זבח כלל לע"ז רק כיון שהוא עע"ז בעלמא נאסר זבחו. אפי' בודק סכין ונותן לו ויודע הלכות שחיטה, ע' תי"ט דיוק זה ואמנם גוי שאינו עע"ז אין שחיטתו אסור מן התורה דקרא לא מיירי אלא במי שדרכו לעע"ז, ואפי' במי שעע"ז נמי מסופק הרמב"ם אי מטמא במשא מן התורה שכיון שיודע הלכות שחיטה שפיר וגם לא שחט עתה לע"ז ולא נאסר רק מגזירת הכתוב א"כ אפשר ששחיטתו מטהרתו מידי נבלה כמו השוחט את הטרפה, ואי משום דנאסרה שחיטתו משום לתא דע"ז תהי' מטמא כמו תקרובות ע"ז, לזה כ' הרמב"ם טומאת תקרובת ע"ז בעצמה אינה מן התורה זה כונת הרמב"ם בהלכות אלו, ופשוט הוא. אבל מאומות כלל כלל לא, עמ"ש מהרמ"ל ודבריו נדחו ממ"ש תו' בפ"ק דע"ז ג' ע"א ד"ה כהנים וכו' דהרי ה"נ כתיב אדם כי יקריב ולא האדם גם מ"ש והאריך להקשות על תי' תו' ע"ש לפע"ד פשוט דגבי או"ה איכא ג' גווני, צדיקים כאדם והבל ונח וכדומה דמסברא חצונה נקבל, וסתם גוים, ומינים האדוקים. וה"א מדכתיב בכם חלקתי ולא באומות לומר דממתן תורה ואילך לא נקבל אפי' מצדיקים שבהם קמ"ל איש איש שנודרי' נדרי' ונדבות, וא"כ ממילא ע"כ אפי' מרשעים נקבל, דהרי לא חלקתי באומות וק"ל.

דף יג:

וריב"ב היא, ע' תו', וי"ל דריב"ב ורבנן בהא פליגי דהנה הרמב"ן ס"ל דמת גוי נמי אסור בהנאה דאלת"ה מנ"ל דתקרובות אסור בהנאה דלמא אתקש למת גוי, והרשב"א בתשובה דחה דלעולם מת גוי מותר בהנאה דכי כתיב ותמת שם מרים בישראל כתיב ואי תקשי דלמא זבח אתקש למת גוי דמותר, ז"א דלמאי הלכתא אתקש (דודאי לענין אכילה והנאה מיירי קרא דהא כתיב ויאכלו זבחי מתים) עיין כל זה במשנה למלך הלכות אבלות, והנה י"ל דכ"ע כר"ש דמת גוי אינו מטמא באהל אלא במגע ומשא, והשתא רבנן ס"ל מת גוי נמי אסור בהנאה ואיכא למימר זבח אתקש למת גוי דאסור נמי בהנאה ובאהל מיהת לא מטמא, וריב"ב ס"ל דמת גוי מותר בהנאה וע"כ למת ישראל אתקש דאל"ה למאי הלכתא אתקש וכיון דמיירי ממת ישראל ממטמא נמי באהל כוותי'.

מנין לתקרוב' ע"ז וכו' כ' תוס' דמשמע שהיא דאורי' מפ' אלו דברים דפריך מה תיקן ולא משני דתיקן להוציא מידי נבלה, לכאורה י"ל כיון דהתם בהשוחט חטאת בשבת בחוץ מיירי בחטאת עוף כדלקמן ספ"ב ובעוף ליכא טומאה בנבלתו אלא בבית הבליעה, וזה לא שייך שתיקן שאם יאכל ישראל נבלה משו"ה משני להוציא מידי אבר מן החי לב"נ כפי' רש"י שם ע"ש.

דף יד.

השוחט בשבת וביה"כ וכו' כ' תוס' דלר"מ מומר לדבר א' הוא מומר לכל התורה כולה, הנה עיי' עיקור בעירובין ס"ט ע"א וע"ב כי שם מבואר כן. והנה לכאורה יש להוכיח דלר"מ אינינו אלא חשוד בעלמא דאי ס"ד דהוה מומר ממש ואינו בר זביחה כלל א"כ לעיל דגזר ר"מ על יינן של כותים ורשב"ג שהיה אחריו גזר על שחיטתם והקשה רשב"א מ"ט לא אסר ר"מ שחיטתם ותי' דס"ל כרב ענן דמומר לע"ז מותר לאכול משחיטתו ע"ש וקשה לא יהא אלא כשאר איסורים דמומר לדבר א' הוה מומר לכל התורה לר"מ אע"כ מוכח דעכ"פ ע"י אחרים רואי' אותו שרי ומשו"ה לא גזר ר"מ על שחטתן משום דבלאה"נ לא אכיל מיניהו בלא אחרים רואים אותו כת"ק דרשב"ג באחזוק ולא כתיבי, מ"מ מוכח מזה דלר"מ נמי לא הוה אלא חשוד בעלמא, והשתא לפ"ז מאי מקשו תוס' דלמא מתני' מיירי באחרים רואים אותו, שוב מצאתי במהרי"ק שרש ק"ס ענף ב' שכ"כ מסברא דלר"מ לא הוה אלא חשוד בעלמא והקשה כן אהתוס' ותי' אי באחרים רואים מאי למימרא דשחטתו כשרה פשיטא ע"ש והקשה בבכור שור, א"כ למסקנא דמיירי בשוגג מאי קמ"ל דשחטתו כשרה, ולדידי קשי' לי עוד הא ברישׂ תמורה פליגי אביי ורבא דלרבא כל מה דעביד רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, וא"כ תהא שחיטתו

נבלה כאלו לא שחיט כלל דהא לא מהני מידי ועכצ"ל כוון שאין איסור בגוף השחיטה רק אי' דשבת ויה"כ רביעא עלה וכן העלה סמ"ע וש"ך בח"מ סי' ר"ח במקח הנעשה באיסור ומייתי ראי' מטבח ומכר בשבת ודלא כהמרדכי ע"ש באורך וא"כ טובא קמ"ל מתני' דלא נימא כסברת המרדכי דלא מהני קמ"ל כסברת סמ"ע והש"ך. והנה לכאורה קו' מתורצת בחברתה דודאי למסקנא דמיירי בשוגג לק"מ מאי קמ"ל די"ל כנ"ל דהרי כ' תוס' בתמורה וי"ו ע"א דבשוגג שלא נתכוון האי גברא לעבור לכ"ע אי עביד לא מהני וא"כ טובא קמ"ל דהכא מהני, אך אקו' הש"ס ונוקמי במזיד כר"מ קשה שפיר מאי קושיין דלמא חברי' דנסבון למימר ר"י היא ס"ל כאביי דבמזיד אי עביד מהני ולא קמ"ל מתני' מידי אי איירי במזיד משו"ה מוקי בשוגג ומאי קושיין וע"כ צריך לומר דמ"מ פריך ונוקמי במזיד, וקמ"ל דאע"ג דליכא אחרי' רואים מהימן אשחיטה ועל זה יפה הקשו תוס' הא לר"מ קיימי' וס"ל דמומר לדבר א' הוה מומר לכל התורה ואסור בלא אחרים רואים אותו וא"ש וק"ל:

מיהו מסוגי' דעירובין נ"ל דא"ש בלא"ה ונימא דודאי בפ"א נעשה חשוד לכל התורה ולא מומר כדמשמע לשון ש"ס בכורו' למ"ד ע"א דמייתי מיני' מהרי"ק, וממילא בשני פעמים נעשה מומר לכל התורה והיינו ש"ס דעירובין דהמחלל שבתות תרי ה"ל מומר לכל התורה, אך כל זה למסקנת תוס', אך לתי' קמא דבפ"א נעשה מומר ואי ס"ד דלדבר א' בפ"א נמי נעשה מומ' לכל התור' א"כ איך יפרנס ש"ס דבכורו' ואע"כ כמהרי"ק כנלע"ד. ואמנם הרמב"ם בפי' המשנה פ' דמתני' דשוגג דאי במזיד תאסר הבהמה משום שחיטת מומר לחלל שבת בפרהסי' ע"ש, ק' עליו הא הש"ס הקשה ונוקמא במזיד כר"מ, ונ"ל עפ"י מ"ש הר"ן דמה שמחתך בעור טרם גמר שחיטה ליכא אלא אי' דרבנן משום מקלקל בחבורה ע"ש בחידושיו, והא"ש דבהוריות י"א ע"א ס"ל לר' יהודה הלובש כלאים דרבנן בפרהסי' נעשה מומר וא"כ יפה כ' הרמב"ם דהא מתני' כר' יהודה מתוקמא וא"כ לא מיתוקם במזיד דמשחתך בעור נעשה מומר לאי' דרבנן במקלקל בחבורה מיהת וה"ל מומר לכל כנ"ל, ומ"מ הש"ס פריך ולוקמא במזיד כר"מ דהוא ת"ק דר"י התם דפליגא וא"כ לא נעשה מומר בחתיכת עור במקלקל דרבנן בעלמא הוא וכמ"ש בחי' ר"ן הנ"ל עיי' וק"ל:

ונסכון חברי' למימר ר"י היא אבל לרבנן שרו באכילה ליומא, לא ידעתי אמאי דחקו תוס' בזה ולא מוקי ליה בבני מעים דלא בעו מליחה כמבואר לקמן קי"ג ע"א אין מחזיקים דם בבני מעים. וי"ל שעכ"פ היה צריך לנקרו היטב משומן הכנתא הדבוק עליהם דאותו בעי מליחה, והניקור אסור משום בורר, ועדיין צ"ע:

עוד כ' תוס' בסוף דבריהם דגי' הר"י וכן לקדרה, והרא"ה בבד"ה קיים הגי' וכן לצלי, וכ' דודאי לא מיירי התם ממליחת בשר משום הכשר דם דמאי שייכי' התם אלא מיירי מאכילת כהנים דבעי נמי מליחה מטעם ברית מלח שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים. ואמר וכן לצלי דאלו לבשול בלאה"נ מולחים משום דם. אך לצלי דבעלמא לא בעי מליחה מ"מ לאכילת כהנים בעי מליחה משום ברית מלח עולם. ע"ש בית ג' שער ג' דף ס"ח ע"א, וזה ג"כ דעת היש מביאים ראי' דמייתי הרא"ש פ"ב דפסחי' סי' כ"ג ע"ש, ומאוד תמוה שיטה זו בעיני מש"ס מנחות כ"א ע"ב דלב ב"ד מתנה על המלח שיאותו הכהנים ומפרש הש"ס לאכילת קרבנם רצה לו' חזה ושוק שלהם דאי לקרבנו' ממש להקרבה, תיפוק מן התורה אתי' משל ציבור מגז"ש ברית מלח עולם ע"ש ואי כהרא"ה ויש מפרשים הנ"ל אכתי קשה הא אכילת כהנים נמי טעונה מלח מברית מלח עולם וחזרתי על כל הצדדי' ולא מצאתי לתרץ אלא בדוחק גדול וצ"ע:

אם לא היתה נבלה מע"ש אסורה, ע' תוס' שהקשו מסוגי' דאפרוח שנולד בי"ט ורשב"א תי' דסוגי' דהתם אזלא לס"ד דשמעתין דס"ל מוקצה מחמת איסור קיל, ורצונו לומר דר' יוסף ואביי דמיירי התם ואמר השתא מוכן לאדם לא הוה מוכן לכלבים אינהו אזלא כס"ד דשמעתין, אמנם למסקנא דמוקצה מחמת איסור חמיר בודאי אין כאן ק"ו ממוכן לאדם לא הוה מוכן לכלבי' דשפיר איכא למימר משום איסור לא הוה מוכן לאדם. אבל מ"מ נהי דליכא ק"ו השתא מוכן לאדם וכו' מ"מ א"ש דשתק דבלא קו"ח ממוכן לאדם נמי א"ל מסבר' חוץ מוכן לכלבי' לא הוה מוכן לאדם ופשוט, הארכתי מפני שהגאון בס' מהר"מ ברבי זצ"ל הניחו בצ"ע ע"ש.

בהמה לר"י בי"ט היכי שחטי', כ' רשב"א דאין לומר ע"י הזמנה מעי"ט דלא משמע כן במתני' שלהי ביצה גבי משקין ושוחטין את הביתות, ובדבריו י"ל קו' תוס' מדאמר אביי ביצה ד' ע"א תרנגולת עומדת לגדל נמי דודאי יש לחלק בין בהמה לעוף דאפי אי סתם בהמה לאכילה מ"מ אפשר סתם עוף לגדל נמי, מה תאמר עוף לר' יהודה בי"ט היכי שחטי' י"ל ע"י הזמנה, מיהו בריש ביצה גבי תרנגולת העומדת לאכילה אוכלא דאיפרת הוא ופרש"י אי בעי שחיט לה ואכיל כל מה דבגוה משמע דבלא הזמנה שחטי' עיי' וק"ל:

דף יד:

אימור דשמעת לי' לר"י מוקצה מחמת מיאוס וכו', כ' תוס' דלמסקנא לא קיימא הכי, ורצונם לומר דודאי לא הו"מ הש"ס למדחי הא לא הוה דומי' דיה"כ דאין זה ברור כל כך דבעי' דומי' דיה"כ דרב אשי הא דחדית לן הך אבל אמוראי דמוקי להא משום מוקצה והכנה לית להו דבעי' דומי', משו"ה דחי הש"ס דלמא ע"כ לא קאמר אלא במחמת מיאוס,

ולא הו"מ לחזור ולדחות ולומר אדרבא מחמת איסור חמיר טפי כבמסקנא, דא"כ כר"מ נמי אתי' ואמאי נסבין למימר ר' יהודה כיון דהשתא לא אסקו אדעתי' דבעי' דומי' דיה"כ:

דף טו.

רב אשי אמר ר' יהודה דמבשל היא, יל"ד מ"ט לכל הני אמוראי דלא נחתו לתי' של רב אשי ר"י דמבשל היא דנראה כפשוט. ונ"ל עפ"י מ"ש תוס' בשמעתין ד"ה מורי להו כר"מ ועיי' מ"ש הרא"ש בשמעתין ריש אין צדין דמייתי רש"י ראי' להך שיטה דלא יהנה מעובדא דההוא טבי דאיתציד בי ריש גלותא והתירו רב אשי במוצאי י"ט א' בכדי שיעשה ש"מ הטעם שלא יהנה ממלאכת שבת וי"ט דאלו לטעם שלא יאמר לגוי ויעשה אסור גם במוצאי י"ט ב' ע"ש בתוס', והשתא י"ל כל אמוראי דשמעתין לית להו טעם שלא יהנה והא דאסר רב פירות שהבי' הנכרי דורון ההוא משום שלא יאמר לנכרי ויעשה, וגבי מבשל בשבת דלא שייך האי טעמא שיאמר לישראל ויבשל דהרי ישראל לא ציית לי' לבשל בשבת כמ"ש הראשונים וע"כ הטעם משום קנסא ולדידי' קנסו ולא לאחריני, וא"כ האי אסורא באכילה ליומא לאו משום מבשל בשבת הוא אלא משום מוקצה, אמנם רב אשי לטעמי' דמרא דשמעתתא דהאי טביא דאיתצד בי ריש גלותא הוא רב אשי והתירו מי"ט ראשון ש"מ ס"ל טעמא משום לא יהנה, וה"ה הכא במבשל לאסור גם לאחריני וא"ש דר' יהודה דמבשל היא, ובזה ישבתי גם סתירת רש"י דפרק מרובא עם פ' אלו נערות ע"ש וק"ל:

מורי להו כר"מ עמ"ש תוס' ויש לעיין לפי דבריהם א"כ אמאי לא מוקי כר"מ ומודה ר"מ בשוחט דלא חזי לכוס והנאתו מרובה אסור אפי' בשוגג משום שלא יהנה, וכן יש להקשות בהיפוך מנ"ל דר' יהודה היא דלמא ע"כ לא פליג ר' יהודה אלא במבשל דשכיח אבל בשוחט דלא שכיח מודה לר"מ דמותר בשוגג דלא אסרי' משום שלא יהנה במידי דלא שכיח, וצ"ע קצת:

אבל שוחט דאין ראוי לכוס לא הקשה רשב"א דלמא כר"ש אתי' דלית ליה מוקצה כלל, דאדם יושב ומצפה מתי ישחטנו חשו"ק, ויש לומר אי יושב ומצפה להכי, א"כ יש לאסור גם בשוחט משום שלא יהנה דלא שייך לומר לא שכיח כיון שהוא יושב ומצפה על כך ואמאי בשוגג מותר:

חוץ ממגל קציר והשנים והציפורן פירש"י טעם הציפורן משום מחובר הנה לכאורה השוחט בלחי בהמה שבו ב' שניים ויותר, אסור לשחוט אפי' בשן א' ממנו גזירה שמא ישחוט עם שניהם והם חונקו', דהרי לא עדיף מסכין פגום שאסור לשחוט אפי' שלא במקום הפגימה, וא"כ ממילא הה"נ בשוחט בציפורנו ויש לו חמשה ציפורנים אסור

נמי משום הך גזירה בעצמה שמא יתחברו ב' ציפרניו בשעת שחיטה וישחט עם שניהם ואסור משום גזירה, אלא אורחא דמילתא שהשוחט בציפורן היינו בציפורן של עצמו, וממילא מפסל מן התורה בלא"ה משום מחובר, והשוחט בשן היינו בשן שבלחי הבהמה התלוש וליכא אלא גזירה, ועמ"ש תוס' לקמן י"ח ע"א ד"ה הא וכו'. והא"ש ומיושב ק' תו' בשמעתין ד"ה תלוש וכו' שהקשו בסוף הדבור למאן דמוקי מתני' כר"ח א"כ מ"ט לפסול ציפורן ולפי הנ"ל א"ש אדרבא לר"ח ניחא טפי דפסול ציפורן משום גזירת חניקה כמו שניים וק"ל:

זריזותי דאברהם קמ"ל שלא סמך עצמו שימצא שם סכין ולקח מביתו וצ"ע הא כבר כתיב בקרא דלעיל ויקח בידו את האש ואת המאכלת וא"כ חזינן שלקח מאכלת מביתו, וי"ל לפמ"ש במדרש למה נקרא מאכלת שישראל אוכלים שכרה בעה"ז, וא"כ לאו דוקא הסכין נקרא כן אלא כל צרכי העקידה נקרא' כן נמצא מקרא ויקח את האש ואת המאכלת אין להוכיח שלקח סכין מביתו דאפשר שהאש בעצמו נקרא מאכלת ואע"ג דכתיב ואת המאכלת בוי"ו העודפת, מצינו' כמה וויי"ן מיותרי' בקרא ואיה וענה, ורכב וסוס, ומשו"ה אצטריך הך ויקח את המאכלת להשמענו זריזותי' דאברהם. ואולי מכח הך וי"ו ואת המאכלת הנ"ל מוכיח רבי דינו דבעי' תלוש וזה שאמר וי"ו דכתיב אאופתי', ועיין בחי' תורה שלנו פ' וירא ישוב נכון על דרך דרוש:

בעי רבא תלוש ולבסוף חברו גבי שחיטה מהו, ר"ל דגבי ע"ז בודאי כתלוש, ובהכשר פליגי, ומספקא ליה לרבא אי גם בשחיטה פליגא או לא ובעי למפשט מבריתא דסתר רישא לסיפא דברישא קתני מחובר לקרקע כשר ובסיפא קתני בצור פסול, וע"כ תברא מי ששנה זו לא שנה זו ואי פשיטא האיבעי' דפליגי בשחיטה נמי תנאי, ועיין רשב"א ות"ח וק"ל:

ר"פ אמר בעופא דקליל, יראה דיש חלוק בין רב זביד לר"פ דלר"ז בהמה למטה מותר אפי לכתחילה לר' חיי' ולר"פ לכתחלה מיהת אסור רק בעופא ובזה יובנו דברי מהרש"א על נכון. שדבריו צריכי' ביאור לכאורה דאמר מר המקנח בדבר שהאור שולט בו שיניו נושרות פי' מג"א סי' ג' שהוא ע"י כישוף רצונו לומר שום מעשה שד שהזיקו מצוי שנושרי' שיניו, וגרע מהמקנח בחספא לקמן ק"ה ע"ב, ומשו"ה לענין שבת כשאין לו אלא דבר מוקצה יקנח בחספא, ולא במוקצה, וההפך בדבר שהאור שולט בו עיין בזה במג"א סי' שי"ב סעיף ה'. ומ"מ מה שהקשה ת"ח כאן על שיטה זו דמאי פריך הש"ס תלמוד לומר משום דאמר מר וכו' הא נפקא מני' בבית הכסא שבבית שאין השדים מצוים וצ"ע גדול:

הכל בשחיטה אפי' עוף לכאורה אתי' כמ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה והיינו ר"א הקפר דמייתי רש"י בשמעתין דמפיק שחיטה מצבי ואיל אבל עוף אין לו שחיטה וקמ"ל דמדרבנן מיהת יש לו שחיטה, וא"כ מדאו' ומהקישא זאת תורת הבהמה והעוף וקמ"ל דאיתקש. אבל למאי דקיי"ל כרבי וזבחת כאשר צויתיך מלמד שנאמר למשה בסיני רוב א' בעוף ורוב שנים בבהמה, וא"כ אין בין בהמה לעוף ולא כלום. ומה צורך לרבות הכל בשחיטה ואפי' עוף ומאי אולמי' דבהמה מעוף, ומשו"ה למסקנא דאסיק רבא דהכל בשוחטי' ולא בנשחטי' לא אשכחן שום רבוי לרבויי עוף במתני', משום דלא צריך וכנ"ל: ובזה נ"ל ליישב שיטת רש"י בפ' ראה דיליף מכי ירחיב למדתך תורה ד"א שלא יאכל בשר כ"א לתיאבון וכראב"ע בפ' כיסוי הדם. ואפ"ה כ' שם לאסור בשר תאוה ע"ש והקשה ברא"ם שהוא נגד ש"ס דשמעתין, וכן יש להקשות על הרמב"ם שכ' דבשר תאוה נאסר במדבר בשחיטה דוקא אבל בנחירה הי' מותר ומזכי שטרי לבי תרי ובש"ס משמע דפליגי, ועוד דבהלכות דעות מייתי הא דראב"ע שלא יאכל בשר אלא לתיאבון דמייתי לי' מכי ירחיב. ולפי הנ"ל יתישב דלכאורה גם בלא דרשא דכי ירחיב יש לנו רמז בקרא לבשר תאוה אך כאשר יאכל הצבי והאיל שרוצה לומר כמו שאכלתם צבי ואיל עד עכשיו במדבר כן תאכלו בשר בהמה מכאן ולהלן וכפירש"י לקמן בשמעתין וכדומה לי שכן ראיתי בשום מקום. ובפרט לשיטת רש"י עפ"י מ"ש בחי' ר"ן דמכח כי ירחיב אגלאי מילתא דקרא דאל פתח אוהל מועד דקאי אחולין שלא יאכלו בשר תאוה, והוא עיקור הקרא ורק כי ירחיב מרמז לנו על זה, א"כ אותו הרמז נוכל להוציא מייתורא דכצבי ואיל והש"ס דלא קאמר הכי אלא מכי ירחיב, היינו טעמא משום דלהס"ד אזיל הש"ס כמאן דמפיק שחיטה מצבי ואיל ומשו"ה מרבי' עוף מייתורא דהכל שוחטין, וא"כ אצטריך כי ירחיב לבשר תאוה, אבל למסקנא לא ילפינן שחיטה מצבי ואיל אלא מכאשר צויתיך, א"כ אייתר לבשר תאוה ומכי ירחיב נילף דרך ארץ כראב"ע וא"ש פסק הרמב"ם ושיטת רש"י דחומש הנ"ל:

וע"ד זה נ"ל הכרח לשיטת הרמב"ן רפ"ד ממלכים שכ' היתר כתלי דחזירו לצבא המלחמה, דוקא כשירעבו ויצמאו, ומקשי' עליו מנ"ל הא וי"ל דגבי שאול כתיב הנה העם חוטאים לה' לאכול על הדם ויאמר להם שאול גולו לי אבן וגו' ושחטתם בזה ואכלתם ובשלהי מס' זבחים איכא למ"ד שהקריב בבמה קדשים ביום וחולין בלילה ע"ש והדבר תמו' להבין כפשוטו שאכלו דם חלילה להם. וכבר עמד בכל זה בסוף ספר יערת דבש ח"ב אמנם לא דרכיו דרכינו והמעיין יבחר, והוא שנ"ל כי דאז הי' אחר חורבן שילה והותרו הבמות נאסר להם בשר תאוה לא בשחיטה ולא בנחירה דב.מדבר הא דהותר

להם נחירה ולא משבאו לארץ. וכיון דאקריבהו להו טפי נאסר להם בשר תאוה, והם שחטו ואכלו בשר תאוה וזה נקרא על הדם כדכתיב באותה פרשה דם יחשב לאיש ההוא דם שפך, וכן כתיב לא תאכלו על הדם ודרשי' מיני' אזהרה לאוכל בשר קדשים קודם זריקה, וה"נ מה שאכלו חולין לתאוה מבלי שזרקו הדם על המזבח שבבמה זה נקרא אכילה על הדם. והורה להם שאול המלך לעשות במה ולהקריב, אלא לפ"ז קשה איך אכלו חולין בלילה הא בשר תאוה נאסר להם. וע"כ צריך לומר דצבא המלחמה שאני הרי הותרו לאכול דברים האסורים ומכ"ש בשר תאוה והבהמות הללו היה מהשלל וה"ל שלל של גוים. ומ"מ ביום אסורים לאכול כיון שאפשר להקריב על המזבח לא שייך רעבון וצמאון, משא"כ בלילה שא"א להקריב קדשים בלילה הותרו משום רעבון וצמאון ומוכח שיטת הרמב"ם:

ואמנם בפרשת דרכים וכן בס' טורי אבן פ"ק דר"ה י"ג ע"א הקשו מאי מקשה הש"ס לקמן אר' ירמי' אלימא בז' שכבשו אפי' כתלי דחזירו אשתרו ואי ס"ד כהרמב"ם מאי קושיין, כתלי דחזירי לא אשתרו אלא לרעבון משא"כ איברי בשר נחירה. ולפי הנ"ל א"ש דכל הוכחה וראי' הוא מקראי דשאול הנ"ל והיינו לפמ"ש הרמב"ם דגם ר"ע ס"ל לאסור בשר תאוה בשעה דאקריבו טפי והיינו בשעת היתר במות, וכל זה לפמ"ש לעיל דאייתר לן צבי ואיל במסקנא אמנם לפי הה"א דהכל בשחיטה מרבה עוף והיינו משום דס"ל צבי ואיל כר"א הקפר א"כ ממילא לר"ע דהלכתא כוותי' לית לי' הך דבשר תאוה כלל וכדאמר הש"ס ר"ע סבר בשר תאוה לא אתסר כלל, וא"כ אין שום ראי' להרמב"ם מעובדא דשאול דבעי' רעבון וצמאון ויפה הקשה הש"ס אר' ירמי' אפי' כתלי דחזירי אשתרו וק"ל:

שבתחלה נאסרו בבשר תאוה מה שהקשו תו' אפירש"י נתיישב יפה עפ"י דברי חי' הר"ן שכתבתי לעיל דקרא דכי ירחיב אתי' לאגלויי אקרא דאל פתח אוהל מועד לא הביאו, והדמיון שכ' תוס' כמו לר"ע דאמרי' מדאצטריך כי ירחק ש"מ היתר בשר נחירה, אינו דומה דבשלמא כי ירחק וזבחת ש"מ קודם לכן לא נצטוו על הזביחה, וממילא אכלו בשר נחירה כי לא נתחדש להם דבר יותר ממה שהיה קודם מ"ת שנחרו ואכלו, אבל איך נוכיח מכי ירחיב שקודם לכן נאסרו בבשר תאוה ונצטרך לומר שהקב"ה אמר כן למרע"ה בעל פה שלא יאכלו בשר, ועתה חזר והתיר להם סמוך לכניסתן לא"י, והיכי רמיזא ציווי זו, וע"כ בפ' ואל פתח אוהל מועד לא הביאו:

אך אי קשי' אשיטה זו לשון הש"ס שוחטין ואוכלין מיבעי' לי' והלא לרש"י יש כרת בשחיטה כמו שחוטי חוץ ושפיר קמ"ל הכל שוחטין, וכן הקשה בראש יוסף ויש לדחוק

כיון דהשתא קאי בנשחטין ה"ל לאשמועינן היתר האכילה שהוא בהנשחטין ולא היתר השחיטה שהוא בהנשחטין, א"כ י"ל דליכא איסור בשחיטת חולין בחוץ אלא ע"מ לאכול שאז היה לו להביאם אל פתח אוהל מועד להקריבם שלמים ואז חייב על השחיטה כרת, משא"כ בשוחט ע"מ שלא לאכול לא מיחייב והיינו שוחטין ואוכלין מיבעי' ליה:

וכ"ש השתא דארחיקו להו טפי הקשו תוס' אי קדושה ראשונה לא קדשה לע"ל כ"ש דאקריבו להו טפי והיינו כס"ד דש"ס דפ"ק דמגלה דמקריבי' בבית חוניו בזה"ז והיה אסור בבשר תאוה וקמ"ל מתני' כמסקנא דהתם דאפי' למ"ד לא קדשה לע"ל מ"מ הבמות אסורות מטעם שכ' תו' שם בשם ר' חיי' ועיי' פ' בתרא דזבחים פלוגתא דר"י ור"ל במעלה בחוץ בזה"ז ע"ש כן צריכים לפרש כוונת ק' תוס':

במאי קמיפלגי ר"ע סבר בשר תאוה לא איתסר כלל עיי' פירש"י ומה שתמה עליו מהרש"א, ובאמת למעיין ברש"י לקמן כ"ח ע"א יראה דפלוגתא דתנאי היא איכא מאן דמוקי פסוק ראשון תזבח ולא גיזה אפסולי מוקדשין וכי ירחק וזבחת אחולין ואיכא מאן דמוקי כי ירחק וזבחת אפסולי מוקדשין, ופירש"י בשמעתין ליישב דברי ר"ע ור' ישמעאל אליבא דכל התנאים. ולק"מ ק' מהרש"א, אמנם הא קשי' דלמ"ד דכי ירחק אפסולי' מוקדשי' קאי, והיתר נחירה מצבי ואיל נפקא כפירש"י ולא מבקר וצאן דהאי אפסולין מוקדשים קאי, א"כ ק' ק' תוס' מנ"ל דפליגי דלמא מר אמר חדא ולא פליגי ולא שייך תי' תוספות דבקרא כתיב בקר וצאן והשתא זה ליתא דאדרבא צבי ואיל כתיב וצ"ע לכאורה:

בעי ר' ירמי' איברי בשר נחירא וכו' פירש"י דרוש וקבל שכר והרא"ש כ' שיש בו נפקותא לדינא עיי' זה היטב בי"ד סי' רי"ח ובש"ך שם סק"ג ובט"ז שם. וצ"ע דבתו' ר"ה י"ג ע"א מייתי ירושלמי דחלה דשם מבואר דלר' ירמי' בעצמו מפשט פשיטא לי' בשארי איסורי' כחדש וכדומה שנאסר מזמן ואילך אסור אפי' הנשאר בידו מקודם הזמן ההוא וא"כ עכצ"ל דבשארי איסורים לא מיבעי' ליה רק בבשר נחירה משום דחדוש הוא וה"א דלשתרי טפי כמו בפ"ק דבכורת גבי חלב בהמה טמאה ע"ש, וא"כ ע"כ משום דרוש וקבל שכר קא מיבעי' לי', ומ"ש הרא"ש דלא שייך למימר כן אלא למיסברא קראי אבל למיקבע איבעי' אמאי דהוה לא אמרי', הנה מצינו לר' ירמי' כיוצא בזה בזבחים קי"ח ע"ב בעי ר' ירמיה עומד בנחל ואינו רואה ע"ש לענין בשילה נאכל בכל הרואה והתם לא הוה למיסבר קראי ומאי דהוה הוה ע"ש:

והנה בטורי אבן הקשה על הפרשת חלה בביאתם לארץ וכן ערלה הא אפי' כתלי דחזירי אשתרי ולע"ד נראה דק' זו קשה ג"כ להך לישנא. דשלל דדהו לא אשתרי מ"מ מאי

אצטריך מעוטא בערלה ונטעתם פרט לשמצאו נטוע מקודם לכן תיפוק לי' דה"ל שלל דגוים. בשלמא מאיסור חדש לק"מ משום דיש היתר אחר העומר לא התירו רחמנא בכלל ואכלת שלל אויביך כיון שאפשר למיכלי' בהיתירא, אבל מהנך קשי' והגאון הנ"ל תי' דעיקר קרא למאי שישאר בידם אחר הכבוש אז יחייב להפריש חלה מהעיסה שנעשה מקודם ולאסור הפירות משום ערלה, וצ"ע דלכאורה זה תלי' באיבעי' של ר' ירמי' אי אשתייר מאיברי בשר נחירא וה"ה מכתלי דחזירי דג"כ חדוש הוא, וא"כ לפ"ז הוה שפיר דרוש וקבל שכר למיסברי קרא דבבואיכם גבי חלה ונטעתם דגבי ערלה:

ובזה י"ל פסק הרמב"ם דלא הותרו כתלי דחזירי אלא מפני רעבון וצמאון וכבר כ' בזה לעיל בתחלת הסוגי', והנלע"ד מסדור לשון הרמב"ם רפ"ד מה' מלכים דכייל ב' דינים באחד שהותרו צבא המלחמה בכתלי דחזירי כשירעבו, והותרו לבעול יפת תואר כשיגבור עליו יצרו, ונראה מזה דס"ל מסברא דחד טעמא לתרווי' דלא דברה תורה אלא כנגד יצ"ה וממילא דלא הותר אלא לשבור רעבונו אבל כשיש לו התירא לא, והנה נראה דזה תלי' בפלוגתא דירושלמי דמייתי תוס' קידושין כ"ב ע"א ד"ה שלא ילחצנה במלחמה ע"ש דלמ"ד שלא הותרו ביאה ראשונה עד אחר כל המעשים שכבר נתגיירה ממש ולא הותרו לא אלא להיו' פת בסלו ע"ש ובראי"ם פ' תצא, א"כ אינו דומה ליפ"ת דהתם א"ש דברה תורה נגד יצ"ה שיבעלנה בהיתר אחר הגירות שלא יבא לבעול באיסור בגיות, ואיך נלמוד מזה להתיר כתלי דחזירי משום שלא יבא לאכול כתלי דחזירי, ומה נרוויח בחליפין אלו. וע"כ טעם היתר איסורים בשעת מלחמה משום שהתורה חסה על בתים מלאים וכמ"ש ת"ח בשמעתין וכמשמע מרמב"ן על התורה סוף פ' ואתחנן, וכפשטי' דקרא באמת, וא"כ מותר אפי' בלא רעבון וצמאון, אמנם הרמב"ם פסק שם להדי' כאידך מ"ד דהותרה ביאה ראשונה מיד בגיותה נמצא שהותר לבעול גוי' כדי שלא יבעול גויה וה"נ נימא שהותר לאכול איסור שלא יבוא לאכול איסור, וממילא שלא הותר אלא לרעבון וצמאון:

והשתא הש"ס דהקשה ותיפוק ליה דאפי' כתלי דחזירי אשתרו הו"מ לשנויי ר' ירמיה ס"ל כהך מ"ד דהוא רב רבי' דיפ"ת הותרה מיד וממילא נימא נמי טעמא דבתים מלאים כל טוב משום שלא דברה תורה אלא נגד היצ"ה בשעת רעבון וצמאון ולק"מ ותיפוק ליה, אלא משום דא"כ קשה מאי נפקא מני' בהאיבעי' מאי דהוה הוה ואי למסברי' קרא דחלה וערלה, הא מהתם בלא"ה לק"מ דנפקא מניה בלא רעבון וצמאון ינהגו חלה וערלה ואין כאן מיסבר קרא כלל, וע"כ לית לי' לר' ירמיה כרב רבי' ולא ס"ל טעם היתר בתים מלאים משום רעבון וצמאון וא"כ הקשה שפיר ותיפוק ליה וק"ל:

ועיין מ"ש לעיל ביישוב רמב"ם מכח פסוקי שאול מש"ס שלהי זבחים והתם נמי רב ושמואל איירי אי חולין בלילה או קדשים בלילה א"כ י"ל רב לטעמי' דס"ל ביאה ראשונה הותרה מיד במלחמה והה"נ כתלי דחזירי לא הותר אלא משום רעבון:

סכין שיש בה פגימות הרבה תידון כמגירה כ' הטור סי' י"ח בשם העיטור דהיינו דוקא באוגרת והקשה ב"י דא"כ אפי' פגימה א' נמי, ולפע"ד נהי דפגימה א' פסולה מ"מ מועיל להשחיזה ולהחליקה, משא"כ פגימות הרבה נידוני' כמגירה שאפי' השחזה אינו מועיל כדמוכח לקמן במתני' דוקא במגל קציר מועיל החלקת פני' ולא במגירה והטעם קל להבין. מיהו לא מצינו לאחד מן הפוסקים שסובר כן ומעשים בכל יום בסכין שמחליקי' אפי' בכמה פגימות ודלא כהעיטור:

אמר רבא ג' מדות בסכין, צ"ע להרי"ף עפ"י מ"ש הר"ן ומייתי ליה מהרש"א ה"ל למימר ד' מדות אוגרות הרי היא כמגירה ושחיטתה נבלה ומטמא מסוכסכות הרבה אסורה באכילה ואינה מטמאה כמו מגל קציר מסוכסכות א' לא ישחוט ואם שחט כשירה עולה ויורד שוחט לכתחלה, בשלמא הא לא קשי' לרש"י נמי לחשוב נמי מגל קציר די"ל ג' מדות בסכין קאמר ומגל קציר אינו סכין אבל להרי"ף קשה, ויש לדחוק ולומר כיון דלב"ש גם במגל קציר שחיטתו פסולה נקט ג' מדות שהם אליבא דכ"ע, אע"ג דב"ש במקום ב"ה אינו משנה מ"מ נקט כן לעשות הכלל שלו שרגיל לומר ג' מדות בקטן עיין גטין ס"ח וע"ש תוס' ד"ה וכנגדן בקטנה חולצת שכ' ג"כ דנקט מילתי' כר' יוסי כדי לעשות הכלל שלו ע"ש אע"ג שאינו דומה ממש לכאן עיין וק"ל:

בדקה אטופרא ואבשרא ואתלת רוחתא א"ל יישר, בכולי שמעתא נקט בשרא תחלה, והכא בהך עובדא נקט טופרא תחלה מהך משמע שצריך לבדוק בזא"ז ולא אבשרא וטופי בבת א' וכמ"ש הרא"ש ופעמים בודקים תחלה בבשר ולפעמים תחלה בציפורן ומשו"ה דקדק הש"ס בהאי עובדא לנקוט המעשה כשהי' שאירע שהוא בדק בטופרא תחלה אבל אי ס"ד דבבדיקה א' יבדוק שניהם לא ה"ל הש"ס לשנויי מלישנא דלעיל ולהקדים טופרא לבשרא וק"ל:

אמר רשב"ל ג' פגימות הן וכו' עמ"ש תוס' וכוונתם מבואר דפגימת קדשים הו"א דפגימה כל שהוא נפסלה מעל המזבח וממילא נאכלה להדיוט ע"י אותה פגימה משום שפודין אותו ונאכל על ידי פדיון, משא"כ בכור שנאכל במומו בלא פדיון משו"ה בעי' חגירת ציפורן, קמ"ל אפי' בקדשים נמי בעי חגירת ציפורן, כתבתי זה מפני התלמידים שמזדנזין בדבר:

ואידך בחולין לא קמיירי מכאן הקשו על הרי"ף והרמב"ם דבסכין פסול אפי' חגירת כל שהוא א"כ נימא ואידך משום דלא בעי חגירת ציפורן כמו אינך, ולפע"ד מכאן ראי' לשיטתם. דהריטב"א הקשא מאי תי' בחולין לא קמיירי אטו בשחיטת קדשים לא פסל פגימה בסכין, ולפע"ד לומר דודאי בסכין פוסל פגימה כל שהוא אך היינו משום ושט ואפי' בעוף מ"מ לכתחלה צריך לכוון לשחוט ב' הסימנים ואפי' בדיעבד ולא שחט אלא הקנה ומצא בסכינו פגימה כל שהוא מ"מ לא גרע ממסמס קועי' דמא דבעי' לבדוק הושט משו"ה סתמו הרי"ף והרמב"ם לפסול סכין בפגימה כל שהוא, ומ"מ הש"ס פריך שפיר ואידך נימא אף פגימות סכין דהיינו בעוף ותופס הקנה בידו דעכ"פ מעיקור הדין לא מיפסל אלא בחגירת ציפורן, ואהא משני בחולין לא מיירי דבקדשים לא שחיטה בעוף בסכין כ"א מליקה בציפורין וא"ש וק"ל:

דף יח.

השוחט מתוך הטבעת מלשון רש"י משמע דמיירי במתחיל בשחיטה וסיים בהגרמה וזה הוא כלישנא קמא דר"ה אמר ר' אסי דשמעתין ע"ש, וממ"ש עוד רש"י אעפ"י שנשחט רוב הקנה במקום שחיטה פסול הואל וגמרו בפסול עכ"ל משמע דאי לא גמרו כלל אלא שחט רובו ותו לא כשרה וכדתנן רובו של א' כמוהו, וזה תימא דלהך לישנא מסקי' דרובו של א' כמוהו ריבר"י קתני ליה אבל לרבנן בעי, שישחוט כולו, ועיין לקמן למ"ד ע"ב בעי ר"פ החליט במיעוט סימנים מהו פירש"י במיעוט בתרא ותיקו לחומרא, וה"ה להגרמה במיעוט בתרא ע"ש ותמהו עליו דהיינו כרבנן ואנן קיי"ל כריבר"י דהגרמה כשר, ולפע"ד ליישב עפ"י מ"ש הפוסקים למאן דפוסל בהחלדה במיעוט בתרא מ"ש מהא דתנן רובו של א' כמוהו ואי תימא דעדיף טפי כשפוסק מלשחוט ממה שיעשה מיעוט בתרא בפסול, א"כ לקמן בשמעתין נמי מאי פריך לרבנן מרובו של א' כמוהו נימא ג"כ כנ"ל ותי' ז"ל דבשלמא בהחלדה י"ל כנ"ל אבל הגרמה שאינו מקום שחיטה כלל וכבר פסק מלשחוט אמאי יפסל אי ס"ד דברובו סגי ומשו"ה אמרי' דרובו של א' כמוהו ריבר"י היא, והנה י"ל דס"ל לרש"י דלר"ה דלקמן דס"ל הגרים ושחט והגרים כשר וכ' הר"ן הטעם משום דס"ל דהגרמה ה"ל כמקום שחיטה ממש וה"ל כשאר חצי קנה פגום. וכן מטעם זה הגרים ושחט והגרים פסול ע"ש בביאור, נמצא לפ"ז לר"ה דבמקום הגרמה ה"ל כמקום שחיטה א"כ מטעם זה יפסל הגרמה במיעוט בתרא והא דמכשר ר"נ הגרים ושחט והגרים היינו משום דלא ס"ל כר"פ דפוסל חלדה במיעוט בתרא, ודר"פ נמי שקבע איבעתו בהחלדה במיעוט בתרא ולא בהגרמה היינו משום דלא פסיקא ליה שיהיה מקום ההגרמה נדון כמקום שחיטה ממש וכר"ה דדלמא הלכה כר"י,

אבל לדינא מחמרי' שיהי' הגרמה נידון כמקום שחיטה כר"ה ויהי' נפסל במיעו' בתרא כר"פ, וממילא לק"מ ממתני' דרובו של א' כמוהו, דאותו התי' שמתרצים על החלדה במיעוט בתרא שיותר טוב לפסוק אחר ששחט הרוב, ממה שיגמור מעשה השחיטה בפסול, אותו התי' בעצמו יאמר ג"כ על גרמה במיעוט כיון שהגרמה נמי נקרא מעשה השחיטה כנ"ל. והא דדחיק הש"ס למימר דרובו של א' כמוהו ריבר"י קתני לה ולא רבנן היינו לרב אסי דס"ל הגרמה לאו מקום שחיטה הוא דמשו"ה בעי שחט:

כ' שלישׁ דוקא לריב"י כפירש"י שם לקמן בשמעתין וא"כ שפיר הקשה מסתמא דמתני' רובו של א' כמוהו, ומוקי לה כריבר"י, והיינו נמי טעמא דרב ושמואל דפסקו הלכה כריבר"י ודלא כרבים משום דסתם מתני' כוותי' אתי', אבל למאי דמחמרי' כר"ה דמקום הגרמה הוה מקום שחיטה וכר"פ דמיעוט בתרא פוסל משום שגמר שחיטתו בפסול א"ש מתני' דרובו של א' כמוהו כרבנן נמי, וממילא הלכה כרבי' במקום יחיד וא"ש פירש"י דמשנתינו אליבא דהלכתא וק"ל:

דף יח:

ומוגרמת פסולה, העיד ר"ח בן אנטיגנוס על המוגרמת שהיא כשרה, אין הכוונה שיהי' מוגרמת כשר לגמרי ויכול לשחוט בכל מקום שירצה שהרי גם לר"ח ב"א יש מקום קבוע לשחיטה אך אטבעות שמוזכר בבריתא קאי דהבריתא מתחיל בטבעות, ואמר על זה ומוגרמת שנוטה חולין למקום הטבעות הנזכר ברישא פסולה, ור"ח ב"א העיד על אותה ההגרמה שהיא כשרה כי עדיין יש מקום שחיטה חוץ להטבעת, אבל לא נתן גבול אי דוקא כחוט השערה למעלה מהטבעת הגדולה ולא יותר או אפי' שייר בחיטי נמי זה לא הוזכר בעדותו, ומ"מ נ"ל קצת מלשון התוספתא דמייתי רש"י דקתני מקום השחיטה מהטבעת הגדולה וכו' ומוגרמת פסולה משם ולמעלה דהאי משום ולמעלה מיותר לאשמועי' כח דהתירא דר"ח ב"א מתיר עוד משם ולמעלה טפי דהיינו שייר בחיטי וכר"נ לקמן דכל משיפוי כובע ולמטה כשרה דהיינו שייר בחיטי, ובזה מיושב מאי דמסיק הש"ס לקמן הלכה כר"ח ב"א הואל וקאי ר"נ כוותי' והקשה מהרש"א דה"ל למימר כל עדות הלכתא היא, והא"ש דבעדותו לא הזכיר אלא מוגרמות חוץ לטבעת ואפשר כחוט השערה למעלה ומנ"ל להתיר שייר בחיטי' אע"ג דבתוספתא מוכח כן מ"מ הא התם לא תני העיד, וע"כ הוצרך לומר משום דקאי ר"נ כוותי'. והא לא אמר קאמרי הכי קאמרי הלכה כמותו בטבעת הגדולה ואין הלכה כמותו בשארי טבעות, ופירש"י לא אמר כלום קאמרי שאין הלכה כמותו, משמע מזה דברירא להו לרב ושמואל שאין הלכה כמותו שהרי לא אמר כלום אמרו, וקשה דבב"ק צ"ט ע"ב מבואר דספוקי

מספקי להו דמשו"ה פטרו רב לטבחי, תו צ"ע דרש"י שם שינה טעמו ופי' כאית דמפרשי דדחי הכא בשתי ידים. והנלע"ד דודאי מה שהקשה רש"י מהתוספתא יש ליישב לשיטת ר"ה דמכשר בהגרים ושחט והגרים ופוסל בשחט והגרים ושחט וכ' הר"ן סברתו דס"ל דמקום הגרמה ה"ל כמקום שחיטה וכל שהוא מקום שחיטה טפי ראוי לפסול יותר בשחט והגרים אח"כ. והנה סתמא דתוספתא מיירי שהתחיל בשחיטה ואח"כ הגרי', וכיון שכן י"ל לעולם כאית דמפרשי ושייך הגרמה בין למעלה סמוך לראש בין למטה מהטבעת וכסברת אית דמפרשי, והא דנקט בתוספתא סמוך לראש לא מיבעי' קאמר לא מיבעי' למטה דהוה מקום שחיטה טפי מלמעלה דהגרמה פוסלת אעפ"י שהתחיל בשחיטה אלא אפי' למעלה דלא הוה מקום שחיטה כל כך ה"א בכה"ג כיון שכב.ר שחט רובו במקומו תו לא מיפסל בהגרמה כזו דה"ל כחתך ברגל קמ"ל דלר"ה גם זה מיחשב כבמקום שחיטה ולא קשה כלל ק' רש"י. וממילא דלא ק' נמי ק' הש"ס על רב ושמואל מבריתא דהשוחט בשאר הטבעות דהרי אפשר לפרש כפי' אית דמפרשי ולק"מ מהך בריתא כמ"ש רש"י דבריתא לא נזכר הגרמה וממילא דלא צריכין לתי' הש"ס דבתרתי פליג ר' יוסי ולא אמר כלום קאמרי אלא כפשוטו דר"י לא פליג על רבנן בהא קאמרי ולא שהי' ברור להם כך אלא מספקא להו אולי ר"י מודה בהו לרבנן ואולי פליג ומשו"ה פטרו לטבחא התם והוה א"ש הכל, והא דלא משני הש"ס כן היינו משום דרב יוסף אייתי בשמעתין דמרב יהודה גמיר ורב יהודה פוסל לקמן הגרים ושחט והגרים ומכשיר בשחט והגרי' ושחט משום דאזל בתר מיפוק חיותא ולית ליה דמקום הגרמה הוה כמקום שחיטה עיי' בר"ן ורז"ה וא"כ ליכא לשנויי בתוספתא כמ"ש לעיל דרבותא קמ"ל אע"ג דלמעלה לא הוה מקום שחיטה כל כך וכנ"ל דז"א דלר' יהודה לא תלי' בהכי ואין בזה שום רבותא, וע"כ כפירש"י דלא כאית דמפרשי וקשה שפיר מהך בריתא דהשוחט בשאר הטבעות, והוצרך לשנויי' דלא אמר כלום קאמרי ושפיר דחי רש"י בשמעתין דברי היש מפרשי', אמנם התם דקאמר ספוקי מספקא ליה לרב ע"כ ליכא למימר דלא אמר כלום אמרי דא"כ לא היה מקום לספק וע"כ דס"ל כאית דמפרשי וכרב הונא דלדידי' לק"מ מתוספתא וממילא דלא ק' נמי ק' הש"ס דשמעתין ולא אתאינן נמי לתי' הש"ס. וא"ש וק"ל.

כי סליק ר"ז אכל מוגרמת וכו' הענין היה שהיה מנהג מקומות שלא לאוכלו וסבר ר' יוסף למימר כי אותן המקומות קבלו עליי' כרב ושמואל אמנם מודה ר' יוסף שיש מקומו' שלא קבלו עליה' אותה החומרא כדאמר לקמן בעצמו, נהרא ונהרא ופשטי', ואי הי' כן שקבלו עליי' כאותו דיעה אזי לא מהני אין דעתו לחזור ועמ"ש מג"א סי' תר"ץ סקכ"ב,

ואמנם ר"ז ס"ל לא אמרה רב ושמואל מעולם. ורק מנהג המקומות להחמיר משום סייג וגדר נהגו כן, וכיון שאין דעתו לחזור פטור ממנהגם ועפר"ח בא"ח סי' תס"ח מ"ש בשם הרדב"ז בענין זה:

דף יט.

והלכתא כר"ח ב"א דקאי ר"נ כוותי' הקשה מהרש"א תיפוק ליה דכל עדות הלכתא היא עיין בס' קרבן, אשם יישוב נכון אלא שנדפס בטעות, וכבר כתבתי לעיל מה שנ"ל ליישב ובלאה"נ לא הבנתי מ"ט לא קשי' ליה על רב ושמואל דפליגי לכאורה על ר"ח ב"א והא כל עדות הלכתא היא. וכן קשה על ר' פפי דאמר פגע בחיטי טריפה ומספקא להש"ס אי פגע למטה ולא נגע קאמר לפירש"י, וא"כ יהיה דלא כר"ח ב"א דמכשיר עכ"פ למעלה קצת מטבעת העליונה אבל האמת דלק"מ דאינהו כולהי ס"ל דרחב"א ס"ל ממש כריבר"י ואמוגרמת דרבנן קאי וכס"ד דהש"ס דמקשה אריב"ל ואומר אה"נ ולא אסקי אדעתי' תי' הש"ס א"כ העיד עלי' מיבעי' ליה. וע"כ קאמר הש"ס הלכה כרחב"א כמו שפי' ריב"ל הואל וגם ר"נ קאי כוותי' והתיר משיפוי כובע ולמטה עיין וק"ל:

דף יט:

התם מ"ט קא מכשרת כי נפקא חיותא וכו' כ' רש"י דלעיל ר"ה משמי' דרב אסי אליבא דריבר"י קאי והכא משמי' דרב ואליבא דרחב"א, ר"ל דלכ"ע הוה מקום חיותא למעלה מטבעת הגדולה עד שיפוי הכובע דהרי לרחב"א הוה מקום שחיטה, וריבר"י לא פליג אלא משום דלא כך קבלנו הל"מ לשחוט שם אבל בודאי מקום חיותא הוא, משא"כ למעלה בשיפוי הכובע אפשר דלא הוה אלא מקום טריפו' בעלמא ולא מקום מיפק חיותא, וא"כ לעיל דקאי לריבר"י ומחלוקתו והגרמה דדהו היינו שהגרי' למעלה מטבעת ושחט ביני חיטי והוא בר מיפק חיותא משו"ה מצטרף לפסול טפי אפי' יהיה שני שליש בשחיטה, משא"כ ר"ה אמר רב קאי לרחב"א והגרמה דידי' הוא למעלה ממקום החיטי בשיפוי הכובע ושם אינו מקום חיותא כל כך אינו מצטרף כל כך מהרה לפסול וק"ל:

השוחט מן הצדדי' וכו' עת"ח ועדיין יל"ד דה"ל למתני בחדא בבא השוחט מן הצוואר וצדדי' כשרה ומן העורף פסולה, ומזה נראה שהכריחו תוס' דמן הצדדי' לכתחלה לא, לא מיבעי' לא החזיר הסי' לצדדים אלא החזיר נמי לכתחלה לא גזירה אטו לא החזיר ולא ידע להשגיח ששחט סי' קודם למפרקת שאז אפי' בדיעבד פסול משום דחזקה ששחט הפרק תחלה שהוא קשה והסימנים רכים ונדחים מפני הסכין כמ"ש הרא"ש, וכ"כ הש"ך סי' כ' סק"ח ועמ"ש תבואת שור סי' הנ"ל:

אלא מאי עורף מול עורף כדקתני סיפא כל העורף כשר למליקה עפירש"י דדחיק דבעורף שהוא קטן לא שייך למתני כל העורף ב"אורש פי' בענין אחר ע"ש, ולפע"ד כפשוטו דאי ס"ד עורף מאי קמ"ל כל העורף פשיטא מהיכי תיתי לחלק בין מקום למקום בהעורף, בשלמא כל הצוואר כשר לשחיטה דה"א לחלק בין טבעת לטבעת כבשמעתין דלעיל אבל בעורף מאי קמ"ל אע"כ מול הרואה העורף וה"א דוקא פירוק ראשון של מפרקת דהיינו החולי' הראשונה אבל אינך ה"ל מול דמול כמו שהקשה הרשב"א באמת קמ"ל כל העורף כשר וק"ל:

ומסתברא כמ"ד אף מחזיר הקשו תוס' הא הוה תיובתא ותירוצם דחוק קצת דפשיטא דכשר למליקה משמע לכתחלה כמו כל הצוואר כשר לשחיטה וא"כ הוה תיובתא, ומזה נראה ראי' למ"ש הרב המחב.ר בש"ע סי' כ' דבהחזיר סי' נמי צריך שידע דוקא ששחט הסימן קודם שחתך המפרק אבל בלא"ה פסול, וא"כ לכאורה לק"מ ק' הש"ס ואי ס"ד מחזיר דוקא מאי ארי' מולק אפי' שוחט נמי די"ל לעולם מיירי בדאהדר אלא שלא ידע אי חתך סימנים תחלה או המפרקת דבשחיטה פסול ובמליקה כשר אלא מ"מ אמרי' מסתברא, משום דהסברא נותנת דבמחזיר סי' לא בעי' ידע ודכיון דהסימנים מונחי' על העורף פשיטא שישחוט הסי' תחלה שמו"ה מסתברא דלא כבני ר"ח, ומ"מ תיובתא לא הוה דאינהי סברי דלעולם בעי' דידע ולק"מ ק' הש"ס, והרב המחבר חייש לסברת בני ר"ח להחמיר שהרי הש"ס נמי לא דחי דבריהם לחלוטי' אלא במסתברא:

ובזה י"ל לשון ר' ינאי יקבלו הרובי' תשובתן רצונו לומר תשובה דלעיל דאמרי' שהוא רק מסתברא ולא תיובתא יקבלו הם אותה התשובה ולא ידחוהו בקש דא"כ קשי' להו סיפא נמצא כשר בשחיטה וכו' בשלמא בל"ז הייתי יכול דאיידי דסיפא כשר במליקה וכו' נקט נמי רישא, וסיפא קמ"ל כשר במליקה בהחזיר סי' ולא ידע דפסול בשחיטה, אבל לפי הנ"ל כבר מרישא שמעי' לי' וא"כ ממ"נ יקבלו תשובתן. ולפ"ז ע"י תשובת ר' ינאי לא בא אלא לדחות הך לישנא דמחזיר דוקא:

ומיושב דברי הרא"ם פ' ויקרא שנתעורר עליהם בלח"מ פ"ו ממעשה קרבנות דכ' דמוליך ומבי' ואף מחזיר סי' וקשה דאף מוליך ומבי' היינו כבני ר"ח ולדדהו ע"כ צ"ל קוצץ ויורד כמסקנת הש"ס והיינו מפני ק' ר' ינאי ולפי הנ"ל ניחא, דקוש' ר' ינאי היא רק ללישנא דמחזיר דוקא אבל ללישנא דאף מחזיר לק"מ:

דף כ.

א"ר ינאי יקבלו הרובים את תשובתם. דקדק לומר הרובים י"ל כך דלהי"מ דפירש"י דשן וצפורן תלוש קאמר. היה להם הכרח דאי במחובר א"כ מאי קאמר הא בהדי' קתני

לה והשניים והצפורן, הא אפשר לפרש טעם שניהם מפני שהם חונקין וכמו שצריכים לפרש כן לרבא לעיל י"ו ע"ב ובתו' שם ד"ה תלוש בסוף הדבור וא"כ לא שייך לומר בהדי' קתני לה, משו"ה מפרשי לה אשן וצפורן תלוש, אלא דלפ"ז לק"מ קו' ר' ינאי דאיכא למימר דבאמת אתי למעוטי מחובר וזה לא תני בהדי', אך ר' ינאי הקשה כן להרובים הנערים בני ר"ח ור"ח מכשיר שחיטה במחובר כדלעיל ט"ו ע"ב ע"ש וגם בזה מיושב שיטת הרא"ם הנ"ל לולי שפי' כן לשיטת רש"י בחומש ורש"י לא ס"ל כי"מ הנ"ל.

למעוטי שן וצפרן גי' ר"ח שברשב"א סכין וצפרן כשר בשחיטה סכין תלוש וכשר במליקה צפורן מחובר, והשתא לק"מ כיון דלא הוה מליקה כלל איך תנן פסול במליקה דהא לא הוה מליקה כלל, די"ל איידי דתנא פסול בשחיטה והתם שחיטה פסולה הא דהוי' כיון דאינו מפורש אלא דרשה רחוקה דיליף רבי מויקח המאכלת ור"ח קרי ליה וי"ו אאפותא ויצדק שפיר פסול בשחיטה איידי נקט נמי פסול במליקה, כמו ברישא מלקמן הצוואר מליקתו פסולה אע"ג דלא הוה מליקה כלל מ"מ נקט כן איידי דשחט מן העורף דלא הוה רק שחיטה פסולה שהרי לא קבע רחמנא מקום לשחיטה וליכא רק שחיטה פסולה וה"נ נקט איידי, ואמנם כל זה לגי' ר"ח דבבא דכשר במליקה צריכה למעוטי צפרן מחובר נקט לישנא פסול במליקה איידי דבבא דפסול בשחיטה, אבל לרש"י דלא גרס סכין אי ס"ד דשן וצפרן תלוש קאמר הוה בבא דפסול בשחיטה משנה שאינה צריכה רק איידי דפסול במליקה וא"כ ק' שפיר איך שייך פסול במליקה הא לא הוה מליקה כלל, וליכא למימר איידי דהא הך גופה משנה שאינה צריכה היא ועיי' רשב"א וק"ל:

ומאי זו היא מצותה אף זו היא מצותה, עיין במשנה זבחים ס"ח ע"א מלק בסכין פירש"י לאו שחיטה היא מפני שהוא מחליד מפני שהיא דורס, וי"ל ממ"נ אי לא החזיר סי' אחורי עורף ולא חתך נמי רוב בשר א"כ ע"כ תחליד הסכין תחת הבשר ואי החזיר סי' ע"כ ס"ל דדרך מליקה כך הוא והיינו כבני ר"ח וא"כ לדדהו ע"כ קוצץ ויורד כמסקנא דשמעתין וה"ל או מחליד או דורס, אמנם למ"ש לעיל ביישוב דברי הרא"ם אין זה מוכרח וק"ל:

אמנם לקמן בשמעתין דפלוגתי' דמחליד ודורס עדיין לא אסיק אדעתי' דחותך מפרקת בלא רוב בשר הוצרך לדחוק בענין מחליד וכמ"ש תוס' ד"ה מפני שהוא מחליד עיי' וק"ל.

והא תני רמי בר יחזקאל אין עיקור סימן בעוף ולא מצי למימר כל הכשר בשחיטה דהיינו עיקור בעוף כשר נמי במליקה, דאיפכא ה"ל למימר כל הכשר במליקה דהיינו עיקור כשר נמי בשחיטה דיותר פשוט להתיר עיקור במליקה מלהתירו בשחיטה וא"כ איך תלה היתר מליקה בשחיטה ותלי תני' בדלא תני':

אמנם נ"ל דכל זה לר"א ברי' דרבא דס"ל דלמ"ד יש שחיטה לעוף מה"ת יש עיקור, אבל למסקנא דרב אשי דאדרבא אי יש שחיטה לעוף מה"ת יש לומר כי כך נאמרה ההלכה, א"כ שפיר י"ל דמסברא חצונה ה"א יש עיקור במליקה כמו בשחיטת בהמה וכדלקמן בש"ס כ' ע"ב דחמרי' אי מה להלן בבהמה רוב שנים וכו' א"כ ה"נ ה"א דיש עיקור קמ"ל שמואל כל הכשר לשחיטת עוף דהיינו עיקור שכך נאמר ההלכה כשר נמי בעיקור ולא נילף לפסול מבהמה, וא"ש שיטת הפוסקי' לעיל בסוגי' דהגרמא כלישנא בתרא דר' אסי דפליגי בהגרי' שליש ושחט ב' שליש והלכה כריבר"י דמכשר, וה.רשב"א הקשה משמעתין דר"פ מוקי בהגרי' שליש ושחט שני שליש לאיסור. והא"ש דודאי ר"פ לא הי' לו אוקמתא אחרת בהא דכל הכשר בשחיטה וכו' אבל למסקנא בטלה לי' אוקמתא דר"פ וכנ"ל:

ויש לזה קצת סיוע ממה דנדחק הש"ס במסקנא ההוא פליגא והו"מ לשינויי דמעיקור לא מיירי שמואל אלא ממקום הכשר לשחיטה לאפוקי שיפוי ראשו ולא מיירי מסי' עקורים והרשב"א הרגיש בק' זו ולפי הנ"ל ניחא דס"ל להש"ס כיון דהלכתא כלישנא בתרא דהגרי' שלי' כשר א"כ לא קיי"ל כתי' של ר"פ אלא כמסקנת רב אשי דלמ"ד יש שחיטה כך נאמרה ההלכה ותלי הכשר עיקור דמליקה בהכשר עיקור דשחיטה ופריך שפיר, אלא שהלשון דמסיים שם לקמן הא פסול פסול אינו מדוקדק שפיר לפ"ז דהא עיקור הק' מכל הכשר כשר וק"ל.

אין עיקור סי' בעוף, הקשו התלמידים א"כ לעיל לימא דמתני' כשר במליקה פסול בשחיטה היינו עיקור סי' והיינו לרבא בר קיסי, וי"ל דלא שייך בזה ההיפוך כשר בשחיטה פסול במליקה, דאע"ג דאיכא למימר איידי מ"מ עכ"פ צריך שיהי' הדבר אמת אלא שהמשנה אינה צריכה על זה נאמר דנקיט חדא איידי איידך אבל הכא לענין עיקור לא שייך כלל לומר כשר בשחיטה פסול במליקה וק"ל:

לא אמרן אלא למ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה, העלו בתוס' דלהך מ"ד הא דכתיב נבלה וטרפה לא יאכלו הכהנים משום טרפה נקטו אבל נבלה לא הוה, ולפ"ז לא הותרה נבלה כלל לכהנים יותר מלישראלים. ולפ"ז צ"ע לקמן ק"כ ע"א ר"ל דריש הנפש לרבות השותה ועביד הש"ס צריכותא ופריך נבלה נמי אשתרי מליקה וכו' ולפי הנ"ל מאי קושיין הא שמעתה לריש לקיש אזלא דאית לי' בנזיר כ"ט ע"א אין שחיטה לעוף מה"ת ע"ש ולא אשתרי נבלה בעוף כלל, ולקמן ג"כ מבואר בתוס' ד"ה חלב וכו' דלריה"ג אתי' נפש לשום דרשא נמצא עקור ק' הש"ס שם לריש לקיש מרא דשמעתא דהנפש וא"כ ק' כנ"ל ולפמ"ש לעיל לקיים דברי הרא"ם די"ל אף מחזיר סי'. אחורי עורף ואפ"ה מוליך ומבי'

כשר ויש לומר נמי ריש לקיש ס"ל כר"ח דמחובר כשר לשחיטה, וא"כ אין הכרח מנזיר דס"ל אין שחיטה לעוף מה"ת די"ל הכהן יחזור הסי' אחורי עורף ויוליך ויביא וישחוט בציפורן ודברים אלו מבוארים לקמן כ"ח ע"א בתו' ד"ה רבי היא וכו' ע"ש ועדיין צ"ע.

דף כ:

א"ל אביי עולת העוף וכו' הרשב"א הבין בלשון רש"י דבסי' א' לחוד מתה אפי' בלא מפרקת ורוב בשר וא"כ דפשיטא ליה לאביי הכי משום דהכשר שחטתו בסי' א' אע"ג דלטמא טומאת נבלות לא הוה כמתה מ"מ כיון שהכשר שחטתו בכך לא יתכן לומר שאח"כ יעמוד וימלוק, אבל לפי הבנת המהרש"א שהקו' היא ממפרקת ורוב בשר וגם סי' א' שאז הסברא נותנת גם בלא זעירא שהיא כמתה צ"ע מנ"ל להקשות הא מי לא איכא ריש לקיש דבעי הותזו ראשיהן ופליג על זעירא ובעי מפרקת ורוב בשר ושני סי' ע' תוס' ד"ה הותזו, ואף שיש לומר דרש"י לטעמי' מוקי פלוגתי' בשרצים ואפשר דבעופת מודו לזעירא מ"מ מנ"ל לאביי להקשות ע"כ נראה כפי' רשב"א בכונת רש"י דבסי' א' נמי מתה חשיב לי', ומריש הוה קשי' לי גבי אלו טרפות בעוף אמאי לא חשיב הא דחזקי' כדפריך הש"ס לקמן ל"ב ע"ב ותי' הש"ס לא שייך נבלה ומטמא מחיים לא חשיב דז"א דבעוף הוה פסוקת הגרגרת נבלה ומטמאה מחיים דאי לאו דמטמא מחיים לא הוה פריך הכא ותקשי לך עולת עוף דמנבלה שאינה מטמא מחיים לק"מ מתה עומד ומולק כמ"ש בחי' רשב"א לקמן ר"פ אלו טריפות, וכיון שכן דמוכח דסי' א' בעוף נמי נבלה ומטמא מחיים. ואפ"ה קחשיב לי' באלו טרפות בעוף א"כ לחשב נמי דחזקי' ודוחק לומר דהא דפשיטא ליה לאביי דבסי' א' מתה היינו בסימן שלם ולרבנן ולקמן מיירי דפסוקת רוב הגרגרת זה דוחק דמדלא הזכיר עולת עוף לרבנן משמע לרשב"א נמי פשיטא ליה דמתה היא וא"כ קשי', ויש לישב בדוחק וק"ל.

דף כא.

ניטל הירך וחלל שלה וכו' ביש"ש תמה על הרמב"ם שלא הזכיר דין זה גבי טומאת מת אדם שמטמא באהל ולפע"ד דס"ל להרמב"ם דבאדם אינו מטמא הואיל ואינו נשען על ירכו כל כך כמו בהמה כי האדם ישכב על מטתו וכעין זה כ' הראשונים לקמן גבי שמוטת ירך בעוף, וראי' ברורה לזה ש"ס דנדה צ"ד ע"א דמשמע דטרפה הוה וטרפה חי', וע"ש בחי' רשב"א דהפלוגתא התם קאי לרבי וקשה הא רבי ס"ל להדי' לקמן נ"ז ע"ב דטרפה אינה חי' למ"ד יום וצ"ע לכאורה אע"כ טרפה דירך דאדם קאמר דחיה ע"ש היטב כי הקצרתי וסמכתי על המעיין:

הותזו ראשיהן, הרמב"ם ס"ל דלא פליג אזעירי ושאני ליה בין חתך במקום מפרקת דאז הוה נבלה ברוב בשר בלא סימנים. ודריש לקיש מיירי בהותז הראש למעלה ממקום מול עורף אלא לאחריו בשיפוי ראש ומגיע לפניו עד הסימנים דאז בעי' הותז כהבדלת עולת העוף, ולהתוס' דס"ל דפליג צ"ל הא דתנן במתני' שחט מן העורף שחיטתו פסולה משום שהחליד בין פרקי העצם ומיירי בסכין שאינו רחב וכמ"ש תו' ד"ה מפני שהוא מחליד וק"ל, דדוחק לומר משום שנעשה טרפה ע"י פסיקת החוט דא"כ לא ה"ל למימר פסול דהשחיטה כשרה ומטהרהו נמי מידי נבלה אע"כ כנ"ל וק"ל.

דף כב.

כשר בתורי' פסול בבני יונה, דקדקתי בפירש"י בסוגי' זו ולא מצאתי שום משמעו' שיהי' ס"ל לרש"י דסתם תורים משמע גדולים ולא קטנים. דאבני יונה כ' דמשמעותו קטני' דוקא והיינו מלשון בני, אבל אתורים לא פי' כן ומהתו' והרא"ם ומהרש"א מבואר דפשיטא להו בכוונת רש"י דתורים גדולי' דוקא משמע ולא ידעתי מנ"ל.

דף כב:

ולא לשתמיט קרא דלכתוב מן בני התורי' וכו' כוונת רש"י מבואר דאי הוה כתיב פ"א יונה בלא בני, על הכלל כלו יצא, לומר דכשר בדיעבד יונה גדולים. וכן מבואר במשנה סוף כריתות גבי תורים קודמים לבני היונה בכל מקום א"ש, והנה לפמ"ש תו' לעיל לחד תי' דה"ל למכתב בני יונה ותורי' דאז הוה קאי בני אתרווי' ע"ש וא"כ לשיטת רש"י אי רק פ"א כתיב בני יונה קודם לתורי' נמי אהכלל כלו יצא לומר שמצוה בגדולים תורי' ובדיעבד כשר גם בבני תורים וא"כ צ"ע הא באמת כ' כן פעם א' גבי יולדת ובן יונה או תור לחטאת וכדמייתי במשנה דכריתות הנ"ל וצ"ע לכאורה וי"ל בדוחק וק"ל:

ספיקא הוה ונפיק, יש לעיין למאי דלא ידע דלא אצטריך קרא למעוטי ספיקא ולא ידע נמי דאצטריך מן למעוטי נרבע ונעבד א"כ תפשוט בקצור מדאצטריך למעוטי תורים גדולי' דוקא ובני יונה קטני' דוקא שיכול והלא דין הוא, וקשה תיפוק ליה מדאצטריך מן למעוטי תחלת הציהוב משום ספק גדולים וקטנים ש"מ עיכובא הני קטנים והני גדולים ולמה לי מיעוטא אע"כ מן למעוטי תחלת הציהוב משום בריה ולא משום ספיקא ותפשוט כנ"ל, וק"ל:

אי אמרת בשלמא ברי' הוה שפיר, ע' פירש"י דאתי קרא למעט מי שנדר מן התורי' או מן בני היונה, לפמ"ש תו' בחד תי' דהאיבעי' קאי אנודר להקריב בבמה דאפי' תרנגולי' כשרים א"כ קשה מאי פשיט מקרא דלאו בבמה איירי דהא קפיד אתורי' ובני יונה ופשיטא דאהל מועד מיירי כולי' פרשה, וי"ל בדוחק.

דף כג:

אי דר"מ לר"מ מדלקי עלי' חמץ הוא, העלו בתוס' דאיכא שום ייתור בתודה ומנחות דחשיב נוקשה חמץ גבי', וכ' ברכת הזבח במנחות ר"פ כל המנחות, אולי נעלם מהם דברי ש"ס ערוך שם נ"ז סוף ע"א אשר תקריבו לרבות מנחת נסכים לחמוץ ומסיק שם דה"ל מי פירות עם מים ולהתו' ה"ל נוקשה וא"כ מבואר דנוקשי מקרי חמץ במנחה וה"ה לתודה אלו דבריו ז"ל וצריכים תבלין דא"כ לא תלי' זה בפלוגתא דר"מ ור' יהודה דאפשר דהכא רבי' רחמנא אשר תקריבו כ"ע לא פליגי דמקרי חמץ משא"כ בפסח דליכא קרא, ופשוט דחולין מקדשי' לא ילפי' וליכא למילף חמץ דפסח ממנחות. ואיך קאמר דר"מ לר"מ חמץ הוא מדלקי עלי' בפסח משא"כ לר' יהודה ואיך תלי' זה בזה, ולכאורה י"ל כך דהרי מבואר התם דלבתר דדרשי' מכל המנחה לרבות כל המנחות לחמוץ אייתר אשר תקריבו למנחות נסכים. וא"כ תינח למאן דדריש כל בעלמא, אבל מאן דלא דריש כל אצטריך אשר תקריבו לרבות כל המנחות ואין לנו ילפותא לרבות מנחת נסכים לחמוץ ואין לנו שום ייתור לאסור נוקשה גבי מנחות, והא"ש דהכי קאמר הש"ס לר"מ מדלקי עלי' בפסח וע"כ משום דדריש כל מחמצת לרבות נוקשה א"כ דריש נמי כל מנחה לרבות כל המנחות ואייתר אשר תקריבו למנחת נסכי' וא"כ חמץ גמור הוא תודה ומנחות, ומסיק אלא דר' יהודה לר' יהודה דלא דריש כל מחמצת לרבות נוקשה וה"ה דלא דריש נמי כל המנחה, ואצטריך אשר תקריבו לרבות שארי מנחות, וליכא ילפותא למנחת נסכי' ולא לנוקשה, כך י"ל דברי בה"ז הנ"ל אלא דשם במנחו' נ"ז ע"א כ' תוס' דאפשר דהך דרשא דכל המנחה ליכא מאן דפליג דדריש כל ע"ש ואפשר שאין זה מוכרח כל כך, ועיין תוס' פסחים מ"ג ע"ב ד"ה מאן וכו' ומ"ד ע"א ד"ה לענין וכו' ע"ש וק"ל:

וצריך עיון עדיין מנ"ל דס"ל לר"מ כריה"ג דלמא כר"ע דמפיק אשר תקריבו ללחם הפנים ולא לנסכים וכן פסק הרמב"ם דלחה"פ יש בו משום חמוץ ולא מנחת נסכים ואין כאן שום רמז לנוקשה בתודה ומנחות, וע"ש בתו' דס"ל דלר"ע מרבי' נסכי' וגם לחה"פ ודלא כהרמב"ם ומ"מ גם הם לא כ"כ אלא אחר שנניח שיש לנו שום רבוי ממקום אחר דנוקשה חשוב חמץ גבי מנחות, אבל כל זמן שלא נדע זה מנ"ל לרבות נסכים כיון דאיכא לאוקמי קרא אלחה"פ והדר' ק' לדוכתא דלמא ר"מ כר"ע ס"ל וכנ"ל: והנה התם ר"פ כל המנחות י"ל בקצור בפשיטות דהתם מייתי ר' אמי מקרא דזאת תורת המנחה והקשו תו' כיון דמהך קרא מוכח כל המנחות לחמוץ למה לי כל המנחה אשר תקריבו ולא תי' כלום. והנה לפ"ז י"ל היינו דקאמר הש"ס אי שיאור דר"מ לר"מ מדלקי' עלי' ש"מ דריש כל מחמצת וה"נ ידרוש כל המנחה ונפקא לן לעכב מדכ' זאת תורת וכל המנחה ואייתר לא

תאפה חמץ לשיאור אלא ר"י לדר"י דלא דריש כל והה"נ דלא דריש כל המנחה לרבות שאר מנחו' ומאשר תקריבו נמי לא פסיקא לי' דלדידי' אצטריך לא תאפה חמץ לעכב בחמץ גמור ואשר תקריבו ללחה"פ, ושיאור מנ"ל וא"ש. ואמנם בשמעתין לא שייך הא דלמסקנא אצטרי' לא תאפה חמץ אלא מורבכת וא"נ לאוקמי גברא בלאו כמבואר התם וא"כ ליתא להנ"ל והדר' ק' לדוכתא, אלא שכבר כ' תו' בשמעתין בלא"ה לק"מ דה"ק לר"מ חמץ הוא ולא יי"ח מצה וא"ש.

ובפיפולי הישיבה אמרתי לחדודי ליישב גם ק' תו' בשמעתין עיי' סוגי' דר"פ אלו עוברין דלר"י אמר רב אתי' מתני' כר"מ דסופג מ' על נוקשה ומכ"ש על עירובו אבל כר"א לא אתי' דע"כ לא אמר אלא בעירובו אבל נוקשה לא, ור"נ אמר בהיפיך ע"ש, ותני' כוותי' דר"י אמר רב והטא"ח סי' תמ"ב פסק כר"נ ותמהו עליו, גם ליישב גי' הישנה בב"י שם דגרס בש"ס לר"א עירובו וה"ה נוקשה והיא תמו' דא"כ כר"מ נמי אתי' ונוקשה וה"ה תערובות כיון דלא עדיף חד מחברי' תו צ"ע במאי פליגי למר הא עדיף ולמר הא עדיף: הנה במכילתא פ' בא דריש מלשון מחמצת זה הוא שאור דסד"א כיון שאינו ראוי לאכילה לא לחייב עליו קמ"ל, והוא נגד ש"ס דילן דמפיק מיני' נתחמץ ע"י ד"א, וצריך לומר שש"ס דילן לא בעי קרא לרבוי שאור דמדר"ז נפקא דאמר פ"ק דביצה פתח הכתוב בחמץ וסיים בשאור לומר לך היינו חמץ היינו שאור, וא"כ המכילתא פליג על הנ"ל, ומהתימה על רש"י בחומש דשב.יק ש"ס דילן ומפרש כהמכילתא:

והנלע"ד ליישב דבפסחים כ"ח ע"ב פליגי ר' יהודה ור"ש לר"י כל מחמצת לפני זמנו ור"ש לנתחמץ ע"י ד"א, ור"י מנ"ל הא מדאפוקי' רחמנא בלשון מחמצת ע"ש, וצריך להב.ין לר' יהודה דלמא כולי' קרא להכי הוא דאתא, ומנ"ל לאו יתירה ללפני זמנו, ועכצ"ל דמדה"ל למיכתב חמץ והוה מוקמי' באם אינו ענין לנתחמץ ע"י ד"א ומ"ט שני' בלישני' וכ' מחמצת, ע"כ כדי לאוקמי גופי' דקרא ללפני זמנו, כצ"ל לר' יהודה, וא"כ ק' לר"ש שפיר קאמר ר' יהודה, ולתרץ זה הוה ס"ל לרש"י דר"ש ס"ל כדרשא דמכילתא דאצטריך קרא לשאור ולית ליה הא דר"ז דביצה הנ"ל מדפתח בשאור, ואצטריך תרי דרשות חד לשאור וחד לנתחמץ ע"י ד"א ולא אייתר ליה קרא ללפני זמנו, ור"י ס"ל כר"ז דמפיק שאור מדפתח הכתוב וכו' וממילא אייתר קרא אלפני זמנו, והנה אנן קיי"ל כר"ש לכן פירש"י כר"ש דמחמצת קאי נמי אשאור. ומיושב פירש"י בחומש:

והרז"ה ר"פ אלו עוב.רין כ' דהואיל דמחמצת פירושו נתחמץ ע"י ד"א דה"ל כעין תערובות שהרי כח אחר מעורב בו, לכן מרבי' מכל לרבות עירובו' מעניני' דקרא, ואומר אני לפ"ז להמכילתא דמרבה ממחמצת שאור שאינו ראוי לאכילה, והנכון לרבויי מכל

לרבויי נוקשה דהוה נמי אינו ראוי לאכילה כפירש"י בשמעתין והוה נמי מענינא דקרא. ולפמ"ש לעיל דלר"ש מרבי' ממחמצת שאור וגם נתחמץ ע"י ד"א א"כ י"ל דתרווי' מרבי' מכל נוקשה וגם עירובו דהרי תרווי' הוה מענינא דקרא, או אפשר דלא מרבי' אלא חד מהני המסתבר יותר לאיסור או נוקשה או תערובות:

ומעתה אני אומר דכ"ע לא פליגי בסברא דודאי נוקשה חמיר וראוי לאוסרו טפי מעירובו, ור"י אמר רב לטעמיה אזל דס"ל לרב בפסחים כ"ט ע"ב הלכה כר' יהודה לאסור חמץ לפני זמנו, וא"כ מחמצת פירושו נתחמץ ע"י ד"א ולא שאור וליכא לרבויי מכל אלא עירובו ולא נוקשה והשתא קאמר מתני' ר"מ דמדחזי' דסופג מ' על נוקשה אע"ג דאין לזה שום קרא לרבות, מכ"ש דסופג על עירובו ודריש כל לרבות עירובו והדר אתי' לי' נוקשה בק"ו מעירובו דמפורש איסורו בקרא, דהרי בסברא חמיר נוקשה מעירובו, ור"י אמר רב דקאמר נוקשה וכ"ש עירובו לאו בסברא קאמר דהוה כש"כ, אלא אדרבא דקרא קאמר כיון דר"מ סופג על נוקשה דלא מפורש בקרא כש"כ על עירובו דעלי' קאי קרא כהרז"ה הנ"ל, והדר הוה יליף ר"מ נוקשה בק"ו מעירובו:

ואי קשי' הא אין עונשין מן הדין ואיך ילקה על נוקשה, לזה י"ל דס"ל לר"מ כריה"ג דמנחות נ"ז הנ"ל דאשר תקריבו לרבות מנחת נסכי' לחמוץ והיינו נוקשה ונהי דחמץ דפסח שהוא חולין לא ילפי' מקדשים ממנחות מ"מ כיון דגלי לן קרא במנחות דהוה חמץ, והכא אית לן ק"ו מתערובות ה"ל רק גילוי מילתא בעלמא ושפיר לוקין ואתי' מתני' כר"מ, אבל כר"א לא אתי' דדלמא ע"כ לא קאמר אלא עירובו דמיירי בי' קרא, אבל נוקשה דלא אתי' אלא מק"ו לא אמר דאין עונשין מן הדין דדלמא ס"ל כר"ע דאשר תקריבו לרבות לחה"פ, ולא נכסים ועדין לא גלי לן קרא בשום מקום דנוקשה מקרי חמץ ואין עונשי' ולא מזהירים מן הדין, ובמתני' תנן הרי אלו באזהרה, וע"כ כר"מ אתי' דאמר סופג מ' וע"כ כריה"ג ס"ל דתקריבו אמנחת נסכים קאי וק"ל:

ואמנם ר"נ ס"ל כרבו שמואל שם כ"ט ע"ב דהלכה כר"ש ולדידיה קאי מחמצת אשאור ונתחמץ ע"י ד"א, ותרווי' נוקשה ותערו' הוה מענינא דקרא וא"כ מתני' כר"מ לא אתי' דלמא ע"כ לא אמר אלא נוקשה דחמיר ומוקי קרא דכל, אמסתבר טפי אבל תערובות לא אלא כר"א אתי' דאמר להדי' עירובו בלאו וכיון דלוקה על הקל כש"כ אנוקשה דחמיר דהא תרווי' מפורשי' בקרא, וא"ש נוסחא הישנה עירובו ה"ה נוקשה דבכוונת הקרא הוה ה"ה, דשוו תרווי' בענין הכתוב דמיירי משאור ומנתחמץ ע"י ד"א, ואמנם בסבר' הוה כש"כ, וק"ל:

ומיושב הטור דודאי בברייתא דתני' כוותי דר"י אמר רב דאית לה עירובו ולא נוקשה, ע"כ כר' יהודה אתי' דלקי אלפני זמנו ולאחר זמנו, ולא קאי מחמצת אלא אניתחמץ ע"י ד"א וליכא לאוקמי רבוי דכל אלא אעירובו כהרז"ה, ונוקשה אע"ג דמסברא חמיר טפי מ"מ אין לוקין עליו דאין עונשין מן הדין, אמנם אנן הא קיי"ל כר"ש א"כ האומר עירובו בלאו כש"כ נוקשה כנ"ל, וא"ש הטור. וא"ש לשון הש"ס דשמעתין דקאי לר"ז דאיהו מרא דשמעתי' פ"ק דביצה פתח הכתוב בשאור ע"ש. וע"כ לא מפיק שאור ממחמצת אלא נתחמץ ע"י ד"א, וא"כ יפה אמר אי דר"מ לר"מ מדלקי עלה בפסח אע"ג דלר"ז לא מפרש בי' קרא וע"כ מק"ו והא אין עונשין מן הדין אע"כ חמץ גמור הוא לענין תודה ומנחות מאשר תקריבו וכריה"ג דמוקי ליה למנחת נסכי' ולא הוה רק גילוי מלתא בעלמא, וק"ל. ואיידי דאיירי ארשום קצת מה שנ"ל עוד ביישוב הטור הנ"ל דהתם אמרי' וכזית בכדי א"פ דאורי' א"כ מ"ט דרבנן דפליגי אר"א בכותח ומסיק הנח לכותח דלית בי' כזית בכדי א"פ דאי משטר שטר לי' בטלה דעתו, והשתא י"ל דכ"ע נוקשה חמיר מעירובו שאין בו כזית בכא"פ ועירובו בכזית בכא"פ חמיר מנוקשה אפי' אי לא הוה כא"פ דאורייתא, חמיר מיהת הוה מנוקשה מסברא, ובהא פליגי ר"י אמר רב הוה ס"ל כהס"ד דכותח אית בי' אכילת פרס וכיון דשמעי' לר"מ דסופג אנוקשה מכ.ש"כ אתערובות כעין מתני' דיש בו כא"פ לפי סברתו, אבל כר"א לא אתי' דלמא דוקא עירוב.ו בכא"פ ולא נוקשה, ואמנם ר"נ כיון כהלכה דכא"פ דאורי' וכרת נמי חייב, והנח לכותח דבטלה דעתו, וא"כ כר"מ לא אתי' דנוקשה חמיר מכותח דמתני' דלית כא"פ וכר"א אתי' דע"כ מיירי מעירובו ביותר מכא"פ, דאל"ת כרת נמי איכא דכזית בכא"פ דאורי' וע"כ ביותר מכא"פ ובתערוב' כי האי הוה נוקשה ק"ו מעירובו, והכי קיי"ל למסקנא וכן פסק הטור, הקצרתי כי אין כאן מקומו להאריך בזה:

דף כד.

כשר בכהנים פסול בלויים וכו' עיי' פי' המשנה להרמב"ם דמפרש למתני' בקול דפסול בלויי' וכשר בכהנים כי היכי דתיתי מתני' גם בשילה ובית עולמי', וזהו לשיטתו בס' המצות בשרש ג' דלאו דלא יעבוד עוד בטל לגמרי משעברו הירדן, אך הרמב"ן שם ס"ל דכיון דמשא הארון לא בטל לעולם לישא למלחמות דמשו"ה מינה הרמב"ם לאו דלא יסורו בדי הארון א"כ הוא מצוה הנוהגת לדורות עולם ולא מיבעי' לפי הפשט שהיה נוהגת בלוים, אלא אפי' להרמב"ם שם דמשעברו הירדן ניטל המצוה מהלוי' וניתן לכהנים שישאו הארון א"כ מזה הטעם יפסלו הכהנים בשנים לישא הארון, וכהנים ולוים דשמעתין ר"ל עבודת כהנים ועבודת לוים. ולעולם נפסלו בשנים אותם שנשאו הארון,

אלא שבמדבר היה פסולים גם לשיר אותן שנפסלו למשא משום שהיה המשא תדירה, משא"כ בשילה וב"ע לא נפסלו לשיר ואהא קאי בשמעתין אלו תוכן דבריו שם. וא"כ לא צריכים לדחוקי דשפיר אמר פסול בלוי' דהיינו בעבודת הלוי' שהוא משא הארון כשר בכהני' בעבודת' ומיירי אפי' בבית עולמי' כנ"ל:

ומסתייעא הרמב"ן מקרא דד"ה גבי דהע"ה במנותו הלוים מבן שלשים ומעלה ושוב מצינו שנמנו מבן עשרי' ומעלה אע"כ אלו למשא אלו לשיר, ובס' מרגניתא טב.א כ' על דברי הרמב"ן דמ"ש דאפי' אי איתא כהרמב"ם דהמצוה לישא הארון ניתנה לכהנים. שיהיה מעתה הכהנים פסולים בשנים. דז"א דמקרא מלא דבר הכתוב זאת אשר ללוים ולא לכהנים, כי אין פסול השנים טעם משום אפיסת כח לשאת משא כ"א גז"ה הוא בלי טעם בלוים ולא בכהנים וכ' אלת"ה מאי שייך ללמוד ק"ו שיהיה כהנים פסולים בשנים. הואיל והטעם לא שייך גבי', דאין לה' משא וכן למאי אצטריך קרא למעוטי שילה וב"ע מה"ת לרבות כיון דלית בהו שום משא והנה בדברנו כבר נדחו רוב דבריו, ומ"ש מקראי דד"ה כ' מרגניתא טבא, דודאי משום משא הארון לא נפסלו בשנים כי לא היה צריך לזה כח כי נשא את נושאיו, ומשו"ה נמי לדורות שהכהנים נושאים הארון בשעת המלחמה לא נפסלו בשנים. אך הלוים שנשאו המזבחות ושולחן ומנורה לזה נפסלו בשנים ומשו"ה מנה אותם דהע"ה מבן שלשים קודם בנין המקדש שאז עדיין טלטלו הכלי' הנ"ל, ואח"כ מנה אותם מבן עשרים שישמשו במקדש שאין להם שוב משא בכתף אלו דבריו, וזה סותר למ"ש לעיל שפסול השנים לא היה מטעם אפיסת כח רק מגז"ה גם ע"כ צריך לדחוק כמו הרמב"ן בפי' יכול אף בשילה וב"ע כן שהרי לפי דבריו היה להם משא כל ימי שילה ונוב עד בואם לירושלים. וע"כ צריך להודות לרמב"ן דלענין שירה קאמר דבמדבר נפסלו בשנים משא"כ בשילה מפני שלא היה עבודת משא תדירה, גם מ"ש שהארון נשא נושאיו האמת כן הוא אך התורה לא סמכי דיני' על הנס, ועיין עוד בדברינו בסוגיא אי"ה.

ומה כהני' שאין השני' פוסלי' וכו' וי"ל מה לכהני' שכן רבה בהם הכתוב מצו' יתירו' דכה"ג פריך בכמה דוכתי וי"ל דנילף מזר בבמה שמומי' פוסלי' בו כמבואר שלהי זבחי' ע"ש:

ומה לוים שאין המומי' פוסלי' וכו', א"ל מה ללוים שכן נפסלי' בקול דזה אין מבואר בקרא להדי' וכיון שכן נוכל להכניס הפירכא בק"ו כמ"ש תו' פ"ק דקדושי' ע"ש:

והנה הרא"מ פ' בהעלותך ס"ל דבפחות מבן למ"ד אין כאן פסול רק שאינו מחויב לעבוד בפחות מבן שלשים ודלא כרמב"ן דס"ל דפסולים קודם שלשים כמו אחר חמשים ע"ש.

וצל"ע להרמב"ן איך ס"ד שיהיה כהנים נפסלים בשנים, הא ודאי קודם שלשים לא נפסלו מדאצטריך לקמן איש מזרעך ולא קטן, דאין לומר דאצטריך למעוטי בן שלשים שלא הבי' ב' שערות ולא הבי' עדיין סימן סריס כמבואר ספ"ה דנדה מ"ז ע"ב, דז"א דא"כ פסול משום מום דסריס מום הוא דלא גרע מאיטר דכ' הר"ן רפג"ה דפסול משום מום דה"ל חולשה באבר ומכ"ש סריס מיהו הרמב"ן פליג שם עיי' חי' רשב"א שם וא"כ מדאצטריך איש ש"מ דלא נפסלו קודם שלשים וא"כ איך בעי למילף פסול שנים בכהנים בק"ו איכא למיפרך מה ללוים שכן נפסלו בפחות משלשים דין הוא שיפסלו ביותר מחמשי' משא"כ כהנים, ותו קשי' להס"ד דגם לוים נפסלו במומי' א"כ למה לי איש איש על עבודתו למעט קטן בלוי' כמ"ש הרמב"ם, תיפוק לי' דבפחות משלשי' בלאה"נ פסול, ובן שלשי' שלא הבי' שערות ה"ל מום. אע"כ כהרא"מ דפחות משלשי' אין כאן פסול אלא אם ירצה שלא לעבוד הרשות בידו משא"כ משלשי' ואילך:

ואין לומר דלמא לעולם כהרמב"ן והא דכתיב איש למעט קטן היינו בשילה וב"ע דאין פסול שני', ז"א דא"כ כי קאמר יכול אפי' בשילה וב"ע כן ה"ל למימר דא"כ איש למה לי כיון דגם בשילה וב"ע כן, ואין לומר נמי דנילף ק"ו שני' ממומי' ומה מומי' שאינם פוסלים בלוי' פוסלי' בכהני שני' שפוסלי' בלוי' למעלה מחמישי' מכש"כ שיפסלו בכהני' למעלה מחמישי' דהשתא ליכא למיפרך מה ללוים שכן פסולי' למטה משלשי' דלאו כהני' מלוים ילפי' אלא שנים ממומי' וכמ"ש כן תוס' לעיל גבי פרה ועגלה דז"א דמה למומי' שכן פסולי' בשילה וב"ע משא"כ שנים.

ובזה אמרתי ליישב המשך הש"ס דאח"כ אמר יכול בשילה וב"ע כן דבל"ז לא היה שום הו"א שיהיה בשילה וב"ע כן כמ"ש תו' ד"ה יכול וכו', אבל השתא דאצטריך קרא שלא יהיה כהנים נפסלים בשנים וקשה נימא מה ללוים שכן פסולי' קודם שלשי' משא"כ כהני' מדאצטריך איש למעוטי קטן, וא"כ למה לי אשר ללוים ולא אשר לכהנים. ומדוחק ק' זו ה"א דהק"ו הוא שנים ממומים ולא כהנים מלוים וא"כ מזה נולד הטעות לאמר גם בשילה וב"ע כן דאלת"ה הא איכא למיפרך מה למומי' שפסולי' גם בשילה, אע"כ ה"א גם שנים פסולי' לדורות קמ"ל קרא עבודת משא לא אמרתי אלא בשעה שהמשא בכתף ואינו נוהג בשילה וב"ע, והק"ו הוא כהנים מלוים ומוכח באמת כהרא"ם. ומעתה קשו קראי אהדדי, כתיב מבן כ"ה שני' וכתיב מבן שלשי' בשלמא בל"ז הייתי אומר מבן כ"ה רשאי לעבוד, ומבן שלשים מחוייב לעבוד ועד בן כ"ה פסול, אבל עכשיו שמוכח שאין כאן פסול כלל מדאצטריך איש א"כ קשו קראי אהדדי וק"ל:

והנה רש"י בחומש ס"ל דלוי אינו פסול בשני' אלא למשא אבל לשיר כשר והרמב"ן פליג ומייתי ספרי דס"ל כן דכל הפסול למשא פסול נמי לשיר, ונ"ל דספרי הוה ר"ש דדרש טעמא דקרא וא"כ אייתר עבודת משא לומר לא אמרתי אלא בזמן שהמשא בכתף דבלאה"נ ידעי' שהטעם משום אסיפת כח לשאת משא. וע"כ אייתר קרא למדרש דכל הראוי למשא ראוי לעבודת עבודה וכל הפסול למשא פסול לעבודת עבודה שהוא השיר וכמ"ש רמב"ן, אך אנן ס"ל כר' יהודה דלא דריש טעמא דקרא ואצטריך עבודת משא להשמיענו הטעם דפסול משום משא שלא יהיה נוהג כן בשילה וב"ע ולא דרשינן לפסלו לשיר, ועיין כה"ג ממש ב"מ קט"ו ע"א:

וי"ל כמו פירש"י פ' שמות והנה נער בוכה קולו כנער והקשה רמב"ן דבסוטה אמר כן ר' יהודה והקשה לו ר' נחמי' א"כ עשית למשה רבנו בעל מום ואיך כ' רש"י הדיעה הדחוי' בש"ס ולפי הנ"ל י"ל דס"ל לרש"י לפי מה שפי' ז"ל שם בסוטה עשיתו בעל מום דלוי נפסל בקול ע"ש והי' קשה לרש"י מה בכך שנפסל בקול עכ"פ יכשר לשארי עבודות, וע"כ ס"ל לר"נ כספרי דהפסול למשא פסול לשיר ומכ"ש בהיפוך דשיר עיקור טפי ממשא כמ"ש רמב"ן ומשו"ה הקשה לר' יהודה, אך אנן לא קיי"ל הכי אלא אעפ"י שנפסל לשיר מ"מ כשר למשא ומשו"ה לא חש לי' רש"י, אבל הא אין לומר דמרע"ה נפסל למשא בלא"ה משום שהיה בן פ' שנים דא"כ מכ"ש דתקשי לרמב"ן דלדידי' ממילא פסול לשיר ומאי קאמר ר"נ עשיתו בעל מום הא בלא"ה היה פסול משום שנים, ועוד היכי הוה ס"ד למיפסל כהנים בשנים הא הוה אהרן בן פ"ג שנים כשנעשה כהן הגדול, אע"כ הוראת שעה היתה בצדיקים הללו שלא להקפיד על שנתם כי קווי ה' יחליפו כח ומרע"ה לא כהתה עינו ולא נס ליחו, אבל על מומי הגוף הקפיד הש"ס א"כ עשיתו למרע"ה בעל מום. מיהו י"ל בפשיטות לשיטת רש"י י"ל דהיא גופי' קאי קשי' לר"נ כיון דהיה בן פ' ולא הי' ראוי למשא אם תאמר שהיה גם בעל מום בקול לא היה ראוי לשום עבודה, ולולי דמסתפינא היינו אומר דנהי דאין קול פוסל בכהנים מ"מ בסנהדרי' דכ' כלך יפה רעיתי ומום אין בך פוסל שום מום אפי' מומי לוים דהיינו עובי קלא והיינו דא"ל ר"ח לר"ש ברבי אילמלא לוי אתה פסול אתה מן הדוכן דעבי קלך איקפד וא"ל לאבו', ולכאורה מאי אכפת לי' בזה הרי לא היה לוי' אע"כ לפוסלו מנשיא' קאמר, והיינו נמי דאמר ר' נחמי' עשיתו למרע"ה בעל מום והוא הי' מופלא שבסנהדרין וזה דלא כפירש"י בסוטה הנ"ל דלענין דוכן קאמר לי':

והנה נחזור להנ"ל דלשיטת רש"י קשה איך בעי למילף כהנים מלוים שיפסלו בשנים נימא דיו לבא מן הדין מה לוים לא נפסלו אלא למשא אף כהנים לא יפסלו אלא לישא

והרי לא הי' לכהנים שום משא ואפי' להרמב"ם דמשעברו הירדן היה המצוה לכהני' מ"מ הא אימעט שילה ובית עולמים. וי"ל זה, אבל לפי הנ"ל י"ל דלמ"ד היכי דמיפרך ק"ו ל"א דיו לק"מ ואידך מ"ד מצי סבר כספרי הנ"ל דדרש טעמא דקרא ונפסלו לעיקור עבודתם שהוא השיר כל שלא הי' ראוי למשא, והוה ילפי' כהני' מהם דכל שעברו עליו חמשי' שנה יפסול גם לעיקור עבודתו שהוא ההקרבה וק"ל:

בכ"ד מקומות נקראו כהני' לוי' פירש"י על שם וילוו עליך וישרתוך ודוחק כי זה בלווי' ממש שיהיה נלווי' וטפלים להכהנים. אבל כהנים למי יהיה נלווים, אמנם בב"ר פ' ויצא איתא ע"כ קרא שמו לוי עתיד זה ללות את ישראל לאביהם שבשמים. ופי' היפ"ת שעתידים כהני' לצאת מהם המדביקים את ישראל להי"ת כדכתיב יורו משפטיך ליעקב ישימו קטורה באפיך ע"ש. וא"כ אין מן התימה אם יקראו הכהני' לוי' כי עיקור זה השם לוי משום כהני' נקרא כן ועפירש"י בחומש שהקב"ה ליוו בכ"ד מתנות כהונה א"ש נמי: ועפי"ז ישבתי סדור המדרש שאח"ז אמר כל מקום שנאמר, על כן היה מרובה באוכלסין טפי משאר שבטים חוץ משבט לוי שהארון הי' מכלה בהם. והקשה היפ"ת מ"ט היפך לפרש תחלה סיפי' דקרא טעם קריאת שם לוי ואח"כ רישי' דקרא, על כן, ע"ש, והנה הרמב"ן יהיב טעם פשוט יותר שלא נתרבו הלוי' כל כך משום שלא היה בגזירת כאשר יענו אותו שהרי לא נשתעבדו במצרים. משו"ה לא היה בברכת כן ירבה וכן יפרוץ שלא בטבע. אלא נתרבו בטבע, ונראה דמדרש מיאן בזה דהרי כל מקום דכתיב על כן היה מרובה באוכלסי' והשתא אי אמרת הטעם משום שהארון היה מכלה בהם א"כ מ"מ נתקיים ברכת על כן משילה ואילך שבטל מהם עבודה בכתף ונתרבו, משא"כ לטעמו של הרמב"ן לעולם לא נתרבו ומ"ט כתיב ע"כ. והרמב"ן לטעמי' אזל דס"ל מעולם לא בטלו מהם משא בכתף וא"כ אפי' להמדרש לא נתרבו אלא משפחת כהנים שלא נשאו הארון להרמב"ן כמבואר מדברינו לעיל וכי משום משפחת כהנים לחוד יאמר על כן קרא שמו לוי, וע"כ אין זה מוסכם להלכה הך דרשה דעל כן משו"ה פי' כפשוטו משום שלא היה בעבודת פרך לא נתרבו, והנה לפי הנ"ל דעיקור שם לוי הוא ע"ש הכהני' שעתידי' ללות את ישראל לאביהם שבשמים אין כאן תימא אם יאמר על כן משום הכהני' שנתרבו, וזה הוא המשך המדרש דס"ל נמי כהרמב"ן דלעולם הי' עליהם משא בכתף ולא נילף המצוה מהלוי' כלל, ולא הו"מ למימר כל מקום שנאמר ע"כ היה מרובה באוכלסי' שהרי שבט לוי לא היה מרובי' אבל אחר שאמר שנקרא לוי משום שעתיד ללות את ישראל לאביה' שבשמי' א"כ עיקור שמם ע"ש הכהנים יפה אמר כ"מ שנאמר ע"כ מרובה באוכלסין חוץ משבט לוי ולא מטעמו של רמב"ן אלא משום שהארון היה מכלה בהם וא"כ עדיין

נתקיים הרבוי אצל הכהני שעיקור שם לוי על שמם נקרא ושייך שפיר ע"כ קרא שמו לוי וק"ל:

דף כד:

קטן פסול לעבודה אפי' תם. אפי' להס"ד דכהנים שלוחא דידן נינהו איצטריך איש למעוטי קטן אע"ג דאין שליחות לקטן, כבר כתבתי לעיל ריש מכילתין דבקדשי' שכל מעשיהם ע"י שליח אפשר אפי' קטן נעשה שליח, ועוד משכחת לי' בקרבן עצמו שירש מאביו, א"נ במופלא סמוך לאיש שנדר בקרבן, מיהו בנדה משמע שצריכים להמתין עד שיגדיל ונדע שהיה למפרע מופלא סמוך לאיש. אמנם למסקנא דשלוחא דרחמנא נינהו נראה דלא צריכים לכל זה דגבי רחמנא לא שייך אין שליחות לקטן:

התורה העידה על כלי חרס אפי' מלא חרדל, ע' תו' ק' ר' אפרים. ויש לעיין א"כ למה לי תוכו של זה ולא של אחר תיפוק לי' מדאצטרי' כף אחת בקדשים ש"מ אין צירוף בכלי שטף ומדאצטריך תוכו למעוטי כלי שטף ש"מ לא אצירוף קאי אלא אאויר, וי"ל אכתי מנ"ל דלמא תוכו צריך לאויר דמכל ה"א צירוף קמ"ל תוכו לאויר ואיכא ב' חומרות בכלי חרס חדא שמטמא מאויר ועוד שאפי' שיעורי' קטנים מצטרפי' משא"כ כלי שטף דצירוף אין בהם מדכתיב כף אחת, אבל מאויר מנ"ל למעוטי כיון דלא מייתר תוכו למעוטי מני' תוכו של אחר כך היא ק' ר' אפרים. ולפ"ז נמשכה ק' זו דוקא לשיטת ר"ת ולא לפירש"י וק"ל:

דף כה.

ולא יהא כל הכלים מטמאים מגבן אלא מתוכן ובנגיעה וכו' אמר קרא וכל כלי פתוח וכו' הא כל הכלים בין שיש צמיד פתיל עליהם וכו' צל"ע מנ"ל דמטמאי' מגבן דלמא היינו טעמא משום טומאת מדרס דשייך בכל הכלים ולא בכ"ח משום שאינן ראוי' לישיבה שמשתברין כפיר"שי סוף מס' עירובי' ומשו"ה כ"ח מציל כדאמר רבא בעצמו במס' שבת פ"ד ע"ב, אבל בגבו מנ"ל לחלק ביניהם וצ"ע לכאורה:

דף כה:

מכלל דכלי עצם מקבלי טומאה, אמתני' דכלים דמייתי תו' ה"ל לשיולי מכלל דמקבלי טומאה, אלא נראה דאמתני' י"ל מדרבנן בעלמא דומי' דכלי זכוכית אמנם ר"נ דאמר ככלי מתכות דמו משמע להש"ס לכל מילי קאמר אפי' לענין פשוטיהן, וס"ל מתניתין דפשוטיהן מדאורייתא מיירי ודומי' דכלי עץ כמבואר בב"ב ס"ו ע"א, וקמ"ל איהו דמדרבנן גם פשוטיהן טמאי' ככלי מתכות, וא"כ מוכח מזה דמקבליהן מיהת

מדאורייתא מטמא ושאל מנה"מ, ומיושב בזה ק' תו' בשבת פ"א ע"א אפירש"י שם דכלי עצם פשוטיהם טמאים בפ"ק דחולין וכן הקשה רשב"א בשמעתין ולפי הנ"ל ניחא.
ואמרי לה זה וזה לחיוב, עיין פיר"שי במס' עירובי' כ"ח ע"ב סותר לפירושו שבכאן וצ"ע, ועיין רא"ש פ' כיצד מברכי' סי' ג', ודע דר"י בר"י שאמר משום אביו ר' יוסי, ור' יוסי ס"ל סמדר הוא פרי שם ל"ו ע"ב, וצריך לומר הכא מיירי בקטנים שלא הגיעו לסמדר:
התמר עד שלא החמיץ, פירש"י בחרצנים והתו' הקשו על זה ונראה לי הכונ' לפיר"שי דשמעתין קאי ע"כ ללישנא דר"פ אלו עובר.רין דמשני דלר' יהודה לא נחשדו ע"ה על תמד ולעולם אין חלוק בין דפורצי' לדרוקי. דאלת"ה ק' להך לישנא דמוקי מתני' כר' יהודה ולר' יהודה הא יש לחלק בין רווקי לדפורצני, א"כ ה"ל למתני' למינקט כפי סדר משניות דלעיל ולימא הכי התמד שהחמיץ, הניקח בכסף מעשר אינו פוסל המקוה והפוסל המקוה אינו ניקח בכסף מעשר, והיינו מפרש"י דרווקי ניקח ואינו פוסל ודפורצני פוסל ואינו ניקח, בשלמא לר"א לקמן דמוקי פלוגתי' בלא החמיץ ומתני כרבנן אין ק' כל כך דלא שמענו דמחלקי' בין תמד לתמד אלא הכל תלי' בהחמיץ, אך לר' נחמן דמוקי כר' יהודה והוא מחלק ע"כ בין דרווקי לדפורצני כמוכח ר"פ אלו עוברין א"כ קשה כנ"ל אע"כ דסוגי' אזלא כלישנא קמא דפסחי' דלא מחלק גם לר' יהודה, ולישנא בתרא דהתם ס"ל כר"א דמוקי פלוגתי' בלא החמיץ ומתני' כרבנן, ומיהו בין למר ובין למר מתני' אפי' בדפורצני נמי, וק"ל:
עד שלא החמיץ. הלשון משמע דמיירי מתמד שבכלי א' וחלוק בזמן שקודם שהחמיץ פוסל ואינו ניקח ומשהחמיץ ניקח ואינו פוסל, ולמאי דמוקי נמי בששייר בכוס ולא החמיץ אינו רוצה לומר שכבר נתברר שלא יחמיץ עוד לעולם. שזה איננו במשמע לשון המשנה, אלא שאפשר שעדיין יבורר שיחמיץ ומ"מ פוסל המקוה פי' שאסור לטבול בו עד שיבורר מה יהיה אם הנשאר בכוס דלמא לא יחמיץ לעולם. דנהי דאם לא נשתייר בכוס לא היה פוסל המקוה מספק דהרי ספיקא דרבנן לקולא, ועוד רובא מחמיצין, וגם איננו צריך להשאיר בכוס כדי לברר משום דאפי' היכי דאיכא לברורי אזלי' בתר רובא ומכ"ש בספק מים שאובים דרבנן, מ"מ היכי אירע ששייר בכוס ואפשר שלמחר יתגלה שאינו מחמיץ לעולם ונתברר שלא טבל כהוגן, בכה"ג לא סמכי ארובא אפי' בדרבנן, וא"ש לשון המשנה ומשהחמיץ אלא שקצת לא משמע כן מלשון רש"י ותוס' דשמעתין עיי', וק"ל:
ומצא כדי מדתו, פירש"י דביותר מכדי מדתו מודה רבנן והוא נגד מסקנת הש"ס פ' המוכר פירות דלרבנן דאחרים דקיי"ל כוותי', ס"ל דרבנן פליגי אר"י אפי' ברמא תלתא

ואתי תלתא ופלגי ע"ש וי"ל דלס"ד דהשתא היה הפלוגתא יותר רחוקה דלרבנן אפי' ביותר מכדי מדתו וגם החמיץ פטור. ולר"י אפי' רק כדי מדתו וגם לא החמיץ יהיה חייב לכן פירש"י דמודו רבנן ביתר מכדי מדתו, והש"ס דב"ב אזל למסקנא דפליגי או בהחמיץ לר"נ או בלא החמיץ לר"א, ולא הוה פלוגתא רחוקה כ"כ א"ש דפליגי רבנן אפי' ביותר מכדי מדתו וק"ל:

דף כו:

כל מקום שיש מיאון וכו' זו דברי ר"מ וכו', ע' תו' ב"ב קנ"ו ע"א ד"ה לאפוקי וכו' והמשנה למלך פ"ב מאישות תמה עליה' משמעתין, ובאמת יותר יש לתמוה אמ"ש שם המגיה בשם רשב"א שמפרש מיאון דשמעתין ר"ל קידושין שיכולה למאן, ולדידי' צ"ל לר' יהודה אין הקידושין כלום עד שירבה השחור, וא"כ חליצה נמי לא. ע"כ נ"ל דס"ל לר' יהודה דוקא בת הוה קטנה עד שירבה השחור ולכל מילי מן התורה, אך בבן מודה דסגי בב' שערו' וכה"ג מצינו חלוק בב"מ י"א ע"א ע"ש, ומשו"ה בחליצה דאתקש אשה לאיש סגי בשתי שערו' כמו באיש:

דף כז.

אשר בחר בנו מכל עם ולשון, ועזרנו בחי' פ' ראשון, הוא יעמוד לימיני, בחי' פרק שני.

השוחט, וקרא למאי אתא דלא לשווי' גיסטרא, עיין ש"ע י"ד סי' כ"ד סעיף ה' וט"ז וש"ך שם ועמ"ש ת"ח בשמעתין לסלק ק' תוס' מפיר"שי, ודפח"ח, אך מה שהקשה על שיטת תו' דהך ילפותא אינו אלא לאפוקי מן העורף דלא, א"כ ע"כ לית להו דרשא דראשו של זה ממול ערפו ולא ראשו של אחר, וא"כ לפ"ז תקשי ק' תוס' לעיל כ"ג ע"ב ד"ה פרה וכו' שתהא כשרה במליקה ע"ש, פי' כוונתו צ"ל דמשחט לא ידעי' אלא ששחיטה תהיה מצוואר, אבל אפשר שגם מליקה כשרה בו, ולפע"ד דלק"מ דכ"ע מקרא נדרש לפניו ומלק ראשו של זה במליקה ולא ראשו של אחר ובזה לק"מ ק' תו' הנ"ל, אך תנא דלקמן דרש גם לאחריו ראשו מול ערפו ראשו של זה מול ערפו ולא של אחר שתהי' גם השחיטה מן הצוואר דווקא, ואמוראי דהכא לא דרשי לאחרי' וא"כ מדומלק ידעי' דראשו של אחר אינו במליקה מ"מ הי' אפשר דהשחיטה תהי' מן העורף משו"ה בעי ושחט או וזבחת:

ומ"ש עוד דלכ"ע בעי' תרי קרא דאי לאו משני קרא בלישני' פעם ושחט ופעם וזבחת לא הוה דריש כל מ"ד כדאי' לי', מקום ששח או מקום שזב. א"כ לדבריו גם לתנא דבי רבי ישמעאל דדרש מקום שסח צריך נמי קרא דוזבחת, ולא משמע קצת כן לעיל י"ז ע"א דמשמע דלר"י אייתר לי' וזבחת ע"ש:

מנין לרבות את הראש שכבר הותז, ע' פירש"י. והנה לרוב המפורשים לעיל כ"א ע"א גבי הותזו ראשיהן דהיינו הותזו ממש ולא סגי בסימני' א"כ הכא לא הותז לגמרי בשחיטה, ואפי' לשיטת רש"י דגם שם הותזו הסימני' ודינו כהותז לגמרי, מ"מ הכא קשה מה בכך שנשחטו הסי' כיון שעדיין מחובר במפרקת, א"כ יקרב אגב הנתח שמחובר בו כמ"ש מהרש"א. גם מ"ש תוס' דהאי תנא לא אתא אלא למעוטי זנבו הוא הוא דוחק דמסתמא עיקור ילפותא דלא לשחוט מהע.ורף ולא לשווי' גיסטרא כהנך ילפותא דלעיל וכן הקשה בת"ח. ולולי דברי רש"י ותוס' ורשב"א הייתי מפרש. דהכי קאמר דודאי מסברא חצ.ונה תהי' שחיטה אעורף כמו מליקה וא"כ יהי' הראש כבר הותז לגמרי שהרי נשחט המפרקת וגם הסי' וממילא לא יהי' בכלל והפשט ונתח שהרי הי' נתוחו קודם ההפשט כמ"ש רשב"א סי' זו, משו"ה כתיב ראשו, והשתא דכתיב ראשו הדר ערבי' בכלל שאר נתחים כמ"ש תו' ד"ה מנין וכו' לומר שגם הוא בכלל והפשט שניתוחו הוא אחר הפשט הבהמה, והא כיצד הרי צריך לשחוט, אע"כ השחיטה היא מן הצוואר ולא מן העורף, נמצא דאחר שחיטת הסי' עודנו מחובר במפרקת, ומנתחים גם אותו אחר ההפשט כמו שארי נתחים וא"ש וק"לך

דף כז:

מה עוף בסי' א' דכתיב ולא יבדיל כ"כ רש"י ותו'. וצ"ע מנ"ל ולא בסימני' דלמא לא יבדיל העור ויהי' תלוי בקצת עור או בשר ורש"י ז"ל לעיל כ"א ע"ב ד"ה והקריבו נשמר מזה ע"ש וכל זה אי כבר ידעי' שיש שחיטה בסימני' בשום מקום. אבל למאי דלא ידעי' עדיין, קשה וצ"ע:

דכתי' ויאספו את השלו, עיין יומא ע"ה ע"ב תנא ריב"ק וישטחו להם שטוח אל תקרי שטוח אלא שחוט שירד להם דבר הטעון שחיטה, ועיין בס' תו' יה"כ דבא הקרא לומר שהצדיקים אספו הרבה לשחטם כדי לבטל מעל עצמם גזירת וישחטם במדבר ע"ש שלפי דבריו גם רבי יכול לסבור כן אע"ג דיליף מכאשר צויתיך ע"ש בש"ס ותבין כי אין הפסוק בא ללמוד שהשלו טעון שחיטה אלה בא להורות כוונת המאספי' את השלו. וא"כ לא פריך הש"ס הכא מידי דלעולם אימא לך כל אסיפה משמע דלא צריך לשחוט, והך דויאספו השלו שאני דמפרש בי' קרא שאספוהו לשחטו, וצריך לומר אה"נ הו"מ לשנויי הכי אלא עדיפא מני' משני. ובזה ניחא דהרמב"ם הוציא היתר חגבי' בלא שחיטה מדכתיב ואסף החסיל והקשו הא אסיפה שלא במקום שחיטה היא. ותו הקשו מה צריך ללמוד היתר על חגבים כלל, דהא בהאי קרא זאת תורת הבהמה והעוף וחיה השורצת במים דהיינו דגים כתיב בתר הכי והרומשת על הארץ דהיינו חגבים ומדכתיב בתר דגים

ש"מ דלא בעי שחיטה. ולפע"ד ק' מתורצת בחברתה, דודאי בר קפרא דמפיק מהאי הקישא דיני שחיטה מדכ' עוף בין בהמה לדגים. א"כ ממילא מסידורא דקרא נפיק נמי דחגבי' דכתיבי בתר דגים לא בעו שחיטה, וכיון דלא אצטריך התירה לחגבים ולא צריך למדרש מואסף החסיל. ע"כ הניח את המקשן בסברתו, ותי' לו דכל אסיפה דלא כתיב גבי שחיטה ליכא למילף מינה מידי. אמנם הרמב"ם לא פסק כבר קפרא ומפיק שחיטה לעוף מקרא אחריני כאשר יבואר לקמן בסמוך אי"ה, א"כ ממילא דהאי קרא לא מיירי מדיני שחיטה מידי, ואין ללמוד היתר לחגבים מהאי קרא, ע"כ יליף לי' מואסף החסיל, דהאמת כן הוא כל היכי דכתיב אסיפה ולא מפרש גבי שחיטה כמו וישטחו שטוח, משמע אסיפה בלא שחיטה כלל וק"ל:

בשפיכה בעלמא, הא דלא כמ"ד דהותר להם בשר נחירה דא"כ כל הפרשה נאמרה בדור המדבר כמבואר שם ואז היה מותר בשר נחירה והוה סגי בין לחיה בין לעוף בשפיכה בעלמא. ומכ"ש לפמ"ש הרמב"ם כן וכמ"ש לעיל י"ז ע"א ע"ש בביאור, והך מ"ד לא ס"ל כן אלא כר' ישמעאל דבשר נחירה לא אשתרי כלל. ובזה א"ש מ"ש הרמב"ם ריש הלכות שחיטה דילפי' שחיטה לעוף מן התורה מדאתקש עוף לחיה בהאי קרא כי יצוד ציד חיה או עוף ושפך שפיכת דם העוף כשפיכת דם החיה ע"ש. והיינו כיון דלדידן בשר נחירה הותר במדבר שפיר קאמר דשפיכת דם העוף כדם החיה דהיינו במדבר בשפיכת נחירה וכי ירחק בזביחה, וכיון דהך הקישא דעוף לחיה בהאי קרא מבואר לקמן ר"פ כיסוי הדם פ"ד ע"א דמר בר רב אשי ס"ל הכי ע"ש ומייתי לי' בספר קרבן אשם. א"כ ניחא לי' לרמב"ם למילף מיני' חיוב שחיטה לעוף דמיירי מענין שחיטה טפי מהך הקישא דזאת תורת וכו'. ועיין תו' ד"ה באיזו וכו' ועיין לקמן אי"ה עוד הכרח.

דף כח.

תיהני לי' סכין לטהרו מידי נבילה, כ' תו' דהא ליתא לר' יוסי וכו' והיינו להס"ד דה"א דר"י בן פנחס דכ"ע היא וא"כ תקשי עכ"פ לר"מ, ומזה הטעם בעצמו נדחקו נמי תו' לעיל דלר"מ דגמר שפיכה שפיכה, מ"מ אין מקרא יוצא מידי פשוטו אבל לבתר דמסיק דתנאי היא א"כ נימא פשוט דר"מ דדרש שפיכה שפיכה לית לי' דר' יצחק בן פנחס. ותו לק"מ ממלק בסכין ומיושב ק' מהרש"א על רש"י דפי' מאן תנא קאי אנוחרו או עוקרו ולא אמלק, והיינו משום דמהך לק"מ. אבל ק' הש"ס אמתני' דנוחרו דמאי דהוה משני בחי' וצריך ללכא הוא שינוי' דחיקא מאד כמ"ש רשב"א נוחרו משמע עוף דגבי חי' שייך נחירה לשון נקבה. ומשו"ה למסקנא מוקמי' מתני' כתנא דיש שחיטה לעוף מה"ת ועל זה שאל הש"ס מאן תנא, ולא הו"מ למימר ר"מ היא דאית לי' גז"ש שפיכה

שפיכה דזה א"א דא"כ לר"מ דחייב לכסות בשחיטה שאינו ראוי משום גז"ש דשפיכה שפיכה יפטור בנוחר דיש שחיטה לעוף. ולרבנן דפטרי בשחיטה שאינה ראוי משום דלא דרשי שפיכה, הם יחייבו לכסות בנוחר בעוף דאין שחיטה לעוף מה"ת לדדהו, וא"כ ה"ל למתני פלוגתא בסיפא בהיפוך מהרישא מאן דמחייב הכא פוטר התם ובהיפוך ואיך שנא ברישא בלשון חכמים דטריפה פטור מלכסות, ואח"כ בסיפא סתים דנוחר פטור, אע"כ צריך לומר דאיכא מאן דס"ל בשפיכה כחכמי' ואפ"ה ס"ל יש שחיטה לעוף מה"ת, ומאן האי תנא, ומיושב נמי ק' תו' דלא הו"ל למימר בר קפרא, דעדיין מנ"ל ס"ל בשפיכה כר"מ, ואנן מאן האי תנא דלא יליף גז"ש שפיכה, ואפ"ה ס"ל יש שחיטה לעוף מה"ת, ועל זה מייתי רבי היא דהא לקמן פ"ה ע"א מבואר דראה רבי דבריו של ר"ש בכיסוי הדם ושנאו בלשון חכמים ואפ"ה ס"ל יש שחיטה לעוף מה"ת:

ואי תקשי לך היא גופה קשי' כיון דרבי לא דריש שפיכה שפיכה וגם אית לי' יש שחיטה לעוף מה"ת, האי לשון ושפך מאי דרש בי', י"ל כמ"ש לעיל דס"ל בשר נחירה הותר במדבר ושייך שפיכה בין אחי' בין אעוף:

מה פסולי המוקדשין וכו' ועוף אין לו שחיטה מה"ת, י"ל המשך דבריו מדאצטריך קרא לרבות צבי ואיל טפי מבהמת חולין ש"מ משום דה"א דכתיב ושפך בשפיכה בעלמא וש"מ דשפיכה דרשא מעליותא הוא. א"כ ממילא בעוף דליכא למוד מוקמי' אדוכתי' דבשפיכה בעלמא סגי רבי היא, מ"ש תו' דבנזיר דיחוי בעלמא הוא, י"ל כוונת דבריהם עפ"י מ"ש רשב"א דהש"ס הו"מ לדחויי' דרוב א' בעוף היינו נחירת רוב א', אלא לישנא לא משמע הכי ע"ש, והשתא נהי דהאמת אין כן כוונת רבי, מ"מ התם לדיחוי בעלמא אמר דרבי ס"ל אין שחיטה לעוף מה"ת ורוב א' בעוף בנחירה קאמר, וק"ל:

מכאן שנצטוה משה על רוב א' בעוף וכו', הרמב"ם אעפ"י דמפיק שחיטה לעוף מהקישא כמ"ש לעיל מ"מ מייתי הך דרבי, נראה מזה דגם לרבי בעי' הקישא לגוף הדין דיש שחיטה לעוף, דבקרא ליכא רמיזא לעוף רק הזביחה תהי' כאשר צויתיך כבר מאז בע"פ, ומזה מוכח דכל הלכות שחיטה נאמרה למשה בע"פ, ומאן דס"ל אין שחיטה לעוף מה"ת, לא קאי כאשר צויתיך אלא על וזבחת מבקרך וצאנך וצבי ואיל כאשר צויתיך בהם. ולמאן דיליף משום הקישא שחיטה לעוף, א"כ גם עוף בכלל כאשר צויתיך, והכי קאמר הש"ס מדאמר רבי מכאשר צויתיך שנצטוה גם על רוב א' בעוף ש"מ דאית לי' שום הקישא דיש שחיטה לעוף מה"ת:

ואמר א' מן התלמידי' דאי אית לי' רבי חד מהנך הקישא דלעיל א"כ מאותו ההיקש בעצמו מבואר דסגי בעוף בסי' א' דלבר קפרא מדסמיך גבי דגים ולת"ק דר"א מדכתיב

זאת וא"כ למה לי הל"מ לרוב א' בעוף, ודוחק לומר דהל"מ שיהי' רובו כמוהו א"כ סתם ה"ל למימר שנצטוה משה על רובו של א' כמוהו ומ"ט פרט א' בעוף וב' בבהמה, וגם דוחק לומר דאית לי' הקישא דזאת תורת אלא דלית לי' מיעוטא דזאת וכמ"ש תו' ד"ה דרש וכו' זהו מאד דוחק, אע"כ מוכח דרבי אית לי' שחיטה לעוף מהקישא דוכי יצוד ציד חיה או עוף כמר בר רב אשי לקמן ר"פ כיסוי הדם וכפסק הרמב"ם ומהטעם שכתבתי לעיל בביאור, ויפה כיוון:

דף כח:

ושט אין לו בדיקה בחוץ אלא בפנים דעת רש"י דדרוסה ניכר אחר שחיטה ולא חיישי' שמא במקום דרוסה קשחיט, ומשו"ה קאמר לקמן נפקא מני' לספק דרוסה ולא לספק נקובה וכק' תוס', משום דא"כ לא הוה נפקא מני' אלא בעוף ולא בבהמה וכן מבואר לקמן פ"ג ברש"י להדי' וע"ש בתו', ומיושב קו' א' של תוס'. ועל קו' הב' דניקב זה בלא זה תי' ר' יונה ז"ל דניקב במקום ידוע יש לו בדיקה גם מבחוץ כיון דאין העינים משוטטי', וכוונתו היכי דמסמס קועי' דמא דצריך לבדוק לכל הפחות היקף הושט ברוחב חוט השערה כדי לשחוט ובזה אין לו בדיקה, אבל ישב לו קוץ שאין צריך אלא נגד תחיבת הקוץ שהוא כחודו של מחט לזה יש לו בדיקה. ויען ראיתי משתבשי' בדבריו ע"כ בארתיו. ומ"ש עוד תוס' מר"מ היכי אכיל בשרא, לא קשי' להו מעיקור דברי ר' אשי שם דאמר דאזלי' בתר רובא ילפי' משחיטה עצמה, דלמא במקום נקב שחיט ה"ל להקשות דלמא בדקי' לי' דז"א דעכ"פ איכא למיחש לדרוסה במקום שחיטה וכמ"ש מהרש"א דהרי להתוס' גם בדרוס' חיישי' שמא במקום טפה שחיט, ואין לומר דלמא דעביד שמירה לבהמה מיום שנתעברה אמה, שלא תתיחד עם הדורסי', זה א"א דהא קרא כתיב כי יצוד ציד חיה או עוף ושפך את דמו, ומיירי בהווה שצד מינים אלו מהיער ומי שמר את אלו ועוד מצינו כמה פעמי' בקרא שאכלו בהמות ממה שלקחו במלחמה ושחטו מיד ואכלו ואי' שמירה לאלו. ומיהו לזה י"ל דמותר אפי' כתלי דחזירי אבל על ר"מ הקשו שפיר דהא כ' שם תו' דר"מ לאו מדאורייתא חייש למיעוטא, אלא מחומרא. וא"כ שפיר י"ל דהחמיר ולא אכל מבהמה כ"א אותה שנשתמרה מדרוסה, ולניקב ע"י קוץ וחולי ליכא למיחש דהא אפשר למבדקה וק"ל.

דף כט.

שאני לענין טרפה דבעי' רוב הנראה לעינים. לפ"ז הכשר שחיטה בפלגא, ולא מיטרפה עדיין עד רובא. משכחת לי' בנזיר כ"ט דמ"ד כדי לחנכו במצות מצי סבר יש שחיטה לעוף מן התורה. והכהן ימלוק חצי סי' אחד וישחוט חצי האחר והרי הוא שחוט ומלוק

ואין כאן טרפות. ומיושב ק' תוס' לעיל כ"ח ע"א ד"ה ר' היא. ואולי אסור לעשות כן דא"כ ה"ל הבדלת בשני סי' ולא יבדיל כתי' ועוד אם ימלוק תחלה ע"כ ישבור גם המפרקת מיד אחר שמלק הסי' שאחורי עורף, וא"כ כבר נטרף ע"י מפרקת טרם שישחוט חצי סי' השני' ואם ישחוט תחלה חצי הסי' ה"ל מום ואסור למולקו אח"כ אע"ג דבעופות אין מום פוסל מ"מ הא ה"ל כמחוסר אבר כיון שנעשה בו הכשר כן י"ל אבל באמת תמוה לומר כן דיהי' מותר באכילה ע"י חצי סי' ועדיין לא עשה בו שיעור טרפה וא"כ הרי יכול לחיות ולהרבות כחול ימים ואיך יהיה על זה שם שחיטה דאע"ג דאפי' בשחט רוב שנים נמי דינו כחי לכל דבריו מ"מ נהי דעדיין חי הוא מ"מ סופו למות ממנו אבל שיהי' חי ממש ויהי' ניתר ע"י אותו השחיטה זה הוא דבר תימה, ושוב ראיתי שהרגיש בזה גם בתבואת שור, והנלע"ד דרבא לא אמרה אלא לרב דהוה ס"ל בפ' אלו טרפות דשיעור טריפה משערי' בעובי' של קנה וכדמייתי תו' בשמעתין וכ' שם בס' ת"ח דלשחיטה מודה רב דמשערי' בחללה וא"כ א"ש דרוב הנראה לעינים של עוביו שהוא שיעור טריפות אינו מגיע ליותר מחצי חללה וחצי קנה פגום דעובי' קאמר ומוסיף עליו כל שהוא היינו עד שיהיה כשיעור חצי חללו וק"ל:

דף ל.

השוחט בשנים ושלשה מקומות, פירש"י שחתך כאן וחזר והתחיל לשחוט מלשונו מבואר שחתך תחלה חתך בעלמא שהוא מיעוט הסי' וחזר ושחט רובו ואין זה שחיטה מפורעת משום דתרווייהו רוצים לרווח כדרך ביה"ש דמרווח רווח, ואחד מהם גובר על חתוך חברו, ואי הוה ידעי' דמקום השחיטה גובר ומתרווח על מקום החתך המיעוט הי' כשר אלא דחיישי' שמא מקום החתך גובר על מקום השחיטה ויהי' החתך מרווח ולא השחיטה ולא הוה מפורעת, ויפה כ' תוס' גבי ב' אוחזין בסכין דחיישינן שאחד יגמור רובו קודם לחברו ואותו של חברו שעדיין לא נגמר הוא יתגבר וירווח, ונמצא זה שנגמר קודם לשחוט הרוב אין שחיטתו מפורעת ומהרמ"ל נדחק בזה:

דף ל:

מתיב ר' אבין שחט את הושט למעלה וכו' נ"ל אע"ג דמלשון שנים או שלשה מקומות משמע כפירש"י או כפי' השאלתות ודלא כר"ח, מ"מ ברור להש"ס דמאן דבעי שחיטה מפורעת פוסל נמי בשחט למעלה והקנה למטה ומש"ה פריך בפשיטות וק"ל: החליד במיעוט סי' לשיטת ר"ת בשיהוי במיעוט סי' דאת"ל ליכא שיהה במיעוט קמא, אין שיהוי פוסל אלא בין סי' לסי' צ"ל דכך נאמרה הלכה דלא לטרוף במיעוט הושט אפי' שוהה כל היום. כולו כיון שעושה דרך שחיטה ופשוט:

דף לג.

תניא דלא כרב אחא בר יעקב וכו' משמע דקיי"ל דליכא מידי דלנכרי אסור ולישראל שרי וכ"כ תוס' וע"כ צריכים לחלק בין הא דשאני נכרים דלאו בני כיבוש נינהו ובין הך דשמעתין דלאו בני שחיטה נינהו, וא"ש טפי לשיטת הרמב"ם דמפיק לי' מוקרא לך ואכלת מזבחו מכלל דזבחו אסור משום לתא דע"ז אבל גוי שאינו עע"ז אפשר דהוה בר זביחה מה"ת רק נדר גדול נדרו בו, כמבואר בדברנו לעיל י"ג ע"א במתני' שחיטת נכרי נבלה וא"כ א"ש דלא שייך הכא לומר גוי לאו בר זביחה הוא כמו לאו בר כיבוש:

אמנם מהתימה על הרמב"ם דפסק כרב אחא בר יעקב ולא חייש לברייי' דתני' דלא כרב אחא בר"י וכבר עמדו בזה האחרונים ועמ"ש מהר"ם שי"ף ז"ל בשמעתין באריכות, והנלע"ד דלכאורה יש לתמוה אהש"ס דסנהדרין נ"ט דפריך אהך סברא דמי איכא מידי והרי יפת תואר ומשני שאני נכרי דלאו בני כיבוש נינהי, ופירש"י לא ניתנה ארץ לכבוש אלא לישראל שאף לישראל לא הותר יפת תואר אלא במלחמה על ידי כיבוש עכ"ל והנה רש"י בפ' תצא מפורש דהכתוב מדבר במלחמת רשות וע"ש ברא"מ והוא מספרי, וא"כ ע"כ צ"ל אפי' בח"ל דלאו א"י נמי אין כיבוש לגוי והוא נגד תלמוד ערוך גטין ל"ח ע"א ואימא הני מילי בכספא אבל בחזקה לא וכ' תוס' סוף ד"ה אבל וכו' בחזקה של כיבוש מלחמה איירי וכן פר"ח עכ"ל ומסיק אמר ר"פ עמון ומואב טיהרו בסיחון ועוג, וע"ש פירש"י באריכות ומייתי שם עוד וישב ממנו שבי וכ' תוס' ד"ה עמון ומואב כי היכי דקני ארצם בחזקה ה"נ קני גופם ומשמע שם בודאי דהלכתא כהך סוגי' למעיין שם בפוסקים וא"כ תיהדר ק' הש"ס דסנהדרין לדוכתא והרי יפת תואר ואין לומר שאני נכרים דלאו בני כיבוש נינהי הא הוו שפיר בני כיבוש וצלע"ג, וע"ש בחי' רשב"א גבי מנין לנכרי שקונה את הנכרי למעשי ידיו ובריש סוגי' דשם ומ"ש בשם הראב"ד ע"ש היטב י"ל באמת דתנאי פליגי בהכי והש"ס דסנהדרין דמשני הברייי' דנאמרה ולא נישנית לישראל נאמרה ולא לב"נ משום דליכא מידי, מוקי הברייי' כמ"ד נכרים לאו בני כיבוש נינהי, וכן הך תני' דלא כרב אחא בר"י ס"ל הכי, אבל אנן קיי"ל כמ"ד גוים בני כיבוש נינהי מעמון ומואב טיהרו בסיחון ועוג וכסתמא דתלמודא בגיטין וא"כ הלכתא כרב אחא בר"י דאיכא מידי דאסור לנכרי ושרי לישראל וכן הוא להדי' ברבה פ' בראשית דחד מ"ד ס"ל כן, וע"ש ביפ"ת, ופסק כן הרמב"ם ומ"מ לא נפקא מיני' מידי בכל התורה דהרי מסיק הש"ס אנו אין לנו אלא ג"ה ואליבא דר"י ועמ"ש רש"י שם ד"ה ואליבא דר' יהודה וכו' ולר' יהודה גופי' לישראל קאמר וכו' ע"ש ולא נפקא מיניה מידי אלא שלא להאכיל מפרכסת לגוי, אבל להזמינו על בני מעים שרי דהרי לא קיי"ל כר"ל שיהי' כמונח בדיקולא ועיין היטב

בכל זה כי יש לדחות דנהי דלא ניתנה הארץ לגוים לכבוש מ"מ אם עבר וכובשה קונה בכיבוש כמו גזלן שקונה הגזלה ובודאי אין היתר לגזול ומ"מ קונה ביאוש וה"נ:

השוחט חי' ועוף ולא יצא מהם דם מה שתי' תוס' כל דם הנשפך על הארץ וכו' הוקשה למים בין לענין הכשר בין לענין פטור כיסוי אלא לענין כיסוי גלי רחמנא וכו' צל"ע א"כ ה"ל חיה ועוף דבר שהיה בכלל תשפכנו כמים. ויצא לידון בחדש להטעינו כיסוי אי אתה יכול להחזירו לכללו לענין הכשר עד שיחזרנו הכתוב לכללו בפירוש ואם אולי יאמר האומר שזה לא מקרי יצא לידון בדבר חדש, א"כ פשיטא דקשי' דה"ל דבר שהי' בכלל ויצא מן הכלל ללמד בדבר שאינו חדש דללמד על הכלל כלו יצא שיהיה גם בהמה טעון כיסוי ולא יהי' כמים אלא לענין הכשר ותו לא וצלע"ג ועיין מדות אהרן:

ולולי דבריהם הייתי אומר דק' הש"ס דפ' כיסוי הדם דיהיה בהמה בכלל חיה לכיסוי לא קשי' אלא לר"ע דס"ל בשר תאוה לא אשתרי כלל ואיכא למימר בהמה בכלל כי יצוד ציד חיה אבל לר' ישמעאל מיירי הפרשה בתחלה בדין בהמה אם ירצה לאכול יביאנו לפתח אהל מועד וכי יצוד ציד חיה ועוף ושפך דמו וכסהו בעפר א"כ בכה"ג לא שייך בהמה בכלל חיה כיון דהפרשה מיירי בהדי' מדין שניהם ומחלק ביניהם דבהמה יביא אל אהל מועד וחיה יכסה דמם ואע"ג דמ"מ בזה"ז שהותר בשר תאוה וא"נ במדבר בבעלת מום דלא חזיא לאהל מועד אפשר שיהי' דינה בכיסוי, מ"מ בלשון הקרא לא משמע שיכלול בהמה בחי' כיון דבפרשה מפורש דין שניהם וא"כ י"ל ר' ישמעאל כת"ק דמתני' ור"ע כר"ש דלית ליה הכשר בדם שחיטה כלל ולק"מ ק' תוס' רק הא קשי' דבעי לאוקמי בשמעתין ת"ק כר"ע הואיל וכולי סתומתי אליבא דר"ע כפירש"י ולפי הנ"ל ע"כ א"א דאתי' כר"ע ואמנם לפמ"ש לעיל בסוגיא דבשר תאוה דלרמב"ם גם לר"ע איתסר בשר תאוה ותלי' בתנאי אליבא דר"ע ע"ש א"כ א"ש הכל עיין וק"ל:

ונאכלים בידים מסואבים. עיין ש"ך סי' ס"ט סק"ל ע"ש ועמ"ש חי' רשב"א דדעת הריב"א דהבשר לא בעי הדחה אלא מליחה לקדרה ע"ש, וכוונתו דהבשר הזה דלא יצא ממנו דם לא בעי הדחה ראשונה דליכא דם על גביו ומ"מ מליחה בעי שמא יפעול המלח להוציא דם ואז יצטרך הדחה אחרונה אך מיירי שאירע שגם המלח לא פעל מאומה וע"כ לא בעי גם הדחה אחרונה ובשלו כך במי פירות, אבל הדחה במי פירות לא מהני ונראה דהתוס' מודים דלא בעי הדחה ראשונה אך הדחה שאחר המליחה צריך כי אולי הוציא המלח טפה דם. וע"כ מוקי לי' לצלי דלא בעי הדחה אחרונה עכ"פ עיין בי"ד סי' ע"ו סעיף ב' בהגה, וא"נ הדחה אחרונה במי פירות ועכ"פ הרוחנו דלא כהוכחת הש"ך סי' ס"ט הנ"ל:

דף לו.

סד"א הואיל ואסור בגיזה ועבודה, עיין תוס' שכ' דלר' אבהו לא הוה צריכא לכך רק משום חזקי' נקטי' ועיין תוס' פרק כל שעה כ"ב ע"א ד"ה ור"ש לחד תי' ע"כ ר"ש לית ליה דחזקי' והדר' ק' תוס' לדוכתי' ולפע"ד ליישב ק' תוס' דתרי פעמים כתיב על הארץ תשפכנו כמים בשני פרשיות סמוכות והנה לכאורה יש לעיין מנ"ל למדרש הקישא שיהיה דם שחיטה מכשיר כיון דבהכשר כתיב כל משקה אשר ישתה ודם לאו משקה אשר ישתה הוא שהרי אסור הוא ולא דמי לדם חלל אדם דמכשר מדם חללים ישתה דהתם מיירי להדיא מדם חלל גוי ומת גוי אפשר דמותר וכבר כתבתי לעיל בפ"ק פלוגתת רשב"א ורמב"ן בזה ואיסור דם נמי ליכא במהלכי שתים משא"כ דם שחיטה דבכרת מימעט ממשמעות משקה אשר ישתה וכה"ג ס"ל לר"ש בעצמו פ' העור והרוטב על פסוק מכל האוכל אשר יאכל ע"ש, ואין לומר הכא ע"כ הקישן הכתוב על הארץ תשפכנו כמים דז"א דקרא איצטריך להתיר הנאה אלא אין היקש למחצה ממילא אתקש נמי למים לכל מילי, וזה שייך אי לא הוה נגד משמעות משקה אשר ישתה, אבל השתא דהוה נגד משמעות מנ"ל למילף מהקישא שיהי' מכשיר וי"ל דתרי פעמים תשפכנו כמים כתיב בפרשה חד להיתר הנאה ואייתר חד להקישא להבשר, ואין לומר תרווייהו להיתר הנאה חד לדם חולין ולאפוקי מסברת ר' אבוה כ"מ שנאמר לא יאכל וכו' ואכתי ה"א חולין מותרין ופסולי מוקדשין אסורים מק"ו דגיזה ועבודה איצטריך אידך להתיר גם דם פסולי מוקדשין בהנאה ואכתי הכשר מנ"ל ז"א דפשטי' דהני קראי תרווייהו מיירי בפסולי מוקדשי' וא"כ מחד קרא גופי' נדע היתר הנאה לפסולי מוקדשי' ומכ"ש חולין אייתר אידך להכשר אמנם רש"י מייתי לעיל כ"ח ע"א ד"ה בפסולי מוקדשי' וכו' בשם ספרי דפרשה דכי ירחיב מיירי בבשר תאוה של חולין ולא בפסולי מוקדשי' ועיין לעיל י"ז ע"א ברש"י ומהרש"א שם ועיין רא"ם פ' ראה וא"כ לספרי הנ"ל איצטריך חד קרא להיתר הנאה דחולין ואידך לפסולי מוקדשי' דלא לילף ק"ו מגיזה ועבודה ולית לן קרא להכשר וידוע כי סתם ספרי הוא ר"ש וא"ש סוגיא דתלמודא דאיצטריך לפסולי מוקדשין דוקא וק"ל:

תנא דבי ר"י דם חללים ישתה פרט לדם קלוח וכו' ליישב קו' תוס' על רש"י נלע"ד דהתם בכריתות כ"ב ע"א יל"ד דמסיק דר"נ כתנאי א"כ קשי' לימא כתנאי ע"כ ס"ל לרש"י דתרי טפה משחרת איכא, חדא קודם הקילוח, וחדא אחר הקילוח, ור"ל מיירי מטפה ראשונה ומחמיר טפי מר' יוחנן שמטפה המשחרת הראשונה ואילך יוצא הנפש, וס"ל דר"ש דבריית' אתי' כוותי' ואמנם ר' יוחנן ס"ל דבהא כ"ע לא פליגי דאין יציאת

הנפש קודם הקילוח, אלא ר"ש דברייתא מיקל טפי וס"ל דגם בקילוח אין יציאת הנפש אלא מהמשחרת השני' ואילך שהוא אחר הקילוח ור' יוחנן דאמר מקילוח ואילך משום דהלכתא כר"א ולא כר"ש אבל דכ"ע לית להו דר"ל נמצא לפ"ז אליבא דר' יוחנן דהלכתא כוותי' לגבי ר"ל דכ"ע אית להו הא דתנא דבי ר"י דדם חללים ממעט דם קילוח אלא שהחילוק ביניהם במשמעות דורשי' לר"א דס"ל דהנפש יוצאה עם הקילוח, ואח"כ כשמשחיר כבר יצאה הנפש א"כ י"ל דם חללים שכבר נעשה חלל והיינו מהמשחרת השני' ואילך שכבר נעשה חלל מהקילוח וכן פירש"י בכריתות וכר"א דפסק ר' יוחנן כוותי' אמנם בשמעתין קאי הש"ס לר"ש דס"ל הנפש יוצא עם המשחרת השניה ולאח"כ ליכא עוד שום דם וליכא לפרש קרא דם חללים נעשה חלל מקודם דהיינו הדם שיוצא אחר המשחרת דזה ליתא דליכא שום דם אח"ז ע"כ פירש"י לר"ש דם שנעשה בו חלל היינו המשחרת השני' שבו נעשה חלל ולאפוקי הקילוח שעדיין לא יצא הנפש בו לר"ש דשמעתין כוותי' וק"ל.

השתא מחיים אסירא לאחר מיבעי מ"ש תוס' דהו"מ להקשות ולטעמיך מאיסור שאינה זבוח י"ל לעולם ה"א דנבלה שמתה מאליה מותרת ורק בידים לא נמית שום בהמה כ"א ע"י מעשה זביחה ולא באופן אחר וכה"ג מחלקי' תוס' בסנהדרין נ"ו ע"ב ד"ה אכל תאכל וכו' ע"ש ובזה מיושב דלא הו"מ להקשות עתה מגסטרא דכיון דנעשה בידיים א"כ ה"ל אינו זבוח ותקשי קושי' תוס' אמנם למסקנא דלעבר בעשה ול"ת לק"מ מאינו זבוח, אמר שפיר. דלמא דשוי' גסטרא וק"ל:

דף לח.

ומדרבנן מי עדיף וכו' יש להקשות דלמא אדר"א לא פליגי דהשתא פרכוס יד או רגל מהני מכ"ש זנוק דעדיף, אך אדר"ש פליגי דאמר שחט בלילה וכו' וקשה למחר כשהשכים מאן יימר שזינקה דלמא ע"י שום פרכוס קל שפרכסה הבהמה ותלכלך הצוואר בדם ולא זינקה כלל ועכצ"ל דס"ל לר"ש דשום פרכוס קל בעולם מהני וע"ז אמרו רבנן לא מהני שום פרכוס כ"א פרכוס יד או רגל וא"כ נהי אי חזינן דזינקת מותרת מ"מ אי שחט בלילה ליכא למיסמך שבודאי זינקה דדלמא ע"י פרכוס קל נתלכלך הצוואר ואסורה, ולכאורה י"ל דכיון דעכ"פ לכל הפחות הי' פרכוס כל שהוא הי' לנו למתלי להקל ולאוקמא בחזקת ולמימר השתא הא דמת דלא גרע מנגע בא' בלילה ולמחר השכים ומצא שמת דאפי' הי' מסוכן בלילה קיי"ל דאוקמי' בחזקת כמ"ש הר"ש בשם תוספתא דאפי' רבנן לא פליגי התם אר"מ אלא בקדשים ומשום חומרא כמבואר כל זה ריש נדה, ואין לומר אדרבא אוקמא בחזקת שאינו זבוח וכבר מתה קודם שחיטה ז"א דהא זבוח לפנינו כיון שעכ"פ

הי' בה קצת פרכוס בשעת שחיטה לזה י"ל דהא לר"ש קיימי' דלית לי' הך סברא גבי חביות ומקוה ע"ש ריש נדה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מנ"ל להש"ס דזינוק לא עדיף, וי"ל דמ"מ מוכח מרבנן דע"כ לא פליגי אלא משום שמא לא פרכסה פירכוס הראוי אבל אי הוה מפרכס פירכוס הראוי אע"ג דהוה בתחלה הי' מועיל שפיר מוכח דפרכוס שאמרו בתחלת שחיטה ולפ"ז מיושב פסק הטור דפסק כר"א דזינוק מועיל משום דס"ל כס"ד דזינוק עדיף ומהטעם שכתבתי לעיל דחכמים לא פליגי אלא אר"ש ולא על ר"א, וגם על ר"ש לא פליגי אלא לטעמי' דס"ל גבי מקוה וחביות דלא אזלי' בתר חזקה דהשתא אבל אנן קיי"ל כההיא דנגע בא' בלילה וא"כ הבהמה מותרת מטעם חזקה והא דבעי הטור דיניק בסוף דוקא היינו מדרבא דמייתי מכי יולד דבעי' בסוף דוקא ומ"מ אם השכים למחר ומצא כותלי בית השחיטה מלאים דם לא חיישי' הי' בתחלה או שמא ע"י שום פרכוס נעשה כן משום דקיי"ל אזלי' בתר חזקת חי וק"ל:

דף לח:

שור או כשב או עז כי יולד וכו', נ"ל לפרש כך וליישב קושי' ראש יוסף שהקשה דהא בודאי כ"ע מודים דבעי' חיות עד גמר שחיטה רק דס"ל כיון דפרכוס בתחלתו ש"מ נמשך החיות עד בסוף ולפע"ד הכי קאמר רבא מדבעי' שתחי' האם עוד קצת אחר גמר הלידה ע"כ היינו טעמא משום שאם לא תחי' אחר הלידה כבר יצאה נשמתו קודם סוף הלידה ומה שראינו בה חיות עם גמר לידה אין ראיה שכן דרך לפרכס עוד קצת אחר יציאת נשמה וכיון שכבר מתה בגמר לידה ה"ל כמו יוצא דופן משו"ה בעי' חיות גם אחר לידה, וה"נ בעי' סי' חיות אחר גמר שחיטה שמזה ידעי' שחיתה עם גמר שחיטה, וזה כדעת ריי"ו בשיטת רש"י דסוף. שחיטה היינו אחר שחיטה משהו עיי' ב"י וש"ך:

דף לט.

הא מקמי' דשמעי' מר"י רבי', ע' תוס' ומהרש"א נדחק ג"כ ואולי י"ל כך דלולי דאמרי' לעיל י"ג ע"א דמתני' שחיטת נכרי נבלה דלא כר"א ומזה הוכיחו תוס' שם ע"ב דתקרובו' ע"ז אסור מה"ת לולי כן הייתי אומר שהוא לאו דאוריי' רק מדרבנן אסור וא"כ א"ש קו' דמתני' כפשוטו ומה במקום שהמחשבה פוסלת מה"ת אלא דקיי"ל תקרובו' ע"ז דאוריי' ומש"ה פריך בפשיטות אלא זביחה דע"ז דמיתסר היכי משכחת ל' וכן משמע דס"ל לר"ל בעצמו מדקאמר לעיל לא ילפי' חוץ מפנים ש"מ דאסורה מיהת מדאוריי' והיינו דקאמר פנים לר"ל לא קשי' דהא מקמי' דשמע מר"י דתקרובו' ע"ז דאוריי' הוה ס"ל לאו דאורי' ולק"מ ממתני' דיש לפרש כפשוטו, והא דאמר לא ילפי' חוץ מבפנים זה הי' לבתר

דשמעי' מר"י דתקרובו' ע"ז דאורייי' ובאמת חזר בו אז ממאי דקאמר אין מחשבי' בפנים מעבודה לעבודה.

דף לט:

לא אמרו בו לא איסור ולא היתר, הטור פסק לענין שחיטה דהוה ספיקא וכרבנן דקיסרי ובח"מ פסק בהחלט דזכה בהן יורשי' וסתר עצמו, וליישב זה נ"ל דצריך להבין לרשב"ג דהוכיח סופו על תחלתו שכך היה בדעתו מתחלה מה בכך הא דברים שבלב אינן דברים כיון דשתיקתו מורה שמודה לזכותו של פלוני שזכה בעבורו מה בכך שחשב בלבו מה שחשב עיין קידושין מ"ט סוף ע"ב ובראשונים שם. מיהו לרשב"ג י"ל ולחלק דלענין שתיקה כהודאה מועיל דברים שבלב עיין ב"מ ל"ז ריש ע"ב וק"ל מ"מ הא קשיא דלמא ע"כ לא פליגי רבנן אדרשב"ג אלא התם בממון ומשום דברים שבלב אינן דברים ולא ס"ל לחלק בין שתיקה כהודאה לשאר מילי, אבל במחשב לע"ז דנפסלת ע"י מחשבה בעלמא מודו רבנן דהוכיח סופו על תחלתו וי"ל דהא עכ"פ איכא רבנן דגיטין דפליגי אדרשב"ג אפי' גבי עלה לגג ונפל ומת דלא אמרי' הוכיח סופו על תחלתו א"כ מכ"ש בעלמא, וצריך לומר דאיכא שום ברייתא מפורשת בעלמא דפליגי רבנן אדרשב"ג בהא דגיטין וברשב"א דשמעתין כ' דלא פליגי והא"ש דס"ל להטור בהא דיזכו בהן היורשים הלכה כרבנן נגד רשב"ג כיון שאינו במשנתינו וכמ"ש רשב"ם בב"ב פ' יש נוחלין שם. ומ"מ איכא לספוקי בשחיטה משום דלמא ע"כ לא קיי"ל כרבנן אלא משום דדברים שבלב אינו דברים אבל בשחיטה לא קיי"ל כוותי' אלא כרשב"ג דהוכיח סופו על תחלתו דהרי בהאי דגיטין נמי קיי"ל כוותי' דרשב"ג במשנתינו, והש"ס דאמר מפני כבודו של רשב"ג הומ"ל בדרבנן גופי' מסופקים כנ"ל אלא דעדיפי לי' למצא ספיקא בפלוגתא דתנאי מלומר שמספקים בגוף הדין שאין דרך התנאים להיות מסופקים וכמ"ש תוס' בשבועות כ' ד"ה מתפיס ע"ש לכן אמר דרבנן דקסרי מסופקים אי הלכה כרשב"ג או כרבנן אבל לעולם בדרבנן גופי' נמי יש להסתפק כנ"ל וק"ל:

היתה בהמת חברו רבוצה, פירש"י דאי אגבה קני' וה"ל כשלו והתוס' תקשו הא שניהם אינם יכולים להקדישו ולפע"ד רש"י נמי לא אמרה אלא הכא דשחטה ועשה בה שינוי דלא הדר וס"ל בכה"ג יכול להקדישו: